

(Hain 13652)

[illegible]

2. Reprint! — 1. Edition Original..

. Quintilianus Cum commento

Quintilianus Cum comento

Starrow
Feb. 11, 1942
N

TABVLA Q VINTILIANI.

Capitula primi Libri

Capitula secundi libri

Capitula tertii libri

Capitula quarti libri

Capitula quinti libri

Capitula sexti libri

Capitula septimi libri

Capitula octaui libri

Capitula noni libri

Capitula decimi libri

Capitula undecimi libri

Capitula duodecimi libri

FINIS

Raphaelis Regii in deprauationes oratoriæ Quintiliani institutionis annotationes.

Fflagitasti quotidiano conuicio. Ad Victoriumne Marcellũ: cui opus dedicat Fabius: hæc epistola scribatur: ut qdam titulũ deprauarunt: an ad Tryphonẽ bibliopolã: ne differendũ est quidẽ: quando apertissime ex ipius epistolæ uerbis colligit: non ad Marcellũ: sed ad bibliopolam aliquẽ fuisse missã. Cum eni dicat Fabius. Quos ad Marcellũ meum de institutione oratoria scripseram: quis uel rudis non uideat: alii q̃ Marcello Quintilianum uerba facere? Ad Tryphonem uero illis tpibus notissimũ bibliopolã Fabiũ scribere maxime uerisimile est. sicq; i uetustissimo illo exẽplari: qđ a Pogio Florẽtino e germania oli fuit allatũ: nup Florẽtiæ legi. Efflagitasti. ardẽter et cũ uehemẽtia quadã atq; clamore postulasti. Quotidiano cõuicio. Quotidianis contumeliis. Quales hæ forẽt. Nimiũ es lẽtus Quitiliane. Nũq̃ icipies edere istud opus. Vel citius elephãti pariũt. Nimis timidus es. Cõuiciũ ãt dr̃ uel a uicis: i qbus primũ fieri cœpit: uel a uocũ multitudie: q̃si cõuociũ: ut scribit Sext. Põpeius. Fabius uero uidet illã imitari Cicerõis epistolã ad Qui. fratrẽ: quæ ẽ i scđo ad Atticũ uolumie. Epistolã hãc cõuicio efflagitarũt codicilli tui. De istitutõe oratoria. đ præceptis eloquẽtiæ: qbꝫ istruit futurus orator. Institutio ãt differt ab istitutis. Instituta nãq; sũt mores cõsilio & rõe sũpti ut de istitutis antiqs caput ẽ apud Valeriũ Maximũ: hoc ẽ de moribꝫ antiqs. Institutio uero dr̃ præceptio q̃ qs istituit & docet: ut istitutiões Lactãtii christianæ: qbus christiãi istituũt & docent. Iã emittere icipere. hocẽ. Si nõ cũctos: at saltẽ singulos ederẽ. Is. n. libros emittere icipit nõ q uniuersos: sed q singulos edit. Hoc aũt cõuiciũ uidet fuisse: quo Tryphõ libros efflagitabat. Fabiũ. n. timidũ esse inuebat: ut qui ne singulos qdẽ libros de istitutõe oratoria cõscriptos emittere auderet. Maturuisse: an maturauisse legẽdũ sit quærit. Vtroq;. n. mõ in exẽplaribus scriptũ ẽ. Sed maturuisse magis & sensui & stilo epistolari cõuenire uidet q̃ maturauisse. Est nãq; maturo trãsitiuũ. Vt Annus i apricis maturat collibus uuas: Ac si quãdo absolutũ iueniat: uastus ille sonus. a. uocalis lõgæ nimiũ eo i loco tolleret epistolaris stili humilitatẽ. Sũpta est aũt metaphora a fructibus: q pprie maturescere dicũtur. Libri uero illi satis maturuisse nõ uident: qui nõdũ satis sunt expoliti. Tot alioq negociis. Alioq citra n lr̃am i uetustis fere exẽplaribus scriptũ iuenit: sicq; scribẽdũ esse Caper diligẽs iprimis grãmaticus præcipit. Atq ait caret n similr̃ alioqui. Significat aũt alioq iterdũ aliter: Interdũ præterea ut hoc loco. Tot alioqui hoc est Tot præterea atq; aliis negociis ipeditus. Distrĩgi nãq; negociis est distrahi atq; ipediri. Nõ tã stilo. hoc est cõpositioni atq; expolitioni. stilo nãq; prisci scribebãt. Vnde pro orõnis quoq; charactere stilus freqũẽter accipitur. Significat autẽ Fabius se non tam scribendo: q̃ inuestigando quæ erant inchoato operi necessaria bienniũ cõsumpsisse. Ne præcipitetur editio. temere ac properanter & inconsulte fiat emissio. Nonũq; premat in annũ. Contineatur usq; ad nonũ annum. Fere autẽ in uetustis Horatii exẽplaribus legit Decimũq; prematur in annum. Vt refrigerato inuentionis amore. Diminutꝫ ac remisso. Vt enim amor cũ uehemẽs est: ardere dicitur: sic cũ remittitur: refrigerari uidetur. Sua aũt cuiq; inuentio ita blandiri solet: ut uerũ facere iudicium non permittat. Tanq̃ lector perpẽderẽ. perfecte examinarẽ nõ tanq̃ auctor sed quasi lector. Id aũt esse optimũ emendandi genus: si scripta in aliquod tẽpus reponant: ut ad ea post interuallũ uelut noua atq; aliena redeamus: ne nobis scripta nostra: quasi recentes fœtus blandiãtur: Quitilianus ipe in decimo huius opis uolumine scribit. Et orã soluentibus. Metaphora a nauigantibus. Vt enim illi funẽ: quo naues retinent soluentes longius a terra discedunt: Sic libri cum eduntur: quodã modo orã soluere: a nobisq; recedere uident. Ora autẽ est funis quo naues terræ alligantur: Idẽ in quarto. Soluimus orã. profecti sumus. Liuius libro uigesimo octauo. In ipsis quoq; trepidatũ est nauibus: dum ne hostes cũ suis simul irrũperẽt: trahunt scalas. oras & anchoras: ne in moliendo mora esset præcidunt. Qui uero pro aura & uento orã exponũt: & ingenio & iudicio carere cõuincuntur: cũ precor uerbũ cum bene maleue aduerbiis copulatum nunq̃ cum accusatiuo cõstruatur. Ora etiã dicitur regio nõ quidẽ omnis sed maritima solũ: quã uulgus riperiã uocat: in qua quidẽ significatione quidã hoc loco orã accipiendã esse putantes facile refelluntur: cũ imobilia nunq̃ solui dicantur: sed nodi proprie ac p metonymian ea quæ nodis detinẽtur. Vt Horatius. Solue senescẽtẽ mature sanus

M. Fabius Quintilianus Tryphoni Salutem.

Fflagitasti quotidiano cõuicio: ut libros: quos ad Marcellũ meũ de istitutione oratoria scripserã: iam emittere icipere. Nam ipse eos nondũ opinabar satis maturuisse: quibus componendis: ut scis: paulo plus q̃ bienniũ: tot alioqui negociis districtus impẽdi. quod tẽpus nõ tã stilo q̃ inquisitioni istituti operis prope finiti & legẽdis auctoribus: qui sũt inumerabiles: datum est Vsus deĩde Horatii consilio: qui i arte poetica suadet: ne præcipitetur editio: nonũque prematur in annũ: dabã iis ociũ: ut refrigerato iuentionis amore diligẽtius repetitos tanq̃ lector perpenderem. Sed si tãtopere efflagitantur: q̃ tu affirmas: pmittamus uela uẽtis: & orã soluẽtibus bene precemur. Multum aũt in tua quoque fide ac diligentia positum est: ut i manus hominum q̃emendatissimi ueniant.

equum ne Peccet ad extremum ridēdus & ilia ducat. Soluere sane etiā citra orā pro discedere apud oratores quoq3 inuenitur. Cicero pro Muræna Quod si e portu soluētibus: qi iā in portū ex alto iuehūtur prædicere summo studio solent & tempestatum rationem & prædonū & locorū: quod natura fert: ut iis faueamus: qui eadem pericula quibus nos perfuncti sumus ingrediuntur: quo me tandem animo esse oportet prope iā ex magna iactatione terram uidentē in hunc: cui uideo maximas tempestates esse subeūdas: Multū autē. Hinc quoq3 aperte colligitur hanc epistolam ad bibliopolam aliquē fuisse scriptā. Nam bibliopole solēt etiā nū opera noua cōquirere: quæ diligenter describant ac uenalia proponāt. Hoꝝ aūt librarioꝝ officiū ē curare: ut libri sine mēdis describāt.

P Ost impetratā studiis meis quietē. Hac præfatiōe Fabius primum cās exponit: quibus motus de rōe dicēdi copiosius scripserit: Deīde uictorio opus dicat. Tū quē oratorē īstituat: describit. quarto loco totū opus i. xii. uolumina distīguit: ac qbus præcepta tradat ostēdit. Ac prima quidē pars tota a beniuolētiæ locis sumit̃ q̄q̄ dociles quoq3 & attētos legētes sūma rei de q̄ tractaturus est: ꝓposita reddat. Sūmā enim præ se fert & modestiā & i amicos benignitatē: cū se Fabius dicat diu recusasse ne de arte dicēdi scriberet: qđ a sūmis auctoribꝫ multa eē de ea re scripta sciret: nisi uictus ratione plenius sibi amicos deuicire studuisset. Hunc autem prologum in sublimi genere dicendi uersari facile uidebit: qui & sententias & compositionē perpendet. Siquidem in principiis atq3 clausulis stabiliores pedes sunt collocati: & sensibus grauibus atq3 acutis quales altiloquo stilo conueniunt: maxime hæc præfatio exornatur.

M. Fabii Quintiliani oratoriæ īstitutōis liber primus.

Prologus

P Ost impetratā studiis meis quietē: quam per. xx. annos erudiēdis iuuenibus īpēderā: cū a me quidā familiariter postularēt: ut aliquid de rōne dicēdi componerem: diu sū equidē reluctatus: q2 auctores utriusque linguæ clarissimos nō ignorabā: multa: quæ ad hoc opus ptinerēt: diligentissime scripta posteris reliqsse. Sed qua ego ex cā faciliorē mihi ueniā meæ deprecationis arbitrabar fore: hac accendebantnr illi magis: q2 īter diuersas opiniones prioꝝ: & quasdā etiā īter se cōtrarias difficilis eēt electio: ut mihi: si nō īueniēdi noua: at certe iudicādi de ueteribus īiungere laborē non īiuste uiderentur. Quāuis autē non tā me uinceret præstādi quod exigebatur fiducia: q̄ negandi uerecundia: latius se tamen aperiente materia: plus q̄ īponebatur oneris sponte

Quam per uiginti annos. Cur demum post uiginti annos quietem impetrarit Fabius quæri posset. Ac ego quidem adducor: ut credam eos: qui per uiginti annos eloquentiam in urbe Roma professi essent: & uacationem meruisse: & ad magistratus fuisse admissos. Id quod postea quoq3 lege cautū fuisse facile est uidere cum alibi: tum in duodecimo codicis Iustiniani libro: titulo de professoribus: qui in urbe cōstātinopolitanā docentes ex lege comitatū habere meruerunt. Inter oēs aūt professores siue artiū siue iuris ciuilis rhetores hoc est artis oratoriæ doctores primū locū apud priscos optinuerūt: ut idē undecimo libro scribit Iustinianus. De rōne dicendi. De eloquentia: quæ & ars dicēdi & facultas orādi & copia orationis uocatur. Diu sum equidē reluctatus. Restiti ac per longū tēpus repugnaui. Metaphora est a palæstritis sumpta: qui & luctari & reluctari dicūtur. Quod auctores utriusq3 līguæ clarissimos. Plenā modestiæ causā assignat: qua diu repugnauit amicis: ut de rōne dicēdi aliquid scriberet postulātibus. Qui nā uero fuerīt clarissimi illi utriusq3 linguæ rhetores: qui scire cupit: ꝓlogū tertii libri perlegat. Illic. n. oēs fere qui ad ætatē suā usq3 claruerūt: cōmemorant̃. Sed clarissimi oīm fuerūt Gorgias leōtinus. Isocrates gorgiæ auditor. Aristoteles. Theodectes. Theophrastus. Hermagoras. Dionysius Halicarnaseus. Apollodorus Pergamenus. Theodorus Gadareus. Latini uero. M. Cato. M. Antonius. M. Tullius. Plinus secūdus. Sed q̄ ego ex causa. Locus is: unde sensus acutissimus sumit̃: a græcis tū πιθανὴ ἀπολογία. hoc ē ꝓbabilis respōsio. tū βίαιον hoc est uiolētū. a latinorū qbusdā iuersio appellat̃. Qua qdē tūc utimur: cū aduersarii rōnē in ipm īuertimus: ac ꝓ nobis potius q̄ cōtra nos facere mōstramus: Vt si qs argueret̃ in sylua hoiem occidisse: quod i sepeliēdo cadauere eēt dephæn sus: hoc mō īuertere posset. Atq si iterfecissem: in sepeliēdo cadauere tps nō cōtriuissem. Sic igit̃ Quītiliano de arte oratoria scribere recusanti: quod clarissimi auctores de ea re multa præcepissent: occurrebant ipsius amici: imo quia diuersa prioꝝ īueniunt̃ præcepta ac quædā etiā cōtraria īter se: scribere tu quoq3 debes ut salte de antiquoꝝ opinionibus iudicans quæ nobis sequēdæ sint ostēdas. Sic Cicero prima in uerrem actione. Dicebā hīc eos actorē Quī. Ceciliū: q præserti quæstor ī ea ꝓuīcia post me quæstorē fuisset. Quo ego adiumēto sperabā hāc a me molestiā posse dimoueri: id mihi erat aduersariū maxime: Nā illi multo mihi hoc facilius remisissent: si istū nō nossent: aut si iste apud eos quæstor nō fuisset. Meæ depcatōis. recusatōis repulsionis. Depcari nāq3 īterdū ē ualde precari. Interdū est precibus aliqd recusare ab seq3 repellere. Quod inter diuersas opiniones prioꝝ. De præceptis eloqntiæ cū aliis tū de fine ac statibus maxime uariæ fuerūt rhetoꝝ opiniones. Alii nāq3 tres status. alii plures. alii pauciores fecerūt. Finē uero alii psuadere. alii bene dicere eē cēsuerūt: ut suis locis aptius patebit. Iniūgere. Impōere. Quod qdē uerbū raro apud Ciceronē īuenit̃. Apud Pliniū uero & Tranqllū & Fabiū ē frequētissimū. Quāuis aūt. Hic quoq3 sensus a locis beniuolētiæ sūptus maximā Fabii modestiā ostēdit. Latius tamē se apiēte materia. hoc est. cū materia mihi ꝓposita latior ãpliorq3

uideretur. Simul ut pleniori obsequio. Simul uim habens copulæ ut hoc loco: eleganter in oratione bis ponit᷑: qua quidẽ dictione significant duo simul uno & eodẽ tpe fieri. Vergilius in secundo. Ille simul manibus tẽdit diuellere nodos. Clamores simul horrẽdos ad sidera tollit. Demererer. deuicirẽ. Nam demereri est meritis obligare: quis imperitorꝝ turba & demereri malefacere: & demerita malefacta significare putet. Alienis demũ uestigiis isisterẽ. hoc est: Ea solũ præciperẽ quæ ab aliis quoqꝫ tradita forent. Demũ. solũ. Sũmã i eloquẽtiæ manũ iponerẽt. Corrupte qdẽ sic legi notius ẽ: q̃ut sit admonẽdũ. E. nãqꝫ uocali erasa legẽdũ ẽ eloquẽtia: ut sit ablatiui casus. nõ ãt eloqntiæ i præpõne expũcta utqdã ꝺprauarũt. Est ãt a pictoribꝫ sũpta trãslatio: q tũc ultimã iponere manũ picturæ dicũt᷑: cũ eã sic pficiũt: ut nulla alia arte idigere uideat᷑. Siue cõtẽnẽtes. tãq̃ pua. grãmaticã. geometriã. arithmeticã. musicã. Astrologiã & pgymnasmata q̃ oĩa pueri ante discere solebãt q̃ rhetori traderent᷑: parua studia uocat Quitilianus. Quãdo diuisæ pfessionũ uices eẽnt. Aliæ nãqꝫ st̃ uices grãmatici. aliæ rhetoris. aliæ geometræ. Si qs igit᷑ oĩa tradere simul uellet: uices atqꝫ officia professionũ cõfunderent᷑. Seu qđ pximũ uero. Maxime uerisimile. Grãm igenii. Laudẽ. grã nãqꝫ igenii nihil aliđ est q̃ ipsius cõmẽdatio. Vt operꝝ fastigia spectãtur. ædificiorꝝ cacumina ab oĩbus aspiciunt᷑. Hac aũt similitudine ostẽdit: eorꝝ quæ latent nullã igenio grãm esse. Sũmã. finẽ ac pfectionẽ. Ad maiora illa. Nõ maiora: sed minora legẽdum esse facile ex ipso percipit᷑ sensu. Rudimẽta aũt grãmaticæ ac geometriæ: aliaꝝqꝫ mathematicaꝝ itelligit᷑: q cũ qdã emphasi minora illa dixit: ac si diceret quæ ab aliis cõtẽnunt᷑. Quod opus Marcelle Victori tibi dicamus. Duabus de causis Marcello opus dicat Fabius: quas ita pspicue subiicit: ut nulla enarratione idigere uideant᷑. Prima aũt est quod ipm hoc munere dignũ putauit pter mutuã beniuolẽtiã ac egregiũ studiorꝝ amorẽ. Scda uero ẽ: qꝛ filio eius erudiendo nõ iutiles hi libri fore uiderentur.

suscæpi: simul ut pleniori obsequio demererer amantissimos mei: simul ne uulgarẽ uiam igressus alienis demũ uestigiis insisterẽ. Nã cæteri fere qui artẽ orandi litteris tradiderunt ita sũt exorsi quasi pfectis oĩ alio genere doctrinæ summã i eloquentia manũ iponerẽt: siue contemnentes tanquã pua: quæ prius discimus studia: siue nõ ad suũ pertinere officiũ opinati: quãdo diuisæ pfessionũ uices eẽnt: seu qđ pximũ uero: nullam igenii sperãtes gratiã circa res & si necessarias pcul tamẽ ab ostẽtatione positas: ut operꝝ fastigia spectantur. Latent fũdamenta. Ego cum existimem nihil arti oratoriæ alienũ: sine quo fieri nõ posse oratorẽ fatendũ est: nec ad ullius rei sũmã: nisi præcedẽtibus initiis perueniri: ad minora illa: sed quæ si negligas: nõ sit maioribus locus: demittere me nõ recusabo: nec aliter q̃ si mihi tradatur educandus orator: studia eius formare ab ifantia icipiã. Quod opus Marcelle Victori tibi dicamus: quẽ cũ amicissimũ nobis: tum eximio litterarũ amore flagrantẽ: nõ pter hæc modo quãquã sint magna: dignissimum hoc mutuæ inter nos caritatis pignore iudicabamus: sed qꝛ erudiẽdo n̄ato tuo: cuius prima ætas manifestũ iter ad ingenii lumẽ ostẽdit: nõ iutiles fore libri uidebantur: quos ab ipsis dicẽdi uelut incunabulis per oẽs: quæ mõ aliquid oratori futuro cõferãt: artes ad summã eius operis perducere destinabamus: atque eo magis qꝛ duo iã sub noĩe meo libri ferebãtur artis rhetoricæ: neque editi a me: neque i hoc cõpati. Nãque alterꝝ sermone p biduũ habito pueri quibus id præstabatur excæpant: alterꝝ pluribus sane diebus quãtũ notãdo cõsequi poterãt: itercæptũ boni iuuenes uel nimiũ amãtes mei temerario editiõis honore uulgauerãt. Quare i his quoque libris erũt eadẽ aliqua: multa mutata: plurima adiecta: oĩa ue

Ad igeii lumẽ. ad eloqntiã. Nihil ẽ. n. quo magis hoĩs igeniũ splẽdescat q̃ eloqntia. Quare nõ iiuria Athenienses: elegãtissimos Gorgiæ Leõtini sermones: quos Athenis Legatus fecit: lãpadas appellauerũt. ut. n. lumine tenebræ expellũt᷑: sic eloquẽti orõne ex aĩs hoĩum ipitia fugat᷑. Lumẽ uero igenii p eloquẽtia accipiẽdũ eẽ: apte Cicero i Bruto his ꝺclarat uerbis. Vt. n. hoĩs decus igeniũ: Sic igenii ipius lumẽ ẽ eloquẽtia. Incunabulis. primordiis initiis. Incunabula nãqꝫ sũt lectuli i qbus ifãtes iacẽt: quæ qa educatõis cuiusqꝫ pricipia sunt: pro primordiis quoqꝫ aliaꝝ reꝝ elegãter ponunt᷑. Atqꝫ eo magis. cãm assignat: q decreuit copiosius de eloquẽtia scribere: ac libros suos p oẽs artes oratori futuro utiles pducere. Cũ. n. duo libri minus pfecti de arte oratoria sub noĩe Quitiliani circũferrent᷑: facile potuissẽt hoĩes de Fabii ipsius eloquẽtia male sentire: nisi pfectũ aliqđ opus de ipa dicẽdi rõe cõscripsisset. Neqꝫ i hoc cõparati. ut ederẽt. Significat ãt Fabius libros illos fuisse ipfectos minusqꝫ expolitos. Nãqꝫ alterꝝ sermonẽ p biduũ hĩto. Sermõe legẽdũ eẽ ne admonẽdũ qdẽ eẽt: ut hito sermone itelligat᷑: nisi qdã ipitia sua hoc quoqꝫ puertissẽt: putãtes alterꝝ ad sermonẽ referẽdũ cũ ad librũ referat᷑: ut ãt sermonẽ hrẽ & facere elegãter dicimus. Sic orõnẽ hrẽ: nõ facere: i freqnti ẽ oratorꝝ usu. Quibus id pstabat᷑: qbꝫ ille sermo fiebat de artis oratoriæ præceptis. Alterꝝ pluribus sane diebus. Habito sermone subitelligat᷑. Potuerãt. u. uocali expũcta poterãt legẽdũ est. Notãdo. notis qbusdã ac signis scribendo. Vnde

notarii quoq; sunt dicti:qui notis quæcūq; dicuntur:excipiunt. Elaborata. expolita atq; exornata. Oratoré aūt ĩstituimus illū pfectū. Ab attētionis locis hic sensus potissimū est sumptus. Nā pfectus orator:quē se uelle ĩstitituere pponit est tanq̃ deus qdā terrenus. Cato aūt cēsorius sic oratoré definiuit. Orator est uir bonus dicēdi peritus. Quā qdē definitioné Vergilius quoq; approbare uidet:cū inqt. Tū pietate graué ac meritis si forte uiq; quē Cōspexere:silēt arrectisq; auribus astāt. Qui.n.pietate ac meritis grauis est:is inter bonos uiros pculdubio est numerādus. Qué uero multitudo cōcitata præsertim cū silētio attēte q; audit:is nimiq; dicēdi peritus est iudicādus. Neq;.n.hoc cōcesserim. Oratoré pfectū iis esse præstātioré:qui philosophi appellantur:multis argumētis Fabius dmōstrat. Idcircoq; rōné recte uiuendi ad philosophos mime remittit:sed ppriā oratoris eē ait. Vere ciuilis. uere sapiēs. Nā ciuilitas eadē cū sapiētia esse perhibet. Fundare legibus. Hinc apte colligit quāto oratores sint iuriscōsultis præstātiores:cū leges ab oratoribus cōditas & latas iurisperiti interprætent atq; exponāt. Leges aūt urbiū fundamēta merito esse dicūtur:qbus sublatis ciuitates corruāt necesse est. An si frequētissime. Hoc enthymemate pbat Fabius eā partem philosophiæ quæ est de moribus:totā esse oratoris ppriā quod ĩ ea fere semp uersef orator. Vt Cicero aptissime colligit. In primo de oratore & plogo rhetoricoq; Cicero hāc explicat quæstioné. Colligere aūt ē argumētis aliqd cōcludere & cōprobare. id qd græci quos in hoc quoque imitamur συλλογίζειν dicūt. Infirmioribus igēiis. Infirmiora igenia philosophoq; dicit:utpote quæ otio nō negotiis sint accōmodata. Inde qdē cōtépto. Quidā legēdū est nō qdē. Pulchre aūt ĩ odiū atq; cōtēptū philosophoq; principes adducit. Regressi. cōuersi. Nomé insolētissimū. Philosophi soli sapiētiæ studiosi uideri uolūt:qd qdē ē maxime supbū. cū præstātissimi req; gestaq; gloria uiri id sibi nomē nūq̃ arrogarint. Primus uero Pythagoras Samius cū a Leonte Phliasioq; tyrāno rogaret:an σοφοσ hoc ē sapiēs eēt: respōdit se nō σόφον hoc ē sapiété:sed Philosophon hoc ē. sapiētiæ studiosū amicūq; eé. Facere.n.optima. Inuit Fabius philosophos suoq; tépoq; optima qdē pmisisse. Sed ea facere neglexisse. Ac ueteq; qdē sapiæ pfessoq;. Veteres philosophi fuerūt Socrates. Zeno. Plato. Diogenes ac alii multi. Nostris uero tpibus. Apte iuuenalis hoc idē cōprobat:qui ĩ eiusmodi philosophos potissimū secūdā Satyrā scripsit. Vltra Sauromatas fugere huic libet & glacialē Oceanū quotiés aliqd de moribus audēt:Qui curios simulāt & bacchanalia uiuūt. Propter nefanda aūt uitia illis tpibus philosophi nō ex urbe solū Senatuscōsulto fuere eiecti:sed Italia quoq; ipsis fuit interdictū:ut A. Gellius in.xv.refert. Quo tpe Epictetus quoq; philosophus pter illud senatuscōsultū Nicopolim Roma discessit. Maxima uitia. pfidiæ. libidinis in mares. ambitōis. auaritiæ. Virtute ac studiis. bonitate ac scia. sine qbus nemo philosophus est appellādus. Prætédebāt. opponebāt. Sūpta est a uelis trāslatio: quæ iterdū ante ianuas tēdunt:ne quæ sūt itus aspiciant. Stoici uero cynicíq; philosophi paliati atq; barbati

ro cōpositiora:& quam nos poterimus elaborata. Oratorem aūt instituimus illū pfectū qui esse nisi uir bonus nō pōt:ioq; nō dicēdi mō eximiā ĩ eo facultatē:sed oīs animi uirtutes exigimus. Neq;.n.hoc cōcesseri rōné rectæ honestæq; uitæ:ut qdā putauerūt:ad phōs relegādā:cū uir ille uere ciuilis & publicaq; priuatarumq; rerū administratōi accōmodatus:q̃ regere cōsiliis urbes:fūdare legibus:emēdare iudiciis possit:nō alius sit pfecto q̃ orator. Quare tā & si me fateor usurū quibusdam:quæ phōq; libris cōtinent:tamē ea iure uereq; cōtéderim esse operis nostri:pprieq; ad arté oratoriā pertinere. An si frequentissime:de iusticia:fortitudine:tēperātia:cæterisq; similibus sit disserēdū:& adeo:ut uix ulla possit cā repiri:in quā nō aliqua quæstio ex his ĩcidat:eaq; omnia ĩuētiōe atq; elocutōe sint explicāda:dubitabit ubicūq; uis ĩgenii & copia dicēdi postulat :ibi ptes oratoris esse præcipuas:fueruntq; hæc:ut Cicero aptissime colligit:quēadmodū iuncta natura:sic officio quoq; copulata:ut iidem sapiētes atq; eloquentes haberent. Scidit deíde se studiū:atq; inertia factū é ut artes esse plures uiderent:Nā ut primū ligua eē cœpit in quæstu ĩstitutūq; eloquētiæ bonis male uti:curā moq; q discrti habebant reliquerūt:Ea uero destituta ĩfirmioribus ingeniis uelut prædæ fuit. Inde qdā cōtépto bene dicēdi labore ad formādos aīos:statuēdasq; uitæ leges regressi parté qdē potioré:si diuidi posset:retinuerūt:nomé tamē sibi insolētissimū arrogauerūt ut soli sapīæ studiosi uocarent. Quod neq; sūmi ĩpatores:neq; ĩ cōsiliis req; maximaq; ac totius administratōe reip. præclarissime uersati sibi unq̃ uēdicare sunt ausi:facere eni optima q̃ pmittere maluerunt. Ac ueteq; qdē sapīæ pfessoq; multos & honesta præcæpisse:& ut præcæperūt ét uixisse:facile cōcesseri:nostris uero tēporibus sub hoc noīe maxima ĩ plærisq; uitia latuerūt. Non.n.uirtute ac studiis ut haberēt philosophi laborabāt:sed uultū & tristitiā & dissētiété a cæteris habitū pessimis moribus prætendebant.

aliorum uitia reprehendebant:ut sua dissimularent. Vnde illud Gellianum in quendam istorum. Palium & barbã uideo. philosophũ nõ uideo. Et Cornelius Nepos de quodã egnatio sic scribit. Egnatius ad opprimendũ amicũ auctoritaté stoicæ sectæ præ se ferebat habitu & ore ad exprimẽdã imaginẽ honesti. Cæterũ aĩo pfidiosus & subdolus auaritiã ac libidinẽ occultãs. Nũc aũt quæ uelut ꝑpria philosophiæ asserunt: passim tractamus oẽs. Philosophia ex sñia stoicorũ: quos Fabius sequit: in tris partes diducit ethicen. physicen. logicen: de qbus unũ quodq; nõ solũ philosophos facile tractare posse ostẽdit. De moribus nãq; q sub ethica collocant: nemo nõ iterdũ loqt. De causis uero rerum quæ physicæ ascribunt: etiã rustici quãdoq; iquirũt. Sermonis aũt rõ quæ logicæ assignat: oibus cõmunis esse uidetur qui orationis curã habẽt. Ita philosophiæ nihil propriũ relinqui uidetur. Nũc necesse ad eos. est uerbum ascribat: ut legat necesse est.

Nũc aũt quæ uelut ꝑpria philosophiæ asserunt: passim tractamus oẽs. Quis. n. nõ de iusto æquo ac bono mõ: nõ & uir pessimus loqtur? qs nõ etiã rusticorũ aliqua de causis naturalibus quærit? Nã uerborũ ꝓprietas ac dñia oibus: qui sermonẽ curæ habẽt: debet esse cõis. Sed ea & sciet optime & eloquet orator: q si fuisset aliquãdo pfectus: nõ a philosophorũ scholis uirtutis præcepta peterent. Nũc necesse ad eos aliquando auctores recurrere: q desertã ut dixi: partẽ oratoriæ artis meliorẽ præserti occupauerũt: & uelut nrm reposcere: nõ ut nos illorũ utamur iuẽtis: sed ut illos alienis usos eẽ doceamus. Sit igit orator uir talis: qualis uere sapiẽs appellari possit: nec moribus mõ pfectus (nã id mea qdẽ opinione: qq̃ sint qui dissentiãt: satis nõ est) sed etiã scia & omni facultate dicẽdi: qualis adhuc fortasse nemo fuerit. Sed non iõ minus nobis ad sũmã tẽdẽdũ est: qd fecerũt pleriq; ueterũ: qui & si nõdũ quẽq̃ sapiẽtẽ reptũ putabãt: præcepta tamẽ sapiæ tradiderũt. Nã est certe aliqd cõsumata eloquẽtia: neq; ad eã puenire natura humani igenii ꝓhibet: qd si nõ cõtigat: altius tamẽ ibũt qui ad sũma nitent: q̃ q præsũpta desperatõe quo uelit euadẽdi ꝓtinus circa ima substiterit. Quo magis impetrãda uenia erit: si ne minora qdẽ illa: uerũ opi qd instituimus: necessaria prætereo. Nã liber primus ea quæ sũt ante officiũ rhetoris: cõtinebit. scdo prima apud rhetorẽ elemẽta: & quæ de ipsa rhetoricæ substãtia quæruntur tractabimus. Quiq; deiceps iuẽtõi: nã & huic dispositio subiũgit. Quattuor elocutiõi: in cuius partẽ memoria ac ꝓnũciatio ueniũt: dabunt. Vnus accedet: ĩ quo nobis orator ipse informãdus ẽ: ut q mores eius: quæ in suscipiẽdis: discẽdis: agẽdis causis rõ: quod eloquẽtiæ genus: qs agẽdi debeat eẽ finis: quæ post finẽ studia: quãtũ nostra ualebit infirmitas disseramus. His oibus admiscebit: ut qsq; locus postulabit: dicẽdi ratio: quæ nõ eorũ mõ sciẽtia: qbus quidẽ nomẽ artis dederũt: studiosos ĩstruat: et ut sic dixerim: ius ipsũ rhetorices iterpretatur: sed alere facũdiã: uires augere eloquẽtiæ possit. Nã plerũq; nudæ illæ artes nimiæ subtilitatis affectatõe frãgũt atq; cõcidũt quicquid est in oratione generosius: & omnẽ succum igenii

Quod fecerunt pleriq; ueterũ. Stoici philosophi quis solũ deũ sapientẽ esse censerẽt: Sapiẽtiæ tamẽ præcepta tradiderũt. Qui ad sũma nitentur. Ad cacumina ascendere studebunt. Est aũt translatio ab iis sumpta: qui arduos montes ascendere conãtur. Differemus. Corrupte quidẽ sic legtur. Vt nãque coniunctio subiũctiuum modum exposcit. Quare differamus legendũ uidetur. His omnibus admiscebitur docendi ratio. Non docendi sed dicendi est legendum. Pollicetur enim se nõ nuda traditurum esse præcepta: sed omni dicendi ratiõe expoliturum: neq; solum de iis præceptuꝶ: quibus eloquentiæ nomen artis quidam indiderunt. Ea uero sunt nuda præcepta de exordiis. narratione. cõfirmatione. confutatione & conclusione. Quibus quidẽ. Quidam legẽdum est non quidẽ. Solis quoque ablatiuus in uetusto exemplari est ascriptus hoc modo. Quibus solis quidam. Ius ipsum. hoc est ipsam rhetoricæ proprietatẽ: qua ab aliis artibus separari uidetur.

Nam plerunq; nudæ illæ artes nimia subtilitatis. Artes interdum dicuntur libri: in quibus breuiter citra omnem orationis ornatum præcepta alicuius disciplinæ tradũtur. ut est Donati ars grammatica. Ciceronis ars rhetorica. De huiusmodi igitur libellis de dicendi ratione compositis intelligere debemus: nõ de dialectica. aut arithmetica aliisue disciplinis: ut insulsi quidam putant. Nimia subtilitatis affectione. Pro affectione legendũ esse affectatione quæ a græcis κακοζηλία uocatur facile perspiciet: qui aliud esse afficere: aliud affectare cognouerit. Afficere nanque est disponere: atque ad aliquam animi passionem inclinare. Vnde affectus affectioque perturbatio ipsa & passio animi dicitur. Affectare uero est nimiũ auide aliquid conari: quod assequi non possis refragante natura. Id quod fere turpe est atq; odiosum. ut alibi

Fabius.Nihil eſt odioſius affectatione. Sic corpore operiẽda ſunt.hoc eſt.carne.Corpus enim proprie uiuentiũ dicitur.Vnde etiã hominẽ dicimus corpulẽtũ.Caro aũt potius mortuoꝝ:ut quæ a cadẽdo ſit dicta. Cicero ad Gallũ.Ego hic cogito cõmorari: quoad me reficiã.Nam & uires & corpus amiſi. Ideoq; nos nõ particulã illam ſicut pleriq;.Quæ ab aliis rhetoribus breuiter de partibus eloquentiæ tradita ſunt:particulã Fabius uocat. Finis operis non reperietur.R.littera aſcripta reperiretur ut legamus ſenſus expoſcit. Niſi adiuuãte natura.Tribus conſtat eloquentia ut ipſe alibi.natura.arte.exercitatione.Imitatio nanq; ſubiicitť arti. Ingenita.a natura data. Valitudo.I uocali in e.conuerſa ſcribẽdum eſſe ualetudo uetuſta exẽplaria ſunt documento. Pertinaci.perſeueranti aſſiduoq;. Alias pertinax in malam accipitur partem.

i Gitť nato filio.Quonã mõ educandi ſint pueri:qui arti oratoriæ deſtinanť:ante omnia præcipit Fabius.Eoꝝ uero præcepta ſequiť:qui tũ apud nos ut Cato:tum apud græcos ut chryſippus aliiq; multi de liberis educãdis ſcripſere.Igiť aũt particula eſt: qua non in cõcluſionibus modo: ſed in tractatuũ quoq; prĩcipiis uti ſolemus. Atq; ſollertia. Acumẽ ĩgenii ꝑcipiendiq; facilitas ſollertia diciť:quã Ariſtoteles αγχίνοιαν uocat:eãq; dialectico maxime neceſſariã eſſe ait. Vnde origo animi cæleſtis creditur.Idcirco aius e cælo originẽ ducere cũ aliis tũ Platoni uideť:quod ſemꝑ in motu ſit ac facile quæq; percipiat. Sed hi pauci ad modũ fuerunt.Sic quidẽ recte legi putať hic locus:ſed mihi non ſine menda eſſe uidetur:Neq; enim de iis ſolũ qui præterierũt:loquiť Fabius.ſed indeterminate de oĩbus.Quare ſũt uerbũ uideť ſubaudiendũ.Fuerit aũt eſſe legendũ: ut ad illud argumentũ referať hoc mõ.Fuerit argumẽtũ: hoc ẽ ſignũ & ꝓbatio eius quod dico eſſe poterit:Eſt aũt argumentũ ratio rei dubiæ faciẽs fidẽ. Præſtat tamẽ ingenio alius aliũ.ὑποφορα & obiectio quæ fieri poſſet:quam ita ſoluit Fabius:ut dicat:ita aliũ alio præſtantiori ĩgenio præditum eſſe:ut plus minuſue fiat:nõ ut aliq̃s prorſus ingenio careat. Obiectiões aũt ſic ſoluere oratores ſolẽt:ut primũ ꝓponãt.deĩde obiectionẽ inferãt.tũ polliceanť alia ꝓpoſitione ſolutionẽ.poſtremo ſoluãt.Cicero pro Archia poeta.Quæret q̃ſpiã q̃d illi ipi ſũmi uiri:quoꝝ uirtutes lr̃is ꝓditæ ſũt:iſta ne doctrina:quã tu efferslaudibus.eruditi fuerũt:hæc ẽ ꝓpoſitio cu obiectiõe.Difficile ẽ de oĩbus cõfirmare.Sed tamẽ certũ ẽ q̃d reſpõdeã.altera ꝓpoſitio.ego multos hoĩes excellẽti aĩo ac uirtute fuiſſe & quæ ſequunť.hæc eſt ſolutio.Sed ꝓpoſitões id quod frequẽter fit:hoc loco Fabius prætermiſit. Hæc q̃ppe ꝓtinus ut erit parẽs factus.Duobus modis legiť hic locus.Alii nãq; legũt.hæc qui ꝓuiderit.ſicq; in antiquo ſcriptũ eſt exẽplari.Alii hæc ꝓnomẽ in hoc ablatiuũ dũtaxat mutãt & q̃ppe legũt:ut ĩtelligamus ꝓpter hanc cãm:quod unuſq̃ſq; ſtudio aliq̃d

bibũt:& oſſa detegũt:quæ ut eſſe & aſtrĩgi neruis ſuis debẽt: ſic corpore operiẽda ſunt.Ideoq; nos nõ particulã illam ſicut pleriq;: ſed q̃cquid utile ad ĩſtituẽdũ oratorẽ putabamus:in hos.xii.libros cõtulimus:breuiter omnia demõſtrãdo.Nã ſi q̃tũ de quaq; re dici poteſt: ꝓſequamur:finis operis nõ reperietť.Illud tamẽ in primis teſtãdũ eſt:nihil præcepta atq; artes ualere niſi adiuuãte natura.Quapropter ei cui deerit ingeniũ:nõ magis hæc ſcripta ſunt:q̃ de agroꝝ cultu ſterilibus terris.Sũt & alia ĩgenita cuiq; adiumẽta:uox:latus patiẽs laboris:ualetudo:cõſtãtia:decor:quæ ſi modica obtigerũt:poſſunt ratione ampliari:ſed nõnunq̃ ita deſunt:ut bona etiã ingenii ſtudiiq; corrũpant.Sicut & hæc ipſa ſine doctore perito.ſtudio pertinaci.ſcribẽdi:legẽdi:dicẽdi:multa & cõtinua exercitatione per ſe nihil proſunt.

Quemadmodum prima elementa tradenda ſunt.

i Gitť nato filio pater ſpem de illo primũ q̃ optimã capiat:ita diligẽtior a prĩcipiis fiet.falſa enim eſt querela pauciſſimis hoĩbus uim ꝑcipiẽdi:quæ tradanť eẽ cõceſſam: pleroſq; uero laborẽ ac tẽpora tarditate ĩgenii ꝑdere.Nã cõtra plures reperias & faciles ĩ excogitãdo:& ad diſcẽdum prõptos.Quippe id eſt homini naturale:ac ſicut aues ad uolatũ:equi ad curſum:ad ſæuitiã feræ gignunť:ita nobis ꝓpria ẽ mẽtis agitatio atq; ſollertia:unde origo animi cæleſtis crediť.Hebetes uero & ĩdociles nõ magis ſecũdũ naturã hoĩs eduť:q̃ ꝓdigioſa corpora & mõſtris ĩſignia.Sed hi pauci admodũ.Fuerit argumentũ:quod in pueris elucet: ſpes plurimoꝝ:quæ cũ emoriť ætate:manifeſtũ eſt nõ naturã defeciſſe:ſed curã.Præſtat tamẽ ĩgenio alius aliũ.cõcedo: ſed plus efficiat aut minus:nemo tamẽ reperiť:qui ſit ſtudio nihil cõſecutus.Hoc q̃ppe ꝓtinus ut erit parẽs factus:acrẽ q̃ maximæ curã ſpei futuri oratoris ĩpẽdat.Ante oĩa ne ſit uitioſus ſermo nutricibus:quas ſi fieri poſſet ſapiẽtes Chryſippus optauit:certe q̃tũ res pareretť optimas eligi uoluit.Et morũ q̃dem in his haud dubie prior rõ eſt.Recte tamen etiã loquanť:has primũ audiet puer:haꝝ uerba effingere imitãdo conabitur.Et natura tenaciſſimi ſumus eorum:quæ rudibus

consequitur:quæ quidē mihi elegantior lectio uidetur. Vt sapor quo noua ībuas durat.Ex Horatio sumpta est hæc similitudo.Quo semel est ībuta recēs seruabit odorē Testa diu. Nec lanaꝝ colores.Hoc quoq; est ex Horatii carmine sumptū.Neq; amissos colores lana refert medicata fuco. Non assuescat ergo ne dū īfans qdē est.Ne dū hoc loco duæ sunt uoces:eoq; diuisim legendæ.Interdū.n.una est dictio:quod qdē sensu facile dignoscit. Nā gracchoꝝ eloquētiæ.Cornelia Africani superioris filia Sempronio graccho nupsit:ex qua nati sunt Tib.& C.gracchi:qui plurimū eloquētia ualuerūt. Epistolis est traditus.Significat epistolas Corneliæ ad posteros puenisse:ex qbus facile q̄ doctus q̄q; eligās ei fu erit sermo:colligi poterat. Nā Fabii tpe illæ quoq; epistolæ extabāt. Et Lelii filia. C. Lælius cognomento sapiens duas sustulit filias: quaꝝ altera nupsit Mutio Sæuolæ. Altera.C.Fanio.De utra intelligat Fabius mihi ē ignotū.De Bruto uero Ciceronis hæc sumpta esse uident.Sic.n.ibi scribitur. Sed magni iterest quos qsq; audiat quotidie domi.qbus cū loquat a puero. queadmodū pr̄es.pædagogi.m̄res etiam loquant.Legimus epistolas Corneliæ m̄ris gracchoꝝ. Appet filios non tā in gremio educatos q̄ in sermone m̄ris. Auditus est nobis Læliæ.C.filiæ sæpe sermo.ergo illā p̄ris elegātia tīctā uidimus.& filias eius mutias ambas:q̄ꝝ sermo mihi fuit notus.& neptes Liciniās q̄s nos qdē ambas.Hāc uero Scipionis etiā tu Brute credo aliquādo audisti loquētē. Et Qui.Hortēsii filiæ orō apud triūuiros habita.Cū matronaꝝ ordo graui tribūto a triumuiris Octauio.M.Antonio.Lepido premeret: nec uiroꝝ q̄sq̄ ipsis adesse auderet: Hortensia Qui.Hortēsii oratoris filia matronaꝝ causam & cōstāter & fœliciter egit:repræsētataq; p̄ris facūdia īpetrauit:ut maior pecuniæ ps eis remitteret. Illius uero orōis elegātes sēsus ab Appiāo Alexādrio:q̄ de bellis ciuilibꝫ Romāoꝝ scripsit: referūt Nō tātū ī sexus honorē. Cur nō tantū ī sexus honorē legit ea orō? An qa ēt ꝑpter utilitatē:cū & elegātissima & artificiosissima eē censeat? Sic.n.ītelligimus eā orōnē nō solū ī sexus honorē legi:sed etiā pp utilitatē. De pueris.De seruulis ac ministris. De pædagogis hoc āplius.præcipiat.ē sub audiendū.Pædagogos aūt adhibebāt prisci Romani pueris educādis q eos & loq & legere & scribere docerēt ac usq; ad sextūdecimū annū quoquo irēt:comitarent:atq; deducerēt. Vnde etiā pædagogi sūt appellati απο του αγειν τουσ παιδασ.hoc est ab agēdis educādisq; pueris. Quā primū esse curā uelim.Primā rectius mihi legi uidet q̄ primū. Imbuerūt.Corrupte sic.Induerūt aūt recte legit.Induere aūt sibi ꝑsuasionē sciētiæ:est sibi ꝑsuadere multa scire atq; itelligere. Siqdē Leonides.Huius in duodecimo naturalis historiæ meminit Plynius.Alexādro inqt Magno in puericia sine ꝑsimonia thura īgerēti aris Pædagogus Leonides dixerat:ut illo mō cū deuicisset thuriferas gētes:supplicaret. At ille Arabia potitus thure onustā nauē misit ei:large exhortatus ut deos adoraret.Quibusnā uero eū īfecerit uitiis nō memini me legisse. Vt a Babylonio Diogene tradit.Scite Babyloniū adiecit.Sex nāq; clari Diogenes fuere.primus Apolloniates physicus.Secūdus Sicyonius:qui peloponesiaca scripsit. Tertius Cynicus Quartus Stoicus ex Seleucia q Babylonius est appellatus ob uicinitatē.Quītus Tarsensis:q de poeticis quæstionibus scripsit.Sextus Diogenes Laertius:unde hæc descripsimus. Quæ siqs grauabitur.Paꝝ mihi:ingenue fateor:ꝑcipit hic sensus:aliqdq; flagitii īesse uidet:quod hactenus nō fuit deprehēsum.Quo nāq; modo

ānis ꝑcipimus:ut sapor quo noua ībuas durat:nec lanaꝝ colores:qbꝫ simplex ille cādor mutatus ē: elui possunt.Et hæc ipsa magis ꝑtinaciter hærēt:quæ deteriora sūt. Nā bōa facile mutāt ī peius.nā q̄ndo ī bonū uerteris uitia? Nō assuescat ergo ne dū īfās qdē ē:sermōi q dediscēdus sit.In parētibꝫ uero q̄plurimū eē eruditōis optauerī. Veꝝ nec de p̄ribꝫ tātū loquor.Nā Gracchoꝝ eloquētiæ multū cōtulisse accepimus Corneliā matrē:cuius doctissimus sermo ī posteros quoq; ē epistolis traditus.Et lælii filia reddidisse in loquēdo paternā eloquētiā elegantiorē dicitur. Et Q.Hortensii filiæ oratio apud triumuiros habita legitur nō tātū in sexus honorem. Nec tamē ii quibus discere ipsis nō contigit:minorē curā docēdi liberos habeāt:sed sint ꝑpter hoc ipsū ad cætera magis diligētes.De pueris:īter quos educabit ille huic spei destinatus:idē quod de nutricibus dictū sit. De pædagogis hoc amplius:ut aut sint eruditi plane:quā primā esse curā uelim:aut se non esse eruditos sciāt.Nihil eni peius est iis qui paulū aliquid ultra primas litteras ꝑgressi falsā sibi scientiæ persuasionē īduerūt.Nā & cedere præcipiēdi peritis īdignāt:& uelut iure quodā potestatis:qua fere hoc hoium genus ītumescit: īperiosi atq; īterim sæuiētes stultitiā suā ꝑdocēt.Nec minus error eoꝝ nocet moribus.Siquidē Leonides Alexādri pædagogus:ut a babylonio Diogene tradit:qbusdā eū uitiis ībuit:quæ robustū quoq; & maximū regē ab illa īstitutiōe puerili sunt ꝑsecuta.Si cui multa uideor exigere:cogitet oratorē īstitui rē arduā:ēt cū ei formādo nihil defuerit:prætera plura ac difficiliora supesse.Nā & studio ꝑpetuo & præstātissimis præceptoribus & pluribus disciplinis opus ē.Quapropter præcipiēda sunt optima:quæ si quis grauabitur:nō

non defuerit rationi: qui hæc non grauabitur: sed homini? An defuerint numero plurali est legendum? Nã præcepta non desunt rationi: utpote quæ de ratione ac modo pueros educandi traduntur. Sed homini: qui ea sequi nihil curat. Mihi uero defuerint numero plurali esse legendum asserenti astipulatur exemplar illud uetustum: tametsi in littera alicuius parũ iudicio ualentis temeritate de uerbo illo expuncta uideatur. Præsente alumno. Alumnum in passiua dũtaxat accipi significatione: licet quidam dissentiant: ne admonendum quidem uidetur: cum apud poetas quoq;: quibus abuti uerbis permittitur: passiue semper accipiatur: ut meminì quẽdam facundum sane uirũ mihi ĩ media Patauina Academia conuictum: qui in actiua quoq; inueniri significatione aiebat Plynii quoq; auctoritate nisus: qui de Italia loquens ait omnium terrarum alumna eadem & parẽs. Ego uero ostendi Italiam merito alumnam filiamque omnium terrarum dici & parentem: cum & ab exteris gentibus primũ fuerit occupata atque exculta: & Romani in uarias orbis terrarum regiones colonias miserint. Sed de alumno uel nimium.

Pædagogus at unus certe sit assiduus. In quibusdam exẽplaribus pædagogo sq; legitur: ut itelligatur at unus de familiaribus dicendi nõ ĩperitus sit assiduus. Sed hic quoq; foret hoc modo pædagogus. Quare mihi: ut est in uetusto quoq; exẽplari: Pædagogus at unus legendũ uidetur. Nam quia difficilius inueniuntur nutrices puerię; ac serui recte loquẽtes: idcirco hoc remedium adhibet: ut pædagogus saltem sit dicendi peritus. Dum tamen intelligatur id quod prius dixi bonum esse: hoc remedium. Ita distinguẽdum est: ne quis bonum cum remedio coniungat. Bonum enim per se est expetẽdum. Remedia uero malis adhiberi solent. Bona igitur remediis sunt anteferenda. Ad tollendam uero ambiguitatem illud pronomẽ hoc recte post remedium in uetusto exemplari est scriptum. A sermone græco. De lĩgua atq; locutione græca sentit Quintilianus: non de litteris: ut quidam putant. Prisci nanque Romani utranque linguam perdiscebant & græcam & latinam. Quamplu ribus in usu est. Qui non q̃ legendum esse clare patet. Hæc enim accidũt. Corrupte quidem sic legitur. Ita uero emendatur: ut hinc enim accidũt legamus. Nam iis qui tantũ græce diu loquuntur: plurima accidunt uitia & oris & sermonis. Alio nanque sono quædam litteræ pronũciant a græcis: alio a latinis. ut ν & n monitus μωνυχοσ. Aliæ præterea sunt figuræ græci sermonis: aliæ latinæ locutionis. græcis uero interdũ etiã latini auctores utuntur: ut callidum quicquid placuit iocoso condere furto. Quale est illud quoque ecclesiasticum. non ueni soluere legem sed adimplere. Ad soluendum enim & adimplendũ latine diceretur. Quidam litteris instruendos. Posteaq̃ pueri loqui didicerint: litteras sunt docendi. Sed quo tempore sit inchoandum quæritur. Qui ante grammaticum Aristophanem fuerunt. Scite epitheto distixit. Nam alter quoque fuit Aristophanes ueteris comœdiæ clarus auctor. Ausus est autem grammaticus Aristophanes etiam ab Aristotele dissentire. Nam in politicorum septimo de hoc Hesiodi meminit præcepto. Nam is primus υποθηκασ. Sic inscribitur opus illud Hesiodi quod in eo præcepta quædam ad bene uiuẽdum accommodata tradantur. υποθηκαι nanque admonitiones dici possunt. Inter quos Eratosthenes. Hic & de liberis educandis & de Cosmographia scripsit: ut ex primo Strabonis facile colligitur. In summam proficit. hoc est summæ ac fini & perfectioni confert. Summa enim dicitur cumulus ac finis uniuscuiusque rei. Quã optimis institutis. moribus. Sunt enim instituta: ut diximus: mores consilio ac ratione sumpti: q̃uis hoc lo

rationi defuerit: sed hoĩ. Si tamẽ nõ cõtiget quales maxĩe uellĩ nutrices: pueros hr̃e: pædagogus at unus certe sit assiduus dicẽdi nõ ĩperitus: qui si qua erũt ab his præsente alumno dicta uitiose: corrigat ꝑtinus: nec insidere illi sinat: dum tamen intelligat id quod prius dixi: bonũ esse: hoc remediũ. A sermone græco puerum incipere malo: quia latinus qui pluribus ĩ usu ẽ: uel nobis nolẽtibus se ꝑhibet: simul qa disciplinis quoq; græcis prius ĩstituẽdus est: unde & nostræ fluxerunt. nõ tamẽ hoc adeo supstitiose ueli fieri: ut diu tantũ loquatur græce aut discat: sicut plerisq; moris est. Hinc enĩ accidũt & oris plurima uitia ĩ peregrinũ sonũ corrupti: & sermonis: cui cũ græcæ figuræ assidua cõsuẽtudine hæserit: ĩ diuersa quoq; loquẽdi rõne ꝑtinacissime durãt. Nõ lõge itaq; latina subseq̃ debẽt: & cito pariter ire: ita fiet: ut cũ æquali cura linguã utranq; tueri cœperimus: neutra alteri officiat. Quidam litteris ĩstruẽdos: q minores septẽ annis eẽnt: nõ putauerũt: q̃ illa primũ ætas & intellectũ disciplinaꝝ capere & laborẽ pati possit. In qua sẽtẽtia Hesiodũ eẽ plurimi tradũt: qui ãte grãmaticũ Aristophanẽ fuerũt. Nam is primus υποθηκασ: ĩ quo libro scriptũ hoc ĩuenitur: negauit eẽ huius poetæ. Sed alii quoq; auctores inter quos Eratosthenes: idem præceperunt. Melius autem qui nullum tempus uacare cura uolũt: ut Crysippus. nam is q̃uis nutricibus triennium dederit: tamen ab illis quoq; iam formandam q̃optimis institutis mẽtem infantium iudicat. Cur autem non pertineat ad litteras ætas: quæ ad mores iã pertiet? Neq; ignoro toto illo: de quo

loquor: tempore uix tantū effici: quātum cōferre unus postea possit annus. Sed tamē mihi q id senserunt uident: nō tam discentibus ī hac pte q̄ docētibus pcepisse. Quid melius alioqn faciēt ex quo loq poterunt? faciāt enim aliqd necesse ē: aut cur hoc quātulūcunq; ē usq; ad septē ānos lucrū fastidiamus? Nā certe quālibet par̄ sit: quod cotulerit ætas prior: maiora tamē aliqua discet puer eo ipso āno: quo mīora didicisset. Hoc p singulos ānos progatū ī sumā pficit: & quātū in īfantia præsūptū ē tpis: adolescentiæ acqrit. Idem ēt de sequētibus annis præceptū sit: ne quod cuiq; discendū ē: sero discere incipiat. Nō ergo pdamus primū statim tēpus: atq; eo minus: q̄ initia litterar̄ sola memoria cōstant: quæ nō mō iā est ī paruis: sed tū ēt tenacissima ē. Non sum adeo ætatū īprudens: ut instandū teneris ptinus acerbe putē exigēdāq; plenā operā. Nā id ī primis cauere oportebit: ne studia q amare nōdū pōt: oderit: & amaritudīnē semel pceptā ēt ultra rudes ānos reformidet. Lusus hic sit: & rogetur & laudetur: & nōnunq̄ fecisse se gaudeat. Aliquādo ipso nolēte doceatur alius: cui īuideat. cōtendat iterī: & sæpius uicere se putet. premiis quæ capit illa ætas euocetur. Parua docemus īstituēdū oratorē pfessi: sed ē sua ēt ī studiis īfantia: & ut corporū fortissimor̄ educatio a lacte cunisq; initiū ducit: ita futurus eloquētissimus edidit aliqñdo uagitū: & loq primū īcerta uoce tēptauit: & hæsit circa formas lrar̄. Nec siqd discere satis nō ē: iō necesse nō ē. q̄ si nemo reprehēdit patrem q hæc nō negligenda ī suo filio putet: cur īprobetur: si qs ea quæ domi suæ recte faceret: ī publicū pmit? Atq; eo magis: qd̄ mīora ēt facilius minores pcipiūt: & ut corpa ad quosdā mēbror̄ flexus formari nisi tenera nō possūt: sic aīos quoq; ad pleraq; duriores robur ipsū facit. An Philippus macedonū rex Alexandro filio suo prima lrar̄ elemēta tradi ab Aristotele sūmo eius ætatis philosopho uoluisset: aut ille suscepisset hoc officiū: si nō studior̄ initia: & a pfectissimo quoq; tractari: & ptinere ad sūmā credidisset? Fīgamus igitur Alexādr̄ dari nobis īpositū gremio dignū tāta cura īfātē: qq̄ suus cuiq; dignus ē: pudeat ne me stati ī ipsis elemētis ēt breuia docēdi mōstrare cōpēdia? Neq;.n. mihi illud saltē placet: quod fieri ī plurimis uideo: ut lrar̄ noīa & cōtextū priusq̄ formas paruuli discāt. Obstat hoc agnitioni ear̄ nō intendentibus mox aīum ad ipsos ductus: dū antecedentē memoriam sequuntur: quæ cā ē præcipiētibus: ut ēt cū satis affixisse eas pueris recto illo quo primū scribi solēt contextu uidentur: retro agāt rursus: & uaria pmutatiōe pturbēt: donec lrās qui īstituūtur: facie norint nō ordine. Quapropter optime sicut hominū pariter & habitus & noīa edocebūtur. Sed quod in lr̄is obest: ī syllabis nō nocebit. Nō excludo aūt id quod ē notū: irritādæ ad addiscendum infantiæ gr̄a eburneas ēt lrar̄ formas in lusū offerre; uel siquid aliud quo magis illa ætas gaudeat: inueniri

co pro præceptis ad bonos mores spectantibus accipiendum uideatur. Sed est sua etiam in studiis infantia. In præpositio ut superflua uidetur eradenda. A lacte cuiusque. loco illius genitiui cuiusque Cunisque legendum uidetur. Sic autem legentibus: etiam uetustum exemplar astipulatur

An Philippus Macedonum rex. Locus ab Auctoritate. Extant uero & Philippi ad Aristotelem & Aristotelis ad Philippum litteræ super hac re scriptæ: quæ & apud Gellium: & Plutarchum leguntur. Et a perfectissimo quoque tractari. optime aduerbium. hic est ascribendum: ut legatur: & a perfectissimo quoque optime tractari. Breuia compendia. breues uias: quæ a græcis. μεθοδοι. appellantur. Ad ipsos ductus. formas ac figuras & ut ita dicam tractus litterarum: ductus uocat a ducendo quod calami in litteris scribendis ducantur. Syllabis non nocebit. In præpositio mihi ascribenda uidetur: ut in syllabis percipiendis nihil nocere intelligamus: si pueri illas edíscent anteq̄ earum faciem cognoscant.

Cōtinebitur enim utrinq; marginibus. Vtrinq; recte: male utrisq; ī quibusdam scriptū est exemplaribus. Ac celerius & sæpius sequendo cæsa uestigia formabit articulos. alii certa & firmabit scribunt: sicq; in uetusto legitur exemplari.

Neq; egebit adiutorio māus sua manu super imposita regētis. In antiquo exemplari sic est emendate scriptum. Neq; egebit adiutorio manum suā manu superimposita regētis. hoc est puerum non oportebit manum suam suppōere manui regentis & docētis magistri: quo certe auxilio ei esset opus: nisi cæsa sequeretur uestigia. Hoc autem fit cū primū quis scribere discit. Quæ fere ab honestis negligi solet. Quosnā hoc loco Fabius uocat hōestos? An bene ornatos ac fortūæ bonis

abūdantes:qui fere honorantur.

Nā cū sit in studiis præcipuū: quoq; uel solo. Quoq; acuto ac cētu notandum ē:ne sola dictio: cū sint duæ esse uideatur. Vnde sequitur alter: quæ & transferēda sunt labor. Ex præpositio loco & copulæ reponenda & his ablatiuus uidetur ascribendus: ut legatur: quæ ex iis transferenda sūt. Syllabis nullum compendium est. nulla breuis est ratio discendarum syllabarum: ut ītelligat puer: quæ cum quibus literæ iūgātur:quod quidem a nostri temporis doctoribus ita negligitur:ut adulti quoq; nō solū pueri in oībus fere scribēdis errare deprehēdātur. Et diu lētius ordo donec. Corrupte sic legitur. Emēdatur autē si & lentior legatur & ordo expungatur:ut scribatur. Et diu lentior donec. Non orationis modo. Loco orōnis legendum esse rōis facile est uidere. Illud nō pœnitebit curasse. Proponunt etiam nūc uocabula pueris scribere discentibus:quæ nō esse uulgaria uult Fabius:sed quæ aliquid habeant eruditionis:ut clarigatio similiaq;. Quas græci glossas uocāt Glossa interdum lingua. Interdū linguæ obscurioris interpretatio dicitur. cuius apud græcos quiq; sunt uarietates & differētiæ. communis. attica: Dorica. Ionica. Aeolica. Nunc ab imperitis glosæ & q dem per simplex. s. pro quacunq; usurpant expositione. Quod q̄ bene dicat uiderint ipsi:qui glossas illas:quibus nihil ē ineptius: maiore cum apparatu exponunt: q̄ priscorum iurisconsultorum scripta in quorum enarrationem glossæ illæ a quibusdam barbaris ac prorsus latinæ līguæ imperitis fuerūt comparatæ. Nemo certe ueterum hoc est:eruditorum glossam in ea unq̄ accepit significatōe. Et quoniam ad hæc. circa res tenues. Adhuc non ad hæc & proponent legendum esse:ne dubitandum quidem est. Ociosas autem sententias accipit Fabius uulgares ac nihil pulchri cōtinentes. Vult ergo uersus proponi pueris: in quibus sentētiæ generales sint: Qualis ē hæc: Hic murus æneus esto Nil conscire sibi. nulla pallescere culpa. & similes. Et electorū ex poetis maxie. Loco electoꝝ ut ad locos referat electos ē legēdū. Quæ nihil dū ipsæ generare q̄unt. Quæ nōdū ipsæ p

potest:quod tractare:intueri:nominare iucundum sit. Cum uero iam ductus sequi cœperit:nō inutile erit:eas tabellæ q̄ optime īsculpi:ut per illos uelut sulcos ducatur stilus. Nam neq; errabit queadmodū in cæris (continebit eni utriq; marginibus) nec extra præscriptū poterit egredi:& celerius ac sæpius sequendo cæsa uestigia formabit articulos: neq; egebit adiutorio manū suā manu superiposita regētis. Nō ē aliena res quæ fere ab honestis negligi solet:cura bene ac uelociter scribēdi. Nā cū sit in studiis præcipuum:quoq; solo uerus ille ꝑfectus:& altis radicibus nixus paretur: scribere ipsū:tardior stilus cogitationē morat:rudis & cōfusus intellectu caret. unde sequit alter dictādi:quæ & trāsferenda sunt:labor. Quare cū semp & ubiq;:tū præcipue ī epistolis secretis & familiaribus delectabit:ne hoc qdē neglectū reliqsse. Syllabis nullū cōpēdiū ē:ꝑdiscēdæ oēs:nec ut fit plerūq;:difficillima quæq; eaꝝ differēda:ut in oībus scribēdis deprehendantur. Quin īmo ne primæ quidē memoriæ temere credendū:repetere & īculcare diu fuerit utilius:& ī lectiōe quoq; nō ꝓpare ad cōtinuādam eam uel ad celerandā:nisi cū īoffensa atq; indubitata lraꝝ īter se coīūctio suppeditare sine ulla cogitādi saltē mora poterit. Tūc ipsis syllabis uerba cōplecti:& his sermonē cōnectere īcipiat. Incredibile ē quātū moræ lectiōi festinatōe adiiciat. Hic. n. accidit dubitatio. ītermissio. repetitio plusq̄ possunt audētibus:deīde cū errarunt:ēt iis quæ iā sciūt diffidētibus. Certa sit ergo ī primis lectio:deīde coīūcta & diu lētior:donec exercitatōe cōtingat emendata uelocitas. Nā ꝓspicere ī dextrū:quod oēs præcipiunt:& ꝓuidere nō rationis mō sed usus quoq; ē:quoniā sequentia ītuēti priora dicēda sunt:& quod difficillimū est:diuidēda intētio animi:ut aliud uoce:aliud oculis agat. Illud non pœnitebit curasse:cū scribere nomīa puer:queadmodum moris ē: cœpit:ne hanc opam ī uocabulis uulgaribus & forte occurrentibus ponat. ꝓtinus eni potest interpretationem linguæ secretioris: idest quas græci glossas uocant:dū aliud agit:ediscere:& īter prima elementa consequi rem postea ꝓpriū tempus desideraturam. Et quoniam adhuc circa res tenues moramur: ii quoq; uersus: qui ad imitationem scribendi proponentur: nō ociosas uelim sñias habeant:sed honestū aliquid monentes. Prosequit hæc memoria in senectutē:& īpressa aīo rudi usq; ad mores ꝓficiet. Etiam dicta claroꝝ uiroꝝ & electos ex poetis maxime (nāq; eoꝝ paruis cognitio gratior ē) locos ediscere inter lusū licet. Nā & maxīe necessaria ē oratori: sicut suo loco dicā:mēoria:& ea præcipue firmat atq; alit exercitatōe:& ī his de q̄bꝰ nūc loqmur ætatibꝰ:quæ nihil dū ipsæ generare

ſealiquid excogitare poſſunt. Eleganter aũt dũ particula dictionibus negatiuis poſtponit: ut nõdum. nihildum. Vt noĩa quædã: qualia ſunt heauton timorumenõ. Amphiaraus. Interpretari. pſcrutari & ſimilia.

Et uelut cõfragoſos. hoc ẽ fragorẽ quendã ac ſtrepitũ: dum pferunt: emittentes. Qualis ẽ Vergilianus ille Quadrupedãte putrẽ ſõitu quatit ungula cãpũ. & ſiq deniq; plus hẽnt ĩ pnũciãdo difficultatis. χαλεποὶ græce uocãt. In uetuſto exẽplari. χαλεινοὶ legit. utrũq; ãt idẽ ſignificat. hoc ẽ duri aſpi ac platu difficiles.

s Ed nobis iã. Tametſi hoc opus a Fabio non ĩ capita: ſed in duodecĩ ſolũ uolumina: ut diximus fuit di

ex ſe queunt: prope ſola eſt quæ iuuare curam docentium poſſit. Nõ alienũ fuerit exigere ab his ætatibus quo ſit abſolutius os & expreſſior ſermo: ut noĩa quædã uerſuſq; affectatæ difficultatis ex pluribus aſprime coeũtibus ĩter ſe ſyllabis catenatos & uelut confragoſos q̃citatiſſime uoluant. χαλεποί græce uocãt: res modica dictu: Qua tamẽ omiſſa multa lĩguæ uicia: niſi primis eximuntur annis: ĩemendabili in poſterum prauitate durantur.

Vtrum utilius domi an in ſcholis erudiant.

s Ed nobis iã paulatĩ accreſcere puer & exire de gremio ac diſcere ſerio ĩcipiat. Hoc igit potiſſimũ loco tractãda quæſtio ẽ: Vtilius ne ſit domi atq; ĩtra priuatos parietes ſtudẽtẽ cõtinere: an frequẽtiæ ſcholarum: & uelut publicis præceptoribus tradere. Quod qdẽ tũ iis a qbus clariſſimarum ciuitatũ mores ſũt ĩſtituti: tũ eminẽtiſſimis auctoribus uideo placuiſſe. Nõ ẽ tamẽ diſſimulãdũ eẽ nõnullos: q ab hoc ppe publico more priuata q̃dã pſuaſiõe diſſẽtiãt. Hi duas præcipue rões ſeq uidẽt: unã q moribus magis cõſulãt fugiẽdo turbã hoĩum eius ætatis: quæ ſit ad uicia maxĩe pna: ũde cãs turpiũ factorum ſæpe extitiſſe utinã falſo iactaret. Alterã q qſqs futurus ẽ ille præceptor: liberalius tpa ſua ĩpẽſurus uni uidetur: q̃ ſi eadẽ ĩ plures ptiat. Prior cã prſus grauis. Nã ſi ſtudiis qdẽ ſcholas pdeſſe: moribus ãt nocere cõſtaret: potior mihi rõ uiuẽdi hõeſte: q̃ uel optime dicẽdi uideret: Sed mea qdem ſnĩa iũcta iſta: atq; ĩdiſcreta ſunt. Neq; enĩ eẽ oratorem niſi bonũ uirum iudico: & fieri etiã ſi poteſt nolo. De hac re igitur prius. Corrũpi mores ĩ ſcholis putant: nã & corrũpunt ĩterim: ſed domi quoq;: & ſunt multa eius rei exempla tã leſæ hercle q̃ cõſeruatæ ſanctiſſime utrobiq; opinionis. Natura cuiuſq; totũ curaq; diſtat. da mẽtẽ ad peiora facilẽ: da negligentiã formãdi: cuſtodiẽdiq; ĩ ætate prĩa pudoris: nõ minorem flagitiis occaſionẽ ſecreta præbuerit. Nã & eẽ põt turpis domeſticus ille præceptor: nec tutior iter ſeruos malos: q̃ ĩgenuos parum modeſtos cõuerſatio eſt. At ſi bona ipſius ĩdoles: ſi nõ cæca ac ſopita parẽtũ ſecordia ẽ: & præceptorẽ eligere

uiſum: hanc tamẽ & nos diſtictionem ita ſequemur: ut nõ nullis in locis eã ut ĩperite adhibitã reprehenſuri ſimus. Hoc aũt ĩ capite Fabius uulgatã illã quæſtionẽ elegantiſſime tractat: utrum domi an ĩ ſcholis pueri utilius erudiãtur. Neq; ullum ex iis locis: q de huiuſmõi tractandis quæſtionibus ſunt traditi: prætermittit. Oĩs nãq; ciuilis quæſtio & oppoſitionẽ admittit: & ſolutionẽ: lociſq; finalibus hoc ẽ legitimo. iuſto. utili atq; poſſibili explicat. Duo aũt ſunt genera quæſtionũ. Aliæ nanq; ciuiles: in qbus de re ad ciuitatẽ ſpectanti diſſerit. hæq; aut ſũt ſimplices: ut ĩqt Hermogenes: qualis ẽ hæc. Vtrũ ſit ducenda uxor. Aut ad aliquid: ut utrum tyrãno ducenda. aut duplices: qualis ẽ. Vtrum domi an in ſcholis pueri utilius erudiant. Quæſtio aũt a cã differt: qd cã certã pſonã hẽt: quæſtio uero certã pſonã nõ admittit. Colligit uero Fabius multis argumẽtis: tũ a publica ciuitatũ conſuetudine: tũ ab honeſto atq; utili ſũptis: multo melius in ſcholis q̃ domi pueros erudiri. Et diſcere ſerio incipiat. Serio dedita opera ſic ut nihil aliud q̃ ſtudiũ curet. Pueri nãque & legere & ſcribere ioco ac p luſum diſcere uidentur. Serio aũt grammatices præcepta ſunt perdiſcẽda. Hi duas præcipue orationes. O uocalis de principio expungatur: ut rationes legat. Potior mihi non uiuendi honeſte. Non particula negatiua eradat: ac eius loco ratio aſcribatur. Quam uel optime diſcendi uideretur. S. littera expuncta dicendi legendum eẽ: & quæ ſequuntur oſtẽdunt: & ſic in uetuſto legitur exẽplari. Corrũpi mores ὑποφορὰ & obiectio quam Fabius ſoluit per antipariſtaſin: hoc ẽ: ut ita dicam: per obſiſtẽtiam & contrapoſitionẽ. Non enim negat mores interdum corrumpi in ſcholis. Tunc. n. eſſet enſtaſis: ſed ita fatetur: ut domi magis puerorum mores corrumpi aſſeueret: Sciendum autem obiectiones ſolere diſſolui aut p enſtaſin: quãdo negat id quod opponitur: aut per antipariſtaſin: quãdo nõ negat quidẽ id quod obiicit: ſed aut plus aut quod tantundẽ ualeat: contra id quod obiectũ eſt affert: aut certe id quod obiicitur in cõtrariũ uertit: ac contra aduerſarios eẽ oſtendit quod qdẽ βίαιον græci uocãt: nos uiolẽtũ poſſumus noĩare. Et ſũt multa eius rĩ exẽpla. ſciſſime cũ ſit aduerbiũ ſine diphthõgo ẽ ſcribẽdũ. Opĩo uero p exiſtiatõe ac fama ĩ paſſiuaq; ſignificatõe hoc loco accipit. Præbuerũt.

sanctissimũ quẽq;:cuius rei præcipua prudẽtibus cura ẽ:& disciplinã quæ maxime seuera fuerit licet:& nihilominus amicũ graue uiꝝ aut fidelẽ libertũ lateri filii sui adiũgere: cuius assiduus comitatus etiã illos meliores faciet:q timebunt. Facile erat huius metus remediũ. Vtinã liberorũ nr̃oꝝ mores nõ ipsi pderemus. Infantiã statĩ deliciis soluimus. Mollis illa educatio:quã ĩdulgẽtiã uocamus:neruos oẽs & mẽtis & corpis frãgit. Quid nõ adultus cõcupiscet:q in purpuris repit? Nondũ prima uerba exprimit:iã coccũ ĩtelligit:iã cõchyliũ poscit. ãte palatũ eoꝝ q̃ mores ĩstituimus. In lecticis crescũt. Si terrã attigerint:e manibus utriq; sustinẽtiũ pẽdẽt. Gaudemus si q̃d licẽtius dixerit. Verba nec Alexãdrinis q̃dẽ pmittẽda deliciis risu & osculo excipimus. nec miꝝ. nos docuimus. ex nobis audierũt. nr̃as amicas. nr̃os cõcubinos uidẽt. Oẽ cõuiuiũ obscẽis cãticis strepit. pudẽda dictu spectãt. Fit ex his cõsuetudo. deĩde natura. discũt hæc miseri anteq̃ sciant uicia eẽ. Inde soluti ac fluẽtes nõ accipiũt ĩ scholis mala ista:sed in scholas afferũt. Veꝝ ĩ studiis magis uacabit unus uni. Ante oĩa nihil phibet eẽ istũ nescio quẽ unũ ẽt cũ eo q ĩ scholis erudit. Sed ẽt si iungi utrũq; nõ posset:lumẽ tamẽ illud cõuentus honestissimi tenebris ac solitudini prætulissẽ. Nam optimus q̃sq; præceptor frequentia gaudet:ac maiore se theatro dignũ putat. at fere mĩores ex cõscĩa suæ infirmitatis hærere singulis & officio fũgi quodãmõ pædagogoꝝ nõ indignãt. Sed præstet alicui uel gratia uel amicitia uel pecunia:ut doctissimũ atq; incõparabilẽ magistꝝ domi hẽat: nõ tamẽ ille totũ ĩ uno diẽ cõsumpturus ẽ. Haud põt eẽ ulla tã ppetua discentis ĩtentio:quæ non ut uisus oculoꝝ obtuitu cõtinuo fatiget:cũ præserti multo plus secreti tẽporis studia desiderent. Neq; enim scribenti & cogitãti præceptor assistit:quoꝝ aliquid agẽtibus cuiuscũq; ĩteruẽtus impedimẽto ẽ:lectio quoq; nõ oĩs nec semp præeũte uel ĩterpretãte eget. Quãdo. n. tot auctoꝝ notitia cõtigeret? ergo modicũ tẽpus ẽ:quo ĩ totũ diẽ uelut opus ordinet. Iõq; p plures ire possũt ẽt quæ singulis tradẽda sunt:Pleraq; uero hãc conditionẽ hñt: ut eadem uoce ad oẽs simul proferãtur. Taceo de partitionibus & declamationibus rhætoꝝ:quibus certe quãtuscunq; numerus adhibeatur:tamen unusquisque totum feret. Non enim uox illa præceptoris ut cœna mĩus pluribus sufficit: sed ut sol uniuersis idem lucis calorisque largitur. Grammaticus quoq; si de ratione loquendi disserat: quæstiones explicet: historias exponat:poemata enarret:tot illa discent quot au-

Præbuerint est legendum : ut intelligatur præbere poterunt. Iã coquũ intelligit. Coccum per duplex. cc. scribendũ uidet: Vt de colore purpureo: Vnde coccineæ dicunt uestes:intelligamus: nõ de coquo epulaꝝ cõfectore. Nã & cõchiliũ:quod statĩ a Fabio subiicit: genus ẽ coloris. Vnde uestis cõchiliata:a colore nimiꝝ sic dicta:non quod margarytis:ut quidam e doctis putauit. sit ornata. Alexãdrinis deliciis. Alexandrinos ægyptiosq; reliquos maxime oĩum delicíis lasciuiis deditos fuisse constat. Vnde Iuuẽalis famosa mœnia Lagi ipsam Alexandriã uocat. Nõ accipiũt ĩ scholis mala ista. Ex præpositio loco illius in legit & recte quidẽ in antiquo exẽplari. Cõcludit aũt Solutionis expositionem. κατοβιαιον. Id. n. quod obiiciebant aduersarii a se potius q̃ cõtra se eẽ ostẽdit. hoc ẽ domi potius q̃ ĩ scholis pueroꝝ mores corrumpi. Verum ĩ studiis magis uacabit unus uni. Huic quoq; obiectioni sic occurrit Fabius:ut primũ dicat illũ unũ posse in scholis cum puero eẽ. Deĩde neget præstãrẽ doctorem melius uni q̃ pluribus uacaturum. Lumen tamen illorum. Loco illorum legendum eẽ illud qui nõ uidet: nihil uidet. Antitheto aũt hic sensus est exornatus. Lumẽ nãq; tenebris oppõit. Ac maiore se theatro dignum putat. Ab egregiis histrionibus sũpta ẽ trãslatio. ut. n. illi se maiori theatro dignos putant:sic excellentes grãmatici maiori auditorio delectantur. Haud põt eẽ illa discẽtis intentio. Pro illa legẽdũ ẽ ulla. Lectio quoq; nõ oĩs. Quæ a pueris pcipienda sunt:etiamnũ fere a professoribus prælegunt. sicq; præire in legendo dicunt. Sed hoc semp nõ ẽ necessariũ:cũ multa sint: quæ per se discipuli percipiãt. Ergo modicum tempus ẽ. Similitudo ẽ ab architectis sumpta:qui exiguo admodum tẽpore: quæ per totũ diẽ a fabris sint conficiũda: disponũt. Proferantur. Emendate in quibusdam exemplaribus legitur perferantur. Taceo de partitionibus & declamationibus rhetorũ.

Partitiones rhetorũ a grecis παρεγχειρησεισ quoq; uocãtur. quod ĩ manu collocari uideantur. His enĩ prisci rhetores utebãtur: cũ alicuius propositæ discipulis materiæ uniuscuiusq; capitis ac partis ueliut primas solum lineas ducebant:quas discipuli plenius consectarentur: quales sunt Senecæ diuisiones. Declamationes uero sunt orationes: quæ super fictis causis habentur. Nam declamare est in ficta causa se exercere.

diēt.At enī emendationi prælectioniq; numerus obſtat. Sit
incōmodū:nā quod fere undiq; placet: mox illud cōparabi-
mus cōmodis.Nec ego tamen eo mitti puer᷑ uolo: ubi negli
gat᷑.Sed neq; præceptor bonus maiore ſe turba:q̄ ut ſuſtine
re eā poſſit onerauerit:& ī primis ea hēnda cura ē:ut is oīno
fiat nobis familiariter amicus:nec officium ī docēdo ſpectet
ſed affectū:ita nunq̄ erimus ī turba.Nec ſane qſq̄ lr̄is ſaltē le
uiter ībutus:cū ī quo ſtudiū īgeniūq; pſpexerit: nō ī ſuā quo
q; gloriam peculiariter fouebit.Sed ut fugiēdæ ſint magnæ
ſcholæ:cui ne ipſe qdē rei aſſētior:ſi ad aliquē merito cōcur-
rit᷑:nō tamē hoc eo ualet:ut fugiendæ ſint oīno ſcholæ.aliud
ē enī uitare eas:aliud eligere.Et ſi refutauimus quæ cōtra di-
cunt᷑:iā explicemus:qd ipſi ſequamur.Ante oīa futurus ora
tor: cui ī maxīa celebritate & ī media republica uiuēdū ē: aſ
ſueſcat iā a tenero nō reformidare hoīes:neq; illa ſolitaria:&
uelut ūbratili uita palleſcere. Excitāda mens:& attollēda ſp
ē:quæ ī huiuſmōi ſecretis aut lāgueſcit:& quēdā uelut ī opa
co ſitū ducit:aut cōtra tumeſcit iani pſuaſiōe.Neceſſe ē enī ſi
bi nimiū tribuat:q ſe nemini cōparat.Deīde cū pferēda ſint
ſtudia caligat in ſole:& oīa noua offēdit:ut q ſolus didicerit:
quod īter multos faciendū ē.Mitto amicitias:quæ uſq; ad ſe
nectutē firmiſſimæ durāt religioſa quadā neceſſitudine ību
tæ.Nec enī ē ſanctius ſacris iiſdē q̄ ſtudiis initiari. Sēſū ipſū
q̄ cōis dr̄:ubi diſcet:cū ſe a cōgreſſu q nō hoībus ſolū ſed mu
tis quoq; aīalibus naturalis eſt ſegregarit᷑ Adde quod domi
ea ſola diſcere pōt quæ ipſi præcipient᷑:ī ſchola etiā quæ ali
īs.Audiet multa quotidie pbari:multa corrigi.pderit alicu
ius obiurgata deſidia.pderit laudata īduſtria.excitabit᷑ lau-
de æmulatio.turpe ducet cædere pari.pulchrū ſupaſſe maio
res.accendūt oīa hæc aīos:& licet ipſa uitiū ſit ābitio:frequē
ter tamē cā uirtutū ē.Nō īutilē ſcio ſeruatū eē a præceptori-
bus meis morē:q cū pueros ī claſſes diſtribuerant: ordinē di
cēdi ſecūdū uires īgenii dabant:& ita ſupiore loco qſq; decla
mabat:ut præcedere pfectu uidebat᷑.Huius rei iudicia præ
bebāt᷑:ea nobis īgēs palmæ cōtētio:ducer᷑ uero claſſē multo
pulcherrimū.Nec đ hoc ſemel đcretū erat:triceſius dies red
debat uicto certaminis ptātē.Ita nec ſupior ſucceſſu curā re
mittebat:& dolor uictū ad đpellēdā ignominiā cōcitabat.Id
nobis acriorſ ad ſtudia dicēdi faces ſbdidiſſe: q̄ exhortatōes
docētium:pædagogorum cuſtodiam:uota parentum:quan
tum animi mei coniectura colligere poſſum : contenderim.
Sed ſicut firmiores in lr̄is pfectus alit æmulatio: ita īcīpiēti
bus atq; adhuc teneris cōdiſcipulo᷑ q̄ præcepto᷑ iucūdior:

At enī emendatiōi.Hæc quoq;
obiectio ita p antiparaſtaſin ſoluit᷑
ut fateat᷑ Fabius emēdatōi diſcipu
lo᷑ multitudinē nocere:Idq; icō-
modū eē:ſed ita ut cū iis cōmodis:
quæ ī ſcholis hēnt᷑:cōparatū nō ui
deat᷑ eē icōmodū:cū præſertī præ
cepit pueros ad bonos præcepto-
res eē mittēdos:q pluribꝰ nō patiū
tur ſe onerari diſcipulis:q̄ qbus ſuf
ficere poſſint. Nā quod fere un
diq; placet᷑ Quid legēdum ē:non
quod.Eſt aūt Horatiana ſnīa. Ni-
hil ē ab oī parte beatū. Nec ſane
quiſq̄.& ī primis.Tres prīæ dictio
nes librario᷑ ī curia aſcriptæ:ſunt
eradēdæ:ne ſenſus alioq claros cō
fundāt Sed ut fugiēdæ ſint ma-
gnæ ſcholæ.hoc eſt: ut cōcedā ma
gnas ſcholas eē fugiendas: q̄uis ita
nō ſētiā:ſi ad aliquē merito cōcur-
rit᷑:nō tamē colligit᷑ oēs ſcholas eē
fugiendas. Et ī media rep.uiuē-
dū ē.In ātiquo exēplari rectius mi-
hi legi uidet᷑.Et ī media reip. luce
uiuendū ē. Deīde cū proferēda
ſint ſtudia:caligat ī ſole.Sunt legē-
dum ē nō ſint.Caligare aūt ē caligi
nem quādam cōtrahere: quod de
oculis proprie dr̄. Senſum ipſū
q cōis dicitur:ubi diſcet᷑ Nō de ſē-
ſu cōi qui ī anteriori cerebri uētri-
culo a phyſicis collocat᷑:ē ītelligen
dū:ſed p re᷑ pitia: quæ ex multo
rū hoīum cōgreſſu facile cōparat᷑:
ē accipiendum. In ſchola ēt aliis
quæ:Tranſpoſita hic eſſe uerba:ac
quæ aliis legēdū eē ibiq; diſtīguen
dū facile ē uidere.Accēdūt hec oīa
aīos.Accēdūt ut ītelligamus infla
māt:ē legēdū. Non iutilem ſcio.
Quātū ſtudiis cōferat æmulatio:
pulchra declarat Fabius præcepto
rū ſuo᷑ cōſuetudine:quā qdē pſpi
cue adeo deſcribit ut nulla īdigeat
enarratōe. In claſſes.In ptes ordi
ne cōſtātes:ut primus in iis eēt lo-
cus.ſcđus & deīceps.Claſſis.n.nō
de nauibus mō:ſed đ hoībus quo
q; dr̄.Nā & populus Romanus olī
ī claſſes fuit diuiſus.& milites etiā-
nū ī claſſes & ordīes quoſdā diſtri
bui ſolēt.Ducere uero claſſē. hoc
ē.claſſis prīcipem eē & ductorem.
Nec de hoc ſemel erat iudicatū.
Nō ita de hoc iudicabat᷑ ut ſemel
tātū id fiert᷑.Nā trigeſimo die poſt
ite᷑ iudiciū cōſtituebat᷑.Semel ue
ro irreuocabiliter hoc loco ſignificat.Quæ.n.ſemel dūtaxat fiūt:ea irreuocabilia ſūt.Sic Ouidius de uirgini
tate loq̄ns.Depit illa ſemel. Acriores faces.ſtimulos.hoc ē maiorē aī ardorē alacritatēq; ac prōptitudinē.
Vix.n.ſe prīa elemēta.Metōymia ē.Elemēta nāq; p pueris elemēta aīpa diſcētibꝰ ſūt accipiēda. Si tō ābiti-

hoc ipso quod facilior:imitatio est. Vix eni se prima elemẽta ad spẽ tollere effingendæ:quam summã putant:eloquentiæ audebũt. ꝓxima amplectunt̃ magis ut uites arboribus applicitæ iferiores prius apprehendendo ramos in cacumina euadũt. Quod adeo uerꝫ est:ut ipsius etiã magistri:si tamen ambitiosis utilia præferet:hoc opus sit:cũ adhuc rudia tractabit ingenia non statĩ onerare ĩfirmitatem discẽtiũ:sed tempare uires suas:& ad ĩtellectũ audiẽtis descẽdere. Nã ut uascula oris angusti supfusam humoris copiã respuunt: sensim autem influentibus uel etiam ĩstillantibus cõplent̃: Sic animi puerorꝫ quantũ excipere possint:uidendũ est. Nã maiora ĩtellectu uelut parum aptos ad ꝑcipiendũ animos: non subibunt. Vtile igit̃ ẽ habere quos imitari primũ: mox uincere uelis. Ita paulatĩ & superiorꝫ spes erit. His adiicio præceptores ipsos non idem mentis ac spiritus in dicendo posse cõcipere singulis tantũ præsentibus quod illa celebritate audiẽtium ĩstictos (Maxima.n.pars eloquẽtiæ cõstat animo) hũc affici:hũc cõcipere imagines rerꝫ:& trãsformari quodã modo ad naturã eorũ:de quibus loquimur:necesse est. Is porro quo generosior celsiorq; est:hoc maioribus uelut organis cõmouetur:ideoq; & laude crescit & impetu auget̃: & aliquid magnũ agere gaudet. Est quædam tacita dedignatio uim dicendi tantis cõparatam laboribus ad unũ auditorẽ demittere. pudet suprã modum sermones attollere. Et sane cõcipiat quis mẽte uel declamãtis habitũ:uel orantis uocem: ĩcessũ: ꝓnunciationẽ:illũ deniq; animi & corporis motũ:sudorẽ:ut alia prætercam & fatigationẽ audiente uno nõne quiddam pati furori simile uideat̃? Nõ esset in rebus humanis eloquẽtia:si tantum cum singulis loqueremur.

Qua ratione in paruis ĩgenia dignoscantur:& quo modo tractanda sint.

t Radito sibi puero docendi peritus ĩgeniũ eius in primis naturãq; perspiciat. Ingenii signũ in paruis præcipuũ memoria est. Eius duplex uirtus:facile percipere:& fideliter cõtinere. ꝓximũ imitatio. Nam id quodq; est docilis naturæ:sic tamen ut ea quæ discit effingat:nõ habitũ forte & incessum & siquid ĩ peius notabile est. Non dabit mihi spem bonæ ĩdolis:q hoc imitãdi studio petet ut rideat̃. Nã ꝓbus quoq; ĩ primis erit ille uere ĩgẽiosus:alioqn nõ peius duxerĩ tardi eẽ ĩgenii q̃ mali. Probus aũt ab illo segni & iacẽte plurimũ aberit. Hic meus quæ tradẽt̃ nõ difficulter accipiet. quædã ẽt ĩterrogabit. sequet̃ tamẽ magis q̃ præcurret: Illud ingeniorũ præcox genus:nõ temere unq̃ ꝑuẽit ad fruge. Hi sũt q parua facile faciũt:& audacia ꝓuecti qcqd illi possũt:statĩ ostẽdũt. possũt ãt id demũ:qd ĩ ꝓxĩo ẽ: uerba cõtinuãt. Hæc uultu ĩterrito nulla tardati uerecũdia ꝓferũt. nõ multũ præstãt:

---

osis utilia præferet. hoc ẽ. Si pompæ id quodd uulgo dicit̃:utilitatem anteponet. Ambitiosa aũt dicunt̃ supflua: quæ græci περιεργα uocant. Sensim aũt influẽtibus uel ẽt instillantibus cõplent̃. Instillatis recte in uetusto exẽplari mihi legi uidet̃. Pudet supra modum sermonẽ attollere. sic quidẽ ĩ aliis legitur. In uetusto aũt codice recte sic est scriptũ. Pudet supra modũ sermõis attolli. ut intelligamus rhetorẽ uni uacantẽ nulla unq̃ cõtentiõe uocis uti: sed semp ĩtra sermonẽ q oĩ cõtentiõe caret: se cõtinere. Sermo.n.ẽ orõ remissa & finitima quotidianæ locutiõi. Et sane qs cõcipiat mẽte. In qbusdã exẽplaribus recte ille ntũs quis uerbo post ponit̃. Nõ.n.ẽ ĩterrogatiuũ: sed indefinitũ. hoc ẽ aliqs uel siquis cõcipiat mente. Sic aũt in uetusto quoque codice est scriptum.

t Radito sibi puero docendi peritus. Qua rõne ĩ pueris ĩgenia dignosci possint ꝑspicue admodũ Fabius describit. Cũ uero ꝑcipiat doctoribus ut traditorꝫ sibi puerorꝫ ingenia dignoscãt: rectius ꝑspiciat q̃ ꝑspiciet legitur. Docẽdi quoq; nõ dicẽdi legendũ ẽ: ut in qbusdã exẽplaribus ẽ deprauatũ. Nã habitũ forte & ĩcessũ. Sic quidẽ legitur sed corrupte. Nullũ.n.ẽ uerbũ: ad quod accusatiui illi referri possint. nullus deniq; ẽ ĩteger sensus. Sic uero facile emẽdari potest. si nã ꝑticula eradat̃: ac loco eius nõ negandi aduerbiũ reponat̃: hoc mõ. Nõ habitũ forte & incessũ & siqd in peius notabile ẽ. Illi.n. accusatiui ad illud uerbũ effigat: referent̃. Sic aũt corrigenti mihi priscũ quoq; exẽplar: nõ rõ mõ accedit. Ingressũ quoq; pro ĩcessu ĩ illo scriptũ aĩaduerti. Alioqn nõ prius duxerĩ. Peius nõ prius sensui cõgruit: sicq; ẽ legendũ. Illud ingeniorꝫ præcox genus. A fructibus sũpta ẽ trãslatio: q cũ ante suũ tps maturescũt præcoces dicũt̃. Sic.n. & ĩgeniũ eius q plus q̃ ãni ferãt sæpe re uidet̃: præcox præmaturũq; dr̃. Quod qdẽ breuioris quoq; uitæ signũ eẽ phibet̃. Apulleius ĩ magia ẽ ille poetarꝫ uersus non ignotus. Odi puellũ præcoci sapĩa. Non temere. hoc est fere nunq̃: qua in significatione frequẽtissime inuenitur apud eos qui post Ciceronem floruere: Liuium dico: Plinium:

sed cito.non subest uera uis: nec penitus imissis radicibus ni titur:ut quæ sũmo solo sparsa sũt semia: celerius se effũdũt: & imitatæ spicas herbulæ ianibus aristis ãte messẽ flauescũt. Placẽt hæc ãnis compata.deĩde stat ꝑfectus.admiratio decre scit.Hæc cũ aĩaduerterit:ꝓspiciat deĩceps:quonã mõ tractan dus sit discẽtis animus.Sũt qdã nisi ĩstiteris remissi. quidã in ꝑia ĩdignant᷑.quosdã cõtinet metus:quosdã debilitat.alios cõ tinuatio extũdit:ĩ aliis plus ĩpetus facit.Mihi ille detur puer: quem laus excitet:quem gloria iuuet.qui uictus fleat.hic erit alendus ambitu.hunc mordebit obiurgatio. hunc honor ex citabit.in hoc desidiam nunquã uerebor. Danda est tamen oĩbus aliqua remissio:nõ solũ quia nulla res ẽ:quæ ꝑferre pos sit cõtinuũ laborẽ: atque ea quoque quæ sensu & aĩa carẽt:ut seruare uim suã possint:uelut quiete alterna retinentur:sed ꝙ studium discẽdi uolũtate quæ cogi non potest:cõstat.Itaque & uirium plus afferũt ad discẽdũ renouati ac recentes:& acri orem animũ qui fere necessitatibns repugnat. Nec me offen derit lusus in pueris:est & hoc signũ alacritatis.neque illũ tri stẽ sempque demissũ ſparẽ possim erectæ circa studia mentis fore: cũ ĩ hoc quoque maxime naturali ætatibus illis ĩpetu ia ceat.Modus tamẽ sit remissiõibus:ne aut odiũ studioꝝ faciãt negatæ aut ocii cõsuetudinẽ nimiæ. Sũt etiã nõnulli acuẽdis pueroꝝ ĩgeniis nõ ĩutiles lusus:cũ positis ĩuicẽ cuiuscũque ge neris quæstiũculis æmulãtur.Mores quoque se ĩter ludendũ simplicius detegũt:mõ nulla uideatur ætas tã ĩfirma:quæ nõ ꝓtinus quid rectũ prauũque sit discat:tũ uel maxĩe forman da:cũ simulãdi nescia ẽ:& præcipiẽtibus facillime cædit. Frã gas enĩ citius ꝙ̃ corrigas: quæ ĩ prauum ĩduruerũt. Protinus ergo:nequid cupide:nequid ĩprobe:nequid impotẽter faciat monẽdus ẽ puer.Habẽdũque ĩ animo ſp illud uergilianum. Adeo a teneris cõsuescere multum est.Cædi uero discẽtes:ꝙ̃ꝙ̃ & receptũ sit:& Chrysippus nõ ĩprobet:minime uelĩ: primũ quia deforme ac seruile ẽ:& certe quod conuenit:si ætatẽ mu tes ĩiuria:deinde ꝙ si cui ẽ mẽs tã illiberalis:ut obiurgatione nõ corrigatur:is etiã ad plagas ut pessima quæque mãcipia durabitur.Postremo ꝙ ne opus erit quidẽ hac castigatiõe: si assiduus studiorũ exactor extiterit.Nũc fere negligentia pæ dagogoꝝ sic emẽdari uidetur:ut pueri non facere quæ recta sũt cogãtur:sed cur nõ fecerit puniãtur.Denique cũ puulum uerberibus coegeris:quid iuueni facias:cui nec adhiberi põt hic metus:& maiora discẽda sũt? Adde ꝙ multa uapulãtibus dictu ꝺformia:& mox uerecũdiæ futura sæpe dolore uel me tu accidũt:qui pudor refringit animũ & abiicit:atque ĩpsius lucis fugã & tediũ dictat.Iã si minor ĩ eligendis custodum & præceptoꝝ moribus fuit cura:pudet dicere in quæ ꝓbra ne fãdi hoĩes isto cædẽdi iure abutãtur.quã det aliis quoque nõ

Tranquillum & reliquos. Perue nit.cum sit præsentis tẽporis uer bũ:pria eius syllaba acuto accentu notetur ut a præterito distinguat᷑. Quidam imperia indignentur. ut sit indicandi modi indignantur legendũ est:non indignentur.hoc est moleste ferunt.Est autem notã da locutionis figura.Indignatur.n. imperium qui se indignum putat cui imperetur. Extundit.hebe tat ac quodam modo torpẽtes ac stupidos reddit. Retinentur.cõ seruantur.Quod uero quidam re tenduntur:legunt:nõ procedit:cũ de omnibus inanimatis nõ solum de arcu loquatur.tametsi ad illum Ouidii sensum alludere uideatur. Arcus & arma tuæ tibi sũt imitã da Dianæ.Si nũꝙ̃ cesses tẽdere mol lis erit. Quãꝙ̃ illud receptũ sit:lo co illius pronominis illud & copu la in uetusto exemplari emendate legitur:hoc modo. Quãꝙ̃ & rece ptum sit & Chrysippus non ĩpro bet.In cõsuetudinẽ uero ait esse re ceptum:ut pueri uerberentur. Vn de & Horatius plagosum uocat or bilium grãmaticũ.& Iuuenalis in quit.Et nos ergo manũ ferule sub duximus.Ferulis nanꝗ & scuticis pueri uapulabant.In libro aũt quẽ de educandis pueris scripsit Chry sippus:hoc præcepit:ut pueri uapu larẽt. Assiduus studiorũ exactor extiterit. In uetusto codice recti us scriptum esse uidetur adstiterit. Oportet enim pædagogũ assidue puero discenti assistere. Viden tur n littera erasa uidetur est legen dũ:ut sit:negligentia uidet᷑. Qui pudor refrãgit animum & abiicit. hoc est fractum & abiectum red dit. Refringit autem ut infringit ẽ legendum. In compositione nãꝗ hoc uerbum frango: ut multa alia a in i uocalem mutare solet. Iã si minor est in eligendis D littera ascripta deligẽdis in prisco recte le gitur exemplari. In quæ probra. flagitia.Nam probrum proprie fla gitium significat:quis interdum ꝓ dedecore ignominiaꝗ accipiatur. Inde fit exprobro uerbum. quod significat qualẽcunꝗ culpam præ cipueꝗ ingratitudinis impropero Opprobrium uero quod probro simile est:ignominiã dedecusꝗ si gnificat.Horatius.Sic teneros ani mos aliena opprobria sæpe Abster rent uiciis.

P Rimus in eo. Posteaq̄ & legere & scribere didicerit puer: ad grāmaticæ doctores mittendū eē præcipit Fabius. Grāmatici.n. dicunt: qui grāmaticā docēt. Admonens aūt Fabius quo modo grāmaticam docendi sint pueri: pulcherrima quædam cōmemorat ad grāmaticā ipsam spectantia. Unde ēt de grāmatica inscribitur hoc caput: non aūt ut quidam deprauarunt Artium fundamentū grammaticam. Non enim hoc solum colligitur: sed alia quoqꝫ multa. cū usque ad illud caput protendatur: quod inscribitur. De officio grammatici: quis qdā imperite admodū in multa capitula distraxerit: ieptasqꝫ inscriptiões apposuerint.

Quā frōte ꝑmittit. hoc ē latius patet q̄ prio aspectu uideat. Est aūt sūpta trāslatio a qbusdā ædificiis: quæ a frōte angusta uident: iterius āt amplissima sūt. Et narrationē præcedit emēdata lectio. Enarrationē legēdū ē. Nā opa poetaꝝ: cū exponūtur ꝓprie enarrari dicūt. Et his omnibus ꝑmixtū iudiciū: quo q̄dā ita sūt seuere usi ueteres grāmatici. Nō absqꝫ errore ē hic quoqꝫ locus. Non.n. qdā sed quidē legendū eē tū ex rōne: tū ex antiquo exēplari collegi. Virgula āt ea cēsoria: q̄ ueteres grāmatici sūt usi: obeliscus a latinis quoqꝫ dr: nō mō a græcis: qđ ī similitudinē parui ueru atqꝫ acus figurata uidet. ὀβελοσ.n. ueru dr. Vnde ὀβελίσκοσ hoc ē obeliscus ꝑ dimiutionē đducit. Hac uirgula aūt ea notabant carmina: quæ falso aliēis īsererēt opibus: Aristarchus uero grāmaticus ea maxie usus fuisse dr ī iis uersibus notādis: quæ homeri nō uiderent. Et libros q falso uiderēt īscripti tāq̄ subditicios sūmouere familia ꝑmiserit sibi. hoc ē libros qui falsū præ se titulū ferrēt: tāq̄ sbditicios ac nō ꝓprios eius cui īscribebāt: a numero alioꝝ q uere ipsius eēnt remouerit. Vt si qs rhetoricā ad Herēniū Ciceroni falso īscriptā a nūero libroꝝ eius sūmouerit: ductus & stilo puerili & præceptoꝝ dissimilitudie: & uerbis qbus Cicero nūq̄ ē usus. Nā si Gellio credius: nemo ex iis q latie locuti sunt usqꝫ ad ætatē Augusti usus ē iis nomib₉ solœcismo ac barbarismo: qbus qdē illius opusculi auctor: qsqs fuit (Virginiū aūt non fuisse ut qdā putāt cōtenderi) in q̄rto uolumine usus est. Sūpta est aūt trāslatio a nothis ac nō legitimis filiis & ficticiis: q ꝓprie subditicii dicūtur: q iure a familia legitimoꝝ sūmouentur. Sed auctores alios in ordinē redegerint. In ordinē redigere est auctore Prisciano inter uiles & abiectos aliquē cōnumerare. Contra e numero eximere est eximiū atqꝫ egregiū & singularē aliquē constituere. Quæ frequēter ius ab auctoribus sumunt. Quædā uerba iccirco elegantia iudicātur: qꝫ illis clari auctores utuntur. Tū nec citra musicen grāmatice pōt eē ꝑfecta: cū ei de metris rhythmisqꝫ dicendū sit. grāmatice cū sit nominandi casus: sine diphthongo scribi debet. Differt aūt metrū a rhythmo qꝫ metrū certa qualitate ac nūero syllabaꝝ temporūqꝫ finit certisqꝫ pedibus cōstat ac clauditur. Rhythmus uero tēpoꝝ ac syllabaꝝ pedūqꝫ congestione in infinitum multiplicatur ac profluit. Est.n. rhythmus pedum tēporūqꝫ iunctura sine modo. Metrū aūt est pedū iunctura numero modoqꝫ finita. Tum uel propter empedoclea in græcis. Varronem ac Lucretiū in latinis: qui præcepta sapiētiæ uersibus tradiderunt. Empedo-

nūq̄ occasionē hic miseroꝝ metus. Non morabor ī pte hac: nimiū est quod ītelligitur. Quare hoc dixisse satis est: ī ætatē īfirmā & īiuriæ obnoxiā nemini debet nimiū licere. Nunc quibus īstituendus sit artibus: qui sic formabitur: ut fieri possit orator: & quæ ī quaque ætate īchoanda dicere īgrediar.

De grāmatica

P Rimus ī eo qui legēdi scribēdiqꝫ adeptus erit facultatē grāmaticis ē locus. nec refert de græco an de latino loquar: q̄q̄ græcū esse priorē placet. Vtriqꝫ eadē uia est. Hæc igitur ꝓfessio cū breuissime in duas ptes diuidatur: recte loquēdi sciam & poetaꝝ enarrationē: plus habet in recessu q̄ frōte promittit. Nam & scribēdi ratio cōiūcta cū loquēdo ē: & enarrationē præcedit emēdata lectio: Et mixtū his oībus iudiciū ē. Quo quidē ita sūt seuere usi ueteres grāmatici: ut nō uersus mō cēsoria quadam uirgula notare: & libros qui falso uiderētur īscripti: tāquā subditicios summouere familia ꝑmiserit sibi: sed auctores alios ī ordinē redegerit: alios oīo exemerit numero. Nec poetas legisse satis est. excutiendū oē scriptoꝝ genus nō propter historias mō: sed uerba quæ frequēter ius ab auctoribus sumūt. Tū nec citra musicē grāmatice pōt eē ꝑfecta: cū ei de metris rhythmisqꝫ dicendū sit: Nec si rōnē sideꝝ ignoret: poetas ītelligat: qui ut alia omittā: totiēs ortu occasuque signoꝝ in declarādis tpibus utūtur. Nec ignara philosophiæ: cū ꝓpter plurimos ī oībus fere carminibus locos ex ītima quæstionū naturaliū subtilitate repetitos: tū uel ꝓpter Empedoclea in græcis: Varronē ac Lucretiū ī latinis: qui præcepta sapiæ uersibus tradiderūt. Eloquētia quoque nō mediocri ē opus: ut de unaquaque caꝝ: quas demonstrauimus: reꝝ dicat ꝓprie & copiose. Quo minus sunt ferendi: qui hanc artem: ut tenuē ac ieiunā cauillantur: quæ nisi oratoris futuri fundamenta fideliter iecerit: quicquid supstruxeris corruet: necessaria pueris: iucūda senibus: dulcis secretoꝝ comes: & quæ uel sola omni studioꝝ genere

cles ſiculus Pythagoricæ philoſophiæ dogmata carminibus complexus eſt. Hunc imitati ſunt ex latinis Var
ro Attacinus atq; Lucretius: qui res phyſicas carminibus deſcripſerūt. Quo minus ſunt ferēdi qui hāc artē
ut tenuē ac ieiunā cauillant. Cauillari eſt falſis argumētis uti ad aliqd ꝓbādū. Vnde cauillatio quæ & cauillū
dicit: quod ſophiſma græce appellat. Neqs igit tanq̄ parua faſtidiat grāmatices elemēta. Impīte qdē hoc ca
put a ſupiori: qđ de grāmatica īſcribit: uidet eē diſtictū: cū de prima pte grāmatices hic tractet. Sōnolētia ue
ro nouoꝝ librarioꝝ factū eē dicerē: ut huius capitis idex cōtextui ſēſus īterponeret: niſi i uetuſto illo exēpla
ri ſic legeret: in margine autē recte
ſcriberet. De lr̄is. Fabii uero Quin
tiliani auctoritate Seruius grāmati
cus in ſecūdā Donati artē male ſen
ſiſſe aperte coarguitur: cum īquit.
Pleriq; artem ſcribentes a litteraꝝ
tractatu ichoauerunt. pleriq; a uo-
ce. pleriq; a definitione artis gram-
matices. Sed omnes uidētur erraſ-
ſe. Non enim propriam rem officii
ſui tractauerunt: ſed cōem & cum
oratoribus: & cū philoſophis. Nā
de litteris tractare & orator poteſt.
de uoce nemo magis q̄ philoſophi
tractant. Definitio Ariſtoteli com
munis eſt. Vnde proprie Donatus
& doctius: q ab octo partibus ora-
tionis inchoauit quæ ſpecialiter ad
grammaticos pertinēt. Tu potius
Serui cū tuo Donato in errore eſſe
cōuinceris tum Fabii auctoritate:
qui de grāmatica tractans a litteris

plus habet operis quam oſtentationis. Ne quis igitur tan-
quam parua faſtidiat grammatices elementa: non quia ma
gnæ ſit operæ cōſonantes a uocalibus diſcernere: ipſaſq; eas
in ſemiuocalium numeꝝ mutarumq; partiri: ſed quia interi
ora uelut ſacri huius adeūtibus apparebit multa rerum ſub
tilitas: quæ non modo acuere ingenia puerilia: ſed exercere
altiſſimam quoq; eruditionē ac ſcientiam poſſit. An cuiuſli-
bet auris eſt exigere litterarum ſonos? non hercule magis q̄
neruorum. At grammatici ſaltem omnes in hanc deſcendēt
rerum tenuitatem: deſint ne aliquæ nobis neceſſariæ litteræ:
non cum græca ſcribimus: tum enim ab iiſdem duas mutua
mur: ſed proprie in latinis: ut ī his ſeruus & uulgus æolicū di
gāma deſideratur: & medius ē qdā u & i litteræ ſonus. Nō enī
ſic optumum dicimus: ut opimum & here neq; e plane neq; i
audit. An ruſus aliæ redūdēt: præter illā aſpirationē: quæ ſi

īchoauit: tum ratione. Vnde enim magis tractatus ſui initiū ſumere debet grāmaticus: q̄ a quibus nomen ac-
cepit tam apud græcos q̄ apud latinos? Nā quē græci grāmaticū ἀπὸ τῶν γραμμάτων. hoc eſt a litteris: cū
latini litteratorē ab iiſdē lr̄is appellauere. Velut ſacri huius. loco ſacri mihi ſacrarii legēdū uidet. ut enim ſa
croꝝ repoſitoria: quæ ſacraria dicunt: īteriora quædā loca habēt arcanis dicata myſteriis: ita grāmatice: ſi di
ligenter īſpiciat: multa in ſe occulta cognitu q; pulcherrima hr̄e uidet. An cuiuſlibet artis ē exigere lr̄aꝝ ſo
nos? Auris loco artis legēdū eſſe non exēplar mō priſcū: ſed rō quoq; dictat. Auribus nāq; lr̄aꝝ ſoni diiudicā-
tur. multiplices uero eſſe lr̄aꝝ ſonos facile eſt ex Priſciani libro primo colligere Singulæ nanq; uocales denos
atq; etiā plures ſonos hr̄e dicunt. utputa. a. breuis q̄ttuor habet ſoni dr̄ias cū aſpirat & acuit uel grauat. & rur
ſus cum ſine aſpiratione acuitur uel grauatur ut habeo habemus. abeo abimus. Lōga uero eadē ſex modis ſo
nat: cū hēt aſpirationē & acuit uel grauat uel circūflectit ut hamis hamoꝝ hamus. & rurſus cū ſine aſpiratōe
acuitur uel grauatur uel circūflectitur. ut are. ararum. ara. Similiter aliæ uocales uariis ſonis ab antiquis pro
ferebant. Id quod nequaq̄ hoc tēpore cuſtodit. Quis. n. nūc ſignat differētiā ꝓnūciādo iter legit præſentis: &
legit præteriti tēporis? Certe nemo. Ex priſcorū uero pronūciatione uocalis cuiuſq; quantitas percipiebatur.

Tūc enim ab iiſdem duas mutuamur. Duas litteras a græcis mutuo accipimus ypſilon & z. quibus in no-
minibus duntaxat græcis utimur: nunq̄ in latinis. Vt in his ſeruus & uulgus æolicum digāmon deſidera
tur. Digāma rectius legeretur. Eſt autem littera ſic appellata a figura: quod duplex gāma uideretur. Peculia-
ris uero fuit æolicæ linguæ: & uau ab ipſa uoce teſte Varrone ac Didymo fuit appellata. Interdū autem pro
ſimplici conſonante: interdum pro duplici fuit accepta: quemadmodum u conſonans apud nos: ut At ue-
nus & audiui. Quidam & præcipue Claudius Cæſar putarunt litteram hanc latinæ linguæ maxime neceſ-
ſariam in ſcribundis præſertim huiuſmodi nominibus Seruus uulgus & ſimilibus. Craſſior enim ſonus q̄
ſit u conſonantis ī huiuſmodi nominibus pronunciandis neceſſarius eſſe uidetur: ac talis fere quali utūtur
germani in proferenda u conſonante: qui ſane proxime ad ſonum. f. littere accedit. Eſt uero eandem figura
qua F littera ſed inuerſa. hoc modo. Ⅎ. ut in multis etiam num inſcriptionibus cernitur cum alibi: tum Ro-
mæ. Serⅎus ⅎixit hoc eſt ſeruus uixit. Verum claudio mortuo hanc omnes ut ſuperuacuam repudiarunt.

Non enim ſic optumum dicimus ut optimum. Sic quidem fere corrupte legitur. Cum enim exemplis Fa
bius oſtendere uelit: medium eſſe quendam u & i uocalium ſonum non unum nomen: ſed diuerſa ſubiici-
at oportet. ſed t littera eraſa opimum legendum eſt. In opimio nāque i uocalis aperte auditur. In optimo non
ita: ſed medius quidam i & u uocalium ſonus. Et here neq; e plane neq; i auditur. Medium eſſe quēdam
ſonum inter e & i: ne poetas quidem latet: qui ex carminis commoditate modo here modo heri dicunt. Iu-
uenalis Res hodie minor eſt here q̄ fuit. Martialis Nolito fronti credere. nupſit heri. An rurſus aliæ redū-
dent ſuperfluæ ſint: præter aſpirationem: quæ ſi neceſſaria eſt: etiam contrariam ſibi. Senſus exigit ut poſcit
aſcribatur. Sic enim erit perfectus: ſi legetur. etiam contrariam ſibi poſcit. Aſpirationi autem contraria eſt.
ψιλὴ & figura & poteſtate. Aſpirationis enim nota in dextram tēdit. ψιλὴ uero in ſiniſtram hoc modo:

.Ex his utrisq; signis latini aspirationis notam figurarunt hoc modo.H. Et.Q.quæ et ipsa quorūdam nominum nota est.Quintus prænomen hac littera.Q.sola significatur. Et nostrarum ultima x.qua tamen carere potuimus:si nō quæsissemus.Loco x litteræ antiqui modo.gs.ut legs legis.modo.cs.ut pacs pacis utebantur.Idcirco x littera superflue quæsita uidetur. Atq; ut uocales iunguntur.aut unam longā faciunt:ut ueteres scriptores:qui geminatione eaꝝ uelut apice utebantur.Duo mihi in his sensibus desiderantur:enī coniunctio.& uerbū scripserūt loco illius nominis scriptores.Vt castigate legamus. Aut.n.unā longā faciunt ut ueteres scripserūt.Apicē uero uocat Fabius notam oblōgā: quæ a græcis μάκρο.hoc est longa nominaṫ:qua syllabæ lōgæ significantur.Interdū igitur duæ uocales iunctæ unā cōstituūt longā:ut Dii quibus īperiū hoc steterat.Interdū duas ut Cælii.Ex tribus aūt uocalibus syllabā fieri non posse cōstat: nisi aliqua in consonātem trāseat. ut pōpeiii apud ātiquos scribebaṫ.

Cum consonantiū nulla nisi alterā frangat.Ingenue fateor me sæpius addubitasse:quid sibi uellent hæc fabii uerba:multosq; & claros quidē litteratores rogasse:qui mihi quæ sentiebant referentes mini me satisfaciebant: ego uero tandē ī hāc ueni opinionē:ut existimē duas quidē easdē uocales ita in unam syllabā posse copulari:ut uno spiritu ꝓferanṫ:queādmodū ī his abiicit.iniicit.Cōsonātiū uero nullā ita posse in seipsam coire:ut nō alterā frāgat:hoc est:ut in ꝓlationē alterius uim ac sonū non diminuat:ab eaq; seiūgaṫ ut littus.addo.suggero & similia. Coniicit.n.est: & ab illo iacit.Et copula ut redūdans uidet expungēda. Sciat etiā Ciceroni placuisse aii aiiāq; geminata.ii. scribere.Aiio maiiamq; legēdū est. sicq; in antiquo exēplari scriptū est Hoc aūt Cicero in oratore præcipit Quæ cū quibus cognatio.Tāta est iter litteras fere oēs affinitas: ut in alias aliæ cōmutentur.A nāq; breuis uertitur in i breuē:ut facio īficio.b in c ut succurro.m in b.ut scānum scabellū.i in e ut pinna bipennis.l ī x ut ala axilla.mala maxilla.uelū uexillū ac similiter aliæ.

Ne eoꝝ sequaṫ errorē:qui quia a pēnis duabus hoc nomē esse uolūt:pēnas auiū dici uolūt.Quia cōiūctio ut supflua mihi uideṫ esse expūgēda.Quin fordeū fædusq; uel simili littera utētes.In exēplaribus qdē oībus quæ mihi uidere cōtigit sic legiṫ.uel simili littera utētes.Sed quid sibi uel cōiunctio hoc loco uelit:parū mihi liquet.Fabius nāq; apte sentit priscos usos fuisse in his nominibus hordeū & hædus quadā alia lrā q̄ aspiratōe.An igiṫ loco uel disiūctōis fortasse Vau scribēdū est? Sic.n.illud æolicū digāma:ut iā diximus:uocabaṫ.Eodē uero quo f sono fere ꝓferebaṫ:ac sæpius ꝓ aspiratōe ponebaṫ:ut Ⅎelena ꝓ Helena. Nā cōtra græci aspirare solēt φ ut ꝓ fundano Ci.φ.lrā græca in cōtextu est ascribēda:ut sit.Nā cōtra græci aspirare solēt.φ.Hac uero lrā græci utunṫ ī iis etiā scribēdis noībus quæ a nobis cū f scribunṫ:ut fūdanus φουνδανος

Sed B quoq; in locū aliaꝝ dedimus aliquādo.unde ꝓprie & Bruges & Belena. Proprie aduerbiū ut supfluū ac sensum turbās uideṫ expūgēdū.Apud antiquos uero B lrā iterdū ꝓ f ut bruges ꝓ fruges.posita fuit. Interdū pro aspiratione ut Belena pto Helena.aliquando pro D ut Bellum pro duello.& Bellos pro duellis

necessaria ē:etiam contrariam sibi exposcit:&.q.quæ & ipsa quorūdā nominū nota ē:&.k.cuius similis effectus speciesq; nisi ꝙ paulū a nostris obliquaṫ:cappa apud græcos:nūc tantum in numero manet.& nostrarū ultima.x. qua tamē carere potuimus:si non quæsissemus. Atq; etiā in ipsis uocalibus grammatici ē uidere:an aliquas pro cōsonāti usus acceperit: quia iā sicut tam scribiṫ:& uos ut cos.Atq; ut uocales iungātur:aut unā longā faciūt:ut ueteres scripsere: qui geminatione eaꝝ uelut apice utebanṫ: aut duas nisi quis putat etiā ex tribus uocalibus syllabam:quod nequit fieri:si nō aliquæ officio cōsonātiū funganṫ.Quæret etiā hoc:quō duabus demū uocalibus ī seipsas coeūdi natura sit: cū cōsonātiū nulla nisi alterā frangat:atqui littera i sibi insidit.Coniicit enim ē: & ab illo iacit. Et.u.quō nūc scribitur uulgus & seruus.Sciat etiam Ciceroni placuisse aiio maiiamq; geminata i scribere: quod si ē etiam iungeṫ ut cōsonans.Quare discaṫ puer:qd ī litteris ꝓpriū.quid cōmune.quæ cū quibus cognatio. nec mireṫ cur ex scamno fiat scabellū: aut a pinna qđ ē acutū securis:utriq; habēs aciē bipennis:ne illoꝝ sequaṫ errorē:qui quia a pennis duabus hoc eē nomē existimant: pēnas auiū dici uolūt.Neq; has modo nouerit mutationes:quas afferūt declinatio:aut præpositio:ut secat secuit.cadit excidit.cædit excidit.calcat exculcat.& fit a lauādo lotus:& īde rursus illotus:& mille alia.sed & quæ rectis quoq; casibus ætate trāsierūt.Nā ut Valesii & Fusii ī Valerios Furiosq; uenerūt:ita arbos.labos.uapos.ēt & clamos ætatis fuerūt.Et hæc ipsa s littera ab his noibus exclusa: in quibusdā ipsa alteri successit. nā mertare atq; pultare dicebāt:qn fordeū fædusq; ꝓ aspiratōe uel simili lrā utētes.nā cōtra græci aspirare φ solēt: ut pro Fundano Cicero testē qui primā eius litterā dicere nō possit:irridet. Sed.b. quoq; in locum aliarum dedimus aliquādo unde & bruges & belena.nec nō eadē fecit ex duello

bellum:unde duellos quidam dicere bellos auſi.Q uid ſtlotum ſtliteſque?Q uid.d.litteræ cum.t.quædam cognatio? Q uare minus mirum ſi uetuſtis operibus urbis noſtræ & celebribus templis leguntur Alexāter & Caſſantra. Q uid o.atq.u.permutatæ inuicem? ut Hecoba & notrix: culchides & pulycena ſcriberentur:ac ne in græcis id tantum notetur dederont ac probaueront :ſic ὀΔυσσευσ quem udyſea fecerūt æolis ad Vlyxem deductus eſt. Q uid? e. quoq i loco fuit:ut menerua & leber & mageſter:& diuoue uictore p diuoui.Sed mihi locum ſignare ſatis eſt. Non enim doceo ſed admoneo docturos.Inde in ſyllabas cura trāſibit:de quibus in orthographia pauca ānotabo:tum uidebit ad quem hoc pertiēt:quot & quæ partes orationis:q̄q̄ de numero parum conuenit. Veteres enim :quorum fuerunt Ariſtoteles atq Theodectes:uerba modo & nomina & cōiunctiōes tradiderūt:uidelicet q ī uerbis uī ſermonis:in noībus materiā: quia alterum eſt quod loquimur:alterum de quo loq̄mur: in cōiūctionibus autem eorum complexū eſſe iudicauerūt:

Qui nāq homines duelli appellabantur:eos nōnulli bellos uocabant.Hæc autē de Ciceronis oratore ſumpta ſunt:ubi legit.Quid uero licētius q̄ quod hoīum nomina cōtrahebāt quo eſſent aptiora:ut duellū bellū Sic.n.Duellū eū qui Pœnos claſſe deuicit Bellū dixerūt. Quid ſtlotū ſtliteſq? Stlatū potius mihi uidet legendū.Noībus.n.ab l icipiētibus ſt lr̄as præponebāt ueteres Romani.Vnde & Iuuenalis Stlatariā purpurā dixit.Sicq cū alibi tum Romæ multis in marmoribus uetuſtis ſcriptū cōſpicit.ſtlitibus iudicādis. Quid d litteræ cū t quædā cognatio? Tāta eſt iter t & d cognatio:ut quæ uocabula ligua latina cum t pferuntur eadē cū d uernacula a multis enūcientur.Quē.n.patrem latine dicimus:uulgo padrem audimus ſicq de multis aliis. Quid o atq u permutatæ iuicē? ut hecoba & notrix In exemplaribus quidē oībus quæ quidē mihi uidere contigit ſcriptū eſt notrix:quod licet accōmodatū exemplū uideatur:cū tamen ſe de græcis tantū ſentire teſtet Fabius: puto aliud nomen græcū loco illius eſſe ſcribendum.Quodnam uero illud ſit mihi non conſtat. Sic οΔυσσευσ quē ουΔυσσεα fecerūt æolis:ad Vlyſſem deductus eſt.Sicut loco illius ſic ī antiquo legitur exēplari.Ex omnibus aūt græcorum līguis æolicā maxime imitati ſunt latini.q̄uis igitur οΔυσσευσ lingua cōmuni dicat:maluerūt tamē æolis imitātes qui ουΔυσσεα dicunt Vlyſſē traducere q̄ olyſſem.Quod nomē cur cū duplici ſſ nō ſcribat potius:q̄ cū.x.non uideo. Quid? e quoq i loco fuit.Non particula uidet aſcribēda ut legat.Quid? nō e quoq i loco fuit:ut leber.mageſter? Et diuoue uictore:pro diuoui.Corrupte quidē ſic legitur.Neq.n. diuoue & diioui.ſed diioue & diuoui legendū eſt.Non præterea loco illius pro præpoſitionis in antiquo legitur exēplari.Verum ne ſic quidē oēs corruptiones ex hoc loco ſublatæ uidentur. Tāetſi aūt quibuſdā audaculus fortaſſe uidebor:ſiquid de inueterata ſcriptura ab aliiſq approbata mutauero:non cōmittā tamē:ut hūc quoq locū non emendem.Valido.n.ducor argumēto:ut exiſtimem pro uictore ueroue eſſe ſcribendū:ut legatur & diiouē & ueioue non diioui & ueioui.Nam ut in quinto noct.atticarum refert gellius:in antiquis inſcriptionibus nomina hæc deorum Diiouis & ueiouis ī eſſe animaduertebāt. Fabius uero & ipſe de huiuſmodi urbis iſcriptionibus priſcis uerba facit.Quare ueioue pro uictore uel grādi pignore depoſito legendū eſſe cōtenderim.Diiouis aūt:ut ibidē exponit gellius:etiā lucetius appellat:quod nos die ac luce quaſi uita ipſa afficeret ac iuuaret.Veiouis cōtra qui non iuuandi poteſtatē:ſed uim nocēdi haberet:dicebatur.Ita nāq ueiouis dictus eſt:ut ueſanos uecordeſq uocamus.Veiouis āt ædes Romæ iter arcē & Capitoliū fuit.In quo q̄dē tēplo dei ſimulacrū ſagittas tenebat:quæ uidelicet eſſent ad nocendū paratæ. Veteres.n.quorum fuit Ariſtoteles atq Theodectes uerba modo & nomina & cōiunctiones tradiderūt.Qui hoc opus in capita diſtixerūt. Neq.n.Fabio fuit hæc cura:nimiū īperite pleriſq in locis eos ſeparāt ſenſus:qui ita natura cōiuncti ſunt:ut ſine maximo flagitio ſeiūgi nō poſſint.Ac ne lōge exēpla petātur:hoc loco ppoſitionis ratio ac potius explanatio:ab ipſa diuulſa eſt ppoſitōe:īdice qui aſcriptus eſt īteriecto.Cū.n.hæc ſit ppoſitio.Quāq̄ de numero parum cōuenit.Huius aūt ppoſitōis explanatio cōtinēter ſequeret:inepte nimiū ne dicā inſulſe:index ille.de partibus orōnis.īterpoſitus eſt.Cōmode uero collocaret ante ppoſitiōis ipſius initiū.Tū uidebit ad quē hoc ptinet quot & quæ ptes orōnis.Quāq̄ de numero parum cōuenit.Sed in margine cōmodius.De ptiū uero orōnis numero uariæ apud priſcos fuerūt opiniones:d q̄bus Dionyſius Halicarnaſeus ī li.de cōpoſitōe noīum ſic iq̄t.Theodectes & Ariſt.& q̄ eo tpe philoſophati ſūt:tres orōnis ptes eē dixerūt noīa uerba et cōiūctiōes.Qui poſt hos fuerūt maxime ſtoicæ ſectæ prīcipes uſq ad q̄ttuor pceſſerūt ſeparātes a cōiūctōibus articulos.Poſteriores deīde appellatōes a noībus diuidētes q̄nq eē primas ptes demōſtrarūt. Alii aūt et pnoīa a noībus diſiūgētes ſextū elemētū hoc eē uoluerūt.Adhuc alii aduerbia diuiſerūt a uerbis & præpōnes a cōiūctōibꝰ & pticipia ab appellatōibꝰ.Alii præterea alias ēt q̄ſdā īportātes diuiſiōes:multas orōnis ptes primas īſtituerūt: de q̄bus nō pauca dici poſſent.Ari.uero ī libro περι ερμηνιασ:hoc ē de īterp̄tatōe duas ſolū orōnis cōſtituit ptes nomē & uerbū.Theodectis uero nullū opus q̄d ſciā extat.Hic adeo gratus Ari.fuit:ut dono ab eo rhetoricæ artis opus accepit:ut ſub noīe ſuo ederet ſibiq īſcriberet.q̄d q̄dē iā ſub noīe Theodectis emiſſū Ari.ī rhetoricis ad Alexādrum nō ſine & ſua & Theodectis diſcipuli nota reuocauit ſibiq arrogauit:dicens ut ſcripſi

mus in Theodectis rhetoricis. Videlicet & quod in uerbis uim sermonis. Et copula ut sensui molesta era déda uidet. In uerbis uero eē uim sermonis hic apte cōstat: q̄ nulla pfecta oro citra uerbū eē pōt. Quas cōuictões a plerisq̄ dici scio. Cōuictões uocat Quītilianus: q̄s plerīq̄ cōiūctões appellāt: qa syndesmos ad uerbū trāsfert cōuictio siue colligatio. Quare in cōuictōibus paulo supius legēdū ē Noster sermo articulos nō desiderat. In sermone qdē latino articulis nō utimur. Sed ī uernaculā orōnē: quæ nō latina sed barbara ē: frequētissime ipos admittimus. Vt Aristarchus & ætate nr̄a Palæmō. Aristarchus græcoꝶ grāmaticoꝶ diligētissimus &. Q. Remius Palæmō Vicētinus uocabulū siue appellatōnē noī subiecerūt: quæ ab aliis diuersa putabant. Nomē nāq̄ ppriū eē hois cuiusq̄ dicebāt. Vocabulū aūt siue appellationē aliis reb; attribuebāt. Nomē nāq̄ ut dfinit Scaurus: cuius meminit gellius: est qđ ex ppria cuiusq̄ dr̄ia pnūciat: ut iupiter. Iuno. Scipio. Paulus. Appellatio uero ē cōis similiū reꝶ enūciatio: ut uir. fœmina. mācipiū. uocabulū ē quo res uocis significatione priuata enūciat ut lapis. arbor. At ii q aliud nomē. aliud uocabulū faciūt nouū. Nouē legēdum eē: ut ad ptes orōnis referat: nemo nō uidet

Adiiciebant & asseuerationem. Asseuerare ē aliqd uoce & gestu approbare. Qui uero hac utit uoce. heu se dolere asseuerat. Sed merito īteriectio eē cēset. Et attractionē. hoc est cōtractionē: ut Fasceatim p singulos fasces ut uiriti p singulos uiros. Cōpēdio morātur. hoc ē. breui uia declinādi tradita pueros remorāt ne pficere possint. Quod ætate quoq̄ nr̄a utinam nō fieret.

Atq sīqs & didicerit satis. Atq pticula obiectōibus qdē pulchre cōuenit. Sed cū hic nulla sit obiectio: q syllaba erasa at legat: qđ ipi quoq̄ cōpōni cōgruit hoc modo. At siqs. Et qđ nō minus deesse iteri solet & uoluerit docere quæ didicit. Duaꝶ copulaꝶ quæ huic sēsui isūt posterior ut supflua ē expūgēda. Nō erit cōtētus tradere ī oībus tria genera. Noībus p oībus scribēdū est.

Nec statī diligētē putabo. In uetusto exēplari minus qdē recte legit cōputabo. sed facile emēdat. Illa. n. cō præpō ī eū pnomē refingēda ē. hoc mō. Nec statī eū diligētē putabo. Scrutabit mille pceptor acer atq̄ subtilis origines noīum: quæ ex hītu corpis ut Ruffos lōgosq̄ fecerūt. Vt pticula mihi ex loco suo ī alienū trāsposita totū hūc sēsū cōfundere uidet. Ante relatiuū igit collocata pspicuū eū aptūq̄ reddet. Sic. n. leget. Vt quæ ex hītu Ruffos lōgosq̄ fecerūt. Ruffi aūt a colore ut lōgi a lōgitudine corpis fuere cognomiati. Vbi erit aliud secretius Sylle. Burri Huic sēsui aliqd loco aliud: & unde pticula: quæ ptermissa ē: ascribēda uidet: ut legamus. Vbi erit aliqd secretius: unde Syllæ. Burri. Galbæ. Vnde aūt sylla originē ducat Macrobius li. prio saturnaliū sic refert. Bello. n. punico hi ludi primū ex libris sibyllinis sūt īstituti suadēte Corn. Ruffo: q pptereа sibylla cognomiatus ē. & postea corrupto noīe primus cœpit sylla uocari. Burri a colore ruffo pyrrhi græce dicūtur. galbæ a colore auis quæ galbula dr̄. Suetonius aūt ī uita galbæ alias quoq̄ huius noīs origines refert. Plāci q supra modū pedes planos habēt: uocātur a plācis. Nā Plācæ tabule planæ dicunt. Pāsæ ab latis pedibus atq̄ aptis dicunt. Pāsū

quas conuinctiones a plerisq̄ dici scio. Sed hæc uidetur ex syndesmo magis propria trāslatio. Paulatim a philosophis maxime stoicis auctus ē numerus: ac primum conuinctionibus articuli adiecti. post præpositiones. nominibus appellatio: deinde pnomen: deinde mixtum uerbo participiū: ipsis uerbis aduerbia. Noster sermo articulos non desiderat: ideoq̄ in alias partes orationis sparguntur. Sed accedit superioribus interiectio: alii tamen ex idoneis dūtaxat auctoribus octo ptes secuti sūt: ut Aristarchus: & ætate nr̄a Palæmon: qui uocabulum siue appellationem nomini subiecerūt tāq̄ species eius. At ii q aliud nomē: aliud uocabulū faciunt nouē nihilominus. fuerūt qui ipsū adhuc uocabulū ab appellatōe diducerēt: ut esset uocabulū corpus uisu tactuq̄ manifestū: domus: lectus. appellatio: cui uel alteꝶ deest: uel utrūq̄: uentus. cælum. deus. uirtus. Adiiciebant & asseuerationē: ut heu: & attractionē ut fasceati: quæ mihi nō approbantur. Vocabulū an appellatio dicēda sit προσηγορία & subiicienda noī: nec ne: quia parui refert: liberum opinaturis relinquo. Nomina declinare & uerba in primis pueri sciant. neq̄ enī aliter peruenire ad intellectū sequētiū possunt quod etiam admonere supuacuū fuerat: nisi ambitiosa festinatione plerīq̄ a posterioribus inciperent: & dum ostētare discipulos circa speciosiora malūt: compēdio morant. At si quis: & didicerit satis: & qđ nō minus deesse īterim solet: uoluerit docere: quæ didicit: non erit contētus tradere in nominibus tria genera: & ea quæ sunt duobus oībus ue cōmunia. Nec statim diligentē putabo: qui promiscua: quæ epicœna dicuntur ostenderit: in quibus sexus uterq̄ per alterum apparet: aut quæ fœminina positione mares: aut neutrali fœminas significant: qualia sunt muræna & Glicerium. Scrutabitur mille præceptor acer atq̄ subtilis origines nominum: quæ ex habitu corporis: ut ruffos longosq̄ fecerunt. Vbi erit aliud secretius Syllæ: Burri: Galbæ: Plāci: Pāsæ: Scauri

n.aptū significat. Scauri q eminētioribus sunt talis appellant. Agrippe q ī pedes nascunt ab ægro partu sīt denoīati. Nā ut inqt Plynius scdm naturā ē ut ī caput nascamur: ī pedes uero efferamur. Opiter q prē mortuo & auo uiuo gignit appellat. Vopiscus dr̄ q e geminis altero enecto īcolumis edit. Cordus q sero nascit. Vnde & corda frumēta dicunt quæ sero nascunt. Columella. Autūnale fœnū Cordū uocat. Posthumus post humationē prīs natus uocat. Cottæ ab iracūdia & toruitate oris dicti sūt. Est aūt cū duplici tt scribēdū nō cū ct ne pticipiū eē credat. Scipio a Scipione hoc ē baculo appellat. Qui.n. primus sic ē dictus baculo inite

taliaq̄;. & ex casu nascētiū: hic Agrippa & Opiter & cordus & posthumus erunt: & iis quæ post natos eueniūt: unde uopiscus. Iā cotta: Scipiones: Lenates sera sūt & ex uariis causis. Gētes quoq̄; ac loca & alia multa repias īter noīum cās: In seruis iā ītercidit illud genus: qd̄ ducebat a domino: unde marcipores: publipores. Quærat ēt sit ne apud græcos uis quædā sexti casus: & apud nos quoq̄; septimi. Nā cū dico hasta pcussi: non utor ablatiui natura: nec si idē græce dicā datiui. Sed ī uerbis quoq̄; qs est adeo īperitus: ut ignoret genera & qualitates & psonas & numeros? Litterarii pene ista sūt ludi & triuialis sciētiæ. Iā quosdā illa turbabūt: quæ decliātoībus nō tenēt. Nā & quædā participia an uerbi appellatiōes sint dubitari potest: qa aliud alio loco ualet: ut lectus & sapiens. Quædā appellatioībus similia: ut fraudator: nutritor. Iam itur ī antiquā siluā: nōne ppriæ cuiusdā rōnis est? Nā quod initiū eius inuenias? cui simile flet: accipimus aliter: ut Pandit īterea domus oīpotentis olympi. aliter ut totis usq̄; adeo turbat agris. Est etiā qdā tertius modus: ut urbs habitatur: unde & cāpus currit: & mare nauigat. Pransus quoq̄; atq̄; potus diuersū ualēt q̄ īdicāt. Quid? q multa uerba nō totū declinatoīs ordinē ferūt? Quædā etiā mutāt: ut fero ī præterito. Quædā tertiæ demū psonæ figuræ dicūt: ut licet: piget. Quædā simile qddā patiūtur uocabulis ī aduerbiū trāseūtibus. Nā ut noctu & diu: ita & dictu & factu. Sūt.n. hæc quoq̄; uerba pticipialia qdē: nō tamē qualia dicto factoq̄;. Iā cū oīs orō tres hēat uirtutes ut emēdata: ut dilucida: ut ornata sit: qa dicere apte: qd̄ ē præcipuū: pleriq̄; ornatui subiiciūt: totidē uitia: quæ sūt supradictis cōtraria: emendate loquēdi regula: quæ grāmatices prior ē ps: examinet. Hæc exigit uerbis aut singulis aut pluribus. Verba nūc generalr̄ accipi uolo. nā duplex eoꝝ ītellectus ē: alter q oīa p quæ sermo

bat. Lēates a frequēti lænæ uestis usu quæ græce χλαινα dr̄ dcōs eē credibile ē. Sera sīt & ex uariis causis. Hic ē distīguēdū ne sēsus cōfundant: atq̄; & copula ē eradēda. ac serani p sera scribēdū. Serani aūt a serēdo sūt dicti. primusq̄; oīum Quītius Cincinatus. de quo Verg. Et te sulcū serane serētē. Gētes quoq̄; ac loca & alia multa repias īter nominū cās. Germanicus.n.a deuictis germanis ē appellatus. Bealearicus a Balearibus īsulis subactis: ut Creticus a Creta domita. Coriolanus a Coriolis uolscoꝝ oppido. Cicerones a Cicere. Fabii a Faba. Lentuli a lēte legumibus optime colēdis fuere cognominati. In seruis iā īterci dit illud gēus qd̄ ducebat a domīo Vnde Marcipores. Publipores. Puer sæpissime seruū significat. Cum noīe igit domini apud priscos puer cōponebat: sicq̄; unū nomē effi ciebat: ut Marcipor Marci puer. Publipor: Publii puer. Quæ sane noīa ut iqt Plynius maximā præ se ferūt ueteꝝ frugalitatē: ut q singulis mō seruis eēnt cōtēti. Quæret ēt sit ne apud græcos uis quædā sexti casus & apud nos septimi. Ablatiui natura est separe atq̄; diuidere. Cū uero dico hasta pcussi: nulla significat separatio. Iōq̄; uidet eē uis quædā septimi casus. Datiui quoq̄; uis ac pprietas ē aliqd alicui siue boni siue mali tribuere. Cū igitur græce dico τῷ δορατι ετυψα. hoc ē. hasta pcussi nō utor datiui natura. Sed ī uerbis quoq̄;. Index hic ascriptus ē oīno eradēdus. ac loco eius De uerbis ē ascribēdū. Quāq̄ īpite hic de grāmatica tractatus in uaria capita fuerit diuisus. Lr̄arii pene ista sūt

ludi ac triuialis sciæ. Lr̄arius ludus dr̄: ubi lr̄as pueri docent. Triuialis āt scia ea ē: quæ ī triuiis tradit: q̄lis lr̄aꝝ īpaꝝ doctrina. A triuiis nāq̄; triuialis appellat: Nō aūt ut qdā fatui putāt q tres artes cōtinet grāmaticā. dialecticā. rhetoricā. Nā & quædā pticipia an uerbi appellatōes sint dubitari pōt qa aliud alio loco ualet: ut lectus et sapiens. Castigate in prisco exēplari n lr̄a ascripta legit ualēt: ut ad pticipia & uerbi appellatōes referat. Hæc .n. aliā alio loco significāt. Quid āt uocet Fabius uerbi appellatōes quæri pōt. An noīa quæ nūc uerbalia uocant ītelligamus? Nā qd̄ initiū eius īuenias? Initiū uerbi id ē qd̄ græci thema appellāt. Itur uero carere uidet īitio. Nā neq̄; io neq̄; ior īuenit. unde it deduci uidet. Etiā qdā tertius modus: Est uerbū mihi huic sēsui deeē atq̄; ascribēdū uidet: ut legat. Est ēt qdā tertius modus. Prāsus quoq̄; atq̄; potus diuersū ualēt q̄ īdicāt. Prāsus ac potus mō actiue mō accipiūt passiue: ut Iuuenalis epotaq̄; flumina Medo Prandēte. Quædā tertiæ demū psonæ figuræ dicūt ut licet piget. Figura loco figuræ legēdū eē facile ē uidere. Qui uero liceo īuciri putāt: tāti uiri auctoritate refellūt. Sūt.n. hæc uerba pticipialia qdē. Dictu & factu supina sūt siue pticipialia uerba quæ cū similibus ī cōtextu orōnis neq̄; cū uerbis neq̄; cū participiis iūgunt: sed cū noībus dūtaxat adiectiuis

nectit significat: ut apud Horatiũ: Verbaq; prouisã rẽ non ĩuita sequetur: alter ĩ quo ẽ una ps orõnis lego: scribo: quam uitãtes ãbiguitatẽ q̃dã dicere maluerũt uoces dictões: locutiones. Singula sũt aut nr̃a aut pegrina. aut simplicia aut composita. aut ꝓpria aut trãslata: aut usitata aut ficta. Vni uerbo uitiũ sæpiusq̃ uirtus ĩest. Licet. n. dicamus aliquid ꝓpriũ. speciosũ. sublime: nihil tamẽ hoꝝ nisi ĩ cõplexu loquẽdi seriecq; cõtingit. Laudamus. n. uerba rebus bene accõmodata Sola ẽ quæ notari possit: uelut uocalitas quæ ευφωνια dicitur: cuius ĩ eo delectus ẽ: ut ĩter duo quæ idẽ significãt: ac tãtũdẽ ualent: quod melius sonet malis. Prima barbarismi ac solœcismi fœditas absit. Sed q̃a ĩterĩ excusãtur hæc uitia aut cõsuetudĩe: aut auctoritate: aut uetustate: aut deniq; uicinitate uirtutũ (Nã sæpe a figuris ea separare difficile est) nequẽ tã lubrica obseruatio fallat: acriter se ĩ illud tenue discrimẽ grãmaticus intẽdat: de quo noslatius ibi loquemur: ubi de figuris orõnis tractãdũ erit. ĩterĩ uitiũ quod fit sigulis uerbis: sit barbarismus. Occurrat mihi forsã aliq̃s q̃d hic ꝓmisso tãti opis dignũ: aut q̃s hoc nescit alios barbarismos scribẽdo fieri: alios loquẽdo: q̃a quod male scribit: male ẽt dici necesse ẽ: q uitiose dixerit: nõ utiq; & scripto peccat. Illud prius additiõe. detractione. ĩmutatiõe. transmutatiõe. hoc secũdũ diuisione. cõplexiõe. aspiratiõe. sono cõtieri: sed ut parua sint hæc pueri docẽtur. Adhuc & grãmaticos officii sui cõmonemus. Ex q̃bus siq̃s erit plãe ĩpolitus & uestibulũ mõ artis huius ĩgressus ĩfra hæc quæ ꝓfitẽ tiũ cõmẽtariolis uulgata sũt: cõsistet. doctiores multa adiicient: uel hoc primũ: quod barbarismũ pluribus modis accipimus: unũ ĩ gẽte quale sit: si q̃s afrũ uel hispanũ latiæ orõni nomẽ ĩserat: ut ferrũ quo rotæ uiciũtur: dici solet cãthus: q̃q̃ eo tãq̃ recepto utitĩt Persius: sicut Catullus ploxenũ circa padũ ĩuenit. & ĩ orõne Labieni: siue illa Cornelii Galli ẽ ĩ pollionem casnar assectator e gallia ductũ ẽ. nã mastrugã quod sardũ ẽ: illudẽs Cicero ex ĩdustria dixit. Alterũ genus barbarismi accipimus: quod fit animi natura: ut is a quo ĩsolẽter quid aut minaciter aut crudeliter dictũ sit: barbare locũtus existimat. Tertiũ ẽ illud uitiũ barbarismi: cuius exẽpla uulgo sũt pluria. sibi etiã quisq; fingere põt: ut uerbo cui libebit adiiciat litterã syllabã ue: uel detrahat: aut aliã ꝓ alia: aut eãdẽ alio q̃ rectũ ẽ loco ponat. Sed q̃dã fere ĩ iactatiõem eruditiõis sumere illa ex poetis solẽt. & auctores quos prælegũt criminant. Scire aũt debet puer hæc apud scriptores carminũ aut uenia digna: aut etiã laude duci: potiusq; illa docẽdi erũt minus uulgata. Nã duos ĩ uno noĩe faciebat barbarismos Tinga placentinus: si

ut pulchrũ dictũ honestum factu.

Emẽdate loq̃ndi regulã: quæ grãmatices prior ẽ ps: examiet. Regula legẽdũ ẽ: ne uerbũ examinet nominatiuo suo fraudet. De oĩ uero ꝑcipit orõne nõ de oratoria mõ.Posteaq̃. n. noĩa declinare ac uerba puer didicerit: tũc struere orõnẽ ĩcipiet. Vni uerbo sæpius uitiũ. Nõ sæpius sed potius legẽdũ uidet. Sola ẽ quæ notari possit uelut uocalitas quæ ευφωνια dr̃. Elegãtius a Fabio ευφωνια uocalitas trãsfet: q̃ a Prisciano bona sonoritas. Quid hic ꝓmisso tãti opis dignũ? Sic q̃dẽ recte legi mihi uidet: q̃uis ĩ antiquo exẽplari ꝓmissor lr̃a r ascripta legat.

Infra hæc: quæ ꝓfitẽtiũ cõmẽtariolis uulgata sũt: cõsistet. Intra nõ ĩfra legẽdũ eẽ facile diiudicabit: q sciet ĩnfra oppositũ hr̃e supra. Intra uero & extra eẽ cõtraria. Intra hæc igit legat hoc ẽ ĩ iis cõsistet neq; extra ea egrediet quæ ꝓfessoꝝ cõmẽtariolis uulgata sũt. Vt ferꝝ quo rotæ uiciũt: dici solet cãthus: q̃q̃ eo tanq̃ recepto utit Persius. Hispanũ q̃dẽ eẽ uocabulũ apte asserit Fabius. Sed græci id sibi uendicãt. apud quos idẽ ferꝝ κανθοι appellat. Persius uero in satyra q̃nta eo utit. Nã q̃uis ꝓpe te q̃uis temone sub uno uertẽtẽ sese frustra sectabere cãthũ Cũ rota posterior curras. Sicut catullus ploxenũ circa padũ inuenit. Ploxenũ uocabulũ ẽ circũpadanæ regiõis peculiare: quo significat capsaꝝ ĩcisio atq; ipa capsa. Eo tãq̃ latino utit Catullus uerõnẽsis: cũ ĩq̃t Gigiuas uero ploxeni hẽt ueteris.

Casnar affectator e gallia ductũ ẽ. Affectator q̃dẽ in illo ueteri codice legit. & recte q̃dẽ: ut id quoq; uerbũ ĩ orõe labieni eẽ ĩtelligamus. uidet. n. labienus de quodã sene puellæ affectatore uerba facere. Nã casnar galloꝝ lĩgua senex dr̃. q̃uis apd̃ sex. Põpeiũ oscoꝝ legat. Quod uero affectatũ fere ab oĩbꝫ legat mihi nõ ꝓbat. cũ manifeste redundet ac supfluũ sit. Oĩa nãq; uerba pegrina affectari dicunt. Nã mastrugã q̃d sardũ ẽ illudẽs Ci. dixit. Mastruga uestis ẽ sardoꝝ peculiaris: ut ex his Cicerõis uerbis ꝓ scauro colligere possumus. Quem purpura regalis nõ cõmouit: eũ sardoꝝ mastruga mutauit? & de ꝑuiciis cõsularibus Res ĩ sardinia cũ mastrucatis latrũculis a prætore una cohorte auxiliari gestæ. Nã duos ĩ uno noĩe faciebat barbarismos Tĩca placẽtinus si reꝑhẽdẽti hortẽsio credimus pculã ꝓ pgula dicẽs. Preculã eẽ scribẽdũ nõ pculã apte ex ipius Fabii uerbis patet

Quid aũt Pergula sit notius ẽ q̃ ut exponẽdũ uideat̃. Nõ solũ enĩ de uitibus dr̃ sed ẽt ubi magistri discipulos erudiũt artesq; exercẽt. De hoc uero Tinca i Bruto sic. Ci. scribit. Ego memi. T. Tincã placẽtinũ hoĩem face/tissimũ cũ familiari nr̃o. Q. granio p̃cone dicacitate certare. Sed Tincã nõ minus multa ridicule dicentem Granius obruebat nescio quo sapore uernaculo. At ĩ eadẽ uitii gemĩatõe & Metieo suffecioeo dicens ẽnius poetico iure defẽdit̃. Si ennii carmĩa extarẽt facile uitia ea duplicata deprehẽderẽt̃. Nã. Ci. Cãopitaꝝ exer/citũ dixit. Canobus urbs ẽ egypti haud lõge ab Alexandria distãs a Canobo Menelai gubernatore sic appel/lata. Vnde nomẽ patriũ Canobitaꝝ sed iã usus obtiuit ut Canopus a latinis & Canopite cũ. p. scribat̃

reprehẽdẽti Hortẽsio credimus perculã ꝓ pgula dicẽs: & ĩ/mutatiõe cũ. c. ꝓ. g. uterẽt̃: & trãsmutatiõe cũ. r. præpõeret ãtecedẽti. At ĩ eadẽ uitii gemĩatione & Metieo Suffecieo di cẽs Ennius poetico iure defenditur. Sed ĩ ꝓsa quoq; quædã iã recepta ĩmutatio. Nã Cicero canopitaꝝ exercitũ dicit: ip si canobon uocãt: & thrasumenũ ꝓ thrasomẽno. multi au/ctores etiã si ẽ ĩ eo trãsmutatio uẽdicauerũt. similr̃ alia. nam siue ẽ falsũ assentior: Sisẽna dixit assẽtio multiq; & hunc & anologiã secuti: siue illud ueꝝ ẽ: hæc quoq; ps cõsensu defẽ dit̃. At ille pexus pinguisq; doctor: aut illic detractionẽ: aut hic adiectionẽ putabit. Quid? q; quædã quæ singula ꝓcul dubio uitiosa sũt: iũcta sine reprehẽsione dicũt̃? Nã dua & tre & põdo diuersoꝝ generꝝ sũt barbarismi. At dua põdo & tre põdo usq; ad nostrã ætatẽ ab oĩbus dictũ ẽ: & recte dici Messalla cõfirmat. Absurdũ forsan uideat̃ dr̃e: barbarismũ quod ẽ unius uerbi uitiũ fieri p numeros aut genera: sicut so lœcismũ: scala tamẽ & scopa cõtraq; hordea & musta: licet litteraꝝ mutationẽ: detractionẽ: adiectionẽ nõ habeãt: non alio uitiosa sunt: quã q; pluralia singulariter: & singularia pluralr̃ efferũtur: & gladia q dixerũt: genere exciderũt. Sed hoc quoq; notare cõtẽtus sũ: ne arti culpa quorũdam ꝑuica ciũ pplexe uidear & ipse quæstionẽ addidisse. Plus exigũt subtilitatis quæ accidũt ĩ dicẽdo uitia: qa exẽpla eoꝝ tradi scripto nõ possũt: nisi cũ ĩ uersus ĩciderunt: ut disio ευρωπαι europæ: & ei cõtrariũ uitiũ quod συναιρεσιν & συναλοιφὴν græci uocãt. Nos cõplexionẽ dicimus: qualis ẽ apud. P. Varronẽ: Cũ te flagranti deiectũ fulmine Phæthon. Nã si eẽt ꝓsa oratio: easdẽ lr̃as enũciare ueris syllabis licebat: Præ terea quæ fiũt spacio: siue cũ syllaba correpta producit̃. ut Italiã fato ꝓfugus: seu lõga corripit̃: ut unius ob noxã & fu rias. extra carmẽ nõ deprehẽdas: sed nec ĩ carmĩe uitia ducẽ da sũt. illa uero nõ nisi aure exigũtur: quæ fiũt p sonos: q̃q̃ p aspirationẽ: siue adiicit̃ uitiose: siue detrahit̃: apud nos põt quæri: an ĩ scripto sit uitiũ: si. h. lr̃a ẽ non nota. cuius qdẽ rõ mutata cũ tpibus ẽ sæpius pcissime ea ueteres usi etiã ĩ uoca libus cũ ædos ircosq; dicebãt. Diu deĩde reseruatũ ne ꝯso nãtibus aspiraret̃: ut ĩ Gracchis & triũphis: erupit breui tẽ pore nimius usus ut choronæ: chẽturiões: præcões adhuc q̃ busdã ĩscriptiõibus maneãt. Qua de re Catulli nobile epi-

Et thrasumenũ pro thrasomẽo Sic qdẽ scribit̃. Sed nisi aliter legat̃ nulla ĩ hoc noĩe trãsmutatõ depræhẽdetur: nisi quis transmutationẽ ꝓ in mutatiõe accipiat: quod sane absurdũ eẽt. q; si Tharsumenũ legerius nihil mentitus eẽ fabius uidebit̃. Sic. n. apta ẽ trãsmutatio. Quare mea qdẽ sñia sic ẽ legendum & Thrasumenũ ꝓ Tharsumẽo. Huic ãt lectioni ẽt uetustũ illud exẽplar sæpius mihi allegandum astipulat̃. Thrasumẽus ãt lacus ẽ ũbriæ sic dictus a Thrasumẽo puero: quẽ aegyla nympha rapuisse dr̃. Nã siue ẽ falsũ assẽtior. Sisẽna dixit assentio. multiq; & hũc & analogiã secuti si/ue illd̃ ueꝝ ẽ: hæc quoq; ps cõsẽsu defẽdit̃: Ita cõfusus ẽ hic orõnis cõtextus: ut mihi liquido nõ pcipiat̃. Assẽtior qdẽ & assẽtio ĩ eadẽ usur/pãt̃ significatõe: idq; ĩnuit Fabius. ueꝝ obscurius q̃ ut pspicuitati eius cõueniat. Quare aliqd erroris huic loco ĩesse nõ dubito. Forsitã aũt sic emẽdari posset. Nã siue ẽ falsũ assẽ/tior: siue illud ueꝝ ẽ sisẽna dixit as/sẽtio: multiq; & hũc & analogiã se/cuti. hæc quoq; ps cõsẽsu defẽdit̃. Contraq; hordea & musta. Noĩa ut ĩqt Varro quæ sub mẽsurã ac põdera cadũt: multitudinis numero nõ egẽt. Nã cũ oleo. plũbo. argẽto ĩ/crementũ accessit: dicimus multũ plũbũ. oleũ. argẽtũ nõ multa olea. plũba argẽta. Idẽ præcipit Diomedes grãmaticus. In oĩbus tamẽ hoc nõ seruat̃. Nã & frumẽta & uina & hordea legimus. Vt diuisio Europai. Sic Vergilius Pictai uestis & aurai. Qualis ẽ apud. P. Varronẽ Cũ te flagrãti deiectũ fulĩe Phæton Cũ mãifeste phaeton trisyllabũ sit: p cõplexionẽ tamẽ duaꝝ uocaliũ ĩ unã bisyllabũ eẽ factũ facile: qa ĩuersu ẽ: ex lege carminis percipit̃: Quod si eẽt soluta orõ nõ dephẽderet̃. Fabii uero auctoritate nõ solũ græca rõne redarguit̃ Tortellius: q putat Phætõta cũ œ diphthõgo scribendũ eẽ. Diu deĩde reseruatũ ne cõ/sonãtibus aspiraretur. obseruatũ puto esse legendũ. Qua de re Catulli nobile. Hoc Catulli epigrãma quia

cognitu pulcherrimũ est.nõ abre fuerit ascribere.
Chommoda dicebat si quãdo commoda uellet
Dicere:& hinsidias Arrius insidias.
Credo sic mater.sic liber auunculus eius.
Sic maternus auus dixerat.& auia.
Hoc misso in syriam requierant omnibus aures.
Audibãt eadẽ hec leniter & leuiter.
Nec sibi post illa metuebant talia uerba:
Cum subito affertur nuncius horribilis.
Et tum mirifice sperabat se esse locutum:
Cum quantum poterat:dixerat hinsidias.
Ionios fluctus postq̃ illuc arrius isset
Iam non ionios esse sed Hionios.

Nã mee quoqꝫ ꝓ me.Mehe cũ aspiratõe scribẽdũ uidet̃:ne sit a ꝓpo sito alienũ. Aut flexa ꝓ graui aut apice circũducta seqñte.Flexa ꝓ graui ponit̃ aut sequẽti apice circũducta:ut si quis huius nois Atreus ultimã circũflecteret:cũ grauis eẽ debeat.Siqs ꝑterea ĩ hmõi gtĩs Atrei Nerei e & i in unam cogeret syllabã & apice circũduceret hoc ẽ circũflecteret:dupl'r peccaret.Nã & q̃ sũt diuisa copularet:& quæ sũt grauãda:circũflexo accẽtu notaret.apicẽ uero cõplexiõis notã appellat.Et qđ alias uitiosũ est iterĩ alias rectũ. Alias alibi & ĩ alio loquẽdi genere. Sepata uero hæc a ꝑcepto nr̃o nõ recedẽt.Hoc ẽ diuisim ac singillatĩ enũciata.Vt circũ si per se enũciat̃: prima acuit̃.Sin cũ actõ copulet̃:ultima acuto signat̃ accẽtu. Nã qa ĩ omni uoce. Nãqꝫ legẽdũ esse ꝓfessus sũ: qa ꝑticula erasa. Exponit.n. Fabius quo mõ breuissima apud nos sit accentuũ rõ.In oĩ nãqꝫ uoce acutus accẽtus ĩtra numeꝝ triũ syllabaꝝ cõtinetur.Est.n.aut ĩ antepenultima quæ est tertia a fine:ut adsuena.aut ĩ penultima ut poeta ablatiui casus.Circũflexus uero ĩtra numeꝝ duaꝝ syllabaꝝ cõsistit.In penultima nãqꝫ lõga locat̃:si ultima ẽ breuis ut poeta noĩatiui casus. Est ãt ĩ oĩ uoce utiqꝫ acuta.Hoc minus uidet̃ eẽ ueꝝ.Cũ.n.dictões oẽs aut acuto aut circũflexo notent̃ accẽtu quo mõ accutus ĩ ea eẽ põt:ĩ q̃ ẽ circũflexus? An qa ex acuto & graui cõponit̃ circũflexus:acui quoqꝫ ea uident̃ q̃ circũflectũt̃? Quia eadẽ flexa & acuta. Vnius ꝑticulæ depra uatõe ĩ hoc breui sẽsu sibi cõtrarius Fabius eẽ uidet̃. & itaqꝫ copula ĩ ex ꝑpõnẽ cõmutet̃:ut legamus.qa eadẽ flexa ex acuta.Circũflexus nãqꝫ ut dixi:ex acuto cõstat & graui. Vtiqꝫ neutra cludet uocẽ latinã. hic qdẽ ẽ alius a supiore sensus:qđ neminẽ fugere putarẽ:nisi quorũdã temeritas sic oĩa cõfũderet ut Fabius rusticus eẽ uideat̃:nup.n. qdã ĩpitoꝝ arrogãtissimus iter ꝓfitẽdũ ita hũc sẽsũ cũ supiore cõfudit: uti manifestissimũ soloecismũ cõiiceret Quĩtilianũ. Iotacismus & labdacismus & ischnotetas & plateasmus.Io

grãma :ĩde durat ad nos usqꝫ uehemẽter:& comprehẽdere: & mihi.nã mehe quoqꝫ ꝓ me apud ãtiquos tragœdiaꝝ præcipue scriptores ĩ ueteribus libris ĩuenimus.Adhuc difficilior obseruatio ẽ ꝑ tenores:quos qdẽ ab ãtiqs dictos tonores cõperi:uidelicet declinato a græcis uerbo: qui τονουσ dicũt:uel accẽtus quas græci προσωδιασ uocant:cũ acuta & grauis alia ꝓ alia ponit̃ :ut ĩ hoc Camillus:si acuit̃ pría:aut grauis ꝓ flexa:ut Cethegus:& hic pría acuta. Nã si media mutat̃ :aut flexa ꝓ graui:aut apice circũducta sequẽte:quã ex duabus syllabis ĩ unã cogẽtes:& deĩde flectẽtes dupliciter peccãt.Sed id sæpius in græcis noibus accidit:ut Atreus quẽ nobis iuuenibus doctissimi senes acuta pría dicere solebãt:ut necessario secunda grauis eẽt.Itẽ Terei Nereiqꝫ.Hæc de accẽtibus tradita.Ceteꝝ iã scio quosdã eruditos nõnullos ẽt grãmaticos sic docere ac loq:ut ꝑp quædã uocũ discrimia uerbũ iterĩ acuto sono finiãt:ut ĩ illis quæ circũ littora.circũ Piscosos scopulos:ne si grauẽ posuerit secũdã:circus dici uideat̃ :nõ circuitus.Itẽ quãtũ quale ĩterrogãtes graui:cõpantes acuto tenore cõcludũt:quod tamen ĩ aduerbiis fere solis ac ꝓnoibus uendicãt.ĩ cæteris ueterẽ legẽ sequũt̃.mihi uidet̃ cõditionẽ mutare:qꝫ his locis uerba cõiũgimus. Nã cũ dico circũ littora tãq̃ unũ enũcio dissimulata distictiõe: itaqꝫ tãq̃ ĩ una uoce una ẽ acuta:quod idẽ accidit ĩ illo Troiæ q primus ab oris.Euenit ut metri quoqꝫ cõditio mutet accẽtũ ut pecudes pictæqꝫ uolucres.Nã uolucres media acuta legã qa & si natura breuis:tamẽ positiõe lõga ẽ:ne faciat iãbum: quẽ nõ recipit uersus heroicus.Sepata uero hæc a præcepto nr̃o nõ recedẽt:aut si cõsuetudo uicerit:uetus lex sermõis abolebit̃ :cuius difficilior apđ græcos obseruatio ẽ:qa plura illis loquẽdi genera:quas dialectos uocãt:& qđ alias uitiosũ ẽ iterĩ alia rectũ ẽ.apđ nos uero breuissima rõ.nã qa ĩ oĩ uoce acuta ĩtra numeꝝ triũ syllabaꝝ cõtinet̃ :siue eæ sint ĩ uerbo solæ:siue ultimæ:& ĩ his aut ꝓxía extremæ: aut ab ea tertia Triũ porro de qbus loquor media lõga aut acuta aut flexa erit.eodẽ loco breuis utiqꝫ grauẽ habebit sonũ.ıoqꝫ positam ãte se.i.ab ultía tertiã acuet.Est aũt ĩ oĩ uoce utiqꝫ acuta: sed nũq̃ plus una:nec ultima unq̃:ıoqꝫ ĩ bisyllabis prior. Præterea nũq̃ eadẽ flexa & acuta:qa eadẽ flexa & acuta.utiqꝫ neutra cludet uocẽ latinã.Ea uero quæ sũt syllabæ unius erũt

tacismi fiūt ex snīa Diomedis grāmatici cū i lr̄a supra iustū decorē extēdit.Labdacismi silr̄ si lucē pria sylla
ba uel almā nimiū plene ꝓnūciamus.Miotacismi quoqꝫ cum ī fine ptis orōnis īuenit.m.lr̄a:& seqnēs a uo
li icipit:q̄ nō sit loco cōsonātis posita. Tūc.n.nō enunciat ut Multū ille.Sūt āt acti græci Iotacismus & lab
dacismus. Ischnotetas cōmittit:q̄ lr̄aꝝ aliqs gracilr̄ nimiū enunciat ἰσχνοσ nāqꝫ gracilis dr̄ ac macer.Vnde
ἰσχνοτησ gracilitas uocat. Plateasmi fiūt cū nimiū lato atqꝫ apto ore lr̄æ efferūt.απο του πλατεοσ nāqꝫ
qđ significat latus ta.rū.plateasmos đducit. Sicut colostomiā.Cœlostomiā cū œ diphthōgo scribēdū ē.Nā

acuta aut flexa:ne sit aliqua uox sine acuta.Et illa p sonos ac
cidūt:quæ demōstrari scripto nō possūt uitia oris & linguæ
iotacismus & labdacismus & ischnotetas & plateasmus fœli
ciores fingendis noībus græci uocāt: sicut colostomian: cū
uox quasi i recessu oris audit.Sūt ēt ꝓprii qdā & inumera
biles soni:qb' nōnūq̄ natōes reprehēdimus. Remotis igit
oibus de qbus supra diximus:uitiis erit illa quæ uocat or
thoepeia .i.emēdata cū suauitate uocū explanatō.Nā sic ac
cipi pōt recta.Cætera uitia oīa ex pluribus uocibus sūt quoꝝ ē
solœcismus:q̄q̄ circa hoc quoqꝫ disputatū ē.nā ēt q cōtextu
uel cōplexu orōnis accidere eū cōfitēt:qa tamē unius emē
datiōe uerbi corrigi possit:i uerbo eē uitiū nō i sermōe cōtē
dūt:cū siue amaræ corticis.siue medio cortice p genus facit
solœcismū:quoꝝ neutrū qdē reprehēdo:cū sit utriusqꝫ Vir
gilius auctor.Sed figamus utrūlibet nō recte dictū mutatio
uocis alterius:i qua uitiū erat:rectā loquēdi rōnē sic reddit:
ut amari corticis fiat:uel media cortice: qđ manifestæ calū
niæ ē.neutrū.n.uitiosū sepatū ē:sed cōpositiōe peccat: quæ
iā sermonis ē.Illud eruditius quærit:an i singulis quoqꝫ uer
bis possit fieri solœcismus:uti si unū qs ad se uocās dicat.ue
nite.aut si plures a se dimittēs ita loquatur. abi aut discede.
Nec nō cū respōsū ab iterrogāte dissētit:ut si dicenti: quē ui
deo:ita occurras.ego.In gestu ēt nōnulli putāt illud idē uiti
um iesse:cū aliud uoce aliud nutu uel manu demonstratur
Huic opinioni neqꝫ oīo accedo:neqꝫ plane dissētio.nā id fa
teor posse accidere uoce una:nō tamē aliter q̄ si sit aliqd: qđ
uī alterius uocis optineat:ad quod uox illa referat:ut solœ
cismus ex cōplexu fiat eoꝝ:qbus res significātur:& uolūtas
ostēdit.At q ut omnē effugiā cauillationē:fit aliquando in
uno uerbo:nōnūq̄ i solo uerbo.Per quot āt & quas accidat
spēs:nō satis cōuenit.q planissime quadriptitā uolūt eē rōnē
nec aliā q̄ barbarismi:ut fiat adiectione:ut ueni de susis i ale
xādriā.detractiōe ābulo uiam.ægypto uenio.nec hoc fecit:
trāsmutatōe qua ordo turbat.quoqꝫ ego.n.hoc uolui .āt nō
habui.ex quo genere an sit igit i initio sermōis positū:dubi
tari pōt:qa maxios auctores i diuersa fuisse opīone uideo:cū
apud alios sit etiam frequens. apud alios nunq̄ repēriatur
Hæc tria genera qdam diducūt a solœcismo:& adiectiōis
uitium πλεοναςμον .detractiionis ελλειψιν. inuersionis

κοιλοςομιαν potius απο του κοι
λου qđ cōcauū significat: και του
ςοματοσ. hoc ē oris legēdū sētio
q̄ χειλοςομιαν: ut απο του χει
λουσ hoc ē a labio deducat ut nō
nulli uolunt. Nam tunc κοιλοςο
μια peccat cū uox q̄si i oris recessu
audit.hoc ē i cōcauitate oris. Sūt
ēt ꝓprii qdam & inūerabiles soni:
Etiānū germanos i u loco cōsonā
tis posita.Hispanos i q. Græcos i f
Bergomates i e ꝓferēdo irrideri so
lēt.Inenarrabiles uero nō inūerabi
les mihi legēdū uī.Illi.n.sōi cū noī
b' careāt exponi nō possūt. Quæ
uocatur orthoepeia ορθοεπεια ad
uerbū trāsfert recta uerboꝝ enūcia
tio ορθον.n.rectū επος uerbū dr̄:q̄
uis iterdū ꝓ uersu heroico ponat
Vnde epici poetæ sūt dicti.Quītili
anus āt uerbi ꝓprietatē exp̄ssit. At
qui ut oēm effugiā cauillationem:
fit aliquādo i uno uerbo nō nūq̄ in
solo.Atq̄ nō atq legēdū ē.Atq.n.ad
uersatiua ē pticula:q̄ fere i refellen
dis q̄ cōtra dici posset utimur. atqꝫ
uero dictiōes solū sēsusqꝫ cōiungit
.nō pterea negatio ē eradēda: ne cū
alia cōiūcta efficiat affirmationē:q̄
ē sui repugnat . Solœcismus. n.ita
fit i uno uerbo:ut tamē ad aliđ rē fe
rat: Nunq̄ autem fit in solo uerbo
ita ut nihil aut p̄cesserit: aut seqt:
ad qđ possit referri.tūc.n.plāe bar
barismus eēt. De barbarismo aūt
atqꝫ solœcismo q plura uidere cu
pit:legat cū alios cōplures:tū Dio
medē grāmaticū. Nec hoc fecit.
nullus i hac orōne uī esse solœcis
mus.qre.c.lr̄a eradat:ut ne hoc fe
cit:legat: ne Fabius male p̄cepisse
coarguat.Sic.n.detractōe erit solœ
cismus.Nā qdē pticula ē ptermissa:
quā latine loqndi rō exigit.Ita nāqꝫ
ne & qdē ꝓ nec iūgūt:ut sp aut una
dictio si fuerit longior:aut duæ:si
fuerit breuiores:iterponāt. Hæc
tria genera qdā deducūt a solœcis
mo.Cū iter đducere atqꝫ diducere
magna sit dr̄ia: Diducūt legēdū ē.
Est enim diducere diuidere atqꝫ se
parare.Deducere uero est honoris
gratia aliquē comitari. Plane autē
exponit Fabius nō satis iter auctores conuenire per quot & quas species fiat solœcismus. Nonnulli enim pu
tāt ea uitia:quæ adiectōe.detractōe.trāsmutatiōe fiūt a solœcismo seiungēda eē:aliisqꝫ noībus appellanda.ac

sola imutatõe fieri solœcismũ:cũ aliud uidelicet ꝓ alio ponit̃:ut siqs masculinũ ponat ꝓ fœminino.Ita uero grãmatici fere præcipiũt.πλεονασμοσ ãt dr̃ supfluitas.Est.n.pleonasmos snĩa uerbo redũdãs:ut sic ore locuta ẽ.εκλειψισ uero dr̃ cũs trãsfert̃.Est ãt eclypsis dr̃ cũs qdã necessariæ dictiõis:quã dr̃ siderat pfcã snĩa.ut Italiã fato ꝓfugus.In nãq; ꝑpõ dr̃ siderat̃.αναςροφη ẽ iuersio dictõnũ cõtra rectũ orõis ordinẽ ut Trãstra p & r̃mos: quoq; ego.Quã ãt paulo ãte trãsmutationẽ appellauit Fabius nũc eãdẽ uocat iuersionẽ.& certe αναςροφη ad uerbũ ĩuersio trãsfert̃. Quæ si i spẽm solœcismi cadãt υπερβατον quoq; appellari eodẽ mõ posse.Extrisecus i baudiẽdũ ẽ aiũt.ẽ ãt figura scriptoribꝰ familiaris:q̃ ferẽ i assignãdis alioꝝ rõibꝰ utũt̃.hãc uero adducũt rõnẽ:q uitia adiectõis.dr̃ tractiõis.in uersiõis a solœcismo sepãt.si.n.hec inqũt solœcismi sĩt spẽs:hypbaton quoq; solœcismꝰ poterit appellari.qđ sane pq̃absurdũ foret:cũ sine cõtrouersia iter tropos numeret̃.Est.n.hypbatõ i eodẽ sẽsu lõga dictõis dilatio & transgressio q̃dã uerboꝝ ordinẽ turbãs. Immutatio sine cõtrouersia ẽ:cũ aliđ ꝓ alio põit̃.hoc ẽ iter oẽs cõuenit solœcismũ imutatõe fieri:cũ aliđ ꝓ alio ponit̃:siue genus ꝓ genere:siue tp̃s p tpe:siue qđ aliud ꝓ alio. Iõq; i eo fiũt solœcismi p genera.tpa.pſõas.mõs siue cuiꝰstatus eos dici seu q̃litates placet uel sex:uel ut alii dicũt octo.Modi i uerbis ab aliis status.ab aliis dicũt̃ q̃litates.Variæ quoq; đ eoꝝ nũeró sĩt grãmaticoꝝ opiones:Nã ut apđ Varronẽ Diomedẽq; legit̃.aliis qnq;.aliis sex.aliis septẽ.aliis octo.aliis nouẽ aliis decẽ eẽ placet.Qui sex eẽ mõs sẽtiũt:adiiciũt alii ĩpſonalẽ ut legit̃.alii ꝑmissiuũ ut legã.Qui septẽ utrũq; addũt:Qui octo pcotatiuũ siue iterrogatiuũ assumũt:ut legisne.Qui nouẽ sbiũctiuũ a cõiũctiuo sepãt.Qui decẽ adhortatiuũ ascribũt.Sed Quitilianus eoꝝ dũtaxat opinionẽ attigit:q sex octo ue modos sũmũ eẽ cẽsebãt. Græci & ∆υικόν.hoc ẽ dualẽ.Nũerus uero dualis duos solũ cõplectit̃.Hũc numeꝝ ut supuacuũ latini sĩt aspnati Duo.n.a nũero cõphẽdunt̃ plurali Dixere quoq;.q̃q̃ id Antõius Ruffus ex diuerso ponit exẽplũ.de pluribus patronis præco pronunciet. Moris fuit apđ priscos ut post actã utriq; cãm:præco clamaret.dixere Interdũ ãt duo tãtũ.Interdũ plures erãt pr̃oni.Male igit̃ Antonius q dixere idcirco dualis eẽ numeri asserebat:qa dixere clamabat p̃co.Nã pr̃oni:ut dixi:duobꝰ plures iterdũ erãt. Et quẽ ego potius q̃.M.Tulliũ seq̃r:q i oratore nõ rephẽdo iqt scripsere & scripserũt ẽt uerius sentio.ex Cicerõis uerbis i oratore apte colligit̃:eẽ loco ẽt copulæ scribẽdũ.Sic.n.i oratore iqt.Nec uero reprehenderim scripsere alii rẽ:& scripserũt esse uerius sentio:sed consuetudini indulgenti libenter obsequor.

αναςροφην uocãt:quæ si in speciem solœcismi cadãt.υπερβατον quoq; appellari eodem modo posse.Immutatio sine controuersia ẽ: cum aliud ꝓ alio ponit̃:id p oẽs orõnis ptes deprehẽdimus:frequẽtissime i uerbo:qa plurima huic accidũt:ideoq; i eo fiũt solœcismi p genera.tpa.pſonas.modos:siue cui status eos dici seu qualitates placet:uel sex:uel ut alii dicũt octo:nã totidẽ uitioꝝ erũt formæ:i quot species eorũ quodq; de qbus supradictũ ẽ diuiseris.Præterea numeros i qbus nos singularẽ ac pluralẽ habemus: græci & ∆υικον q̃q̃ fuerunt q nobis quoq; adiicerent dualẽ.scripsere.legere:quod deuitãdæ aspĩtatis gr̃a mollitũ est:ut apud ueteres:ꝓ male mereris male merere:ideoq; quod uocãt duale i illo solo genere consistit:cũ apud græcos & in uerbi tota fere rõne & i noĩbus fere deprehẽdat̃.Et sic quoq; rarissimus eius sit usus.apud nostroꝝ uero neminẽ:hæc obseruatio repiat̃.qn ecõtrario.Deuenere locos:& Cõticuere oẽs:& Cõsedere duces:apte nos doceãt:nil hoꝝ ad duos ptinere.Dixere quoq;:q̃q̃ id Antonius Ruffus ex diuerso põit exẽplũ:de pluribus patronis præco pronũciet.quid:nõ Liuius circa initia statĩ primi libri tenuere iq̃t arcẽ sabini:& mox i aduersũ romani subire.Et quẽ potius ego q̃.M.Tulliũ sequar:q i oratore nõ reprehendo iqt scripsere:scripserũt etiã uerius sẽtio. Silr̃ in uocabulis & noĩbus fit solœcismus genere.numero.ꝓprie ãt casibus.qcq̃d eoꝝ alteri succedet:huic pti subiũgat̃.licet p cõpatiões & suplatiões.itẽq; i qbus patriũ ꝓ possessiuo dicit:uel cõtra.Nã uitiũ quod fit p quãtitatẽ:ut magnũ peculiolũ:erũt q solœcismũ putẽt:qa ꝓ noĩe ĩtegro positũ sit diminutũ.Ego dubito an id i ꝓpriã potius appellẽ.significati one.n.deerat.Solœcismi porro uitiũ nõ ẽ i sẽsu:sed i cõplexu.In pticipio p genus & casũ:ut i uocabulo.p tẽpora ut in uerbo.p numeꝝ ut i utroq; peccat̃.Pronomẽ quoq; genus numeꝝ casus habet:quæ oĩa recipiũt huiusmodi errorẽ.Fiunt solœcismi & qdem plurimi p ptes orõnis: sed id tradere satis nõ ẽ:ne ita demũ uitiũ credat eẽ puer:si ꝓ alia ponatur alia:ut uerbũ ubi nomẽ eẽ debuerit:uel aduerbiũ ubi ꝓnomẽ:& similia.Nam sunt quædam cognata ut dicunt.i.eiusdem generis:in quibus qui alia specie q̃ oportet utetur:non minus q̃ ipso genere permutato deliquerit.nam & an & aut cõiũctiões sũt:male tamẽ iterroges:hic aut ille sit & ne ac nõ aduerbia:q̃ tamẽ dicat ꝓ illo ne feceris:nõ feceris:in idẽ ici-

dat uitiũ:qa alterũ negãdi ẽ:alteꝝ uetãdi.hoc ãplius:ĩtro & ĩtus loci aduerbia:eo tamẽ ĩtus:& ĩtro sũ.soloecismi sunt.eadẽ ĩ diuersitate ꝓnominũ:ĩteriectionũ:præpõnũ accident Est ẽt soloecismus ĩ oratiõe cõprehẽsiõis unius sequentiũ ac prioꝝ ĩter se ĩcõueniẽs positio. Quædã tamẽ & faciẽ soloecismi habẽt:& dici uitiosa non possũt:ut tragoedia: thyestes & ludi floralia ac megalesia:q̃q̃ hæc sequẽti tẽpore ĩterciderũt:nũq̃ aliter a ueteribus dicta.Schemata igr̃ noĩabuntur frequentiora qdẽ apud poetas:sed oratoribus quoq; ꝑmissa Verũ schema fere habebit aliquã rõnem:ut docebimus eo: quẽ paulo ãte ꝓmissimus:loco.Sed hic quoq; quod schema uocat̃ si ab aliquo ꝑ ĩprudẽtiã factũ erit:soloecismi uitio nõ carebit.In eadẽ spẽ sũt sed schemate carẽt:ut supra dixi:nomina foemiea qbus mares utunt̃:& neutralia qbus foemine Hactenus de soloecismo.neq;.n.artem grãmaticã cõponere aggressi sumus:sed cũ ĩ ordinẽ ĩcurreret:ĩhonoratã transire noluimus.Hoc ãplius:ut ĩstitutũ ordinẽ sequar:uerba aut latina aut ꝑegrina sũt.ꝑegrĩa porro ex oĩbus ꝓpe dixerĩ gẽtibus:ut hoĩes:ĩstituta ẽt multa uenerũt:Taceo de thuscis & sabinis & prænestĩs quoq;:nã ut eoꝝ sermõe utẽtẽ Vectiũ Lucilius ĩsectat̃:queãdmodũ Pollio deprehẽdit ĩ Liuio patauinitatẽ:licet oĩa italica ꝓ romanis habeã:pluria gallice ualuerũt.ut rheda & petoritũ quoq;:quoꝝ altero Cicero tamẽ: altero Horatius utit̃:& mappã quoq; usitatũ circo nomẽ: poeni sibi uẽdicãt.& gurdos: quos ꝓ stolidis accipit uulgus ex hispãia duxisse originẽ audiui.Sed hæc dĩsio mea ad græcũ sermonẽ præcipue ꝑtinet.nã & maxĩa ex ꝑte romanus ĩde cõuersus ẽ:& cõfessis quoq; græce utimur uerbis:ubi nr̃a desũt:sicut illi a nobis nõnũq̃ mutuãt̃.Inde illa quæstio exorit̃:an eadẽ rõne ꝑ casus duci externa qua nr̃a cõueniat. Ac si repias grãmaticũ ueteꝝ amatorẽ:neget q̃cq̃ ex latĩa rõne mutãdũ:qa cũ sit apud nos casus ablatiuus quẽ illi non habẽt:paꝝ cõueniat uno casu nr̃o q̃nq; græcis uti:q̃n ẽt laudet uirtutẽ eoꝝ:q potẽtiorẽ facere lĩguã latinã studebãt:nec alienis egere ĩstitutis fatebant̃.Inde castorẽ media syllaba ꝓducta ꝓnũciarũt:qa hoc nr̃is noĩbꝫ accidebat:quoꝝ prĩa positio in easdẽ quas castor lr̃as exit:& ut Palæmo ac Thelamo & Plato (nã sic eũ Cicero quoq; appellat) dicerentur: retiuerũt:qa latini quod o & n litteris finiret̃ nõ repiebãt. Nec in a quidem atque s litteras exire temere masculina græca nomina recto casu patiebantur: Ideoque & apud Celium legimus.pelia cincinatus:& apđ Messalã:bene fecit Euthia. & apud Ciceronẽ Hermagora.Nec miremur ꝙ ab ãtiquorũ plerisq; Aenea & Anchisa sit dictus. Nã si ut Moecenas. suffenas: asprenas dicerẽt̃:genitiuo casu nõ.e.littera sed.es: ad nõmen refertur. Nã si ut Moecenas, Suffenas,Asprenas dicerent̃ gtio casu non e littera: sed es syllaba

Est ẽt soloecismus in oratione. Quãuis ẽt legat̃ ĩ oĩbus q̃ mihi uidere contigit exẽplaribus:tamẽ cũ hæc sit definitio soloecismi ad oĩa ꝙ superiora referat̃:non ẽt:sed enĩ cõtenderĩ esse legendũ. Quibus mares utunt̃. Sic qdẽ legitur. Sed mihi nõ utunt̃ sed uocant̃ legẽdũ esse uidet̃.Promiscue nãq; & mares & foeminæ nomĩbus cuiuscũq; generis utunt̃. Schemata igit̃ noĩabũt̃.Figuræ locutiõis:q̃ a græcis schemata dicunt̃ sp aliq rõe defendũtur.ut Thiestes trigoedia dr̃ ꝙ de Thieste & Atreo sit cõposita Hoc amplius.hoc est.preterea Queẽadmodũ Pollio dephendit ĩ liuio Patauinitatẽ.Quærit̃ a multis q̃ sit ista patauinitas a Polliõe in .T.Liuio ãnotata.Ego eã si qua est: ac nõ potius emulatiõe ductus Pollio.Nã & ipe historias scripsit.Liuium falso sic taxauit:eã ĩ nq̃ cõsistere puto ĩ frequẽtiore usu figuraꝝ sermõis patauini:Id qđ ĩ.viii.apte his uerbis Fabius ipe declarat.Sed ea q̃ de rõe latine atq; emendate loquẽdi fuerũt dicẽda:ĩ libro prĩo cũ de grãmatice loq̃remur: executi sumus. Verũ illic tantũ ne uitiosa essent: præcepimus.Hic nõ alienũ ẽ admonere:Vt sint q̃mĩe ꝑegrina & externa.multos.n.qbꝫ loq̃ndi rõ nõ desit:ĩuenias:quos curiose potius loq dixeris:q̃ latĩe. Quo mõ & illa attica anus Theophrastum: hoĩem alioq disertissimũ: ãnotata unius affectatiõe uerbi hospitẽ dixit.nec alio se id deprehẽdisse iterrogata respondit:q̃ ꝙ nimiũ attice loq̃ret̃. Et ĩ .T.liuio miræ facũdiæ uiro putat ĩesse Pollio Asinius q̃n dã patauinitatẽ. Et mappã quoq; usitatũ Circo nomen.Cur Mappã usitatũ circo nomen fabius dicit? An ꝙ ĩ ludis circensibus mappa a ꝑtore uictori aurigæ ueteri ĩnstituto demitti solebat? Martialis.Cretatã ꝑtor cũ uellet mittere mappã ꝑtori mappã surripit Hermogenes Iuuenalis.Interea megalesiacæ spectacula mappæ. Et cõfessis quoq; græce utimur uerbis.græcis non græce legẽdũ eẽ cõstat. At si repias.T.lr̃a ĩ.c.mutata ac legendum ẽ Quia hoc nr̃is noĩbus accedebat legẽdũ eẽ accidebat neminẽ puto latere.qa latini quod o & n lr̃is finiret̃ nõ repiebãt.Loco latini uidetur latinum eẽ scribendum.Nam

terminarent. Nõ es sed tis syllaba legẽdũ eẽ qs nõ uidet? In olympo & Tyrãno acutã mediã syllabã dederũt. Loco illius ĩ præpõnis ĩ ãtiquo exẽplari legit̃ ide et recte qdẽ: ut ĩtelligamus ex eoꝝ obseruatiõe: q nihil putãt a latina rõe recedẽdũ. Hic uero manifeste colligit̃: quosdã: q aliis doctiores uideri uolũt: male sentire: cũ eos rephẽdũt q Mariã: Sophiã & similia acuta a fine secũda ꝓferũt: quiq; Iacobũ hysopũ paclitũ Simonem & huiusmodi tertia a fine acuta enũciãt: cũ ipi maiore sint digni castigatõe: ut q ueterẽ syncerãq; ꝓnũciãdi nomia græca rõnẽ corrũpãt. nã græcis noĩbus ex Fabii sñia græci accẽtus sũt attribuẽdi. Tametsi aũt puto ꝓ termiatiõe casuũ lõga uel breui scd̃m græcoꝝ rõnem tonos attribui debere: me tamẽ ea Quintiliani uerba nõ paꝝ turbãt. Quia duabus lõgis seqũtibus primã breuẽ acui nr̃ sermo nõ patit̃: Nã ĩ huiusmodi noĩbus quãdo penultima & ultĩa sunt lõgæ semꝑ tã apud nos q̃ apud græcos secũda a fine acuit̃: ut olympo. Cũ uero ultima ẽ breuis tertia a fine a græcis acuitur ut ολυμπος. olympus. Quĩtilianus aũt uelle uidet̃: nisi aliq̃ ĩsit uerboꝝ contextui mẽda: ẽt cũ ultima ẽ lõga: in hmõi noĩbus tertiã a fine eẽ acuẽdã: qđ sane accẽtuũ rõ nõ recipit. Sic gtũs: Achilli & ulissi fecit. Ego achillis & ulyssis legẽdũ eẽ puto. Adhuc. n. eorũ refert opinionẽ: q ĩ oĩbus a latina đclinatõe discedere nolũt. Achilles ãt Achillis facit scd̃m rectã declinatiõem: Interdũ tamẽ & achillei & ulyssei dr̃ ꝑ syneresin ab aliis nominatiuis. C. Cesar. In libris quos de Analogia cõscripsit. C. Cæsar eã declinãdi rõnẽ tradit ut Calypsõnẽ dicamus ut Iunonẽ. In cæteris q; poterũt utroq; nõ ĩdecẽter afferri. Tres hic dẽphẽdũt̃ errores: quoꝝ primus tollit̃: si quæ cũ diphtõgo scribat̃: ut nomẽ sit. alter si modo ascribat̃: ut sit utroq; mõ: tertius si efferri legat̃: hoc ẽ enũciari. hoc mõ In Cæteris quæ poterũt utroq; mõ nõ ĩdecẽter efferri: q græcã figurã seq malet: nõ latine qdẽ: sed citra repꝛhẽsionẽ loqt̃. malet quoq; hic simplici l scribẽdũ est cũ sit futuri tpis. Sĩplices uoces. Dictionũ alias simplices. alias eẽ ꝯpositas ne pueri qdẽ ignorãt. Interdũ r̃pugnãtibus iter se duabus q̃le ẽ ĩpterritus. In & per præpõnes idcirco ĩter se repugnantes dicũt̃: qa ĩ tollit ac negat: ꝑ uero auget significatõem uerbi: cũ quo copulat̃. q̃uis capsis Cicero dicat. In oratore Cicero hoc ait. Et ĩueniãt̃ q lupcalia æque tres ꝑtes eẽ dicãt: Lupcalia sacrificia & ludi erãt q fiebãt pani deo archadiæ: ne lupos sineret in oues seuire. eẽt Lupcal: ut seruius refert: spelũca sub mõte palatino ĩ q̃ cap luebat̃. i. sacrificabat̃. unde & lupcal a luẽdo ꝑ caprũ uidet̃ eẽ dictũ.

syllaba termiarẽt. In olympo & tyrãno acutam mediã syllabã dederũt: qa duabus lõgis sequẽtibus primã breuẽ acui nr̃ sermo nõ patit̃. Sic gẽitiuus Achilli & Vlyxi fecit. sic alia plurima. Nũc recẽtiores ĩstituerũt græcis noĩbus græcas declinatões potius dare: qđ tamẽ ipsũ nõ semꝑ fieri põt. Mihi aũt placet latinã rõnẽ seq: quousq; patit̃ decor. Neq; eni iã Calipsõnẽ dixeri ut Iunonẽ: q̃q̃ secutus ãtiquos. C. Cesar utitur hac rõne declinãdi. Sed auctoritatẽ cõsuetudo supauit. In cæterisque poterunt utroq; non ĩdecenter afferri: qui græcã figurã seq mallet: nõ latine quidẽ sed citra reprehẽsionẽ loquet̃. Simplices uoces pria positõe. i. natura sua cõstãt: cõpositæ aũt præpositõibus subiũgunt̃: ut ĩnocẽs. ĩterdũ repugnãtibus ĩter se duabus: quale ẽ ĩpterritus: alioqn possũt aliquãdo cõtinuari duæ: ut ĩcõpositus: recõditus: & quo Cicero utit̃: subabsurdũ. aut e duobus quasi corpibus coalescũt: ut maleficus. Nã ex tribus nr̃æ utiq; lĩguæ nõ cõcesseri: q̃uis capsis Cicero dicat cõpositũ eẽ ex cape & si uis. & ĩueniant̃ q lupcalia æque tres ꝑtes orõnis eẽ cõtẽdant: quasi luere ꝑ caprũ. nã solitaurilia iã ꝑsuasũ ẽ eẽ sue oue & tauro. Et sane ita se habet sacꝝ: quale apđ Homeꝝ quoq; ẽ. Sed hæc nõ tã ex tribꝰ q̃ ex ꝑticulis triũ coeũt. Cæteꝝ ẽt ex præpositõe & duobus uocabulis dure uidet̃ struxisse Pacuuius. nerei r̃pãdi rostꝝ ĩcuruiceruicũ pecus. Iũgũt̃ ãt aut ex duobus latĩs ĩtegris ut supfui & subterfugi: q̃q̃ ex ĩtegris an cõposita sint quærit̃ aut ex ĩtegro & corrupto: ut maliuolus: aut ex corrupto & ĩtegro: ut noctiuagus: aut duobus corruptis ut pedisequus: aut ex nostro & peregrino ut biclinium. contra ut epitogiũ & anticato. aut ex duobus peregrinis: ut epirhedium. Nam cum sit præpositio epi græca. rheda gallicum: nec græcus tamen nec gallus utitur composito. romani suum ex utroq; alieno fecerunt. Frequẽter ãt præpositiões quoq; copulatio ista corrũpit. ĩde abstulit. aufugit. amisit: cum præpositio sit

Nã solitaurilia iã ꝑsuasũ ẽ eẽ sue oue & tauro. e. præpositio mihi ascribẽda uidet̃: ut sit. e sue. Hæc ãt sacrificia fiebãt qnto quoq; ãno: ut refert Pædianus ad lustrãdã urbẽ. Tale uero sacꝝ apud ĩferos Halpenor mãdat ulyssi ut ĩ. xi. odysseæ legit̃. Vt maliuolus: Sic quidẽ nũc uulgo dr̃. Sed ex fabii sñia e lr̃a maleuolus: enũciari debet. Aut ex nr̃o & ꝑegrino ut bicliniũ cõtra ut epitogiũ. Aut ꝑticula ascribẽda uidet̃ ut legat̃ Aut cõtra. Bicliniũ ãt a duoꝝ lectuloꝝ nũero dr̃ ut tricliniũ a triũ. κλινη nãq; lectus interꝑtat̃. Epitogiũ uero erat uestis q̃: ut ex nomine ipso apparet: togæ supĩponebatur: ut lacerna. Et Anticato. Orationes duas in Catonem uticensem Cesar scripsit: quas Anticatones appellauit. αντι nanq; cõtra significat. Vt epirhedium.

ab sola:& coit cũ sit præpositio con: sic ignaui & e re.p.& similia.sed res tota magis græcos decet.nobis mĩus succedit: nec id fieri natura puto:sed alieĩs fauemus.ideoq; cũ cyrtauchena mirati sumus: incuruiceruicũ uix a risu defendimus. Propria sũt uerba cũ id significãt: ĩ quod prĩo denoĩata sũt. trãslata cũ aliũ natura ĩtellectũ:aliũ loco præbent. Vsitatis tutius utimur.Noua nõ sine quodã piculo fingimus. Nã si recepta sũt:modicã laudẽ afferunt oratori: repudiata ẽt ĩ iocos exeũt.Audẽdũ tamẽ. nãq; ut Cicero ait ẽt quæ prĩo dura uisa sũt:usu molliũt.Sed mĩme nobis cõcessa ẽ ονομαтοποιια. qs.n.ferat:siqd simile illis merito laudatis λίγξε βιοσ & σιζειανεμοσ fĩgere audeamus?Iã ne ballare qdẽ:aut hinnire fortiter diceremus:nisi iudicio uetustatis niterẽt.ẽt sua loquẽtibus obseruatio:sua scribẽtibus.sermo cõstat rõe: uetustate:auctoritate:cõsuetudine.rõnẽ præstat præcipue analogia: nõnũq̃ & etymologia.uetera maiestas quædã:& ut sic dixerĩ:religio cõmẽdat.auctoritas ab oratoribꝰ uel historicis peti solet.Nã poetas metri necessitas excusat:nisi siquãdo nihil ĩpediẽte ĩ utraq; modulatõe pedũ alteꝝ malũt qualia sũt:Imo de stirpe recisũ:& aeriæ quo cõgressere palũbes.& silice ĩ nuda:& similia.cũ sũmoꝝ ĩ eloquẽtia uiroꝝ iudiciũ ꝑ rõne:& uel error honestus ẽ magnos duces sequentibus.Cõsuetudo uero certissima loquẽdi magr̃a:utẽdũq; plano sermõe:ut nũmo cui publica forma ẽ.Oĩa tamẽ hæc exigũt acre iudiciũ. Analogia præcipue quã ꝓxime ex græco trãsferẽtes ĩ latinũ ꝓportõnẽ uocauerũt:eius hæc uis ẽ:ut id qđ dubiũ ẽ ad aliqđ simile:de quo nõ quærit:referat:ut ĩcerta certis ꝓbet.Quod efficit duplici uia:cõpatõe similiũ ĩ extrẽis maxĩe syllabis:pp qđ ea quæ sũt e singulis:negãt debere rõnẽ:& diminutõe.Cõpatio ĩ noibus:aut genus deprehẽdit:aut declinationẽ.Genus:ut si quærat funis masculinum sit:an fœmininũ:simile illi sit pãis.Declinatõnẽ:ut si ueniat ĩdubiũ:hac domu dicẽdũ sit:an hac domo:& domuũ an domoꝝ:similia sũt domus:anus:manus.Diminutio genus mõdetegit.Et ne ab eodẽ exẽplo recedã:funẽ masculinũ eẽ funiculus ostẽdit.Eadẽ ĩ uerbis quoq; rõ cõpatõis:ut siqs antiquos secutus feruere breui media syllaba dicat:đprehẽdat uitiose loq:ꝙ oĩa quæ.e.&.o.lr̃is fatẽdi mõ terminãt: eadẽ si ĩfinitis.e.lr̃am media syllaba accepũt:utiq; ꝓductã habẽt. prãdeo.pẽdeo.spõdeo.prãdere:pẽdere:spõdere:At quæ.o. solã habẽt dũmõ ꝑ eãdẽ lr̃am ĩ ĩfinito exeãt:breuia fiunt:lego:dico:curro:legere:dicere currere: Etiam si ẽ apud Lucilium feruit aqua & feruet:feruit nunc:feruet ad annum. Sed pace dicere hominis eruditissimi liceat: si feruit putat illi simile currit & legit: feruo dicet: ut curro & lego:quod nobis ĩauditum est. Sed nõ est hæc uera comparatio.nam

Genus est currus rhede simile. Propria sunt uerba.aliã dictionem subiicit diuisionẽ & qdẽ quadripertitam.Nã oĩs dictio aut ꝓpria ẽ. aut translata.aut usitata.aut noua.Sed latinis minime ita nouare uerba permittitur. ut græcis. Ideoque κυρταυχενα Ad uerbũ interpretamur ĩcuruiceruicum κυρτον nãq; curuũ. αυχην dr̃ ceruix siue collũ. Sed minime nobis cõcessa est ονοματοποιια. fictio dicit nominis ex sono ut murmur. balare:uagire λιγξεβιοσ & σιζειανεμοσ. hoc ẽ stridit arcus & sibilat uentus. Cæteꝝ ita ab Homero ficta sunt hæc uerba.ut & arcus ĩpius sagittã emittentis strepitũ: & uẽti flantis sonitũ referre uideant. Etiã sua loquẽtibꝰ obseruatio.sua scribẽtibꝰ. Est uerbũ q̃uis sæpe eleganter ꝑsupponat:hic tamẽ ascribẽdũ putamus. ut legat.Est ẽt sua loquentibus obseruatio sua scribẽtibus.Primũ aũt tractat de loquẽdi rõne: deinde de orthographia hoc ẽ de recte scribendi regula. Rõnem præstat præcipue analogia:nõ nunq̃ & etymologia.Anologia ꝓportio trãssertur.est aũt rõ quædã ꝑ similitudinẽ declinãdi.etymologia uero ueriloquiũ ĩterp̃rat .ab aliis originatio dr̃ quia uerboꝝ origines ĩuestigat.

Nam poetas metri necessitas excusat nisi si quãdo nihil impediẽte in utraq; pedũ modulatiõe: alteꝝ malũt.Pro utraq; legẽdũ est utroq; ut neutri sit generis :alioqui sensus ĩplicatur. Qualia sunt ĩ mole stirpe recisũ:Imo de stirpe legendũ eẽ facile ex.xi.Vergilii æneidos patet.Cum autẽ stirps ĩcerti sit generis:ima quoq; Versui conueniret. Ideq; de iis quæ sequunt exemplis dicendum. Vtendũq; plane sermone ut nummo cui publica forma est.Simile est illud cõsulti.utẽdum uerbis ut nummis publica moneta signatis. & illud Cæsaris de Analogia. Habe semper in memoria atq; pectore ut tanq̃ scopulum sic fugias inauditum atq; insolens uerbũ. Genus ut si quæratur funis masculinum sit an fœmininum.Lucilius auribus inseruiẽs ut Gellius in duodecimo refert usus est in genere fœminino Aurea de cælo : demisit funis in arua.

Eadem si infinitis.In præpositio ascribẽda uidet ut sit ĩ ĩfinitis.Fatẽdi ãt modũ fabius ĩdicatiuũ uocat

Quā proportionem sequēti dicere necesse ē seruire & seruire. Vt legēdū eē nō & facile ē uidere. Qui uero: quæ tota positiōis eiusdē in diuersos flexus exeunt cū alba faciat albanos & albēses. Quid loco q aperte legēdū ē. De uarrone āt de ligua latina hec sū pta uidet̄. Inqt.n. duas eē Albas: alterā ī Latio ūde Albāi alterā ad fucinū lacū ūde dicūt̄ Albēses. Et notatū ī sermo ne qd quoq; mō caderet. q; pticula eradenda uidet̄: ut quo mō legat̄ Ita nāq; eleganter dicimus. Notādū ē qd quo mō cadat ut dicere solemus. qd hoꝝ cui repugnet ignoro. & cū interrogatōe. Quis cui bellū īdixit. Fere aūt imperiti quæ recte scripta sūt ab auctoribus puertūt putātes qd cui elegāter dici nō posse. Nesciebamus.n.ac nō consuetudo & decori seruiebamus. Cōsuetudini legēdū eē ne admonēdū q dem uidet̄. Est aūt elegans Ironia qua significat se hæc optime nosse Veꝝ decori & cōsuetudini seruire. Et ut ipe uerbo greco significat περιεργον hoc ē super uacuū ac supfluū. At q hanc qdē ορθοεπειαν solū putant: Quidā ut sit nomē scribēdū ē nō qdē. orthoepeiam aūt supius quoq; diximus rectā loquēdi significare rōne. Multū.n.litteratus. Ironicos hæc a Fabio dicūt̄ quæ diligēter ab iis sūt cōsiderāda q iā pridē abolita uerba affectant & ī eplīs et in orōnibus: ut magna se affectū iri gloria putent si nō ītelligāt̄ īterprete q egeāt: Auete autem uerbum in usu esse desiit: eoq; non esse affectādum fabius innuit.

seruit illi est simile seruit: quā pportionē sequēti dicere necesse ē: seruire & seruire. Prima quoq; aliquādo positio ex obliquis īuenit̄: ut memoria repeto cōuictos a me qui reprehēderāt: q hoc uerbo usus essē pepigi. Nā id qdē dixisse sūmos auctores cōfitebāt̄: rōnē tamē negabāt pmittere: qa prima positio paciscor cū haberet naturā patiēdi: faceret tēpore præterito pactus sum. nos præter auctoritatē oratoꝝ atq; historicoꝝ analogia hoc quoq; dictū tuebamur. Nā cū in.xii.tabulis legerimus ni ita pagunt: īueniebamus simile huic cadūt. Inde pria positio etiā si uetustate exoleuerat: apparebat pago ut cado: unde nō erat dubiū: sic pepigi nos dicere ut cecidi. Sed meminerimus nō p oīa duci analogiæ posse rōnē: cū sibi ipsa plurimis ī locis repugnet. Quedā sine dubio conant̄ eruditi defēdere: ut cū dephēsum ē lepus & lupus simili positōe quātū ī casibus nūeris q; dissētiāt: ita respōdēt nō eē paria: qa lepus epicœnū sit: lupus masculinū: qq̄ Varro ī eo libro quo initia romanæ urbis enarrat: lupū fœminā dicit: Enniū pictorēq; Fabiū secutus. Illi aūt iidē cū īterrogant̄: cur aper apri: & pr̄ prīs faciat: illud nomē positū: hoc ad aliqd esse cōtēdūt. Præterea quoniā utrūq; a græcis ductū ē: ad eā rōnē recurrūt: ut πατρος prīs καπρου apri faciat. Illa tamē quo mō effugient: ut nomina q̄uis fœminina singulari noīatiuo.us.finita: nūq̄ genitiuo casu i.ris.syllabā terminēt̄: Faciat tamē uenus ueneris. Itē cū.es.lrīs finita p uarios excant genitiuos: nunq̄ tamē eadē.ris.syllaba terminatos: ceres cogat dici cereris. Qui uero quæ tota positionis eiusdē ī diuersos flexus exeūt: cum alba faciat albanos & albensis: uolo uolui & uolaui. nam præterito qdē tēpore uarie formari uerba prima psona.o.littera terminata ipsa analogia cōfitetur. Siquidē facit cado cecidi. spōdeo spopōdi. pingo pinxi. lego legi pono posui. frāgo fregi. laudo laudaui. Nō.n.cū primū fingerent̄ homines analogia demissa cælo formā loquēdi dedit: sed īuenta ē postq̄ loquebant̄: & notatū ī sermone: qd quoq; mō caderet. ita non rōne nitit̄: sed exēplo. nec lex ē loquēdi sed obseruatio: ut ipsā analogiā nulla res alia fecerit q̄ cōsuetudo. Inhærēt tamē qdā molestissima diligētiæ puersitate: ut audaciter potius dicāt: q̄ audacter: licet oēs oratores aliud sequāt̄: ut emicauit nō emicuit: & cōire nō coire. His pmittamꝯ & audiuisse & sciuisse & tribūale & facilr̄ dicere. frugalis quoq; sit apd̄ illos nō frugi. nā quo alio mō fiat frugalitas? Itē cētū milia nūmū & fidē deū ostēdāt: duplices quoq; solœcismos eē: quādo & casū mutāt & nūeꝝ. Nesciebamꝯ.n.ac nō cōsuetudī & decori seruiebamꝯ: sicut ī plurimis quæ Tullius ī oratore dīne ut oīa exeqt̄. Sed Augustus quoq; ī eplīs ad Cæsarē scriptis emēdat: q is calidū dicer̄ q̄ caldū malit: nō qa illud nō sit latinū: sed q̄a sit odiosū: & ut ipse græco uerbo significauit περιεργον atq hāc qdā ορθοεπειαν solā putāt: quā ego mime excludo. Quid.n.tā necessariū q̄ certa locutio? īmo īhærēdū ei iudico quoad licet: diu etiā mutātibus repugnādū. sed abolita atq; abrogata retinere insolentiæ cuiusdā est: & friuolæ in paruis iactātiæ. Multū.n. litteratus qui sine aspiratiōe & producta secūda syllaba salutauit. auete est enim: & calefacce dixerit potius q̄ quod dicimus & cōseruauisse. Is

Ego tamen non alio magis angor q̃ quod obliquis casibus ducti etiam primā sibi positionē non inuenire sed mutare. Cum exemplaria conferrem: in quibusdam loco inuenire scriptum minuere dephendi. Quod sane sensui non congruit. Si nanq; prima positio minuatur necessario quoq; mutat. Cum aūt est inuenta facile mutari potest. Quare inuenire legi incorrupte certum est Sicut Antonius Gnipho. Is floruit etate Ciceronis ut ex tertio Saturnaliū Macrobii percipere licet. Item Antonius Gnipho inquit. Vir doctus cuius scholā Cicero post laborē fori frequētabat. Cum illud etiam accidat ut quædam uerbis etiam accidit. Hic nō uerba modo: sed uersus quoq; librariorum somnolētia confusi sunt. Nā is uersus cuius initiū ē. Verbis ēt accidit post duos seq̄ntes ē collocādus. Sic.n. nulla sēsibus ierit difficultas.

adiiciat face & dice & similia. recta est hæc uia: quis negat? sed alia ē & mollior & magis trita. Ego tamē non alio magis angor: q̃ q; obliquis casibus ducti: etiā primā sibi positioēm non inuenire: sed mutare permittunt: ut cum ebur & robur ita dicta ac scripta in summis auctoribus in. o. litteram secūdæ syllabæ transferunt: quia sit roboris & eboris: Sulphur autem & guttur. u. litteram in genitiuo seruent: ideoq; iecur etiam & fœmur controuersum fecerunt: quod nō minus est licentiosum: q̃ si sulphuri & gutturi subiicerent in genitiuo litteram. o. mediam: quia esset eboris & roboris: sicut Antonius gnipho: qui robur quidē & ebur atq; etiam marmur fatetur esse: uerum fieri uult ex his robura. ebura. marmura. q; si animaduerterent litterarum affinitatem: scirent sic ab eo quod est robur roboris fieri: quomodo ab eo quod est miles limes. militis. limitis. iudex. uidex. iudicis. uindicis: & quæ supra iā attigi. Quid? nō similes quoq; ut dicebā positiones ī longe diuersas figuras per obliquos casus exeunt: ut uirgo. Iuno. fusus. lusus. cuspis. puppis: & mille alia: cum illud etiā accidat: ut quædā pluraliter non dicant. quædā cōtra a singulari numero. quædam casibus careāt. quædam a primis statim positionibus tota mutentur: ut Iuppiter. Quod uerbis etiam accidit: ut fero tuli: cuius præteritum perfectum & ulterius non īuenitur. nec plurimū refert: nulla hæc an prædura sint. Nam quid progenies gēitiuo singulari. quid species plurali faciet? Quo modo autem quire & ire uel ī præterita patiendi mō uel in pticipia trāsibunt? Quid de aliis dicā cum senatus senatus senatui: an senatus senati senato faciat: incertum sit. Quare mihi non īuenuste dici uidetur: aliud esse latine: aliud grammatice loqui. Hæc de analogia nimium. Etymologia quæ uerborum originem inquirit a Cicerone dicta est notatio: quia nomen eius apud Aristotelem inuenitur συμβολον quod ē nota. nam uerbum ex uerbo ductum est: ueriloquium ipse Cicero qui finxit: reformidat. Sunt qui uim potius intuiti originationem uocent. Hæc habet aliquando usum necessarium: quotiēs interpretatione res de qua quærit egei: ut cū. M. Cælius se eē hominē frugi uult pbare: nō qa abstinēs sit (nā id ne mētiri qdē poterat) sed qa utilis multis. i. fructuosus unde sit dicta frugalitas. lōq; ī definitioībus assignat etymologie locus. nōnunq̃ ēt barbara ab emēdatis conat discernere: ut cū triquetrā dici Siciliam: an triquedrā: meridiē: an medidiē oporteat quæritur:

Nec plurimū refert nulla hæc an prædura sint. Sic quidē legit. sed corrupte ut mihi uidet. Nulla enī aut disparitas subest aut contrarietas: quā hoc uerbū refert exigit. ut Iuuenalis Quid refert dictis ignoscat mutius an non. Inter nulla uero & prædura quænam contrarietas eē potest: cum ne sub eodē quidem genere collocent? Mollia igitur etiam si nullū mihi astipuletur exemplar: hactenus q; ita a professoribus lectū sit legēdū esse uel grādi pignore cōtēderi. Nec ignoro in qbusdā legi exēplaribus nulla hæc an plura sint. qd mihi sensui minime cōuenire uidet. Nā qd pgenies gēitiuo singulari? qd spēs plurali faciet? Ci. ī topicis negat se uelle dīe spēg; & spēbꝫ ēt si latine dici possēt reformidās ut puto aspitatē. Hæc de analogia uel nimium. M. Varro de analogia tris libros edidit. Etymologia q̄ uerbog; originē iqrit a Cicerone dcā ē notatio. Etymologia ad uerbū trāsfert ueriloqū. Nā ἐτυμος uerus. λογος sermo dr. i l cd apte Ci. ī topicis expōit. Multa iqt ēt ex notatōe sumūt. ea ē aūt cū ex ui nois argumētū elicit: quā græci etymologiā uocāt. Id est uerbū ex uerbo ueriloqū. Nos aūt nouitatē uerbi non satis apti fugiētes genus hoc notationē appellamus qa sūt uerba rerū notæ. Itaq; hoc idē Aristo. συμβολον appellat: qd latine ē nota. Nā uerbū ex uerbo ductū ē: ueriloqū ipse Ci. q finxit reformidat. Id ut ascribat sēsus exigit ut sit id ē ueriloqū. Nā id me mētiri qdē poterat. Ne scribēdū eē nō me qs nō uidet? lōq; ī definitōibꝫ assignat etymologie locus. Ari. ac. M. Tullius definitōi locū ab etymologia hoc ē ab īterptatōe nois subiiciunt. Vt cū triqtrā dici Siciliā: Me didiē an meridiē. Varro li. i. de origine līguæ latinæ īquit. Meridies ab eo quod medius dies. D. aūt nōr apud ātiquos scribebat medidies

Vnde Bruti Iunius ex sorore Tarqnii superbi genitus cũ stolidũ se fingeret primus oium Brutus fuit appellatus. Bruta nãq3 dicunt aialia stolida ac prorsus igẽio carẽtia. Publicolæ. P. Valerius publicola ẽ appellatus quod cõsul primus oium fasces populo summisit: tanq̃ publica coleret. Pythici Vnde dicant nõ memini me legisse. Italiã ab Italo duce dictã eẽ Vergilius ait. Hũc fama minores Italiã dixisse ducis de noie gẽtem. Alii ut Timæus: q de rebus populi Romani orone græca cõposuit: ut refert Gellius in. xi. &. M. Varro terrã Italiã scripserũt de græco uocabulo eẽ appellatã: quoniã boues uetere græca ligua Itali appellati sunt quorũ i Italia magna copia fuit. Beneuẽtũ urbs ẽ Sãnii q ante q̃ a Romanis caperet maleuẽtũ uocata fuit. Romãi uero ad malũ nois omen euitandũ beneuẽtũ appellarũt. Capitoliũ a capite hũano dũ effoderẽtur fũdamẽta ibi iuento denoiatũ ẽ: ut Liuius & Varro narrãt. Collis Quirialis a Quirino hoc ẽ Romulo ibi sepulto deducit. Argiletũ Alii cõpositũ nomen eẽ putãt quasi Argi q Euandri fuisse dr hospes letũ: ut q ibi & occisus & sepultus ferat. Alii ab argilla deriuatũ sẽtiũt. Locus ẽ Romæ iuxta palatiũ. Quæ uerba paulũ decliata. Qui nõ quæ legẽdũ eẽ cõstat. Ad ueritatẽ reducũt. Vt frater dr q̃si fere alter. Soror seorsum nata. & mille alia. Rogat boni cõsulas. i. bonũ iudices & i bonã accipias partem. Iam sit & classis a calãdo. hoc ẽ a uocãdo. Populus nãq3 Romanus a Seruio Tullo i classes fuit diuisus quo facilius ad officia sua q̃sq3 conuocari posset. Et ẽt interpretationem rectã sequẽdam iprobandã cõtrariã ne a cõtrariis aliqua sinamus trahi. Hic locus ita ẽ deprauatus ut nisi emẽdet uerus itegerq3 sensus nullo pacto pcipi possit. Ita uero mihi emendari posse uidet. si hoc totũ ex cõtextu i marginem trãscribat. Interpretationẽ rectam sequẽdã iprobãdã cõtrariam. Hoc nãq3 puto ab aliquo eruditiorũ in margine ut fieri solet annotatum ab iperitis cõtextui sensuũ fuisse isertũ. Et uero copula cũ ne particula ut sensui contraria prorsus ẽ expũgenda. Sic. n. sensa & apte copulabunt & facile pcipient. Ita nãq3 leget. Etiam a cõtrariis aliqua sinamus trahi. Etiã ne hoiem appellari quia sit humo natus? quasi uero non oibus aialibus eadẽ origo.

Aliquando consuetudini seruit: continet autẽ in se multam eruditionem: siue illa ex græcis orta tractemus: quæ sũt plurima: præcipueq3 æolica ratione: cui ẽ sermo noster simillimus: declinata: siue ex historiarum ueterum notitia nomina hominum: locorum: gẽtium: urbium requiramus: unde bruti: publicolæ: pythici. cur latium italia: beneuẽtum. quæ capitolium & collẽ quirinalẽ & argilentum appellandi rõ. Iam illa minora in quibus maxime studiosi eius rei fatigantur: quæ uerba paulum declinata uarie & multipliciter ad ueritatem reducunt: aut correptis: aut porrectis: aut adiectis: aut detractis: aut pmutatis litteris syllabis ue. Inde prauis ingeniis ad fœdissima usq3 ludibria dillabuntur. Sit. n. consul a consulendo uel a iudicãdo. Nã & hoc cõsulere ueteres uocauerũt. Vnde adhuc remanet illud rogat boni cõsulas. i. bonũ iudices: senatui nomẽ dederit ætas. nam iidẽ pres sũt: & rex & rector: & alia plurima idubitata. nec abnueri tegulæ regulæq3 & similiũ his rationẽ. Iam sit & classis a calãdo: & lepus leuipes: & uulpes uolipes: & etiã iterpretationẽ rectã sequẽdam iprobãdã cõtrariã: ne a cõtrariis aliqua sinamus trahi: ut lucus quia ũbra opacus parũ luceat: & ludus quia sit longissime ab lusu: & ditis quia minime diues: etiã ne hominẽ appellari quia sit humo natus? q̃si uero nõ omnibus animalibus eadẽ origo: aut illi primi mortales ante nomẽ imposuerint terræ q̃ sibi: & uerba ab aere uerberato pgamus? sic peruẽimus eo usq3 ut stella luminis stilla credatur: cuius etymologie auctorem clarum sane i litteris nominari in ea parte qua a me reprehendit: ihumanũ est. qui uero talia libris cõplexi sunt: nomina sua ipsi inscripserũt: ingeniosq3 uisus est Caius cælibes dicere ueluti cælites: q̃ onere grauissimo uacent: idque græco argumento iuuit ηιθεουσ enim eadẽ de causa dici affirmant: nec ei cedit Modestus in inuentione. Nam quia Cælio Saturnus genitalia absciderit: hoc nomine appellatos: qui uxore careant. at. L.

Cicero quoq3 in. iii. de natura deorũ libro huiusmodi ieptas etymologias irridet. In enodãdis aũt inqt nominibus: quod miserandum sit laboratis. Saturnus quod se saturat annis. Mars quod magna uortat. Minerua quod minuit: aut quod minatur. Venus quia uenit ad oia. Ceres a gerẽdo. Quã pniciosa cõsuetudo? In multis ẽt noibus herebitis. Quid neptuno facies? Quid uulcano? Quãq̃ quoniã neptunũ a nando appellatũ putas: nullũ erit nomẽ: quod non possis una lra explicare unde dictũ sit. In quo quidẽ magis mihi tute natare uisus es: q̃ ipse Neptunus. Ingeniosq3 uisus ẽ Caius Cælibes dicere quasi cælites. Sibi datiuũ hic sẽsus exigere mihi uidet: ut legamus Ingeniosq3 sibi uisus ẽ. Irridet. n. huiusmodi etymologias Fabius: quas pbare uidebit: si sibi nõ ascribat. Idq3 greco argumento iuuit. ηιιθεουσ. n. eadẽ de cã dici affirmãt n lra expũcta affirmat legẽdũ eẽ nemo nõ uidet. ηιιθεοι uero semidei uocant. Cælibes aũt nõ casti: sed q sine cõiuge uiuũt:

appellantur. Nec cedit ei Molestis ĩ inuentione. Modestus in aliis exemplaribus emendate legitur. Ait. L. Aelius pituitã quia petit uitã. At ĩ uocali erasa mihi legẽdũ uidet: ut ad uerbũ superius referat ĩgenioseq; uisus est sibi dicere pituitã. Lælius aũt scribẽdũ est. De hoc & Varro in tertio de origine liguæ latinæ meminit & Cicero in Bruto: ut de homine litteris latinis in primis exercitato. Ad eum. n. scribit. Varro tres libros de origine linguæ latinæ ad Ciceronem. totidemq; ad Septimium scripsit. Quidam nõ dubitauerũt etymologiæ subiicere omnem nominis causam. Eorum e numero Plato esse uidetur qui in Cratylo omnia nomina rebus ĩposita ex aliqua ratione probare conatur per etymologiã. Adhuc iis quas enumerauit. Fabius: ineptiores etymologias inuexere quidam post ætatem Quintiliani clari & grãmatici & iureconsulti: ut nihil de ĩdoctorum uulgo dicam. Nam Donatus alias diligẽs grammaticus orationem dictã esse asserit quasi oris rationẽ: cum aperte sic ab oratu orõ dicatur: ut a ratu ratio: nec magis sit in oratõe ratio q̃ in aratione. miratione. numeratione. narratiõe. & similibus. Idẽ sepulchrum dictũ esse ait quasi sine pulchro. Quod esse falsum facile percipiet qui scierit sine præpositionem in compositione nunq̃ inueniri. Sepulchrum autem ita deducitur a supino sepultũ t in c mutata ut simulacrum a simulatum. Lauacrum a lauatum. Veteres. n. lauatũ quoq; dixere. ut ouidius. Mane lauaturas illa petebat aq̃s. a fulctum præterea fulcrum. t. abiecta. a mulctum mulctrum. Testamentum præterea inquit in institutionibus Iustinianus dicitur quasi testatio mentis: quam interpretationẽ ac insulsam eleganter ut omnia Laurentius ualla & irridet & refellit. Sic enim dicitur a testãdo testamentum ut a docendo documentum a secando segmentum. a torquendo tormẽtum. Paulus etiam iureconsultus parum scite uidetur astipulari Labeoni sententi possessionem dictam esse quasi pedum positionem: quo nihil ineptius potest excogitari: cum neque pes neq; positio aliquid loci in hoc nomine sibi uendicare possint. Nam nõ minus recte a possessu deriuatur possessio: q̃ a sessu sessio. a uisu uisio.

Aelius pituitam quia petit uitã. Sed cui non post Varronẽ sit uenia? qui agrum: ꝙ ĩ eo agatur aliquid: & gracculos: qa grægatim uolent: dictos Ciceroni persuadere uoluit (ad eũ enim scribit) cum alterum ex græco sit manifestum duci: alterum ex uocibus auium: sed hoc tanti fuit uertere: ut merula: quia sola uolat: quasi mera uolans: nominaretur. Quidã non dubitauerunt etymologiæ subiicere omnem nominis causam: ut ex habitu: quemadmodum dixi: longos & ruffos ex sono strepere. murmurare. etiam deriuata: ut a uelocitate dicitur uelox: & composita pluraq; his similia: quæ sine dubio aliunde originem ducunt: sed arte non egent. Cuius in opere non est usus nisi in dubiis.

De uetustate.

u Erba & a uetustate repetita nõ solum magnos assertores habent: sed etiam afferunt orationi maiestatem aliquam non sine delectatione. nam & auctoritatem antiquitatis habent: & quia intermissa sũt: gratiam ouitati simlem parant. Sed opus est modo: ut neq; crebra sint hæc: nec manifesta: quia nihil est odiosius affectatione: nec utiq; ab ultimis etiam oblitteratis repetita temporibus qualia sunt toper & antigerio: & exanclare: & prosapia: & saliorum carmina uix sacerdotibus suis satis intellecta. Sed illa mutari uetat religio: & consecratis utendum est. Oratio uero cuius summa uirtus est perspicuitas: q̃ sit uitiosa si egeat interprete? Ergo ut nouorum optima erunt maxime uetera: ita ueterum maxime noua. Similis circa auctoritatem ratio. Nam etiam si põt uideri: nihil peccare: qui utitur his uerbis: quæ summi auctores tradiderunt: multum tamen refert non solum quid dixerint: sed etiam quid persuaserint Neq; enim tiburchinabundum & lurchinabundum iam in nobis quisq̃ ferat: Licet Cato sit auctor: nec hos lodices: q̄q̄

Possideo certe hoc nomine pos quod in compositione solum inuenitur ut cõpos. impos. & uerbo sedeo cõponi aperte uidetur: quæ quidẽ compositio a significatione non abhorret. Qui enim potens hoc est cum potentia alicubi sedet: is etiam possidet. Sed ad ĩeptias ego quoq; iam sum delapsus. Quare ad munus susceptũ potius redeamus. Nec utiq; ab ultimis etiam oblitteratis repetita temporibus qualia sũt toper & antigerio Etiam υποΔιασολη hoc est sub diuisione sunt distinguenda: ut duæ sint particulæ: non una: ut in contextu deprehẽdit. Antigerio ĩquit Sex. Põpeius pro ualde ãtiqui dicebãt. Toper uero cito significare ait. ut in Neuii carmine. Toper fortunæ cõmutantur hoĩbus. Et exãclare est exhaurire ac perpeti: quo tamẽ in Thusculanis Cicero utit. Prosapia ꝓgenies dicit ac lõga generis & familiæ series. Et cõsecratis utẽdũ est hoc est. Quia cõsecratis uti oportet. Neq; tiburchinabundũ & lurchinabundũ iam in nobis quisq̃ ferat Tiburchinari significat raptim comedere. Lurchari uero est cum magna auiditate cibum sumere. Lurchabundũ aũt puto legendum. Nam & lurchones dicuntur nepotes nimiumq; gulosi. Nec hos lodices. Est. n. fœmininũ

Paricidatum pro paricidio. Nec gladiolam: sed gladiolũ. Est.n.masculinum. Nec collos. cum colla sit dicendum. Nam fuerit pene ridiculum malle sermonem quo locuti sint homines q̃ quo loquantur. Sic. A. Gellius. Sed antiquitatem tibi placere ais quod honesta & bona & sobria & modesta sit. Viue igitur moribus præteritis. loq̃re uerbis præsentibus Quod græci ortographian uocant. ortographia ad uerbum trãsfertur recta scriptura. Suetonius in Augusto interpretatur formulam rationeq́; scribendi a grammaticis institutam. Vt lõgis syllabis omnibus apponeret apicem ineptissimum est. Apponere littera t elisa proculdubio legendum est. Apicem uero uocat Fabius uirgulam quæ a figura modo lõga modo breuis dicitur. Quibus sane notis prisci frequentius utebãtur in distinguendis syllabis. Nam longas syllabas nota quadam lõga signabãt: ut malus pro arbore. Breues uero nota contractiore ut malus pro homine non bono. Similiter putauerunt illa quoque seruandi discrimina ut ex præpositionem si uerbum sequeretur specto abiecta secundæ syllabæ s littera exspecto. Tres hic faciles deprehensu insunt errores: quorum primus tollitur si seruandi loco seruanda legamus. alter si pro abiecta scribat̃ adiecta. tertius si huic uerbo exspecto s littera ascribatur. Si uero quũ per. q. ac duas sequentes. uu scriberet̃. Hic sensus mihi nullus esse uidetur. Quis enim non uidet si quũ scribatur per. q. ac duas sequentes uu scribi? Quare loco huius particulæ quũ coniunctionem arbitror esse legẽdum. Significationes. n. uarias huius dictionis cũ exponit: docens quo modo scribẽda sit. Nã cũ ĩterdũ est præpositio comitẽ significans & tunc per. c. scribitur. Interdũ aduerbiũ tp̃is quod per. q. scribitur & u simplex ut quidam uolũt hoc modo qum. Interdum coniũctio: tuncq́; scribi per. q. ac duas sequẽtes uu quidã putãt. Rectius aũt ut Fabius quoq́; sentire uidet̃: qui per. c. hanc particulam semper scribũt. Facile est enim pro loco discernere huius uocis significatiões. Nõ est tamen dissimulandum aliter in uetusto illo codice legi. Sic. n. ibi est scriptum. Itẽq́; cum si tp̃s significat

id Pollioni placeat: nec gladiola: atq̃ Messalla dixit: nec paricidatum: quod in Cælio uix tolerabile uidetur: nec collos mihi Caluus persuaserit: quæ nec ipsi iam dicerent.

De cõsuetudine ueteris sermonis.

s Vperest igitur cõsuetudo. nam fuerit pene ridiculum malle sermonẽ: quo locuti sint homines: q̃ quo loquãtur. & sane qd est aliud uetus sermo: q̃ uetus loquẽdi cõsuetudo. Sed huic ipsi necessariũ est iudiciũ: cõstituendumq́; in primis idipsum: quid sit quod cõsuetudinem uocemus: quæ si ex eo quod plures faciunt: nomẽ accipiat: piculosissimum dabit præceptũ non orationi mõ: sed quod maius ẽ uitæ. Vnde. n. tantũ boni: ut pluribus quæ recta sũt placeãt? Igitur ut uelli: & comã ĩ gradus frãgere: & in balneis perporare quãlibet hæc inuaserit ciuitatẽ: non erit cõsuetudo: quia nihil hoꝶ caret reprehensione. at lauamur & tõdemur & cõuiuimus ex cõsuetudine. Sic in loquẽdo: nõ siquid uitiose multis ĩsederit: pro regula sermonis accipiẽdũ erit. Nam ut transeam queadmodũ uulgo ĩperiti loquunt̃: tota sæpe theatra: & omnẽ circi turbã exclamasse barbare scimus. Ergo consuetudinem sermonis uocabo consensum eruditorum: sicut uiuendi consensum bonorum.

De ortographia.

n Vnc quoniam diximus quæ sit loquẽdi regula: dicendum quæ scribentibus custodiẽda. quod græci ortographiam uocant: nos recte scribendi scientiam nominemus. cuius ars nõ in hoc posita ẽ: ut nouerimus quibus quæq́; syllaba litteris cõstet. Nam id quidẽ ĩfra grãmatici officium est: sed totã: ut mea fert opinio: subtilitatẽ ĩ dubiis habet: ut longis syllabis omnibus apponere apicem ineptissimum est: qa plurimæ natura ipsa uerbi quod scribitur patent: sed ĩterim necessarium cum eadem littera aliũ atq́; alium ĩtellectum prout correpta uel ꝓducta est: facit: ut malus utrum arborẽ significet: an hominem nõ bonum: apice distĩguit̃. palus alid̃ priore syllaba lõga. alid̃ sequenti significat: & cũ eadẽ littera noĩatiuo casu breuis: ablatiuo lõga est: utrum sequamur plerũq́; hac nota monẽdi sumus Similiter putauerunt illa quoq́; seruanda discrimina: ut ex præpositionem: si uerbũ sequeretur: specto adiecta secũdæ syllabæ. s. littera: exspecto: sed si pecto remota. s. scribemus Illa quoq́; seruata ẽ a multis differentia: ut ad cum esset præpositio. d. litteram: cum autem coiunctio. t. acciperet: Itemq́; cum si tempus significaret per. q. si comitem per. c. Si uero quum per. q. ac duas sequentes. uu. scriberetur. Frigidiora his alia: ut quicquid. c. quartam haberet: ne interrogare bis uideremur. Et quotidie non cotidie: ut sit quot diebus: Verꝶ hæc iam etiam inter ipsas ineptias euanuerunt. Q uæri so-

let in scribendo præpositiões sonum quem iunctæ efficiũt: an quẽ separatæ obseruare conueniat: ut cum dico obtinuit: secundam enim.b.litteram ratio poscit.aures magis audiunt.p.Et ímunis il lud. n.quod ueritas exigit sequẽtis syllabæ sono uictum.m.gemi na commutatur.Est etiam in diuidendis uerbis obseruatio mediã litteram consonantem priori: an sequenti syllabæ adiungas. Aruspex enim quia pars eius posterior a spectando est.s.litteram tertiæ dabimus: abstemius quia ex abstinẽtia temeti cõposita uox ẽ primæ relinquetur.Nam.k.quidem in nullis uerbis utendum puto: nisi quæ significat etiam ut sola ponatur: hoc eo nõ omisi: quod quidam eam quotiens.a.sequatur necessariam credunt: cum sit.c. littera quæ ad omnes uocales uim suam perferat. Verũ orthographia quoq; consuetudini seruit: ideoq; sæpe mutata est. Nam illa uetustissima transeo tempora: quibus & pauciores litteræ: nec similes his nostris earum formæ fuerunt: & uis quoq; diuersa sicut apud græcos.o.littera: quæ interi longa ac breuis: ut apud nos: íterim pro syllaba: quã nomine suo exprimit: posita ẽ: & latinis ueteribus.d.plurimis in uerbis ultimam adiectam: quod manifestũ est etiam ex colũna rostrata quæ est iulio in foro posita. Interí. g. quoq; ut í puluinari solis qui colitur iuxta ædẽ Quirini uesperug: quod uesperuginẽ accipimus: de mutatiõe etiã litteraꝝ de qua supra dixi: nihil repetere hic necesse.Fortasse enim sicut scribebãt etiam ita loquebãtur.Semiuocales geminare diu nõ fuit usitatissimi moris: atq; ecõtrario usq; ad Actiũ & ultra porrectas syllabas geminis: ut dixi: uocalibus scripserũt.diutius durauit: ut.e.i. iũgẽdis eadẽ rõne: qua græci ei uterentur: ea casibus numerisq; discreta est: ut Lucilius præcipit.Iam puere uenere.e.postremum facito atq;.i.ut puerei plures fiant: ac deinceps: idem mendaci furiq; addes.e.cum dare furi iusseris: quid quod quidem cum superuacuũ ẽ: qui: a.i.tam longe q̃ breuis naturam habet: tum ícomodum aliquando.Nam in iis quæ proximam ab ultima litterã .e.habebũt &.i.longa terminabuntur: illam rationem sequentes utemur.e.gemina: qualia sunt hæc aureei argẽteei: & similia.Idq; iis præcipue qui ad lectionem instituẽtur: etiam impedimento erit: sicut í græcis accidit adiectione.i.litteræ: quam nõ solum datiuis casibus in parte ultima ascribunt: sed quibusdam etiã interponũt: ut í ΛΗΙϚΗ quia etymologia ex diuisione in trisyllabis facta desideret eam litterã.i.syllabam: cuius secundam nũc.e.litterã ponimus: uarie p.a. & i.efferebant quidam semp ut græci: quidã singulariter tãtũ: cũ í datiuũ uel genitiuum casum ícidissent: Vnde pictai uestis & aulai Virgilius amantissimus uetustatis carminibus inseruit.In iisdẽ plurali numero.e.utebantur: hi Syllæ Galbæ.Est í hac quoq; pte Lucilii præceptũ.quod quia pluribus explicatur uersibus. siqs parum credat apud ipsũ í nono requirat.Quid quod Ciceronis tẽporibus paulũq; ífra fere quotiẽs.s.littera media uocaliũ longaꝝ uel subiecta lõgis eẽt: gemiabat̃: ut caussæ: cassus: diuissiões: quo-

p q.u.m.si comitẽ p.q.ac duas uu.seq̃ntes scriberet. Abstemius qa ex abstinẽtia temeti cõposita uox ẽ: primæ relinquet̃.Abstemius dr̃ q se a temeto abstinet hoc est uino.Gellius libro decimo. Qui d̃ uictu atq; uestitu popu.Ro.scripserũt: mulieres Romæ atq; í latio ætatẽ ab stemias egisse.hoc ẽ uino sẽ p qd̃ temetũ prisca lígua appellabãt: abstinuisse dicunt. Male ergo Dõatus í Andria exponit dicẽs Temulenta hoc ẽ ebriosa: qa temetũ uinũ.Vnde abstemius Sobrius.Dictũ aũt ꝙ tẽptet mẽtẽ. Aliud nãq; ẽ abstemius.ali d̃ Sobrius. Nã Sobrius uino nõ abstinet: sed modice bibit ne fiat ebrius. Abstemius aũt ꝓrsus se a uino abstinet: põtq; fieri ebrius utputa Ceruisia aliaue re. Nã.k. qdẽ í nullis uerbis utẽdũ puto: nisi quæ significãt etiã ut sola ponat̃.Aut significat n lr̃a elisa.aut significant̃ passiua uoce legendũ est. Et in latinis ueteribus d plurimis in uerbis ultimã adiectã.Sic fortasse apud ueteres fortitud.p fortudo scribebatur ut uesperug.pro uesperugo. Est aũt uespugo stella quæ ut inq̃t Varro uesperi orit̃.

Diutius durauit ut e i iũgendis eadẽ rõne qua græci ei uterẽtur.Hoc est ei diphthõgo uterẽtur: qua & græci etiã nunc utunt̃ & priscos fuisse usos ex multis appa ret uetustis íscriptiõib; ut Sibei postereisq; sueis. Iã puere uenere i uocalis ascri bat̃ ut puerei more antiquo legat̃.Sũt aũt uersus Lucilii q carmibus grãmaticæ præcepta cõplexus ẽ.Qualia sũt hæc auri argẽti & silia Aureei argẽteei duplici ee scribẽda sũt.ut í ΛΗΙϚΗ.ΛΗΙϚΗσ de p̃dator dr̃ & latro.Nã ΛΗΙζο ẽ depdor.Ascribit̃ aũt iota: qa oĩs datiuus apud græcos iota í fine desiderat. In iisdẽ plurali numero utebant̃ his Syllæ.s lr̃a ex his ablatiuo eradat̃ ut noĩatiuus efficiat̃ hĩ. Vel subiecta lõgis esset:

gemiabit. Vt sit præteriti ipfecti tpis gemiabat ẽ scribẽdũ. Et a Messala in libro de s lr̃a positum. Messala singulos libros de singulis litteris scripsit. Nec iutiliter claudius æolicã illã ad hos usus lr̃am. ϒ. adiecerat. Claudius Cæsar: ut supius quoq; diximus: æolicum digãma hac figura ĩ latinis dictiõibus scribi uoluit: qđ q̃uis ei rectũ uisũ sit: cõsuetũdo tamẽ antiqua superauit In quo pueris nobis ad pĩguiorẽ sane sonũ quoi utebantur. In uetusto exemplari q u & o i utebantur: recte mihi legi uidetur. Nam & Caius. c. littera notat̃ quæ inuersa mulierem declarat. Caius q̃uis p. C. scribatur: per g tamem enũciatur. Ↄ. autem cõuersa Caiam significat. Prenoĩa nanq; aut singulis aut binis aut sũmũ ternis lr̃is scribũtur. Caius aũt apud priscos ꝓ domino põebat̃. Ideoq; nouænuptæ ĩ nuptialibus sacris ãte ianuã mariti ĩterrogatæ quæ nã uocarẽt̃ respõdebãt se eẽ caias. canebãtq; ubi tu caius & ego caia. hoc ẽ ubi tu domius & ego domina ut significarẽt se una cũ uiro ĩpaturas Nec cn. eã lr̃am ĩ pnoĩs nota accipit q̃ sonat. Cneus c. qdẽ scribit̃. g. autẽ sonat. Cneus autem ab insigne neui appellatus ẽ Et suburra cũ tribus litteris notatur e tertiã ostẽdit. c loco e scribẽdũ ẽ. Nã sic sburra notabat̃ Suc. idq; in multis ĩscriptionibus adhuc apparet. Quid quoq; flexu Sepius iã huiusmodi dephẽdimus deprauatiõnẽ. nõ. n. quoq; sed quo erasa q; copula ẽlegẽdũ: ut sit quid quo flexu. Nihil ẽ. n. quod unoquoq; flexu possit enunciari.

modo & ipsum & Virgilium quoq; scripsisse manus eorũ docẽt: atq; paululũ supiores etiã illud quod gemĩa dicimus: iussi una dixerũt: et optimus maximus: ut mediam i. litterã quæ ueteribus. u. fuerat acciperẽt. C. primũ Cæsaris ĩscriptiõe tradit̃ factũ. here nũc littera terminamus: at ueterꝶ comicoꝶ adhuc libris ĩuenio heri ad me uenit: quod idẽ in epistolis Augusti: quas sua manu scripsit aut emẽdauit deprehendit̃. Quid nõ Cato cẽsorius dicam & faciã: dicẽ & faciẽ scripsit eũdemq; ĩ cæteris: quæ similiter cadũt modũ tenuit? quod ex ueteribus eius libris manifestũ ẽ. Et a Messalla ĩ libro de s. littera positũ sibe & quase scriptũ ĩ multoꝶ libris ẽ. Sed an hoc uoluerint auctores nescio. T. liuiũ ita his usũ ex Pediano cõperi: qui & ipse eum sequebat̃: hæc nos i. littera finimus. Quid dicã uortices & uorsus cæteraq; ad eundẽ modũ: quæ primo Scipio africanus ĩ. e. litterã secũdam uertisse dicit̃. nostri præceptores ceruon seruonq;. u. &. o. litteris scripserũt quia subiecta sibi uocalis in unum sonũ coalescere: & confundi neq;ret: nũc. u. gemina scribũt̃ ea rõe: quã reddidi: neutro sane modo uox quã sentimus efficit̃. Nec inutiliter Claudius æolicam illam ad hos usus ϒ litterã adiecerat. Illud nũc melius: quod cui tribus quas ꝓpo sui litteris enotamus: in quo pueris nobis ad pinguẽ sane sonũ quoi utebantur tantũ: ut ab illo qui distingueretur. Quid quæ scribũtur aliter q̃ enũciantur? Nam & Caius. c. littera notatur: quæ ĩuersa mulierẽ declarat: quia tam caias eẽ uocitatas: q̃ caios etiã ex nuptialibus sacris apparet. Nec Cneus eã litterã ĩ prænominis nota accipit: qua sonat: & colũna & cõsules exẽpta n. littera legimus: & subura cũ tribus lr̃is notatur. c. tertiã ostẽdit. Multa sunt generis huius. Sed hæc quoq; uereor: ne modũ iã paruæ quæstiõis excesserit. Iudiciũ aũt suum grãmaticus ĩterponat his oĩbus. Nã hoc ualere plurimum debet Ego uero quod cõsuetudo obtinuerit: sic scribẽdũ quicq; iudico quomodo sonat. Hic. n. ẽ usus litteraꝶ ut custodiãt uoces: & uelut depositum reddant legentibus. Itaq; id exprimere debent: quod dicturi sumus. Hæ fere sunt emendatæ loquendi scribendiq; partes: duas reliquas significanter ornateq; dicendi: non equidem grammaticis aufero. Sed cum mihi officia rhetoris supsint maiori operi reseruo. Redit ãt illa cogitatio quosdã fore qui hæc quæ diximus: pua nimiũ: & ĩpedimẽta quoq; maius aliquid agẽdi putẽt? nec ipse usq; ad extremam anxietatẽ: & ĩeptas cauillatiões descẽdendũ: atq; his ingenia cõcidi: & cõminui credo. Sed nihil ex grãmatica nocuerit: nisi quod supuacuũ ẽ. An ideo minor ẽ. M. Tullius orator idẽ artis huius dilligentissimus fuit: & ĩ filio ut ĩ epistolis apparet recte loquendi usq; quaq; asp quoq; exactor? aut uĩ. C. Cæsaris fregerũt editi de analogia libri? aut ideo minus Messalla nitidus? quia quosdam totos libellos: nõ de uerbis modo singulis: sed etiam litteris dedit? non obstant hæ disciplinæ per illas euntibus: sed circa illas hærentibus. Superest lectio in qua puer ut sciat: ubi suspendere spiritum debeat: quo loco uersum distinguere: ubi claudatur sensus: unde incipiat: quando attollenda uel submittenda sit uox: quid quoque flexu. quid lentius: concitatius

celerius: lenius dicendum: demonstrari nisi in opere ipso nõ põt. Vnũ ẽ igitur quod in hac parte præcipiã: ut omnia ista facere possit: intelligat. Sit autem ĩ primis lectio uirilis: & cũ suauitate quadam grauis: & non quidẽ prosæ similis: quia carmen est: & se poetæ canere testantur: non tamen in canticum dissoluta: nec plasmate: ut nunc a plerisq; fit effœminata. De quo genere optime. C. Cæsarem prætextatum adhuc accepimus dixisse: si cãtas male cãtas: si legis cantas. Nec ꝓsopopeias: ut quibusdam placet ad comicum morem pronũciari uelim. Esse tamen flexum quendam: quo distiguantur ab his: in quibus poetæ persona sua utentur. Cætera admonitione magna egent imprimis: ut teneræ mentes tractu raeq; altius quicquid rudibus: & omuium ignaris insederit: nõ modo quæ diserta: sed uel magis quæ honesta sũt discant Ideoq; optime institutum est: ut ab Homero atq; Virgilio lectio inciperet: q̃q̃ ad intelligendas eorum uirtutes firmiori iudicio opus esset. Sed huic rei superest tempus. nec enim semel legẽtur. Interim & sublimitate heroici carminis aĩus assurgat: & ex magnitudine rerũ spiritum ducat. & optimis imbuatur. utiles tragœdi. alunt & lyrici: si tamen in iis nõ auctores modo: sed etiam partes operis elegeris. Nam & græci licẽter multa: & Horatium in quibusdam nolim interpretari. Elegia uero utiq; quæ amat: & hẽdecasyllaba: & quibꝰ sunt commata sotadeorum. (Nam de sotadeis ne præcipiẽdum quidem ẽ) amoueãtur: si fieri põt: si minus certe ad firmius ætatis robur reseruentur. Comœdia quæ plurimũ ad eloquentiam conferre põt: cum per omnes & personas & affectus eat: quem usum in pueris putem: paulo post suo loco dicã. Nam cũ mores ĩ tuto fuerĩt iter præcipue legẽda erit. de Menãdro loquor: nec tamẽ excluserĩ alios. Nã latini quoq; auctores afferẽt utilitatis aliqd. Sed pueris quæ maxĩe ingeniũ alãt: atq; aĩum augeãt prælegẽda: cæteris: quæ ad eruditionẽ mõ ptinẽt: lõga ætas spatiũ dabit. Multũ ãt ueteres ẽt latini cõferũt: q̃q̃ pleriq; plus ĩgenio q̃ arte ualuerũt. ĩ primis copiã uerboꝝ: quoꝝ ĩ tragœdiis grauitas & comœdiis elegãtia. Et qdã uelut atticismos ĩueniri põt. œconoĩa quoq; ĩ his dilgentior q̃ ĩ plerisq; nouoꝝ erit: q oĩum operũ solã uirtutẽ sẽtẽtias putauerũt. Sãctitas certe & ut sic dicã uirilitas ab his petẽda quãdo nos ĩ oĩa deliciaꝝ uitia dicẽdi quoq; rõne defluxĩus: deniq; credamus summis oratoribus: q ueterũ poemata uel ad fidẽ cãrũ uel ad ornamẽtũ eloquẽtiæ assumunt. Nã præcipue quidem apud Ciceronẽ: frequenter tamen apud asiniũ etiam & cæteros: qui sunt proximi:

Non tamen in canticum dissoluta nec plasmate: ut nũc a plerisque fit: effœminata. Plasma dicit̃ potio ex dulcioribus quibusdam rebus composita ad commẽdandam uocẽ maxime accõmodata. de qua & Persius liquido cum plasmate guttur Mobile colluerit. Nequaq̃ autẽ psalmate. hoc est cantico. legẽdum est ut quidam putãt. Cũ præsertim in uetusto quoque exemplari plasmate legatur. Elegia uero utiq; quæ amat & hendecasyllaba & quibus sunt commata sotadeorũ. Nã de sotadeis ne præcipiendum quidẽ est: admoneantur si fieri potest. si minus certe ad firmius ætatis robur reseruentur. Admoneant̃ quidem in plerisque legitur exemplaribus. Sed nisi d littera expuncta & n liquida in u conuersa amoueantur legamus: nec sensus integer nec oratio grammatica uidebitur. huic autem lectioni uetustũ quoque exemplar accedit. Commata sotadeorum cæsuræ uocantur: quibus frequentissimis utuntur. Quale illud philelphi in pium pontificem Laus tua. non tua fraus. uirtus. non copia rerum Scandere te fecit hoc decus eximium. Prior nãque uersus quatuor commatis est distinctus. Sotadica autem carmina a Sotade quodam Cretẽsi sunt appellata: qui in cinædi cuiusdam & ancillæ: quæ a cinædo alebatur amorem incidit: de quibus carmina maxime lasciua scripsit quæ cõuerso quoque ordine legerentur. Est enim proprie trochaicum retrogradum: q̃q̃ ex Ionico atque dactylitico fieri potest. De huius carminis lasciuia meminit etiam Martialis cum inquit. Nec retro lego Sotaden cinædum. Comœdia quæ plurimum ad eloquentiam conferre potest. Pro comœdia legendum esse comœdiæ cuique facile apparet. Quanq̃ pleriq; plus ingenio q̃ arte ualuerunt. Sic Ouidius de Ennio. Ennius ingenio maximus. arte rudis. Et quidam uelut acismos inueniri potest. Atticismos legẽdum esse nemo dubitat. est autem atticismos quædam peculiaris attici sermonis elegantia.

Oeconomia quoque in his diligentior q̃ in plerisq; nouorum erit

Oeconomia dispositio dicitur maxime & oratoribus & poetis necessaria: ut quid quo loco sit dicendum: nõ ignorent. Quando nos in omnia deliciarum uitia dicendi quoque ratione deflexímus. Rectius mihi de/

Vidimus Ennii. Actii. Pacuuii. Lucilii. Terentii. Cecilii: & aliorum inseri uersus summa non eruditionis modo gratia sed etiam iucunditatis cum poeticis uoluptatibus aures a forensi auctoritate respirant: quibus accidit non mediocris utilitas cum sententiis eorum uelut quibusdam testimoniis quæ proposuere confirment. Verum priora illa ad pueros magis: hæc sequentia ad robustiores pertinebūt. Cum grāmatices amor & usus lectionis non scholarum temporibus sed uitæ spatio terminetur: in prælegendo grammaticus: & illa quidem minora præstare debebit: ut partes oratiōis reddi sibi soluto uersu desideret: & pedū proprietates quæ adeo debent esse notæ in carminibus: ut etiam in oratoria compositione desiderentur: deprehēdantq; quæ barbara: quæ impropria: quæ contra legem loquendi sunt posita: non ut ex his utiq; improbentur poetæ: quibus quia plerunq; seruire metro coguntur: adeo ignoscitur: ut uitia ipsa aliis in carmine appellationibus nominētur. Metaplasmus. n. & schematismus & schemata: ut dixi: uocamus: & laudem uirtutis necessitati damus. Sed ut cōmoneat artificialium & memoriā agitet. Id quoq; inter prima rudimēta non inutile demōstrare. quot quæq; uerba modis intelligēda sint. circa glossemata etiā. i. uoces minus usitatas non ultima eis professiōis diligētia ē. Enim uero maiore cura iā doceat tropos oēs: quibus præcipue non poema modo: sed etiam oratio ornatur: schemata utraq;. i. figuras quæq; lexeos: quæq; dianœas uocātur: quorum ego sicut troporum tractatum in eū locum differo: quo mihi de ornatu orationis dicendum erit. Præcipue uero illa īfigat animis quæ in œconomia uirtus: quæ in decore re℞: quid personæ cuiq; cōuenerit: quid ī sēsibus laudandū: quid in uerbis. ubi copia probabilis: ubi modus. his accedet enarratio historiarum: diligēs quidem illa nō tamē usq; ad superuacuū laborem occupata. Nam receptas aut certe claris oratoribus memoratas exposuisse satis ē. persequi quidē qđ qsq; unq̄ uel cōtēptissimo℞ hoīum dixerit: aut nimiæ miseriæ: aut īanis iactātiæ ē: & detinet atq; obruit īgenia melius aliis uacatura. Nā q oēs ēt īdignas lectiōe schedas excutit: anilibus quoq; fabulis accōmodare opā pōt. atq pleni sūt eiusmodi īpedimētis grāmatico℞ cōmētarii: uix ipsis q cōposuerūt: satis noti. Nam Didymo quoq; quo nemo plura scripsit: accidisse cōptū ē: ut cū historiæ cuidā tanq̄ uanæ repugnaret: ipsius ꝓferret liber: q eā cōtiebat: qđ euenit præcipue ī fabulosis usq; ad ridicula quædā ēt pudēda: ūde īprobissio cuiq; pleraq; fīgēdi licētia ē: adeo ut đ libris totis & auctoribꝰ ut succurrit: mētiat tuto: qa īuēiri q̄ nūq̄ fuere

Fluxius legi uidet magisq; sēsui cō uenire. Cū poetis uoluptatibus aures a forensi auctoritate respirāt Tres huic loco mendæ uidentur inesse quarum prima tollitur si ꝓ poetis legatur poeticis. Altera si ꝓ auctoritate asperitate scribat. tertia si respirēt ut modi coniunctiui non respirant legatur. Quibus accidit non mediocris utilitas. Accedit hoc est adiicitur legendum ē Metaplasmus & schematismus & schemata ut dixi uocamus. Accusatiui sunt græci q̄uis nominatiui latini uideātur. Rectius autem græcis litteris scriberentur μεταπλασμους & σχηματισμους Quæ in decore rerum. Pro decore puto legendum esse decoro. Summa est enim poetæ laus. cum bene & rerum & personarum seruat decorum. Persequi quidem quod quisque unquam uel contemptissimorum hominum dixerit aut nimiæ miseriæ aut inanis iactantiæ est. Hinc facile apparet q̄ sint damnandi nō solum grammatici qui nouas abolitasue iam fabulas semper scrutantur. eaq; in commentis suis scribūt: ne parum multa scisse uideātur: quæ nihil ad percipiendos sensus auctorū quos exponūt ad ꝓpositūue eo℞ quæ dicunt: facere cōstat: sed etiā nr̄i tpis leguleí atq; philosophastri: qui sibi qddā præcla℞ facere uident: si dū ꝓfitent: uel insulsissimi cuiusq; nebulonis opiniones īeptas auditoribus īculcarint. Quibus sane nugis efficit ut quæ alias facilia pulchraq; cognitu sunt: subabsurda ac difficillima uideant. Nā qui oēs etiā indignas lectione schedas excutit. Schedæ dicunt paginæ ī qbus quædā ex tpe ut tulit calor: scribi solent Nā Didymo quoq; quo nemo plura scripsit: accidisse cōpertū est: ut cum historiæ cuidam tanq̄ uanæ repugnaret ipsius proferetur liber: qui eam continebat. Profiteret qdem legit fere in exēplaribus Sed qa minus latina orō ē: ꝓferret mihi legendū uidet. Didymus aūt salsamētarii filius grāmaticus Alexandrinus ad tpa Augusti pueniт q ob assiduā circa libros morā χαλκέντερον. hoc ē æneū calcar: fuit appelatus. Na m ad tria milia librorum & quingentos scripsisse dicitur. Fuit etiā alius. Didymus grāmaticus Alexandrinus q Romæ docuit. Alius poeta qui georgica scripsit. Alius philosophus Academicus

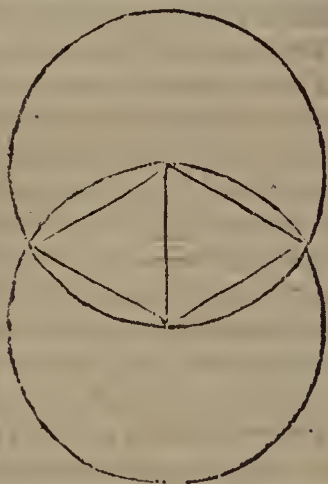
Et finitæ quidem sunt partes duæ:quas hæc professio pollicetur.i.ratio loquendi & enarratio auctorum: quarum illam methodicen.hanc historicen uocant.Methodice artificialis trasferri potest.Nam methodus ars dicitur sub qua loquendi ratio cōtinetur.historice dicitur enarratiua απο του ιςορειν quod narrare etiā significat:a qua significatione etiam historia deducitur.Nihil enim aliud est historia q̄ rerum gestarum expositio.Huic autem parti:auctorum subiicitur enarratio. Tum periphrasi audacius uertere.Ridiculos se præbent qni periphrasi legunt & ita legendum esse contendunt.cum & prisca consuetudo qua se exercebant studiosi poetarum dicta aliis uerbis exprimētes & sensus ipse exigat ut Paraphrasi legatur.Est autē paraphrasis non simplex īterpretatio:sed circa eosdem sensus certamē ac æmulatio:ut Fabius ipse ī decimo exponit.Neq̄ ego inqt paraphrasin esse iterpretationē tantū uolo:sed circa eosdem sensus certamē atq̄ æmulationem. Sententiæ quoque & chriæ & ethologiæ subiectis doctorum rationibus apud grāmaticos scribantur.Loco doctorum legendum esse dictorum aperte ei compertum erit qui sciet causam ac rationē dicti factiue propositi in huiusmodi exercitationibus solere afferri.E quatuordecim autem progymnasmatis hoc est præexercitamentis:quatuor dūtaxat grammatico tractanda permittit Fabius Fabulam.sententiam.Chriam.Nam ethologia species est chriæ:& narrationem.Est autem sententia oratio sumpta de uita:quæ aut qd sit aut quid esse oporteat in uita breuiter ostendit:ut Liber is est existimandus:qui nulli turpitudini seruit.Chria est commemoratio alicuius dicti uel facti uel utriusq̄ simul celerem habens demonstrationem.ut Isocrates dicebat uirtutū radices amaras:fructus uero dulces.Chria autem idcirco dicta est hæc exercitatio quod maxime sit utilis et necessaria χρεια.n.& usū & necessitatē significat χρειωδεσ utile dicitur Ethologiæ si ad uerbum transferat̄ hoc nomen : sonare uidet̄ morū rationes.Nā ηθοσ mos dicitur λογοσ ratio.Sed de ethologiis me apud græco' quicq̄ legisse non memini.Neq̄ enim inter ꝓgymnasmata a græcis collocant̄:nisi forte ethologian pro ethopœia accipiat Quintilianus.Nam ηθοποιια iter progymnasmata numeratur.Sed de ea Fabius mihi loqui hoc loco nō uidetur .Neq̄ enim ηθοποιια quicq̄ cū sētētia simile habet: Quare ethologian accipiamus dictum mores alicuius exprimens quale est Cesaris illud Si iusiurandū uiolandum est propter regnum uiolandum est.Neq̄ ignoro a quibusdam etiologiā legi.quibus priscum exemplar astipulatur.etiologia uero cā dicti sermonisue interpretari pōt:ut sit quotiens dicto subiicimus rōnem ut Socrates iterrogatus an persaꝝ rex sibi fœlix uideret̄:respondit se nescire:neq̄.n.mores eius sibi notos eē Veꝝ Aphthonii expositor id chriæ genus αιτιωδεσ nō etiologian uocat.Deniq̄ apud græcos nō memīme legisse q aut ethologiæ aut etiologiæ ullā faciat mētionē.Mimi etiā dicunt̄ ethologi morū atq̄ affectuū cuiusq̄ personæ effictores Quia initiū ex rōne ducunt.Pro rōe uidetur legēdū eē lectione. Quoꝝ omniū similis est rō iisdē oēs capitibus tractant̄ hoc est laude:paraphrastico.rōnis assignatione.cōtrario.cōparatiōe.exemplo.ueterum testimonio.breui epilogo. Etiam in ipsorum factis chriam putant loco ipsorum legen

non possunt.Nam in notioribus frequentissime deprehenduntur a curiosis.Ex quo mihi inter uirtutes grammatici habebit̄ aliqua nescire.

De officio grāmatici:& quæ primordia sint dicendi.

Et finitæ quidem sūt partes duæ:quas hæc ꝓfessio pollicet̄.i.ratio loquēdi:& enarratio auctoꝝ:quarū illā methodicen:hanc historicē uocant.adiiciamus tamen eoꝝ curæ quædā dicēdi primordia:quibus ætates nōdum rhetorē capientis instituant.Igitur Aesopi fabellas:quæ fabulis nutriculaꝝ ꝓxime succedūt:narrare sermone puro:& nihil se supra modum extollente:deinde eādem gracilitatē stilo exigere cōdiscāt:uersus primo soluere:mox mutatis uerbis īterpretari:tū paraphrasi audatius uertere: qua & breuiare quædam:& exornare saluo modo poetæ sēsu permittitur: Quod opus etiam consumatis professoribus difficile:q cōmode tractauerit cuicunq̄ discendo sufficiet.Sētentiæ quoq̄ & chiræ & ethologiæ subiectis doctorū rōnibus apud grāmaticos scribantur:quia initiū ex rōne ducunt:quorum omnium similis est ratio:forma diuersa:q̄a sētentia uniuersalis est uox.ethologia personis cōtinetur.chriarum plura genera traduntur.unum simile sententiæ:quod est positum in uoce simplici: dixit ille: aut dicere solebat.alterum quod est in respondendo.interrogatus ille uel cū hoc ei dictum esset respondit.Tertium huic non dissimile: cum quis non dixisset:sed aliquid fecisset etiam ī ipsis factis chriā putāt:ut Crates cū indoctū puerū uidisset pedagogū eius pcussit.Et aliud pene par ei:q̄ tamē eodem nomīe appellare nō audēt: sed dicūt χρειωδεσ ut Milo: quē uitulū assueuerat ferre:taurum ferebat.In his oībus & decliātio per eosdē ducitur casus:& tam factoꝝ q̄ dictorum rō est.Narratiunculas a poetis celebratas notitiæ cā:nō eloquētiæ tractādas

dum esse ipsis facile est uidere. Cætera maioris operis ac spiritus: latini præceptores relinquendo necessaria grammaticis fecerunt. In uetusto exemplari oratores quidem legitur in cõtextu. in margine uero præceptores. Sed neutrũ mihi ꝓbatur. rhetores aũt legẽdũ uidetur. grãmatici.n.nõ minus q̃ rhetores præceptores sũt. Reliqua progymnasmata rhetorum propria esse ait. quæ sunt confutatio. confirmatio. laudatio. uituperatio. locus communis. thesis. comparatio. Descriptio. ethopoeia. Legislatio. Hæc enim magnorum quoque oratorum ingenia facile possent exercere. Hæc de grãmatica. pulchra utitur transitione Fabius: colligitque oratorem omnium disciplinarum peritum esse debere quarum quidem cognitionem minus mirabitur oratori necessariam esse: qui scierit eandem patriæ propugnatoribus a Platone. agricolis a Columella. Medicis a Galeno. Architectis a uitruuio necessariam affirmari. Vt efficiatur orbis ille doctrinæ quam græci κυκλοπαιδίαν uocant κυκλοπαιδία ad uerbum transfertur circularis doctrina: hoc est omnium artiũ disciplina. Quemadmodũ in data linea constitui triãgula æquis lateribus possint. Data recte: ducta uero corrupte in quibusdam legitur exemplaribus. hoc autem uidetur ex Euclidis elemẽtis sumptum esse. q̃uis illic non linea solum subintelligatur: sed recta finitaque legatur. Sic .n. ibi discribitur. ἐπὶ τῆς εὐθείας δοθείσης πεπερασμένης τρίγωνον ἰσόπλευρον συστήσασθαι. hoc est. In recta data finita triãgulũ æquilaterũ cõstitui. Sed Fabius ea nihil curauit ascribere: quæ facile ab iis: qui geometriæ principiorũ omnino ignari nõ forẽt: subaudiri possent. Sic aũt triangulũ in recta linea data constituitur æquilaterũ.

puto. Cætera maioris operis: ac spiritus latini præceptores reliquendo necessaria grammaticis fecerunt. Græci magis operum suorum & onera & modum norunt.

An oratori futuro necessaria sit plurium artiũ scientia.

Haec de grammatica q̃ breuissime potui: nõ ut oĩa dicerem sectatus: quod infinitum erat: sed ut maxime necessaria. nunc de cæteris artibus quibus instituẽdos priusq̃ rhetori tradantur pueros existimo: strictim subiungam: ut efficiatur orbis ille doctrinæ: quã græci κυκλοπαιδίαν uocant. Nam iisdem fere annis aliarum quoq; disciplinarum studia ingredienda sunt: quæ qa ipsæ artes sunt & esse perfectæ sine orandi scientia non possunt: nec rursus ad efficiendũ oratorem satis ualẽt solæ: an sint huic operi necessariæ: quæritur. Nam quid inquiũt ad agendã causam dicẽdam ue sententiam pertinet scire: quẽadmodum in data linea constitui triangula æquis lateribus possint? aut quo melius uel defendet reũ: uel reget consilia: qui cytharæ sonos nominibus & spaciis distinxerit? enumerent fortasse multos q̃libet utiles foro: qui nec geometren audiuerũt: nec musicos: nisi hac cõmuni uoluptate aurium intelligant. Quibus ego primum hoc repondeo: quod & M. Cicero scripto ad Brutum libro frequentius testatur: non enim a nobis institui oratorem: q̃ sit aut fuerit: sed imaginem quandam cõcepisse: nos animo perfecti illius ex nulla parte cessantis. Nã sapientẽ formantes: eũ q sit futurus cõsumatus undiq;: & ut dicunt mortalis quidam deus: non modo cognitiõe cælestium uel mortaliũ putant instituẽdum: sed per quædam parua sane si ipsa demum existimes: ducunt: sicut exquisitas interim ambiguitates: non quia ceratinæ aut crocodilinæ possint facere sapientem. sed quia illum ne in minimis quidem oporteat falli. Similiter oratorem qui debet esse sapiens: non geometres faciet aut musicus: quæq; his alia subiungam. Sed hæc quoq; ar

Quæ quia ipsæ artes sunt & esse perfectæ sine orandi scientia non possunt. nec rursus ad efficiendum oratorem satis ualent solæ: an sint huic operi necessariæ: quæritur. Hic quidem locus sine ulla menda esse plerisque uidetur. Mihi uero non ieptus modo: uerum falsus quoque esse hic sensus: nisi corrigatur. Quid enim geometræ musicoue orandi scientia opus est? Profecto hi sine arte oratoria possunt esse perfecti. Sic igitur emendetur ut his ascribatur. & perfecta & potest singulari numero legantur: ut cum scientia congruant hoc modo. Et esse perfecta sine his orandi scientia non potest. Ars enim oratoria citra cognitionem aliarum disciplinarum perfecta esse non potest. Non quia ceratinæ aut crocodilinæ possint facere sapientem. Ambiguitates quædam ideo ceratinæ uocantur quia in illis multa de cornibus mentio habetur. κέρατα nanque cornua dicuntur. Quale hoc est. quicquid non amisisti habes. Cornua nõ amisisti. Cornua igitur habes.

Qui uero cerastinæ a ceraste serpēte putāt legēdū:ii opinionis suæ uiderint rōnē.Mihi quidē & ceratinæ sensui uidentur conuenire:& ita in antiquo legitur exemplari.Huc accedit quod Diogenes laertius quāsdam argumentationes cornuta ait appellari:quibus cum alii:tum Stoici atqꝫ in primis Chrysippus utebantur: quale est & id quod de cornibus dixi: & hec.Qui mysteria prophanis indicat impius est. Indicat autem mysteria prophanis hierophanta.est ergo impius hierophanta.Item Qui Megaris est:Athenis non est.est autē homo megaris.nō est igitur homo Athenis.Item quod loqueris per os tuum trāsit.Currum autem loqueris.Currus ergo per os tuum transit.de huiusmodi ambiguitatibus Fabium sentire facile contēderim atqꝫ eo magis ꝙ ābiguitas ad uerba & orationem nō ad res solet referri.Quædā appellant crocodilinæ a crocodilo nili bellua peculiari.fingitur enim crocodilus pueꝝ cuiusdam rustici iuxta Nili ripam rapuisse: quem patri multis præcibus ac lachrymis reposcenti pollicetur crocodilus:si uerū responderit se redditurū. Rusticus se uerum esse dicturum asseuerat. Tū crocodilus.Dic miser.Redam ne tibi puerum? Subiecit ille Reddes. falso respondisti inquit Crocodilus.Non enim restituam.Si respōdisset.Non reddes Pulchre dicis īntulisset Crocodilus.Neqꝫ enī reddere uolo.Huiusmodi igit̄ sophismata decipulæqꝫ ac captiōes hinc Crocodiliæ uocāt. Et muta animalia mellis illum immutabilem humanæ rationi saporē uario florum ac succorū genere perficiunt. Inimitabilem in quibusdam emēdate legitur exemplaribus.

a Tquæ ego uel iudicio ueterum.Atqꝫ citra diphthongum ut sit copula scribendum est.eleganter autem ut omnia colligit musicam q̄ maxīe oratori esse necessariam.Vt iidem musici & uates & sapientes iudicarentur.Hoc strabo ī primo de geographia libro multis colligit argumētis. Quorum utrūqꝫ diis genitum.De his Virgilius in bucolicis Nō me carminibus uīcet nec thracius orpheus Nec linus.huic mater q̄uis atqꝫ huic pater adsit. Orphei calliopea.lino formosus apollo.de orpheo uero Horatius ī arte poetica .Siluestres homines sacer īterpresqꝫ deorum Cædibus & uictu fœdo dterruit orpheus.dictus ob hoc lenire tygres rabidosqꝫ leones. Cum pythagoras atqꝫ eum secuti uulgauerūt.Vt coniunctiui modi sit uulgauerint est legēdum Quam postea sit lyra imitata. Lyra ad imitationem harmoniæ mundi primum habuit septem

res:ut sit consumatus:iuuabunt:nisi forte Antidotum quidē atqꝫ alia:quæ oculis aut uulneribus medentur ex multis atqꝫ interim contrariis quoqꝫ inter se effectibus componi uidemus.Q uorū ex diuersis fit illa mixtura una: quæ nulli earum similis est:quibus constat:sed ꝓprias uires ex omnibus sumit:& muta animalia mellis illum inimitabilem humanæ rationi saporem uario florum ac succorum genere perficiunt:nos miramur si oratio:qua nihil præstantius homini dedit prouidentia:pluribus artibus eget:quæ etiam cum se nō ostēdūt ī dicēdo:nec ꝓferūt:uim tamē occultā suggerūt & tacite quoqꝫ sentiūtur.fuit aliquis sine his disertus.at ego oratorem uolo.non multum adiiciunt:sed utiqꝫ non erit totum:cui uel parua deerunt.& optimum quidem hunc esse conueniet.Cuius etiam si in arduo spes est:nos tamen præcipiamus omnia:ut saltem plura fiant.Sed cur deficiat animus.natura enim perfectum oratorē esse nō prohibet: Turpiterqꝫ desperatur quicquid fieri potest.

De musice & eius laudibus

a Tqꝫ ego uel iudicio ueterū poteram esse cōtentus.Nā quis ignorat musicen:ut de hac primum loquar:tātū illis iam antiquis temporibus non studii modo uerum etiā uenerationis habuisse:ut iidē musici & uates & sapientes iudicarentur? Mittam alios:Orpheus & Linus:quorū utrūqꝫ diis genitum:alterum uero ꝙ rudes quoqꝫ atqꝫ agrestes animos admiratione mulceret:non feras modo:sed saxa etiam siluasqꝫ duxisse:posteritatis memoriæ traditū est. Et Timagenes auctor est omnium in litteris studiorum ātiquissimā musicen extitisse.Et testimonio sunt clarissimi poetæ: apud quos inter regalia conuiuia laudes heroum: ac deorum ad citharam canebantur.Iopas ille Virgilii Nonne canit errātem lunam solisqꝫ labores:& cætera:quibus certe palam cōfirmat auctor eminentissimus musicen:cum diuinarum etiam reꝝ cognitiōe eē coniunctā.quod si datur erit etiam oratori necessaria:si quidem ut diximus: hæc quoqꝫ pars quæ ab oratoribus relicta a philosophis est occupata:nostri operis fuit:ac sine omnium talium scientia non pōt eē perfecta eloquētia.Atqꝫ claros noīe sapiētiæ uiros nemo dubitauerit studiosos musicæ fuisse:cū Pytagoras atqꝫ eū secuti acceptā sine dubio ātiqtus opīonē:uulgauerit mūdū ipsū eius rōne eē cōpositū:quā postea sit lyra imitata:nec illa mō cōtēti dis

chordas.unde canit poeta Septem diſcrimina uocum.Terpander octauam.Simonides addidit nonã. Sonum quoq; his motibus dederunt.Singulis planetarũ orbibus ſinguli attribuũtur ſoni: de quibus in ſomnium Scipionis Macrobius diffuſe diſſerit. Nam Plato cum in aliis quibuſdam: tum præcipue in Timæo: ne intelligi quidem: niſi ab iis qui hanc quoq; partem diſciplinæ diligenter perceperint: poteſt.Hoc idẽ Hieronymus in Eſaiam teſtatur.Deniq; Timæum inquit de mundi harmonia: aſtrorũq; curſu & numeris diſputantẽ ipſe: qui interpretatus eſt: Tullius ſe non intelligere profitetur. Exercitus Lacedæmoniorũ muſicis accenſos modis.Plutarchus in libro de muſica inquit ὅτι τὸ καλούμενον καςόρειον μέλος μεταύλων ἤδετο παρα τουσ λάκεδαιμονιοισ ὁπότε εισ τοισ πολεμικουσ κινδυνουσ ἐξέλθοιεν hoc eſt Quod uocatur caſtoreum cãticum cum tibiis canebatur a lacedemoniis cum ad bellica pericula egrederentur. Quorum concentus quantum eſt uehementior Quanto ut legatur ratio grammatica exigit. Cornua uero ac tubas in legionibus habuiſſe Romanos ſignificat etiã Ouidius ĩ primo metamorphoſeos. Non tuba directi. non eris cornua flexi.& Vegetius q de re militari ſcribens ita præcipit Habeat præterea legio tubicĩes & cornicĩes buccinatores. Tubicẽ ad bellum uocat milites & rurſũ receptui canit.Ergo quotiens ad aliquod opus exituri ſunt milites ſoli tubicines canunt.quotiens mouẽda ſũt ſigna: cornicies canũt. Quotiens autem pugnatur & cornices & tubicines canũt. Et eius ſectæ principes.De ſtoicis intelligit: qui philoſophorum ſeueriſſimi ſunt habiti.eorũ uero principes fuere Zeno.Cleãthes.Chryſippus. Velut numeri nobis dediſſe. Muneri legendum eſſe conſtat ut intelligamus dono dediſſe. Cũ Sophron oſtendit mimorum quidem ſcriptor. Mimus poema eſt ſimile comœdie κατ᾽ ἐξοχὴν ſic appellatum quod potiſſimum in eo geſtus hominum effingerẽtur. Mimorum autem clari ſcriptores apud græcos Sophron & Philiſtio: apud latinos Laberius & Publius Syrus: quorum carmina quædam cognita pulchra refert Machobrius ĩ Saturnaliũ ſecũdo. Et Maricas q eſt hyperbolus.De hẏpbolo Cicero ĩ bruto memĩt de glaucia loqñs.Homo ſimillimus ĩqt Atheniẽſis hẏp̄boli: cuius ĩprobitatẽ ueteres atticoꝝ comœdiæ notauerũt.Eſt ergo nomẽ ꝓpriũ nõ a loco deriuatũ ut q̃dẽ putãt. Ariſtophanes quoq; nõ uno libro ſic iſtitui pueros ãtiqtus ſolitus eẽ demõſtrat.Solitos legẽdũ eẽ aptius ẽ quã ut ſit admonẽdũ. Ariſtophanes aũt multo plures ſcripſit comœdias q̃ extẽt. Et apud menãdrũ ĩ hypolimæo.Syllaba ẽ aſcribẽda ut hypobolimæo legatur.Dicitur autẽ hypobolimæos ſubditicius.Eſt enim comœdiæ nomẽ: cuius argumentum eſt Filius ſubditicius.Menandri uero comœdiæ non extant. Se pſaltris & geometris multa dicit

ſimiliũ cõcordia: quã uocant harmoniam: ſonum quoq; his motibus dederunt.Nã Plato cũ in aliis quibuſdã: cum præcipue ĩ timæo: ne intelligi quidem niſi ab iis qui hanc quoq; partem diſciplinæ diligenter perceperint põt. Quid de phĩs loquor? quorum fons ipſe Socrates iam ſenex iſtitui lyra non erubeſcebat? duces maximos & fidibus & tibiis ceciniſſe traditũ eſt.exercitus lacedæmoniorum muſicis accẽſos modis. Quid aũt aliud in noſtris legionibus cornua ac tubæ faciunt: quorum cõcentus: quãto ẽ uehemẽtior: tãtũ romana in bellis gloria cæteris præſtat? Non igitur fruſtra Plato ciuili uiro: quẽ πολιτικὸν uocant neceſſariam muſicẽ credidit.& eius ſectæ: quæ aliis ſeueriſſima: aliis aſprima uidetur principes in hac fuere ſentẽtia: ut exiſtimarẽt ſapiẽtum aliquos non nullam opam his ſtudiis accomodaturos Et Lycurgus duriſſimaꝝ lacedæmõiis legũ auctor muſices diſciplinam probauit.atq; eam natura ipſa uidetur ad tolerandos facilius labores: uelut muneri nobis dediſſe. Siquidẽ & remigẽ cantus hortatur: nec ſolum ĩ his opibus: in quibus plurium conatus: præeũte aliqua iucunda uoce conſpirat: ſed etiam ſingulorum fatigatio qualibet ſe rudi modulatione ſolatur.Laudem adhuc dicere artis pulcherimæ uideor: nondum tamen eam oratori coniungere.Trãſeamus igitur id quoq; quod grammatice quondam ac muſice iunctæ fuerunt.Siquidem Architas atq; Ariſtoxenus etiã ſubiectam grammaticen muſicæ putauerũt: & eoſdem utriuſq; rei præceptores fuiſſe: cũ Sophron oſtendit mimorũ quidem ſcriptor.Sed quem Plato adeo probauit: ut ſuppoſitos capiti libros eius: cum moreretur: habuiſſe tradatur: tũ Eupolis apud quem prodamus & muſicen & litteras docet. Et Maricas: qui eſt hyperbolus: nihil ſe ex muſicis ſcire: niſi litteras confitetur. Ariſtophanes quoq; non uno libro ſic inſtitui pueros antiquitus ſolitos eẽ demonſtrat.Et apud Menãdrum in hipobolimæo ſenex qui repoſcenti filium patri uelut rationem impendiorum: quæ in educatione contulerat opponens ſe pſaltis & geometris multa dicit dediſſe. Vnde

etiam ille mos ut in conuiuis post cœnam circūferretur lyra cuius cum se imperitum Themistocles cōfessus esset: ut uerbis Ciceronis utar: habitus ē indoctior. Sed ueterū quoq; romanorum epulis fides ac tibias adhibere moris fuit. Versus quoq; saliorum habent carmen. Quæ cū omnia sint a Numa rege instituta: faciūt manifestū: ne illis quidē qui rudes ac bellicosi uidentur: curam musices: quantam illa recipiebat ætas defuisse. Deniq; ī prouerbium usq; græcorum celebratum est: īdoctos a musis atq; gratiis abesse. Verum quid ex ea ꝓprie petat futurus orator disseramus. Numeros musice habet duplices: in uocibus & in corpore. utriusq; enim rei aptus quidā modus desideratur. uocis rationē Aristoxenus musicus diuidit ī ρυθμοσ & μελοσ & μετρον quorū alterū modulatione: canore alterum ac sonis constat. Num igitur hæc omnia oratori necessaria? quorum unum ad gestum: alterum ad collocationem uerborum: tertium ad flexus uocis: qui sunt in agēdo quoq; plurimi pertinet? nisi forte in carminibus tantū & in canticis exigitur structura quædam: & in offēsa copulatio uocum: & in agēdo superuacua est. aut non compositio & sonus in oratione quoq; uarie ꝓ rerum modo adhibetur: sicut ī musice. Nanq; & uoce & modulatione grandia elate: iucunda dulciter: moderata leniter canit: totaq; arte cōsentit: cum eorum quæ dicuntur affectibus. Atqui in orando quoq; ītēsio uocis. remissio. flexus pertinet ad mouēdos audiētium affectus. Aliaq; & collocationis & uocis: ut eodē utar uerbo: modulatione cōcitationē iudicum. alia misericordiam petimus: cum etiam organis: quibus sermo exprimi non pōt: affici animos ī diuersum habitum sentiamus. Corporis quoq; decens & aptus motus ꝙ dicitur ευρυθμια ē necessarius: nec aliunde peti pōt: in quo pars actiōis non minima consistit: qua de re sepositus nobis ē locus. age si habebit in primis curam uocis orator: quid tā musices propriū? Sed ne hæc quidē præsumēda pars ē: ut uno interim contēti simus exēplo. C. Gracchi præcipui suorum temporum oratoris: cui cōcionāti consistens post eum musicus phystula: quam tonarion uocāt: modos quibus deberet intendi ministrabat. Hæc ei cura inter turbidissimas actiones uel terrenti optimates: uel iam timenti fuit. Libet propter quosdam imperitiores etiam crassiore: ut uocant: musa dubitationē huius utilitatis eximere. nā poetas certe

dedisse Psaltis r littera expuncta legendum est. Psaltes enim dicitur cantor απο του ψαλλειν hoc est a canendo. Vnde fœmininum psaltria dicitur fidicina. Vt uerbis Ciceronis utar. In primo Tusculanarū quæstionum libro hoc Cicero commemorat. Numerus musice habet duplices. Numeros legendū esse ne admonendi quidem sumus. Non solum autem oportet flectere uocem: sed etiam corporis gestu cantum commendare. Vocis rationem Aristoxenus musicus diuidit in ρυθμον & μελοσ & μετρον. ρυθμοσ numerus latine dicitur ut illud Horatii Numerisque fertur lege solutis. μελοσ dicitur modulatio. Metron mensura interpretatur. De his. A. Gellius libro decimosexto sic inquit. Longior mēsura uocis rhythmos dicit altior melos. & alia species μετρον quæ appellatur: per quam syllabarum longarum & breuium & mediocrium iunctura ac modulus cōgruens cum principiis geometriæ: aurium mensura examinatur. Boethius quoq; in primo de musica libro hac eadē utitur diuisione. Tria igitur genera sunt inquit: quæ circa artem musicam uersantur. unū genus est quod instrumentis agit. Aliud fingit carmina. Tertiū quod instrumentorum opus carminaque diiudicat. Hinc uero colligitur eos errare qui μελοσ εμμετρον legunt: cum & μετρον legendum sit. Quorum alterum modulatione: canore alterum ac sonis constat. Num igitur hæc omnia oratori necessaria Nisi emendetur hic sensus: uidebitur Fabius negare: quod affirmare contendit. Interrogatio nanque affirmatiua in negationem solui solet. Quare non negādi aduerbium ascribatur: sicque legatur. ꝙuis exemplaria omnia preter uetustum refragentur. Non igitur hæc omnia oratori necessaria? significat enim maxime necessaria esse. Affici animos in diuersum habitum sententiamus Ten syllaba ex ultimo uerbo eradatur: ne tabellionum barbariei apud quos uerbum istud est frequentissimum astipulari Fabius uideatur. Corporis quoque decens & aptus motus: qui dicitur ευρυθμια est necessarius. nec aliunde peti potest. In quo pars actionis non minima consistit. Pronunciatio: quam eandem Fabius uocat actionem: in uocem distribuitur & gestum. de hac in undecimo uolumine plene præcipitur. Sed ne hæc quidem præsumēda pars est. hoc est degustanda. sed tota percipienda. Quam tonarion uocāt. Phystula tonarios a tono est deriuata. Huius autem rei & Valerius in octauo. & Cicero meminit

in tertio de oratore. Hæc ei cura. In uetusto exēplari & copula est ascripta. hoc modo. Hæc ei & cura. At siquis tam cæcus animi est ut de aliis dubitet illos certe ad lyram carmina composuerūt. Hic locus ita est deprauatus ut oratio ne congrua quidem uideat. Nec me quicquam in hoc uetus exemplar iuuit. Non modo autem qui relatiuum est ascribendum: uerum alia quoque deesse uidentur. Significat uero lyricorum opera citra musicen recte concinneque non posse legi: quod quidem ita uerum est: ut pauci admodum sint: qui numeros Horatianis Pyndaricisque carminibus congruentes accommodare sciant. Cum uero antiquitus usque a Chirone atque Achille usq; ad nostra tēpora. Primū usq; eradendum uidetur. Sensui.n. satis est secundū. Achilles autem musicam quoq; a chirone nutricio doctus fuit. Excidit. eripuit. Penultima autem huiusmodi uerbi apice notanda est. cū sit longa. ne excidit eadem correpta legatur: quod lōge diuersū ab eo significat. est aūt sumpta translatatio ab iis qui castrant: qui excidi propriæ dicuntur. Nā psaltria & spadicas etiā uirginibus probis recusāda. sed cognitionem rationis: quæ ad mouendos leniendosque affectus plurimum ualent. Hic quoq; locus ita mendis scatet ut & castigatu difficillimus sit: & quid uelit sibi Fabius minime percipiatur. In uetusto quidem exemplari psalteria legitur emēdate. Cætera uero ut in aliis corrupte. Fortasse autem sic emendaretur: si loco nam legatur Hæc. & Sambuca non spadicas. & secūdum loco sed particulæ quæ relatiuo in locū suū trāslato. hoc modo. Hæc psalteria & sambuca etiam uirginibus probis recusanda: quæ secundū cognitionem rationis ad mouendos leniendosq; affectus plurimū ualent Hinc quidem aliquis elicitur sensus: sed qui mihi plene non satisfacit. Nam Sambuca ut psalteriū instrumētum est musicum. Sambuca enim species est cytharæ triangularis: ad quam prisci iambos canebant. Eius primus inuētor Ibycus fuisse memoratur. Sambyces uero ut inquit Polybias: machinæ sunt obsidionales. Spadicas autem prorsus sensui repugnat. Nā spadica ut in secundo inquit gellius græci uocāt auulsum e palma termitem cū fructu & phœniceum colorem ut idem in tertio. Nos sicuti dixi phœniceum. græci φοίνικα alii σπάδικα appellant: quoniam palmæ termes ex arbore cum fructu auulsus spadix dicitur. Nam Pythagoram accepimus. Idem narrat Boetius in prohœmio de musica. Qui sacrificanti phrygium cecinerat. Phrygios modos qui a Marsia Phrygio inuenti fuisse dicuntur: ut lydii ab Amphione. Dorii a Thamyra Thrace. In geometria partem fatentur esse utilē. Geometria terræ mēsura īterpretat. Eius uero īuētores primi ægyptii dicūt fuisse. Cū.n. nilus sua inūdatōe singulis fere annis terminos agro℞ cōfunderet coacti sunt mensuræ rōnē adhibere. A græcis uero cū aliis tū Euclide ita est ampliata: ut ab ipso pfecta fuisse iudicet. Cōtinet aūt arithmeticā simul & astrologiā: ut aperte Fabius ipse ostēdit. Geometriā uero eē necessariā oratori multis rōibus cōprobat. Quæ uero subiiciūt exēpla peritis quidē geometriæ perceptu facillima uident. Imperitis uero ita difficilia: ut ne quidē pluribus uerbis exposita percipi possint. Qui ergo hoc caput pfecte ītelligere cupit: geometriæ incūbat. Sane. Sed pdesse

legēdos oratori futuro concesserint. Num igitur hi sine musice? at siquis tam cæcus animi ē: ut de aliis dubitet: illos certe qui carmina ad lyram composuerunt. Hæc diutius forēt dicenda: si hoc studium uelut nouum præciperem. Cum uero antiquitus a Chirone: atq; Achille usq; ad nostra tempora apud omnes: qui modo legitimam disciplinam non sint perosi: durauerit: non est commitendum: ut illa dubia faciā defensionis sollicitudine. Q uanuis autem satis iam ex ipsis quibus sum modo usus exemplis: credā esse manifestum: quæ mihi & quatenus musice placeat: apertius tamen profitēdum puto: non hanc a me præcipi: quæ nunc in scænis effœminata: & impudicis modis fracta: nō ex parte minima: siquid in nobis uirilis roboris manebat excidit. Sed qua laudes fortium canebantur quaq; & ipsi fortes canebant. Nam psalteria & spadicas etiam uirginibus probis recusanda: sed cognitionem rationis: quæ ad monendos leniendosq; affectus: plurimum ualēt. Nam & Pythagorā accepimus cōcitatos ad uī pudicæ domui afferendam iuuenes iussa mutare ī spondeum modos tibicīna composuisse. Et Chrysippus etiam nutricum: quæ adhibētur infantibus: allectationi suum quoddam carmen assignat. Est etiam nō īerudite ad declamandum ficta materia: in qua ponitur tibicē qui sacrificanti phrygium cecinerat: acto illo ī īsaniam: & per præcipitia delato accusari: quod cā mortis extiterit: quæ si dici debēt ab oratore: nec dici citra sciam musices possūt: quomō nō hāc quoq; artē necessariam esse operi nostro uel iniq consētiēt?

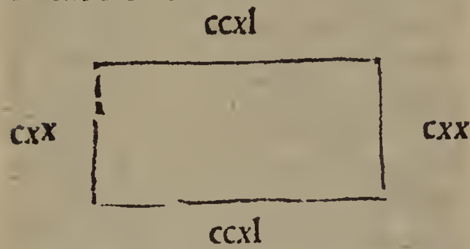
Commodam geometriam oratori.

IN geometria partem fatentur esse utilem teneris ætatibus. agitari nāq; animos atq; acui ingenia & celeritatem percipiendi uenire īde concedūt: sed prodesse eam: nō ut cæteras artes: cum præceptæ sint: sed cum discatur existimant. Id uulgaris opinio ē. nec sine cā sūmi uiri etiā īpensā

eam non ut cæteras artes. cum præceptæ sint: sed cum discant. Perceptæ ut intelligatur cognitæ & discatur n littera erasa legendũ est. Quidam enim geometriæ disciplina concedunt pueroꝝ ingenia acui: cum discit. Sed eam posteaq̃ percepta sit: nihil homini conferre aiunt. Hanc uero uulgarem esse opinionẽ Fabius asserit eamq; summoꝝ uiroꝝ auctoritate primum: deinde ratione confutat. Notanda est autem loquendi elegantia. Quod enim alii dicerent ea uulgaris opinio est: a Fabio elegantius dicitur id uulgaris opinio est. Iam cũ sit geometria diuisa in numeros atq; formas. Loco illius particulæ iam: cũ exponat fabius summos uiros nõ sine causa geometriæ operã dedisse: nam uidetur esse legẽdum. Iam enim ad coniũctionem modo sensuum utimur. Nam uero etiã causam assignat. Ea uero pars geometriæ quæ de numeris tractat arithmetica dicit. Quæ uero de formis ꝓprie geometria. Sed si digitoꝝ saltem incerto aut indecoro gestu a computatione dissentit: iudicatur indoctus. Hoc ex priscoꝝ cõsuetudine computandi sumptum esse uidetur. Nam singuli digitoꝝ articuli apud ueteres singulos numeros significabãt: quam quidem rationẽ multi etiam num in computando sequunt. Deniq; ꝓbationũ quæ sũt potẽtissimæ: græce apodixis uulgo dicunt. αποδειξισ trãsfert demonstratio: qđ genus argumẽtationis philosophoꝝ est propriũ ut plane in posterioribus analyticis probat Aristoteles. Est autẽ pluralis noĩatiuus αποδειξεισ sed græcus. Hic autẽ sensus integer hactenus fuit iudicatus: sed mihi sine mẽda minime esse uidetur. Quid enim ad propositum facit: si probationum potẽtissimæ uulgo apodixis græce dicuntur? Profecto nihil cum nos nõ hortetur hoc loco Fabius: ut græcis litteris incũbamus. Quare non græce: sed γραμμικαι hoc est lineares legendũ esse uel repugnantibus exemplaribus asserere non dubitarim. Atq; eo magis: quod Fabius ipse alibi huic nostræ correctioni astipulatur. Nã in quinto huius operis uolumĩe ubi de argumentis tractat: sic apodixin definit. Apodixis est euidens probatio. Ideoq; apud geometras γραμμικαι αποδειξεισ dicuntur. Si ergo potentissimæ probationum dicuntur γραμμικαι αποδειξεισ: hoc est lineares demonstrationes: de quibus sola geometria tractat: oratori danda est opera geometriæ: cũ oratio nihil aliud q̃ probationem petat. grammicæ autem απο τησ γραμμησ hoc est a linea dicũtur. Lineæ uero puncta & supficies geometriæ elemẽta esse cõstat. Quas pseudographias uocãt. Pseudographiæ falsæ ĩterptãt descriptiões: qbus ẽt nũ pueri arithmeticã discẽtes ludere solent. Pars sit necesse ẽ. Par lr̃a s expũcta legat. ut ad spaciũ referat.

huic scientiæ operam dederunt. Iam cum sit geometria diuisa in numeros atq; formas: numerorum quidem notitia nõ oratori modo: sed cuicunq; primis saltem litteris erudito necessaria est. in causis uero uel frequentissime uersari solet: in quibus actor: non dico si circa summas trepidat: sed si digitorum saltem incerto aut indecoro gestu a computatione dissentit: iudicatur idoctus. Illa uero linearis ratio: & ipsa quidem cadit frequenter in causas: si de terminis mensurisq; sũt lites. Sed habet maiorem quãdam aliam cum arte oratoria cognationem. Iam primũ ordo est geometriæ necessarius. nõne & eloquentiæ? Ex prioribus geometria probat ĩ sequẽtia: & certis ĩ certa: nõne id ĩ dicẽdo facimus? Quid illa propositarum quæstionum conclusio: non tota fere cõstat syllogismis? propter quod plures inuenies: qui dialecticæ similẽ q̃ qui rhetoricæ fateantur hanc artem. Verum & orator etiam si raro non tamen nunq̃ probabit dialectice. Nam & syllogismis si res poscet utetur: & certe enthymemate: qui rhetoricus est syllogismus. Deniq; probationũ quæ sunt potentissimæ grace apodixis uulgo dicũtur: Quid autem magis oratio q̃ probationem petit? falsa quoq; uerisimilia geometria ratione deprehendit. Fit hoc & numeris per quasdã quas pseudographias uocant: quibus pueri ludere solebamus. sed alia maiora sunt. Nam quis non ita proponenti credat? quorum locorum extremæ lineæ eandem mensuram colligũt: eorum spatium quoq; quod iis lineis cõtinetur: par sit necesse ẽ. at id falsum ẽ. Nã primũ refert cuius sit formæ ille circuitus: reprehensiq; ab geometris sunt historici: q magnitudinem insularum satis significari nauigationis ambitu crediderunt. Nam ut quæq; forma perfectissima: ita capacissima. Ideoq; illa circũcurrẽs linea: si efficiet orbẽ: quæ forma est in planis maxime perfecta: amplius spacium cõplectetur: q̃ si quadratum paribus oris efficiat. rursus quadrata triangulis. triãgula ipsa plus æquis lateribus q̃ ĩæqualibus. sed alia forsitan obscuriora. Nos facillimum & imperitis sequamur expimẽtũ. Iugeri mẽsurã ducẽtos & quadragita lõgitudinis pedes eẽ: dimidioq; in latitudine patere: nõ fere qsq̃ est q ignoret: & q sit circuitus: & quãtũ cãpi claudat

Quod nero inquit Fabius id falsum esse certum est.Nam id spacii:quod a linea in orbem ducta comprehenditur:amplius est:q̄ quod ab eadem linea in quatuor latera diuisa cōplectitur.Hoc enim spatiū quod a figura orbiculari continetur:maius est q̄ hoc quod a quadrato designatur. Triangula quoque minus spatii q̄ quadrata comprææhendunt:atque adhuc minus quæ iæqualibus lineis constant.hoc enim triangulum quadrato minus.hoc uero triangulo inæqualibus lineis descripto plus spacii comprehendit. Quanuis hoc exēplū facillimum uideatur: descriptione tamē apposita facilius percipietur.Ea est huiusmodi.

Iugerum autem uocabatur ut scribit Plinius in decimo octauo naturalis historiæ.quod uno iugo boum in die exarari potuisset. Actus in quo boues agerent cum aratro uno impetu iusto.Hic erat cētum uiginti pedum .duplicatusq; in lōgitudinem iugerum faciebat. Dona amplissima imperatorū ac fortium ciuium quantum quis uno die plurimum circumarauisset.

At centeni & octogeni in quanque partem pedes idem spacium extremitatis.Loco extremitatis in quibusdam exēplaribus exterminant recte legitur.hoc est determinant ac designant. Quomodo autem tantūdē spatii designet cētū & octoginta pedibus in quanq; partē subiecta apte ostēdit descriptione.

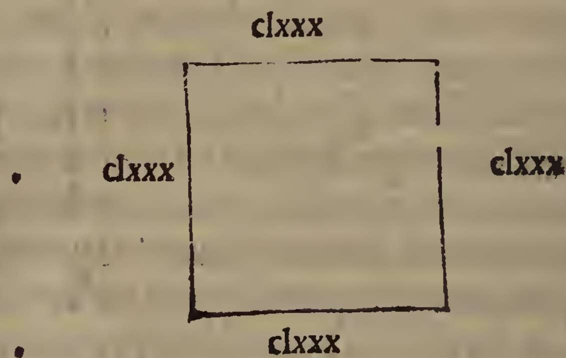
Sed multo magis diuisæ q̄tuor lineis areæ faciunt. Pro illo magis fortasse maius legendum est ut ad spacium possit referri. Areæ uero quatuor lineis ita possuut distigui ut subiecta mōstratur descriptiōe.

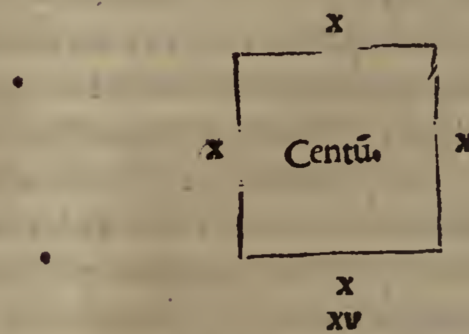
Nam deni in quadrā pedes:quadraginta per oram:intra centum. Hoc quidē facile est computatu: sed adhuc facilius redditur hac descriptione.

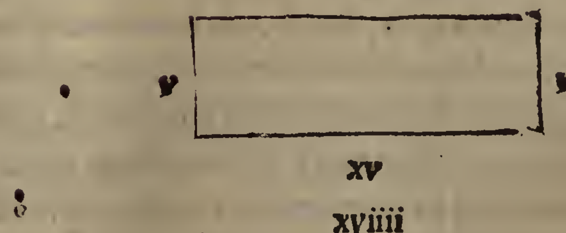
At si quini deni.Hoc quoque tali descriptione demonstratur.

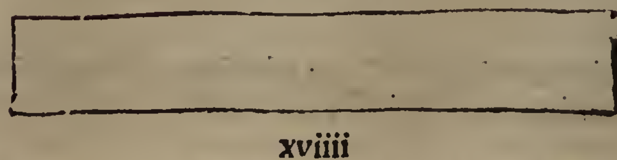
Si uero porrecti utrinque.undeuiceni singulis distent Vndeuiceni decem & nouem dicuntur. Huius autē descriptio talis est. At si quini deni per latera:qni in fronte sint Ex illo amplectūtur :quartam partem deducent eodem circūductu. Quod relatiuum sensus integritas exposcit.Ascribatur ergo:ut legatē ex illo quod amplectunt. Quid quod se eadem geometria tollit ad rationem usque mundi?Periphrasis est astrologiæ: quæ geo/

Iugeri mensura ducentos & quadraginta colligere expeditum:At centeni & octogeni in quanq; partem pedes idem spacium exterminant.Sed multo magis diuisæ quatuor lineis areæ faciūt.Id si computare quem piget breuioribus numeris idem discat.nam deni in quadram pedes quadraginta per oram.intra cētum erunt.At si quini deni per latera:quini in fronte sint ex illo quod amplectuntur quartam partem deducent eodem circūductu.Si uero porrecti utrinque undeuiceni singulis distent:non plures intus quadratos habebunt q̄ per quot lōgitudo ducetur. quæ circūibit aūt linea eiusdem spatii erit: cuius ea quæ centum cōtinet.Ita quicquid formæ quadrati detraxeris amplitudini quoque pibit . ergo & id fieri pōt : ut maiore circuitu minor loci amplitudo claudatur.hoc in planis:nam in collibus uallibusq; ēt īpito patet plus soli esse q̄ cæli. quid? q̄ se eadem

metriæ subiicitur. Mathematicæ.n.quatuor cōiūctæ sunt atq; colligatæ. omnium uero geometria est fundamentum. An uero cum Pericles athenienses solis obscuratione territos milites redditis eius rei causis metu liberauit. Pericles ut in eius uita narrat Plutarchus centum ac quinquaginta nauibus paratis ac instructis: cum suam iam triremem conscendisset: ecce solis defectio icidit: Inductisq; tenebris attoniti oēs ueluti magno quodam ac tetro prodigio animis conciderunt. Cum igitur gubernatorem quoq; perterritum atq; animi dubium intueretur Pericles: sublatam ad eius faciem opposuit chlamydem. Velatisque oculis rogauit: nunquid horrendum eius rei signum putaret. Abnuente illo: Quid igit̃ interest inquit: aut quid distat hoc ab illo: nisi quod maius quiddam est chlamyde id: quod nūc tenebras agit? Aut sulpitius ille gallus. De hoc sulpitio sic Cicero in Bruto meminit. C. Sulpitius gallus q̄ maxime omnium nobilium græcis litteris studuit. Isq; oratorum in numero est habitus: & fuit reliquis rebus ornatus atq; elegās. Hæc Cicero de gallo. Is cū in exercitu. L. Pauli bellum contra Persen Macedoniæ regē gerentis esset: Luna quadam nocte defecit: qua re cū maxime militum animi forēt perturbati: orōne galli Sulpicii ab imperatore in concionē producti fuere confirmati. Tantus uero Macedonas timor iuasit: ut postero die collatis signis Perses rex uiuus caperetur. Id uero etiam ex uerbis Plynii colligitur. Sic enim in secundo innuit. Et rationem quidem defectus utriusque primus Romani generis ĩ uulgus extulit Sulpitius gallus: q cōsul cū. M. Marcello fuit. Sed cū tribunus militū sollicitudine exercitu liberato pridie q̄ Perses rex supatus a Paulo est: in cōcionē ab iperatore pductus ad prædicēdā ecclipsin mox & cōposito uolumine. Quod si Nicias in Sicilia scisset nō eodē confusus metu pulcherrimum Atheniensium exercitum non perduxisset. Perdidisset ut legatur uerus sensus exigit. Hoc uero Thucidides in septimo narrat. Quare illum legat qui plene hanc historiā cognoscere cupit. Nicias enim a syracusanis repulsus cum in eo esset: ut e portu ipsorum classem deduceret: luna defecit: quod quidem ipse tanq̄ ominosum accipiens profectionem in aliud distulit tempus. Syracusani uero portus angustias occludentes pulcherrimam Atheniensium classem icenderūt. De hoc etiam Plynius in secundo naturalis historiæ libro mentionem facit. Quo pauore inquit ignarus causæ Nicias Atheniensium imperator ueritus classem portu educere opes eorum afflixit Sicut Dion non est tali casus deteritus. Casu.s. littera erasa legatur. Dion autem syracusanus ciuis fuit utriq; Dyonisio admodum familiaris: qui cum a iuniore Dionysio Syracusis foret eiectus corinthum confugit: ibiq; exercitu comparato non tam suis copiis q̄ tyranni odio fretus in Siciliam reuersus est: ac tertio die postq̄ insulā attigit: Syracusas introiuit. Demum autem fraude cuiusdam callicratis qui cum eo ex peloponeso uenerat interfectus est. Cum autem pridie q̄ Syracusas intraret luna defecisset nihil ipse territus eam defectionem malum tyrāno portendere militibus persuasit. Sint extra licet usus bellici. Quid sibi uelit hoc loco Fabius mihi parum liquet si extra legat̃. Neque.n. aut sensui aut orationi congruit. Quod quidem a quoq̄ professorum hactenus non esse animaduersum sane q̄ miror: cum & flagitium grande sit librariorum imperitia admissum qui illud extra tribus litteris scriptum ita ut a uocalis x litteræ super poneretur repiētes putauerūt extra significare exempla cum etiā num a notariis sic scribantur. Quare non extra: sed exempla integritas sensus exposcit. Itaq; etiam refragantibus omnibus quæ quidem ego uiderim exemplaribus legendum ē. Transeamusq; quod Archimedes De Archimede clarissimo mathematico & Liuius ĩ secūdo bello punico & plutarchus in uita Marcelli multa narrant: Vnius enim Archimedis industria Syracusæ diutius Marcello restiterunt. Quibus difficilior alia ratione explicatione ut de ratione diuidendi. de sectione in infinitum. de celeritate augendi: linearibus illis probationibus solui solere. Pro quibus nisi quarum legatur & pro explicatione explicatio est: sensus minus pcipietur. Huiusmodi autem quæstiones ab iis pᵉtissimum tractātur qui nūc calculatores uocantur. Diuidēdi quoq; legēdū est nō uidēdi ut qdā ad opticē: quæ pspectiua dr̃ referētes. lineares aūt pbationes eas

geometria tollit ad rōnem usq; mundi? in qua cum siderum certos constitutosq; cursus numeris docet: discimus nihil esse inordiatū atq; fortuitum: quod ipsū nōnunq̄ ptinere ad oratorem potest. An uero cum pericles athenienses solis obscuratione territos: redditis eius rei causis metu liberauit. Aut cum Sulpicius ille gallus in exercitu. L. Pauli de lunæ defectione disseruit: ne uelut prodigio diuinitus facto militum animi terrerētur: non uidetur esse usus oratoris officio Quod si Nitias ĩ sicilia scisset nō eodē coufusus metu pulcherrimum atheniensium exercitū pdidisset: Sicut Dion cū ad destruendam Dionisii tyrānidem uenit: nō ē tali casu deterritus. Sit extra licet usus bellici: trāseamusq; q᷒ Archimedes unus obsidionē Syracusaꝝ ĩ lōgius traxit. Illud utiq; iā ppriū ad efficiēdū: qđ ĩtēdimus plurias qōnes qbus difficilior alia rōne explicatōe: ut de rōne diuidēdi: de sectione in ĩfinitum. de celeritate augēdi linearibus illis probationibus solui solere: ut si ĩ est oratori: qđ pxius demōstrabit liber. De omnibus rebus dicendum nullo modo sine geometria esse possit orator. De prima pronūtiatione & gestus ĩstitutione.

Fabius uocat: quas pauloante
grãmicas apodixis appellauit.
Dãdũ aliquid comœdo quo/
que. Comœdi ĩterim actores
comœdiarũ dicuntur. interim
qui docent & gestum & uocẽ
uniuscuiusque imitari. Ad hos
igit̃ pueros eẽ mittẽdos p̄cipit
Fabius & ad decoros gestus p̄ci
piendos & ad corrigendã uocẽ
atq; commendandam: non ut
mimi histrionesque efficiãtur.
Ne gustus quidẽ oĩs ac mo/
tus a comœdiis petendus est.
Gestus ac comœdis i altera era
sa legendum esse facile est uide
re. Nec excursionibus nimi/
is. Pro nimiis sensui nimius ma
gis cõuenire uidet̃. Ne puero
illas quidẽ circa s litteram de/
licias hic magister feret. Multi
non solum pueri sed etiam uiri
in s littera pronuncianda spiri/
tum nimium producunt: ut si/
billare uideantur. Et cum. c.
at similiter g non ualuerunt.
Ac legatur non at: quæ cum sit
aduersatiua sensui non conue/
nit. Nec oris inanitatem re/
sonare. m. littera expuncta ina/
nitate uidet̃ legendũ. Quod
græci καταπεπλασμενον di-
cunt καταπλάσμειν obstru/
ere sigificat atq; opturare. ũde
καταπεπλασμενον obstrusũ
dicitur atque obturatum. Hoc
autem uitio & pleriq; transal/
pinorum natura. & insulsi qui
dam laborãt de ĩdustria si quã
do latinam pronunciant ora/
tionem. Altero pene oculis
ipse premeretur. Oculus pro
oculis legendum esse ne admo
nendum quidem est. Ne il/
los quidem reprehenderi qui
palæstricis paulum etiam uaca
uerit. palæstrici a palæstra quæ
latine lucta dicitur: sunt deno/
minati. Dupliciter autem acci/
piuntur: ut subiicit Fabius. mo
do. n. pro athletis ipsis & lucta/
toribus qui etiã palæstritæ di/
cuntur. modo pro iis a quibus
motus corporis formant̃ cor/
poraque ipsa exercentur accipi
consueuerunt: quales nunc ui/
dentur esse: qui saltare docent
Cum præsertim hæc chiro
nomia: quæ est ut nomine ipso
declaratur lex gestus. chirono/
mia ad uerbũ transfertur lex

Dandum aliquid comœdo quoq; eatenus: qua p̄nunciãdi sciẽ
tia futurus orator desiderat. Non enim puerum quem in hoc ĩ
stituimus: aut fœmineæ uocis exilitate frangi uolo: aut seniliter
tremere. nec uitia ebrietatis effingat. nec seruili uernilitate ĩbu/
atur. nec amoris. auaritiæ. metus discat affectũ. Quæ neq; ora
tori sunt necessaria: & mentem præcipue ĩ ætate prima tenerã
adhuc & rudem inficiunt. Nam frequens imitatio transit ĩ mo
res. ne gustus quidem omnis ac motus a comœdiis petendus ẽ.
q̃q̃ enim utrũq; eorum ad quendam modum præstare debet
orator: plurimũ tamẽ aberit a scænico: nec uultu: nec manu:
nec excursionibus nimiis. Nam siqua ĩ his ars est dicẽtium: ea
prima est ne ars eẽ uideatur. Quod ẽ igitur huius doctoris of
ficium? In primis uitia siqua sũt oris: emendet. ut expressa sint
uerba. ut suis quæq; litteræ sonis enunciẽtur. Quarundam enĩ
uel exilitate uel pinguitudine nimia laboramns. quasdam ue/
lut acriores parũ efficimus: & aliis nõ dissimilibus: sed quasi he
betioribus p̄mutamus. Quippe. Rho. litteræ qua Demosthe/
nes quoq; laborauit labda succedit: quarũ uis ẽ apud nos quo/
q;. & cũ. c. ac similiter. g. non ualuerunt: in. t. ac. d. moliunt̃. ne
puero quidem illas circa. s. litteram delicias hic magister feret:
nec uerba in faucibus patietur audiri. nec oris inanitatẽ resona
re. nec quod minime sermoni puto cõueniat: simplicẽ uocis na
turam pleniore quodam sono circunlenire: quod græci καταpe
plasmenon dicunt. Sic appellatur cantus tibiaꝝ: quæ præclu/
sis quibus clarescunt foraminibus recto modo exitu grauiorẽ
spiritũ reddunt. Curabit etiã ne extremæ syllabæ ĩtercidant. ut
par sibi sermo sit. ut quotiens exclamandum sit: laterũ conatus
sit ille nõ capitis. ut gestus ad uocem. uultus ad gestum accõmo
detur. Obseruandum erit etiã ut recta sit facies dicẽtis: ne labra
detorqueant̃: ne ĩmodicus hiatus rictũ distendat. ne suppinus
uultus. ne deiecti in terram oculi. ne inclinata utrolibet ceruix
Nã frons pluribus generibus peccat. Vidi multos quoꝝ sup/
cilia ad singulos uocis conatus alleuant̃. alioꝝ constricta. alio/
rum etiam diffidẽtia: cum altero in uerticẽ tenderent: altero pe
ne oculus ipse premeretur: Infinitũ autem ut mox dicemus in
his quoq; rebus momentum ẽ. Et nihil p̃ot placere quod nõ de/
cet. Debet etiam docere comœdus quo modo narrandum. qua
sit auctoritate suadendũ. qua cõcitatione cõsurgat ira. quis fle/
xus deceat miserationem. quod ita optime faciet: si certos ex co
mœdiis elegerit locos: & ad hoc maxime idoneos. i. actionibus
similes. Iidem aũt ad p̄nũciãdũ nõ modo utilissimi: uerũ ad au
gẽdã quoq; eloquẽtiã maxĩe accõmodati erũt. Et hæc dũ infir/
ma ætas maiora nõ capiet. Cæteꝝ cũ leger̃ orões oportebit. cũ
uirtutes eaꝝ iã sẽtiet: tũ mihi diligẽs aliquis ac peritus assistat:
neq; solũ lectiõe formet: ueꝝ ẽt ediscere electa ex his cogat: &
ea dicere stãtẽ clare. & quẽadmodũ agere oportebit: ut p̄tinus

ꝓnūciatōe uocē & memoriā exerceat. ne illos qdē reprehēdēdos puto: q paulū etiā palæstricis uacauerūt. Nō de his loquor: qbus ꝑs uitæ ī oleo: pars ī uino cōsumitᷣ: qui corpoꝝ cura mētem obruerunt. Hos enim abesse ab eo quē īstituimus q̄ longissime uelim. Sed nomen ē idē iis: a quibus gestus motusq; formantᷣ: ut recta sint brachia. ne idoctæ rusticæ manus. ne status īdecorus. nequa ī ꝓferendis pedibus īscitia. ne caput oculiq; ab alia corporis īclinatiōe dissideāt. Nā nec hoc eē in parte ꝓnūciatiōis negauerit qsq̄: nec ipsā ꝓnūciatiōem ab oratore secernet. Et certe qđ facere oporteat: nō īdignādū ē discere: cū præsertī hæc Chironomia: quæ ē ut noīe ipso declaratᷣ: lex gestus & ab illis tēporibus heroicis orta sit: & a sūmis græciæ uiris: & ab ipso ēt Socrate ꝓbata: a Platōe quoq; ī pte ciuiliū posita uirtutū: & a Chrisippo ī præceptis de liberoꝝ educatione cōpositis nō omissa. Nā Lacedemonios qdē ēt saltationē quādā tāq̄ ad bella quoq; utilē habuisse īter exercitatiōes accepimus. Neque id ueteribus romanis dedecori fuit. Argumētū ē sacerdotū noīe ac religione durans ad hoc tēpus saltatio. Et illa ī tertio Ciceronis de Oratore libro uerba Crassi: qbus præcepit: ut orator utatᷣ laterū īclinatiōe forti ac uirili: nō a scæna & histriōibus: sed ab armis: aut etiā a palæstra: cuius ēt disciplinæ usus in nostrā usq; ætatē sine reprehēsiōe descendit: a me tamē nec ultra pueriles annos retinebitᷣ: nec ī iis ipsis diu. neq; enī gestū oratoris cōponi ad similitudinē saltatiōis uolo. Sed subesse aliquid ex hac exercitatōe puerili: Vnde nos nō id agentes furtī decor ille discētibus traditus presequatur.

An prædicta discēda sint eodem tempore.

q Væri solet: an ēt si discēda sint hæc: eodē tēpore tamen tradi oīa & percipi possint. Negāt. n. quidā: quia cōfundatᷣ animus ac fatigetᷣ tot disciplinis ī diuersū tendētibus: ad quas nec mēs: nec corpus: nec dies ipse tēpore sufficiat. Et si maxime hæc patiatᷣ ætas robustior: tamē pueriles annos onerari nō oporteat. Sed nō satis ꝑspiciūt quātū natura humani īgenii ualeat: quæ ita ē agilis & uelox: sic ī oēm ptē: ut ita dixerī: spectat: ut ne possit quidē aliqd agere tātū unū: ī plura uero nō eodē die mō: sed eodē tēporis momēto: uim suam īpendat. An uero citharœdi nō simul & memoriæ & sono uocis & pluribꝰ flexibus seruiūtᷣ cū īterī alios neruos dextra ꝑcutiūt: alios læua trahūt: continēt ꝓbāt. ne pes qdē ociosus certā legem tēpoꝝ seruat. Et hæc pariter omnia Quid nos agēdi subita necessitate deprehēsiᷣ nonne alia dicimusᷣ alia ꝓuidemusᷣ cū pariter īuētio reꝝ. electio. uerboꝝ cōpositio. gestus. ꝓnūciatio. uultus: motusq; desideretur. quæ si uelut sub uno conatu tā diuersa parēt simul: cur non plurimis curis horas ꝑtiamurᷣ cū præsertī reficiat animos: & reparet uarietas ipsa: cōtraq; sit aliquāto difficilius ī labore uno ꝑseuerareᷣ Ideoq; & stilus lectiōe reqescit: & ipsius lectiōis tediū uicibus leuatᷣ. Qualibet multa egerimus: quodā tamē mō recētes sumus ad id quod īcipimus. Quis non obtūdi possit: si ꝑ totū diē cuiuscūq; artis unū magistrū feratᷣ mutatiōe recreabitur: sicut ī cibis quoꝝ diuersitate reficitᷣ stomacus: & pluribus mīore fastidio alitur. aut dicāt isti mihi: quæ sit alia ratio discēdi: si grammatico soli deseruiamusᷣ deīde geometræ tātū. Omittamus īterī quod didicimus: mox transeamus ad musicū. excidāt priora: & cū latinis studebimus lr̄is: non respiciamus ad græcas: & ut semel finiā: nihil faciamus nisi nouissimū. Cur nō idē suademus agricolisᷣ ne arua simul & uineta & oleas & arbustum colātᷣ ne pratis &

manuū. Nam χειρ χειροσ maus. νομοσ lex dr̄. Cū autē gestus potissimū cōsistat in manibus: idcirco lex gestꝰ κατεξοχην chironōia uocatᷣ. Vnde chironomō Ledā dixit Iuuēalis. hocē gesticulatricē. Argumētū est sacerdotū noīe ac religiōe: durās ad hoc tēpus saltatio. De saliis martis sacerdotibꝰ ītelligamus: Qui ācilia scuta gestantes ꝑ urbē discurrebant saltātes. Vnde & salii fuere denoīati.

q Væri solet an ēt si discenda sint hæc. eodē tpe tamē tradi oīa Ita hanc quæstionē tractat Fabius: ut colligat nō obeē: pluribꝰ artibꝰ ꝑiter opā īpartiri. nec ob id īgenia defatigari. neq; ad hæc ꝑcipienda tp̄s deeē: mō recte distribuatur.

Alios leua trahūt. cōtinēt. ꝓbēt. Probāt æ diphthōgo ex pūcta legendū eē facile sētiet: q citharædoꝝ non ignorabit morē. Deīde geometri tātū. geometræ scribēdū ē: cū hoc nomē p̄riæ sit nō tertiæ declinatōis. Omit

tamus iterim qđ dicimus. Di syllaba ascribať ut didicimus legať. At nouiciis nr̄is p quot annos sermo latinus repugnať. Nouicii dicūť serui nouiter empti κατεξοχήν: nō qn alieres quoq3 nouitiæ nō dicāť. Nō sine cā dici παιδομαθεῖς eos q ī sua qdq3 arte optime faciāt. παιδομαθεῖς dicūť: q a pueris aliqd discunt. Cōtra οψιμαθεῖς q sero discūt appellanť. Sed formādo se tātū mō præstāt. Formandos p formando legēdū esse nemo non uidet. Ergo cū grāmaticus totū diē occupare non possit nec debeat: ne discentis animū tedio auertat qb9 potius studiis hæc tēpoꝶ uelut subsidia donabimus: Subsidia q putarūt ascribēdū esse atq3 succisiua eradēdū ignorasse uidenť: Succisiua tpa ea dici ab elegantissimis latinæ linguæ auctorib9 quæ a pagēdis necessariis nobis supsūt. Gellius in ultimo. Oīa succisiua ac secūdaria tēpora ad colligēdas huiusmodi memoriaꝶ oblectatiūculas cōferā. Mihi uero succisiua legēdū eē affirmāti ēt uetustū exēplar accedit. Nā ne ego cōsumi studētē in his artibus uolo. Aut.c.lr̄a est ascribēda ut nec legatur

pecoribus & hortis & aluearibus accōmodēt curā. Cur ipsi aliqd forēsibus negociis: aliqd desideriis amicoꝶ: aliqd rōibus domesticis: aliqd curæ corporis nōnihil uoluptatibus quotidie damus: quaꝶ nos una res quælibet nihil intermittētes fatigaret. Adeo facilius ē multa facere q̄ diu. Illud qdē mīme uerēdū ē: ne laborē studioꝶ pueri difficilius tolerēt. neque. n. ulla ætas minus fatigatur. mirū sit forsitan: sed experimētis deprehēdas. Nā & dociliora sūt īgenia prius q̄ obduruerūt. id uel hoc argumēto patet quod intra biēniū q̄ uerba recte formare potuerūt: q̄uis nullo īstāte oīa fere loquunť. at nouiciis nostris p quot ānos sermo latinus repugnat. magis scias si quē iā robustū īstituere lr̄is cœperis nō sine cā dici παιδομαθεῖς eos: q ī sua qdq3 arte optime faciāt. Et patiētior ē laboris natura pueris iuuenibus: uidelicet ut corpora īfātiū: nec casus quo ī terrā totiēs deferunť: tā grauiter affligit: nec illa p manus & genua reptatio: nec post breue tēpus cōtinui lusus & totius diei discursus: quia pondus illis abest: nec se ipsi grauāt: sic animi quoq3: credo qa mīore cōatu mouētur: nec suo nixu studiis īsistūt: sed formādos se tātū mō præstāt: nō similr̄ fatiganť. Præterea secūdū aliā ætatis illius facilitatē uelut simplicius docētes sequunť: nec quæ iā egerit metiunť. Abest illis ēt adhuc laboris iudiciū. porro ut frequēter expti sumus: minus afficit sēsus fatigatio q̄ cogitatio. Sed ne temporis qdē unq̄ plus erit: qa his ætatibus oīs ī audiēdo pfectus ē. Cū ad stilum secedet. cū generabit ipse aliqd atq3 cōponet: tū īcohare hæc studia uel nō uacabit: uel nō libebit. Ergo cū grāmaticus totū diē occupare nō possit: nec debeat: ne discētis animū tedio auertat: qbus potius studiis hæc tēpoꝶ uelut subsidia donabimus. Nā nec ego cōsumi studētē ī his artibus uolo. nec moduletur aut musicis notis cātica excipiat. nec utiq3 ad minutissima usque geometriæ opa descēdat: nō comœdū ī pnunciādo: nec saltatorē ī gestu facio: quæ si oīa exigerē: suppeditabat tamē tēpus. lōga ē. n. quæ discit ætas. & ego nō de tardis īgeniis loquor. đniq3 cur ī his oībus: quæ discēda oratori futuro puto: emīuit Plato q nō cōtētus disciplis q̄s præstare poterāt Athenæ: nō pithagoreoꝶ ad quos ī italiā nauigauerat: ægypti quoq3 sacerdotes adiit: atque eoꝶ archana pdidicit. Difficultatis patrocinia prætexīmus segniciæ. Neq3 enim nobis opis amor ē: nec qa sit honesta atq3 reꝶ pulcherrima eloquētia: petiť ipsa: sed ad uilē usū & sordidū lucrū accīgimur. Dicāt sine his ī foro multi & acqrant: dū sit locupletior aliqs sordidæ mercis negociator: & plus uoci suæ debeat præco. ne uelī qdē lectorē dari mihi: qd studia referant cōputaturum. Q ui uero imaginē ipsā eloquētiæ diuina quadā mēte cōceperit: qq3 illā: ut ait Sophocles nō ignobilis tragicus: reginā reꝶ orationē ponet ante oculos: fructūq3 nō ex stipe aduocationū: sed ex aīo suo & contēplatiōe ac scīa petet ppetuū illū nec fortunæ subiectū: facile psuadebit sibi: ut tēpora quæ spectaculis. campo tesseris. ociosis deniq3 sermōibus: ne dicā sono & cōuiuioꝶ mora cōterūt: geometræ potius ac musico īpendat: q̄to plus delectatiōis habiturus: q̄ ex illis īeruditis uoluptatibus. Dedit. n. hoc puidētia hoībus munus: ut honesta magis iuuarēt. Sed nos hæc ipsa dulcedo lōgius duxit. Hactenus ergo de studiis quibus: ante q̄ maiora capiat: puer instituendus est. Proximus liber uelut nouum sumet exordium: & ad rhetoris officia transibit.

aut quidem particula ut sit. Nam ne ego quidem consumi. Longa est enim quæ dicit ætas. Discit legen/dum esse facile est uidere. Ne fortunæ subiectum. Nec littera.c.ascripta legendũ est. Geometriæ potius ac musico impendat. i uocali expuncta geometræ legatur. geometra dicitur qui geometriæ peritus est: ut musicus qui musicen profitetur. Et ad rhetoricis officia transibit. Pro rhetoricis legendum esse rhetoris patet.

Raphaelis Regii in deprauationes secundi Quintiliani de oratoria institutione libri annotationes.

.M. Fabii Quitiliani de istitutiõe oratoria Liber Secũdus Quãdo Rhetori sit tradẽdus puer.

Enuit cõsuetudo quæ quotidie magis iualescit: ut præceptoribus eloquẽtiæ latinis quidẽ semp: sed etiã græcis iteri discipuli serius q̃ ratio postulat traderent. Eius rei duplex ẽ cã: q̃ & rhetores utiq; nostri suas ptes omiserũt: & grãmatici alienas occupauerunt. Nam illi declamare modo & sciam declamãdi ac facultatem tradere officii sui ducunt: idq; intra deliberatiuas iudicialesq; materias. nam cætera ut ꝓfessione sua minora despiciunt. Et hi non satis credunt excepisse: quæ derelicta erant. quo nomine gratia quoq; his habenda ẽ: sed ad prosopopœias usq; & ad suasorias: in quibus onus dicendi uel maximũ ẽ: irrumpunt. hinc ergo accidit: ut quæ alterius artis prima erant opera: facta sint alterius nouissima: & ætas altioribus iam disciplinis debita in schola minore subsidat: ac rhetoricen apud grãmaticos exerceat. Itaq; quod est maxime ridiculum: non ante ad declamãdi magistrum mittendus uidetur puer: q̃ declamare iam sciat. Nos suũ cuiq; ꝓfessioni modum demus: & grãmatice quam in latinum transferentes litteraturam uocauerunt: fines suos norit præsertim tãtum ab hac appellatiõis suæ paupertate: ĩtra quã primi illi constitere: prouecta. Nam tenuis a fonte assumptis poetaꝝ historicorumq; uiribus: pleno iã satis alueo fluit: cũ præter rationẽ recte loquendi non parum alioqui copiosã: ꝓpe omniũ maximarum artiũ scientiã amplexa sit: & rhetorice cui nomen uis eloquẽdi dedit: officia sua nõ detractet: nec occupari gaudeat ptimẽtem ad se laborem: quæ dũ opere cædit: iã

Tenuit consuetudo. Prologũ q̃maxime accõmodatũ secundo uolumini Fabius præponit: i quo differit & quousq; grammatici officium extendatur: & unde rhetori in instituendis iuuenibus sit inchoandũ: & quãdo futurus orator rhetori sit tradẽdus. Nã cætera ut professione sua minora despiciũt. Cætera accipiamus demõstratiuas materias. cõmunes locos. quæstiones ĩfinitas: quæ theseis græce dicuntur. prosopopœias ac reliq̃ progymnasmata. Sed ad ꝓsopopœias usq; & suasorias. Prosopopœia fictio personæ dicit. Hic autẽ prosopopœias accipimus orat iões alicui pro dignitate personæ accommodatas. De quibus ipse in tertio sic inquit. Ideoq; longe mihi uidentur difficillimæ prosopœiæ: in quibus ad reliquum suasoriæ laborẽ accedit etiã personæ difficultas. Nam illud idẽ aliter Cæsar. aliter Cicero. aliter Cato suadere debebit. Vtilissima uero hæc exercitatio: uel quod duplicis est operis: uel quod poetis quoq; ac historiarum quoq; futuris scriptoribꝫ plurimũ confert. ueꝝ & oratoribus necessaria. Hinc ergo accidit: ut quæ alterius artis prima erãt opera: facta sint alterius nouissima. Progymnasmata accipiamus quæ prima solebant esse rhetorices opera. nunc q̃a a rhetoribus sunt derelicta & a grãmaticis occupata: ultima grammatices sunt facta. Et grãmatice quã in latinum transferẽtes litteraturã uocauerũt. απο των γραμματων hoc est a litteris deducitur grãmatice. Vnde & litteratura ĩterpretatur & grãmatici litteratores dicuntur

Nam ut scribit Suetonius: appellatio grammaticorum græca cõsuetudine inualuit: sed initio litterati uocabantur. Cornelius quoq; Nepos libello quo distinguit litteratum ab erudito: litteratos quidem uulgo appellari ait eos: qui diligenter & acute scienterq; possint aut dicere aut scribere. Cæterum proprie sic appellãdos poetarum interpretes qui a græcis grammatici nominentur. Eosdem litteratores uocitatos Messala Coruinus in quadam epistola ostendit: non esse sibi dicens rem cum furio Bibaculone cum sigida quidem aut litteratore Catone. Significat enim haud dubie Valerium Catonem poetam simul grammaticumq; notissimum. Sunt qui litteratum a litteratore distinguãt: ut græci grammaticum a grammatista: ut illũ quidem absolute: hunc mediocriter doctum existiment. quoꝝ opinionem Orbilius etiã exemplis confirmat. Nanq; apud maiores ait cum fonidia alicuius uenalis produceretur: non temere quem litteratum in titulo sed litteratorem inscribi solitum esse: quasi non perfectum litteris sed imbutum. Hæc tranquillus. Et rhetorice cui nomen uis eloquendi dedit officia sua non detrectet. Rhetorice απο του ρειν quod fluere atq; eloqui significat: deriuatur. Idem ait Cicero in oratore. Sed & græce ab eloquẽdo rhetor & latine eloquens est

dictus. Quæ rhetorice præcepit. Verbi huius secunda a fine i littera scribēda est. ut presentis sit temporis. Nam si grammatices munus usq; ad persuasorias prorogatur. Per syllabam eradēdam esse facile uidebit qui quid inter Suadere ac ꝑsuadere intersit: nō ignorabit. Et suadere quidem est in actu. persuadere aūt in effectu. Suasoriæ uero dicuntur declamationes in deliberatiuo genere habitæ: cuius partes sunt suasio ac dissuasio. Quod autem prisci grammatici etiam rhetoricā docerēt: Suetonius quoq; testis est. Sic enim scribit. Veteres grammatici & rhetoricam docebant ac multorum de utroq; aperte commentarii feruntur. Secūdum quam cōsuetudinem posteriores quoq; existimo. q̄q̄ iam discretis ꝓfessionibus: nihilominus uel retinuisse uel istituisse & ipsos quædā genera īstitutionū ad eloq̄ntiā præparandā ut problemata. paraphrasis. allocutiōes. ethologias atq; alia hoc genus: ne scilicet sicci omnino atque aridi pueri rhetoribus traderētur. Si rhetor prima operis sui officia non recusat: a narrationibus statim & laudandi uituperandiq; opusculis cura eius desideraꝰ. Narratio ac laudandi uituperandique ratio inter prima numerantur ꝓgymnasmata: in quibus discipuli prius a rhetoribus exercebantur: q̄ ad declamandum in suasoriis iudicialibusue materiis admitterentur. Hoc idem autem & Suetonius in libello de claris rhetoribus scribit. Sed ratio docēdi īquit nec una omnibus nec singulis eadem semper fuit quando uario modo discipulos quisq; suos exercuerunt. Nā & dicta præclara ꝑ omnes figuras. per casus. & apologos aliter atq; aliter exponere. & narrationes tū breuiter ac presse tum latius & uberius explicare consuerunt. Interdum græcorum scripta conuertere ac uiros illustres laudare uel uituperare. Quædam etiam ad usum communis uitæ instituta tum utilia & necessaria tum perniciosa & superuacanea ostendere. Sæpe fabulis fidem firmare aut demere: quod genus thesis & ανασκευασ & κατασκευασ græci uocant donec sensim hæc exoluerunt & ad controuersias uentum est.

pene possessione depulsa est. Nec inficiabor aliquem ex his qui grammaticen ꝓfiteantur: eo usq; scientiæ progredi posse: ut adhec quoq; tradenda sufficiat. Sed cum id aget: rhetoris officio fungetur non suo. Nos porro quærimus: quando iis quæ rhetorice præcipit percipiendis puer maturus eē uideatur. In quo quidē non id est æstimandum cuius quisq; sit ætatis: sed quantum in studiis iam effecerit. Et ne diutius differam quando sit rhetori tradendus: sic optime finiri credo: cum poterit. Sed hoc ipsum ex superiore pendet quæstione Nam si grammatices munus usque ad suasorias: quæ sunt apud rhetorē materiæ inter rudimēta dicendi: prorogatur: tardius rhetore opus ē. Si rhetor prima officia operis sui nō recusat: a narratiōibus statim & laudādi uituperādiq; opusculis cura eius desideratur. An ignoramus antiquis hoc fuisse ad augendam eloquentiam genus exercitationis: ut thesis dicerent: & cōmunes locos: & cætera citra complexum rerū ꝑsonarumq;: quibus ueræ fictæq; controuersiæ continētur? Ex quo palam est: q̄ turpiter deserat eam partem rhetorices institutio: quā & primā habuit & diu solam. Quid autē ex iis de quibus supra dixi: q̄ non tum in alia quæ sunt rhetoꝝ propria: tum certe in illud iudiciale causę genus incidat? an non in foro narrandum est? qua in parte nescio an sit uel plurimum. nōne laus ac uituperatio certaminibus illis frequenter inseritur? Num cōmunes loci? siue qui sunt in uitia directi: quales legimus a Cicerone compositos: seu quibus quæstiones generaliter tractantur: quales sunt editi a Quinto quoq; Hortensio: ut sit ne paruis argumētis credendum: & ꝓ testibus & ī testes in mediis litiū medulis uersanꝰ? Arma

Vt thesis dicerent & communes locos. Quas nunc declamationes uocamus Seneca ait ante Ciceronem Thesis fuisse uocatas. mox declamationes & controuersias iudiciales uel suasorias cœpisse nominari. Thesis autem apud græcos multa significat. Interdum enim thesis dicitur subabsurda opinio alicuius eorum qui in philosophia clari habentur. ut Antisthenis contradictionem non esse: A philosophastris positio transfertur. Interdum thesis pro situ loci ponitur. Thesis etiam est disceptatio alicuius rei sine circūstantiis: quæ a nobis quæstio appellatur. Quales hæ sunt. Vtrum sit ducēda uxor. Vtrum nauigandum. Vtrū sit administranda resp. Loci uero communes dupliciter accipiuntur. Nam locus communis interdum est oratio amplificatiua bonorum malorumue quæ alicui inesse dicuntur. Ideo autem locus communis dicitur: quod omnibus: qui iisdem bonis malisue præditi sunt cōmunis sit. Huiusmodi uero cōmunes locos in uitia duntaxat esse directos Fabius cum Cicerone sentire uidetur. Alii uero ut Aphthonius ad uirtutes quoque posse referri putant. Interdum locus communis dicitur quæstio generalis tractata & affirmatiue & negatiue. Vt testibus credendum esse. Testibus credendum non esse. Idcirco autem communis dicitur: quod utrique parti & affirmanti & neganti communis sit. Qua in parte nescio an sit plurimum. Magnum momentū in narratione consistere certum est. Frustra. n. in reliquis laborabimus: si in narratione defecerimus.

sũt hæc quodãmodo præparãda sẽper: ut iis cũ res poscat utaris. Q uæ q ptinere ad orationẽ nõ putabit: is ne statuã qdẽ ĩcohari credet: cũ eius mẽbra fundent. Neq; hãc: ut aliq putabũt: festinationẽ meã sic qsq̃ calũniet: tãq̃ eũ q sit rhetori tradẽdus abducẽdũ ptinus a grãmaticis putem Dabunt illi tũ quoq; tpa sua. neq; erit uerẽdum ne binis præceptoribus oneret puer. Nõ. n crescet: sed diuidet: q sub uno miscebat labor: & erit sui qsq; opis magister utilior: quod adhuc optinẽt græci: & a latinis omissũ ẽ. Et fieri uidet excusate: quia sunt qui labori isti successerit:

De moribus & officiis præceptoris

e Rgo cũ ad eas ĩ studiis uires puenerit puer: ut quæ prima eẽ præcepta rhetorꝝ diximus: mẽte cõsequi possit: tradẽdus eius artis magistris erit. Q uorꝝ in primis ĩspici mores oportebit. quod ego non icirco potissimũ ĩ hac parte tractare sũ aggressus: quia non in cæteris quoq; doctoribus idẽ hoc examinandũ q̃diligẽtissime putẽ: sicut testatus sum libro priore: Sed ꝙ magis eius rei necessariã mẽtionẽ facit ætas ipsa discentiũ. Nã & adulti fere pueri ad hos præceptores transferunt: & apud eos iuuenes etiã facti pseuerãt. Ideoq; maior adhibẽda tũ cura ẽ: ut teneriores ãnos ab iiuria sãctitas docẽtis custodiat: & ferociores a licẽtia grauitas deterreat. Neq; uero satis ẽ: sũmã præstare abstinẽtiã: nisi disciplinæ seueritate cõueniẽtiũ quoq; ad se mores astrinxerint. Sumant igitur ãte oĩa parẽtis erga discipulos suos animum: ac succedere se ĩ eorum locum a quibus sibi liberi tradantur existiment. Ipse nec habeat uitia nec ferat. non austeritas eius tristis. non dissoluta sit comitas: ne inde odium: hinc cõtemptus oriatur. Plurimus ei de honesto ac bono sermo sit. Nam quo sæpius monuerit: hoc rarius castigabit. minime iracũdus: non tamen eorum quæ emendanda erunt: dissimulator. simplex in docendo. patiẽs laboris. assiduus potius q̃ immodicus. interrogantibus libenter respondeat. non interrogantes percontetur ultro. in laudandis discipulorum dictionibus nec malignus nec effusus: quia res altera tedium laboris: altera securitatem parit. In emendando quæ corrigenda erunt: non acerbus minimeq; contumeliosus. Nam id quidem multos a proposito studendi fugat: quod quidam sic obiurgant: quasi oderint. ipse aliquid immo multa quotidie dicat: quæ secum audita referant. Licet enim satis exemplorum ad imitãdum ex lectione suppeditet: tamen uiua illa: ut dicitur: uox alit plenius: præcipueq; præceptoris: quem discipuli: si modo recte sũt instituti & amant & uerentur. Vix autem dici potest quanto libentius imitemur eos quibus fauemus. Minime uero permittenda pueris: ut fit apud plerosq;: assurgendi exultandique in laudãdo læticia. Q uin etiam iuuenum modicum eẽ: cum audient: testimonium debet. Ita fiet ut ex iudicio præceptoris discipulus pendeat: atq; id se dixisse recte: quando ab eo ꝓbabitur: credat. Illa uero uitiosissima: quæ iam humanitas uocatur: inuicem qualiacunque laudandi: cum est indecora & theatralis & seuere institutis scholis aliena: tum studiorum pernitiosissima hostis. Supuacua enim uidentur cura ac labor parata: quicquid effuderint laude. Vultum igitur præceptoris intueri: tam qui audiunt debẽt: q̃ ipse qui dicit. Ita. n. probanda atq; improbanda discernent. sic stilo facultas continget: audi-

Neq; erit uerẽdũ ne binis præceptoribus oneret puer. Binis ptæceptoribus ita dictũ est: ut dicimus binos cõsules olim Romæ creatos. hoc est singulis ãnis duos.

e Rgo cũ ad eas. De moribus & officio rhetoris: hoc loco ita differit Fabius: ut ipẽ ĩtegerrimus fuisse uideat.

Quorꝝ in primis ĩspici mores oportebit. Iustinianus de ꝓfessoribus & medicis libro decimo codicis. Magĩstros ĩnqt studiorꝝ doctoresq; excellere oportet moribꝫ primũ. deĩde facũdia. lõq; maior adhibẽda tamẽ cura ẽ. Tũ loco tamẽ sẽsus exigit sicq; emẽdate ĩ qbusdã legit exẽplaribus. Nisi disciplinæ seueritate cõueniẽtiũ quoq; ad se mores astrixerit. hoc ẽ. nisi cõueniẽtiũ ad se discipulorꝝ mores seueriorꝝ auctorꝝ lectõe cohibuerĩt: ne sint aut lasciui. aut feroces. Quod qdẽ sic obiurgãt. Quidã legẽdũ est. nõ quidẽ.

Minime uero ꝑmittẽda pueris: ut fit apud plerosq; assurgẽdi exultãdiq; læticia. Emẽdate ĩ qbusdã exẽplaribꝫ legit licẽtia: quæ in malã fere accipit ꝑtẽ. Terẽtius Deteriores oẽs sumus licẽtia. Supuacua. n. uidet cura ac labore pata qcqd effuderint laude. Labor. e. uocali erasa: ut nominandi sit casus legatur.

Vsq; adeo ut illos discipulorũ tumultu iflati. Illo lra s elisa & cõ syllaba ascripta cõdiscipulorũ est legẽdũ. Quale eẽ oportet studiis moribusq; ꝓpositũ. Præpositum ũt præfectũ sine controuersia legendũ est. Et carendum non solũ crimine turpitudinis uerum etiã suspicione. Hoc de Cæsare sũptũ est dictũ: qui interrogatus cur Põpeiã uxorẽ dimisisset: quæ a Clodio adulterata dicebat̃: cũ iurasset se nihil eorũ: quæ clodio obiicerent̃ deprehendisse: quia respõdit: uolo meos nõ solum crimine sed etiã criminis suspiciõe carere. Ac schola. Discipuli. cõtinens. n. ꝓ contento per metonymian sæpe numero ponitur.

E illorũ quidẽ persuasio silentio transeunda est. Manifeste colligit Fabius eminentissimo rhetori pueros statim esse tradendos. Hinc uero quæstionẽ adeo aperte Fabius tractat: ut nihil in hoc capite fere esse uideat̃ quod idigeat enarratõe.

tioni iudiciũ. At nũc ꝓni atq; succicti ad oẽm clausulam nõ assurgũt modo uerũ ẽt excurrũt: & cũ idecora exultatiõe cõclamãt. Id mutuũ ẽ: & ibi declamationis fortuna. Hic tumor & uana de se ꝑsuasio usq; adeo: ut illo discipulorũ tumultu iflati: si parum a præceptore laudẽtur: ipsi de illo male sentiant: sed se quoq; præceptores itẽte ac modeste audiri uelit. Non enim iudicio discipulorum dicere debet magister: sed discipuli magistri. Quin si fieri põt itendendus animus i hoc quoque ut ꝑspiciat: quæ qsq; & quomodo laudet: & placere quæ bene dicet: nõ suo magis q̃ eorũ noĩe delectetur: qui recte iudicabunt. Pueros adolescentibus sedere permixtos non placet mihi Nã etiã si uir talis: qualem eẽ oportet studiis moribusq; præpositum: modestam habere põt etiã iuuẽtutẽ: tamen uel ifirmitas a robustioribus separãda est: & carẽdũ nõ solũ crimĩe turpitudinis: uerum etiã suspicione. Hæc notãda breuiter existimaui. nam ut absit ab ultimis uitiis ipse præceptor ac schola: ne præcipiẽdũ qdem credo. Ac siquis ẽ q flagitia manifesta i deligendo filii præceptore non uitet: Iam hic sciat: cætera quoq; quæ ad utilitatẽ iuuẽtutis cõponere conamur: sibi eẽ hac ꝑte omissa supuacua.

An ꝑtinus præceptore optimo sit utendũ.

n E illorũ qdẽ ꝑsuasio silentio trãseũda ẽ: q etiam cum idoneos rhetori pueros putauerunt: nõ tamen cõtinuo tradendos eminentissimo credunt. Sed apud minores aliq̃diu detinent: tanq̃ istituẽdis artibus magis sit apta mediocritas præceptoris: cũ ad itellectum atq; imitationem facilior tũ ad suscipiendas elementorũ molestias minus superba. Qua in re mihi nõ arbitror diu laborãdũ: ut ostẽdã quãto sit melius optimis imbui: quanta i eluendis quæ semel isederit: uitiis difficultas cõsequat̃: cum gemiatum onus succedẽtes premat. Et quidem dedocẽdi grauius ac prius q̃ docendi Propter quod Timotheum clarũ i arte tibiarũ ferunt duplices ab his quos alius istituisset solitum exigere mercedes: q̃ si rudes traderentur. Error tamen est i re duplex: unus ꝙ iterim sufficere illis miores existimãt: & bono sane stomacho contẽti sunt. Quæ q̃q̃ & ipsa reprehẽsione digna securitas: tamẽ eẽt utcunq; tolerabilis: si eiusmodi præceptores minus docerent: non peius. Alter error ille ẽt frequẽtior: ꝙ eos q ampliorem dicendi facultatem sint cõsecuti: nõ putãt ad miora descendere. Idq; iterim fieri: qa fastidiant præstare hãc iferioribus curã: iterim qa oĩo non possit. Ego porro eum qui nolit i numero præcipientium nõ habeo. posse ãt maxĩe si uelit optimum quẽq; cõtẽndo: primũ ꝙ eum q eloquentia cæteris præstet: Illa quoque ꝑ quæ ad eloquentiam ꝑuenit̃: diligentissime ꝑcepisse credibile est. Deinde quia plurimum in præcipiendo ualet ratio: quæ doctissimo cuiq; plenissima est. postremo qa nemo sic i maioribus eminet: ut eum minora deficiãt: nisi forte Iouem quidem Phidias optime fecit. Illa autem quæ in ornamẽtum eius operis accedunt: alius melius laborasset. aut orator loqui nesciet. aut leuiores morbos curare non poterit præstantissimus medicus. Quid ergo? non est quædam eloquẽtia maior: q̃ ut eam intellectu consequi puerilis infirmitas possit? Ego uero confiteor: sed hunc disertum præceptorem prudẽtem quoq; & non ignarum docẽdi esse oportebit: submittẽtem se ad mensuram discentis. ut uelocissimus qs si forte iter cum paruulo faciat: det manũ & gradum suum minuat: nec ꝓcedat ultra q̃ comes possit. Quid? si

plerũq; accidit:ut faciliora ſint ad itelligẽdum & lucidiora multo:
quæ a doctiſſimo quoq; dicuntur. Nam & prima eſt eloquentiæ
uirtus perſpicuitas:& quo qſq; ingenio minus ualet:hoc ſe magis
attollere & dilatare conatur:ut ſtatura breues in digitos erigũtur
& plura infirmi minantur. Nam tumidos & corruptos & tinnu/
los & quocunq; alio cacozeliæ genere peccãtes:certum habeo:nõ
uirium ſed infirmitatis uitio laborare:ut corpora non robore: ſed
ualetudine inflantur:& recto itinere lapſi plerunq; diuertunt. Erit
ergo etiam obſcurior:quo quiſq; deterior. Non excidit mihi ſcri/
pſiſſe me in libro priore:cum potiorem in ſcholis eruditionem eẽ
q̃ domi dicerem:libentius ſe prima ſtudia teneroſq; profectus ad
imitationem cõdiſcipulorum:quæ facilior eſſet erigere. Quod a
quibuſdam ſic accipi põt:tanq̃ hæc quam nunc tueor:ſentẽtia pri
ori diuerſa ſit. Id a me procul aberit. nanq; ea cauſa uel maxima ẽ:
cur optimo cuiq; præceptori ſit tradendus puer:quod apud eum
diſcipuli quoq; melius inſtituti:aut dicent quod inutile non ſit imi
tari:aut ſiquid errauerint:ſtatim corrigentur. At indoctus ille etiã
probabit fortaſſe uitioſa:& placere audientibus iudicio ſuo coget.
ſit ergo tam eloquẽtia q̃ moribus præſtantiſſimus:qui ad phœni/
cis homerici exemplum dicere ac facere doceat.

De primis apud rhetorẽ exercitationibus.

h Inc iã quas primas ĩ docendo partes rhetorum putẽ trade/
re ĩcipiã dilata parump illa:quæ ſola uulgo uocat̃ arte rhe/
torica. ac mihi opportunus maxime uidet̃ ĩgreſſus ab eo:cuius ali
qd ſimile apud grãmaticos puer didicerit. Et qa narrationũ: exce/
pta qua ĩ cauſis utimur:tres accepimus ſpecies:fabulã:quæ uerſat̃
ĩ tragœdiis atq; carminibus: non a ueritate modo:ſed etiam a for/
ma ueritatis remotã. Argumẽtũ quod falſũ:ſed uero ſimile comœ
diæ fingũt. Hiſtoriã ĩ qua ẽ geſtæ rei expoſitio. grãmaticis ẽt poeti
cas dedimus. apud rhetorẽ initiũ ſit hiſtorica tãto robuſtior:quan
to uerior. Sed narrãdi qdẽ quæ nobis optima rõ uideat̃:demõſtra
bimus:cũ de iudiciali pte dicemus. Interĩ admonere illud ſat ẽ:ut
ſit ea nec arida ꝓrſus:nec ieiuna. Nã qd opus erat tantũ ſtudiis la
boris impẽdere:ſi res nudas atq; ĩornatas ĩdicare ſatis uideret̃: ne
q; rurſus ſinuoſa & accerſitis deſcriptiõibus:ĩ quas pleriq; imitatio
ne poeticæ licẽtiæ ducũtur:laſciuiat. uitiũ utrũq;:peius tamẽ illud
quod ex ĩopia:q̃ quod ex copia uenit. Nam ĩ pueris oratio pfecta
nec exigi nec ſperari põt. melior aũt ẽ ĩdoles læta. generoſiq; cona/
tus:& uel plura iuſto cõcipiẽs interĩ ſpiritus. nec unq̃ me ĩ his diſcẽ
tis animus offẽdat:ſiqd ſupfuerit. qn ipſis doctoribus hoc eẽ curæ
uelĩ:ut teneras adhuc mẽtes more nutricũ molius alãt:& ſatiari ue
luti quodã iucũdioris diſciplinæ cibo lacteq; patiantur. Erit illud
plenius ĩterĩ corpus:qd̃ mox adulta ætas aſtringat. Hĩc ſpes robo
ris. Maciẽ nãq; & ĩfirmitatẽ ĩ poſterum minari ſolet protinus oĩbꝫ
mẽbris expreſſus ĩfãs. Audiat hæc ætas plura & ĩueniat:& ĩuẽtis
gaudeat:ſint licet illa nõ ſatis ſcicca ĩterĩ ac ſeuera. Facile remediũ

Nam tumidos & corru/
ptos & tinnulos & quocũ/
q; alio cacazeliæ genere pec
cantes. Tinnuli dicunt̃ quo
rum ſermo tinnitum quen
dam imitatur a tinniendo
dicti. κακοζηλειά autem la
tine dicit̃ affectatio. ad uer/
bum autem tranſfertur pra
ua æmulatio. Aut ſiquod
errauerint:ſtatim corrigen/
tur. Siquid mihi legendum
uidetur. Qui ad Phœni/
cis Homerici exemplum di
cere ac facere doceat. Phœ/
nix Amyntoris fuit filius q
ui in octauo iliados ſcribit
Homerus:Achillẽ tanq̃ pa/
ter inſtituit:eumq; & facere
& dicere docuit. Sic enim in
quit Homerus. μυθων τε
ρη τηρεμμεναγαθον πρη
κτηρα τε εργων.

h Inc iã quas primas i
docẽdo partes rhe/
torem putem trade
re incipiam. Rhetorꝝ legen/
dũ eſſe nemo dubitat At
mihi opportunus. Ac per. c.
legendum eſſe ex eo perſpi/
ci poteſt quod Ac ſenſuum
principiis elegãter apponit̃.
At uero non ita:niſi cum ſu
perioribus aduerſat̃. Apud
rhetorem initium ſit hiſto/
rica. Proponebantur pueris
hiſtoriæ:quas elegãter ſtilo
conſequerẽtur. Nã quod
opus erat. Quid legendum
eſſe nemo nõ uidet. Neq;
rurſus ſinuoſa. Sinuũ ac di/
uerticulorum plena. Sinuo
ſa enim illa dicitur narratio
quæ multas digreſſiões ad/
mittit:quales ſunt fere Oui
dii fabularum narrationes.
Laſciuiant n littera expũ
cta laſciuiat legatur:ut ad hi
ſtoricã narrationem refera/
tur. Nec unq̃ me in his di
ſcẽtis aĩus offendat ſiqd ſup
fuerit:Sẽſus ĩtegritas nõ ut
aĩus ſed ut ãnis legat̃:expo/
ſcit. Quod. n. pueris pmit/
tit̃:grãdioribꝫ natu denega
ret̃. Hinc ſpes roboris in
aciẽ. deprauatus ẽ hic locus
ꝓpter male adhibitã diſtin
ctionẽ. Nõ. n. in aciẽ ſed Ma
ciẽ:quod quidẽ eſt initiũ ſeu
ſus eſt legẽdum hoc modo

Maciē nanq; & infirmitatem. Erit aūt si nō ab initio tenuē nimiū laminā duxerimus. Nimiū legēdū eē apte ex sēsu pcipit. Est āt a uasculo℞ sculptoribus similitudo sumpta. Laminæ enim nimiū tenues si sculpāt: facile pforant. Iucūdus ergo tamē maxie. Tū loco tamē ē legēdū. Circulatoriæ iactationis est. Circulatoriæ m littera expūcta legat. Circulatores.n.dicunt q i corona multitudinis aliq artem iactāt ut Herbarii atque hoc gēus hoies solēt. Et i uerecūdia frōs. Inuerecūda legendū eē etiā pueri uidēt. Neq; a nobis. In decio plenissime docet: q rōe copia orōis facilitasq; sit parāda. In hoc assuescat: ut recte scribat. Quod ανασκευη & κατασκευη. Ad uerbū ανασκευη destructio trāsfert. κατασκευη āt cōstructō. Merito uero hæc progymnasmata narratōnē sbsequūt. Quæ.n. narratōe exposuimus: ea aut cōfirmatiōe approbari aut cōfutatōe destrui possunt. An si credibile. Sit legatur non si

ē ubertatis. sterilia uullo labore uīcunt: Illa mihi i pueris natura mīmū spei dederit: i qua īgeniū iudicio præsumit. Materiam eē primū uolo uel abūdātiorē: atq; ultra q̄ oporteat fusā. multū īde decoquent anni. multū ratio limabit. aliqd uelut usu ipso deteret. Sit mō unde excidi possit: & quod exculpi Erit aūt si nō ab initio tenuē nimiū laminā duxerimus: & quā cælatura altior rūpat. Q uod me de his ætatibus sētire minus mirabit: qui apud Ciceronē legerit. Volo .n. se efferat ī adolescēte fecūditas. Q uapropter ī primis cui tādus: & ī pueris præcipue magister aridus: nō minus q̄ teneris adhuc plantis siccū & sine humore ullo solū. Inde fiūt humiles statim: & uelut ad terrā spectantes: q nihil supra quotidianū sermonē attollere audeāt. Macies illis p sanitate: & iudicii loco īfirmitas ē. & dū satis putāt uitio carere: ī id ipsū īcidunt uitiū: q uirtutibus carēt. Q uare mihi ne maturitas qdē ipsa festinet. nec musta ī lacu statī austera sint. Sic & annos ferēt & uetustate pficiēt. Ne illud q̄dē quod admoneamus īdignū ē: īgenia puero℞ nimia interī emēdatiōis seueritate deficere. nam & desperāt & dolēt: & nouissime oderunt: & quod maxīe nocet. dū oīa timēt: nihil conant: quod ēt rusticis notū ē: qui frondibus teneris nō putāt adhibēdam eē falcē: quia reformidare ferrū uidētur: & nūdum cicatricē pati posse. Iucundus ergo tum maxie debet eē præceptor: ut remedia quæ alioqui natura sūt aspera: moli manu & leui leniāt. laudare aliqua. ferre quædā. mutare etiam reddita cur id fiat rōne illuminare interponendo aliquid sui. Nō nūq̄ hoc quoq; erit utile: totas ipsū dictare materias: q̄s & imitetur puer: & interī tanq̄ suas amet. At si tam negligēs ei stilus fuerit: ut emendationē non recipiat: exptus sū pdesse: quotiens eandē materiā rursus a me retractatam scribere de integro iuberē. posse .n. eum adhuc melius quatenus nullo magis studio q̄ spe gaudēt. Aliter aūt alia ætas emēdanda ē: & p mō uiriū & exigēdū opus & corrigēdū. Solebā ego dicere pueris aliqd ausis licētius aut lætius. laudare illud me. adhuc uēturū tēpus: quo idē nō pmitterē. ita & īgenio gaudebāt: & iudicio nō fallebant. Sed ut eo reuertar unde egressus sū: narratiōes stilo cōponi: quāta maxīa possit: adhibita diligētia uolo. Nam ut primo cū sermo īstituit: dicere quæ audierit: utile ē pueris ad loquendi facultatē. iōq; & retro agere expositionē: & a media ī utrāq; ptē discurrere: sane merito cogant: sed ad gremiū præceptoris: & dū nō possūt: & dū res ac uerba cōnectere īcipiūt: ut ptinus memoriā firmēt: ita cū iā formam recte loquendi: & emēdatæ orōis accipiēt: extēporalis garulitas: nec expectata cogitatio: & uix surgēdi mora circūlatoriæ uere iactatiōis ē. Hinc parētū īpito℞ inane gaudiū. ipsis uero cōtēptus operis: & īuerecūda frōs: & cōsuetudo pessime dicēdi: & malo℞ exercitatio: & quæ magnos quoq; pfectus frequēter pdidit: arroggans de se psuasio īnascitur. Erit suū parādæ facilitatis tēpus. neq; a nobis negligenter locus iste trāsibit. Interī satis ē si puer oī cura: & sūmo quātū illa ætas capit: labore aliquid pbabile scripserit. ī hoc asuescat. Huius rei sibi naturā faciat. Ille demū ī id quod quærimus: aut ei pximū poterit euadere: q̄ āte discet recte dicere q̄ cito. Narrationibus nō īutiliter subiungit opus destruēdi cōfirmādiq; eas: quod ανασκευη & κατασκευη uocatur. Id porro nō tātū ī fabulosis & carmīe traditis fieri pōt: uerum etiā ī ipsis annaliū monumētis: ut si quærat. an sit credibile sup caput Valerii pugnātis sedisse coruū: q os oculosq; hostis galli rostro atq; alis euerberaret. Sit ī utranq; partē igēs

Hanc autem historiam Liuius refert libro septimo primæ decadis. Vnde & gens Coruina cognomen traxit.
Vt de serpente. Scipio filius esse iouis putatus est: q; mater ipsum ex maximo serpente genuisse testaretur Nã ut in septimo narrat. A. Gellius. Quod de olympia Philippi regis uxore Alexandri matre in historia græca scriptũ est: idẽ de. P. Scipionis quoq; matre: qui prior Affricanus appellatus: memoriæ datũ est. Nã & Oppius & iginus aliiq; qui de uita Africani scripserũt: matrẽ eius diu sterilẽ existimatã credũt. P. Scipionẽ eũ: cũ quo nupta erat liberos desperasse. Postea in cubiculo atq; in lecto mulieris cũ absente marito cubans sola obdormiuisset: uisum repẽte iuxta eã cubare igentẽ anguẽ: iisq; qui eũ uiderãt Territis & clamãtibus elapsũ iueniri non qsse. Lupa autem quæ Romulo ac Remo ĩfantibus expositis ubera ꝓbuit omni deposita feritate. atq; egeria nympha cum q̃ noctu cõgredi Numa credebat̃ notiores sunt: q̃ ut hic debeãt exponi.

ad dicendum materia: ut de serpente quo Scipio traditur genitus: & lupa Romuli: & Aegeria Numæ. Nã græcis historicis plerũq; poeticæ similis est licentia. Sæpe etiam quæri solet de tempore. de loco quo gesta res dicitur: non nunq̃ de persona quoq;: sicut Liuius frequẽtissime dubitat: & alii ab aliis historicis dissentiunt. Inde paulatim ad maiora tendere incipiet. laudare claros uiros: & uituperare ĩprobos: quod non simplicis utilitatis opus est. Nanque & ĩgenium exercetur multiplici uariaq; materia. & animus cõtemplatione recti prauiq; formatur. & multa inde cognitio rerum uenit: exemplisq; quæ sunt in omni genere causarum potẽtissima iam tum instruitur: cum res posceret usurus. Hinc illa exercitatio subit comparationis. uter melior. uter ue deterior: quæ q̃q̃ uersatur in ratione simili: tamen & duplicat materiã: & uirtutũ uitiorumq; non tantum naturam: sed etiam modũ tractat. Verum de ordine laudis contraq;: quoniam hæc tertia rhetorices pars est: præcipiemus suo tempore. Cõmunes loci de iis loquor: quibus citra personas ĩ ipsa uitia moris est perorare: ut in adulterum. aleatorem. petulantem ex mediis sunt iudiciis: & si reum adiicias accusationes. q̃q̃ hi quoq; ab illo generali tractatu ad quasdam deduci species solent: ut si ponatur adulter cæcus. aleator pauper. petulans senex. habent autem nonnunq̃ & defensionem. Nam & pro luxuria: & pro amore dicimus. & leno interim pasitusq; defendit̃ sic ut non homĩ patrocinemur: sed crimini. Thesis autẽ quæ sumuntur ex reꝝ comparatiõe: ut rustica ne uita an urbana potior. iurisperiti: an militaris uiri laus maior: mire sunt ad exercitationem dicẽdi spaciosæ atq; uberes: quæ uel ad suadendi officium: uel etiam ad iudiciorum disceptationũq; iuuant plurimum. Nam posterior ex prædictis locus in causa Murenæ copiosissime a Cicerone tractatur. Sunt & illæ pene totæ ad deliberatiuũ pertinentes genus. ducẽda ne uxor. petẽdi ne sint magistratus. Nanque hæ ꝑsonis modo adiectis suasoriæ erunt. Solebant præceptores mei nec inutili & nobis etiam iucundo genere exercitationis præparare nos coniecturalibus causis: cum quærere atque exequi iuberẽt Cur armata apud Lacedæmonios Venus. & quid ita crederetur. Cupido puer ac uolucer & sagittis & face armatus: & similia: in qbus scrutabamur uoluntatẽ: cuius ĩ cõtrouersiis

Nã græcis historicis. Sic Iuuenalis Et qcqd græcia mẽdax Audet in historia. Argumẽto sunt Herodotus atq; Diodorus qui maxime fabulosa narrãt. In ipsa uita moris est porare. I uocali aicripta uitia legat̃ ut aperte ex sequẽtibus patet. Iurisperiti an militaris uiri laus maior. Hãc quæstionẽ Cicero pro muræna elegãtissime: ut oĩa tractat cõtra Seruiũ Sulpitiũ Iurecõsultum.
Quæ uel ad suadẽdi officium uel etiam ad iudicioꝝ disceptationũq; iuuãt plurimũ. Loco disceptationũ nisi disceptationẽ legamus ac q; copulã expũgamus: sensus cõfundit̃. Sic itaq; legat̃. uel ad iudicioꝝ disceptationẽ iuuãt plurimũ. Cur armata apud Lacedæmonios Venus Lactãtius libro primo diuinaꝝ institutionũ copiose narrat: cur armatæ Veneris simulacrũ posuerit lacedæmonii. A lacedæmoniis inqt dicerat deos sibi ex euẽtis fingere: q cũ Messenios obsideret. & illi furtim deceptis obsessoribus egressi ad diripiẽdã lacedæmonẽ cõcurrissent: a Spartanis mulieribus fusi fugatiq; sunt. Cognitis aũt dolis Lacedæmonii sequebant̃. His armatæ mulieres obuiã lõgius exierũt: quæ cũ uiros suos cernerẽt armare se ad pugnã: quod putarẽt Messenios eẽ corpora sua nudauerũt. At illi uxoribus cognitis ex aspectu in libidinẽ cõcitati: sicut erãt armati cõmixti sunt: utiq; ꝓmiscue. Nec. n. uacabat discernere. Sic iuuenes ab eisdem ante missi cum Virginibus ex quibus sunt Parthenii nati: ꝓpter huius facti memoriam eidem Veneri armatæ simulacrũ posuerunt
Et quid ita crederent cupido puer. Crederetur est legendum. Cur autem Cupido talis fingatur Propertius lepidissime describit.

Quiscunq; ille fuit puerum qui pinxit amorem
Nonne putas miras hunc habuisse manus.
Hic primum uidit sine sensu uiuere amantes
Et leuibus curis magna perire bona.
Idem non frustra uentosas addidit alas
Fecit & humano corde uolare deum.
Scilicet alterna quoniam iactamur in unda
Nostraq; non ullis permanet aura locis
Et merito hamatis manus est armata sagittis
Et pharetra ex humero gnosia utroq; iacet.
Ante ferit quoniam tuti q̃ cernimus hostem
Nec quisq̃ ex illo uulnere sanus erit.

Quod genus chriæ uideri potest. Quemadmodum nanq; in chria dicti factiue: quod exponitur ratio affertur: sic in huiusmodi quæstiunculis causa: cur res proposita facta sit: explicatur. Nam locos quidem. Iam mihi legendum uidetur loco illius nam: cum nulla causa assignetur: sed sensus duntaxat connectantur.

His uelut emblematis. ornamentis. Sumpta est autem similitudo a uasis: quæ & gemmis & uariis coloribus exornantur. quæ quidē dicuntur emblemata. απο του εμβάλλειν. hoc est ab iniiciendo. Iniecta nanque & affixa uidentur. Qui etiam in iis. Quin ascripta n littera mihi legendum uidetur. Cum eo quidem quod uix ullus. Cū particula etsi i omnibus scripta sit exemplaribus: tamen ut nihil sensui conferens uidetur expungēda. ac magis aduerbium ascribēdum hoc modo. Eo qdē magis. Quod in religionem deum cōperta sit. Cōparata hoc est constituta legendum uidetur. Siue non trino forte nundino promulgato. Vt ad legem referatur promulgata est scribendum. Nundinis autem idcirco leges Romæ promulgabantur: ut rusticæ quoque tribus sine incommodo agriculturæ iteresse possent. Dicitur autem trinum nundinum ꝙ per tres dies nundinæ celebrarentur. Quod legitimis obstet. Legitime ꝑ legitimis est legendū.

frequēs quæstio est: quod genus chriæ uideri pōt. Nā locos qdē quales sūt de testibus. semp ne his credēdū: & de argumētis. an habenda ēt paruis fides: adeo manifestū ē ad forēses actiōes ptinere: ut quidā nec ignobiles ī officiis ciuilibus scriptos eos memoriæq; dilligentissime mādatos ī ꝓmptu habuerīt: ut quotiens ēsset occasio extēporales eoꝝ dictiōes his uelut emblematis exornarent̃: quo qdē (nec enim huius rei iudiciū differre sustineo) sūmā uidebant̃ mihi īfirmitatem de se cōfiteri. Nā quid hi possint ī causis: quaꝝ uaria ac noua sēp ē facies: ꝓpriū inuenire? Q̃ ūo ꝓpositis ex pte diuersā respōdere? altercationibus uelociter occurrere? testē rogare? q etiā ī iis quæ sūt coīa: & ī plurimis causis tractant̃: uulgatissimos sēsus uerbis: nisi tāto āte præparatis ꝓsequi nequeant? Necesse ē his cū eadem iudiciis pluribus dicūt: aut fastidiū moueāt: ueluti frigidi & repositi cibi: aut pudorē reprehēsa totiens audientium memoria. īfœlix supellex: quæ sicut apud pauperes ambitiosos pluribus & diuersis officiis cōterat̃: cum eo quidem ꝙ uix ullus ē tā cōmunis locus: qui possit cohærere cum cā: nisi aliquo propriæ quæstionis uinculo copulatus: appareatq; eū non tam insertum q̃ applicitum: uel quod dissimilis est cæteris: uel ꝙ plerunq; assumi etiam parum apte solet. non quia desideratur: sed qa paratus ē: ut quidam sententiaꝝ gratia uerbosissimos locos arces sūt: cum ex locis debeat nasci sentētia. Ita sunt aūt speciosa hæc & utilia si oriunt̃ ex cā. Cæteꝝ q̃libet pulchra locutio: nisi ad uictoriā tendit: utiq; supuacua: sed interī etiā cōtraria ē. Verū hactenus euagari satis fuerit. legum laus & uituperatio iā maiores ac ꝓpe sūmis opibus suffecturas uires desiderent: quæ quidē suasoriis an cōtrouersiis magis accōmodata sit exercitatio: cōsuetudine & iure ciuitatū differt. Apud græcos enī lator eaꝝ ad iudicem uocabat̃. romanis ꝓ cōciōe suadere ac dissuadere moris fuit. Vtroq; aūt mō pauca de his & fere certa dicunt̃. Nā & genera sūt tria. sacri. publici. priuati iuris: quæ diuisio ad laudē magis spectat: siqs eā p gradus augeat. ꝙ lex. ꝙ publica. ꝙ ī religionē deū cōparata sit. Ea qdē de qbus quæri solet: cōmunia oībus Aut enī de iure dubitari pōt eius q rogat: ut de. P. Clodii q nō rite creatus tribunus arguebat̃: aut de ipsius rogatiōis: qđ ē uariū: siue nō trino forte nūdino ꝓmulgata. siue nō idoneo die. siue cōtra ītercessiones uel auspicia: aliud ue qd quod legitime obstet. dr̄ lata eē uel ferri. siue alicui manētiū legum repugnare. Sed hæc ad illas primas exercitationes nō ptinēt. nā sūt hæc citra cōplexū psonaꝝ. tēpoꝝ. cāꝝ. Reliq̃ eadē fere uero fictoq; certamini huiusmodi tractant̃. Nam uitiū aut ī uerbis: aut ī rebus ē. In uerbis quærit̃ an satis significent. an sit in his aliquid ābiguū. In rebus an lex sibi ipsa cōsentiat. an ī præteritum referri debeat. an ī singulos hoīes. Maxime uero cōe est quærere. an sit

honesta.an utilis.nec ignoro plures fieri a plerisq; ptes.Sed nos iustū:piū:religiosū:cæteraq; his similia honesto cōplectimur. Iusti tamē spēs nō simplr̄ excuti solet.aut.n.de re ipsa quærit̄:ut digna ne pœna uel premio sit.aut de mō premii pœnæ ue:q tam maior q̄ mior culpari pōt. Vtilitas quoq; īteri natura discernit̄.īterī tēpore Quædā an obtineri possint ābigi solet.Ne illd qdē ignorare oportet:leges aliquādo totas:aliquādo ex pte r̄prehēdi solere:cū exēplū rei utriusq; nobis claris orōnib⁹ præbeat̄.nec me fallit eas quoq; leges eē:quæ nō ī ppetuū rogēt̄:sed de honorib⁹ aut īpiis: q̄lis manilia fuit:de q̄ Ciceronis orō ē.Sed de his nihil hoc loco præcipi pōt Cōstat.n. ꝑpria reꝝ:de qbus agit̄ nō cōi q̄litate.his fere ueteres facultatē dicēdi exercuerūt:assūpta tamē a dialecticis argumētādi rōe Nā fictas ad imitationē fori cōsilioꝝq; materias:apud græcos dicere circa Demetriū phalerea īstitutū fere cōstat.An ab ipso id genus exercitatōis sit īuētū:ut alio quoq; libro sū cōfessus: paꝝ cōpi. Sed ne ii qdē q hoc fortissīe affirmāt ullo satis idoneo auctor̄ nitūt̄.Latinos uero dicēdi præceptores extremis.L.Crassi tpib⁹ cœpisse Cicero auctor ē.quoꝝ īsignis maxīe Plotius fuit.

De lectione oratorum & historicoꝝ apud rhetorē

s Ed de rōne declamandi post paulū.Interī qa pría rhetorices rudiméta tractamus:nō omittēdū ur̄ id quoq;:ut moneam q̄tū sit collaturus ad ꝑfectū discētiū rhetor:Si quēadmodū a grāmaticis exigit̄ poetaꝝ enarratio:Ita ipse quoq; historiæ:atq; ēt magis orōnū lectiōe susceptos a se discipulos īstruxerit:qd nos in paucis:quorū id ætas exigebat:& parētes utile eē crediderant: seruauimus.Cæteꝝ sētiētibus iā tū optia duæ res īpedimēto fuerūt: ꝙ & lōga cōsuetudo aliter docēdi fecerat legē:& robusti fere iuuenes: nec hūc laborē desiderātes exēplū nr̄m sequebāt̄.Nec tamē ēt siqd noui uel sero īuenissē præciper̄ ī posteꝝ puderet.Nūc uero scio id fieri apud græcos:sed magis p adiutores:qa nō uidēt̄ tpa suffectura: si legētibus singulis præire sēp ipsi uelit.Et hercle prælectio quæ ī hoc adhibet̄:ut facile atq; distīcte pueri scripta oculis sequāt̄:ēt illa quæ uī cuiusq; uerbi:siquid mīus usitatū īcidāt:docet:multū infra rhetoris officiū existimāda ē.At d̄mōstrare uirtutes:uel si quādo īcidāt uitia:id ꝑfessiōis eius atq; ꝑmissi:quo se magistꝝ eloquētiæ pollicet̄ maxīe ꝑpriū ē.eo qdē ualidius:ꝙ nō utiq; hūc laborē docētiū postulo:ut ad gremiū r̄uocatis cuiusq; eoꝝ uelut liberis lectione deseruiant. Nam mihi cum facilius:tū etiā multo uidetur magis utile facto silētio:unū aliquē:ꝙ ipsū īpari p uices optimū ē: cōstituere lectorē:ut ꝑtius ꝓnūtiatiōi quoq; assuescāt.tū exposita cā ī quā scripta leget̄ orō(nā sic clarius quæ dicēt̄ ītelligi poterūt) nihil ociosū pati:quodq; ī inuentiōe:quodq; ī elocutiōe ānotādū erit quæ ī ꝓhœmio cōciliandi iudicis rō.quæ narrandi lux. breuitas.fides.quod aliquado consilium.& q̄ oculta calliditas.nanque ea so

An inultis. Vtilis legēdū ē ī præpōe erasa. Claris orōnibus.Demosthēis atq; Aeschynis orōnibus id ꝓbat̄: q mō totā:mō legis pte rephēdūt. Circa demetrium Phalerea īstitutū.hoc ē circa tps Demetrii Phalerei:q̄uis græci tale genus locutōis alr̄ exponant: Nam οι περι Τον πλατονα:dicūt ipm Platonē:nō tps significari.Sed Fabius manifeste ad tps refert De inuētore uero declamatiōis uariæ sūt scriproꝝ opiniones. Vt alio quoq; libro Is Quintiliani liber: qui de causis corruptæ eloqntiæ īscribit̄:nō extat. Quoꝝ īsignis maxīe Plotius fuit.De Plotio rhetore Hieronymus de uiris illustribus sic scribit.Plotius gallus prius Romæ latinā rhetoricā docuit:d̄ quo Cicero:eqdē Memoria teneo pueris nobis latine docuisse cœpisse Plotiū q̄ndā:ad quē cū fieret cōcursus:ꝙ studiosissimis quisq; apd̄ eū exercerēt̄:dolebā mihi idē nō licere.cōtinebar āt doctissimoꝝ hoīum auctoritate:q existimabāt græcis exercitatōib⁹ ali melius igenia posse.Hæc eadē & trāqllus de claris rhetorib⁹ r̄fert.

s Eed de rōe declamādi post paulū.Orōes atq; historias diligēter a rhetore enarratas plurimū adolescētibus cōferre ī hoc capite ostēdit Quītilianus. Sed magis p adiutorēs. Eos accipiamus adiutores: quos hypodidascalos græci uocāt. Præire.ꝑlegere. ꝑlegūt nāq; discipulis magrī:ut ipi emēdate legāt. Siqd minus usitatū.Siqd̄ ut ad uerbū referat̄ legēdū ur̄. Vt ad grēiū reuocatis cuiusq; eoꝝ uelit libri lectōe d̄seruiāt.Sic qdē ī cōib⁹:q̄ uidi:exēplaribus legit̄. Sed nisi corrigat̄ hic locus: neq̄ ītelligi pōt. Ita uero emendari posse ur̄: si loco cuiusq; quibusq; legatur & ī uocali ī u cōuersa uelut ꝓ illo uerbo uelit & liberis ꝓ libris scribat̄ hoc mō.ut ad gremiū reuocatis quibusq; eoꝝ uelut liberis lectione deseruiant. Est aūt a matribus sumpta similitudo:quæ liberos dum mīores sunt:ad gremium solent reuocare illisque inseruire.

la ĩ hoc ars ẽ: quæ ĩtelligi nisi ab artifice nõ possit. quãta deĩceps ĩ diuidendo prudẽtia. q̃ subtilis & crebra argumẽtatio. q̃bus uiribus ĩspiret. qua iucũdita te pmulceat: quãta ĩ maledictis aspitas. ĩ iocis urbanitas. ut deniq; domĩet ĩ af fectibus: atq; ĩ pectora irrũpat aĩumq; iudicũ similẽ his quæ dicit: efficiat. tũ ĩ rõne eloquẽdi quod uerbũ ꝓpriũ. ornatũ sublime. ubi ãplificatio laudãda. quæ uirtus ei cõtraria. q̃d speciose trãslatũ. quæ figura uerboꝝ. quæ lenis & q̃drata: sed uirilis tamẽ cõpositio. Ne id q̃dẽ ĩutile ẽt corruptas aliquãdo & ui tiosas orõnes: quas tamẽ pleriq; iudicioꝝ prauitate mirant̃: legi palã pueris: ostendiq; ĩ iis q̃multa ĩpropria. obscura. tumida. humilia. sordida. lasciuia. ef fœmĩata sint: quæ nõ laudãtur mõ a plerisq;: sed quod peius ẽ: pp hoc ipsũ q2 sũt praua laudant̃. Nã sermo rectus & secũdũ naturã enũciatus: nihil hr̃e ex ĩgenio uidet̃. Illa uero quæ ut cũq; deflexa sunt: tãq; exq̃sitiora miramur: nõ alr̃ q̃ distortis & quocũq; mõ ꝓdigiosis corporibus apud quosdã maius ẽ pre ciũ: q̃ iis quæ nihil ex cõis hĩtus bonis ꝑdiderũt. atq; ẽt q̃ spẽ capiunt̃ uulsis le uatisq; & mustas comas acu comẽtib9: & nõ suo colore nitidis: plus eẽ formæ putãt: q̃ possit tribuere ĩcorrupta natura: ut pulchritudo corꝑis uenire uidea tur ex malis moribus. Nec solum hæc ipse debebit docere præceptor: sed fre quẽter ĩterrogare: & iudiciũ discipuloꝝ expiri. Sic audiẽtibus securitas abe rit. nec quæ dicẽtur pfluẽt aures: simulq; ad id ꝑducent̃: quod ex hoc quærit̃ ut ĩueniant ipsi & ĩtelligãt. Nã q̃d aliud agimus docẽdo eos: q̃ ne sẽp docẽdi sint? Hoc diligẽtiæ genus ausim dicere plus collatuꝝ discẽtib9: q̃ oẽs oĩum ar tes: quæ iuuãt sine dubio multũ: sed latiore quadã cõprehẽsiõe. ꝑ oẽs q̃dẽ spe cies reꝝ quotidie pene nascẽtiũ ire q̃ possũt? sicut de re militari: q̃q̃ sint tradi ta quædã præcepta coĩa: magis tamẽ ꝓderit scire: qua ducũ q̃sq; rõne ĩ quali loco. tpe sit usus sapiẽter: aut cõtra. nã ĩ oĩb9 fere mĩus ualẽt præcepta q̃ expi mẽta. At uero declamabit q̃dẽ præceptor: ut sit exẽplo suis auditoribus. non plus cõtulerit lecti Cicero ac Demosthenes? corriget̃ palã siq̃d ĩ declamãdo discipulus errauerit. nõ potẽtius erit emẽdare orõnẽ? qn ĩmo ẽt iucũdius? ali ena. n. uitia r̃prehẽdi mauult q̃ sua. Nec deerãt plura quæ dicerẽ. Sed nemi nẽ hæc utilitas fugit: atq; utinã tã nõ pigeat facere istud: q̃ nõ displicebit.

Qui primi legẽdi.

Quod si potuerit obtĩeri: nõ ita difficilis superit quæstio: q̃ legẽdi sint ĩci piẽtibus. Nã q̃dã illos mĩores: q̃a facilior eoꝝ ĩtellcũs uidebat̃: ꝓbaue rũt. alii floridius genus: ut ad alẽda primaꝝ ætatũ ĩgenia magis accõmodatũ Ego optĩos q̃dẽ & statĩ & sp. Sed tamẽ eoꝝ cãdidissimũ quẽq; & maxĩe cõpo sitũ uelĩ: ut Liuiũ a pueris magisq̃ Salustiũ. & hic historiæ magis ẽ auctor: ad quẽ tamẽ ĩtelligẽdũ iã ꝓfcũ opus ẽ. Cicero ut mihi q̃dẽ ur̃: & iucũdus ĩcipiẽti b9 quoq; & aptus ẽ satis: nec ꝓdesse tãtũ: sed ẽt amari põt: tũ queẽadmodũ Liui us præcipit: ut q̃sq; erit Cicerõi simillimus. Duo ãt genera maxĩe cauẽda pue ris puto. unũ neq̃s eos ãtiq̃tatis nimius admirator in Gracchoꝝ Catonisq; & alioꝝ similiũ lectiõe durescere uelit. fiẽt. n. horridi atq; ieiuni. Nã neq; uĩ eoꝝ adhuc ĩtellectu cõsequẽt̃: & elocutõe: quæ tũ sine dubio erat optĩa: sed nr̃is tpi b9 aliẽa cõtẽti: q̃d ẽ pessimũ: similes sibi magnis uiris uidebũt̃. Alteꝝ q̃d huic diuersũ ẽ: ne recẽtis huius lasciuiæ flosculis capti uoluptate q̃dã praua delini

Quæ lenis & q̃drata. hoc est æq̃lr̃ fusa. q̃drata. n. forma nulla ẽ ex pte neq; lõgior neq; breuior. Atq; ẽt q̃ spe capiũt̃. Pro spe legẽdũ esse spẽ: hoc est: pulchritudine: facile est ex iis q̃ sequunt̃ uidere. Leuatisq;. leuigatis atq; ꝺpilatis. Nã leue ꝓducta pria molle ac sine pilis significat. An uero ꝺclamabit q̃dẽ ꝑceptor. Loco. illius pticule an at cõiũctõ reponẽda uidet̃. Est. n. obiectõ q̃ uti possẽt q̃ dissentiũt: quã ita soluit fabius: ut rhetorẽ declamare q̃dẽ ꝺbeẽ significet: ut illũ discipuli possĩt imitari: Sed tamẽ plus collaturas Dẽosthenis ac Ciceronis lectas orõnes asserit. Reꝑhẽdẽdi. syllaba a fine scẽda expungat̃: ut r̃pħẽdi legat̃ Quod si potuerit optineri. ĩpite ne dicã stulte hæc a supioribo: ascripto hoc indice. Qui primi legẽdi. separata fuere. In margĩe uero recte colloca ret̃. Ego optĩssimos. optĩos legẽdũ eẽ facile cõstat. Vt Liuiũ a pueris. a præpõ ut sup uacua uidet̃ expungenda. Et hic historiæ magis ẽ auctor. maior loco illius magis uidet̃ eẽ legẽdũ. Significat. n. Liuiũ in historia q̃ Salustium esse præstãtiorem. Tum quemadmodum Liuius præcipit. In epistola quadam ad fili

ant̄:ut prædulce illḋ genus ac puerilibus ĩgeniis hoc gratius quo ꝓpius ē adament. Firmis aũt iudiciis iãq; extra piculũ positis suaseri & ãtiquos legere:ex q̄bus si assumat̄ solida ac uirilis ĩgenii uis deterso rudis sæculi squalore:tũ nr̄ hic cultus clarius enitescet: & nouos:q̄bus & ipsis multa uirtus adest. Nec.n.nos tarditatis natu tura dãnauit:sed dicẽdi mutauimus genus:& ultra nobis q̄ oportebat idulsimus.ita nõ tã ĩgenio illi nos supauerũt:q̄ ꝓposito. Multa ergo licebit eligere. Sed curandũ erit ne iis q̄bus pmixta sunt inquinentur. Quosdam uero etiam quos totos imitari oporteat: & fuisse nuper & nunc esse:quid ni libenter non concesserim modo: uerum etiam contenderim? Sed hi qui sint:non cuiusque est pronunciare. Tutius circa priores uel erratur. Ideoq; hanc nouorum distuli lectionem:ne imitatio iudicium antecederet.

De diuisione.

f Vit etiam in hoc diuersum præcipiẽtium propositũ:q; eoꝶ quidam materias:quas discipulis ad dicẽdum dabãt:nõ cõtenti diuisione dirigere:latius dicendo prosequebãtur:nec solum probationibus ĩplebant:sed etiam affectibus. Alii cũ primas mõ lineas duxissent:post declamatiões quid omisissẽt prius tractabãt Quosdam uero locos non minore cura:q̄ cum ad dicendum ipsi surgerent excolebant. Vtile utrunq;:& ideo neutrum ab altero separo. Sed si facere tantũ alterũ necesse sit:plus ꝓderit demõstrasse rectã ꝑtinus uiam:q̄ reuocare ab errore iã lapsos. primũ q̄a emẽdationem auribus mõ accipiũt:diuisionẽ uero ad cogitationẽ etiã & stilum pferunt. Deĩde q; libentius præcipientẽ audiunt q̄ reprehendẽtẽ. Si qui uero paulo sunt uiuatiores ĩ his præsertĩ moribus etiã irascũtur admonitiõi:& taciti repugnãt. Nec ideo tamẽ mĩus uitia apte coarguẽda sũt. Habẽda.n.rõ cæterorũ:q̄ recta eẽ quæ præceptor nõ emẽdauerit credẽt. Vtraq; ãt rõ miscenda est: & ita tractanda ut res ipsæ postulabũt. Nãq; ĩcipiẽtibus dãda erit uelut præformata materia secũdũ cuiusq; uires. At cũ satis cõposuisse se ad exemplũ uidebunt̄:breuia quædã demõstrãda uestigia: quæ psecuti iã suis uiribus sine adminuculo ꝓgredi possint. Nõnunq̄ credi sibi eos oportebit:ne mala cõsuetudĩe sẽper alienũ laborẽ sequẽdi nihil p se conari & quærere sciãt. Quod si satis prudẽter dicenda uiderint:iam prope consumata fuerit præcipientis opera: Siquid errauerit: adhuc erũt ad ducem reducendi. Cui rei simile quiddam facientes aues cernimus:quæ teneris infirmisque fœtibus cibos ore suo collatos partiuntur. At cum uisi sunt adulti paululum egredi nidis:& circunuolare sedem illam præcedentes ipsæ docẽt:tũ expertas uires libero cælo suæq; ipsoꝶ fiduciæ pmittũt.

De ediscendo.

i Llud ex cõsuetudĩe mutãdũ ꝓrsus existĩo ĩ his:de q̄bus nunc disserimus ætatibus:ne oĩa quæ scripserint ediscant:& certa

um hoc Liuius scribit Vt ꝑdulce illud genus a puerilibus iugeniis hoc gratius.& copulla loco illius ꝑticulæ ut.loco uero a ꝑpõnis ac copula ẽ ascribẽda hoc mõ. Et ꝑdulce illud genus ac pueribꝫ ĩgeniis hoc gratius quo ꝓpius ẽ adamẽt.lasciuũ.n. dicẽdi genus maxĩe pueris est gratum.

Vit etiam ĩ hoc diuersũ. Diuisio de qua hoc loco fabius uerba facit: παρεγχείρησισ quoq; uocatur a græcis nõ solum διαίρεσισ qḋ nomẽ qḋ significaret:ĩpiti q̄dã ignorãtes de ĩdĩce hu ic capiti ascripto deleuerũt. sic.n.in uetustioribus legit̄ exẽplaribus. De diuisiõe siue parẽchiresi. Diuisione uero prisci rhetores discipulis ꝓpositã materiã dirigentes ac uelut manibꝫ tractãdã explicãtes tãq̄ primas lĩeas ducebãt. Est aũt diuisio minor ḋclamatõe utpote quæ capita reꝶ solũ sine ꝓbatõibꝫ.affectibus.figuris cõtĩeat. Nã declamatio pfecta ẽ orõ. Vnde Seneca ĩ ḋclamatõibꝫ de Albutio loq̄ns scribit. Raro cõtrouersiã ĩplebat.nõ posses dr̄e diuisionẽ eẽ.nõ posses declamationẽ. Tãq̄ declamatõi deerat.tanq̄ diuisioni multũ superat. De hac ãt diuisiõe & Seneca diligẽter pcipit ĩ libris quos diuisionum ĩscripsit:& Quĩtilianus ĩ septimo. Post ḋclamatões qḋ omisissent prius tractabat. Nisi qḋ loco illius qḋ legat̄: sẽsus difficilius pcipiet̄. Est ãt trãslatio a pictoribꝫ sũpta q aliq̄d picturi:primũ lineis q̄busdã imaginẽ totius opis designãt.deĩde uarios supin ducẽtes colores eã pficiunt.

Nõ nũq̄ credi sibi eos oportebit: Hoc ẽ suis ipsoꝶ uiribus pmitti discẽtes oportebit:ut sine doctore aliquid conari & cudere audeant.

i Llud ex cõsuetudĩe mutãdũ. Electos potius ex auctoribꝫ locos q̄ sua scripta pueris ediscẽdos esse præcipit:quãtaq; ĩsit ĩ præstãtũ auctoꝶ dictis ediscẽdis utilitas pspicue adeo ostẽdit Quĩtilianus: ut nihil expositõe sit opus. Ita demũ. Solũ. Demũ nãq; cũ is ea id ꝓnoĩe atq; ita aduerbio iũctũ significat solũ

Irtus præceptoris. u Vnũ quẽq; ſcđm ĩgenii ſui naturã docẽdũ eẽ idq; præceptorẽ maxĩe curare debere aſſerit: ut differẽtias ĩgenioꝝ ĩ primis noſcat. Nec potõres. Pauciores ꝓculdubio legẽdũ ẽ. Tot aũt ſũt corpoꝝ dñæ: ut uix duo ĩ oĩbꝫ ſimilia reperiant. Ex quo colligit̃ naturã maxime uarietate gaudere. Qui tãtũ iter ſe diſtãt. Quãtũ genere dicẽdi oratores priſci differant & Cicero cũ alibi tũ in oratore oſtẽdit: & Fabius ĩ ultimo apte deſcribit. Alii nãq; expſſi & limati. alii copioſi & graues. alii aliud genus amãt. Vtile deĩde pleriſq; uiſũ ẽ ita quẽq; ĩſtituere: ut ꝓpria naturæ bona doctrina fouerẽt. Ex illis ẽ ẽt Cicero q cũ alibi tũ ĩ Bruto & ĩ primo de officiis idẽ ſentit. Inqt. n. Quæ cõtẽplantes expẽdere oportebit: qđ qſq; hẽat ſui: eaq; moderari nec uelle expiri q̃ aliẽa ſe đceãt. Id. n. maxĩe quẽq; đcet qđ ẽ maxĩe cuiuſq;. Et de ea ĩ quæ natus uidet̃ đſerẽdo faciat ĩfirmiora. De ꝑpõ ut ſupuacua ẽ eradẽda. Nã ꝓprietates ĩgẽioꝝ đſpicere. diſpicere legẽdũ eſt ut ſit diligẽter inſpicere atq; ĩtueri. deſpicere nãq; eſt deorſum aſpicere atq; contemnere:

ut moris ẽ: die dicãt. Quod quidem maxime patres exigũt: atq; ita demũ ſtudere liberos ſuos: ſi q̃ frequẽtiſſime declamauerĩt: credũt. cum ꝓfectus præcipue diligẽtia cõſtet. Nã ut ſcribere pueros plurimũq; eſſe in hoc ope plane uelĩ: ſic ediſcere electos ex oratiõibus uel hiſtoriis: alio ue quo genere dignoꝝ ea cura uoluminũ locos multo magis ſuadeã. Nã ẽt exercebit̃ acrius memoria aliena cõplectẽdo q̃ ſua. Et q erũt ĩ difficiliore huius generis labore uerſati ſine moleſtia: quæ ipſi cõpoſuerũt iã familiarius aĩo ſuo affigẽt: & aſſueſcẽt optimis: ſẽpq; hẽbunt ĩtra ſe: qđ imitent̃. Etiã nõ ſentiẽtes formã orõnis illã: quã mente penitus acceperĩt: exprimẽt. Abũdabũt ãt copia uerboꝝ optĩoꝝ & cõpoſitiõe ac figuris iã nõ quæſitis: ſed ſpõte & ex repoſito uelut theſauro ſe offerẽtibus. Accedit his & iucũda ĩ ſermõe bene a quoq; dictoꝝ relatio: & ĩ cauſis utilis. Nã & plus auctoritatis affert ea quæ nõ præſentis gratia litis ſũt cõpata: & laudẽ ſæpe maiorẽ: q̃ ſi nr̃a ſint cõciliãt. Aliquãdo tamen ꝑmittẽdũ quæ ipſi ſcripſerĩt dicere: ut laboris ſui fructũ etiã ex illa quæ maxĩe petit̃: laude plurimũ capiant. Veꝝ id quoq; tũ fieri oportebit: cũ aliqđ cõmodius elimauerĩt: ut eo uelut premio ſtudii ſui donentur: ac ſe meruiſſe ut dicerent gaudeant.

An ſecũdũ ſui quiſq; ingenii docendus ſit naturam.

u Irtus præceptoris haberi ſolet nec ĩmerito: diligenter ĩ iis: quos erudiendos ſuſcepit: notare diſcrimĩa ĩgeniorum: & quo quenq; natura maxĩe ferat. Nã eſt ĩ hoc ĩcredibilis quædã uarietas: nec potiores animoꝝ pene quã corpoꝝ formæ. Quod ĩtelligi etiã ex ipſis oratoribus põt: q tãtũ ĩter ſe diſtãt genere dicendi: ut nemo ſit alteri ſimilis: q̃uis plurimi ſe ad eoꝝ quos ꝓbãt imitatiõem cõpoſuerĩt. Vtile deĩde pleriſq; uiſũ ẽ: ita quẽq; ĩſtituere: ut ꝓpria naturæ bona doctrĩa fouerẽt. & ĩ id potiſſimũ ĩgenia quo tẽderẽt adiuuarẽt̃: ut ſiqs paleſtræ pitus cũ ĩ aliqđ plenũ pueris gymnaſiũ uenerit: exptus eoꝝ oĩ mõ corpus aĩumq; diſcernat: cui qſq; certamĩ præpãdus ſit: Ita præceptorem eloquentiæ: cũ ſagaciter fuerit intuitus: cuius ĩgeniũ preſſo limatoq; genere dicendi. cuius acri. graui. dulci. aſꝑo. nitido urbano maxĩe gaudeat: ita ſe cõmodatuꝝ ſigulis: ut ĩ eo quo qſq; emĩet ꝓuehat̃: qđ & adiuta cura natura magis eualeſcat. Et ſi ĩ diuerſa ducatur: nec ĩ iis q̃bus minus aptus ẽ: ſatis poſſit efficere: & ea in quæ natus uidetur deſerendo faciat ĩfirmiora. Quod mihi (libera. n. uel contra receptas perſuaſiões rõne ſequẽti ſẽtentia ẽ) in ꝑte ueꝝ uidetur. Nã ꝓprietas ĩgenioꝝ diſpicere ꝓrſus neceſſariũ eſt. in his quoq; certũ ſtudioꝝ facere delectum nemo diſſuaſerit. Nãq; erit alius hiſtoriæ magis idoneus. alius compoſitus ad carmen. alius utilis ſtudio iuris: ut nonnulli rus fortaſſe mittẽdi. Sic diſcernet hæc dicendi magiſter: q̃uo palæſtricus ille curſorẽ faciet: aut pugilẽ: aut luctatorẽ: aliudue quid ex iis quæ ſunt ſacrorum certaminũ. Verum ei qui foro deſtinabitur: nõ ĩ unã ꝑtẽ aliquam: ſed in oĩa quæ ſunt eius opis: etiam ſiqua difficiliora diſcẽti uidebunt̃: elaborandũ ẽ. Nã & oĩno ſupuacua erat doctrina: ſi natura ſufficeret. an ſiqs ĩgenio corruptus ac tumidus: ut pleriq; ſunt: ĩciderit: in hoc eum ire patiemur? aridum atq; ieiunũ nõ alemus: & quaſi ueſtiemus? Nã ſi quædã detrahere neceſſariũ ẽ: cur nõ ſit adiicere cõceſſũ? Neq; ego cõtra naturam pugno. nõ. n. deſerẽdũ id bonũ: ſiquod ĩgenitũ ẽ exiſtimo: ſed augẽdum addendumq; quod ceſſat. An

An uero clarissimus ille præceptor Isocrates.Pro illa particula uero non aduerbium reponendum uidet. Nisi.n.sit negatiua ea interrogatio:uidebitur Fabius negare id quod affirmare intendit.Affirmatiua nanq3 interrogatio ita soluit in negationē:ut negatiua in affirmationē.Hoc autē idē exēplū & Cicero in Bruto refert. Quare hoc inqt doctoris ītelligētis est uidere:quo ferat natura sua quēq3 & ea utētē sic ī stituere: ut Isocratē ī acerrimo ingenio Theopōpi & Lenissimo Ephori dixisse traditū est.Alteri se calcaria adhibere.alteri frenos. Imbecillis tamē īgēiis:sane sic obseqndū sit:ut tamē ī id quo uocat natura ducāt.Tamē pticula iteꝝ ascripta ī tātū ē cōuertēda ut legat:ut tātū ī id quo uocat natura ducant. Si uero liberalior materia cōtigerit.Pro materia mihi natura legēdū uidet. Natura.n.frequēter pro īgenio ponitur.De copioso uero & fœcundo ingenio Fabius uerba facit. Nā licet si aliquā in partē ꝓnior. Sit loco si legendū esse cōstat. Si docēdum pancratiasten susceperit. Pancratiū genus est certaminis:de quo Propertius Puluerulētaq3 ad extremas oat fœmina metas Et patit duro uulnera pancratio.Hinc Pancratiastes qui certaminis illius est peritus appellatur. Nicostratus ut hinc colligimus:& luctator & pugil fuit clarissimus. Nicostratus aūt uictoria exercitus iterptat. νικη.n.uictoria. ϛρατοσ exercitus dicit. Qualis hic fuit luctādo pugnādoq3. Luctari ꝓprie dicunt qui se inuicē cōplectentes alter alteꝝ in terrā deicere nitūtur. Pugnare uero qui pugnis cōtēdūt. Vtroq3 certamine. Et luctæ & pugilū. Nō magis q̄ phonasco acutis tantū aut mediis aut grauibus sonis. Phonascus απο του φωνην ασκειν.hoc est ab exercēda uoce dicit.Phonasci.n.sunt magri curādæ atq3 exercēdæ uocis.

Plura de officiis docentiū locutus. Discipulos admonet Fabius:ut & doctores ament:& se illis dociles præbeant: aliter in studiis ipsos nihil ꝓficere posse. In ipos deniq3 cœtus scholariū læti & alacres cōuēiēt.Scholaꝝ i uocali erasa legat:ne turbæ barbare loquētiū astipulari uideat Quintilianus.Neq3.n.scholaris iuenitur apud quēq̄ latine loquētē quis ipite nūc oēs:q studiis uacāt:uulgo scholares appellēt.Sed latie elegāterq3 loquentes eos scholasticos iuuēes adolescētesue appellāt.freqntiā ergo scholaꝝ accipiamus eā adolescētū multitudinē:q ī scholas cōuenire solet.

In his primis opibꝰ q̄ non ipā pua sūt.sed maioꝝ q̄si mēbra atq3 ptes bene instituto ac satis exercitato iam fere tps appetet aggrediendi suasorias iudicialesque materias.Apparet non appetet legendum esse facile ex

uero clarissimus ille præceptor Isocrates:quē nō magis libri bene dixisse:q̄ discipuli bene docuisse testant:cū de Ephoro atq3 Theopōpo sic iudicaret:ut alteri frenis: alteri calcaribꝰ opus eē diceret:aut ī illo lētiore tarditatē:aut ī illo pene præcipiti cōcitationē adiuuādā docendo existimauit:cū alterū alterius natura miscēdū arbitraretur. Imbecillis tamē īgeniis sane sic obsequēdū sit:ut tamē ī id quo uocat natura ducātur.Ita.n.qd solū possunt melius efficient.Si uero liberalior materia cōtigerit & ī qua merito spē oratoris simus aggressi nulla dicēdi uirtus omittēda ē.Nā licet sit aliq̄ in ptē ꝓnior ut necesse ē:cæteris tamē nō repugnabit:atq3 ea cura paria faciet iis ī qbus emiēbit.Sicut ille ne ab eodē exēplo recedamus:exercēdi corpa pitus nō si docēdū pācratiasten suscepit pugno ferire:uel calce tātū:aut nexus mō:atq3 in his certos aliquos docebit:sed oīa quæ sūt eius certaminis .Erit q ex iis aliqua nō possit:ī id maxīe qd poterit īcūbet. Nam sūt hæc duo uitāda ꝓrsus:unū ne tēptes:qd effici nō possit.Alteꝝ ne ab eo qd qs optīe facit ī aliud cui minus ē idoneus:trāsferas. at si fuerit q docebit ille quē adolescētes senē uidius: Nicostratus oībus ī eo docēdi ptibus similr utet:efficietq3 illū:q̄lis hic fuit luctādo pugnādoq3:quoꝝ utroq3 certamīe iisdē diebus coronabat ī uictū. Et quāto id magis oratoris futuri magistro ꝓuidēdū erit.Nō.n.satis ē dicere presse tātū aut subtiliter aut aspe:nō magis q̄ phonasco:acutis tātū:aut mediis aut grauibus sonis:aut hoꝝ ēt pticulis excellere.Nam sicut cithara ita oro pfecta nō ē nisi ab imo ad sūmū oībus ītēta neruis cōsētiat.

De officio discipulorum.

Plura de officiis docētiū locutus:discipulos id unū iterī moneo:ut præceptores suos non minus q̄ ipsa studia amēt:& pētes eē:nō qdē corporū:sed mētiū credāt.Multū hæc pietas cōfert studio.Nā ita & libēter audiēt:& dictis credēt:& eē similes cōcupiscēt.ī ipsos deniq3 cœtus scholarium læti & alacres cōueniēt.emēdati nō irascēt.laudati gaudebūt.ut sint carissimi studio merebūtur. Nā ut illoꝝ officium ē docere:sic hoꝝ præbere se dociles.alioq neutrū sine altero sufficit.Et sicut hoīs ortus ex utroq3 gignētiū cōfert: & frustra sparseris semina nisi illa præmollitus foueret sulcus: ita eloquētia coalescere neqt:nisi sociata tradētis accipientisq3 concordia.

De utilitate & rōne declamādi.

In his primis opibꝰ quæ nō ipsa pua sūt:sed maioꝝ q̄si mēbra atq3 ptes bene instituto ac satis exercitato iā

ſenſu ipſo percipi poteſt.Hic autem primum colligit Fabius q̃ ſit utilis ratio declamandi atq; exercitatio.De/
inde quædam tradit præcepta ad declamandum pertinentia quæ cum ſint perceptu facillima:nulla īdigere
uidentur expoſitione:niſi ſiquid erroris icidit. Verum ſublatis erroribus clara perſpicuaq; ſunt omnia.Illud
non eſt ignorandum quas nunc declamationes uocamus ante Ciceronem:ut Seneca inquit:Theſis fuiſſe uo
catas:mox declamatões ac controuerſias iudiciales uel ſuaſorias cœpiſſe uocari. Nam magos & peſtilētiā
& reſponſa & ſæuiores tragicis nouercas.Materiæ ſunt declamatoriæ:quas idcirco damnat Fabius:quia ni/
miū a ueris cauſis ſunt alienæ.Ma/
gi nanq; interdum finguntur adhi
biti ad excantandos manes filiorū
qui matribus apparere ſoleant:ꝓ/
pter quod matres malæ tractatio/
nis uiros accuſant.Et ad ſedandam
peſtilentiam fingit Apollo reſpon/
diſſe:ut tres uirgines plureſue imo
lentur.Nouercæ quoq; quæ fere
crudeles finguntur: ſæpenumero
declamantibus materiam prebent
ut apud Quintilianum paries pal
matus.Quidam enim cui erat fili/
us cæcus quem heredem inſtitue/
rat induxit illi nouercam iuuenēq;
in ſecreta domus parte ſepoſuit.Is
noctu dum in cubiculo cum uxo/
re iaceret occiſus eſt. Accuſant ſe
inuicem cæcus & nouerca. Eo
quidem res iſta in culpam docētiū
recidit:ut inter præcipuas quæ cor
rumperent eloquentiam cauſas:li/
centia atq; inſcitia declamantium
fuerit.Pro eo niſi adeo legatur:ſen/
ſus ītegritas non ſeruabitur.Videt
autē Fabius ad ea alludere quæ Pe/
tronius Arbiter in pricipio operis
ſui ꝓſa uerſuq; ſcripti in declama/
tores ſic ait.Cū alio genere furiaꝶ
ingetant declamatores:qui clamāt
hæc uulnera pro libertate excepi.
hūc oculū ꝓ uobis īpēdi.Date mi
hi ducē q me ducat ad liberos me/
os.Nā ſuccisi poplites mēbra nō ſu
ſtinēt.Hæc ipſa tolerabilia eſſent:ſi
ad eloquētiā ituris uiā facerēt.nūc
& reꝶ tumore & ſnīaꝶ uaniſſimo
ſtrepitu hoc tantū ꝓficiūt:ut cū in
foꝶ uenerūt:putent ſe in aliū orbē
terraꝶ delatos:& ideo ego adoleſcē
tulos exiſtimo in ſcholis ſtultiſſi/
mos fieri:qa nihil ex iis quæ in uſu
habemus:aut audiunt aut uident.
Sed piratas cū catenis in littore ſtā
tes:& tyrānos edicta ſcribētes:qbus
imperēt filiis:ut patrū ſuoꝶ capita
præcidāt.Sed reſpōſa in peſtilentia data:ut uirgines tres aut plures imolentur.Sed mellitos uerboꝶ globulos
& omnia dicta factaq; quaſi parauere.Qui inter hæc nutriuntur:non magis ſapere poſſunt:q̃ bene olere qui
in culina habitant.Pace ueſtra dixiſſe liceat primi omnium eloquentiā perdidiſtis. Leuibus enim atq; inani/
bus ſonis ludibria quædam excitando effeciſtis ut corpus orationis eneruaretur atq; caderet.ac reliqua quæ
ſequuntur. Quid?ergo nunq̃ hæc ſupra fidem:& poetica ut uere dixerim:themata iuuenibus pertractare
permittemus? hypophora eſt quæ ab iis fieri poſſet qui opus declamandi diuerſum a forenſibus cauſis pu/
tant:quam ita Fabius ſoluit ut dicat eſſe permittendum eatenus quatenus alatur eloquentia:non corrūpat.
Et q̃ſi in corpus eant?hoc eſt.quaſi pigueſcant? Nā in corpus ire illi dicunt:quoꝶ corpus efficit pigue.Eſt
aūt ſūpta ſimilitudo a pecudibus quæ lætiori pabulo paſtæ in corpus ire ac pigueſcere ſolēt. Sāguinis detra

fere tempus appet aggrediendi ſuaſorias iudicialeſq; mate/
rias:quaꝶ āteq̃ uiam ingrediar:pauca mihi de ipſa declamā
di ratiōe dicēda ſūt:quæ qdē ut ex oībus nouiſſime īuēta:ita
& multo ē utiliſſima. Nā & cūcta illa de qbus dixius:in ſe fe
re continet:& ueritati proximam imaginem reddit. Ideoq;
ita eſt celebrata ut pleriſq; uideretur ad formandam eloquē
tiam uel ſola ſufficere.Neq; enim uirtus ulla perpetuæ dū/
taxat orationis reperiri pōt:quæ nō ſit cū hac dicendi medi/
tatione cōmunis.Eo quidem res iſta in culpam docentium
recidit:ut inter præcipuas:quæ corrumperēt eloquētiā cau
ſas:licētia atq; iſcitia declamantiū fuerit.Sed eo quod natu/
ra bonum eſt:bene uti licet.Sint ergo & ipſæ materiæ quæ
fingētur q̃ſimillimæ ueritati.Et declamatio in quātum ma
xime pōt:imitetur eas actiones:in quaꝶ exercitationē repta
ē.Nā magos & peſtilētiā & reſpōſa:& ſæuiores tragicis no/
uercas:aliaq; magis adhuc fabuloſa fruſtra īter ſpōſiones &
īterdicta quæremus.Quid ergo?Nunq̃ hæc ſupra fidē &
poetica:ut uere dixerī: themata iuuenibus ꝑtractare permit
temus:ut expatientur & gaudeant materia:& quaſi ī corpus
eant?erit optimum.Sed certe ſint grādia & tumida:nō ſtul/
ta etiam:& acrioribus oculis intuēti ridicula:ut ſi iam cedē/
dum ē:impleat ſe declamator aliquādo:dū ſciat:ut quadru
pedes cum uiridi pabulo diſtētæ ſunt:ſanguinis detractati/
one curātur:& ſic ad cibos uiribus conſeruandis idoneos re
deunt:ita ſibi quoq; tenuandos adipes:& quicquid humo/
ris corrupti contraxerit:emittēdum:ſi eē ſanus ac robuſtus
uolet.Alioqui tumor ille inanis primo cuiuſcunq; ueri opis
conatu deprehēdetur.Totum autē declamandi opus qui di
uerſū omnino a forēſibus cauſis exiſtimāt:Hi profecto ne
rationē quidē qua iſta exercitatio inuēta ſit peruidēt.Nā ſi
foro non præparat:aut ſcenicæ oſtētatiōi:aut furioſæ uoci/
ferationi ſimillimum eſt. Quid enim attinet iudicem præ
parare:qui nullus eſt?Narrare quod omnes ſciant falſum?

probatiões adhibere causæ: de qua nemo sit pnũciaturus? Et hæc quidem ociosa tãtum. affici uero & ira uel luctu permouere: cuius est ludibrii? nisi quibusdam pugnæ simulacris ad uerum discrimen aciéq; iustam consuescimus? Nihil ergo íter forense genus dicẽdi: atq; hoc declamatorum ítererit? si profectus gratia dicimus nihil. Vtinãq; adiici ad cõsuetudiem posset: ut nomibus uteremur: & perplexe magis & lõgioris aliquãdo actus cõtrouersiæ fingerẽtur. Et uerba in usu quotidiano posita minus timeremus: & iocos íserere moris esset: quæ nos q̃libet per alia in scholis exercitati simus: tyrones in foro inueniunt. Si uero in ostentationem comparetur declamatio: sane paululum aliquid íclamare ad uoluptatem audientium debemus. Nam & in iis actionibus: quæ in aliqua sine dubio necessitate uersantur: sed sunt ad popularem aptatæ delectationem: quales legimus Panegyricos: totumque hoc demonstrationum genus: permittitur adhibere plus cultus: omnemque artem: quæ latere plerunque í iudiciis debet: non confiteri modo sed ostentare etiam hominibus in hoc aduocatis. Quare declamatio quoniam est iudiciorum cõsiliorumque imago: similis eẽ debet ueritati. quoniam autem aliquid í se habet epidicticon: nõ nihil sibi nitoris assumere. quod faciunt actores comici: qui nec ita prorsus: ut nos uulgo loquimur: pronũciãt: quod esset sine arte: nec tamẽ procul a natura recedũt: quo uitio periret imitatio sed morem communis huius sermonis decore quodam scænico exornãt. Sic quoque aliqua nos ícommoda ex iis quas finxerimus materiis: cõsequentur: í eo præcipue q multa in his relinquuntur incerta: quæ sumimus: ut uidẽtur ætates: facultates. liberi. parẽtes. urbium ipsarum uires. iura. mores. alia his similia. Quin aliquãdo etiam argumẽta ex ipsis positiõum uitiis ducimus. Sed hæc suo quæque loco. Quãuis enim omne propositum operis a nobis destinati eo spectet: ut orator ístituatur: tamen ne quid studiosi requirãt: etiam siquid erit quod ad scholas pertineat proprie: in transitu nõ omittemus.

An artis necessaria cognitio.

i Am hinc ergo nobis incohanda est ea pars artis: ex qua capere initium solent: qui priora omiserũt. quãq̃ uideo quosdam in ipso statim limine obstaturos mihi: qui nihil egere eiusmodi præceptis eloquẽtiam putent: sed natura sua & uulgari modo: & scholarum exercitatione contẽti: rideant etiam diligentiam nostram exemplo quoque magni nominis professorum: quorum aliquis: ut opinor: inter-

ctatione. ta syllaba erasa detractio/ne legatur. Nihil ergo inter forẽ se genus dicendi atq; hoc declamatorum interierit. Vt declamatoriũ legatur loco declamatorum í littera est ascribenda. Est autem altera obiectio quæ fieri posset: quam ita Fabius soluit: ut asserat nihil interesse si profectus gratia declamatur. Sin ad ostentationem: nõ nihil differre concedit. Vtinamque adiici ad consuetudinem posset ut nominibus uteremur. Posset alicui uideri Fabius id optare: sine quo ne declamare quidem aliquis potest. Quo nanque modo declamatio sine nominibus fiat? An propriis quidem nominibus quæ apud priscos sola nomina dicebantur: declamatores non utuntur: sed duntaxat appellatiuis? qualia sunt. Rusticus. Orator. Magus. Poeta. Medicus. Pater. Filius. nouerca. & similia

Sane paululũ aliqd inclamare ad uoluptatem audiẽtium debemus. Inclinare quidam legendum putãt Sed inclamare sensui magis mihi q̃ inclinare uidetur. Is enim ad uoluptatem auditorum inclamare dicitur: qui & poetica themata eligit: & in eloquendo maxime lasciuit: & in pronunciando ita uocem tollit ut uere inclamare uideatur. Nam & in iis actionibus: quæ sine dubio in aliqua necessitate uersantur. Pro necessitate in uetusto exẽplari emẽdate legitur ueritate hoc modo. Nã & in iis actionibus quæ in aliqua sine dubio ueritate uersantur. Panegyrici autem dicũtur orationes in conuentu populi habitæ. Nam πανηγυρισ hoc est panegyris trãsfertur conuentus. απο του παντοσ αγυρειν: hoc est ab omnibus cõgregãdis. De laudibus uero Athenarum orationes in conuentu populi Atheniẽsis habebant qui panathenaici panegyrici dicunt. Quoniam uero nõ nihil in se habet epidicticon: nonnihil sibi nitoris assumere. Epidicticon ostẽtatiuum ac demõstratiuum interpretatur. Nã επιδειγνυω unde uenit: significat ostento ac demonstro. Si quoq; in aliqua nos incõmoda ex iis quas finxerimus materiis consequẽtur. Sic ascripta. c. littera est legendum atq; in præpositio ut superflua uideatur eradenda. Sed hæc suo q̃q; loco. Quæq; legendũ esse nemo non uidet. In transitu nõ omittemus. In transcursu id quod alii obiter dicunt. Nam Fabius quod meminerim: nunq̃ obiter utitur.

i Am hĩc ergo nobis. Necessariã eẽ artẽ ad eloquẽtiã assequẽdã apte demõstrat Quĩtilianus. Quoq;

aliquis iterrogatus quid esset schema & noema nescire se quidem. Schema figura Noema omnis dici potest sententia. Cæterum Fabius ipse in octauo quatenus accipiatur noema: aperte exponit. Est iquit & quod appellatur a nouis noema qua uoce omnis intellectus accipi pōt. Sed hoc noīe donarūt ea quæ nō dicunt: uerum intelligi uolūt: ut in eum quem sæpius a ludo redemerat soror agentem cum ea talionis: quod ei polli cem dormiēti recidisset Eras dignus ut hæres integram manū. Sic enim auditur ut depugnares. Alius percōtāti Theodoreus an Apollodoreus esset: ego iquit parmularius sū. Theodorus gadareus q Rhodius malu it appellari: & Apollodorus Byzantius clarissimi rhetores fuere: quorum sectatores ad morē sectæ philosophorum Theodorei atq; Apollodorei sūt uocati. Parmularius aūt dr̄ parmarum hoc ē scutorū faber. Sētētiis grādibus. Sētētias hoc loco Fabius uocat lumina quædā orōnis præcipueq; in clausulis posita: ut nihil ē tā populare q̄ bonitas. Velut classico istictu. i. stincti hoc est cōcitati legē dū eē patet. Classicū aūt dr̄ sonitus tubarum. Metaphora uero ē a militibus sūpta q tubarum sonitu ad pugnā icitāt. Nā ut barbari & serui. loco illius ut pticulæ: & copula scribat. sic. n. exigit sensus. E hoc qdē negaueri. Clare adeo cās exponit: qbꝫ artis iperiti fortius ptis dicere uident: ut facile citra oēm expōnē pcipi possint: cū pserti fere absint errores. Quia libentissime hoīes audiunt ea quæ ipi dicere uoluisset.

rogatus quid esset schema & noema: nescire se quidē: sed si ad rem ptineret esse i sua declamatiōe respondit. Alius percōtanti theodoreus an appollodoreus eēt: ego īquit pmularius sū. nec sane potuit urbanius ex cōfessiōe iscitiæ suæ elabi. porro hi qa & beneficio īgenii præstātes sūt habiti: & multa etiam memoria digna exclamauerūt: plurimos habēt similes negligētiæ suæ. paucissimos naturæ. Igitur & ipetu dicere se: & uiribus uti gloriantur: Nec. n. opus eē probatione aut dispositiōe in rebus fictis: sed cuius rei gratia plenum sit auditorium sētentiis grādibus: quarum optima quæq; a periculo petitur. Qui etiam ī cogitando nulla ratione adhibita: aut tectum ītuētes magnū aliqd: quod ultro se offerat: pluribus sæpe diebus expectāt: aut mur mure īcerto: uelut classico īstincti cōcitatissimum corporis motū nō enunciādis: sed quærendis uerbis accōmodāt: Nōnulli certa sibi initia priusq̄ sēsum inuenerīt destinant: quibus aliquid diserti subiungendum sit: eaq; diu secum ipsi clareq; meditati desperata cōnectēdi facultate deserunt: & ad alia deinceps: atq; īde alia nō minus communia atq; nota diuertūt. Qui plurimum uidentur habere rōnis: nō in causas tātum laborem suum: sed ī locos ītēdūt: atq; iis nō corpori pspiciūt: sed abrupta quædam: ut forte ad manū uenere iaculātur. Vnde fit ut dissoluta: & ex diuersis cōgesta orō cohærere nō possit: similisq; sit cōmentariis puerorum ī quos ea quæ aliis declamātibus laudata sūt regerūt. Magnas tamen sētētias & res bonas (ita. n. gloriari solent) elidunt. nā ut barbari & serui: & si hoc sat est: nulla est ratio dicendi.

Quare īeruditi īgeniosiores uulgo habeantur.

n E hoc quidē negauerim sequi plerūq; hanc opinionem: ut fortius dicere uideantur īdocti: primum uitio male iudicatum: q maiorem habere uim credunt ea: quæ nō habēt artem: ut effringere q̄ aperire. rumpere q̄ soluere. trahereq̄ ducere putant robustius. Nā & gladiator qui armorum inscius ī rixam ruit: & luctator qui totius corporis nisu in id quod semel iuasit īcumbit: fortior ab his uocatur cum interim & hic frequenter suis uiribus ipse prosternitur: & illum uehementis impetus excipit aduersarii mollis articulus. Sed sunt in hac parte quæ imperitos etiam naturaliter fallant. nam & diuisio cū plurimum ualeat ī causis speciem uirium minuit. & rudia politis maiora: & sparsa compositis numerosiora creduntur. Est præterea quædam uirtutum uitiorūq; uicinia: qua maledicus pro libero. temerarius pro forti. effusus pro copioso accipitur. Maledicit autem īeruditus apertius & sæpius: uel cum periculo suscepti litigatoris: frequenter etiam suo. Affert & ista res opinionem: quia libentissime homīes audiūt ea quæ ipsi dicere ualuissent. Illud quoque alterum quod est ī elocutiōe ipsa periculum mīus uitat: conaturq; perdite. Inde euenit nonnūq̄ ut aliquid grande inueniat: qui semper quærit quod nimiū est: uerum & raro euenit: & certa uitia non pēsat. propter hoc quoq; interdum uidentur īdocti copiam habere maiorem: quod dicūt oīa. doctis est & electio & modus. His accedit: quod a cura docēdi quod intēderint recedūt. Itaq; illud quæstionum & argumētorū apud cor

rupta iudicia frigus euitãt:nihilque aliud q̃ quo uel prauis uoluptatibus aures assistentium permulceant quærunt. Sententiæ quoq; ipsæ quas solas petunt:magis eminẽt:cum omnia circa illas sordida & abiecta sũt:ut lumĩa nõ ĩter umbras quemadmodum Cicero dicit:Sed plane in tenebris clariora sint. Itaque ingeniosi uocentur ut libet: dum tamen constet contumeliose sic laudari disertum. Nihilominus confitẽdũ est etiam detrahere doctrinam aliquid:ut limam rudibus & cotes hebetibus:& uino uetustatẽ. sed uitia detrahit. atq; eo solo minus est quod litteræ perpolierunt:quo melius: Verum hi pronunciatione quoque famam dicẽdi fortius quærunt. Nam & clamant ubique & omnia leuata ut ipsi uocãt manu emugiunt multo discursu. hanelitu. iactatione. gestu. motu capitis furentes. Iam collidere manus. terræ pedem ĩcutere. fœmur. pectus. frõtem cedere:mire ad pullatum circulum facit:cum ille eruditus:ut in oratione multa summittere. uariare. disponere:ita etiam in pronũciando suum cuiq; eorum quæ dicet:colorẽ accommodare actum sciat. & siquid sit perpetua obseruatione dignum modestus & esse & uideri malit. At illi hanc uim appellant:quæ est potius uiolentia. Cum interim non actores modo aliquos inuenias:sed quod ẽ turpius:præceptores etiam:qui breuem dicẽdi exercitationem consecuti omissa ratiõe:ut tulit impetus: passim tumultuentur:eosq; qui plus honoris litteris tribuerunt:ineptos & ieiunos & trepidos & infirmos:ut quodq; uerbum cõtumeliosissimum occurrit appellent. Verum illis quidẽ gratulemur sine labore sine ratione sine disciplina disertis. Nos quãdo & præcipiendi munus iampridem deprecati sumus & in foro quoque dicendi:quia honestissimum finem putamus desinere:dum desideraremur:ĩquirendo scribẽdoq; talia cõsolemur ocium nostrum:quæ futura usui bonæ mẽtis iuuenibus arbitramur:nobis certe sũt uoluptati.

Quis modus in arte.

n Emo aũt a me exigat id præceptorum genus:quod ẽ a plerisq; scriptoribus artiũ traditũ:ut quasi quasdã leges immutabili necessitate conscriptas studiosis dicẽdi ferã. Vtiq; prohœmium:& id quale. proxima huic narratio: quæ lex deinde narrandi. propositio post hãc:uel ut quibusdam placuit excursio. tum certus ordo quæstionũ: cæteraq; quæ uelut si aliter facere fas nõ sit:quidã tãquam iussi sequũtur. Erat enim rhetorice res ꝓrsus facilis ac parua:si uno breui præscripto contineretur. Sed mutantur pleraq; causis. tẽporibus. necessitate. occasione. Atque ideo res in oratiõe præcipua cõsilium ẽ:quia uarie & ad rerum momẽta cõuertit.

o uocali in a cõuersa fortasse legendum est. ut potuissent intelligamus. Et certa uitia non pensat. Cætera non certa mihi legendum uidetur. Qui enim quærit quod nimiũ est:nihil alia uitia curat. Itaq; illud quæstionum & argumentorum apud corrupta iudicia frigus euitant. Cur argumentorũ frigus uocat Quintilianus? An q̃a apud corrupta iudicia qui ea tractant rideri atq; refrigerari solent? Nam ut in quinto Fabius ipse scribit:quidam argumẽta uelut horrida & confragosa uitantes amœnioribus locis desident: neq; aliter q̃ ii qui traduntur a poetis gustu cuiusdam apud lotophagos graminis & Sirenum cantu deliniti uoluptatẽ saluti prætulisse dũ laudis falsam imaginem persequuntur:ipsa propter quam dicitur:uictoria cedũt. Mire ad pullatum circulum facit. hoc est. ualde pullatorum coronæ conuenit. Sed quem uocat Fabius circulum pullatum? An plebeiorum pullis uestibus indutorꝝ multitudinem oratori causam agenti circũfusam? Qui enim semper clamat:manus collidit. pedem terræ incutit. & reliqua ĩter agẽdũ quæ a Fabio enũciãtur:temere facit:is plebeis ineruditisque fortissime uehementissimeque dicere uidetur:ut nunc inter disputandum qui magis clamant:a uulgo maximi philosophi reputant. At illi hanc uim appellant quæ est potius uiolentia. Vis dicendi est facultas dicendi: quæ græce δυναμισ dicitur. Violentia uero ratione caret ac semper in malam accipitur partem. Ineptos & ieiunos & trepidos & infirmos. Tepidos erasa. r. littera sensus ĩtegritas ut legatur exposcit. Nos quando & præcipiendi munus & iam pridem deprecati sumus. Et copula iterato ascripta uidetur eradenda. Significat autem Fabius se & docendi finem fecisse & causas in foro agendi. Præcipere nanque docere est. Vnde & præceptores ii uocantur qui & doctores.

n Emo autem a me exigat id præceptorum genus. Quẽ modum in tradendis præceptis seruaturus sit Fabius:perspicue ostendit. Quæ nanque traditurus est præcepta nulli uult esse obnoxia necessitati:sed ex utilitate causæ mutari posse. Propositio post hanc uelut quibusdam placuit excursio. uel:ut particulæ hypodiastoles nota sunt distinguendæ:ne similitudinis aduerbium esse uideat. De his

Quid enim si præcipias imperatori quotiens aciem instruet.dirigat frontem. cornua utrinque promoueat. equites pro cornibus locet? erit hæc quidem rectissima fortasse ratio quotiés licebit.Sed mutabitur natura loci:si mons occurret si flumen obstabit.collibus.siluis.alia asperitate aliqua ꝓhibebitur.Mutabit hostiũ genus.mutabit præsẽtis cõditio discrimis:nũc acie directa.nũc cuneis.nũc auxiliis.nũc legiõe pugnabitur.nonnunq̃ terga etiam dedisse simulata fuga ꝓderit.Ita prohœmium necessarium:an superuacuum:breue an longius.ad iudicem omni sermone directo:an aliquãdo auerso per aliquam figuram dicendum sit:constricta an latius diffusa narratio.continua an diuisa.recta an ordine permutato causæ docebunt.Item de quæstionum ordine: cum in eadem controuersia aliud alii parti prius quæri frequenter expediat.Neque enim rogationibus plebis uescitis sãcta sũt ista præcepta:sed hoc qcquid est utilitas excogitauit.Nõ negabo autem sic utile esse plerunque.Alioquin nec scriberem:uerum si eadem illa nobis aliud suadebit utilitas: hanc relictis magistrorum auctoritatibus sequemur.Eqdẽ id maxime præcipiam:ac repetẽs iterumque iterumque monebo Res duas in omni actu spectet orator.quid deceat.quid expediat.Expedit autem sæpe mutare ex illo constituto traditoque ordine aliqua:& interim decet:ut in statuis atque picturis uidemus uariari habitus.uultus.status.Nam recti q̃dem corporis uel minima gratia ẽ. Neque enim aduersa sit facies:& demissa brachia:& iũcti pedes:& a summis ad ima rigens opus.flexus ille &:ut sic dixerim:motus dat actũ quẽdam & factum.Ideo nec ad unum modum formatæ manus & ĩ uultu mille species:cursum habẽt quendam & impetũ: sedent aliæ uel incumbunt:nuda hæc:illa uelata:sunt quædam mixta ex utroque.Quid tam distortum & elaboratũ q̃ est ille discobolos myronis? Siquis tamen ut parum rectũ improbet opus:nonne ab intellectu artis abfuerit:in qua uel præcipue laudabilis ẽ illa ipsa nouitas ac difficultas? Quã quidem gratiam & delectationem afferunt figuræ quæque in sensibus:quæque in uerbis sunt. Mutant etiam aliquid a recto:atque hanc præ se uirtutem ferunt:quod a consuetudine uulgari recesserunt. Habet in pictura speciem tota facies:Apelles tamen imaginem Antigoni latere tantum altero ostendit:ut amissi oculi deformitas lateret. Quid? non ĩ oratione operienda sunt quædam siue ostendi non debent: siue exprimi pro dignitate non possunt? ut fecit Timãtes:ut opinor:Cythnius in ea tabula qua Coloteiũ uicit.Nam cũ ĩ

aũt oĩbus orõnis ꝑtibus plene ĩ.iii ac.iiii uolumine Fabius tractabit

Quid enim si præcipias imperatori.quotiens aciem ĩstruet.dirigat frontem. Acies exercitusq; sic fere instruitur ad pugnam:ut duo cornua habere uideatur dextrum & sinistrum:quæ frõtem directam ab utraq; parte muniãt:ut scribit Vegetius de re militari. Cum in eadẽ controuersia aliud alii parti prius quæri frequenter expediat. Fabius ĩ septimo hoc declarat æschynis.atq; Demosthenis exemplo.Nã Ctesiphontis accusator æschynes a iure quo uidebatur potentior cœpit.Demosthenes eiusdem patronus omnia uel pene oĩa ante ius posuit. Non enim rogationibus plebisue scitis sãcta sũt ista præcepta. Rogationes leges dicuntur: quod patricio rogante magistratu ueluti consule eas populus constituerat. Plebiscitum autem est quod plebs plebeio magistratu interrogãte ueluti tribuno sciscebat.hoc est statuebat.Plebs autem a populo differt. populi nanq; appellatione uniuersi ciues significantur.plebis uero appellatione præter patricios & senatores cæteri ciues intelligunt. Sancta.munita ac cõfirmata. Sancire nanq; est approbare atq; confirmare.Vnde & res sãcte dicũtur:quarum uiolatores pœna capitis puniuntur:& legum eas partes quibus pœna statuit aduersus eos:qui contra legem fecerit:sanctiones uocãt iurisconsulti. Neq; enim aduersa sit facies & demissa brachia & iũcti pedes:& a summis ad ima rigẽs opus.Hic sensus difficulter percipitur.quia mendis carere non uidetur.Quæ facile tollerentur si quod exemplar integrũ inueniretur.Sed loco illius neque forsitan est legendum æque.Videtur nanque exponere Fabius quo modo recti corporis uel minima gratia sit.Si enim æq; aduersa sit facies & æq; demissa brachia statuæ alicuius: oĩ grã carebit. Quid tã distortũ & elaboratũ q̃ ille Discobolos myronis. Discobolos a d uerbũ trãsfert discũ iaciens ἀπὸ τοῦ βάλλειν τὸν δίσκον nanque dicitur:hoc est:a iaciendo disco.Discus autem est genus uasis latioris.& lapis planus ac rotundus cuius iactu in aerem prisci ludentes exercebantur.De hoc uero Myronis Discobolo meminit Plynius libro trigesimoquarto naturalis historiæ. Vt fecit Timantes:ut opinor Cythnius ĩ ea tabula qua Co

Ephigeniæ imolatione pinxisset tristem Calcantem.tristiorem Vlyssem.addidisset Menelao quem summum poterat ars efficere mœrorem consumptis affectibus:non reperiens quo digne modo patris uultum possit exprimere: uelauit eius caput:& suo cuiusque animo dedit æstimandū.Nōne huic est illud simile Salustianum:Nam de carthagine tacere satius puto:q̄ parū dicere.Propter quæ mihi sēper moris fuit:q̄ minime alligare me ad præcepta: quæ καθολικα uocant: idest ut dicamus quomodo possumus: uniuersalia uel perpetualia.Raro enim reperitur hoc genus ut non labefactari pte aliqua:& subrui possit.Sed de his plenius suo quicque loco tractabimus.Interim nolo se iuuenes satis instructos siquem ex iis: qui breues plerunque circunferunt artis libellum edidicerint:& uelut decretis technicorum: tutos putent.multo labore.assiduo studio.uaria exercitatione.pluribus experimentis.altissima prudentia.præstantissimo consilio constat ars dicendi.Sed adiuuatur his quoque:si tamen rectam uiam non unam orbitam monstrēt:qua declinare qui crediderit nefas:patiatur necesse ē illam per funes ingredientium tarditatem.Itaque & stratum militari labore iter sæpe deserimus compendio ducti:& si rectum limitem rupti torrentibus pōtes inciderint:circumire cogemur:& si ianua tenebitur īcendio per parietem exibimus.late fusum opus est:& multiplex:& prope quotidie nouum.& de quo nunq̄ dicta erunt omnia.Quæ sint tamen tradita:q̄d ex iis optimum::& siqua mutari.adiici.detrahi melius uidebitur dicere experiar.

Diuisio totius operis.

r Hetoricen in latinum transferentes tum oratoriam tū oratricem nominauerunt:quos equidem non fraudauerim debita laude:quod copiam romani sermonis augere tentauerunt.Sed non omnia nos ducentes ex græco sequuntur:sicut ne illos quidem quotiens suis utique uerbis signare nostra uoluerunt:& hæc interpretatio non minus dura est q̄ illa Plauti essentia atque entia:sed ne propria quidē.Nā oratoria sic effertur:ut elocutoria.oratrix:ut elocutrix.Illa autem de qua loquimur:rhetorice talis est qualis eloquētia Nec dubie apud græcos quoque duplicem intellectum habet.Nāque uno modo fit appositum ars rhetorica:ut nauis pyratica:altero nomē rei:q̄lis ē philosophia.amicitia.Nos ipsā nūc uolumus significare substātiā:ut grāmatice lr̄atura ē nō lr̄atrix:quēadmodū oratrix:nec lr̄atoria quēadmodum oratoria.Ve℞ ī rhetorice nō fit.Nō pugnemus igit̄:cū

loteium uicit.Castigate in antiquo exemplari scriptum animaduerti Coloten teium.Colotes nanque pictor fuit Teius.Est autem Τεωσ urbs Ioniæ.unde Teius Anacreon quoque Iamborum scriptor dicitur.Timantes uero Cythnius fuit.Cythnos enim una est ex cycladibus a Cythno primo habitatore sic dicta.Appellatur autem etiam ophiusa ac Dryopis.Vnde cythnius possessiuum ut Caseus cythniuſ & pictor cythnius.De Timante autem sic scribit Plynius libro trigesimo quīto naturalis historiæ.Nam Timanti uel plurimum affuit ingenii.Eius enim est iphigenia oratoris laudibus celebrata : qua stante ad aras peritura cum mœstos pinxisset omnes præcipue patruū: cum tristiciæ omnem imaginem cōsumpsisset:patris ipsius uultum uelauit quem digne non poterat ostendere.Coloten uero a Timante ea tabula fuisse superatum minime ait Plynius:Sed graphidē alioqui clarissimum pictorē Sami magnis suffragiis ob ipsius insolētiam ī Aiace armorumque iudicio a Timante fuisse uictum scribit. Propter quæ mihi semper moris fuit q̄minime alligare me ad præcepta: quæ καθολικα uocant. Minime cum sit negādi aduerbium: minus recte cum illa particula q̄ uidetur copulari.Fere enim cum superlatiuo connecti eleganter solet.Quam minimum igitur mihi legendum uidetur:eoque magis quod & si raro:non nunq̄ tamen Fabius se uniuersalibus abstringit præceptis καθολικα autem uniuersalia proprie transferuntur. Et uelut decretis Technicorum tutos putent.Technici απο τησ τεχνησ:hoc est:ab arte dicuntur latine artifices:qui breuiter ac compendiose artium præcepta tradunt: Itaque & stratum militari labore iter sæpe d̄serimus.Militares uiæ sūt dictæ quod a militibus sternerentur:quales fuerūt Flaminia æmylia Appia.

r Hetoricen in latinum trāsferentes.Rhetoricen apte in latinum transferri non posse:idcircoq; nobis græco nomine esse utendum concludit.ac rhetorices ipsius diuisionem subiungit. Sed nōn omnia non ducentes ex græco sequuntur.Iterum ascripta negatio eradenda est ac nos pronomen eius loco ascribendum:ut

sit nos ducentes. Nam certe si physicos & geometras dicam: nec uim afferam his nominibus indecora in latinum sermonem mutatione. Hic sensus confusus mihi uidetur: nec quid sibi uelit percipitur: q̃uis incorruptus plerisque uideatur: qui hunc contextum mendis carere putantes nunq̃ corrigere aggressi sunt. Sed nisi ea particula si expungatur ac loco illius & copula reponatur: nunq̃ integer sensus elicietur. Vt omittam q̃ & musicos in uetusto legimus exemplari hoc modo. Nam certe & physicos & musicos & geometras dicam. Hoc autem Fabii dictum diligenter notent: qui nominibus græcis uti reformidant. ac naturales q̃ physicos dicere malunt. Denique cum. M. Tullius etiam ipsis librorum quos de hac re primum scripserat: titulis græco nomine utatur. Duo solum extant Ciceronis libri de arte rhetorica inscripti: in quibus diffuse de inuentione tractatur. De his uero hoc loco Quintilianus intelligit. Nam rhetoricam ad Herẽniũ Ciceroni falso ascribi cum aliis argumentis quæ superius in trãscursu attigimus: tum quod Fabius nũq̃ de illa mentioné facit minime taciturus: si Ciceronis id opus fuisse existimasset. Ars erit quæ disciplina præcipi debet. Percipi scribendum est. Nam artes discendo percipimus atq; consequimur. Opus quod efficitur. est uerbum uidetur ascribendum. ut legatur opus est quod efficitur ab artifice.

præsertim multis alioquin græcis sit utendum. Nam certe si physicos & geometras dicã: nec uim afferam his nominibus indecora in latinum sermonem mutatione. Denique cũ. M. tullius etiam ipsis librorum: quos de hac re primum scripserat: titulis græco nomine utatur: profecto non est uerẽdum ne temere uideamur oratori maximo de nomine artis suæ credidisse. Igitur rhetorice (iam enim sine metu cauillatiõis utemur hac appellatione) sicut opinor: optime diuidetur: ut de arte. de artifice. de ope dicamus. Ars erit quæ disciplina percipi debet. ea est bene dicendi scientia. Artifex ẽ qui percipit hanc artem: idest orator: cuius est summa bene dicere. opus quod efficit̃ ab artifice idest bona oratio. Hæc omnia rursus diducuntur in species. Sed illa sequẽtia suo loco: Nũc quæ de prima parte tractanda sunt ordiar.

Quid sit rhetorice: & q̃s eius finis.

a Nte omnia quid sit rhetorice: quæ finitur quidẽ uarie: sed quæstionem habet duplicem. aut enim de qualitate ipsius rei: aut de comprehensione uerborum dissensio ẽ. Prima ac præcipua opinionum circa hæc differẽtiaq;. alii malos quoque uiros posse oratores dici putãt: alii quorum nos sententiæ accedimus: nomen hoc artemque de qua loquimur: bonis demũ tribui uolunt. Eorum autem qui dicendi facultatem a maiore ac magis expetenda uitæ laude secernũt: quidam rhetoricen uim tantum. quidam scientiã sed non uirtutem. quidã usum. quidam artem quidem: sed a scientia & uirtute disiunctam. quidam etiam prauitatem quandam artis idest κακοτεχνίαν nominauerunt. Hi fere aut in persuadendo: aut in docendo apte ad persuadendum positum orandi munus sunt arbitrati. id enim fieri potest ab eo quoque qui uir bonus non sit. Est igitur frequentissimus finis rhetoricen esse uim persuadendi. quod ego uim appello: plerique potestatem. nonnulli facultatem uocãt: quæ res ne quid afferat ambiguitatis: uim dico dynamin. Hæc opinio originẽ ab Isocrate: si tamen re uera ars quæ circunfertur eius est duxit. Qui cum longe sit a uoluntate isamãtium oratoris officia: finem artis temere comprehendit: dicens esse rhetoricen persuadendi opificẽ id est πειθοῦς δημιουργόν Neque enim mihi permiserim eadem uti decli-

a Nte omnia quid sit rhetorice quæ finitur quidẽ uarie. Finire ac definire idem interdum significant ut finis & definitio: q̃q̃ finis summum ac ultimum etiam significet: quod græce τέλος dicitur. Nam quando pro definitione ponitur ὅρος uocatur. Aut enim de qualitate ipsius rei. aut de comprehensione uerborum dissensio est. Alii bonã. alii malam artem oratoriã esse dicunt: sicque circa rei qualitatem dissentiũt. Alii pluribus. alii paucioribus eam uerbis definiunt. itaq; in comprehẽsione uerborum sunt discordes: ut clare paulopost patebit. Hi fere aut in persuadendo. aut in docendo aperte ad persuadẽdum. Videtur quidem plerisque sic esse integer sensus. Sed non sine mendis est. Nam neque docendo legẽdum est sed dicendo. neque aperte sed apte. siue apposite. Nam nonnulli dixerunt finem rhetorices esse dicere apposite ad persuadẽdum: ut inferius patebit. Si tamen re uera ars quæ circunfertur eius est. Cicero in libro de oratore testat̃ se nunq̃ Isocratis artem uidisse. Quare Fabius quoque merito de eã dubitat. πειθοῦς δημιουργόν. πειθώ dea fingitur esse persuadendi: de qua in Bruto sic Cicero ait. Pitho quam græci uocant: cuius effector est orator.

Hanc Suadam appellauit Ennius. Eius autem Cethegum medullam fuisse uult. ut quam deam in Pericli libris scripsit Eupolis sitam esse: huius hic medullam nostrum oratorem fuisse dixerit. Qua Ennius. M. Cethegum suadam medullam uocat. Ennii uersus a. M. Tullio in Bruto repetiti hi sunt. Additur orator Cornelius suaui loquenti ore Cethegus Marcus: Is dictus ollis popularibus olim Qui tum uiuebant homines atque euum agebant. Flos delibatus populi Suada medulla. Verum & pecunia persuadet & gratia. Definitio omnis ita demum est propria definitæ rei: si cum ea conuertatur: ac nulli alii rei conuenire possit. ut definitio hominis nulli alii q̄ homini conuenire potest. Quod si ita est: huiusmodi definitiones non erūt bene assignatæ: cum alia quoque præter oratorē persuadeant: quod multis exemplis Fabius ipse comprobat. Nam & Marcum Aquilium defendens Antonius. De. M. Aquilio hæc refert. T. Liuius. M. Aquilius consul in Sicilia bellum seruile concitatum cōfecit. Is cum de pecuniis repetundis causam diceret: ipse rogare iudices noluit. M. Antonius qui pro eo orabat tunicam a pectore eius discidit: ut honestas Cicatrices ostenderet. quibus conspectis indubitanter absolutus est. Cicero eius rei solus auctor. In secundo quidem de oratore libro hoc narrat Cicero. Sed apertius adhuc septima in uerrem actione sic dicēs: Venit enim mihi in mētem in iudicio. M. Aquilii quantum auctoritatis: quantum momenti oratio. M. Antonii habuisse existimata sit: qui ut erat in dicendo non solum sapiens: sed etiam fortis: causa ppe perota ipse arripuit. M. Aquilium: constituitque in conspectu omnium: tunicamque eius a pectore abscidit: ut cicatrices populus Romanus iudicesq; aspicerent aduerso pectore exceptas. Simul & de illo uulnere: quod ille in capite ab hostium duce acceperat: multa dixit eoque adduxit eos: qui erant iudicaturi: uehementer ut uererent: ne quem uirum fortuna ex hostiū telis eripuisset: cum sibi ipse non pepercisset: hic nō ad populi Romani laudem: sed ad iudicum crudelitatem uideret esse seruatus. Sergium quidem Galbam. Cum. L. Scribonius tribunus plebis rogationem promulgasset: ut Lusitani qui in fœdere populi Romani dediti a Sergio Galba in Galliam uenissent: in libertatem restituerentur. M. Cato eam acerrime suasit. Extat oratio in annalibus eius inclusa qua Fuluius Nobilior etiam ab eo in senatu laceratus. Respondit ipse Galba: qui cum se damnari uideret: complexus duos filios prætextatos & filium Galli Sulpitii: cuius tutor erat: ita miserabiliter pro se locutus est: ut ea rogatio antiquaretur. Et Phrynen non Hyperidis actione. Phryne meretrix fuit Athenis. quæ impietatis accusata ab Hyperide clarissimo illius ætatis oratore fuit defensa. A quo non dissentit Theodectes siue ipsius est id opus quod de rhætorice nomine eius inscribitur. siue ut creditum est Aristotelis. Merito dubitat Fabius. Nam opus illud dono sibi ut caro discipulo ab Aristotele datum: sub nomine quidem suo edidit Theodectes. Sed Aristoteles cupiditate gloriæ ductus non potuit sibi id non uendicare: cum diceret sibi de rhetoricis præceptis in Theodectis libris diligentissime scriptum esse.

natione: qua Ennius. M. Cethegum suadam medullam uocat. Apud platonem quoque Gorgias in libro qui nomine eius inscriptus est: idem fere dicit: sed hanc Plato illius opinionem uult accipi non suam. Cicero pluribus locis scripsit oratoris officium esse dicere apposite ad persuadendum. In rhetoricis etiam quos sine dubio ipse non probat: finem facit persuadere. Verum & pecunia persuadet & gratia & auctoritas dicentis & dignitas: postremo aspectus etiam ipse sine uoce: quo uel recordatio meritorum cuiusque: uel facies aliqua miserabilis: uel formæ pulchritudo sententiam dictat. Nam &. M. Aquilium defendens Antonius: cum scissa ueste cicatrices: quas is pro patria pectore aduerso suscepisset ostendit: non orationis habuit fiduciam: sed oculis populi romani attulit uim: quem illo ipso aspectu maxime motū in hoc: ut absolueret reum: creditum est. Seruium quidem Galbam miseratiōe sola: qua non suos modo liberos paruulos in concione produxerat. Sed galli etiam Suplicii filium suis ipse manibus circumtulerat: elapsū esse: cum aliorū monumentis: tum Catonis oratione testatum est. Et Phrynen non Hyperidis actione q̄q̄ admirabili: sed conspectu corporis: quod illa speciosissimū alioqn diducta nudauerat tunica: putant periculo liberatam: quæ si omnia persuadent nō est hic de quo locuti sumus: idoneus finis. Ideoque diligētiores sunt uisi sibi: qui cum de rhetorice idem sentirent: existimarunt eam uim dicendo persuadendi. Quem finem Gorgias ī eodem de quo supradiximus libro: uelut coactus a Socrate facit: a quo nō dissētit Theodectes: siue ipsius id opus est: quod de rhetorice: nomine eius inscribitur: siue ut creditum est Aristotelis: in quo est finem eē rhetorices: ducere homines dicendo in id quod actor uelit. Sed ne hic quidem sa-

Persuadent enim ducendo: uel ducunt in id quod uolunt alii quoque. Dicendo non ducendo est legendum. Eadem autem ratione hæc definitio cõfutatur: qua & superior qđ uidelicet aliis etiam quã rhetoricæ conueniat. At contra non persuadet semper orator. Definitio ita affixa est rei definitæ: ut ab ea nunq̃ separari possit: ut Definitio hominis nunq̃ ab homine separat. Homo enim est semper animal rationale mortale. Definitio uero finisque rhetorices si psuadere eẽ dicat̃ iterdũ ab ea seperat̃. Interdũ.n. dicendo non persuadet. Relinquitur ergo persuadere non esse rhetorices idoneum finem.

Et sententiam suam retinere in id quod uelit Emendate in aliis exemplaribus legitur. Et sententiam eius ducere in id quod uelit. Illud enim est persuadere. Hermagoræ qui finem eius esse ait persuasibiliter dicere & alii sunt. Aliis ut legatur ac sunt uerbum eradatur sensus exposcit

Non iisdem tamẽ uerbis explicant. Quibusdã quidem tamen particula sensui conuenire uidetur. Sed mihi certum est tantum esse legendum. ut sit Non iisdem tantum uerbis. Cautius Theodorus Gadareus. A Gadaris urbe iudeæ Gadareus fuit appellatus. Cum autem diutius Rhodi esset professus: Rhodius uocari maluit. Eum cum in illam insulam secessisset: studiose audisse dicit̃ Tiberius Cæsar. Popularẽ autem comprehendendo persuasionem. Tan

tis est comprehensum. persuadent enim dicendo: uel ducũt ĩ id quod uolunt alii quoque ut meretrices. adulatores. corruptores. At contra non persuadet semper orator: ut ĩterim nõ sit proprius hic finis eius. interim sit cõmunis iis qui ab oratore procul absunt. Atqui non multum ab hoc fine abest Appollodorus: dicens iudicialis orationis primum & super omnia esse persuadere iudici: & sententiã suam retinere in id quod uelit. Nam & ipsum oratorem fortunæ subiicit: ut si nõ persuaserit: nomen suum retinere non possit. Quidam recesserunt ab euentu: sicut Aristoteles qui dicit: rhetorice est uis inueniendi omnia in oratione persuasibilia. Qui finis & illud uitium: de quo supra diximus: habet: & ĩsuper ꝙ nihil nisi iuentionem complectitur quæ sine elocutione non est oratio. Hermagoræ qui finem eius eẽ ait: persuasibiliter dicere & alii sunt qui eandem sententiam: non iisdem tantum uerbis explicant: ac finem esse demostrant: dicere quæ oporteat omnia ad persuadendum: satis responsum est: cum persuadere non tantum oratoris esse conuicimus. Addita sunt his alia uarie. Quidã enim circa res omnes. quidam circa ciuiles modo uersari rhetoricen putauerunt: quorum uerius utrum sit in eo loco: qui huius quæstiõis propius est dicam. Omnia subiecisse oratori uidetur Aristoteles: cũ dixit uim esse dicendi: quid ĩ quaque re possit esse persuasibile. Et Patrocles qui non quidem adiicit in quaque re: sed nihil excipiendo idẽ ostendit: uim enim uocat inueniendi: quod sit in oratione persuasibile: qui fines & ipsi solam complectuntur inuentionem. Quod uitiũ fugiens Theodorus uim putat inueniendi & eloquendi cum ornatu credibilia in omni oratione: sed cum eodem modo credibilia quo psuasibilia etiam non orator inueniat: adiiciendo in omni oratione magisq̃ superiores concedit: scelera quoque suadẽtibus pulcherrimæ rei nomen. Gorgias apud Platonem suadendi se artificem in iudiciis: & & aliis cœtibus esse ait. De iustis quoque & ĩiustis tractare: cui Socrates persuadendi non docendi concedit facultatem. Qui uero nõ omnia subiiciebant oratori solicitius ac uerbosius: ut necesse erat: adhibuerunt discrimina: quorum fuit Ariston Critolai peripateci discipulus: cuius hic finis est. scientia uidendi & agendi iu quæstionibus ciuilibus per orationem popularis persuasionis. hic scientiam quia peripateticus est: non ut stoici uirtutis loco ponit. popularem autem cõprehendendo persuasionem etiam cõtumeliosus est aduersus artem orandi: quam nihil putat doctis persuasuram. Illud de omnibus qui circa ciuiles demum quæstiones oratorem iudicant uersari: dictum sit: excludi ab iis plurima oratoris officia: illam certe laudatiuam totam: quæ est rhetorices pars tertia. Cautius Theodorus Gadareus: ut iam ad eos ueniamus: qui artem quidem esse eam: sed non uirtutem putauerunt. Ita enim dicit: ut ipsis eorum uerbis utar: qui hoc ex græco transtulerunt: ars inuentrix & iudicatrix & enunciatrix decente

tũ quod sensui deesse uidetur: est ascribẽdum ut legatur. Popularem autem tantum. Nam hoc τρίβη significat. Τρίβη proprie dicitur usus. mora. exercitatio. Vnde pædotriba quo nonnulli ex nostris utuntur: qui pueros exercet. Plerique autem dum pauca ex gorgia Platonis. Gorgias Leontinus Empedoclis Agrigentini discipulus fuit Isocratisque illius præstantissimi rhetoris præceptor. Is Athenas profectus cum profiteretur se de omnibus quæcunque rogaretur: responsurum: cum Socrate congressus de arte oratoria disputauit. Eam disputationem Plato Socratis discipulus litteris commendauit: gorgiamque dialogum ipsum appellauit: In quo quidem Plato non omnes uituperat oratores: sed eos dũtaxat: qui sine ullo delectu quicquid libuerit: siue bonum sit siue malum: quacunque ratione auditoribus persuadere conantur. Gorgiæ autem leontini dialogi collocutores sunt Callicles Gorgiæ ipsius discipulus. Socrates. Chæphon. Polus alter gorgiæ discipulus & gorgias ipse. Et alio loco ciuilitatis periculæ simulacrum. Particulæ legendum esse constat. Contra gorgian uero rhetorem illa a Socrate dicta fuere. Ciuilitas autem quæ græce πολιτεία dicitur: est ratio quædam ciuiliter ac recte honesteque uiuendi. cuius species quinque a Platone esse dicuntur. Aliam enim δημοκρατίαν hoc est popularem uocat: quam in iis esse ciuitatibus ait: in quibus ad imperium multitudinis gerit̃ res: eiusque nutu magistratus eligũtur: & pro illius arbitrio leges ferũtur. Aliam αριςοκρατίαν ubi neque diuites. neque pauperes. neque nobilitate uel gloria illustres dominantur. uerum ii soli qui sunt in ciuitate optimi rem administrant. Aliam ολιγαρχίαν quando a censibus magistratus eliguntur. Diuites enim pauperibus sunt pauciores. Aliam μοναρχίαν quæ in regnum tyrannidemque diuisa est. Regnum autem aliud secundum legem esse ut Carthaginensium. quippe quod annuum esset. Aliud secundum genus ut Lacedæmoniorum & Macedonum. habent enim regni stirpem aliquam. Tyrannidem uero dici cum impulsi & ui adacti ciues iugum dominationis admittunt. Ciuilitatem autem ex quatuor partibus constare ait: medicina & gymnastica hoc est exercitatrice: quæ corpori attribuuntur. Iustitia & legibus quæ animo. Porro medicinæ quinque species esse scribit Aliam quippe dici ιατρικην quæ morbos medicamenti exhibitione curet. aliam chirurgicam quæ sectione & ustione sanet. tertiam diæticen quæ sola uictus ratione & ordine morbos arceat. Quartam νοσογνωμονικην. idest morbos coniectantem quæ ex celeri morborum discretione ægris succurrat. Quintam βοηθηκην hoc est adiutricem: quæ strenuo auxilio doloribus continuo liberet. Iustitiæ autem tria genera esse ait quorum primum circa deos. alterum circa homines. Tertium circa defunctos uersari. Legis præterea duplicem esse distributionem. alteram quippe scriptam. alteram non esse scriptam. priorem illam esse ciuilem. Quæ uero non est scripta: eam a natura & usu proficisci: ut nudum in forum pergere ac ueste fœminea uti: nulla scripta lege prohibetur. Sola id naturalis lex uetat. Adulationem autem medicinæ uocet ut coquorum artificium & execitatricis mangonum. Vt particula ut pote sensui molesta expungatur. Quos ελεγτικουσ uocant. Alii ad præcipiendum qui δογματικοι appellantur. ελεγκτικοι sermones ad uerbum redargutiui transferuntur. ελεγχω enim redarguo significat. δογματικοι autem possunt dici

ornatu secundum mentionem eius: quod in quoque potest sumi persuasibile in materia ciuili. Itemque Cornelius Celsus qui finem rhetorices ait dicere persuasibiliter ĩ dubia uel ciuili materia. Quibus sunt nõ dissimiles qui ab aliis tradũtur qualis est ille uis dicendi & eloquendi de rebus ciuilibus subiectis sibi cum quadam persuasione & quodam corporis habitu eorum: quæ dicet pronunciatione. Mille alia: sed aut eadem: aut ex eisdẽ cõposita: quibus itẽ cũ de materia rhetorices dicendum erit respondebimus. Quidam eam neque uim neque scientiam: neque artem putauerunt. Sed Critolaus usum dicendi. Nam hoc τρίβη significat. Atheneus fallẽdi artem: plerique autem dum pauca ex Gorgia Platonis a prioribus imperite excerpta legere contenti: nec hoc totum nec alia eius uolumina euoluunt in maximum errorem inciderũt: credũtque eum ĩ hac esse opinione: ut rhetoricen non artem sed peritiam quandam gratiæ ac uoluptatis existimet & alio loco ciuilitatis particulæ simulacrum: & quartã partẽ adulationis: ꝙ duas partes ciuilitatis corpori assignet medicinam & quam interpretantur exercitatricem. duas aio legalem atque iustitiam. adulationem autem medicinæ uocet: ut coquorum artificium: & exercitatricis mangonum: qui colorem fuco & uerum robur inani sagina mentiantur. legalis cauillatricẽ. iustitiæ rhetoricẽ. Quæ oĩa sũt qdẽ scripta ĩ hoc libro: dictaq; a Socrate: cuius psõa uĩ Plato sigíficare qd sẽtiat. Sed alii sũt eius sermões ad coarguẽdos q cõtra disputãt cõpositi quos ελεγτικουσ uocãt alii ad præcipiẽdũ

dici decretiui. δογμα nanque iterpretatur placitum. ſententia. præceptum. opinio. decretum. Nam & dicit his uerbis. τουτον τον τροπον ον υμεισ πολιτευεσθαι. id eſt eo modo: quo uos remp. adminiſtratis.

Itaque diſputatio illa contra gorgian ita clauditur. ουκουν αναγκη τον ρητορικον δικαιον ειναι. τον δε δικαιον δικαια βουλεσθαι και πραττειν. Id eſt. Igitur neceſſe eſt oratorem iuſtum eſſe. Iuſtum autem iuſta uelle & facere. Tum callides adhuc concitatior: qui tamen ad hanc producit clauſulam. Perducitur eſt legendum. Nam a Socrate argumentando ad hanc clauſulam atque concluſionem fuit perductus. τον μελλοντα ορθοσ ρητορικον εσεσθαι: δικαιον αρα δει ειναι και επιστημονα των δικαιων. hoc eſt. Eum qui uere futurus eſt orator. iuſtum oportet eſſe ac peritum eorum quæ iuſta ſunt. Vt apparear Platoni non rhetoricen uideri malum. Non particula in ſuum locum tranſſerenda uidetur hoc eſt poſt rhetoricen. ut ſit rhetoricen non uideri malum.

Adhuc autem in Phædro manifeſtius facit hanc artem conſumari citra iuſticiæ quoque ſcientiam non poſſe. Phædrus item eſt Platonis dialogus a Phædro ipſius diſcipulo cognominatus. In quo quidē dialogo Plato Lyſian præſtantiſſimum oratorem exagitat: ut qui nō ueritatem ipſam atque iuſticiam: ſed quæ uulgo grata eſſent: ſectaretur: anteponitque periclem atque Iſocratem aliis oratoribus. propterea quod eloquentiam cum philoſophia ſapientiaque coniunxerunt. Aſſerit autem legitimum ac uerū oratorem oportere cauſas rerum cognoſcere: morumq; leges ac uerborum uires & naturas ingeniorū: uerbaque certa quadam ratione cōponere ingeniis audientium communis boni perſuadendi gratia accommodata: curareque ut ea quæ dicit: potius deo ſint accepta q̄ hominibus grata. An aliter defenſionem Socratis & eorum qui pro patria ceciderant: laudem ſcripſiſſent. Scripſiſſet ut ad Platonem referatur conſtat eſſe legendum. Nā Plato orationē ſcripſit quæ dicitur Apologia Socratis: quam Seneca ī declamationibus ait nec patrono nec reo dignam. etſi alioqui Plato eloquentiſſimus foret. Alteram itē ſcripſit orationem qua mos eſt eos in cōcione laudari: qui ſunt in præliis interfecti: ut in oratore Cicero inquit. quæ ſic probata eſt ut ea quotannis eodē die recitari in concione ſoleret. Nemo autem ignorat Socratem impietatis accuſatum fuiſſe atque damnatum Quod facilitate dicendi male utebatur. Facultate pro facilitate legendum eſt.

Nam & Socrates inhoneſtam ſibi credidit orationem quam ei Lyſias reo compoſuerat. Lyſias ut Laertius refert cum Socrati quam pro ipſo ſcripſerat Apologiam recitaſſet: Bona eſt inquit & præclara oratio Lyſia: mihi tamen ea minus congruit. Percontanti Lyſiæ Cur ſi bona eſt: tibi non congruit. Nonne reſpondit Socrates & indumenta & calciamenta ſpecioſa eſſe poſſent: neque tamen mihi conuenire?

qui δογματικοι appellantur. Socrates autem ſeu Plato: eam quidem quæ tum exercebatur rhetoricen talem putauit. nam & dicit his uerbis τουτον τον τροπον ον υμεισ πολιτευεσθε. ueram autem & honeſtam intelligit. Itaque diſputatio illa contra Gorgiam ita clauditur. ουκουν αναγκη τον ρητορικον δικαιον ειναι τον δε δικαιον δικαια βουλεσθαι και πραθειν ad quod ille qdē cōticeſcit. ſed ſermonē ſuſcipit Polus iuuenili calore īcōſideratior: cōtra quē illa de ſimulacro & adulatione dicuntur. Tum Callicles adhuc cōcitatior: qui tamen ad hanc producitur clauſulam υθ τον μελλοντα ορθωσ ρητορικον εσεσθαι δικαιον αρα δει ειναι και επιστημονα των δικαιων: ut appareat Platoni non rhetoricen uideri malum: ſed eam uerā niſi iuſto ac bono non contingere. Adhuc autem in phædro manifeſtius facit hanc artem conſumari citra iuſtitiæ quoque ſcientiam non poſſe: cui opinioni nos quoque accedimus. an aliter defēſionem Socratis & eorum qui pro patria ceciderāt laudem ſcripſiſſent: quæ certe ſunt oratoris opera? ſed in illud hominum genus: quod facilitate dicendi male utebatur inuectus eſt. Nam & Socrates inhoneſtam ſibi credidit orationem: quam ei Lyſias reo compoſuerat: & tū maxime ſcribere litigatoribus: quæ illi pro ſe ipſi dicerēt erat moris: atq; ita iuri: quo non licebat ꝓ altero agere: fraus adhibebat᷑. Doctoreſque eius artis parum idonei Platoni uidebantur. qui rhetoricen a iuſtitia ſeparēt: & ueris credibilia præferēt. Nā id quoque dicit in phædro. Conſenſiſſe autem illis ſuperioribus uideri poteſt etiam Cornelius Celſus: cuius hæc uerba ſūt. Orator ſimile tantum ueri petit. Deīde paulo poſt. Nō enim bona conſcientia: ſed uictoria litigātis ē primū. Quæ ſi uera eſſent peſſimorum hominum foret hæc tam pernicioſa nocentiſſimis moribus dare inſtrumenta & nequitiā præceptis adiuuare. Sed illi rationē opinionis ſuæ uiderit. Nos autem ingreſſi formare perfectum oratorem: quem in primis eē bonū uirū uolumus: ad eos q̄ de hoc ope melius ſētiūt

reuertamur. Rhetoricen autem quidam eandem ciuilitatem esse iudicauerunt. Cicero scientiæ ciuilis partem uocat: ciuilis autem scietia idem quod sapientia est. quidam autem philosophiæ: quorum e Isocrates. Huic substantiæ maxime conuenit finitio: rhetoricen ee bene dicendi scientiam. Nam & oratoris omnes uirtutes semel complectitur: & protinus mores etiam oratoris: cum bene dicere non possit nisi bonus. Idem ualet Chrysippi finis ille ductus a Cleante scientia recte dicendi. Sunt plures eiusdem: sed ad alias quæstiones magis pertinent. Idem sentiret finis hoc modo comprehensus persuadere quod oporteat: nisi q artem ad exitum alligat. At bene areus dicere secudu uirtutem orationis. Excludunt a rhetorice malos: & illi qui scientiam ciuilium officiorum eam putauerunt: si scientiam uirtutem iudicat: sed anguste intra ciuiles quæstiones coercent. Albutius no obscurus professor atque auctor scientiam bene dicendi esse consentit: sed exceptionibus peccat adiiciendo circa ciuiles quæstiones & credibiliter: quarum iam utrique responsum est. Probabilis & illi uoluntatis qui recte sentire & dicere rhetorices putauerunt. Hi sunt fere fines maxime illustres: & de quibus præcipue disputatur. Nam omnes quidem persequi nec attinet nec possum cum prauum quoddam ut arbitror studium circa scriptores artium extiterit: nihil iisdem uerbis quæ prior aliquis occupasset finiendi: quæ ambitio procul aberit a me. Dica enim non utique quæ inuenero: sed que placebunt: sicut hoc: rhetoricen esse bene dicendi scientiam: cum reperto quod est optimum qui quærit aliud peius uelit. His approbatis simul manifestum est illud quoque: quem finem uel quid summum & ultimum habeat rhetorice quod τελοσ dicitur: ad quod omnis ars tendit. Nam si est ipsa bene dicendi scientia: finis eius & summum est bene dicere.

An utilis sit rhetorice.

s Equitur quæstio: an utilis rhetorice. na qda uehementer in ca inuhei solent: & quod sit indignissimum i accusatione oratiois utunt orandi uiribus: eloquentiam esse quæ pœnis eripiat scelestos: cuius fraude danent iteri boni: consilia ducant i peius. nec seditioes modo turbæq; populares: sed bella etia iexpugnabilia excitent. cuius deniq; tu maximus sit usus cum pro falsis cotra ueritate ualet. Na & Socrati obiiciut comici: docere cu quomo peiore causam meliore faciat: & cotra Thisiam & Gorgia similia dicit polliceri Plato. Et his adiiciut exepla græcorum romanoruq;: & enumerant q pniciosa no singulis tatu: sed rebus etia publicis usi eloquetia turbauerunt status ciuitatu uel euerterunt: eoq; & lacedæmoniorum ciuitate expulsam: & Athenis quoq; ubi actor mouere affectus uetabat: uelut recisa orandi potestate. Quo qde mo nec duces erut utiles. nec magistratus. nec medicia. nec deniq; ipsa sapietia. Na & dux Flaminius: & Gracchi. saturnini. glautiæ magistratus. & i medicinis uenena: & i his q philosophoR noie male utunt grauissima no nuq flagitia depreheesa sunt. cibos aspnemur: attulerut sæpe ualitudinis cas. nunq tecta subeamus: suphabitantes alquado pcubunt. non fabricet militi gladius: potest

Quida at philosophiæ quoR est Socrates. Qua uis Socrates fere legat: ta me cu Socrates nihil reli qrit scriptu: Isocrates p culdubio et refragatibꝫ exeplaribꝫ e legedu. Na & oratoris oes uirtutes semel coplectitur. Loco oratoris mihi orois lege du ee uidet. At bene ar tis dicere secudu uirtute orois. Hic locus ita e cor ruptus ut bene sesus pci pi no possit. Sic at fortas sis posset emedari: si loco artis areus legat: ut sit At bene Areus dicere sdm uirtute orois. Vt itelliga mus Areu setire fine rhe toricæ ee: dicere sdm uir tute orois. Areus at rhe tor fuit q ut in plogo ter tii ipe Fabius refert: mul ta de arte oratoria scri psit. Probabilis & illi uoluntatis qui recte sen tire & dicere rhetorices putauerut. Fine ut ascri bamus & sesus & orois itegratas poscit. hoc mo q recte setire & dicere fi ne rhetorices putauerut

Eqt qstio an uti lis rhetorice. Co futatis primu iis q cotra dici posset: colli git rhetorica & eloqntia nihil hoi melius datu ee

Na & Socrati obiiciut comici docere eum quo mo peiore cam meliore faciat. Aristophanes i co mœdia quæ iscribit νεφελαι hoc e nebulæ Socra te figit hoc pollicete. Illd ide Eupolis i Protagora scribit. Et cotra Tisia & gorgia similia dicit Plato polliceri. Hæc in gorgia Platois legut. Na & dux Flaminius. Is cotra auspi cia temeritate sua cu Hanibale apd thrasumenu lacu cogressus: pulcherri mu sibi comissu pdidit exercitu. Et gracchi. Sa turnini. glauciæ magra tus. Tib. & C. gracchi & L. Apuleius Saturninus tribuni plebis fuere

uti eodē ferro latro. q̄s nescit ignes. aquas: sine qbus nulla sit uita: & ne terrenis immorer: solem lunamque præcipua siderꝝ aliquādo ēt nocerē? Nū igr̄ negabit deformē Pyrrhi pacē cæcus ille Appius dicē di uiribus diremisse? Aut nō diuia. M. Tullii eloquētia: & cōtra leges agrarias popularis fuit? & Catilinę fregit audaciā? & supplicatiōes q maxius honor uictoribꝰ bello ducibus dat: ī toga meruit? nōne ptc ritos militū aīos frequēter a metu reuocat oratio? & tot pugnādi peri cula īcuntibus laudē uita potiorē eē psuadet? Nec me lacedæmonii aut atheniēses magis mouerīt: q̄ populus ro. apud quē sūma semper oratoribꝰ dignitas fuit. Eqdē nec urbiū cōditores reor aliter effectu ros fuisse: ut uaga illa multitudo coiret ī populos: nisi docta uoce cō mota: nec legum reptores sine sūma ui orādi consecutos: ut se ipsi ho mines ad seruitutem iuris astringerent. Quin ipsa uitæ præcepta ēt si natura sūt honesta: plus tamē ad formandas mentes ualēt quotiēs pulchritudinē reꝝ claritas orationis illumiat. Quare etiā si ī utrāq; partem ualent arma facundiæ: non tamen ē equū id haberi malum quo bene uti licet. Verꝝ hæc apud eos forsitam quærantur: qui sūmā rhetorices ad psuadendi uī rettulerunt. Si uero est bene dicendi scien tia: quē nos finē seqmur: ut sit orator in primis uir bonus: utilē certe eē eā cōfitendū est. Et hercle deus ille prīceps parēs reꝝ: fabricatorq; mūdi nullo magis hoīem separauit a cæteris: quæ quidem mortalia essent: animalibus q̄ dicendi facultate. Nam corpora quidē magni tudine: uiribus: firmitate: patiētia: uelocitate præstantiora in illis mu tis uidemus: eadem minus egere acquisitæ extrinsecus opis. Nam & ingredi citius & pasci & tranare aquas citra docentem natura ipsa sci unt: Et pleraque contra frigus ex suo corpore uestiuntur: & arma iis īgenita quædam: & ex obuio fere uictus: circa quæ omnia multus hō minibus labor est. Rationem igitur nobis præcipuam dedit: eiusque nos socios esse cum diis immortalibus uoluit. Sed ipsa ratio neque tā nos iuuaret: neque tam esset in nobis manifesta: nisi quæ concepisse mus mēte: promere etiam loquēdo possemus: quod magis deesse cæ teris animalibus: q̄ intellectum & cogitationem quādam uidemus. Nam & moliri cubilia: & nidos texere: & educare fœtus: & exclude re: quin etiam reponere in hyemem alimenta. opera quædam nobis inimitabilia: qualia sunt cæraꝝ & melis efficere: non nullius fortasse rationis ē. sed quia carēt sermōe quæ id faciunt: muta atq; irrōnabilia uocātur. Deniq; hoīes qbus negata uox ē: quātulū adiuuat animus il le cælestis? Quare si nihil a diis orone melius accepimus: qd tam di gnū cultu ac labore ducamus: aut ī quo malimus præstare hoībus: q̄ quo ipsi hoīes cæteris aīalibus præstēt? Eo qdē magis: qd nulla ī pte plenius labor gratiā refert. Id adeo manifestū erit: si cogitauerius: & ūde & quousq; iā pfecta sit orādi facultas: & adhuc augeri pōt. nā ut omittā defēdere amicos. rgere cōsiliis senatū. populū. excercitū ī quæ uult ducer: q̄ sit utile cōueiatq; bono uiro: nōne pulchꝝ uel hoc ipsū ē

turbulētissimi atq; reip. Romanæ pniciosissimi. C. uero Seruilius glaucia lōge post natos hoīes im probissimus: ut Cicero scribit ī bruto: ex sūmis & fortunæ & uitæ sordi bus in prætura cōsul fa ctus eēt: si rōnē eius hr̄e licere iudicatū eēt. Is præ tor eodē die quo Satur ninus tribunus plebis mario & Flacco cōsulibꝰ publice ē īterfectus. hō si millimus Atheniēsis hy perboli cuius īprobitatē ueteres Atticoꝝ comœ diæ notauerūt. Nū igit negabit deformē Pyrrhi pacē cœtus ille apibus. Cæcus ille Appius legē dum eē nemo dubitet: cū historia notissima sit. Aut nō diuina. M. Tul lii eloqntia & cōtra leges agrarias popularis fuit. hoc est populo grata: qđ sane mirādū ē cū in pri uatā cuiusq; dicēret utili tatē. De quo & Plynius in septimo Te dicēte le gē agrariā hoc est alimē ta sua abdicarūt tribus. Eqdē nec urbiū cōdito res reor aliter affecturos fuisse. Effecturos legēdū est. Hoc aūt idē & Cice ro tū in plogo rhetori coꝝ: tū in primo de ora tore scribit. Et hercle deus ille prīceps parēs re rū. Aristoteles ī prīo poli ticoꝝ etiā cām assignat cur hoibꝰ solis sermo sit datus ex oībus aīantibꝰ que qdē & ipa uocē hēnt doloris læticieq; indicē. Sed carēt sermone. Idcir co aūt hoī datū eē ait qa natura ciuilis ē: ad ea q̄ cōferunt quæq; nocent: quæ iusta quæq; iniusta sūt significāda. Rōnē igit nobis præcipuā de dit. hypophora est quæ ab iis q dissētiūt fieri pos set: eā aūt stati soluit sub iiciēs ipsā rōnē eloqntia potissimū enitere. Opa quædā nobis īmutabilia. Inimitabilia legēdū ē quis exēplaria refragent. hoc ē quæ nos imitari nō possemus. Et unde & quosq; iam pfecta sit orandi facultas. Quousq;. u. ascripta legendum esse nemo dubitat.

t Ranseamus igitur ad eam quæstionem quæ sequitur An rhetorica sit ars. Rhetoricam esse artem & argumentis & summorum uirorum auctoritatibus comprobat Fabius. Sed cum his philosophi & stoici peripatetici plerique cōsentiunt. Et copula est ascribēda ut legamus & stoici & peripatetici. At me dubitasse. Ac per.c.scribendum est: qua particula quidem frequēter in sensuum copulationibus utimur nō modo dictionū. Sicut Polycratē cū Busirim. Polycrates sophista fuit qui ut apud Laertiū legit̄ orōnē: qua Socrates fuit accusatus: cōposuisse a plerisque creditus est. Vt in libris de oratore dicit Antonius. Nisi ut particula eradat̄ ac eius loco & copula reponat̄: sensus ītegritas uiolatur.

ex communi intellectu uerbisque quibus utantur omnes: tā tum assequi laudis & gloriæ: ut non loqui & orare: sed quod Pericli contigit fulgurare ac tonare uidearis.

An rhetorice sit ars.

f Inis non erit si expaciari parte in hac & indulgere uoluptati uelim. Transeamus igitur ad eam quæstionē: quæ sequitur: an rhetorice ars sit. Quod quidem adeo ex iis qui præcepta dicendi tradiderunt: nemo dubitauit: ut etiam ipsis librorum titulis testatum sit: scriptos esse de arte rhetorica. Cicero uero etiam eam quæ rhetorice uocetur: esse artificiosam eloquentiam dicat. Quod non oratores tātum iudicauerunt: ut studiis aliquid suis præstitisse uideantur. Sed cum iis philosophi & stoici & peripatetici plerique consentiunt. Ac me dubitasse confiteor: an hanc partem quæstiōis tractandam putarem. Nam quis est adeo non ab eruditiōe modo sed a sensu remotus hominis: ut fabricandi quidem & texendi: & e luto uasa ducendi artem putet: rhetoricen autē maximum ac pulcherrimum: ut supra diximus: opus in tā sublime fastigium existimet sine arte uenisse. Equidem illos qui contra disputarunt: non tam id sensisse: quod dicerent: q̄ exercere īgenia materiæ difficultate credo uoluisse: sicut Polycratem cum Busirim laudaret & Clytænnestram: q̄q̄ is quod his dissimile nō esset composuisse orationem: quæ est habita contra Socratem: dicitur. Quidam naturalem esse rhetoricen uolunt: & tamen adiuuari exercitatione non diffitentur: ut in libris Ciceronis de oratore dicit Antonius: obseruationem quandam esse non artem. Quod nō ideo: ut p̄ uero accipiamus: ē positū: sed ut Antōii p̄sona seruet̄: q dissimulator artis fuit. Hāc āt opinionē habuisse Lysias uidetur: cuius sententiæ talis defēsio ē: q̄ īdocti & barbari & serui p̄ se cū loquūt̄: aliqd dicāt simile pricipio. narrēt. p̄bēt. refutēt: & q̄ uī habeat epilogi: deprecent̄. Deīde adiiciūt illas uerborum cauillatiōes: nihil qd̄ ex arte fiat: āte artē fuisse: atq dixisse hoīes p̄ se & ī alios sēp. doctores artis sero iā & circa Thysiā & Coraca primū reptos. orōnē aūt āte artē fuisse: coq; artē nō eē. Nos porro quādo cœpit huius rei doctria nō laboramus exqrere: q̄q̄ apd̄ Homerū ēt præceptorē phœnicē tū agēdi: tū ēt eloquēdi: & oratores plures: & oē ī tribꝰ ducibꝰ orōis genus: & certaīa quoq; p̄posita eloquētiæ īter iuuenes

Doctores artis sero iam & circa Tisiā & Coraca primū reptos. Corax & Tisias siue Sitias: ut scribunt græci: siculi fuerūt. quorum Corax oīum primus cōpēdiosā artē de p̄hœmiis. narratōe. cōtētōe ac cōclusione cōposuit: eāq; mille dragmis docere cœpit. Ad eā igr̄ discēdā Tisias se cōtulit hoc pacto: ut posteaq̄ i foro cām uicisset: mercedē solueret. Cū uero artē p̄didicisset: atq; i doctorē eēt īgratus: i ius uocatus fuit. Apud iudices igit̄ Corax hoc dilemato usus ē. Si uices bone Tisia oīno mihi ex cōuētōe debebis. Sin uiceris: ita quoq; te mihi ex cōdēnatiōe soluere oportebit. Tisias uero eā cōplexionē ī p̄ceptorē sic iuei tit. īmo uero si uicero bone magr̄: nihil tibi ex absolutōe debebo. Sin uictus fuero: oīno ex cōuētione nihil me tibi soluere oportebit. Quæ cū audissēt iudices exclamarūt. κακου κορακοσ κακον ωον. hoc est mali corui malū ouū. Ac si dicerēt acuti doctoris acutus discipulus. Corax nāq; apud græcos dr̄ coruus. Est āt elegātia q̄ sæpenumero græci utūt̄. Circa Tisiā & Coraca. hoc ē ipos Tisiā & coraca. Quēadmodū græci dicūt οἱ περὶ τον πλατωνα. id ē plato. Quāq̄ apud Homerum etiā p̄ceptorem phœnicē. Apud Homerum phœnix Achillis p̄ceptor sic iqt Τουνεκα με προεηκε διδασκεμεναι ταδε παντα. μυθων τε ρητηρ εμεναι αγαθον πρηκτηρα τε εργων. hoc ē. cuius grā missus sū ad docēdū hæc oīa. atq; ut sim & uerborum & factorum p̄ceptor. Et oē in tribus ducibꝰ orōnis genus. Nestore Menelao & Vlysse. Tria. n. sūt orōis genera. unū subtile qd̄ ισχνον uocāt græci: idq; ab Homero tribuit̄ Menelao. alterum grāde atq; robustū qd̄ αδρον dr̄: quo Vlysses p̄ditus fuisse narrat̄. Tertiū alii mediū alii floridū hoc ē ανθηρον appellāt: quo Nestorē potissimū ornauit Homerus: ut i. xii. ipe Fabius scribit. Eorum uero primū ad docēdū. idm ad mouēdū. tertiū ad delectādū spectat.

Quin cælatura clypei. Sic qdē recte legi uī. Sed cū ī clypeo Achillis Thetidis rogatu a uulcāo fabricato nō so-

Ium lites actoresq; fuisse ab Homero in decimooctauo Iliados libro scribantur:sed cælum quoq; & terra & mare multaq; alia:fortasse loco illius quin particulæ & copula.inq; præpositio recte ascriberentur.hoc modo. Et in cælatura clypei. Et ut quibusdam placet tota constat experimentis.Cor.Celsus hoc cõprobat in primo de medicina libro.Ast quos inqt Serapion primus omnium nihil hãc rationalem disciplinã pertinere ad medicinam professus in usu tãtum & exprimẽtis eam posuit:quẽ Apollonius & glaucias & aliquanto post Heraclides Tarẽtinus & alii quoque non mediocres uiri secuti ex ipsa professione se ἐμπειρικουσ appellauerunt. Ad cuius rei confirmationem afferunt Demadem remigem & æschinem hypocratem oratores fuisse falso: Hypocritam hoc ẽ histrionem legẽdum esse facile est uidere ∴Nam ita æschynes actor fabulaꝝ fuit: Vt Demades nauta:qui relictis uilibus artificiis ad agẽdas cãs se cõtulerũt. Id qđ æschyni Demosthenes obiicit ĩ orõe ꝓ Ctesiphõte.Demadis uero oratoris sapiẽs dictũ a Valerio Maximo refert.Noléntibus.n.Atheniẽsibꝰ diuinos honores Alexãdro decernere:q Iouis Hãmonis filius hẽri uolebat.uidete inqt:ne dũ cælũ custoditis: terram amittatis. Nã id potẽtissimũ dicẽdi genus est. Discendi s lr̃a ascripta legendũ est. Vt eũ multũ iualuisse dicẽdo sciamus.In præpositio ad suũ locũ reducẽda uidet ut ĩ dicẽdo legat. Aristoteles ut solet quærendi gratia quædã subtilitatis suæ argumenta excogitauit in gryllo hoc ẽ ĩ eo dialogo q gryllus ĩscribit.Nã ut narrat Laertius:gryllus Xenophõtis fuit filius q apud mãtineam iter equites fortissime dimicãs honesta morte defunctus ẽ. De huius adolescẽtis laudi

inuenimus:qn cælatura clipei Achillis & lites sũt & actores.Illud enim admonere satis ẽ:oĩa quæ ars consumarit a natura initia duxisse.Aut tollat medicina quæ ex obseruatiõe salubriũ atq; his cõtrarioꝝ reperta ẽ:& ut quibusdam placet tota cõstat experimẽtis Nam & uulnus deligauit aliquis:ante q̃ hæc ars esset:& febrem quiete & abstinentia:non quia rationem uidebat:sed quia id ualetudo ipsa coegerat mitigauit.Nec fabrica sit ars.casas eni primi illi sine arte fecerũt.Nec musica.cantat ac saltat per oẽs gentes aliquo mõ.Ita si rhetorice uocari đbet sermo qcũq;:fuisse eã ãte q̃ esset ars cõsitebor.Si uero non qsqs loquit :orator est:& tũ nõ tanq̃ oratores loquebant :necesse est oratorẽ factum arte:nec ante artẽ fuisse fateant.Quo illud quoq; excludit quod dicũt: non eẽ artis id quod faciãt:q nõ didicerint.dicere ãt homines & qui non didicerint.Ad cuius rei cõfirmationẽ afferunt Demadẽ:Remigẽ:& Aeschynẽ:Hypocritã oratores fuisse falso.Nam neq; orator eẽ q nõ didicit põt:& hos sero potius q̃ nunq̃ didicisse quis dixerit. q̃q̃ Aeschynes ab initio sit uersatus ĩ litteris:quas pater eius etiã docebat.Demadẽ neq; non didicisse certũ sit:& cõtinua dicẽdi exercitatio potuerit tãtũ quãtuscũq; postea fuit fecisse.Nam id potentissimũ dicẽdi genus ẽ.Sed adhuc præstãtiorẽ:si didicisset: futurũ fuisse dicere licebit.Nec.n.orões scribere ẽ ausus:ut eũ multũ iualuisse dicẽdo sciamus.Aristoteles:ut solet:quærẽdi gratia quædã subtilitatis suæ argumẽta excogitauit ĩ gryllo:sed idẽ & de arte rhetorica tres libros scripsit:& in eorum primo non artem solũ eam fatetur:sed ei portiunculã ciuilitatis:sicut dialecticis assignat. Multa Critolaus cõtra.multa rhodius Athenodorus.Agnon quidẽ detraxit sibi ĩscriptione ipsa fidem:qua rhetorices accusationem ꝓfessus est. Nam de Epicuro qui disciplinas oẽs fugit:nihil miror Hi cõplura dicũt:sed ex paucis locis ducta.Itaq; potentissimis eorum breuiter occurrã:ne in infinitũ quæstio euadat. Prima his argumentatio ex materia ẽ.Oẽs enim artes aiũt habere materiã: quod est uerum.rhetorices nullam eẽ propriam:quod esse falsũ in sequentibus probabo.Altera calumnia nullam artem falsis assentire opinionibus:quia constitui sine præceptiõe nõ possit:quæ sẽper uera sit.rhetoricen assentiri falsis.nõ eẽ igitur artẽ.Ego rhetoricã nõnunq̃ dicere falsa ꝓ ueris confitebor. Sed non iõ in falsa quoq; eẽ opinione cõcedã: qa lõge diuersũ ẽ sibiipsi qd uideri: & ut alii uideat efficere.Nã & imperator falsis utit sæpe:ut Hannibal cũ ĩclusus a Fabio sarmentis circũ cornua boũ delegatis incensisq; p noctẽ ĩ aduersos mõtes agẽs armẽta speciẽ hosti abeũtis exercitus dedit:sed illũ fefellit.ipse qd uerũ eẽt nõ ignorauit.Nec uero Theopõpus lacedæmonius:cũ permutato cum uxore habitu e custodia:ut mulier euasit:falsã de se opinionẽ habuit:sed custodibus præbuit.Itẽ orator cũ falso utet ꝓ uero scit eẽ falsũ:eoq; se ꝓ uero uti.nõ ergo falsã habet ipse opinionẽ:sed fallit aliũ:nec Cicero cũ se tenebras effudisse iudicibus ĩ cã Cluẽtii gloriatus est:nihil

ipse uidit. Et pictor cũ ui artis suæ efficit: ut quædã emiere ĩ ope. quædã recessisse credamus: ipse ea plana nõ nescit. Aiũt ẽt oẽs artes habere finem aliquẽ ꝓpositũ: ad quẽ tẽdant. hũc mõ nullũ eẽ ĩ rhetorice. mõ nõ præstari cũ q promittatur mẽtiũtur. Nos enĩ esse finẽ iã ostẽdimus: & qs essẽt diximus præstabit hũc semper orator. semper enim bene discet. Firmum autem hoc quod opponit᷑: aduersus eos fortasse sit: qui ꝑsuadere finẽ putauerũt. Noster orator arsq; a nobis finita nõ sũt posita ĩ euẽtu. Tẽdit qdẽ ad uictoriam q dicit: sed cũ bene dixit: etiã si nõ uicat: id quod arte cõtietur: efficit. Nã & gubernator uult salua naue ĩ portũ ꝑuenire: si tamẽ tempestate fuerit abreptus: nõ ideo mĩus erit gubernator: dicetq; notũ illud dũ clauũ rectũ teneã Et medicus sanitatẽ ægri petit: si tamẽ aut ualetudis ui: aut ĩtẽperãtia ægri: alioue quo casu sũmã nõ cõtigit: dũ ipse oĩa secũdũ rationẽ fecerit: mediciæ fine nõ excidet. Ita oratori bene dixisse finis ẽ. Nã est ars ea ut post paulum clarius ostẽdimus: ĩ actu posita: nõ ĩ effectu. Ita falsũ erit illud quoq; quod dicit᷑: artes scire quãdo sint finẽ cõsecute. rhetoricẽ nescire. Nã se qsq; bene dicere ĩtelligit. Vti etiã uitiis rhetoricẽ: quod ars nulla faciat: criminãt᷑: qa & falsũ dicat: & affectus moueat: quoꝝ neutrũ ẽ turpe: cũ ex bona rõne ꝓficiscit᷑: ĩõq; nec uitiũ. Nã & mẽdacium dicere etiã sapienti aliquãdo cõcessũ ẽ: & affectus si aliter ad æquitatem ꝑduci iudex nõ poterit: necessario mouebit orator. ĩpiti enĩ iudicãt. Et q frequẽter ĩ hoc ipsũ fallẽdi sũt: ne errent. nã si mihi sapientes iudices dent᷑. sapiẽtũ cõciones: atq; oẽ cõsiliũ. nihil ĩuidia ualeat. nihil gratia. nihil opinio præsũpta: falsique testes: ꝑ q̃ sit exiguus eloquẽtiæ locus: qa ꝓpe ĩ sola delectatiõe ponat᷑. Sin & audientiũ mobiles animi: & tot malis obnoxia ueritas: arte pugnãdum ẽ. & adhibẽda quæ ꝓsũt. nec enĩ q recta uia depulsus est: reduci ad eã nisi alio flexu põt. Plurima uero ex eo cõtra rhetoricẽ cauillatio ẽ: quod ex utraq; causæ ꝑte dicat᷑. Inde hoc nullã eẽ artem sibi cõtrariã. rhetoricã eẽ cõtrariã sibi. nullã artem destruere quod effecerit: accidere hoc rhetorices opi. Item aut dicẽda eam docere: aut nõ dicẽda: ita uel ꝑ hoc nõ eẽ artem quod nõ dicẽda præcipiat: uel ꝑ hoc quod cũ dicẽda præceperit: etiã cõtraria his doceat. Q uæ oĩa appẽt de ipsa rhetorice dici: quæ sit a bono uiro atq; ab ipsa uirtute seiũcta: alioqn ubi ĩiusta cã est: ibi rhetorice nõ ẽ: adeo ut uix admirabili quodam casu possit accidere: ex utraq; ꝑte orator id est uir bonus dicat. Tamen quoniam hoc quoq; ĩ reꝝ naturã cadit: ut duos sapiẽtes aliquãdo iustæ causæ ĩ diuersũ trahãt: quãdo etiã pugnaturos ĩter se eos: si rõ ita duxerit: credũt. respondebo ꝓpositis: atq; ita qdẽ ut appeat: hæc aduersus eos quoq; frustra excogitata: q malis moribus nomẽ oratoris ĩdulgẽt. Nã rhetorice nõ ẽ cõtraria sibi. cã. n. cũ cã: nõ illa secũ ipsa cõponit᷑. Nec si pugnẽt inter se q idẽ didicerint: iccirco ars quæ utriq; tradita ẽ: nõ erit: alioqn nec armoꝝ: qa sæpe gladiatores sub eodẽ magistro eruditi ĩter se cõponunt᷑. nec gubernandi: quia naualibus prœliis gubernator est gubernatori aduersus. Nec imperatoria quia imperator cum ĩperatore contendit. Item non euertit opus rhetorice quod efficit: nec enim positum a se argumentum soluit orator: sed ne rhetorice quidẽ præterq̃ apud eos qui in persuadendo finem putant: aut siquis ut dixi casus duos inter se bonos uiros composuerit: uerisimilia quærentur Non aũt siquid est altero credibilius: id ei contrarium est quod fuit credi-

bus cũ alii multĩ scripsere: tũ Aristoteles dialogũ composuit: quẽ gryllum ab eius nomine appellauit. Item orator cum falso uteret᷑ pro uero sit esse falsum. Itidem ꝓ illo item. Vtetur re syllaba expuncta. & scit. c. littera ascripta legendũ ẽ. Per q̃ sit exiguus eloquentiæ locus: quia prope in sola delectatione ponat᷑. Qui a littera expuncta mihi legendum uidetur q̃uis exemplaria refragẽtur.

Inde hoc nullam esse artẽ contrariam. Sibi datiuus ascribẽdus est ut legat᷑ contrariã sibi. Nullam artem destituere quod effecerit. Destruere legendum esse constat. Quæ enim ab accusatore efficiunt᷑. ea a patronis destrui solent

Adeo ut uix admirabili quodam casu possit accidere ex utraque parte orator id est uir bonus dicat. Vt particula iterum mihi ascribenda uidetur ut legamus: ut ex utraque parte.

Tamen quoniam hoc quoque in rerum natura cadit ut duo sapientes aliquando iustæ causæ in diuersum trahunt. Naturam littera m ascripta & duos & trahant: ut subiũctiui sit modi est legendum.

Nam

bile. nã ut cãdido candidius & dulci dulcius nõ ē aduersum: ita nec ꝓbabili probabilius. Nec præcipit unq̄ non dicenda: nec dicẽdis cõtraria. Sed quæ in quaq; causa dicenda sunt. non semper autem etiã si frequẽtissime ueritas tuenda erit: sed aliquãdo exigit cõis utilitas: ut ẽt falsa defẽdantur. Ponunt hæ quoq; in secũdo Cicerõis de oratore libro cõtradictiões. artem eaꝝ reꝝ eẽ quæ sciãtur. oratoris oẽm actionẽ opiniõe nõ sciẽtia contineri: quia & apud eos dicat q nesciãt & ipse dicat aliquãdo quæ nesciat. Ex his alterũ. i. an sciat iudex de quo dicat: nihil ad oratoris artem. alteri respondẽdũ. Ars eaꝝ rerũ ē quæ sciuntur. rhetorice ē ars bene dicẽdi. bene autẽ dicere scit orator. Sed nescit an uerum sit quod dicit. ne hi qdẽ q ignẽ aut aquam aut quatuor elemẽta: aut corpora insecabilia esse: ex quibus res oẽs initiũ duxerũt: tradũt. nec qui iterualla siderũ & mẽsuras solis ac terræ colligũt: disciplinã tamẽ suã artẽ uocãt. Quod si ratio efficit: ut hæc non opinari: sed propter uim ꝓbationũ scire uideantur: eadem ratio idem præstare oratori põt. sed an cã uera sit nescit. Ne medicus quidẽ an dolorem capitis habeat: qui hoc se pati dicet: curabit tamẽ tanq̄ id uerũ sit: & erit ars medicina. Quid? quod rhetorice nõ utiq; ꝓpositũ habet semp uera dicendi: sed sẽper uerisimilia. scit autẽ esse uerisimilia quæ dicit. Adiiciũt his q contra sentiunt: q; sæpe quæ in aliis litibus impugnarũt actores causaꝝ: eadẽ i aliis defẽdant: quod non artis: sed hoĩs ē uitium. Hæc sunt præcipua quæ cõtra rhetoricen dicant. alia & minora & tamẽ ex his fontibus deriuata. Confirmatur aũt cã eẽ artem breuiter. Nã siue ut Cleãtes uoluit: ars ē potestas uiã ac ordinẽ efficiẽs: eẽ certam uiam atq; ordinẽ in bene dicendo nemo dubitauerit: siue ille ab omnibus fere approbatus finis obseruat: artẽ constare ex præceptionibus cõsẽtiẽtibus & coexercitatis ad finẽ utilẽ uitæ: iã ostẽdimus nihil non horum in rhetorice eẽ. Quid? quod & ispectiõe & exercitatiõe: ut artes cæteræ cõstat: nec põt ars nõ eẽ si ē ars dialctice: quod fere cõstat: cũ ab ea spẽ magis q̄ genere differat. Sed nec illa omittẽda sũt: q̄ i re alius se iartificialiter alius artificialiter gerat: i ea eẽ artẽ: & i eo quod qui didicerit melius faciat q̄ q nõ didicerit eẽ artẽ. Atqui nõ solũ doctus idoctũ: sed etiã doctior doctũ in rhetorices opere superabit. nec eẽnt eius aliter tam multa præcepta tãq; magni qui docerẽt: idq; cũ oibus cõfitẽdum ē: tum nobis præcipue: q rõnẽ dicẽdi a bono uiro non separamus.

Generalis diuisio artiũ: & ex quibus sit rhetorica.

c Vm sint autem artium aliæ positæ i ispectiõe idest cognitione & æstimatiõe rerum: qualis est astrologia: nullum exigẽs actũ sed ipso rei: cuius studiũ habet: itellectu cõtenta: quæ theoretice uocatur. aliæ i agendo quarum i hoc finis ē: & ipso actu pficitur: nihilq; post actum operis relinquit: quæ practice dicitur: qualis est saltatio. aliæ i effectu quæ operis quod oculis subiicitur cõsumatiõe finẽ accipiũt: quam poeticẽ appellamus: qualis est pictura: fere iudicãdum est rhetoricen i actu cõsistere. Hoc enim quod est officii sui pficit: atq; ita ab omnibus dictum est. Mihi autem uidetur etiam ex

Nec. n. positũ a se argumẽtũ soluit orator: sed ne rhetorice qdẽ quia apud eos: q in psuadẽdo finẽ putãt. Nõ uacat flagitiis hic locus ut mihi qdẽ uidet. Sẽsus. n. itegritas nõ quia sed præter q̄ exposcit. Nã qui finẽ in psuadẽdo ponunt. ii quod in una causa probarũt argumentũ: idẽ illud in alia: si e re sua fuerit: iprobabũt. Quod sane a bono uiro est pq̄alienũ

Ne ii quidẽ qui ignẽ aut aquã. De reꝝ pricipiis uariæ fuerunt philosophoꝝ opiniões. Alii nãq; ignẽ eẽ reꝝ oium pricipiũ asseruerũt. ut Leucippus. Alii humorẽ ut Thales Milesius. Alii atomos hoc ẽ corpa isecabilia ut Democritus. Alii quatuor elemẽta. alii alia. Nec q iterualla siderũ. geometræ qbusdã rõibus cognoscũt q̄tũ iter se sydera distẽt: magnitudinẽq; solis ac lunæ terræq; metiũt eaq; ita asserũt: ut nihil dubitare uideantur.

Ars ē potestas uiã ad ordinẽ efficiẽs. Ac legẽdũ eẽ nemo nõ uidet. Esse certã uiã atq; ordinẽ i bene dicendi nemo dubitauerit. Aut i benedicẽdo legatur. aut i præpõ eradat. Nec põt ars nõ eẽ si ē ars dialectice: qd fere constat: cũ ab ea spe magis q̄ genere differat. Ex snia stoicoꝝ Logice tres amplectit disciplinas grãmaticen. dialecticen. rhetoricen. genere igr rhetorice & dialectice sũt eædẽ. Spe uero diuersæ.

Vm sint aũt artiũ e aliæ positæ. Diuisionẽ artiũ idcirco Fabius infert: ut cui pti rhetorice sbiiciẽda sit ostẽdat. Cũ. n. ꝓbarit rhetoricen eẽ artẽ: nũc eã colligit potissimũ i actu cõsistere eoq; actiuã & administratiuã eẽ dicẽdũ q̄uis mixta ex oibus ptibus eẽ uideat

Quæ rhetorice uocat. Theoretice legẽdũ ē: quæ ad uerbũ trãsfert cõtẽpla

illis cæteris artibus multũ assumere. Nam & põt aliquãdo ipsa res p se ĩspectiõe eẽ cõtẽta. Erit.n. rhetorice in orator̃ etiã tacẽte. & si desierit ager̃ uel ꝓposito uel aliquo casu ĩpeditus: nõ magis desinet eẽ orator q̃ medicus q curãdi fecerit finẽ. Nã est aliqs ac nescio an maxius ẽt ex secretis studiis fructus: ac tũ pura uoluptas litterarꝝ: cũ ab actu idest opc recesserĩt: & cõtẽplatiõe sui fruuntur. Sed effectiuæ quoq; aliqd simile scriptis orõnibus uel historiis: quod ipsum opus ĩ pte oratoria merito põimus cõsequet̃. Si tamẽ una ex tribus artibus habẽda sit: quia maxius eius usus actu cõtinet̃: atq; ẽ ĩ eo frequẽtissima: dicatur actiua uel administratiua. Nam & hoc eiusdem rei nomen est.

Vtrum plus conferat eloquentiæ an ars: an natura.

s Cio quæri ẽt naturane plus ad eloquẽtiã cõferat an doctrĩa. quod ad ꝓpositũ qdem nostri operis nihil ptinet. Nec.n. cõsumatus orator nisi ex utroq; fieri põt. plurimũ tamẽ referre arbitror: quã eẽ quæstionẽ in hoc loco uelimus. Nã si pti utrilibet oĩo alterã detrahas: natura etiã sine doctrĩa multũ ualebit: doctrĩa esse sine natura nõ poterit. Sin ex pari coeãt: ĩ mediocribus q̃dem utriusq; maius adhuc naturæ credã eẽ momẽtũ. cõsumatos aũt plus doctrinæ debere q̃ naturæ putabo. Sicut terræ nullã fertilitatẽ habẽti nihil optimus agricola ꝓfuerit. e terra uberi utile aliqd etiã nullo collẽte nascet̃. Et ĩ solo fœcũdo plus cultor q̃ ipsa p se bonitas soli efficiet. Et si Praxiteles signũ aliquod ex morali lapide conatus eẽt exculpere: pariũ marmor mallẽ rude. At si illud idẽ artifex expolisset: plus ĩ manibus fuisset q̃ ĩ marmore. Deniq; natura materiæ ars doctrinæ ẽ. Hæc fingit: illa uero fingit̃: nihil ars sine materia Materiæ ẽt sine arte preciũ ẽ. Ars sũma materia optima melior.

An uirtus sit rhetorica.

i Lla quæstio est maior. ex mediis artibus: quæ neq; laudari p se neq; uitupari possũt: sed utiles aut secus secũdũ mores utentiũ fiũt: habenda sit rhetorice: an sit ut cõpluribus etiã philosophorũ placet uirtus. Eqdẽ illud qđ in studiis dicendi pleriq; exercuerũt & exercent: aut nullã artẽ: quæ atechnia noĩat̃: puto. multos.n. uideo sine rõne sine litteris: qua uel ĩpudẽtia uel fames duxit ruentes: aut malã q̃si artẽ quã cacotechniã dicimus. Nã & fuisse multos & esse nõnullos existĩo: q facultatẽ dicendi ad hoium pniciẽ cõuerterũt. ματαιοτεχνια quoq; est quædam idest supuacua artis imitatio: quæ nihil sane nec boni nec mali hebeat: sed uanũ laborẽ: qualis illius fuit: q grana ciceris ex spacio distãte missa ĩ acũ cõtinuo & sine frustratiõe ĩserebat. Q uẽ cũ spectasset Alexãder: donasse eũ dr̃ eiusdẽ leguminis modio. Q uod qdẽ premiũ fuit illo ope dignissimũ. His ego cõpãdos existimo: q̃ ĩ declamatiõibus: quas esse ueritati dissimillimas uolũt: ætatẽ multo studio ac labore cõsumũt. Verꝝ hæc quã ĩstituere conamur: & cuius imaginẽ aĩo cõcepimus: quæ bono uiro cõuenit: quæq; est uera rhetorice uirtus erit: qđ ipsi qdẽ multis & acutis cõclusionibus colligũt. Mihi uero etiã planiore hac ꝓpriaq; nostra ꝓbatiõe uidet̃ eẽ pspicuũ. Ab his hæc dicunt̃. Si cõsonare sibi ĩ faciendis ac nõ faciendis uirtutis est: quæ ps eius prudentia uocat̃: eadem ĩ dicẽdis ac nõ dicẽdis erit. Et si uirtutes sũt: ad quas nobis etiã ãte q̃ doceremur: initia quædã ac semĩa sũt cõcessa natura: ut ad iustitiam: cuius rusticis quoq; ac barbaris appet aliqua imago:

tiua. Eã ãt uulgus iperitorũ Theoricã corrupte uocat: Cũ Theoretice dicat̃ απο του θεωρειν hoc ẽ a ĩspeculãdo: queadmodũ πρακτικη hoc ẽ practice απο του πραττειν hoc ẽ ab agẽdo. & ποιητικη hoc est poetice. απο του ποιειν hoc ẽ ab efficiẽdo. Nã & põt aliquãdo ipsa res p se ĩ cõspectiõe eẽ cõtẽta Aut ĩ ꝓpõ aut con qđ magis mihi placet ex pũgẽda ur̃: ut ĩspectõe legat̃. s Cio qri ẽt. Et natura & doctrĩa opus eẽ ad pficiẽdũ oratorẽ colligit: consumatũq; oratorẽ plus arti q̃ naturæ đbere. mediocrẽ uero naturæ asserit. Doctrina eẽ sine natura nõ poterit. Nõ p ticula ẽ ascribẽda ut legamus non poterit. Sin ex pari coeãt: ĩ mediocribꝫ qdẽ utriusq; mai. Vtriusq; hic mihi oci osũ eẽ ur̃ & supfluũ atq; idcirco tollẽdũ. i Lla qõ ẽ maior. Ita hanc qõnẽ tractat Fabius ut ex snĩa Stoicoꝝ cõcludat rhetoricen eẽ uirtutẽ. Multos.n. uideo sine orõe. Rõe. o. uocali de prĩcipio sublata legẽdũ ẽ. Qua uel ĩpudẽtia uel fames duxit. Quo mihi magis sẽsui cõuenire uidet̃. ματαιοτεχνια quoq; ẽ quædã id ẽ supuacua artis imitatio

ματαιο τεχνια ad uerbũ transferri põt uanitas artis. ματαιον nãq; uanum τεχνη ars dr̃. Quas qdẽ Zẽo adeo cõiũxit. Zeno Stoicorũ princeps:q̃nã inter rhetoricen ac dialecticen eẽt dr̃ia iterrogatus respõdit: q̃ ẽ iter pugnũ & manũ extẽsã.

Vt sit uirtus nõ est. si lr̃a t erasa ẽ legẽdũ.

Quid si ea in quoq; aĩaliũ ẽ uirtus. Quod nõ qd sẽsus exposcit. At primũ aliquãdo & narrationẽ. Prohœmiũ sine dubio ẽ legẽdũ. Est ãt obiectio q̃ ab iis q dissentiũt fieri posset.

Materiam rhetorices q̃dã dixerunt eẽ orõnẽ. Materia artis est:ut Cicero ĩ prio rhetoricorũ ĩq̃t:in q̃ oĩs ars & ea facultas: q̃ cõficit ex ate:uersat̃: ut si medicinæ materiã dicamus morbos& uulneta: q; in his oĩs medicina uersat̃. Colligit aũt Fabius res oẽs materiã rhetorices eẽ. Vt oĩ de re q̃cũq; ꝓposita ornate ab eo copioseq; dicatur. Sit uerbũ ascribẽdũ eẽ facile ẽ ex primo de oratore un

nos certe sic esse ab initio formatos:ut possemus orare ꝓ bonis:& si non perfecte:tamen ut inessent quædam:ut dixi:semina eius facultatis manifestum ẽ.nõ eadẽ ãt his natura artibus ẽ:quæ a uirtute sũt r̃motæ.Itaq; cũ duo sint genera orationis:altera ꝑpetua quæ rhetorice dicit̃:altera cõcisa quæ dialectice Quas qdẽ Zeno adeo cõiũxit: ut hãc cõpressæ ĩ pugnũ manus.illã explicitæ diceret similẽ:ẽt disputatrix uirtus erit:adeo de hac quæ speciosior atq; aptior tãto ẽ:nihil dubitabit̃.Sed plenius hoc idẽ atq; aptius ĩtueri ex ipsis opĩbus uolo.Nã qd orator ĩ laudãdo faciet:nisi honestorũ ac turpiũ pitus:aut in suadẽdo:nisi utilitate ꝓspecta:aut ĩ iudiciis:si iustitiæ sit ignarus:Quid non fortitudinẽ postulat res eadẽ:cũ sæpe cõtra turbulentas populi mĩas:sæpe cũ ꝑiculosa potẽtiũ offensa:nõ nũq̃ ut iudicio miloniano :ĩter circũfusa militum arma dicẽdũ sit:ut si uirtus nõ ẽ:ne ꝑfecta qdẽ esse possit oratio.Quod si ea ĩ quoq; aĩaliũ ẽ uirtus:qua præstat cætera uel pleraq;:ut ĩ leone ĩpetus:ĩ equo uelocitas:hoĩem porro rõne atq; orõne excellere cæteris certũ ẽ:cur nõ tã ĩ eloquẽtia q̃ ĩ rõe uirtutẽ eius esse credamus:recteq; hæc apud Ciceronẽ dixerit Crassus.Est.n.eloquẽtia una quædã de sũmis uirtutibus.Et ipse Cicero: cum sua ꝑsona:tũ ad Brutũ ĩ epistolis:tũ etiã aliis locis uirtutẽ eã appellet.At prohœmiũ aliquãdo & narrationẽ dicit malus hõ:& argumẽta:sic ut nihil sit in his reqrẽdũ.Nã & latro pugnabit acriter:uirtus tamẽ erit fortitudo.& tormẽta sine gemitu feret malus seruus:tolerãtia tamẽ doloris laude sua nõ carebit: multa fiũt eadẽ:sed aliter.Sufficiãt hæc qa de utilitate supra tractauimus.

Quæ sit materia rhetorices.

Ateriã rhetorices qdã dixerũt eẽ orõnẽ.quã sentẽtiã põit apud Platonẽ Gorgias:quæ si ita accipit̃ :ut sermo q̃cũq; d̃ re cõpositus dicat̃ orõ: nõ materia:sed opus est:ut statuarii statua.Nã & orõ efficit̃ arte sicut statua Si uero hac appellatiõe uerba ipsa significari putamus:nihil hæc sine rerum substãtia faciũt.Quidã argumẽta ꝑsuasibilia:quæ & ipsa ĩ ꝑte sũt opis:& arte fiũt & materia egẽt.Quidã ciuiles q̃ones:quorũ opinio nõ q̃litate: sed mõ errauit.Est.n.hæc materia rhetorices:sed nõ sola.Quidã qa uirtus sit rhetorice:materiã eius totã uitã uocãt.Alii qa nõ oĩum uirtutũ materia sit tota uita: sed pleræq; earũ uersent̃ ĩ ꝑtibus:sicut iustitia.fortitudo.cõtinẽtia:ꝓpriis officiis & suo fine ĩtelligunt̃.rhetoricen quoq; dicũt ĩ una aliq̃ ꝑte ponendã:eiq; locũ ĩ ethice negocialẽ assignãt.i.pragmaticon.Ego nec sine auctoribus materiã esse rhetorices iudico:oẽs res quæcũq; ei ad dicendũ subiectæ erũt. Nã Socrates apd̃ Platonẽ dicer̃ Gorgiæ ur̃:nõ ĩ uerbis eẽ materiã:sed ĩ r̃bus.Et in phædro palã nõ iudiciis mõ & concionibus:sed ĩ rebus etiã priuatis ac domesticis rhetoricen eẽ demõstrat. Quo manifestũ ẽ hãc opiõnẽ ipsius Platõis fuisse.& Ci. quodã loco materiã rhetorices uocat res:quæ subiectæ sũt ei.sed certas demũ putat eẽ subiectas.alio uero de oĩbus rebꝰ oratori dicẽdũ arbitratur his q̃dẽ uerbis.Quãq̃ uis oratoris ꝓfessioq; ipsa bene dicẽdi hoc suscipe ac polliceri uideat̃:ut oĩ de re quæcũq; ꝓposita ornate ab eo copioseq; dicat̃ Atq; adhuc alibi.Enĩ uero oratori quæ sũt ĩ hoĩum uita quãdoqdẽ ĩ ea uersatur orator:atq; ea est ei subiecta materia.Oĩa quæsita.audita.lecta.disputata tractata.agitata eẽ debẽt.Hãc ãt quã nos materiã uocamus.i.res subiectas: qdã mõ ĩfinitã:mõ nõ ꝓpriã rhetorices eẽ dixerũt:eãq; artẽ circũcurrẽtẽ uocauerũt.quod ĩ oĩ materia diceret:cũ qbꝰ mihi minima pugna ẽ. Nã de oĩ ma

teria dicere cã fatēt̃.ꝓpriã hr̃e materiã:qa multiplicē hēat negāt.Sed nec īfinita ē:etiã ſi ē multiplex:& aliæ quoqꝫ artes mīores habēt multiplicē materiã uelut architectonice.Nāqꝫ ī oibꝫ quæ ſūt ædificio utilia uerſat̃.Et cælatura:quæ auro.argēto.ære.ferro opa efficit.Nã ſculptura ēt lignũ.æbur.marmor uitrũ.gēmas præter ea quæ ſupra dixi:cōplectit̃.Nec ꝓtius nō ē materia rhetorices:ſi ī eadem uerſat̃ & alius.Nã ſi quærã quæ ſit materia ſtatuarii:dicet̃ æs.ſi quærã quæ ſit excuſoris.i.eius fabricæ:quã græci uocāt χαλκευτικην ſilr̃ æs eē reſpōdeāt.Atq plurimũ ſtatuis differũt uaſa.nec medicia iō non erit ars:qa unctio & exercitatio cũ palæſtrica.ciboꝶ uero q̃litas etiã cũ coquoꝶ ei ſit arte cōis.Quod uero de bono.utili.iuſto diſſerere philoſophiæ officiũ eē dicũt nō obſtat.Nã cũ philoſophũ dicũt:hoc accipi uolũt uirũ bonũ.Cur igr̃ oratorē:quē a bono uiro nō ſeparo:ī cadē materia uerſari mirer?Cũ præſertī prīo libro iã oſtēderī philoſophos:omiſſã hãc ab oratoribꝫ ptē occupaſſe:quæ rhetorices ꝓpria ſp fuiſſet:ut illi potius ī nr̃a materia uerſent̃.Deniqꝫ cũ ſit dialetices materia de r̃bꝫ ſubiectis diſputare:ſit ãt dialectices oro ̄ cōciſa:cur nō eadē ꝑpetuæ quoqꝫ materiæ uidat̃?Solet a qbuſdã & illd̃ poni.Oīum igr̃ artiũ ꝑitus erit orator:ſi de oibꝫ ei dicēdũ ē?poſſē hic Ciceronis reſpōdere uerbis:apd̃ quē hoc īuēio.Mea qdē ſnĩa nemo eē poterit oī laude cũmulatus orator niſi erit oīum reꝶ magnaꝶ atqꝫ artiũ ſciam cōſecutus.ſed mihi ſatis ē eius eē oratorē rei:de q̃ dicit:non īſciũ.Nec.n.oēs cãs nouit:& debet poſſe de oibꝫ dr̃e:de qbꝫ ergo dicet?de q̄bꝫ didicit.Silr̃ de artibus quoqꝫ de qbus dicēdũ erit:īteri diſcet:& de qbus didicerit dicet.Quid ergo?non faber aut de fabrica melius:aut de muſice muſicus?ſi neſciat orator:qd ſit de quo quærat̃:plane melius.Nã & litigator ruſticus illiteratuſqꝫ de cã ſua melius q̃ orator q neſciet:qd̃ ī lite ſit.Sed accepta a muſico:a fabro:ſicut a litigatore melius orator q̃ ipſe q docuerit.Veꝶ & faber cũ de fabrica:& muſicus cum de muſica:ſi qd cōfirmationē d̃ſid̃rauerit dicet:nō erit qdē orator:ſed faciet illd̃ q̃ſi orator Sicut cũ uulnus īpitus diligauit:nō erit medicus:ſed faciet ut medicus.An huiuſmodi res nec ī laudē:nec ī deliberationē:nec in iudiciũ ueniũt?Ergo cũ de faciēdo portu hoſtienſi deliberatũ ē:non debuit dicere ſētentiã orator?atqui opus erat rōne architectoꝶ.Liuores & tumores ī corpe cruditatis:an ueneni ſigna ſint:nō tractat orator?At ē id ex rōne mediciæ.circa mēſuras & nũeros nō uerſabit̃?dicamus has geometriæ eē ptes.Eqdē oīa fere poſſe credo caſu aliquo uenir̃ ī officiũ oratoris:qd̃ ſi nō accidet:nō erũt ei ſubiecta.Ita ſic quoqꝫ recte dixīus materiã rhetorices eē oēs res ad dicēdũ ei ſubiectas.Quod qdē ꝓbat etiã ſermo cōmunis.Nã cũ aliqd de quo dicamus accepimus:poſitã nobis eſſe materiã:frequēter ēt præfatiōe teſtamur.Gorgias qdē adeo rhetori de oibꝫ putauit eē dicēdũ:ut ſe ī auditoriis īterrogari pateret̃ q̃ qſqꝫ de re uellet Hermagoras quoqꝫ dicendo materiã eē ī cã & ī qōnibꝫ oēs res ſubiectas erat cōplexus.Sed qōnes ſi neget ad rhetoricē ꝑtie̅r:diſſētit a nobis.Si ãt ad rhetoricē ꝑtinēt:ab hoc quoqꝫ adiuuamur.nihil ē.n.qd̃ nō ī cãm aut ī qōnes cadat. Ariſto.tres faciēdo ptes orōnis:iudicialē:deliberatiuã:demōſtratiuã:pene & ipſe oratori ſubiecit oīa.nihil.n.nō ī hæc cadit.Quæſitũ a pauciſſimis ēt de īſtrumēto ē.Inſtr̃m uoco ſine quo formari materia ī id qd̃ uelimus effici opus nō poſſit.Veꝶ hoc ego nō artē credo eger̃:ſed artificē.Neqꝫ.n.ſcia deſiderat īſtr̃m:quæ pōt eē cōſumata:ēt ſi nihil faciat:ſed ille opifex:ut cælator cælũ &

de hæc ſupra ſē. uidere. Velut Architectōice. Latine architectura uocat̃.nã αρχιτεκτων fabroꝶ dr̃ priceps.q latine architectuſ appellat̃. Hæc ãt ars multiplicē hēt ſubiectã materiã:ut ligna.lapides.harenã.multaqꝫ alia.

Quã græci uocãt. χαλκευτικην.æraria fabrica χαλκευτικην græce uocat̃ χαλκοσ .n.æs dr̃. Vnde Χαλκευσ faber ærarius excuſorqꝫ latine appellat̃. Cur non eadē ꝑpetuæ quoqꝫ materiæ uideat̃. Loco materiæ legat̃ materia:ita ſēſu exigēte ꝑpetuæ.n.orōnis materia eadē q̃ cōciſæ eē ꝓbat̃. Qui neſciet qd ī lite ſit Dicet uerbũ librarioꝶ negligētia ꝑtermiſſũ oīno ē aſcribēdũ ut legat̃. Qui neſciet qd in lite ſit dicet.

Nam aliqd de quo dicaus accepimus.Cũ ꝑticula manifeſte ē aſcribēda:ut ſit:Nã cũ aliqd de quo dicamus accepius. Hermagoras quoqꝫ dicēdũ. Apte dicēdo legēdũ eē cōſtat. Itaqꝫ hæc ī eũ locũ quo d̃ oratore dicturi ſumus differaus. In ultimo ora

torē īformat ubi & đ īstro tractabit.
Raphaelis Regii in deprauatiões tertii libri oratoriæ Quintiliani institutionis annotationes.
Voniam in libro secundo quæsitū ē.Ingenue fatet̃ hoc ꝓlogo Fabius ex qbus auctoribus ea quæ traditurus est præcepta: sūpserit. Enumerat.n. oēs fere q ad sua usq; tēpora aliqd dignū de arte oratoria conscripserūt.Est aūt facile ītellectu ꝓhœmiū: ut quod mendis erroribusq; careat. Ita nescio an minime legentibus futuꝝ uoluptati. Minimæ cū diphthōgo scribendū esse: ut uoluptati iūgatur nemo dubitauerit:q sciat his aduerbiis ita ut proprium esse:ut si alteꝝ superlatiuo iungatur:alterum quoq; sit adiiciēdū.Minime autem sine diphthongo non superlatiuum sed negandi est aduerbium. Nā primus post eos quos poetæ tradiderunt: mouisse aliqua circa rhetoricē empedocles dicitur. Mercurium scribunt poetæ orationis fuisse auctorē. Empedoclē autem primū de rhetorica disseruisse Aristoteles in fine elēchorum scribit. Quos Plato logodædalos appellat.Logodædali ad uerbum trāsferri possunt sermonis uariatores atque cultores. λογοσ enim sermo ΔαιΔαλλω Vario dr̄ & orno. Eqdē nō reperio qcq̄ tātæ eloquētiæ fama dignū. Pericles tāta fuisse eloquētia tradit̃:ut non dicere sed tonare ac fulgu

pictor penicilla.Itaq; hæc ī eū locū quo de oratore dicturi sumus differamus.

M. Fabii Quintiliani de īstitutiōe oratoria Liber tertius.

De scriptoribus artis rhetoricæ.

Voniā ī libro secūdo quæsitū ē:qd eēt rhetorice:& quis finis eius:artē quoq; eē eā & utilē &uirtutē:ut uires nostræ tulerūt: ostēdimus: materiāq; ei res oēs de qbus dicere oporteret: subiecimus:Iā hic ūde cœpit.qbus cōstet.quo quæq; ī ea mō īueniēda atq; tractāda sint exequar.Intra quē modū pleriq; scriptores artiū cōstiterūt:adeo ut Apollodorus cōtētus solis iudicialibus fuerit. Nec sū ignarus hoc a me præcipue:quod hic liber īcohat:opus studiosos eius desiderasse:ut īqsitiōe opinionum:quæ diuersissimæ fuerūt lōge difficillimū ita nescio:an mīmæ legētibus futuꝝ uoluptati:qppe quod ꝓpe nudā præceptorum traditionē desideret.In cæteris.n.admiscere temptauimus aliqd nitoris nō iactādi ingenii gratia:nāq; ī id eligi materia poterat uberior:Sed ut hoc ipso alliceremus magis iuuentutē ad cognitiōem eoꝝ quæ necessaria studiis arbitrabamur:si ducti iucūditate aliq̄ lectiōis libētius discerēt ea quoꝝ ne ieiuna atq; arida traditio auerteret aīos & aures:præsertim tam delicatas raderet uerebamur. Qua ratione se Lucretius dicit præcepta philosophiæ carmīe eē cōplexū.Nāq; hac:ut ē notū:similitudine utit̃:Ac ueluti pueris absinthia tetra medētes:Cū dare conātur prius oras pocula circū:Aspirāt mellis dulci flauoq; liquore.Et quæ sequūtur.Sed nos nūc ueremur:ne parū hic liber mellis:& absinthii multum habere uideat̃:sitq; salubrior studiis q̄ dulcior.qnetiā hoc timeo ne ex eo minorē gratiā īeat:quod pleraq; nō iuenta p me:sed ab aliis tradita cōtinebit.habeat etiā quosdā:q cōtra sentiant & aduersent̃: ꝓpterea ꝙ plurimi auctores:q̄uis eodē tēderēt:diuersas tamē uias munierūt: atq; ī suā qsq; induxit sequētes.Illi āt ꝓbāt qlecūq; īgressi sūt īter.nec facile inculcatas pueris psuasiōes mutaueris.qa nemo nō didicisse mauult q̄ discere.Est āt ut ꝓcedente libro patebit:īfinita dissēsio auctoꝝ. Primo ad ea q̄ rudia atq; īpfecta adhuc erāt adiiciētibus:quod īuenissēt: scriptoribus.mox ut aliqd sui uiderētur afferre:etiā recta mutātibus. Nā prius post eos quos poetæ tradiderunt:mouisse aliq̄ circa rhetoricen Empedocles dicit̃.Artiū āt scriptores ātiqssimi Corax & Tisias siculi: quos īsecutus ē uir eiusdē īsulæ Gorgias Leontinus Empedoclis:ut tradit̃ discipulus.Is beneficio lōgissimæ ætatis(Nā cētū & nouē uixit ānos)cū multis simul floruit.Iōq; & illoꝝ de qbus supra dixi:fuit æmulus:& ultra Socratē usq; durauit.Thrasymachus calcedōius cū hoc & Prodicus chius & Abderites ꝓtagoras:a quo đcē milibꝰ denarioꝝ didicisse artē: q̄ edidit Euathlus dr̄:& Hippias Elæus:& quē Palamædē Plato appellat Alcidamas Eleates.Antiphō quoq; & primus oīum orōnē scripsit:& nihilomīus artē & ipse cōposuit.& ꝓ se dixisse optie ē creditus ēt Polycrates:a quo scriptā ī Socratē dixīus orōnē.Et Theodorus Bizātius:ex his & ipse quos Plato appellat logodædalos.hoꝝ primi cōes locos tractas

se dicũt Protagoras.Gorgias.Prodicus & Thrasymacus.Cicero in Bruto negat ãte Periclẽ scriptũ qcq̃:qd ornatũ oratoriũ habeat.eius aliq̃ ferri.eqdẽ nõ repio qcq̃ tãtæ eloquẽtiæ fama dignũ.Iõq; minus miror eẽ:q nihil ab eo scriptũ putẽt.Hæc ãt quæ ferũt: ab aliis eẽ cõposita.His successere multi:sed clarissimus Gorgiæ auditor Isocrates.q̃q̃ de præceptore eius ĩter auctores nõ cõuenit.Nos aũt Aristoteli credimus.hic uelut diuersæ secari cœperũt uiæ. Nã & Isocratis præstãtissimi discipuli fuerũt ĩ oĩ studiorũ genere:eoq; iam seniore (octauũ.n.& nonagessimũ ĩpleuit ãnũ) pomeridianis scholis Aristoteles pcipere artẽ oratoriã cœpit:noto qdẽ illo:ut traditur: uersu ex Phylocteta frequẽter usus.αισχρον σιωπαν και ισωκρατην εαν λεγειν Turpe eẽ tacere:& Isocratẽ pati dicere.ars ẽ utriusq;.Sed pluribꝫ eã libris Aristoteles cõplexus ẽ. Eodẽ tpe Theodectes fuit:de cuius opere supra dictũ ẽ.Theophrastus quoq; Aristotelis discipulus de rhetorice diligẽter scripsit.atq; hic uel studio sius phi q̃ rhetores:præcipueq; stoicorũ atq; pipateticorũ pricipes.fecit dĩde uc ut ,ppriã Hermagoras uiã:quã plurimi sũt secuti:cui maxĩe par atq; æmulus uĩ Atheneus fuisse. Multa post Apollonius molon.multa Areus.multa Cecilius & Halycarnaseus Dyõisius.præcipue tamẽ ĩ se cõuerterũt studia Apollodorus pgamenus. q præceptor apolloniæ Cæsaris augusti fuit:& Theodorus gadareus q se dici maluit rhodiũ:quẽ studiose audisse:cũ ĩ eã ĩsulã secessisset: dĩ Tiberius Cæsar.Hi diuersas opiniones tradiderũt: appellatiq; ĩde Apollodorei & theodorei ad morẽ certas ĩ phĩa sectas sequẽdi. Sed Apollodori præcepta magis ex discipulis cognoscas: quorũ diligentissimus ĩ tradendo latine fuit Valgius.græce Atticus.Nã ipsius sola uĩ ars edita ad matriũ:qa cæteras missa ad Domitiũ epistola nõ agnoscit.Plura scripsit Theodorus:cuius auditorẽ Hermagorã sũt q uiderũt.Romanorũ primus q̃tũ ego qdẽ sciã:condidit aliq̃ ĩ hãc materiã.M.Cato ille cẽsorius.post.M.Antõius ĩcohauit.Nã hoc solũ opus eius:& id ipsũ ĩpfectũ manet.Secuti mĩus celebres:quorũ memoriã siquo loco res posceret nõ omittã. præcipuũ uero lumẽ sicut eloquẽtiæ:ita præceptis quoq; eius dedit unicũ apud nos specimẽ orãdi docendiq; oratorias artes.M.Tullius:post quẽ tacere modestissimũ foret:nisi & rhetoricos suos ipse adolescẽti sibi elapsos diceret:& ĩ oratoriis hæc mĩora quæ pleriq; desiderant sciẽs omisisset.scripsit de eadẽ materia nõ pauca Cornificius.aliq̃ Stertinius. non nihil pater Gallio.accuratius uero priores galliõe Celsus & Lenas.& ætatis nostræ Virginius.Plinius.Tutilius.Sũt & hodie clari eiusdẽ opis auctores q si oĩa cõplexi forẽt:cõsuluissẽt labori meo.sed parco noĩbꝫ uiuentiũ. ueniet eorũ laudi suũ tẽpus.ad posteros.n.uirtus durabit:nõ pueniet ĩuidia. Non tamẽ post tot ac tãtos scriptores pigebit meã q̃busdã locis posuisse sentẽtiã: nec .n.me cuiusdã sectæ uelut q̃dã supstitiõe ĩbutus addixi:& lecturis quæ uolent faciẽda copia fuit. Sicut ipse pluriũ ĩ unũ cõfero ĩuẽta ubicũq; ĩgenio nõ erit locus:curæ testimoniũ pmeruisse cõtẽtus.

Quod initiũ rhetorices:

n Ec diu nos moret qõ quæ rhetorices origo sit.nã cui dubiũ ẽ:qn sermonẽ ab ipsa rerũ natura geniti ,ptinus hoĩes accepit:qd certe pricipium ẽ eius rei.huic studiũ & ĩcremẽtũ dederit utilitas:sũmã rõ & exercitatio.Nec ui

rare auditoribus uideret. Noto qdẽ illo ut tradit uersu ex Philocteta freqnter usus. id est ex tragœdia de Philocte te Herculis socio cõposita:in q̃ Philoctetes ipse ait. Turpe eẽ græcos tacere & barbaros loq pmittere. αισχρον σιωπαν και ισωκρατην εαν λεγειν. hoc ẽ Turpe ẽ tacere & Isocratẽ loq pmittere. M. Cato.post.M. Antonius ille Cẽsorius ĩcho auit. Peruerse legitur.Est aũt hoc ordĩne legẽdũ.M.Cato ille Censorius. Post.M. Antonius ĩchoauit. Hic Antonius apd Ciceronẽ ĩ libro d oratorẽ pfitet se libellũ de arte oratoria edidisse. Plynius & ipse ab ĩcunabilis ĩstituit oratorẽ Sed nõ extat illud opus. Nõ .n.me cuiusdã sectæ uelut q̃dã supstitiõe ĩbutus addixi. Cuidã ut legat uerbũ illud addixi exposcit.

Ec diu n nos moret qõ Quæ rhetorices origo sit. Sic tractat hãc qõnẽ Fabius ut colligat eloqntiã a natura originẽ duxisse:sũmã pfectionẽq; ab arte.refellit ãt & eorũ opiõnẽ:q putãt eloqntiã ĩde initiũ accepisse q, q accusabãt:accuratius sui defẽdẽdi gra loq ĩstituerĩt:& Cicerõis:q & ĩ ,plogo rhetoricorũ & ĩ primo de oratore initiũ orãdi urbiũ cõditoribus ac legũlatoribꝫ attribuit. Sũma rõ & exercitatio.Sũmã ut sit:

accusatiui casus legédú. hoc é finé & cumulú.
Ois uero sermo. Neq; plurs qnq; neq; pauciores eé rhetoricæ ptes côpluribꝫ colligit argumétis. At si breuis est. Ac p c. scribédú uidetur.
Et Cicero qdé i rhetoricis iudiciú subiecit iuétiôi. Cú hoc in duobus rhetorices librif Cicerôis de iuétôe nô legat: nô possú nô adduci: ut existimé libros de dispôe ac reliqs p tibus rhetorices fuisseamissos: cú nô extent. Neq;. n. credédú é illud opus a Cicerôe ipfectú fuisse relictum.
Hermagoras iudiciú. partitioné. ordiné. quæq; elocutiôis sunt subiecit œconomiæ. œconomia dispensatio domus iterpretari pôt. Vnde οἰκονομός: dicitur tam pecuniæ q̃ frugú & omniú quæ dominus possidet dispésator. Hic οἰκονομικόν Xenophontis quo dispésator uniuersæ domus istituitur: quod quidem a M. Tullio fuit interpretatum.
Quod si accipiamus nihil arti relinquimus Futuri temporis ut sit: relinquemus mihi legendú uidet.

ꝺo q̃re curã dicẽdi putẽt qdã ide cœpisse: ꝙ ii q i discrimẽ aliqꝺ uocabãt: accuratius loq ꝺfẽdẽdi sui grã istituerint. Hæc. n. ut honestior cã: ita non utiq; prior ẽ: cũ præserti accusatio præcedat ꝺfẽsionẽ: nisi qs dicit ẽt gladiũ fabricatũ ab eo prius: q ferrũ i tutelã sui: q̃ q i pniciẽ alterius cõparit. Initiũ ergo dicẽdi ꝺdit natura. initiũ artis obseruatio. hoĩes. n. sicut i medicĩa cũ uiderẽt alia salubria alia isalubria: ex obseruatiõe eoꝝ effecerũt artẽ: ita cũ i dicẽdo: alia utilia alia iutilia deprehẽderẽt: notarũt ea ad imitãdũ uitãdũq;: & quædã secundũ rõnẽ eoꝝ adiecerũt ipsi quoq;: hæc cõfirmata sũt usu. Tũ quæ sciebat qsq; docuit. Cicero qdẽ initiũ orãdi cõditoribus urbiũ ac legũ latoribus dedit: i quibus fuisse uĩ dicẽdi necesse ẽ. cur tamẽ hãc primã originẽ putet nõ uideo: cum sint adhuc quædã uagæ & sine urbibus ac sine legibus gẽtes: & tamẽ q sũt i iis nati & legatiõibus fũgãt: & accusẽt aliqua ac defẽdãt: & deniq; alium melius alio loqui credant.

Quinque sunt partes rhetoricæ.

o Mnis ãt orãdi rõ: ut plurimi maximiq; auctores tradiderũt: qnq; ptibꝫ cõstat iuẽtiõe. dispositiõe. elocutiõe. memoria. ꝓnunciatiõe siue actione Vtroq;. n. mõ dr̃. Oĩs uero sermo: quo qdẽ uolũtas aliqua enũciat̃: habeat necesse ẽ & rẽ & uerbũ. ac si ẽ breuis & una cõclusiõe finit̃: nihil fortasse ultra desideret. At orõ lõgior plura exigit. Nõ. n. tãtũ refert: qd & qũo dicamus: sed ẽt quo loco. opus ergo ẽ & dispõne. Sed nec oĩa quæ res postulat dicere: nec suo quæq; loco poterimus: nisi adiuuãte memoria. Quapp ea ps q̃rta erit. Verũ hæc cũcta corrũpit: ac ꝓpe modũ ꝑdit idecora uel uoce uel gestu ꝓnũciatio. Huic quoq; igit̃ necessario tribuẽdus ẽ qntus locus. Nec audiendi qdã: quoꝝ ẽ Albutius: q tris mõ prĩas eẽ ptes uolũt: qa memoria atq; actio natura nõ arte cõtigãt: q̃ꝝ nos præcepta suo loco dabimus: licet Thrasymacus quoq; idẽ de actiõe crediderit. His adiecerũt qdã sextã ptẽ: ita ut iuẽtioni iudiciũ subnectẽrẽt: qa primũ eẽt iuenire: deide iudicare. Ego porro ne iuenisse qdẽ credo eũ q̃ nõ iudicauit. nec. n. cõtraria. coĩa. stulta iuenisse dr̃ q̃sq̃: sed non uitasse. Et Cicero qdẽ i rhetoricis iudiciũ subiecit iuẽtiõi. Mihi ãt adeo primis tribus ptibꝫ uꝛ̃ eẽ ꝑmixtũ. nã nec dispõ sine eo: nec elocutio fuerit: ut ꝓnũciationẽ quoq; uel plurimũ ab eo mutuari putẽ. Quod hoc audacius dixerĩ ꝙ i ptitiõibus oratoriis ad easdẽ: ꝺ qbꝫ supra dictũ ẽ qnq; ꝑuẽit ptes. nã cũ dupl̃r primũ diuisisset iuẽtionẽ atq; elocutionẽ: res ac dispõnẽ iuẽtiõi: uerba & ꝓnũciationẽ elocutiõi dedit: qntã quoq; cõstituit cõem ac uelut custodẽ oĩum memoriã. Itẽ i oratore qnq; rebꝫ cõstar̃ eloquẽtiã dicit: i qbꝫ postea scriptis certior eius s̃nia ẽ. nõ mĩus mihi cupidi nouitatis alicuius uidet̃ fuisse: q adiecerẽt ordinẽ cũ dispõnẽ dixissẽt: q̃si aliꝺ sit dispõ q̃ reꝝ ordĩe q̃ optĩa collocatio. diõ iuẽtionẽ mõ & dispõnẽ tradidit: sed utrãq; duplicẽ reꝝ ac uerboꝝ: ut sit elocutõ iuẽtiõis ꝑ nũciatõ dispõnis. his qnta ps memoria accedat. Theodorei ferr̃ iuẽtionẽ duplicẽ reꝝ atq; elocutõis: ꝺĩde tris ptes cæteras. Hermagoras iudiciũ. ꝑtitionẽ. ordinẽ. quæq; elocutiõis sũt: subiecit œconomiæ: quæ græce appellata ex cura reꝝ domesticaꝝ: & hic ꝑ abusionẽ posita noĩe latio caret. ẽ ẽt circa hoc qõ: q̃ mẽoriã i ordĩe ptiũ qdã iuẽtõi. qdã dispõni subiũxerr̃. nobis q̃rtus ei locus maxĩe placet. nõ. n. tãtũ iuẽta tener̃: ut dispõamus nec disposita ut eloq̃mur: sed ẽt uerbis formata mẽoriæ mãdar̃ ꝺbemus. hac. n. oĩa quæcũq; i orõe collata sũt: cõtinẽt̃. fuerr̃ ẽt i hac opĩone nõ pauci: ut has nõ rhetorices ptes eẽ existiarẽt: sed opa oratoris. eius. n. eẽ iuẽire. dispõere. eloq. & cætera. Quꝺ si accipiamus: nihil arti relinquimus. Nã bene dicere est oratoris: rhetorice tamen est bene

dicendi scientia.uel ut alii putant artificis est persuadere.uis autem persuadē di artis:ita inuenire qdē & disponere oratoris.īuentio aūt & dispositio rhetorices prima uideri pōt.In eo plures dissēserūt utrū ne hæ ptes essēt rhetorices: an eiusdē opera:an ut Atheneus credit elemēta:quæ uocat στοιχια sed neq; elementa recte qs dixerit.alioq tantū initia erūt:ut mundi uel humor.uel ignis. uel materia.uel corpora īsecabilia.Nec operū recte nomē accipient: quæ nec ab aliis perficiuntur:sed & aliud ipsa pficiūt.ptes igit̄.Nā cū sit ex his rhetorice:fieri non pōt:ut cū totū ex ptibus constet:nō sint ptes totius ex qbus cōstat Videntur aūt mihi q hæc opera dixerūt:eo quoq; moti:quod in alia rursus diuisione nollent ī idē nomē īcidere.ptes enī rhetorices eē dicebāt laudatiuā.deliberatiuā.iudicialē.Quæ si partes sunt:materiæ sūt potiusq̄ artis.Nāq; ī his singulis rhetorice tota est:quia & inuentionem:& dispositionē:& elocutionē: & memoriam:& ꝓnunciationem quæcunq; earum desiderat.Itaq; quidā genera tria rhetorices dicere maluerunt.optime autem ii quos secutus ē Cicero: genera causarum.

Quot genera causarum

s Ed tria an plura sint ambigit̄:nec dubie prope omnes utiq; sūmæ apud antiquos auctoritatis scriptores Aristotelē secuti:qui noīe tantum alio concionalem ꝓ deliberatiua appellat:hac ptitione contenti fuerunt. Verū & tum leuiter est tentatum:tum apud græcos quosdam:tum apud Ciceronem ī libris de oratore:& nunc maximo temporum nostroꝝ auctore ꝓpe impulsū ut nō mō plura hæc genera:sed etiam pene innumerabilia uideantur.Nam si laudandi ac uituperandi officium in parte tertia ponimus:in quo genere uersari uidemur:cum querimur.consolamur.mitigamus.concitamur.terremus confirmamus.præcipimus.obscure dicta interpretamur.narramus. deprecamur.gratias agimus.gratulamur.obiurgamus.maledicimus.describiīus.mandamus.renunciamus.optamus.opinamur:& plura alia:ut mihi in illa uetere persuasione permanenti uelut petenda sit uenia:quærendūq; quo moti priores:rem tam late fusam tam breuiter astrinxerit. Quos qui errasse putāt hoc secutos arbitrantur:quod in his fere uersari tum oratores uidebant.Nā & laudes & uituperationes scribebantur:& επιταφιουσ dicere erat moris:& plurimum in cōsiliis ac iudiciis insumebatur operæ:ut scriptores artium pro solis cōprehenderit frequentissima.Qui uero defendunt tria faciunt genera auditorum:unum quod ad delectationem cōueniat.alterum quod cōsilium accipiat:tertiū quod de causis iudicet. Mihi cōcta rimāti & talis quædā ratio succurrit:q; omne oratoris officium aut ī iudiciis est:aut extra iudicia.eorum de quibus iudicio quæritur.manifestum genus est.ea que ad iudicem nō ueniūt:aut præteritum habent tempus aut futurum.præterita laudamus:aut uituperamus.de futuris deliberamus.Itē oīa de quibus dicēdum ē:aut certa sint necesse est:aut dubia.certa ut cuiq; est animus laudat aut culpat. ex dubiis partim nobis ipsis ad electionē sūt libera.de hiis deliberat̄.ptim alioꝝ sententiæ commissa:de his lite cōtenditur.Anaximenes iudicialē & cōcionalē generales partes eē uoluit:septē aūt spēs hortandi.dehortandi.laudandi.uituperādi. accusādi. defēdendi.exquirendi.quod εξετασικον dicunt.quaꝝ duæ primæ deliberatiui:duæ sequentes demōstratiui:tres ultimæ iudicialis generis sunt partes

Inuētio aūt & dispō rhetorices pria uideri pōt.Propria legēdū eē nō pria cuiq; patet. In eo plures discesserūt.Dissēsert hoc ē discordes fuerūt legendū eē cōstat. Vt mundi uel humor.uel ignis. uel materia.uel corpa īsecabilia Variæ sūt de mūdi prīcipiis philosophoꝝ opiniones.Alii nāq; humorē ut Thales Milesius.Alii ignē.ut Leucippus.alii materiā & formā ut Aristoteles.Alii Atomos id ē corpa īsecabilia ut Democritus.Alii alia eē dixerūt. Quæ si ptes sūt:materiæ sūt potius q̄ artis. Materia rhetorices ab Aristotele in tris ptes diuisa ē.demōstratiuā.deliberatiuā.iudicialē quā diuisionē & Cicero & alii fere approbāt. Nāq; in singulis rhetorice nota ē.Tota legat̄ ac nota eradat̄. s Ed tria an plura sint. Confutatis his quæ cōtra dici possent colligit tria dūtaxat eē genera causaꝝ. oīaq; alia ī ea īcidere. Hac petitiōe cōtēti fuerūt.Pro petitōe legendū eē Partitione constat.

Et επιταφιουσ dicere erat moris.Epitaphii latine funebres dicunt̄ orōnes:sic dicti qd̄ ad sepulturā haberētur. Nā επι in & ταφοσ sepulturā significat. Quod εξετασικον dicūt.εξετασικον īquisitiuum trāsfertur.

Quod ευχω/λην dixit.ευχω/λη uotũ iterpretat. Plato ĩ sophiste iudiciali & cõciõali tertiam adiecit προσομιλητι/κην.Ad uerbũ interpretatus est Fabius sermociatricẽ. προσομιλω nã/q; sermocinor:& alloquor significat. Nã & εγκω/μιαςικον & επι/δεικτικον dicũt. εγκωμιον laus dr.ũde εγκωμια/ςικον laudatiuũ. επιδεικτικον nõ tã demõstratiuũ dr q̃ ostentatiuũ. επιδειγνυω nã/q; unde uẽit: ostẽ/to ꝓprie significat Et nihil tamẽ ab illo εγκωμιαςι/κω differre.Ne cõtraria dr̃e uideat Fabius:nõ negãdi aduerbiũ nr̃ alẽri bẽdũ ut nõ nihil legat.Nã oẽ ostẽ/tatiuũ ẽ ẽt lauda/tiuũ.sed nõ econ uerso. Neq;.n.oẽ laudatiuũ est etiã ostẽtatiuũ. Et plerũq; de utilitatibꝰ grẽ loquũt. Loco gratiæ legẽ/dũ est græciæ.De græcoꝶ nãq; pa/negyricis loqt q̃/les multi ad huc extãt.ut Isocratis Panathenaicus atq; Aristidis.& aliorum quorũdã. Cui q̃rtã ptẽ ad/iiciunt qdã imitatiõis:quã nos arti subiicimus.Hoc qdẽ in rhetoricis ad Hereniũ legit Sed qa illius opusculi Cicero nõ ẽ auctor: idcirco scriptoris nomẽ supprimitur: De imitatione uero

Protagoram transco:qui iterrogandi.respondendi.mãdãdi.precãdi:quod ευχωλην dixit:partes solas putat.Plato in sophiste iudiciali & cõciõali tertiã adiecit προσομιλητικην quã sane pmitamus nobis dicere sermocinatricẽ:quæ a foresi rõe disiũgit:& ẽ accõmodata priuatis disputatõibꝰ cuius uis eadẽ ꝑfecto ẽ quæ dialecticæ.Isocrates ĩ oĩ genere iesse laudẽ ac uitupationẽ existimauit.Nobis aũt & tutissimũ ẽ auctores plures seq:& ita uĩ rõ dictare.Est igr̃:ut dixi:unũ gẽus quo laus ac uitupatio cõtinet:sed ẽ appellatũ a pte meliore laudatiuũ:idẽ alii demõstratiuũ uocãt.utrũq; nomen ex græco credit fluxisse.Nã & εγκωμιαςικον & επιδεικτικον dicũt.Sed mihi επιδεικτικον nõ tã demõstratiõis ui habere:q̃ ostẽtatiõis uidet:& nihil tamẽ ab illo εγκωμιαςικω differre.nã ut cõtinet laudatiuũ ĩ se genus:ita nõ ĩtra hoc solũ cõsistit.An qsq̃ negauerit panægyricos επιδεικτικους eẽ.At q formã suadẽdi habẽt & plerũq; de utilitatibus græciæ loquũt:ut cãꝶ q/dẽ genera tria sint:sed ea tũ ĩ negociis:tũ ĩ ostẽtatiõe posita:nisi forte non ex græco mutãtes demõstratiuũ uocãt.Ueꝶ id sequunt quod laus ac uitupatio quale sit:qdq; demonstrat.alterũ ẽ deliberatiuũ.tertiũ iudiciale. Cæteræ spẽs ĩ hæc tria ĩcidẽt genera.Nec ĩuenict ex his ulla ĩ qua nõ laudare ac uitupare:suadere aut dissuadere:ĩtẽdere quid uel depellere debeamus. Illa quoq; sũt coĩa cõciliare.narrare.docere.augere.diminuere.cõcitãdis cõponẽdisq; affectibus animos audiẽtiũ fingere.Ne iis qdẽ accesserĩ:q laudatiuã materiã honestoꝶ.deliberatiuã utiliũ .iudicialẽ iustoꝶ quæstiõe cõtieri putãt:celeri magis ac rotũda usi distributiõe q̃ uera.Stnat.n.quodãmõ mutuis auxiliis oĩa.Nam & ĩ laude iustitia utilitasq; tractant:& ĩ cõsiliis honestas:& raro ĩueneris iudicialẽ cãm:ĩ cuius nõ pte aliqd coꝶ:quæ supra diximus:repiat.

Quibus cõtineat oĩs ratio dicẽdi.

Omnis aũt oratio cõstat:aut ex iis quæ significant:aut ex iis quæ significãt.i.rebus & uerbis.Facultas orãdi cõsumat natura.arte.exercitatiõe:cui quartã ptẽ adiiciũt qdã imitatiõis:quã nos arti subiicimus.tria sunt aũt quæ præstare debeat orator:ut doceat.moueat.delectet.hæc.n. clarior diuisio q̃ eoꝶ q totũ opus ĩ res & ĩ affectus ptiunt.Nõ semp aũt oĩa in eam quæ tractabit materiã cadẽt.Erũt eni quædam remotæ ab affectibus:q ut nõ ubiq; habẽt locũ:ita quocũq; irrũpũt:plurimũ ualẽt.Præstãtissimis auctoribꝰ placet:alia ĩ rhetorica eẽ:quæ ꝓbationẽ desiderẽt: alia quæ nõ desiderẽt:cũ qbus ipse cõsẽtio.Quidã uero:ut Celsus:de nulla re dictuꝶ oratorẽ nisi de qua quærit existimant:cui cũ maxĩa ps scriptoꝶ repugnet:tũ ẽt ipsa ptitio:nisi forte laudare:quæ cõstẽt eẽ honesta:& uitupare quæ ex confesso sũt turpia:nõ ẽ oratoris officiũ.Illud iã oẽs fatẽt eẽ quæstiões aut ĩscripto:aut ĩ nõ scripto.ĩ scripto sũt de iure.ĩ nõ scripto de re.illud legale.hoc ratiõe.Hermagoras atq; eũ secuti uocãt:idest λογικον & νομικον.Idẽ sẽtiũt q oẽm quæstionẽ ponũt ĩ rebus & ĩ uerbis.Itẽ cõuenit quæstões eẽ aut ĩfinitas aut finitas.Infinitæ sũt:quæ remotis psonis & tẽporibus & locis cæterisq; similibus ĩ utrãq; ptẽ tractant:qd græci θεσιν dicũt.Cicero ꝓpositum. alii quæstiões uniuersales ciuiles.alii quæstiões philosopho conuenientes. Atheneus ptẽ causę appellat. Hoc genus Cicero sciã & actiõe distiguit:ut sit sciẽtiæ.an ꝓuidẽtia mũdus regat.actiõis.an accedẽdũ ad rẽ.p. administrãdã.Prius triũ generũ:an s.t.qd sit.quale sit.Oĩa.n.hæc ignorari possũt

Sequens duo℞:quō adipiſcamur.quō utamur. Finitæ āt ſūt ex cōplexu re℞. pſona℞.tēpo℞.cæterorūq;. hæc ὑποθέσεις a græcis dicūtur cauſæ a nr̄is In his oīs quæſtio uidet̄ circa res pſonaſq; cōſiſtere. Amplior ē ſēp īfinita.īde.n.finita deſcēdit.Q uod ut exēplo pateat.Infinita ē an uxor ducēda.finita an Catoni ducēda. Iōq; eē ſuaſoria pōt. Sed ēt remotæ a pſonis ꝓpriis ad aliqd referri ſolēt.Eſt.n.ſimplex:an res.p.adminiſtrāda. refert̄ ad aliqd:an ī tyrānide adminiſtrāda.Sed hic quoq; ſubeſt uelut latēs pſona.tyrānus.n.geminat quæſtionē.ſubeſtq; & tēporis & qualitatis tacita uis. nōdū tamē ꝓprie dixeris cām.Hæ āt quas īfinitas uoco:& generales appellant̄:quod ſi ē uerū: finitæ ſpeciales erūt.In oī āt ſpāli utiq; ieſt generalis ut quæ ſit prior.Ac neſcio an ī cauſis quoq; qcqd ī quæſtionē uenit qualitatis generale ſit.Milo Clodiū occidit:iure occiderit īſidiatorē:nōne hoc quærit̄:an hoc ſit ius īſidiatorē occidēdi:Q uid:ī cōiecturis nō illa generalia:an cā ſceleris odiū. cupiditas:an tormētis credēdū.teſtibus an argumētis maior fides habēda:Nā finitiōe qdē cōprehēdēdi nihil ī uniuerſū certū erit.Q uidā putāt etiā cas poſſe theſis aliquādo noīari quæ pſōis cāiſq; cōtieāt̄:aliter tātūmō poſitas:ut cā ſit: cū Horeſtes accuſat̄.theſis an horeſtes recte ſit abſolutus:cuius generis ē:an Cato recte martiā hortēſio tradidrit.hi theſim a cā ſic diſtiguūt:ut illa ſit ſpectatiuæ ptis:hæc actiue. Illic.n. ueritatis gr̄a tātū diſputari.hic negociū agi: Q uāq̄ iutiles qdā orōni putant uniuerſales quæſtiones:qa nihil ꝓſit qd̄ cōſtet:ducēdā eē uxorē: uel adminiſtrādā rē.p.ſiqs uel ætate uel ualetudie īpediat̄.Sed non ī oībus eiuſmodi quæſtiōibꝰ ſic occuri pōt:ut illis.ſit ne uirtus finis:regat̄ ne mūdus ꝓuidētia.Q uī etiā ī iis quæ ad pſonā referūt̄:ut non ē ſatis generalem tractaſſe quæſtionē:ita pueniri ad ſpēm:niſi illa prius excuſſa non pōt.Nā quo mō an ſibi uxor ducēda ſit deliberabit Cato:niſi cōſtiterit uxores eſſe ducēdas.Et quomō an ducere debeat Martiā quæret̄:niſi Catoni ducēda uxor ē:Sūt tamē īſcripti noīe Hermagoræ libri:q cōfirmēt illā opinionē ſiue falſus ē titulus:ſiue hic Hermagoras alius fuit. Nam eiuſdē eē qūo poſſūt:q de hac arte mirabiliter multa cōpoſuit:Cū ſicut ex Ciceronis quoq; rhetorico primo manifeſtū ē:materiā rhetorices ī theſis & cās diuiſerit.Q uod reprehēdit Cicero:ac theſim nihil ad oratorē ptiere cōtēdit: totūq; hoc genus quæſtiōis ad phōs refert.Sed me liberauit reſpōdēdi uerecūdia: & ꝙ ipſe hos libros īprobat:& ꝙ ī oratore atq; his quos de oratore ſcripſit libris.& topicis præcipit:ut a ꝓpriis pſonis atq; tpibus auocemus cōtrouerſiā: qa latius liceat dicere de genere q̄ de ſpē:& qd̄ ī uniuerſo ꝓbatū ē:id ī pte ꝓbatū eē neceſſe ſit.Status āt ī hoc oē gēus materiæ iidē q ī cām cadūt.Adhuc adiicit̄ alias eē quæſtiōes ī rebꝰ ipſis:alias quæ ad aliqd referāt̄.illd̄ an uxor ducēda:hoc an ſeni ducēda.illd̄ an fortis:hoc an fortior.cām finit: Apollodorus:ut īterpretatiōe ualgii diſcipuli eius utar:ita cā ē negociū oībꝰ ſuis ptibus ſpectās ad qōnē:aut cā ē negociū:cuius finis ē cōtrouerſia: Ipſū d̄ide negociū ſic finit.Negociū ē cōgregatio pſōa℞.loco℞.tpo℞.cā℞.modo℞ caſuū facto℞ īſtrumēto℞.ſermonū.ſcripto℞:& nō ſcripto℞. Cām nūc ītelligamus negociū piſtaſim.Sed ipſā cām qdā ſilr̄ finierūt:ut Apollodorus negociū: Iſocrates cām eē ait qōnē finitā ciuilē:aut re℞ cōtrouerſiā ī pſōa℞ finita℞ cōplexu. Cicero his uerbis.cā certis pſonis.locis.temporibus:actōibꝰ.negociis cernit̄: aut ī omnibus.aut ī pleriſq; eo℞.

Q uid ſit ſtatus.

utpote quæ ſubiicitur arti præcepta tradit Fabius. Cicero ꝓpoſitū In topicis hoc Cicero inquit ubi & qōnes actiōe ſciaq; diſtīguit:qd̄ qdē & in ptitionibꝰ oratoriis facit. An hoc ſit ius inſidiatorē occidēdi.Hoc ut redundans uidet̄ expūgēdū: ut legatur An ſit ius. Nā finitione qdē cōprehendi nihil ī uniuerſū pōt.Niſi corrigat̄ hic locus uerus elici ſenſus nullo mō pōt. Definitio nāq; ſp in uniuerſū ꝯphēdit id qd̄ definit̄: ut finitio hoīs oēs hoīes ꝯplectit̄.Sic igr̄ breuiſſime emendari pōt:ut nō pticula negatiua aſcribat̄ hoc mō.Nā finitōe qdē cōprehēdi nihil nō in uniuerſum certū eſt.hoc eſt oē quod definit̄:ī uniuerſum ad oīa: quæ ſub eo cōtinēt̄: extēdit̄. Quāq̄ iutileſ qdā orōni putant uniuerſales qōnes Oratori potius q̄ orōi mihi legēdū uidet̄.

Negociū περίστασιν περίστασις trāſfert̄ circūſtantia.Idcirco aūt dicitur negociū qa negociū ex circūſtantiis cōſtat.

E Rgo cũ oĩs cã contineatur aliquo ſtatu: priuſq̃ dicere aggredior: q̃uo genus quodq; cauſæ ſit tractãdũ:id quod commune ẽ oĩbus: qd ſit ſtatus:& unde ducat̃:& quot:& q ſint ĩtuendũ puto.q̃q̃ id nõ nulli ad iudiciales tãtũ ptinere materias putauerũt.Quoꝝ ĩſcitiã cum oĩa tria genera fuero executus:res ipſa deprehendet.Quod nos ſtatũ:id qdam cõſtitutionẽ uocãt.alii quæſtionẽ.alii quod ex quæſtione appareat caput.Theodorus caput.i.κεφαλαιον γενικωτατον ad qd referũtur oĩa.quoꝝ diuerſa appellatio uis eadem.nec intereſt diſcẽtium:qbus qcq; noĩbus appellat̃:dum res ipſa manifeſta ſit.Statũ græci σ7ασιν uocant:quod nomẽ nõ primũ ab Hermagora traditũ putat̃:ſed alii ab Eucrate Iſocratis diſcipulo:alii a Zopyro Clazomenio:q̃q̃ uidetur Aechynes quoq; ĩ oratione cõtra Cteſifõtẽ uti hoc uerbo:cũ a iudicibus petit:ne Demoſthenẽ pmittãt euagari:ſed eũ dicere de ipſo cauſæ ſtatu cogant.Quæ appellatio dicit̃ ducta uel ex eo ꝙ ibi ſit primus cauſæ congreſſus:uel quod in hoc cã cõſiſtat.Et noĩs qdẽ hæc origo.nũc qd ſit.Statum qdã dixerũt primã cauſaꝝ cõflictiõem:quos recte ſenſiſſe:paꝝ elocutos puto.nõ.n.ẽ ſtatus prima cõflictio:feciſti:nõ feci:ſed quod ex prima cõflictiõe naſcit̃:id eſt genus quæſtiõis.feciſti:nõ feci:an fecerit.hoc feciſti.nõ hoc feci.qd fecerit:qa ex his apparet illud cõiectura. hoc finitione quærẽdũ: atq; in quo pars utraq; ĩſiſtit:erit quæſtio cõiecturalis uel finitiui ſtatus.Quid.n.ſi dicat qs:ſonus eſt duoꝝ inter ſe corpoꝝ cõflictio:erret ut opinor.nõ.n.ſonus eſt cõflictio:ſed ex cõflictione:& hoc leuius.ĩtelligit̃ enĩ utcũq; dictũ.Inde uero ingẽs male ĩterpretãtibus innatus eſt error:q qa primã cõflictionẽ legerãt:crediderũt ſtatũ ſemper ex prima quæſtione ducendũ:quod ẽ uicioſiſſimum.nam quæſtio nulla non habet utiq; ſtatũ.cõſtat.n.ex intentione & depulſiõe:ſed aliæ ſũt ꝓpriæ cãꝝ:de qbus ferẽda ſentẽtia ẽ.aliæ adductæ extrinſecus:aliqd tamẽ ad ſũmã cauſæ cõferẽtes:uelut auxilia quædã.quo fit:ut ĩ cõtrouerſia una plures quæſtiões eẽ dicãtur.Porro haꝝ plerũq; leuiſſima quæq; primo loco fungit̃.Nãq; & illud frequẽs ẽ:ut ea q̃bus minus cõfidimus cũ tractata ſint:omittamus:ĩterĩ ſpõte noſtra uelut donantes: ĩterim ad ea quæ ſũt potẽtiora gradũ ex his feciſſe contenti.Simplex aũt cã etiã ſi uarie defẽdit̃ nõ põt habere plus uno de quo pronũciet̃:atq; erit ĩde ſtatus cauſæ:quod & orator præcipue ſibi optinẽdũ:& iudex ſpectãdũ maxime ĩtelligit:in hoc.n.cã cõſiſtet.Cæteꝝ quæſtionũ poſſũt eſſe diuerſi. Quod ut breuiſſimo pateat exẽplo:cũ dicit reus.ẽt ſi feci:recte feci. q̃litatis utitur ſtatu.cũ dicit nõ feci:coniecturã mouet. Sẽp aũt firmius eſt nõ feciſſe.Iõq; ſtatũ eſſe.ĩ eo iudicabo:quod dicerẽ ſi mihi plus q̃ unũ dicere nõ liceret.Recte igit̃ ẽ appellata cauſaꝝ prima cõflictio:nõ quæſtionũ.Nã ꝓ Rabirio poſthumo Cicero primã ptẽ orõnis in hoc ĩtẽdit:ut actionẽ competere ĩ equitẽ romanũ neget.ſecunda nullã ad eũ pecuniã pueniſſe cõfirmat.Satũ tamẽ dicã ĩ eo fuiſſe:quod ẽ potẽtius. Nec in cã Milonis circa primas quæſtiones:quæ ſũt ãte ꝓhœmiũ poſitæ iudicabo cõflixiſſe cãm:ſed ubi totis uiribus ĩſidiator Clodius:iõq; iure ĩterfectus oſtẽdit̃.Et hoc ẽ quod ãte oĩa cõſtituere ĩ aĩo ſuo debeat orator:ẽt ſi pro cã plura dicturus eſt:qd maxĩe liquere iudici uelit.Quod tamẽ ut pri-

Rgo cũ oĩs cã

e Breuiter ꝓponit Fabius.q̃ ſit de ſtatu atq; cõſtitutiõe cãꝝ dicturus. Primũ.n.qbus noĩbꝫ ſtatus uocet̃ exponit. Deinde ſtatũ definit. Poſtea unde ducat̃ ſtatus oſtẽdit. Demum quot & q ſint ſtatus apte deſcribit. Theodorus caput.generale hoc loco mihi deeſſe uĩ:id qd & duæ dictiones græcæ q̃ ĩferunt̃ apte oſtẽdũt.q̃q̃ γενικω7α7ον generaliſſimũ trãſferat̃.& Fabius ipſe paulo poſt ſic ſcribens.Theodorus ut dixi:capita generalia id ẽ κεφαλαιον γενικω7α7ον.hoc ẽ caput generaliſſimum. Quæ appellatio dr̃ ducta.ςασισ & ſeditio dr̃. Vnde ςασιαζειν ſignificat ſeditionẽ agere.& cõgredi.& ſtatus ſiue ſtatio απο 7ου ςησαι hoc ẽ cõſiſtẽdo. Hoc feciſti.nõ hoc feci.qs qd fecerit. Quis ut otioſũ uĩ erat dẽdũ. Quid̃ ſi.n.dicat qs.Enĩ pticula aut expũgẽda uidet̃.aut ĩ ſcd̃m locũ trãſferẽda: ut ſit.Quid enĩ̃ ſi dicat qs. Nec ĩ cã Milonis circa primas q̃ſtiones q̃ ſ̃ãte ꝓhœmiũ poſitæ iudicabo cõflixiſſe cãm.Cur ante ꝓhœmiũ qões eas Fabius poſitas eſſe dicat nõ uideo.Sũt qdẽ ãte narrationẽ:ſed certe poſt ꝓhœmiũ.Atq; ita ẽt refragãtibus exẽplaribꝫ mihi uĩ eẽ legendũ.aut iuxta ꝓhœmium. aut certe poſt ꝓhœmiũ.Eas ãt qões ãte narrationẽ fuiſſe tractatas Fabius ipe ĩ ſequẽti uolumĩe:ubi de narratõe ꝑcipit:apte reſpondit his uerbis.Niſi forte.

mũ cogitãdum:ita nõ utiq; primum dicẽdum erit.

Vnde ducat̃:& reus an actor statum faciat.

a Lii statũ crediderunt primã eius cũ quo ageret̃ deprecationẽ. Quã sniam his uerbis Cicero cõplectit̃ i quo primũ cõsistit q̃si ad r̃pugnãdũ cõgressã defẽsio. Vnde rursus alia qõ:an eũ sẽp is faciat q respõdet. Cui rei præcipue repugnat Cornelius Celsus dicẽs:nõ a depulsiõe sumi:sed ab eo q ꝑpõnẽ suã cõfirmet:ut si hoiem occisũ reus negat:status ab accusatore nascat̃:quia is uelit ꝓbare:si iure occisũ reus dicit trãslata ꝓbatõis necessitate.idẽ a reo fiet:& sit eius ĩtẽtio.cui nõ accedo eqdẽ.nã ẽ uero ꝓpius:qđ cõtra dr̃:nullã eẽ litẽ:si is cũ quo agat̃ nihil r̃spõdeat.Iõq; fieri statũ a respõdẽte.mea tamẽ snĩa uariũ id ẽ:& accidit ꝓ cõditõe cãꝝ.& qa uideri põt ꝓpõ aliquãdo statũ facere:ut ĩ cõiecturalibus cãis.utit̃.n.cõiectura magis q agit:quo moti qdã eũdẽ a reo ĩficialẽ eẽ dixerũt:& ĩ syllogismo tota rõcinatio ab eo ẽ q ĩtẽdit.Sed qa ur̃ illis quoq; necessitatẽ hos status exequẽdi facere q negat.Is.n.si dicat nõ feci:coget aduersariũ cõiectura uti:& si dicat nõ hẽt legẽ:syllogismo.cõcedamus ex đpulsiõe nasci statũ.nihilominus.n.res eo reuertet̃:ut mõ is q agit:mõ is cũ quo agit̃:statũ faciat.Sit.n.accusatoris ĩtẽtio hoiem occidisti:si neget reus faciet statũ q negat. Quid si cõfitet̃:sed iure a se adulterũ dicit occisũ.Nẽpe legẽ eẽ certũ ẽ:quæ pmittat:nisi aliqd accusator respõdeat:nulla lis ẽ:nõ fuit iqt adulter.Ergo depulsio ĩcipit eẽ actoris:ille statũ faciet.Ita erit qdẽ status ex prima depulsiõe:sed ea fiet ab accusatore:nõ a reo.Quid? quod eadẽ qõ põt eũdẽ uel accusatorẽ facere uel reũ.Qui artẽ ludricã exercuerit:ĩ.xiiii.primis ordinibus ne sedeat:q se prætori ĩ hortis ostenderat:neq; erat ꝓductus:sedit ĩ.xiiii. ordinibus.nẽpe ĩtẽtio ẽ:artẽ ludicrã exercuisti.depulsio:nõ exercui artẽ ludicrã.quæstio:qđ sit artẽ ludricã exercere.Si accusabit̃ theatrali lege:depulsio erit rei.si excitatus fuerit de spectaculis:& aget ĩiuriaꝝ:depulsio erit accusatoris.Frequẽtius tamẽ illud accidet:quod ẽ a pluribus traditũ.Effugerũt has questiõẽs:q dixerũt statũ eẽ id quod appeat ex ĩtẽtiõe & depulsione:ut fecisti.nõ feci:aut recte feci.Viderimus tamen:utrũ id sit status:an in eo status.Hermagoras statũ uocat:p quẽ subiecta res ĩtelligat̃:& ad quẽ ꝓbatiões ẽt ptiũ r̃ferãt̃.nr̃a opĩo semp hæc fuit:ut cũ eẽnt frequẽter ĩ cã diuersi qõnũ status:ĩ eo crederẽ statũ cãæ:qđ eẽt in ea potẽtissimũ:& ĩ quo maxĩe res uerteret̃.Id siqs generalẽ qõnẽ uel caput generale dicere malit:cũ hoc mihi nõ erit pugna:nõ magis q̃ si aliud adhuc:quo idẽ ĩtelligat̃:eius rei nomẽ ĩuenerit:q̃q̃ tota uolumĩa ĩ hãc disputatiõnẽ ĩpẽdisse multos sciã:nobis statũ dici placet.Sed cũ ĩ aliis oibus ĩter scriptores sũma dissẽsio ẽ:tũ ĩ hoc ur̃ mihi præcipuũ studiũ quoq; diuersa tradẽdi fuisse:adeo nec q sit numerus.nec quæ noĩa.nec q generales:q ue speciales sit status cõueĩt.Ac primũ Aristoteles elemẽta decẽ cõstituit:circa quæ uersari uideat̃ oĩs qõ ουσιαν quã Plato essẽtiã uocat.Nec sãe aliđ ẽ eius nomẽ latinũ.Sed ea quærit̃ an sit.q̃litatẽ:cuius aptus ĩtellectus ẽ.q̃titatẽ quæ dupliciter a posterioribꝰ diuisa ẽ.q̃ magnũ & q̃ multũ sit.ad aliqd:ũde ductæ trãslatõ & cõpatõ.Post hæc ubi & quãdo:deĩde facere.pati.hr̃e:quod ẽ q̃si armatum eẽ.uestitum esse. nouissime συγκεισθαι quod est compositum esse quodãmodo:ut calefacere.stare.irasci. Sed ex his oibus prima q̃ttuor ad status pertinere.

M.Tullius in oratione pulcherrima quã pro milone scriptam reliquit male distulisse narrationẽ uidet̃:tribus ꝑpositis qõnibꝰ. Quã sniam his uerbis Cicero cõplectit̃. In topicis hæc a Cicerõe traduñt. Vidri & qa põt ꝓpõ.Videri uerbũ ĩ scđm locũ mihi ur̃ referẽdũ. Et uero copula ut cessans eradẽda.ut legatur. Quia uideri potest. Sed qa uidet̃ illis quoq;.Pro illis mihi illic legẽdũ eẽ ur̃. hoc ẽ in cõiectura & syllogismo. Qui se ptori ĩ hortis ostẽderat neq; erit productus.Erat legẽdũ est nõ erit.Hæc ãt quæstio a iureconsultis tractat̃ in titulo De iis q notãtur ĩfamia Ibi.n.Caius inquit. Qui autẽ operã suã locauit ut ꝓdiret artis ludicræ causa neq; ꝓdiit non notat̃: quia non est ea res adeo turpis ut etiã cõsiliũ puniri debeat. Si accusabit̃ lege theatrali. Lex theatralis eadẽ roscia dicit̃ a Roscio othone tribuno plebis: q eã tulit.Cauebatur aũt ea lege nequis in primis quatuordecim ordinibus sederet:q cẽsum equestrẽ non haberet.hoc est quadringenta sestertia. Quod siqs eã sũmã possidens de spectaculis fuisset excitatus:ĩiuriarum cum excitatore agere poterat. ουσιασ quã Plato essentiam uocat.Cum Plato nominibus latinis nũ q̃ sit usus:uidet̃ eradendus:ut loco eius Plautus reponatur.

Nã Plautus q̃uis dure eẽntiá uocat:quá græci ουσιαν dicũt:ut i libro primo ẽt ẽ dictũ.
In q̃ de aĩo.corpe ex ꝓpositis q̃rat̃. Corrupte sic legit̃. Emẽdare ãt hoc mõ & extra positis. An is quẽ nõdũ addicta ẽ mr̃ pepit seruus sit natus. Nõ pticula ne sensũ cõfũdat uĩ eradenda:ut legat̃ An is quẽ dũ addicta ẽ mr̃. Addicti ãt dicũt̃ q ad tp̃s se creditoribꝰ uẽdũt. Vnde ẽ titulus apd̃ iuriscõsultos De i diẽ addictione. quẽ ut pleraq̃ alia uulgus leguleoꝝ corrupte legit de i diẽ adiectiõe:qd̃ q dẽ grande flagitiũ est.
Tp̃s iteꝝ qd̃ καιρον appellãt. καιροσ latie occasio dr̃. Huic ille subiicit̃ i pestilẽtia comessator. Thema ẽ d̃clamatoriũ. Accusat̃ .n.qdã ꝙ i pestilẽtia tã q̃ malo publico gaudeat idulgeat cõpotatiõibus atq̃ ebrietati. Comessator aũt a comessari qd̃ græce κωμαζειν dr̃:deduci uĩ. Comos.n. deus lasciuiæ atque ebrietatis.
Hinc ẽ adulter loris cæsus uel fame necatus. Hæc quoq̃ d̃clamatoria est materia. adulteꝝ.n.i adulterio dephẽsũ iterficere licebat. Quidã adulterũ loris uerberauit uel fame eũ pire coegit. accusat̃ ꝙ contra legẽ fecerit. Lex.n. permittit adulteꝝ ense iterfici.
αφορμασ εργων uocãt. hoc ẽ cãm opeꝝ. αφορμη nãq̃ causa. εργον opus dr̃. Neq̃ itereſt unũ q statũ faciat an nullũ. Quis lr̃as ascripta est legendũ.
Quæ ne p̃terisse uideret:satis hũi attigere. Videre rapte legẽdũ eẽ cõstat. Vnde ẽt sonioꝝ atq̃ oium iterp̃tes coniectores uocamus. Loco oium apte ominũ ẽ legẽdũ ab omĩe hoc ẽ augurio. Quoꝝ illd̃ πραγματικον. hoc περι εννοιασ uocat πραγματικον

cætera ad quosdã locos argumẽtoꝝ uidẽt̃. Alii nouẽ elemẽta posuerũt psonã i q̃ de aĩo.corpore.ex ꝓpositis quærat̃:quod ptinere ad cõiecturæ & q̃litatis istrumenta uideo. tẽpus quod χρονον uocãt:ex quo quæstio.an is quẽ nũdũ addicta ẽ mater:pepit:seruus sit natus. locus ũde cõtrouersia uidet̃.an fas fuerit tyrãnũ i tẽplo occidere.an exulauerit q domi latuit. Tẽpus iteꝝ quod καιρον appellãt.hãc ãt uideri uolũt speciẽ illius tẽporis:ut æstatẽ uel hyemẽ. Huic subiicit̃ ille i pestilẽtia comessator. actũ.i.πραξιν quod eo referũt. sciẽs cõmiserit.an isciẽs necessitate an casu.& talia. Numerũ q cadit i spẽm q̃titatis.an Thrasybulo trigita premia d̃beat̃:q tot tyrãnos sustulerit. Cãm cui plurimæ subiacẽt lites: quotiẽs factũ nõ negat̃: sed qa iusta rõne fit:factũ defẽdit̃. τροπον cũ id qd̃ alio mõ fieri licet:alio dicit̃ factũ. hic est adulter loris cæsus: uel fame necatus. Occasionẽ factoꝝ:qd̃ ẽ aptius q̃ ut uel iterpretãdũ:uel exẽplo sit demõstrãdũ:tamẽ αφορμασ εργον uocãt. Hi quoq̃ nullã qõnẽ extra hæc putãt. Quidã detrahunt duas ptes:numeꝝ:& occasiõe:& p illo quæ dixi:actu subiiciũt res.i. πραγματα quæ ne præterisse uideret:satis habui attigere. cæteꝝ his nec status satis ostẽdi:nec oẽs cõtineri locos credo: quod appebit diligẽtius legẽtibus:quæ de utraq̃ re dicã Erũt.n. plura multo q̃ quæ his elemẽtis cõprehẽdunt̃. Apud plures auctores legi:placuisse q̃busdã:unũ oĩo statũ eẽ cõiecturalẽ. Sed q̃bus placuerit:neq̃ illi tradiderũt:nec ego usq̃ repire potui. Rõnẽ tamẽ hãc secuti dicũt̃:ꝙ res oẽs signis colligũtur q̃uolibet. q̃litatis quoq̃ solũ statũ faciãt:qa ubiq̃ q̃lis sit cuiusq̃ rei natura quæri põt. sed utrocũq̃ mõ sequetur sũma cõfusio. Neq̃ itereſt unũ q statũ faciat:an nullũ: si oẽs causæ sint cõditiõis eiusdẽ. Cõiectura dicta ẽ a cõiectu.i.directiõe q̃dã rõnis ad ueritatẽ: ũde etiã sonioꝝ atq̃ oium iterpretes coniectores uocamus. appellatũ tamẽ ẽ hoc genus uarie sicut i sequẽtibus appebit.

Quot & qui status.

f Verũt q̃ duos status facerẽt. Archidemus cõiecturalẽ & finitiuũ exclusa q̃litate. qa sic de ea quæri existimabat:qd̃ eẽt iniquũ. qd̃ iiustũ. qd̃ dicto audiẽtẽ nõ eẽ:qd̃ uocat de eodẽ & alio. Huic diuersa sententia coꝝ fuit:q duos q̃dẽ status eẽ uoluerũt:unũ ificialẽ. alteꝝ iuridicialẽ. Inficialis quẽ nos dicimus cõiecturalẽ:cui ab ificiãdo nomẽ alii i totũ dederũt. alii i ptẽ: qa accusatorẽ cõiectura reũ ificiatiõe uti putauerũt: Iuridicialis ẽ q δικαιολογικοσ græce dr̃. sed queadmodũ ab Archidemo q̃litas exclusa ẽ:sic ab his repudiata finitio. Nã subiciũt eã iuridiciali:quærẽdũq̃ arbitrãt̃:iustũ ne sit sacrilegiũ appellari:qd̃ obiiciat̃. uel furtũ.uel amẽtiã. Qua i opiniõe Pãphilus fuit. Sed q̃litatẽ i plura ptitus ẽ. Plurimi deiceps mutatis tãtũ noibꝰ i rẽ de q̃ nõ cõstet & i rẽ d̃ qua cõstet. Nã est uerũ:nec aliter fieri põt:q̃ ut aut certũ sit:factũ eẽ qd: aut nõ sit. si nõ ẽ certũ cõiectura sit. si certũ ẽ:reliq̃ status. Nã idẽ dicit Apollodorus:cũ questionẽ aut i rebus extra positis:q̃bus coniectura explicatur aut in nostris opinionibus existimet positam:quorum illud πραγματικον hoc περι εννοιασ uocat. idemque απορον & προληπτικον

dicũt:& dubiũ & præſũptũ ſignificatᷣ.de quo liquet.Itẽ Theodorus q de eo an ſit:& de accidẽtibꝫ ei qđ ẽ cõſtet.i.περι ουσιασ και συμβεβηκοτων exiſtimat quæri.Nã ĩ his oibus prius genus cõiecturã habet: ſequẽs rliq.Sed hæc reliq̃ Apollodorus duo uult eẽ q̃litatẽ:& de noie.i. finitiuã.Theodorus qd.q̃le.q̃tũ.ad aliqd.Sũt q & de eodẽ & de alio mõ q̃litatẽ eẽ.mõ finitionẽ uelint.In duo & Poſidonius diuidit:uocẽ & res In uoce quæri putat an ſignificet qcq̃.multa.quo mõ.rebus cõiecturã: qđ κατα ἰσθησιν uocat q̃litatẽ & finitionẽ:cui nomẽ dat κατεννοιαν & ad aliquid:ũde alia diuiſio ẽ.alia eẽ ſcripta:& alia ĩſcripta.Celſus Cornelius duos & ipſe fecit ſtatus generales.an ſit.quale ſit.priori ſubiecit fitionẽ:qa æq; quæratur.an ſit ſacrilegus:q nihil ſe ſuſtuliſſe de tẽplo dicit:& q priuatã pecuniã cõfitetᷣ ſe ſuſtuliſſe.q̃litatẽ ĩ rẽ & ſcriptũ diuidit:Scripto q̃tuor ptes legales excluſa trãſlatiõe.q̃titatẽ & mẽtis qõnes cõiecturæ ſubiecit.Eſt ẽt alia ĩ duos diuidẽdi ſtatus rõ:quæ docet:aut đ ſubſtãtia cõtrouerſiã eẽ:aut de q̃litate.Ipſã porro q̃litatẽ:aut ĩ ſũmo genere cõſiſtere:aut ĩ ſuccedẽtibus.de ſubſtãtia eſt coniectura.quæſtio.n. tractatᷣ rei.an facta ſit.an fiat.an futura ſit.Interdũ etiã mẽtis:idq; melius q̃ quod iis placuit:q ſtatũ eũdẽ facti noiauerũt:tanq̃ de preterito tantum:& tãtum de facto quæreretᷣ.pars qualitatis:quæ eſt de ſũmo genere raro ĩ iudiciũ uenit:q̃le eſt id ne ſit honeſtũ:quod uulgo laudatur Succedentiũ ãt aliæ de coĩ appellatiõe:ut ſit ne ſacrilegus:q pecuniam priuatã ex tẽplo furatus eſt:aut de re denoĩata:ubi & factũ eẽ certũ eſt: nec dubitatᷣ qd ſit quod factũ eſt:cui ſubiacẽt oẽs de honeſtis.iuſtis.utilibus qõnes.his etiã cæteri ſtatus cõtineri dicuntᷣ:qa & q̃titatis mõ ad cõiecturã referatᷣ:ut maior ne ſol q̃ terra.mõ ad q̃litatẽ.q̃ta pœna quẽpiã q̃to ue premio ſit affici iuſtũ.& trãſlatio uerſetᷣ circa q̃litatẽ & deffinitõ ps ſit trãſlatiõis.Q uĩ etiã cõtrariæ leges & rõcinatiuus ſtatus.i.ſyllogiſmus:& plerũq; ſcripti & uolũtatis æquo nitatᷣ:niſi quod hic tertius aliquãdo cõiecturã accipit.qd ſẽſerit legis cõſtitutor.Ambiguitatem uero ſẽp coniectura explicari neceſſe ſit.qa cũ ſit manifeſtũ uerboꝝ duplicẽ eſſe itellectũ:de ſola quæritᷣ uolũtate.A plurimis tres ſũt facti generales ſtatus:qbus & Cicero ĩ oratore utitᷣ.Et oĩa quæ aut ĩ cõtrouerſiã:aut ĩ cõtẽtionẽ ueniãt cõtineri putat.ſit.ne.qd ſit.q̃le ſit:quoꝝ noĩa aptiora ſũt:q̃ ut dicẽda ſint.Idẽ Patrocles ſẽtit.Tres fecit &.M.Antonius his qdẽ uerbis.paucæ res ſũt:qbus ex rebus oẽs orõnes naſcũtᷣ.factũ.nõ factũ.ius.ĩiuria.bonũ.malũ.Sed quoniã qđ iure dicimur feciſſe:nõ hũc ſolũ intellectũ habet:ut lege:ſed illũ quoq; ut iuſte feciſſe uideamur:ſecuti Antoniũ aptius uoluerũt eoſdẽ ſtatus diſtĩguere.Itaq; dixerũt cõiecturalẽ.legalẽ.iuridicialẽ.Q ui & Virginio placẽt.Hoꝝ deĩde fecerũt ſpẽs:ita ut legali ſubiicerẽt finitionẽ:& alios q ex ſcripto dicũtᷣ.legũ cõtrariaꝝ.quæ ãtinomia dr̃:& ſcripti & ſnĩæ uel uolũtatis.i.κατα ρητον και διανοιαν.& metale pſim:quã nos uarie tranſlatiuam.tranſumptiuam.tranſpoſitiuam uocamus.συλλογισμον quẽ accipimus ratiocinatiuũ uel collectiuũ.ãbiguitatis:quæ αμφιβολια noĩatᷣ.Q uos poſui:qa & ipſi a pleriſq; ſtatus appellãtᷣ.qbuſdã legales potius qõnes eas dici placuerit.Q uattuor fecit Atheneus ꝓtrepticẽ ſtaſin uel pmethy

dicitᷣ negotiale.περι εννοιασ.Ad uerbũ interptatᷣ circa opiniones:& ſnĩas. Idẽq; απορον & προληπτικον dicunt.απορον dubium προληπτικον ꝓprie trãſfertur præſũptũ.Vnde & προληψισ præſũptio interpretari põt. Itẽ Theodorus q de eo an ſit & de accidentibꝫ ei qđ ẽ cõſtet.i.περι ουσιασ και συμβεβηκοτων eẽ legatᷣ nõ ẽ περι ουσιασ και συμβεβηκοτων.hoc eſt de ſubſtãtia & accidẽtibꝫ. In uoce quæri putat an ſignificet q qa multa.Niſi corrigatur hic locus:ſẽſus nõ pcipietᷣ.Quid ergo loco q & q̃ loco qa legatᷣ. ut ſit An ſignificet qd q̃ multa. Rebus cõiecturã quod κατα ἰσθησιν uocat.Ad uerbum tranſfertur ſecũdum ſenſum.Coniectura nãq; ſub aliquẽ ſenſuum cadit. Cui dat nomen κατεννοιαν hoc eſt ſecundum opinionẽ. Qui & uirginio placẽt.Virginius hic auctor fuiſſe putatur rhetoricorum ad Hereniũ:qui falſo Ciceroni aſcribũtur. Ibi enim hæc eadem eſt ſtatuum diuiſio:quæ ſi Ciceronis eſſet:ei certe a Fabio aſcriberetur.Mihi autem ne Virginii quidem eſſe opus illud uidetur:tametſi his Fabii uerbis motus id olim aſſerueri.Quæ enim Virginii ſententia alibi a Fabio allegatur:in rhetoricis ad Herenium nõ inuenitur.κατα ρητον και διανοιαν.hoc eſt ſecundum dictum & uoluntatem Quatuor fecit Atheneus προτρεπτικην.

ςασιν uel Parmethicē hoc ē exhortatoriū statum απο Του προ Τρεπειν hoc est ab exhortādo. Parormeticen āt ē legēdū. Nā παρορμηΤικη dr̄ cōcitatiua απο Του παρορμαν hoc ē ab ipellēdo uel cōcitādo. Quia suasoriæ est ꝓprius. Qui a lr̄a expuncta legat. Qui suasoriæ ē ꝓprius. συνΤελικηνq̄ coniecturā significari. συντελικη απο Του συντελειν dr̄ qd̄ cōferre & ꝓdesse significat Cōferunt nāq; causæ: sed nō necessario ꝓbāt cōiecturæ. υπαλλεκτικην. ea finitio est. υπαλλακτικη dr̄ alternatiua απο Του υπαλλαΤΤειν hoc ē alternādo atq; mutādo Definitio nāq; mutatiōe nois cōstat: ut hō ē aīal rōale. Idē nāq; ē aīal rōale qd̄ hō. Iuridicialē eadē appellatōe græca q̄ cæteri usus. Διкαιλογικη nāq; iuridicialis ab oībus dr̄.

Ve℞ hic legales quoq; qōnes alio loco tractat at spēs actōis. ut loco at ꝑticulæ legendū eē cōstat. Hoc āt i ꝑtitiōib₃ oratoriis legit̄.

Et cōpatione & trāslatione cuius ab hoc nouū nomē inuētū ē μεΤαςασισ: nouū tāq̄ i statu alio q ab Hermagora iter spēs iuridiciales ponit̄: usitatū Hic locus ita erroribus scatet: ut nisi emēdet̄: itelligi nō sit. Hoc aūt mō ur̄ posse emēdari: si non ab hoc: sed adhuc & loco tanq̄ legat̄ inq̄. & si hoc & i ascribant̄. ut legamus. Et translationē cuius ad huc nomē nouū iuētu ē μεΤαςάσισ: nouū iq̄ i hoc statu. In alio q ab Hermagora iter spēs iuridiciales pōit̄: usitatū. Metastasis nāq; si ponat̄ ꝓ trāslatōe nouū ē nomē: ut Fa. sētit. Nā trāslatio a græcis fere dr̄ μεΤαληΨισ. Sin ꝓ remotōe crimis q̄ ē spes iuridicialis assūptiuæ: nomē ē usitatū. Vt sit ne liber: q ē i assertiōe. Hoc ē An is d̄ cuius lib̄tate cōtēdit iudicio sit liber q̄diu durat iudiciū. Assertio. n. dr̄ iudiciū de alicuius lib̄tate cōstitutū. Cā uero libaralis uocat̄.

cē. i. exhortatiuū: qa suasoriæ ē ꝓprius συντελικην q̄ cōiecturā significari magis ex iis quæ sequūtur: q̄ ex ipso noīe appeat. υπαλλακτικην ea finitio ē. mutatiōe. n. nois cōstat. iuridicialē eadē appellatiōe græca: qua cæteri usus. Nā ē ut dixi multa i noībus differētia. Sūt q υπαλλακτικην trāslationē existimēt: secuti hāc mutatiōis significationē. fecerūt alii totidē status: sed alios. an sit. qd sit. quale sit. q̄tum sit: ut Cæcilius & Theon. Aristoteles i rhetoricis etiā sic oē opus diuidit i ueritatē: & petēda: ac fugiēda: quod ē suasoriæ: & de eodē atq; alio ꝑtiēdo: tamē ad hæc ꝑuenit. an sit. qd. quale. quātū: & q̄multū sit quærendū putat. Quodā tamē loco finitiōis quoq; ui itelligit: quādo dicit: quædā sic defēdi. sustuli: sed nō furtū feci. ꝑcussi: sed nō iiuriā feci. posuerat & Cicero in libris rhetoricis. facti. nois. generis. actiōis: ut i facto cōiectura. i noīe finitio. i genere q̄litatis. i actiōe ius itelligeret̄ iuri subiecerat trāslationē. Ve℞ hic legales quoq; qōnes alio loco tractat: at spēs actiōis. Fuerūt q facerēt qnq;. coiecturā. finitionē. qualitatē. q̄titatem. ad aliqd. Theodorus quoq;: ut dixi: iisdē generalibus capitibus utit̄. an sit. qd sit. quale sit. q̄tū sit. ad aliqd. Hoc ultimū maxīe i cōparatio genere uersari putat: quoniā melius ac peius. maius & minus: nisi alio relata nō itelligunt̄. Sed i illas quoq; trāslatiuas: ut supra signaui: questiōes icidūt. an huic uis agēdi sit: uel facere aliqd cōueniat. an cōtra hūc. an hoc tpe. an sic. Oīa. n. ita referi ad aliqd necesse ē. Alii sex status putāt. cōiecturā quā genesin uocāt. & qualitatē & ꝓprietatē . i. iΔιοτηΤα: quo uerbo finitio ostendit̄. & quātitatē quā αξιαν dicūt. & cōpatione & trāslationē: cuius ab hoc nouū nomē iuentū est μεταςασισ nouū tāq̄ i statu alio: q ab Hermagora iter spēs iuridiciales ponit̄ usitatū. Aliis septē esse placuit: a qbus nec trāslatio: nec quātitas: nec cōpatio recepta ē. Sed i ho℞ triū locū subditæ quattuor legales: adiectæq; illis tribus rōnalibus. alii ꝑuenerūt usq; ad octo trāslatiōe ad septē sↄ̄piores adiecta. A qbusdā deīde diuisa rō ē: ut status rōnales appellarēt quæstiōes: quēadmodū supra dixi legales. In illis de re. i his de scripto quæreret̄. Quidā i diuersū hos status eē. illas qōnes maluerūt. Sed alii rōnales tres putauerunt. an sit. qd sit. quale sit. Hermagoras solū quattuor. cōiecturā. ꝓprietatē. trāslationē. qualitatē: quā ꝑ accidētia . i. κατασυμβεβηκοσ uocāt. hac iterpretatiōe. an illi accidat uiro bono eē uel malo. Hāc ita diuidit de appetēdis & fugiēdis: quæ ē ꝑs deliberatiua. de ꝑsona. ea ostēdit̄ laudatiua. negocialē quā pragmaticen uocat: i qua de rebus ipsis quærit̄ remoto ꝑsona℞ cōplexu: ut sit ne liber: qui est in assertione. an diuitiæ superbiam patiantur. an iustum quid: an bonum sit. iuridicialem: i qua fere eadem: sed certis destīatisq; personis quæratur: an ille iuste hoc fecerit uel bene. Nec me fallit i primo Ciceronis rhetorico aliā eē loci negocialis iterpretationē: cum ita scriptū sit negotialis est: i qua qd iuris ex ciuili more & æq̄tate sit: cōsiderat̄: cui diligētiæ præesse apd̄ nos iuris cōsulti existiant̄. sed qd̄

ipsius de iis libris iudiciũ fuerit: supra dixi. Sunt.n. uelut regestæ in hos cõmentarios: quos adolescens deduxerat schola: & siqua est ĩ his culpa tradẽtis ẽ: siue eũ mouit: quod Hermagoras prĩa ĩ hoc loco posuit exẽpla ex quæstiõibꝯ iuris: siue qđ græci πραγματικούσ uocãt iuris ĩterpretes. Sed Cicero qdem his pulcherrimos illos de oratore substituit. Ideoq; culpari tanq̃ falsa præcipiat: nõ põt: nos ad Hermagorã. trãslatiõnẽ hic primus oĩum tradidit: q̃q̃ semina eius quedã citra nomẽ ipsum apud Aristotelẽ repiunť. legales ãt quæstiones has fecit: scripti & uolũtatis: quã ipse uocat κατα ρητον και υπεξαιρεσιν .i. dictũ & exceptionem: quoꝶ prius ei cũ oĩbus cõmune est: exceptiõis nomen minus usitatũ. rõcinatiuũ. ãbiguitatis. legum contrariaꝶ. Albutius eadẽ diuisione usus detrahit trãslationẽ subiiciens eã iuridiciali. In legalibus quoq; quæstionibus nullũ putat eẽ q̃ dicať rõcinatiuus. Scio plura ĩuenturos adhuc q legere ãtiquos studiosius uolẽt. Sed ne hæc quoq; excesserint modũ uereor. Ipse me paulũ ĩ alia q̃ prius habuerĩ opinione nũc esse cõfiteor. Et fortasse tutissimũ erat mõ famæ studentẽ nihil ex eo mutare: quod multis ãnis nõ sensissẽ mõ: ueꝶ etiã approbassẽ. Sed non sustineo eẽ cõscius mihi dissimulãti ĩ eo præserti ope: quod ad bonoꝶ iuuenũ aliquã utilitatẽ cõponimus: ĩ ulla pte iudicii mei. Nã & Hippocrates clarus arte medicinæ uideť honestissime fecisse: quod quosdã errores suos ne posteri errarẽt: cõfessus ẽ. Et. M. Tullius nõ dubitauit aliquos suos libros iã editos: aliis postea scriptis ipse dãnare. Sicut Catullũ atq; Lucilium: & hos ipsos de qbus mõ sũ locutus: artis rhetorices. Etenĩ supuacuus foret ĩ studiis longior labor: si nihil liceret melius inuenire præteritis Neq; tamẽ ex his qcq̃ quæ tũ præcepi supuacuũ fuit. Ad easdẽ.n. pticulas hæc quoq; quæ nũc præcipiã reuertẽť. Ita neminẽ didicisse pœnite at. Colligeř tãtũ eadẽ ac dispoeř paulo significãtius conor: oĩbꝯ ãt satisfactũ uolo: nõ me hæc serius demõstrare aliis: q̃ mihi ipsi psuaserĩ. Secũdũ pluriõs auctores seruabãt tris rõnale status cõiecturã. finitionẽ. q̃litatẽ. unũ legalẽ. Hi mihi status generales erãt. Legalẽ ĩ q̃nq; spẽs ptiebar. scripti & uolũtatis. legũ cõtrariaꝶ. collectiuũ. ãbiguitatis. trãslationis. nũc q̃rtũ ex generalibus ĩtelligo posse remoueri. Sufficit.n. prĩa diuisio q̃ dixĩus alios legales: alios rõnales eẽ. ita nõ erit status: sed quæstionũ genus: alioqn & rõnalis status eẽt. Ex his ẽt quos speciales uocabã: řmoui trãslationẽ: frequẽter qdẽ sicut oẽs q̃ me secuti sũt: memisse possũt testatus. Et ĩ ipsis ẽt illis sermõibꝯ me nolẽte uulgatis: tamẽ hoc complexus uix ĩ ulla cõtrouersia trãslatõis statũ posse řpiri: ut nõ & alius in eadẽ řcte dici uidereť. Iõq; a qbusdã eũ exclusũ: neq; ignoro multa trãsferri: cũ ĩ oĩbꝯ feř causis ĩ qbꝯ cecidisse qs formula dř: hæ sint q̃ões. an huic. an cũ hoc. an hac lege. an apđ hũc. an hoc tpe liceat ageř. Et siq̃ sũt talia: sed psoæ tpa. actiões. cæteraq; pp aliq̃ cãm trãsferunť. Ita non ẽ in translatione quæstio sed in eo propter quod transferuntur. Non debes apud prætorem petere fidei cõmissũ: sed apud cõsules: maior.n. prætoria cognitiõe sũma est. Q uæriť an maior sũma sit. facti cõtrouersia est: cus. Atq; ĩ nřa iqt cõsuetudine multis de causis fit: ut rarius ĩcidãt trãslatões. Nã ex ptoriis exceptiõibꝯ multæ excludunť actões: & ita ius ciuile habemus cõstitutũ: ut a causa cadat is q nõ queadmodũ oportet egerit.

Sť.n. uelut res gestæ ĩ hos cõmẽtarios quos adolescẽs deduxerat schola. uideo qđẽ hũc locũ eẽ corruptũ: Sed quonã pacto emẽdari possit mihi nõ liq̃t. nisi forte regestæ & scholæ ut ẽ ĩ uetusto legať a regerẽdo hoc ẽ a reponẽdo. Quo mõ ut legamus ipius Fabii adducor auctoritate. q ĩ priore libro sic ait. Vnde fit ut dissoluta & ex diuersis cõgesta oro cohærere nõ possit. similisq; sit cõmẽtariis pueroꝶ ĩ quos ea q̃ aliis declamãtibꝯ laudata sũt: regerũt. Regestæ igř res sťq̃s uel legẽdo uel audiẽdo colligimus atq; in cõmẽtarios digerimus: quos qdem nõ multũ hře auctoritatis satis cõstat. Talia sť q̃ nũc uulgus barbare registra appellat. Nã & hippocrates clarus arte medicinæ uř honestissime fecisse: qđ quosdã errores suos ne posteri errarẽt: cõfessus est. Cor. Celsus sic de Hippocrate in viii. inqt. A futuris se deceptũ eẽ Hippocrates memoriæ pdidit more. s. magnoꝶ uiroꝶ & fiduciã magnarũ reꝶ hẽntiũ. Nã leuia ĩgenia qa nihil habẽt: nihil sibi đtrahũt Magno ĩgenio multa q; nihilominus hitu ro cõuenit ẽt simplex ueri erroris cõfessio.

Sicut Catullũ atq; Lucillũ. Dialogi sť Cicerõis q nõ extãt. Neq; ignoro multa trãsferri cũ ĩ oĩbꝯ fere causis ĩ qbus cecidisse qs formula dř hæ sit q̃õnes. Ex scđo Cicerõis rhetorico facile apparet qđ sibi uelit hic locus.

Cognitor.n.fieri nõ potuisti. Qui aliũ desẽdit in iudicio ut inqt Asconius Pædianus: aut patronus dr: si orator ẽ: aut aduocatus: si aut ius suggerit: aut psentiã suã cõmodat amico. aut pcurator si negociũ suscipit. aut cognitor si psentis cãm nouit: & sic tuet ut suã. Trãslatio nõ hẽt quæstionẽ de q̃ cõtendit orator sed ppter quã cõtendit. Etsi ab oĩbus propter legit: mihi tamẽ minus sẽsui cõuenire uidet. Si.n.translatio hẽt quæstionẽ ppter quã cõtẽdit orator: nimirũ ipa p se cẽt status: qd qdẽ apte negat Quĩtilianus. Quare p loco ppter uel oĩbꝫ quæ qdẽ ego uideri refragãtibꝫ exẽplaribus mihi legẽdũ uidet. Habet.n. quæstionẽ trãslatio p quã cõtẽdit orator de pricipali quæstione: qd qdẽ apte quæ sequunt exẽpla indicant. Similr nõ recte ago. Intẽtio accusatoris ptermissa mihi uidet ascribẽda hoc mõ. Nõ recte agis: quã excipiat depulsio: recte ago. Ergo trãslatiuũ causæ genus & ut cõparatiuũ & mutuæ accusatõis. Hic sẽsus ut mihi qdẽ uidet est corruptus atque iis quæ colligũt a Fabio cõtrarius Si.n.translatiuũ causæ genus ẽ ut comparatiuũ & mutuæ accusatõis: quæ relatio crimĩs dr nõ ne ut illa p se erit status? Quare sic emẽdãdũ puto: ut non pticula negatiua ascribat acẽ loco & copulæ legat: hoc mõ. Ergo trãslatiuũ causæ genus nõ ẽ: ut cõparatiuũ & mutuæ accusatiõis. At.n.simile est illi ius hẽo. Hypophora quæ fieri posset ab iis: q sẽtiũt trãslatõnẽ p se eẽ statũ. ex q̃ manifeste colligit id qd dixi: nõ negatõnẽ supiori sẽsui uel refragãtibus exẽplaribꝫ ascribẽdã. Hæc rursus iuridicialis cãs & rõnali pte & legali cõtinet

non licet tibi agere mecũ. cognitor.n. fieri nõ potuisti. Iudicatio est: an potuerit. nõ debuisti interdicere: sed petere. an recte interdictũ sit ambigit: quæ oĩa succedũt legitimis quæstiõibus. An nõ præscriptiones ẽt ĩ qbus maxĩe uidet manifesta trãslatio easdem oẽs spẽs habent: quas hæ leges qbus agitur: ut aut de noĩe aut scripto & sẽtentia uel rõcinatiõe quærat: deĩde status ex quæstiõe oriat. Trãslatio nõ habet quæstiõem: de qua cõtendit orator: sed ppter quã cõtẽdit: hoc aptius. Occidisti hoĩem. nõ occidi. quæstio an occiderit. status coniectura. nõ ẽ tale. Habeo ius actiõis: nõ habes: ut sit quæstio an habeat & ĩde status. accipiat.n. actionẽ nec ne ad euentũ ptinet: non ad cãm & ad id quod pnũciat iudex: nõ id ppter quod pnũciat. hoc illi simile ẽ: puniendus es. nõ sum. uidebit iudex an puniẽdus sit. Sed nõ hic erit quæstio: nec hic status. Vbi ergo? puniendus es. hoĩem occidisti: nõ occidi: an occiderit. honorãdus sũ. nõ es. nũ statũ habet? nõ ut puto: honorãdus sũ: qa tyrãnũ occidi: nõ occidisti: quæstio & status. Similr nõ recte ago: nõ habet statũ. Vbi ẽ ergo? nõ recte agis ignominiosus: quærit an ignominiosus sit: aut an agere ignominioso liceat: & quæstiões & status. ergo trãslatiuũ genus causæ est: ut cõpatiuũ & mutuæ accusatiõs. At.n.simile ẽ illi ius habeo: ius nõ habes: occidisti: recte occidi. nõ nego: sed nec hic res statũ facit. Nõ.n.sũt ppõnes: alioq cã nõ explicabit: sed cũ suis rõnibus: scelus cõmisit Horatius. sororẽ.n.occidit. nõ cõmisit: debuit.n.occidere eam quæ hostis morte mœrebat: quæstio an hec iusta cã: ita qualitas: at similiter ĩ trãslatione. nõ habes ius abdicãdi: qa ignominioso nõ ẽ actio. habeo ius: qa abdicatio actio nõ est: quærit qd sit actio. finiemus: non licet abdicare syllogismus. Itẽ cætera p oẽs & rõnales & legales status. Nec ignoro fuisse quosdã q trãslationẽ ĩ rõnali quoqꝫ genere ponerent: hoc mõ. hoĩem occidi iussus ab ĩperatore. dõa templi cogẽti tyrãno dedi. deserui tẽpestatibus. fluminibus. ualetudĩe impeditus. i. nõ p me stetit: sed p illa a qbꝫ etiã liberius dissentio. Nõ.n.actio transfert: sed cã facti: quod accidit pene ĩ oĩ defensiõe. Deĩde is q tali utit patrocinio: nõ recedit a forma qualitatis. Dicit.n.se culpa uacare: ut magis qualitatis duplex rõ facienda sit: altera qua & factũ defendit: altera qua tãtũ reus. Credẽdũ ẽ igit iis quorꝫ auctoritatẽ secutus ẽ Cicero: Tria eẽ quæ ĩ oĩ disputatiõe quærant an sit. qd sit. quale sit: quod etiã ipsa nobis natura præscribit. Nã primũ oportet subesse aliqd de quo ãbigit: qd qd sit: & q̃le sit: certe nõ põt æstimari: nisi prius esse cõstiterit. Ideoqꝫ ea prima quæstio: sed nõ statim quod eẽ manifestũ: etiã quid sit apparet. hoc quoqꝫ cõstituto nouissima qualitas superest. nec his exploratis aliud est ultra. His infinitæ quæstiones: his finitæ continẽtur. Horum aliqua ĩ demonstratiua. deliberatiua. iudiciali materia utiqꝫ tractant. Hæc rursus iuridicialis causas & rõnali parte & legali continet. nec enim ulla iuris disceptatio: nisi finitione: qualitate: cõiectura põt explicari. Sed ĩstituentibus rudes: non erit inutilis latius primo fusa ratio: & si non statim rectissima linea tensa: facilior tamẽ & apertior uia. Discant igitur ante omnia quadripartitam in omni-

bus causis esse rationem: quam primam ītueri debeat qui acturus est. Nam ut a defensore potissimum incipiam: longe fortissima tuendi se ratio est: si quod obiicitur: negari potest. proxima si non id quod obiicitur factum esse dicitur. tertia honestissima: qua recte factum defenditur: quibus si deficiamur: ultima quidem sed iam sola superest salus aliquo iuris adiutorio elabendi ex crimine: quod nec negari: nec defendi potest: ut nō uideat̄ iure actio ītēdi. Hinc illę quæstiones: siue actionis siue trāslationis. Sūt enim quædā laudabilia natura: sed iure cōcessa: ut in xii. tabulis debitoris corpus inter creditores diuidi licuit: quam legem mos publicus repudiauit: & aliquid æquū: sed prohibitū iure: ut libertas testamentorum. Accusatori nihilo plura ītuenda sūt: q̄ ut ꝓbet: factū esse. hoc eē factū. nō recte factū. iure se ītendere. Ita circa species easdē lis oīs uersabit̄ translatis tātū aliquādo partibus: ut ī causis quibus de premio agitur. recte factū petitor ꝓbat. Hæc quattuor uelut proposita formæq; actionis: quæ tum generales status uocabam: in duo ut ostendi genera descendunt rationale: & legale. Rōnale simplicius est: quia ipsius tantum naturæ contemplatione constat. Itaq; in eo satis est ostendisse coniecturā. finitionem. qualitatem. legalium plures sint species necesse est: ꝓpterea ꝙ multæ sunt leges: & uarias habent formas. alia est cuius uerbis utimur. alia cuius uoluntate. alias nobis cum ipsi nullā habemus adiūgimus. alias īter se cōparamus. alias in diuersum interpretamur. Sic nascuntur hæc uelut simulacra ex illis tribus: interim simplicia: interī & mixta: ꝓpriā tamē faciē ostēdentia: ut scripti & uoluntatis: quæ sine dubio aut qualitate aut cōiectura cōtinētur: & syllogismos q̄ ē maxīe qualitatis: & legis contrariæ: quæ iisdē quibus scriptū & uolūtas constat αμφιβολια quæ sēp coniectura explicat̄. finitio quoq; utriq; generi: quodq; reꝝ: quodq; scripti cōtemplatione cōstat: cōmunis est. Hæc oīa etiam si in illos tres status ueniunt: tamē q̄a ut dixi habent aliquid uelut ꝓprium uidētur demōstranda discentibus: & ꝑmittēdū ea dicere uel status legales: uel quæstiones: uel capita quædam minora: dū sciāt nihil ne in his quidē præter tria quæ prædiximus quæri. At q̄tū: & q̄multū: & ad aliq̄d: & ut non nulli putauerūt cōparatiuos: non eandē rōnem habere. Sunt enī hæc nō ad uarietatē iuris: sed ad solā rationem referenda. Ideoq; semper in parte aut coniecturæ aut qualitatis ponenda sunt: ut qua mente & quo tempore & quo loco. Sed de singulis dicemus quæstiōibus: cū tractare præcepta diuisiōis cœperimus. Hoc īter oēs cōuenit: ī causis simplicibus singulos status esse causarū: quæstionū autem quæ uelut subiacētes ad illud quo iudicium continet̄ referunt̄: sæpe ī unā cader̄ plures posse. Etiā credo aliquādo dubitari quo statu sit utēdū: cū aduersus unā ītētionē plura opponunt̄. Et sicut in colore dicit̄ narrationis eū eē optimū: quē actor optime tueat̄. Ita hic quoq; posse dici: eū statū eē faciēdū: ī quo tuēdo plurimū adhibere uiriū possit orator. Ideoq; ꝓ Milone aliud Ciceroni agenti placuit: aliud Bruto: cū exercitationis gratia cōponeret orationē: cū ille iure tāq̄ īsidiatorē occisū & tamē nō Milonis consilio dixerit: hic etiā gloriatus sit occiso malo ciue. In cōiūctis uero posse duos uel tres īueniri: uel diuersos: ut si q̄s aliud se nō fecisse: aliud recte fecisse defēdat: uel generis eiusdē: ut siqs duo crimina: uel oīa neget. Quod accidit etiā si de una re quærat̄ aliqua: sed eam plures petāt: uel eodē iure ut ꝓximitatis: uel diuerso: ut cū hic testamento: ille ꝓximitate nitatur. Quotiēs aūt aliud alii petitori opponit̄ dissimiles esse status necesse ē: ut in illa controuersia testamenta legibus facta: rata sint. Intestatorum parentum liberi hæredes sint. abdicatus nequid de bonis patris capiat. Nothus ante legitimū

Iudicialis legendum eē facile patet. Sunt enim quædā laudabilia natura sed iure cōcessa. Negationē huic sēsui quoque deesse facile ex aduersatiua sed particula colligitur. Aut ergo illaudabilia aut certe non laudabilia mihi legēdū uidet̄: q̄uis exemplaria repugnēt. Id uero q̄d ait Fabius asserūt & iurisconsulti ac præserti Iulianus ad legē Aquiliā Multa. n. īquit iure ciuili contra rōnem disputādi ꝓ utilitate cōmuni recepta eē īnumerabilibus rebꝫ ꝓbari pōt. Vt libertas testamentoꝝ. Testamēti factio inq̄t ulpianus d̄ testamētis nō priuati sed publici iuris est. & ideo pactis priuatorū forma eius non leditur. In duo ut

ostẽdi genera descendũt. Ego discedunt legendum puto hoc est diuiduntur.

Instituto hærede abdicato discessit. Legendum est decessit hoc est mortuus est. Tres omnes de bonis cõtendũt. Aut tres aut omnes ociosi uidentur eoq; alteri expungendi. Vt Cato quadam in oratione testatus. Testatur potius mihi legẽdum esse uidetur. Vteturq; hoc argumento. Colligit hoc argumento nihil notho nocere si posteaq̃ ipse natus est: legitimus qs natus non sit. Nam per legẽ si solus natus esset: neq; ciuis eẽt quia post legitimũ nõ esset natus. neq; filius posset haberi: quia ante legitimum natus non esset Itaq; uerbis legis stari nõ posset. Videntur autẽ obscuriores huius argumentationis sensus ꝓpter male appositas incuria librariorum distinctiones. Sic igitur distinguantur: ut hi duo cum iterrogatione legantur. Cuius conditionis erit? Tãtum ciuis? Atqui non erit post legitimum natus. hic est distinguẽdum. Filius? hic quoq; distinguẽdum & cum iterrogatione legendum.

Nũc qa í tria genera causas diuisi ordinẽ sequat̃ Qui nõ uidet sequar esse legendũ: ne studeat Quintiliano. Ac potissimum ícipiam. De genere demõstratiuo idcirco ante alia præcipit: quod & iudiciali & deliberatiuo tractatu sit facilius ac paucioribus explicetur. Et id eius nominis quod ab ostẽtatiõe ducit̃: ꝓpriũ est. hoc est. του επιδεικτικου. Nã ut paulo ante uidimus: demõstratiuũ genus a græcis mõ επιδεικτικον id est ostẽtatiuũ. mõ εγκωμιαστικον hoc est laudatiuũ appellat̃. Cũ igit̃ a negotiis ꝓrsus remouet̃ atq; ad auditorẽ uoluptatẽ

natus legitimus filius sit: post legitimum natus tantum ciuis. In adoptionem dare liceat. In adoptionẽ dato redire í familiam liceat. si pater naturalis sine liberis decessit. qui ex duobus legitimis alterum in adoptionem dederat: alterũ abdicauerat: sustulit nothũ. Instituto hærede abdicato discessit. Tres omnes de bonis contendunt: nothũ q nõ sit legitimus: græci uocant: latinum rei nomen: ut Cato quoq; in oratione quadã testatus: nõ habemus: ideoq; utimur peregrino. Sed ad ꝓpositũ. hæredi scripto opponit̃ lex. abdicatus neqd de bonis patris capiat: fit status scripti & uolũtatis: an ullo modo capere possit: an ex uolũtate patris: an hæres scriptus. Notho duplex fit quæstio: ꝙ post legitimos natus sit: & ꝙ nõ sit ante legitimos natus. prior syllogismũ habet: an ꝓ non natis sint habendi: q a familia sũt alienati: altera scripti & uoluntatis: non enim esse hũc natum ante legitimũ cõuenit: sed uolũtate legis se tuebitur: qa dicet talẽ fuisse: ut legitimus eẽt nothus: tum natus: cum alius legitimus in domo non esset. Scriptum quoq; legis excludet dicẽs: non utiq; si postea legitimus natus nõ sit: notho nocere. Vteturq; hoc argumẽto: finge solum natũ nothum: cuius cõditionis erit? tantum ciuis. atqui nõ erit post legitimum natus filius: atqui non erit ante legitimos natus. quare si uerbis legis stari nõ põt: uolũtate standum est. Nec quẽq̃ turbet: ꝙ ex una lege duo status fiant. duplex est. ita uim duarũ habet. Redire in familiam uolenti dicitur ab altero. Primũ ut tibi redire liceat: hæres sum. idem status qui in petitione abdicati. Quærit̃ enim an possit esse hæres abdicatus: adiicit̃ communiter a duobus: redire tibi in familiam nõ licet. nõ. n. pater sine liberis decessit. Sed in hoc ꝓpria quisq; coꝝ quæstione nitet̃. alter enim dicet: abdicatũ quoq; íter liberos esse: & argumẽtum ducet ex ipsa: qua repellitur lege. Superuacuũ enim fuisse prohiberi patris bonis abdicatũ: si esset numero alienorum: nunc quia filii iure futurus fuerit ítestati hæres oppositam esse legem: quæ tamen id nõ efficiat: ne filius sit: sed ne hæres. Status finitiuus: qd sit filius. rursus nothus eisdem colligit argumentis: nõ sine liberis patrem decessisse: quibus in petitione usus est: ut probaret esse se filiũ: nisi forte & hic finitionem mouet: an liberi sint etiam. nõ legitimi. Cadent ergo in unã cõtrouersiam uel specialiter duo legitimi status: scripti & uolũtatis: & syllogismus: & præterea finitio: uel tres illi q natura soli sũt. coniectura in scripto & uolũtate: qualitas í syllogismo: & quæ p se ẽ aperta finitio. Cã quoq; & iudicatio & cõtinens ẽ í omni genere causarũ. nihil enim dicit̃: cui non insit ratio: & quo iudiciũ referat̃: & quod rẽ maxime cõtineat. Sed qa magis hæc uariantur in litibus: & fere tradita sũt ab iis qui de iudicialibus causis aliqua composuerunt: in illam partẽ differãtur. Nunc qa in tria genera causas diuisi: ordinẽ sequat̃

De laude & uituperatione.

a C potissimum incipiam ab ea quæ constat laude & uitupatiõe: Quod genus uidet̃ Aristoteles: atq; eum secutus Theophrastus a pte negociali hoc ẽ πραγματικησ remouisse: totãq; ad solos auditores relegasse: & id eius nominis quod ab ostentatiõe ducitur:

proprium est.Sed mos romanus etiā in negociis hoc munus inseruit. Nā & funebres laudatões pendēt frequēter ex publico aliquo officio:atq; ex senatuscōsulto magistratibus sæpe mandant̄:& laudare testem uel cōtra pertinet ad momētum iudiciorum: & ipsis etiam reis dare laudatores:licet & editi in cōpetitores in .L.Pisonem & Clodium & Curionem libri uituperationem continent:& tamen in senatu loco sunt habiti sententiæ.Nec inficias eo esse quasdam ex hoc genere materias ad solam compositas ostentationē:ut laudes deoꝝ uiroꝝq;:quos priora tēpora tulerūt.Q uo soluitur quæstio supra tractata:manifestūq; est errare eos:qui nūq̄ oratorem dicturū nisi de re dubia putauerunt.an laudes capitolini Iouis perpetua sacri certaminis materia:uel dubiæ sunt:uel nō oratorio genere tractant̄?ut desiderat autē laus: quæ negociis adhibet̄: probationem:sic etiam illa quæ ostentationi cōponit̄:Habet iterim aliquam speciē ꝓbationis:ut q Romulum martis filium educatūq; a lupa dicat:in argumentum cælestis ortus utatur his:ꝙ abiectus in profluentem nō potuerit extingui:ꝙ oīa sic egerit:ut genitum præside bellorum deo īcredibile nō esset:ꝙ ipsum quoq; cælo receptū tēporis eius homines non dubitauerit.Q uædā uero etiam in defensionis speciem cadent:ut si in laude Herculis permutatum cum regina lybiæ habitū:& impata:ut traditur:pensa orator excuset.Sed ꝓprium laudis est res amplificare & ornare: quæ materia præcipue quidem in deos & homines cadit.Est tamen & alioꝝ aīalium etiā carentiū aīa. Verum in deis generaliter primum maiestatē ipsius eorū naturæ uenerabimur.Deinde ꝓpriā uim cuiusq; & īuenta:quæ utile aliquid hominibus attulerūt.uis ostenditur ut in Ioue regūdoꝝ hominū: In marte belli: In neptuno maris.Inuenta ut artiū in Minerua.Mercurio līarum.medicinæ Apolline.Cerere frugū.Libero uini.Tū siqua ab his acta uetustas tradidit cōmemorāda.addūt etiā diis honorē parētes:ut siqs sit filius Iouis.Addit antiqtas:ut iis qui sūt ex chao.progenies quoq; ut apollo ac diana latonæ.Laudādū in quibusdam ꝙ geniti īmortales.ī quibusdam ꝙ īmortalitatē uirtute sūt cōsecuti: quod pietas principis nostri præsētiū quoq; tēporum decus fecit.Magis est uaria laus hominū.Nam primū diuidit̄ ī tempora:quodq; ante eos fuit:quodq; ipsi uixerūt. In iis autē q fato sunt fūcti etiam quod ē insecutū.Ante hominē patria ac parētes maioresq; erūt:quorū duplex tractatus est.aut enī respōdisse nobilitati pulchrū erit:aut humilius genus illustrasse factis.Illa quoq; interim ex eo ꝙ ante ipsum fuit tempore trahēt̄:quæ responsis uel auguriis futurā claritatē ꝓmiserūt. Sicut eū qui ex thetide natus esset:maiorem patre suo futurū cecinisse dicunt̄ oracula. ipsius uero laus hominis ex aīo & corpore & extra positis peti debet.Et corporis quidem fortuitorumq; tum leuior:tum nō uno modo tractanda ē. Nam & pulchritudinem interim roburq; ꝓsequimur honore uerborū:ut Homerus in Agamemnōe atq; Achille.Interī cōfert admiratiōi multū etiam infirmitas:ut cū idē Tydea paruum sed bellatorem dicit fuisse.Fortuna uero tū dignitatē affert:ut in regibus prīcipibusq;.nāq; ē hæc materia ostendendæ uirtutis uberior:tum quo minores opes fuerunt:eo maiorem beneficiis gloriam parit.Sed omnia quæ extra nos bona sunt:quæq; hominibus forte optigerūt:non ideo laudantur: ꝙ habuerit quis ea:sed ꝙ iis honeste sit usus.Nam diuitiæ & potentia & gratia cū plurimum uirium dent in utranq; partem:certissimū faciūt morum experimentū. aut enī meliores ꝓpter hæc:aut peiores sumus.Animi semper uera laus: sed nō una per hoc opus uia ducitur.Nanq; alias ætatis gradus gestarumq; rerū ordi-

solum relegatur: proprie ostentatiuū noīat̄.

Nec īficias eo eē q̈sdā ex hoc genere masculinas ad solā compositas ostētationē.Materias non masculinas legēdū esse nemo nō uidet.

Vt genitū præside bellorū deo incredibile non eēt

Sit ut legat̄ loco eēt: sēsus exposcit

Quod pietas prīcipis nr̄i presētiū quoq; tēporū decus fecit. Adulat̄ Domitiano Fabius q se deū uoluit appellari.ut ex his Suetonii uerbis clare patet. Pari arrogātia cū ꝓcuratoꝝ suorū noīe formalē dictaret epistolā sic cœpit Dominus & deus noster hoc fieri iubet. Vnde institutū post hac ut ne scripto q̄dē ac sermone cuiusq̄ appellaret̄ alr̄.

Aliquādo hoīem p̄ria & parentes maioresq; erunt.Ante citra omnē dubitatōnē legendū est

erasso aliquando aduerbio. Sicut Menander. Vitio male iudicantium Menandro prælatus fuit Philemō comicus: ut Macrobius refert. Sed posteri pluris semper fecerunt Menandri q̄ Philemonis comœdias. Vt Nerea ībellem. Plistinem impudicū a poetis accepimus. Nirea prima cū i scripta legendū est. Nireus enim ut in tertio Iliados narrat Homerus: corpore fuit pulcherrimus sed imbellis. Plistines autem dicitur fuisse Agamemnonis & Menelai per adulterium pater. Vt melio cuius domus solo æquata. Hic enim affectatæ dominationis suspectus & interfectus fuit & ædes eius solo æquatæ. Marcoq̄ manlio. Hic mālius quia plerosq̄ debitorum ære alieno liberauerat: ex arce quam a gallis defenderat fuit diectus. cautumque: nequis ex ea familia Marcus appellaret. Vt Perses in muliere Samia inistituere ausus dicitur primus. Quodnam genus flagitii hoc fuerit: nondū memini me legisse. Frugalitas apd̄ Sybaritas forsitan odio foret. Sybaritæ populi calabriæ fuerunt luxuriæ ac deliciis maxime dediti. Sunt ciues illis: ut hominibus liberis decori. Pro liberis legendum est liberi. Vt enim filii parentibus sunt ornamento sic & ciues urbibus. Est laus & magnitudo operum. Quidam non percipientes quæ dicerentur a Fabio: hūc sensum deprauarunt. Putarunt enim Fabium hoc dicere Magnitudinē operum urbibus laudi esse: quæ & sunt quidem. Sed hoc ut notum prætermittit Fabius: præcipitq̄ quo modo opera soleant laudari quod aperte sequentia indicant. Quare ma

nem sequi speciosius fuit: ut in primis annis laudaret̄ idoles: tū disciplinæ: post hoc opum idest factoꝝ dictoꝝq̄ cōtextus. alias ī species uirtutū diuidere laudē fortitudinis. iustitiæ. continentiæ. cæteraꝝq̄: ac singulis assignare: quæ secūdū quāq̄ eaꝝ gesta erūt. Vtra sit autē haꝝ uia utilior cū materia deliberabimus: dū sciamus gratiora eē audientibus: quæ solus quis: aut primus: aut certe cū paucis fecisse dicetur: siqd præterea supra spē aut expectatiōem: præcipue quod aliēa potius cā q̄ sua. tēpus quod finē hoīs inseqt̄: nō sēp tractare cōtingit: nō solū q̄ uiuētes aliquādo laudamus: sed q̄ rara hæc occasio ē: ut referri possint diuini honores: & decreta: ut publicæ statuæ cōstitutæ: Inter quæ euumerauerī īgénioꝝ monumēta: quæ sæculis ꝓbarent̄. Nā qdā sicut Menander iustiora posteroꝝ q̄ suæ ætatis iudicia sunt cōsecuti. Afferūt laudē liberi pentibus. urbes cōditoribus. leges latoribus. artes iuentoribus. nec nō īstituta quoq̄ auctoribus: ut a Numa traditū đos colere. a Publicola fasces populo submittere. Qui oīs ēt ī uitupatiōe ordo cōstabit tātū ī diuersū. Nā & turpitudo generis opprobrio multis fuit: & quosdā claritas ipsa notiores circa uitia & inuisos magis fecit: & ī qbusdā: ut ī Paride traditū est: prædicta pnicies. & corporis & fortunæ qbusdā mala contēptū: ut Thersitæ. At uero quibusdā bona uitiis corrupta odiū attulerunt. Vt Nirea ībellē. plistinē īpudicū a poetis accepimus. Et animi totidē uitia: quot uirtutes sunt: nec mīus q̄ ī laudib॰ duplici rōe tractant̄. Et post mortē obiecta quibusdā ignomia ē: ut Melio: cuius domus solo æq̄ta. M. q̄ Manlio: cuius prænomē e familia ī posteꝝ exēptū ē. & pētes maloꝝ odimus. & ē cōditoribus urbiū īfamiæ cōtraxisse aliq̄ pnitiosā cæteris gētē: q̄lis ē prīus iudaicæ supstitiōis auctor. & Gracoꝝ leges īuisæ. Et siquod ē exēplū deforme posteris traditū: q̄le libidinis: ut Perses ī muliere Samia īstituer̄ ausus dicit̄ primus. Sed ī uiuētib॰ quoq̄ iudicia hoīum uelut argumēta sūt moꝝ. & honos aut ignominia uerā eē laudē uel uitupationē ꝓbat. Iteresse tamē Aristoteles putat: ubi qcq̄ laudetur aut uitupet̄. Nā plurimū refert: q̄ sint audiētiū mores. quæ publice recepta psuasio: ut illa maxīe quæ ꝓbāt: eē ī eo q laudabit̄: credant: aut ī eo cōtra quē dicemus ea quæ oderūt. ita non dubiū erit iudiciū: qđ orōnē præcesserit. ipsoꝝ etiā pmiscēda laus sēp. Nā id beniuolos facit. quotiēs āt fieri poterit cū materiæ utilitate iūgēda. mīus Laceđmone studia lrāꝝ q̄ Athenis honoris merebūt̄. plus patiētia. fortitudo. rapto uiuer̄ qbusdā hōestū. aliis cura legū. frugalitas apđ Sibaritas forsitā odio forẗ. Veterib॰ romāis sūmū luxuriæ crimē. eadē ī singulis dr̄ia. maxīe fauet iudex q sibi dicētē assētari putat. Idē præcipit illđ quoq̄ qđ mox Cornelius Celsus ꝓpe supra modū inuasit: qa sit quædā uirtutib॰ ac uitiis uicitas: Vtendū ꝓxīa đriuatiōe uerboꝝ: ut ꝓ temerario fortē. ꝓ ꝓdigo liberalē: ꝓ auaro pcū uocēus: quæ eadē ēt cōtra ualēt: qđ qdē orator. i. uir bōus nūq̄ faciet nisi forte cōi utilitate duceret̄. Laudāt̄ aūt urbes silr̄ atq̄ hoīes. Nā ꝓ pente ē cōditor: & multū auctoritatis affert uetustas: ut iis q terra dicūt̄ orti: & uirtutes ac uitia circa res gestas: eadēq̄ ī singulis. illa ꝓpria quæ ex loci positi

one aut munitiõe sunt. ciues illis ut hoibus liberi decori. est laus & magnitudo operum: ĩ quibus honor. utilitas. pulchritudo. auctor spectari solet. honor ut in tẽplis. utilitas ut in muris. pulchritudo uel auctor utrobiq; . Est & locorum: qualis Siciliæ apud Ciceronem: ĩ quibus similiter spẽm & utilitatem ĩtuemur. speciem maritimis. planis. amænis. utilitatẽ salubribus. fertilibus. Erit etiã dictorum honestorum factorũq; laus generalis. erit & rerum oĩs modi. Nã & sõni & mortis scriptæ laudes: & quorũdã a medicis ciborum. Itaq; ut nõ cõfẽsi hoc laudatiuũ genus circa solam uersari honesti quæstionem: sic qualitate maxime cõtineri puto: q̃q̃ oẽs tres status cadere in hoc opus possint. His quoq; usũ . C. Cæsarẽ ĩ uitupando Catone notauerit Cicero. Totũ aũt habet aliquid simile suasoriis: qa plerunq; eadem illic suaderi: hic laudari solent.

De suasoria & prosopopœia.

d Eliberatiuas quoq; miror a q̃busdam sola utilitate definitas. Ac siqd in his unum sequi oporteret: potior fuisset apud me Ciceronis sententia: qui hoc materiæ genus dignitate maxime contineri putat. Nec dubito quin ii qui sũt in illa priore sententia: secundum opinionẽ pulcherrimam: ne utile quidẽ nisi quod honestũ esset existimarint. Et ẽ hæc ratio uerissima: si cõsiliũ contingat semper bonorum ac sapientum. Verum apud ĩperitos: apud quos frequenter dicẽda sẽtentia ẽ: populumq; præcipue: qui ex pluribus constat indoctis: discernenda sũt hæc: & secũdum cõmunes magis intellectus loquendũ. Sũt enim multi qui ẽt quæ credunt honesta: non tamen satis eadem utilia quoq; existiment. quæ turpia eẽ dubitare non possunt: utilitatis specie ducti ꝓbent: ut fœdus numantinũ: iugũq; caudinum. Ne qualitatis q̃dẽ statu ĩ quo & honestorum & utiliũ quæstio ẽ: cõplecti eas satis ẽ. Nã frequenter in iis etiã cõiecturæ locus ẽ. Nõnunq̃ etiã tractatur aliqua finitio. aliquãdo etiã ĩcidere possũt legales tractatus in priuata maxĩe consilia: siquando ãbigitur an liceat. de coniectura paulo post pluribus. Interim est definitio apud Demosthenẽ det Halonesũ Philippus an reddat. apud Ciceronẽ ĩ philippicis. qd sit tumultus. Quid? non illa similis iudicialiũ quæstio: de statua Seruii Suplitii? an iis demũ ponẽda sit qui in legatione ferro sũt interempti? Ergo pars deliberatiua quæ eadẽ suasoria dicit̃ de tempore futuro consultat: quærit etiã de præterito. Officiis constat duobus suadendi & dissuadẽdi. Prohœmio quale ẽ in iudicialibus non ubiq; eget: qa cõciliatus ẽ ei quisq; quẽ cõsulit. Initiũ tamẽ quod cũq; debet habere aliquã ꝓhœmii speciem: nec enĩ abrupte: nec unde libuit ĩcipiendũ. quia ẽ aliquid in omni materia naturaliter primũ. In senatu utiq; & in cõcionibus eadẽ ratio: quæ apud iudices acq̃rẽdæ sibi plerũq; eorum apud quos dicẽ

gnitudo mihi eradenda uidetur. ut legamus. Est laus & operũ. hoc est publicorum edificiorum: Est & locorum. qualis Siciliæ apud Ciceronem. Quarta in uerrem Cicero laudat Siciliam. His quoq; usum C. Cæsarem in uituperando Catone notauerit Cicero. Hoc in topicis Cicero notauit. Scripsit autem Cæsar in Catonem cuius laudes Cicero jam uno libro complexus fuerat

d Eliberatiuas quoq; miror. De genere d̄liberatiuo tã apte ꝑcipit Fabius: ut mẽdis sublatis nihil expositiõe sit opus. Vt Fœdus Numantinum. iugumq; Caudinum. Notæ sunt historiæ. Nam. C. Hostilius Mancinus in Hispaniam cõsul contra Numantinos missus cũ ab hostibus fuisset superatus: iniquissimis cõditionibus fœdus percussit: ut relictis armis atq; impedimẽtis milites abduceret. Quo quidem fœdere ab senatu improbato: Mãcinus hostibus fuit deditus. T. autem ueturius & . A. Posthumius consules cum aduersus Samnites exercitum duxissent: apud Caudinas furcas in insidias a Pontio Herenio hostium duce structas ĩciderunt: ut e loco undiq; & montibus & hostibus clauso minime egredi possent. Quare ita depacti sunt: ut sub iugum mitterentur: & cum singulis uestibus abirent. Inde uero iugum Caudinum fuit appellatum.

Det halonesũ Philippus an reddat. Halõnesus insula est de qua Athenienses cum Philippo contenderunt. Extat autem Demosthenis oratio quæ περι αλοννησου inscribitur contra Philippum. Nam Halõnesus prius fuit ditionis Atheniensium. Philippi uero tẽporibus a latronibus capta fuit: quos cũ expulisset Philippus: repetentibus insulam Atheniensibus: quis nõ redderet: quod sui iuris eam diceret eẽ factam: daturum tamẽ se pollicet̃. Suadet igitur Demosthenes Atheniensibus: ut non tanq̃ datã sumãt: sed tanq̃ redditam accipiant. Est. n. de hoc quæstio. Vtrum eam det an reddat Philippus. Quid non illa similis iudicialium quæstio de statua Seruii Sulpitii? In octaua Philippica hæc quæstio a Cicerone tractatur. Nã suadet Cicero ut Seruio Sulpitio qui in legatione ad. M. Antonium mortuus fuerat: statua erigatur. P. uero Seruilius sentiebat iis

tantum statuas esse ponendas qui ferro in legatiõe fuissent interfecti. Vt in Helenes laude Isocrates fecerit. De laudibus eloquẽtiæ solum in prohœmio laudationis Helenæ uerba facit Isocrates. Et gorgias in olympico. Orationem cõposuit gorgias Leontinus de olympicorũ ludorũ laudibus qui olympicus uocatur panegyricus. An isthmos ĩtercidi. Isthmos dicitur angusta terra inter duo maria sita. Duo autem sũt celebres isthmi thracius & Achaicus in quo ẽ urbs corinthus. Hunc uero pfodere ac põtinas paludes siccare ut scribit Tranquillus dstinauit Iulius Cæsar. Sed morte præuẽtus efficere nõ potuit. Portum uero hostiensem pfecit Claudius Cæsar a Diuo quidem Iulio sæpius destinatũ sed propter difficultatem omissum circunducto dextra sinistraq; brachio: & ad introitum ꝓfundo iam salo mole obiecta: quam quo stabilius fũdaret: nauem ante demersit: qua magnus obeliscus ex ægypto fuerat aduectus congestisq; pilis super posuit altissimam turrim: in exẽplum alexandrini phari: ut ad nocturnos ignes cursũ nauigia dirigeret. An Alexander terras ultra oceanũ sit inuenturus. Alexander cum ex sententia Democriti multos esse mundos accepisset: cupiditate illos aggrediendi flagrare cœpit. Vnde Iuuenalis. Vnus pelleo Iuueni non sufficit orbis. Hinc rhetores suasoriæ argumentum sumpserunt. Dissuadet enim Alexandro: ne oceanum transire animum inducat. Fere autem omnes hanc tractauerunt quæstionem. Etiã si nauigari posset oceanus nauigandum non esse. Huius uero suasoriæ diuisiones colores multasque sententias Seneca litteris cõ

dum sit beniuolentiæ. Nec mirũ cũ etiã in panegyricis petatur audientiũ fauor: ubi emolumentũ non utilitate aliqua: sed in sola laude cõsistit. Aristoteles quidẽ nec sine cã putat & a nostra & ab eius q dissentiet: psona duci frequenter ĩ cõsiliis exordiũ: quasi mutuantibus hæc nobis a iudiciali genere. nõnunq̃ etiã ut minor res maior ne uideat̃. In demõstratiuis uero prohœmia eẽ maxime libera existimat. Nã & lõge a materia duci hoc: ut ĩ Helenes laude Isocrates fecerit. & ex aliqua rei uicinia: ut idẽ in panegyrico conquerit̃ plus honoris corporum q̃ animorũ uirtutibus dari. Et Gorgias ĩ olympico laudãs eos q primi tales ĩstituerũt cõuẽtus: quos secutus uidelicet Crispus Salustius in bello iugurthino & Catilinæ nihil ad historiã ptinẽtibus principiis orsus ẽ. Sed nũc ad suasoriã: in qua etiã cũ ꝓhœmio utemur: breuiore tamẽ & uelut quodã capite tantum & initio debebimus eẽ cõtẽti. Narrationẽ uero nũq̃ exiget priuata deliberatio eius dũtaxat rei: de qua dicẽda sñia est: qa nemo ignorat id de quo cõsulit. Extrinsecus possũt pertinentia ad deliberationẽ multa narrari. In cõcionibus sæpe est etiã illa quæ ordinẽ rei docet necessaria ad affectus: ut quæq; maxime postulabit. Nã & cõcitanda & lenienda freqũẽter ẽ ira: & ad metũ. cupiditatẽ. odiũ. cõciliatiõem impellendi animi. Nõnunq̃ etiã mouenda miseratio siue ut auxiliũ obsessis ferat̃ suadere oportebit: siue sociæ ciuitatis euersionẽ deflebimus. Valet aũt in cõsiliis auctoritas plurimum. Nam & prudentissimus esse haberiq; & optimus debet: qui sentẽtiæ suæ de utilibus atq; honestis credere oẽs uelit. In iudiciis enĩ uulgo fas habetur indulgere aliqd studio suo. cõsilia nemo ẽ q neget secundũ mores dari. Grecorũ qdem plurimi omne hoc officiũ cõcionale eẽ iudicauerunt: & in sola reipublicæ administratiõe posuerũt. Qui & Cicero ĩ hac maxime parte uersatur. Ideoq; suasuris de pace. bello. copiis. opibus. uectigalibus: hæc duo præcipue nota esse uoluit uires ciuitatis & mores: ut ex natura tũ ipsarũ rerũ: tum audiẽtium ratio suadẽdi duceretur. nobis maior ĩ re uidet̃ uarietas. nam & cõsultãtium & cõsiliorum plurima sunt genera. Quare in suadendo & dissuadendo tria primum spectanda erunt. Quid sit de quo deliberet̃. q sint q deliberent. q sit qui suadet. Rem de qua deliberat̃ aut certũ est posse fieri. aut ĩcertũ. Si ĩcertum hæc erit quæstio sola aut potẽtissima. sæpe enĩ accidet ut prius dicamus: ne si possit qdẽ fieri: eẽ faciendum. deinde fieri non posse. Cum autem de hoc quæritur cõiectura ẽ. an Isthmos intercidi. an siccari palus pontina. an portus fieri hostiæ possit. an Alexander terras ultra oceanũ sit ĩuenturus. Sed ĩ his quoq; quæ cõstabit posse fieri cõiectura erit aliquãdo: ut si quærat̃. an utiq; futurũ sit: ut carthaginẽ superent romani: ut redeat Hãnibal: si Scipio exercitũ ĩ africã transtulerit. ut seruẽt fidẽ samnites si romani arma deposuerint. Quædã & fieri posse & futura eẽ credibile est: sed aut alio tẽpore. aut alio loco. aut alio mõ. ubi cõiecturæ nõ erit locus: alia sunt intuenda. Et primũ: aut ꝓpter ipsam rem de qua sententiæ rogantur cõsultabitur: aut ꝓpter alias

mendauit. Deliberant patres conscripti an stipendium militi constituant. hoc quoque thema de historia sumptum. Nam ut in quinto narrat. T. Liuius: Senatus ad conciliandos sibi plebis animos decreuit: ut miles de publico stipendium acciperet: cum ante id tempus de suo quisque functus eo munere esset. Nihil acceptũ unq̃ a plebe tanto gaudio traditur. Concursum itaque ad curiam esse. præhensatasque exeuntium manus: & patres uere appellatos. An Fabios dedant gallis bellum minitantibus. Hæc materia declamatoria una cum aliis de quibus hoc loco meminit Fabius de historia sumpta est. Nam Romani ut narrat in quinto Liuius: tres Fabios Clusinorum rogatu: ad regem gallorum legatos miserunt: qui ei denũciarent: ut ab obsidione Clusii abstineret. Is cum superbius respondisset: initũ est prœlium: in quo contra ius gentium legati quoque pro Clusinis arma ceperunt atque gallorum regem trucidarunt. Qua re indignati galli recta citato agmine Romam pergentes: apud Alliam fluuiũ Romanũ exercitum deleuerunt: ac nullis repugnantibus urbem totam præter capitolium occuparunt. Deliberat C. Cæsar an perseueret in germaniã ire. Hoc in Cæsaris ipsius commẽtariis legitur. Quantalibet enim uis ingruat aliquid fortasse pati necesse sit nihil facere. Procul dubio hic aliquid deest: citra quod iteger sensus esse non potest. Ad quod. n. referatur ille infinitus facere: nihil est. Quare mihi tres hæ dictiones forsitan sunt ascribẽde: ut legamus nihil facere non sit necesse. Hoc nãque modo & clarus & integer erit sensus. Semper enim aliquid facere possumus: ac si nihil aliud: saltem nos met ipsos uita priuare. Denique non fecerunt saguntini. Saguntinorum fides in populum Romanum notior est: q̃ ut hoc loco sit referenda. Nec in rate opitergina circũuenti. Opitergini ut refert Liuius. C. Cæsaris auxiliares: cum. C. Antonius Cæsaris legatus bello ciuili male con ra Põpeianos pugnasset atque in Illirico captus esset: potius q̃ in potestatem hostium uenirent rate sua ab hostilibus nauibus clausa inter se concurrentes gladiis occubuerunt. Si ei qui pater uult fieri liqueat necesse est uxorem esse ducendam. Loco est uerbi esse ut legatur sensus exposcit. hoc modo liqueat necesse esse uxorem esse ducendam. Nemo enim de hoc dubitat: eoque in consultatione non uenit. Tamen apud plerosque earum numerus augetur. Sic quidẽ legitur. Sed a plerisque fortassis rectius legeretur. Est quidam utile sed difficile. paruum & iniucundũ. Quidẽ legatur ac illa & copula ex

interuenientes extrinsecus causas. propter ipsam deliberant. p. c. an stipendium militi cõstituant. Hæc materia simplex erit. Accedunt causæ aut faciendi: ut deliberant. p. c. an Fabios dedant gallis bellum minitantibus. aut non faciẽdi. deliberat. C. Cæsar: an perseueret in germaniam ire: cum milites passim testamenta facerent. Hæ suasoriæ duplices sunt. Nã & illic causa deliberandi est: q bellum galli minitentur: esse tamen quæstio potest dedendi ne fuerint etiam citra hãc denunciationem: quia contra fas cum legati missi essent prœlium inierit: regemq ad quem mandata acceperant trucidarint. Et hic nihil Cæsar sine dubio deliberet: nisi propter hãc militum perturbationem. est tamen locus quærẽdi: an citra hunc quoq casum penetrandum in germaniam fuerit. Sẽp autem de eo prius loquemur de quo deliberari etiam detractis sequentibus posset. Partes suadendi quidam putauerũt honestum. utile. necessariũ. ego nõ inuenio huic tertiæ locũ. Quantalibet enim uis ingruat: aliquid fortasse pati necesse sit nihil facere. De faciẽdo autem deliberatur. Quod si hãc uocant necessitatem: ĩ qua homines grauiorum metu coguntur utilitatis erit quæstio: ut si obsessi & impares & aqua ciboq defecti de facienda ad hostem deditione deliberent: & dicatur necesse est. nempe sequitur ut hoc subiiciatur. alioq pereundum est. ita propter id ipsum non est necesse: quia perire potius licet. Deniq non fecerunt saguntini: nec ĩ rate opitergina circunuenti. Igitur in his quoq causis: aut de sola utilitate ambigetur: aut quæstio inter utile atq honestum consistet. At eni siquis liberos procreare uolet: necesse habeat uxorẽ ducere qs dubitat? Si ei q pater uult fieri: liqueat necesse ẽ uxorẽ eẽ ducendam. Itaq mihi ne consilium quidem uidet: ubi necessitas est: non magis q̃ ubi cõstat quid fieri nõ posse. Omnis enim deliberatio de dubiis est. Melius igitur qui tertiam partem dixerũt ΔΥΝΑΤΟΝ quod nostri possibile nominãt: quæ ut dura uideatur appellatio: tamen sola est. Quas partes non omnes in omnem cadere suasoriam manifestius est q̃ ut docendum sit. Tamen apud plerosq earum numerus augetur: a quibus ponuntur: ut partes: quæ species sunt partium. Nam fas. iustum. pium. æquum. mansuetum quoq. Sic enim sunt interpretati ΗΜΕΡΟΝ & siqua adhuc adiicere quis eiusem generis uelut subiici possunt honestati. An sit autem facile. magnum. iucundum sine periculo ad quæstio-

pungatur. Instruendis Iudis. Pro instruendis legendũ est instituendis. Sed nemini adeo. Neminem legendũ esse constat. Deformis & icõmoda turbæ si ibi non sit conflictatio. Ne hic quidẽ locus mendis caret quis fere non deprehendantur. Facile autem tollũtur si loco ibi id scribat': ut legamus Si id non sit. Quãq̃ sit quoque loco sit mihi legendũ uidetur. Vt cum suademus ut bello punico serui armentur: Serui apud priscos pœna capitali a re militari arcebantur. ut scribit Martianus quadragesimo de re militari. Ab omni militia inquit Serui prohibẽtur. alioqui capite puniũtur Cæteꝝ bello punico armati fuere: uocatique uolones qđ ultro pro dominis uellẽt militare. Vt cum Pompeius deliberauit: parthos. an Africam. an ægyptũ peteret. Hoc in Pompeii uita narrat Plutarchus. Cum enim Pompeius in Pharsalia a Cæsare superatus Mitylænas ad uxorem confugisset: in hanc uenit deliberationem. utrum parthos. an Africam. an ægyptum peteret. Tandem uero in ægyptum ire decreuit: ubi Ptolemæi iussu fuit obtruncatus. Si se dederit. Di syllaba ascripta dediderit est legendum. Idemque contra Item legendum esse facile est uidere. Videndumq; quid cõsecuturi simus & propter quid. Sic quidem legitur sed corrupte ut mihi uidetur. Non enim propter quid consecuturi simus aliquid uidendum est in deliberando: sed per quid. ut si per bellum. per multos labores. per magnam pecuniarum effusionẽ per cædes denique nostroꝝ ciuiũ aliqua urbe simus potituri. Quare per quid: id qđ sequentia quoq; indicant legendum uidetur. Et animus deliberãtis non ipsa ho

nem pertinet utilitatis: qui loci oriuntur ex contradictiõe. Est quidem utile: sed difficile. paruum. iniucundum. periculosum. Tamẽ quibusdam uidetur esse nonnũq̃ de iucunditate sola consultatio: ut si de edificando theatro. instituendis ludis deliberet'. Sed neminem adeo solutum luxu puto: ut nihil in causa suadendi sequatur præter uoluptatem. Præcedat enim semper aliquid necesse est: ut in ludis honor deorũ. in theatro non inutilis laborum remissio. deformis & icõmoda turbæ si id nõ fiat: cõflictatio. & nihilominus eadem illa religio: cum theatrum ueluti quoddam illius sacri templum uocabimus. Sæpe uero & utilitatẽ despiciendã eẽ dicimus: ut honesta faciamus: ut cum illis opiterginis damus cõsiliũ: ne se hostibus dedãt: q̃q̃ perituri sint: nisi fecerint. & utilia honestis præferimus: ut cum suademus ut bello punico serui armẽtur. Sed tamẽ ne hic plane concedendum ẽ eẽ id inhonestũ. liberos enĩ natura oẽs: & iisdem constare elemẽtis: & fortasse antiqs etiam nobilibus ortos dici põt. Et illic ubi manifestũ periculum ẽ: opponenda alia sunt pericula: ut crudelius etiam pituros affirmemus: si se dediderint: siue hostis non seruauerit fidem: siue Cæsar uicerit: quod est uero similius. Hæc aũt quæ tantũ inter se pugnãt: plerũq; nominibus deflecti solent. Nã & utilitas ipsa expugnatur ab iis q dicunt non solum potiora eẽ honesta q̃ utilia. Sed ne utilia qdẽ esse quæ nõ sunt honesta. & contra quod nos honestũ: illi uanũ. ambitiosum. stolidum. uerbis q̃ re probabilius uocãt. Nec tantũ inutilibus comparantur utilia: sed iter se quoq; ipsa: ut si e duobus eligamus in altero: quid sit magis: in altero qd sit minus. crescit hoc adhuc. Nam interim triplices etiam suasoriæ icidũt: ut cum Pompeius deliberauit parthos. an africam. an ægiptũ peteret. Ita non tantum utrum sit melius: sed qd sit optimum quærit': Idemq; contra. nec nũq incidet i hoc genere materiæ dubitatio rei: quæ undique secundũ nos sit. Nã ubi contradictioni locus non est: quæ põt esse cã dubitandi? Itẽ fere oĩs suasoria nihil est aliud q̃ cõparatio: uidẽdumq; quid consecuturi sumus & ꝓpter quid: ut æstimari possit: plus in eo quod petimus sit cõmodi: an uero i eo ꝑ quod petimus incõmodi. Est utilitatis & i tempore quæstio. expedit: sed nõ nũc. & in loco. nõ hic. & in ꝑsona. non nobis. nõ cõtra hos. & in genere agẽdi. nõ sic. & i mõ. non in tantum. Sed personam sæpius decoris cã intuemur: quæ & in nobis & in iis q deliberant spectãda ẽ. Itaq; q̃uis exempla plurimũ i cõciliis possint: quia facillime ad cõsentiendum homines ducunt' expimentis: refert tamen quoq; auctoritas & quibus adhibeatur. Diuersi sunt enĩ deliberãtiũ animi. duplex cõditio. nã consultant aut plures aut singuli. sed in utrisq; differentia: quia & in pluribus multum interest: senatus sit: an populus. romani: an fidenates. græci: an barbari. & in singulis Catoni petẽdos honores suadeamus: an. C. Mario: De ratione belli Sci-

pio prior an Fabius delıberent.Proinde intuenda sexus.dignitas .ætas.Sed mores præcipue discrimen dabunt.Et honesta q dem honestis suadere facillimum ē.Si uero apud turpes recta optinere conabimur: ne uideamur exprobrare diuersam uitæ sectam:cauendum est.& animus deliberātis. non ipsa honesta natura:quam ille non respicit:permouendus :sed laude uulgi. opinione:& si parū proficiet hæc uanitas:secuturam ex his utilitatem.aliquanto uero magis obiiciendo aliquos:si diuersa fecerint:metus. Nam præter id quod his leuissimi cuiusq; aīus facillime terretur:nescio an etiam naturaliter apud plurimos plus ualeat malorum timor:q̄ spes bonorum:sicut facilior eisdem turpium q̄ honestorum intellectus est. aliquando bonis quoq; suadentur parum decora.dantur parum bonis cōsilia:ī quibus ipsorum qui cōsulūt:spectatur utilitas.Nec me fallit: quæ statim cogitatio subire possit legentē.Hoc ergo præcipis? & hoc fas putas? Poterat me liberare.C. Cicero q ita scribit ad Brutum.Propositis plurimis quæ honeste suaderi Cæsari possent:Sim ne bonus uir qui hæc suadeā? minime. Suasoris enī ē finis utilitas eius cui quisque suadet.at recta sūt. quis negat? sed non est semper rectis in suadendo locus.Sed quia est altior quæstio : nec tantū ad suasorias pertinet : destinatus ē mihi hic locus duodecimo qui summus futurus est libro.Nec ego qcq̄ fieri turpiter uelim .Verum interim hæc uel ad scholarum exercitationes pertinere credantur.nam & iniquorum ratio noscenda est:ut melius æqua tueamur.Interim siquis bono inhonesta suadebit:meminerit non suadere tanquam inhonesta:ut quidam declamatores Sex. Pompeium ad piraticam propter hoc ipsum:q; turpis ac crudelis sit:impellunt.Sed dandus illis deformibus color:idq; etiam apud malos:nec enim ē quisq̄ tā malus:ut uideri uelit.Sic Catilina apud salustium loquitur:ut rem sceleratissimam non malitia:sed īdignatione uideatur audere.Sic Atreus apud Varum. Iam fero inquit infandissima: iam facere cogor.Q uāto magis eis quibus fuit cura famæ cōseruandus est hic uel ambitus? Q uare & cum Ciceroni dabimus consilium:ut Antonium roget:uel etiam ut philippicas: ita uitam pollicente eo exurat:non cupiditatem lucis allegabimus.Hæc enī si ualet in animo eius:tacentibus quoq; nobis ualet.Sed ut se reipublicæ seruet hortabimur :Hac illi opus ē occasione:ne eum talium precum pudeat.Et.C. Cæsari suadentes regnū affirmabimus stare iā remp.nisi uno regente nō posse.Nā q de re nefaria deliberat:id solum quærit quomō q̄minimū peccare uideat᷑. Multū refert etiā: quæ sit pͦsona suadētis: qa āte acta uita si illustris fuit:aut clarius genus: aut ætas: aut fortūa affert expectationē.Prouidēdū ē ne quæ dicūt᷑ ab eo q dicit:dissētiāt.at iis cōtraria sūmissiorē quēdā modū postulāt

nesta natura. Honesti pro honesta : ut natura honestatis intelligatur:legēdum est.Quibus fuit cura famæ conseruādus est hic uel ambitus.Aliqua recte in quibusdam exemplaribus legitur hoc modo.Quibus fuit aliqua cura famæ.Qui enim aliquam famæ curam habēt:hoc ambitu laborāt:ut boni saltem uideantur q̄uis non sint. Vel autem pro saltem eleganter ponitur. Vel quod duplicis est operis.Loco opis mihi operæ legēdum uidet᷑.hoc est laboris. Nō solum enim dicenda excogitare oratorem oportet:sed inuenta quoq; ficte personæ accommodare. De ratione belli Scipio prior an Fabius deliberent.Litera n expuncta deliberet legēdum esse ne dubitandum est quidem.Hoc uero de historia sumptum.Nam ut narrat.T.Liuius controuersia fuit inter Fabium & Scipionem:qua ratione bellum cum carthaginensibus foret administrādum.hoc est.In italia ne an in Africa esset gerendum. Et si parum proficiet hæc uanitas secutura ex his utilitatem.Vtilitate erasa m littera legendum est᷑. At recta sunt.Obiectio hæc nulla est nisi negatio ascribatur hoc modo.At recta non sunt. Sed dādus est illis deformibus color. Probabilem facti causam græci χρῶμα.latini colorem uocant Vnde apud Iuuenalem adultera sic rogat Quintilianum.Dic Quintiliane colorem. Quare & cum Ciceroni dabimus cōsilium ut Antoniū roget. Hæc quoque sunt themata uulgatarum apud priscos declamationum: quarum diuisiones.sententiæ.atque colores a Seneca fuere collecti.Earum uero themata sunt hæc.Deliberat Cicero an.M. Antonium deprecetur.Deliberat Cicero an scripta sua comburat promittente Antonio īcolumitatem si fecisset. Nā quæ in aliis libertas ī aliis licētia uocat᷑.Hinc aperte colli

gitur libertatem in bonam.licenti/
am uero in malam accipi partem.
unde etiam Terentius. Deteriores
omnes sumus licentiā. Aliquan/
do tamē etiam in bonum accipi ui
detur:ut apud Salustium in Iugur
thino.Romā legatos ire iubet agē/
darum rerum & quocunq; modo
componendi licentiam illis permit
tit.Apud iurisconsultos quoq; hu
iusmodi inueniuntur locutiones.
Data est mihi licentia eundi ac re/
deundi. Ideoque longe mihi ui/
dent difficillimæ ꝑsopopœiæ.ꝑso
popœiæ cōfictiōes ꝑsonaꝝ iterpre
tant:qualibus nō oratores modo
& historici sed poetæ quoque fre/
quentissime utuntur:ut Vergilius
Sinōis personam ita effingit: ut ni
hil ad proditoris mores adiici pos/
se uideatur. An eodem modo co
gitauit aut eandem personam idu/
cit Cicero.Induit.c.littera expuncta
legendum mihi uidetur. Quæ ex
historiis compositæ certius agētiū
nominibus cōtinērur. Certis.u.lit/
tera expuncta nemo non uidet esse
legendum. Neque ignoto plerū/
q; exercitationis gratia poni & poe
ticas historias.Enim particula mi/
hi huic sensui deesse uidetur.Supe
rioris nanq; dicti rationem reddit
Fabius.Et similiter copula est ascri
bēda.ac historicas.c.littera ascripta
legēdum.hoc modo. Neque enim
ignoro plerunq; exercitationis gra/
tia poni & poeticas & historicas.Sic
autem legendum esse facile quæ se/
quuntur exempla declarant. Vt
Priami uerba apud Achillem.Priā
mi uerba ad Achillem quibus He/
ctoris cadauer rogat q plene uider
cupit: legat uigesimumtertiū Ilia/
dos librū.Quibus aūt uerbis Sylla
fuerit usus in deponenda in conci/
one dictatura in ipsius uita scribit
Plutarchus. Vt apud Ciceronem
pro Cęlio in Clodiam & Cæcus Ap
pius & Clodius frater.ille in castiga
tionem.hic in orationem morum
compositus alloquitur. Qui ora/
tionem Ciceronis pro Cælio lege/
rit:facile diiudicabit & rationem o
prima littera expuncta.& amorum
a littera ascripta esse legendum.
Vt cum Apud Cæsarem consul
tatio de pœna Theodoti ponitur.
Hæc quoq; materia de historia est
sūpta de qua in cōmētariis Cæsaris
plura.Theodotus autē rhetor fuit

Nam quæ i aliis libertas est:in aliis licentia uocatur. Et qui/
busdam sufficit auctoritas:quosdam ratio ipsa ægre tuetur:
Ideoq; longe mihi uidetur difficillimæ prosopopœiæ: in q/
bus ad reliquū suasoriæ laborem:accedit etiā personæ diffi/
cultas.Nāq; illud idem aliter Cæsar.aliter Cicero.aliter Ca/
tō suadere debebit. Vtilissima uero hæc exercitatio: uel qđ
duplicis ē operis:uel quod poetis quoq;:aut historiaꝝ quo/
q; futuris scriptoribus plurimum confert. Verum & oratori
bus necessaria. Nam sunt multæ a græcis latinisq; cōpositæ
oratiōes:quibus alii uterentur:ad quorum cōditionē uitāq;
aptanda:quæ dicebātur fuerūt.an eodem mō cogitauit: aut
eandem personam iduit Cicero cum scriberet.Cn.Pompeio
& cum.C.Domicio cæterisue:ac non uniuscuiusq; corū for/
tunam.dignitatem.res gestas ītuitus: omnium etiam qbus
uocem dabat:imaginem expressit:ut melius quidem:sed ta/
men ipsi dicere uiderentur: Nec minus uitiosa est oratio:si
ab homīe:q̄ si a re cui accōmdari debuit:dissidet:Ideoq; Ly/
sias optime uidetur in his quæ scribebat indoctis:seruasse ue
ritatis fidem.Enim uero præcipue declamatoribus cōsiderā
dum est:quid cuiq; personæ coueniat:qui paucissimas cōtro
uersias ita dicunt:ut aduocati.plerūq; filii.patres diuites. se
nes.asperi.lenes.auari deniq;.superstitiosi. timidi. derisores
fiunt:ut uix comœdiarū actoribus plures habitus in ꝓnunci
ando cōcipiendi sint:q̄ his in dicendo:quæ omnia uideri pos
sunt ꝓsopopœiæ:quas ego suasoriis subieci:quia nullo alio
ab his q̄ persona distant:q̄q̄ hoc aliquando etiam ī cōtrouer
sias ducitur:quæ ex historiis cōpositæ certis agentium nomi
nibus cōtinentur.Neq; ignoro plerunq; exercitationis gra/
tia poni & poeticas historias:ut Priami uerba apud Achilē:
aut Syllæ dictaturam deponentis in cōcione.Sed hæc ī par/
tem cædent trium generum:in quæ causas diuisimus.Nam
& rogare.indicare.rōnem reddere:& alia de quibus supra di
ctum est:uarie atq; ut res uult in materia iudiciali.deli bera/
tiua.demonstratiua solemus.Frequentissime tamen ī his uti
mur ficta ꝑsonarū:quas ipsi substituimus oratione:ut apud
Ciceronem pro Cælio in Clodiam:& Cæcus appius:& Clo/
dius frater:ille in castigationem:hic in rationem morum cō/
positus alloquitur:solent in scholis fingi materiæ ad delibe/
randum similiores cōtrouersiis:& ex utroq; genere cōmixtæ
ut cum apud.C.Cæsarem cōsultatio de pœna Theodoti po/
nitur.Cōstat enim accusatione & defensiōe causæ:qđ ē iudi/
cialiū ꝓpriū.permixta aūt est & utilitatis ratio:an ꝓ Cæsa/
re fuerit occidi Pōpeiū.an timēdū a rege bellū:si Theodotus
sit occisus.an id mīme opportunū hoc tpe & ꝑiculosū.& cer
te lōgū sit futurū.Q uærit & de honesto.deceat ne Cæsarē

ultio Pompeii.an sit uerendũ:ne peiorẽ faciat suarum ptiũ causam:si Pompeiũ idignũ morte fateatur. Quod genus accidere etiam ueritati potest. Non simplex aũt suasorias error in plerisq; declamatoribus fuit: qui dicendi genus in his diuersum: atq; ĩ totum illi iudiciali cõtrariũ esse existimauerunt. Nã & pricipia abrupta: & concitatam semper orationem: & i uerbis effusiorẽ: ut ipsi uocant: cultum affectauerunt: & earũ breuiores utiq; cõmentarios q̃ legalis materiæ facere elaborarunt. Ego porro uti prohœmio uideo nõ utiq; opus esse suasoriis propter quas dixi supra cãs: ita cur initiũ furioso sit exclamãdũ: nõ intelligo: cũ ppposita consultatiõe rogatus sententiã: si modo est sanus: nõ quæritet: sed q̃maxime põt ciuili & humano ingressu mereri assensũ daliberantis uelit. Cur igitur torrẽs: & utiq; equaliter cõcitata sit in ea dicentis oro: Cum uel præcipue moderationem rõnẽq; cõsilia desiderent: Neq; ego negauerim sæpius subsidere in cõtrouersiis impetum dicendi phœmio. narratione. argumẽtis: quæ si detrahas: id fere superest: quo suasoriæ cõstant. Uerũ id quoq; æqualius erit: nõ tumultuosius atq; turbidius. Uerborũ autẽ magnificentia nõ ualidius est affectanda suasorias declamantibus: sed contigit magis. Nã & personæ fere magnæ fingentibus. placent regum. pricipum. populi. senatus: & res ãpliores: ita cũ uerba rebus aptentur: ipso materiæ nitore clarescunt. Alia ueris consiliis ratio est. Ideoq; Theophrastus q̃maxime remotum ab oĩ affectatione ĩ deliberatiuo genere uoluit eẽ sermonẽ: secutus ĩ hoc auctoritatẽ præceptoris sui: q̃q̃ dissentire ab eo non timide solet. Nãq; Aristoteles idoneã maxĩe ad scribẽdũ demõstratiuã. proximãq; ab eo iudicialẽ putauit: uidelicet quoniã prior illa tota eẽt ostẽtatiõis. hæc secũda egeret artis uel ad fallẽdũ: si ita poposcisset utilitas. cõsilia fide prudẽtiaq; cõstarẽt. Quibus in demõstratiua cõsẽtio. Nã & oẽs alii scriptores idẽ tradiderũt. In iudiciis ãt cõsiliisq; secũdũ cõditionẽ ipsius: quæ tractabit̃ rei accõmodãdã dicẽdi credo rõnẽ. Nã & philippicas Demosthenis iisdẽ qbus habitas in iudiciis orõnes uideo emĩere uirtutibus. Et Ciceronis sẽtẽtiæ & cõciões nõ minus clarũ q̃ ẽ i accusatiõib9 ac defẽsiõibus eloquẽtiæ lumẽ ostẽdũt. Dicit tamẽ de suasoria idẽ hoc mõ. Tota aũt oro simplex & grauis: & sẽtẽtiis debet ornatior esse q̃ uerbis. Usũ exẽplorum nonnulli materiæ magis cõuenire merito fere oẽs cõsentiunt: cũ plerũq; uideant̃ respõdere futura præteritis: Habeat̃q; experimentũ uelut quoddã rõnis testimoniũ. Breuitas quoq; aut copia nõ genere materiæ: sed mõ cõstãt. Nã ut i cõsiliis plerũq; simplicior quæstio ẽ: ita sæpe i causis minor. Quæ oĩa uera eẽ sciet: siqs nõ orõnes mõ: sed historias etiã (Nãq; i his cõciões atq; sẽtentiæ plerũq; suadẽdi ac dissuadẽdi fũgunt̃ officio) legere maluerit: q̃ in cõmentariis rhetorum cõ

Chius q psuasit Ptolemeo: ut pompeum curaret iterficiendum ea usus sententia Hominem mortuum nõ mordere. Non simplex autẽ suasorias error. Circa præpositio ẽ ascribenda: ut legatur. circa suasorias. Earum breuiores utiq; commentarios: q̃ legalis materiæ facere elaborarunt. Legalis quidem legitur. Sed cum de toto iudiciali genere uerba faciat forsitan iudicialis rectius legeretur. Huic autem correctioni Fabius ipse paulo post accedere uidetur. Sic enim scribit. Inueniet enim nec in consiliis abrupta initia & cõcitatius sæpe in iudiciis dictũ. & uerba apta rebus i utroq; genere. & breuiores aliquando causarum orationes q̃ sententiarum. Ita cur initium furioso sit exclamãdũ non intelligo. Ne hic quidẽ locus errore caret q̃uis sic fere legatur. mihi autem pro furioso uidetur esse legendum furiose.

Cũ proposita consultatione rogatus sententiã: si modo est sanus: non quæritet. Quiritet prima cũ i littera scripta legendum est nõ quæritet: ut in exẽplaribus scriptum deprehẽdit̃. Est autem quiritare Quiritũ fauorem summo clamore implorare. Ideoq; Theophrastus q̃ maxime remotum ab omni affectione in deliberatiuo genere uoluit esse sermonẽ. Pro affectione mihi uidetur legẽdum esse affectatione. Aperte enim significat Fabius ex sententia Theophrasti atque Aristotelis uerborum effusiorem cultum in consultationibus ac deliberationibus nõ esse affectandũ.

Accommodãdam dicendi credo orationem. Rationem legend um esse satis constat.

Et Ciceronis sentẽtiæ & cõciones. Ciceronis sententias Fabius uocat orationes quas Cicero in senatu habuit. cõciones uero quas ad populum: qualis fuit pro lege Manilia. Tota autẽ oratio simplex & grauis. Hæc i partitionibus oratoriis leguntur. Usum exemplorum nonnulli materiæ magis conuenire merito fere omnes consentiunt. Aut non particula est expungenda. aut ulli legendum. ut sit aut nulli materiæ aut non ulli:

senescere. Inueniet enim nec in consiliis abrupta initia: & concitatius sæpe in iudiciis dictū: & uerba aptata rebus in utroq; genere: & breuiores aliquando causarum orationes q̄ sententiarum. Ne illa qdem ī iis uitia deprehendet: qbus quidam declamatores laborant: quod & cōtra sentientibus inhumane conuiciantur: & ita plerūq; dicūt: tanquam ab iis q deliberant utiq; dissentiant. Itaq; obiurgantibus similiores sūt q̄ suadentibus. Hæc adolescentes sibi scripta sciant: ne aliter q̄ dicturi sint: exerceri uelint: & in dissuadendis morentur. Cæteꝝ cū aduocari cœperint ī cōsilia amicorum. dicere sententiam in senatu. suadere siquid consulet princeps: quod præceptis fortasse non credūt: usu docebūtur.

De partibus causarum iudicialium.

n Vnc de iudiciali genere quod est præcipue multiplex: sed officiis constat duobus intentōis ac depulsionis: cuius partes: ut plurimis auctoribus placuit: qnque sunt prohœmium. narratio. probatio. refutatio. peroratio. His adiecerunt quidam partitionem. propositionem. excessum: quarum priores duæ probationi succedunt. Nam proponere qdem quæ sis probaturus necesse est: sed & concludere. Cur igitur si illa par causæ est: non & hæc sit? Partitio uero dispositōis est species. ipsa dispositio pars rhetorices: & per omnes materias totumq; earū corpus æq̄liter fusa: sicut inuentio. elocutio. Ideoq; eam non orationis totius partē unam esse credendū ē: sed quæstionū etiam singularū. quæ est quæstio in qua non promittere possit orator: quid primo. qd secundo. qd tertio sit loco dicturus? quod est proprium partitiōis. Quam ergo ridiculū ē quæstionem qdem speciem esse probatiōis: partitionem autem quæ sit species quæstionis partem totius orationis uocari? Egressio uero uel qd usitatius esse cœpit excessus: siue est extra cām non pōt esse pars causæ: siue est in causa: adiutorium uel ornamentum partium earum est: ex qbus egreditur. Nam si quicquid in causa est: pars causæ uocabitur: cur non argumentum. similitudo. locus communis. affectus. exempla partes uocentur? Tamen nec iis assentior: qui detrahunt refutationē tanq̄ probatiōi subiectam: ut Aristoteles. Hæc enim est quæ constituat. illa quæ destruat. Hoc quoq; idem aliquatenus nouat: ꝙ prohæmio nō narrationē subiūgit: sed propositionem. Verū id facit: quia propositio genus. narratio species uidetur: & hac non semper. illa semper & ubiq; credit opus esse. Verum ex his quas constitui partibus: non ut qcq; primū dicendū: ita primum cogitandum est. Sed ante omnia intueri oportet quod sit genus causæ. qd in ea quæratur. quæ prosint: quæ noceant. deinde quid confirmandum sit atq; refellendum sit. tum quomodo narrādū. Expositio enim probationum est præparatio: nec esse utilis potest: nisi prius constiterit: qd debeat de probatione ꝓmittere. Postremo ītuēdū queadmodū iudex sit conciliandus. nec enim nisi totis causæ partibus diligenter īspectis scire possimus: qualē nobis facere animū cognoscentis expediat. seuerum an mitem. concitatum an remissum. aduersū gratiæ an obnoxium. Nec ideo tamen eos probauerim: qui scribendū quoq; prohœmiū nouissime putant. Nam ut conferri materiā oēm: & quid quoq; sit opus cōstare debet: anteq̄ dicere aut scribere ordiamur:

quod in idem recidit.

Et in dissuadendis morent. Pro dissuadēdis mihi desuescendis legēdū uidet: pinde ac si diceret dediscendis.

n Vnc de iudiciali genere. Iudicialiū cāꝝ diuisionē ita subiicit: ut uarias priscoꝝ rhetorū de eaꝝ ptibus opiniones exponat: qbus ꝗ nō assentit pspicue refellit. Sed officiis cōstat duobꝰ itentōis ac depulsionis. Intētio ē orō q̄ crimen debitūue alicui obiiciēs. Depulsio ē orō q̄ crimē debitūue obiectum repellimus. Quæ ē qō in q̄ nō promittere possit orator. Cū dicti supioris assignet rōnē: nā ꝗpticula mihi ascribēda uī ut legat. Quænāq; est qō. Sed ante omnia ītueri oportet. quid sit causæ genus Quod nō quid legendū eē facile est uidere. Nō. n. qd sit causæ genus cōsiderat oraror: cū sibi agēda cā ꝓpōit: sed qd sit causæ ipsius ꝓpositæ genus hoc ē demōstratiuū an deliberatiuū an iudiciale.

Quid ī ea quærat. hoc ē quæ sit ī ea quæstio & status. Nā ut conferri materiā oēm & quid quoq; sit opus cōstare dbet. Oportet uerbum mihi uidet ascribēdū nec nō loco ablatiuus adiiciendus hoc mō. Nā ut cōferri materiā oēm oportet & quid quoq; loco sit opus cōstare. Hoc aūt idē & Cicero ī primo rhetoricoꝝ præcipit. In rhetoricis āt ad Hereniū puerse de exordiis prius q̄ de statibus præcepta traduntur: Ex quo uel solo facile colligitur opusculū illud nō esse Ciceronis.

ita incipiendum ab iis quæ prima sunt. nam nec pingere q̃s q̃ aut fingere cœpit a pedibus. Nec deniq; ars illa consumat̃ ibi: unde ordiendũ est. Quid fiet alioqui si spacium compo nendi orationẽ stilo non fuerit? nõne nos hæc inuersa cũsue tudo deceperit? Inspicienda igitur materia est quo præcipimus ordine. scribenda quo dicimus.

De generibus

c Aeterum causa omnis: in qua pars altera agentis est: altera recusantis: aut unius rei controuersia constat: aut plurium. Hæc simplex dicitur: illa coniuncta. Vna controuersia est per se furti. per se adulterii. plures aut eiusdem generis: ut in pecuniis repetundis. aut diuersi: ut siquis sacrilegii & homicidii simul accusetur: quod nunc in publicis iudiciis non accidit: quoniam pretor certa lege sortitur. principum autem & senatus cognitionibus freq̃uẽs ẽ & populi fuit. priuata quoque iudicia sæpe unum iudicem habere multis & diuersis formulis solent. nec aliæ species erunt: etiam si unus a duobus dũtaxat eãdem rem atque ex eadẽ causa petet: aut duo ab uno: aut plures a pluribus: quod accidere in hæreditariis litibus interim scimus. quia q̃uis in multis personis causa tamen una est: nisi conditio personarum quæstiones uariauerit. Diuersum his tertiũ genus quod dicitur cõparatiuum: cuius rei tractatus in parte causæ freq̃uẽs est: ut cum apud centumuiros post alia quæritur & hoc. uter digni or hæreditate sit. Rarum est autem ut ĩ foro iudicia propter id solum cõstituantur: sicut diuinationes quæ fiũt de accusatore constituendo: & nonnunq̃ inter delatores: uter premiũ meruerit. Adiecerũt quidam numero mutuam accusationẽ quæ ἀντικατηγορία uocatur: aliis uidelicet succedere hãc quoq; comparatiuo generi existimãtibus: cui similis erit petitionum inuicem diuersarum: quod accidit uel frequentissime. Id si & ipsum uocari debet ἀντικατηγορία (nã ꝓprio caret nomine) duo ergo erũt genera eius: alterũ quo litigatores idem crimen inuicem intentant: alterum quo aliud atq; aliud. Cui & petitionum conditio par est. Cum apparuerit genus causæ: tum intuebimur: negetur ne factum: quod intenditur: an defendatur. an alio nomĩe appelletur. an a genere actionis: unde sũt status.

Quid & quæ sit ratio. iudicatiõ: cõtinẽs: & q̃tenus necessaria

h Is inuentis intuendum deinceps Hermagoræ uidetur: quid it quæstio. ratio. iudicatio: continens: idest συνέχον: uel ut alii uocant firmamentum. Quæstio latius intelligitur oĩs de qua in utrãq; partem uel in plures dici credibiliter põt. In iudiciali autem materia dupliciter accipienda ẽ:

Nec denique ars illa cõsumatur ibi unde ordiendum est: Vlla legẽdum esse nemo dubitat.

c Aeterũ causa omnis. Causarum iudicialium diuisionem ita subiicit Fabius: ut multa iis adiiciat: quæ a Cicerone uariis in locis de hac eadem re traduntur. Quoniam prætor certa lege sortitur. Hoc ẽ prætor determinata lege de homicidio uel sacrilegio similibusue iudicia constituit Priuata quoq; iudicia sæpe unũ iudicem habere multis & diuersis formulis solẽt. Formulæ dicunt̃ cõceptiones quædam petitionũ: qui nunc libelli uulgo appellant̃. Vnde & formularii sunt dicti. Sicut diuinationes: quæ fiũt de accusatore constituendo. Diuinatio: ut inquit Pædianus dicitur oratio in qua nõ de facto quæritur coniecturas: sed de futuro: quæ est diuinatio: qualis est prima in uerrẽ. uter debeat accusare Cicero an Cecilius. Alii ideo putant diuinationem dici: quod iniurati iudices in eiusmodi causa sedeant: & quod uelint decernere de utroq; possint. alii quod res agatur sine testibus & sine tabulis & his remotis argumenta sola sequantur iudices & quasi diuinent. Quæ ἀντικατηγορία uocatur. ἀντικατηγορία recriminatio trãsferri potest. Sed dicitur mutua accusatio: cuius duas esse species Fabius perspicue exponit. Duo ergo erunt genera eius. Ergo particula ut redundans mihi uidetur expungenda. Cui & petitionum condicio par est. Par littera. s. erasa legẽdum esse manifestius est: q̃ ut sit admonendum. An a genere actionis. Vnde sunt status. Repellatur ascribendum est: ut sit An a genere actionis repellatur.

h Is iũetis. Hermagoræ diligẽtis q̃dẽ rhetoris affectatã subtilitatẽ ac ĩ particulas nimiũ minutas cõcisionẽ, primũ exponit Fabius. deĩde rep̃hendit adeo apte ut nihil enarratõe sit opus. Quid sit qõ. Quæ nõ q̃d mihi legẽdũ uĩ. Nõ. n. d̃finitõnẽ qõis rõisq; & q̃ sequũt̃ ĩuestigãdã oratori ut Hermagoras sed esse ĩtuẽdũ quæ in causa ꝓposita sit quæstio: q̃ rõ & quæ sequũt̃. Vt ãt hæc oratori sunt cõsiderãda: sic rhetori definienda. Quæ

ſtio latius intelligitur omnis. Quæſtio ut inquit Boethus eſt in dubitationem ambiguitatemque adducta propoſitio: ut ſi quæratur An terra ſit nec ne rotunda.

Et ſpeciem in ſpecies diuidi conuenit. Dialectici quidem in indiuidua ſpeciem diuidunt. in alias uero ſpecies diduci non poſſe aiunt: niſi loco generis ponatur: ut animal corporis animati ſpecies: in hominem. leonem. equū diuiditur. Homo uero in alias ſpecies diuidi nō poteſt. Cæterum Fabius ſpeciem pro genere poſuiſſe uidetur. Hanc igitur quæſtionem ueluti principalem ζητημα uocant. ζητημα quæſtio dicitur απο του ζητειν hoc eſt a quærendo. Hoc αιτιον dicitur. αιτιον cauſa trāſfertur ut αιτια. Sūt enim eiuſdem rei nomina diuerſa: q̄q̄ nonnulli aſſerant ea differre. Sed Fabius eorum opinionem im ꝓbare uidet̃. κρινομενον autem iudicatio. κρινομενον ad uerbum interpretatur iudicatū απο του κρινειν hoc eſt a iudicando. Vt in eo qui cū adulteram deprehenſam occidiſſet. Hoc uidetur eſſe thema declamatorium. tametſi uera quoque cauſa forſitan fuit. Lege enim cauetur: ut qui adulterum cum adultera deprehenderit: dum utrunque corpus interficiat: ſine fraude ſit. Quidā adulterum cum adultera deprehenſum domi interficere non potuit. adulterā autem e ueſtigio interfecit. Adulterum deinde in foro inuentum occidit. συνεχον autem quod ut dixi. συνεχον proprie continens interpretatur. Nam συνεχω contineo ſignificat. uariis autem nominibus a lati

altero modo quo dicimus multas quæſtiōes habere cōtrouerſiā: quo etiam minores omnes complectimur: altero quo ſignificamus ſummam illam: in qua cauſa uertitur. de hac nunc loquor: ex qua naſcit̃ ſtatus: an factum ſit. quid factum ſit. an recte factū ſit. Has Hermagoras & Appollodorus & alii plurimi ſcriptores proprie quæſtiōes uocant. Theodorus: ut dixi: capita generalia: ſicut illas miores: aut ex illis pēdentes ſpecialia. Nam & quæſtionem ex quæſtione naſci: & ſpeciem in ſpecies diuidi cōuenit. Hanc igitur quæſtionē ueluti principalem uocant ζητημα. Ratio autem eſt: qua id quod factum eſſe conſtat defenditur. & cur non utamur. eodē quo ſunt uſi fere omnes exemplo: Horeſtes matrem occidit. Hoc conſtat. dicit ſe iuſte feciſſe. ſtatus erit qualitatis. quæſtio an iuſte fecerit. Ratio ꝙ Clytemneſtra maritū ſuū patrem Horeſtis occidit: hoc αιτιον dicitur. κρινομενον autem iudicatio. an oportuerit nel nocētem matrem a filio occidi. Quidam diuiſerūt αιτιον & αιτια: ut eſſet altera propter quā iudicium conſtitutum eſt: ut occiſa Clytēneſtra. altera qua factum defendit̃: ut occiſus Agamemnon. Sed tāta eſt circa uerba diſſenſio: ut alii αιτια cauſam iudicii. αιτιον autem facti uocent. alii eādem ī contrarium uertant. Latinorum quidam hæc initium & rationem uocauerunt. quidam utrunq; eodem nomine appellant. Cauſa quoq; ex cauſa: ideſt αιτιον ex αιτιου naſci uidet̃: quale eſt occidit Agamēnonē Clytēneſtra: quia ille filiā cōmunem imolauerat: & captiuā pellicem adducebat. Idem putant & ſub una quæſtione plures eē rationes: ut ſi Horeſtes & alteram afferat cauſam matris necatæ: quod reſponſis ſit īpulſus. Quot aūt cauſas faciendi totidem iudicatiōes. Nā & hæc erit iudicatio. an reſponſis parere debuerit. Sed & una cā plures habere quæſtiones & iudicationes (ut ego arbitror) pōt: ut in eo qui cum adulterā deprehenſam occidiſſet: adulterum qui tum effugerat: poſtea in foro occidit. Cā eſt una. adulter fuit. quæſtiones & iudicationes. an illo tempore. an illo loco licuerit occidere. Sed ſicut cum ſint plures quæſtiones: omneſq; ſuos ſtatus habeāt: cauſæ tamē ſtatus unus ſit: ad quem referantur omnia: ita iudicatio maxime propria: de qua pronunciatur συνεχον autem quod: ut dixi: continens alii: firmamentum alii putant. Cicero firmiſſimam argumentationē defenſoris & appoſitiſſimam adiudicationem: Quibuſdam id uidetur eſſe: poſt quod nihil quærit̃: quibuſdam id quod ad iudicationē firmiſſ ā affertur. Cauſa facti non in omnes controuerſias cadit. Nā quæ fuerit cauſa faciēdi ubi factum negatur: aut ubi cauſa tractat̃: negant eodem loco eſſe iudicationem: quo quæſtionem: idq; & ī rhetoricis Cicero & in partitionibus dicit. Nam & in coniectura ē quæſtio: ex illo factū nō factū. an factū ſit. ibi ergo iudicatio: ubi qō: qa in eadē re prima quæſtio & extrema diſceptatio. At ī q̄litate matrē Horeſtes occidit. recte nō recte. an recte occiderit. qō. nec ſtati iudicatio: quādo ergo: illa patrē meū occiderat. ſed nō iō tu matrē debuiſti occidere. an debuerit. hic iudicatio. Firmamētū āt uerbis ipſius ponam:

si uelit Horestes dicere eiusmodi animū matris suæ ī patrem suum. in se ipsum:ac sorores.in regnū.ī famā generis:ac familiæ:ut merito ab ea pœnas liberi sui potissimū petere debuerint. Vtunt alii & talibus exemplis q bona paterna cōsūpserit ne cōcionet.in opa publica consūpsit.quæstio.an qsqs consūpserit:prohibēdus sit.iudicatio: an qui sic:uelut in cā militis Arunci:qui Lusium tribunū uim sibi inferētem interfecit.quæstio an iure fecerit.ratio.quod is uim afferebat.iudicatio.an indemnatū.an tribunū a milite occidi oportuerit. alterius ēt status quæstionē:alterius iudicationē putāt.Q uæstio q̄litatis. an recte Clodiū Milo occiderit.iudicatio cōiecturalis.an Clodius insidias fecerit. ponūt & illud sæpe causam in aliquā rem dimitti: quæ nō sit propria quæstionis:& de ea iudicari a quibus multū dissentio Nam & illa quæstio.an omnes q paterna bona consūpserint:concione sint prohibendi:habeat oportet suā iudicationē.ergo nō alia quæstio.alia iudicatio erit:sed plures qōnes & plures iudicatōes.Q uid? nō in cā Milonis ipsa cōiectura referat ad qualitatē.Nam si est insidiatus Clodius:sequitur ut recte sit occisus.Cū uero in aliquam rem missa causa ē: recessum est a quæstione:quæ erat cōstituta.hic quæstio:ubi iudicatio est.Paulū in his secum etiam Cicero dissentit.Nā ī rhetoricis:quēadmodū supra dixi: Hermagorā ē secutus. in topicis ex statu effectā cōtentionem κρινομενον existimat:idq; Trebatio: qui iuris erat consultus:alludens:de q̄ re agit appellat.quibus id contineatur:continentia quasi firmamenta defensionis:qbus sublatis defensio nulla sit.At in partitionibus oratoriis firmamentum:quod opponitur defensioni.quia continens quod primum sit: ab accusatore dicat.ratio a reo.ex rōnis & firmamēti quæstione disceptatio sit iudicationū. Verius igitur & breuius q statū & cōtinens & iudicationem eē uoluerūt.cōtinens autem id eē:quo sublato lis esse non possit. hoc mihi uidet utrāq; causā cōplecti:& q Horestes matrē:& q Clytæmnestra Agamemnonē occiderit.Idē iudicationē & statū consētire sēper existimāt.Nec enī aliud eorum rōni conueniēs fuisset. Verꝝ hæc affectata subtilitas circa noīa reꝝ ābitiose laboret a nobis in hæc assūpta solū:ne paꝝ diligēter inq̄sisse de ope:quod aggressi sumus:uideremur.Siplicius aūt īstituēti nō est necesse p tā minutas reꝝ pticulas rationem dicendi cōcidere.Q uo uitio multi qdē laborauerūt:præcipue tamē Hermagoras uir alioqn subtilis:& ī plurimis admirādus: tātū diligentiæ nimiū sollicitæ:ut ipsa eius reprehēsio laude aliq̄ nō īdigna sit.Hæc aūt breuior & uel ideo lucidior multo uia:nec discētē p ābages fatigabit:nec corpus orōnis ī parua momēta diducendo cōsumet.Nā q̄ uiderit quid sit quod ī cōtrouersiā ueniat.qd in eo & p quæ uelit efficere pars diuersa.quid nr̄a:quod in primis ē intuendū: nihil eorū ignorare de qbus supra diximus poterit. Nec est fere q̄sq̄ mō nō stultus:atq; ab omi prsus usu dicendi remotus:qn sciat:& qd litem faciat:quod ab illis causa uel continēs dicit:& quæ sit inter litigantes quæstio:& de quo iudicari oporteat:quæ oīa idē sūt.Nā & de eo quæstio est:quod ī cōtrouersiā uenit:& de eo iudicat de quo quæ-

nis rhetoribus appellatur

Quibusdam id quod ad iudicationem firmissimā affert. Firmissimum legendum esse constat.

Aut ubi causa tractatur. At legendum est quis exemplaria refragentur: ita sensu exposcente.

Iudicatio an qui si uelut ī causa militis Aurūci Sic littera.c.ascripta legendum esse facile sensus indicat:ut sit An qui sic consumpserit. Velut in causa militis Aurunci. Hoc thema declamatoriū sūptū est de historia.de qua Cicero in oratione p Milone. Extat autem & Fabii super hoc declamatio. Cuius hoc est thema. Bello cymbrico miles Marianus stuprum sibi inferre conantem tribunū militum propinquum Marii occidit. Reus est cædis apud iperatorē. Quid non in causa Milonis ipsa coniectura referatur ad qualitatem. Refertur,a littera expuncta legendum uidetur. In topicis ex statu effectam contētionem κρινομενον existimat. Cicero in topicis sic inquit. Sed quæ ex statu contentio efficitur eam κρινομενον græci uocāt. mihi placet quoniam quidem ad te scribo: qua de re agitur uocari. Quibus autē hæc qua de re agitur continetur: continentia uocentur: quasi firmamenta qbus sublatis defensio nulla sit. Verius igit & breuius qui statum & continens & iudicationem esse uoluerunt. Idem pronomen forsitan est ascribēdum: ut legat. Idem esse uoluerūt. Innuit enim Fabius statum & continens & iudicationem q̄uis nomina sint diuersa: idem tamen significare. Nec corpus orationis in parua momenta deducendo cōsumet. Diducēdo legēdū ē:ut ītelligat diuidēdo

Nec tamen hoc præcipiendum est. Tam ultimis duabus litteris erā sis legendum esse:q̄ particula quæ sequitur eiq; respondet:facile declarat. Aut certa si digressi fuerimus. Certe legēdum esse clare patet. Admonet autem Fabius omnia quæcunq; ab oratore dicuntur:ad iudicationem esse referenda.

Raphaelis Regii in deprauatiões quarti libri oratoriæ Quintiliani institutionis annotationes.

P Erfecto.M.Victori. Attentum maxime reddit lectorem hoc ꝓlogo Fabius dicens & maiorem sibi sollicitudinē iniunctā q̄ quæ iudicium hominū mereatur:& quæ sequuntur maiora ac difficiliora iis esse:quæ in superioribus libris sūt tradita. Idcircoq; se merito hoc loco potissimū inuocare numen Domitiani Imperatoris:ut sibi dexter ac ꝓpicius adesse uelit. Primus aūt huius præfatiōis sensus ita mihi confusus esse uidetur:ut uix percipi possit:nisi unius uerbi emendatione illustretur. ac quæ legatur non quale. Si aūt emereat quoq; legeretur nihil ambiguitatis sensus haberet. Maiorē enim sollicitudinem sibi ait accessisse: q̄ quæ iudicium humanū mereatur: hoc est quæ nō ab hominibus: sed ab ipso Domitiano qui deus appellari uolebat:sit iudicanda. Cū uero mihi domitianus Augustus sororis suæ nepotum delegauerit curam. Falluntur hoc loco quidā qui asserunt Fabium Quintilianum a Domitiano imperarore nepotibus sororis suæ curatorem datum:longamq; de tutore atq; curatore narrationem a iureconsultis sumunt. Hoc enim Fabius non ait. Sed curā nepotum instituendoꝶ sibi ab imperatore fuisse demandatā scribit. Hinc uero:ut alia omittam:aperte colligit̄:expositiones eas in quibus istiusmodi ineptiæ leguntur:minime ad Laurentium Vallam acerrimo iudicio uirum esse referendas.

Quod si nemo mirat̄ poetas maximos sæpe fecisse. Hac elegātia sæpenumero latini oratores utūtur: ut uerbū facio cū alio uerbo quod per se foret sensui satis: coniungāt: ut hoc loco:fecisse ut inuocarent:satis esset si diceret inuocasse. Sic uero elegantius effertur. Cicero in Catone maiore. Inuitus feci ut. C. Flaminium eiicerem e senatu. pro eo quod est Inuitus eieci. Quo primum. Sic quidem legitur:sed cum primum mihi elegantius legi uideretur. Ipsum quoque in primis. Que non quoque legendum est:ne potius fugillare imperatorem:q̄ ipsi adulari uideatur. Domitianus autem & deus haberi & nuncupari uolebat:ut Sueto

stio est. Sed non perpetuo intendimus in hæc animum & cupiditate laudis utcūque acquirendæ uel dicendi uoluptate euagamur:quādo uberior semper extra causam materia ē. quia in cōtrouersia pauca sunt. extra omnia:& hic dicitur de iis quæ accepimus. illic de quibus uolumus. Nec tā hoc præcipiendum est:ut quæstionem. continens. iudicationem iueniamus. (Nam id quidem facile est) q̄ ut itueamur semper aut certe si digressi fuerimus saltem respiciamus:ne plausū affectantibus arma excidant. Theodori schola ut dixi oīa refert ad capita. his plura intelliguntur. Vno modo sūma quæstio:Item ut status. altero cæteræ quæ ad sūmā referant̄. tertio propositio cum affirmatiōe:ut dicimus:caput rei est apd̄ Menandrum In uniuersum autē: qcqd ꝓbandum est:erit caput:sed id maius aut minus. Et quoniam quæ de his erant a scriptoribus artium tradita uerbosius etiam q̄ necesse erat:exposuimus:Præterea quæ ptes eēnt iudicialiū causaꝶ dictū ē:ꝓxius liber pria & exordia cōcipiet.

M. Fabii Quitiliani de istitutiōe oratoria liber quartus.

Erfecto Marce Victori operis tibi dedicati tertio libro:& iam q̄rta fere laboris parte trāsacta: nouæ insuper mihi diligentiæ causa & altior sollicitudo:q̄ quale iudicium hominum emeret accessit. adhuc enim uelut studia iter nos cōferebamus:& si parum nostra institutio ꝓbaretur a cæteris: cōtenti fore domestico usu uidebamur:ut tui meiq; filii disciplinam formari satis putaremus. Cū uero mihi Domitiānns augustus sororis suæ nepotū deligauerit curam:nō satis honorem iudiciorum cælestium itelligam:nisi ex hoc oneris quoq; magnitudinē metiar. Quis enim mihi aut mores excolendi sit modus:ut eos nō imerito probauerit sanctissimus censor:aut studia:ne fefellisse in his uideat principem:ut in oībus:ita in eloquētia quoq; eminentissimū? Quod si nemo miratur poetas maximos sæpe fecisse:ut non solum initiis operū suoꝶ musas iuocarent:sed ꝓuecti quoq; lōgius cum ad aliquem grauiorem uenissent locum:repeterēt uota:& uelut noua precatione uterentur. mihi quoq; ꝓfecto poterit ignosci:si quod i initio:quo primū hāc materiam incohaui:non feceram. nunc omnes i auxilium deos:ipsū quoq; i primis:quo neq; præsentius aliud

neq; studiis magis proprium numen est: inuocem: ut quãtũ nobis expectationis adiecit: tantum ingenii aspiret: dexterq; ac uolens adsit: & me qualem esse credidit faciat: cuius mihi religionis non hæc sola ratio quæ maxima est: alioqui sic ꝓcedit ipsum opus: ut maiora præteritis ac magis ardua sint: quæ ingredior. Sequitur enim: ut iudicialium causarũ quæ sunt maxime uariæ ac multiplices: ordo explicetur. quod ꝓhœmii officium. quæ ratio narrandi. quæ probatiõum sit fides: seu proposita cõfirmamus: seu contradicta dissoluimus. quãta uis in perorãdo: seu reficiẽda breui repetitiõe rerꝫ memoria ẽ iudicis: siue affectus quod est longe potentissimum commouendi. De quibus partibus singulis quidam separatĩ scribere maluerũt: uelut onus totius corpis ueriti: & sic quoq; compluris de una quaq; earum libros ediderũt: quas ego omnes ausus contexere prope infinitum mihi laborem prospicio: & ipsa cogitatione suscepti muneris fatigor. Sed durãdum ẽ: quia cœpimus: & si uiribus deficiemur: animo tamẽ perseuerandum.

De exordio.

Quod principium latine uel exordium dicitur: maiore quadam ratione græci uidentur prohœmium nomĩasse: quia a nostris modo initiũ significatur. Illi satis clare partem hanc esse ante ingressum rei: de qua dicendum sit: ostendũt. Nam siue propterea quod οιμη: cantus est: & citharœdi pauca illa quæ ante q̃ legitimum certamen inchoent: emerendi fauoris gratia canunt: prohœmium uocauerunt. Oratores quoque ea quæ priusq̃ causam exordiantur: ad conciliandos sibi iudicum animos præloquũtur: eadem appellatione signarunt. siue quod οιμον iidem græci uiam appellãt: id quod ante ingressum rei ponitur: sic uocare est institutum Certe prohœmium est quod apud iudicem dici priusq̃ causam cognouerit: possit. Vitioseq; in scholis facimus: ꝙ exordio sic utimur quasi causam iudex iam nouerit: cuius rei licẽtia ex hoc est: ꝙ ante declamationem illam uelut imago litis exponitur. Sed in foro quoq; cõtingere istud principiorum genus secũdis actionibus potest. primis quidem raro: nunq̃ nisi forte apud eum cui res aliunde iam nota sit dicimus. Cã principii nulla alia est: q̃ ut auditorem quo sit nobis in cæteris partibus accõmodatior præparemus. Id fieri tribus maxime rebus inter auctores plurimos constat: si beniuolum. attẽtum. docilem fecerimus. nõ quin ista per totã actiõem nõ sint custodienda: sed quia in initiis maxĩe necessaria: ꝑ quæ i animum iudicis: ut procedere ultra possimus: admittamur. Beniuolentiã aut a personis ducimus: aut a causis accipius. sed personarum non est: ut pleriq; crediderint: triplex ratio:

nius refert. Cuius mihi religionis non hæc sola ratio est. Religionem uocat deorum ac Domitiani inuocationem: quam non propter hoc solum fecit hoc loco adhibuisse: quod cura nepotũ sororis Domitiani sibi foret commissa: sed etiam quia maiora præteritis tractare ingreditur: eoque maiori ingenio opus esse. Alioqui sic procedit. Sed particulam ascribendam esse: illud non aduerbium negandi facile ostendit ut legatur. Sed alioqui. hoc est. sed etiam ac præterea. Quæ probationũ sit fides. Probationis duæ sunt partes confirmatio & confutatio. Quanta uis in perorando. concludendo. Duo autem in peroratione fieri solent. Aut enim affectus mouentur: aut breui repetitione eorꝫ quæ dicta sunt: iudicis memoria renouatᷓ. Quidam separatim scribere maluerũt. Qui nam ii fuerint qui separatim de singulis iudicialium causarum partibus scripserint non memini me legisse. Hinc aũt colligit quæ restant præteritis difficiliora esse.

Quod principium latine uel exordium dicitur. Quæ de exordiis a Fabio præcepta traduntur: adeo sunt perspicua atque aperta: dum mendæ absint: ut quisquis in ea aliquam expositionem afferre conatur: in solem lucernam accensam inferre uideatur. Primum autem prohœmium rectius significantiusque a græcis fuisse appellatum q̃ a latinis exordium ostendit. Deinde ad præcepta de exordiis tradenda descẽdit. Prohœmium autem componitur ex hac præpositione græca προ quæ ante significat: & aut οιμη qui cantus dicitur quasi ante cantum & tunc sine aspiratione scribitur. aut οιμος quæ uia interpretatur quasi ante uiam: & tunc cum aspiratione scribitur. Illa uelut imago litis exponitur. Thema & argumẽtum declamationum imaginem litis Fabius uocat. Nã thema illud quod nũc ante declamationes scribitur: solebat in scholis anteq̃ aliquis declamaret prælegi atque exponi: indeque auditores causam cognoscebant. Raro. Nunquã. Sic distinguenda sunt ne copulenᷓ. Est enim correctio eius quod dixerat raro.

Beniuolētiam autem. Aut legendum esse non autem facile quæ sequuntur ostendūt Beniuolentia nanq̄ aut a personis aut a causis conciliatur. Sed ut præcipua in hoc dicentis auctoritas sit. ut aduerbium cum indicandi modo copulari solet. non ita cū subiunctiuo. Quare loco illius sit mihi est uidetur esse legendū. Et impares agentium e cōtra ingeniis. E contra non dici grammatice ne dicam latine nemo est ex eruditioribus qui ignoret. Aut enim e contrario aut contra latine loquētes dicunt. Contra igitur e uocali erasa legēdum est. Quē iusticia sua minime timet. Sic quidem recte legi putatur: ut iusticia sua ad patronum referatur. Sed iusticiæ suæ legendum esse contenderim: ut intelligatur iudex eum patronū libentissime audire quem iusticiæ suæ insidiari minime timet: ut cum dicimus timeo amici sanitati. Iusticia enim religioso iudici maxime cara eē solet. Etenim partis aduersæ patronus. Etiam pro illo etenim legendum esse clare patet. Et ut ea suspecta sint iudici. Et copula est expungenda. Degustanda tamen hæc prohœmio consumanda. Nō particula a librariis prætermissa ascribenda est: ut legatur. non consumanda. In epilogo nanque omnibus uiribus mouentur affectus: qui in prohœmio solum degustantur atque attinguntur. Pluraque augenda. Pleraque legendum esse nemo non uidet Augere autem quæ causæ ꝓsunt ac diminuere quæ nocent: munus est oratoris maxime proprium. Illud causæ. Ea scilicet habere quæ imperiti quoque dicere possint. Et ego pro regina Beronicæ. Multæ fuerunt Beronicæ ægyptiorum regum fere uxores. Hæc uero cuius causam se egisse iudicante ipsa Fabius ait: filia fuit Herodis iudeorū regis: & Agrippæ itidem iudeorum regis soror: quam Ti

ex ligatore: & aduersario: & iudice. Nam exordium duci nōnunq̄ etiā ab actore causæ solet. q̄q̄ enī pauciora de se ipso dicit: & parcius: plurimum tamen ad omnia momēti est in hoc positū: si uir bonus creditur. sic enī continget: ut nō studiū aduocati uideat̄ afferre: sed pene testis fidem. Quare in primis existimet̄ uenisse ad agendum ductus officio uel cognatōis uel amicitiæ: maximeq̄ si fieri pōt reipu. aut alicuius certe nō mediocris exempli. Quod si ne dubio multo magis ipsis litigatoribus faciendum est: ut ad agēdum magna atq̄ honesta rōne: aut etiam necessitate accessisse uideātur. Sed ut præcipua ī hoc dicētis auctoritas sit: si oīs ī subeūdo negocio suspicio sordiū: aut odiorum: aut ābitiōis absfuerit. Ita quædā ī iis quoq̄ cōmēdatio tacita: si nos īfirmos & īpares agentiū e cōtra īgeniis dixerimus: qualia sūt pleraq̄ Messale ꝓhœmia Est enī naturalis fauor ꝓ laborātibus. & iudex religiosus libentissime patronū audit: quē iustitiæ suæ mīme timet. Inde illa ueteꝝ circa occultādā eloquētiam simulatio multū ab hac nostroꝝ tēporū iactatiōe diuersa. Vitādū etiā ne cōtumeliosi. maligni. sup̄bi. maledici ī quēq̄ hominē ordinē ue uideamur: præcipue eorū: qui lædi nisi aduersa iudicū uolūtate nō possūt. Nā in iudicē nequid dicat̄ nō mō palam: sed quod oīo intelligi possit: stultū erat monere: nisi fieret. Etenī partis aduersæ patronus dabit exordio materiā interī cū honore: si eloquētiā eius ac gratiam nos timere fingendo: & ut ea suspecta sint iudici fecerimus. Interim per contumeliā: sed hoc ꝑ q̄raro: ut Asinius ꝓ Vrbiniæ hæredibꝫ Labienū aduersarii patronū īter argumēta causæ malæ posuit. Negat hæc esse ꝓhœmia Cornelius Celsus: q̄ sint extra litē. Sed ego tum auctoritate sūmoꝝ auctorum magis ducor: tū ꝑtinere ad causam puto q̄cquid ad dicentem pertinet: cū sit naturale ut iudices iis quoq̄ libentius audiūt: etiā facilius credāt. Ipsius aūt litigatoris persona tractāda uarie est. Nā tum dignitas eius allegat̄. tum cōmendatur infirmitas. nōnunq̄ cōtingit relatio meritoꝝ: de q̄bꝫ uerecūdius dicēdū erit sua: q̄ aliena laudanti. Multum agit sexus: ætas. cōditio: ut ī fœminis. senibus. pupillis liberos. parētes. cōiuges allegantibus. Nam sola rectū quoq̄ iudicem īclinat miseratio. degustanda tamen hæc ꝓhœmio cōsumanda. Aduersarii uero persona ꝑpe iisdē omnibus: sed e cōtrario ductis īpugnari solet. Nā & potētes sequit̄ inuidia. & humiles abiectosq̄ contemptus. & turpes ac nocentes odiū. Quæ tria sūt ad alienādos iudicū aīos potētissima. neq̄ hæc dicer̄ satis est: q̄d dat̄ ēt īpitis. pleraq̄ augēda aut mīuēda: ut expediet. Hoc. n. oratoris ē. illđ causæ. Iudicē conciliabimus nobis nō tantū laudando eū: quod & fieri cum mō debet: & est tamen parti urtiq̄ cōe: Sed si laudē eius ad utilitatem nostræ causæ cōiunxerimus: ut allegemus ꝓ honestis dignitatē illi suā. ꝓ humilibus iustitiā. pro īfœlicibꝫ misericordiam. ꝓ læsis seueritatē: & similiter cætera. Mores quoq̄ si fieri pōt

tus ut narrat Suetonius unice amauit. De hac uero meminit etiam Iuuenalis in satyra Credo pudicitiam: cũ inquit. Deinde adamas notissimus & Beronices In digito factus prætiosior. Hunc dedit olim Barbarus incestæ. dedit hunc Agrippa sorori. Quænam uero fuerit ea causa cui se Fabius affuisse scribit: non memini me legisse. Aduersarius enim fiduciam partis suæ iactat. hoc est prædicat se iustam habere causam: iusticiæq; cognoscentis magis confidere q̃ cupiditatem timere. Patronus timet cognoscentis uerecundiam. hoc est metuit ne uerecundia motus pro aduersario contra seipsum sententiam ferat. Vt idem in uerrem. Secundam ĩ uerrem actionem Cicero sic exorditur. Quod erat optandum maxime iud. & quod unum ad inuidiam uestri ordinis infamiamq; iudicioꝝ sedandam maxime pertinebat: id non humano consilio sed prope diuinitus datum atque oblatum uobis summo reip. tẽpore uidet. Inueterauit enim iam opinio perniciosa reip. uobisque periculosa: quæ non modo apud exteras nationes: sed omnium sermone percrebruit iis iudiciis quæ nunc sint pecuniosum hominem q̃uis sit nocens: neminem posse damnari. & quæ sequuntur. Ne iudicia trãsferantur. hoc est ne iudicandi ius & potestas ad equestrem ordinem ab senatorio transferat: quod q̃dẽ aliquãdo fuit factũ. Tibe. n. gracchus ut Pædianus refert: legẽ tulit: ut eq̃tes Romani iudicarẽt. Iudicauerũt q̃ p annos trigĩta sine infamia. Post uictor Sylla leges tulit: ut Senatorius ordo iudicaret. & iudicauit per decem annos turpiter. Aurelius deinde cotta legem tulit: ut senatores & equites Romani ac Tribuni ærarii simul iudicarent. Alter autem asper & rarus: quo minatur corruptis accusationem. Septima in uerrem actione sic corruptis iudicibus Cicero minatur. Deliberatum autem est: si res opinionẽ meam: quã de uobis habeo fefellerit: non modo eos persequi: ad quos maxima culpa corrumpendi iudicii: sed etiã illos ad quos conscientiæ contagio pertinebit. Proinde si qui sunt: qui in hoc reo aut potẽtes aut audaces aut artifices ad corrumpendum iudicium uelint esse: ita sint præparati: ut disceptante populo Romano mecum sibi rem uideant futuram. Et si me in hoc reo quem inimicũ Siculi dederunt satis uehemẽtem. satis perseuerantem. satis uigilantẽ esse cognorunt: existiment in iis hominibus: quorum ego inimicicias populi Romani salutis causa suscepero multo grauiorem atque acriorem futurum.

iudicis uelim nosse. Nam prout asperi. leues. iucũdi. graues. duri. remissi erunt: aut assumere in causam naturas eorum q̃ competent: aut mitigare: qua repugnabunt oportebit. Accidit autem ĩterim hoc quoque: ut aut nobis inimicus: aut aduersario sit amicus: qui iudicat: quæ res utriq; parti tractanda est: ac nescio an ei magis in quem uidetur propẽsior. Est enim nonnunq̃ prauis hic ambitus aduersus amicos: aut pro iis quibus cum simultates gerant pronunciandi faciendiq; ĩiuste: ne fecisse uideantur. Fuerunt etiam quidam rerum suarum iudices. Nam & in libris obseruationũ a septimo editis affuisse Ciceronem tali causæ inuenio. Et ego pro regina Beronicæ apud ipsam causam dixi. Similis hic quoq; superioribus ratio est. aduersarius enim fiduciam partis suæ iactat. patronus timet cognoscentis uerecundiam. Præterea detrahenda uel confirmanda opinio: siquam præcipue domo uidebitur iudex attullisse. Metus etiam nonnunq̃ est amouendus: ut Cicero pro Milone ne arma Põpeii disposita cõtra se putarent: Laborauit. nonnunq̃ adhibendus: ut idem ĩ Verrem facit: sed adhibendi modus: alter ille frequens & fauorabilis. ne male sentiat populus romanus. ne iudicia trãsferantur. alter autem asper & rarus: quo mĩatur corruptis accusationẽ. & id quidẽ in concilio ampliore utcunq; tutius. nam & mali ĩhibentur & boni gaudent. apud singulos uero nũq̃ suaserĩ: nisi defecerint omnia: quod si necessitas exigit: non erit iam ex arte oratoria non magis q̃ appellare. Etiam si id quoq; sæpe utile est: aut ante q̃ pronunciet reum facere. Nam & mĩari & deferre etiam nõ orator põt. Si causa conciliandi nobis iudicis materiam dabit: ex hac potissimum aliqua ĩ usũ principii: quæ maxime fauorabilia uidebuntur: decerpi oportebit. Quo in loco Virginius fallitur: qui Theodoro placere tradit: ut ex singulis q̃onibus singuli sẽsus ĩ ꝓhœmiũ cõferãtur. Nã ille nõ hoc dicit: sed ad potentissimas q̃ones iudicem præparãdum: ĩ quo uitii nihil erat: nisi in uniuersũ id præci-

Non magis q̃ appellare: hoc est ad superiores iudices prouocare: quod quidem etiam ab iis qui non sunt oratores optime fieri potest. Appellare autem accusatiuum exposcit sine præpositione. Prouocare uero cum præpositione ut Prouoco ad senatum. Reum facere. Accusare. Peragere autem reum significat damnare. Quo in loco Virginius fallitur. Hinc aperte colligimus eos decipi: qui rhetoricam ad Herenium Virginio putant ascribendam: cum ea quæ a Virginio ipso tradita Fabius ait: in eo opusculo non legantur. Nisi quis forte dicat alia quoq; opera de arte dicendi composita fuisse

Quod nec omnis actio patitur. In primis nanque actionibus ad potentissimas quaestiones iudex praeparari non potest: cum ipsi nondum causa cognita sit. Sed non ante conciliato eius animo. Sic quidem legitur: sed mendose ut mihi quidem uidetur. Nullus enim integer sensus elici potest nisi aut non negandi aduerbium expungatur aut nisi particula: quod quidem mihi magis placet: ascribatur. hoc modo. Sed non nisi ante conciliato eius animo. Nam nisi conciliato iudicis animo asperitatem quaestionum non esse tractandam Fabius praecipit. Committetur. componetur atque tractabitur. Siue quod passi sumus. Quid legēdum est non quod. Sed haec quae supra dixi non mouere tantum animum. Superflue hic animum ascriptum esse facile contenderim: cum uerbum ad quod referatur non habeat. Mouere praeterea hoc loco temptare atque tractare significat. ut intelligamus prohoemii opus esse non ea solum temptare atque attingere: quibus animi commouentur: sed e contraria quoque parte tractata amoliri ac discutere atque depellere. Duci potest. Dici legendum est. Vnde principium pro Caelio. Oratiōis pro Caelio exordium a tempore est sumptum. Siquis iudices forte nūc adsit ignarus legum iudiciorum consuetudinis nostrae: miretur profecto: quae sit tanta atrocitas huiusce causae: quod diebus festis ludisque publicis omnibusque negociis forensibus itermissis: unum hic iudicium exerceatur: nec dubitet quin tanti facinoris reus arguatur: ut eo neglecto ciuitas stare nō possit. & quae sequuntur. Locus. unde pro Deiotaro. Partem quidem exordii orationis pro Deiotaro a loco sumpsit Cicero. Inquit enim. Moueor etiā loci ipsius insolentia: quod tantam causam quanta nulla unq̄ in disceptatione uersata est: dico intra domesticos parietes. dico extra conuentum & eam frequentiā: in qua oratorum studia niti solent. in tuis oculis in tuo ore uultuque acquiesco. Te unum intueor. ad te unum omnis mea spectat oratio. Quae mihi ad spem optinendae ueritatis grauissima sunt. ad motum animi & ad omnem impetū dicendi cōtentionemque leuiora. & quae sequuntur. Habitus unde pro Milone. Exordium pro Milone a noua iudicii forma habituque sumptum esse facile uidebit: qui ipsum leget. Opinio: unde in uerrem. Cicero primam in uerrem actionem sic exorditur: ut dicat se scire quosdam mirari: quod is qui per tot annos defenderit multos. leserit neminem: ad accusandum uerrem descenderit. Sic enim inquit. Siquis uestrum iudices aut eorum qui adsunt forte miratur me qui tot annos in causis iudiciisque publicis ita sum uersatus: ut defenderim multos leserim neminem: subito nunc mutata uoluntate ad accusandū descēdere:

peret: quod nec omnis actio patitur: nec omnis causa desiderat. nam protinus a petitore primo loco dum ignota iudici lis est: quomodo ex quaestionibus ducemus sententias? nimirum res erunt indicandae prius. demus aliquas. Nam id exigit ratio nonnunq̄. etiam ne potentissimas omnes: idest totā causam? sic erit ī prohoemio peracta narratio. Quid uero? si ut frequenter accidit paulo est durior causa: non beniuolētia iudicis petenda ex aliis partibus erit? sed non ante conciliato eius animo nuda quaestionum cōmittetur asperitas: quae si recte semper initio dicendi tractarentur: nihil prohoemio opus esset. Aliqua ergo nonnunq̄ quae erunt ad conciliandū nobis iudicem potentissima: non inutiliter interim ex quaestionibus in exordio uocabuntur. Quae sint porro in causis fauorabilia: enumerare non est necesse: quoniam & manifesta erunt cognita cuiusq; controuesiae conditione: Et oīa colligi in tanta litium uarietate non possunt. Vt autem hoc inuenire & augere: ita quod ledit aut oīno repellere: aut certe minuere ex causa est. Miseratio quoq; aliquando ex eadem uenit: siue quid passi sumus graue: siue passuri. Nec enim sum in hac opinione: qua quidā: ut eo distare prohoemium ab epilogo credam: quod in hoc praeterita. in illo futura dicantur: Sed quod in ingressu parcius & modestius praetemptanda ē iudicis misericordia. In epilogo uero liceat totos effundere affectus: & fictam orationem induere personis: & defūctos excitare: & pignora eorum producere: quae minus exordiis sunt usitata. Sed haec quae supra dixi: non mouere tantū animum: uerum ex diuerso amoliri quoq; prohoemio opus est. Vt autem nostrum miserabilem: si uincamur exitum ita aduersariorum superbum: si uicerint utile est credi. Sed ex iis quoq; quae non sunt personarum nec causarum: uerum adiuncta personis & causis: duci prohoemia solent. Personis applicantur non pignora modo: de quibus supra dixi: sed ꝓpinquitates. amicitiae: īterim regiōes etiam ciuitatesq;: & siquid aliud eius quem defēdimus causa dici potest. Ad causam extra pertinet tempus: unde principium pro Caelio. locus: ūde pro Deiotaro. habitus: ūde pro Milone. opinio: ūde ī Verrē

Deinceps ne omnia enumerem: fama iudiciorum. expectatio uulgi. nihil enim horum in causa est. ad causam tamē ptinet. Adiicit Theophrastus ab oratione principium: quale uidetur esse Demosthenis pro Ctesifōte: ut sibi dicere suo potius arbitrio liceat rogantis: q̄ eo modo quem accusator actione præscripserit. Fiducia ipsa solet opinione arrogantiæ laborare. faciunt fauorem & illa pene cōmunia: nō tamē omittenda: uel ideo ne occupentur: optare. abhominari. rogare. sollicitum agere: quæ plerunq; attentum iudicem faciunt: si res agi uidetur noua. magna. atrox. pertinēs ad exemplum. præcipue tamen si iudex aut sua uice: aut rei. p. commouet: cuius animus spe. metu. admonitione. precibus. uanitate deniq; si id profuturum credimus: agitādus est. Sunt & illa excitandis ad audiēdum non īutilia: si nos nec diu moraturos. nec extra causam dicturos existiment. Docilem sine dubio: & hæc ipsa præstat attentio. sed & illud si breuiter: & dilucide sūmā rei de qua cognoscere debeat īdicarimus: quod Homerus atq; Vergilius operum suorū principiis faciunt. Nā istius rei modus est: ut propositioni similior sit q̄ expositiōi. nec quomodo qcq; sit actum: sed de quibus sit dicturus orator: ostendat. nec uideo quod huius rei apud oratores possit reperiri melius exēplū q̄ Ciceronis pro Cluentio. animaduerti iudices omnem accusatoris orationem ī duas diuisam esse partes: quarum altera mihi niti & magnopere confidere uidebatur inuidia iam inueterata iudicii iuniani. alteram tātummō cōsuetudinis causa timide & diffidenter attingere rationem ueneficii criminum: qua de re lege hæc est quæstio cōstituta. Id tamen totum respōdenti facilius est q̄ proponēti: quia hic admonendus iudex. illic docendus ē. Nec me q̄q̄ magni auctores in hoc duxerint: ut non semper facere attentum ac docilem iudicem uelim: nō quia nesciam id quod ab illis dicitur: esse pro mala causa: qualis ea sit nō intelligi. Verum quia istud non negligentia iudicis contingit: sed errore. dixit enim aduersarius: & fortasse psuasit. nobis opus ē eius diuersa opiniōe: quæ mutari nō potest: nisi illum fecerimus ad ea quæ dicemus: docilem & attētum. Quid ergo? imminuenda quædam & leuanda & quasi cōtemnenda esse cōsentio ad remittendā intentiōem iudicis: quam aduersario præstat: ut fecit p Ligario Cicero. Quid enim agebat aliud ironia illa q̄ ut Cæsar minus se in rem tanq̄ non nouam intenderet? Quid pro Cælio? q̄ ut res expectatione minor uideret. Verum ex his quæ proposui: aliud in alio genere causæ desiderari palam est.

Genera porro causarum plurimi fecerūt: honestum. humile. dubiū uel āceps. admirabile. obscurū: idest ενδοξόν. ἄδοξον: ἀμφίδοξον παράδοξον. δυσπαρακολου

si mei consilii causam rationemq; cognouerit una & id quod facio pbabit: & ī hac causa profecto neminem mihi esse præponendum actorem putabit. & quæ sequuntur.

Quam eo modo quem accusator actione præscripserit. I uocali in a conuersa præscripserat mihi legendum uidetur. Petierat autem a iudicibus Aeschynes: ne paterētur Demosthenem uagari: sed eo ordine sibi respondere: quo ipse proposuerat: cogant. Quæ plerunque attentum iudicem faciunt. Sic quidem recte legi uidetur. sed si quoque particula ascriberetur: fortasse rectius legeretur. hoc modo. Quæ plerūque attentum quoque iudicem faciunt. Nam optare & reliqua: quæ enumerātur: non solum iudicem conciliant: sed etiam attentum reddunt. Vt propositioni similior sit q̄ expositiōi. Summa rei in breuem propositionem confertur: cum non quo modo quicque sit gestum exponit: sed de quibus uerba futura sint significat. ut De Cn. nanque Pompeii laudibus mihi est dicendum. Vt fecit pro Ligario Cicero. Ab ironia orationem pro Ligario Cicero inchoauit hoc modo. Nouum crimen. C. Cæsar & ante hunc diem inauditnm propinquus meus ad te. Q. Tubero detulit. Q. Ligarium in Africa fuisse. & quæ sequuntur. Quid p Cælio? Pro Cælio ita exorditur Cicero: ut de teterrimo scelere agi posse ignaris uideri dicat: Deinde ita rē extenuat: ut iudicium de nullo Cælii crimine constitutū esse ostēdat.

Genera porro cāz. Cū ī tertio libro genera cāz tria eē dixerit Fabius: parum scite hoc loco uidetur eoz accedere opinioni: qui genera ipsa causaz quinque esse aiunt. Sed materia rhetorices superius in tria genera causarum distincta est. Hoc loco autem qualitas causarum in quinque genera separatur. Aliæ nanque causarum sunt honestæ. aliæ humiles. aliæ dubiæ. aliæ admirabiles. aliæ obscuræ. Græcis uero nominibus: quæ latinis respondeant: quinque hæc genera a Fabio explicantur. ενδοξον nāque dicitur honestum siue gloriosum: quod εν δοξα hoc ē hominum opinione sit: αδοξον humile ac uile quod in nulla sit hominum opinione. αμφιδοξον du

biũn. παράδο/ ξον præter opini onem & ideo ad/ mirabile. δυσπα ρακολούθητον obscurum:quod difficulter quis as sequi potest. Maxime ubi fors cau sæ. Frons ut lega/ tur sensus expo/ scit. Tunc enim frons causæ pa/ rum honesta ui/ detur: cum præ se fert quandam impudentiam ac turpitudinem. Frons autem cau sæ est ingressus ac principium cau/ sæ. Et quidem quibus aduersus hæc. Quidã non quidem legendũ est. & morem nõ mortem. & extra henda non extra/ hendæ. Eos autẽ reprehendit Fabi us qui sibi mate/ rias fingunt: insi nuationesq; com ponunt. Cũ enim causæ sint infini/ tæ: nihil aut cer/ te parum prode/ rit: quo modo in duabus tribusue causis uti insinua tione debeamus nisi generalia præ cepta didiceri/ mus. Vt pro Ra birio Posthumo Cicero. Hoc nan/ que modo exor/ ditur. Si quis est Iudices: qui. C. Rabirium: quod fortunæ suæ fun datas atque opti/ me constitutas opes potestati re/ giæ libidinique commiserit: re/ prehendendum putet: ascribat ad iudicium suum, non modo meã:

θητον. Sũt qbus recte uideatur adiici turpe:quod alii humili.alii admirabili subiiciũt. Admirabile aũt uocant quod est præter opinionem hominũ cõstitutũ. In ancipiti maxime beniuolũ iudicẽ.i obscuro docilẽ.i humili attẽtũ parare debemus. Nã honestũ qdem ad cõciliationẽ satis p se ualet. In admirabili & turpi remediis opus est. Et eo qdã exordiũ in duas diuidunt ptes:i principium & insinuationem:ut sit in principiis recta beniuolentiæ & attentiõis postulatio:quæ quia esse in turpi genere causæ non possit: Insinuatio surrepat animos:maxime ubi fors causæ non satis honesta ẽ:uel qa res sit improba:uel quia ab hominibus parũ pbetur:aut si facie ipsa quoq; præmitur:uel inuidiosa consistentis ex diuerso patroni:aut patris uel miserabilis senis.cæci.infantis. Et quidem quibus aduersus hæc modis sit medendum uerbosius tradunt:materiasque sibi ipsi fingunt:& ad mortẽ actionum persequuntur. Sed cum hæc oriantur ex causis:quarum species cõsequi omnes nõ possumus:nisi generaliter comprehendantur:in infinitum sunt extrahendæ. Quare singulis consilium ex ppria rõne nascetur. Illud in uniuersum præceptum sit:ut ab iis quæ lædunt ad ea quæ prosunt refugiamus. Si enim causa laboramus:persõa subueniat.si persona:causa.si nihil quod nos adiuuet erit:quæramus quid aduersarium lædat. Nam ut optabile est plus fauoris mereri:sic pximum odii minus. In iis quæ negari nõ poterunt:elaborandum:ut aut minora q̃ dictum est:aut alia mente facta: aut nihil ad præsentem quæstionem pertinere:aut emendari posse pœnitẽtia:aut satis iam punita uideantur. Ideoque agere aduocato q̃ litigatori facilius:quia & laudat sine arrogantiæ crimine:& aliquãdo utiliter etiam reprehendere põt. Nam se quoque moueri interim finget:ut p Rabirio Posthumo Cicero:dum aditum sibi ad aures facit:& auctoritatem induit uera sentientis:quo magis credatur:uel defendenti eadem uel neganti. Ideoq; primum hoc intueamur litigatoris an aduocati persona sit utendum:quotiens utrunq; fieri potest. Nam illud in schola liberum est.in foro rarũ:ut sit idoneus suæ rei quisque defẽsor. Declamaturus autem maxime positas in affectibus causas ppriis personis debet induere. Hi sunt enim qui mãdari nõ possunt.nec eadem ui perferuntur alieni animi:qua sui motus. His etiam de causis insinuatione uidetur opus esse:si aduersarii actio iudicum animos occupauerit:uel si dicendum apud fatigatos est:quorum alterum promittendo nostras probatiões:& aduersas eluendo uitabimus. alterum & spe breuitatis:& iis quibus attentum fieri iudicem docuimus:& urbanitas opportuna reficit aĩos:& ũdecũque petita iudicis uoluptas leuat tediũ. Non inutilis etiam est ratio occupandi:quæ uidentur obstare: ut Cicero dicit:scire se mirari quosdam:q̃ is qui per tot annos defenderit multos. læserit neminem:ad accusandum Verrem descenderit. deinde ostẽdit hãc ipsam sociorum defensionem:quod schema prolepsis dicitur. Id cum sit utile aliquando:nunc a declamatoribus quibusdam pene semper assumitur:q fas non putant:nisi a contrario incipere. Negant Apollodorum secuti tres esse de quibus diximus præparandi iudicis partes. Sed multas species enumerant:ut ex moribus iudicis.ex opinionibus ad causam extra pertinentibus.ex opinione de ipsa causa:quæ sunt prope infinitæ:tum iis ex quibus

omnes cõstant cõtrouersiæ: psonis. factis. dictis. causis. tẽporibus. locis. occasiõibus cæteris: quas ueras eẽ fateor. Sed ĩ hæc tria genera recidere. Nã si iudicẽ beniuolũ. attentum. docilem habeo: quid amplius debeã optare nõ repio: cũ metus ipse qui maxime uidet̃ esse extra hæc: & attentũ iudicẽ faciat: & ab aduerso fauore deterreat. Verum quoniã nõ est satis demonstrare discẽtibus: quæ sint in rõne prohœmii: sed dicẽdũ etiã quomõ pfici facillime possint: hoc adiicio: ut dicturus ĩtueat̃. Quid. apud quẽ. pro quo. cõtra quẽ. quo tẽpore. quo loco. quo rerũ statu. qua uulgi fama dicẽdũ sit. qd iudicem sentire credibile sit ante q̃ ĩcipiamus. tum quid aut desideremus: aut deprecemur. ipsa illum natura eo ducet: ut sciat qd primum dicendũ sit. At nũc omne quod cœperit: prohœmiũ putant: & ut quicq; succurrerit: utiq; si aliqua sentẽtia blãdiat̃ exordium. Multa aũt sine dubio & aliis partibus sũt causæ cõmunia. nihil tamen in quoq̃ melius dicit̃: q̃ q̃ æque bene dici alibi nõ possit. Multum grãæ exordio est: quod ab actione aduersæ partis materiã trahit: hoc ipso quod non compositũ domi: sed ibi: atq; e re natum: & facilitate famam ingenii auget: & facie simplicis sũptiq; ex proxĩo sermõis fidem quoq; acquirit: adeo ut etiam si reliqua scripta atq; elaborata sint: tamen plerunq; uideatur tota extemporalis orõ: cuius initium nihil præparatũ habuisse manifestũ est. Frequẽtissime uero prohœmium decebit: & sententiarum & compositiõis & uocis & uultus modestia: adeo ut in genere causæ etiam indubitabili fiducia se ipsa nimium exercere non debeat. Odit enĩ iudex fere litigantis securitatẽ: cumq; ius suũ intelligat: tacitus reuerẽtiam postulat. Nec minus diligenter: ne suspecti simus ĩ ulla pte uitandũ: ppter quod minime ostentari debet in prĩcipiis cura: qa uidet̃ ars oĩno dicentis contra iudicem adhiberi: Sed ipsum istud euitare sũmæ artis. Nam id sine dubio ab omnibus: & quidem optime præceptum est. Verum aliquatenus temporũ conditiõe mutat̃: quia iam quibusdam in iudiciis maximeq; capitalibus: ut apud centũuiros: ipsi iudices exigunt sollicitas & accuratas actiones: contẽniq; se: nisi in dicendo etiã diligentia appareat credũt. nec doceri tantũ: sed etiã delectari uolũt. Et ẽ difficilis huius rei moderatio: quæ tamen ita temperari põt: ut uideamur accurate non callide dicere: Illud ex præceptis ueteribus manet: ne quod insolens uerbum. ne audacius translatum. ne aut obsoleta uetustate: aut poetica licẽtia sumptũ in principio deprehendatur. Nondum enĩ recepti sumus. & custodit nos recens audientium intẽtio. magis cõciliatis animis: & iam calentibus hæc libertas feretur: maximeq; cum ĩ locos fuerimus ingressi: quorum naturalis ubertas licentiã uerbi notari circunfuso nitore non patitur. Nec argumentis autem: nec locis: nec narrationi similis esse in prohœmio debet oratio. Nec tamẽ deducta semper atq; circunlata: sed sæpe simplici ac ĩelaboratæ similis: nec uerbis uultuque nimia promittẽs. Dissimulata enim & ut græci dicunt: αν επιφαντοσ actio melius sæpe surrepit. Sed hæc pro-

sed huius eẽ ipsius qui cõmisit sententiam. & quæ sequũtur. Quod schema προληψισ dicit̃. προληψισ sniæ figura est: quæ præsumptio ad uerbũ transferri põt. Hac aũt figura utunt̃: qui tacitis obiectionibus occurrũt: eaq; occupãt quæ contra dici possent. Nihil aũt ĩ quoq; Pro quoq; legẽdũ est quoq.
Adeo ut ĩ genere causæ ẽt ĩdubitabili fiducia se ipa nimiũ exercere nõ debeat. Sic qdẽ recte legi uidet̃. Sed nisi c. lrã expuncta exerere legat̃: uerus sensus non pcipietur. Exerere nãque est detegere atq; denudare. Fiduciã uero Fabius in phœmio tegendã non denudandã atq; ostentandã esse ait. Nec minus diligenter: ne suspecti simus in ulla parte uitandum. Pro ulla legẽdũ est illa: ne Fabius inepte præcipere uideatur. Diligẽter. n. uitãdum est: ne ĩ illa parte hoc est phœmio suspecti iudici uideamur: ne forte putet nos sibi artificiosa orõne ĩsidiari. Maximeq; cum in locos fuerimus ĩgressi. Quos appellat hic Fabius locos? An locos cõmunes propriosq; uniuscuiusq; causæ qbus & magna uis iudicũ nimis affert̃ & factum unum quodq; laudatur aut uituperat̃. ac iustum uel iniustum. maius uel minus. asperius aut mitius esse pbatur. ac deniq; quibus iudex mouetur. Huiusmodi uero loci: ut Fabius ipse in quinto præcipit: interdum singulis quæstionibus subiiciuntur Nec ignoro locos uocari ẽt propositionum sedes: unde ad propositam causam conueniens trahitur propositio ut in causa coniecturali Petitionem testium. uoluntatem. potestatem. & similes qui etiam principales loci a quibusdam uocantur. a quibus secundarii etiam loci dicuntur: unde argumenta dicuntur. Nam locus proprie est argumenti sedes. Sed de huiusmodi locis Fabius hic

ut formari animum iudicum expediet. Turbari memoria uel cōtinu
andi uerba facultate destitui:nusq̄ turpius:cum uitiosum prohœmi/
um possit uideri cicatricosa facies.& pessimus certe gubernator:qui
nauem dum portum egreditur impegit.Modus autem principii pro
causa.Nā breuius simplices. longius perplexæ suspectæq; & īfames
desiderant.Ridendi uero q uelut leges ꝓhœmiis omnibus dederunt:
ut ītra quatuor sensus terminarent̃.Nec minus euitāda ē immodica
eius longitudo:ne in caput excreuisse uideat̃:& quo præparari debet
fatiget. Sermonē a persona iudicis auersum:qui ἀποστροφη dicitur:
quidam ī totum a prohœmio summouēt: nonnulla quidem in hanc
persuasionem ratione ducti.Nā prorsus eē hoc magis secundum na/
turā confitendum est:ut eos alloquamur potissimum:quos cōciliare
nobis studemus.Interim tamē & ē hoc prohœmio necessarius sensus
aliqs:& iis acrior fit atq; uehemētior ad personam directus alterius.
Quod si accidat:quo iure aut quāta supstitiōe prohibemur dare hac
figura sētentiæ uires?nec enim istud scriptores artiū:non quia non li/
ceat:sed quia nō putāt utile:uetāt.Ita si uincet utilitas:propter eādem
causam facere debemus propter quā uetamur.Et Demosthenes aūt
ad Eschynem oratiōē in prohœmio cōuertit.Et.M.Tullius tum ꝓ
aliis quibusdā:ad quos ei uisum est:tum pro Ligario ad Tuberonem.
Nā erit multo futura languidior:si esset aliter figurata:quod facilius
cognoscet si quis illam totā partem uehemētissimā:cuius hæc forma
est.Habes igitur Tubero:quod est accusatori maxime optādū:& cæ/
tera:conuertat ad iudicē:tum uero enim uere auersa uideatur oratio
& languescat uis omnis dicentibus nobis.Habet igit̃ Tubero:quod
ē accusatori maxīe optandum.illo enim modo pressit atq; īstitit.hoc
tantū indicasset:quod idē in Demosthene:si flexū illi mutaueris:acci
det.Quid?non Salustius directo ad Ciceronem:ī quē ipsū dicebat:
usus est principio:& quidē protinus?Grauiter & iniquo aīo maledi/
cta tua paterer.M.Tulli.Sicut & Cicero fecerat ī Catilinā:quousq; tā
dē abutere patiētia nostra?ac nequis apostrophen miret̃:ipse Cicero
pro Scauro ambitus reo:quæ causa est in cōmentariis.Nā bis eundē
defendit.ꝓsopopœia loquētis pro reo utit̃.pro Rabirio uero posthu
mo:eodēq; Scauro reo repetūdaꝝ etiā exemplis.pro Cluētio:ut mō
ostendi:partitiōe.Nō tamē hæc quia possunt bene aliquādo fieri pas
sim facienda sūt.sed quotiens præceptū uicerit ratio. quomodo & si/
militudine dum breui.& translatiōe atq; aliis tropis.quæ omnia cau/
ti illi ac dilligentes prohibēt:utemur īteri:nisi cui illa diuina pro Liga
rio ironia:de qua paulo āte dixeram:displicet.Alia exordiorū uitia ue
rius tradiderūt:quod in plures causas accommodari potest:uulgare
dicitur id:minus fauorabile: aliquando tamen non īutiliter assumi/
mus a magnis sæpe oratoribus nō euitatum.Quo & aduersarius uti
pōt:cōmune appellat̃.quod aduersarius in suā utilitatē deflectere po
test:cōmutabile.quod causæ nō cohæret:separatū.quod aliūde trahi/
tur:trāslatū.Præterea quod lōgū.quod cōtra præcepta ē: quorū ple/

non sentitur. Dissimu/
lata enim etiam ut græ/
ci dicunt: ἀνεπίφατος
actio melius sæpe surre/
pit ἀνεπίφατος remis/
sa ac sine ostentatione in
terpretari potest hoc est
modesta ac sine ullo tu/
more. Cum uitiosum
prohœmium possit ui/
deri cicatricosa facies.ut
similitudinis aduerbi/
um mihi ascribendum
uidetur hoc modo.ut ci
catricosa facies.hoc ē au/
catricum plena. Sunt au
tem cicatrices uulnerū
consolidatorum signa:
quæ maxime faciem de/
turpare solent. Qui
nauem impegit.Hoc est
uado & harenæ illisit.
Ab impingendo autem
quod ex in & pango est
compositum. præteri/
tum impegi declinatur
.Qui ἀποστροφη dici/
tur. ἀποστροφη auersio
proprie transferri potest
Quanta superstitio/
ne.Qua pro quanta re/
ctius legeretur. Dare
hanc figuram sententiæ
uires.Aut per præposi/
tio est ascribenda.aut fi/
gura ut ablatiui sit casus
est legendum. Acriores
enim fiunt sensus figu/
ris cum uerborum:tum
sen tentiarum. Si fle/
xum illi mutaueris.Nō
illi sed illum est legen/
dum.hoc est:illam con/
uersionem sermonis ad
Aeschynem. Nisi cui
diuina illa pro ligario
Ironia. Vaticinatus esse
Fabius uidetur quos/
dam futuros:quibus il/
la Ironia diuina pro liga
rio displiceret.Nam Ge/
orgio Cretensi qui Tra/
pezuntius maluit appel/
lari:adeo displicet:ut Fa/
bium quoque alterum
eloquētiæ Romanæ spe
cimen.q̄q̄ ut sus Miner/
uam:reprehenderis irri/

raq; nõ principii mõ sũt uitia: sed totius orõnis. Hæc de phœmio quotiens erit usus. non semper autem ẽ. Nam & supuacuum aliquando est: ut si præparatus satis etiam sine hoc iudex: aut si res præparatione non eget. Aristoteles quidem in totum id necessarium apud bonos iudices negat. aliquando tamen uti nec si uelimus eo licet: cũ iudex occupatus. cũ angusta sũt tẽpora. cũ maior potestas ab ipsa re cogit incipere. Contraq; est iterim phœmii uis etiã non ĩ exordio. Nam iudices & ĩ narratione nõnuq̃ & in argumẽtis: ut attendant: & ut faueant rogamus. Quo prodicus uelut dormitantes eos excitari putabat: q̃le est cũ. C. Varenus: qui a familia ancharíana occisus ẽ. hoc quæso iudices diligẽter attẽdite. Vtiq; si multiplex cã est: sua quibusq; partibus danda præfatio ẽ: ut audite nunc reliqua. & transeo nũc illuc. Sed in ipsis probationibus multa funguntur prohœmii uice: ut facit Cicero pro Cluentio: dicturus contra censores. pro Muræna cum Seruio se excusat. Verũ id frequentius ẽ q̃ ut exemplo cõfirmãdum sit. Quotiens aũt prohœmio fuerimus usi: tum siue ad expositionem trãsibimus: siue protinus ad pbationem id debebit in principio postremũ esse: cui cõmodissime iungi initium consequentium. Illa uero frigida & puerilis est in scholis affectatio: ut ipse transitus efficiat aliquã utiq; sententiã. Et huius uelut præstigiæ plausum petat: ut Ouidius lasciuire ĩ metamorphosi solet: quem tamẽ excusare necessitas põt res diuersissimas in speciem unius corporis colligentem. oratori uero quid est necesse surripere hanc transgressionem & iudicem fallere: qui ut ordini rerum animum intẽdat: etiam cõmonendus est. peribit enim prima pars expositionis: si iudex nondum narrari sciet. Qua propter ut non abrupte cadere in narrationem: ita non obscure transcendere est optimum. Si uero lõgior sequetur: ac perplexa magis expositio: ad eam ipsam præparandus iudex erit: ut Cicero sæpius: sed hoc loco fecit. paulo longius exordiũ rei demonstrandæ gratia repetam: quod quæso iudices ne moleste patiamini. Principiis enim cognitis multo facilius extrema ĩtelligetis. Hæc mihi ferè sunt de exordio comperta.

De narratione.

m Axime naturale ẽ: & fieri freq̃uẽtissime debet: ut præparato p hæc quæ dicta sũt iudice: res de qua pronunciaturus ẽ indicet. Ea est narratio ĩ qua sciens transcurrã subtiles nimium diuisiones quorundam plura eius genera facientium. Non enim solam uolunt esse illam negocii de quo apud iudices quæritur expositionem: sed personæ ut. M. Atilius palicanus humili loco picẽs magis loquax q̃ facundus:

deat. Sed cum diuina sit: minime est mirandum si Trapezuntius elegantiæ latinæ ignarus eam percipere non potuit. Vt sit præparatus. Si particulam ascribi sensus integritas exposcit: hoc modo. ut si sit præparatus. Quale est cum. C. Varenus. Illa cum particula ut redundans uidetur expungenda. Cui commodissime iungi initium consequentiam. Possit uerbum librariorum ĩcuria prætermissum ascribatur: ne sensus imperfectus relinquatur. Affectio. Corrupte quidem sic legitur. Emendate uero affectatio. Quidam enim affectant & omnibus conantur uiribus: ut in transitu ipso a prohœmio ad narrationem aliquis acutus sensus efficiatur. Surripere. occultare furtimque eripere transgressionis & transitus notitiam. Vt Cicero sæpius: sed hoc loco fecit. Aliquid mihi deesse huic sensui uidetur. Aut enim potissimum aut q̃d tale recte forsitan ascriberetur. Cicero uero pro Cluentio hoc fecit. Inquit enim. Paulo longius exordium & quæ Fabius ipse subiicit.

m Axime naturale est. Quæ de narratione quoque præcepta tradit Fabius ita sunt aperta: ut si mendæ absint: nihil expositione opus esse uideatur. Primum autem narrationem merito subiici exordio ait. Deinde narrationis infert diuisionem. Tum utrũ semper narrandum quærit. Et an semper prohœmio subiicienda narratio. ac quando & quo modo narrandum sit docet. Est antem narratio rei de qua pronunciaturus est iudex expositio. Vt. M. Attilius Palicanus. De Ciceronis orõne pro Cluẽtio descriptũ est hoc exẽplum.

Oppidum est in Hellesponto. De quarta Ciceronis in uerrem actione sumptum est hoc narrationis principium. Chrysogonus postq̃ est nominatus. In oratiõe Ciceronis pro Roscio Amerino sensus quidem hic habetur. uerba uero ipsa alia leguntur. Sic enim Cicero inquit. Vsque eo animaduerti iudices eum iocari atque alias res agere anteq̃ Chrysogonum nominaui: quem simul atque attigi: statim homo se erexit. mirari uisus est. Intellexi quid eum pupugisset. Iterum ac tertio nominaui. postea homines cursare ultro & citro nõ destiterunt. Credo qui Chrysogono nunciarent esse aliquem in ciuitate: qui contra uoluntatem eius dicere auderet. aliter causam agi: atque ille existimauit. aperiri bonorum emptionẽ. uexari pessime societatem. gratiam potẽtiamque eius negligi. Iudices diligenter attendere. populo rem indignã uideri. Nam υποτυπωσισ non est habenda narratio. υποτυπωσισ: designatio siue ĩformatio dicitur: quando quid ita describitur: ut oculis cerni uideat.

Quod falsum esse coarguitur. Pluribus ablatiuus in quibusdam exemplaribus recte mihi ascriptus uidetur. hoc modo. Quod falsum esse pluribus coarguitur. Complures nanque subiiciuntur rationes.

Pubertas annis an habitu æstimetur. Ad pubertatem æstimandam olim puerorum pudenda inspiciebantur: quam obseruationem Iustinianus se sustulisse libro quinto Codicis titulo Quãdo tutores uel curatores esse desinunt: his uerbis testatur. Indecoram obseruationẽ in examinanda marium pubertate resecãtes: iubemus quemadmodũ fœminæ post ĩpletos. xii. annos oẽs pubescere uidentur: ita mares post excessum. xiiii. annoꝝ puberes existimentur: Indagatione corporis inhonesta cessante. Hoc idem legitur etiã in ĩstitutiõibus titulo. Quibus modis tutela finit. Aut cũ est qdẽ iure narrationi locus. Sic qdẽ legit sed iure mihi ociosũ ac supfluũ eẽ uidet. Idcirco pro iure ĩ re eẽ legẽdũ facile cõtẽderi. Nã ĩterdũ ĩ re nulla est narratio. ut exposuit Fabius. Interdũ ẽ qdẽ ĩ re narratiõi locus: sed qa iudici res ipa ẽ nota narratõe supsedet. Accidit aliquãdo alteri: & sæpius ad actorẽ causæ. Hic quoq; locus: tãetsi ita legat: mihi tamẽ corruptus eẽ uĩ. Nõ. n. ad actorẽ cãæ legẽdũ ẽ sed ab actore cãæ ẽ: hoc ẽ ꝑ actore cãæ. Id qd apte exẽpla apposita declarãt. Ex stipulatõe. hic distiguẽdũ ẽ. Vt aũt inqt Paulus in sẽtẽtiis li. qnto. obligationũ firmãdaꝝ grã stipulatões ĩductæ sũt: quæ q̃dã uerboꝝ solẽnitate cõcipiunt. ita appellatæ quod per eas firmitas obligationũ obstrigat. Stipulũ. n. ueteres firmũ appellabãt. Et ordo & cũ causa facti pro aduersario magis est. Cum præpositio ut superflua est eradenda. Causa nanque facti si exponatur ꝓ Horatio ẽ. Idcirco. n. sororẽ ĩteremit: q eã ĩ tãta populi Romani uictoria flere ꝓ hostiũ cæde uidit. Et cũ id qd obiicit. Et copula ut redũdãs & supuacua ẽ eradẽda: ut legat cũ id qd obiicit. Vt in eũ q cũ pecuniã. In

loci: ut Opidum est in hellespõto lampsacum iudices. temporis: ut Vere nouo gelidus canis cum mõtibus humor Liqtur. causarum quibus historici frequentissime utuntur: cum exponunt: ũde bellũ. seditio. pestilentia. præter hæc alias ꝑfectas. alias imperfectas uocant. quod quis ignorat? Adiiciunt expositionem & præteritorum esse tempoꝝ: quæ ẽ frequentissima: & præsentium: qualis est Ciceronis de discursu amicorum. Chrysogonus postq̃ est nominatus. & futurorũ quæ solis dari uaticinãtibus potest. Nam υποτυπωσισ nõ est habenda narratio. sed nos potioribus uacemus. Pleriq; sẽper narrandum putauerũt: quod falsum esse coarguit. Sũt enim ante oĩa quædã tã breues causæ: ut ꝓpositiõem potius habeant q̃ narrationẽ. Id accidit aliquãdo utriq; pti: cum uel nulla expositio ẽ: uel de re cõstat: de iure quærit: ut apud cẽtũuiros: filius an frater debeat eẽ intestati hæres. pubertas annis: an hĩtu corporis æstimet. aut cũ est quidẽ iure narratiõi locus. sed aut ante iudici nota sũt oĩa. aut priore loco recte exposita. accidit aliquãdo alteri: & sæpius ad actorẽ causæ. uel quia satis ẽ ꝓponere. uel quia sic magis expedit. satis ẽ dixisse certam creditã pecuniã peto ex stipulatiõe. legatũ peto ex testamẽto. diuersæ ptis expositõ ẽ: cur ea nõ debeat. & satis ẽ actori: & magis expedit sic ĩdicare. dico ab Horatio sororem suã ĩterfectã. Nãq; & cũ ꝓpõne iudex crimẽ oẽ cognoscit. & ordo & cũ cã facti ꝓ aduersario magis ẽ. reus cõtra tunc narrationẽ subtrahit: & cũ id quod obiicit: nec negari nec excusari põt: sed ĩ sola iuris qõne consistit: ut in eum q cũ pecuniã priuatã ex æde sacra surripuit: sacrilegii reus ẽ: cõfessio uerecũdior ẽ q̃ expositio. non negamus pecuniã de tẽplo eẽ sublatã. calũniat tamẽ accusator actiõe sacrilegii: cũ priuata fuerit nõ sacra. uos aũt de hoc cognoscitis: an sacrilegium sit admissũ. Sed ut has aliquãdo nõ narrãdi cãs puto: sic ab illis dissẽtio: q nõ esse narrãdũ existimẽt: cũ reus quod obiicit: tãtũ negat. In q̃ ẽ opinione Cornelius Celsus: q cõditionis huius esse arbitrat plerasq; cædis cãs: & oẽs ãbitus ac repetũdarũ. Nõ eni putat eẽ narrationẽ: nisi quæ sũmã criminis: de quo iudiciũ est: cõtinet. Deinde fatetur ipse pro Rabirio posthu-

mo narrasse Ciceronem. atq; ille & negauit peruenisse ad Rabirium pecuniam: qua de re erat quæstio constituta. Et ĩ hac narratione nihil de crimine exposuit. Ego autem magnos alioqui secutus auctores duas esse in iudiciis narratiõum species existimo: alteram ipsius causæ. alteram rerum ad causam pertinentium expositionem. non occidi hominem. nulla narratio est: conuenit. Sed erit aliqua & interim etiam longa circa argumenta eius criminis de ante acta uita. de causis propter quas innocens in periculum deducatur. aliis quibus incredibile id quod obiicitur fiat. nec enim accusator hoc tantum dicit occidisti. sed quibus id probat narrat: ut in tragœdiis: cum Teucer Vlyxem reũ facit Aiacis occisi: dicens inuentum eum in solitudine iuxta exanime corpus inimici cum gladio cruento: non id modo Vlyxes respondet: non esse a se id facinus admissum: sed sibi nullas cũ Aiace inimicitias fuisse. de laude inter ipsos certatum. Deinde subiungit quomõ in eam solitudinem uenerit. iacentem exanimem sic cõspicatus: gladium e uulnere extraxerit. his subtexit argumentatio. Sed ne illud quidem sine narratione est dicente accusatore. fuisti in eo loco in quo tuus inimicus occisus est. nõ fui. dicendum enim ubi fuerit. Quare ambitus quoq; causæ & repetundarum hoc etiam plures eiusmodi narrationes habere poterunt: quo plura crimina. In quibus ipsa quidem neganda sunt. sed argumentis expositione contraria resistendum: & ĩterdum singulis. ĩterdũ uniuersis. an reus ambitus male narrabit: quos parentes habuerit. quemadmodũ ipse uixerit. qbus meritis fretus ad petitionem descenderit: aut qui repetundarum insimulabitur: nonne ante actam uitam: & quibus de causis per prouinciam uniuersam uel accusatorem aut testem offenderit: non inutiliter exponet: quæ si narratio non est: ne illa quidem Ciceronis pro Cluentio prima: cuius est initium. A. Cluẽtius habitus. nihil enĩ hic de ueneficio: sed de causis: qbus ei mater inimica sit: dicit. Illæ quoq; sunt pertinentes ad causam: sed non ipsius causæ narrationes: uel exempli gratia: ut in Verrem de. L. Domitio: qui pastorem: q̄ is aprum quem ipsi inueniri optulerat: exceptum esse a se uenabulo confessus esset: in crucem sustulit. uel excutiendi alicuius extrinsecus criminis: ut pro Rabirio posthumo. Nam ut uentum alexandriã est iudices: hæc una ratio a[...]e proposita posthumo est seruandæ pecuniæ: si curationem & quasi dispensationem regiam suscepisset. uel augẽdi ut describitur iter Verris. ficta interim narratio introduci solet: uel ad cõcitandos iudices: ut pro Roscio contra Chrysogonum: cuius paulo ãte habui mẽtionẽ. uel ad soluẽdos aliq̃ urbanitate: ut ꝓ Cluẽtio cõtra frẽs Cepasios. ĩterdũ p̄ digressionẽ decoris grã: q̃lis rursus ĩ Verrẽ de ꝓserpĩa. ĩ his quõdã locis mater filiã quæsisse dr̃. Quæ oĩa eo ptinẽt: ut appeat nõ utiq; nõ narrar̃ eũ q ne gat: sed illd̃ ipsum narrare qd̃ negat. nec hoc qdẽ simplr̃ accipi-

eo ut legatur grammaticæ ratio exposcit. Calumniatur tamen accusator actione sacrilegii. Nos teneri subaudiatur: si non est ascribendum. Atque ille & negauit peruenisse ad Rabirium pecuniam. Atqui legendum uidetur non atque. Opinionẽ enim Celsi reprobat Fabius. Cõfutationibus aũt atqui particula maxime conuenit. Accusatus autẽ fuit Rabirius Posthumus: quod pecuniam a rege Ptolemæo accepisset qua senatum corrũperet. Aliis quibus incredibile id quod obiicitur fiat. Que copula ascribenda uidet̃ ut legat̃ Aliisq; quibus. Quo plura crimina. Quod mihi uidetur esse legendum. Causam enim assignat cur plures futuræ sint narratões in causis ambitus & repetundarum. Et quibus de causis per prouinciam uniuersam uel accusatorem aut testem offenderit. Licet per recte legi uideatur plerisque. ego tamen contẽderim per præpositionem eradendam ac loco eius uel cõiunctionẽ reponẽdam. Facile. n. accidere potest ut præses ꝓconsulue acrius tributa exigẽdo aliudue faciendo totã offendat ꝓuinciam. Quẽ ipsi inueniri optulerat. Muneri emẽdate in aliis legit̃ exẽplaribus. Hoc autẽ Cicero narrat se ptima in uerrẽ actiõe. Vetus est ĩquit quod dicã: & ꝓpter seueritatẽ exẽpli nemini fortasse ue strũ ĩauditũ. L. Domitiũ prætorẽ in Sicilia cũ aper ĩgẽs ad eũ allatus esset: admiratũ requisisse. Quis eũ ꝑcussisset. cũ audisset pastorẽ cuiusdã fuisse: eũ ad se uocari iussit. illũ cupide ad prætorẽ q̃si ad laudẽ & ad præmiũ accurrisse. Quæsisse Domitiũ Qui tantã bestiam ꝑcussisset. Illũ se respondisse uenabulo. Statim deĩde iussu prætoris in crucẽ esse sublatũ. Vel augẽdi ut describitur iter uerris. Tertia in uerrẽ actione sic describere iter uerris. M. Tullius ingreditur. Nam ut iste profectus est: quacunque iter fecit: eiusmodi fuit: non ut legatus populi Romani: sed ut quædam calamitas ꝑuadere uideret̃: & quæ sequũt̃ ꝓlixiora q̃ ut hic sint d̃scribẽda

endũ:quod ẽ a me positũ:supuacuã eẽ narrationẽ rei:quam iudex nouerit. Quod sic intelligi uolo:si nõ mõ factũ quid sit sciet:sed ita factũ etiã ut nobis expedit opinabitur. Neq; eni narratio i hoc rep tã est:ut tantũ cognoscat iudex:sed aliquando magis ut cõsentiat. Quare etiã si nõ erit docendus:sed aliquo mõ afficiẽdus narrabimus cũ præparatiõe qdã.scire qdẽ i eũ sũma qd actũ sit.Tamẽ rõnẽ quoq; facti cuiusq; cognoscere ne grauet̃.Interĩ pp aliquẽ ĩ cõsiliũ adhibitũ nos repetere illa simulemus.Interĩ ut rei quæ ex aduerso ꝓponat̃:iniqtatẽ oẽs etiã circũstãtes intelligant. In quo genere plurimis figuris erit uarianda expositio ad effugiẽdũ tediũ:cũ sint nota audiẽti.sicut meministi.& fortasse supuacuũ fuerit hic cõmorari.Sed qa ego diutius?cũ tu optime noris?illud q̃le sit tu scias?& his similia.alioq̃ si apud iudicẽ cui nota cã ẽ:narratio sẽp uidet̃ supuacua:põt uideri nõ sẽp eẽ etiam ipsa actio necessaria. Alterũ ẽ de quo frequẽtius quærit̃. an sit utiq; narratio ꝓhœmio subiicienda. Quod qui opinant̃:nõ possũt uideri nulla narratiõe ducti. Nam cũ ꝓhœmiũ iccirco cõpatũ sit:ut iudex ad rẽ accipiendã fiat cõciliatior.docilior.& ĩtẽtior.& ꝓbatio nisi cã prius cognita nõ possit adhiberi:ꝓtinus iudex notitia reꝝ ĩstruẽdus uidetur.Sed hoc quoq; ĩterdũ mutat cõditio causaꝝ:nisi forte.M.Tullius ĩ orõne pulcherrima:quã ꝓ Milone scriptã reliqt:male distulisse narrationẽ uidetur tribus præpositis quæstionibus.aut ꝓfuisset exponere quomõ insidias Miloni fecisset Clodius:si reũ q a se hominẽ occisũ fateret̃ defendi oĩo fas nõ fuisset.aut si iã præiudicatiõe senatus dãnatus esset Milo.aut si Cn.Pompeius q pp aliquã gratiã iudiciũ militibus armatis clũserat:tãq̃ aduersus existimaret̃.Ergo hæ quoq; quæstiones ui ꝓhœmii optinebũt:cũ oẽs iudicẽ præparauerit. Sed aliter ꝓ.L.Muræna quoq; postea narrauit:cum obiecta diluit.quod fiet utiliter quotiẽs nõ crimẽ nõ repellẽdũ tãtũ:sed etiã trãsferẽdũ erit: ut prius iis defensis uelut initiũ sit aliũ culpandi narratio:ut ĩ armorũ ratiõe antiqor cauẽdi q̃ ictũ inferendi cura ẽ.Erũt quædã causæ: nec id raro:crimini qdẽ de quo cognitũ ẽ faciles ad diluẽdum: sed multis ante actæ uitæ flagitiis & grauibus crimibus oneratæ:quæ prius amouẽda sunt:ut ꝓpitius iudex defensionem ipsius negocii: cuius ꝓpria quæstio ẽ:audiat:ut si defẽdẽdus est.M. Cælius. nõne optime patronus occurat prius cõuitiis luxuriæ.petulãtiæ.ĩpudentiæ q̃ ueneficiis:ĩ qbus solis oĩs Cicerõis uersat̃ orõ? Deĩde cũ narret de bonis paulatĩ:totãq; deĩde explicet cãm:quæ ẽ ipsius actiõe defensa.Sed nos ducit scholaꝝ cõsuetudo:ĩ qbus certa quædã ponunt̃ quæ themata dicimus:præter quæ nihil ẽ diluẽdum. Ideoq; narratio ꝓhœmio sẽp subiũgit̃.ide libertas declamatoribus:ut ẽt secũdo ptis suæ loco narrare uideãt̃.Nã cũ ꝓ petitore & expõne tã q̃ priores agãt uti solẽt:& cõtradictõe tãq̃ respõdeãt:idq; fit nõ rc̃te. Nã cũ sit declamatio forẽsiũ actionũ meditatõ:cur nõ utrũq; ꝓtius locũ exerceãt? cuius rõis ignari ex more cui assuerit nihil ĩ foro putãt eẽ mutãdũ.Sed ĩ scholasticis quoq; nõnũq̃ euenit:ut ꝓ narratõe

Sed aliquando magis ut consentiat. Aliquãto.d. ex ꝓuẽta ac.t.ascripta legendũ est. Quod qui opinentur nõ possunt uideri nulla narratione ducti.Pro narratõe legẽdum esse rõne neminẽ dubitare puto. Sed aliter ꝓ.L.Muræna quoq; postea narrauit: cũ obiecta diluit. Cicero Murænã ãbitus reũ defendẽs anteq̃ narret:obiecta sibi a.M.Catone ac Seruio Sulpitio ita refutat: ut ostendat se merito eam defensionem suscepisse:id qđ Cato Sulpitiusq; uitio dabant. Quod fiet utiliter quotiens non crimẽ non repellendum tãtum.Non particula priore loco posita ut cessans omnino est eradendã. Erunt quædam causæ nec id raro crimini quidẽ de quo cognitum est:faciles ad diluendum. Emẽdatiõe idiget hic locus.Non enim crimini:sed crimen.non cognitũ:sed cognitio ut legat̃ sensus exposcit.hoc modo. Et erũt quædam causæ:nec id raro:crimen quidem de quo cognitio est:faciles ad diluendum. Quæ prius amouẽda sunt.Sic quidem recte legi uidetur:sed forsitan amolienda hoc est diluẽda rectius legeretur. Quã ueneficiis.Veneficii littera s erasa legendum esse ex oratione quoq; Ciceronis pro Cælio aperte colligi potest. Deinde cũ narret de bonis paulatim.Aut cum particula uidetur expungenda. aut tum loco eius ascribẽda Nam cum pro petitore & expositõe tanq̃ priores agãt. uti solent. Dicũt librarioꝝ negligentia prætermissũ:est ascribendũ:ut legamns Nã cum pro petitore dicunt. Idq; fit non recte. Negatiuam particulã: ut quæ sensum peruertit:expungendã esse:ex ea ratione:quæ subiicitur facile perspicitur.Cũ enim ĩquit declamatio nos præparet ad forenses causas agendas: merito in utrunque locum & accusandi:

sit ꝓpõ. Nã quid expõet quæ zelotypum malæ tractatiõis accusat: aut qui cyni cum apud censores reũ de moribus facit: cum totũ crimen uno uerbo ĩ qualibet actionis parte ꝓposito satis indicet? Sed hæc hactenus. nũc quæ sit rõ narrandi subiũgã. Narratio ẽ rei factæ aut non factæ utilis ad ꝑsuadendũ expositio. uel ut Apollodorus finit: orõ docẽs auditorẽ qd ĩ cõtrouersia sit. Eam pleriq; scriptores maxime qui sunt ab Isocrate: uolũt eẽ lucidã. breuẽ. uerisimilẽ. nec. n. refert an ꝓ lucidã ꝑspicuã. ꝓ uerisimili ꝓbabilẽ credibilẽue dicamus. Eadẽ nobis placet diuisio. q̃q̃ Aristoteles ab Isocrate pte ĩ una dissenserit: præceptũ breuitatis irridẽs: tanq̃ necesse sit longam aut breuẽ expositionẽ: nec liceat ire ꝑ mediũ. Theodorei quoq; solam relinquunt ultimã ptẽ. quia nec breuiter utiq;: nec dilucide semp sit utile exponere. quo diligẽtius distinguẽda sũt singula: ut qd quoq; loco ꝓsit ostẽdã. Narratio est aut tota ꝓ nobis. aut tota ꝓ aduersariis. aut mixta ex utrisq;. Si erit tota ꝓ nobis: cõtẽti simus tribus partibus: ꝑ quas efficiť quo iudex facilius intelligat. meminerit. credat. nec q̃s q̃ reprehẽsiõe dignũ putet: ꝙ ꝓposueri cã quæ sit tota ꝓ nobis debere eẽ uerisimilẽ: cũ uera sit. Sũt eni plurima uera qdẽ: sed parum credibilia. sicut falsa quoq; frequẽter uerisimilia. Quare nõ minus laborãdũ ẽ: ut iudex quæ uera dicimus q̃ quæ fingimus credat. Sũt qdẽ hæ quas supra retuli: uirtutes aliaꝵ quoq; ptiũ. Nã & per totã actionẽ uitanda est obscuritas: & modus ubiq; custodiẽdus: & credibilia eẽ oportet oĩa quæ dicunť. Maxĩe tamen hæc ĩ ea pte custodiẽda sũt: quæ prima iudicẽ docet: ĩ qua si acciderit: ut aut nõ intelligat. aut nõ meminerit. aut nõ credat: frustra ĩ reliqs laborabimus. Erit ãt narratio apta atq; dilucida: si fuerit primũ exposita uerbis ꝓpriis & significãtibus: & nõ sordidis qdẽ: nõ tamẽ exq̃sitis & ab usu remotis: tũ distĩcta rebus. ꝑsonis. tẽporibus. locis. causis. ipsa etiam ꝓnũciatiõe ĩ hoc accõmodata: ut iudex quæ dicuntur: q̃ facillime accipiat. Quæ qdẽ uirtus negligiť a plurimis: q ad clamorẽ dispositæ: uel etiã forte circũfusæ multitudinis cõpositi nõ fecerũt illud ĩtẽtionis silentiũ: nec sibi diserti uidenť: nisi oĩa tumultu ac uociferatiõe concusserĩt. rẽ indicare sermõnis quotidiani: & ĩ quẽcũq; etiã ĩdoctoꝵ cadẽtis eẽ existimãt: cũ ĩteri quod tãq̃ facile cõtẽnũt: nescias præstare uelint minus ac possint. Neq; eni aliud in eloquẽtia cũcta expti difficilius reperiẽt: q̃ id qd se dicturos fuisse oẽs putant: postq̃ audierũt: quia nõ bona iudicãt eẽ illa: sed uera. Tũ aũt optime dicit orator cũ uidetur uera dicere. At nũc uelut cãpũ nacti expositiõis hic potissimũ & uocem flectũt: & ceruicẽ reponũt: & brachiũ ĩ latus iactãt: totoq; & reꝵ & uerboꝵ & cõpositionis genere lasciuiũt. deĩde quod sit mõstro simile: placet actio. cã non intelligiť. Verũ hoc omittamus: ne mĩus gratiæ præcipiẽdo recta q̃ offensæ reprehẽdẽdo praua mereamur. breuis erit narratio ante oĩa si ĩde cœperĩus rẽ exponere ũde ad iudicẽ ptĩet. Deĩde si nihil extra cãm dixerimus. tũ etiã si reciderimus oĩa: qbus sublatis nec cognitiõi q̃cq̃: nec utilitati detrahať. Solet. n. eẽ quædã ptiũ breuitas: quæ longã tamen efficit sũmã. In portum ueni. nauim prospexi. quanti ueheret interrogaui. de precio conueni. conscendi. sublatæ sunt anchoræ. soluimus oram. prouecti sumus. nihil horũ dici celerius potest: sed sufficit dicere. e portu nauigaui. & quotiẽs exitus rei satis ostẽdit priora: debemus hoc eẽ cõtẽti: quo reliq̃ ĩtelligunť. Quare cũ dicere liceat: ẽ mihi filius ĩuuenis: oĩa illa supuacua: cupidus ego liberoꝵ uxorẽ duxi. natũ sustuli. filiũ educaui. ĩ ãdolescẽtiã pduxi. iõq; græcoꝵ aliq aliud circuncisam expositionẽ. i. συντομον aliud breuem puta

& defendendi exercemur. Quo diligentius distinguẽda sunt singula: ut quid quoq; loco prosit ostẽdã. Inscitia quorũdã dprauatus ẽ hic locus: q dũ emendare uolũt: oĩa puertunt. Quæ nãq; particula. erasa: pristinæ restituiť ĩtegritati. ut legať ut qd quo loco ꝓsit. Fere ãt ĩ simili locutionis genere ubiq; exẽplaria sť dprauata. Nõ feceřt illũ ĩtẽtõis silẽtiũ. Ferũt sine cõtrouersia legẽdũ mihi uideť: Neq; . n. fecerũt ullo pacto sẽsui cõuenire põt. Soluimus orã Hic mãifeste coarguiť error illius arrogãtissimi nebulõis quẽ nup ĩ media academia patauina cõuicimus asserẽtẽ orã in epistola Fabii ipsius ad Tryphonem pro aura & uento esse accipiendam atque ad illud uerbum præcemur referendam. Hic

enim nullum est aliud uerbum q̃ soluimus. Quare oram pro fune accipiamus oportet. Proue cti sumus. Profe cti mihi rectius legi uidetur. hoc est discessimus.
Idest συντομον. Circũcisũ ꝓ prie συντομον trãsfertur. Nã iteratiões & ταυτολογιασ & περισσολογιασ. quas in narratione uitãdas quidam scriptores artium tradiderũt: transeo. ταυτολογια transfertur idem sermo: ut περισσολογια superflua dicitur oratio. Hæc autem sunt uitia non solum narrationis sed totius orationis soloecismo finitima.
Et abruptum sermonis genus. Qui sine ulla præparatione fit abruptus sermo uocatur. Simplex enim ut undique præcisa. & loco ut particulæ satis constat esse legendum.
Quibus extrema ut præcipi: ꝓhœmii parte. Præcepi ut præteriti sit temporis est legendum. Quale est apud Ciceronem. Moritur Fulcinius. In oratione Ciceronis pro Cecina hæc leguntur. Interim expediet expositiões. e uocali erasa expedit

uerunt: quod illa superuacuis careret. hec posset aliquid ex necessaris desiderare. Nos aũt breuitatem ĩ hoc ponimus: nõ ut minus: sed ne plus dicat̃ q̃ oporteat. Nã iteratiões qdẽ & ταυτολογιασ & περισσολογιασ quas in narratiõe uitandas quidã scriptores artiũ tradiderũt: transeo. Sũt. n. hæc uitia nõ tantũ breuitatis gr̃a fugienda. Nõ minus aũt cauẽda erit q̃ nimiũ corripiẽtes oĩa sequitur obscuritas. Satiusq; aliquid narratõi superesse q̃ deesse. Nã superuacua cũ tedio dicunt̃. necessaria cũ periculo subtrahũtur. Quare uitãda etiã illa salustiana. q̃q̃ ĩ ipso uirtutis optinet locũ: breuitas: & abruptũ sermonis genus: quod ociosũ fortasse lectorẽ minus fallat. audientẽ trãsuolat: nec dũ repetat̃ expectat: cũ præsertim lector nõ fere sit nisi eruditus. iudicẽ rura plerũq; ĩ decurias mittãt de eo ꝓnunciaturũ quod ĩtellexerit: ut fortasse ubiq; . ĩ narratione tamẽ præcipue media hæc tenẽda sit uia dicẽdi: quãtũ opus ẽ. quantũ satis est. quantũ opus est aũt non ita solũ accipi uolo: quantum ad iudicãdũ sufficit. quia nõ ĩornata debet esse breuitas. alioqui sit ĩdocta. nã & fallit uoluptas & minus lõga quæ delectãt uidẽtur: ut amœnũ ac molle iter etiã si est spacii ãplioris: minus fatigat q̃ durum arduũq; cõpendiũ. Nec enĩ mihi unq̃ tãta fuerit cura breuitatis: ut nõ ea quæ credibilẽ faciunt expositionẽ: ĩseri uelĩ. simplex enĩ ut undiq; præcisa non tã narratio põt uocari q̃ cõfusio. Sũt porro multæ cõditõe ipsa rei lõgæ narratiões: q̃bꝫ extrema ut præcipi ꝓhœmii pte ad ĩtentionẽ præparãdus ẽ iudex. deĩde curãdũ: ut oĩ arte uel ex spacio eius detrahamus aliq̃d: uel ex tedio: ut minus lõga sit efficiamus quæ poterimus differẽdo: nõ tamẽ sine mentione eoꝶ quæ differemus. Quas cãs occidẽdi habuerit. quos assumpserit cõscios. queãdmodũ disposuerit ĩsidias ꝓbatiõis loco dicã. Quædã uero ex ordine prætermittẽda: quale ẽ apud Ciceronẽ. Morit̃ fulcinius. multa. n. quæ sũt ĩ re quia remota sũt a cã: prætermittã. At partitio tediũ leuat. dicã quæ acta sint ãte ipsum rei cõtractũ. dicã quæ ĩ re ipsa. dicã quæ postea: Ita tres potius modicæ uidebunt̃ narratiões: q̃ una lõga. Interĩ expediet expositiões breui ĩterfatiõe distĩguere. audistis quæ ãte acta sũt: accipite nũc quæ ĩsequunt̃. reficiet̃. n. iudex prioꝶ fine: & se uelut ad nouũ rursus initiũ præparabit. Si tamen adhibitis quoq; his artibus ĩ lõgũ exierit ordo reꝶ: erit nõ ĩutilis ĩ extrema pte cõmonitio: quod Cicero etiã ĩ breui narratiõe facit. Adhuc Cæsar. Q. Ligarius oĩ culpa caret. domo ẽ egressus nõ mõ nullũ ad bellũ: sed ne ad minimã q̃dem belli suspicionẽ & cætera. Credibilis aũt erit narratio ãte oĩa: si prius cõsuluerimus nr̃m animũ: ne q̃d naturæ dicamus aduersũ. Deinde si causas ac rões factis præposuerimus nõ oĩbus: sed de q̃bus quærit̃. Si ꝑsonas cõuenientes his quæ facta credi uolemus cõstituerimus: ut furti reũ cupidũ. adulterii libidinosũ. homicidii temerariũ. uel cõtra si defendemus. præterea loca & tpa & similia. Est ãtq̃dã ẽt ductus rei credibilis q̃lis ĩ comœdiis ẽt & ĩmimis. aliq̃. n. naturaliter sequũt̃ & chõærẽt: ut si bene priora narraueris: iudex ipse: q̃d postea sis narraturus expectet. Ne illud q̃dẽ fuerit ĩutile: semina quædã ꝓbationũ spargere: uerũ sic ut narrationẽ eẽ memineriis: nõ ꝓbationẽ. nõnũq̃ ẽt tamen argumento aliquo confirmabimus: quod proposuerimus: sed simplici & breui: ut ĩ ueneficiis. sanus bibit. statim concidit. liuor ac tumor cõfestĩ est consecutus. Hoc faciunt & ille præparatiões: cum reus dicitur robustus. armatus contra infirmos. inermes. securos. Omnia deniq; quæ probatione

trctaturi sumus personam.causam.locum.tempus. instrumentum. occasionem narratione delibabimus. Aliquādo si destituti fuerimus his: fatebimur uix eē credibile: sed uerū. & hoc maius habendum scelus. nescire nos quomodo factum sit aut quare. mirari: sed probaturos. Optimæ uero præparatiōes erūt quæ latuerīt: ut a Cicerone sunt quidē utilissime oīa prædicta: p quæ Miloni Clodius. nō Clodio Milo īsidiatus eē uideat. Plurimum tamē facit illa callidissima simplicitatis imitatio. Milo aūt cum in senatu fuisset eo die quoad senatus est dimissus: domū uenit. calceos & uestimenta mutauit. paulisper dū se uxor ut fit cōparat: cōmoratus ē. q̄ nihil præparato. nihil festinato fecisse uidet Milo. quod nō solū rebus ipsis uir eloquētissimus: qbus moras & lentum profectionis ordinem ducit: sed uerbis etiam uulgaribus & quotidianis: & arte occulta consecutus ē. quæ si aliter dicta eēnt: strepitu ipsum iudicem: deinde patronum excitasset. Frigida uidentur ista plerisq;: sed hoc ipsum manifestū: quomodo iudicem fefellerint: quod uix a lectore deprehenditur. Hæc sunt quæ credibilem faciant expositionem. nam ne contraria: aut sibi repugnantia in narratiōe dicamus: si cui præcipiendum est: is æque frustra docet. etiam si quidam scriptores artium hoc quoq; tāq̄ occultum & a se prudenter eruptū tradūt. His tribus narrandi uirtutibus adiiciunt quidā magnificentiam: quam μεγαλοπρεπειαν uocant: quæ neque in omnes causas cadit (nam quid in plerisq; iudiciis priuatis de re certa credita. locata: & cōducta. īterdictis habere loci potest supra modū se tollens oratio?) nec semper est utilis: ut uel miloniano exemplo patet. Et meminerimus multas esse causas: in quibus confitendum. excusandum. submittendum sit: quod exponimus: quibus omnibus aliena ē illa magnificētiæ uirtus. Quare non magis proprium narrationis ē magnifice dicere: q̄ miserabiliter. īuidiose. grauiter. dulciter. urbane: quæ cum suo loco sint laudabilia: nō sunt huic parti proprie assignata: & uelut dedita. Illa quoque ut narrationi: ita cum cæteris partibus cōmunis est uirtus: quā Theodectes huic uni proprie dedit. nō enim magnificam mō uult eē: uerum etiam iucūdam expositiōem. Sūt q adiiciant his euidentiā: quæ εναργεια græce uocatur. Nec ego quēq̄ deceperi: ut dissimulē Cicerōi quoq; plures ptes placere. Nā præterq̄ planā & breuē & credibilē uult eē euidētē. moratā cū dignitate. Sed ī orōne morata debēt eē oia cū dignitate quæ potuerūt. Euidētia ī narratiōe quātū ego ītelligo ē qdē magna uirtus: cū qd ueri non dicēdū: sed quodāmodo etiā ostēdendum ē. Sed subiici prospicuitati pōt: quā quidā etiam contrariā interim putauerūt: quia ī qbusdam causis obscurāda ueritas ē: quod ē ridiculū. Nā qui obscura re uult narrat falsa pro ueris: & iis quæ narrat debet laborare: ut uideantur q̄eui dētissima. Sed q̄tenus etiā forte q̄dā puenimns ad difficilius narrationū genus: iā de his loqmur: ī qbus res cōtra nos erit: quo loco nōnulli prætereūdā narrationē putauerūt. Et sane nihil ē facilius nisi ꝓrsus totā cām oīo nō agere. Sed si aliq̄ iusta rōne susceperis litē: cuius artis ē malā eē cām silētio cōfiteri? nisi forte tā hebes futurus ē iudex: ut secūdū id ꝓnūciet: quod sciet narrare te noluisse. Neq; īficias eo ī narratiōe: ut aliq̄ negāda. aliq̄ adiicieda. aliq̄ mutāda: sicut aliq̄ etiā tacenda. Sed tacēda quæ tacere oportebit & liberū erit: quod fit nōnunq̄ breuitatis quoq; grā: q̄le illđ ē. respōdit: quæ ei uisū ē. Distīguāus igr̄ genera cārū. nāq; ī qb; nō de culpa quærit: sed de actiōe: ēt si erūt cōtra nos themata: cōfiteri nobis licebit. pecuniā de tēplo sustulit: sed priuatā. nō iō sacrilegus ē. uirginem rapuit. nō tamen optio patri dabitur. ingenuum stuprauit: & stupratus se suspendit. nō tamē ideo

ut sit tempus præsētis legat. Quā μεγαλοπρεπειαν uocāt. μεγαλοπρεπεια magnificētia ꝓprie interp̄tat. Sūt qui adiiciant his euidentiam quæ εναργεια græce uocat. Vitiose a plerisque legit ενεργεια quæ non euidētia īterp̄tat sed actus atq; efficacia. εναργεια igit legat: quæ euidētia atq; illustratō trāsfert. Nā p̄terq̄ planā & breuē & credibilē uult eē euidētē moratam cū dignitate. In partitiōib; oratoriis hæc a Cicerōe tradūtur. Et iis q̄ narrat. Is p simplex i ut sit noīatiuus singularis: & q ut legat sēsus exposcit. Sicut aliq̄ etiam tacēda. ut syllaba era sa sic legendum aperte præcedentia declarant.

stuprator capite ut mortis causa puniatur.sed decem milia:quæ pœna stupratori cõstituta est dabit. Verũ in his quoq; confessioibus ẽ aliqd quod ex iuidia:quã expositio aduersarii fecit:detrahi possit:cum etiã serui nostri de peccatis suis mollius loquatur. Quædã.n.quasi nõ narrãtes mitigabimus: nõ qdẽ ut aduersarius dicit.cõsiliũ furti in tẽplo attulit.nec diu captauit eius rei tempus.sed occasiõe & absẽtia custodũ corruptus:& pecunia: quæ nimirũ ĩ animis hoĩum põt:uictus ẽ.Sed qd refert? peccauit:& fur ẽ.nihil attinet id defendere:cuius pœnam nõ recusamus .Interdũ quasi dãnemus ipsi: ut sic dicã uino ĩpulsũ.errore lapsum.nocte deceptũ.uera sunt ista fortasse. tu tamẽ ĩgenuũ stuprasti.solues decẽmilia.nõnunq̃ ꝓpositione præmuniri põt cã:& deĩde exponi.Cõtraria sũt omnia tribus filiis:q ĩ mortẽ patris cõiurarãt:sortiti noctẽ singuli ꝑ ordinẽ cũ ferro cubiculũ ĩtrauerũt p̃re dormiẽte. cũ occidere eũ nemo potuisset:excitato oĩa ĩdicauerũt.Si tamẽ pater qui diuisit patrimoniũ:& reos parricidii defẽdit:sic agat. Quod cõtra legẽ sufficit:parricidiũ obiicit᷑ iuuenibus:quoꝝ pater uiuit:atq; etiã liberis suis adest. ordinẽ rei narrare qdẽ mihi necesse ẽ:cũ ad legẽ nihil ꝑtineat? Sed si cõfessionẽ culpæ meæ exigitis: ego fui pater durus:& patrimonii: quod iã melius ab his administrari poterat:tenax custos.deĩde subiicitur stimulatos ab iis: quoꝝ ĩdulgentiores parẽtes erãt.sẽp tamẽ eũ habuisse animũ:q sit euẽtu deprehẽsus:ut occidere patrẽ nõ posset.Nec.n.iureiurãdo opus fuisset:si alioq hoc mẽtis habuissẽt:nec sorte nisi quod se qsq; eximi uoluerit:oĩa hæc qualiacũq; placidioribus animis accipient᷑ illa breui primæ ꝓpositiõis defẽsiõe mollita.At cũ quærit᷑ an factũ sit:uel quale factum sit:licet oĩa cõtra nos sint quomodo tamẽ euitare expositionẽ salua cã rõne possumus? narrauit accusator:nec ita ut quæq; eẽnt acta tantũ indicaret:sed adiecit inuidiã.rẽ uerbis exasperauit.accesserũt ꝓbationes.ꝑoratio incẽdit:& plenos iræ reliqt.Expectat naturaliter iudex qd narret᷑ a nobis:si nihil exponimus illa eẽ quæ aduersarius dixit:& talia qualia dixit:credat necesse ẽ. Quid ergo eadẽ exponemus? Si de qualitate aget᷑:cuius tũ demũ quæstio ẽ cũ de re constat eadẽ: sed nõ eodẽ mõ.alias cãs.aliã atq; aliã rationẽ dabo.Verbis eleuare quædã licebit.luxuria hilaritatis.auaritia parsimoniæ.negligẽtia simplicitatis noĩe leniet᷑.uultu deniq;.uoce.habitu uel fauoris aliqd uel miseratiõis merebor. Solet nõnunq̃ mouere lachrymas ipsa cõfessio.atq; ego libẽter ĩterrogẽ: sint illa defensuri quæ nõ narrauerit:nec ne? nã si nec defenderit:nec narrauerit: tota cã prodet᷑.At si defẽsuri sũt:proponere certe plerũq; id quod confirmaturi sumus oportet.Cur ergo nõ exponamus quod & dilui põt:& ut hoc cõtigat utiq; indicandũ est? aut qd ĩter ꝓbationẽ & narrationẽ ĩterest? nisi quod narratio ẽ ꝓbatiõis continua ꝓpositio.rursus ꝓbatio narratiõi congruẽs cõfirmatio. Videamus ergo:nũ expositio hæc longior demũ eẽ debeat:& paulo uerbosior præparatione:& quibusdã argumẽtis dico nõ argumentatiõe: cui tamen plurimum confert frequẽs affirmatio:effecturos nos quidẽ dicimus: non posse uim rerum ostendi prima expositione. expectent:& opiniones suas differant:& bene sperent.Deniq; utiq; narradum ẽ:quicquid aliter q̃ aduersarius exposuit:narrari põt.aut eo etiam prohœmia sunt ĩ his causis superuacua. Quæ quid magis agunt:q̃ ut cognitioni accommodatiorẽ iudicẽ faciãt? atq; cõstabit nusq̃ eorum maiorẽ usum:q̃ ubi animus iudicis ab

Cõsiliũ furti ĩn tẽplo attulit. Vt omittã pro templo scribẽdũ esse tẽplũ:nõn particula negatiua mihi ascribenda uidetur.ut legatur Consilium furti in templum nõn attulit.Commemorat.n.ea Fabius quæ ꝓ sacrilegii reo dici possent. Quæ nimirũ ĩ animis hominũ potest.Nimirũ.r.littera erãsã nisi legatur:sẽsus integer nõ habetur. Vt sic dicam uino impulsum. Sic.littera erasa legendũ est Ordinem rei narrare quidem mihi necesse est. Quid loco quidem nisi legatur: sensus uerus percipi non poterit. Quo modo tamẽ euitare expositionẽ salua causæ ratione possumus? Sic quidẽ legit᷑:sed illa particula tamẽ cum sit aduersatiua nihil sensui conuenit.Tum uero si legatur & sensus perficietur & ad illud cũ superius referetur.Quare mihi sic legendũ uidet᷑.Quo modo tum euitare. Effecturos nos qdẽ dicimus.Dicemus ut sit futuri tẽporis: mihi legendũ uidetur. Pollicebimur inqt nos ea quæ ꝓposuimus: comprobaturos.Efficere naq; interdũ est argumẽtis ꝓbare. Atq; constabit. Atq & cõ-

aliqua contra nos ĩsita opinione flectẽdus est. Cõiecturales aũt causæ ĩ quibus de facto quærit̃: nõ tam sæpe rei: de qua iudiciũ ẽ: q̃ eoꝝ ꝑ quæ res colligenda ẽ: expositionẽ habẽt. Quæ cũ accusator suspiciose narret: reus leuare suspicionẽ debeat: aliter ab hoc atq; ab illo ad iudicẽ ꝑferri oportet. At eni quædã argumenta turba ualẽt. diducta leuiora sũt. Id qdẽ non eo ꝑtinet: ut quærat̃ an narrãdũ: sed quomõ narrãdũ sit. Nã & cõgerere plura expositiõe qs prohibet: si id utile ẽ causæ? & ꝓmittere: sed & diuidere narrationẽ: & ꝓbatiões subiũgere ꝑtibus: atq; ita transire ad sequẽtia? nãq; neq; iis qdem accedo: q semp eo putãt ordine: quo qd actũ sit: eẽ narrãdũ: sed eo mõ narrare quo expedit. Quod fieri pluribus figuris licet. Nã & aliquãdo excidisse simulamus: cũ qd utiliore loco reducimus: & interi nos reducturos reliquũ ordinẽ testamur. qa sic futura sit cã lucidior. Interi re exposita subiungimus cãs: quæ antecesserũt. Nec eni est una lex defensiõis. Certũq; ẽ præscriptũ. pro re. ꝓ tẽpore ĩtuenda quæ ꝓsint: atq; ut erit uulnus: ita uel curãdũ ꝓtinus: uel si curatio differri põt: iterim deligãdũ. Nec dixeri sæpius narrare nefas: quod Cicero ꝓ Cluẽtio fecit. Estq; nõ cõcessũ mõ: sed aliquãdo etiã necessariũ: ut ĩ causis repetũdaꝝ oĩbus: quæ simplices nõ sũt. amẽtis ẽ eni supstitiõe præceptoꝝ cõtra rõnẽ causæ trahi. narrationẽ ideo ãte ꝓbatiões ponere ẽ ĩstitutũ: ne iudex qua de re quærat̃ ignoret. Cur igit̃ si singula ꝓbanda aut refellẽda erunt: nõ singula etiã narrent̃? Me certe quãtacũq; nostris experimẽtis: habẽda ẽ fides: fecisse hoc ĩ foro quotiẽs ipsa desiderabat utilitas ꝓbãtibꝰ & eruditis: & iis q iudicabãt: scio. & q̄ nõ arroganter dixeri. quia sunt plurimi quibus cũ egi q me refellere possit: si mẽtiar: fere ponẽdæ a me causæ officiũ exigebat̃. Neq; iõ tamẽ non sæpius facere alias oportebit: ut reꝝ ordinẽ seq̄mur. Quædã uero etiã turpiter cõuertunt̃: ut si pepisse narres. deinde cõcepisse. aptũ testamẽtũ. deĩde signatũ. In qbus si id quod posterius ẽ dixeris: de priore tacere optimũ ẽ. Sũt quædã & falsæ expositões: q̃rũ ĩ foro duplex genus ẽ. alterũ qd ĩstrumẽtis adiuuat̃: ut. P. Clodius fiducia testiũ: q̃ nocte ĩcæstũ romæ cõmiserat: iteramnæ se fuisse dicebat. alterũ quod ẽ ĩtuẽdũ dicẽtis ĩgenio. id interi ad solã uerecũdiã ꝑtinet. unde etiã mihi uidet̃ dici color. iteri ad quæstionẽ. Sed utrunq; erit: prima sit curaꝝ: ut id quod fingimus fieri possit. Deĩde ut & ꝑsonæ & loco & tẽpori cõgruat: & credibilẽ rationẽ: & ordinẽ habeat. si cõtiget etiã ueræ alicui rei cohæreat: aut argumẽto qd sit ĩ cã cõfirmet̃. Nã quæ tota extra rẽ petita sũt: mẽtiẽdi licẽtiã ꝓdũt. Curãdũ præcipue: qd fingẽtibꝰ frequẽter accidit: ne q̃ iter se pugnẽt. Quædã. n. ꝑtibꝰ blãdiũtur: sed ĩ sũmã nõ cõsentiũt. Præterea ne iis quæ uera eẽ constabit: aduersa sint. in schola etiã ne color extra themata quærat̃. Vtrobiq; aũt orator meminisse debebit actõe tota qd finxerit. quoniã solẽt excidere quæ falsa sũt: uerũq; ẽ illud quod uulgo dicit̃. mẽdacẽ memorẽ eẽ oportere. Sciamus aũt si de nostro facto quæratur: unũ nobis aliqd eẽ dicẽdũ: si de alieno mittere ĩ plures suspiciões licere. Est tãmẽ qbusdã scholasticis cõtrouersiis: ĩ qbus ponit̃ aliquẽ nõ respõdere ad quæ interrogat̃: libertas oĩa enumerãdi: quæ respõderi potuisset. fingẽdo uero meminerimus ea quæ nõ cadẽt ĩ testẽ. Sũt aũt quæ nostro dicunt̃ aĩo: cuius ipsi tãtũ conscii sumus. Itẽ quod a defunctis. nec. n. hoc ẽ q neget. Itẽq; ab eo cui idẽ expediet. is. n. nõ negabit. ab aduersario quoq;: q̃a nõ ẽ habiturus ĩ negãdo fidẽ. Sõniorum & superstitionum colores ipsa iam facilitate auctoritatem perdiderunt. Non est autem satis in narratione uti coloribus: nisi per totam actionem consentiunt: cũ præsertim quorundam probatio sola sit in asseueratione & perseuerantia: ut ille

stat ut legatur: sensus exposcit.

Nanque neq; iis quidem accedo. Ratio compositionis exigit ut ne particula: que erasa legatur hoc modo. Nam ne iis quidem accedo. Vnde etiã mihi uidetur dici color. Color autem apud rhetores dicitur facti probabilis causa: qua res alias turpis: honesta monstratur. unde Fabius apud Iuuenalem ab ea quæ in adulterio fuerat deprehensa: rogat̃: ut colorẽ dicat Dic Quintiliane colorem. Sed utrunque erit. Emendate in quibusdã exẽplaribus legit̃ utruncunque.

Fingendo uero meminerimus ea. Fingenda recte legitur. Edito tamen alio tempore & loco. Tantum loco tamẽ particulæ mihi uidetur

esse legēdū Quia ta/cēte filiū ab dicat. Qua ī uocali: eta sa legēdum ē. Vt quæ obstant in medio ue/lut auxiliis nostris posi ta minus habeant ui riū. Pro me dio legen/dū esse me/diis facile ex ipso ap/paret sensu. Non li/men cubili. Pro cubili legendum esse cubicu lo nemo nō uidet. Sumptū est autē hoc exem/plum de Ci ceronis ora tione pro Cluentio. Sermo uersus a iu/dice. Auer/sus emen/date in aliis legitur exē/plaribus. Sed. M. quoq; Tul/lius contra Nauarchos Contra cor rupte legi apte ex sex/ta in uerrē actione per cipitur. Nō enim Cice/ro cōtra Na uarchos:sed pro Nauar/chis uerba facit. Quia/re circa le/gendum eē puto. Sunt

parasitus:q ter abdicatū a diuite iuuenē:& absolutū tāq̄ suū filium asserit. habebit qdē colorē:quo dicat & pauptatē sibi cām exponēdi fuisse:& ideo a se parasiti psonā eē susceptā:quia ī illa domo filiū haberet:& ideo illū īnocētē ter abdicatū. qa filius abdicātis nō eēt.nisi tamē oībus uerbis:& amorē patriū:atq; hūc q̄dem ardentissimum ostēderit:& odiū diuitis:& metū p iuuene:quē periculose māsurum ī illa domo:ī qua tam inuisus sit:sciat:suspiciōe subiecti petitoris nō carebit. Euenit aliquādo ī scholasticis cōtrouersiis:quod ī foro an possit accidere dubito: ut eodē colore pars utraq; utatur.Deīde eū p se q̄sq; defendat:ut ī illa controuersia. Vxor marito dixit appellatā se de stupro a priuigno:& sibi cōstitutū tēpus & locum.eadē cōtra filius detulit de nouerca:edito tamē alio tēpore ac loco:qa pater ī eo quē uxor prædixerat:filiū īuenit:ī eo quē filius uxorē:illā repudiauit:qa tacēte filiū abdicat. nihil dici pōt p iuuene:qd nō idē sit p nouercā. ponētur tamē oīa cōia.deīde ex psonarū cōparatōe:& īdicii ordine:& silētio repudiatæ argumēta ducētur.Ne illud qdē ignorare oportet quædā eē:quæ colorē nō recipiāt: sed tamē defēdenda sint:qualis ē ille diues:q statuā pauperis inimici flagellis cecidit.reus est īiuriarū.Nā factū eius modestū eē nemo dixerit.fortasse ut sit tutū optinebit.Quod si pars expositionis pro nobis.pars cōtra nos erit:miscenda sit an separanda narratio:cum ipsa causæ coditione deliberandum.Nam si plura sunt quæ nocent:quæ prosunt obruentur.Ita nunc diuidere optimum erit:& iis quæ partem nostram adiuuabunt:expositis & confirmatis:aduersus reliqua uti remediis:de quibus supra dictum est.Si plura proderunt etiam coniungere licebit:ut quæ obstant in medio uelut auxiliis nostris posita minus habeant uirium: quæ tamen non erunt nuda ponenda:sed ut & nostra aliqua argumentatione firmemus:& diuersa cur credibilia non sint adiiciamus.qā nisi distixerimus:uerendū est:ne bona nr̄a permixtis malis inquinent̄.Illa quoq; de narratione præcipi solent:ne qua ex ea fiat excursio.ne auertatur a iudice sermo.ne alienæ personæ uocem demus.ne argumentemur.adiiciunt quidam etiam ne utamur affectib9. quorum pleraque frequentissime custodienda:immo nunquam nisi ratio coegerit mutanda:ut sit expositio perspicua & breuis.nihil quidem tam raro poterit habere ratiōem q̄ excursio:nec unquam debebit eē nisi breuis:& talis:ut ui quadam uideamur affectus uelut recto itinere depulsi:qualis est Ciceronis circa nuptias Sasiæ.O mulieris scelus incredibile:& præter hanc unam in omni uita inauditum.o libidinem effrenatam & indomitam. o audaciam singularem. nonne timuisse si minus uim deorū hominumque famam:at illam ipsam noctem: facesque illas nuptiales.non limen cubiculi.non cubile filiæ.non parietes denique ipsos superiorum testes nuptiarum.Sermo uersus a iudice & breuius indicat interim:& arguit magis interim:qua de re idem quod de prohœmio dixerā: sentio sicut de prosopopœia quoque:qua tamē non Seruius modo sulpicius utitur pro Aufidia.somnone te languidum an graui lethargo putem oppressū.Sed Marcus quoque Tullius contra nauarchos.Nam ea quoque rei expositio ē. Vt ad eas tantum dabis & reliqua.Quid pro Cluentio Scaleni Balbique colloquium:nonne ad celeritatem plurimum & fidem cōfert. Quæ ne se fecisse inobseruantia quadam uideat̄:q̄q̄ hoc in illo credibile nō est:in ptitionibus præcipit:

autem nauarchi nauium pricipes:quales nunc quoque triremibus præficiuntur. Quid pro Cluentio Scaleni Balbique colloquium? nonne ad celeritatem plurimum & fidem confert? Quid sibi hoc loco celeritas uelit nō uideo.Certe nihil sesui cōgruit.Quare credulitatē cōtēderi eē legēdū. Cæterarū cur ego iudicē nolim

ut habeat narratio suauitatem .admirationes.expectationes. exitus inopinatos. colloquia personarum. omnes affectus. argumentabimur ĩ narratiõe:ut dixi nũq̃.argumentũ ponemus aliquãdo.Quod facit ꝓ ligario Cicero:cũ dicit sic eũ ꝓuinciæ præfuisse:ut illi pacẽ eẽ expediret.Inseremus expositioni & breuem:cũ res poscet:defẽsiõem & rationem factorum.Nec enim narrandum est tanq̃ testi:sed tanq̃ patrono.rei ordo per se talis est.Q.Ligarius legatus in africam cum C.Considio profectus est.Quid ergo Marcus Tullius.Q.n.iqt Ligarius:cũ esset adhuc nulla belli suspicio:legatus in africã cũ.C.Considio ꝓfectus est. alibi.nõ modo nullũ ad bellum:sed ne ad minimã qdem suspicionem belli:& cũ esset indicanti satis.Qu.Ligarius nullo se ĩplicari negocio passus est:adiicit:domũ spectãs:ad suos redire cupiẽs .Ita quod exponebat: & rõne fecit credibile:& affectus quoq; impleuit.Quo magis miror eos qui nõ putant utendum in narratione affectibus:qui si hoc dicunt nõ diu:nec ut ĩ epilogo:mecũ sẽtiũt. Sũt enim effugiendæ moræ.cæterum cur ego iudicem nolim:cũ ego doceo etiam moueri?Cur quod in summa parte sum actionis petiturus:non in primo statim rerum ingressu:si fieri potest:consequar?cũ præsertim etiam in probationibus faciliore sim animo eius abusurus occupato uel ira uel miseratione?An non Marcus Tullius circa uerbera ciuis romani oẽs breuissime mouet affectus?nõ solũ conditione ipsius.loco iniuriæ.genere uerborum:sed animi quoq; cõmendatiõe?sũmum enim uirum ostendit:q cũ uirgis cæderetur:nõ ingemuerit.non rogauerit.sed tãtum ciuem se romanum esse cum ĩuidia cædẽtis & fiducia iuris clamauerit. Quid Philodami casũ? nõne cũ p totã expositionẽ ĩcẽdit ĩuidia:tũ ĩ supplicio ipso lachrymis ĩpleuit? cũflẽtes nõ tã narraret q̃ ostẽderet:patrẽ de morte filii:filiũ de pr̃is? Quid ulli epilogi possũt magis habere miserabile?Serũ ẽ enĩ aduocari his rebus affectũ ĩ poratiõe:quas securus narrauerit.Assueuit illis iudex:iãq; eas sine motu mẽtis accipit:qbus cõmotus nouus nõ ẽ. & difficile est nobis mutare habitũ animi semel constitutũ.Ego uero (neq;.n.dissimulabo iudiciũ meũ)q̃q̃ id quod sũ dicturus exemplis magis q̃ præceptis ullis cõtinet.narrationẽ ut si ullã ptẽ orationis:oĩ qua põt gratia & uenere exornandam puto.Sed plurimũ refert:quæ sit natura eius rei:quã exponimus.In paruis ergo quales sũt fere priuatæ:sit ille pressus:& uelut applicitus rei cultus.in uerbis sũma diligentia:quæ in locis ĩpetu ferũtur:& circũiectæ oratiõis copia latẽt. hic expressa:& ut uult Zeno:sensu tincta eẽ debebũt.cõpositio dissimulata quidẽ:sed tamẽ q̃iucũdissima.figuræ nõ illæ poeticæ:& contra rationẽ loquendi auctoritate ueterum receptæ.Nã debet eẽ q̃purissimus sermo:& qui a uarietate tediũ effugiat:& mutationibus animum leuet .ne in eundem casum.similem expositionem.pares elocutionum tractus incidamus.caret enim cæteris lenociniis expositio:& nisi cõmendetur hac uenustate:iaceat necesse est.nec ĩ ulla parte intentior est iudex:eoq; nihil recte dictũ perit.Præterea nescio quomõ ẽt facilius credit:quæ audiẽti iucũda sũt:& uoluptate ad finẽ ducit.

cum ego doceo etiam moueri?Ego pronomen iterum positum uidetur expungendum ac eum ascribendum ut sit cum eum doceo etiam moueri. Genere uerborum sed animi quoque commẽdatione. Loco uerborum uerberum esse legendum diiudicabit qui tertiã in uerrem unde hæc sumpta sũt diligentius leget. Quas securus narrauerit. Sic quidem legitur.Sed narraueris legendum esse cõtenderim. Quibus commotus nouus non est.Nouis legendum esse ex sensu aperte percipit. Narrationem.ut si ullam partem orationis omni qua põt gratia & uenere exornandam puto. Vt particula tanq̃ ociosa ac superuacua mihi uidetur expungenda. Et qui a uarietate tedium effugiat.Deprauatus hic locus sic emendari potest si & copula cũ a prepõne ac qui relatiuo eradantur ac locis ipsoꝝ Sed quæ reponant ac effugiãt ut sit numeri pluralis legat hoc mõ.Sed quæ uarietate tedium effugiãt
Similem expositiõem. Sensus positionem exposcit non expositionem.ut intelligamus in narratione uitanda esse similiter desinentia similiterque cadentia. Et uoluptate ad finem ducitur.Fidem sensus exposcit non finem. Nam uoluptate iudex ad credendum facile deducitur. Vbi uero maior res erit & atrocia & inuidiosa & tristia mirabiliter dicere decebit. Ne hic quidem locus mendis est uacuus.Sic autem corrigi potest:ut & copula secundo loco posita expungatur & inuidiose & miserabiliter legat hoc modo. Et atrocia inuidiose & tristia miserabiliter dicere decebit.

Sed ut tamẽ primis. Tãtum non tamen sen ſui conuenire uidetur. Maxime quidem breui iniectione. Ter ſyllaba aſcripta interiectione mihi uidetur eſſe legendum. Funeſtis omnibus omnium. Ominibus legẽdum eſſe facile cenſebit: qui pro Cluentio orationẽ unde hæc ſunt deſcripta: diligentius leget. Itaque circũſtãtibus oſtẽtare uolumus iudicibus prodimus. Que copulæ a uocalis aſcribatur ut nomen efficiatur. Ita enim eſt legendum: etiã ſi exemplaria refragẽtu No bilitater. princeps. Facile aſcribatur ut in Ciceronis ꝓ Cluentio oratione ligit. του γαρ φωκαι κου συςαντοσ πολεμου. Hoc narrationis initium Aquila orator ſic interpretatur. Cum bellum Phocenſe conflatum eſſet. His rebus ita geſtis. Ex oratione Ciceronis pro Cæcina hæc ſunt a Fabio deſcripta. Ordine ipſo narrationem ſequitur confirmatio. Cauſam aſſignat cur narrationi ſtatim

Vbi uero maior res erit: & atrocia: & inuidioſa: & triſtia mirabiliter dicere decebit: non ut cõſumantur affectus: ſed ut tamen primis lineis deſignentur: ut plane qualis futura ſit imago rei ſtatim appareat. Ne ſententia quidem uelut fatigatum intentione ſtomachum iudicis reficere diſſuaſerim: maxime qdem breui iniectione: qualis eſt illa. fecerũt ſerui Milonis: quod ſuos quiſq; ſeruos ĩ re tali facere uoluiſſet. Interim paulo liberiore: qualis ẽ illa. nubit genero ſocrus nullis auſpicibus. nullis auctoribus. funeſtis ominibus omnium. quod cũ ſit factũ iis quoq; temporibus: quibus omnis ad utilitatẽ potius q̃ ad oſtẽtationem cõponebat̃ oratio. Et erãt adhuc ſeueriora iudicia: quanto nũc faciũdũ magis: cũ in ipſa capitis aut fortunaꝝ pericula irrupit uoluptas? cui hominũ deſiderio quantum dari debeat: alio loco dicã. Interĩ aliquid ĩdulgendũ eẽ confiteor. Multum confert adiecta ueris credibilis reꝝ imago: quæ uelut in rẽ præſentem perducere audiẽtes uidet̃: qualis eſt illa. M. Cælii in Antoniũ deſcriptio. nãq; ipſum offendunt temulento ſopore profligatum. totis præcordiis ſtertẽtem. ructuoſos ſpiritus geminare. præclaraſq; contubernales ab oĩbus ſpõdis trãſuerſas ĩcubare: & reliquas circũiacere paſſim: quæ tamẽ exanimatæ terrore hoſtium aduẽtu percepto excitare Antonium conabant̃. nomẽ inclamabant. fruſtra ceruicibus tollebant. blandius alia ad aurem inuocabat. uehementius etiam nõnulla feriebat: quarum cum omnium uocem tractũq; noſcitaret: proxime cuiuſq; collum amplexu petebat. nec dormire excitatus. nec uigilare ebrius poterat: ſed ſemiſomno ſopore inter manus Cẽturionum concubinarũq; iactabat̃. Nihil his nec credibilius fingi. nec uehementius exprobrari. nec manifeſtius oſtẽdi põt. Ne id quidem præteribo: quãtã afferat fidem expoſitioni narrantis auctoritas: quam mereri debemus ante omnia q̃dẽ uita: ſed & ipſo genere orationis. Quod quo fuerit grauius. ſanctius: hoc plus habeat neceſſe eſt in affirmando quoq; ponderis. Effugienda ergo ĩ hac præcipue parte oĩs calliditatis ſuſpicio. neq; .n. ſe uſq̃ cuſtodit magis iudex. nihil uideatur fictũ. nihil ſolicitum. omnia potius a cauſa: q̃ ab oratore ꝑfecta credantur. Sed hoc pati non poſſumus: & perire artem putamus niſi appareat cũ deſinat ars eſſe: ſi apparet. pendemus ex laude: atq; hãc laboris noſtri ducimus ſummam. Ita quæ circunſtantibus oſtentare uolumus: iudicibus prodimus. Eſt quædam & repetita narratio quæ επιΔιηγησισ dicitur: ſane res declamatoria magis q̃ forẽſis. Ideo autem reperta: ut quia narratio breuis debet eſſe: fuſius & ornatius res poſſet exponi: quod fit uel ĩuidiæ gratia uel miſerationis. Id raro faciendum iudico: nec ſic unq̃: ut totus ordo repetat̃. licet enĩ ꝑ partes idem cõſequi. Cæterũ qui uti επιΔιηγησει uolet: narrationis rem loco ſtringat: & contentus indicare: quid factum ſit: quo ſit modo factum plenius ſe loco ſuo expoſiturum eſſe promitat. Initiũ narrationis quidam utiq; faciẽdum a perſona putant: eamque ſi noſtra ſit: ornandam. ſi aliena infamandam ſtatim. hoc ſane frequentiſſimum eſt: quia perſonæ ſũt ĩter quas litigatur. Sed hæ quoq; interim cum ſuis accidentibus ponendæ: cum id profuturum eſt: ut .A. Cluentius habitus fuit pater huiuſce iudices homo non ſolum municipii larinatis: ex quo erat: ſed regionis illius & uicinitatis uirtute. æſtimatione. nobilitate princeps. Interim ſine his: ut. Q. Ligarius: cum eſſet. frequenter uero & a re: ſicut pro Tullio Cicero. fundum habet in agro turino. M. Tullius paternum. Demoſthenes pro Cteſifõte του γαρ φωκαι κου συςαντοσ πο-

λειου. De fine narratiōis cum iis cōntentio est: qui perduci expositionē uolūt eo unde quæstio oritur. His rebus ita gestis. P. Dolobella prætor interdixit: ut est consuetudo de ui hominibus armatis sine ulla exceptione: tantum ut unde deiecisset restitueret. deinde restituisse dixit: sponsio facta est. hac de sponsiōe uobis iudicandū est. Id a petitore semper fieri pōt. a defensore non semper.

De egressione.

Rdine ipso narrationē sequitur confirmatio. probanda sunt eni quæ ꝓpter hoc exposuimus. Sed priusq̄ ingrediar hanc partem pauca mihi de quorundam opinione dicenda sūt. Plerisq; moris est prolato rerum ordine ꝓtinus utique in aliquem lætū atque plausibilem locum q̄maxime possint fauorabiliter excurrere. Quod qdem natum ab ostentatiōe declamatoria iam in foro uenit postq̄ agere causas non ad utilitatem litigatorū: sed ad patronoꝝ iactationē reptum est: ne si pressæ illi qualis sæpius desideratᷓ: narratiōis gracilitati coniuncta argumentatorū pugnacitas fuerit: dilatis diutius dicendi uoluptatibus: oratio refrigescat. In quo uitiū illud est: quod sine discrimine causarum atq; utilitatis: hoc tanq̄ semper expediat: aut etiā necesse sit faciunt: eo q; desumptas ex iis partibus: quarum alius erat locus sententias in hanc cōgerunt: ut plurima aut iterum dicenda sint: aut quia alia alieno modo dicta sūt: dici suo non possint. Ego autem confiteor hoc expaciandi genus nō modo narrationi qdē: sed etiam questionibus uel uniuersis: uel interim singulis opportune posse subiūgi: cum res postulat: aut certe permittit: atq; eo uel maxime illustrari ornariq; orationem. Sed si cohæret & sequitᷓ. non si per uim conetᷓ: & quæ natura iūcta erāt distrahit. Nihil enim tam est cōsequens q̄ narratiōi ꝓbatio. & si excursus ille: uel quasi finis narrationis: uel quasi initium ꝓbatiōis est. Erit ergo illi nōnunq̄ locus: ut si expositio circa finē atrox fuerit: ꝓseq̄mur eam uelut spiritu erūpente protinus indignatione. Quod tamē ita fieri oportebit: si res dubitationem nō habebit. alioq prius est quod obiicias: uerū efficere q̄magnū. quia criminū inuidia ꝓ reo est: priusq̄ probatᷓ. Difficillima ē eni grauissimi cuiusq; sceleris fides. Idē fieri nō inutiliter pōt: uti si merita ī aduersariū aliqua exposueris: in ingratū inueharis: aut si uarietatem criminū narratione demonstraueris: quātū ab ea periculum intentetᷓ ostendas: Verum hæc breuiter omnia. Iudex enim ordine audito festinat ad ꝓbationē: & q̄primum certus esse sententiæ cupit. Præterea cauendū est: ne ipsa expositio uanescat: auersis in aliud animis & inani mora fatigatis. Sed ut non semp est necessaria post narrationē illa procursio: ita frequēter utilis āte quæstionē præparatio. Vtiq; si prima specie minus erit fauorabilis. si legē asperam tuebimur: aut pœnarias actiōes īferemus. Est hic locus uelut sequētis exordii ad cōciliandū ꝓbationibus nostris iudicem. mitigandū. cōcitādum. Quod liberius hic & uehemētius fieri pōt: quia iudici cā iā nota est. His igitᷓ uelut fomentis siqd erit asperū: præmolliemus: quo facilius aures iudicū: quæ post dicturi erimus admittant: ne ius nostrum oderint. nihil eni facile persuadetᷓ inuitis. Quo loco tamen iudicis quoq; natura noscenda ē: iuri magis an æquo sit appositus. Proinde enim magis aut mīus hoc erit necessarium. Cæterum res eadem: & post quæstionem perorationis uice fungitur. Hanc partem παρέκβασιν uocant græci. latini egressum uel egressionem. Sed hæ sunt plures: ut dixi: quæ per totam causam uarios habent excursus: ut laus hominum locorūq;: ut descriptio

præcepta confirmatiōis: cū ordine ipso sequatᷓ. Quidā .n. putauerūt egressionē. nō nulli ꝓpōnē. alii ꝑtitōnē ꝑtes eē orōnis: quoꝝ opiniones tā ꝑspicue Fabius refellit simulq; ꝑcipit quonā pacto his oratori sit utēdum: ut nihil: si mendæ absint: expositione sit opus.

Quod qdē natū ab ostētatiōe ad utilitatē litigatorū. Versus hoc loco librarioꝝ īcuria omissus totū obscurat sēsū atq; cōfūdit: q sane ī exēplaribus aliis emēdate sic legitᷓ. quod qdē natū ab ostētatiōe declamatoria iā in foro uenit: postq̄ agere cās non ad utilitatē litigatoꝝ sed ad patronoꝝ iactationē reptū ē. Venit aūt ꝓuēditᷓ ē accipiēdū. aut certe ī foꝝ legēdum.

Aut qa alia alieno mō dicta sūt dici suo nō possint. Nisi alia tollatᷓ & ꝓ mō legatᷓ loco: sensus minus ꝑcipi pōt. hoc mō. Aut qa alieno loco dicta sūt. Nō si ꝑ uim conetᷓ & quæ natura iuncta erāt distrahit. Conatᷓ legēdū est: ne

regionum.expoſitio quarũdam rerũ geſtarum:ſed etiam fabuloſarum.Quo ex genere eſt in orationibus contra Verrẽ compoſitis:Siciliæ laus.Proſerpinæ raptus.pro.C.Cornelio popularis illa uirtutum.Cn.Pompeii commemoratio:ĩ quã ille diuinus orator uelut nomine ipſo ducis curſus dicendi teneretur:abrupto:quem incohauerat:ſermone diuertit actuum.παρεκβασισ eſt:ut mea quidem fert opinio: alicuius rei:ſed ad utilitatem cauſæ pertinentis extra ordinem excurrens tractatio.Qua propter non uideo cur hũc ei potiſſimũ locum aſſignent: qui rerum ordinem ſequitur: non magis q̃ illud:cur hoc nomen ita demũ proprium putẽt ſi aliquid ĩ digreſſu ſit exponendum:cum tot modis a recto itinere decliet oratio. Nam quicquid dicitur præter illas quinq; quas fecimus partes:egreſſio eſt.indignatio.miſeratio.inuidia.conuitium.excuſatio. conciliatio.maledictorum refutatio:ſimilia his quæ non ſunt in quæſtiõe.omnis amplificatio. minutio. oẽ affectus genus.atq; ea maxĩe iucũdã & ornatã faciũt orationẽ.de luxuria.de auaritia.de religione.de officiis:quæ cũ ſint argumẽtis ſubiecta ſimiliũ rerum:qa cohærent:egredi non uidentur.Sed plurima ſunt quæ rebus nihil ſecum cohærentibus miſerantur:quibus iudex reficitur.admonetur.placatur.rogatur.laudatur.Innumerabilia ſũt hæc quorum alia ſicut præparata afferimus.quædam ex occaſione uel ex neceſſitate dicimus:ſiquid nobis agentibus noui accidit.interpellatio interuenientis alicuius tumultus.Vnde quoq; Ciceroni in proœmio cũ diceret pro Milone digredi fuit neceſſe:ut ipſa oratiũcula qua uſus ẽ patet.poterit aũt paulo longius exire q̃ præparat aliquid ante quæſtionẽ:& q finitæ probationi cõmẽdationem adiicit:at q ex media erũpit:cito ad id redire debet unde diuertit.

De propoſitione.

Svnt qui narrationi propoſitionem ſubiũgant tanq̃ partem iudicialis materiæ:cui opinioni reſpondimus.Mihi autem propoſitio uidetur omnis confirmationis initium: quod non modo in oſtendenda quæſtione principali:ſed nõnunq̃ etiam ĩ ſingulis argumentis præponi ſolet: maximeq; in iis quæ επιχειρηματα uocantur.Sed nunc de priore loquimur.ea non ſemper uti neceſſe eſt.aliquando enim ſine præpoſitione aliqua quoq; ſatis manifeſtum eſt:quid in quæſtione uerſetur.Vtiq; ſi narratio ibi finem habet:ubi initiũ quæſtio.adeo ut aliquando ſubiũgatur expoſitioni:quæ ſolet in argumẽtis eſſe ſumma collectio.Hæc ſicut expoſui ita geſta ſũt iudices.inſidiator ſuperatus eſt.ui uicta uis:uel potius oppreſſa uirtute audacia eſt.Sed nonnũq̃ ualde utilis eſt:præcipue ubi res defendi nõ põt:& de fine quæritur:ut pro eo qui

diſſimiles modi copulentur. Expoſitio quarũdã rerum geſtarum ſed etiã fabuloſarum.Nõ ſolũ ĩtegritas ſenſus expoſcit:ut legatur nõ ſolũ geſtarum ſed ẽt fabuloſarum. παρεκβασισ eſt ut mea qdẽ fert opinio alicuius rei:ſed ad utilitatẽ cauſæ ptinẽtis extra ordinẽ excurrẽs tractatio.Aut illa particula ſed redũdat & ſupuacua eſt. aut certe aliqd deeſt.Quare aut loco alicuius mihi alienæ legendũ uel ſaltẽ aſcribẽdũ.aut certe illa aduerſatiua ſed eſt eradẽda.ut legatur uel alicuius alienæ rei ſed ad utilitatẽ cauſæ ptinẽtis.uel alicuius rei ad utilitatẽ cauſæ pertinẽtis.utroq;.n. mõ ſẽſus pcedet. Sed plurima ſũt quæ rebus nihil ſecũ cohærentibus miſerantur.Inſerantur legẽdũ eẽ nemo nõ uidet. Interpellatio ĩteruenientis alicuius tumultus.Ita qdẽ legitur. Sed loco illius ĩteruenientis fortaſſe interuẽtus recte legeretur.Ea nãq; uidetur enumerare Fabius quæ ĩter agẽdũ alicui accidere poſſent:quæ qdẽ ſunt ĩterpellatio.ĩteruẽtus alicuius tumultus. Vnde quoq; Ciceroni ĩ proœmio cũ diceret pro Milone digredi fuit neceſſe.Quoq; pticula in tertiũ locũ uidetur trãſferẽda ut legatur Vnde Ciceroni quoq;.De Pædiano aũt hoc ẽ acceptũ:q ĩ orõnẽ pro Milone ita refert.Cicero cũ ĩcipet dicere exceptus ẽ acclamatõe Clodianorum: q ſe cõtĩere ne metu qdẽ circũſtãtiũ militũ potuerũt.Itaq; nõ ea q̃ ſolitus erat:cõſtãtia dixit. Manet aũt illa quoq; eius excepta orõ. Et q finitæ pbatõi cõmẽdatio adiicit.Cõmẽdationẽ legẽdũ eẽ cõſtat. Sũt q narratiõi ppõnẽ ſubiũgãt.Propõ duobus accipitur modis.Interdũ nãq; ppõ qõnẽ cõtĩet prĩcipalẽ.Interdũ uim cuiuſq; argumẽti cõplectitur.de priore nũc Fabius tractat. Quod nõ mõ in oſtẽdẽda quæſtione prĩcipali ſed nõnũq̃ ẽt ĩ ſingulis argumẽtis præponi ſolet maximeq; in iis quæ επιχειρηματα uocantur.Etſi quibuſdã præponi recte legi uideri põt mihi tamẽ pponi:hoc ẽ ppõnẽ ſolere fieri:legẽdũ eẽ Fabii elegãtia pſuadet.Epicherema aũt uarie qdẽ ĩterptatur.Sed ut ex ſequẽti uolumine colligitur: p argumẽtatõe quæ ex tribus ptibus cõſtet ppõne.aſſũpto.& cõcluſione:a Fabio accipitur.Semper ergo in epicherematis pponi oportet. Aliquãdo.n.ſine præpõne aliq quoq; ſatis manifeſtũ ẽ.Nõ ſolũ ppõne eſt legẽdũ:ſed illud aliq ex rõne cõpõnis uidetur expũgẽdũ ut legamus. Aliquãdo.n.ſine ppõne quoq;. Et de fine quæritur.Quãuis de fine recte legi uideatur:tamẽ cũ in ea cã quam

pecuniam priuatam de tẽplo sustulit. sacrilegii agitur. de sacrilegio cognoscitis: ut iudex ĩtelligat: id unũ esse officii sui quærere: an id quod obiicitur sacrilegium sit. Itẽ in causis obscuris ac multiplicibus. nec semper propter hoc solum: ut sit causa lucidior: sed aliquando etiam ut magis moueat. mouet autem si ꝑtinus subtexantur aliqua quæ prosint. lex aperte scripta ẽ: ut peregrinus qui murum ascẽderit: morte mulctetur. Peregrinum te esse certum est: qui si ascẽderis murum non quæritur. quid superest? nisi ut te puniri oporteat. Hæc enim propositio confessionem aduersarii premit: & quodãmodo iudicandi moram tollit. nec indicat quæstionẽ: sed adiuuat. Sũt autem propositiones & simplices & duplices uel multiplices. quod accidit nõ uno mõ. nam & plura crimina iũgũtur: ut cũ Socrates accusatus ẽ ꝙ corrũperet iuuentutẽ: & nouas supstitiones introduceret. & singula ex pluribus colligunť: ut cũ legatio male gesta obiiciť Aeschyni. ꝙ mentitus sit. ꝙ nihil ex mãdatis fecerit. ꝙ moratus sit. ꝙ munera accepit. Recusatio quoq; plures iteꝝ ꝓpõnes hẽt. ut cõtra petitionẽ pecuniæ. male petis. ꝓcuratori. n. tibi eẽ nõ licuit. sed nec illi cuius noĩe litigas hr̃e ꝓcuratorẽ. sed neq; es hæres eius a quo accepisse mutuũ dicor. nec ipsi debui. multiplicari hæc in q̃tũlibet possunt. sed rem ostẽdisse satis ẽ. Hæc si ponantur singulæ subiectis probationibus: plures erunt propositiones. si coniungãtur ĩ partitionem cadunt. Et est nuda propositio: qualis fere in cõiecturalibus. cædis ago. furtum obiicio. est ratione subiecta: ut maiestatem minuit Caius Cornelius. nam codicẽ tribunus plebis ipse pro cõcione legit. Præter hoc utimur propositione aut nostra: ut adulteriũ obiicio. aut aduersarii ut adulterii mecum agitur. aut communi ut inter me & aduersarium quæstio est: uter sit intestato propior. nonnunq̃ diuersas quoque coniungimus. Ego hoc dico: aduersarius hoc. habet interim uim propositionis: etiam si per se non est propositio: cum exposito rerum ordine subiicimus. de his cognoscitis. ut sit hæc cõmonitio iudicis: quo se ad quæstionẽ acrius intendat: & uelut quodã tactu excitatus finem eẽ narrationis: & initium probationis intelligat: & nobis confirmationẽ ingredientibus ipse quodãmodo nouum audiendi sumat exordium.

De partitione.

P Artitio ẽ nostraꝝ aut aduersarii ꝓpositionũ: aut utrarũq̃ ordine collata enumeratio. Hac q̃dã utendũ semꝑ putãt: quod de ea fiat cã lucidior: & iudex ĩtentior & docilior: si scierit & de quo dicimus: & de quo dicturi postea sumus. Rursus q̃dã ꝑiculosũ id oratori arbitrãť duabus ex causis: quod nõnũq̃ excidere soleãt quæ ꝓmisimus. Et siq̃ ĩ ꝑtiẽdo præteri erimus occurrere. Quod q̃dẽ nemini accidit: nisi q plane uel nullo fuerit ĩgenio: uel ad agendũ nihil cogitati præmeditatiq; detulerit. Alioq̃n quæ tam manifesta & lucida ẽ ratio: q̃ rectæ ꝑtitiõis? seq̃ť. n. naturã ducẽ: adeo ut memoriæ id maximũ sit auxiliũ: uia dicẽdi nõ deceđr. Qua ꝑp ne illos q̃dẽ ꝓbaueri: q ꝑtitionẽ uetãt ultra tris ꝓpõnes extẽdere: quæ sine dubio si nimiũ sit multiplex: fugiet memoriã iudicis: & turbabit ĩtẽtionẽ. Hoc tamẽ nũero uelut lege nõ ẽ alligãda: cũ possit cã plures desiderare. Alia sunt magis ꝑp quæ ꝑtitiõe nõ ẽ sẽp utẽdũ: primũ q̃a pleraq; gratiora sũt: si ĩuẽta subito: nec domo allata: sed ĩter dicẽdũ ẽ re ipsa nata uideãť. ũde illa nõ ĩiucũda schemata. pene excidit mihi. & fugerat me. & recte admões. ꝓpo-

subiicit fabius: nõ de fine sed de nomine quærať: per definitionẽ uero expliceť: pro fine forsitã noĩe est legendũ: tãetsi oĩa exẽplaria quæ uiderim refragẽtur. Est aũt thema declamatoriũ maxime notũ. Sunt aũt ꝓpositiões & simplices & duplices uel multiplices. Et loco uel legẽdũ est. Multiplices aũt sunt ꝓpositiones: quæ res plures duabus cõtinẽt. Et est nuda propositio. Est uerbũ ĩ primũ locum est transferẽdũ. ut legatur Est & nuda ꝓpositio.

P Partitio est nraꝝ. Partitiõis quæ ab aliis diuisio dr̃: primũ descriptionẽ assignat Fabius. dein de an ea semper sit utendũ ut quidam putãt: describit: tum quæ in partitiõe custodienda sunt subiungit. Quod de ea fiat causa lucidior Et loco de præpositionis esse legendũ facileque sub iiciuntur ostẽdũt. Quapropter ne illos quidẽ probauerim. Hoc q̃dẽ ĩ rhetoricis ad Herẽnium præcipiť. Sed auctorem Fabius nõ nominat nõ taciturus si Ciceronis illud esse opus putasset. Sed ĩter dicẽdũ est re ipsa nata uideantur. E præpositio loco est uerbi reponẽda uidetur. ut sit e reipsa.

Affectibus turbationibus & ab intentione auferendus auditor. Est loco & copulæ ne mo nõ uidet esse legendũ. Quo cognoscendi iudiciũ conamur auferre. Cognoscenti loco cognoscendi legendum est. Et si unum crimen uarie defendimus supuacua. At legendum esse loco illius copulæ & manifeste sensus ostendit. Vt si illa partiamur. Ita legendũ est nõ illa. Postremo iudiciũ pecuniæ temptatum. Loco pecuniæ legendum esse pecunia ne admonitione quidem dignum esse uidetur. De illo quoque genere defensionis plerique dubitant. Si occidi recte feci. Sed nõ occidi. Huiusmodi genus defensionis κατευ σασιν και αντι παράςασιν græci uocant. Apud nos quod sciam nomẽ non habet Per ificiationem & obsistentiã quidam appellant. Interdum autem ευ ςασισ. Interdum præponitur αντι παραςασισ. At siqd eo qđ ẽ fortius timebimus. In præpositio ascribenda uidetur ut in eo legatur. Quod Cicero pro Cluentio facit circa iudiciariam legem. Cicero pro Cluentio asserit Cluẽtium ipsũ corrupti iudicii accusatum be

sitis enĩ probationibus oĩs in reliquũ gratia nouitatis præcerpit͛. Interim uero etiã fallẽdus ẽ iudex:& uariis artibus subeundus:ut aliud agi q̃ quod nos petimus putet. Nã ẽ nõnũq̃ dura ꝓpositio:quã iudex si ꝓuidet:nõ aliter præformidat q̃ qui ferrũ medici ante q̃ curetur aspexit. at si re non ãte proposita securũ:ac nulla denũciatione ĩ se conuersum ĩtrarit oratio:effici et qđ ꝓmitteti nõ crederet͛. Interĩ refugienda nõ mõ distinctio quæstionũ ẽ:sed oĩo tractatio. affectibus turbatoĩbus:& ab intentiõe auferẽdus auditor. nõ.n. solũ oratoris ẽ docere:sed plus eloquẽtia circa mouẽdũ ualet. Cui rei cõtraria est maxĩe tenuis illa:& scrupulosæ in ptes secta diuisiõis diligẽtia:eo tempore quo cognoscendi iudiciũ conamur aufere. Q uid͛ quod interim quæ p se leuia sũt & infirma:turba ualẽt͛ Ideoq; congerẽda sũt potius:& uelut eruptione pugnandũ. quod tamen rarum eẽ debet:& ex necessitate demum. Cũ ipsũ hoc quod dissimile ratiõi est:coegerit ratio. Præter hæc ĩ omni ptitiõe est utiq; aliquid potẽtissimũ:quod cũ audiuit iudex:cætera tanq̃ supuacua grauari solet. Itaq; si plura uel obiicienda sũt:uel diluenda utilis & iucũda ptitio:ut quod quaq; de re dicturi sumus: ordine appareat. Et si unũ crimẽ uarie defẽderimus superuacua:ut si illa ptiamur. dicam nõ talẽ esse hũc quẽ tueor:ut ĩ eo credibile uideri possit homicidiũ. dicã occidendi causam huic nõ fuisse. dicam hũc eo tpe quo hõ occisus ẽ trãs mare fuisse. Oĩa quæ ante q̃ id quod ultimum est exequaris:inania uideri necesse est. Festinat.n. iudex ad id quod potẽtissimũ ẽ:& uelut obligatũ ꝓmisso patronũ:si est patiẽtior tacitus appellat:si uel occupatus:si uel in aliqua potestate:uel etiã si sit moribus incõpositus cũ cõuitio efflagitat. Itaq; nõ defuerũt q Ciceronis illã ꝓ Cluentio ptitionẽ ĩprobarẽt:q̃ se dicturum eẽ promisit. Primũ nemĩnẽ maioribus criminibus. grauioribus testibus in iudiciũ uocatũ q̃ Opianicũ. deinde præiudicia eẽ facta ab iis ipsis iudicibus:a quibus dãnatus sit. Postremo iudiciũ pecuniæ tẽptatũ nõ a Cluẽtio: sed contra Cluentiũ:qa si ꝓbari posset:quod e st tertiũ:nihil necesse fuerit dicere priora. Rursus nemo erit tã aut ĩiustus:aut stultus qn eũ optime fateat͛ ꝓ Muræna eẽ ptitũ. Intelligo iudices tres totius accusatiõis ptes fuisse:& eaꝝ unã in reprehẽsione uitæ. alterã ĩ cõtentione dignitatis. tertiam ĩ criminibus ãbitus eẽ uersatã. Nã sic & ostendit lucidissime cãm:& nihil fecit altero supuacuũ. De illo quoq; genere defẽsiõis pleriq; dubitãt. si occidi recte feci. sed nõ occidi. quo prius.n. ptiere:si sequẽs firmũ sit͛ Hæc ĩuicem obstare & utroq; utẽtibꝰ ĩ neutro haberi fidẽ. qđ sane ĩ pte uerũ ẽ. ẽt illo sequẽti:si mõ ĩdubitabile sit:ẽ solo utẽdũ. At siqd eo qđ ẽ fortius tiebĩus:utraq; ꝓbatiõe nitemur. Alius.n. alio moueri solet. & q factũ putauit:iustũ crederẽ põt. q tãq̃ iusto nõ mouebit͛:factũ fortasse nõ credt. ut certa mãus uno tælo posset eẽ cõtẽta. ĩcertæ plura spgẽda sũt:ut sit & fortunæ locus. Egregie uero Cicero ꝓ Milone ĩsidiatorẽ prĩo Clodiũ ostẽdit. tũ addit ex abundãti:ẽt si id nõ fuisset:talẽ tamẽ ciuẽ cũ sũma uirtute interfectoris & gloria necari potuisse. Nec ullũ tamẽ ordinẽ:đ quo prius dixi:dãnaueri. qa quædã & si ipsa sint dura:ĩ id tamẽ ualẽt:ut ea molliãt quæ sequũt͛. nec oĩo sine rõne ẽ id qđ uulgo dr. iniquũ petẽdũ:ut æquũ feras. qđ tamẽ nemo sic accipiat:ut oĩa credat audẽda. Recte.n. græci præcipiũt nõ tẽptãda: quæ oĩo effici nõ possũt. Sed quotiẽs hac de q̃ loquor:duplici defẽsiõe utemur:

nescio legis nolle defendi his uerbis. Quid ergo est? quæret fortasse quispiam. Displiceat ne mihi legū præsidio a capite periculum propulsare? Mihi uero Iudices nō displicet. Sed utor instituto meo, in hominis honesti prudentisq; iudicio non solum meo consilio uti consueui: sed multum etiam eius quem defendo & consilio & uoluntati obtempero. Nam ut hæc ad me causa delata est: qui leges eas ad quas adhibemur: & ī quibus uersamur: nosse deberem: dixi habito statim: de eo qui coisset: quo quis condemnaretur: illum esse liberum, teneri autem nostrum ordinem, Atq; ille me orare & obsecrare cœpit: ut ne sese lege defenderem. Cum ego quæ mihi uiderentur dicerem: traduxit me ad suam sentētiam. Affirmabat enim lachrymans non se cupidiorem esse ciuitatis retinendæ q̄ existimationis. Morē homini gessi, & quæ sequuntur. Nec immerito multū ex diligētia partiēdi tulit laudis. Q. Hortensius. De Q. Hortēsii diligētia partiendi & Cicero meminit prima ī uerrē actiōe cōtra Q. Ceciliū loquēs. Quid? inqt cū accusatiōis tuæ mēbra diuidere cœperit, & ī digitis suis singulas partes causæ cōstituere? Nā est certus suus modus. Sic qdē plerisq; recte legi uidet. Sed forsitā nō suus uerū eius emēdate legeret. Nec tamē plura faciūt q̄ minora. Tam legēdū esse q̄ particula apte declarat. Diuisa & simplex propositio. Cum de partitione diuisioneq; Fabius hoc loco præcipiat: diuisio fortassis pro illo participio diuisa: ac ut loco illius & copulæ recte legeret: hoc modo. Diuisio ut simplex propositio Præcipit enim Fabius diuisionem ut simplicem propositionem apertam dilucidamq; esse debere. Duas autem diuisionis partes Fabius exponit: quas artium scriptores seiunctionem uocant & distributionem Seiunctio est enim per quam exponimus quid nobis cum aduersariis conuenit: quid in controuersia relinquatur: ut in causa Horestis accusator ita partitur. Interfectā esse matrem ab Horeste conuenit mihi cū aduersariis iure ne fecerit & licuerit ne facere id in controuersia est. Distributio uero est: qua exponimus q̄bus de rebus dicturi sumus. Hanc in duas partes diuidūt: expositionē & enumerationem: ut sit expositio sine numero. enumeratio uero qua numero exponimus quot de rebus dicturi sumus. Distributio aūt oīs res habere tres debet breuitatē. absolutionem. paucitatem. Breuitas est quæ facit: ut nullum nisi necessariū uerbū assumatur. Absolutio est quæ facit ut omnia quæ in causā īcidunt genera cōprehendantur. Paucitas est: quæ facit: ut genera sola rerū: de q̄bus dicturi sumus cōplectamur. Nec uideo quodnā cōmodius

id laborandū est: ut in illā partē sequentē fides ex priore ducatur. Pōt enī uideri: q tuto etiā cōfessurus fuit: mentiēdi causam ī negādo nō habere. & illud utiq; faciēdū ē: ut quotiens suspicabimur a iudice aliā probationem desiderari: q̄ de quo loquimur: promittamus nos plene: & statim de eo satis eē facturos: præcipueq; si de pudore agit. Frequenter aūt accidit ut cā parum uerecunda iure tuta sit. de quo ne inuiti iudices audiant & aduersi: frequentius sūt admonēdi secuturā defensionē probitatis ac dignitatis. expectēt paulū: & agi ordine sināt. Quædā interim nos & inuitis litigatoribus simulādum est dicere. Quod Cicero pro Cluentio facit circa iudiciariā legē. Non nunq̄ quasi interpellemur ab his subsistere. Sæpe aduertēda ad ipsos oratio. Hortandi ut sinant nos uti nostro consilio. Ita surrepetur animo iudicis. & dum sperat ꝓbationē pudoris: asperioribus illis minus repugnabit. Quæ cū receperit etiā uerecūdiæ defēsioni facilior erit. Sic utraq; res īuicem iuuabit. Eritq; iudex circa ius nostrum spe modestiæ attētior. circa modestiam iuris probatione procliuior. Sed ut nō semp necessaria: aut etiā supuacua partitio ē: ita opportune adhibita plurimū orationi lucis & gratiæ cōfert. Neq;.n. id solū efficit: ut clariora fiāt quæ dicūtur rebus uelut ex turba extractis: & in cōspectu iudicum positis: sed reficit quoq; audientē certo singularū partium fine: non aliter q̄ facientibus iter multum detrahūt fatigatiōis notata inscriptis lapidibus spacia. Nam & exaustis laboribus nosse mensuram uoluptati ē: & hortatur ad reliqua fortius exequēda scire quātum supersit. Nihil enim longum uideri necesse est: ī quo qd ultimum sit certum est. Nec immerito multum ex diligentia partiendi tulit laudis. Q. Hortensius: cuius tamen diuisionē in digitos diductam: nonnūq̄ Cicero leuiter eludit. Nam est certus suus modus. & euitanda utiq; maxime concisa nimiū: & uelut articulosa partitio. Nam & auctoritati plurimū detrahūt minuta illa: nec iam membra sed frusta: & huius gloriæ cupidi quo subtilius & copiosius diuisisse uideātur: & superuacua assumunt: & quæ natura singularia sūt secant: nec tamen plura faciunt q̄ minora. Deinde cum fecerit mille ꝑticulas: in eandem incidunt obscuritatem: contra quam partitio inuenta est. Diuisa & simplex propositio quotiens utiliter adhiberi potest. primum debet esse aperta atque lucida. Nā quid sit turpius: q̄ id esse obscurum ipsum: quod in eum solū adhibetur usum: ne sint cætera obscura? tum breuis nec ullo

exēplum ad hæc oīa poſſit afferri:q̄ Ciceronis diuiſionē ꝑ lege Manilia.Primum inquit mihi uidet̃ degenere belli.deīde de magnitudine tū de Imꝑatore deligēdo eē dicēdū. Nō.n.de quo dicimus.Quid dicamus emē datē ī qbuſdā legit̃ exēplarıbꝫ. Quod ī genere ꝑtiri ſit ſatis.Pro genere ut legat̃ genera grammatices rō ex/ poſcit.ut.n.in ſpēs.ſic ī genera recte qd ꝑtiri dicimur.Nā Cicero quæ ꝑ lege Manilia dicturus erat:ī genera di uiſit:ut paulo āte dixi.Ea uero genera ī ſpēs deīde ꝑtitus ē. Vt ſi dicā de uirtute iuſticia.Si ꝑticula ut redūdās ſēſūq̄ ꝑturbās uidet̃ eradēda. Partitio prima ē.Deprauatus mihi qdē uidet̃ hic ſēſus.Cur.n.illa ſit pria ꝑti tio cū neq̄ ſcda ſit neq̄ tertia?Qua re ꝑ prima forſitan ꝓponit uel pro mit recte legeretur.

Raphaelis Regii in deprauatio/ nes quinti libri oratoriæ Quintilia ni inſtitutionis annotationes.

Verūt & clari qdē auctores

f Quā neceſſaria ſit oratori ꝓbādi rō:quæ & cōfirma/ tionē cōplectit̃ & refutationē:ꝑſpi/ cue hac breui Fabius oſtēdit præfa/ tiōe.Simul ꝓbatōis ipius diuiſionē ex Ariſtotelis rhetoricis ſūptā apte ſic deſcribit:ut nullius expoīs:ſi mē dæ abſint:idigere uideat̃. Quibus ſolū uideret̃ oratoris officiū docēre Ex Ciceronis ſnīa:quā & Fabius in tertio ſeqt̃:tria debet præſtare ora/ tor:ut doceat.moueat.delectet.Do/ cere nāq̄ neceſſitatis ē.delectare uo luptatis.mouere uictoriæ.Eoꝝ aūt auctoꝝ unū fuiſſe ēt Ariſtotelē faci le ex eius rhetoricoꝝ ꝓlogo ꝑſpici pōt.In eo nāq̄ demōſtrat maxime ꝓpriū eē oratoris docere. Nec uo/ luptatē audientiū petere.Sic qdē le/ git̃ ī oībꝫ:quæ mihi uidere cōtigit exēplaribꝫ:ſed niſi corrigat̃ uidebit̃ Fabius id negare:qđ affirmare iten dit.Delectare.n.audiētes dicēdo nō mō ſupfluū eē qdā aiūt:ſed uix ēt ui ro dignū.Quare nec ꝑticula negati ua ab aliquo ſemidoctoꝝ aſcripta mihi uidet̃ eradēda:ac eius loco & copula reponēda:hoc mō.Et uolu/ ptatē audiētiū petere. Et quæ ad/ uerſo ꝓponerent̃ refutare.Ex præ pō aſcribēda uidet̃ ut ex aduerſo le/ gat̃.Eoꝝ aūt q putauerūt ꝓpriū ac ꝑcipuū opus oratoris ſua cōfirma/ re & quæ ex aduerſo dicerent̃ refu tare:ē & Ariſtoteles & auctor rhe/ toricoꝝ ad Hereniū.Sic.n.inqt.To ta ſpes uīcēdi rōq̄ ꝑſuadēdi ī cōfir/ matōe & cōfutatōe poſita eſt.Nā cū argumēta nrā expoſuerimus cōtra riaq̄ diſſoluerimus:abſolute nimi/ rū munus oratoriū confecerimus.

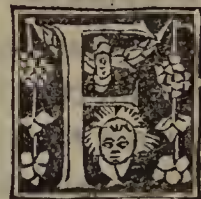
C prima qdē illa ꝑtitio.Cū

a hic de ꝓbatōe præcipe ici/ piat Fabius:hoc caput a pfā tiōe uidet̃ ſeiūgēdū ac de ꝓbationū diuiſione iſcribēdū. lōq̄ illas ατεχνουσ id ē īartificiales uocauerūt Sic qdē legit̃ ī oībꝫ quæ ego uideri.

ſuperuacuo onerata uerbo.Nō enim de quo dicimus:ſed de quo dicturi ſumus oſtendimus.optinendum etiam nequid in ea deſit.nequid ſuperſit.Supereſt autem ſic fere:cum aut ī ſpecies partimur:quod in genere ꝑtiri ſit ſatis.aut genere po ſito ſubiicitur ſpecies:ut ſi dicam de uirtute.iuſtitia.continen tia.cum iuſtitia atq̄ continentia uirtutis ſint ſpecies.Partitio prima eſt:quid ſit de quo conueniat.quid de quo ambigatur in eo quod conuenit:quid aduerſarius fateatur.quid nos ī eo de quo ambigitur:quæ dicturi ſumus.quæ noſtræ propoſi tiōes.quæ partis diuerſæ.Turpiſſimum uero non eodem or dine exequi:quo quicq̄ propoſueris.

M.Fabii Quintiliani de īſtitutiōe oratoria Liber qntus.

Prologus

Verunt & clari quidem auctores:quibus ſo/ lum uideretur oratoris officium docere.Nāq̄ & affectus duplici ratiōe excludēdos putabāt. Primum quia uitium eſſet omnis animi per/ turbatio.Deīde qa iudicē a ueritate depelli miſericordia uel ira ſimilibuſq̄ nō oporteret.nec uoluptatē audiētiū peter̃:cū uīcēdi gratia tātū diceretur:non mō agēti ſuperuacuū:ſed uix etiā uiro dignū arbitrabāt̃.plures uero q nec ab illis ſine dubio partibus rationē orādi ſummouerūt:hoc tamen ꝓpri um atq̄ præcipuum crediderunt opus:ſua cōfirmare & quæ aduerſo proponerentur refutare.Vtruncunq̄ eſt(nec enim hoc loco meā īterpono ſentētiā)hic erit liber illoꝝ opinione maxīe neceſſarius:quo toto hæc ſola tractāt̃:qbꝫ ſane & ea quæ de iudicialibꝫ cauſis iā dicta ſūt ſeruiūt.Nā neq̄ ꝓhœ/ mii nec narratiōis alius uſus:q̄ ut iudicē præparent:& ſtatus noſſe:atq̄ ea de qbꝫ ſupra ſcripſimus:ītueri ſupuacuū foret: niſi ad hāc pueīremus.Deniq̄ ex qnq̄ q̄s iudicialis materiæ fecimus:ꝑtibus quæcūq̄ alia pōt aliquādo neceſſaria cauſæ nō eē.lis nulla eſt:cui ꝓbatiōe opus nō ſit:Eius præcepta ſic optime diuiſuri uidemur:ut prius quæ ī cōe ad oēs q̄ones ꝑti nēt oſtēdamus.Deīde quæ in quoq̄ cauſæ genere ꝓpria ſūt exequamur.

De probationum diuiſione.

a C prīa qdē illa partitio ab Ariſtotele tradita conſenſum fere oīum meruit.alias eē ꝓbatiōe:q̄s extra dicēdi rōnē acciperet orator.alias q̄s ex cā traheret ipſe:& quodā mō gi/ gneret:ideoque illas ατεχνουσ ideſt inartificiales uocaue runt.ex illo priore genere ſunt præiudicia.rumores.tormen ta.tabulæ:iuſiurandū:teſtes ī quibus pars maxīa cōtentionū

exemplaribus & recte legi clarissimis quoq; professoribus uidetur. Sed ego uel grandi pignore deposito contenderim aliquid flagitii librariorum incuria hic fuisse admissum: quod nunc mihi demũ fuit animaduersum. Aliquid enim deesse huic loco necessarium: facile ex iis quæ sequuntur: acutius intuenti patet. Neq; enim Fabius ex illo priore genere præiudicia & reliqua esse diceret: quod proximum esset. Illud nanq; pronomen nõ ad proxima sed ad remotiora referri solere: notius est q̃ ut sit admonendum. Quare mihi quinque hæc uerba similitudine duarum dictionum a librariis prætermissa. hactenusq; a nullo professorum reposita: mihi ui-

forensium consistit. sed ut ipsa carent arte per se: ita summis eloquentiæ uiribus & alleuanda sunt plerũq; & refellenda. Quare mihi uidentur magnopere damnandi: qui totũ hoc genus a præceptis remouerunt. Nec tamen in animo est omnia quæ pro his aut dici aut contradici solent complecti. Nõ enim cõmunes locos tradere destinamus: quod esset operis ĩfiniti: sed uim quandam atq; rationem. Quibus demonstratis non modo in exequendo suas quisq; uires debet adhibere Sed etiã inueniendo similia: ut quæq; conditio litium poscet. Nec enim de omnibus causis dicere quisq̃ potest: saltem præteritis: ut taccã de futuris. Nã præiudiciorum uis omnis tribus in generibus uersatur: rebus quæ aliquando ex partibus causis sunt iudicatæ: quæ exempla rectius dicuntur: ut de rescissis patrum testamentis: uel contra in filios confirmatis. iudiciis ad ipsam causam pertinẽtibus: Vnde etiam nomen dictum est: qualia in Opianicum facta dicũtur: & a senatu aduersus Milonem. aut cum de eadem causa pronunciatum ẽ: ut in reis deportatis: & assertione secunda: & de partibus centumuiralium: quæ in duas hastas diuisæ sunt. Confirmant̃ præcipue duobus auctoritate eorum: qui pronunciauerunt: & similitudine rerum de q̃bus quærit̃. Refellunt̃ ãt raro ꝑ cõtumeliã iudicũ: nisi forte manifesta in iis culpa erit. Vult eni cognoscentium quisque firmam esse alterius sententiam: & ipse pronunciaturus exemplum non libenter: quod in se fortasse recidat facit. Confugiendũ ergo est ĩ duobus supioribus

dentur ascribenda. Has εντεχνουσ id est artificiales. ut legamus Ideoq; illas ατεχνουσ id est inartificiales. has εντεχνουσ id est artificiales uocauerunt. Sic enim & illesa cõseruabitur Fabii elegantia: & integer sensus habebitur. Nam Aristoteles in primo de arte rhetorica libro. sic diuidit probationes: ut earum alias εντεχνουσ hoc est ex arte constantes. alias ατεχνουσ hoc est artis expertes uocet. Aut contradici solent. Nota hypodiastoles ita apponatur ut contra dici duo esse uerba uideãtur. Tamen præiudiciorum uis omnis tribus ĩ generibus uersatur. Tamen particula ut ab initio omni aliena uidetur eradenda ac eius loco Nam: qua particula sensus quoq; copulantur: est ascribenda. Præiudicium autẽ Asconius Pædianus sic definit. Præiudiciũ dicit̃ res quæ cum statuta fuerit: affert iudicaturis exemplum: quod sequantur. Iudicium est res quæ causam litemq; determinat. Rebus quæ aliquando ex partibus causis sunt iudicatæ. Paribus t littera expũcta legendum esse constat. Res iudicata autem dicitur ut inquit ulp. libro digestorum quadragesimosecundo de re iudicata: Quæ finem controuersiarum ꝓnunciatione iudicis accipit: quod uel condemnatione uel absolutione contingit. Vt de rescissis patrũ testamentis. Valerius Maximus in septimo & de testamentis quæ rescissa sunt. & de testamentis quæ rata manserunt: duo capita inscripsit. Quare illa legat qui plura in huius loci expositionem uidere cupit. Ea uero testamenta quæ rescinduntur atque rumpuntur: inofficiosa a iureconsultis appellantur. Legibus enim cautum est ut liberi inique aut exhæredati aut prætermissi de inofficioso testamento agere possint hoc colore: quasi non sanæ mentis fuerint parentes: cum testamentum ordinarent: cum ex officio pietatis id non condiderint. Sed hæc apud iurisconsultos diffusius. Vnde etiam nomen dictum est. Ductum rectius forsitan q̃ dictum legeretur: ut intelligatur deductum atque deriuatum. Qualia in Opianicum facta dicuntur. Ex oratione Ciceronis pro Cluentio aperte colligitur: Opianicum ueneficii ab ipso Cluentio accusatum duobus præiudiciis fuisse damnatum. Nam & Scamandri Fabritiorum liberti: qui accepta pecunia uenenum præpararat: & Fabritii patroni qui conscius erat: damnatione: opianicus quoque qui illud curauerat præparandum: condemnatus esse uidebatur. Et a senatu aduersus Milonem. Senatus ut in Ciceronis oratione pro Milone legitur: iudicauit eam cædem qua. P. Clodius occisus est: contra rempublicam fuisse factam. Hoc autem senatus decretum contra Milonem præiudicium esse uidebatur. Vt in reis deportatis & assertione secunda. & de partibus centumuiralium quæ ĩ duas hastas diuisæ sunt. Reos deportatos generali er omnes dici: qui in insulã aliũue locũ relegantur: cũ ex titulo de interdictis & relegatis & deportatis. tum ex iis quæ ibi a priscis iurecõsultis scribuntur: aperte colligitur. Qui uero cupit & deportatorum & relegatorum aliorumue statum suum quomodocunque mutantiũ definitiones plene intelligere: uideat iustiniani institutiones in titulo de capitis diminutione. Huiusmodi autem reorum iã deportatorum causæ iterum etiã nũ agunt̃: ac restituuntur: ut titulus de

ſententiam paſſis & reſtitutis declarat.& ad eum ulpianus cum inquit.Deportatus ſi reſtituatur:dignitatem quidem indulgentia principis recuperabit.De aſſertione uero tollenda extat titulus in ſeptimo Codicis Iuſtiniani ex cuius conſtitutione aperte percipitur aſſertiones & bis & ter apud priſcos fuiſſe tractatas.Sic enim iubet imperator illis legibus quæ dudū ex ſecunda & tertia uice aſſertorias lites examinari præcipiebant:in poſterꝝ conquieſcentibus:definitionem in ſuis manere uiribus:cū prouocatio nulla oblata fuit.& quæ ſequunt. De partibus autem centumuiralium etiam Valerius meminit in capite de reſciſſis iudiciis.Idcirco autem centūuiralia iudicia in duas haſtas fortaſſe diuiſa fuiſſe dicuntur:quod in alteris de ciuilibus ĩ alteris de criminalibus cauſis ageret.ut nūc fit Venetiis a quadragita uiris:quorꝝ alteri criminales alteri ciuiles cauſas ab aliis iam deciſas recognoſcunt. Si id non cõtinget aut eadē cauſa erit actionum incuſanda negligētia aut de informitate perſonaꝝ querēdū. Ac copula uidetur aſcribenda.Aut uero in locū ſuū tráſferēda.ac loco actionū actoꝝ eſſe legēdum.& pro informitate ſcribēdum ĩfirmitate. hoc modo.Si id nõ continget:ac eadem cauſa erit:aut actoꝝ ĩcuſanda negligentia.aut de infirmitate perſonaꝝ querendū. Cõtra quas erit iudicium.Iudicatum legēdū eſſe ne dubitandū quidē eſt. Abſolutos Clodiū atq; Catiliná.Catilina repetundaꝝ accuſatus ab Afris:quã ꝓuíciã prætor obtinuerat abſolutus eſt:Cicerone ut ait Feneſtella defendente.Cui tamen Pædianus non aſſentitur. Famã atq; rumores.Fama eſt ut in topicis Cicero ait:uulgi ac multitudinis quoddã teſtimonium. Fraude inimicoꝝ falſa uulgarium.Loco uulgarium legēdum eſſe uulgantium facile eſt uidere.

Sicut in tormētis quoq;.Tormēta dicuntur etiam quæſtiones. unde ulpianus de iniuriis & famoſis libellis.Quæſtionem intelligere debemus tormenta & corporis dolores ad eruendã ueritatem. Quod aliis patientia.Alii inquit ſunt tanta patientia & duricia:ut facile tormenta omneſque cruciatus contēnant:neque illis ueritas ullo dolore exprimi poſſit.Contra alii ſunt tam molles & infirmi:ut quoduis fateri etiam ſi ſit falſum q̃ tormenta pati malint.Vnde illud uulgatum.Mētietur in tormētis qui dolorem pati poteſt.mentietur qui pati nõ poteſt. Contra tabulas quoque ſæpe dictum.ſæpe dicendum eſt.Tabulæ pro teſtamentis ſcriptiſque aliis quæ inſtrumenta dicuntur in plurali duntaxat declinantur.Vnde ulpianus.De iniuſto.rupto.irrito facto teſtamento.Si binæ tabulæ proferantur diuerſis temporibus factæ:unæ prius.alteræ poſtea. utræque tamen ſeptem teſtium ſignis ſignatæ.& apertæ poſteriores uacuæ inuentæ ſint.id eſt nihil ſcriptum habentes: omnino ſuperius teſtamentum ruptum non erit:quia ſequens nullum eſt. Cum ſit autem in his aut ſcelus ſignatorum aut ignorautia: tutius ac .Signatores dicuntur

ſi res feret:ad aliquam diſſimilitudinem cauſæ. Vix autem ulla eſt per omnia alteri ſimilis.ſi id non continget:aut eadē cauſa erit actionum incuſanda negligentia:aut de informitate perſonarum querendum contra quas erit iudicium: aut de gratia quæ teſtes corruperit:aut de inuidia:aut de ignorãtia:aut inueniendum quid cauſæ poſtea acceſſerit. Quorū ſi nihil erit:licet tamen dicere multas iudiciorū cauſas ad inique pronunciandum ualere.Ideoq; damnatum Rutiliū.abſolutos Clodium atq; Catilinam.rogandi etiam iudices ut rē potius intueantur ipſam: q̃ iuriurando alieno ſuum donēt. Aduerſus conſulta autem ſenatus & decreta principū & magiſtratuū:remedium nullum eſt:niſi aut inuenta quantulūcūq; cauſæ differētia:aut aliqua uel eorundem poteſtatis hominū poſterior cõſtitutio:quæ ſit priori contraria:quæ ſi deerūt lis non erit.Famam atq; rumores pars altera cõſenſū ciuitatis & uelut publicū teſtimoniū uocat.altera ſermonem ſine ullo certo auctore diſperſum:cui malignitas initiū dederit.incrementum credulitas:quod ulli non etiã ĩnocētiſſimo poſſet accidere fraude inimicorum falſa uulgariū. exempla utrinq; non deerunt.Sicut ĩ tormētis quoq;:qui eſt locus frequentiſſimus:cū pars altera quæſtionem uera fatendi neceſſitatem uocet.altera ſæpe etiam cauſam falſa dicendi.q; aliis patientia facile mendatium faciat. aliis ĩfirmitas neceſſariū. quid attinet plura de his? plenæ ſunt orationes ueterū ac nouorum.Quædam tamen in hac parte erūt propria cuiuſq; litis.Nam ſiue de habenda quæſtione agetur:plurimum intererit:quis aut quem poſtulet:aut offerat:& in quem: & ex qua cauſa:ſiue iam erit habita:quis ei præfuerit.quis & quomodo ſit tortus.an credibilia dixit.an inter ſe conſtantia.perſeuerauerit in eo quod cœperat.an aliqd dolore mutauerit: prima pte quæſtiõis:an ꝓcedēte cruciatu:quæ utriq; tã ĩfinita ſūt q̃ ipſaꝝ reꝝ uarietas.Cõtra tabulas quoq;.ſæpe dictū. ſæpe dicēdū ē:cū eas nõ ſolū refelli:ſed ēt accuſari ſciamus eē uſitatū.cū ſit ãt ĩ his aut ſcelus ſignatoꝝ:aut ignorãtia:tutius ac facilius id qđ ſecundo loco dixius:tractat:q.ſ.pauciores

e rumore t fama — e tormentis — e tabulis

ac facilius id quod secundo loco diximus:tractat᷑:ꝙ scilicet
pauciores rei fiũt.Sed hoc ipsũ argumẽta ex causa trahit: si
forte aut incredibile ē id actũ esse:quod tabulæ continẽt:aut
ut frequẽtius euenit aliis probationibus æque ĩartificialibus
soluit᷑:si aut is in quẽ signatũ est:aut aliquis signator dicitur
abfuisse:uel prius esse defunctus.si tempora non congruũt.
si uel antecedentia uel insequentia tabulis repugnant.inspe-
ctio ipsa etiam sæpe falsum deprehendit.Iusiurãdum litiga
tores aut offerunt suũ:aut non respuunt oblatum:aut ab ad-
uersario exigũt:aut recusant:cum ab ipsis exigat᷑.offerre su
um sine ulla cõditione ut uel aduersarius iuret:fere improbũ
est.qui tamen id faciet:aut uita se tuebitur:ut eum non sit cre
dibile peierare:aut ipsa ui religionis:in qua & plus fidei con
sequitur si id egerit:ut non cupide ad hoc descendere: sed ne
hoc quidem recusare uideatur:aut si causa patietur:modo li
tis:propter quam deuoturus se ipse non fuerit:aut si præter
alia causa instrumẽtũ adiicit ex abundanti.Hãc quoq; con-
scientiæ fiduciam:qui non recipiet iniquam conditionẽ & a
multis contẽni iurisiurandi metũ dicet. Cum & philosophi
quidam sint reperti qui deos habere rerum humanarum cu
ram negarent.Eum uero qui nullo offerente iurare sit para-
tus:& seipsũ uelle de causa sua pronunciare:& q̄ id quod of-
fert leue ac facile credat ostẽdere.at is qui defert alioqui age
re modeste uidetur cum litis aduersariũ iudicẽ faciat:& eum
cuius cognitio est onere liberet:qui profecto alieno iureiurã
do stare q̄ suo mauult:quo difficilior recusatio est: nisi forte
res est ea quã credibile sit notã ipsi non esse. quæ excusatio si
deerit:hoc unum relinquet᷑:ut inuidiam sibi quæri ab aduer
sario dicat:atq; id agi ut ĩ ea cã in qua uincere non possit:que
ri possit.Itaq; hominẽ q̄dem malum occupaturum hanc cõ-
ditionem fuisse.se aũt probare malle:quæ affirmet: q̄ dubiũ
cuiq̄ reliquere:an peierarit.Sed nobis adolescẽtibus seniores
in agẽdo facti præcipere solebãt:ne unq̄ iusiurãdũ deferre il
lius:sicut nec optio iudicis aduersario ē permittenda:nec ex-
aduocatis partis aduersæ iudex eligendus.Nã si dicere cõtra
ria turpe aduocato uidet᷑:certe turpius habẽdũ facere quod
noceat.Maximus tamẽ patronis circa testimõia sudor ē. Ea
dicũt᷑ aut per tabulas:aut a præsẽtibus.Sĩplicior cõtra tabu-
las pugna.Nã & minus uidet᷑ obstitisse pudor ĩter paucos si
gnatores:& ꝓ diffidẽtia premit᷑ absẽtia. Si reprehẽsionẽ nõ
capit ipsa pſõa:ĩfamare signatores licet.Tacita præterea quæ
dã significatio refragatur his oĩbus.ꝙ nemo per tabulas dat
testimonium nisi sua uoluntate:quo ipso non se esse amicum
ei:contra quẽ dicit: fatet᷑: nec tamẽ protinus cesserit orator:
quo minus & amicus pro amico: & inimicus contra inimi-
cum possit uerum: si integra sit ei fides:dicere. Sed late lo-

testes qui testamentis sua signa im-
primunt ut ex ulpiani uerbis aper-
te colligitur.De tabulis exhibendis
libro.xliii. Exhibere hoc est mate-
riæ ipsius copiã facere.Exhibẽre ãt
apud prætorẽ oportet:ut ex aucto-
ritate eius signatores admoniti ue-
niãt ad signa recognoscẽda.Et si for
te non obtẽperẽt testes:Labeo scri-
bit coerceri eos a prætore debere.

Iusiurãdũ litigatores aut offerãt
suũ.Iusiurãdũ sæpenumero litibus
adhibet᷑.Nã ut ĩnqt Caius libro di-
gestoꝝ duodecimo titulo de iureiu
rãdo:Maximũ remediũ expedien-
daꝝ litiũ in usum uenit iurisiurãdi
religio:qua uel ex pactione ipsoꝝ li
tigatoꝝ: uel ex auctoritate iudicis
deciduntur cõtrouersiæ. Offerre
suũ sine ulla cõdicione:ut uel aduer
sarius iuret fere ĩprobũ est.Quãuis
ita legat᷑ ac sensus integer eẽ uideat᷑:
Illa tamẽ pro ulla scribẽdũ eẽ auda-
cter contẽderim.Quæ nãq; alia cõ-
dicio ferri põt?Sic aũt esse legendũ
ex illo Pauli quoq; dicto colligi po-
test.De iureiurãdo.Manifestæ inqt
turpitudinis est & cõfessionis nol-
le nec iurare nec iusiurandum refer
re. Cum & philosophi quidẽ sint
reperti.Quidã legendũ est non qui-
dem.Philosophi autẽ qui negarunt
deos esse:hi fere sunt:ut inquit Plu
tarchus de placitis philosophorum
Diagoras Milesius & Theodorus
Cyreneus.& Eumenus Tegentes.
Epicurus uero deos quidem esse di
xit.reꝝ uero humanaꝝ curã gere-
re negauit. Ne unq̄ iusiurandum
deferre illius.genitiuo illius eraso
deferremus est legendum. Cum
litis aduersarium iudicẽ faciat.Ius-
urandum: Paulus inquit:speciem
transactionis continet:maioremq;
habet auctoritatem q̄ res iudicata.

Maximus tamen patronis circa
testimonia sudor est. Testimonia
quæ & testatationes dicũtur testiũ
sunt dicta.Quamq̄ testimonia pro
prie ad absentes referantur. Vnde
Callistratus Iurisconsultus libro ui
gesimosecundo de probationibus
& præsumptionibus inquit. Idem
Diuus Adrianus.L.Rufino pro-
consuli Macedoniæ rescripsit testi-
bus se non testimoniis crediturum
Et paulo post.gabino quoque Ma-
ximo idem princeps in hæc uerba
rescripsit.Alia est auctoritas presen
tium testiũ:alia testimonioꝝ:quæ
recitari solent. Si reprehensionẽ

cus uterq; tractatur. Cum præsentibus uero ingens dimicatio est. Itaq; uelut duplici contra eos proq; his acie confligit actionum & interrogationum. In actionibus primum generaliter pro testibus atq; in testes dici solet. Est hic communis locus: cum pars altera nullam firmiorem probationem esse contendit: q̃ quæ sit hominum sententia nixa. Altera ad detrahendam illis fidem omnia: per quæ fieri soleant falsa testimonia: enumerat. Sequens ratio est: cum specialiter quidẽ: sed tamen multos pariter inuadere patroni solẽt. Nam & gẽtium simul uniuersarum eleuata testimõia ab oratoribus scimus: & tota genera testimoniorum. ut de auditionibus. non enim ipsos esse testes sed iniuriatorum afferre uoces. ut ĩ causis repetundarum: qui se reo numerasse pecunias iurant: litigatorum non testium habendos loco. Interim aduersus singulos dirigitur actio. Quod insectationis genus & permixtum defensioni legimus in orationibus plurimis: & separati editum: sicut ĩ Vatinium testem. Totum igitur excutiamus locum: quãdo uniuersam institutionem aggressi sumus. Sufficiebant alioqui libri duo a Domitio Afro in hanc rem compositi: quem adolescentulus senem colui: ut non lecta mihi tantum ea: sed pleraq; ex ipso sint cognita. Is uerissime præcipit primum esse in hac parte officium oratoris: ut totam causã familiariter norit: quod sine dubio ad omnia pertĩet quomodo cõtingat explicabimus: cum ad destinatum huic parti locum uenerimus. Ea res suggeret materiam interrogationi: & ueluti tela ad manum subministrabit. Eadẽ docebit ad quæ iudicis animus actione sit præparandus. Debet eñi uel fieri uel detrahi testibus fides oratione perpetua: quia sic dictis quisq; mouetur ut est ad credendum uel non credendũ ante formatus. Et quoniam duo genera sunt testium: aut uoluntarium: aut eorum quibus iudex publicis iudiciis lege denunciare solet: quorum altero utraq; pars utitur. alterum ex cusatoribus tantum concessum est: separemus officium dantis testes & refellẽtis. Qui uoluntarium producit scire quid is dicturus sit: potest. Ideoque faciliorem uidetur in rogãdo habere rationem. Sed hæc quoque pars acumen & uigilantiam poscit. prouidendumque ne timidus. ne inconstans. ne imprudens sit testis. Turbantur enim & a patronis diuersæ partis inducuntur in laqueum. Sed & plus deprehensi nocent: q̃ firmi & interriti profuissent. Multum igitur domi ante uersandi ac uariis percontationibus: quales haberi ab aduersario possunt: explorandi sunt. Sic fit ut aut con-

non capit ipsa persona. Non solum priuati: sed etiam magistratus interdum testimonia dicunt: Id quod sciendum esse præcipit Venuleius iurisconsultus libro digestorum uigesimo secundo De testibus. Curet inquit magistratus cuiuscunq; loci testari uolentibus & seipsos & alios testes uel signatores præbere: quo facilius negotia explicentur & probatio rerũ salua sit. Est hic cõmunis locus: cum pars altera nullã firmiorẽ probationem esse contẽdit: q̃ quæ sit hominũ sententia nixa. Licet mihi exẽplaria refragẽtur: meo tamen periculo sciẽtia pro sentẽtia legendum esse affirmarim Non .n. ipsos eẽ testes: sed iniuriatorũ afferre uoces. Ita quidẽ legiẽ: sed cum iniuriari uerbũ apud quenq̃ auctorẽ latinũ: quod sciã: nõ ĩueniaẽ: aliter q̃ iniuriatorũ legẽdũ eẽ facile cõtenderim. Quid? quod iniuriatorũ etiã si latinũ esset uerbũ sensui tamẽ minime conueniret? Exponit nãq; Fabius quo mõ auditionũ testimonia eleuari possint. Quid uero ad hoc facit si ĩiuria affectorũ uoces a testib9 afferũẽ? Certe nihil. cũ ĩteri ẽt referanẽ nec idcirco tamẽ minus testib9 fidei adhibeẽ. Quo mõ igiẽ legẽdũ dicemus? An ĩ uocali de medio expũcta iniuratorũ est legẽdũ? Testibus nanq; iuratis tũ crediẽ: cũ quæ ipsi uiderũt q̃bus q; ipsi ĩterfuerũt: exponũt. Qui uero audita referũt q̃uis iurati: fides iis nõ est habẽda. Nõ .n. quæ sciũt respõdẽt: sed iniuratorũ hoc est eorũ qui nõ iurarũt. uoces solũ afferũt. Vt in causis repetũdarũ. u uocali in e cõuersa & copula loco illius particule ut: ui deẽ reponẽda. Sufficiebãt alioq̃ libri duo a domitio Afro in hãc rem cõpositi: quẽ adolescẽtulus senẽ colui. Ex hoc quoq; loco manifeste colligiẽ Fabiũ ex Hispania nõ uenisse cõductũ a galba ad legẽdã rhetoricã: ut diuus Hieronymus ĩ libro de tp̃ibus scribit: q̃ fortasse patrẽ ꝓ filio accepit. Nã Fabii pr̃ patrõus cãsarũ fuit egregius: cuius hoc dictũ in nono ĩ exẽplũ afferẽ. Nolo ĩmoriaris legatõi. ĩmorare. Quo mõ cõtigat explicabimus. Id ꝓnomen ut ascribaẽ sẽsus ĩtegritas exposcit: ut legamus. Id quo mõ cõtigat. Alterũ excusatoribus tãtũ cõcessũ est. Accusatoribus ꝓ excusatoribus legẽdũ eẽ ut putẽ: adducor iis quæ paulo post de hoc testiũ genere dicunẽ: q̃b9 lege denũciari solet. Huiusmodi nãq; testibus soli accusatores uti uidenẽ. Qui uolũtariũ ꝓducit scire q̃d his dicturus ẽ põt. Is citra aspirationẽ & sit legẽdũ est. Tenere aũt debemus iterrogationẽ testiũ & accusatoris & desẽsoris eẽ. & eius q̃ ꝓducit & eius cõtra quẽ ꝓducuntur: ut ait Pædianus: id quod facile ex ipsius quoq; Quitiliani uerbis colligi põtest. Sed & plus

ſtent ſibi:aut ſiquid titubauerit opportuna rurſus eius a quo ꝑducti ſũt interrogatiõe uelut ĩ gradũ reponant. In his quoq; adhuc q cõſtiterint ſibi uitandæ iſidiæ.nã frequẽter ſubiici ab aduerſario ſolẽt:& oĩa ꝓfutura polliciti diuerſa reſpõdẽt:& auctoritatẽ habent nõ arguẽtiũ illa:ſed confitentiũ. Explorandũ igitur quas cauſas lædendi aduerſariũ afferant.nec id ſatis eſt inimicos fuiſſe.ſed an deſierint.an per hoc ipſũ conciliari uelit.ne corrupti ſint.ne pœnitentia propoſitũ mutauerint. Quod cũ in iis quoq; q ea quæ dicturi uidentur:re uera ſciunt: neceſſariũ eſt præcauere:tum multo magis in iis q ſe dicturos quæ falſa ſunt pollicentur. Nam & frequentior eorum pœnitentia eſt:& promiſſum ſuſpectius: & ſi perſeuerauerint reprehenſio facilior. Eorũ uero quibus denunciatur pars teſtium eſt:quæ reum lædere uelit.pars quæ nolit.Idq; interim ſcit accuſator.interim neſcit. fingamus in præſentia ſcire.In utroq; enĩ genere ſũmis artibus ĩterrogantis opus ẽ.nã ſi habet teſtẽ cupidum lædendi:cauere debet hoc ipſũ:ne cupiditas eius appareat:nec ſtatim de eo qd in iudiciũ uenit rogare:ſed aliquo circuitu ad id ꝑuenire:ut illi quod maxime dicere uoluit uideatur expreſſũ.nec nimiũ inſtare ĩterrogationi:ne ad omnia reſpondendo teſtis fidem ſuam minuat:ſed in tantum euocare eum:quantũ ſumere ex uno ſatis eſt.At in eo qui uerum inuitus dicturus eſt:prima fœlicitas interrogãtis eſt extorquere quod is noluerit.hoc nõ alio modo fieri poteſt q̃ longius ĩterrogatione repetita.reſpondebit enĩ quæ nocere cauſæ nõ arbitrabitur. Ex pluribus deĩde quæ confeſſus erit:eo perducetur:ut quod dicere nõ uult:negare non poſſit.nam ut in oratione ſparſa plerunq; colligimus argumenta:quæ per ſe nihil reum aggrauare uideãtur.congregatione deinde eorum factum conuincimus:ita huiuſmodi teſtis multa de ante actis.multa de inſecutis:loco:tempore.pſona:cæteriſq; eſt ĩterrogandus:ut in aliquod reſponſũ ĩcidat:poſt quod illi uel fateri quæ uolumus neceſſe ſit:uel his quæ iam dixerat repugnare.Id ſi non contigit: reliquum erit ut eum nolle dicere manifeſtum ſit:protrahenduſq; ut in aliquo quod uel extra cauſas ſit deprehendat.tenendus etiam diutius:ut oĩa ac plura q̃ res deſiderat ꝓ reo dicẽdo ſuſpectus iudici fiat:quo nõ mĩus nocebit q̃ ſi uera in reum dixiſſet. At ſi quod ſecũdo loco diximus neſciret actor:qd proponit teſtis attulerit:paulatĩ & ut dicit pedetentĩ in ĩterrogando experietur animũ eius:& ad id reſponſũ quod eliciendum erit per gradus ducet. ſed qa nõ nunq̃ ſũt hæ quoq; teſtiũ artes:ut primo ad uolũtatem reſpondeant: quo maiore fide diuerſa poſtea dicãt:ẽ oratoris ſuſpectum teſtem dum prodeſt dimittere.Patronorum ĩ parte expeditior.ĩ parte difficilior ĩterrogatio ẽ.difficilior hoc quod raro unq̃ poſſunt ante iudiciũ ſcire quod teſtis dicturus ſit.expeditior ꝙ cũ interrogandus ſit ſciũt quod dixerit.Itaq; quod in eo ĩcertũ eſt:cura & ĩqſitione opus ẽ.quis reũ premat:quas & qbus ex cauſis inimicitias habuit:eaq; ĩ oratione prædicenda atq; admonẽda ſũt:ſiue odio conflatos teſtes.ſiue inuidia.ſiue gr̃a.ſiue pecunia uideri uolumus. & ſi deficietur numero pars diuerſa:paucitatem.ſi abundabit conſpirationem. ſi humiles producet uilitatem.ſi potentes gratiam oportebit inceſſere. plus tamẽ proderit cauſas propter quas reũ lædant exponere:quæ ſũt uariæ & pro cõditione cuiuſq; litis aut litigatoris.Nã cõtra illa quæ ſupra diximus ſimili ratiõe reſponderi locis communibus ſolẽt:quia ut in paucis atq; humilibus accu-

deprehendi nocet. Deprehẽſi legendum eſſe nemo non uidet. Eſt oratoris ſuſpectum teſtẽ dum prodeſt dimittere. Sic quidem legitur. Sed niſi corrigatur: parum conuenient quæ ſtatim ſubiiciũtur cum ſuꝑioribus. Cur enim patronorum in parte expeditior. in parte difficilior ſit ĩterrogatio q̃ oratoris: cum patroni utiq; ſint oratores? Quare mihi ſic emendari poſſe uidetur: ut loco oratoris: reponatur accuſatoris, uel certe actoris. Actor nãque frequentiſſime ponitur pro accuſatore. Hactenus autem Fabius accuſatori præcepta tradidit: quæ ſeruet in iis rogãdis teſtibus: quibus denunciatur. Quæ uero defenſoribus qui & patroni dicuntur in iiſdem rogandis teſtibus ſeruanda ſint: aperte ſubiicit. Itaq; quod in eo incertum eſt. Hic quidem uerborum duntaxat facta eſt ꝑturbatio quæ ſẽſum nonnihil confundit. Caſtigate autem ſic legitur. Itaque in eo quod incertum eſt. Quia ut in paucis atque humilibus Et copula loco illius ut ꝑticulæ

uidetur reponenda. hoc modo Quia & in paucis. Quod neminem præter eos q putát scire. Quidá loco illius uerbi putát legūt possunt. Mihi uero quos & putarit: uidetur esse legēdū. Quod iis tēporibus quibus testis nō pōtest īfinitas actiōes rogabatur:& facilius & frequētius fuit. Ita deprauatus est hic locus ut sensus elici nō possit. Facile aūt emendat̄:si pro illa particula non reponat̄ nisi. & post loco illius uerbi pōt ac in præpositione expūcta finitas legat̄. hoc mō. Quod iis tpibus qbus testis nisi post finitas actiones rogabat̄. Reliquæ īterrogandæ sunt partes. Interrogādi legendū esse facile est uidere. In lōgū ꝑtrahi potest. Vt nihil ex iis quæ sentio prætermittā: aliqđ epitheton huic mēbro mihi deesse uidetur. Cū.n. Fabius singulis uerbis singula epitheta adiecerit: alienū ab ipsius elegātia foret: si ultimum mēbrū apposito nō exornasset. Quodnā uero sit ascribēdū: nō facile ī tāta appositoꝝ multitudine ausim affirmare. Tametsi forsitan curiosus recte ascriberet̄. Nā Curiosi facile in lōgū protrahunt̄. Illud fortuna interim præstat: ut aliquid quod in se parum consentiat a teste dicat̄. Inter se legendum esse non in se facile patet. In quibus aut dicant aliquid quod prosit: ut in mēdacio. Aut in mēdacio legendum esse constat. Sæpe inter se collidi solent hinc testatio hic testes. Testatio dicit̄ quæ scriptis fit ab iis qui absētes sunt. Vnde Callistratus iureconsultus libro uigesimo secundo De probationibus & præsumptionibus: inquit. Idē diuus Adrianus. L. Ruffino proconsuli Macedoniæ

sator simplicitate gloriari pōt: quod neminem præter eos qui putant scire quæsierit:& multos atq; honestos cōmēdare aliquādo ē facilius. Verum īterī & singulos ut exornare: ita destruere cōtingit: aut recitatis ī actiōe: aut nōiatis tēstibus: quod iis temporibus quibus testis nō pōt infinitas actiones rogabatur:& facilius & frequētius fuit. Quid autem in quēq; testium dicendum sit sumi nisi ex ipsorum personis non pōt. reliquæ interrogandæ sunt partes: qua in re primum ē nosse testem. nā timidus terreri. stultus decipi. iracundus concitari. ambitiosus īflari. in longū ꝑtrahi potest. prudens uero & constans uel tanq̄ inimicus & puicax dimittēdus statim: uel nō interrogatione: sed breui interlocutiōe patroni refutandus ē. aut aliquo si cōtinget urbane dicto refrigerandus: aut siquid in eius uitā dici poterit: īfamia criminū destruendus. Probos quosdam & uerecūdos nō aspere īcessere ꝓfuit. nā sæpe qui aduersus insectantem pugnassent: modestia mitigātur. Omnis aūt interrogatio ē: aut ī cā: aut extra causam. in causa sicut accusatori præcepimus: Patronus quoq; altius & ūde nihil suspecti sit: repetita percontatione priora sequentibus applicando eo sæpe perducit hoies: ut inuitis quod prosit extorqueat. eius rei sine dubio nec disciplina ulla in scholis: nec exercitatio tradit̄:& naturali magis acumine aut usu cōtingit hæc uirtus. Siquod tamē exēplum ad imitationem demōstrandū sit: solū ē quod ex dialogis socraticoꝝ maximeq; Platonis duci pōt: ī quibus adeo scitæ sūt iterrogationes: ut cum ī plerisq; bene respondeatur: res tamē ad illud quod uolunt efficere perueniat. illud fortuna interim præstat: ut aliquid quod in se parū consentiat a teste dicatur. interim quod sæpius euenit: ut testis testi diuersa dicat. acuta autem interrogatio ad hoc quod casu fieri solet etiam ratione perducet. Extra causam quoq; multa quæ prosint interrogari solent: de uita testium aliorum. de sua quisq;. si turpitudo. si humilitas. si amicitia accusatoris. si inimicitie cum reo: in quibus aut dicāt aliquid quod prosit ut in mēdacio uel cupiditate lædendi deprehēdētur. Sed ī primis interrogatio debet eē circūspecta: quia multa contra patronos uenuste testis sæpe respondet: eiq; præcipue uulgo fauetur: tum uerbis q̄ maxiē ex medio sūptis: ut q rogat̄. is aūt ē sæpius & īperitus: ītelligat: aut ne ītelligere se neget: quod interrogātis nō leue frigus ē. Ille uero pessimæ artes testē subornatū ī subsellia aduersarii mittere: ut īde excitatus plus noceat uel dicendo contra reum cum quo sederit: uel cū adiuuisse testimonio uidebit̄ faciendo ex idustria multa īmodeste atq; intemperāter: per quæ nō ā se tantum dictis detrahat fidem: sed cæteris quoq; qui ꝓfuerāt: aufferat auctoritatem: quorū mētionē habui: nō ut fierent: sed ut uitarentur. Sæpe inter se collidi solēt inde testatio: hic testes. locus utrinq;. Hæc enim pars se iureiurando. illa consensu signantiū tuetur. Sæpe inter testes & argumenta quæsitū est: inde scientiam in testibus & religionem. īgenia eē ī argumentis dicit̄. hinc testē gratia. metu. pecunia. ira. odio. amicitia. ābitu fieri: argumēta ex natura duci. ī his iudicē sibi. in illis alii credere. Cōmunia hæc pluribus causis multūq; iactata sūt: sempq; tamen iactabuntur.

rescripsit testibus se nõ testimoniis crediturum.& paulo post.Gabino quoq; Maximo idem princeps in hæc uerba rescripsit.Alia est auctoritas præsentium testium.alia testimonio℞ quæ recitari solent. Aliquando utrinq; sunt testes:& questio sequitur.Pa℞ elegans ac potius rustica mihi ista locutio uidet.minimeq; Fabii cādore digna.Quare hūc quoq; locū deprauatū esse facileq̃dē affirmarim.Sed difficulter eo correxerim:quod citra unius uerbi adiectionē hic sensus mihi īteger elegāsq; effici nō pōt.Forsitā uero loco illius copulæ & præpositio ex cū quo ablatiuo recte ascriberet.hoc modo.Ex quo quæstio sequit. Ex respōsis.oraculis.oībus.i uocali īteriecta ominibus ē legēdū Oracula aūt:ut ait Cicero ī topicis.quo ī libello diuina quoq; testimonia enumerat:ex eo sunt appellata:quod īest his deo℞ oratio.Omina uero ab ore sunt dicta:quod ore dūtaxat fiāt. Specialē alte℞ cōtra partis diuinationē.Sic quidē legit sed mēdose:ut mihi uidet.Forsitan aūt recte sic legeret.cōtra partē diuinationis.Id quod apte quæ sequunt:ostēdūt.Nā ut diuersæ sunt species diuinatōis ita uarie solēt & cōprobari & cōfutari. Circa huiusmodi quoq; īstrumēta firmāda.Quid sibi uelint hoc loco īstrumenta pa℞ mihi liquet.certe improprie posita sunt.& fortassis īuenta legendū est. Nec tātum præstare hoc genus pōt:sed etiā ubi nō est desiderari solet.Huic sensui mihi oīno aliq̃d deesse uidet.Deprauatus certe est:nec bene pcipi pōt.Fortasse autē sic legi posset.Nec tātū præsens hoc genus tractari pōt:sed etiā ubi nō est solet desiderari.Ve℞ nō ausim tā longe a scriptis discedere. Pars altera ꝓbationū.De artificiali ꝓbatōe:quæ tota ab oratore gignit atq; excogitatur:adeo diligēter præcipit Fabius:ut nihil oīno p[illegible]ætermittat:quod ad hāc partē attinere uideat.Primū aūt eos dānat qui relictis argumentis:q̃bus ueluti neruis causæ cōtinētur:ad cōes locos:q̃bus nisi pacta ꝓbatōe nō est utendū:ꝓtinus decurrūt.Deinde quædā præcipit oibus cōia ꝓbatōibus.Tū singula℞ præcepta subiūgit. Qui argumēta uel ut horrida.uelut cōiūctim est legēdū:ne duæ particulæ:cū sit una:eē credant.A locis aūt metaphora est sūpta:quo℞ alia horrida atq; iculta & aspera:alia amœna ac plana eē dicunt. Neq; aliter q̄ ii qui tradunt

Aliquando utrinq; sūt testes:& quæstio sequitur.ex his utri meliores uiri.Ex causis utri magis credibilia dixerint.Ex litigatoribus utri gratia magis ualuerint.His adiicere siquis uolet ea quæ diuina testimonia uocantur ex respōsis.oraculis.ominibus:duplicem sciat eorum esse tractatum.generalem alterum in quo inter stoicos & Epicuri sectā secutos pugna perpetua est.regaturne prouidentia mundus.specialem alterum contra partis diuinationem:ut quæq; ī quæstionem cadit.Aliter enim oraculorum.aliter aruspicum.augurum.cōiectorum & mathematicorum fides cōfirmari:aut refelli potest:cum sit rerū ea℞ ratio diuersa.Circa huiusmodi quoq; instrumenta firmanda uel distruenda multum habet operis oratio:siquæ sint uoces per uinum.somnium:dementiā emissæ uel excepta paruulorum indicia.q; pars altera nihil fingere.altera nihil indicare dictura est.Nec tātum præstare hoc genus pōt:sed etiam ubi non ē desiderari solet.pecuniam dedisti.quis numerauit:ubi:ūde:Venenum arguis.ubi emi:a quo:quanti:per quem dedi:quo conscio:quæ fere omnia pro Cluentio Cicero in crimine ueneficii excutit.Hæc de iartificialibus q̄breuissime potui.

De probatione artificiali.

P Ars altera probationum:quæ est tota in arte:constatq; rebus ad faciendam fidem appositis:plerūq; aut oīno negligitur:aut leuissime attingitur ab iis:qui argumenta uelut horrida & confragosa uitantes amœnioribus locis desident:neq; aliter q̄ ii qui traduntur a poetis gustu cuiusdam apud lotophagos graminis & syrenum cātu deliniti uoluptatem saluti prætulisse:dum laudis falsam imaginē persequūtur:ipsa propter quam dicitur:uictoria cedūt. Atqui cætera quæ continuo magis orationis tractu decurrunt:ī auxilium atq; ornamentū argumēto℞ cōparant:neruisq; illis q̃bus cā continet:adiciūt īducti sup corpis speciē:ut si forte q̃d factū

a poetis gustu cuiusdā apud lotophagos graminis.Quidā q̄ falso Laurētius Valla eē putat:hoc demū loco dubitat:utrū graminis an potius germinis sit legēdū:neq; ullā suæ dubitatiōis affert rōnē.graminis uero legēdū eē uel Plynii auctoritate ꝓbat.Is.n.ī.xxii.naturalis historiæ libro loton herbā quoq; eē apte scribit his uerbis.Loton q̃ arborē putāt tātū eē:uel auctore Homero coargui possūt.Is.n.iter herbas subnascētes deo℞ uoluptati loton primā noīauit.gramē uero q̄uis ēt ꝓpriū herbæ cuiusdā nomē sit:generalr tamē q̄cūq; significat herbā.Nec ignoro Loton nymphā fuisse:quā Priapo amatā narrat Ouidius:miseratōe deo℞ in arborē sui nois fuisse cōuersā:quæ ut idē refert Plynius:frequēs ī Africa nascit circa syrtes atq; Nasamonas:unde et lotophagi ab illius arboris fructu:quo uescunt:populi fuerūt appellati.Ad eos cū ui tēpestatis actus puenisset Vlysses ut ī odysseæ decimo duodecimoq; narrat Homerus:multos ex sociis illius fructus suauitate captos amisit:neq; illinc abducere potuit.Siue igit graminis legat:siue germinis pa℞ discētiū refert.Tātū miror eum q̄ hoc

ira uel metu uel cupiditate dicat̃:latius quæ cuiusq; affectus natura sit prosequamur.iisdem laudamus.incusamus.augemus.minuimus.describimus. deterremus.querimur. consolamur.hortamur.Sed horum esse opera in rebus aut certis: aut de qbus tanquam certis loquimur: pōt. Nec abnuerim esse aliquid in delectatione.multũ uero in cōmouendis affectibus.Sed hæc ipsa plus ualent:cũ se didicisse iudex putat: quod conseq nisi argumentatione aliaq; omni fide rerũ non possumus:quorũ primis q̃ partior species: indicandum esse reor:quædam ĩ omni genere probationũ communia. Nam nec ulla quæstio est:quæ non sit aut in re aut in persona.non esse argumentorũ loci possũt:nisi quæ rebus aut personis accidũt:eaq; aut per se inspici solent: aut ad aliud referri. Nec ulla confirmatio nisi aut ex consequentibus:aut ex repugnãtibus:& hoc necesse est:aut ex præterito tempore:aut ex coniũcto:aut ex sequenti petere.Nec ulla res probari nisi ex alia pōt:eaq; sit oportet aut maior:aut par:aut minor. Argumenta uero reperiunt̃ aut in quæstionibus:quæ etiam separatæ a complexu rerũ personarũq; spectari p se possũt: aut ĩ ipsa causa:cum inuenit̃ aliq̃d in ea non ex communi ratione ductũ:sed eius iudicii de quo cognoscit̃ propriũ. Probatiõum præterea omniũ aliæ sũt necessariæ.aliæ credibiles.aliæ non repugnantes. Adhuc omnium probationum quadruplex ratio est:ut uel quia aliquid est:aliud non sit:ut dies est.nox non est. uel quia est aliqd:& aliud sit.sol est super terram: & dies est.uel qa aliquid non est:aliud sit:ut nox non est:dies ẽ. uel qa aliud non est:nec aliud sit.non est rationalis:nec hõ ẽ. his in uniuersum prædictis partes subiiciam.

reuocauit in dubiũ:mirũ hactenus de tot corruptis locis silẽtiũ egisse. Atq cætera quæ cõtinuo magis orõnis tactu decurrũt.Atq cũ sit una dictio:cõiũcti: & tractu r lr̃a ascripta legẽdũ est:ita sensu exigẽte.est.n.a planicie terræ:quæ tractus dr̃ metaphora sũpta.Hi uero sunt loci cões:qbus & orõ ualde ornat̃:& auditores maxime delectãt̃. Latius quæ cuiusq; affectus natura sit p̱seq̃mur.Quæ cũ.æ.diphthõgo scribat̃:ne copula cũ sit nomẽ eẽ putetur hoc mõ.Latius quæ cuiusq;. Quorũ primis q̃ partior spẽs ĩdicãdũ esse reor.Pro primis prius esse legẽdũ & partiar satis cõstat. Nã nec ulla quæstio est quæ nõ sit aut in re aut in p̱sona.nõ esse argumentorũ loci possũt.Illud nõ negãdi aduerbiũ esse expũgẽdũ ut ipsius loco nec p̱ticula itidẽ negatiua reponat̃ notius ẽ:q̃ ut sit admonẽdũ.Quæstio uero est dubitabilis p̱positio: quæ aut circa rẽ aut circa p̱sonã uersec̃ necesse est: cũ oĩa ab re p̱sonaq; cõprehẽdant̃:nihilq; quod aut res aut persona nõ sit:possit ĩueniri:ut utrũ palus põtina siccãda sit.& utrũ uerres sicculos cõpilarit. Locos aũt argumẽtorũ ac sedes attributa negotiorũ p̱sonarũq; eẽ auctores oẽs consentiũt.Inde.n.solũ argumẽta ducũtur:unde & loci sũt appellati:quod in his argumẽta latere uideant̃.Argumẽtũ uero est rõ rei dubiæ faciẽs fidẽ. Ea que aut p̱ se ĩspici solent. Que cũ sit copula sine diphthõgo scribat̃:ne relatiuũ eẽ putetur.Hoc autẽ & Cicero in topicis tradit.Sed ex iis inq̃t locis in qbus argumenta ĩclusa sũt:alii in eo ipso de quo agit̃ hærẽt.alii assumuntur extrinsecus.

Nec ulla confirmatio nisi aut ex cõsequẽtibus aut ex repugnãtibus. Nisi mẽda in hac diuisione ĩest:uidet̃ Fabius ab Aristotele dissentire. Is.n.in primo priorũ analyticorum nõ solũ ex cõsequẽtibus & repugnãtibus:sed ex antecedentibus quoq; p̱batiões fieri uel pulcherrima descriptõe demõstrat.Quare aut primũ diuisionis huiusce mẽbrũ:hoc est.Aut ex antecedẽtibus:incuria librariorũ prætermissũ eẽ fatẽdũ est. aut sub cõsequẽtibus antecedentia quoq; a Fabio cõpræhẽdi asserẽdũ. Nã ut bonũ hæc consequunt̃ utile.eligẽdũ.cõferẽs:ita bonũ sequit̃ fœlicitatẽ.bonã habitudinẽ.studiosã uitã.Id uero ut credã eo quoq; adducor: q̱ ubi Fabius argumẽtorũ locos exponit:nullã de huiusmodi antecedẽtibus facit mẽtionẽ. Antecedẽtia uero ea dicunt̃ eẽ:qbus positis aliud necesse est cõsequat̃:ut qa bellũ est:inimicitias eẽ necesse est.Hæc.n.ordinis necessitatẽ tenẽt.Cõsequẽtia.n.ab antecedẽtibus separari nõ possunt.Cõsequẽtia uero sũt quæcũq; id qđ antecedit ĩsequunt̃:ut inimiciciæ bellũ.Nã si bellũ est:inimicicias eẽ necesse est.Habetq; hic locus illud notãdũ: qđ ĩterdũ quæ naturalr̃ priora sũt:in p̱põne tamẽ sũt cõsequẽtia.Interdũ & naturalr̃ antecedũt & in p̱põne priora sũt.Inimiciciæ nãq; prius eẽ q̃ bellũ solẽt.Cæterũ ita uere p̱ponere nõ possumus.Si inimiciciæ sũt bellũ est.Sed ecõuerso potius.Si bellũ ẽ inimiciciæ sũt.Repugnãtia uero ĩtelligunt̃ quotiẽs id qđ alicui cõtrariorũ naturalr̃ iũctũ est:reliquo cõtrario cõparat̃:ut quoniã amiciciæ atq; inimiciciæ cõtraria sũt. Inimicicias uero cõseq̃t̃ nocẽdi uolũtas:amicicia & nocẽdi uolũtas repugnãtia sũt. Et hoc necesse ẽ aut ex p̃terito tp̃e:aut cõiũcto: aut sequẽti petere.Cõiũctũ tp̃s appellat Fabius:qđ a grãmaticis istãs seu p̃sẽs uocat̃.& hoc qdẽ notius ẽ q̃ ut exẽplo sit đmõstrãdũ: oẽm p̱bationẽ sumi aut ex p̃terito:aut ex p̃sẽti:aut ex tp̃e futuro Nec ulla res p̱bari nisi ex alia põt.Nihil.n.ex seipo p̱bat̃.sed dũtaxat ex aliis. Eaq; sit oportet aut maior.aut par.aut minor.Maior qdẽ ut genus.Maius.n.aĩal hoĩe dr̃ qđ plura ab hoĩe cõplectat̃.Par ut p̱priũ ac đfinitio.Risibile nãq; & hõ sic paria sũt ut nihil sit risibile qđ hõ nõ sit.nihil hõ.qđ itidẽ risibile nõ dicat̃.Minor ut spẽs genere minor esse dr̃:qa pauciora multo q̃ genus cõprehẽdit.hõ.n.de solis dr̃ hoĩbꝫ.Aĩal uero qđ ẽ genus:& de hoĩe & de leone

& reliqs pdicat. Probationũ pterea oium aliæ sũt necessariæ. aliæ credibiles. aliæ nõ repugnãtes. genera qdẽ argumẽtoꝝ cũ ab aliis tũ ab Aristotele tradũt. necessariũ: ut si pepit cũ uiro cõcubuit. & pbabile. Si mr est diligit filiũ. De nõ repugnãti aliũ q faciat mẽtionẽ nõ memi me legisse. Huius uero tale a Fabio paulo post subiicit exẽplũ. In domo furtũ factũ ab eo q domi fuit. Adhuc oium pbationũ q̃druplex rõ ẽ. Simile tradit Boethus de hypotheticis tractãs syllogismis. Sed quoniã iqt ois simplex ppõ uel affirmatiua ẽ uel negatiua: q̃tuor modis p cõnexionẽ fieri hypotheticæ ppões possũt. Aut. n. ex duabus affirmatiuis. aut ex duabus negatiuis. aut ex affirmatiua & negatiua. aut ex negatiua & affirmatiua.

De Signis

Omnis igitur probatio artificialis constat aut signis: aut argumentis: aut exemplis. Nec ignoro plerisq; uideri signa partes argumentoꝝ: quæ mihi separandi ratio hæc fuit. Prima q sunt pene ex illis inartificialibus. cruẽta eni uestis & clamor & liuor & talia sũt instrumenta: qualia tabulæ. rumores. testes. nec inueniuntur ab oratore: sed ad eum cũ ipsa causa deferuntur. altera quod signa siue indubitata sint: non sũt argumenta. qa ubi illa sũt quæstio nõ est. argumento aũt nisi in re controuersia locus eẽ non põt. siue dubia: non sũt argumenta: sed ipsa argumentis non egent. Diuiduntur autem in has primas duas species: q eoꝝ alia sũt: ut dixi: quæ necessaria sunt. priora illa sũt: quæ aliter habere se nõ possũt: quæ græci uocant τεκμηρια. alia quæ σημεια: quæ mihi uix pertinere ad præcepta artis uident. Nã ubi est signum insolubile: ibi ne lis quidem est. id autem accidit cũ quid aut necesse est fieri: factũue esse: aut certe omnino non põt fieri: uel esse factum: quo in causis posito: lis non est nisi facti. Hoc genus per omnia tempora perpendi solet. Nam & coisse eam cum uiro quæ peperit: quod est præteriti: & fluctus esse: cum magna uis uenti in mare incubuit: quod coniuncti: & eum mori: cuius cor ẽ uulneratum: quod futuri necesse. nec fieri põt: ut ibi messis sit ubi satum non est. ut quis romæ sit: cum athenis: ut sit ferro uulneratus: qui sine citatrice est. Sed quædam & retrorsus idem ualent: ut uiuere hominẽ qui spirat: & spirare qui uiuit. Quædam in contrariũ nõ recurrũt. Nec. n. quia mouet qui ingredit: iccirco ĩgredit: qui mouet. Quare potest & coiisse cum uiro quæ non peperit. Et nõ esse uentus in mari: cũ esset fluctus. nec utiq; cor eius uulneratũ esse: qui perit. ac similiter satũ fuisse põt: ubi nõ fuisset messis. nec fuisse romæ qui non fuit athenis. nec fuisse ferro uulneratũ q habet cicatricem. Alia sunt signa non necessaria. quæ εικοτα græci uocãt: quæ etiam si ad tollendã dubitationem sola nõ

Omnis igit pbatio artificialis. Triptitã pbationũ artificialiũ materiã Fabius esse ait singulaq; ita excutit ut nihil pter mittat qd ad hãc pceptionẽ ptinet uideat. Primũ ãt signi & argumẽti drias expõit. deĩde signoꝝ diuisionẽ subiũgit. tũ q̃ de signis pcipiunt apit. Signũ ẽ ãt: ut Cicero describit qd sb sẽsũ aliquẽ cadit & qddã significat qd ex ipo pfectũ ur: qd aut ãte fuerit aut ĩ ipo negotio aut post sit secutũ. & tamẽ ĩdiget testimonii & grauioris cõfirmatiõis: ut cruor. fuga. pallor. puluis: & q̃ his sũt similia. Vr ãt Cicero dũtaxat signũ descripsisse nõ necessariũ. unde pbabilia ducũt argumẽta. Nã ubi ẽ signũ necessariũ: qd græce τεκμηριον dr: ibi ne lis qdẽ eẽ põt. Argumẽto ãt nisi ĩ re cõtrouersia locus eẽ nõ põt. Cõtrouersa ĩ lra expũcta legẽdũ ẽ ut intelligat dubia & cõtẽtiosa. Siue dubia: nõ sint argumẽta: sed ipa argumẽtis nõ egẽt. Sũt ut ĩdicatiui mõi sit legẽdũ: ac negatio iteꝝ posita est eradẽda. Vt legat. siue dubia nõ sũt argumẽta sed ipa argumẽtis egent. Diuidũt ãt in has prias duas spẽs: Hæc signoꝝ diuisio ita cõfusa atq; corrupta ẽ: ut nõ solũ asterisco: sed Quĩtiliani quoq; ipsius auxilio ĩdiget uideat. Quæ nãq; uocet priora Fabius: cũ alterũ dũtaxat diuisiõis mẽbꝝ exposuerit? Aut qũo q̃ σημεια uocãt: uix ptinere ad artis pcepta uideãt: cũ sint & credibilia & multa d credibilibꝫ pcipiãt? sed errata facilius dphẽdũt: q̃ corrigi possint. Nos tamẽ ut ĩstitutũ seq̃mur: nõ nihil lucis huic quoq; loco afferre nitamur. Forsitã ãt recte legeret: si uerboꝝ cõtextus hoc mõ disponeret. Diuidũt autem in has prias duas spẽs: q eoꝝ alia sũt: ut dixi: q̃ necessaria sũt: q̃ græci uocãt τεκμηρια. alia nõ necessaria: q̃ σημεια. Priora illa sũt: q̃ aliter se hre nõ possũt: q̃ mihi uix ptinet ad pcepta artis uidẽt. Sic. n. tota diuisio & absoluta & pspicua ẽ. Neq; ĩficior aliter fortasse a Fabio q̃ ego disposueri fuisse cõscriptũ. Sed oia q̃ qdẽ ego uideri: exẽplaria sũt hoc ĩ loco deprauata. ur ãt Fabius nõ nihil ab Ari. ĩ hac signoꝝ diuisiõe dissẽtire. Is. n. ĩ prio artis rhetoricæ libro signa ĩ necessaria qdẽ ac nõ necessaria: ut fabius quoq; diuidit. Sed nõ necessaria ανωνυμα hoc ẽ sine noie eẽ scribit his qdẽ uerbis τουτων δε το μεν αναγκαιον: τεκμηριον. Το δε μη αναγκαιον ανωνυμον εςι κατα την διαφοραν. hoc ẽ. Hoꝝ ãt qd necessariũ τεκμηριον. Nõ necessariũ uero sine noie ẽ secũdũ driã. Alia sũt signa nõ necessaria: q̃ εικοτα græci uocant. Varie qdẽ legit hoc diuisionis mẽbꝝ. quidã. n. εικοτα. alii εικοτα legũt. sed εικοτα solũ q̃ uana ĩterptari possũt sensui cõueniũt. Nã huiusmodi signa idcirco uana ac leuia uidẽ

tur quia sola ad tollendam dubitationẽ non sufficiunt. εἰκότα uero non esse legendũ ne dubitandum est qui/dem: cum εἰκότα inter argumenta non inter signa numerentur. Nec proinde firma habentur atq; extrin/secus adiuuantur. Perinde legendũ esse non proinde aperte uidet: qui quæ inter has particulas differẽtia sit nõ ignorat. Perinde enim si sequatur atq; tam significat quo modo atq; q̃. Nisi aũt atq; uel ac copula sequatur idẽ est quod ualde. Proinde uero quare siue quapropter significat. Non esse uirginem Athlantam. Aspiratione erasa & a uocali ascripta Atalantam legendum esse ne admonitione quidem est dignum. Atalantam uero no/bilissimã fuisse uenatricẽ Iasii argi/uoꝝ regis filiã ardenterq; a Melea/gro amatã ac apri Calydonii capite donatã notius est q̃ ut hoc loco sit exponendũ. Eadẽ tamen ratione quia signa tractantur. Qua i uocali expũcta legẽdũ est. Huiusmodi aũt potius esse argumẽta q̃ signa contra Hermagoræ opinionẽ Fabius sen/tit. Vnde. Sp. Melii. M. Manlii po pularitas. Et copula uidetur ascribẽ da: ut legatur &. M. Manlii. Spurius autẽ Melius ut in quarto narrat. T. Liuius: in summa annonæ penuria largitionibus frumẽti cũ sibi mul/titudinis animos cõciliasset: de rep. occupãda consilium agitare cœpit. Quo cognito senatus. L. Q uĩtiũ Ci cinatũ dictatorẽ ĩ eũ creauit: a quo Seruilius hala magister equitũ mis/sus spuriũ recusãtẽ ad Dictatorẽ ue uire obtruncauit. M. uero Manlius primus omniũ ex patribus popula/laris factus cũ ære alieno oppressos liberaret: in suspicionẽ regni affecta ti ĩcidit atq; dãnatus est. Aut for/tasse corpus uulsum. ut loco illius aut mihi legẽdũ uidet & aliqs ascri bẽdũ: hoc modo. ut aliquis fortasse nisi forte dixerim: ut sit primæ pso næ legat. Ea quoq; quæ quia ple rũq; obseruata sunt: uulgo signa cre dũtur ut ꝓnostica. Prognostica cum g littera scribãtur. Prognosti/ca. n. dicuntur ἀπὸ τοῦ προγινώσκειν: hoc est a p̃co gnoscẽdo. Sũt. n futuræ rei signa. unde hippocratis ꝓgnostica: quibus facile ægrotorũ salus mors ue a peritis medicis præ/dici solet. Sane ita appellantur. Quia sen sui modus cõgruit pmis/siuus appellent legendum est.

Vnc de argumentis. hoc. n. n noĩe cõplectimur oĩa quæ græci enthymemata. epi/cheremata. Apodoxis uocãt. Apo/dixeis legendũ est. Apodixis aũt dr̃ demõstratio. hoc est. euidẽs ꝓbatio ἀπὸ τοῦ ἀποδεικνύειν hoc ẽ a de/mõstrando. Enthymema uero de/ducit ἀπὸ τοῦ ἐνθυμεῖσθαι quod est mẽte cõcipere. aĩaduertere. cõsi/derare. cogitare. comminisci. Vnde & cõmentũ siue cõmentationẽ Fa/bius ἐνθύμημα interpretatur. Epi/

sufficiunt: tamen adiũcta cæteris plurimũ ualẽt. Signum uo cant: ut dixi: σημεῖον. q̃q̃ id quidam indiciũ. quidã uestigiũ nominauerũt: per quod res intelligitur: ut p sanguinẽ cædes. At sanguis uel ex hostia respersisse uestem põt: uel e naribus ꝓfluxisse. nõ utiq; q uestem cruẽtã habuerit: homicidiũ fece rit. Sed ut p se nõ sufficit: ita cæteris adiũctũ testimonii loco dicit. si inimicus. si ante minatus. si eodẽ loco fuit. Q uibus si gnũ cũ accessit efficit: ut quæ suspecta erãt: certa uideãt. Ali oqui sũt quædã signa utriq; pti cõmunia: ut liuores. tumores. Nam uideri possũt & ueneficii & cruditatis. & uulnus ĩ pe/ctore sua manu & aliena perisse dicẽtibus ĩ quo ẽ. Hæc ꝓin/de firma habentur: atq; extrinsecus adiuuãtur. Eoꝝ aũt quæ signa sũt quidẽ: sed nõ necessaria: genus Hermagoras putat: nõ esse uirginem Atalantã: qa cũ iuuenibus p syluas uagetur Q uod si receperimus: uereor ne oĩa quæ ex facto ducuntur signa faciamus. Eadẽ tamẽ ratione: qua signa tractant. Nec mihi uidentur ariopagitæ: cũ dãnauerint puerũ coturnicũ oculos eruẽtem: aliud iudicasse: q̃ id signũ esse pnitiosissimæ mẽtis: multisq; malo futuræ: si adoleuisset. Vnde Spurii Me lii. M. Manlii popularitas signũ affectati regni fuit existima tũ. sed uereor ne lõge nimiũ nos ducat hæc uia. Nã si ẽ signũ adulteræ lauari cum uiris: erit & cõuiuere cũ adolescẽtibus. Deĩde etiã familiariter alicuius amicitia uti. aut fortasse cor/pus uulsum. fractũ incessũ. Vestẽ muliebrẽ dixerit mollis & parũ uiri signa. Sicut ãt signũ id ꝓprie sit: quod ex eo d̃ quo quærit: natũ sub oculis uenit: ut sanguis ex cæde: ita illa ex ĩ/pudicitia fluere uideãt. Ea quoq; quæ qa plerũq; obseruata sũt: uulgo signa credunt: ut prognostica. Vẽto rubet aurea phœbe: Et cornix plena pluuiã uocat improba uoce. si cãs ex qualitate cæli trahũt: sane ita appellant. nã si uento rubet luna: signũ uẽti est rubor. Et si ut idẽ poeta colligit: densatus & laxatus aer facit: ut sit inde ille auiũ cõcẽtus: idẽ sẽtiemus. Sunt aũt etiã signa perua magnorũ: ut hæc ipsa cornix. Nã maiora minoꝝ eẽ nemo mirat.

De argumentis.

n Vnc de argumentis. hoc. n. noĩe cõplectimur: oĩa quæ græci enthymemata. epichiremata. apodixis uocant q̃q̃ apud illos aliqua hoꝝ nominũ differentia: etiã si uis eodẽ fere tẽdit. Nã enthymema: qd̃ nos cõmentũ sane aut cõmẽ/tationem ĩterpretamur: qa aliter nõ possumus: græco melius usuri: unũ ĩtellectũ habet: quo oĩa mẽte concepta significat.

...uot mo ...dis dicitur ...nthymema

cherema autem deriuatur ἀπὸ τοῦ ἐπικειρεῖν hoc est aggrediēdo siue conando. Vnde a ualgio aggressio interpretatur. Alter& quod sententiam cum ratione. quo manifeste legendum est. d. littera erasa. Huius aūt exēplum esse potest. Nam in omni certamine: qui opulentior est: etiam si accipit iniuriam: tamē quia plus potest facere uidetur. Tertium quod certam quandam argumenti conclusionem. Hic quoq; d. littera erasa quo legendum est. Enthymema uero ut inquit Fabius: ubi de usu argumentorum disserit: dicitur & argumentū ipsum & argumentatio. hoc est argumenti ipsius explicatio. Sed de hoc ut ipse inquit par& inter auctores conuenit. Quidā enim id demū enthymema uocāt quod ex cōtrariis cōstat: quor& e numero cornificium quoq; esse ait: qui enthymema contrariū interpretat᷑. Est aūt contrariū ut in rhetoricis ad Hereniū legitur: quod ex rebus diuersis duabus alterā facile & breuiter confirmat. hoc pacto. Nam qui suis rōnibus inimicus fuerit semp: eū quo modo alienis rebus amicū fore speres? Hinc uero quidā cōiectāt Cornificiū illius rhetoricæ ad Hereniū auctorē fuisse. Sed cornificio complura alia attribuunt᷑: quæ ī illo opusculo nō īueniunt᷑. Hūc alii rhetoricū syllogismū alii īperfectū syllogismum uocauerūt: quia distictis nec totidē partibus cōcluderet᷑. ut nec particula negatiua iterato ascribatur sensus aperte exigit. hoc modo Quia nec distinctis nec totidem partibus concluderet᷑. distat nāq; dialecticus syllogismus ab enthymemate: qđ ī syllogismo dispositis ex rōne alicuius trium figurar& ab Aristotele traditar& omnibus ꝓpositionibus cōclusionem inferimus. hoc modo. Oīs homo est animal. Omne aīal est substantia. Igitur omnis homo est substātia. In enthymemate uero aut aliquā ꝓpositionū prætermittimus: aut cōclusionē. neq; ordinē ꝓpositionū: ut in syllogismo seruamus. Quale est illud Ciceronis in Clodium. Eius mortis sedetis ultores: cuius uitam si putetis per uos restitui posse nolitis. Ideoq; ꝓpria eius appellatio & maxime ī usu posita est: qua significatur certa quædam sententiæ compressio: quæ ex tribus partibus constat. Compræhensio ut legatur sensus exposcit. Videtur autem Fabius magis eorum sententiæ accedere: qui epicherema argumentationem esse dicunt. Nam epicherema alii argumentum alii argumentationem significare putant. Argumentum autem est: ut Cicero in partitionibus inquit: probabile inuētum ad faciendam fidem. Argumentatio uero argumenti explicatio: quam in rhetoricis Cicero & ratiocinationem uocat: & modo tripartitam. modo quadripartitam. modo quinq; partitam esse posse ait. Cicero melius ratiocinatiuū. Nō ratiocinatiuum: sed ratiocinationem Cicero hoc genus argumētationis: ut dixi: appellat. utitur autem exemplis philosophorum. Nam ratiocinatione probat mundum prouidētia regi. Est. n. celebrata hæc apud philosophos quæstio. Vtrum mundus prouidentia regatur. Epicurei nanq; dicebant oīa casu euenire. Apodixis est euidens probatio. Apodixis ad uerbum demonstratio transfertur. Est autem argumentationis genus proprium philosophorum: quod Aristoteles quidem in primo posteriorum analyticorum multis colligit uerbis constare ex ueris & primis & immediatis & notioribus & prioribus & causis cōclusiōis. Nam syllogismus frequenter ex ꝓbabilibus. Demonstratio semper struitur ex necessariis. Ideoq; apud geometras γραμμικαὶ ἀποδείξεις dicuntur. hoc est lineares demonstrationes ut in primo quoque scripsimus γραμμὴ nanq; linea dicitur. Corrupte uero in quibusdam exemplaribus γραμματικαὶ legunt᷑.

Sed nunc de eo non loquimur. alterum quod sententiam cū ratione. Tertiū quod certam quandā argumenti cōclusionē: uel ex cōsequentibus: uel ex repugnantibus. q̄q̄ de hoc par& conuenit. Sūt enim qui id prius epicherema dicant. pluresq; inuenias in illa opinione: ut id demū quo pugna constat enthymema accipi uelint. Et ideo illud Cornificius cōtrarium appellat. Hunc alii rhetoricū syllogismum. alii imperfectū syllogismum uocauerunt: quia distictis nec totidē partibus cōcluderetur. Quod sane non utiq; ab oratore desideratur. Epicherema Valgius agressionem uocat. Celsus autem iudicat non nostram administrationem: sed ipsam rem: quam aggredimur: idest argumētum: quo aliquid ꝓbaturi sumus: etiam si nondum uerbis explanatum: iam tamē mente cōceptum. Epicherema dici aliis uidetur non destinatam uel incohatam: sed perfectam orationem hoc nomē accipere & ultimam speciem. Ideoq; propria eius appellatio & maxime ī usu posita est: qua significatur certa quædam sententiæ compressio: quæ ex tribus partibus constat. Quidam epicherema rationem appellauerūt. Cicero melius ratiocinatiuū: q̄q̄ & ille nomen hoc duxisse magis a syllogismo uidetur. Nam & statū. syllogisticū raciociatiuū appellat: exēplisq; utit᷑ philosophorum. Et quoniā est quædam inter syllogismū & epicherema uicinitas: pōt uideri hoc nomine recte abusus. ἀπόδειξις est euidēs ꝓbatio: ideoq; apud geometras γραμμικαὶ ἀποδείξεις dicunt᷑. Hāc & ab epicheremate Cæcilius putat differe solo genere cōclusionis: & esse apodixin imperfectū epicherema: eadē cā quā diximus: & enthymema sylogsimo distare. Nā & epicherema syllogismi ps ē. Quidā īesse epicheremati apodixin putāt: & eē ptē eius cōfirmātē.

Quid Epicherma

quid sit Apodixis

Vtrunq; autem q̄q̄ diuersi auctores:eodem modo finiunt. Hic quidem sensus parum acute intuenti nihil deprauatus esse uidetur:cum præserti ĩ omnibus exemplaribus:quæ mihi uidere contigit sic legatur. Sed cũ nequaq̄ eodem modo αποδειξισ. quo epicherema definiatur:r liquida in c mutam conuersa utcũq; pro illo utrũq; mihi legẽdũ uidetur. Quáuis. n. de epicheremate uariæ sint scriptorꝝ opiniones:ut apte Fabius monstrauit:eodem tamen modo a diuersis finitur auctoribus. Hæc omnia generaliter πιςεισ appellant. πιςισ latine dicitur fides. Vnde πιςευω credo. Quod etiam propria interpretatione dicere fidẽ possumus. Si particula mihi uidetur ascribẽda ut legat᷑. Quod etiã si ꝓpria ĩterp̃tatiõe. Inquit argumentũ tale est. Argumẽtũ illi uerbo ĩquit forsitan recte præponeret᷑. hoc mõ. Argumentũ ĩquit tale est. Veritus fortasse ne nos in Catonẽ nostrũ trãsferamus illi mali quid. Illinc legẽdũ esse satis patet. Sed nũc de eo dicẽdũ argumẽto est:quod ꝓbationẽ ĩdiciũ. fidẽ. aggressionẽ eiusdẽ rei noĩa facit. parꝝ distĩcte ut arbitror: quẽpiam hoc loco:ut aperte sequẽtia ĩdicãt: reprehendit Fabius. Sed quisnã sit: cum eius nomẽ ĩ aliquo exẽplariũ quæ mihi uidere contigit:ascriptũ nõ sit:recte non ꝑcipit᷑. Celsum aũt fortasse more suo notat. Quod si ẽ ita legi posset. Quod Celsus probationem. indiciũ, fidem. aggressionẽ eiusdem rei nomina facit. Quia colligit᷑ aliquid per aliud. Qua ĩ uocali expuncta legendũ est. Alioquĩ nihil erit quod ꝓbemus. Sic quidẽ recte plerisq; legi uidetur. Sed littera d erasa quo forsitan legẽdum est Nã Fabius aperte præcipit aliquid oportere esse in causa: quod certũ sit:per quod dubia probari possint. Quo itaq; legatur ut intelligamus: per quod probare possimus. Pro certis habemus autẽ quæ sensibus præcipiuntur, ut uel minima quæq; annotemus. Percipiuntur legendum est:non præcipiuntur. Deinde ea quæ cõmuni opinione consensum est. In præpositio etiam refragantibus exemplaribus ascribẽda uidetur:ut legatur. Deinde ea in quæ cõmuni opinione consensum est. Præterea quæ legibus cauta sunt:quæ persuasionẽ etiam si non omnium hominum:eius tamen ciuitatis aut gentis in qua res agitur: in mores recepta sunt. Hic quoq; locus mendis non caret:quæ sic facile tolluntur:si persuasione littera m expuncta legatur. hoc modo quæ persuasione etiam si non omnium hominum. De iure autem quod sola constat consuetudine loquitur Fabius de qua Iulianus libro primo digestorum inquit. Inueterata consuetudo pro lege non immerito custoditur. & hoc est ius:quod moribus dicitur constitutum. Sic enim fiet argumentum. Cum prouidentia mundus regatur. administranda resp. sit :si liquebit mundum prouidentia regi. Confusus ita ẽ & sensus & ipse uerborum contextus:ut plene percipi non possit:nisi aliquid adiiciatur. Tametsi autem inuitus facio:iam sæpius dixi:ut uerborum aliquid adiiciam detrahamue aut immutem. Quatuor tamen has dictiones saltem contenderim ascribendas. Administranda est resp. ut. hoc modo legatur. cum prouidentia mundus regatur administranda est resp. ut administranda resp. sit:si liquebit mundum prouidentia regi. Sic enim & oratio congrua:

Vtrũq; aũt:q̄q̄ diuersi auctores:eodẽ modo finiũt:ut sit oratio per ea quæ certa sũt incertis fidẽ nõ dubiã afferẽs:quæ natura ẽ omnium argumentorꝝ. Neq; enĩ certa incertis declarant᷑. Hæc oĩa generaliter πιςεισ appellãt:qđ ẽt ꝓpria ĩterpretatione dicere fidẽ possumus. apertius tamẽ ꝓbationẽ ĩterpretabimur. Sed argumẽtũ quoq; plura significat. Nã & fabulæ ad actus scænarꝝ cõpositæ argumẽta dicunt᷑. & orationũ Ciceronis uelut thema ipse exponit Pedianus ĩq̄t argumẽtũ tale est. Et ipse Cicero ad Brutũ ita scribit. Veritus fortasse ne nos in catonẽ nostrũ trãsferamus illi mali quid: & si argumẽtũ simile non erat. Quo apparet oẽm ad scribendũ destinatã materiã ita appellari. Nec mirũ:cum id inter opifices quoq; uulgatũ sit. Vnde Vergilius argumẽtũ ingẽs. Vulgoq; paulo numerosius opus dicit᷑ argumẽtosũ. Sed nũc de eo dicendũ argumẽto ẽ:quod ꝓbationẽ. ĩdiciũ. fidẽ. aggressionẽ eiusdẽ rei noĩa facit parum distĩcte:ut arbitror. Nã ꝓbatio & fides efficit᷑ non tantũ ꝑ hæc quæ sũt rationis:sed etiam ꝑ ĩnartificialia. Signũ autẽ quod ille indiciũ uocat: ab argumẽtis iã separaui. Ergo cũ sit argumẽtũ ratio ꝓbationem præstãs:q͞a colligit᷑ aliq͞d per aliud:etiã quæ quod ẽ dubiũ per id quod nõ ẽ dubiũ confirmat:necesse est esse aliquid in cã:quod probatione non egeat. alioquĩ nihil erit quod probemus:nisi fuerit quod aut sit uerũ:aut uideat᷑:ex quo dubiis fides fiat. Pro certis habemus autẽ primũ quæ sensibus ꝑcipiuntur:ut quæ uidimus. audiuimus:qualia sũt signa. deinde ea quæ cõi opiniõe cõsensũ ẽ. deos eẽ. præstãdã pietatem parentibus. Præterea quæ legibus cauta sũt. quæ ꝑsuasionẽ etiã si nõ oĩum hoĩum:eius tamẽ ciuitatis aut gẽtis:ĩ qua res agit᷑:in mores recepta sũt:ut pleraq; ĩ iure nõ legibus sed moribus cõstãt. Siq͞d ĩter utrãq; partẽ cõuenit. siq͞d ꝓbatũ ẽ. deniq; cuicũq; aduersarius nõ cõtradicit. Sic enĩ fiet argumetũ: cum prouidentia mũdus regatur administranda res. p. sit:si

πίστις quo modo uertendũ

quot modis dicit᷑ argumentatio.

quæ pro certis habenda sint.

liquebit mundum prouidentia regi. Debent etiam nota eſſe recte argumenta tractaturo: uis & natura omnium rerum: & quid quæq; earum plerunq; efficiat. Nihil enim ſunt quæ εικοτα dicuntur. Credibilium autem genera ſunt tria. unum firmiſſimum: quia fere accidit. ut liberos a parentibus amari. Alterum uelut propẽſius. Eum qui recte ualeat ĩ craſtinũ peruenturum. Tertium tantum non repugnãs. In domo furtum factum ab eo qui domi fuit. Ideoq; Ariſtoteles in ſecundo de arte rhetorica libro diligentiſſime ẽ executus: q̃d cuiq; rei: & quid cuiq; homini ſoleat accidere: & quas res: quoſq; homines: quibus rebus aut hominibus uel cõciliaſſet uel alienaſſet ipſa natura: ut diuitias qui ſequatur: aut ambitũ: aut ſuperſtitionem: quid boni probent. quid mali petant. q̃d milites. quid ruſtici. quo quæq; modo res uitari uel appeti ſoleat. Verum hoc exequi mitto. Non enim longum tantum: ſed etiam impoſſibile: aut potius infinitum eſt. Præterea poſitum in cõmuni omnium intellectu. Siquis tamen deſiderauerit: a quo peteret oſtendi. Omnia autem credibilia ĩ q̃bus pars maxima conſiſtit argumentationis: ex huiuſmodi fontibus fiunt. an credibile ſit a filio patrem occiſum. ĩcæſtum cũ filia commiſſum. & contra ueneficium in nouerca. adulteriũ in luxurioſo. Illa quoq; an ſcelus palam factum. an falſum ꝑpter exiguam ſummam: quia ſuos q́ſq; horũ uelut mores habet. Plerumq; tamen nõ ſemper. alioqui ĩdubitata eſſent: nõ argumenta. Excutiamus nũc argumentorum locos: q̃q̃ quibuſdam ii quoq; de quibus ſupra dixi uidentur. Locos appello: non ut uulgo nunc intelliguntur: ut luxuriem & adulteri-

& ſenſus erit perſpicuus. Debent etiam nota eſſe. n littera eraſa debet legatur. Nihil enim ſunt quæ εικοτα dicuntur. Quonam pacto quæ εικοτα dicuntur: ſunt nihil? An hic quoque ſenſus in omnibus quæ mihi uidere licuit: exemplaribus & deprauatus eſt & a profeſſorum nullo: quod grande flagitium eſt: hactenus fuit emendatus? Fieri certe non poteſt: ut εικοτα ſit nihil: cum Ariſtoteles tum in rhetoricis: tum in ſecũdo prioꝝ analyticorum εικοσ dicat eſſe probabilem ꝓpoſitionẽ. Sic enim ipſum definit. εικοσ εςι προτασισ ενδοξοσ. ο γαρ ωσ επι το πολυ ισασιν ουτοσ γινομενον η μη γινομενον, η ον η μη ον τουτεςιν εικοσ οιον το μισειν τουσ φθονουντασ. η το φιλειν τουσ ερωμενουσ. Id eſt εικοσ eſt propoſitio probabilis. Quod enim ſic fere fieri uel non fieri aut eſſe uel non eſſe ſcitur: id eſt εικοσ: ut inuidos odio rapi & amatos amare. Quid? Fabius nonne ſtatim credibilium hoc eſt εικοτων ſubiicit diuiſionem? Quare nihil eradendum eſſe ac eius loco hinc aduerbium reponendum uel refragantibus exẽplaribus audacter contenderim: ut legatur. Hinc enim ſunt quæ εικοτα dicuntur. Hæc enim correctio ita ſenſui congruit: ut nihil magis. Probabilia nanque argumenta facile ab eo excogitabũtur atq; tractabuntur: cui uis & natura rerum omnium percepta fuerit. Siquidem εικοτα ex ui & effectu rerum ducuntur. Fallitur uero quidam qui eſſe Laurentius Valla falſo aſſeritur: qui putat εικοσ a Cicerone complexionem uocari. Id uero aperte falſum eſt. Cõplexione enim neceſſaria argumenta explicanẽ nõ autem credibilia: qualia ſunt εικοτα. Nam complexio eſt argumentatio in qua utrum conceſſeris rep̃henditur hoc modo. Si improbus eſt cur uteris. Si probus: cur accuſas. Credibilium autem genera ſunt tria. Credibilia: ut diximus a græcis εικοτα uocantur. Credibilia autem ſunt: quæ ſine ullo teſte auditoris opinione cõfirmantur hoc modo. Nemo eſt qui non liberos ſuos ĩcolumes & beatos eſſe cupiat. Vnũ firmiſſimum quia fere accidit. Non quia ſed quod legendum eſſe ne admonitione quidem dignum eſſet: niſi a pleriſq; ita legeretur. Ideoq; Ariſtoteles in ſecundo de arte rhetorica libro diligẽtiſſime eſt executus: quid cuiq; rei & quid cuiq; homini ſolet accidere. Soleat rectius q̃ ſolet legereẽ. Ariſtoteles aũt fere ſecundũ de arte rhetorica librum in deſcribendis ætatum moribus affectibuſq; conſumpſit. iiſq; quæ cuiuſmodi mores affectuſq; conſequi ſolent ut faciles amari pertinaces odio haberi ſolent atq; arrogantes. Vt diuitias qui ſequatur. Hic quoq; locus corrupte legitur. Non enim qui ſed quid d littera aſcripta legẽdum mihi uidetur. Superbia nãq; ac petulãtia diuitias. ãbitũ. largitio dedecus. ſupſtitionẽ reꝝ hũanaꝝ cõtẽptus ſeq ſolet. Oĩa ãt credibilia ĩ q̃bus p̃s maxĩa conſiſtit argumẽtatiõis ex huiuſmodi fõtibus fiunt. Quãuis fiũt quoq; legi poſſe puteẽ: tamẽ ut ĩ metaphora ꝑſiſtaẽ: fluũt mihi legẽdũ uĩ. Plerũq; tamẽ nõ ſẽp. alioq ĩdubitata eẽnt nõ argumẽta. Mẽdã huic quoq; loco ĩeſſe fatendũ eſt. Quo nanq; modo: quæ indubitata ſunt non ſint argumenta? Cũ argumentorum alia probabilia. alia dicãtur neceſſaria? An igitur illa non particula ut uerum ſenſum peruertens forſitan eſt expungenda? Sic enim legetur. Alioqui indubitata eſſent argumenta. Si enim natura ita comparatum eſſet: ut omnis nouerca uenefica foret: non minus hoc eſſet indubitatum argumentum. Si nouerca eſt. ueneficium commiſit. q̃ illud. Si peperit: cum uiro concubuit. Quare ſic ut dixi legatur ut indubitata argumenta eſſe neceſſaria intelligantur. Locos appello non ut uulgo nunc intelliguntur: ut luxuriem & adulterium & ſimilia. Etſi fortaſſe hic ſenſus menda carere uidetur tamen in præpoſitionem loco ut particulæ aſcribendam facile affirmarim. ut legatur. In luxuriem. in adulterium & ſimilia. Neque enim aut luxuria aut

genera τῶν εἰκότων

Loci argumentorum

adulterium aut similia sunt loci. Sed ea quæ in huiusmodi uitia dicuntur: loci communes appellantur. Huic autem meæ correctioni definitio loci cõmunis ab Aphthonio assignata astipulatur. Sic enim scribit κοινοσ εςι τοποσ: λογοσ αυξητικοσ των προσοντων τινι καλων η κακων. id est locus cõmunis est oratio amplificatiua eoꝝ: quæ alicui insunt: bonoꝝ uel maloꝝ. De his uero cõmunibus locis hic non tractatur. Sed de locis: in quibus argumenta latere uidentur: qui τοποι græce dicuntur. Vnde τοπικα & Aristotelis & Ciceronis in quibus: unde ducantur argumenta: traditur: appellata fuere. Huiusmodi aũt locos oratori debere esse perceptos & Cicero testatur his uerbis Vt igitur eaꝝ reꝝ quæ absconditæ sunt: demõstrato & notato loco facilis inuentio est: sic cum peruestigare argumẽtũ aliquod uolumus: locos nosse debemus. Sic enim appellatæ ab Aristotele sunt hæ quasi sedes: e quibus argumenta promuntur. Itaq; licet definire locum esse argumenti sedem. Argumentum aũt rationẽ quæ rei dubiæ faciat fidẽ.

Nam ut in terra non omni generantur omnia. Sensus integritas exigit: ut non negãdi aduerbium iteꝝ ascribatur: ut legatur. Nã ut in terra non omni non generantur omnia. Vt enim in omni terra omnia generantur: ita nõ in omni terra idest in aliqua terra omnia non generãtur.

Nec Helopẽ nostro mari aut Scaurum ducas. Scaꝝ. u. expuncta legendũ est. Est aũt piscis qui ut scribit Plynius omniũ solus dicitur ruminare herbisq; uesci nõ aliis piscibus: mari Carpathio maxime frequẽs. promontorium Troadis Lectũ spõte nũq̃ trãsit. Inde aduectos Claudio principe Optatus Elius præfectus classis inter hostiensem & cãpaniæ oram sparsos disseminauit. Quĩquẽnio fere cura est adhibita: ut capti redderentur mari. Helopem uero idẽ Plynius ex sententia Ouidii ait esse nostris incognitum undis. ex quo apparet falli eos qui eũdem accipenserẽ existimauerunt. L. quoq; Columella idẽ libro decimo rei rusticæ scribit. Helaps inquit: qui Pamphilio ꝓfundo nec alio pascitur. Scarus qui totius Asiæ græciæ littore Sicilia tenus frequentissimus nunq̃ in lygusticũ nec per gallias enauit ad Hibericum mare. Itaq; ne si capti quidem perferãtur in nostra uiuaria diuturni possunt possideri. At si sciremus. r. littera expuncta sciemus legendũ est. Vt omnia in hæc duo partiamur res atq; personas. Omnis res ut Cicero quoq; in primo rhetorico inquit: argumentando cõfirmatur: aut ex eo quod personis: aut ex eo quod negotiis est attributum. Ac personis quidem attributa sunt undecim nomen. natura. uictus. fortuna. habitus. affectio. studia. cõsilium. facta. casus. orationes: quæ breuius quidem a Fabio explicant̃: quod & cognitu facilia sũt: & multi de his plenius uerbosiusq; scripsere. Ac primũ naturæ descriptione omissa: eas duntaxat partes exemplis declarat unde argumẽta duci possũt: hoc est. genus. nationẽ. patriã. sexum. ætatem. habitum corporis. In natura enim considerantur cõmoda & incõmoda ab natura data animo aut corpori: hoc modo formosus an deformis. acutus an hebetior. Vt causa. tempus. locus. occasio. istrumẽtum. modus. & cætera reꝝ sunt accidentia. Sint legendum esse ut coniunctio satis ostẽdit. Natio. Argumẽta a nationibus sumi asserit etiã ulpianus iurecõsultus libro uigesimoprimo de edilicio edicto. Præsũptũ eteñ ĩquit quosdã seruos bonos esse: qa natione sint nõ ĩfamata. quosdã malos uideri quia natione ea sunt: quæ magis est ĩfamis. Aetas. quia aliud aliis amicis magis cõuenit. Pro amicis. legẽdũ esse annis latere puto neminẽ

Educatio ac disciplina. quoniã refert: quo q̃sq; modus sit ĩstitutus. Mõ legẽdũ eẽ nõ modus q nõ uidet: frustra Quĩtiliani præceptis dat operã. Educatio ãt & disciplina ad uictũ referunt̃. Nã ĩ uictu: ut Cicero præcipit cõsiderare oportet apud quos & quo more & cuius arbitratu sit educatus: quos hũerit artiũ liberaliũ magr̃os quos uiuẽdi præceptores. q̃bus amicis utat̃. quo ĩ negotio. quæstu. artificio sit occupatus. quo mõ rẽ familiarẽ administret. q̃ cõsuetudine domestica sit. Habitus corp̃is. Habitũ Fabius ꝓ hĩtudine quæ ad naturã spectat: hoc loco accipit: nõ ꝓ eo hĩtu quẽ sic Cicero definit. Habitũ appellamus animi aut corp̃is cõstãtẽ & absolutã aliq̃ ĩ re ꝑfectionẽ: aut uirtutis aut artis alicuius ꝑceptionẽ: aut q̃uis sciam. & itẽ corporis aliquã cõmoditatẽ. nõ natura datã. sed studio & ĩdustria partã. Fortuna. nec. n. tamẽ idẽ credibile est in diuite ac paupere: Tamẽ particulæ ultima syllaba est eradẽda: ut tã legat̃. In fortuna aũt ut idẽ Cicero scribit: quærit̃. seruus an

um & similia. Sed sedes argumẽtoꝝ: ĩ q̃bus latent. ex quibus sũt petẽda. Nã ut ĩ terra nõ oĩ generant̃ oĩa: nec auẽ aut ferã reperias: ubi quæq; nasci aut morari soleat ignarus: & pisciũ quoq; genera alia planis gaudẽt. alia saxosis. regionibus etiã littoribusq; discreta sũt. nec elopẽ nostro mari aut scarũ ducas. Ita non oẽ argumẽtũ ũdiq; uenit. Ideoq; nõ passim quærendũ ẽ. multus alioq error ẽ. exhausto labore quod non ratione scrutabimur: nõ poterimus ĩuenire nisi casu. At si sciremus ubi quicq; nascat̃: cũ ad locũ uẽtũ erit: facile quod in eo erit ꝓuidebimus. In primis igit̃ argumẽta sæpe a persona ducẽda sũt: cũ sit: ut dixi: diuisio: ut oĩa in hæc duo ꝑtiamur res atq; personas: ut cã. tẽpus. locus. occasio. ĩstrumẽtũ. modus. & cætera rerũ sint accidẽtia. Personis autẽ nõ quicq̃d accidit exequẽdũ mihi ẽ: ut pleriq; fecerũt: sed ũde argumenta sumi possũt. Ea porro sũt genus. Nã similes parẽtibꝰ ac maioribꝰ suis filii plerũq; credũtur. Et nõ nũq̃ ad honeste turpiterq; uiuendum ĩde causæ fluũt. Natio. nã & gentibus ꝓprii mores sũt. nec idẽ ĩ barbaro. romano. græco ꝓbabile ẽ. Patria. quia similiter etiã ciuitatũ leges. ĩstituta. opiniones habẽt differẽtiã. Sexus: ut latrociniũ facilius ĩ uiro. ueneficiũ ĩ fœmina cre

Loci a p̃sona

genus

natio

patria

sexus.

liber.pecuniosus an tenuis.priuatus an cum potestate.& si cum potestate.iure an iniuria.fœlix.clarus.an contra.quales liberos habeat. Ac si de non uiuo quæritur:etiam quali morte sic affectus erit considerandum.

Conditionis aūt distantia ē. Aūt particula ē expungenda:ut eius loco etiam reponi possit hoc modo.Conditionis etiam distantia est.Conditio autē fortunæ subiicienda uidetur.Quod.n.quis clarus sit uel obscurus magistratus uel priuatus in manu fortunæ eē censetur. Liber an seruus.incestus.maritus an celebs:Incestus quia sēsui nō cōgruit:mihi expungēdus uidetur.Neq₃.n.incestus ad cōditionē refert. Studia quoq₃.Studium est. ut Cicero definit:animi assidua & uehemēs ad aliq̄ rē applicata magna cū uolūtate occupatio ut philosophiæ. poeticæ. geometriæ litteraꝝ. Ex preteritis enim existimari solent presentia. quis existimari posse recte legi uideat:fortassis tamē æstimari rectius legeretur. uidet aūt Fabius nō nihil cū ab aliis rhetoribus tū a Cicerone dissētire Is.n. facta casus & orationes tribus ex tēporibus cōsideranda eē ait. qd fecerit.quid ipi acciderit.qd dixerit.aut qd faciat. qd ipi accidat. qd dicat.aut qd facturus sit.qd ipi casurū sit.q̄ sit usurus orone. His adiiciunt qdā cōmotionē. Hæc affectio ab aliis maximeq₃ a Cicerone appellatur.sicq₃ definit. Affectio ē animi aut corporis ex tpe aliq̄ de causa cōmotio ut lætitia.cupiditas.metus. morbus.debilitas.In rhetoricis aūt uitiose cōmutatio legit. Sicut hītus qdā animi quo cū tractat amicus inimicus. Ne hic quidē sensus carere mendis uidetur. Illa enim cum præpositio: ut redundans est expungenda: & an particula ascribēda: ut legatur. Quo tractat amicus an inimicus. Cōsilium aūt sic a Cicerone definitur. Consilium ē aliquid faciendi aut non faciendi excogitata ratio Quod libris sibyllinis haruspicumque respōsis donatio dari tribus corneliis dicebatur. Dominatio legendum esse facile cū ex salustii Catilina colligit tum ex tertia Ciceronis ī Catilinā actione: in qua Cicero ipe populo Romano exponit: quid dixerit Allobrogum legati in senatum introducti.Introducti autem inquit galli iusiurandum sibi & litteras a Lentulo.Cethego.Statilio ad suam gentem datas esse dixerunt:atq₃ ita sibi ab his & a L.Cassio esse præscriptum ut equitatum in Italiam q̄primum mitterent:pedestres sibi copias non defuturas.Lentulum autem cōfirmasse ex fatis Sibyllinis haruspicūq₃ respōsis se esse tertium illum Cornelium ad quem regnū urbis huius atque imperiū peruenire esset necesse.Cinnam ante se & scyllam fuisse:eundemque dixisse fatalem hunc esse annum ad interitum huius urbis atque imperii:qui esset decimus annus post uirginū absolutionē: post Capitolii autē incensionem uigesimus.

Nam & illud erat apud eurypidē frigidū sane:quod nomen Polynicis ut argumentū frater motū incessit Pro illo uerbo erat aut est aut extat mihi reponendum uidetur.Morum autem legendum esse ne dubitandum quidem est.In phœnissis uero eteocles merito fratrem appellatū fuisse Polynicē ait:quod esset ualde contentiosus. πολλ nanque multum, νεικοσ contentio dicitur.Verba autem quibus fratrem incessit eteocles hæc sūt ἔξιθι χώρασ.ἀληθῶσ δ᾽ ὄνομα πολυνείκην πατὴρ ἔθετό σοι θείᾳ προνοίᾳ νεικέων ἐπώνυμον. hoc est.Egredere e regione.Vere nanq₃ nomen polynicē pater iposuit tibi diuina puidētia rixaꝝ cognomētū.

das. Aetas:q̄a aliud aliis annis magis cōuenit.Educatio & disciplina:quoniā refert a quibus & quo q̄sq₃ modo sit īstitutus.Habitus corporis. Ducit.n.frequēter ī argumētū spēs libidinis. robur petulātiæ.His cōtraria ī diuersū.Fortuna. nec eni tā idē credibile ē ī diuite ac paupere.propinquis. amicis. cliētibus habūdāte:& his oībus destituto.Cōditiōis aūt distātia est.nā clarus an obscurus:magistratus an priuatus.pater an filius.ciuis an peregrinus.liber an seruus.icæstus maritus an cælebs.parens liberorū:an orbus sit plurimū distat. Animi natura.eteni auaritia.ira.iracundia.misericordia. crudelitas.seueritas:aliaq₃ iis similia afferūt frequēter fidē:aut detrahūt.sicut uictus luxuriosus.an frugi.an sordidus quærit. Studia quoq₃.nāq₃ rusticus.forensis.negociator.miles.nauigator.medicus aliud atq₃ aliud efficiūt.Intuēdū etiā qd affectet q̄sq₃.locuples uideri an disertus.iustus an potēs.Spectātur ante acta dictaque.Ex præteritis enim existimari solent præsētia.His adiiciūt qdā cōmotionē.hāc accipi uolūt tēporariū animi motū:sicut irā.pauorē.Cōsilia aūt & præsētis & præteriti & futuri tēporis:quæ mihi etiā si psonis accidūt: referenda tamē ad illā partem argumentoꝝ uident:quam ex causis dicimus: sicut habitus quidā animi:quo cū tractatur amicus inimicus.Ponūt ī persona & nomē:quod quidē ei accidere necesse est:sed ī argumētū raro cadit: nisi cū aut ex cā datū ē:ut sapiēs.magnus.plenus.aut & ipsū alicuius cogitatiōis attulit cām:ut Lentulo cōiuratiōis:quod libris sybillinis aruspicumq₃ responsis dominatio dari tribus Corneliis dicebatur:seq₃ eum tertium esse credebat post Syllam Cinamque:quia & ipse Cornelius erat.Nam & illud erat apud Euripidem frigidum sane: quod nomen Polynicis ut argu

Aetas.
Educatio.
Habitus corp.
Fortuna.
condicio.
Studia quid qsq afficiat.
ante acta dictaq.
commotio
consilia
nomen

Qua Cicero in uerrem non semel usus est. Cicero uerrem interdum appellari ait: quod omnia uerrat. Interdū malū Sacerdotē a siculis uocari: qui tam neq̧ uerrē. hoc est porcū reliquisset. Nam Sacerdoti uerres suc cesserat. Nunc ad res transeo. Negotiis attributa in quatuor genera a Cicerone distribuuntur. partim nanq̧ sunt continentia cum ipso negotio. partim in gestione negotii considerātur. partim adiuncta negotio. partim gestum negotium consequuntur. Hanc aūt diuisionē & Fabius sequitur. Primū nanq̧ cōtinētia cū ipso negotio hoc est circūstātias quinq̧ causam. locū. tēpus. modū. facultatē. ac deinceps reliqua exequit. Dicunt igitur argumenta ex causis factorū uel futurorū: quorū materiā quam hylen alii. dynamin alii noīauerunt. υλη materia dicit. Δυναμισ aūt potentia. Causa uero est qua ad aliqd faciendū īpellimur. Ea autē distribuit ut Cicero scribit in īpulsionē & rōtinationē. Impulsio est quæ sine cogitatōe per quādā affectionē animi facere aliqd hortat: ut amor. ægritudo. iracundia. uinolentia. & oīno oia: in qbus aīus ita uidet affectus fuisse: ut pspicere cōsilio & cura nō potuerit. & id quod fecit: īpetu quodā animi potius q̃ cogitatione fecerit. Ratiocinatio aūt est diligēs & cōsiderata faciēdi aliquid aut nō faciēdi excogitatio Ea dicit īterfuisse cū aliquid certa de causa uitasse aut secutus esse animus uidet: ut si amiciciæ causa quid factū dicit. si inimici ulciscendi. si metū. si gloriæ. si pecuniæ. si deniq̧ ut oīa generatī amplectamur alicuius retinēdi. augendi. adipiscendiue cōmodi. aut cōtra reiiciendi. diminuendi. deuitādi incōmodi causa. Nam in horū genus alterutrū illa quoq̧ īcident: in quibus aut īcōmodū aliquod maioris uitandi incōmodi causa suscipitur: aut cōmodū aliquod maioris adipiscēdi cōmodi prætermit. Nanq̧ & in deliberando plurimum ualet Licet sic fere legat: mihi tamē nanq̧ particula ut sensui ipsi minus congrua expūgenda: & quæ relatiuum eius loco uidetur ascribēdum: ut legatur. Quæ & in deliberando plurimum ualent. Nam in cōsultationibus hæc omnia tractari solent: ut si ad suscipiendum bellū cōtra Turcos summum pontificem hortaremur: his locis uti possemus. eum & quæ non habet bona adeptum. & quæ habet amplificatum. conseruatum. usum. Contraq̧ mala si qua īpendēt uitatum. ab iis quæ adsunt se liberatum. uel ea dminutum. uel in bona cōuersum. Sed has causas habēt recta Praua cōtra ex falsis opinionibus ueniūt. Recta noīare uidetur Fabius ea: quæ uere bona aut mala sunt. Praua quæ non sunt quidem: sed esse putantur bona aut mala. Quæ credūt bona aut mala. Credūtur legendum esse patet. Inde errores existūt & pessimi affectus. Errores uocat falsas opiniones. ut Cicero de officiis. Declarauit id modo Temeritas. C. Cæsaris: qui oīa iura diuina & humana peruertit ꝓpter eū quē sibi ipse opinionis errore finxerat principatum. Accedunt aliquando fortuna. Homines aut proposito peccant aut impetū aut casu. ut scribit Martianus Iurisconsultus libro quadragesimooctauo. titulo de pœnis. Proposito delinquunt latrones qui rationem habent. Impetu autem cum per ebrietatem ad manus aut ferrū uenitur. Casu uero cum in uenando telum in feram missum hominem interficit. Hæc autem ad ueniam ualent cū reus se peccasse fatet. Ad probationem uero criminum: cum factum negatur. Finitiones interim ex causis pendent. hoc est. pendentes infirmæque & instabiles sunt propter causas: ut ea quæ i aere pendere uidemus. Nisi

mentū frater morū īcessit. Locorū enī ex eo freqūes materia: qua Cicero ī Verrem nō semel usus ē. Hæc fere circa psonas sūt aut his similia. Nec enī cōplecti oīa uel in hac parte uel ī cæteris possumus cōtenti rationem plura quæsituris ostendere. Nunc ad res transeo: ī quibus maxime sūt personis iūcta quæ agimus. Ideoq̧ prima tractāda. ī omnibus porro: quæ fiūt: quærit: aut quare. aut ubi. aut quādo. aut quomō. aut p quæ facta sūt. Ducunt igitur argumenta ex causis factorū uel futurorū: quorū materiā quā hylen alii. dynamin alii nominauerūt: ī duo genera: sed quaternas utriusq̧ diuidūt species. Nā fere uersatur ratio faciēdi circa bonorū adeptionē: īcremētū. cōseruationē. usū: aut malorū euitationē. liberationē. īminutionē. cōuersionē. nāq̧ & in deliberādo plurimum ualent. Sed has cās habent recta. praua cōtra ex falsis opinionibus ueniūt. Nā ē his initiū ex his quæ credūt bona aut mala. īde errores existūt & pessimi affectus: ī quibus sūt ira. odium. īuidia. cupiditas. spes. ābitus. audacia. metus. cætera eiusdē generis. Accedūt aliquando fortuna. ebrietas. ignorantia: quæ interī ad ueniā ualēt. Interim ad ꝓbationē criminū. Vt siqs dū alii insidiat: aliū dicitur īteremisse. Causæ porro non ad cōuincendū modo quod obiicitur: sed ad defēdendū quoq̧ excuti solent: cū quis se recte fecisse honesta cā contendit: qua de re latius ī tertio libro dictū ē. Finitiones īterim ex causis pēdēt. An tyrannicida: qui tyrannū a quo deprehensus in adulterio fuerat: occidit. An sacrilegus qui ut hostes urbe expelleret: arma templo affixa detraxit. Ducuntur argumenta & ex loco. Spectātur enim ad fidem probationis. montanus an planus. maritimus an mediterrāeus. cōsitus an īcultus. frequens an desertus. ꝓpiquus an remotus. opportunus cōsiliis an aduersus. Quā partem uidemus uehementissime ꝓ Milone tractasse Cicerone. Et hæc quidē & similia ad cōiecturā

enim cauſæ eſſent:definitiones ipſæ firmiſſimæ uiderētur:neq; de illis quicq̄ dubitaretur:ſed propter cauſas huiuſmodi in quæſtionem reuocantur. Quam partē uidemus uehemētiſſime pro Milone tractaſſe Ciceronē. Pro Milone ſic a loco ducit argumēta Tullius.uideamus nūc id quod caput eſt.Locus ad īſidias ille ipſe ubi cōgreſſi ſunt:utri tādē fuerit aptior?Id uero Iudices etiā dubitādū & diutius cogitādū eſt? Ante fūdū Clodii:quo in fundo ꝓpter īſanas illas ſubſtructōes facile hoīum milia uerſarent̄ ualētiū aduerſari.& quæ ſequūtur. Sed iterī locos quoq; priuatus an publicus.Mēdoſe locos legūt.Sed ne ſi locus qdē legatur:corrigit̄ hic ſēſus. Redundaret.n.locus.Quare illa particula īterim eraſa in præpoſitio uidet̄ aſcribēda & loco fortaſſe Iſta.s.eraſa legendū eſt.hoc mō.Sed īterim in loco quoq;:ut uerbū illud ſpectat̄: hic quoq; intelligat̄. Sic aūt eſſe legēdū etiā quæ ſequunt̄ oſtendūt.ut in pſona pater. magiſtratus. peregrinus. Sed circa facti cōtrouerſiā argumēta præſtāt.Hoc eſt in cōiecturali ſtatu in quo factū negat̄ In iuris aūt litibus de facto cōſtat ac de iure dūtaxat quærit̄. Et Miloni īter cætera obiectū eſt quod Clodius.Hoc apte ex Ciceronis orōne ꝓ milone colligit̄.Aut eo īgt mors atrocior erit.P.Clodii quod is ī monumētis maioꝝ ſuoꝝ ſit īterfectus Hoc.n.ſæpe ab iſtis dicit̄.Perīde q̄ſi Appius ille Cæcus uiā munierit:nō q̄ populus uteret̄:ſed ubi īpune ſui poſteri latrocinarent̄? Itaq; in eadē iſta Appia uia cū ornatiſſimū eqtē Romanū.M.Papyriū occidiſſet nō fuit iſtud facinus puniēdū?Homo.n.nobilis ī ſuis monumētis equitē Romanū occiderat.Nūc eiuſdē Appiæ nomē q̄ntas tragœdias excitat? quæ cruētata antea cæde honeſti atq; īnocētis uiri ſilebat̄:eadē nūc crebro uſurpat̄:poſteaq̄ latronis & parricidæ ſāguine ībuta ē. Hoc ſeq̄ns hēt & cōſtituta diſcrimina.æſtate. hyeme.noctu.īterdiu.& fortuna.ī peſtiletia.Sic qdē legit̄ ī oīb; q̄ mihi uidere cōtigit exēplarib;.Sed qd ſibi hoc loco fortuna uelit:nō uideo: niſi qđ & ſenſui & uerboꝝ cōtextui ita repugnat:ut alter minus pcipiat̄ alter īcōgruus fiat.neq;.n.ullū ē uerbū ad qđ referri poſſit.Quonā igit̄ pacto emēdabit̄ hic locus?Nēpe fortuna ē forſitan eradēda:ac eius loco fortuita ſt̄ reponēda. oppoſita nāq; ſūt fortuita & conſtituta.Hoc uero tps:qđ ſpāle a qbuſdā uocari Fabiuſ ait:occaſionē Cicero appellat:quā & ita đfinit.Occaſio ē ps tpis hēns ī ſe alicuius rei idoneā faciēdi aut nō faciēdi opportunitatē.Hæc diſtribuit̄ ī tria genera.publicū.cōe.ſingulare.Publicū ē:qđ ciuitas uniuerſa aliq̄ de cā freq̄ntat.ut ludi.dies feſti.bellū Cōe qđ accidit oībus eodē fere tpe.ut meſſis.uindemia.calor.frigus.Singulare aūt eſt qđ aliq̄ de cauſa priuati ſolet alicui accidere:ut nuptiæ.ſacrificiū.funus.cōuiuiū.ſōnus. Si dicat̄:ut ſupra quoq; poſui:Signator q̄ ante diē tabulaꝝ deceſſit:an cōmiſiſſe aliqd.Hic quoq; locus accurata emēdatōe īdigere uidet̄:quæ ſic adhiberi pōt: ſi an particula expūcta aut diſiūctio reponat̄:hoc mō. Signator q āte diē tabulaꝝ deceſſit.aut cōmi-

frequentius pertinēt.Sed interī locus quoq; priuatus an publicus.ſacer an ꝓphanus.noſter an alienus. Vt ī perſona magiſtratus,pater.peregrinus.Hinc enī quæſtiōes oriunt̄. Priuatā pecuniam ſuſtulit:uerū quia de tēplo nō furtū:ſed ſacrilegiū ē. Occidiſti adulterū quod lex pmittit:ſed quia ī lupanari cædes eſt.iīuriā feciſti:ſed quia magiſtratus: maieſtatis actio ē.uel cōtra licuit.quia pater erā.quia magiſtratus. Sed circa facti controuerſiam argumenta præſtant.circa iuris lites:materiā queſtionū.Ad qualitatem quoq; frequēter pertinet locus.Neq; enim idem ubiq; aut licet aut decorum eſt. Quin etiā in qua ciuitate quicq; quærat̄ intereſt.Moribus enim & legibus diſtant. Ad commendationem quoque & īnuidiam ualet.Nam & Aiax apud Ouidium īquit.Ante rates agimus cauſam & mecum confertur Vlyſſes.& Miloni īter cætera obiectum eſt:quod Clodius in monumētis ab eo maiorum ſuoꝝ eſſet occiſus. Ad ſuadēdi momenta idem ualet:ſicut tempus:cuius tractatum ſubiūgam: Eius autem:ut alio loco iā dixi:duplex ſignificatio ē.Generaliter enī & ſpecialiter accipitur.prius illud eſt.Nunc.Olim.Tūc.ſub Alexandro.cum apud Ilion pugnatum eſt.deniq; præteritum. inſtans.futurum.Hoc ſequens habet & conſtituta diſcrimina.æſtate.hyeme.noctu.īterdiu.& fortuna. ī peſtilentia. in bello.in cōuiuio. Latinorū quidā ſatis ſignificari putauerūt: ſi illud generale tempus.hoc ſpeciale tēpora uocarēt. Quorum utrorūq; ratio & in cōſiliis quidem: & in illo demōſtratiuo genere uerſatur.ſed in iudiciis frequentiſſima ē.Nā & iuris quæſtiones facit:& qualitatē diſtinguit:& ad coniecturā plurimū confert. Vt cum interim probationes iexpugnabiles afferat.quales ſūt:ſi dicat̄:ut ſupra poſui: Signator:q ātediē tabularum deceſſit.an cōmiſiſſe aliquid:uel cū infans eſſet:uel cū adhuc omnino natus non eēt. Præter id quod oīa facile argumenta:aut ex iis quæ ante rem facta ſūt.aut ex cōiūctis rei.aut cōſequētibus ducunt̄. Ex ātecedētibus. Mortē miatus ē. noctu exiſti. pficiſcēte āteceſſiſti.Cauſæ quoq; factoꝝ præteriti ſūt tpis.Sed tēpus ſubtilius qdā q̄ neceſſe erat diſſert:ut eēt iūcti.ſōus auditus ē. adherētis.clamor ſublatus

est. Insequentis sunt illa. latuisti. pfugisti. liuores & tumores apparuerūt. Iisdem temporū gradibus defensor utetur ad detrahendā ei quod obiicit: fidē. In his oibus factoꝝ dictoꝝq; ratio uersat: sed dupliciter. Nam fiunt quædā: quia aliud postea futurū est. quædā quia aliud ante factū est: ut cū obiicit reo lenocinii speciosæ marito: quod speciosā adulterii dānatā quādam emerit. aut paricidii reo luxurioso: quod dixerit patri. non me amplius obiurgabis. Nā & ille non quia emit: leno est: sed quia leno erat: emit. nec hic quia sic erat locutus: occidit: Sed qa erat occisurus: sic locutus est. Casus aūt qui & ipse præstat argumentis locū: sine dubio ē ex insequētibus. Sed quadam proprietate distīguitur: ut si dicam melior dux Scipio q̄ Hānibal uicit Hānibalem. bonus gubernator nūq̄ fecit naufragium. bonus agricola magnos sustulit fructus. Et cōtra sūptuosus fuit. patrimoniū exhausit. turpiter uixit. uel oibus inuisus est. Intuendæ sūt præcipueq; in coniecturis & facultates. Credibilius est enim occisos a pluribus pauciores. a firmioribus imbecilliores. a uigilantibus dormiētes. a præparatis inopinantes. Quorum contraria in diuersum ualēt. Hæc & ī deliberando ītuemur: & ī iudiciis ad duas res solemus referre. an uoluerit quis. an potuerit. Nam & uoluntatem spes facit. Hinc illa apud Ciceronem coniectura. Insidiatus est Clodius Miloni. non Milo Clodio. Ille cū seruis robustis. hic cū mulierū comitatu. ille equis. hic in reda. ille expeditus. hic penula irretitus. Facultati autem licet instrumentum coniungere. Sunt enim in parte facultatis & copiæ. Sed ex īstrumento aliquando etiā signa nascuntur: ut spiculum ī corpore inuentū. His adiicitur modus: quē τροπον dicunt: quo quæritur queādmodū quid sit factū: idq; ad qualitatem scriptumq; pertinet: ut si negemus adulterum ferro occidisse cum ueneno licuisset occidere: sed uel oportuisse. tum uel ad cōiecturas quoq;: ut si dicam bona mente factum: ideo palā. mala: ideoq; ex insidiis. noctu. in solitudine. In rebus autem omnibus de quarū ui aut natura quæritur: quasq; etiā citra cōplexum personarum cæterorumq;: ex quibus fit causa: p se intueri possumus: tria sine dubio rursus spectanda sunt. an sit. quid sit. quale sit. Sed quia sunt quidā loci argumentoꝝ iis omnibus communes: diuidi hæc tria genera non possunt. Ideoq; locis potius: ut quosq; incurrent: subiicienda sunt. Dūcuntur ergo argumenta ex finitione seu fine: nam utroque modo traditur. Eius duplex ratio est. Aut enim simpliciter quæritur. sit ne hoc uirtus. aut præcedente finitione. quid sit

sisse aliquid: uel cum infans esset. Vt cum obiicit reo lenocinii speciosæ marito. Qui dicant facere lenociniū: pspicue describit ulpianus titulo de postulādo. Lenociniū inqt facit q quæstuaria mācipia hēt. Sed & q in liberis hunc quæstū exercet: ī eadē causa est: siue pricipaliter hoc negotiū gerat: siue alterius negotiationis accessione utat. Idē ad legē Iuliā de adulteriis. Lenocinii qdē crimen lege Iulia de adulteriis præscriptū est: cū sit eadē ī maritū pœna statuta: q de adulteriis uxoris qd ceperit: & itē in eū q in adulterio dephēsā retinuerit. Idq; ad q̄litatē. Sic q̄dē legit. Sed forsitan. is cū. recte legeret. Vt si negemus adulteꝝ ferro occidisse: cū ueneno licuisset occidere. mēda huic sensui iesse dephēdit quæ mihi facile tolli posse uidet: si illi ablatiui ferro & ueneno sibi inuicem cesserit locis: ut legat. ut si negemus adulteꝝ ueneno occidisse: cū ferro licuisset occidere. Nā adulteꝝ cū adultera deprehēsum ferro ipune īterficere licebat. nō aūt ueneno. Quidā ergo ueneficii accusatus: negat se adulteꝝ ueneno necasse cum ferro occidere licuisset. Sed uel oportuisse. Lr̄a. t. ascripta oportuisset mihi legēdū uidet. Tū uel ad coniecturas quoq;. Illa uel particula a sensu nō agnoscit: eoq; est expūgēda. Hinc aūt colligit id quod paulo ante dixi: Is cum esse legēdū: ut ītelligamus modū cū ad qualitatē scriptūq; pertinere tum ad coniecturas quoq;. Ex quibus sit causa. Fit loco. illius subiunctiui sit mihi legendum uidetur. Causa enim fit ex circūstantiarum complexu: citra quē non causa sed quæstio dicit. Diuidi hæc tria genera non possunt. Sic quidem recte legi uidetur. Sed acutius intuenti in præpositionē a sensu desiderari liquebit: ut legatur. Diuidi in hæc tria genera nō possunt. Nam loci quidam argumētorum: quia statibus omnibus sunt cōmunes: commode in omnes status distribui non possunt. Ducuntur ergo argumenta ex finitione seu fine. nam utroq; modo tradit. Definitio finis interim ac finitio appellat. Est autē definitio ut Cicero ait: oratio quæ id quod definitur explicat quid sit. Constat autem ex genere & differentiis. Sed Fabius etiam descriptiones sub finitione comprehendit A finitione uero sic ducitur argumentum. Sit enim in quæstione positum utrum iuriscivilis cognitio sit utilis. Nam sic atgumentabor. Ius ciuile est æquitas constituta iis: qui eiusdem ciuitatis sunt ad res suas obtinendas. Eius autem æquitatis utilis cognitio est. utilis ergo est iuriscivilis scientia. Ita ut uniuersam uim uerbi

complectimur. Aut legendum esse loco illius ut particulæ facile ex altera disiunctiua quæ subiicitur apparet. Sed aliud quoq; & quidē maius flagitium mihi in hoc sensu inesse uidetur. Non enim uniuersam: sed in uniuersum forsitan est legendū: ut in uniuersum & per partes tanq̄ opposita disiungant. Aut etymologia ut si assiduus ab ære dādo. Etymologiæ magis cōuenit ut asse legat. Id quod ex Ciceronis topicis facile cōprobat. Hoc.n. eodē exēplo & Cicero utit. Cum lex inquit eliascētia assiduo uidicē assiduū esse iubet: locupletē iubet locupleti. Locuples.n. est assiduus ut ait. L. Elius appellatus ab asse dādo. As aūt genus fuit apud priscos nūmi maioris: nō solum tota hæreditas: quæ ī duodecī distribuebat partes. Etymologia uero ab aliis īterpretatio nominis. A Cicerone tum ueriloquiū quod nomen tamē reformidat: tum notatio appellat. quia sunt uerba reꝝ notæ. unde & Aristoteles idē hoc συμβολον appellat quod latine est nota. Ad uerbū aūt ueriloquiū trāssertur. ετυμον nanq; uerum. λογοσ locutio dicitur. Et locupletem a locoꝝ. Cicero quoq; de rep. libro secundo ait a pecore pecuniosos & a possessionibus locorum locupletes appellatos

Finitioni subiecta maxime uidētur genus. species. differens. ꝓpriū. genus ē ut definit Aristoteles: quod de pluribus differētibus specie in eo quod quid sit prædicatur: ut arbor de platāo & myrto & reliquis arboboribus dicit. Species uero est quæ de pluribus numero differentibus prædicatur. ut Platanus & myrtus. Differens est: quam alii differentiā uocant: quo unūquodq; ab alio differt: ut homo a Brutis ratōe distat. Propriū uero est quod soli accidit: ut homini risus. Ex his aūt omnibus definitiones struuntur: ut homo est animal rationale. mortale risus & disciplinæ capax. Nec quod est uirtus utiq; non potest esse iusticia. Tametsi ita fere legitur: mihi tamen nō particula e suo loco in alienum trāslata uidetur. Nam ut hoc quoq; exemplo probetur genus ad refellendam speciem plurimum ualere legendum est hoc modo. Nec quod non est uirtus: utique potest esse iusticia. Quod immortale est neque mortale animal non est. Mendose sic legitur. emendate autem si neque particula iterum ascribatur hoc modo. Quod neque immortale est neque mortale animal non est. Proprium autem est. Fabius quidem duobus. Porphyrius uero quatuor modis proprium distinguit. Sic enim scribit: ut quo modo possumus in latinum uertamus. Proprium autem inquit quatuor diuidunt modis. Etenim quod soli alicui formæ accidit quamuis non omni: ut homini medico esse uel geometræ. Et quod omni quidem speciei accidit etiam si non soli: ut homini esse bipedi. Et quod soli & omni & aliquando: ut homini in senectute canescere. Quarto uero modo quod & soli & omni & semper ut homini esse risibili. Quamuis enim semper non rideat: tamen risibile dicitur: non quod semper rideat: sed quia natura semper ridere potest. Hoc nanque ei semper ingenitum inest: sicut equo hinnibile esse. Hæc autem & præcipue propria dicunt. unde etiam conuertuntur. Siquid enim equus: hinnibile. & siquid hinnibile: equus. Si quid homo risibile: & si quid risibile homo Qui seruus est si manumittatur: fit libertinus. non idem addictus & plura de quibus alio loco.

uirtus. Ita aut uniuersam uim uerbi cōplectimur: ut rhetorice est bene dicendi sciētia. aut ꝑ partes: ut rhetorice ē recte inueniēdi & disponēdi & eloquēdi cū firma memoria & cū dignitate actionis scientia. Præterea finimus aut ui sicut superiora: aut ετυμολογια. ut si assiduū ab ære dando: & locupletē a locorū. pecuniosū a pecorū copia. Finitiōi subiecta maxime uident genus. species. differēs. propriū. Ex his omnibus argumenta ducunt. Genus ad probandam spēm minimum ualet. plurimū ad refellendā. Itaq; nō quia ē arbor: platanus ē. At q̄d nō ē arbor: utiq; platanus nō est. Nec q̄d ē uirtus: utiq; nō pōt eē iustitia. Itaq; a genere perueniēdum ē ad ultimā speciē ut homo est animal. nō est satis. id enim genus ē. mortale etiā si spēs est; cum aliis tamen cōmunis finitio. rōnale: nihil supererit ad demōstrādum id quod uelis. Cōtra species firmā probationē habet: generis. infirmā refutationē. Nam quod iustitia ē: utiq; uirtus ē. quod nō est iustitia: pōt eē uirtus. ut si ē fortitudo. cōtinētia. cōstātia. Nunq̄ itaq; tolletur a specie genus: nisi omnes species: quæ sunt generi subiectæ: remoueant. hoc modo. Quod neq; īmortale ē: neq; mortale: animal non est. His adiiciunt propria & differentia. ꝓpriis cōfirmatur finitio. differentibus soluitur. Propriū autem ē: aut quod soli accidit: ut homini sermo. risus. aut quod utiq; accidit: sed nō soli: ut igni calefacere. Et sunt eiusdē rei plura propria: ut ipsius ignis lucere. calere. Itaq; quodcūq; proprium deerit: soluet finitionē. nō utiq; quodcūq; erit: confirmabit. Sæpissime aūt quid sit proprium cuiusq; quærit: ut si ꝑ ετυμολογιαν dicatur tyrannicidæ ꝓpriū ē tyrannū occidere: negemus. Non enim si traditū sibi eū carnifex occiderit tyrānicida uocat: nec si īprudēs uel īuitus. Quod āt ꝓprium nō erit: differēs erit: ut aliud ē seruū eē. alid̄ seuir: q̄lis eē ī addictis qō solet. Qui seruus ē si manumittat: fit libertīus.

Genus speci differens prop ium -

Quis crederet hunc sensum mendis non carere? Sed certe non caret. Itidem enim hoc est similiter non idem legendū est. Fabius aūt in septimo huius operis uolumine pluribus serui & addicti differentias exponit. uidea/mus ergo īquit ꝓpria differētiaq; liberoꝝ: quæ libro quīto leuiter in trāsitu attigerā. Seruus cū manumittit᷑ fit libertinus. Addictus recepta libertate fit ingenuus. Seruus inuito domino libertatē nō cōsequet᷑. Ad seruū nulla lex ꝑtinet. Addictus legē habet. Propria liberi: quæ nemo habet nisi liber: prænomē. nomē. cognomen tribū hēt hæc addictus. Apud iuriscōsultos uero ē titulus De ī diē addictōe: quē tamē turba leguleoꝝ corrū/pit legentiū. De idiē adiectōe. quod qdē grāde flagitium est. In eo aūt ti/tulo copiose de addictis disputatur Est aūt addicere ad tempus aliquid obligare. Vnde addicti qui ad tem/pus alicui sūt obligati. Illud quo/que differens uocāt: cum genere in speciem deducto species ipsa discer/nit᷑. e uocali in i cōuersa diducto le gendū est: ut pro diuiso accipiat᷑. Nā genus ī spēs per dr̄ias distribuit᷑: ut aīaliū aliud rōnale ē aliud irrōnale. Quod uero Fabius ait mortale spe ciem esse: minime ueꝝ eē uidetur. Quo nanq; modo mortale species animalis esse possit: cum multa ani malia specie differentia complectat᷑ Mortales enim & homines & equi & leones dicūtur. Sed Fabius mor/tale animal ꝑ hoīe fortasse accipit.

non idem addictus. & plura de quibus alio loco. Illud quoq; differens uocant cum genere in speciem diducto species ipsa discernitur. animal genus. mortale species. terrenum uel bi/pes differens. Nondum enim proprium est. sed differt a ma/rino uel quadrupede. quod non tam ad argumentū pertinet q̄ ad diligentem finitionis comprensionem. Cicero genus & speciem: quam eādem formam uocat: a finitione diducit: & iis quæ ad aliquid sunt subiicit: ut si is cui omne argentum le/gatum est: petat signatū quoq;: utatur genere. At siquis cum legatum sit ei: quæ uiro materfamilias esset: neget deberi ei: quæ in manū non conuenerit: sed neget specie. quoniā duæ formæ sint matrimoniorū. Diuisiōe āt adiuuari finitionē do cet: eāq; differre a ptitiōe: qd̄ hæc sit totius ī ptes. illa generis ī

diuisione.

ut uulgo dicimus mortales pro hoībus. Cicero genus & spēm quā eandē formā uocat: a finitione diducit. & iis quæ ad aliquid sunt subiicit. Cicero in topicis inquit argumēta etiā duci ab iis rebus: quæ quodā modo af/fectæ sūt ad id: de quo quærit᷑. His ergo genus & species a Cicerone subiiciunt᷑. Sic. n. præcipit. Ducunt᷑ etiā ar gumēta ex iis rebus quæ quodā modo affecta sunt ad id de quo quærit᷑. Sed hoc genus in plures partes distri/butū est. Nā alia cōiugata appellamus. alia ex genere. alia ex forma. alia ex similitudine. Vt si is cui omne ar/gētū legatum est: petat signatū quoq;: utat᷑ genere. Apertius est apud Ciceronē hoc idē exēplū. Sic. n. explicat᷑. Quoniam omne argentum mulieri legatum est: non potest ea pecunia quæ numerata domi relicta est: non esse legata. Forma enim a genere quoad nomen suum retinet: nunq̄ seiungitur. Numerata autem pecunia no men argenti retinet. legata igitur uidetur. At siquis cum legatum sit ei quæ uiro materfamilias esset: neget deberi ei quæ in manum non conuenerit. Sed neget specie. quoniam duæ formæ sint matrimoniorum. Hoc quoq; ex Ciceronis ipsius topicis clarius percipitur. Si Fabiæ inquit pecunia legata est a uiro: si ea uxor mater/familias esset: si ea in manum non conuenerat: nihil debetur. genus enim est uxor. eius duæ formæ sunt. una matrumfamilias. Hæ sunt quæ in manum conuenerunt. Altera earum quæ tantummodo uxores habētur Qua in parte cum fuerit Fabia: legatum ei non uidetur. Boethus hoc exemplum exponens inquit. Vxorum species sunt duæ una matrumfamilias. altera usu. Sed communi generis nomine uxores uocantur. Fit uero id sæpe ut species iisdem nominibus nuncupentur: quibus et genera. Materfamilias uero non poterat esse ni si quæ conuenisset in manum. Hæc autem erat certa species nuptiarum. Tribus enim modis uxor habebatur usu. farreatione. coemptione. Sed farreatio solis pontificibus conueniebat. Quæ autem in manum per coem ptionem conuenerant: hæ matresfamilias uocabantur. Quæ uero usu uel farreatione minime. Coemptio ue ro certis solennitatibus peragebatur. & sese in coemendo interrogabant inuicem. uir ita. an mulier sibi mater familias esse uellet. Illa respondebat uelle. Item mulier interrogabat. an uir sibi paterfamilias esse uellet. Ille re/spondebat uelle. Itaque mulier: uiri conueniebat in manum: & uocabantur hæ nuptiæ per coemptionem. & erat mulier materfamilias uiro loco filiæ. Quam solennitatem in suis institutionibus ulpianus tradit. Di/uisione autem adiuuari finitionem docet. In topicis hoc quoque sic Cicero ostendit. Atque etiam definitio/nes aliæ sunt partitionum. aliæ sunt diuisionum. Partitionum cum res ea quæ proposita est quasi in mem/bra discerpitur: ut siquis ius ciuile dicat id esse quod in legibus. senatusconsultis. rebus iudicatis. iurisperito/rum auctoritate. edictis magistratuum. more. æquitate consistat. Diuisionum autem definitio formas om/nes complectitur: quæ sub eo genere sunt: quod definitur. hoc modo. Abalienatio est eius rei quæ mancipi est. aut traditio alteri nexu. aut in iure cessio inter quos ea iure ciuili fieri possunt. Quibusdam deinde inter/positis diuisionis partitionisque differentiam hoc modo subiungit. In partitione: inquit quasi membra sunt: ut corporis caput. humeri. manus. latera. crura. pedes & cætera. In diuisione formæ sunt: quas græci εἰδη uo/cant. nostri siqui hæc forte tractant: species appellant: non pessime id quidem: sed inutiliter ad mutandos ca/sus in dicēdo. Nolim. n. ne si latine quidē dici possit: specierum & speciebus dicere. & si his casibus utendū est: At formis & formaꝝ uelim. Cū aūt utroq; uerbo idē significet: cōmoditatē in dicēdo nō arbitror negligēdā

Quæ populi.hæc Δημοκρατια. Quæ paucoꝝ.hæc ὀλιγαρχια. Quæ unius.hæc μοναρχια a græcis uocat̃. Iracũdi uerbis eẽ credat̃.Emẽdate in qbusdã exẽplaribus excãdescere scriptũ eẽ loco illoꝝ uerboꝝ eẽ credat̃:aĩaduerti.Est.n.iracũdi ꝓpriũ uerbis excãdescere.Mihi tamẽ adhuc aut uerboꝝ aliqd deesse uidet̃.aut qa ꝑticula ut cessans expũgẽda. Aut cõtra quædã in qbusdã utiq; nõ sunt.u.uocali expũcta:neqd uel minimũ prætermittã:At sensus exposcit. Et rõ quis ita ex diuerso eadẽ est.Ita particula ut redundãs a sensu repellit̃.Sic aũt est distiguẽdũ:ne duo diuersa præcepta cõfundant̃. Probatõi satis est iterim unũ hr̃e hoc mõ ut sit ciuis aut natus sit oportet aut factus.utrũq; tollẽdũ est.Hic quoq; aliqd flagitii:quod hactenus nõ fuit dephẽsum:iesse cõtẽderim.Cui.n.utrũq; tollẽdũ sit:nõ apparet.Tãet' si aũt iuitus facio:ut aliqd qđ in exẽplaribus nõ iueniat̃:cẽseã ascribẽdũ tamẽ ne ab istituto recedã:id qđ sẽtio ꝓmã ac doctoꝝ iudicio subiiciã Negãti igit̃ dãdi casus participiũ sensus ꝑspicuitas exigere mihi uidetur ut legat̃.Negãti utrũq; tollendum. Qua rõne ꝓbãti quoq; nõ ꝓbationi forsitan legendũ est. Ideoq; & argumentoꝝ genus ex remotione. Hoc genus argumẽtoꝝ ab aliis uocat̃ A partiũ enumeratione.Cuius Cicero tale apponit exemplũ.Si nec cẽsu.nec uidicta.nec testamento liber factus est:nõ est liber.Neq; ulla est eaꝝ reꝝ.Nõ est igit̃ liber. Mõ id quo relĩquit̃ ueꝝ.Pro quo legendũ eẽ qđ apte patet. Tutius Cicero qđ ꝓ cecina facit.ꝑuersus ẽ uerboꝝ ordo.Sic.n.est legẽdũ.Tutius qđ Cicero ꝓ Cecina facit.Sic aũt ꝓ Cecina Pisonẽ Ebutii aduocatũ Cicero iterrogat.Age nunc si ne tuoꝝ qdẽ qsq̃ loco motus erit atq; oẽs in ædibus asseruati ac retẽti tu solus ꝓhibitus & a tuis ædibꝫ ui atq; armis ꝑterritus:utꝝ hãc actionẽ hẽbis:q̃ nos usi sumus?an aliam quãpiã?an oĩno nullã?& quæ sequũt̃. Vel cũ duo ponent̃ iter se cõtraria.Proponent̃ loco illius uerbi ponẽt̃ & a uocali i e mutata sufficiat emẽdate forsitã legeret̃. Fit ẽt ex duobꝫ:quoꝝ necesse est alterum: uerum eligẽdi aduersario potestas.Sic quidem lectus percipi non potest hic sensus. Quis eni uerũ eligẽdi potestatẽ aduersario faceret? Quod si hoc mõ corrigatur:ut utrum e uocal i.in.t.mutam conuersa legatur ac uerbũ uelit ascribatur: facile intelligetur Sic autem esse legendum etiã exẽpla:quæ subiiciũtur aperte demõstrãt.q̃uis utrũlibet quoq; sẽsui cõuenir̃ possit. Quale ẽ.philosophãdũ ẽt si nõ ẽ philosophãdũ.Pædianus i diuinationẽ iqt ista nec oxymora nec κακοζηλα hoc est nec fatua acuta nec affectata eẽ iudicanda Neoptolemi aũt esse dictũ cõstat e tragœdia sumptum: Quo significatur philosophiæ quidem operam esse

formas.partes incertas esse:ut quibus cõstet respub. formas certas:ut quot sint species rerum publicarum:quas tres accipimus:quæ populi.quæ paucorũ.que unius potestate regerent̃.& ille quidem non his exemplis utitur:quia scribẽs ad Trebatiũ ex iure ea ducere maluit.ego apertiora posui.Propria uero ad coniecturæ quoq; pertinent partẽ:ut quia proprium est boni recte facere.iracundi uerbis excãdescere: aut contra quædam in quibusdam utiq; non sũt.Et ratio quãuis ita ex diuerso eadem est.Diuisio & ad probandum simili uia ualet:& ad refellendũ.Probationi interim satis ẽ unum habere hoc mõ.ut sit ciuis aut natus sit oportet.aut factus.utrũq; tollendũ est.nec natus.nec factus ẽ.Fit hoc & multiplex. Ideoq; & argumentorum genus ex remotione:quo modo efficitur totum falsum:modo id quo relinquitur uerum. Totũ falsum est hoc modo.Pecuniam te credidisse dicis.aut habuisti ipse.aut ab aliquo accepisti.aut inuenisti.aut surripuisti. Si neq; domi habuisti.neq; ab alio accepisti.nec cætera.non credidisti.Reliquũ fit uerum sic.Hic seruus quem tibi uendicas:aut uerna tuus est:aut emptus:aut donatus: aut testamẽto relictus:aut ex hoste captus:aut alienus.Deinde remotis prioribus:supererit alienus.Periculosum & cum cura intuẽdum genus.quia si in proponendo unum quodlibet omiserimus:cum risu quoq; tota res soluitur.Tutius Cicero quod ꝓ Cecina facit:cum interrogat.si hæc actio nõ sit.Simul enim remouentur omnia.Vel cum duo ponentur inter se contraria:quoꝝ tenuisse utrũlibet sufficiat:quale Ciceronis ẽ.Vnũ quidem certe nemo erit tam inimicus Cluentio:qui mihi nõ concedat:si constet corruptũ illud esse iudicium:aut ab Habito.aut ab Oppianico eẽ corruptum.si doceo non ab Habito:uinco ab Oppianico.si ostendo ab oppianico:purgo Habitum.Fit etiam ex duobus:quoꝝ necesse ẽ alterum: uerum eligendi aduersario potestas:efficiturq; ut utrum elegerit noceat.Facit hoc Cice.pro Oppio.Vtrum cum Coctam appetisset:aut ipse cũ sese conaret̃ occidere:telũ ei e manibus ereptũ ẽ.& ꝓ Vareno.Optio uobis dat̃: utꝝ uelitis casu illo itinere Varenum usum esse:an huius persuasu & inductu. deinde utraque facit accusatori contraria.Interim duo ita proponuntur: ut utrumlibet electum idem efficiat: quale est. Philosophandũ est:etiam si non est philosophandũ.& illud

dandam:sed in eius studio totam uitam non esse consumendam. Quo schema si intelligitur:Quasi non intelligitur.Quasi corrupte legitur.Quo si uero emendate.Schematis autē non esse utendū hoc dicto ꝓbať Nam schemata aut intelliguntur aut non.Si intelliguntur:nihil magis prosunt q̄ simplex apertaq̧ oratio.Si non intelliguntur:quid prodesse possunt cum non intelligantur.De huiusmodi aūt figuris plene a Fabio in nono tractať:ubi etiā de cōtrouersiis figuratis præcipiť. Est ergo hic quoq̧ argumētū locus iuicē ꝓbantiū Argumētoꝝ legendū esse qui nō uidet grāmaticis reddať erudiēdus. Nā ex initii summa colligiť.s.littera ascripta initiis est legēdū.ut itelligamus finē ex initio ꝓbari. Nō possum togā prætextā sperare cū exordiū pullū uideā.Recte qdē sic legiť: quis quidā exodiū putēt esse legendū.Credo ut qd exodiū significet se nō ignorare ostētarent.Neq̧.n.aut præcepto aut dicto illi quo ipsum præceptū illustrať exodiū quod finē exitūq̧ significat:ullo pacto conuenire pōt.Quo nāq̧ mō ex initiis togā prætextā nō esse futurā colligere possem:si exodiū legatur:Exordiū uero ita sensui cōgruit:ut nihil magis.Siqdē exordiū cū aliaꝝ reꝝ tū uero textiliū:qles sūt prætextæ: prīcipium diciť.Et quosdā oīa suis ieptiis cōfundētes eiusmodi nugas Laurētio Valle acerrimi iudicii uiro ascribere nihil pudet. Similiter īcremēto in utrāq̧ partē duciť rei ratio.ex præpositio est ascribēda ut ex īcremēto legať. Est argumētoꝝ locus ex similibus.Similia dicūtur in qbus eadē qlitas esse ꝓspiciť: qlia sunt quæ a Fabio subiiciunť. Si fidē det tutor & ꝓcurator.Ita qdē legiť:in oībus quæ mihi uidere cōtigit exēplaribus.ueꝝ non det sed debet legēdū esse facile ex Ciceronis topicis:unde hæc sūpta sunt: ꝓspici pōt. Sic.n.ibi Cicero scribit. Sunt.n.similitudines:quæ ex pluribus collationibus ꝑueniūt quo uolūt:hoc mō. Si tutor fidē præstare debet. Si socius. Si cui mandaris. Si qui iudiciū accepit:debet & ꝓcurator. Hoc est ex eo genere.quod επαγωγην græci uocāt.Cicero iductionē.In iisdē topicis Cicero ita præcipit.Hæc ex pluribus ꝑueniēs quo uult:appellať iductio:quæ græce επαγωγη noiať:qua plurimū est usus ī sermonibus Socrates. Ex dissimilibus.Dissimilitudinē Cicero differētiā uocat. Sequiť iquit similitudinē differētia rei maxime cōtraria superiori.Sed est eiusdē dissimile & simile iuenire.Eius generis hæc sūt.Nō queādmodū quod mulieri debeas:recte ipsi mulieri sine tutore auctore soluas:ita qđ pupillo aut pupillæ debeas:recte possis eodē mō soluere. Ex cōtrariis.Cōtraria sūt quæ in eodē posita genere lōgissime a se distāt ut bonū & malū. Ex repugnātibus.Repugnātia dicunť quæ ita copulanť:ut id quod alicui cōtrarioꝝ naturaliter iunctū est:reliquo cōtrario cōpareť:ut quoniā amiciciæ atq̧ inimiciciæ cōtraria sunt:inimicicias uero cōseqtur nocēdi uolūtas:amicicia & nocendi uoluntas repugnantia sunt. Ex consequentibus siue adiunctis.Alium quidem locum ab adiunctis Cicero facit.alium a consequentibus.Et ab adiunctis quidem locum proprium esse oratorum ait.In eo enim quæri quid ante rem.quid cum re.quid post rem euenerit.Ante rē autem quæri quæ talia sūt. apparatus .colloquia.locus constitutus.conuiuium.Cum re uero pedum strepitus.crepitus hominum.corporū umbræ & siquid eiusmodi.At post rem pallor. rubor. titubatio.& siqua alia signa conturbationis & conscientiæ.præterea restinctus ignis.gladius cruentus.cæteraq̧ quæ suspicion: facti possunt mouere.Hinc aperte colligimus ea a Cicerone adiuncta uocari:quæ unicuiq̧ rei finitimam habeant naturam:uelut timori pallor adiunctus est.Hæc autem talia sunt:ut sæpius quidem uicinis sibi adhærescant:neq̧ tamen ex necessitate iis quibus uicina sunt adesse cogantur.Nam sæpe timori pallor assistit.non tamē semper: ueluti cum dissimulatione premitur metus.Ideoq̧ uerisimilia ex adiūctis argumēta nascunť.

uulgatum.Quo schema si intelligitur:quasi nō intelligiť: & mentietur in tormentis:qui dolorem pati pōt.mentieť :q non pōt.Vt sunt autem tria tempora:ita ordo rerum tribus momentis consertus est.Habent enim omnia exordium. incrementum.summam:ut iurgium.deinde cædes & strages. Est ergo hic quoq̧ argumentorum locus iuicē probantium. Nam ex initiis summa colligiť:quale est.Non possū totam prætextā sperare:cū exordium pullū uideam:& contra. Nō dominationis cā Syllam arma sumpsisse:argumētum est dictatura deposita.Similiter ex incremento in utrāq̧ partem duciť rei ratio:cū in coniectura:tum etiam in tractatu æquitatis.an ad initium summa referenda sit:idest.an ei cædes imputāda sit:a quo iurgiū cœpit.Est argumētorū locus ex similibus.Si cōtinētia uirtus:utiq̧ & abstinentia.Si fidem det tutor & ꝓcurator.Hoc est ex eo genere:quod επαγωγην græci uocāt.Cicero iductionem.Ex dissimilibus. Non si lætitia bonū & uoluptas.Non quod mulieri idem pupillo. Ex contrariis.Frugalitas bonū.luxuria enim malū.Si malorū causa bellū est:erit emendatio pax.Si ueniam mereť qui īprudēs nocuit:non meretur premiū qui īprudens profuit.Ex repugnantibus. Qui est stultus:sapiens non est.Ex consequentibus siue adiunctis.Si iustitia est bonū:recte iudicandum.Si malum perfidia:non est fallendum.Idem retro. Nec sūt his dissimilia:Ideoq̧ huic loco subiicienda:cum & ipsa naturaliter cōgruant.Quod qs nō habuit:non perdidit. Quē quis amat:sciēs nō lædit.Quē qs hæredē suū eē uoluit:caꝝ hūit.

de exordio, incremento, summa
ex similibus
ex dissimilib[us]
ex co[n]trariis
ex repugnantib[us]
ex co[n]sequentibus

habet habebit. Sed cum ſint indubitata uim habent pene ſignorum innumerabilium. ſed conſequentia dico acolutha. Eſt enim conſequens ſapientiæ bonitas. illa ſequentia paragomena: quæ poſtea facta ſũt: aut futura. nec ſum de noibus anxius. Vocet eni ut uoluerit quiſq;: dũ uis rerũ ipſa manifeſta ſit: appareatq; hoc tẽporis. illud eſſe naturæ. Itaq; nõ dubito hæc quoq; cõſequẽtia ꝗuis ex prioribus dẽt argumẽtũ: ad ea quæ ſequũť: quorũ qdã duas ſpẽs eẽ uoluerũt. Actõis: ut ꝑ Oppio: Quos educere iuitos in ꝓuiciam non potuit: eos iuitos retinere ꝗ potuit? Tẽporis ĩ Verrẽ. Si finẽ prætoris edicto afferunt κal. ianuarii: cur nõ initiũ quoq; edicti naſcať a κal. ianuarii? Quod utrũq; exẽplum tale eſt: ut idẽ in diuerſũ: ſi retro agas ualeat. Cõſequẽs eſt. n. eos ꝗ inuiti duci nõ potuerũt: iuitos nõ potuiſſe retineri. Illa quoq; quæ ex rebus mutuam cõfirmationẽ præſtãtibus ducũtur: quæ ꝓprii generis qdã uideri uolũt & uocãt εκτων προσ ἀλλнλα. Cicero ex rebus ſub eandẽ rationẽ ueniẽtibus: forte cõſequẽtibus iunxerit. Si portoriũ rhodiis locare honeſtũ eſt: & Hermacreõti cõducere. & quod diſcere honeſtũ & docere. Vnde illa non hac ratione dicta: ſed efficiẽs idẽ Domitii Afri ſentẽtia ẽ pulchra. Ego accuſaui. uos dãnaſtis. Eſt iuicẽ cõſequẽs & quod ex diuerſis idẽ oſtẽdit: ut ꝗ mundũ naſci dicit: ꝑ hoc ipſũ & deficere ſignificet. quia ďficit omne quod naſcitur. Simillima eſt his argumẽtatio: qua colligi ſolẽt ex his quæ faciunt: ea quæ efficiunť: aut cõtra: quod genus a cauſis uocant. Hæc interim neceſſario ſũt. interim plerũq;. ſed non neceſſario. Nã corpus ĩ lumine utiq; umbram facit. & ũbra ubicũq; ẽ: ubi corpus eẽ oſtendit. Alia ſũt: ut dixi: non neceſſaria: uel

Locum uero a conſequentibus & antecedentibus & repugnantibus proprium eſſe dialecticorum ait: lõgeq; ab adiunctis eſſe diuerſum aſſerit. Nam coniuncta inquit: de quibus paulo ante dictum eſt: non ſemper eueniunt: Conſequentia autem ſemper. Ea enim dico conſequentia quæ rem neceſſario conſequuntur. Itemq; & antecedentia & repugnantia. Quicquid enim ſequitur quãque rem: aut antecedit: id cohæret cum re neceſſario: & quicquid repugnat: id eiuſmodi eſt: ut cohærere nũquam poſſit. Hæc quidem Tullius. Fabius uero & conſequentia cum adiunctis copulat: & conſequentium duo eſſe genera ait. alia naturæ. alia temporis: neque ſe de nominibus anxium eſſe dum ipſa uis rerum intelligatur. Sed cum ſint indubitata uim habent pene ſignorum innumerabilium. Quid ſibi uelit hoc loco genitiuus iſte innumerabilium: igenue fateor: mihi non liquet. Senſui certe non cõgruit. Quare deprauatus eſſe hic quoq; locus uidetur. Inſolubilium autem fortaſſe legendũ eſt. Illa ſequẽtia paragomena: quæ poſtea facta ſũt. επαγομενα in quibuſdam exẽplaribus rectius mihi legi uidetur. Ad uerbum enim επαγομενα illata transferuntur παραγομενα uero deriuata dicuntur. Signat aũt differentiã Fabius inter ea quæ conſequentia uocãtur & quæ ſequentia. Conſequẽtia enim adiũcta adhærentiaq; dicuntur nullũq; definitũ reſpiciũt tempus. ſequẽtia uero dicuntur poſtea facta aut futura. deniq; futurꝫ tempus reſpiciunt. Ab utriſq; autem argumenta ducũtur. Itaq; non dubito hæc quoq; conſequentia. Aut adiũgere aut certe ſimile uerbum ſenſus expoſcere uidetur. Et uocant εκ των προσ αλλнλα. Cicero ex rebus ſub eãdẽ rationem ueniẽtibus. εκ των προσ αλλнλα. hoc eſt. ex iis quæ ſe inuicem tenẽt. Cicero autem cum alibi tum in primo rhetorico de his plene tractat. Sic enim ſcribit. In his rebus quæ ſub eandẽ rationẽ cadunt hoc modo probabile eſt. Nã ſi rhodiis turpe nõ eſt portorium locare: nec Hermacreonti quidẽ eſt turpe conducere. Forte conſequẽtibus iunxerit. Niſi aut quis nominatiuus aut quid tale aſcribatur. aut certe iunxerim: ut ſit primæ perſonæ: legať: neq; ſenſus: neq; oratio ĩtegra uidebiť. certe uerbũ illud iũxerit: ad quẽ nominatiuũ cõmode poſſit referri: nõ habet. Ego accuſaui. uos dãnaſtis. Hæc ſententia a Domitio Afro de decimotertio metamorphoſeos libro uideť eſſe accepta. Nam ibi Vlyſſes ſic ait. An falſo Palamedẽ crimine turpe eſt accuſaſſe mihi. uobis dãnaſſe decorꝫ? Vt qui mũdũ naſci dicit: per hoc ipſum & deficere ſignificet. ut ſit modi ĩdicatiui ſignificat eſt legẽdum. Solus aũt Plato ex oĩbus philoſophis ut ĩquit Ariſtoteles: mũdũ generare auſus eſt. ex quo colligiť ipm quæ a Moyſe de mũdi principio litteris prodita ſunt perlegiſſe eoq; nouum philoſophis dogma ĩuexiſſe: atq; ut ueritati conſonum approbaſſe. Quod genus a cauſis uocant. Cauſa eſt qua præcedente aliquid efficitur non tempore ſed proprietate naturæ: ut diei cauſa eſt ortus ſolis. Effecta uero ſunt: quæ aliquibus efficiuntur cauſis non tempore præcedentibus ſed natura. Quatuor autem cauſarum ſpecies dicuntur eſſe efficiens. forma. materia. finis. a quibus maxima argumentorum copia in omni diſputatione ut inquit Cicero ſumi poteſt. Nam & ipſe hunc locum copioſe deſcribit. Proximus eſt inquit locus efficientium rerum quæ cauſæ appellantur. Deinde rerꝫ effectarꝫ ab efficientibus cauſis. Cauſarꝫ igitur genera ſunt duo. unũ quod ĩ ſua id quod ſub ea ui ſubiectum eſt: certe efficit: ut ignis accendit. alterum quod naturam efficiendi nõ habet. ſed ſine quo effici non poſſit: ut ſiquis æs cauſam ſtatuæ uelit dicere: quod ſine eo effici non poſſit: & quæ ſequuntur.

ἐκ τῶν πρὸς ἄλληλα

ex diuersis idem

a causis.

Quæ utiq̃ talia fiunt talia sunt. Hoc præceptū obscurius esse uidetur: q̄ ut Quintiliani candori conueniat. Superuacuū deinde neq̃ admonitione dignū iudicari potest. Quis.n. uel rudis dubitet ea quæ talia fiūt talia esse? Quare tāetsi iuitus facio ut aliquid uerboꝝ ascribā: quæ in nullis legerim exēplaribus: tamē ne ab istituto recedā: tria hæc uerba sentio apponēda. Qualia quæ faciūt: ut legat̃. Quæ utiq̃ talia fiunt talia sunt: qualia quæ faciūt. Meæ uero emēdationi etiā quæ subiiciunt̃: exēpla astipulant̃. Hūc aūt locū Cicero ab effectis uocat: sicq̃ eū exponit. Cōiūctus iquit huic causaꝝ loco ille qui efficit̃ ex causis. ut.n. causa quid sit effectū idicat: sic quod effectū est: quæ fuerit causa demonstrat. Hic locus suppeditare solet oratoribus & poetis: sæpe etiā philosophis: sed iis qui ornate & copiose loq possūnt: mirabilē copiā dicēdi: cū denūciāt qd ex q̄q̃ re sit futuꝝ. Cāꝝ.n. cognitio cognitionem euētoꝝ facit. Recte āt monemur cās nō utiq̃ ab ultimo eē retinēdas. Sēsus ītegritas retinēdas aspnat̃. repetendas aūt recte forsitan legeret̃. Hoc aūt Cicero quoq̃ ī primo rhetorico admonet cū ait. Remotū est quod ultra q̄ satis ē petit̃. huiusmodi est. Quod si. P. Scipio Corneliā filiā Sēpronio Gracchio nō collocasset: isq̃ ex ea duos filios gracchos ꝓcreasset: tātæ seditōes natæ nō eēnt. Quare hoc icōmodū Scipioni ascribēdū uidet̃. Huiusmodi ē illa quoq̃ cōquestio. Vtinā ne ī nemore Pelio securibus cæsæ cecidissent abiegnæ ad terrā trabes. Lōgius.n. repetita est q̄ res postulabat. Et philoctetæ. Paridi. Si par esses tibi. Corrupte quidē sic legit̃. Emēdate uero si sperasses tibi. Hæc uero exēpla de priscoꝝ tragœdiis sūpta esse cōstat de Medea atq̃ Philoctete cōscriptis quæ fabulæ notiores sunt: q̄ ut hic sint enarrāde. Quo mō ꝑuenire quolibet retro causas legētibꝫ licet. Pro legētibus qdā agētibus legunt Sed legētibus sēsui magis cōuenire uī: ut itelligamus colligētibꝫ. His illud adiicere ridiculū putarē: nisi eo Cicero uteret̃ qđ coniugatū uocant. Atqui ut ridiculū hoc putes Fabii & Aristoteles in topicis locū a cōiugatis tradit. Coniugata autem sunt quæcūq̃ ab uno noīe uaria ꝓlatione flectūt̃, ut a iustitia iustū iuste. uel ut Cicero describit. Coniugata dicuntur quæ sūt ex uerbis generis eiusdē. Eiusdē aūt generis uerba sūt: quæ orta ab uno uarie commutant̃: ut sapiēs. sapiēter. sapiētia. Hæc uerborū cōiugatio συζυγια græce dicit̃: ex qua huiusmodi est argumētū. Si cōpascuus ager ē: ius est cōpascere. Quidam hæc quæ uel ex causis uel ex efficientibus duxus: alieno noīe uocāt εκβασεισ. Corrupte duximus & alieno mihi legi uidētur. Emēdate uero diximus & alio legeret̃. εκβασισ āt ad uerbū trāsfert̃ egressio uel egressus, exitus, euētus. Appositiua uel cōparatiua dicunt̃: quæ maiora ex minoribus

utrinq̃ uel ex altera ꝑte. Sol colorat. nō utiq̃ q̄ ē coloratus a sole est. Iter puluerulentū facit. Sed nec oē iter puluerē mouet: nec quisquis est puluerulentus ex itinere. Quæ utiq̃ talia fiunt: talia sūt. Si sapiētia bonū uirum facit: bonus uir est utiq̃ sapiens. Ideoq̃ boni est honeste facere. mali turpiter. & q honeste faciunt: boni. q̄ turpiter: mali recte iudicantur. At exercitatio plerūq̃ robustum corpus facit. sed nō quisq̃s est robustus exercitatus. nec q̄squis exercitatus robustus ē. Nec quia fortitudo præstat: ne mortem timeamus: q̄squis mortē nō timuerit: uir fortis erit existimandus. Nec si capitis dolorē facit: inutilis hominibus sol est. & hæc ad hortatiuum genus maxime pertinēt. Virtus facit laudem. sequenda igitur. uoluptas infamiam. fugienda igitur. Recte autem monemur cās non utiq̃ ab ultimo esse retinendas: ut Medea. Vtinam ne in nemore pelio. Quasi uero id eam fecerit miseram aut nocētem: quod illic ceciderint abiegnæ ad terram trabes. & Phyloctheta Paridi. Si par esses tibi: ego nūc nō essē miser. Quo modo peruenire quolibet retro causas legentibus licet. His illud adiicere ridiculum putarē: nisi eo Cicero uteret̃: quod coniugatum uocant: ut Eos qui rem iustā faciant: iuste facere. quod certe non eget probatione. Quod compascuum ē: compascere licere. Quidam hæc quæ uel ex causis uel ex efficientibus duximus: alieno nomine uocant εκβασεισ: idest exitus. Nam nec hic aliud tractat̃: q̄ quid ex quoq̃ eueniat. Appositiua uel comparatiua dicuntur: quæ maiora ex minoribus. minora ex maioribus. paria ex paribus cōfirmantur. Coniectura ex maiore. Siquis sacrilegium facit: faciet & furtum. Ex minore. Qui facile ac palā mentitur: peierabit. Ex pari. Qui ob rem iudicandam pecuniam accipit: & ob dicēdum falsum testimoniū accipiet. Iuris cōfirmatio est huiusmodi. Ex maiore. Si adulterum occidere licet: & loris cædere. Ex miore. Si furem nocturnum occidere licet: quid latronem? Ex pari. Quæ pœna aduersus iterfectorem patris iusta est: eadem aduersus matris. Quorum omnium tractatus uersatur in syllogismis. Illa magis in finitionibus aut q̄litatibus ꝑsūt. Si robur corporibus bonū non est: minus sanitas. Si furtū scelus: magis sacrilegiū. Si abstinentia uirtus: & cōtinētia. Si mūdus ꝓuidētia regit̃: administranda est respu

blica.Si domus ædificari sine ratione nō pōt:quid agēdū i naualiū cura & armorū? Ac mihi quidē sufficeret hoc genus: sed in species secaꝰ.Nam ex pluribus ad unum:& ex uno ad plura: Vnde est.Quod semel & sæpius.& ex parte ad totū: & ex genere ad speciem.ex eo quod continet ad id quod continetꝰ.aut difficilioribus ad faciliora.& ex longe positis ad ꝓpiora:& ad oīa quæ cōtra hæc sunt:eadem ratione argumēta ducunꝰ.Sunt enim & hæc maiora & minora:aut certe uī similē optinent:quæ si prosequamur:nullus erit ea cōcidendi modus.Infinita est enim reꝝ cōparatio.iucūdiora.gratiora.magis necessaria.honestiora.utiliora.sed omittamus plura:ne in eam ipsam quā uito loquacitatem incidā.Exēplorū quoq; ad hæc īfinitus est numerus.Sed paucissima attingā. Ex maiori ꝓ Cecinna. Qui exercitus armatos mouet:is aduocationē togatorum non uidebitur mouisse? Ex faciliore ī Clodium & Curionem.Ac uide an facile fieri tu potueris: cū is factus non sit:cui tu cōcessisti. Ex difficiliore. Vide quæso Tubero:ut qui de meo facto non dubitem:de Ligarii audeā confiteri.Et ibi.An sperandi Ligario causa non sit:cum mihi apud te locus sit etiam pro altero deprecandi.Ex minore pro Cecinna.Ita ne uero scire esse armatos sat est:ut uim factam probes? in manus eorum īcidere non satis est?Ego ut breuiter contraham summam: ducuntur argumenta a personis: causa.locis.tempore:cuius tres partes diximus præcedēs: cōiunctum.insequens. facultatibus:quibus īstrumentum subiecimus.modo id est ut quidq; sit factum finitiōe.genere.specie differentibus.propriis. remotiōe.diuisione.initio.īcremētis.summa.similibus.dissimilibus.pugnantibus. cōsequentibus.efficientibus.effectis. euentis.iugatis. cōparatione: quæ in plures diducitur species.Illud adiiciēdum uidetur.duci argumenta non a confessis tantum:sed etiam a fictione: quam græci καθυποθεσιν uocant.Et quidem ex omnibus iisdem locis:quibus superiora:quia totidem species esse possunt fictæ:quot ueræ. Nā fingere hoc loco id est proponere aliqd: quod si uerum sit:aut soluat quæstionem:aut adiuuet.Deinde id de quo quæritur:facere illi simile.Id quod facilius accipiant iuuenes nondum scholam egressi:primo familiaribus magis q̄ usitatis exemplis ostendam. Lex.qui parentes non alueritt uinciatur.Non alit quis: & uincula nihilominus recusat. Vtitur fictiōne.Simile.si īfans sit.si rei.p.causa absit.& illa contra optionem fortium.Si tyrānidem petat.si templorum euersionem. plurimūq; uirium ea res habet contra scriptum. Vtitur his Cicero pro Cecinna. Vnde tu aut familia aut procurator tuus:si me uillicus tuus solus deiecisset.Si uero ne habeas quidem seruum præter eum qui me deiecerit: & alia in eodē libro plurima. Veꝝ eadē fictio ualet & ad q̄li

minora ex maioribus.paria ex paribus cōfirmanꝰ.Vt cōfirmāt actiue legaꝰ:ibiq; distiguaꝰ:sēsus ītegritas exposcit.Hūc aūt locū Cicero cōparationē uocat. Si domus ædificari sine rōe nō pōt:qd agēdū ī naualiū cura & armoꝝ.unius ꝑticulæ deprauatōe totus sæpenumero sēsus cōfūdiꝰ:qđ qdē hic facile ꝑspici pōt Nā si ꝑticula loco ī præpōnis posita totū īplicat sēsū:q alias ꝑspicuus ē. In ergo si expūcta legaꝰ:hoc modo: Quid agēdū ī naualium cura & armoꝝ? Sed ī spēs secaꝰ.In cōpatōe Cicero hæc īqt eē spectāda numeꝝ speciē uim & quādā ad res alias uelut affectionē:quæ oīa exēplis a Fabio explicāꝰ. Aut difficilioribꝰ ad faciliora.Aut disiūctiua īter tot copulas haudq̄q̄ recte poni mihi uꝛ. Quare est expūgēda ac eius loco ex præpō reponēda:ut legaꝰ ex difficilioribꝰ ad faciliora. Nullus erit ea cōcedēdi modus.Loco cōcedēdi legaꝰ cōcidēdi hoc ē ī minutas ꝑtes diuidēdi. Quā græci καθυποθεσιν uocāt.καθυποθεσιν.ad uerbū ꝑ suppōnē transferri pōt.υποθεσισ nāq; īterdū cām.īterdū significat suppōnē.Vnde & ꝓpōes hypotheticæ dicunꝰ:ī qbꝰ neq; eē neq; nō eē aliqđ simplr̄ dr̄:ueꝝ sub conditione:ut si hoc ē:illud nō ē. Id qđ facilius acci piāt iuuenes nōdū scholā egressi primo familiaribꝰ magis q̄ usitatis exēplis ostēdā.Duabus mēdis hic īplicaꝰ sēsus:q̄ꝝ altera librarioꝝ ī curia uꝛ eē admissa.altera īpitia alicuius temeritate adiecta.Nam & quo lr̄a đ erasa legēdū est:& ꝙ loco illius q̄ uꝛ eē reponēdū.hoc mō.primo familiaribꝰ magisq; usitatis exēplis ostēdā.Exēpla.n.quæ subiicit Fabius ex declamatōibꝰ sūpta sunt:quæ & familiares & usitatæ iuuenibꝰ scholasticis erāt. Simile si īfās.Sic qdē recte legi uꝛ:cū hactenus qđ sciā:flagitiū īesse nō sit aīaduersū.Quod qdē eo magis ē mirādū: ꝙ illud simile nihil ad ꝓpositū facit.Nihil.n.dictū ē:cui simile aliqđ possit īferri.Non igr̄ simile.Sed s lr̄a dūtaxat ascripta & diuisionis signo apposito si miles uel refragātibꝰ exēplaribꝰ legēdū eē affirmari.Nā ut īfātes q nō aluissēt parētes nō uicirenꝰ:ita nec milites: qppe q reip.cā abfuissēt. Et illa cōtra optionē fortiū:sit tyrannidē petat.Si lr̄a.t.erasa legaꝰ:Indeq; sensus īchoeꝰ.hoc mō.Si tyrannidē petat. Si uero ne habeas qdē seruū.Et co

a fictione

pula qua duo exempla de oratione Ciceronis ꝑ Cecina sūpta cōiūgant uidet ascribēda hoc modo. Et si ne hēas qdē seruū. Si hoc tibi iter cœnā. De scđa in Antoniū īuectiua descriptū ē hoc exēplū. Sic & si resp. uocē hret. Illud sic aduerbiū uidet eē ut redūdās eradēdū. Nihil. n. sensui est necessariū. Nā fictionis aliud exēplū subiicit Fabius de Ciceronis orōne sūptū. Eaqꝫ sūt & potētissimæ & minimæ qa cōibus ex præceptis īueniēda sūt. Nō solū sēsus huius uerba minus cōgrue sunt iūcta sed etiā ipse sibi cōtrarius esse uidet Quō nāqꝫ mō si potētissimæ sūt ꝓbatōes minimæ eē possint aut contra? Emēdari aūt sic mihi posse uidet: si nō ea sed eo legat. ac minime sine diphthōgo scribatur. & obuiæ nōīatiuus ascribat. ac īueniēdæ legatur. hoc mō. Eoqꝫ st & potētissimæ & minime obuiæ qa cōibus ex præceptis īueniēdæ sūt. Vel ex iis quæ cuius causæ ꝓpria sūt. Cuiusqꝫ legēdū eē apte cōstat. Potestatē hēat. h. lrā ascribat: ut hēbat ita sēsu exigēte legat. Est aūt cōtrouersia declamatoria. Quia ante adultero dimisso adulterā occidere nō licebat. Hoc idē & Paulus iuriscōsultus cōfirmat in sniis libro scđo de adulteriis. Inuētam inqt ī adulterio uxorē maritus ita demum occidere pōt: si adulteꝝ domi suæ dephēdat. Aduersus. n. alio non opus fuisse lege Alios ꝓ alio legendū eē ne admonitiōe qdē ē dignū. Cū oēs præter q̄ ab argētariis totū exigēdi ius hērēt. Sic qdē recte legi uꝰ sed ī præpō forsitā ē ascribēda ut legat Cū ī oēs. Argētarii aūt sūt q græco noīe trapezitæ ēt uocant: quos uulgo cāpsores appellāt: nō qdē minutos illos q pecunias solū ꝑmutāt. sed q multoꝝ acceptas pecūias custodiūt: cū opus fuerit redditurī. Minuti aūt illi a nostris nūmularii. a græcis collyustæ uocant. Vsurā accepisti. Nō pticulā negatiuā sēsui necessaria ī aliis exēplaribꝫ ē recte ascripta ut legat usurā nō accepisti. Quod accusatores eoꝝ: q erant ipi ābitus dānati: e lege. sint post hac uictoriā restituti. Post hāc ut ad uictoriā referat: non post hac legēdū eē patet. Modestinus āt iuriscōsultus libro. xlviii. ad legē Iuliā de ābitu sic scribit. Qua lege qs ē dānatus: si aliū cōuicerit: ī itegrū restituit. Iōqꝫ cū plures eadē didicerit: generibꝫ argumētoꝝ similibus

ex circunstantia -

tates. Si Catilina cū suo consilio nefarioꝝ hominum: quos secū eduxit: hac de re posset iudicare: cōdēnaret Luciū Murænam. & ad amplificationem. Si hoc tibi iter cœnam ī illis immanibus poculis tuis accidisset: sic & si resp. uocem haberet. Has fere sedes accepimus ꝓbationū ī uniuersū: quas nec generatī tradere sat est: cū ex qualibet earum innumerabilis argumētoꝝ copia oriat: nec per singulas spēs exequi patit natura rerū. quod q sunt facere conati: duo pariter subierūt īcōmoda: ut nimiū dicerēt: nec tamē totū. Vnde plurimi cum in hos īexplicabiles laqueos īciderūt: oēm etiam quem ex īgenio suo potuerant habere conatū: uelut astricti certis legum uinculis perdiderunt: & magistrū respiciētes naturā ducem sequi desierunt. Nā ut per se non sufficiet scire omnes probatiōes: aut a rebus aut a personis peti: quia utrūqꝫ ī plura diuiditur: ita ex antecedentibus & iunctis & insequētibus trahenda esse argumēta: qui acceperit protinus in hoc sit īstructus: ut quid in quaqꝫ cā dicendum sit: ex his sciat: præsertī cū plurimæ probationes in ipso causarum complexu reperiantur: ita ut sint cum alia lite nulla communes. Eaqꝫ sūt & potentissimæ & minimæ: quia communibus ex præceptis īuenienda sunt. Hoc genus argumentorum sane dicamus ex circunstātia: quia περιστασιν dicere aliter nō possumus: uel ex iis quæ cuius causæ ꝓpria sunt: ut in illo adultero sacerdote: q lege q̄ unius seruandi potestatē habebat: se ipse seruare uoluit: propriū est controuersiæ dicere. Nō unū nocentē seruabas. quia ante adultero dimisso adulterā occidere nō licebat. Hoc enī argumentum lex facit: quæ prohibet adulterā sine adultero occidi. & illa in qua lata lex est: ut argentarii dimidium ex eo quod debebāt soluerent: creditum suū totū exigerent. Argentarius ab argentario solidum petit. Proprium ex materia est argumentū creditoris. Iccirco adiectum esse in lege: ut argentarius totum exigeret. Aduersus enim alios nō opus fuisse lege: cum omnes præter q̄ ab argentariis totū exigendi ius haberent. Cum multa autē nouantur in omni genere materiæ: tū præcipue in his quæstionibus: quæ scripto constant: quia uocum est in singulis ambiguitas frequēs. adhuc in coniunctis magis. Et hæc ipsa pluriū legum aliorum ue scriptorum uel congruentium uel repugnantiū complexu uarient necesse est: cum res rei aut ius iuris quasi signum est. Nō debui tibi pecuniā. nūq̄ me appellasti. usurā accepisti. ultro a me mutuatus es. Lex est. qui patri proditionis reo non affuerit: exhæres sit. Negat nisi pater absolutus sit. quid signi? Lex altera. Proditiōis damnatus cum aduocato exulet. Cicero pro Cluentio. P. Popilium & Tiberium guttam dicit non iudicii corrupti: sed ābitus eē dānatos. qd signi? ꝙ accusatores eorū q erāt ipsi ābitus dānati: e lege sint post hāc uictoriā restituti

Nec minus i hoc curæ debet adhiberi: quid ꝓponendũ:q̃ quomodo sit quod ꝓposueris ꝓbãdũ.Hic oĩo uis ĩuentiõis: si non maior:certe prior. Nam ut tela supuacua sũt nescienti quid petat:sic argumẽta nisi præui deris:cui rei adhibenda sint.Hoc ẽ quod cõprehẽdi arte nõ possit. Ideoq̄ cũ plures eadẽ didicerĩt:generibus argumẽtoꝝ similibus utentur:alius tamẽ alio plura:q̃bus utatur:ĩueniet. Sit exẽpli gratia proposita cõtrouersia:quæ minime cõmunes cum aliis quæstiões habet. Cũ thebas euertisset Alexander: inuenit tabulas: q̃bus cẽtum talẽta mutua thessalis dedisse thebanos cõtinebat. Has quia erat usus cõmilitio thessalorũ donauit iis ultro.postea restituti a Cassãdro reposcũt thebani thessalos. Apud amphictyonas agit.Cẽtũ talẽta & credidisse eos cõstat:& nõ recepisse.Lis oĩs ex eo q̄ Alexãder ea thessalis dõasse dicit :pẽdet.cõstat quoq̄ illud:nõ eẽ iis ab Alexãdro pecuniã datã.Quærit ergo an pinde sit quod datũ ẽ:ac si pecuniã dederit. Quid ꝓderũt argumẽtoꝝ loci:nisi hæc prius uidero:nihil eũ egisse donãdo.nõ potuisse donare.nõ dõasse? Et pría qdẽ actio facilis ac fauorabilis repetẽtiũ iure:quod ui sit ablatũ. Sed hic aspa & uehemẽs qõ exorit de iure belli dicẽtibus thessalis: hæc regna.populos.fines gẽtiũ atq̄ urbiũ cõtĩeri.Inueniẽdũ cõtra ẽ:quo distet hæc cã a cæteris:quæ ĩ potestatẽ uictoris uenirẽt.nec circa ꝓbationẽ res hæret:sed circa ꝓpõnẽ.Dicamus primũ in eo qd ĩ iudiciũ deduci põt:nihil ualere ius belli:nec armis erepta:nisi armis posse retineri. itaq̄ ubi illa ualeãt nõ eẽ iudicẽ.ubi iudex sit:illa nihil ualere.Hoc ĩueniẽdũ ẽ:ut adhiberi possit argumẽtũ.Ideo si captiuos ĩ patriã suã redierĩt liberos eẽ.qa bello pta nõ nisi eadẽ ui possideant. Propriũ ẽ & illud causæ: quod ãphictyões iudicãt.ut alia apud cẽtũuiros.alia apud iudicẽ priuatũ ĩ iisdẽ quæstiõibus rõ sit.Tũ secũdo gradu nõ potuisse dõari a uictore ius.qa id demum sit eius qd teneat.Ius qd sit ĩcorpale apprehẽdi manu nõ posse.Hoc repire difficilius:q̃ cũ ĩueneris:argumẽtis adiuuare: ut alia sit cõditio hæredis.alia uictoris.qa ad eũ ius.ad hunc res trãseat.Propriũ deĩde materiæ ius publici crediti trãsire ad uictorẽ nõ potuisse. qa qd populus crediderit:oĩbꝫ debeat:& q̃diu q̄libet unus supfuerit: eẽ eũ totius summæ creditorẽ. Thebanos ãt nõ oẽs ĩ Alexãdri manus fuisse. Hoc nõ extrĩsecus ꝓbatur:quæ uis ẽ argumẽti:sed ipsũ p se ualet. Tertii loci ps prior magis uulgaris.nõ ĩ tabulis eẽ ius.itaq̄ multis argumentis d̄fẽdi põt.Mens quoq̄ Alexãdri duci d̄bet ĩ dubiũ.Honorarit eos:an decepit.Illd̄ iã rursus materiæ ꝓpriũ:& uelut nouæ cõtrouersiæ:qd restitutõe recepisse ius:ẽt siq̄d amiserit:thebãi uidẽt.Hic & qd Cassãder uelit: quærit.Sed uel potẽtissĩa apud ãphictyõas æq tractatio ẽ.Hæc.n.non iccirco dico:q̄ ĩutilẽ hoꝝ locoꝝ ex q̄bꝫ argumẽta ducũt:cognitionẽ putẽ :alioq nec tradidissẽ: sed ne siq̄ cognouerĩt ista:si cætera negligãt:pfectos se ꝑtius atq̄ cõsumatos putẽt:& nisi ĩ cæteris:quæ mox præcipiẽda sũt:elaborauerit:mutã q̃ndã sciẽtiã cõsecutos ĩtelligãt. Nec.n. artibus editis factũ ẽ:ut argumẽta ĩuenerimus:sed dicta sũt oĩa ãteq̃ præciperentur.mox ea scriptores obseruata & collecta ediderunt.Cuius rei ꝓbatio ẽ:q̄ exẽplis eoꝝ ueteribus utũt:& ab oratoribus illa repetũt. ipsi nullũ nouũ:& quod dictũ nõ sit:ĩueniũt.Artifices quoq̄ illi q̄ dixerũt.Sed ha

utent.Quãuis hic itegɘr sit sensus :Fabii tamẽ elegãtia:ut q̄dẽ particula ascribat : mihi exposcere uidetur: ut legatur hoc modo.generibus quidem argumentorum.Quod ut sentiam ea quæ inferuntur exceptione maxime adducor.Frequenter eni ita utimur hac particula quidem : ut exceptio sequatur.

Apud Amphyctionas agitur.Amphictyones ut & Plynius & Cicero exponunt publicũ erat græciæ concilium. Hæc regna populos. Hoc legẽdũ esse non hæc facile est ex contextu uidere:ut ad ius referat. Ideo si captiuos in patriam suam redierĩt liberos esse.Præpostero ordine sic legitur.Legendũ est autem hoc modo. Ideo captiuos si in patriam suam redierint

Itaque multis argumẽtis defendi potest. Idque loco illius itaq̄ particulæ mihi legendum uidetur. Sed ne siquid cognouerĩt ista.Siqui littera d erasa legendum est. Nec enim artibus editis factum est:ut argumenta inuenerimus.Sensus exigit ut inueniremus legatur. Artifices quoque illi : qui dixerũt.In aliis exemplaribus ergo ascriptũ legitur.& recte quidem.Sed uitiose quoque est pretermissum Nam ea quoque particula sensui integro necessaria uidetur:ut legatur Artifices ergo illi quoque qui dixerunt. Sic contra:ne illa quidem satis sine arte profuerint. Emẽdatione indigere uidetur hic sensus: quæ q̄dem ita demum adhi

beri pōt:si ut syllaba ascribat̃:quo sicut legat̃.hoc modo.Sicut cōtra.. Vt sciāt An ꝓbandū id quod intēdi/
mus forte respōdeāt.Ad præpōnē huius integritas sēsus ascribi exposcit.ut legat̃ Vt sciant an ad ꝓbādū.. Infi
nitā.n.faciet ipa res discēdi tarditatē.Dicendi.s.littera expūcta legēdū ē. Sic oratoris cogitatiōe nihil more
tur hæc uarietas argumētoꝝ & copia. Pro cogitatione legēdū eē cogitationē supuacuū eēt admonere:nisi ita
legeret̃.Sic aūt est distinguendū:ut illi nominatiui uarietas & copia ad uerbū illud moret̃ referant̃. Quasi
offerat se & occurrat.Sed pticula idcirco ab iperitis est omissa:quia male supiora distinxerāt.Veꝝ nisi ascriba
tur sensus nō pcipit̃.Sic ergo legat̃
Sed q̄si offerat se & occurrat. Et
ut litteræ syllabæq; scribētiū cogi/
tatiōe nō exigūt:sic rōne sponte se/
quantur.Pro cogitatiōe sēsus orō/
nisq; integritas exposcit cogitatio/
nē.Pro rōne uero rōnes legendum
eē uel refragrantibus exēplaribus
cōtenderi. Rōnes aūt ꝑ argumen
tis accipiunt̃.Argumētū nāq; ē: ut
diximus:rō rei dubiæ faciēs fidem
Ertiū est genus ex iis q̄ ex/
t trinsecus adducunt̃ i cām:
græci uocāt παραδειγμα
Est uerbū ut redūdās ex capitis hu/
ius initio ur̃ eradēdū. Nec uereor
ne uidear repugnare Ciceroni:q̄q̄
collationē sepet ab exēplo. Sic qdē
legitur:sed mēdose ut sētio. Quāq̄
.n.pticula nō ociari mō ueꝝ sensui
quoq; cōfusionē afferre ur̃.Eradē/
da est igit̃:ac eius loco Qui relatiuū
ascribēdū:ut legat̃ Qui collationē
separet ab exēplo.Cicero āt i primo
rhetorico sic pcipit. Cōpabile ē qđ
i diuersis reb' similē aliq̄ rōnē cōti/
net.Eius sṫ ptes tres imago collatio
exēplū.Imago ē orō demōstrās cor
poꝝ aut naturaꝝ similitudinē.Col
latio est orō rē cū re ex similitudine
cōferēs.Exēplū ē qđ rē auctoritate
aut casu alicuius hoīs aut negotii cō
firmat aut ifirmat. Dixerūtq; πα/
ραδειγμα ρητορικην επαγωγην
hoc ē dixerūt exēplū rhetoricā idu/
ctionē.Hocāt & Aristoteles tū i rhe
toricis.tū i primo posterioꝝ analy/
ticoꝝ pcipit cū inqt. ωσαυ τωσδε
και οι ρητορικοι συμπειθουσιν.
ηγαρ δια παραδειγματων:ο
εστιν επαγωγη.η δια ενθυμημα/
των οπερ εστι συλλογισμος. Id ē
Silr̃ aūt & oratores psuadēt.Aut.n.
ꝑ exēpla qđ ē iductio.aut ꝑ enthy/
memata:quod qdē est syllogismus.
Nouissime id de quo q̄rebat̃ isere
bat:ut simile cōcessisset.Vnius pti/
culæ defectu totus hic cōfūdit̃ sen
sus:q certe illustratur:si cui datiuus
ascribat̃ hoc mō.ut cui simile cōces
sisset. Frequētissime aūt ut pticula
cū relatiuo cū apud alios plerosq;:q
post Ciceronē floruerūt:tū apđ Fa/
biū:iūctū iuenit̃:ꝑ urpote:quo fere
nō utit̃ Fabius.Inductio āt ut Cice/

bēda his quoq; gratia ē:ꝑ quos labor nobis detractus ē. Nā
quæ priores beneficio ingenii singula iuenerūt:nobis & non
sūt reqrenda.& nota sūt oīa.Sed nō magis hoc sat est:q̄ palæ
strā didicisse:nisi corpus exercitatiōe.cōtinētia.cibis.ante oīa
natura iuuet̃.Sic cōtra:ne illa qdē satis sine arte ꝓfuerit.Illđ
quoq; studiosi eloquētiæ cogitent:neq; oībus i causis ca quæ
demōstrauimus:cūcta posse repiri:neq; cum ꝓposita fuerit
materia dicēdi:scrutāda singula:& uelut hostiatī pulsāda:ut
sciāt an ꝓbādū id quod ītēdimus forte respondeāt:nisi cū di
scūt:& adhuc usu caret.Infinitā.n.faciet ipsa res dicēdi tardi
tatē:si sēp sit necesse:ut tēptantes unū quodq; eoꝝ: quod sit
aptū atq; coueniēs expiēdo noscamus.Nescio an etiā īpedi/
mēto futura sint:nisi & animi quædam igenita natura & stu
dio exercitata uelocitas recta nos ad ea quæ couenīūt causæ
ferāt.Nam ut cantus uocis plurimū iuuat sociata neruorum
cōcordia:si tamē tardior manus:nisi īspectis dimēsisq; singu
lis quibus quæq; uox fidibus iungēda sit dubitet:potius fue/
rit eē contentū eo quod simplex natura canēdi tulerit.Ita hu
iusmodi præceptis debet qdē apta eē:& citharæ mō ītēta rō
doctrīæ.Sed hoc exercitatōe multa cōsequēdū:ut queādmo
dū illorum artificū: etiā si alio spectēt:manus tamē ipsa cō/
suetudine ad graues.acutos.mediosq; hoꝝ sonos fert̃:sic ora
toris cogitatiōnē nihil moret̃ hæc uarietas argumentoꝝ &
copia:q̄si offerat se & occurrat:& ut lr̃æ syllabæq; scribentiū
cogitatiōnē nō exigūt:sic rōne spōte sequant̃. De exēplis.
t Ertium genus ex iis quæ extrīsecus adducunt̃ in cām:
græci uocant παραδειγμα:quo noīe & generaliter
usi sūt i oī similiū appositiōe:& specialiter i iis quæ reꝝ gesta
rū auctoritate nitunt̃.Nostri fere similitudinē uocari malu/
erūt:quod ab illis pabole dicit̃:hoc alterū exēplū:q̄q̄ & hoc
simile est:& illud exēplū.Nos quo facilius ꝓpositū explice/
mus:utrūq; παραδειγμα eē credamus:& ipsi appellemus
exēplū.Nec uereor ne uidear repugnare Ciceroni:q̄q̄ colla/
tionē sepet ab exēplo. Nā idē argumētationē diuidit i duas
ptes:iductionē & rōciationē:ut pleriq; græcoꝝ i παραδει/
γματα & επιχειρηματα dixerūtq; παραδειγμα ρητο
ρικην επαγωγην.Nā illa qua plurimū ē Socrates usus:hāc
habuit uiā:cū plura iterrogasset:quæ cōfiteri aduersario ne/
cesse eēt:nouissime id de quo quærebat̃ iferebat:ut simile cō
cessisset.id ē iductio.Hoc i rōciatiōe fieri nō pōt.Sed qđ illic
interrogatur: hic fere sumit̃.Sit igit̃ illa iterrogatio talis. qđ

ro definit est oratio quæ rebus non dubiis captat assensionē eius: qui cum instituta est: quibus assensionibus facit: ut illi dubia quædā res ꝓpter similitudinē eaꝝ reꝝ qbus assensit probet: uelut apud Socraticū Aeschynē demōstrat Socrates cū Xenophōtis uxore & cū ipso Xenophonte Aspasiā locutā. Ratiocinatio uero est oro ex ipsa re probabile aliqd eliciēs: quod expositū & per se cognitū sua se ui & rōne confirmet. Quod equus generosissimus? Quid legēdū est nō quod. Aut. n. sibi ipse respōdet orator. Aut particula quæ in sensus pricipio est ut iteꝝ saltē apponat: rō exposcit: quod qa nō sit mēdose legi puto. Emēdat aūt si aut particula eradatur ac eius loco & copula reponatur. hoc mō. Et enim sibi ipse respōdet orator. Dissimilitudo assumit iteri & ad orōnis ornatū. Sic qdē legit: sed corrupte: ut mihi uidet. Nō. n. dissimilitudo adq; orationis ornatū. adhibet: sed similitudo: ut Fabius ipse in octauo apte præcipit. Præclare uero iquit ad iferendā rebus lucē reptæ sūt similitudines: qꝝ aliæ sūt: quæ ꝓbatōis grā iter argumēta ponūt. aliæ ad exprimēdā reꝝ imaginē cōpositæ quod ē huius loci ꝓpriū: & quæ sequunt. Quid? qđ Fabius eo ordine singula exequit: quo etiā ꝓposuit. Quare similitudo uel refragātibus exēplaribus mihi legēdū uidet. Est aūt similitudo oro traducēs ad rē quāpiā aliqd ex re dispari simile. Ea sumitur aut ornādi cā. aut ꝓbādi. aut aptius dicēdi. aut ante oculos ponēdi. Vt siquid dicēs Dionysiū. Siqs legēdū eē ne admonitōe qdē ē dignū. Dionysius āt Siciliæ fuit tyrānus q ut narrat Cornelius Nepos: māu fortis & bello pitus fuit: & id qđ in tyrāno nō facile reperit: minime libidinosus. nō luxuriosus. nō auarus. nullius rei deniq; cupidus nisi singularis ꝑpetuiq; īperii ob eamq; rē crudelis. Huic filius Dionysius oī turpitudine ingnatus in tyrānide successit: q tādē syracusis pulsus Corīthi pueris ludū aperuit: ut refert Cicero libro tertio quæstionū tusculanaꝝ. Sed de p̄re Fabius sentit. Pisistratus uero Athenaꝝ fuit tyrannus de quo Iustinus in secūdo multa scribit. Hic cū & ingenio & doctrina & eloquētia plurimū polleret: effecit ut sibi satellites ad corporis tutelā publice decernerent: qbus acceptis arcē simul & libertatē occupauit. Nō tantū afferet momēti Horatius & Torqtus: qtum illa mulier: cuius manu Pyrrhus īterfectus. Quāuis ē uerbū sæpenumero elegāter prætermittat: hic tamē est uerbū mihi ascribēdū uidet. hoc mō. Pyrrhus fuit īterfectus. Horatii aūt Coclitis fortitudo: q unus hostiū īpetū dū a tergo pons a suis euerteret sustinuit: deīde se in Tyberim armatū cōiecit ad suosq; tranauit: si cui ē ignota: is legat secūdū Liuii librū: ubi huius uiri gesta copiose narrāt. Ex septimo quoq; eiusdē auctoris uolumine ꝑcipiet. T. Māliū: q primus Torqtus fuit appellatus: cū gallo quodā eximia corpis magnitudine ī singulare certamē descēdisse eiq; iterfecto Torquē aureū ablatū collo suo circūdedisse ideq; Torqtū cognominari cœpisse. Quænā uero fuerit ea mulier a q̄ Pyrrhus rex epiro-

ē pomū generosissimū? nōne quod optimū? cōcederet. qd? equus generosissimus: nōne qui optimus? & plura ī eundem modū. deīde cuius rei gratia rogatū est: qd? homo nōne is generosissimus: qui optimus? fatendum erit. Hoc ī testiū interrogatiōe ualet plurimū. ī oratōe ꝑpetua dissimile est. Aut. n. sibi ipse respondet orator. quod pomum generosissimum? puto quod optimū. & equus qui uelocissimus: ita hominem non qui claritate nascendi: sed qui uirtute maxime excellit. Omnia igitur ex hoc genere sumpta necesse ē: aut similia eē: aut dissimilia: aut contraria. Dissimilitudo assumitur iterim & ad oratiōis ornatum. Sed illa cū res exiget. Nunc ea quæ ad probationem pertinent exequar. Potentissimum autē est inter ea quæ sunt huius generis: quod proprie uocamus exēplum: id est rei gestæ aut ut gestæ utilis ad persuadēdum id quod intenderis: cōmemoratio. Intuendum igitur totum simile sit: an ex parte: ut aut oīa ex eo sumamus: aut quæ utilia erunt. Simile est. Iure ē occisus Saturnius: sicut Gracchi. Dissimile. Brutus occidit liberos ꝓditionem moliētes. Manlius uirtutem filii morte mulctauit. Cōtrarium. Marcellus ornamēta Syracusanis hostibus restituit. Verres eadem sociis abstulit. & probandorum & culpandorum ex his confirmatio eosdem gradus habet. Etiam in his quæ futura dicemus: utilis similium admonitio ē: ut si quis dicēs: Dyonisium iccirco petere custodes salutis suæ: ut eorum adiutus armis tyrannidem occupet: hoc referat exēplum: eadem ratione Pisistratū ad dominationem peruenisse. Sed ut sunt exempla interim tota similia: ut hoc proximū: sic interim ex maioribus ad minora. ex minoribus ad maiora ducūtur. Si propter matrimonia uiolata urbes euersæ sūt: quid fieri adultero par ē? Tibicines cū ab urbe discessissent: publice reuocati sunt: quanto magis principes ciuitatis uiri & bene de re. p. meriti: cum inuidiæ cesserit ab exilio reducendi? Ad exhortationem uero præcipue ualent imparia. Admirabilior in fœmina q̄ in uiro uirtus. Quare si ad fortiter faciendū accendatur aliquis: nō tantum afferet momenti Horatius & Torquatus: quantum illa mulier cuius manu Pyrrhus ē interfectus. & ad morien-

tarum fuit interfectus non meminisse me legisse. Nā & Cor. Nepos & Iustinus & Plutarchus scribunt quidem Pyrrhum Epirotarum regem: cum aduersus Antigonum Argos obsideret: a uetula quam non nominant: tegula utraq; manu e tecto demissa fuisse interfectum. Quod ipsum est ex maioribus ad minora. Nisi corrigatur hic sensus minus uidetur esse uerus. Neq; enim maior est fœminæ uirtus q̄ uiri. Sed quia rarior idcirco admirabilior. Quare ut pro maioribus legendum est minoribus: ita minora in maiora uidentur commutanda. Simile est hoc pro Muræna. Hoc pronomē ut superuacuum mihi uidetur expungendum. Econtrario uero exemplo censoriam notam. e præpositio ut sup̄uacua expūgatur. Contrario nanque exemplo censoriam notā Cicero pro Cluentio euertit: cum īquit. uideo igit̄ iudices animaduertisse Censores in iudices quosdam illius iudicii Iuniani: cum istā ipsā causam subscriberent. Hic primum iudices illud cōmune p̄ponam nunq̄ animaduersionibus censoriis hāc ciuitatem ita contētam: ut rebus iudicatis fuisse. Neque in re nota consumā tempus exemplis. Ponam illud unum. C. getam cum a L. Metello & Cn. Domitio cēsoribus ex senatu eiectus esset: cēsorē ipm postea esse factum. & cuius mores a censoribus erant reprehensi: hūc postea & populi Romani & eorum: qui in ipsum animaduerterant: moribus præfuisse & quæ sequuntur. Hæc ita dicētur prout nota erunt uel utilitatis causæ aut decor postulabit. Correcte in aliis exemplaribus legit̄ utilitas loco utilitatis. Eadē ratio est eo℞ quæ ex poeticis fabulis dicuntur. I uocali in u cōuersa ducūtur esse legēdū uidet̄.

Siquidē & Menenius Agrippa. T. Liuius ī secūdo primæ decadis libro secessionē plebis ī sacrū mōtē ob fœnerato℞ crudelitatē copiose describit: simulq; ut orōne Menenii Agrippe optimi ac facundissimi uiri: qui ad eā ab senatu orator fuerat missus: ita cū p̄ribus ī gratiā rediit:

simile

maius minoris

minus maioris

dissimile

contrarium

tota narrat

quaedā significant tm

ex poeticis fabulis

dū nō tā Cato & Scipio q̄ Lucretia: quod ipsū ē ex maioribus ad minora. Singula igit̄ ho℞ generū ex Cicerone. Nam unde potius exēpla ponamus? Simile ē hoc p̄ muræna. Etenim mihi ipsi accidit: ut cū duobus patriciis altero īprobissimo. altero modestissimo atq; optimo uiro peterē. superaui tamen dignitate Catilinā. gratia Galbā. Maius minoris p̄ Milone. Negāt ītueri lucem esse fas ei: qui a se hominē occisū eē fateat̄. ī qua urbe tādē hoc homines stultissimi disputant? nēpe ī ea quæ primū iudicium de capite uidit. M. Horatii fortissimi uiri. qui nondum libera ciuitate: tamen populi ro. comitiis liberatus est: cum sua manu sororem eē interfectā fateret̄. Minus maioris. Occidi nō Spuriū Meliū: qui annona leuanda iacturaq; rei familiaris: q̄a nimis āplecti plebē uidebat̄: ī suspicionē īcidit regni appetēdi: & cætera. deinde. Sed eū (auderet enī dicere cū patriā p̄iculo liberasset) cuius nefādū adulteriū ī puluinaribus: & totus ī Clodiū locus. Dissimile ex se plures cās habet. fit enī genere. modo. tēpore. loco. cæterisq; p̄ quæ fere oīa Cicero præiudicia: quæ de Cluentio uidebant̄ facta: subuertit. Ecōtrario uero exēplo censoriā notā laudando cēsorē Africanū: qui eū quē peierasse cōceptis uerbis palā dixisset: etiā testimoniū pollicitus: siquis cōtradiceret: nullo accusāte traducere equū passus eēt: quæ q̄a erāt longiora: non suis uerbis exposui. Breue autē apud Vergilium contrarii exēplū est. At nō ille satū quo te mētiris achilles: Talis in hoste fuit priamo. Quædam autem ex iis quæ gesta sunt: tota narrabimus: ut Cicero pro Milone. Pudicitiam cum eriperet militi tribunus militaris in exercitu Caii Marii p̄pīquus eius imperatoris: ab eo īterfectus est: cui uī afferebat. Facere enī probus adolescēs periculose q̄ turpiter p̄peti maluit: atq; hūc ille summus uir scelere solutū p̄iculo liberauit. Quædam significare satis erit: ut idem ac pro eodem. Neq; enim posset ille Hala Seruilius aut. P. Nascica aut. L. Opimius aut me consule senatus nō nefarius haberi: si sceleratos interfici nefas esset. Hæc ita dicent̄ prout nota erūt: uel utilitas causæ aut decor postulabit. Eadem ratio est eo℞ quæ ex poeticis fabulis dicuntur: nisi q̄ his minus affirmatiōis adhibetur: cuius usus qualis eē deberet: idem optimus auctor ac magister eloquētiæ ostendit. Nam huius quoq; generis eadem in oratione reperietur exemplum. Itaq; hoc iudices non sine causa etiā fictis fabulis doctissimi hoīes memoriæ prodiderunt: eū qui patris ulciscendi causa matrem necauisset: uariatis hominū sententiis non solum diuina sed etiā sapientissimæ deæ sentētia liberatū. Illæ quoq; fabulæ quæ etiā si ab Aesopo originē non acceperūt. Nā uidetur ea℞ primus auctor Hesiodus: noīe tamē Aesopi maxime celebrātur: ducere aīos solēt: præcipue rustico℞ & īperito℞: q̄ & simplicius: quæ ficta sūt audiūt: & capti uoluptate facile iis q̄bus delectant̄: cōsentiūt. Siquidē & Menenius Agrippa plebē cū patribus ī gratiā tradit̄ redu

ut ſibi quoq; magiſtratus ſacroſāctos creare liceret: qui ſibi aduerſus conſules auxilio eſſent. Sicq; primũ duo
tribuni plebis fuere creati. Quod dixit uulpes ægroto cauta leoni. Aliter apud Horatiũ in prima epiſtolaꝝ
legitur. Olim quod uulpes ægroto cauta leoni Reſpõdit referam. αἰνὸν græci uocant & αισω ποποιηΤον
ut dixi λογουσ μυθικουσ. αἰνον græci fabulam uocant: ut eſt apud Heſiodum. αισω πο ποιηΤον aũt tráſ
fertur ab æſopo factum. Nam ut in ſecũdo ſcribit. A. Gellius. Aeſopus ille e Phrygia fabulator haud ĩmerito/
ſapiens exiſtimatus eſt: cum quæ utilia monitu ſuaſuq; erant: non ſeuere neq; imperioſe præcepit & cẽſuit: ut
philoſophis mos eſt: ſed feſtiuos de
lectabileſq; apologos eſt cõmentus
& quæ ſequuntur. Ennius autẽ hu/
iuſmodi apologos ĩ ſatyris ſcite ad/
modum & uenuſte: ut idem gellius
refert: uerſibus quadratis cõpoſuit:
quorum hi duo memoriæ ſunt cõ
mendandi. Hoc erit tibi argumen/
tum ſemper ĩ prõptu ſitũ: Nequid
expectes amicos quod tu per te age/
re poſſis. λογοι uero μυθικοι ſer/
mones fabuloſi dicũtur. μυθοσ. n.
fabulam ſignificat. Cui cõfine eſt
παροιμιασ genus illud. παροιμια
prouerbium dicitur. Non noſtrũ
ĩquit onus. Nos loco negationis ui/
detur reponẽdum: hoc modo. Nos
noſtrum inquit onus. uos clitellas.
Significatur autem hoc prouerbio
neutram partem ſine labore abitu/
ram. Proximas exempli uires. lo
co exempli legendum eſſe uidetur
exemplo. Sic autem eſt diſtinguen/
dum: ne ſenſus natura diſtincti con
fundantur. Quæ ducitur citra ul
lam tranſlationem mixturã. Tranſ
lationum legendũ eſſe patet. Nã
parabole quam Cicero collationẽ
uocat longius res quæ parantur re/
petere ſolet. Comparantur ut lega/
mus ſenſus expoſcere uidetur. Et
tempeſtatum rationem & prædo/
num & locoꝝ natura affert. Quod
particula librariorum incuria omiſ
ſa uidetur eſſe reponenda ac fert le/
gendum: non affert. hoc modo.
Quod natura fert. Sic autẽ in ora/
tiõe pro Muræna legitur. Quod
εικωνα græci uocant. εικων latine
dicitur imago: quam in primo rhe
torico ſic Cicero dfinit: ut paulo an
te dixi. Imago eſt oratio demõſtrás
corporum aut naturarum ſimilitu
dinem. Vt Caſſius. Qui iſtam fa
ciem lani pedi ſenis torquens. Hoc
quidem dictum menda non caret.
Sed quia non extat opus unde eſt
ſumptum: ne corrigi quidem faci
le poteſt: niſi forte planipedii legamus: perinde ac ſi diceret comici ſenis. Planipes nanque genus eſt poemati/
comœdiæ ſimile. q Mimus a græcis uocatur. Quam id quod probabilius fit quod intendimus. Quo lits
tera. d. eraſa legendum eſt hoc modo. Quo probabilius. Aut ſi ad curam reip. horteris. oſtẽdes apes etiam/
formicaſque. oſtendas legendum ut modi ſimiles copulentur. Apes autem eam reipublicæ ſpeciem imitan/
tur: quæ μοναρχια dicitur. Regem enim creant. penes quem ſit ſumma rerum. Formicæ uero Δημοκρα
τιαν ſequi uidentur. Nam ad tempus iudices ſibi conſtituere apleriſq; dicuntur: qui reipublicæ præſint.

xiſſe: nota illa de membris humanis aduerſus uẽtrẽ diſcordã
tibus fabula: & Horatius ne in poemate qdẽ humilẽ uſũ hu/
ius generis putauit ĩ illis uerſibꝫ: qd dixit uulpes ægroto cau
ta leõi. αινον græci uocãt: & αισωποποιητον & ut dixi λο/
γουσ μυθικουσ. Noſtrorũ quidã nõ ſane recepto ĩ uſũ noĩe
apologationẽ: cui cõfine eſt παροιμιασ genus illud: quod
ẽ uelut fabella breuior: & p allegoriã accipit. nõ noſtrũ inqt
onus: uos clitellas. Proximas exẽpli uires habet ſimilitudo:
præcipueq; illa quæ ducit citra ullã trãſlationũ mixturã ex
rebus pene paribus: ut qui accipere ĩ cãpo cõſueuerũt: iis cã/
didatis: quoꝝ nũmos ſuppreſſos eẽ putãt: inimiciſſimi ſolẽt
eẽ: ſic huiuſmodi iudices ĩfeſti tũ reo uenerãt. Nam parabo/
le quã Cicero collationẽ uocat: lõgius res: quæ cõparẽtur: re
petere ſolet: nec hominũ modo ĩter ſe opera ſimilia ſpectan/
tur: ut Cicero ꝓ muræna facit. Quod ſi e portu ſoluentibus:
q iã in portum ex alto inuehũtur: prædicere ſũmo ſtudio ſo/
lẽt: & tẽpeſtatũ rõnẽ & prædonũ & locoꝝ: quod natura fert:
ut iis faueamus: q eadẽ picula qbus nos perfuncti ſumus: ĩ/
grediantur: quo me tandẽ animo eſſe oportet ꝓpe iã ex ma/
gna iactatiõe terrã uidẽtẽ in hũc: cui uideo maximas tempe
ſtates eẽ ſubeũdas. Sed παραβολη a mutis atq; etiã ĩanimis
interi huiuſmodi ducit. Et quoniã ſimiliũ alia facies ĩ tali ra/
tione: admonẽdũ eſt rarius eẽ in oratione illud genus: quod
εικονα græci uocãt: ĩ quo exprimit reꝝ aut pſonaꝝ imago:
ut Caſſius: q iſtã faciẽ Lani pedi ſenis torquẽs: q̃ id quo ꝓba/
bilius fit: quod intendimus: ut ſi animũ dicas excolẽdũ: ſimi/
litudĩe utaris terræ: quæ neglecta ſentes atq; dumos. exculta
fructus creat. aut ſi ad curã rei. p. horteris: oſtendes apes etiã
formicaſq; non modo muta: ſed etiã parua aĩalia ĩ cõe tamen
laborare. Ex hoc genere dictũ ẽ illud Ciceronis. Vt corpora
noſtra ſine mente: ita ciuitas ſine lege ſuis partibus: ut neruis
ac ſãguĩe & mẽbris uti non põt. Sed ut hoc corporis hũani ꝓ
Cluẽtio: ita ꝓ Cornelio equoꝝ. ꝓ Archia ſaxoꝝ quoq; ẽ uſus
ſimilitudĩe. Illa ut dixi ꝓpiora. Vt remi ſine gubernatore: ita

& p̄uerbio
similitudo uicina exemplo ē.
comparatio
imago var

Illa ut dixi ꝓpiora.ut remi ſine gubernatore ita milites ſine īperatore nihil ualere. Remiges nō remi legē/
dū eē ſatis ex ipō patet ſenſu. Velut laudāda.uel atq; ut pticulæ nota ſubdiuiſionis ſunt diſtīguendæ:ne una
dictio:cū ſint duæ:eē uideaẗ. Etiā ſi in illis īterrogatōibus Socratis.Si pticula ut ſenſum pturbās eradenda
uideẗ. Age ſis inqt.Sis ꝓ ſi uis in primo Ciceronis rhetorico unde hoc ſumptū eſt legiẗ:quēadmodū melio/
rē nō maiorē:ut ſtatim īſerẗ. Merito.n.male reſpōderat.Eni pticula in tertiū locū uideẗ trāſferēda ut legaẗ.
merito.Male.n.reſpōderat:ſe malle alienū auꝝ q̄ ſuū. Nā ē id hoc īprobū.Alteꝝ hoꝝ ꝓnominū ē eradēdū.

Et ut marmora deformata.ut
pticula ut ſēſū pturbās ac ſupuacua
mihi uideẗ expūgēda. Nō ouū tā
ſimile ouo.Plauti dictū eſt:ſūptū de
comœdia quæ īſcribiẗ Captiui duo
Vt Cicero in topicis.Eum cui do
mus uſuſfructus legatus ſit:nō reſti
tutuꝝ hæredi:ſi corruerit.Non li/
brarioꝝ culpa ſed correctoris alicu
ius ne dicā corruptorē:paꝝ eruditi
ꝓrſuſq; & iudicio & diligētia caren
tis hūc ſenſū puerſū eē manifeſte Ci
ceronis ipſius uerba declarāt.Hoc
.n.eodē exēplo locū a ſimili expo/
nit.Si ædes hæ inqt exeſæ corruerit
uitiūue fecerit:q̄ꝝ uſuſfructus lega
tus eſt:hæres reſtituere non debet:
nec reficere nō magis q̄ ſeruū reſti/
tueret:ſi is cuius uſuſfructus lega/
tus eſſet deperiſſet. Putauit aūt iſte
loci huius corruptor:reſtituere uer
bū id demū ſignificare quod redde
re:cum pro eo quod eſt inſtaurare
atq; reficere frequētiſſime accipiaẗ
Quo errore ductus ei ī eum & hæ/
redem in datiuum hæredi peruer/
tit.Sic igitur emendate legetur.Vt
Cicero in topicis.ei cui domus uſuſ
fructus legatus ſit:non reſtitutuꝝ
hæredem ſi corruerit. Quo mi/
nus iuſtum matrimonio ſit mente
coeūtium.& etiam ſi tabulæ ſigna/
tæ non fuerit.Matrimonium pro
matrimonio legendum eſt.necnō
& copula ut ceſſans uidetur expun
genda.Colligitur autem hoc ex ea
iuris regula.Nuptias uero non con
cubitus ſed conſenſus facit. Non
ſiquis argentum omne legauit:ui/
deri poteſt ſignatam quoque pecu/
niam reliquiſſe ideo etiam quod
eſt ī nominibus noluiſſe creditur.
Deprauatus hic quoque locus faci/
le ex Ciceronis topicis:unde hoc
exemplum eſt ſumptum:emenda/
tur.Sic enim locū a differenria Ci/
cero enarrat.Non ſi uir uxori lega/
uit argentum omne:quod ſuum
eſſet:idcirco quæ in nominibus fu
erunt:legata ſunt.multum enim re
fert in arca ne poſitum ſit argētum:
an in tabulis debeatur.Quare hic
quoque legēdum eſt.Non ſi is qui
argentum omne legauit:uideri

milites ſine īpatore nihil ualere.Solēt tamē fallere ſimilitudi
num ſpecies.Ideoq; adhibendum eſt his iudicium. Neq; eni
ut nauis utilior noua q̄ uetus:ſic amicitia uel ut laudanda:
quæ pecuniam ſuam pluribus largitur:ita quæ formā. Ver/
ba ſunt in his ſimilia.largitionis & uetuſtatis. uis quidē lōge
diuerſa pecuniæ & amicitiæ.Itaq; in hoc genere maxīe quæ/
ritur:an ſimile ſit quod infertur.Etiam ſi in illis in terrogatio
nibus Socratis:quarum paulo ante feci mentionem:cauen/
dum ne īcaute reſpōdeas:ut apud Aeſchynem ſocraticū ma
le reſpondit Aſpaſia Xenophontis uxor. Quod Cicero his
uerbis tranſfert.dic mihi quæſo Xenophontis uxor.ſi uicina
tua melius habeat aurum q̄ tu habes.utrum ne illius an tuū
malis?illius inquit.Quid?ſi ueſtem & cæterum ornatū mu
liebrem precii maioris habeat q̄ tu habeas:tuum ne an illius
malis?reſpondit illius.Age ſis inquit?ſi uirum illa maiorem
habeat q̄ tu habeas:utrum ne tuum uirū malis:an illius?hic
mulier erubuit.merito.male enim reſponderat ſe malle alie/
num aurum q̄ ſuum.Nam eſt hoc improbum.At ſi reſpon/
diſſet ſe malle aurum ſuum tale eſſe quale illud eſſet:potuiſ/
ſet pudice reſpondere malle ſe uirum ſuum talem eſſe:qua/
lis melior eſſet.Scio quoſdam inani diligentia per minutiſſi/
mas partes iſta ſecuiſſe:& aliquid eſſe ſimile minus:ut ſimia
hominū.& ut marmora deformata prima manu.aliud plus:
ut illud.Non ouum tam ſimile ouo:& diſſimilibus ineſſe ſi/
mile:ut formicæ & elephāto genus:quia ſunt animalia.ſimi
libus diſſimile:ut canibus catulos:& matribus ædos.differūt
eni ætate.Contrarioꝝ quoq; aliter accipi oppoſita:ut noctē
luci.aliter noxia:ut aquam frigidam febri.aliter repugnātia:
ut uerum falſo.aliter ſeparata:ut dura nō duris. Sed qd hæc
ad præſens propoſitum magnopere pertineant non reperio;
Illud eſt annotandū magis:argumenta duci ex iure ſimili:ut
Cicero in topicis.Eū cui domus uſuſfructus relictus ſit:non
reſtitutuꝝ hæredi:ſi corruerit:quia non reſtituas ſeruum:ſi
is deceſſerit. Econtrario nihil obſtat:quo minus iuſtum ma
trimonium ſit mēte coeuntium:etiā ſi tabulæ ſignatæ non fu
erint.Nihil enim proderit ſignaſſe tabulas:ſi mentem matri
monii nō fuiſſe cōſtabit.Ex diſſimili:q̄le ē Cicerōis ꝓ Cecina
ut ſiqs domo me exire coegiſſet armis:haberē actionē.ſiqs i/
troire ꝓhibuiſſet:nō haberē?Diſſimilia ſic d̄prehēdūẗ.Nō ſi
q argētū oē legauit:uideri pōt ſignatā quoq; pecuniā r̄liqſſe:

potest signatam quoq; pecuniam reliquisse: ideo etiam quod est nominibus uoluisse creditur. Nullo autem pacto siqs & noluisse sensui cōgruūt. Analogian qdā a simili superauerūt. Separauerūt legēdū esse ne admonitione quidem est dignum. Analogia uero proportio trāsfertur. Nam ut unum ad decem & decem ad cētum. simile est certe. Loco & copulæ sic aduerbium sensus exposcere uidetur: ut legamus. Nam ut unū ad decem sic decem ad centum. Turpis domino cum ancilla. Pro domino sensus integritas exposcit ut domini reponatur. Hæc secuti græcos a quibus κρισεισ dicuntur. iudicia aut iudicationes uocantur. de quibus ex causa dicta sententia est. Mendis nō carent hi sensus: quæ facile sic tollūtur: si uocāt legatur ut actiuum sit: ac nō particula negatiua ascribatur: ut legatur. nō de quibus ex causa dicta sententia est. Non autem aduerbium ascribendum esse facile ex ea quæ sequitur exceptiōe percipitur. Nam res iudicatæ ad exēpla referūtur: non ad auctoritatem ut aperte exponit Fabius. Nā ea inquit in exēplo℞ locum cedunt. Deinde subiicit. Quæ ad auctoritatem referant: hoc modo. Sed siquid ita uisum gētibus. Huiusmodi autem probatio quæ ab auctoritate sumitur: & artis expers & in testimonio collocata esse a Cicerone dicitur. Sic enim in topicis scribit. Testimonium aūt nūc dicimus omne quod ab aliq̄ re externa sumitur ad faciendam fidē. Persona autem non qualiscunq; testimonii pōdus habet. Ad faciendā enim fidē auctoritas quæritur. Sed auctoritatem aut natura aut tēpus affert. Naturæ auctoritas in uirtute inest maxime. In tempore aūt multa sunt quæ affetunt auctoritatē. Ingeniū. opes. ætas. fortuna. ars. usus. necessitas. concursus etiam re℞ fortuita℞. Ne hæc quidē uulgo dicta & recepta persuasione populari sine usu fuerint testimonia. Sic quidem distinguitur: sed male ut mihi uidetur. Ita nanq; est distinguendū ut Testimonia sequentis sensus initiū sit. hoc modo. Testimonia sunt enim quodammodo. Ea℞ persuasio nationum. Thraciæ sunt illæ nationes: ut Valerius Maximus refert. Nam illa septem præcepta sapientum. De numero sapientū qui olim floruisse dicuntur magna est apud græcos discordia. Sed Thaleti hoc sapiēs ascribitur dictum. Nosce te ipsum. Chiloni Lacedæmonio. Nihil nimis. Pittaco Mitylenæo. Tēpus nosce. Bianti Prienæo. Plurimi sunt mali. Cleobulo. Fortunæ mutationes fortiter perferre disce. Periandro Corinthio. Exercitatio totum potest. Anacharsidi scithæ. A lingua uentre pudendis abstine. Si causam ueneficii dicat in adultera. in præpositio sensum perturbās expūgatur. Nō orōes mō sᷓ rfectæ. c. līa eradatur ut loco eius r liqda reponatur. Refertæ. n. hoc est plenæ legēdū ē. Neq; est ignobile exēplū Megarius ab Atheniēsib9 cū de salamine contēderent uictus Homeri uersu. Megarius qdem legi pōtut sit accusatiuus græcus tāetsi Megareos cōtēderi eē legēdum. uictus uero nisi ī uictos cōuertat: sensui cōtextuiq; nō cōuenit. Hoc idē aūt exēplū & Aristoteles in primo rhetoricorum affert ex primo Iliados. αιασ δεκ σαλαμινοσ αγεν δυο και δεκα νηασ σησε δαγων ινα θηναιων ισαν το φαλαγγεσ. hoc est Aiax uero Salaminius ægit. xii. naues. Stetit aūt ubi Atheniēsiū locatæ erant phalāges. Est autē Megara urbs iuxta Isthmū media iter Peloponesum. Atticā & Boetiam: cuius nauale erat cnisæa. Dicta ē aūt Megara a Megareo Apollinis filio. Multæ uero sᷓ urbes hoc noīe appellatæ. Nā & Thessalia & ī pōto & in Illyrico & in Sicilia Me

iō etiā quod est in nominibus dari uoluisse creditur. αναλογιαν quidam a simili separauerūt. nos eam subiectam huic generi putamus. Nam ut unum ad decē: & decem ad centū: simile est certe. & ut hostis: sic malus ciuis. q̄q̄ hæc ulterius quoq; procedere solent. Si turpis dominæ consuetudo cū seruo: turpis domino cum ancilla. Si mutis aīalibus finis uoluptas: idē homini. cui rei facillime occurrit ex dissimilibus argumentatio. Nō idem est dominū cū ancilla coisse: quod dominā cū seruo. nec si mutis finis uoluptas: rōabilibus quoq;: immo ex contrario: quia mutis: ideo non rōnabilibus. Adhibetur extrinsecus ī causam & auctoritas. Hæc secuti græcos a quibus κρισεισ dicuntur: iudicia: aut iudicationes uocant: de quibus ex causa dicta sententia est. Nam ea quidē in exēplorum locum cædunt. Sed siquid ita uisum gentibus. populis. sapientibus. uiris. claris ciuibus. illustribus poetis referri pōt. Ne hæc quidem uulgo dicta & recepta persuasione populari sine usu fuerint testimonia. Sunt enim quodammodo uel potentiora etiam: q̄ non causis accommodata: sed liberis odio & gratia mentibus ideo tantum dicta factaq;: quia aut honestissima aut uerissima uidebantur. An uero me de incōmodis uitæ differentem non adiuuabit earum persuasionationum: quæ fletibus natos. letitia defunctos prosequuntur? aut si misericordiam cōmendabo iudici: nihil proderit? Quod prudentissima ciuitas atheniēsium: non eam ꝓ affectu: sed pro animo accepit? Nam illa septem præcepta sapientum nōne quasdam uitæ leges existimamus? si causam ueneficii dicat in adultera: non Marci Catonis iudicio damnata uideat? q nullā adulterā non eādē eē ueneficā dixit? Iā sētētiis q̄dē poetarū nō orōnes modo sunt refertæ: sed libri etiā phorū: q q̄q̄ īferiora oīa præceptis suis ac lrīs credūt: repeterē tamē auctoritatem a plurimis uersibus nō fastidierūt. Neq;

ἀναλογια

adhibetur extrinsecus ī causa et auctoritas

sententiæ poetarum

gara ē:quæ ātea Hyble uocabatur. unde Megareus trisyllabū nomen p̄rium deriuatur. Salamis autem ĩsula est cum urbe atticæ adiacens.

Vbi amici:ibi opes. Hoc dicto & Plautus utitur in Cruento. uerum est uerbum quod memoratur. ubi amici:ibidem opes. Ponitur a q/busdam & quidem in parte prima deorum auctoritas. Horum e nu/mero & Cicero est: qui in topicis sic scribit. Diuina hæc fere sunt te/stimonia. Primum orationes. Ora/cula enim ex eo ipso appellata sunt: ꝙ inest his deorum oratio. Deinde res quibus insunt quasi quædam opera diuina. primum ipse mun/dus eiusque omnis ordo & orna/tus. deinde aerei uolatus auium at/que cantus. deinde eiusdem aeris so/nitus & ardores multarumque re/rum in terra portenta. atque etiam per exta inuenta presensio. Ta/mē utitur eo Cicero in libro de ha/ruspicum respōsis. Cicero in ea ora/tione haurispicum respōsa exponit in Clodium: ostenditque deorum prouidentia Romanum imperi/um natum esse auctum atque con/seruatū. Et in concione cōtra Ca/tilinā. Actōe tertia ĩ Catilinā sic Cice/ro ait. Quibꝰ ego si me rēstitisse dicā: nimiū mihi sumā: & nō sū ferēdus. Ille ille Iupiter restitit. Ille capitoliū ille hæc tēpla. ille hanc urbē. ille uos oēs saluos eē uoluit. Diis ego ĩmor/talibꝰ ducibꝰ hāc mentē uolūtatēq; suscepi atq; ad hæc tāta ĩdicia peuẽi.

Dictū aliqd aut factū. Cū dictū fa/ctūq; substātiua sint. aliqd nō aliqd est legendū. Propter qđ fuerūt q exēpla & has auctoritates. Ex iis ē ēt Cicero: ut ex eius topicis clare patet Sic. n. ĩqt. Quæ āt sumunt̄ extrĩse cus: ea maxĩe ab auctoritate ducunt̄ Itaq; græci tales argumētatōes. ατεχνουσ uocant: id est artis expertes.

h Aec fere de ꝓbatione uel ab aliis tradita uel usu p̄cepta. Percepta scribēdū eē facile ē uidere. Hic āt quēadmodū argumē tis uti đbeat orator: aptissime Fabius ostēdit: posteaq̄ unde ducantur mōstrauit. Cruētā uestē hūisti. Cū hæc sit rō. ꝓpōis. n. cālis cōiūctio re/cte forsitā ascriberet̄. hoc mō Cru/entā enim uestem habuisti. Itaq; si non possunt ualere quia magna sunt. Sensus integritas exposcit: ut non particula negatiua ascribatur. Hoc modo. Quia magna nō sunt.

est ignobile exēplum: Megarius ab atheniēsibus cum de sa/lamine contenderent: uictos Homeri uersu: qui tamē ipse nō in omni editione reperitur: significans Aiacē naues suas athe/niensibus iūxisse. Ea quoq; quæ uulgo recepta sūt: hoc ipso ꝗ ĩcertū auctorē habēt: uelut oīum fiūt: q̄le ē. Vbi amici: ibi opes. & cōscientia mille testes. Et apud Ciceronē. Pares autē (ut ē ĩ ueteri prouerbio) cum paribus facillime congregant̄ Neq; enĩ durassent hæc in æternum: nisi uera omnibus uide/rētur. Ponitur a quibusdam: & quidem in parte prima deo/rum auctoritas: quæ est ex responsis: ut Socratem eē sapien/tissimum. id rarum est. Tamen utitur eo Cicero ĩ libro de au/ruspicū responsis. Et in cōcione contra Catilinam: cum signū Iouis columnæ impositū populo ostendit. Et pro Ligario cū causam Caii Cæsaris meliorem: quia dii hoc iudicauerint: confitetur. Quæ cum propria causæ sint diuina testimonia uocantur. cum aliunde accersuntur: argumenta. Non nunq̄ contingit iudicis quoq; aut aduersarii: aut eius qui ex diuerso agit dictū aliquod aut factum assumere ad eorum quæ intē/dimus fidem. propter quod fuerūt qui exēpla & has auctori/tates probationum ĩartificialiū esse arbitrarētur: ꝙ ea non ĩ/ueniret orator: sed acciperet. Plurimum autē refert. Nam te/stis & quæstio & his similia de ipsa re quæ in iudicio est ꝓnū/ciāt. Extra petita nisi ad aliq̄ præsētis disceptationis utilitatē ĩgenio applicant̄: nihil ꝑ se ualent.

De usu argumentorum.

h Aec fere de ꝓbatiōe uel ab aliis tradita uel usu præce/pta in hoc tēpus sciebā. nec mihi fiducia ē: ut ea sola eē contendā. q̄ immo hortor ad quærendū: & inueniri posse fate/or. quæ tamē adiecta fuerint: nō multum ab his abhorrebūt Nūc breuiter quēadmodū sit utendū his subiūgā. Traditū fere est argumentum oportere eē confessū. Dubiis enim ꝓ/bari dubia q possūt? Quædā tamē quæ in alterius rei ꝓba/tionem ducimus: ipsa probanda sūt. Occidisti uirū. Eras. n. adultera. prius de adulterio conuincēdū ē: ut cū id cœperit eē ꝓ certo: fiat incerti argumentū. Spiculū tuū ĩ corpore oc/cisi inuentū est. Negat suū. Vt ꝓbationi ꝓsit: ꝓbādū ē. Illud hoc loco monere ĩter necessaria est: nulla eē firmiora: q̄ quæ ex dubiis facta sūt certa. Cædes a te facta ē. cruētam uestem habuisti. Nō est tā graue argumētū: si fatet̄: q̄ si cōuicit̄. Nā si fatet̄: multis ex causis potuit cruēta eē uestis. Si negat: hic causæ cardinē ponit: ĩ quo si uictus fuerit: etiā ĩ sequentibus ruit. Nō enĩ uidetur ĩ negādo mētiturus fuisse: nisi despasset id posse defēdi: si cōfiteret̄. Firmissimis argumētoꝝ singulis instandum. Infirmiora congreganda sūt. quia illa per se for/tia non oportet circunstatibus obscurare: ut q̄lia sunt appa/reāt. Hæc ĩbecilla natura mutuo auxilio sustinēt̄. Itaq; si nō

Si etiam non ut fulmine. Nihil quidem hic uerborum deeſt. Sed etiam copula in primum locum eſt tranſferenda. hoc modo. etiam ſi non ut fulmine. Vt cupiditas cauſa ſceleris fuit: quæ ſit uis eius. Si particula ut aſcribatur ſenſus expoſcit: ut legatur ut ſi cupiditas cauſa ſceleris fuit. Et uelut carne ſpoliatos actus oſtenderint. Recte in aliis exemplaribus artus legitur. Aduerſus inferiorem. partem. an ſuperiorem. t. littera expuncta parem legendum eſſe qui non uidet: fruſtra arti oratoriæ ſtudet. His quidem probationes adiiciunt: quas παθητικασ uocant ductas ex affectis. Quidam non quidem legendum eſt. παθητικαι uero prolationes ad uerbum trāſferuntur paſſiue. hoc eſt quæ ab affectu & paſſione animi proueniunt. Nam παθοσ latine affectus paſſioqꝫ dicit̃ quod ultimum uerbum in rariſſimo eſt priſcorum uſu. Q. Varius ſucconenſis ait. De huius uarii patria non conueniunt inter ſe auctores. Alii nāqꝫ Hiſpanum uocant: ut Pædianus in orationem pro Scauro. Q. uarius Hiſpanus. M. Scaurum principem Senatorem ſocios in arma ait conuocaſſe. M. Scaurus princeps Senator negat. Teſtis nemo ē. utri uos Quirites conuenit credere? Qua uoce ita omnium cōmutauit animos ut ab ipſo etiā tribuno dimitteretur. Alii Veronenſem uocant: ut Valerius in capite de fiducia ſui. Nec deſunt exemplaria in quibus hic quoqꝫ Veronenſis legitur. Quid igit̃ inquit tu non feciſſes: ego feci. Quod legendum eſſe clare patet. De hoc uero Ariſtoteles quoqꝫ ſecundo rhetoricorum mentionem facit. Fuit enim iphicrates Athenienſium dux clariſſimus tanto conſilio tantaqꝫ prudentia: ut & probus æmilius & Plutarchus referunt: ut & in re militari multa correxerit. & nunq̄ ſua culpa rem male geſſerint Athenieſes. Antiphon uero Athenienſis fuit orator. Intuendum autem & quis apud quem dicimus. Non quis ſed qualis ut legatur ſenſus expoſcit ac ſit uerbum aſcribatur hoc modo. & qualis ſit apud quem dicimus. Qua de re locuti ſumus & prohœmii & ſuaſoriæ præceptis. Et copula priore loco poſita eradatur ac in locum eius in præpoſitio reponat̃: ut legamus In ꝓhœmii & ſuaſoriæ præceptis. Altera ex affirmatione probatio eſt. Quænam ſit hæc probatio ex affirmatione: non ſatis mihi liquet. Neque enim magis ex affirmatione probatio conſtat: q̄ ex negatione. Interdum nanque affirmando. interdum probamus negando. Quare ſi quo niti poſſem exemplari uetuſto: pro affirmatione cenſerem aſſeueratione eſſe legendum. Eſt enim aſſeuerare inter ipſa argumenta probationeſque admiſcere uim animi atque motum. Sed quid uetuſta requiro exemplaria? qando Fabius ipſe hoc idem alibi aliis uerbis præcipit? Sic enim ait Cum præſertim quorundam probatio ſola ſit in aſſeueratione & perſeuerantia. Quare uel reluctantibus exemplaribus quæcunque mihi uidere contigit: aſſeueratione pro affirmatione contenderim eſſe legendum: Id quod exempla quoque quæ ſubiiciuntur: facile demonſtrant quorum duobus interrogatio, tertio ineſt exclamatio: quæ exornationes maxime aſſeueratiōi conueniunt.

poſſunt ualere: quia magna ſunt: ualebunt quia multa ſunt. quæ ad eiuſdē rei probationē oīa ſpectāt. Vt ſiquis hæreditatis gr̄a hoīem occidiſſe dicat̃. Hæreditatē ſperabas: & magnā hæreditatē. & pauperas: & tū maxime a creditoribus appellabaris: & offenderas eū cuius hæres eras: & mutaturum tabulas ſciebas. Singula leuia ſūt & coīa. Vniuerſa uero nocēt: ſi etiā nō ut fulmine: tamē ut grādine. Q uædā argumēta ponere ſatis nō ē. adiuuāda ſūt: ut cupiditas cā ſceleris fuit: quæ ſit uis eius. Ira: quātū efficiat ī animis hominū talis affectio. ita & firmiora erūt ipſa: & plus habebūt decoris: ſi non nudos: & uelut carne ſpoliatos artus oſtenderint. Multū etiā refert ſi argumento nitemur odii. Vtrū hoc ex inuidia ſit. an ex īiuria. an ex ābitu. uetus an nouū. aduerſus īferiorē. pem. an ſuperiorē. alienū: an ꝓpinquū. Suos habēt oīa iſta tractatus: & ad utilitatē partis eius: quā tuemur: referēda ſūt. Nec tamē oībus ſemp: quæ īuenerimus: argumentis onerandus ē iudex: qa & tediū afferūt: & fidem detrahūt. Neqꝫ enim pōt iudex credere ſatis eſſe ea potētia: quæ nō putamus ipſi ſufficere q dicimus. In rebus uero apertis argumentari tā ſit ſtultum: q̄ ī clariſſimū ſolē mortale lumē īferre. His qdē ꝓbationes adiiciūt: quas παθητικασ uocant: ductas ex affectis. Atqꝫ Ariſtoteles qdē potētiſſimū putat ex eo q dicit: ſi ſit uir optimus: quod ut optimū ē: ita longe qdē: ſed ſeqtur tamē uideri. Inde eni illa nobilis Scauri defenſio. Q uintus Varius ſucconēſis ait Aemiliū Scaurum rem. p. po. ro. prodidiſſe. Aemilius Scaurus negat: cui ſimile qddam feciſſe Iphicrates dicitur: q cum Ariſtophontē: quo accuſante ſimilis criminis reus erat: īterrogaſſet. an is accepta pecunia rempu. ꝓditurus eēt: iſqꝫ id negaſſet. Q uod igitur īquit tu nō feciſſes: ego feci? Intuendū aūt: & qs apud quē dicimus: & id quod illi maxime ꝓbabile uideatur: requirendū. qua de re locuti ſumus & prohœmii & ſuaſoriæ præceptis. Altera ex affirmatione probatio ē. Ego hoc feci? tu mihi hoc dixiſti? Et o facinus īdignū & ſimilia: quæ nō debēt đeſſe qdē orōni: & ſi đſūt multū nocēt:

ex affectibus

altera ex affirmatione

de disponendis argumentis

Cum in hoc eadem causa.In præpositio in tertiũ locũ uidet̃ trãsferẽda.ut legat̃.Cum hoc in eadẽ causa.

Hinc & patres aduersus liberos q̃sq; necessarios auctoritatẽ petũt. Duo uerba huic sensui desunt:quæ reponenda uident̃.hoc mõ.hinc & p̃res aduersus liberos & suos q̃sq; necessarios auctoritatẽ petũt. An sũmo ut idẽ dimittant̃.Inde legendũ esse clare patet.Vt itelligant̃ animi a firmissimis argumẽtis ita debere dimitti:ut postea nõ audiãt leuiora. Vt Homerica dispõne ĩ medio sint ifirma.Nestor apd̃ Homerũ ita aciẽ ĩstruit:ut ifirmiores milites ĩ medio collocet. Aut a minimis crescãt.An loco aut legẽdũ eẽ facile ex ipso pcipit̃ sensu:ut unũ sit e quæstionis membris. Ego hoc demõstrasse cõtẽtus.hæc legẽdũ eẽ liquet. Nã fere apparet qd in iniuriã Sic qdẽ recte legi uidet̃.sed rectius forsitã in iuidiã legeret̃. Quod eo diligẽtius faciundũ fuit:qa delamationes ad pugnã forẽsem uelut præpilatis exerceri solebamus.Quibus relatiuũ librarioꝝ negligẽtia prætermissũ:oĩno ẽ reponẽdũ:ut legat̃ Quia declamatões q̃bus ad pugnã forẽsẽ uelut præpilatis exerceri solebamus.Præpilata uero iacula dicunt̃ obtusiora:q̃bus in pugnaꝝ simulacris milites uti solẽt.Liuius libro.xxxvi.Tertio die rudes iter se ĩmodũ iustæ pugnæ concurrerunt: præpilatisq; missilibus iaculati sũt.

Atq; ad solam cõpositæ uolũtatẽ. n littera in p.conuersa uoluptatẽ legendũ esse constat. Paꝝ exstimãt decora ĩ uocali ascripta existimant legatur.Nam existimare significat iudicare.quod maxime sensui congruit. Sed mihi naturã ĩtueri nemo nõ uir spadone formosior erit Pro illo infinito intueri datiuus intuenti ut reponatur & sensus & ratio loquendi exposcit. Libidinem iuuet ipsum effœminatũ sexus mẽdacium.Effœminati quidem recte in aliis legitur exemplaribus.Sed ꝓ illo accusatiuo libidinem fortassis licet aduersatiua cõiũctio recte ascriberet̃. Quæ ne minimũ quidem in se iudicium masculini.Indicium esse legendum:aperte sensu monstratur. Vt Bagoam aut Megabyzũ aliquẽ.Nomina qdẽ sunt ꝓpria fortasse spadonum.Sed de his nihil alibi me legisse memini præ/

nõ tamẽ habẽda sũt inter magna præsidia:cũ hoc in eadẽ cã fieri ex utraq; pte simil̃ possit.Illæ firmiores ex sua cuiusq; psona ꝓbationes:quæ credibilẽ rõnem subiectam habẽt: ut uulneratus:aut filio orbatus nõ fuerit aliũ accusaturus q̃ nocẽtẽ:quando si negociũ inocenti facit:liberet eum noxa:q̃ admiserit.Hinc & p̃res aduersus liberos q̃sq; necessarios auctoritatẽ petũt. Quæsitũ etiã potẽtissima argumẽta primo ne ponẽda sint loco:ut occupent aĩos:an sũmo:ut idẽ dimittãt. an ptita primo sũmoq;:ut homerica dispositiõe ĩ medio sit ĩfirma:aut a minimis crescãt:quæ ꝓut ratio causæ cuiusq; postulabit:ordinabunt̃ uno:ut ego cẽseo:excepto:ne a potẽtissimis ad leuissima decrescat oratio.Ego hoc breuiter demonstrasse cõtentus ita posui:ut locos ipsos & genera q̃ possẽ aptissime ostenderem. Quidam executi sũt uerbosius:quibus placuit ꝓposita locorum coĩum materia:quo quæq; res mõdici posset ostendere. Sed mihi superuacuũ uidebat̃. Nam fere apparet quid ĩ iniuriã.quid in auaritiã.quid ĩ testẽ ĩimicum.quid ꝓ teste amico dicẽdũ sit.Et de omnibus his oĩa dicere ĩfinitũ est:tam hercule q̃ si cõtrouersiarũ:quæ sũt: quæque futuræ sint quæstiões.argumẽta. sẽtentias tradere uelĩ. Ipsas autẽ uelut argumẽtorum sedes:nõ me quidẽ oẽs ostendisse confido:plurimas tamẽ. Quod eo diligentius faciẽdũ fuit:quia declamationes ad pugnã forẽsem uelut præpilatis exerceri solebamus:olim iã ab illa uera imagine orandi recesserũt.atq; ad solam cõpositæ uoluptatẽ neruis carẽt:non alio mediussidius uitio dicẽtium:q̃ quo mancipiorum negociatores formæ pueroꝝ uirilitate excisa lenocinant̃.Nã ut illi robur ac lacertos:barbamq; ante oĩa & alia:quæ natura ꝓpria maribus dedit:parũ existimãt decora: quæq; fortia si liceret forẽt:ut dura molliũt:ita nos habitũ oratiõis ipsũ uirilem:& illam ui stricte robusteq; dicendi tenera quadam elocutiõis cute operimus:& dũ leuia sint ac nitida:quantum ualeãt nihil interesse arbitramur.Sed mihi naturã intueri nemo non uir spadõe formosior erit.Nec tam auersa unq̃ uidebitur ab opere suo ꝓuidẽtia:ut debilitas inter optima iuenta sit. Nec id ferro speciosum fieri putabo:quod si nasceretur monstrũ erat.Libidinem iuuet ipsum effœminati sexus mendacium. nunq̃ tamen hoc continget malis moribus regnum:ut siqua preciosa fecit:fecerit & bona.Quapropter eloquentiam licet hanc(ut sentio enim dicamus) libidinosam: resupinam uoluptate auditoria probent:nullã esse existimabo:quæ ne minimum quidem in se indicium masculini & ĩcorrupti: ne dicã grauis & sancti uiri ostẽdet.At uero statuaꝝ artifices pictoresq; clarissimi:cũ corpora q̃speciosissima fingẽdo pingendoue effingere cuperẽt:nũq̃ tamẽ in hũc inciderũt errorem: ut Bachiam aut Megabuxum aliquem ĩ exemplum operis

assumerent sibi: sed Doryphoron illum uel militiæ uel palæstræ: aliorum quoq; iuuenum bellicorum & athlætarum corpora deco rare existimauerint. Nos qui oratorē studemus effingere non arma sed tympana eloquētiæ demus. Ille igitur quē īstituimus: adolescēs q̄maxime pōt cōponat se ad imitationē ueritatis: initurusq; frequēter forēsium certaminum pugnam: iam in schola uictoriā spectet: & ferire uitalia ac tueri sciat. & præceptor id maxime exigat: & inuentū præcipue probet. Nam ut ad peiora iuuenes laude ducuntur: ita laudari in bonis gaudent. Nunc illud mali est: quod necessaria plerumq; silentio transeunt. Nec in dicendo uidetur inter bona utilitas. Sed hæc & in alio nobis tractata sunt opere: & in hoc sæpe repetenda. Nunc & ad ordinem īcœptum reuertamur.

De refutatione.

r Efutatio dupliciter accipi pōt. Nam & pars defensoris tota est posita in refutatione: & quæ dicta sūt ex diuerso debent utrinq; dissolui: & hoc est proprie cui in causis quartus assignatur locus. Sed utriusque similis conditio est. Neq; uero ex aliis locis ratio argumentorum in hac parte peti pōt: q̄ in confirmatione. Nec locorum aut sententiarum aut uerborum & figurarum alia conditio est. Affectus plerūque hæc pars mitiores habet. Non sine causa tamen difficilius semper est creditum. Quod Cicero sæpe testatur defendere q̄ accusare. primum q; est res illa simplicior. Proponitur enim uno modo. uarie dissoluitur: cum accusatori satis sit plerumq; uerū eē id quod obiecerit. Patronus neget. defendat. transferat. excuset. deprecetur. molliat. minuat. auertat. despiciat. derideat. Quare indirecta fere atque: ut sic dixerī: clamosa ē actio. Hinc mille flexus & artes desiderātur. Tum accusator præmeditate pleraque domo affert. Patronus etiam inopinatis frequēter occurrit. Accusator dat testem. Patronus ex ipso refellit. Accusator criminū inuidia: & si falsa sit: materiam dicendi trahit de parricidio. sacrilegio. maiestate: quæ patrono tantum neganda sunt. Ideoq; accusationibus etiam mediocres in dicendo suffecerunt. Bonus defensor nemo nisi qui eloquētissimus fuit. Nam ut quod sentio semel finiam: tanto est accusare q̄ defendere: q̄to facere: q̄ sanare uulnera facilius. Plurimum autem refert: & quid protulerit aduersarius: & quo modo. Primo igitur intuendum ē id cui responsuri sumus: ꝓpriū sit eius iudicii: an ad causam extra accersitū. Nā si est ꝓpriū: aut negādum: aut defendendū: aut trāsferēdū. Extra hæc ī iudiciis fere nihil est. Deprecatio qdem: quæ est sine illa specie defensionis rara admodū: & apud eos solos iudices: qui nulla certa forma pronunciandi tenent. q̄q̄ ille quoq; apud Caiū Cesarē & triūuiros ꝓ diuersaꝝ ptiū hoibus actiōes: etiā si precibus utūt: adhibēt tamē patrocinia: nisi hoc fortissime d̄fēdētis ē dicere. Quid alid̄ egimus

terq̄ apud iustinū de eo Megabyzo q cū Dario in magos cōiurauit. Sed doryphorō illū uel militiæ uel palestræ. ut aptū ascribat̄ queadmodū ī aliis quoq; legit̄ exēplaribꝰ: sensus exposcit. Doryphoros uero hastā ferēs īterptat̄: de quo Plynius libro. xxxiiii. Polycletus Sicyonius Doriphoron uirilr̄ puerꝝ fecit. Alioꝝ quoq; iuuenū bellicoꝝ. Tāet si ī exēplaribꝰ: q̄ qdē ego uiderī sic legat̄: sēsus tamē īteger hinc nullus idcirco habet̄: qa aliqd necessariū deeē uī. Forsitan aūt quo ablatiuus recte ascriberet̄ hoc mō. Quo aliorū quoq; iuuenū bellicoꝝ & athletaꝝ corpa decorare existimauerūt. Et ferire uitalia aut tueri sciat. & ꝑceptor id maxime erigat. Cū utrūq; ꝑstare d̄beat orator: ut & uitalia ferire hoc est aduersarioꝝ argumēta d̄struere ac refutare: & sua cōstruere atq; cōfirmare sciat: loco illius disiunctionis aut hæc copula ac uī reponēda. & rlr̄a in x cōuersa exigatē legēdū. Ille igit̄ & quē īstituimus adolescēs. Et copula ut supuacua expūgat̄. Sed hæc & ī alio nobis tractata sūt ope. Hoc Fabii opus ī quo de causis corruptæ eloquētiæ differit: ut āte ēt diximus: nō extat. Refutatio duplr̄ accipi pōt. Hæc quoq; q̄ d̄ refutatione differit Fabius: si mēdæ tollant̄: facillima pceptu eē uidet̄. Primū āt refutationē duplr̄ accipi posse ostēdit. deinde iisdē ex locis argumēta sumi ī refutatōe: ex qbꝰ ī cōfirmatōe. Postea difficilius eē d̄fēdere q̄ accusare multis colligit argumētis: ac d̄mū qbus modis q̄ ab aduersariis dicta sūt: refutari possint pcipit. Et hoc ē ꝓpriæ cui ī causis q̄rtus assignat̄ locus. Hæc legēdū esse clarius patet q̄ ut admonēdū sit. Ea refutatō āt q̄ utriq; dc̄a ex diuerso dissoluūt: q̄rtū sibi ferei orōne uēdicat locū. Nā ut qd̄ sētio semel finiā tāto ē accusare q̄ defēdere: q̄ facere q̄ sanare uulnera facilius. Quāto facere legēdū eē facile ē ex ipo cōtextu uidere. Depcatio qdē quæ ē sine illa spē defēsiōis: rara admodū. Pro illa legēdū eē ulla clare patet. Nisi hoc fortissime d̄fēdētis ē dr̄e Nō pticula recte ī qbusdā aliis exēplaribus est ascripta: ut legat̄. Nisi hoc non fortissime defendentis est dicere.

defensio difficilior accusatione.

aut negandum aut defendendū aut trasferendum.

Deprecatio pro Cygario

Quod siquādo apud principem aliumue cui utrum uelit liceat dicemus:dicendū erit.Duo ultima uerba ut quæ sint a candore elegātiaq; Fabii aliena & ab aliquo imperitorum iudicioq; carētium ascripta ac sensum deniq; contextumq; cōfundentia:mihi uidentur uel refragantibus exemplaribus transuerso calamo allinenda.Nō enim quid nobis dicendum sit cum apud principem agimus præcipit Fabius:sed id probat quod superius ꝓposuit:deprecationem sine ulla defēsionis specie raram admodum esse.Ideoq; subiicit primum omnium non erit res nobis cū aduersario sed cū iudice.

Vtiq; defendenda sint qualiacūq; sunt aut a causa cedēdum.Sint uerbum modi subiunctiui ac sunt indicatiui utrunq; in alterius locū trāsferendum uidetur:& a præpositio expungenda:ut legatur.utiq; defendenda sunt qualicūq; sint:aut causa cedendū. Chirographū.De similitudine litterarꝫ differendū.Emēdate in quibusdam exēplaribus differemus legi animaduerti. Vltima est actionis controuersia cū defendendi negandiue nō est locus.i.relatio.Translatio mihi legendum uidet.Ad translationem enim tūc cōfugimus:cum neq; negare factū neq; defēdere possumus:ut aliquo iuris remedio e crimine quod neq; negari neq; defendi pōt:elabamur. Atq; quædam sunt.At illa q; particula expūcta legendū est. Siqdē est id de quo iudex pronūciaturus est.Nota hypodiastoles distinguenda sunt si quidem ne unum uerbū esse credatur cum duo esse manifeste ex ipso sensu percipiatur. At si extra causam sit adductum & tamen coniunctum:malim quidem dicere:nihil ad quæstionem.uarie quidem legitur hic locus.unde facile apparet esse deprauatus.Alii nan que loco illius tamen legunt tantū. Mihi tamen potius placet:ut intelligamus extra causam quidem esse adductum sed tamē cum causa esse coniunctum. Vt pariter impelli sint.Possint mihi legendum uidetur:quis sit quoque eleganter legi posse non inficier.Sum enim uerbum cum ifinito more græcorum frequenter iungitur in ea significatione qua possum.Sed a Fabii stilo fere hæc figura est aliena. Vt si singula quæque dissolueris.At manifeste non ut legendum esse patet. Itaque propositio quoq; secundam hanc utilitatem accōmodabitur.Secundum legendum esse nemo non uidet

atqui. at- Quae defendi n ut negari aut trasferri nō possunt quo tractanda -

quādo plā si- mul refutabi- mus et quādo singula.

Tubero:nisi ut quod hic pōt nos possemus? Quod siquando apud principē aliūue:cui utrū uelit liceat dicemus:dicendū erit.Dignū quidē morte eū pro quo loquemur:clæmētia tamē seruandū eē uel talē.primum omnium non erit res nobis cum aduersario:sed cū iudice.deīde forma deliberatiuæ magis materiæ q̄ iudicialis utemur.Suadebimus enī ut laudē humanitatis potius q̄ uoluptatē ultiōis cōcupiscat. Apud iudices quidē secūdum leges dicturos sententiam de cōfessis præcipere ridiculum ē.Ergo quæ neq; negari neq; transferri possunt:utiq; defendenda sunt:qualiacūq; sint:aut a cā cedendū.Negandi duplicē ostēdimus formā:aut nō eē factū:aut non hoc esse:quod factū sit.Quæ neq; defēdi neq; trāsferri possūt:utiq; negāda.nec solum si finitio pōt eē pro nobis:sed etiam si nuda inficiatio superest.Testes erunt.Multa in eos dicere licet.Chirographū.de similitudiue litterarū differendū.Vtiq; nihil erit peius q̄ cōfessio.Vltima est actionis controuersia:cum defendendi negandiue non est locus.i.relatio.Atque quædā sunt quæ nec negari nec defendi nec trāsferri possūt.Adulterii rea est:quæ cū anno uidua fuisset:enixa est.lis non erit.Quare illud stultissime præcipitur:quod defendi non possit:silentio dissimulandum:si quidem est id de quo iudex pronunciaturus est.At si extra causam sit adductum:& tamen coniunctum:malim quidem dicere nihil ad quæstionem:nec esse in his morādum:& minus esse q̄ aduersarius dicit.tamen uelut huic simulatiōi obliuionis ignoscam.Debet enim bonus aduocatus ꝓ rei salute breuē negligentiæ reprehensionem non pertimescere. Videndum etiā an simul nobis plura aggrediēda.an amolienda singula.Plura simul inuadimus:si aut tam infirma sunt:ut pariter impelli sit:aut tam molesta ut pedem conferre cum singulis nō expediat. Tum enim toto corpore enitendum:& ut sic dixerim:detecta fronte pugnandum est. Interim si resoluere ex parte diuersa dicta difficilius erit:nostra argumenta cum aduersariorum argumentis conferemus:si modo hoc:ut ualētiora uideantur:effici poterit.Quæ uero turba ualebunt:diducenda erunt:ut quod paulo ante dixi.Eras hæres & pauper.& magna pecunia appellabaris a creditoribus.& offenderas:& mutaturum tabulas testamenti sciebas.Vrgent uniuersa.At si singula quæque dissolueris:iā illa flamma:quæ magna congerie conualuerat:diductis quibus alebatur:concidet.Vt si uel maxima flumina in riuos diducantur:qualibet transitum præbent.Itaq; propositio quoq; secundū hāc utilitatē accommodabitur:ut ea nūc singula ostēdamus.nūc

complectamur uniuerſa. Nam interim qđ pluribus collegit aduerſarius ſatis eſt ſemel proponere: ut ſi multas cauſas faciendi: quod arguit: reo dicet accuſator fuiſſe: nos non enumeratis ſingulis ſemel hoc intuendum negemus. quia non quiſquis cauſam faciendi ſceleris habuit & fecerit. Sæpius autem accuſatori congerere argumenta. reo diſſoluere expediet. Id autem quod erit ab aduerſario dictũ: quomodo refutari debeat intuendum eſt. Nam ſi erit palam falſum: negare ſatis eſt: ut pro Cluentio Cicero eum quem dixerat accuſator epoto poculo concidiſſe: negat eodem die mortuum. Palam etiã cõtraria & ſuperuacua & ſtulta reprehẽdere nullius artis ẽ. Ideoq̃ nec rationes eorum nec exempla tradere neceſſe ẽ. Id quoq̃ (obſcurum uocant) quod ſecreto & ſine teſte aut argumento dicitur factum: ſatis natura ſua infirmum eſt. ſufficit enim quod aduerſarius non probat. Item ſi ad cauſam nõ pertinet. Eſt tamen interim oratoris efficere: ut quid aut contrarium eſſe: aut a cauſa diuerſum: aut incredibile: aut ſuperuacuum: aut noſtræ potius cauſæ uideatur eſſe coniũctum. Obiicitur Oppio q̃ de militum cibariis detraxerit aſperum crimen: ſed id contrarium oſtendit Cicero: quia iidem accuſatores obiecerunt Oppio: q̃ is uoluerit largiendo corumpere exercitum. Teſtes in Cornelium accuſator lecti a tribuno codicis pollicetur. Facit hoc Cicero ſuperuacuum: quia ipſe fateatur. Petit accuſationem in Verrẽ Q. uĩtus Cæcilius: q̃ fuerat quæſtor eius. ipſum Cicero ut pro ſe uideretur efficit. Cætera quæ proponuntur cõmunis locos habent. Aut enim coniectura excutiuntur: an uera ſint. aut finitiõe: an propria. aut qualitate: an inhoneſta. iniqua. ĩproba. ĩhumana. crudelia: & cætera: quæ ei generi accidũt. eaq̃ non modo in ꝓpoſitionibus aut rationibus: ſed in toto genere actionis ĩtuenda: an ſit crudelis ut Labieni ĩ Rabirium lege perduellionis. Inhumana: ut Tuberonis Ligarium exulem accuſantis: atq̃ id agentis: ne ei Cæſar ignoſcat. Superba: ut in Oppium epiſtola cottæ reum factum. Proinde præcipites. inſidioſæ. impotẽtes deprehenduntur. Ex q̃bus tamẽ fortiſſime ĩuaſeris quod eſt aut oĩbus periculoſum: ut dicet Cicero pro Rullio. Q. uis ergo ſtatuit unq̃: aut cui concedi ſine ſummo omnium periculo põt: ut eum iure potuerit occidere: a quo metuiſſe ſe dicat: ne ipſe poſterius occideretur? aut ipſis iudicibus: ut pro Oppio monet pluribus: ne illud actionis genus ĩ equeſtrem ordinem admittant. Nonnunq̃ tamen quædam bene contẽnuntur: uel tanq̃ leuia: uel tanq̃ ad cauſam nihil pertinentia.

Iõq̃ nec rões eoꝝ exẽpla tradere neceſſe ẽ. nec ꝑticula a librariiſ omiſſa eſt reponẽda: ut legať nec exẽpla. Itẽ ſi ad cãm nõ ꝑtinet. Sic q̃dẽ recte legi uř. Sed loco illius ꝑticulæ ſi forſitã qđ rectius legereť. Perſpicuus certe magis foret ſẽſus. Quod. n. ad cãm nõ ꝑtinet ſatis ſua natura ĩfirmũ eſt. Teſtes in Corneliũ accuſator lecti a tribuno codicis polliceť. Cornelius hic maieſtatis fuit accuſatus: quod cum tribunus plebis eſſet: ipſe ꝓ roſtris codicẽ legiſſet: nõ ut moris erat ſcribæ legendũ tradidiſſet. Dixerũt aũt ĩ eũ ut ĩq̃t Pædianus: ĩfeſti teſtimõia pricipes ciuitatis: qui plurimũ in ſenatu poterãt. Q. Hortẽſius. Q. Catulus. Q. Metellus Pius. M. Lucullus. L. lepidus. Dixerũt aũt hoc uidiſſe cũ Cornelius codicem pro roſtris ipſe recitaret: quod ante Cornelium nemo feciſſe exiſtimareť. Ipſum Cicero ut pro ſe uidereť efficit. Vt ſit præteriti tẽporis ĩ uocali ĩ e cõuerſa effecit legẽdũ eſſe uideť. Cicero aũt prima ĩ uerrẽ actiõe hoc facit. Quapropter inquit ſi tibi iudiciũ poſtulas dari quod tecũ una fecerit concedo: ſi id lege permittitur. Sin aũt de accuſatione dicimus: cõcedas oportet iis: qui nullo ſuo peccato ĩpediũtur: quo minus alterius peccata demõſtrare poſſint. Ac uide quãtum interfuturũ ſit ĩter meã atq̃ tuã accuſationẽ. Ego. n. quæ tu ſine uerre cõmiſiſti: uerri crimini daturus ſũ: quod te non ꝓhibuerit: cum ſummam ipſe haberet poteſtatẽ. Tu cõtra ne quæ ille quidẽ fecit: obiicies: ne qua ex parte coniũctus cũ eo reperiare. An finitione. an propria. Aut finitõe legẽdũ eſſe patet. An ſit crudelis ut labienis in Rabiriũ. s littera expũcta labieni legať. T. nãq̃ Labieni accuſatio crudelis a. M. Tullio demõſtrať pro. c. Rabirio perduellionis reo. Inhumana ut Tuberonis. hoc Cicero apte oſtendit pro Q. Ligario cũ ĩquit. Si. n. in exilio eſt: ſicuti eſt: q̃d amplius poſtulatis? an ne ignoſcatur? hoc uero multo acerbius multoque durius. Quod nos domi petimus precibus & lachrymis ꝓſtrati ad pedes nõ tã noſtræ cauſæ fidẽtes q̃ huius humanitati: id ne ĩpetremus oppugnabis & ĩ nřm fletũ irrũpes? & nos iacẽtes ad pedes ſupplicũ uoce ꝓhibebis? Si cũ hoc domi faceremus: qđ & fecimus & ut ſpero nõ fruſtra fecimus: tu repẽte irruiſſes & clamare cœpiſſes. C. Cæſar caue credas. caue ignoſcas. caue ne fratꝝ ꝓ fris ſalute obſecrãtiũ miſereare. nõne oẽm hũanitatẽ exuiſſes? Vt dicet Cicero ꝓ Rullio. Dicit ac Tullio recte ĩ aliis legiť exẽplaribꝫ. Hæc ãt Ciceronis orõ nõ extat: ſicut nec ꝓ oppio q̃dẽ. Vt cũ iure potue

Multis hoc locis facit Cicero. Sed hæc simulatio iterim hucusq; procedit: ut quæ dicendo refutare non possumus: quasi fastidiēdo calcemus. Quoniam uero maxima pars eorum similibus constat: rimandū erit diligentissime: quid sit ī quoq; quod assumitur dissimile: in iure facile deprehēditur. Est enim scriptum de rebus utiq; diuersis: tantoq; magis ipsa rerum differētia pōt esse manifesta. Illas uero similitudies quæ ducuntur ex mutis animalibus aut inanimis: facile est eludere. Exempla rerum uarie tractāda sunt si nocebūt: quæ si uera erūt fabulosa dicere licebit: sin dubia maxime quidem dissimilia. Neq; enim fieri pōt ut paria sint omnia: ut si Nasica post occisum Gracchum defendatur exemplo Halæ: a quo Melius est interfectus. Melium regni affectatorem fuisse. A Graccho leges modo latas esse populares. Halam magistrū equitum fuisse. Nasicam priuatum esse dicatur. Si defecerit omnia: tum uidendum erit: an optinere possit: ne illud quidē recte factum. Quod de exemplis idē etiam de iudicatis obseruandum. Quod aūt posui referre: quo quicq; accusator mō dixerit: huc ptinet: ut si est minus efficaciter locutus: ipsa eius uerba ponant. si acri & uehemēti usus fuerit oratōe: eādē rē nostris uerbis mitioribus ꝓferamus: ut Cicero de Cornelio. Codicē attigit: & ꝓtinus cū quadā defensiōe: ut si ꝓ luxurioso dicēdum sit. Obiecta ē paulo liberalior uita. sic & ꝓ sordido parcū. & ꝓ maledico liberū dicere licebit. Vtiq; nūꝗ cōmittēdum ē: ut aduersarioꝝ dicta cū sua cōfirmatiōe referamus: aut etiā ioci alicuius executiōe adiuues: nisi cū eludēda. Apud exercitū mihi fueris inquit. tot annis forū nō attigeris. abfueris tā diu: & cū tam longo interuallo ueneris: cū iis ꝗ in foro habitarūt: de dignitate cōtēdas. Præterea de contradictionibus interī totū crimē exponitur: ut Cicero ꝓ Scauro cōtra Boscarē facit: uelut orationem diuersæ partis imitatus aut pluribus propositiōibus iūctis: ut pro Vareno cum iter per agros & loca sola faceret cum Populeno ī familiā ancharianam incidisse dixerūt. deinde populenum occisum esse. illico Varenū uinctum obseruasse: dū hic ostenderet quid de eo fieri uellet. Quod ē utiq;: si erit īcredibilis rei ordo: & ipsa expositione fidē perditurus. Interim per partes dissoluitur: quod contextu nocet: & plerūq; id est tutius. Quædā cōtradictiones natura sūt singulæ. Id exemplis nō eget. Cōmunia bene apprehēduntur nō tantū: quia utriusq; sint partis: sed ꝗa plus ꝓsūt respōdenti. Neq; enim pigebit: quia sæpe monui: referre. cōmune: qui prior dicit cōtrariū: quo aduersarius bene uti pōt. At eni no uerisimile est tantū scelus. M. Cottam eē cōmentū? Quid? hoc uerisimile ē tātū scelus Oppium esse

rit occidere. Quāuis oro unde hæc sūt descripta nō extet: ex sensu tamē ipo apte colligitur clra i e uocalē cōuersa eū eē legēdū. Quid sit ī quoq; qd assumitur dissimile. hic est distiguēdū: ꝗuis exēplaria refragentur. Id aūt ꝓnomē ita uidetur ascribēdū: ut sequētis sēsus sit initiū: hoc mō. Id ī iure facile dephēditur. Exēpla reꝝ uarie tractāda sūt si nocebūt: quæ si uera erūt fabulosa dicere licebit. sin dubia maxiē qdē dissimilia. Deprauatus ē hic locus: ut mihi qdē uidetur uerboꝝ trāspositōe solū. Nā utraq; hæc uera & dubia alterius locū occuparūt. Hoc aūt ordine emēdate legetur. Quæ si dubia erunt fabulosa dicere licebit. Sin uera maxime qdē dissimilia. nec ignoro quosdā alioꝝ exēplariū correctores uera ī uetera cōmutasse. Quod an sensui cōgruat uiderit ipi. Mihi certe sic legēdū ut dixi: uidetur. nisi forte īdubitata ꝓ illo noīatiuo dubia legatur. tūc. n. uetera recte legeretur. Si. n. uetera eēnt: potius fabulosa ꝓpter uetustatē: ꝗ dissimilia dicerentur. Vera autē si sint nō alr ꝗ si dissimilia dicantur possunt refutari. Aut ēt ioci alicuius executōe adiuues. Pro executōe qdā legūt excussione: qd an recte legatur uiderit ipi. Mihi qdē executōe recte legi ur. ioci uero corrupte. Neq;. n. sēsui cōgruit. Loci aūt fortassis emēdate legeretur. id qd exēplo qd subiicitur: apte demōstratur. Locū. n. a Seruio Sulpitio tractatū ita exequitur Cicero ꝓ Muræna ambitus reo ut ipm eludat. Præterea de cōtradictōibus īterī totū crimē exponitur. Inuitus quidē facio: ut aliqd uerboꝝ aut adiiciā cōtextui aut detrahā. Sed cū liberū cuiq; suū relinquatur iudiciū: nō ab re fuerit: qd de hoc quoq; loco sētiā explicare. Quid. n. sibi uelit illa ꝑpōde mihi nō liqt. Otiosa certe ē ac sēsū ita ꝑturbat. ut nisi eradatur uerus ac īteger hēri non possit: q ꝑferti cū exēplis: quæ īferuntur cōueniat. Neq; īficior ī ꝑpōnē loco illius de cōmode ascribi posse. Nā ī cōtradictiōibus īterī totū crimen exponitur: id qd ꝓbāt exēpla quæ subiiciuntur de Ciceronis orōnibus: quæ nō extāt de scripta. Interī ꝑ ptes dissoluitur. Quod ē utiq; si ē īcredibilis rei ordo & ipa expōne fidē ꝑditurus. Nisi aut utile aut faciēdū. aut qd tale ascribatur: sensus ītegritas nō habetur. Quare sic puto legēdū. Quod ē utiq; faciēdū.

Cōe ꝗ prior dicit cōtrariū quo aduersarius bene uti pōt. Facit uerbū librarioꝝ īcuria hic omissū m in aliis

exempla quo

iudicata quo

uerba aduersarij qm refrēda eadē

qm nō eadē

In cōtradictio nibus totum crime exponitur

qm per partes dissoluitur.

Comunia bene quomodo

conatum? Artificis aūt ē inuenire ī actione aduersarii: quæ ī-ter semetipsa pugnēt: aut pugnare uideanť: quæ aliquando ex rebus ipsis manifesta sūt: ut in cā Cæliana. Clodia aurū se Cælio cōmodasse dicit: quod signū magnæ familiaritatis ē: uenenū sibi patū: quod sūmi odii argumētū ē. Tubero Ligariū accusat: ꝙ is ī Africa fuerit: & queriť: ꝙ ab eo ipse ī Africā non sit admissus. Aliquādo uero præbet eius rei occasionē minus cōsiderata ex aduerso dicētis oratio: quod accidit præcipue cupidis sētentiaꝝ: ut ducti occasiōe dicēdi nō respiciant: qđ dixerit: dū locū præsētē: non totā cām ītuenť. Quid tā uideri pōt cōtra Cluētiū q̄ cēsoria nota? Quid tā cōtra eūdē q̄ filiū ab Egnatio corrupti iudicii: ꝙ Cluentius Oppianicum circunuenisset: crimine exhæredatum? At hæc Cicero pugnare īuicē ostēdit. Sed tu acti consideres cēseo diligēter: utrū censoriū iudiciū graue uelis eē: an Egnatii. si Egnatii: leue est: quod cēsores de cæteris subscripserūt. Ipsū enim Egnatium: quem tu grauem eē uis: de senatu eiecerūt. Sin aūt censorum: hunc Egnatiū quem pater censoria subscriptione exhæredauit censores in senatu: cum patrem reiecissent: retinuerunt. Illa magis uitiose dicuntur: q̄ acute reprehenduntur. argumentum dubium pro necessario. controuersū pro cōfesso. commune pluribus pro proprio. uulgare. superuacuum. serius constitutū. cōtra fidē. Nā & illa accidūt parum cautis: ut crimen augeant: quod probandum est. de facto disputēt: cum de auctore quæratur. impossibilia aggrediātur. pro effectis relinquant uix dum incohata. de homine dicere: q̄ de cā malint. hominum uitam rebus assignent: ut siquis decemuiratum accuset. non Appium. manifestis non repugnent. dicant ꝙ aliter accipi possit. summam quæstionis non intueantur. non ad proposita respondeant: ꝙ unum aliquando recipi pōt: cum mala causa adhibitis extrinsecus remediis tuenda est: ut cum peculatus Verres reus fortiter & industrie tuitus contra Piratas siciliam dicitur. Eadem aduersus contradictiones nobis oppositas præcepta sint. Hoc tamen amplius: ꝙ circa eas multi duobus uitiis diuersis laborant. Nam quidam etiam ī foro tanq̄ molestam rem & odiosam prætereūt: Etenim plerūq; quæ cōposita domo attulerūt: cōtēti sine aduersario dicūt. & si licet multo magis in scholis: ī qbus nō solū contradictiōes omittunť: uerū ēt ipsæ materiæ: sic plerūq; finguntť: ut nihil dici ꝑ altera pte possit. Alii diligentia lapsi uerbis etiā uel sētentiolis oibus respōdēdū putāt: quod est & īfinitū: & superiora. non eni cā reprehendiť: sed actor: quem ego sēper uideri mallem sic disertum: ut si dixerit: quod rei ꝑ fuerit: ingenii credať laus esse non causæ. Si quando forte nō lædat: causæ non īgenii culpa. Itaq; illæ reprehensiōes: aut obscur itatis: qualis in Rullū fuit. īfantiæ ī dicēdo q̄lis ī Pisonē.

exemplaribus recte est ascriptum Sic enim legiť Cōmune qui prior dicit contrarium facit quo aduersarius bene uti potest. Quod accidit præcipue cupiditas sententiaꝝ. Cupidis legendum est. Quod Cluētius Opianicū circūuenisset. Quo litrera .d. erasa legatur ita sensu exigente. Quem pater censoria supprædscriptione exhæredauit. Et sub scriptione & eiicerent in oratione Ciceronis pro Cluentio: unde hæc sunt descripta: emendate legitur.

Illa magis uitiose dicuntur quod acute reprehendūtur. Quam loco quod relatiui sensus exposcit. Cōmune pro pluribus: pro proprio. uulgare. Corrupte sic & legitur & distinguitur. Hoc autem modo castigate: ut pro præpositio expungatur ut legatur Commune pluribus pro proprio. hic autem est distinguendum. Seruis constitutum Pro seruis legendum esse Serius certum est. Manifestis non repugnant. dicent quod aliter accipi possit. Non particula ne sensum in contrarium peruertat: expungenda. ac repugnent & dicant legendum esse mihi uidetur. hoc modo. Manifestis repugnent. dicant quod aliter accipi possit. Non ad præposita respondent. Proposita & respondeāt sine controuersiia est legendum.

Et industrie tuitus cōtra Piratas Siciliam diciť. Tutatus recte in aliis exemplaribus legitur. Nam quidam etiam foro tanq̄ molestā rem & odiosam pretereūt. In præpositio mihi ascribenda uideť: ut in foro legatur. Etenim plerunq; quæ composita domo attulerunt contēti sine aduersario dicunt. Enim particula sensum perturbans expungatur ac loco eius iis ablatiuus reponatur ut legatur & iis plerunque.

Quod ē īfinitū & superiora. Hic quidem corrupte. In aliis uero exēplaribus castigate legitur superuacuum non autē superiora. Qualis in Rullum. Cicero in Rullum sic scribit. Concionem in primis ad uocari iubet. Summa cum expectatione concurritur. explicat orationem sane lōgam & uerbis ualde bonis. unum erat: quod mihi uitiosū uidebatur quod tanta ex frequentia inueniri nemo potuit: qui intelligere posset quid diceret. Hoc ille utrum insidiarum causa fecerit: an hoc genere eloq̄ntie delecteť nescio.

Vitia multorum

nō omnibꝰ rebus esse occurrēdū

Qualis in Pisonem. Ciceronis in Pisonem uerba sunt hæc. Pauci ista tua luculēta uitia nouimus. pauci tar ditaté ingenii. stuporé debilitatéq; linguæ nunq̄ erat audita uox in foro. nunq̄ periculū factū consilii. nullū nō modo illustre: sed ne notū quidē factū aut militiæ aut domi. Qualis in Antoniū. Secūda in Antoniū actio/ ne hæc legunť. Iam iuideo magistro tuo: qui te tanta mercede: quantā iam ꝓferā: nihil sapere docuit. Quid est minus nō dico oratoris sed hoīs: q̄ obiicere aduersario: quod ille si uerbo negarit: lōgius ꝓgredi non possit q̄ obiecerit? & quæ sequunť. Vt aduersus Quītiū Cicero. Quintius iste tribunus plebis fuit: qui turbulētis cōcionibus Cluētiū uexauerat. In eū ꝓ Cluētio hæc quoq; Cicero di/ xit. Atq; idē quāto in odii postea su is illis ipsis fuit: per quos ī altioré lo cū ascēdcrat: neq; iniuria. Facite .n. ut nō solū mores eius & arrogātiā: sed ét uultū atq; amictū atq; illā us/ q; ad talos demissā purpurā recor/ demini. & quæ sequunť. Nō unq̄ eleuādæ iuidiæ grā. Nunq̄ legendū est: ne sensus in cōtrariū ꝑuertať: ac Fabius a se ipso dissentire uideatur hoc mō Nō nunq̄ eleuandæ iuidiæ grā. Illa uero aduersus oēs & rece pta & nō humana cōquestio. In par ticula ascribēda uideť: ut legať non īhumana. Talis. n. cōquestio huma na est. Si callide q̄d acuisse breuis/ se. Quāuis nulla uiderim exēplaria quæ mihi suffragentur: Tacuisse ta mē ita mihi legēdū eé uř ut breuias se. Sicut Appius aduersus Cluen tiū. Cluētii accusator nō Appius sed Actius a Cicerone uocať. Sic. n. inqt Nunc quoniam ad oīa: quæ abs te dicta sūt. T. Acti de Oppianici dāna tiōe respōdi: cōfiteare necesse est te opinioné multū fefellisse: q̄d existi/ maris me cām. A. Cluētii nōn facto eius sed lege defensuꝝ. Nā hoc sæpe dixisti: tibi sic renūciari me hře ī aio cām hāc præsidio legis defēdere. Ita ne é? Ab amicis uidelicet ī prudētes ꝓdimur: & est nescio q̄s de iis quos amicos nobis arbitramur: q̄ nr̄a cō silia ad aduersarios deferat. Quisnā hoc tibi renunciauit? q̄s tā īprobus fuit. Cui ego aūt narraui? Nemo: ut opinor in culpa est. Sed nimiꝝ tibi istud lex ipā renūciauit. Sed nū tibi ita defēdisse uideor: ut tota ī cā mē/ tioné nullā fecerim legis? & quæ se/ quunť. ex q̄bꝫ apte colligiť quo mō ꝑmutatio defēsiōis sæpe rephēdať. Sed aptius adhuc ex iis quæ Aeschi nes ī Demosthené a iudicibus petit Sic. n. inqt ut Leonardi Aretini po/ tius: q̄ eā orōné nuꝑ interꝑtatus est uerbis utar: q̄ græcis: quæ q̄a a libra riis nō ꝑcipiunť: facile corrūpunť. Quod si uobis audire placet Demo sthené: iubete ipm̄ eūdé ordiné ī ex cusādo seruare quē ego ī accusādo. Nō. n. uitā Demosthenis prius discussi: neq; publica eius crimina: q̄q̄ uberē ad dicēdū hře m materiā: enodaui. Sed primo leges ostēdi uetātes eū coronari: q̄bus reddēdis rōnibus publice administratoꝝ obnoxius eét. Deīde Ctesiphōtē decreuisse coronā Demostheni de hoc ipo obnoxio redargui

inscitiæ rerum uerborumq; & īsulsitatis etiā: qualis in Antonium accommodantur ut iusti s odiis: suntq; utiles ad conciliandum iis quos inuisos facere uolueris odium. Alia responsdendi patronis ratio: & aliquando tamen eorū nō ratio mō: sed uita etiam. uultus deniq;. incessus. habitus recte incusari solet. Vt aduersus Quintium Cicero: non hæc solū sed ipsā etiam prætextam demissam ad talos insectatus est. Presserat enim turbulentis concionibus Cluentium Quintius. Non nunq̄ eleuādæ inuidiæ gratia. quæ asperius dicta sunt: eludūtur: ut a Cicerone Triarius. Nam cum Scauri columnas per urbem plaustris uectas esse dixit. Ego porro inquit: quia albanas habeo columnas: clitellis eas apportaui. Et magis hoc in accusatores concessum est: quibus conuitiari aliquādo patrocinii fides cogit. Illa uero aduersus omnes: & recepta & nō hūana cōquæstio: si callide q̄d acuisse. breuiasse. obscurasse distulisse. dicunť. Defensiōis quoq; permutatio reprehendiť sæpe: sicut Appius aduersus Cluentium: Aeschines aduersus Ctesiphontem: Cum ille Ciceronem lege usurum modo. hic minime de lege dicturum Demosthenem queritur. Declamatores uero in primis sunt admonendi: neu cōtradictiones eas ponant: quibus facillime responderi possit: neu sibi stultum aduersarium fingant. Facimus auté q; maxime uberes loci popularesq; sententiæ nascuntur: materiam dicendi nobis quo uolumus ducentibus: ut non sit ille inutilis uersus Non male respōdit. male enim prior ille rogarat. Fallet hæc nos in foro consuetudo: ubi aduersario non ipsi nobis responsdebimus. Aiunt Actium interrogatum: cur causas non ageret: cum apud eum in tragœdiis tanta uis esset: optime hanc reddidisse rationem: q; illic ea dicerentur: quæ ipse uellet. in foro essēt dicturi aduersarii: quæ minime uellet. Ridiculum est ergo in exercitationibus: quæ foro præparantur: prius cogitare quid responderi: q̄ quicquid ex diuerso dici possit. Et bonus præceptor non minus discipulum laudare debet: siqd pro diuersa: q̄ si quid pro sua parte acriter excogitarit. Rursus aliquid in scholis permittendum semper. ī foro raro. Nā loco a petitore primo cōtradictione uti qui possumus: ubi uera res agitur: Cum aduersarius adhuc nihil dixerit? Incidunt tamen pleriq; in hoc uitium uel consuetudine declamatoria:

nec ascripsisse cum rationem reddiderit. Sed uos ac leges omnino paruipendisse. Futuras etiam cauillationes aduersus ista dicẽdas refutaui: quarum ut memineritis oro. Secũdo uobis narraui leges de præconiis faciẽdis: quibus apte cauet: ne is qui a populo coronat: extra cõcionẽ pnũciet. Ctesiphon aũt nõ legẽ solũ transgressus: sed tẽpus & locũ præconii faciẽdi: nõ in cõcione: sed in Theatro: neq; dũ cõcio haberet: sed dũ tragœdiæ agerent pnũciari coronãdũ decreuit. Post hæc pauca de priuatis criminibus. multa de publicis locutus sum. Eodẽ igitur ordĩe respõdere Demosthenẽ iubeatis. Ad legẽ quæ de obnoxiis est primũ. de præconiis secũdũ. tertiũ & maximum quo dono sit dignus.

uel etiam cupiditate dicendi: dantq; de se respondentibus uenustissimos lusus: cum modo se uero nihil dixisse: nec tã stulte dicturos. mõ bene admonitos ab aduersario: & agere gratias: q; adiuti sint iocantur. Frequentissime uero id quod firmissimum est: nũq̃ his respõsurum aduersarium fuisse: quæ proposita nõ essent: nisi sciret: illa uera esse: & ad fatendum conscientia esset impulsus: ut pro Cluẽtio Cicero. Nam hoc persæpe dixi tibi: sic renunciari: me habere in animo causam hanc præsidio legis defendere: ita ne est: ab amicis imprudẽtes uidelicet pdimur: & ẽ nescio quis de iis: quos amicos eẽ arbitramur nobis: qui nostra consilia ad aduersarium deferat. Quisnam tibi hoc renũciauit: quis tam improbus fuit: cui autem ego narraui: nemo: ut opinor: in culpa est. nimirũ tibi istud lex ipsa renunciauit. At quidam contradictione nõ contenti totos etiam locos explicãt. Scire se hoc dicturos aduersarios: & ita persecuturos: quod factum uenuste temporibus nostris elusit Vibius Crispus uir ĩgenii iucundi & elegãtis. Ego uero inquit ista non dico. Quid enim attinet illa bis dici. Nonnunq̃ tamen aliquid simile contradictioni poni potest: siquid ab aduersario testationibus comprehensum. ĩ aduocationibus iactatum. Respondebimus enim rei ab illis dictæ. nõ a nobis excogitatæ. aut si id genus erit causæ: ut proponere possimus certa: extra quæ nihil dici possit: ut cum res furtiua in domo deprehensa sit: dicat necessarie est reus: aut se ignorante illatam: aut depositam apud se: aut donatam sibi: quibus omnibus etiam si proposita non sint: respõderi potest. At in scholis recte: & plenaribus contradictionibus occurremus: ut ĩ utrũq; locum idest primum & secundũ simul exerceamur: quod nisi fecerimus: nũq̃ utemur cotradictiõe. Non enim erit cui respondeamus. Est & illud uitium nimiũ soliciti: & circa omnia momenta luctantis. Suspectam enim facit iudici causam: & frequenter quæ statim dicta omnẽ dubitationem substulissent: dilata ipsis præparationibus fidem perdunt. quia patronus & aliis crediderit opus fuisse. Fiduciam igitur orator præ se ferat: semperq; ita dicat: tanq̃ de causa optime sentiat. Quod sicut in Cicerone omnia præcipuũ est. Nam illa sũma cura securitatis est similis: tantaq; ĩ oratione auctoritas: ut probatiõis locũ obtineat dubitare nobis nõ

Quod si a uobis petat: ut alio dicẽdi ordine uti sibi pmittatis: ac in fine orõnis suæ responsurum se legibus pmittat: ne cõcedatis: neq; ignoretis hãc eẽ artẽ quãdã ad iudiciũ euertẽdũ. Nõ. n. q̃ tũc respondere uelit: sed q̃ nõ habet q̃d respõdeat aliarum rerum iniectiõe uos in obliuionẽ rerum ac criminis abducere conat: & quæ sequũtur. Nã hoc psæpe dixi tibi sic renũciari. Dixisti legẽdũ eẽ nõ solũ ex sẽsu: sed ex orõne quoq; Cluẽtiana facile pcipi põt. Quod factũ uenuste tpibus nr̃is elusit Vibius Crispus uir ĩgenii iucũdi & elegãtis. Huius Crispi dictũ uenustũ refert Suetonius ĩ uita Domitiani his uerbis. Inter initia pricipatus quotidie secretũ sibi horarum sumere solebat: nec quicq̃ aliud q̃ muscas captare: ac stilo pacuto cõfigere: ut Cuidã ĩterrogãti. Est ne q̃s ĩtus cũ Cæsare: nõ absurde responsũ sit a uibio Crispo Ne musca q̃dẽ. Dicat necessarie ẽ reus. Necesse in aliis exẽplaribus relegit. At ĩ scholis recte & plenaribꝰ cõtradictõibus occurremus Deprauatũ hũc sensũ q̃dã sicemendãt: ut p plenaribus legãt ĩterpellationibus & copula iterum adiecta. Ac isti quidẽ latinã elegantẽq; dictionẽ pro inepta inusitataq; reposuerunt uerum sensui minime cõuenientẽ Quo nanq; pacto inter declamãdũ ĩterpellationibus quis utatur: cum fere sine aduersario dicatur: & ĩterpellare sit loquentem sermone ĩpedire ac ut uulgo loquimur interrũpere: quod quidem & turpe & a bono uiro hoc est ab oratore alienum esse iudicatur. Quonam igitur modo legendum esse dicemus: An ut minimum a similitudiue uerbi ferein uetustis exemplaribus descripti recedamus: plenius forsitan a Fabio fuit scriptum: Nam in foro parcius utendum esse contradictione. In scholis uero plenius & copiosius contradictionibus ipsis occurrendum esse Fabius præcipit ut pariter & contradictiones excogitare & eas soluere assuescamus. hoc enim est in primum ac secundum locum exerceri. Quod sicut in Cicerone omnia præcipuũ est. Verborum ordinem hic esse perturbatum facile aurium sensu diiudicat. In ordinem autem sic rediguntur. Quod sicut oĩa

in Cicerone præcipuum est
Vt gladiatorum manus quæ secundæ uocãtur fiunt & tertiæ: si prima ad uocandum aduersam ictum prolata erit. Euocandum forsitan est legendum. Tametsi hæc gladiatorum consuetudo mihi est ignota. Sed illam etiam quam supra ostédi simplicem ex affectibus atq; ex affirmatione sola ꝓbationem recipit refutatio. Pro affirmatione legendum esse asseueratione: id quod paulo ante pluribus ostendi: hic quoque ex iis quæ a Fabio subiiciuntur: manifeste colligitur. Inquit enim Quin nescio an etiã frequétior ubi quid negat. Quãlibet enim sint ad dicédum accommodata. Docendum ut legatur sensus exposcit. hoc est probandum. Et ii proprii quibus factum quoque Laudamus. Quodque d. ascripta legendum est.
Itaque minor inter duos diuersarum sectarum uelut duces. Miror emendate in aliis exemplaribus legitur.
Nanque omnes fere qui legem dicendi. Imperite hic sensus illius ĩdicis interpositione Quibus constet epicherema: fuit separatus. Cũ enim exponat Fabius: quo modo artes a securis ociosisq; compositæ ipsa pugnæ necessitate turbentur: quis non uideat etiam si in capita diuidédũ foret hoc opus: rationem a propositione nõ esse distrahendam? Capitis autem initium ille sensus foret. Igitur enthymema. De argumentatione uero hoc est argumenti explicatione atq; elocutione: quæ a græcis tum epicherema. tum enthymema. tum sillogismus appellatur: hoc in capite plene tractatur. Expugnãtibus. nota hypodiastoles distinguatur: ne unum uerbum esse putetur: sed ex repugnantibus intelligat.

audentibus. Porro q̃ scierit: quid pars aduersa. quid nostra habeat ualentissimũ: facile iudicabit: q̃bus maxime rebus uel occurrendũ sit: uel instandũ. Ordo quidé in p̃te nulla minus affert laboris. Nã si agimus: nostra confirmanda sunt primum. tum quæ nostris opponuntur refutanda. si respondemus: prius ĩcipiendum est a refutatione. Nascuntur aũt ex iis quæ cõtradictioni opposuimus: aliæ cõtradictiones: Eũtq; interim longius: ut gladiatorũ manus: quæ secũdæ uocantur: fiũt & tertiæ: si prima ad uocandum aduersarii ictũ prolata erit. Et quartæ si geminata captatio é: ut bis etiã cauere. bis repetere oportuerit. Quæ ratio & ultra ducit. Sed illa etiã quã supra ostédi simplicé ex affectibus: atq; ex affirmatiõe sola ꝓbationé recipit refutatio: q̃lis é illa Scauri: de q̃ dixi supra. Quin nescio an etiã frequẽtior ubi quid negat̃. Videndũ præcipue utriq; p̃ti: ubi sit rei sũma. Nã ferre accidit: ut in causis multa dicantur. de paucis iudicetur. In his probandi refutandiq; ratio est: sed adiuuanda uiribus dicentis & adornanda. Quanlibet enim sint ad dicendum quod uolumus accommodata: tamen erunt infirma: nisi maiore quodã oratoris spiritu implent̃. Quare & illi cõmunes loci de testibus. de tabulis. de argumentis: aliisq; similibus magnam uim animis iudicum afferunt. Et ii proprii: q̃bus factũ quodq; laudamus: aut cõtra iustum uel ĩiustum docemus. maius aut minus. asperius aut mitius. Ex his aũt alii ad probationé singulorũ argumentorũ faciũt. alii ad plurium. alii ad totius causæ inclinationem. Ex q̃bus sũt quæ præparent animum iudicis. sũt quæ confirment. Sed præparatio quoq; aut cõfirmatio aliquãdo totius causæ é. aliquãdo partium. Et proinde: ut cuiq; conueniũt subiicieda. Ideoq; miror ĩter duos diuersarũ sectarũ uelut duces nõ mediocri cõtẽtiõe quæsitũ. singulis ne quæstiõibus subiicẽdi eẽnt loci: ut Theodoro placet: an prius docendus iudex q̃ mouendus: ut præcipit Apollodorus. tãq̃ pierit hæc ratio media: & nihil cũ ipsius causæ utilitate sit deliberandũ. Hæc præcipiũt: qui ipsi nõ dicũt in foro: Vt artes a securis ociosisque compositæ ipsa pugnæ necessitate turbentur. Nãq; omnes fere qui legé dicendi quasi quædã mysteria tradiderunt: certis non inueniẽdorum modo argumentorum locis: sed cõdendorũ quoq; nos præceptis alligauerunt: de quibus breuissime prælocutus: quid ipse sentiam: idest quid præclarissimos oratores fecisse uideam: non tacebo.

Quibus constet epicherema: & quo modo refellatur.

Igitur enthymema: & argumẽtum ipsũ idest rem: quæ probationi alterius adhibetur: appellant: & argumẽti elocutioné. Eam uero: ut dixi: duplicem. ex consequentibus quod habet ꝓpositionem coniunctamq; ei protinus probationem: quale pro Ligario. Causa tamen dubia: quod erat aliquid in utraq; parte: quod probari posset. nunc melior ea iudicanda est: quam dii adiuuerũt. Habet enim rationé & ꝓpositionem. non habet conclusionem. Ita est ille imperfectus syllogismus. Expugnantibus uero quod etiam

ſolū enthymema q̄dā uocant: fortior multo probatio eſt. Tale eſt Ciceronis ꝓ Milone. Eius mortis ſedetis ultores: cuius uitam ſi putetis p uos reſtitui poſſe nolitis. Quod quidem etiam aliquando multiplicari ſolet: ut eſt ab eodem & pro eodem reo factū. Quē igit̄ cū aliq̄ grā noluit: hūc uoluit cū aliquorū querela: quem iure: quem tempore nō eſt auſus: Hunc iniuria. iniquo loco. alieno tēpore. cum periculo capitis non dubitauit occidere. Optimū aūt uidetur enthymematis genus cū propoſito diſſimili uel cōtrario ratio ſubiūgitur: quale ē Demoſthenis. Non enim ſiqd unq̄ cōtra leges factū eſt: idq; tu es imitatus: iccirco te conuenit pœna liberari: quin e contrario dānari multo magis. Nam ut ſiquis eorum dānatus eſſet: tu hoc non ſcripſiſſes: ita damnatus ſi tu fueris: non ſcribet alius. Epicherematos: & quattuor & qnq; & ſex etiam factæ ſūt partes a quibuſdam: Cicero maxie quinq; defendit: ut ſit ꝓpoſitio. deinde ratio eius. tū aſſumptio: & eius ꝓbatio. qnta cōplexio. quia interim & propoſitio nō egeat rōnis: & aſſūptio ꝓbationis. nōnunq̄ etiam cū plane opus nō ſit: q̄dripartitam: & bipartitam quoq; fieri poſſe ratiocinationē. Mihi & plurimis nihilominus auctoribus tres ſūmū uidentur. Nam ita ſe habet iſta natura: ut ſit de quo quæratur: & p quod probet̄. tertium adiici pōt: uelut conſenſū duorum antecedentium. Ita erit prima intentio. ſecūda aſſumptio: tertia cōnexio. Nā cōfirmatio primæ: ac ſecūdæ partis exornatio eiſdē cædere poſſēt: quibus ſubiiciūtur. Sumamus ex Cicerone qnq; partiū exemplū. Melius gubernātur ea quæ conſilio regunt̄: q̄ quæ ſine conſilio adminiſtrantur. Hanc primā partē numerāt. Eam deinceps rationibus uariis & q̄copioſiſſimis uerbis approbari putant oportere. Hoc ego totū ī ſua rōne unum puto. alioqui ſi ratio ps ē. ē autē uaria ratio: plures partes eſſe dicantur. Aſſumptionem deinde ponit. Nihil aūt omnium rerū melius q̄ oīs mūdus adminiſtratur. Huius aſſumptiōis quarto ī loco iam porro inducūt approbationē: de quo idē quod ſupra dico. Quinto īducūt loco complexionem: quæ aut infert ſolū: quod ex oībus partibus cogit̄ hoc modo. Cōſilio igit̄ mundus adminiſtrat̄: aut unū ī locū cū cōduxerit breuiter expoſitionē & aſſūptionē: adiūgit qd ex his cōficiat̄ ad hūc modū. Quod ſi melius gerūt̄ quæ cōſilio q̄ quæ ſine cōſilio admīſtrāt̄. Nihil āt oīum melius rerū q̄ oīs mūdus admīſtrat̄. cōſilio igit̄ mūdus adminiſtratur. cui pti cōſentio. In tribus aūt: q̄s fecimus: ptibus non eſt forma ſemp eadē. ſed una in qua idem concludit̄: quod intenditur. Anima īmortalis eſt. Nam quicquid ex ſe ipſo mouetur: īmortale eſt. Anima autem ex ſe ipſa mouetur. Immortalis igitur eſt anima. Hoc fit non ſolum in ſingulis argumentis: ſed ī totis cauſis quæ ſūt ſimplices: & in quæſtionibus. Nam & hæ primam habent expoſitiōem. Sacrilegium commiſiſti. Nō quiſquis hominem occidit cædis reus tenetur. deinde ratiōem:

Quem iure: quem tempore. Duo hic cōmata deeſſe aperte ex Miloniana percipitur: ubi ſic legitur. Quem iure. quem loco. quem tempore. quem impune non eſt auſus. Quod e contrario damnari multo magis. Quin legendum eſſe loco quod ex Demoſthenis oratione contra Ariſtocratem aperte colligitur. Sic enim in ea legitur αλλα τουναντιον πολυ μαλλονα λισκεσθαι. hoc eſt: Sed e contrario multo magis damnari. Quin uero pticula maxime in inuerſionibus uti ſolent oratores. Ex hoc autem Demoſthenis dicto illa iuris ciuilis regula collecta eſt a Paulo Digeſtorū libro primo De legibus. Quod cōtra rationem iuris receptum eſt: non eſt producendum ad conſequentias. Cicero quinque maxime defendit ut ſi ꝓpoſitio. Sit legendum eſt In primo autem rhetorico hæc a Cicerone traduntur. Quia interim & propoſitio nō egeat rationis. Vero particula ſimiliſue mihi ſenſui deeſſe uidetur: ideoque aſcribenda. ut legatur Quia uero interim. Non nū q̄ etiam cum plane opus non ſit Hic locus aperte quidem eſt deprauatus q̄uis ita legatur. Sic autē mihi corrigi poſſe uidetur: ſi duabus illis particulis cum plane eraſis complexione aſcribatur. hoc modo. Non nunq̄ etiā complexione opus non ſit quadripartitam. Nam confirmatio primæ: ac ſecundæ partis exornatio eiſdem cedere poſſent. Poſſunt legitur rectius q̄ poſſent. Cum Fabio autem ſentit & Boethus: qui in ſecundo dialecticorum libro multis colligit argumentis ratiocinationem tripartitam duntaxat eſſe Itaque Ariſtoteli ac Theophraſto & omnibus denique peripateticis placuiſſe demonſtrat. Hoc ego totum in ſua ratione unum puto. Cum præpoſitio loco in præpoſitionis ut reponatur: ſenſus exigit. Anima immortalis eſt. Hæc argumētatio a Platone ſūpta uidet̄: qua animæ īmortalitas ꝓbat̄.

epicherem[at]is partes

Mors nihil ad nos.Epicuri est hoc argumentum. Cæterum hæc propositio aut cõfessa est aut proxima. aut probanda.Bimembris est hæc diuisio.Quare ut proxima legendum est non aut.Ea enim propositio.Oia enim animalia meliora sunt q̃ inanima:confessa est.Quæ uero sequitur.probatione indiget. Vt qui beatã uitam uidere uolet philosophetur oporteat.Hæc propositio indiget emendatione.Si enim uiuere uitam At ticos imitati eleganter dicimus:nõ uideo cur uidere hoc loco legendũ sit:cũ præsertim beata uita sub oculoꝝ sensum non cadat.Viuere itaq; legatur non uidere.& oportet a expuncta. Vt est assumptio interim conces sa.Vt pticula erasa & copula uidet ascribẽda.hoc modo.Est & assumptio.ut intelligatur assumptionem quoq; non solũ probationem:interim concessam esse:interim ꝑbãdã Vel ad tempus certa maneat.Certum pro certa recte in aliis legitur exemplaribus.Hæc autem stoicoꝝ de anima fuit opinio.Vt dicerent eã ad certum tempus circa sepulchrũ cadaueris uagari. Nisi quod illi & plures habent species.Quas species uocat Fabius:ab aliis præcipueq; a dialecticis modi appellantur.uidet autem Fabius de solis demonstratiuis sentire syllogismis.illi nãq; uera semper colligũt ueris.Cæterum & dialectici syllogismi circa credibilia fere uersant.& sophistici ex iis quæ apparẽt credibilia:quis non sint:cõponuntur. Et uera colligunt ueris.Sic quidem Fabius. Aristoteles uero in secundo prioꝝ analyticoꝝ aperte demonstrat syllogismo frequenter ex falsis colligi ueꝝ. Nã si contingeret semper controuersiã confessis probare.Controuersa cõfessis opponunt.Quare controuersa legendum est non controuersiã. Cũ iure bonoꝝ possessio itestati secundũ tabulas testamenti det.Sic qdẽ recte legi putat.Sed nisi corrigat hic sensus:sibi ipsi uidebit eẽ cõtrarius.Quo nãq; pacto bonorum possessio itestati secũdũ tabulas testamenti:quæ nullæ sunt iure dari põt?Intestati.n.dicuntur:qui nullo cõdito testamẽto decedunt.ut igit sibi cõgruat sensus:uel repugnantibus exẽplatibus testati in priuatiua particula erasa legat. Itẽq; aut nõ hæres es.Propter catophonian nõ es hæres legendũ ita ut uerbũ es uocabulo præponat. Ad quod sufficiũt itentio & oratio.Hic sensus ita est deprauatus ut uix mihi percipi possit.non quin uideat ex oratione prima littera expungenda:ut ratio legatur.Sed quia ne sic quidẽ explicat sensus.Prima.n.duo uerba huius sensus otiosa uident.neq; ad aliquid referunt.Quare eoꝝ loco aliquando mihi uidetur reponendum.ut legatur Aliquando sufficiunt intentio & ratio.Huius aũt regulæ exẽplum subiicitur:ex quo aperte percipitur:sic omnino esse legendum ut dixi.Cum.n. breuior ratio iteruenit: cõnexione est supsedẽdũ.Id qđ fit in illa Ciceronis ꝑ Milone argumẽtatõe.Silẽt.n.leges inter arma. Sed &

quid differat epicherema a syllogismo

ubi opus sit epicheremate

Sed hæc est in causis & quæstione longior:q̃ i singulis argumentis:& plerũq; summa complexione uel per enumerationem:uel per breuem conclusionem testantur:quid effecerit. In hoc genere ꝓpositio dubia est.De hac enim quæritur. Altera ẽ cõplexio nõ par ĩtẽtiõi:sed ui habens parẽ.Mors nihil ad nos.Nã quod ẽ dissolutũ sẽsu caret.qđ ãt sẽsu caret:nihil ad nos.In alio genere non eadem propositio est quæ connexio.Omnia animalia meliora sunt q̃ inaĩa.Nihil autem melius est mundo. Mundus igitur animal.Hic põt uideri de re contentio.Potuit enim sic cõstitui ratiocinatio.Animal ẽ mũdus.Omnia enim animalia meliora sunt q̃ inanima.Cæterũ hæc propositio aut cõfessa est aut ꝓxima:aut probanda:ut qui beatam uitam uidere uolet philosophetur oporteat.Nõ enim cõceditur.Cætera sequi nisi cõfirmata prima parte nõ possunt:ut est assumptio interim cõfessa:ut.Omnes autẽ uolunt uitam beatam uidere.interim ꝓdanda ut illa. Quod ẽ dissolutum sensu caret.cum soluta corpore anima:an sit immortalis.uel ad tẽpus certa maneat sit in dubio. Quã assũptionẽ alii.alii rationem uocãt.alii epicherema.Epicherema aũt nullo differt a syllogismis: nisi quod illi & plures habent species:& uera colligunt ueris.Epicherematis frequẽtior circa credibilia est usus.Nam si cõtingeret semp cõtrouersa cõfessis ꝓbare:uix esset in hoc genere usus oratoris.Nam quid ingenio est opus ut dicas bona ad me pertinent?Solus enim sum filius defuncti:uel solus hæres:cum iure bonorum possessio intestati secũdum tabulas testamenti detur.Ad me igitur pertinent.Sed cum ipsa ratio in quæstionem uenit:efficiendum est certum id quod ꝓbaturi sumus:quod incertum est:ut si ipsa forte intentione dicat:aut filius non es. aut non es legitimus.aut nõ es solus.Itemq; aut non es hæres: aut nõ iustum testamentũ ẽ.aut capere nõ potes.aut habes cohæredes.Efficiendum est iustum: propter quod bona adiudicari nobis debeant.Sed tũ ẽ necessaria illa sũma cõnexio: cũ iteruenit oratio largior:ad quod sufficiunt intentio ac oratio: Silent enim leges inter arma: nec se expectari iubent: cum ei qui expectare uelit:ante iniusta pœna luenda sit: q̃ iusta repetenda.Ideoque id enthymema quod est ex cõsequẽtibus rationi simile dixerunt. Sed & singula quæ interim recte

ponuntur:ut ipsum illud. Silent leges inter arma. & a ratione fas est icipere. Deinde concludere ibidem. Quod si.xii. tabulæ nocturnū furē quoquo mō. diurnū autem si se telo defēderet: iterfici ipune uoluerūt: quis est q quoquo mō qs interfectus sit: puniēdū putet? Variāt aūt hic adhuc: & rursus rationem tertio loco ponūt. Cum uideant aliquando gladiū nobis ab ipsis porrigi legibus. Priori aūt partis duxit ordinē. Insidiatori aūt & latroni: quæ pōt inferri iniusta nex? Hæc intentio. Quid comitatus nostri? quid gladii uolunt? Hæc ratio. Quos habere certe non liceret: si illis nullo pacto uti liceret. Hæc ex itētiōe & ratione connexio. Huic generi probationis tribus occurritur modis idest per omnes partes. Aut enim expugnat intentio: aut assūptio: aut conclusio: nonnūq̄ omnia. Sed omnia hæc tria sunt. Intentio expugnatur. Iure occidi eum: qui insidiatus sit. Nam prima statim pro Milone quæstio est. An ei sit fas lucem intueri: q a se hominē necatum esse fateatur. Expugnatur assūptio oībus iis quæ de refutatione diximus. Et ratio qdē nonnunq̄ est uera: cū eius propositio uera non sit. Interim ueræ propositionis falsa ratio est. Virtus bonū est. uerum est. siquis rationem subiiciat. q ea locupletes faciat: ueræ intentionis falsa sit ratio. Connexio aūt uera negatur: cū aliud colligit q̄ id quod ex prioribus cōficitur: aut nihil ad quæstionē dicit pertinere. Non est uera sic. Insidiator iure occidit. Nā q curauit: ut uim afferat ut hostis: debet etiā ut hostis repelli. Recte igit Clodius ut hostis occisus ē. Non utiq. Nondū enim Clodiū insidiatorem ostēdimus. Sed fit uera cōnexio. Recte igitur insidiator ut hostis occidit. Nihil ad nos. Nondū enim Clodius insidiator apparet. Sed ut pōt eē uera intentio & ratio: & tamen falsa cōnexio. Ita si illa falsa sūt: nūq̄ est uera cōnexio. Enthymema ab aliis oratoribus syllogismus. ab aliis ps dicitur syllogismi. propterea quod syllogismus utiq cōclusionem & propositionē habet: & p oēs partes efficit: quod ꝓposuit: Enthymema tantū itentu itelligi cōtentū sit. Syllogismus talis. Solū bonum uirtus. Nam id demū bonū ē: quo nemo male uti potest. Virtute nemo male uti pōt. Bonum est ergo uirtus. Enthymema ex cōsequētibus. Bonū est uirtus: q̄ nemo male uti pōt. Et contra. Non est bonū pecunia. Non enim bonū: quo quisq̄ male uti potest. Pecunia pōt quis male uti. Nō igitur bonū est pecunia. Enthymema ex pugnantibus. An bonū est pecunia: qua quisq pōt male uti? Si pecunia quæ est in argento signato: argentum est: qui argentum omne legauit: & pecuniam quæ ē in argento signato legauit. Argentum autem omne legauit. Igit & pecuniam quæ est in argento legauit. Habebit formā syllogismi. Oratori satis ē dicere. Cū argētū legauerit oē: pecuniā quoq legauit: quæ ē in argēto. Peregisse mihi uideor sacra tradētiū artes. Sed cōsilio locus supest. Nāq ego ut i oratione syllogismo qdē aliqndo uti nefas duco: ita cōstare totā

singula quæ interim recte ponuntur. Quoq loco illius quæ relatiui uidetur esse legendum

Deinde concludere. ibidem. Sic quidem legitur. Sed ibidem aduerbium ut sensui non aptū mihi uidetur expungendum: ac eius loco hæc duo uerba reponenda: ut idem. Exemplo. n. eiusdem Ciceronis præceptum quod tradidit: declarat Fabius.

Quod si duodecim tabulæ nocturnū furē quoquo modo Hoc idē & Caius ad legē Aquiliā scribit: cum inquit. Lex duodecim tabularum furem nocte præhensum occidere permittit ut tamen id ipsum cum clamore testificetur. Interdiu autem deprehensum ita permittit occidere: si is se telo defēdat. Priori autem partis duxit ordinē Hic sensus præterq̄ quod prioris legendum est: mihi deprauatus uidetur: nec quid sibi uelit satis percipitur. Hæc est intētione & ratione connexio: Ex loco est uerbi legendum esse certum est. Cōnexio autem uera. Aut non autem legendum esse patet. Sed ut potest esse uera intentio & ratio & tamen falsa connexio: ita si illa falsa sunt nunq̄ est uera cōnexio. Nisi hic quoque locus ab imperitorum aliquo ē deprauatus: ab Aristotele dissentit Fabius minusque uera sunt quæ tradit Aristoteles. nanq in secundo priorum analyticorum libro demōstrat ex ueris propositionibus falsā nullo pacto colligi posse conclusionem. ex falsis autem interdū ueram posse cogi. His uero contraria a Fabio præcipiuntur. nisi ut dixi fortasse sint peruersa. Quod si esset: facile hoc præceptum hoc modo corrigeretur. Sed ut pōt esse uera connexio & tamen falsa intentio & ratio: ita si illa uera sunt: nunq̄ est falsa connexio. Sic enim & uera pcipiet: nec summis uiris Fabius uidebitur repugnare. Enthymema ab aliis oratoribus syllogismus. ab aliis pars syllogismi dicitur. Oratorius. b. littera erasa q̄uis exēplaria nobis non assipulentur: legendum esse patet.

Nanque ego ut in oratione.

quō epicherema resoluitur.

Quid differat enthymema a syllogismo

nec enthymemata nec epicheremata semp afferenda.

ſyllogiſmo quidem aliquando uti nefas duco. Senſus integritas negationem deſiderat ut legatur. non duco. Aut certe confertam eſſe aggreſſione ex enthymematum ſtipatione minime uelim. Pro aggreſſione mihi legẽdũ uidet̃ aggreſſionũ hoc eſt epicherematũ. Epicherema nãq; aggreſſio iterpretat̃. Præterea Et copula loco ex præpoſitionis eſt reponẽda. Quarũ alterã τοπικὴν alterã κριτικὴν uocãt. Dialectica hoc eſt ratio diſſerẽdi in duas diuidit̃ partes τοπικὴν hoc eſt localẽ: quæ tractat de iuentione. & κριτικὴν hoc eſt iudicialem in qua tradunt̃ regulæ diſcernẽdi uerũ a falſo. Propoſitio ac cõcluſio ex cõſequẽtibus pugnãtibus. Ita deprauatus eſt hic locus ut nec ſenſus percipiatur ullus: nec facile corrigi poſſit. Quis unq̃ ſic uixit orator? Dixit legendum eſſe apertius eſt q̃ ut admonendum ſit. Nonne apud ipſum Demoſthenem pauciſſima huius uiri uel artis reperiuntur. Sic quidem legitur cum maximo Fabii dedecore: cui adeo ineptæ locutiones aſcribuntur. Quis. n. uel inſulſus tali uteretur oratione? Nõne apud Demoſthenẽ pauciſſima huius uiri uel artis? Profecto nemo niſi ruſticus planeq; imperitus. Et illi quidem genitiui uiri uel artis ab ſenſu Fabiiq; elegantia reſpuũntur: Ac forſitan eorum loco modi emendate legeretur hoc pacto. Pauciſſima huiuſmodi. Illæ utiq; duæ dictiões uel artis de margine in contextum uidentur eſſe tranſlatæ. Aliquis. n. cum uideret illum genitiuũ uiri minus ſenſui cõuenire: in margine ex cõmodo ſuo ſcripſit uel artis. Nã hoc ſolum nobis peius non faciũt. Illud non negãdi aduerbium mihi uidetur eſſe expungẽdum. græcos enim quoſdam reprehendit Fabius: qui aggreſſionum & enthymematũ ſtipatione ſuas orationes repleant quibuſdã Demoſthenis orationibus innitentes. Cum etiam ipſi iuriſcõſulti quorum ſummus circa uerborum ꝓprietatem labor eſt. De priſcis quidem iureconſultis uere hoc dicitur. Pleriq; uero noſtrorum temporum iuriſperiti ita uerborum proprietarem negligũt: ut nec latine nec grammatice loqui ſciant: ac eorum ſcripta qui latine locuti ſunt non percipientes peruertant. Non ita quidem Labeo Antiſtius qui ut refert. A. Gellius libro decimoquarto. Iuris quidem ciuilis diſciplinam prĩcipali ſtudio exercuit: & conſulentibus de iure publice reſponſitauit. Sed cæterarũ quoque bonarum artium non expers fuit: & in grammaticam atque dialecticam litteraſque antiquiores altioreſque penetrauit. latinorumque uerborum origines rationeſque percalluit. eaque præcipue ſcientia ad enodandos pleroſque iuris laqueos utebatur.

autem certe confertam eẽ aggreſſione & enthimematum ſtipatione minime uelim. Dialogis enim & dialecticis diſputationibus erit ſimilior: q̃ noſtri operis actionibus: quæ quidẽ inter ſe plurimum differũt. Nanq; illi homines docti & inter doctos uerũ quærentes: minutius & ſcrupuloſius ſcrutantur omnia: & ad liquidum confeſſumq; perducunt: ut qui ſibi & inueniendi & iudicandi uindicent partes: quarum alteram τοπικὴν: alteram κριτικὴν uocant. Nobis ad aliorum iudicia componenda eſt oratio: & ſæpius apud omnino imperitos: atq; aliarum certe ignaros litterarũ loquendum ẽ: quos niſi delectatione allicimus: & uiribus trahimus: & nonnunq̃ turbamus affectibus: ipſa quæ iuſta ac uera ſunt: tenere non poſſumus. Locuples & ſpecioſa uult eſſe eloquentia: quorũ nihil cõſequetur: ſi cõcluſionibus certis & crebris: & in unã ꝓpe formam cadentibus conciſa: & contemptum ex humilitate: & odium ex quadã ſeruitute: & ex copia ſacietatem: & ex amplitudine faſtidium tulerit. Feratur igitur nõ ſemitis: ſed cãpis. non uti fontes anguſtis fiſtulis colliguntur: ſed ut latiſſimi amnes totis uallibus fluat: ac ſibi uiam: ſiquãdo nõ acceperit: faciat. Nam quid illa miſerius lege: uelut præformatas infantibus litteras proſequentium: & ut græci dicere ſolent: quem mater amictum dedit: ſolicite cuſtodientium? propoſitio ac concluſio & conſequentibus propugnantibus. Non inſpiret. non augeat. non mille figuris uariet: ac uerſet? ut ea naſci & ipſa prouenire natura non manu facta & arte ſuſcepta magiſtrũ fateri ubiq; uideantur? Quis unq̃ ſic uixit orator? nõne apud ipſum Demoſthenem pauciſſima huius uiri uel artis reperiuntur: quæ apprehenſa græci magis (nã hoc ſolum nobis peius non faciunt) in cathenas ligant: & inexplicabili ſerie connectunt: & indubitata colligunt: & probãt cõfeſſa? Et ſe antiquis per hoc ſimiles uocant? Deinde interrogati nunq̃ reſpõdebunt: quem imitentur. Sed de figuris alio loco. Nunc illud adiiciendum: ne iis quidem conſentire me: qui ſemper argumenta ſermõe puro & dilucido & diſtincto: cæterũ minime lato ornatoq; putãt eſſe dicenda. Nãq; ea diſtincta quidem ac perſpicua debere eſſe confiteor. In rebus uero minoribus etiam ſermone ac uerbis q̃maxime propriis & ex uſu. At ſi maior erit materia: nullum ornatũ iis: qui modo non obſcuret: ſubtrahendum puto. Nam & ſæpe plurimum lucis affert ipſa tranſlatio: cum etiam ipſi iuriſconſulti: quorum ſummus circa uerborum proprietatem labor eſt:

littus audeant esse dicere:qua fluctus alludit: quoq; quid na tura magis asperum hoc pluribus cōdiēdū est uoluptatibus: & nimis suspecta argumētatio dissimulatiōe:& multū ad fidem adiuuat audientis uoluptas.nisi forte existimamus Ciceronē hæc male ipsa argumētatiōe dixisse.Silere leges inter arma:& gladiū nobis interim ab ipsis porrigi legibus.His tamen habendus modus:ut sint ornamēto non impedimento.

.M.Fabii Quintiliani de īstitutiōe oratoria liber sextus.

Prologus.

Aec marce uictori de tua uoluntate maxime īgressus:tum si qua ex nobis ad iuuenes bonos puenire posset utilitas. nouissime pene & necessitate quadā officii delegati mihi sedulo laborabam: respiciēs tamen illā curā meæ uoluptatis: quæ filio:cuius eminēs īgeniū sollicitā quoq; parentibus diligentiā merebatur:hanc optimam partē relicturus hæred itatis uidebar:ut si me:quod æquū & optabile fuit:fata intercepissent:præceptore tamen patre uteret̄. At me fortunā id agentem diebus ac noctibus festinantemq; metu meæ morta litatis: ita subito prostrauit:ut laboris mei fructus ad neminē minusq̄ ad me pertīeret. Illū enim de quo sūma conceperam:& in quo spē unicam senectutis reponebā:repetito uulnere orbitatis amisi.Quid nūc agā?aut quē ultra esse usū mei diis reprobantibus credā?nam ita accidit: ut eum quoq; librum:quē de causis corruptę eloquētiæ amisi:iam scribere aggressus simili ictu ferirer.Nūc igitur optimum fuit infaustū opus:& quicquid hoc est in me infœliciū litterarꝝ: sup īmaturū funus cōsumpturis uiscera mea flammis iniicere.Neq; hanc impiam uiuacitatē nouis insup curis fatigare.Quis enim bonus parens mihi ignoscat: si studere amplius possū?ac nō oderit hāc animi mei īfirmitatē: si quis in me est alius usus uocis: q̄ ut incusē deos superstes omniū meorum?nullam terras despicere ꝓuidentiam tester?si non meo casu:cui tamen nihil obiici:nisi q; uiuā pōt:at illorū certe:quos utiq; immeritos mors acerba damnauit:erepta mihi prius eorūdē matre:quæ nōdū expleto ætatis undeuicesimo āno:duos enixa filios:q̄uis acerbissimis rapta fatis īfœlix decessit.Hoc ego uel uno malo sic eram afflictus:ut me iā nulla fortuna posset efficere fœlicem.Nā cū omni uirtute quæ ī fœminas cadit:functa sit:īsanabilem attulit marito dolorē: tū ætate tam puellari:præsertī meæ comparata.pōt & ipsa

Qua fluctus alludit.Hoc quoq; de Ciceronis topicis uidet̄ sumptū esse.Sic.n.ibi legit̄.Solebat igit̄ Aq/lius collega & familiaris meus cum de littoribus ageret̄:quæ oīa publica eē uultis:quærētibus iis ad quos id ptinebat qd esset littus:ita definire:quo fluctus alluderet:hoc est q̄si qui adolescētiā florē ætatis:senectutē occasū uitæ uelit definire.Trāslatione.n.utēs discedebat a uerbis ꝓpriis reꝝ ac suis. Nisi forte existimamus Ciceronē hæc male ipsa argumētatōe dixisse.In præpō ascribēda uidet̄:ut ipsa in argumētatiōe legat̄.Hæc uero sumpta eē de ōrone pro Milone quis ignorat?

Raphaelis Regii in deprauationes sexti libri oratoriæ īstitutionis Quintiliani annotationes.

h Aec.M.Victori de sua uolūtate maxime īgressus.Sane q̄ accōmodatā præfationē huic uolumini Fabius ꝑponit.Tractaturus.n.d̄ poratōe ī q̄ potissimū mouet̄ affectus:se maxīo tū uxoris tū filioꝝ morte opp̄ssum mœrore ostēdit.Itaq; flens de fortuna sua cōquerit̄:ut lector quoq; ab humanitate nō alienus lachrymas emittere cogat̄.Cōpositiōe.n.maxime accōmodata hoc est cōmatica atq; dissoluta utit̄.Cæteꝝ tot mēdis hic ꝓlogus scatet:ut lachrymis ip̄m Fabius corrupisse uideri possit.Id uero facile ex prima ꝑiodo q̄tuor deprauatōib; īfecta ꝑcipi pōt.Nā primū sua ꝓ tua legit̄.deinde quæ ꝓ q̄ aut qd.ut ī qbusdā scriptū est exēplaribus.utroq; aūt rō significat̄ quæ ꝓpōni subiicit̄.Tū a præpositio uidet̄ ascribenda ut a parentibus legatur.præceptore præterea legēdū esse ne admonēdi qdē sumus. Nā ita accidit.forte ī qbusdā exēplaribus recte mihi ascriptū uidet̄ hoc mō.Nā ita forte accidit.Emisi quoq; loco illius amisi legēdū eē patet. Nūc igit̄ optimū fuit.Tūc ut legat̄ apte præteriti tp̄is uerbū ostēdit. Cōumpturis quoq; ē legēdū ut flāmis cohæreat.

Ac nō oderit hāc animi mei īfirmitatē.In præpōne erasa firmitatē mihi legēdū u͛.Itaq; sēsus exposcit ītegritas.Qui.n. deos īcusat.animi īfirmitate laborat.Qui uero fortunæ ictus æquo fert aīo:is firmus cō stásq; hr̄. Hoc ego uel uno malo sic erā afflictus.Tāetsi nō ignoro nihil facile eē īmutādū citra alicuius ī primis ātiq exēplaris astipulatōnē: tamē de hoc quoq; loco qd sētiā eo minus explicar̄ uerebor:q; nihil latioꝝ uerboꝝ aut d̄trahēdū aut adiiciēdū aut deniq; corrigendū ē.ueꝝ sensus

translati de suo loco in alium maximam efficere confusionem uidentur. Quatuor enim uersibus & amplius interiectis unus sensus natura copulatus ita separatur: ut duo effecti uideantur. quorum prior quidem facile percipitur. alter uero obscurior est: utpote qui & corruptus sit & ab eo separatus: cui maxime deberet esse con iunctus. Nam hic sensus. Liberis tamen superstitibus orbitabar & quæ sequuntur: cum eo mihi copulandus uidetur: qui cluditur. Quãuis acerbissimis rapta fatis ĩfelix decessit. Orbitabar præterea uerbum: ut quod nõ modo superuacuum: sed ne latinum quidẽ est: ꝑculdubio est eradendum. Neq̧ tamen loco illius oblectabar uerbum sane latinũ: ut in quibusdã exemplaribus est ĩmutatum: a sen/ su agnoscit. Sed ut superfluũ ꝓrsus repellitur: quod idcirco ascriptũ fu isse ab aliquo litteratoꝝ uidet: qđ sensus: ut dixi: a suo loco in alienũ trãslatus nequaq̃ ꝑcipiebat. Melius aũt cũ uxore q̃ secũ actũ esse Fabius ait: cũ ipsa & liberis supstitibꝰ & ma rito saluo decesserit. Cum itaq̧ illi ablatiui absolute ponant nullo uer bo ĩdigere uident. Meæ uero corre ctioni priscũ illud exẽplar quod in magnificentissima Medicũ biblio/ theca spectat: in quo neq̧ orbitabar neq̧ aliud uerbum illis ablatiuis est ascriptũ: tãetsi idẽ sensuũ ordo q̧ in aliis quoq̧ ẽ exẽplaribus: astipulat. Hoc ordine igr̃ hi sẽsus mihi descri bẽdi uident. Quæ nõdum expleto ætatis undeuicesimo ãno: duos eni xa filios: q̃uis acerbissimis rapta fa/ tis decessit: liberis tamẽ supstitibus & quod nefas erat: sera sed optabat ipsa: me saluo maximos cruciatus ꝑcipiti uia effugit. Hoc ego uel uno malo sic erã afflictus: ut me iã nulla fortuna posset efficere fœlicẽ. Nã cũ omni uirtute: quæ ĩ fœminas cadit functa sit: insanabilẽ attulit marito dolorẽ. tũ ætate tã puellari præserti meæ cõparata põt & ipsa numerari inter uulnera orbitatis. Mihi filius minor. et quæ sequunt. Decesserit qdẽ ut legat illa q̃uis aduersatiua cõ iũctio: quæ subiũctiuo iũgit: expo/ scere uidet. Mihi filius minor qn tũ egressus annũ nec prior alteꝝ ex duobus eruit lumẽ. Corruptus hic quoq̧ locus aperte uidetur: qui ali/ bi sic emẽdatur ut nec particula ex/ pungatur ac loco eius hæc quatuor uerba ascribantur ut in malis agerẽ hoc modo. Mihi filius minor quin tum egressus annũ: ut in malis age/ rem alteꝝ ex duobus eruit lumen. Quos ingenio igniculos. Pro in/ genio ingenii legendum est. Quam substantiam placidæ. Et quod scio uix posse credi tantum: altæ mentis ostendit. Præstantiam sensus magis exigere uidetur q̃ substantiã: & ostenderit non ostendit. Studiisq̧ iam tum non coacti. Studii littera. s. erasa legatur. Vt prorsus possit hic esse tanti fluminis. l. littera post u uocalẽ referat: ut fulminis legat. hic etiã nõ hic legẽdũ uidet: ut ĩtelligat ab his uirtutibus. Quod obseruatũ fere est celerius occidere festinatã maturitatẽ. Cato ut ĩ. vii. refert Plynius dicere solebat Senilẽ iuuẽtã ꝑmaturæ mor/ tis eẽ signũ. Nec uidelicet. c. lr̃a expũcta ne est legẽdũ. Te ne cõsolari nuꝑ adoptõe ad oĩum spes bonoꝝ prius admotũ. Cõsulari legẽdũ eẽ cõstat. genitiuus quoq̧ honoꝝ loco bonoꝝ sẽsui maxime cõuenire uĩ. Ad cõsula tũ aũt a rhetorices ꝓfessione euectus ẽ Quĩtilianus, de quo Iuuenalis Si fortuna uolet fies de rhetore consul.

numerari inter uulnera orbitatis. liberis tamen superstitibus orbitabar. Et quod nefas erat sera sed optabat ipsa: me saluo maximos cruciatus præcipiti uia effugit. Mihi filius minor quitum egressus annum nec prior alterum ex duobus eruit lumen. Non sum ambitiosus in malis. nec augere lachryma rum causas uolo. Vtinãq̧ esset ratio minuendi. Sed dissimu/ lare qui possum? quid gratiæ in uultu. quid iucunditatis ĩ ser mone. quos ingenio igniculos. quam substantiam placidæ: & quod scio uix posse credi tãtũ: altæ mẽtis ostẽdit? Qualis amorem quicunq̧ alienus infans mereretur. Illud uero insi/ diantis: quo me ualidius cruciaret: fortunæ fuit: ut ille mihi blandissimus. me suis nutricibus. me auiæ educãti. me oĩbus qui sollicitare solent illas ætates anteferret. Quapropter illi dolori: quem ex matre optima atq̧ laudem omnẽ supergres sa paucos ante menses ceperam: gratulor. Minus eni ẽ quod flendum meo nomine: q̃ q̧ illius gaudendum est. Vna post hæc Quitiliani mei spe ac uoluptate nitebar: & poterat suf/ ficere solatio. Nõ enim flosculos sicut prior: sed iam decimũ ætatis ingressus annum: certos atq̧ deformatos fructus ostẽ derat. Iuro per mala mea. per ĩfœlicem conscientiam. per il/ los manes numina doloris mei: has me in illo uidisse uirtutes ingenii: non modo ad percipiẽdas disciplinas. quo nihil præ stantius cognoui: plurima expertus: studiiq̧ iam tum nõ coa cti (sciũt præceptores) sed probitatis. pietatis. humanitatis. liberalitatis: ut ꝓrsus possit hic esse tãti fulminis metus: quod obseruatum fere est celerius occidere festĩatam maturitatẽ: & esse nescio quam: quæ spes tantas decerpat. ĩuidiam: ne ui/ delicet ultra q̃ homini datum est nostra prouehantur. Etiã il la fortuita aderant omnia: uocis iucunditas claritasq̧. oris su auitas: & in utracunq̧ lingua tanq̃ ad eam demum natus es/ set: expressa proprietas omnium litterarũ. Sed hæc spes. ad/ huc illa maioria constantia. grauitas. contra dolores etiam ac metus robur. Nam quo ille animo? qua medicorũ admi/ ratiõe mensiũ octo ualitudinem tulit? Vt me ĩ supremis cõ/

Te omnium spe acutæ eloquentiæ candidatum. Acuta eloquentia: quæ Fabii ætate sola in pretio erat: in sententiarum potissimum acumine consistit. In ea quantum ualuerit Fabius facile tum ex eius scriptis colligitur, tum ex prohœmio Diui Hieronymi sic in Danielem scribentis. Post acumina Quintiliani. Ciceronis fluuios. lenitatem Plynii. grauitatem Frontonis alphabetum discerem. Trebellius quoque Pollio de Posthumio Iuniore loquens sic de acuta Fabii eloquentia scribit. Fuit autem quod solum memoratu dignum est: in declamationibus disertus: ut eius controuersiæ Quintiliano dicantur inscriptæ: quẽ declamatorem Romani nominis acutissimum uel unius capitis lectio prima statim frõte demonstrat. Superstes parens tantum pœnis. Ita corruptus est hic locus: ut sensus nõ percipiantur. Verbũ enim aut amisi aut certe huiusmodi deesse uidetur: citra quod sensus integer esse non potest. Siquando tamen ita referit præsens impetus. Resederit legendum esse certũ est. Quæ siquid mediocrium alioqui in nostro igenio uirium fuit ut non extinxerit. Quamuis Corrupte sic legatur: adduci tamen nõ possum: ut quorũdam correctionẽ probem: qui putant quatuor hæc uerba esse ascribẽda Debilitata iam uitio mens: quæ certe neque sensui neque grammaticæ conueniunt rationi. Cæterum aliquod fortasse uerbum librariorum incuria prætermissum quale est debilitauerit aut concusserit simileue cum hoc aduerbio certe est ascribendum. Sic enim & apertus & iteger sensus erit ut non extinxerit certe debilitauerit. Qua illa ut perferre nobis difficile est: Pro qua ut legatur uel quia uel quod sensus exposcit. Bonis autem consolari nostrum laborem Varie legitur hic locus. In uetusto nanque exemplari consulere scriptum. Quo modo si legamus boni quoque. s. littera erasa legendũ erit Nam boni consulere ut Fabius ipse in primo ait: significat bonum iudicare.

solatus est? q̃ etiam deficiens: q̃q; nõ noster ipsum illum alienatæ mẽtis errorem circa solas litteras habuit? Tuos ne ego (o meæ spes ïanes) labentes oculos. tuũ fugientem spiritũ uidi? tuum corpus frigidum. exangue complexus: animam recipere: auramq; cõmunem haurire amplius potui? dignus his cruciatibus: quos ferro? dignus his cogitationibus? Te ne consulari nuper adoptione ad omnium spes bonorum prius admotum. te auunculo prætori generum destinatum. te omnium spe acutæ eloquentiæ candidatum: superstes parens tãtum pœnis: & si non cupido lucis certe patientia uindicet te reliqua mea ætate. Nam frustra mala omnia ad crimen fortunæ relegãus. Nemo nisi sua culpa diu dolet. Sed uiuimus & aliqua uiuendi ratio quærenda est: credendumq; doctissimis hominibus: qui unicum aduersorum solatiũ litteras putauerunt. Siquando tamen ita res deerit præsens impetus: ut aliqua tot luctibus alia cogitatio inseri possit: non iniustæ petierim moræ ueniam. Quis enim dilata studia miret̃? quæ potius non abrupta esse mirandum est? tum siqua minus fuerint effecta iis quæ leuius adhuc affecti cœperamus: imperitiæ aut fortunæ remittantur: quæ siqd mediocrium alioqui in nostro ingenio uiriũ fuit: ut nõ extinxerit. Sed uel propter hoc nos contumacius erigamus: qua illam ut perferre nobis difficile est: ita facile contemnere. Nihil enim sibi aduersus me reliquit: & infœlicem qdem: sed certissimam tamen attulit mihi ex his malis securitatem. Bonis autem consolari nostrum laborem uel propter hoc cæcum est: q; in nullum iam proprium usum perseueramus. Sed oĩs hæc cura ad alienos ut alienis utilis: si mõ qd utile scribimus spectat. Nos miseri sicut facultates patrimonii nostri: ita hoc opus aliis præparabimus. aliis relinquemus.

De conclusione.

p oratio sequebat̃: quã cumulũ qdã. conclusionẽ alii ucãt. Eius duplex rõ ẽ posita aut ĩ rebus: aut in affectibꝫ. Rerum r̃petitio ẽt cõgregatio: quæ græce dr̃ ανακεφαλαί

Eroratio sequebatur. Conclusioni fere totum hunc librum dedicauit Fabius: in quo de affectibus q̃ quisq̃ alius diffusius tractat. Est autem peroratio ut Cicero definit: exitus & determinatio totius oratiõis. Hæc habet tres partes enumerationem. idignationem. conquestionem. quarum enumeratio quam renumerationem quidam uocant: res disperse ac diffuse dictas breuiter unum in locum cogit. Indignatio uero & conquestio ad affectus referuntur. Aut in rebus aut in effectibus. Affectibus legendum esse nemo non uidet. Rerum repetitio etiam congregatio quæ græce dicitur ανακεφαλαιωσισ. a quibusdam latinorum renumeratio & memoriam iudicis reficit. Hoc quoq; sextum uolumen deprauationibus non carere documento fuit prohœmium. Sed hic quidem locus facile corrigitur. Nam loco etiam & copula uidetur reponenda. ανακεφαλαιωσισ autem ad uerbum recapitulatio transferretur: si hoc nomen latinum esset. κεφαλαιον enim caput dicitur in ea significatione: qua nonnulli capitulo utuntur nomine in usum non sane a doctis in ea significatione recepto. Enumeratio uero

est ut idem Cicero definit: per quam res dispersæ & diffusæ dictæ unum in locum cogun tur: & reminiscendi causa sub unum aspectum subiiciuntur

Et apertis excitanda senten tiis. Aptis pro apertis mihi le gendum uidet. Alioqui ni hil est odiosius recta illa repe titione uelut memoriæ iudi cum diffidẽtis. Quamuis dif fidentis quoque legi possit ut ad oratorem referatur: stili ta men elegantia diffidenti: litte ra. s. erasa ut legatur exposcere uidetur. Id autem & Cicero præcipit: cum inquit. Hoc si semper eodem modo tracta bitur: perspicue ab omnibus artificio quodam tractari itel liget. Sin uarie & satietatẽ & hãc suspicionẽ uitare poterit.

Illa uero iucũdissima si cõ tigat aliquod ex aduersario di cere argumẽtũ. Ducere mihi recte legi uidetur. dicere uero corrupte. Nam duci argumẽ tum & materia proprie dici tur: cum alicunde sumitur.

Cum accusationes & ex cau sis & ex dictis aduersariorum Accusationes nihil ad hũc sen sum. occasiones uero maxi me facere uidentur. Quia Athenis affectus. Hoc in pri mo artis rhetoricæ libro & Aristoteles scribit: quod sic ẽ interpretatum. Quare si quẽ admodum in nonnullis ciui tatibus solet: maximeque in iis quæ bonis legibus guber nantur: sic in omnibus quo que iudiciis esset: nihil profe cto haberent quod dicerent. Nam cum omnes ita oporte re legibus esse constitutum ar bitrentur: quidam etiam ue tant ac prohibent præter rem quicq̃ dicere: ut & Areopagi tæ recte id ita putantes. Non enim oportet in iram. aut in inuidiam. aut in misericordi am impellendo a recto iudi cẽ flectere: ne similes ei simus qui eam qua usurus sit: pri mus regulam inflectit. Ex miseratione eius rei quem ul ciscitur. Aut rei tollendum. aut quam est ;scribẽdũ: quod sane rectius uidet. Inclinato

ωσισ a q̃busdã latinorũ renumeratio: & memoriã iudicis reficit: & totã simul cãm ponit ante oculos: & etiam si per singula minus mouerat: turba ualet. In hac quæ repetemus: q̃ breuissime dicẽda sũt: & quod græco uerbo patet: decurrẽdũ p capita. Nã si morabi mur: nõ iã enumeratio: sed altera quasi fiet oratio. Quæ ãt enu meranda uident: cũ pondere aliquo dicẽda sũt: & aptis excitãda sẽtentiis: & figuris utiq; uariãda. alioq̃ nihil est odiosius recta illa repetitiõe uelut memoriæ iudicũ diffidẽtis. Sũt ãt inumerabiles: optieq; in Verrẽ Cicero. Si pater ipse iudicaret: quæ diceret cum hæc pbarent? & deinde subiecit enumerationẽ. Aut cũ idẽ & in eũdẽ p inuocationẽ deorum spoliata a prætore tẽpla dinumerat. Li cet & dubitare nũq̃d nos fugerit: & q̃d responsuri sint aduersarii his & his. Aut quã spẽ accusator habeat oibus ita defẽsis. Illa ue ro iucũdissima: si cõtingat aliquod ex aduersario ducere argumẽ tũ: ut si dicas. Reliq̃t hãc partem causæ. aut iuidia premere malu it. aut ad preces cõfugit: & merito: cũ sciret hæc & hæc. Sed nõ sũt singulæ spẽs psequẽdæ: ne sola uideant: quæ forte nũc dixero: cũ accusationes & ex causis & ex dictis aduersariorũ: & ex q̃busdam fortuitis quoq; oriant. Nec referẽda mõ nostra. sed postulãdum ẽ etiã ab aduersariis: ut ad quædã respõdeãt. Id aũt si & actiõis su pererit locus: & ea pposuerimus: quæ refelli nõ possũt. Nã puo care quæ ĩde sint fortia: nõ arguẽtis est: sed monẽtis. Id unum epi logi genus uisũ est plerisq; atticorum: & philosophis fere oibus: qui de arte oratoria scriptũ aliq̃d reliquerũt. Id sensisse atticos credo: q̃a athenis affectus mouere etiam p præconẽ phibebatur orator. Philosophos minus miror: apud quos uitii ẽ loco affici: nec boni mores uident: sic a uero iudicẽ auerti: nec cõuenire bono uiro ui tiis uti. Necessarios tamẽ effectus fatebunt: si aliter obtineri uera & iusta & ĩ cõe psutura nõ possint. Cæterũ illud cõstitit ĩter oẽs ẽt ĩ aliis ptibus actõis: si multiplex cã sit: & pluribus argumẽtis defẽ sa: utiliter ανακεφαλαιωσιν fieri solere. Sicut nemo dubitauerit multas esse cãs: in quibus nullo loco sit necessaria: si breues & sim plices fuerint. Hæc pars perorationis accusatori patronoq; æque cõmunis ẽ. Affectibus quoq; eisdẽ fere utuntur. sed rarius hic. ille sæpius ac magis. Nã huic cõcitare iudices: illi flectere cõueĩt. Ve rũ & accusator habet ĩteri lachrymas ex miseratione eius rei: quẽ ulciscit. Et reus de ĩdignitate calũniæ. cõspiratiõis uehemẽtius ĩ teri querit. Diuidere igit hæc officia cõmodissimũ: quæ plerũq; sunt: ut dixi: phœmio similia: sed liberiora plenioraq;. Inclinatio ;n. iudicũ ad nos petit initio pcius. tũ admitti satis est: & orõ tota supest. In epilogo uero ẽ qualẽ animũ iudex in cõsiliũ ferat & iã nihil ãplius dicturi sumus: nec restat quo seruemur. Est igr̃ utris q; cõe cõciliare sibi. auertere ab aduersario iudicem: cõcitare affe ctus & cõponere. Et breuissimũ quidẽ hoc præceptum dari utriq; partiq; põt: ut totas causæ suæ uires orator ante oculos ponat. Et cum uiderit quid inuidiosum. fauorabile. inuisum. miserabile:

aut sit ĩ rebus:aut uideri possit:ea dicat qbus si iudex esset:ipse maxime moueret. Sed certius ẽ ire per singula. Et quæ cõciliãt quidẽ accusatorẽ:ĩ præceptis exordii iã diximus. Q uædã tamẽ quæ illic ostẽdere satis est:ĩ poratione ĩplẽda sũt:magis si cõtra ĩpotẽtẽ.inuisũ.pnitiosũ suscepta cã ẽ.si iudicibus ipsis aut gloriæ dãnatio rei:aut deformitati futura absolutio. Nã egregie ĩ Vatiniũ Calu us. Factũ inquit ãbitũ scitis oẽs:& hæc uos scire oẽs sciunt. Cicero qdẽ ĩ Verrẽ etiã emẽdari posse ĩfamiã iudicio℞ dãnato reo dicit:quod ẽ unũ ex supradictis. Metus etiã si est adhibendus:ut facit idẽ:hũc habeat locum fortiorẽ q̃ ĩ pꝓhœmio. Q ua de re quid sẽtirẽ:alio libro iã exposui. Cõcitare quoq; ĩuidiam. odiũ.irã liberius ĩ poratione cõtingit:quorum inuidiã gratia.odiũ turpitudo. irã offẽsio iudicis facit. Si cõtumax.arrogãs.securus sit.quia nõ ex facto mõ dictoue aliquo:sed uultu.habitu.aspectu moueri solet. Egregieq; nobis adolescẽtibus dixisse accusator Cossutiani Capitõis uidebat̃:græce qdẽ:sed in hũc sensũ. Erubescit Cæsarẽ timere. Sũma tamẽ cõcitãdi affectus accusatori ĩ hoc est: ut id quod obiecit:aut q̃ atrocissimum:aut etiã si fieri põt:q̃ maxime miserabile eẽ uideat̃. Atrocitas crescit ex his:qd factũ sit.a quo.ĩ quẽ.quo animo.quo tẽpore.quo loco.quo mõ.quæ oĩa ĩfinitos anfractus habẽt. Pulsatũ querimur. de re primũ ipsa dicẽdum.tũ si senex.si puer.si magistratus.si ꝓbus.si bene de re.p.meritus.etiã si percussus sit a uili aliquo cõtẽptoq;:uel ex contrario a potẽte nimiũ:uel ab eo a quo minime oportuit. Et si die forte solẽni:aut iis tẽporibus:cũ iuditia huius rei maxime exercerent̃:aut ĩ sollicito ciuitatis statu. Itẽ ĩ theatro.ĩ tẽplo.in cõcione.crescit ĩuidia: Et si nõ errore nec ira:uel etiã si forte ira sed iniq̃:quod patri affuisset.quod respondisset.quod honores cõtra peteret. Et si plus etiã uideri põt uoluisse q̃ fecit. Plurimum tamẽ affert atrocitatis modus. Si grauiter.si contumeliose:ut Demosthenes ex pte pcussi corporis.ex uultu feriẽtis.ex habitu inuidiã Midiæ quærit. Occisus est.utrũ ferro.an igne. an ueneno.uno uulnere an pluribus.subito.an expectatiõe tortus ad hãc ptẽ maxĩe ptinet. Vtit̃ frequẽter accusator & miseratiõe:cũ aut eius casũ quẽ ulciscit̃:aut libero℞:aut parẽtũ sollicitudinẽ cõquerit̃. Etiã futuri tpis imagĩe iudices mouet. Q ui maneãt eos casus:q̃ de ui & ĩiuria questi sũt:nisi uĩdicent̃: fugiẽdũ de ciuitate.cædẽdũ bonis:aut oĩa quæcũq; inimicus fecerit:pferenda. Sed sæpius id ẽ accusatoris auertere iudicẽ a miseratiõe:qua reus sit usurus:atq; ad fortiter iudicãdũ cõcitare. Cuius loci est etiã occupare:quæ dicturum facturũue aduersariũ putes. Nã & cautiores ad custodiã suæ religiõis iudices facit:& gratiã respõsuris aufert:cũ ea prædicta sũt ab accusatore.iam si pro reo petent̃:non sint noua:ut Seruius Sulpitius cõtra Aufidiã:ne signato℞ ab ipsis discrimẽ obiiciat̃ sibi præmonet. Nec nõ ab Aeschyne quali sit usurus Demosthenes actione:prædictũ ẽ. Docendi interĩ quoq; iudices:quid rogãtibus respõdere debeãt.quod ẽ unũ repetitiõis genus. Periclitãtẽ uero cõmẽdat dignitas & studia fortia:& susceptæ bello cicatrices:& nobilitas:& merita maiorũ. hoc quod ꝓxime dixi:Cicero atq; Asinius certati sũt usi ꝓ Scauro:patre hic.ille ꝓ filio. Cõmẽdat & cã piculi:si suscepisse inimititias ob aliquod factũ honestũ uidet̃.præcipue bonitas.hũanitas.misericordia. Iuste.n.tũc petere ea q̃sq; uĩ a iudice:quæ aliis ipse præstiterit. Referẽda hæc ps quoq; ad utilitatẽ reip. ad iudicũ gloriã.ad exẽplũ.ad memoriã posteritatis. Plurimũ tamẽ ualet miseratio:quæ iudicẽ flecti nõ tantũ cogit:sed motũ quoq; animi sui lachrymis

enim iudicum ad nos petitur initio. Incliatio i uocali ascripta pro inclinato legendũ est.

Quod patri offuisset. Affuisset quidem hoc est auxilio in iudicio fuisset sensui conuenit. offuisset uero id ẽ nocuisset repugnat.

Ex habitu inuidiam Medeæ quærit. Midiæ scribendum est. Midiam enim accusauit Demosthenes:quod coronatus pugno ab eo fuisset percussus.

Aut liberorum aut parentum sollicitudinem conqueritur. Solitudinem sensus exigit:sollicitudinem uero aspernatur.

Hoc apud proxime dixi. Apud præpositio hic est ociosa.quare expungenda ac loco eius quod est reponendum.

Hæc petentur autem ex iis quæ passus est reus, aut ex iis quæ quãtum maxime patitur. Huius ultimi diuisionis membri uerba peruersa hoc modo corriguntur: ut legamus tum loco illius quantum & q̃ maxime hoc pacto Aut ex iis quæ tũ q̃maxime patitur. Ex qua illa fortuna & in quam recidendum sit. Pro illa legendum est illi. Renouare me tu in patriam Milo potuisti. Reuocare emendate legitur in oratione pro Milone. Quales litigatorem decet uel patronum. Vnde tamẽ res mouent: aut cum ipsi loquimur aut cum ipsos loqui fingimus. Tot mendis implicitus est hic locus ut neque integer sensus elici possit neq; commode emendari: non quod nõ uideam decent numero plurali esse legendum. Sed quia nudæ loco illius unde uidetur esse legẽdum: & ipsas ut referatur ad res nõ ipsos: hoc modo. Nudæ tamẽ res mouent: aut cum ipsi loquimur: aut cum ipsas loqui fingimus. Tanto sunt quadã portione ad efficiendum potentiora. Afficiendum legatur.

Accommodauit ei tamen & uerba conuenientes etiam uiro forti conquestiones. Et copula iterum est ascribẽda, ut legatur Et conueniẽtes. Vt aliena aliquis q̃diu deploret. Quam particulam expungendam esse facile sentiet qui non ignorat: q̃ in augmenti significatione nõ positiuo: sed superlatiuo copulari solere. Ideoque cum aliis. In præpositio ascribatur: ut cum in aliis legatur. Et lecta est uulneribus ossa. e præpositio loco est uerbi reponenda uidetur

Velut in rem præsentem animos hominum dicentium. Loco dicentium legatur ducentiũ Ita nanq; sensus exposcit. Fuit quondam inter hæc omnia potentissimum. Cicero in oratione pro Flacco testatur Murænam se defendente ob metum ne Catilina remp. occuparet fuisse absolutum. Equidem repugnantis eas patrono & nihil uultu commotos. Deprauatus quidem hic est locus Sed si eos legerimus: emendat̃.

cõfiteri. Hæc petent̃ aut ex iis: quæ passus ẽ reus: aut ex iis quæ quantũ maxĩe patit̃: aut ex iis quæ dãnatũ manent: quæ & ipsa duplicãt̃: cũ dicius: ex q̃ illi fortuna & ĩ quã recidẽdũ sit. Affert ĩ iis momẽtũ & ætas & sexus & pignora liberi dico & pẽtes & ꝓpi q: quæ oĩa tractari uarie solẽt. Nõnunq̃ etiã & ipse patrõus has ptes subit: ut Cicero ꝓ Milõe. O me miserũ. o te ifœlicẽ. Reuocare me tu ĩ patriã Milo potuisti p hos. ego te ĩ patria p eosdẽ retiere nõ potero. Maxĩeq; si ut tũc accidit: nõ cõueniẽt ei q accusatur preces. Nã qs ferret Milonẽ ꝓ capite suo supplicãtẽ: qui a se uirũ nobilẽ interfectum: quia id fieri oportuisset fateret̃? Ergo & ille captauit ex illa præstãtia animi fauorẽ: & ĩ locũ lachrymarum eius ipse successit. His præcipue locis utiles sũt ꝓsopopœiæ: idest fictæ alienarũ psonarũ orõnes: quales litigatorẽ decẽt uel patronũ: ũde tamẽ res mouent: aut cũ ipsi loquimur: aut cũ ipsos loq fingimus. Ex psonis quoq; trahit̃ affectus. Non. n. audire iudex uidet̃ aliena mala deflẽtes: sed sensum ac uocẽ auribus accipere miserorũ: quorũ etiã mutus aspectus lachrymas mouet: quãtoq; eẽnt miserabiliora: si ea diceret ipsi: tãto sũt quadã portiõe ad efficiẽdũ potẽtiora: cũ uelut ipsorũ ore dicũt̃: ut scænicis actoribus eadẽ uox: eadẽ ꝓnũciatio: plus ad mouẽdos affectus sub psona ualet. Itaq; idẽ Cicero: q̃q̃ preces nõ dat Miloni: eũq; potius animi præstãtia cõmẽdat: accõmodauit ei tamẽ & uerba. cõuenientes etiã forti uiro cõquestiões. frustra iqt mei suscepti labores. O spes fallaces. o cogitatiões meas ianes. Nũq̃ tamẽ debet eẽ longa miseratio: nec sine cã dictũ ẽ. nihil facilius q̃ lachrymas iarescer̃. Nã cũ etiã ueros dolores mitiget tẽpus: citius euanescat necesse ẽ illa: quã dicẽdo effinximus: imago: ĩ q̃ si moramur: lachrymis fatigat̃ auditor: & reqescit: & ab illo quem ceperat ĩpetu ad rõnẽ redit. Nõ patiamur igit̃ frigescere hoc opus: & affectũ cũ ad sũmũ ꝓduxerius reliq̃mus: nec speremus fore: ut aliena aliqs q̃diu deploret. Ideoq; cũ ĩ aliis: tũ maxĩe in hac pte debet crescere orõ. Quia q̃cqd nõ adiicit prioribus: etiã detrahere uidet̃: & facile deficit affectus q descẽdit. Nõ solũ ãt dicẽdo sed ẽt faciendo quædã lachrymas mouemus: ũde & ꝓducere ipsos q piclitent̃: sq̃lidos atq; deformes: & liberos eorũ ac pentes ĩstitutũ: & ab accusatoribus ostẽdi cruẽtũ gladiũ & lecta e uulneribus ossa: & uestes sãguĩe psusas uidemus: & uulnera resolui: ac uerberata corpora nudari. Quarũ rerũ ĩgẽs plerũq; uis ẽ: uelut ĩ rẽ præsẽtem aĩos hoĩum dicẽtiũ. Et populũ romanũ egit ĩ furorem prætexta Caii Cæsaris ꝓlata ĩ foro cruẽta. Sciebat̃ ĩterfectũ eũ: corpus deniq; ipsũ ĩpositũ lecto erat. At uestis tamẽ illa sãguĩe madẽs: ita repæsẽtauit ĩmaginẽ sceleris: ut nõ occisus eẽ Cæsar: sed tũ maxime occidi uideret̃. Sed non ideo ꝓbaueri: quod factũ & lego: & ipse aliquãdo uidi: depictã tabulã supra Iouẽ ĩ imaginẽ rei: cuius atrocitate iudex erat cõmouẽdus: Quæ. n. ẽ actoris ĩfãtia: q mutam illã effigiẽ magis q̃ orationem p se putet locuturam? At

ſordes & ſqualores & propinquorum quoq; ſimilem habitum ſcio profuiſſe:& magnū ad ſalutem momentū preces attuliſſe. Quare & obſecratio illa iudicū ꝑ cariſſima pignora utiq; ſi & reo ſint liberi.coniūx.pentes:utilis erit.Et deoꝝ etiam inuocatio:uelut ex bona cōſciētia ꝓfecta uideri ſolet.Stratū deniq; iacere & genua cōplecti: niſi tamē perſona nos & āte acta uita & rei cōditio ꝓhibebit.Quædā.n.tā fortiter tuēda q̄ facta ſūt.ueꝝ ſic eſt habēda auctoritatis rō: ne ſit inuiſa ſecuritas.Fuit quondā inter hæc omnia potentiſſimū: quo Luciū Murenam Cicero accuſātibus clariſſimis uiris eripuiſſe præcipue uidetur:pſuaſitq; nihil eē ad præſentē rerū ſtatū utilius: q̄ pridie.kl.ianuarias ingredi cōſulatum. Quod genus noſtris tēporibus totū pene ſublatū eſt:cum omnia curæ tutelæq; unius īnixa piclitari nullo iudicii exitu poſſint.De accuſatoribus & reis ſum locutus:quia ī periculis maxime uerſat' affectus.Sed priuatæ quoq; cauſæ utrūq; habēt poratiōis genus:& illud quod ē ex enumeratione ꝓbationū:& hoc quod ex lachrymis:ſi aut ſtatu piclitari:aut opiniōe litigator uidetur. Nā ī paruis quidē litibus has tragœdias mouere tale eſt:quaſi ſi perſonā Herculis & cothurnos aptare īfantibus uelis.Illud ne īdignū quidē admonitiōe: ingēs ī epilogis meo iudicio uerti diſcrimē:quomodo ſe dicenti q excitatur accōmodet. Nā & imperitia & ruſticitas & rigor & deformitas afferūt interim frigus:diligenterq; hæc ſūt actori ꝓuidenda.Equidem repugnātis eas patrono:& nihil uultu cōmotos:& ītēpeſtiue ridentes:& facto aliquo uel ipſo uultu riſū mouētes ſæpe etiā uidi.præcipue uero cū aliqua uelut ſcænice fiūt:alias cadūt.Tranſtulit patronus aliquando puellā quæ ſoror eſſe aduerſarii dicebat' (Nam de hoc lis erat) ī aduerſa ſubſellia:tāq̄ in gremio fratris relicturus.At is a nobis præmonitus diceſſerat.Tū ille alioq uir facundus īopinatæ rei caſu obmutuit:& īfantem ſuā frigidiſſime reportauit.Alius imagiē mariti ꝓ rea proferre magni putauit.at ea ſæpius riſū fecit. Nā & ii quorū officii erat:ut traderēt eam:ignari qui eſſet epilogus:quotiens reſpexiſſet patronus offerebāt palam:& prolata nouiſſime deformitatē ipſa (Nam ſenis cadaueri infuſa) præteritā quoq; oratiōis gratiam perdidit.Nec ignotū quid Glicōi:cui ſpiridion fuit cognomē: acciderit.Huic puer quē is productum quid fleret interrogabat:ex pedagogo ſe uelicari reſpondit.Sed nihil illa contra Cepaſios Ciceronis fabula efficacius ad pericula epilogorū.Oīa tamē hæc tolerabilia:qbus actionem mutare facile ē.At qui a ſtilo non recedūt:aut conticeſcūt ad hos caſus:aut frequētiſſime falſa dicūt.Inde eſt eni. Tendit ad ueſtra genua ſupplices manus:& hæret ī cōplexu liberorū miſer:& reuocat ecce me:& ſi nihil horum is de quo dicit' faciat. Et e ſcholis hæc uitia:ī qbus oīa libere fingimus & īpune:qa pro facto ē qcquid uolumus.nō admittit hoc idē ueritas.Egregieq; Caſſius dicēti adoleſcētulo.Quid me toruo uultu ītueris ſeuere?nō me Hercules īqt faciebam.ſed ſic ſcripſiſti.Ecce.& q̄ potuit truculētiſſime eū aſpexit.Illud præcipue monēdū:nequis niſi ſummis ingenii

ut eos qui excitandi ſunt intelligamus hoc eſt iudices:q ſi oratori repugnabunt: aut ītēpeſtiue ridebūt: minime afficiētur. Præcipue uero cū aliqua uelut ſcænice fiūt. alias cadūt.Hic duo ultima uerba īperite ſatis mihi aſcripta fuiſſe uidentur: ab eorū aliquo:qui in libroꝝ marginibus ſcribere ſolēt:quæ aliter quoq; poſſe legi putant. Librariorum autem imperitia de margine in cōtextum ipſum ſunt trāſlata.Quare omnino ſunt eradēda. Sed nihil illa contra Cepaſios Ciceronis fabula.Qui illam fabulā uidere totā cupit:legat ꝑ Cluētio orōnē:ī q̄ ea ē deſcripta his uerbis.agit' cā.paucis uerbis accuſat:ut de re iudicata Canutius.Incipit lōgo & alte repetito ꝓhœmio reſpōdere Cepaſius.Prío attēte audiebat' eius orō.Erigebat aīum iā demiſſū & oppſſū Oppianicus.gaudebat ip̄e Fabricius.nō ītelligebat aīos iudicū nō illius eloq̄ntia:ſed deſēſionis īpudētia cōmoueri.Poſteaq̄ de re cœpit dicere ad ea quæ erāt ī cā: addebat ēt ip̄e quædā uulnera.hoc q̄q̄ ſedulo faciebat: tamē īterdū nō deſēdere: ſed p̄uaricari accuſatōi uidebat'.Itaq; cū callidiſſime ſe dicere putaret:cū illa uerba grauiſſima ex intimo artificio deprompſiſſet. Reſpicite hoīum fortunas. Reſpicite dubios uarioſq; caſus.Reſpicite.C.Fabricii ſenectutē:cū hoc reſpicite ornādæ orōis cā ſæpe dixiſſet: r̄ſpexit ip̄e.At.C.Fabricius a ſubſeliis d̄miſſo capite diſceſſerat.Hic iudices ridere.Stomachari atq; acerbe ferre patronus cām ſibi eripi:& ſe cætera de illo loco Reſpicite.Iudices.nō poſſe dicere:nec qcq̄ prius ē factū q̄ ut illū pſeq̄ret' & collo optorto ad ſubſellia reduceret:ut reliq̄ poſſet ꝑorare. Nō me hercules qd' ni faciā.Emēdate hoc in aliis exēplaribꝫ legit' Nō me hercle īqt faciebā. Illud p̄cipue monēdū neqd.d.lr̄a in.s.cōuerſa neqs ē legēdū. Nā utē

lõge uehemẽtiſſimus hic animi inualuit affectus. Loco animi cum temporis aduerbium eſt reponẽdũ. Quare metiatur ac diligenter exiſtimet uires ſuas actor. Aeſtimet legendum eſſe cenſebit quiquid æſtimare qd exiſtimare ſignificet: non ignorabit. Itaque ne illum probauerim. Quidem particulam ſtili elegantia expoſcit ut legatur Itaque ne illum quidem
Et capite uelato cũ id agendum ex turba proſpexiſſet. Hic quidẽ ſic: in aliis uero quibuſdam exemplaribuſ ad agendum legitur. Sed neutro modo mihi ſenſus procedere uidetur. Fortaſſe uero aut ad agẽtes aut quid ageretur quod mihi magis placet rectius legeretur. Forte ſit eius perſona talis. Si cõiunctio uidetur aſcribẽda ut legatur. Si forte ſit eius perſona talis. Cum domitiæ uxori ſuæ pecuniaria lite. & in præpoſitio aſcribenda & uxoris littera s. adiecta legendum uidetur. De fortuna quoque: qua uter abũdabat adiecit. uterque legendum eſſe aperte patet & uobis pro nobis. Sunt qui hos μερικοὺς ἐπιλόγους uocent: quo partitam orationem ſignificant Per præpoſitio aſcribẽda uidetur ut perorationem legamus. Nã μερικοὶ ἐπίλογοι particulares dicuntur perorationes.

uiribus ad mouendas lachrymas aggredi audeat. Nam ut eſt lõge uehementiſſimus hic animi inualuit affectus: ita ſi nihil efficit tepet: quẽ melius ĩfirmus actor tacitis iudicũ cogitationibus reliq̃ſſet. Nam & uultus & uox & ipſa illa excitandæ rei facies: ludibrio etiam plerũq; ſũt hominibus: quos non permouerũt. Quare metiatur ac diligẽter æſtimet uires ſuas actor: & quantum onus ſubiturus ſit intelligat. Nihil habet iſta res medium. ſed aut lachrymas meretur aut riſum. Nõ autem commouere tantum miſerationem: ſed etiam diſcutere epilogi eſt propriũ: cum oratione continua: quæ motos lachrymis iudices ad iuſtitiam reducat: tum etiam quibuſdam urbane dictis: quale eſt. Date puero panem: ne ploret. & corpulento litigatori cuius aduerſarius item puer circa iudices erat ab aduocato latus. Quid faciam? Ego te baiulare nõ poſſum. Sed hæc tamen non debent eſſe inimica. Itaq; ne illum probauerim: qui inter clariſſimos ſui temporis oratores fuit: qui pueris in epilogum productis: talos iecit in medium: quos illi diripere cœperunt. Nãq; & hæc ipſa diſcriminis ſui ignorãtia potuit eẽ miſerabilis. neq; illũ qui cũ eẽt cruentus gladius eius ab accuſatore ꝓlatus: quo is hominẽ ꝓbabat occiſum: ſubito ex ſubſelliis: ut territus fugit: & capite ex parte uelato: cũ id agendum ex turba ꝓſpexiſſet: ĩterrogauit: an iã ille cũ gladio receſſiſſet. Fecit enim riſũ: ſed ridiculus fuit. Diſcutiẽdæ tamẽ orõne huiuſmodi ſcænæ: egregieq; Cicero: & cõtra imaginẽ Saturnini pro rabirio grauiter: & cõtra iuuenem: cuius ſubinde uulnus ĩ iudicio reſoluebat̃ ꝓ Vareno multa dixit urbane. Sũt & illi leniores epilogi: q̃bus aduerſario ſatiſfacimus: forte ſi eius pſona talis: ut illi debeat̃ reuerentia: aut cũ amice aliquid cõmouemus: & ad cõcordiã hortamur: quod eſt genus egregie tractatum a Paſſieno: cũ Domitiæ uxori ſuæ: pecuniaria lite aduerſus fratrem eius Aenobarbũ ageret. Nam cum de neceſſitudine multa dixiſſet: de fortuna quoq; qua uterq; abundabat: adiecit. Nihil uobis minus deeſt: q̃ de quo cõtenditis. Omnes aũt hos affectus etiam ſi quibuſdã uidentur ĩ ꝓhœmio atq; ĩ epilogo ſedem habere: in quibus ſane ſunt frequentiſſimi: tamen aliæ quoq; partes recipiũt: ſed breuiores: ut cũ ex iis plurima ſint reſeruanda. At hic ſi uſq̃: totos eloquentiæ aperire fontes licet. Nam ex iis ſi bene diximus reliqua: poſſidebimus iã iudicum animos: & confragoſis atq; aſperis euecti tota pãdere poſſumus uela: & cũ ſit maxima ꝑs epilogi amplificatio: uerbis atq; ſententiis uti licet magnificis atq; ornatis. Tũc eſt cõmouendũ theatrũ: cũ uentũ eſt ad ipſũ illud: quo ueteres tragœdiæ comœdiæq; claudũtur plaudite. In aliis aũt partibus tractandus affectus erit: ut quiſq; naſcetur. Nam neq; exponi ſine hoc res atroces & miſerabiles debent. Cũ de qualitate alicuius rei quæſtio eſt: probationibus uniuſcuiuſq; rei recte ſubiũgitur. Vbi uero coniũctam ex pluribus cauſam agimus: etiam neceſſe erit uti pluribus quaſi epilogis: ut ĩ Verrem Cicero fecit. Nam & Philodamo & nauarchis & cruciatis ciuibus romãis: & aliis plurimis ſuas lachrymas dedit. Sũt q hos μερικοὺς ἐπιλόγους uocẽt: quo partitam orationem ſignificant. Mihi non tam partes eius q̃ ſpecies uidentur. Siquidem hæc epilogi & perorationis nomina ipſa aperte ſatis oſtendunt: hanc eſſe conſumationem orationis.

De diuisione affectuum & quomodo mouendi sunt.

q Vanuis aũt pars hæc iudicialium causaꝝ sit sũma: præcipueq; cõstet affectibus: & aliqua de his necessario dixeri: non tamẽ potui: ac ne debui quidẽ locũ istũ in unam speciẽ cõcludere. Quare adhuc opus superest: cum ad obtinenda quæ uolumus potentissimũ: tum supradictis multo difficilius mouẽdi iudicũ animos: atq; in eum quẽ uolumus habitum formãdi: & uelut transfigurandi. Qua de re pauca quæ postulabat hæc materia: sic attigi: ut magis quid oporteret fieri: q̃ quo id modo consequi possimus ostenderem. Nunc altius omnis rei repetenda ratio est. Nam & per totam: ut diximus: causam locus est affectibus: & eorum non simplex natura: nec in trãsitu tractãda: quo nihil afferri maius orãti põt. Nã cætera forsitã tenuis quoq; & angusta ingenii uena: si modo uel doctrina uel usu sit adiuta: generare atq; frugem aliquã perducere queat. Certe sũt semperq; fuerũt non parum multi: qui satis perite quæ essent ꝓbationibus utilia reperirẽt: quos equidẽ nõ cõtemno: sed hactenus utiles credo: nequid per eos iudici sit ignotũ: atq; ut dicam quod sentio: dignos a quibus cãs diserti docerent. Qui uero iudicẽ rapere: & in quem uellet habitũ animi posset perducere: quo dicto flendũ & irascendum esset: rarius fuit. Atq; hoc est quod dominatur in iudiciis. hæc eloquentiam regunt. Namq; argumẽta plerũq; nascuntur ex causa: & pro meliore parte plura sunt semper: ut qui p hec uicit: tantum non defuisse sibi aduocatum sciat. Vbi uero animis iudicum uis afferenda est: & ab ipsa ueri contẽplatione abducenda mens: ibi proprium oratoris opus ẽ. Hoc non docet litigator. hoc causarum libellis non continetur: Probationes enim efficient sane: ut cãm nostram meliorem esse iudices putent. Affectus præstant: ut etiam uelint. Sed id quia uolunt credunt quoq;. Nam cũ irasci. fauere. odisse. misereri cœperũt: agi iã rem suam extimant: & sicut amantes de forma iudicare non possunt: quia sensũ oculorũ premit amor: ita omnem ĩquirendæ ueritatis rationẽ iudex amittit occupatus affectibus. æstu fertur: & uelut rapido flumini consequitur: Ita argumenta ac testes quid egerint pronunciatio ostẽdit. Commotus autẽ ab oratore iudex quid sentiat: sedens adhuc atq; audiẽs confitetur. An cũ ille qui plerisq; perorationibus petitur: fletus erũpit: non palam dicta sententia est: Huc igit̃ incumbat orator. hoc opus eius. hic labor est: sine quo cætera nuda. ieiuna. infirma. ingrata sũt. Adeo uelut spũs operis huius atq; animus ẽ ĩ affectibus. Horum autem sicut antiqtus traditum accepimus: duæ sunt species. alteram græci παθοσ uocant: quam nos recte uertentes ac ꝓprie affectũ dicius. alterã ηθοσ cuius noĩe: ut ego qdẽ sẽtio: caret sermo romanus. mores appellant̃: atq; inde ps quoq; illa phiæ ηθικη moralis ẽ dicta. Sed ipsã rei naturã spectãt imihi non tã mores significari uident̃: q̃ morum quædã ꝓpritas. Nam ipsis

q Vamuis autẽ pars hæc iudicialium causarũ sit summa. Diffusius se de utrisq; affectibus tractaturum pollicetur. ac primum quantũ ualeãt in animis iudicum exponit. deinde diuisionem affectuũ subiungit. Quo nihil maius afferri oranti potest. Sic quidem hic legit̃. Recte uero a quibusdam hoc modo. Quo nihil maius afferre uis orandi potest.

Atq; frugem aliquam perducere queat. Ad præpositio ascribatur hoc modo Atque ad frugem aliquam perducere queat.

Atq; hæc est quod dominetur in iudiciis. Hoc & dominatur legendum esse nemo non uidet. Et sicut amantes de forma iudicare non possent: quia sensum oculorum premit amor. Possunt ut ĩdicãdi sit modus legendum est. Platonis autem hæc est sententia οτυφλου ται γαρ inquit το φιλουν περι τοφιλουμενον. hoc ẽ. Obcæcatur enim amãs circa rem amatam. Et uelut rapido flumini cõseqt̃. Obseqt̃ legẽdũ ẽ. Quã nos recte uertẽtes ac proprie affectum dicimus. παθοσ quidẽ uarie trãsfertur. Quidam enim nuper passionẽ non sane ab antiquis nomine recepto interpretari cœperunt. Fabius affectum recte uerti sentit. Cicero uero in tertio thusculanarum libro παθη esse perturbatiões scribit his uerbis. Quæ græci appellãt παθη ego poterã morbos & id uerbum esset de uerbo: si in consuetudinem nostram caderet. Nã inuidere. gestire. misereri: lætari hæc omnia græci morbos appellant motus animi rationi nõ optemperãtes. Nos autem hos eosdem motus concitati animi recte ut opinor: perturbationes dixerimus. morbos autem non satis usitate. Hieronymus quoque in Esaiam atque Danielem scribit παθοσ perturbationes q̃ passionem transferri. Quos uero affectus Fabius uocat: Cicero interdum perturbationes interdum affectiones appellat. Nã ipsis quidã oẽs habitus mẽtis cõtinent̃. Quidẽ legat̃ non quidã.

quidem omnes habitus mentis continẽtur. Cautiores uolun tatem complecti:q̃ nomia interpretari maluerunt. Affectus igitur hos concitatos .illos mites atq; cõpositos esse dixerunt. In altero uehementer cõmotos. in altero lenes. deniq; hos i perare. illos persuadere. hos ad probationẽ. illos ad beniuolẽ tiam præualere. Adiiciũt qdam peritorũ pathos tẽporale eẽ. Quod ut accidere frequentius fateor: ita nõ nullas credo eẽ materias: quæ cõtinuũ desiderẽt affectum. Nec tamen minus artis aut usus hi leuiores habent. uiriũ atq; impetus non tan tundem exigũt. In causis uero etiam pluribus uersantur. imo secundum quendam intellectum in omnibus. Nam cum ex illo & hoc loco nihil ab oratore tractetur: qcqd de honestis & de utilibus deniq; faciendis & non faciẽdis dicitur: hoc uo cari põt. Quidam commendationem atq; excusationem ꝓ pria huius officii putauerũt. nec abnuo esse. ista in hac parte: sed nõ cõcedo ut sola sint: qn illud adhuc adiicio παθοσ atq; ηθοσ. Sed iterĩ ex eadẽ natura: ita ut illud maius sit. hoc mi nus: ut amor παθοσ. caritas ηθοσ. Interdum diuersa iter se: sicuti epilogis. Nanq; παθοσ concitat. ηθοσ solet mitigare. ꝓpria tamen mihi huius nominis exprimẽda natura ẽ: qua tenus appellatione ipsa nõ satis significare uidetur. ηθοσ qd intelligimus: quodq; a docentibus desideramus: id erit quod ante omnia bonitate commendabitur. non solũ mite ac pla cidum: sed plerunq; blandum & humanum: & audientibus amabile atq; iucundum: in quo exprimendo sũ ma uirtus ea est: ut fluere omnia ex natura rerum hominumq; uideãtur: quo mores dicentis ex oratione perluceant: & quodãmodo agnoscantur: quod est sine dubio. inter coniunctas maxime personas: quotiens perferimus. ignoscimus. satisfacimus. mo nemus procul ab ira. procul ab odio. Sed tamen alia patris aduersus filium. tutoris aduersus pupillum. mariti aduersus uxorem moderatio est. Hi enim præferunt eorum ipsorum a quibus lædimur caritatem. neq; alio modo inuisos eos faci unt: q̃ quod amare ipsi uidentur. Alia cum senex adolescẽtis. alia cum uitiũ honestus inferioris fert. Hic enim tantũ conci tari. illic etiam affici debet. Sunt & illa ex eadem natura: sed motus adhuc minoris ueniam petere. adolescentiam defẽde re. amores nonnunq̃. Etiam lenis alieni caloris derisus ex hac forma uenit. Sed non his locis tantum: uerum aliquanto ma gis propriæ sunt uirtutis simulationis satisfaciendi: rogandi. & ειρωνεια quæ diuersum ei quod dicit intellectũ petit. Hic etiam ille maior ad concitandũ odiũ nasci affectus solet: cũ hoc ipso quo nos aduersariis submittimus: intelligitur tacitæ impotentiæ exprobratio. Nãq; eo graues & intolerabiles id

Cautiores uoluptatem comple cti q̃ nomia iterpretari maluerũt. Voluntatem legendum est: hoc est intellectum ac significationẽ. non autem uoluptatem. Affectus igi tur hos concitatos: illos mites: atq; compositos esse dixerunt. In hoc q dem sensu nihil desiderandum esse qbusdam fortasse uidet. Sed d uo illa uerba greca παθοσ & ηθοσ ut ascribantur sensus exposcit. Nam Fabius ex quorũdam sententia ex ponit affectus concitatos esse πα θοσ. mites uero ηθοσ. Quare mi hi sic legendum uidetur ut ascribã tur hoc modo. Affectus igitur hos concitatos παθοσ. illos mites atq; compositos ηθοσ esse dixerunt.

Hos ad probatiõem. illos ad be niuolentiam præualere. Probatio nem sensus aspernatu r. Perturba tionem uero amplectitur. Quare uel refragantibus exemplaribus perturbationẽ pro probatione le gendũ esse facile contenderi. Nec tamen minus artis aut usus hi leui ores habent. Quãuis leuiores quo q; legi possit: tamen leniores hoc ẽ mitiores magis sensui cõuenire ui dent. Nã cũ ex illo & hoc loco ni hil ab oratore tractetur qcquid de honestis & de utilibus deniq; faciẽ dis & non faciẽdis discitur hoc uo cari põt. Hic qdẽ locus adeo est de prauatus: ut neq; corrigi: neq; sẽsus elici possit: nõ quin mendæ aliquæ facile tolli possint: ut dicit. s. littera expuncta legat. Sed qa aliquid adii ci necessariũ uidet: quod inuitus fa cio: nullo præserti mihi astipulan te exemplari. Hanc autem dictio nem nisi ascribendam puto: ut lega tur. Nam cum nisi ex illo & hoc lo co nihil ab oratore tractetur: quic quid de honestis & de utilibus de niq; faciendis & non faciendis dici tur: hoc uocari põt. Nec ab uno esse ista in hac parte. Emendate in aliis quibusdam exemplaribus le gitur abnuo pro illis ab uno. Hi .n. præferunt eorũ ipsoꝝ: a qbus le dimur caritatẽ. Se pronomẽ ascri bendum mihi uidet & ledũtur le gẽdũ. hoc mõ. Hi .n. præ se ferũt eo rũ ipsorũ: a quibus ledunt caritatẽ.

Sed motus adhuc minoris. ue niã petere adolescẽtiã dfẽdere: amo res nõnũq̃. Hic distiguẽdũ ẽ alioq sensus cõfundunt. Sed nõ his lo cis tantũ: ueꝝ aliquãto magis ꝓprie sũt uirtutis simulatiõis satisfaciendi, rogãdi. Mendæ ex hoc loco sic tolli

ipsum demonstrat:quod cædimus.Et ignorant cupidi maledicendi:aut affectatores libertatis plus iuidiam q̃ couitiũ posse.Nã iuidia aduersari os.cõuitiũ nos inuisos facit.Ille iã pene medius affectus ẽ ex amoribus: & ex desideriis amicorum & necessariorum.Nã & hoc maior est:& illo mior. Nõ parum significant̃ etiã illa ĩ scholis ηθη dixerius:qbus plerũq; rusticos. supstitiosos.auaros.timidos:secũdũ cõditionẽ ꝓpositionũ effingĩus.Nã sic ηθη mores sũt:cũ hos imitamur:& ex his ducimus orationem.Deniq; hoc oẽ bonũ & comẽ uirũ poscit:q̃s uirtutes cũ ẽt ĩ litigatore debeat ora tor:si fieri põt:approbare:utiq; ipse aũt habeat:aut hr̃e credat̃.Sic ꝓde rit plurimũ causis:qbus ex sua bonitate faciet fidẽ.Nã q dũ dicit:malus uidet̃:utiq; male dicit.Nõ.n.uidet̃ iusta dicere:alioq q ηθοσ uideret̃? Quare & ipsũ ẽt dicẽdi genus ĩ hoc placidũ debet eẽ ac mite.nihil sup- bũ.nihil elatũ:saltẽ ac sublime desideret.Proprie.iucũde.credibiliter di cere sat ẽ.Ideoq; & medius ille oratoris modus maxime cõuenit.Diuer- sũ ẽ huic quod παθοσ dr̃:quodq; nos affectũ ꝓprie uocamus.& ut ꝓxi me utriusq; dr̃iam signẽ:illud comœdiæ.hoc tragœdiæ simile.Hæc ps circa irã.odiũ.metũ.iuidiã.miserationẽ fere tota uersat̃:quæ qbus ex lo cis ducẽda sũt:& manifestũ oĩbus:& a nobis ĩ rõne ꝓhœmii atq; epilogi dictũ ẽ.Et metũ tamen duplicẽ ĩtelligi uolo:quem patimur & quẽ faci- mus:& iuidiã.Nãq; altera iuidũ.altera iuidiosũ facit.Hoc aũt hoĩs:illđ rei ẽ:ĩ quo & plus ha bet opis ratio.Nã quædã uident̃ grauia p se prici- diũ.cædes.ueneficiũ.Quædã efficiẽda sũt.Id ãt cõtigit cũ magnis alio- q malis grauius eẽ id quod passi sumus:ostẽdit̃.Quale ẽ apud Vergi- liũ.O fœlix una ante alias priameia uirgo:Hostilẽ & tumulũ troiæ sub mœnibus altis Iussa mori.q̃ miser enim casus Andromachæ:si cõpata ei fœlix Polyxena? Aut cũ ita exaggeramus iiuriã nr̃am:ut ẽt quæ multa miora sũt ĩtolerãda dicamus.Si pulsasses:defẽdi nõ poteras.uulnerasti. Sed hæc diligẽtius cũ ad eã ãplificationẽ uenerimus dicemus.Interĩ no tasse cõtẽtus sũ:nõ id solũ agere affectus:ut quæ sũt ostẽdant̃ acerba ac luctuosa:sed ẽt ut quæ tolerãda haberi solẽt:grauia uideãt̃:ut cũ ĩ male dicto plus iiuriæ:q̃ ĩ manu.In ĩfamia plus pœnæ dicĩus:q̃ ĩ morte.Nã- q; ĩ hoc eloquẽtiæ uis ẽ:ut iudicẽ nõ ad id tãtũ cõpellat:ĩ quod ipsi rei na tura duceret̃.Sed aut qui nõ ẽ:aut maiorẽ q̃ ẽ faciat affectũ.Hæc ẽ illa quæ dynosis uocat̃ rebus ĩdignis.aspis.iuidiosis addẽs ui oratio:q̃ uirtu- te præter alios plurimũ Demosthenes ualuit.Quod si mihi tradita seq præcepta sufficeret:satisfecerã huic pti:nihil eorum quæ legi uel didici: qđ mõ ꝓbabile fuit omittẽdo.Sed mihi ĩ aĩo ẽ:quæ latẽt penitus ipsa huius loci apire penetralia:quæ qdẽ nõ aliquo tradẽte:sed expimento meo ac natura ipsa duce accepi.Sũma.n.quãtũ ego qdẽ sẽtio:circa mouendos affectus ĩ hoc possita ẽ:ut moueamur ipsi.Nã & luctus & iræ & ĩdigna tiõis:aliquãdo ridicula fuerit imitatio:si uerba uultũq; tãtũ nõ ẽt animũ accõmodauerimus.Quid.n.aliud ẽ causæ:ut lugẽtes utiq; ĩ recẽti dolo re disertissime quædã exclamare uideant̃?& ira nõnũq̃ indoctis quoq; eloquẽtiã faciat̃?q̃ q illis ĩest uis mẽtis:& ueritas ipsa morum? Quare in iis quæ uerisimilia eẽ uolumus:simus ipsi similes eorum:q uere patiunt̃ af fectibus:& a tali aĩo ꝓficiscat̃ oratio:q̃lẽ facere iudicẽ uolet.An ille dole

posse uidentur si lega- tur uirtutes.hoc mo- do.uerum aliquanto magis ꝓpriæ sunt uir tutes simulationis sa- tisfaciendi rogandi.

Secundum condi- tionem propositionũ. Loco propositionum rectius propositorum legeretur.hoc est the- matum.Nam Cicero thema propositum in terpretatur:ut Fabius ipse testis est. Nam si ηθη mores sũt: cum hos imitamur.Sic.c. littera ascripta ut lega- tur:sensus exposcit.

Ideoque & medius ille oratoris modus. Loco oratoris legen- dum esse orationis ui detur.Sunt enim tres orationis modi qui a græcis characteres di- cuntur grauis.medio- cris:quem medium Fabius uocat.& atte- nuatus:qui & humi- lis uocatur. Vt etiã quæ multa minora sunt.Multo legẽdum esse patet. Sed hæc diligentius cum ad eã amplificationem ue- nerimus dicemus.Eã accusatiuus ut cessans uidetur expungendus

Hæc est illa quæ dy- nosis uocatur.Δεινω- σισ.per.ει.diphthon- gum a græcis scribit̃. Trãsfertur autem gra uitas:de q̃ ab Hermo gene multa tradũtur

Irascetur si nihil ipse qui in irã cõcitat se:idq; exigit simile patief. Se pronomen cum a sensu repellatur: eradendus uidetur. Siccis agẽtis oculis lachrymas dabit.Loco agẽtis agẽs ut legaf sensus exposcit. Has qsq; bene cœperit.Quisqs & cõcẽperit mihi uidef legendũ. Hasq; dẽ dicũt ευφαντασιωτον: qui sibi res.uoces.actus.secundũ ueꝝ optime finget.Has eradẽdas eẽ atq; hũc reponẽdũ apte Qui relatiuũ qđ sequif declarat.ευφαντασιωτοσ aũt dicif q bene aliqd imaginaf. Nã ut iter otia aioꝝ.Corrupte qdẽ sic legif hic locus.Illã.n.ut particulam sensus aspnaf.Forsitã aũt uel & ipa monosyllaba loco illius emẽdate reponeref.exponit.n.Fabius quo mõ facultas imagines cõcipiendi nobis facile cõtingat. Hoc animi uitiũ ad utilitatẽ non transferimus.Trãsferemus ut futuri sit temporis: cũ interrogatione est legẽdum. Extremus deniq; expirãtis hiatus insidet.Citra nõ negandi aduerbiũ hic sensus ĩteger nõ habef.Quare ascribẽdũ uidef & cũ ĩterrogatõe legendũ hoc mõ.Extremus deniq; expirãtis hiatus nõ ĩsidet? Insequetur εναργεια quæ a Cicerone illustratio & euidentia nominaf. ενεργεια a quibusdam uitiose legif:Cum ut alibi quoq; diximus:nõ illustratio: sed actus atq; efficatia transferatur. Quem non tam dicere uidetur. Quæ ut ad εναργειαν referatur:legendum est. Et quos ille in funere Pallantis positis insignibus.Corruptum quidem esse hunc sensum facile est uidere:qui emẽdaf si quos accusatiuum expũgamus ac equus illius loco ascribatur hoc modo.& equus ille in funere Pallantis positis insignibus.Sic enim de eo scribit Vergilius Post bellator equus positis ĩsignibus æthon It lachrymans guttisq; humectat grandibus ora. Et diceret ut dulcis moriẽs reminiscitur argos.Et copula utq; particula altera alterius locum occupauit:legendum est enim ut diceret Et dulcis moriẽs. Atq; in animo nostro persuadeamus.In præpositio eradenda est atq; id pronomen illius loco scribendum. Vt moueri periclitãtium uice possumus.Possimus legendum esse ut coniunctio ostendit. Quorum ĩducere personas non attinet.c.expuncta induere legẽdũ est:ita & sensu & loquẽdi

bit:qui audiet me:cum hoc dicã nõ dolenter? irascef si nihil ipse:q in irã concitat se idq; exigit:simile patief? siccis agens oculis lachrymas dabit? fieri nõ põt. Nec incendit nisi ignis: nec madescimus nisi humore.nec res ulla dat alteri colorem: quẽ ipsa nõ habet.Primũ ẽ igitur:ut apud nos ualeãt ea quæ ualere apud iudicẽ uolumus:afficiamurq; anteq̃ afficere conemur.At quo mõ fiet ut afficiamur? Neq;.n.sunt motus in nostra potestate.Tẽptabo etiã de hoc dicere. Quas phantasias græci uocãt:nos sane uisiones appellemus:p quas imagines reꝝ abscẽtium ita repræsentantur animo: ut eas cernere oculis:ac præsentes habere uideamur.Has quisqs bene ceperit:is erit in affectibus potentissimus.Hũc qdẽ dicũt ευφαντασιωτον:qui sibi res.uoces.actus secũdũ uerũ optime finget:quod quidẽ nobis uolẽtibus facile continget. Nam ut inter ocia animorum:& spes inanes & uelut somnia quædã uigilãtium:ita nos hæ de quibus loquimur: imagines ꝓsequũtur:ut peregrinari.nauigare.prœliari.populos alloq. diuitiarum quas non habemus:usum uideamur disponere.nec cogitare:sed facere.Hoc animi uitium ad utilitatẽ non trãsferimus? at hominẽ occisũ queror.nõ oĩa:quæ in re præsenti accidisse credibile ẽ:ĩ oculis habebo? non percussor ille subitus erũpet? nõ expauescet circũuẽtus? exclamabit? uel rogabit? uel fugiet? non ferientẽ.non cõcidẽtem uidebo animo? sanguis & pauor & gemitus extremus deniq; expirantis hiatus insidet? Insequetur εναργεια quæ a Cicerone illustratio & euidẽtia nominaf:quæ non tam dicere uidetur q̃ ostendere. & affectus non aliter q̃ si rebus ipsis intersimus sequẽtur.An non ex his uisionibus illa sunt? Excussi manibus radii reuolutaq; pensa.leuiq; patẽs in pectore uulnus:& quos ille ĩ funere pallantis positis insignibus.Quid? nõ idẽ poeta pœnitus ultimi fati cepit imaginẽ? ut diceret & dulcis moriẽs reminiscif argos.Vbi uero miseratiõe opus erit:nobis ea de quibus querimur accidisse credamus:atq; in aĩo nostro persuadeamus.Nos illi simus:quos grauia.indigna.tristia passos queramur.Nec agamus rem quasi alienã:sed assumamus parũper illũ dolorẽ.Ita dicemus quæ in simili nostro casu dicturi essemus.Vidi ego sæpe histriones atq; comœdos cum ex aliquo grauiore actu personam deposuissent:flẽtes adhuc egredi.Quod si ĩ alienis scriptis sola ꝓnunciatio ita falsis accedit affectibus: qd nos faciemus:q illa cogitare debemus:ut moueri periclitantium uice possimus? sed in schola rebus quoq; ipsis affici conuenit:easq; ueras sibi fingere:hoc magis:quod illic ut litigatores loquimur frequẽtius q̃ ut aduocati.Orbũ agimus:& naufragum & periclitantem:quorum ĩduere psonas non attinet:nisi affectus assumimus.Hæc dissimulanda mihi nõ fuerunt:qbus ipse quãtuscunq; sũ aut fui:peruenisse

me ad aliquod nomē īgenii credo. Frequēter motus sū: ut me lachrymæ nō solū deprehenderent: sed pallor & uero similis dolor.

Derisu.

h Vic diuersa uirtus quæ risū iudicis mouēdo & illos tristes soluit affectus: & animū ab intentiōe reꝝ frequenter auertit: & aliquādo ēt reficit: & a satietate uel a fatigatiōe renouat. Q uāta sit āt ī ea difficultas: uel duo maximi oratores: alter græcæ, alter latiæ eloquētiæ pricipes docēt. Nā pleriq; Demostheni facultatē huius rei defuisse credūt. Ciceroī modū. nec uideri pōt noluisse Demosthenes: cuius pauca admodū dicta: nec sane cæteris eius uirtutibus respodētia palā ostēdunt: nō displicuisse illi iocos: sed non contigisse. Noster uero non solum extra iudicia: sed etiā ī ipsis orationibus habitus est nimius risus affectator. Mihi quidem siue id recte iudico: siue amore īmodico præcipui in eloquentia uiri laboro: mira quædam uidetur in eo fuisse urbanitas. Nam in sermone quotidiano multa: & in altercatiōībus & interrogādis testibus plura q̄ qsq̄ dixit facete: & ipsa illa quæ sūt ī Verrem dicta frigidius: aliis assignauit: & testiōnii loco posuit: ut quo sūt magis uulgaria: eo sit credibilius illa ab oratore nō ficta: sed passim eē iactata. Vtinā Q uintus & libertus eius tyro: & alius q̄sqs fuit: q tres hac de re libros edidit: parcius dictorum numero indulsissent: & plus iudicii in eligendis: q̄ in cōgerēdis studii adhibuissent. Minus abiectus locus calūniantibus foret: q tamē nunc quoq; ut ī omni eius īgenio facilius qd reiici: q̄ qd adiici possit: īuenient. Affert aūt sūmā rei difficultatē. Primū qa ridiculū dictū plerūq; falsū ē. hoc sēp humile. sæpe ex īdustria deprauatum. Præterea nunq̄ honorificum. tū uaria hominū iudicia ī eo: qa nō rōne aliqua: sed motu animi quodā: nescio an enarrabili iudicať. Neq; hoc ab ullo satis explicari puto: licet multi temptauerint: Vnde risus: q nō solū facto aliquo dictoue: sed interdū quodā etiā corporis tactu lacessitur. Præterea non ut narratiōe moueri soleat. Neq;.n. acute tantū ac uenuste: sed stulte. iracunde. timide. dicta ac facta ridēť. Ideoq; āceps eius rei ratio ē: qa a derisu nō ꝓcul abest risus. Habet.n. ut Cicero dicit: sedem in deformitate aliqua & turpitudine: quæ cū ī aliis demonstrātur: urbanitas. cū in ipsū dicentē recidūt: stultitia uocatur. Cū uideatur aūt res leuis & quæ ab scurris. mimis. īsipientibus deniq; sæpe moueať: cū habet uī nescio an īperiosissimā: & cui repugnari minime pōt. Erūpit etiā īuitus sæpe: nec fultus ope: nec uultus mō ac uocis exprimit confessionē: sed totū corpus uí sua concutit. Rerum autem sæpe: ut dixi: maximarum momenta uertit: cum odium iramq; frequētissime frangat. Documēto sunt iuuenes tarentini: qui multa de Pyrrho rege securius inter cœnā locuti: cū rationē facti reposceret, & neq;

consuetudine exigente.

h Vic diuersa uirtus. Quanta uis sit risus quantaque in eo apte mouendo sit difficultas primum exponit: Deinde unde potissimum habeatur facultas mouendi risus. Tum quibus nominibus appelleť risus ac unde ducatur sic aperte describit: ut mendis sublatis nulla enarratione opus eē uideatur. Minus abiectus locus calumniātibus foret. ut legať obiectus sēsus exposcit. De his āt iocoꝝ Ciceronis libris & Macrobius in secundo Saturnalium meminit his uerbis. Cicero autem quantum in ea re ualuerit: quis ignorat: quiuel liberti eius libros: quos is de patroni iocis composuit: quos quidam ipsius putāt eē legere curauit? Quis item nescit consularem eum scurram ab inimicis appellari solitum: quod in oratione etiam sua uatiuius posuit? Nescio an errabili. Enarrabili castigate legitur. Neq; hoc ab ulla explicari puto. ullo esse legēdū notius est q̄ ut sit admonendū. Sed interdum quodam etiā corporis tactu lacessitur. r. littera erasa tactu. & lacessatur: ut subiunctiui sit modi: mihi legendum uidetur. Præterea non ut narratione moueri soleat. Corruptus hic quidem est locus: utpote ex quo nihil ītegri sensus elici potest. Sed quo mō emēdari possit mihi sane non liquet: nisi forte ita corrigamus ut una ratione legamus. hoc modo. Præterea non una ratione moueri soleat. Sic autem esse legendum aperte quæ sequuntur: indicio sunt. Neq; enim inquit acute tātum ac uenuste. sed stulte. iracunde. timide dicta ac facta ridentur. Cum uideatur autem res leuis & quæ ab scurris. mimis. insipientibus deniq; sæpe moueať: tum habet uim nescio an imperiosissimam. Tamē ut loco tum particulæ: cum pro quis cum subiunctiuo iūcta manifeste exposcit. repugnari etiam non repugnare est legendum. Erumpit etiam inuitus sæpe nec fultus ope. Cum superiotis dicti hæc sit ratio. enim loco etiam & inuitis mihi legendum uidetur. hoc modo. Erumpit enim iuuitis sæpe. Documento sunt iuuenes Tarētini: qui multa de Pyrrho rege securius inter cœnam locuti: cum rationē facti reposceret. Castigate in quibusdam exempla

ribus reposceretur legitur. Hoc au/tem & Valerius Maximus narrat li bro quinto: ubi humanitatis exem pla refert. Verum hoc quicquid est ut nõ ausim dicere carere omni arte. Pro omni fortasse omnino re/ctius legeretur. Quia nullam ob seruationem habet. Non aduerbi/um ascribendum esse: ut ex duabus negationibus affirmatio una efficia/tur facile ex ipso percipit̃ sensu. hoc modo. Quia non nullam. Nam id sane doctria possit augeri. Posset rectius legitur q̃ possit. In quoque præpositio ut ascribatur iudicio au rium sentitur: ut legatur in habitu atque uultu. Et in eo quis aliquid dicitur prior. Corrupte hic sed ne alibi quidem correcte legitur hoc modo. Et in eo quisquis aliquid di/xerit prior. Mihi uero loco & copu/læ: ut particula reponenda. ac loco illius in præpositionis cum & eo ꝓ nomen expungẽdum uidetur hoc modo ut cum quis aliquid dixerit prior. Neque non uideo etiam ut in eo qui aliquid dixerit prior: pos/se legi. uidetur autem esse occasio/nis exemplum. Hoc idem autem & Cicero in secũdo de oratore scribit Omnino inquit probabiliora sunt quæ lacessiti dicimus: q̃ quæ prio/res. Nam & ingenii celeritas maior est quæ apparet in respondendo: & humanitatis est responsio. Quin illæ ipsæ quæ dicta sunt ac uocan/tur. Dicta proprio iam nomine ap/pellantur ea quæ salsa sunt ut Cice/ro in secundo de oratore inquit.

Quæ tamen si deducas. diducas hoc est separes legẽdum est. Qua quidem significari uideo sermonẽ præferentem in uerbis. se ascriben/dum est ut legamus præ se ferẽtem

Venustum esse quod cum gratia quadam ex uenere dictum apparet. Castigate in aliis quibusdam legi/tur exemplaribus ita ut & copula loco ex præpositionis & dicatur nõ dictum legatur hoc modo. Venu stum esse quod cum gratia quadã & uenere dicatur apparet. Neq̃ enim diceret Horatius facetum Ca tonis genus natura concessum esse Vergilio. Quid sibi uelit Catonis mentio hoc loco: non uideo. Qua/re loco Catonis sensus exigit ut le/gatur orationis. Sicque legendum esse facile percipitur ex undecimo Horatii sermone. Molle atque fa/cetum Vergilio annuerunt gauden

negari res neq̃ defendi posset: risu sũt & opportuno ioco ela psi. Nãq̃ unus ex iis: imo inqt nisi lagena defecisset: occidisse mus te: eaq̃ urbanitate tota ẽ iuidia criminis dissoluta. Verũ hoc qcqd ẽ: ut nõ ausim dicere carere oĩ arte: qa nullã obser/uationẽ hẽt: sũtq̃ ad id ptinẽtia & a græcis & a latinis cõposi ta præcepta: ita plane affirmo præcipue positũ ĩ natura & oc casiõe. Porro natura nõ tãtũ ĩ hoc ualet: ut acutior qs atq̃ ha bilior sit ad ĩueniẽdũ.. Nã id sane doctrina posset augeri: sed ĩest ꝓprius qbusdã decor hĩtu atq̃ uultu: ut eadẽ illa minus dicẽte alio uideat̃ urbana eẽ. Occasioni uero & ĩ rebus ẽ tãta uis: ut sæpe adiuti ea nõ ĩdocti mõ: sed ẽt rustici salse dicãt: & ĩ eo qs aliqd dr̃ prior. Sũt. n. lõge uenustiora oĩa ĩ respõdẽdo q̃ ĩ ꝓuocãdo. Accedit difficultati: qꝑ eius rei nulla exercitatio ẽ. nulli præceptores utiq̃ ĩ cõuiuiis & sermonibus multi di/caces. Sed quia in hoc usu quotidiano ꝓficimus: oratoria ur/banitas rara. Nec ex arte propria: sed ad hãc consuetudinem cõmendata. Nihil aũt uetabat & cõponi materias ĩ hoc ido/neas: ut controuersiæ pmixtis salibus fingerent̃: uel res ꝓpo ni singulas ad iuuenum talem exercitationẽ. Quin illæ ipsæ quæ dicta sunt ac uocantur: quas certis diebus festæ licentiæ dicere solebamus: si paulũ adhibita ratione fingerentur: aut aliqd in his seriũ quoq̃ esset admixtũ: plurimũ poterant uti/litatis afferre: quæ nũc iuuenũ uel sibi ludentiũ exercitatio ẽ. Pluribus autem nominibus in eadem re uulgo utimur: quæ tamen si diducas suam propriam quãdam ui ostendent. Nã & urbanitas dicitur: qua qdem significari uideo sermonem præferentem in uerbis & sono & usu proprium quẽdam gu stum urbis: & sumptam ex conuersatione doctoꝝ tacitã eru ditionem. Deniq̃ cui contraria sit rusticitas. Venustum esse: quod cũ gratia quadam & uenere dictum apparet. Salsum in cõsuetudine pro ridiculo tantũ accipimus. natura nõ utiq̃ hoc ẽ: q̃q̃ & ridicula oporteat esse salsa. Nã & Cicero. Omne quod salsum ait esse atticorum: non quia sunt maxime ad ri/sum cõpositi. Et Catullus cum dicit. Nulla in tã magno ẽ cor pore mica salis. hoc dicit nihil in corpore eius esse ridiculum Salsum igitur erit quod nõ erit ĩsulsũ: uelut quoddã simplex orationis condimẽtũ: quod sentit̃ latente iudicio: & uelut pa latũ excitat: quod & a tedio defendit orationẽ. Sane tamẽ ut ille in cibis paulo liberalius aspersus: si tamen nõ sit immodi/cus: affert aliquid propriæ uoluptatis: ita hi quoq̃ in dicẽdo habent quiddam: quod nobis faciat audiendi sitim. Facetum quoq̃ nõ tantũ circa ridicula opinor consistere. Neq̃. n. dice ret Horatius facetũ Catõis genus: natura cõcessũ eẽ Vergi/lio. decoris hãc magis & excultæ cuiusdã elegãtiæ appellati onẽ puto. Ideoq̃ ĩ epistolis Cicero hæc Bruti refert uerba: ne ulli sũt pedes faceti ac deliciis ĩgredienti mollius: quod cõue/

res rure camoenæ. Dicacitas a dicendo quæ est omni generi commune ducta est. Quod recte in quibusdam legitur exemplaribus. Ideoque hæc tota disputatio a græcis περι γελοιου inscribitur. hoc est de ridiculo. Etenim prima diuisio traditur. Cum nullius propositionis ratio assignetur: illa particula etenim mihi redundare uidetur. Eius autem genitiuus loco etenim ascribendus. hoc modo. Eius prima diuisio. Aliena autem reprehendimus. Aut loco autem legendum esse aperte ex sensu percipit. Nostra ridicula indicamus. a uocali in e conuersa ridicule legendum uidetur. Vt in illa Apodixe Ceciliana. Pyxide Cæliana pro apodixe Ceciliana legendũ esse aperte ex oratione Ciceronis pro Cælio percipitur. Sic enim ibi legitur. Hic etiam miramur si illam commentitiam pyxidem obscænissima sit fabula consecuta. Nihil est enim qđ in eiusmodi mulierem cadere non uideatur. & quæ sequuntur. Idẽ autem si uultu. Recte in quibusdã exemplaribus De uultu legitur si erasa. Nihil enim ex iis quæ dicunt salsa dicuntur insulsius. Ita quidẽ corruptus est hic locus: ut quod maxime approbat Fabius damnare uideatur. Quo nanque pacto nihil eo sit insulsius: cui maior q̃ cæteris gratia inest? Fieri certe non potest. Errores autem tolli posse uidẽtur: si & dicuntur passiue: & dicitur singulariter & salsius non insulsius legatur hoc modo. Nihil enim ex iis quæ dicuntur salsa: dicitur salsius. Autem q̃q̃ gratiæ plurimum. Cum autem coniunctio nunq̃ primum in oratione optineat locum: in secundum referatur. hoc modo. Quamq̃ autem. Qualia nuper Iani Bassi Iunius Bassus orator fuit egregius. Quare Iunii Bassi puto legendum. Horum autem oratorum de quibus hoc loco meminit Fabius: nulla aut scripta aut dicta extant. Quare talia fuisse qualia Fabius ait: credamus. In hac quidem pugna forensium malim mihi lenibus interdicere. Corrupte in quibusdam exemplaribus non interdicere: sed uti licere legitur. forẽsi autem loco forensium mihi uidetur esse legendum. hoc modo. In hac quidem pugna forensi malim mihi lenibus interdicere ut subintelligat q̃ amicũ pdere. Nõ nunq̃ & contumeliose & aspere dicere in

nit cũ illo horatiano: molle atq; facetũ Vergilio. Iocum uero accipimus quod ẽ contrariũ serio. Nã & fingere & terrere & pmittere interĩ iocus ẽ. Dicacitas sine dubio a dicẽdo: quæ ẽ omni generi cõe: ducta ẽ: proprie tamen significat sermonẽ cum risu aliquos icessentem. Ideo Demosthenem urbanum fuisse dicunt. dicacem negant. Propriũ autem materiæ de q̃ nũc loquimur: est ridiculũ. Ideoq; hæc tota disputatio a græcis περι γελιου inscribit̃. Etenim prima diuisio traditur eadem quæ est omnis orationis: ut sit positũ in rebus aut ĩ uerbis. Vsus autem maxime simplex. Aut enim ex aliis risũ petimus: aut ex nobis: aut ex rebus mediis. Aliena aut reprehendimus: aut refutamus: aut eleuamus: aut repercutimus: aut eludimus. Nostra ridicula indicamus: & ut uerbo Ciceronis utar: dicimus aliqua subabsurda. Nanq; eadẽ quæ si ĩprudẽtibus excidant: stulta sũt. si simulamus uenusta credunt̃. Tertium est genus: ut idem dicit: ĩ decipiendis expectationibus. dictis aliter accipiendis: cæterisq; quæ neutram personam cõtingunt. Ideoq; a me media dicũtur. Itẽ ridicula aut facimus aut dicimus. Facto risus conciliatur interim admixta grauitate: ut Marcus Cælius pretor: cũ sellam eius curulẽ consul Isauricus fregisset: alteram posuit loris intentam. Dicebatur autem consul a patre aliquãdo cæsus flagris. Interim sine respectu pudoris: ut ĩ illa Pyxide Cæliana. Quod neq; oratori neq; ulli graui uiro cõueniat. Idem autem si uultu gestuq; ridiculo dictum sit: in quibus est quidem summa gratia: sed maior cũ captare risum non uidetur. Nihil enim ex iis quæ dicuntur salsa: dicitur insulsius. q̃q̃ autem gratiæ plurimum dictis seueritas affert: fitque ridiculum id ipsum: quia qui dicit non ridet: est tamen interim & aspectus & habitus oris: & gestus non inurbanus: cũ iis modus contigit. Id porro quod dicitur: aut est lasciuũ aut hilare: qualia Galbæ pleraq;: aut contumeliosum: qualia nuper Iunĩ bassi: aut asperum qualia Cassii seueri: aut leue: qualia Domitii afri. Refert iis ubi quis utatur. Nam in conuictibus & quotidiano sermone lasciua humilibus. hilaria omnibus conueniunt. Ludere nunq̃ uelimus: longeq; absit propositum illud: potius amicum q̃ dictum perdidi. In hac quidem pugna forensium malim mihi lenibus interdicere. Nonnunq̃ & contumeliose & aspere dicere in aduersarios permissum est: cum accusare etiã palam & caput alterius ĩiuste petere concessũ sit. Sed hic quoq; tamẽ ĩhumana uideri solet fortunæ ĩsectatio: uel quia culpa

aduersarios permissum est. Quanq̃ ut legatur loco illarum negationum nõ nunq̃: sensus exposcit integritas. Vel quia redire etiam in ipsos. Sic quidem legitur. sed recidere sensui ac loquendi consuetudini maxime conuenire uidetur. Primum itaque considerandum est & quis in qua causa & apud quem. Loco in præpositionis & copula uidetur reponenda. hoc modo & quis & qua causa. Aut nostrum quoq; litigatorem. In præpositio ascribatur: ut legatur Aut in nostrum quoq; litigatorem. Ad eum cõtra quem iudicio liberali aderat: ne faciem quidem haberi liberi hominis. Ad præpositio mihi expungenda uidetur & habere non haberi legendũ. Hoc modo. Eum contra quem iudicio liberali aderat: ne faciem quidem habere liberi hominis. Extrinsecus autem uerbum dixit: quod frequentissime eleganter pretermittitur: subaudiendum est. Liberale uero iudicium dicitur: in quo de alicuius agit̃ libertate. Apd̃ iurisconsultos uero etiã titulus est. De liberali causa. ad quem Paulus sic scribit. Ordĩata liberali causa liberi loco habet̃ is qui de statu suo litigat: & item. Ordinato liberali iudicio interim pro libero habetur: & sicut ipse ageret: ita cum eo agi potest. Faciẽ uero liberi hominis turpes ac deformes ideo nõ habere dicuntur: quod ut idem Paulus de statu hominum scribit: non sunt liberi qui contra formam humani generis conuerso more procreantur: ueluti si mulier monstrosum aut pdigiosum enixa sit. Ne tempore alienum. Tempori ut sit dãdi casus mihi legendum uidetur. Nam alienum interdum cum ablatiuo cum a uel ab præpositionibns copulatur. Interdum cum datiuo. Sed ad omnes pertinet. Non omnes sed omnia legẽdum esse facile est uidere. Ea quæ dicit uir bonus oĩa salsa dignitate decent. Salua pro salsa recte in quibusdam legitur exemplaribus. Neque numerosi minus sunt loci ex quibus hæc ducta: q̃ illi ex quibus quas sententias uocamus: ducuntur. Dicta legendum esse non ducta acutius intuenti patet. Eæ uero non eas legendum esse nemo non uidet. Hoc autem ex secundo de oratore libro: ut pleraque alia sumptum: elegãter per alia uerba suum efficit Fabius. Sic autem apud Cicerõem legit̃ Sed hoc mementote quoscunque locos attingam unde ridicula ducantur: ex iisdem locis fere etiam graues sententias posse duci. Risus igitur oriũtur aut in corpore eius: in quem dicimus. Ex corpore in quibusdam recte scribitur exemplaribus.

caret: uel quia redire etiã in ipsos qui obiecerunt põt. Primũ itaq; considerandum est: & qs in qua cã: & apud quem: & in quem: & quid dicat. Oratori minime cõuenit distortus uultus gestusq;: quæ in mimis rideri solent. Dicacitas etiam scurrilis & scænica huic personæ alienissima ẽ. Obscænitas uero non a uerbis tantum abesse debet: sed etiã a significatiõe. Nã siquando obiici põt: nõ in omni loco exprobanda est. Oratorẽ præterea ut dicere urbane uolo: ita uideri affectare id plane nolo. Quapropter ne dicet qdem salse quotiẽs poterit: & dictũ potius aliquando perdet: q̃ minuet auctoritatem. Nec accusatorẽ aũt atroci in cã. nec patronum in miserabili iocãtem ferret quisq;. Sũt etiã iudices quidã tristiores: q̃ ut risum libenter patiantur. Solet interĩ accidere: ut id quod in aduersarium dicimus: aut in iudicem conueniat: aut nostrũ quoq; litigatorem. q̃q̃ aliqui reperiuntur: qui ne id quidẽ quod in ipsos recidere possit: euitẽt. Quod fecit longus Sulpitius: q cum ipse fœdissimus esset: ad eum contra quem iudicio liberali aderat: ne faciem quidẽ habere liberi hominis: cui respõdens Domitius afer: tu ĩquit ex animi sententia longe. Qui malam faciem habet: liber non est. Vitandum etiam ne petulans. ne superbus. ne loco. ne tempori alienum. ne præparatum. ne domo allatum uideatur: quod dicimus. Nam aduersus miseros: sicut supra dixeram: inhumanus ẽ iocus. Sed quidam ita sunt receptæ auctoritatis & notæ uerecundiæ: ut nocitura sit in eos dicẽdi petulantia. Nam de amicis iam præceptum est. Illud non ad orandi fere consilium: sed ad omnes pertinet. Lacessat hoc modo quem lædere sit periculosum: ne aut inimicitiæ graues insequantur: aut turpis satisfactio. Male etiam dicitur quod in plures conuenit: si aut nationes totæ incessãtur: aut ordines: aut conditio: aut studia multorũ Ea quæ dicit uir bonus omnia salua dignitate ac uerecundia decent. Nimium enim risus precium est: si probitatis compẽdio constat. Vnde autem concilietur risus: & quibus ex locis peti soleat: difficillimum est dicere. Nã si species omnes persequi uelimus: nec modũ repiemus: & frustra laborabimus. Neq; numerosi minus sũt loci: ex qbus hæc ducta: q̃ illi ex qbus eas q̃s sententias uocamus: ducũt̃. neq; alii. Nã hic quoq; est inuentio & elocutio: atque ipsius elocutionis uis alia in uerbis. alia in figuris. Risus igitur oriuntur aut in corpore eius: in quem dicimus: aut ex animo qui factis ab eo dictisq; colligitur: aut ex iis quæ sunt extra posita. Intra hæc enim

Quæ si grauius posita sit seuera sit. si leuius ridicula. Mendis non uacat hic locus: quæ sic tolli posse uidentur: si pro seuera seria legatur: & est loco sit: & sin loco si coniunctionis iterum positæ. Hoc modo. Quæ si grauius posita sit: seria est. Sin leuius ridicula. Rarum est autem oculis subiicere contingat. Vt ascribatur ne sensus minus integer uideatur. Sic enim in quibusdam legitur exemplaribus Rarum est autem ut oculis. Etiā ostendam qualis sis. Iam loco illius etiam ut legatur sensus exposcit. Isq; plane instaret interrogatione: qualem se tamen ostensurus esset. Tandem non tamen esse legendum facile censebit: qui non ignorat Tandem affectui atq; idignationi iterdum seruire: quiq; secūdum de oratore unde hæc sumuntur diligenter legit.

Tabernæ autem erāt citra forū. ac scutum illum signi gratia positū. Circa & illud recte. Citra & illum legitur corrupte. Aut. M. Cælius de illa. c. Lælii. Ac copula loco aut mihi uidetur reponenda. Tum id festiuissimū quod adiicit orator. Est uerbum recte in quibusdam exemplaribus ascriptum legitur: hoc modo Tum id est festiuissimum. Nā & a Cicerone sic est Fabricii fuga illa credita. Sic quidem legitur: sed credita nihil ad propositum. Condita uero penultima producta sensui q̃ pulcherrime mihi conuenire uidetur. Quare cōdita uel repugnātibus exemplaribus uidetur esse reponenda. Respicite inquit hominum fortunam. respicite. c. Fabricii senectutem. Quædam hoc loco eē prætermissa aperte ex oratione Ciceronis pro Cluētio: unde hæc sunt descripta: perspicitur. Sic enim ibi legitur. Respicite īquit hominum fortunas. respicite dubios uariosq; casus. respicite. C. Fabricii senectutē cum hoc respicite ornandæ orationis causa: sæpe dixisset: respexit ipse. At Fabricius a subseliis demisso capite discesserat. Cætera quæ sequūtur quia sunt maxime ridicula: subiicere non grauabor. Hic inquit iudices ridere. stomachari atq; ægre ferre patronus: causam sibi eripi. & se cætera de illo loco Respicite iudices non posse dicere. Nec quicq̃ prius est factum: q̃ ut illū persequeret: & collo obtorto ad subselia reduceret. Tum illud ultimū sic subsecutus. Hic loco illius sic corrupte in q̃busdā legit exēplaribus: ut ad illud uerbū trāsierit qđ seqt referat. Initiū. n. sēsus uidet eē subsecutus quo mō trāsierit. In narrādo aūt Cicero cōsistere facecias putat. dicacitatē in faciēdo. Hūc locū deprauatū eē neminē puto nō uidere. Quo nāq; mō dicacitas in faciēdo a Cicerone cōsistere dicat: cū ut paulo ante uidimus: a dicēdo deducat & significet sermonē cū risu aliquos īcessentē: Quare ꝑ faciēdo forsitā legēdū est iaciēdo: id quod facile ex iis: quæ post duos uersus iferunt: colligi pōt. Sic. n. Fabius inquit: Illud quoq; genus est positum non in hac ueluti iaculatione uerborum. Hoc idem ex secundo quoq; de oratore percipi potest: ubi sic præcipitur. Duo sunt genera facetiarum quarum alterum re tractatur, alterum dicto. Re siquando id tanq̃ fabella narratur: & paulo post. In dicto autem ridiculū est id quod uerbi aut sententiæ quodā acumine mouet. Sed dictoꝝ quoq; ab eoꝝ urbane. Loco eoꝝ eodē legendū esse constat.

est omnis uituperatio: quæ si grauius posita sit: seuera sit. si leuius: ridicula. Hæc aut ostenduntur: aut narrātur: aut dicto notantur. Rarum est autem: ut oculis subiicere contingat: ut fecit. C. Iulius: qui cum Helio mācipi sæpius obstrepenti sibi diceret: Etiam ostendam qualis sis: isq; plane instaret interrogatione: qualem se tamen ostēsurus esset: digito demonstrauit imaginē galli in scuto cimbrico pictam: cui māceps tum simillimus est uisus. Tabernæ autem erāt circa forum: ac scutum illum signi gratia positū. Narrare quæ falsa sint: in primis est subtile & oratorium: ut Cicero pro Cluētio narrat de Cepasio atq; Fabricio: aut Marcus Cælius đ illa. C. Lælii collegæq; eius in prouinciam festinantium contentione. Sed in his omnibus cum elegans & uenusta exigitur tota expositio: tum id festiuissimum quod adiicit orator. Nam & a Cicerone sic est Fabricii fuga illa credita. Itaq; cū callidissime se putaret dicere & cum illa uerba grauissima ex intimo artificio deprompsisset. Respicite inquit hominū fortunam. respicite Caii Fabricii senectutem. cum hoc respicite ornandæ orationis cā sæpe dixisset: Respexit ipse. Fabricius a subselliis demisso capite discesserat: & cætera quæ adiecit. Nam ē notus locus: cum in re hoc solum esset Fabricium a iudicio recessisse. Et Cælius cum omnia uenustissime finxit: tum illud ultimum. Hic subsecutus quo modo transierit utrum rate an piscatorio nauigio nemo sciebat. Siculi qdem ut sūt lasciui & dicaces: aiebant i delfino sedisse: & sic tanq̃ ariona trāsuectū. In narrando autem Cicero consistere facetias putat. dicacitatem in faciendo. Mire fuit in hoc genere uenustus Afer Domitius: cuius orationibus complures huiusmodi narratiões insertæ reperiuntur. sed dictorum quoq; ab eorum urbane sunt editi libri. Illud quoq; genus est positū nō i hac ueluti iaculatione uerborum & inclusa breuiter urbanitate: sed ī quodā longiore actu: quod de Crasso cōtra Brutū. Cicero in secūdo de oratore libro: & aliis qbusdā locis narrat. Nā cū Brutus i accusatiōe Caii plāci ex duobus lectoribꝰ ostēdisset cōtraria: Luciū Crassū patronū eius i orōne quā de colonia narbonensi

Iis quæ de lege seruilia dixerit.i uocali in a conuersa dixerat est legendum. Nihil enim quod in lacessendo dici potest non etiam in repercutiendo.Quod relatiuum ex alieno in suum locum uidetur transferendũ hoc modo.Nihil enim in lacessendo dici potest:quod non etiam in repercutiendo. Neq; illa obscura quæ Attellaniæ more captent.Atellanico Atellanæue mihi legendum uidetur.In Atellanis autem fabulis:quæ ab Atella campaniæ urbe dictæ sunt:obscuriora dicta iactabantur:seq; in uicem iocantes ridentesq; captabant. Cũ is candidatus qui Coci filius habebatur coram eo suffragium ab eo peteret.Pro eo recte alio in quibusdam legitur exemplaribus hoc modo:coram eo suffragium ab alio peteret.

Ego quoq; tibi fauebo.Iure ablatiuus mihi non uidetur ascribẽdus id quod in qbusdam legit̃ exẽplaribus:ut ex iure uerbo ambiguo potius q̃ ex quoq; copula:ioci lepiditatem Cicero sit uenatus. Cum.n.iure merito freq̃ter significet:de iure carniũ Ciceronẽ itellexisse uolũt: quo patrẽ coquũ candidato exprobraret. Sed mihi hoc nimiũ scurrile & a Ciceronis lepore alienũ uidet̃ Sine iure aũt illo etiã in uetusto exẽplari legit̃.Illius aũt Ciceronis dicti quod &.A.Gellius & Macrobius & Suetonius memoriæ ꝓdiderũt:nõ meminit Fabius. Cũ.n.m ater. M. Bruti seruilia pretiosum ære paruo fundũ a Cæsare abstulisset subiiciẽte hastæ bona ciuiũ:nõ effugit dictũ tale Ciceronis. Et qdẽ quo melius emptũ sciatis.Tertia deducta est.Filiã aũt seruiliæ erat Iunia Tertia eadẽque.C.Cassii uxor:quã ut scribit Suetonius:existimabat̃ seruilia mater Cæsari cõciliare. Hoc aũt Fabius tacuisse uidet̃:quia nimis curri le obscœnũq; uidebat̃. Sed quia raro bello respõdeãt.Pro bello quis nõ uideat legẽdum esse belle? Miror quid sit quod pater tuus homo constãtissimus te nobis uarium reliquit.Ab animo ad corpus trãsitũ fecit.uarius enim interdum mutabilis.interdum dicitur uersicolor. ut illud Vergilii Quid lynces bacchi uariæ.qua in significatiõe Cicero uarium accepit.uarii enim dicũtur qui uarorum stigmatis uersicolorem habent faciem.Illud autem Ciceronis ut nimis scurrile tacuit quod est apud Suetonium in Cæsaris uita.Tum quidem plerisq; uilitatem mirantibus facetissime Cicero. Quo melius inquit emptum sciatis Tertia deducta est. Existimabatur enim Seruilia etiam filiam suam Tertiam Cæsari cõciliare. Respondit sero.Quidnam in hoc nomine est ambiguitatis? An & tarde significat sero:cum est aduerbium:& uesperi cum est ablatiui casus huius nominis serum:quod ut elegãter pro ultima diei hora ponitur:ita sero aduerbium barbare ab iis usurpatur: qui salutantes bonum sero dicunt.Quibus quidem ego respondere consueui Malum cito:ut qui precantur ut sero bonis frui possim:cito ipi mala expiant̃. Vt Nero de seruo pessimo dixit. Impatori Neroni hoc dictũ nõ eẽ attribuẽdũ apte ex secũdo Cicerõis de oratore ꝑcipit̃.Ridiculũ ẽ inqt illud Neronianũ uetus i furacẽ seruum.Solum esse cui domi nihil sit nec obsignatum nec obclusum.Quod idem in bono seruo dici solet.

habuerat:suasisse:iis quæ de lege seruilia dixerit: tres excitauit:& ipse lectores:hisq; patris eius dialogos dedit legendos: quorum cũ i priuernati unus.alter in albano.tertius in tiburti sermonẽ habitũ cõplecteret̃:requirebat ubi essent eæ possessiones.Omnis autem illas Brutus uendiderat:& cũ paterna manciparet prædia:turpis habebatur. Similis i apologis quoq; & quibusdam etiam interi historiis exponẽdis gratia consequi solet.Sed acutior est illa atq; uelocior in urbanitate breuitas.Cuius quidẽ duplex est forma dicendi ac respondẽdi.sed ratio communis i parte.Nihil eni quod in lacessendo dici põt:non etiam in repercutiẽdo.At propria quædam sũt respondentium.illa etiam ira concitati afferre solẽt.Hæc plerũq; in altercatione:aut in rogandis testibus requirũtur. Cũ sint autem loci plures:ex quibus dicta ridicula ducantur: repetendum est mihi non omnis eos oratoribus conuenire. In primis autem ex amphibologia:neq; illa obscura quæ Attelanæ more captent:nec qualia uulgo iactant̃ uilissimo quoq; cõuersa i maledictũ fere ambiguitate. Ne illa quidẽ quæ Ciceroni aliquãdo:sed non in agendo exciderunt:ut dixi: cũ is candidatus:qui Coci filius habebatur:coram eo suffragiũ ab eo peteret.Ego quoq; tibi fauebo:nõ quia excludẽda sint omnino uerba duos sensus significantia: sed quia raro belle respodeant:nisi cum prorsus rebus ipsis adiuuantur. Quare non hoc modo pene & ipsũ scurrile Ciceronis est in eũdẽ: de quo supra dixi:Isauricum.Miror quid sit:q; pater tuus hõ cõstantissimus te nobis uarium reliquit.Sed illud ex eodem genere præclarum:cum obiiceret Miloni accusator in argumentum factarũ Clodio insidiarum:quod bouillas ante horam nonam diuertisset:ut exp ectaret:dũ Clodius a uilla sua exiret:& identidem interrogaret:quo tempore Clodius occisus esset:respondit sero:quod uel solum sufficit:ut hoc genus nõ totũ repudiet̃.Nec plura mõ significari solẽt:sed ẽt diuersa:ut Nero d̃ seruo pessimo dixit. Nulli apd̃ se plus fidi hr̃i. nihil ei neq; clusũ neq; signatũ eẽ. Peruenit res usq; ænigma

Quæ est Ciceronis in Pletorium.L.ascribatur ut quale ita sensu exposcente legatur. Vt Fabius Maximus incusans Augustæ congiarioꝙ;quæ amicis dabantur:exiguitatem heminariam esse dixit. Deprauatum hūc esse locum pauci admodum animaduertunt:cum duobus & maximis quidem flagitiis sit inquinatus.quæ mihi sic tolli posse uidentur:si loco Augustæ Augusti.& Heminaria.m.littera de fine erasa legatur.ut enim cō giarium a congio mensuræ genere deducitur:sic ab hemina itidem mensura Heminarium deriuatur.Quod non perspiciétes huius diuini operis corruptores & Augustum in Augustam & Heminaria in Heminariam ut inter se conuenirent peruerterūt Et miramur si in difficilioribus grauiora quoque perpetrata sunt flagitia. Nam congiarium commune liberalitatis atque mensuræ:a mensura ducta imminutione rerum. Ne hæc quidē uerbi explanatio erroribus uacua est:sic autem emendari posse uidetur:ut cum particula ac sit uerbum ascribantur & imminutio legat ultima syllaba in est uerbum cōuersa.hoc modo.Nam cum congiarium commune sit liberalitatis atq; mensuræ:a mēsura ducta īminutio est rerum.Exponit autem Fabius quo modo per metalepsin dictum sit.est enim metalepsis ut īquit Diomedes grammaticus per trāslationē dictionū proprietatis dilatio.uel dictio gradatim a nomine ad ꝓpriā significationē descēdens:ut speluncis abdidit atris.Ex atris enī nigræ ītelligunt.Ex nigris tenebras habētes ac per hoc in præceps ꝓfundæ.Sic Fabius non congiaria sed heminaria esse dixit ex paruitate mensuræ exiguitatē munerum significans.Nam Hemina congio minor est mensura.Heminaria ergo per metalepsin parua ītelliguntur.ut enim a congio congiarium sic ab Hemina heminarium declinari posse diximus. Et tā frigida.Hæc ꝓnomē ascribendū ē.hoc mō.Et hæc tā frigida. Modo futurū ut oīa uerteret cū diceretur ei uerres.Verreret legēdū ac ei datiuus uidet:ut redūdās expūgendus. Modo Herculē ei quē expilauerat:molestiorē apro Erymanthio fuisse.Peruersus mihi uidetur hic sensus.Neq; enī Hercules uerri sed contra Verres Herculi quem expilauit fuit molestus.Quare uel exemplaribus refragrantibus corrigamus hoc modo:ut & Herculi & eum legamus.hoc modo.Modo Herculi eum quē expilauerat. Quæ iam ueteres illi iocabant: qui Lentulum Spintherē & Scipionē Syriationē eē dixerūt.Quae uocali erasa & Serapionē non Syriationē legēdū esse cōtenderī.Nā ut q̄ legatur sensus exposcit.Serapionē āt uocitatū fuisse Scipionē testatur Valerius Maximus in capite de similitudine formæ.Eximiæ uero inquit nobilitatis adolescens Cornelius scipio

quale est Ciceronis in Pletorium Fonteii accusatorem: cuius matrem dixit dum uixisset ludum:postq̄ mortua esset:magistros habuisse.dicebātur autem dum uixit:infames fœmine ad eam conuenire solitæ. post mortem eius bona uenibant: q̄q̄ hic ludus per translationem dictus est. magistri per ābiguitatem.In metalepsim quoq; cadit ratio dictorū: Vt Fabius maximus incusans auguste congiariorū: quæ amicis dabantur exiguitatem heminariam esse dixit. Nā congiarium cōmune liberalitatis atq; mensuræ:a mensura ducta īminutione rerū:& tam frigida q̄ est nominū fictio.adiectis.detractis.mutatis litteris:ut aciscolū:quia eēt pactus paciscolū:& placidum nomine:quia is acerbus natura esset Aculū & Tullium:cū fur esset:Tollium dictos inuenio. Sed hæc eadē genera commodius in rebus q̄ in nominibus respondent. Afer enim uenuste Manliū suram multū in agendo discursantē. salientem.manus iactantē.togam deiicientē & reponentem non agere dixit:sed satagere.Est enim dictū per se urbanum satagere:etiā si nulla subsit alterius uerbi similitudo. Fiunt & detracta & adiecta aspiratione:& binis coniunctis uerbis similiter sæpius frigida: aliquando tamen recipienda: eadēq; conditio est in iis quæ a nominibus trahuntur.Multa ex hoc Cicero in Verrē:sed ut ab aliis dicta modo futurū:ut omnia uerreret:cū diceret Verres:modo Herculē ei quē expilauerat molestiorē apro erimanthio fuisse.modo malū sacerdotem:qui tā neq̄ Verrē reliquisset:quia sacerdos Verri successerat. Præbet tamen aliquando occasionem quædam fœlicitas hoc quoq; genere bene utendi:ut pro Cecinna Cicero in testē Sex.Clodiū Phormionē.Nec minus niger inquit: nec minus confidens q̄ est ille terentianus Phormio.Acriora igitur sunt & elegantiora quæ trahuntur ex ui rerū. In his maxime ualet similitudo:si tamē ad aliquid inferius leuiusq; referatur:quæ iā ueteres illi iocabant: qui Lentulū spintherē & Scipionē syriationē eē dixerūt. Sed ea non ab hoibus mō petitur:uerū etiā ab animalibus:ut nobis pueris Iunius bassus homo in primis dicax asinus albus uocabatur: & Sarmētus seu Publius Blessus Iunium hominem nigrum & macrū & pandū fibulam ferreā dixit:quod nūc risus petēdi genus

cũ plurimis & clarissimis familiæ suæ cognominibus abũdaret: in ser uilē Serapionis appellationē uulgi sermone īpactus est: quod huiusce nois uictimario perq̃similis erat. Lentulus aũt: ut idem ait: ex quodā assectarum cognomē spintheris traxit. Adhibetur autem similitudo interim palam. interim serio solet parabole. Corruptus esse hic sensus manifeste uidetur. Palam enim & serio sunt disparata: neq ullam īter se habēt relationē: quā īterī aduerbiũ exposcit. Quare serio forsitā est eradendum ac loco eius inseri uerbum totidem syllabarum reponendum. hoc modo. Adhibetur aũt similitudo īterim palam: interim inseri solet parabole. Adhuc subtilior illa simili translatio. Ex præpositio est ascribenda: ut ex simili legatur. Vt Chrysippus cum in triũpho Cæsaris eburnea oppida essent translata. & post dies paucos Fabii Maximi lignea: thetas eē oppidorum Cæsaris dixit. Thecas legendum eē facile est uidere. Sũt autem Thecæ repositoria rerum. unde bibliotheca librorum repositorium dici potest.

Sic inquit petis tanq̃ Cæsaris candidatus. Candidati Cæsaris dicebātur ut ego quidem sentio: quos Cæsar extollebat ac in adipiscendis magistratibus iuuabat. Isti aũt Cæsaris fauore freti negligentius ambibant petebātq magistratus. Sunt quidē & qui candidati principis dicuntur qui in senatu solis principibus litteras legebāt: de qbus & ulpianus De officio quæstoris sic scribit. etenī cādidati principis erāt quæstores: qui nunq̃ prouincias sortiebant̃. Tu enim inquit non times ne locũ perdas. Illa coniunctio enim ut superuacua mihi uidetur expungenda.

Quod sine dubio & opinio decipitur. Quo littera. d. expuncta legatur. Quod dixit. M. Vestinus cũ ei nunciatum esset: aliquando desinet putere. Huic quidem sensui aliqua deesse uideo: sed quæ ea sint diuinare mihi non licet. An non plurima dicuntur quæ refert Cicero de homine prælōgo caput eum ad Fornicē Fabium offendisse. Hũc quoque deprauatum esse locum tũ ex sensu ipso: tum ex secũdo de oratore libro facile perspici potest. Nā Cicero hunc eundem locum exponens ita scribit. Etiam illa quæ minuēdi aut augēdi causa dicunt̃: icredibilē admiratiōnē afferũt: uelut tu Crasse in concione ita tibi ipm magnũ

frequentissimum est. Adhibetur autem similitudo interī palam: interim serio solet parabolæ: cuius ē generis id Augusti: qui militi libellum timide porrigenti: noli inqt dubitare: tāq̃ assem elephanto des. Sunt quædam etiam uerisimilia. Vnde Vatinius dixit hoc dictum: cum reus agente in eũ Caluo candido frontē sudario tergeret: idq ipsum accusator in inuidiā uocaret: q̃uis reus sum inquit: & panem candidũ edo. Adhuc est subtilior illa simili translatio: cũ quod in alia re fieri solet in aliam mutuamur: Ea dicat̃ sane fictio: ut Chrysippus cũ in triũpho Cæsaris eburnea oppida essent translata: & post dies paucos Fabii Maximi lignea thecas esse oppidorũ Cæsaris dixit. Et Empedocles de Mirmillone q retiarium consequæbatur: nec feriebat: Viuum inquit capere uult. Iungitur amphibologiæ similitudo: ut. L. Galba qui pilam negligēter petenti: sic inquit: Petis tanq̃ Cæsaris candidatus. Nam illud petis ambiguum est: securitas similis: quod hactenus ostendisse satis est. Cæterũ frequentissima aliorum generum cum aliis mixtura est: eaq optima quæ ex pluribus constat. Eadē dissimilium ratio est. Hic eques romanus ad quem in spectaculis bibentem: cum misisset Augustus qui ei diceret: ego si prandere uolo: domum eo. tu enim inquit non times: ne locũ perdas. Econtrario nō una species. Neq enim eodem modo dixit Augustus præfecto: quem ignominia mittebat: subīde interponenti precibus: Quid respōdebo patri meo: dic me tibi displicuisse: quo Galba penulam roganti. non possũ cōmodare. domī maneo: cum cœnaculũ eius perplueret. Tertium adhuc illud. siquidem ut ne auctorem ponam: uerecundia ipsius facit: Libidinosior es q̃ ullus spado: quo sine dubio & opinio decipitur. Sed ex cōtrario & hoc ex eodem loco ē: sed nulli priorum simile: quod dixit Marcus Vestinius: cum ei nunciatum esset aliquando desinet putere. Onerabo librũ exemplis: similemq iis qui risus gratia componũtur efficiā: si persequi uoluero singula ueterum. Ex omnibus argumentorum locis eadem occasio est. Nā & finitione usus est Augustus de Pantomimis duobus: q alternis gestibus contēdebāt: cum eorũ alterum saltatorem dixit: alterũ interpellatorem: & partitione Galba: cum penulam roganti respondit. nō pluit. non est opus tibi. si pluit ipse utar. Proinde genere: specie. propriis. differentibus. iugatis. adiunctis. cōsequentibus. antecedentibus. repugnantibus. causis. effectis: cōparatiōe pariũ. maiorum. minorum similis materia præbetur. Sicut in tropos quoq omnes cadũt. An nō plurima dicunt̃: quæ refert Cicero de homine prælongo: caput eum ad fornicem Fabium offendisse. Et quod. P. Oppius dixit de genere Lentulorum:

uideri Memium: ut in forum descendens caput ad Fornicem Fabii demitteret. Ex his Ciceronis uerbis hunc sensum sic emendandum coniecto: ut græce καθυπερβολην ascribatur. græca enim a librariis fere litterarū græcarum imperitis facilius prætermitti solent. hoc est per hyperbolen: qua & incrementum & decrementum significatur. Quale præterea non quæ legendum uidetur. hoc modo. An non plurima per hyperbolen dicuntur? quale refert Cicero & cætera. Fornix autem Fabianus: ut Pædianus scribit: arcus est iuxta Regiam in sacra uia a Fabio Censore constructus: qui deuictis Alobrogibus Alobrox est nominatus. Ibiq; scuta eius posita fuere.

cum assidue minores parentibus liberi essent in nascendo. Interim utrūq;. Quid ironia? nōne etiam quæ sit uerissime loci prope genus est? qua urbane usus est Afer: cū Didio gallo: q̄ ꝓuinciam ābitiosissime petierat: deinde impetrata ea tanq̄ coactus querebatur: age inquit aliquid: & rei. p. causa elabora: quaq; Cicero usus sit: cū Vatinii morte nūciata: cuius parum certus dicebatur auctor. Interim inq̄t usura fruar. Idem per allegoriam Marcū Cælium melius obiicientem crimina q̄ defendētem: bonam dextram. malam sinistram habere dicebat. Emphasia Iulius dixit ferrū tatiū īcidisse. Figuras quoq; mentis quæ σχηματα διανοιας dicunt: res eadem recipit omnis: in quas nonnulli diuiserūt species dictorū: Nā & interrogamus: & dubitamus: & affirmamus: & minamur: & optamus. Quædam ut miserātes: & quædam ut irascentes dicimus. Ridiculū est aūt omne quod aperte fingit. Stulta reprehendere facilimum est. Nam per se sūt ridicula. Sed rem urbanam facit aliqua ex nobis adiectio. Stulte īterrogauerat exeūtem de theatro Campatiū Curius Mānius an spectasset. facit Cāpatius dubitationem eius stultiorem dicēdo. Sed in orchestra pila lusi. Refutatio cū sit in negando. ī arguendo. defendēdo. eleuando: ridicule negauit Mannius Curius. Nam cū eius accusator in Sipario omnibus locis aut nudum eū in neruo: aut ab amicis redemptū: ex al ea pinxisset. ergo ego iq̄t nūq̄ uici. Redarguimus interī aperte: ut Cicero Iubiū Curtium multū de annis ætatis suæ mentientem: Tū ergo cū una declamabamus: non eras natus. Interī ut simulata assensione: ut idem Fabiæ: Dolobellæ dicenti: triginta se annos habere. Verū est inquit. Nam hoc iam uiginti annis audio. Belle interim subiicitur pro eo: quod neges aliud mordacius: ut Iunius Bassus: quærente Domitia Passanii: q; incusans eius sordes calceos eā ueteres diceret uændere solere. Nō me hercules inq̄t hoc unq̄ dixi: sed dixi emere te solere. Defēsionē imitatus est eques romanus: q obiicieti Augusto: q; patrimoniū comedisset: meū iquit putaui. Eleuandi ratio ē duplex: ut aut ueniam quis aut iactātiam minuat. Quēadmodū. C. Cæsar Pōponio ostēdenti uulnus ore exceptū ī seditione sulpitiana: q; ipse se passū ꝓ Cæsare pugnātē: gloriabat:

Interim utrunque. Quid sibi uelint hæc duo uerba mihi non percipitur. Nihil certe sensū adiuuant. Sed omnino superuacua uidētur: nisi quod locum ioci eius: quem de genere Lentulorum. P. opius: dixit: occupasse uidētur. Dictū nanque illud ita corruptum atque confusum est ut non habeatur.

Quid Ironia? nonne etiam quæ sit uerissime loci ꝓpe genus ē. Emēdate in quibusdam exemplaribus uerissima & ioci legitur. Hoc uero & Cicero præcipit cum inquit. Vrbana etiā dissimulatio est: cum alia dicuntur ac sentias. Quam urbane usus est Afer cum Didio gallo. ut qua legatur sensus exposcit q̄uis exēplaria nobis nō astipulent. Quaque Cicero usus sit: est uidetur legendum ne modi dissimiles copuletur. Emphasia Iulius dixit ferrum Tatiū incidisse. Emphasi quidem. a. uocali expuncta legendum est: sed ne sic quidem mihi percipitur hoc dictum. Emphasis autem est ut ipse Fabius in nono describit cum ex aliquo dicto latens aliquid eruitur: ut apud Vergilium Non licuit thalami expertem sine crimine uitam Degere more feræ. Quā q̄enim de matrimonio querit Dido tamen huc erupit eius affectus: ut sine thalamis uitam non hominum putet: sed ferarum. Sed rem urbanam facit aliqua ex nobis abiectio. Adiectio ut legatur sensus exposcit: non autem abiectio. Facit Campatius dubitationem eius stultiorem dicendo sed in orchestra Pila lusi. Non negandi aduerbium mihi ascribendum uidetur q̄uis exemplaria dissentiant. ut legatur: Dicendo Non. Sed in orchestra Pila lusi.

Refutatio cum sit in negando. in arguendo. defendendo. In præpositione expuncta redarguendo legendum esse aperte: quæ sequuntur demonstrant. Nam & cum eius accusator in sipario omnibus locis aut nudum eum in neruo. Et copula ut sensui onerosa expungatur. Sipariū aūt ut inq̄t Sex Pōpeius genus est ueli minuti: quod populo obiicebat. dū fabulaq; actus cōmutabant. In neruo aūt esse dicunt: qui uicti & ligati sunt. Interī ut simulata assensione. Et copula loco ut est reponēda.

Quia Cicero est usus in uatinium. Qua legendum est i uocali erasa. Dies enim inquit longiores sunt. Enim coniunctio hinc quoq; ut redundans eradenda uidetur. Repercutiendi multa sunt genera. uetustissimum: quod est similitudine aliqua uerbi adiuuatur. Venustissimum ac loco est uerbi etiam in quibusdam legitur exemplaribus. hoc modo. uenustissimum quod etiam. Vt Tracallatus. Tracallus recte alibi legitur. Nunquid ergo illuc accedo. ego. r. expuncta legendum est. Nunquid enim illud satis indignationis præ se ferre uidetur. Mendacium quoq; mendacio ut galba dicente quadam uictoria esse uno in Sicilia quinque pedes longam Muraenam emisse:

Deprauatum hūc locum quidam se correxisse putantes unius litteræ imutatione nihil emendationis penitus attulerunt. In quibusdā enim codicibus asse legitur loco illius esse infiniti. Sed ne una quidem menda sic mihi uidetur esse sublata. Neq; enim rectius asse q̄ esse legi contenderim. Illi uero duo ablatiui nonne penitus superuacui atq; a sensu alieni uidentur? Quanam igitur ratione corrigendus est hic sensus? Mihi quidem super hoc diu ac sæpe cogitanti recta tandē: ni fallor lectio occurrit. Nam quodam pro quadam scribendum: & pro uictoria legendū uictoriato: & ex isinito esse primam syllabam puto expungendā: ut legatur uel refragantibus omnibus: quæ quidem ego uiderim: exēplaribus: hoc modo. Vt galba dicēte quodam uictoriato se uno in Sicilia quinque pedes longam Muræ nā emisse. est autem uictoriatus: ut apud Plynium legitur: numus cum uictoriæ signo percussus. Vt his piscatores pro testibus cingant. Restibus puto ego esse legendum non testibus: neq; uestibus: ut quidam corrigere se credentes deprauarūt. Restes uero funes dicuntur crassiores quibus piscatores præcipue uti consueuerunt. utātur præterea magis q̄ cinguntur legendum est. Et ex diuerso quidam cōdicionis eiusdem ciuium erat litigatus exclamasse fertur. Correcte in quibusdam legitur exemplaribus hoc modo. Et ex diuerso quidam cōdicionis eiusdem cuius erat litigator. Cum uitium est nō negare quod obiicitur. Hoc quoque præceptum ita est deprauatum: ut iteger sensus elici nullo pacto possit: nisi corrigatur hoc modo: ut cui loco illius cum & uicinum non uitium legatur. Colophum inquit tibi ducam & formulam scribo. Colaphum liegēdū esse patet. Colaphum autem ducere ē pugno aliquē percutere. Formulam uero scribere est: quod nūc uulgo dicitur libellum mittere.

nunq̄ fugiēs respexeris inquit: aut crimen obiectum: ut Cicero obiurgantibus: q; sexagenarius pupillā uirginē duxisset: Cras mulier erit inquit. Non genus dicti: consequens uocāt quidam: atque illi simile: quod Cicero Curionem semper ab excusatione ætatis incipientem: facilius quotidie prohoemium habere dixit: quia ista natura sequi: & cohærere uideantur. Sed eleuandi genus est etiam causarū relatio: qua Cicero est usus in Vatiniū: qui pedibus æger cū uellet uideri commodioris ualitudinis factus: & diceret se iam bina milia passuum ambulare. dies enim inquit longioriores sunt. Et Augustus nunciantibus Tarracōnensibus: palmam in ara eius enatam: apparet inquit: q̄ sæpe accendatis. Transtulit crimē Cassius Seuerus. Nam cum obiurgaretur a prætore: q; aduocati eius. L. Varro Epicureo Cæsaris amico conuicium fecissent: nescio inquit: qui cōuiciati sint: & puto stoicos fuisse. Repercutiendi multa sunt genera. uenustissimum: quod & similitudīe aliqua uerbi adiuuatur: ut tracallatus. Dicēti Suellio: si hoc ita est: is in exilium. si non est ita: redis inquit. Elusit Cassius Seuerus obiiciente quodam: q; ei domo sua Proculeus interdixisset: respondendo: Nunquid ergo illuc accedo. Sic eluditur & ridiculū ridiculo: ut Diuus Augustus: cū ei Galli torquem aureū centum pondo dedissent: & Dolobella per iocum temptans tamen ioci sui euentum dixisset. Imperator torque me dona: Malo te inquit ciuica donare. Mendacium quoq; mendacio: ut Galba dicēte quadam uictoria eē uno ī sicilia quinq; pedes longam murænam emisse: nihil inquit mirum. Nam ibi tam longæ nascuntur: ut his piscatores pro restibus cingant. Contraria est neganti confessionis simulatio. Sed ipsa quoq; multū habet urbanitatis. Sic Afer egerat contra libertum Claudii Cæsaris: & ex diuerso quidā conditionis eiusdē: cuius erat litigator: exclamasse fert. Præterea tu sēper in libertos Cæsaris dicis. Nec me hercule īquit qcq̄ proficio. cū uitium ē nō negare quod obiicit: cum & id palam falsum ē: & inde materia bene respondendi datur: ut Catulus dicēti Philippo: quid latras? Furem uideo inquit. In se dicere non est fere: nisi scurarum: & ī oratore utiq; minime probabile. Quod fieri totidē modis: quot in alios pōt. Ideo hoc q̄uis frequēs sit transeo. Illud uero etiam si ridiculum ē: indignū tamen ē homini tolerabili: quod aut turpiter aut ipotenter dicitur. Quod fecisse quēdā scio: qui humiliori libere aduersus se loquēti: colaphū iq̄t tibi ducā: & formulam

ſcribo:ꝗ capud durũ habeas.Hic.n.dubium ẽ:utrum ridere audientes:an indignari debuerit.Supereſt genus decipiendi opinione:aut dicta aliter ĩtelligendi:quæ ſũt in oĩ hac materia uel uenuſtiſſima.Inopinatũ & a laceſſente poni ſolet: q̃le ẽ quod refert Cicero.Quid huic abeſt:niſi res & uirtus: aut illd Afri.Homo ĩ agendis cauſis optime ueſtitus:& ĩ occurrẽdo:ut Cicero.audita falſa Vatinii morte cũ Ouiniũ libertũ eius interrogaſſet:recte ne oĩa? dicenti recte:mortuus ẽ inqt. Plurimus aũt circa ſimulationẽ riſus ẽ:quæ ſũt uicina:& ꝓpe eadem.Sed ſimulatio eſt certam opinionẽ animi ſui imitantis.diſſimulatio aliena parũ ſe ĩtelligere fingẽtis.Simulauit Afer cũ ĩ cã ſubinde dicẽtibus:celſinã dicere cognouiſſet: quæ erat potẽs fœmina:Quis ẽ inqt iſte.Celſinã.n.uideri ſibi uix finxit. Diſimulauit Cicero cum Sex.annalis teſtis reũ læſiſſet:& inſtaret idẽtidẽ accuſator ei:dic Marce Tulli inqt: potes de ſex.ãnali.uerſus tũc dicere cœpit de libro Enni ãnali ſexto:Qui potis ingentis cãs euoluere belli.cui ſine dubio frequẽtiſſimã dat occaſionẽ ambiguitas:ut Caſelio q conſultori dicẽti.nauẽ diuidere uolo:pdes ĩqt.Sed auerti ĩtellectus & aliter ſolet:cũ ab aſperioribus ad leniora ĩde flectiť:ut qui interrogatus:qd ſentiret de eo q in adulterio deprehẽſus eẽt: tardũ fuiſſe reſpondit.Et confine ẽ quod dicitur per ſuſpicionem:quale illud apud Ciceronem:querẽti ꝗ uxor ſua e fico ſe ſuſpendiſſet:rogo des mihi ſurculũ ex illa arbore ut inſerã. Intelligiť.n.quod non diciť.Et hercle oĩs ſalſe dicendi ratio ĩ eo ẽ:ut aliter q̃ ẽ rectũ uerũq; dicať: quod fit totũ fingendis aut noſtris aut alienis perſuaſionibus: aut dicẽdo quod fieri non põt.Aliena finxit iuba:q quærẽti:ꝗ ab equo ſuo eẽt aſperſus:quid tu ĩqt me hippocẽtaurũ putas? Sua. C. Caſſius:qui militi ſine gladio decurrẽti heus cõmilito pugno bene uteris inqt.Et Galba de piſcibus qui cũ pridie ex parte aduſti & uerſati poſtero die appoſſiti eſſent:feſtinemus.alii ſubcœnant ĩquit.Tertium illud Ciceronis ut dixi aduerſus Curium.Fieri enim certe nõ poterat:ut cũ declamaret:natus nõ eſſet. Eſt & illa ex Ironia fictio:q̃ uſus ẽ. C. Cæſar. Nam cũ teſtis diceret a reo fœmina ſua ferro petita:& eẽt facilis reſpõſio: cur illam potiſſimũ partẽ corporis uulnerare uoluiſſet:Quid.n.faceret inqt:cũ tu galeam & loricam haberes? Vel optima ẽ ſimulatio contra ſimulantẽ:q̃lis illa Domitii Afri fuit. Vetus habebat teſtamentũ:& unus ex amicis recentioribus ſperãs aliquid ex mutatione tabularũ:falſã fabulã intulerat:conſulens eũ:an primipilaris ei teſtator ſuaderet ordinare ſuprema iudicia:noli inqt facere.offendis illũ. Iucundiſſima ſũt autẽ & ex his omnibus leuia:& ut ſic dixerĩ boni ſtomachi:ut aperiam de ĩgrato litigatori conſpectũ eius uitanti in foro per nomenculatorem miſſum ad eum.Amas me inqt: ꝗ nõ te uidi.

Plurimis autem circa ſimulationem riſus eſt.Duo hic uerba ĩcuria librariorum omiſſa reponenda uidentur.hoc modo. Plurimus autẽ circa ſimulationẽ & diſſimulationẽ riſus eſt.Sic autem legẽdum eſſe facile indicant quæ ſequuntur. Simulauit Afer cum in cauſa ſubinde dicentibus Celſinam dicere cognouiſſet.Aut dicere uidetur expungẽdum.neq; enim habet quo referať: aut certe diceret eſt legendũ. Dic M.Tulli inquit potes de Sex.Annali.Inquit uerbũ expungatur.ac nũquid ut in quibuſdam exemplaribus ſcriptum eſt:legať hoc modo. Dic.M.Tulli.Nũquid potes de ſex. Annali. Vt caſelio qui conſultatori dicenti.Conſultori ta ſyllaba expuncta legendum eſt. Et confine eſt quod dicitur per ſuſpicionem quale. Loco & copulæ ei datiuus mihi uidetur eſſe reponẽdus. Hoc autem etiam Cicero in ſecundo de oratore ait.Salſa ſunt inquit etiam quæ habent ſuſpicionẽ ridiculi abſconditam.Quo in genere eſt illud ſiculi:cui cũ familiaris quidã quæreretur:quod diceret uxorem ſuã ſuſpendiſſe ſe de ficu:Amabo te inquit Da mihi de iſta arbore:quos ſeram ſurculos. Quod ab equo ſuo eſſet aſperſus.Sic quidem recte legitur.Corrupte autem ſputo ut quidam deprauarunt.Neq; enim ſputum dicto quod ſubiicitur cõgruit: quo Iuba innuit quendam de ſe iniuſte queri:q̃uis ab equo ſuo ſit aſperſus:cũ hippocentaurus non ſit. Qui militi ſine gladio decurrẽti. Emendate diſcurrenti mihi legi uidetur. Et eſſet facilius reſponſio. Facilis legendum eſſe nemo non uidet. An primipilaris ei teſtator ſuaderet ordinare ſuprema iudicia Quid ſibi uelit teſtator hoc loco nõ liquet mihi.Certe nihil ſenſui confert.Quare non teſtator:ſed teſtamento mihi legendum uidetur.

Iucundiſſima ſunt autẽ & ex his omnibus leuia.& copula uideť expungenda ac lenia non leuia legendum. Vt aperiam de ingrato litigatori conſpectum eius uitãti in foro per nomenculatorem miſſum ad eũ Amas me ĩquit quod te non uidi. Corrupto huic loco ſic mihi emendatio afferri poſſe uidetur:ut Aperiam uerbum ac de præpoſitio expungãtur & Afer eorum loco reponatur ut legatur ut Afer ingrato

litigatori. Domitii nanque Afri dictis hoc quoq; perq̃similé uidetur. Et dispensatori qui cum reliqua non responderet. Ad præpositio mihi ascribenda uidetur ut ad reliqua legatur. Quæ υπαγωγασ uocant. Eleganter huiusmodi dicta υπαγώγασ. hoc est subiectiones græci uocant. Nam qui his utitur quodam modo subigit eum quem ridet. Est gratus locus. I litteræ in i uocalem conuersione emendatur hic sensus: ut iocus legatur. Adiuuant urbanitatem & uersus commode positi seu tot ut sunt. Toti legendum esse facile ex ipso percipitur sensu. Vt Ouidius ex tetrásticho Macri carmine librum in malos poetas composuit. ut coniunctio cum subiunctiuum exposcit: Composuerit est legendum.

Nisi qua ulysses interuasit lentius Emēdate in quibusdam codicibus legitur loco hoꝝ uerboꝝ interuasit Lẽtius. rate euasit laertius. Cuius hæreditas esset quam uocant sapientiam. Est non esset legendũ esse facile expositio quæ sequitur osten dit: Pro illo facilitas est. Exponit autē Fabius quo modo uerba sint ex parte mutata. uersus nanq; ut coniectare possum. Neq; enim non ignoro unde sit sumptũ: sic erat scriptus Cuius facilitas est quam uocant sapientiam. Pro illo aũt facilitas subiicitur Hæreditas. Similes quod παροιμια dicitur. Simile littera. s. erasa legatur. Sensus autem initiũ non clausula uidetur esse: ut peruerse in exemplaribus fere distiguitur. Est autem uerbum uidetur ascribēdum ut legatur. Simile est quod paroemia dicit̃. Vt homine in aquã lapso. De præpositio ad sensus integritatem scribēda uidetur ut legat̃ ut de homine in aquã lapso. est aũt hoc prouerbium in Plano dictum. unde Horatius. Nec semel irrisus triuiis attollere curat Fracto crure planum licet illi plurima manet Lachryma. per sanctũ iuratus dicat osirim Credite. non ludo. crudeles tollite claudum. Quære peregrinum uicinia rauca reclamat. Ex historia etiam docere urbanitatem eruditũ. Ne hic quidem locus mihi ꝓbatur. Fabiũ. n. non docere sed ducere scriptum reliquisse contenderim Elegantissimus nanq; erit sensus: si leget̃. Ex historia etiam ducere urbanitatem eruditum. Subabsurda illa constant stultissimi imitatione. Stultissimi superlatiuum nihil sensui congruit. Stultis autem simili imitatione fortasse legendum est hoc modo: Stultis simili imitatiōe.

Latus inquit oportunius. Emendate a quibusdam oportuit legitur ut intelligamus latus oportuit uulnerari. Iis quoq; uti belle datur.

& dispensatori: qui cum reliqua nõ responderet: dicebat subinde nõ comedi panem & aquam bibo: pasce & redde quod debes: quæ υπαγωγασ uocãt. Est gratus locus: qui minus exprobrat q̃ põt: ut idem dicenti candidato. semper domum tuam colui: cum posset palam negare: credo inqt & uerũ est. Interim de se dicere ridiculum ē: & quod in aliũ si abscentē diceret: urbanum non erat: quoniam ipsi palam exprobrat̃: mouet risũ: quale Augusti ē: cũ ab eo miles nescio qd improbe peteret: ueniret contra Martianus: quē suspicabat̃ & ipsũ aliquid iniuste rogaturũ. Non magis inquit faciam cõmilito quæ petis: q̃ quod Martianus a me petiturus ē. Adiuuant urbanitatem & uersus cõmode positi: seu tot ut sũt: quod adeo facile est. ut Ouidius ex thetastrico macri carmine librum in malos poetas cõposuerit: quod fit gratius: siq̃ etiam ambiguitate condit̃: ut Cicero ĩ Martiũ hoīem callidũ & uersutum: cum is in quadam causa suspectus esset: nisi qua Vlysses rate euasit laertius. Seu uerbis ex parte mutatis: ut in eũ: qui cum ãtea stultissimus eēt habitus: post acceptã hæreditatē prius sententiam rogabat̃: cuius hæreditas esset: quam uocant sapientiam: ꝓ illo facilitas est. Seu fictis notis uersibus. Simile quod παροιμια dicit̃: & ꝓuerbia opportune aptata: ut homine in aquam lapso: & ut alleuaret̃ roganti: tollat te qui nõ nouit. Ex historia etiã ducere urbanitatē eruditũ: ut Cicero fecit: cũ ei testem in iudicio Verris roganti dixisset Hortensius: non ĩtelligo hæc ænigmata. atq debes inquit: cũ sphyngē domi habeas. Acceperat autem ille a Verre sphyngem æneam: magnæ pecuniæ. Subabsurda illa cõstãt stultissimi imitatione: & quæ nisi fingant̃ stulta sunt: ut qui mirantibus: q̃ humile candelabrũ emisset: pransoriũ erit inquit. Sed illa similia absurdis sunt acria: quæ tãq̃ sine ratione dicta ferũtur: ut Seruus Dolobellæ: cum interrogaret: an dominus eius auctionē proposuisset: domũ inquit uendidit. Deprehēsi interĩ pudorem suũ ridiculo aliquo explicant: ut q teste̅ dicentē se a reo uulneratũ interrogauerat: an cicatrices haberet: cũ ille ingentē in fœmore ostendisset: latus inquit opportunius. Iis quoq; uti belle dat̃: ut Hispo obiiciēti bis ardore crimina accusatori: mentiris ĩqt. Et Fuluius ꝓpiquus legato ĩterrogã

Quid referat illud iis pronomen relatiuum. ingenue fateor. mihi non percipitur. Forsitan uero pro iis legendum est iurgiis aut certe conuiciis Exempla quidem quæ subiiciuntur conuicia sunt. ut mentiris & domine. Vt seruus Dolobellæ cum interrogaret. Passiue interrogaretur uidetur legendum. Vt Hispo obiicienti bis ardore crimina accusatori mentiris inquit. Pro ardore acerba in quibusdam legitur codicibus.

ti: an i tabulis quas proferebat chyrographus esset: & uerus inqt domine. Has aut accepi spés: aut inueni frequẽtissimas: ex qbus ridicula ducerent. Sed repetã necesse est: infinitas eẽ tã false dicẽdi q̃ seuere: quas præstat psona. locus. tẽpus. casus deniq; q est maxime uarius. Itaq; hæc ne omisisse uiderer attigi. Illa aũt quæ de usu ipso & mõ iocãdi complexus sũ: adeo ĩfirma: sed plane necessaria. His adiicit Domitius Marsus q d urbanitate diligẽtissime scripsit: quædã nõ ridicula: sed cuilibet seuerissimæ orõi cõueniẽtia elegãter dicta: & ꝑprio quodã lepore iucunda: quæ sũt qdẽ urbana: sed risũ tamẽ non habẽt. Neq;. n. ei de risu sed de urbanitate ẽ opus ĩstitutũ: quã ꝑpriã esse nostræ ciuitatis & sero sic intelligi cœptam postq̃ urbis appellationẽ etiã si nomen propriũ nõ adiiceret: Romã tamen accipi sit receptũ: eãq; sic finit. Vrbanitas ẽ uirtus quædam in breue dictũ coacta & apta ad delectãdosq; mouẽdosq; homines in oẽm affectũ: maxime idonea ad resistendũ uel lacessendũ: ꝑut quæq; res ac psona desiderat: cui si breuitatis exceptionẽ detraxeris: oĩs orationis uirtutes complexa sit. Nã sicut ista rebus & psonis: quod in utrisq; oporteat dicere perfectæ eloquentiæ est. Cur autẽ breuem eam esse uoluerit: nescio quidẽ. At quam ĩ eodẽ libro dicat fuisse: & ĩ multis narrandi urbanitatẽ paulo post ita finit: Catonis ut ait opinionẽ sequutus: Vrbanus hõ erit: cuius multa bene dicta respõsaq; erũt. Et q in sermonibus. circulis. cõuiuiis. item in cõcionibus: omni deniq; loco ridicule cõmodeq; dicet. Risus erũt qcunq; hæc faciet orator: quas si recipimus finitiones: qcquid bene dicet & urbane: dicti nomẽ accipiet. Cæterum illi qui hoc proposuerat: cõsentanea fuit illa diuisio: ut dictorũ urbanoꝝ: alia seria. alia iocosa. alia media faceret. Nã eadem ẽ omniũ bene dictorũ. Verum mihi etiã iocosa quædã uidentur posse non satis urbane referri. Nam meo qdẽ iudicio illa ẽ urbanitas: ĩ qua nihil absonũ. nihil agreste. nihil inconditũ. nihil peregrinũ neq; sensu: neq; uerbis. neq; ore. gestu ue possit deprehendi: ut non tam sit in singulis dictis: q̃ in toto colore dicendi: qualis apud græcos atticismos ille reddens athenarum propriũ saporem. Ne tamen iudiciũ Marsi hoĩs eruditissimi subtrahã: Seria partit ĩ tria genera honorificũ. contumeliosũ. mediũ. Et honorifici ponit exẽplũ Ciceronis quoq; ꝑ Ligario apud Cæsarem. Qui nihil soles obliuisci: nisi iĩurias. & cõtumeliosi quod Attico scripsit de Põpeio & Cæsare. Habeo quẽ fugiã. quẽ seq̃r non habeo. & medii quod αποφθεγματικον uocat: & est ita cũ dixerit: neq; grauem mortẽ accidere forti uiro posse: neq; immaturã consulari: neq; miserã sapiẽti. quæ oĩa sunt optime dicta. Sed cur proprie nomen urbanitatis accipiant: non uideo. Quod si non totus ut mihi uidet orationis color meret: sed etiã singulis dictis tribuendũ est: illa potius urbana esse dixeri: quæ sũt generis eiusdẽ. quæ ridicula dicunt: & tamẽ ridicula nõ sũt. De Polliõe Asinio seriis iocisq; pariter accõmodato dictũ est: esse eũ omniũ horarum. Et de actore facile dicente ex tempore

Adeo infirma. r littera expuncta infima mihi legendũ uidetur. Quam propriã esse nostræ ciuitatis. Ait uerbũ ut ascribatur sensus exposcit.

Nã sicut ista rebus & personis quod in utrisque oporteat dicere perfecte eloquentiæ est. Corruptus hic sensus quanã ratione emendari possit: mihi sane non occurrit.

Et quod in sermonibus. Qui non quod aperte legendũ esse constat. Risus erũt quicunque hæc faciet orator Erit ĩ quibusdam legitur co dicibus. Sed ne sic quidẽ mẽdæ tolluntur. Quo autẽ modo remoueri possint: mihi nõ liquet nisi forte quæcũq; legãtur. Quasi recipimus finitiones. s ascribat ut quas si legatur ita sensu exigente.

Qualis apud græcos Atticismos ille reddẽs Athenarũ proprium saporem. Quãuis reddens fere legatur & recte legi uideatur: ego tamen non reddens: sed redolens legendum esse contenderim. Atticismos autem linguæ atticæ proprietas elegantiaque dicitur. Et honorifici ponit exẽplum Ciceronis quoque pro ligario apud Cæsarem. Quoque copula ut ociosa mihi uidetur expũgenda. Et medii quod αποφθεγματικον uocat. & est ita cum dixerit. neq; grauem mortẽ accidere forti uiro. Deprauatus est hic locus: qui sic emendari posse uidetur: si ita cũ particulæ post ponãtur ac dixit legatur non dixerit hoc modo. Et medii quod αποφθεγματικον uocat: & est cum ita dixit. αποφθεγματικον autem dicteriũ ĩterpretari potest. αποφθεγμα nanque dictum acutum transfertur. unde Plutarchi αποφθεγματα. De Pollione Asinio. ut aduerbium mihi ascribendum uidetur. Sic enim nihil sensui deerit si legatur. ut de Pollione Asinio. Exemplis nãque declarat Fabius nõnulla eẽ urbana: quæ tamen non sint ridicula.

ingeniũ cũ innumerato habere.etiã Põpeii:quod refert Marsus in Ciceronẽ diffidentẽ ptibus.trãsi ad Cæsarẽ.me timebis.Erat .n.si de re minore:aut alio animo:aut deniq; iã ab ipso dictũ fuisset:quod posset inter ridicula numerari. Etiã illud quod Cicero Coteliæ scripsit:reddens rõnẽ:cur illa.C.Cæsaris tẽpora tã patienter toleraret.Hæc aut animo Catõis ferenda sũt: aut Cicerõis stomacho:Stomachus.n.ille habet aliqd ioco simile. Hæc quæ mouebãt dissimulanda mihi nõ fuerũt:i qbus ut erraueri:legentes tamẽ nõ decepi indicata diuersa opinioẽ:quã seq magis pbãtibus liberum est.

De altercatione.

a Ltercatiõis præcepta poterãt uideri tũc icohãda : cum oĩa quæ ad continuã orationẽ pertinẽt:peregissẽ. Nã est usus eius ordine ultimus.Sed cũ sit posita in sola iuẽtioẽ:neq; habere dispositionẽ possit:nec elocutiõis ornaméta magnope desideret: aut circa memoriã & pnũciationẽ laboret:priusq̃ secũdã quiq; partiũ:hanc quæ tota ex prima pẽdet:tractaturus non alieno loco uideor:quã scriptores ideo fortasse alii reliquerunt:quia satis cæteris præceptis in hãc quoq; uidebat̃ esse perfectũ. Cõstat. n. aut intentione aut depulsione:de quibus satis traditũ est: qa qcquid i actione ppetua circa pbatiões utile ẽ:idẽ i hac breui atq; concisa psit:necesse est.neq; alia dicunt̃ i altercatiõe : sed aliter: aut interrogando aut respondẽdo.Cuius rei fere oĩs obseruatio i illo testiũ loco excussa nobis ẽ.Tamẽ qa latius hoc opus aggressi sumus:neq; perfectus orator sine hac uirtute dici põt:paululũ ipendamus huic quoq; peculiaris opæ:quæ qdẽ in quibusdam causis ad uictoriã uel plurimũ ualet.Nã ut i q̃litate generali:in qua recte ne factũ quid:an cõtra sit quæritur:perpetua domiat̃ oratio:& quæstionẽ finitiõis.actionis plerunq; satis explicat : & oĩa pene in quibus de facto cõstat:aut cõiectura artificiali rõne colligitur:Ita i his causis:quæ sunt frequẽtissimæ: quæ uel solis extra artẽ pbatiõibus:uel mixtis cõtient̃ : asperrima i hac pte dimicatio ẽ.nec alibi dixeris magis mucrõe pugnari.Nã & firmissima quæq; memoriæ iudicis iculcanda sũt. etiã præstãdũ qcqd in actione pmisimus.& refellenda mendacia.Nusq̃ est deniq; q cognoscit itentior.Nec imerito qdam:q̃q̃ in dicẽdo mediocres: hac tamen altercandi præstantia meruerũt nomẽ patronoꝝ.At qdã litigatoribus usi ullũ mõ ambitiosũ declamãdi sudorẽ præstitisse cõtenti:cum turba laudantiũ destituũt subsellia:pugnãq; illã decertoriã iperitis ac sæpe pullatæ turbæ reliquũt.Itaq; uideas alios plerũq; isidiis priuatis ad actiões uocari.alios ad pbatiõnẽ.Quæ si diuidẽda sũt officia:hoc certe magis necessariũ ẽ:pudẽdũq; dictu. si plus litigãtibus psũt minores. In publicis certe iudiciis uox illas preconis præter patronos ipsum q̃ egerit citat Opus ẽ igit̃ i primis igenio ueloci ac mobili aĩo præsẽti & acri. Nõ.n.cogitãdũ:sed dicẽdũ stati ẽ:& ppe sub conatu aduersarii manus exigẽda.Quare cũ in omni pte huiusce officii plurimũ

Aut denique iam ab ipso dictũ fuisset.Iã particulæ loco negandi aduerbiũ recte in aliis scriptum est quibusdam exemplaribus.hoc modo.Aut deniq; nõ ab ipso dictum fuisset. Stomachus.n.ille habet aliquid.Illic nõ ille ut legat̃ uerus exigit sensus.

Ltercationis præcepta. a Cur subiungat altercationis præcepta:rationẽ primum reddit Fabius:deinde ad præcepta ipsa de altercatione tradenda redit.est autem altercari uerbis contendere. Prius que secundum quinq; partium Quã loco que copulæ quis non uideat esse legendum? Quia satis cæteris præceptis in hanc quoq; uidebatur esse perfectũ. In quibusdam quidem exemplaribus legitur perspectũ.Sed mihi recte prospectum legendum esse uidetur.ut intelligamus esse puisum.Prospicere enim significat prouidere. Perpetua dõnatur oratio.Dominat̃ mi syllaba interiecta legendum esse facile est uidere. At quidam litigatoribus usi ullũ modo declamandi sudorem præstitisse con tenti.Deprauatum hunc esse locum facile ex eo quoque percipi potest:quod duobus modis legitur.Sed neutro recte.ut mihi quidem uidetur.Quidam.n.loco illius usi uix legentes putant se correxisse.quod an sint affecu ti doctorum sit iudicium.Mihi quidẽ illud uix sensui repugnare uidetur.Forsitan uero sic est emendandus:ut suis non usi & illum non ullũ legatur.hoc modo.At quidam litigatoribus suis illum modo declamãdi sudorẽ præstitisse contẽti. Pugnãq; illam decertoriam imperitis ac sæpe puellatæ turbæ reliquũt Decertatoria ta syllaba iteriecta legendum mihi uidetur nõ decertoriam:ut in quibusdam legitur codicibus.Pullatæ quoq; legatur e uocali de medio expũcta.Pullatam aũt turbã pragmaticos uocat.Nam oratores purpurati icedebant. Itaq; uideas alios plerũq; insidiis priuatis ad actiones uocari.Varia est huius quoq; loci lectio.insidiis autem nullus est in hoc sensu locus.In quibusdam exemplaribus men

dosé legitur subseliis. Mihi iudiciis maxime sensui cõuenire uidetur: eoq; magis quod iudiciis parum ab insi diis numero, similitudineq; lrãx distat: & ut semel finiã: iudiciis legẽdũ eẽ ex iis quæ sequunt apte colligit. cũ .n. duo sint genera iudicio publicũ & priuatũ: utriusq; meminit fabius. Ad actões quoq; minus bene mihi le gi uŕ. Ad altercatões uero fortasse ẽ legẽdũ. sicq; sẽsus itegritas exposcit. Sed ẽt familiariter nos nosse cãs. Nos pnomẽ hoc loco nec cõpositõis rõ admittit: nec sensui est necessariũ. Alioqn & tacẽdũ est ergo sæpe & aliis subiiciẽtibus. plerũq; aũt studio loquẽdi fatue mõ accedẽdũ. Hic locus adeo est corruptus: ut nullus iteger sen

facit totas nõ diligenter modo: sed etiã familiariter nos nosse causas: tũ in altercatione maxĩe necessariũ est: omniũ personarũ. instrumentorũ. temporum. locorum habere notitiam. alioqui & tacendũ est: ergo sæpe: & aliis subiiciẽtibus. plerũq; autem studio loquẽdi fatue mõ accedẽdũ: quod nunq̃ accidit ni nostra credulitate aliena stultitia erubescamus. Neq; tantũ his ipsis monitoribus clarescit. Quidã faciũt apte: quod rixemur. Videas enim plerosq; ira percitos exclamantes: ut iudex audiat contrarium id esse: quod admoneatur: sciatq; ille q pnunciaturus est in cã malũ quod taceť. Quare bonus altercator uitio iracũdiæ careat. Nullus enim rationi magis obstat affectus. & fere extra causam: & plerũq; deformia cõuitia facere: ac mereri cogit: & ipsos nonnũq̃ iudices icitat. Melior moderatio: ac nõnunq̃ etiam patientia. Neq;.n. refutanda tantum: quæ e contrario dicunť: sed contẽnenda. eleuanda. ridenda sũt. nec usq̃ plus loci recipit urbanitas. odium mordet & pudor. contra turbantes audendum: & impudentiæ fortiter resistẽdum. Sunt enim quidã prædũri in hoc oris: ut obstrepant ingenti clamore: & medios sermones intercipiant: & oĩa tumultu cõfundãt: quos ut non imitari: sic acriter propulsare oportebit: & ipsorũ improbitas retũdenda: & iudices uel præsidentes magistratus appellandi frequenter: ut loquẽdi uices seruentur. Non est res animi iacẽtis: & mollis supra modum frontis: fallitq; plerũq; quod pbitas uocatur: quæ est imbecillitas. Valet aũt in altercatiõe plurimum acumen: quod sine dubio ex arte non uenit. Natura enim nõ docetur. arte tamen adiuuatur: in qua præcipuũ est semper id in oculis habere: de quo quæritur: & quod uolumus efficere. Quia propositum tenentes in rixam nõ ibimus: nec causæ debita tempora conuitiando conteremus: gaudebimusq; si hoc aduersarius facit. Omnia tempora fere parata sũt meditatis diligenter quæq; aut aduerso dici aut responderi a nobis possint. Nonnũq̃ tamen solet hoc quoq; esse artis genus: ut quædã in actiõe dissimulata subito in altercãdo proferantur. Et iopinatis eruptionibus aut ex isidiis citissimo facto simillimũ. Id aũt tũ faciendum est: cũ est aliquid cui respõderi

sus pcipi possit. sic tamẽ mihi corrigi posse uideť: si ergo & aũt cõiunctiões expũganť & distictio muteť hoc mõ. Alioqui & tacẽdũ est sæpe & aliis subiiciẽtibus plerũq; studio loquẽdi fatue modo accedendum. Quod nunq̃ accidit in nr̃a credulitate aliena stulticia erubescamus. hũc quoq; locũ eẽ dprauatũ hic facile cognosci põt: q nõ uno legiť mõ. In qbusdã.n. exẽplaribus sic est scriptũ. Quod nonnunq̃ accidit ut nr̃a credulitate aliena stulticia erubescamus. Sed ne sic qdẽ mẽdæ sunt depulsæ. Mihi uero hoc mõ emẽdari posse uideť: ut ni p nisi loco i præpositõis legať ac credulitate p e prima syllaba scribať. hoc mõ. Quod nunq̃ accidit ni nostra credulitate aliena stulticia erubescamus. Neq; tãtũ his ipsis monitoribus clarescit. Ne hinc qdẽ sẽsus iteger eliciet: nisi p his hoc legať Neq; tãtũ hoc ipsis monitoribus clarescit. Monitores aũt eos accipiamus quos græci pragmaticos uocãt: q iura ac fori consuetudines oratoribus sũmissa uoce suppeditabãt. Quibus nõ eẽ fidẽdũ Fabius ait qđ nõ cõtenti ipsi scire i qbus erret orator: efficiũt clamãtes ut iudices quoq; idẽ pcipiãt. Et fere extra cãm & plerũq; deformia cõuicia facere ac mereri cogit. Fere qdẽ: sic legiť: q̃uis sensui nihil cõgruat. Mihi aũt loco eius fert uerbũ bellissime q̃drare uideť: cũ præsertim una dũtaxat lr̃a i simillimã imuteť. hoc mõ. & fert extra cãm: Iracũdia nãq; hoiem a pposito sæpenumero deducit. Nec usq̃ plus loci recipit urbanitas. Pro illo uerbo recipit: si legereť reperit: magis & sensui & rõni dicendi cõueniret. Nõ est res animi iacentis & mollis supra modũ frõtis fallitq; plerũq; quod pbitas uocať: quæ est ibecillitas. Nisi corrigať hic locus inter se repugnantia continere uidebiť. Imbecillitas nãq; est res animi iacẽtis. Quare loco nõ aduerbii Nã cõ

iũctio uideť reponẽda. ut legať. Nã est res animi iacentis. Aliqd aũt aliud quoq; huic sensui mihi deesse uideť. Neq;.n. hic pcipiť: quæ sit res animi iacẽtis. Valet aũt ut altercatõe. In præpõ loco ut legať ut i qbusdã recte exẽplaribus est scriptũ. Et quod uoluimus efficere. uolumus i uocali expũcta legať. Nec cã debita tẽpora Causæ e uocali ascripta legať. Oĩa tẽpora fere parata sũt meditatis diligẽter quæq; aut aduerso dici aut respõderi a nobis possint. Ex præpõ ascribẽda est: ut ex aduerso legať: id qđ i qbusdã exẽplaribus scriptũ iuenit.

non ſtatim poſſit. Potuerat aũt ſi tempus ad diſponẽdum fuiſſet. Nã quod fideliter firmum eſt: a primis ſtatī actionibus arripere optimũ eſt: quo ſæpius diutiuſq; dicat. Illud uix ſaltem præcipiẽdũ uidetur: ne turbidus: & clamoſus tantum ſit altercator: & quales facti ſunt: q litteras neſciunt. Nam improbitas licet aduerſario moleſta ſit: iudici inuiſa eſt. Nocet etiam diu pugna in his quæ optinere nõ poſſis. Nã ubi uinci neceſſe eſt: expedit cedere: quia ſiue plura ſunt de qbus quæritur: facilior erit in cæteris fides: ſiue unũ: mitior ſolet irrogari pœna uerecundiæ. Nam culpã præſertim deprehẽſã ptinaciter tueri culpa altera ẽ. Dũ ſtat acies multi ī re cõſilii atq; artis ẽ: ut errãtẽ aduerſariũ trahas: & ire q̃ longiſſime cogas: ut uana iterim ſpe exultet. Ideo quædã bene diſſimulantur inſtrumenta. Inſtant enim: & ſæpe diſcrimẽ omne committũt: quod deeſſe nobis putant: & faciũt probatiõibus noſtris auctoritatẽ poſtulãdo. Expedit etiã dare aliquid aduerſario: quod p ſe putet: quod apprehẽdens minus maius aliquid cogat. dimittere. Duas interim res pponere: quaꝝ utrãlibet male ſit electurus: quod in altercatiõe ſit potentius: q̃ ī actõe. qa in illa nobis ipſi reſpondemus. ī hac aduerſariũ q̃ſi cõfeſſũ tenemus. Eſt in primis acuti uidere: quo iudex dicto moueat. qd reſpuat. qd ex uultu ſæpiſſime: & aliquãdo etiã dicto aliquo factoue eius deprehendit. & inſtare pficientibus: & ab his quæ nõ adiuuãt: q̃molliſſime pedẽ oportet referre. Faciũt hoc medici quoq; ut remedia pinde pſeuerẽt adhibere uel deſinant: ut illa recipi uel reſpui uidẽt. Nõnunq̃ ſi rem euoluere ppoſitã facile non ſit: inferenda eſt alia quæſtio: atq; ī eã: ſi fieri põt: iudex auocandus. Quid. n: cũ reſpondere nõ poſſis agendũ eſt: niſi ut aliud iuenias: cui aduerſarius reſpondere nõ poſſit? In pleriſq; iudex eſt auocandus: ut dixi: q circa teſtes & locos & perſonas mõ diſtat: q; hic patronoꝝ iter ſe certamẽ: illic pugna iter teſtẽ & patronũ. Exercitatio uero huius rei longe facilior. Nã ẽ utiliſſimũ freq̃ẽter cũ aliquo: q ſit ſtudioꝝ eorũdẽ: ſũmere materiã uel ueræ uel etiã fictæ controuerſiæ. Et diuerſas partes altercatiõis mõ tueri: quod idẽ etiã ī ſimplici genere quæſtionũ fieri põt. Ne illud qdẽ ignorare aduocatũ uolo: quo quæq; ordine pbatio ſit apud iudices pferẽda: cuius rei eadẽ in argumentis ratio ẽ: ut potentiſſima prima: & ſũma ponantur. Illa enĩ ad credendũ præparant iudicem. hæc ad pronunciandũ.

De iudicio & conſilio.

h Is p noſtra facultate tractatis nõ dubitaſſẽ trãſire ptinus ad diſpoſitionẽ: quæ ordine ipſo ſeq̃t: niſi uererer: ne quoniã fuerũt q iudiciũ iuẽtiõi ſubiũgerẽt: præteriſſe hũc locũ qbuſdã uiderer: qui mea qdẽ opiniõe adeo ptibus opis huius oĩbus cõnexus ac mixtus ẽ: ut ne a ſẽtẽtiis qdẽ aut uerbis ſaltẽ ſingulis poſſit ſepari: nec magis arte tradit: q̃ guſtus aut odor. Ideoq; nos qd ī q̃q; re ſequẽdũ cauẽdũq; ſit docemus: ac deĩceps docebimus: ut ad ea iudiciũ dirigat. Præcipiam igit ne quod effici nõ põt aggrediamur: ut cõtraria uitemus & cõmunia: neqd in eloquẽdo corruptũ obſcurumq; ſit. Referat oportet ad ſenſus: q non docentur. nec multũ a iudicio credo diſtare conſiliũ:

Potuerat autem ſi tempus ad diſponẽdũ fuiſſet. Reſpondendũ ſenſus integritas expoſcit non diponendum. Quod apprehendẽs minus maius aliquid cogatur dimittere. Minus comparatiuũ ut ocioſum acp rorſus ſuperfluum: mihi uidetur expungendum. Vt remedia proinde perſeuerent adhibere uel deſinãt ut illa recipi uel reſpui uident. Peride legẽdum ſit an proĩde facile cum plurimum differant: ex ſenſu pcipitur: ut iam quoq; ſæpius diximus. In pleriſque iudex eſt auocandus: ut dixi: qui circa teſtes & locos & perſonas modo diſtat. Hic locus ita erroribus eſt confuſus ut mihi quidem neq; percipi neque corrigi poſſit. Exercitio uero huius rei. Pro exercitio ut legatur exercitatio ne admonendum eſt quidem. Cuius rei eadem in argumẽtis ratio eſt. Aut in præpoſitio ſolum eradẽda uidetur ut legatur. cuius rei eadem argumentis ratio. aut loco eius cũ præpoſitio reponenda. hoc modo cum argumẽtis.

h Is p noſtra facultate tractatis. Eorum confutat Fabius in hoc capite opinionem: qui iudicium inuentioni ſubiunxerunt: q̃ que oratori conſilium ſit neceſſarium oſtendit. Præcipiam communia. Non uerba tantum hoc loco: ſed uerſus quoque ipſi ſunt tranſpoſiti ac perturbati: Sic autem ſunt in ordinem redigendi. Præcipiam igitur ne quod effici non poteſt: aggrediamur: ut contraria uitemus: & communia. nequid in eloquendo corruptum obſcurumq; ſit. Referatur oportet ad ſenſus qui non docentur.

nisi ꝙ illud ostendentibus rebus adhibetur. hoc latentibus:& aut
omnino nundum repertis aut dubiis. & iudicium frequentissime
certum est.Consilium uero est ratio quædam alte petita:& plerū-
que plura perpendens & comparans:habensq; in se & inuentionē
& iudicationem.Sed ne hæc quidem præcepta in uniuersum spe-
ctanda sunt.Nam ex re sumitur:cuius locus ante actionem est fre
quenter.Nam Cicero summo consilio uidetur in Verrem uel cō-
trahere tempora dicendi maluisse:q̄ ī eum annum:quo erat. Q.
Hortensius consul futurus incidere.Et in ipsis actionibus primū
ac potissimum optinet locum.Nam quid dicendum. quid tacen-
dum.quid diffidendum sit:exigere consilii est.Negare sit satis: an
defendere. Vbi prohœmio utendum & quali. Narrandum ne &
quo modo.Iure prius pugnandum:an æquo.Qui sit ordo utilissi
mus.tum omnes colores.aspere.an leniter.an etiam submisse loq
expediat.Sed hæc quoq;:ut quisque passus est locus: monuimus:
ideque in reliqua parte faciemus.pauca tamen exempli gratia po
nam:quibus manifestius appareat:quid sit quod demōstrari pos-
se præceptis non arbitror.Laudatur consiliū Demosthenis: ꝙ cū
suaderet bellum Atheniensibus parum id prospere expertis:nihil
adhuc factum esse ratione monstrat.Poterat enim emendari ne-
gligentia.Ac si nihil esset erratum:melioris ī posterum rei nō erat
ratio.Idem cum offensam uereretur:si obiurgaret populi segniciē
in asserenda libertate rei p.maiorū laude uti maluit:qui rem for-
tissime administrassent.Nam & faciles habuit aures:& natura se-
quebatur:ut meliora probantis:peiorum pœniteret.Ciceronis q-
dem uel una pro Cluentio quanlibet multis exēplis sufficeret ora
tio.Nam quod in eo consilium maxime mirer?primamne exposi
tiōem:qua matri cuius filium premebat auctoritas:abstulit fidē?
An quod idem corrupti iudicii crimen transferre in aduersarium
maluit:q̄ negare propter inueteratam ut ipse dicit infamiam? An
ꝙ in re inuidiosa legis auxilio nouissime est usus?quo genere defē
sionis etiam offendisset:nondum præmolitas iudicum mentes.An
ꝙ se ipsum inuito Cluentio facere testatus est?Quid pro Milōe?
Quod nō ante narrauit:q̄ præiudiciis omnibus reum liberaret?
Quod insidiarum inuidiam in Clodium uertit?q̄q̄ re uera fuerat
pugna fortuita.quod factum & laudauit:& tamen uoluntatē Mi
lonis remouit?Quod illi preces non dedit:& in earum locū ipse
successit.Infinitum est enumerare:ut Cottæ detraxerit auctorita-
tem.Vt pro Ligario se opposuerit.Cornelium ipsa confessionis fi
ducia eripuerit.Illud dicere satis habeo:nihil esse nō modo in orā-
do:sed in omni uita prius consilio ;frustraque sine eo tradi cæteras
artes:plusque uel sine doctrina prudentiam:q̄ sine prudentia face
re doctrinam.Aptare etiam oratiōem locis.temporibus. personis
esse eiusdem uirtutis.Sed hic quia latius fusus est locus: mixtusq;
cum elocutiōe tractabit: cū præcipere de apte dicendo cœpimus.

Nisi quod illud ostenden
tibus rebus adhibetur.Se ꝑ
nomen ascribendum mihi
uidet:& si facile suppleri pos
sit:hoc modo. ostēdentibus
se rebus. Cuius locus ante
actionem est frequēter. Cui
mihi magis placet q̄ cuius.
Et ipsis actionibus primū
ac potissimum optinet locū
In præpositio mihi ascriben
da uidet.ut legat & in ipsis
actionibus. Quid diffidē-
dum sit.Sic quidem recte le
gi putatur.Sed ego unius lit-
teræ mutatione Diffitendū
contenderim esse emendan
dum:q̄uis exemplaria huic
meæ correctioni nō accedāt
Est aūt diffiteri negare ac nō
fateri. Negare sit satis an
defendere.Satius emendate
in quibusdam legitur exem
plaribus. Ac si nihil esset
erratum melioris in posteꝝ
rei non erat ratio.At particu
lam sensus exigit nō ac ut su
periori aduersetur.& spei lo
co rei legendum uidetur.
Nam faciles habuit aures
Et copula eleganter est ascri
pta in aliis exemplaribus. A
uero præpositio est eraden-
da.hoc modo. Nā & faciles
habuit aures & natura seque
batur. Nam quid in eo cō
siliū maxime mirer?Quod
legendum esse nemo non ui
det. Quod non ante nar-
rauit q̄ præiudiciis omni-
bus rerum liberaret.Reum
loco rerum esse legendum
qui non uidet instruendus
grammaticis reddatur.

Raphaelis Regii in deprauationes libri septimi oratoriæ institutionis Quintiliani annotationes.

E inuentione ut arbitror satis dictum est. Dispositionis uim laudesq; hac breui præfatiõe ita comple/
d ctitur Fabius: ut inuentionẽ sine ea nihil fere prodesse ostendat. Totũ uero hoc uolumen dispositioni
dicauit: de qua etiã copiosius q̃ alius quisq; diligentiusq; tractat. Et artus etiã leniter loco moti pdũt
quo uiguerunt usum. Leuiter per u scriptũ sensui cõgruit. Leniter aũt minime. Neq;.n. mẽbrorũ aliquod leni/
ter ac citra maximũ dolorẽ loco moueri põt. Mẽbra aũt loco mota luxata appellant. Nec mihi uident erra/
re qui ipsam rerũ naturã stare ordi/
ne putãt: quo cõfuso peritura sunt
oĩa. Sint legẽdũ esse ne admonẽdũ
qdẽ est. Platonici aũt oĩa ordine cõ/
stare putãt. Quæ qdẽ si certa aliq̃
ui. A uocali ascripta uia legẽdũ est.
It igitur ut supra significaui
s diuisio rerũ pluriũ in singu/
las. partitio isingularũ in par
tes discretus ordo & recta quædã &
locatio: prioribus sequẽtia ãnectẽs.
Cũ hic de dispõne præcipere icipiat
Fabius: cur ii qui hoc opus in capita
putarũt distiguẽdũ: has definitiões
a plogo nõ separarit ac de dispõne
iscripserit nõ uideo. Illud certe affir
mare ausim aut nusq̃ aut hic quoq;
caput eẽ debere: cũ hinc de dispõne
præcepta tradere icipiat. Mẽdæ aũt
ex hoc sensu tollunt: si & copula ite
rato posita eradat atq; col syllaba lo
co eius ascribat: ut collocatio legat
Exponit uero Fabius dñam: quæ ẽ
iter diuisionẽ & partitionẽ: quã etiã
in qnto ex Ciceronis snĩa attigit. Nã
diuisio est generis i spẽs. partitio aũt
est totius in partes distributio. Ge/
nus uero plura cõplectit: ut aĩal: ho
minẽ: leonẽ: equũ & cõplures alias
spẽs cõprehẽdit. Totũ aũt res quæ/
dã est una: ut statua quæ tamen ex
pluribus partibus cõstituit. Docte
ergo diuisio dicit esse rerũ pluriũ in
singulas discretus ordo. Partitio aũt
singularũ in partes. De ea uero diui/
sione copiosissimæ in hoc libro dis/
serit Fabius: quã græci tũ διαιρεσιν
tum παρεγχειρησιν uocãt. Nã sin/
gularũ constitutionũ quæstiones in
proprios locos diuidit: quibus una
quæq; cõtrouersia explicat: qua re
nihil utilius magisq; necessariũ de/
clamare uolẽtibus tradi põt. Quãq̃
Georgius Trapezũtius de hac diui/
sione latinorũ neminẽ uerbũ fecisse
scribit: cũ de ea re toto uolumine di
ligẽtissime pcipiat Quĩtilianus. Cæ
terũ ita sũt fere oĩa deprauata: ut mi
nime sit mirãdũ: si Trapezũtius hõ
græcus ea percipere nõ potuit: quæ
ne a latinis qdẽ itelligerent: nisi mẽ
dæ forẽt sublatæ. Cuius rei ut cæ
tera exẽpla præfereã: Demosthenes
quoq; atq; æschines possunt eẽ do/
cumẽto in iudicio ctesiphõtis diuersũ secuti ordinẽ. Quia hic sensus iis præferti: qui nõ legerũt Demosthenis

M. Fabii quintiliani de istitutiõe oratoria liber septimus.

E iuentõe ut arbitror satis dictũ ẽ: Neq; enim ea demum quæ ad docendum pertinẽt executi sumus: uerum etiam motus animorũ tractauimus. Sed ut opera extruentibus satis non est: saxa atq; materiã & cætera ædificanti utilia congerere: nisi disponẽdis eis collocãdisq; artificum manus adhibeat: sic in dicendo quãlibet abundans rerum copia cumulum tantum habeat atq; congestum: nisi illas eadem dispositio digestas atq; inter se cõmissas deuinxerit. Nec imerito secũda qnq; ptium posita ẽ: cũ sine ea prior nihil ualeat. Neq;.n. q̃q̃ fusis oĩbus mẽbris statuta sit: nisi collocetur. Et si quã i corporibus nostris aliorũue aĩaliũ ptẽ permutes & trãferas licet habeat eadem oĩa: prodigiũ sit tamẽ: & artus etiã leuiter loco moti pdũt quo uiguerũt usũ. & turbati exercitus sibi ipsi sũt ipedimẽto. Nec mihi uident errare: qui ipsã rerũ naturã: stare ordine putãt: quo cõfuso peritura sũt oĩa. Sic oratio carẽs hac uirtute tumultuetur necesse ẽ: & sine rectore fluitet: & ne cohæreat sibi. multa repetat. multa transeat uelut nocte in ignotis locis errãs: nec initio nec fine pposito casũ potius q̃ cõsiliũ sequat. Quapropter totus hic liber seruiat dispositiõi: quæ qdẽ si certa aliqua ui tradi i oẽs materias ullo modo posset: nõ tam paucis cõtigisset. Sed cũ infinitæ litiũ formæ fuerĩt futuræq; sint: & tot sæculis nulla reperta sit causa: quæ esset tota alteri similis: sapiat oportet actor: & uigilet: & iueniat: & iudicet: & cõsiliũ a se ipso petat. Neq; ificias eo quædã eẽ quæ demõstrari possint: eaque nõ omittã.

De dispositione.

s It igit: ut supra significaui: diuisio rerũ pluriũ in singulas. ptitio singularũ in ptes discretus ordo: & recta quædã collocatio prioribus sequẽtia ãnectẽs. dispositio utilis rerũ ac ptiũ i loco distributio. Sed meminerimus ipsã dispositionẽ plerũq; utilitate mutari: nec eadem semper primam quæstionẽ ex utraq; pte tractãdã. Cuius rei ut cætera exẽpla prætereã Demosthenes quoq; atq; Aeschynes possũt esse documento in iudicio Ctesiphontis: diuersũ secuti ordinẽ. Cũ ac/

pro ctesiphonte orationem: uidetur fortasse obscurior: paucula quibus maxime perspicuus fiat: subiicere nõ grauabor. Cum ctesiphon Demosthenem ut optime de rep. meritum Dionysiorũ die in Dionysii ipsius Theatro in omnium græcorum conspectu: qui ad celebranda Dionysia conuenerant coronandum censuisset: ab Aeschine Demosthenis inimico fuit accusatus: quod diceret eum contra leges fecisse. Demosthenẽ nãq; operi publico præfuisse: neq; ullam reddidisse rationem. Legem autem extare: quæ eos: qui reddẽdis administrationis suæ rationibus obnoxii sint: prohibeat coronari. Alteram præterea legem esse qua cauetur: ut qui a populo Atheniensi coronãdus censeatur: in concione coronetur. qui uero a senatoribus in senatu. Alibi aũt non licere quenq̃ coronandum declarari. Ad hæc laudes q̃bus sit Demosthenẽ ꝓsecutus falsas esse. Neq; enim recte ab eo reip. negotia administrari: sed ipsum & munera accipere & multorum malorum ciuitati causam eẽ. Hoc uero ordine usus est æschines: ut primum de legibus ipsis uerba faceret. deĩde de rep. male administrata. Exigebat autem ut eodem ordine Demosthenes respõderet. Ipse uero a reip. administratione initium sumpsit. & rursus in fine ad eam ex arte orationem cõuertit. In medio autem quæ legibus ipsis opponenda erãt collocauit. Ad illud autem iudicium concursus dicitur e tota græcia esse factus: ut scribit Cicero qui etiam utrasq; orationes e græco in latinũ uertit. Sed tẽporum ĩfœlicitate amissæ: nuper a Leonardo Aretino fuerũt interpretatæ. Deniq; in accusatiõe: ut uacuum se uterq; defendat priusq̃ aduersarium arguat: omnium rerum necesse est ordinem esse diuersum. Ego aliquid in hoc sensu desidero: quod in exemplaribus non inuenitur: quodq; hactenus huic loco necessarium esse minime est animaduersum: quod sane q̃ grãde flagitiũ est: cum nullus integer sanusue sensus: nisi id quod deest: ascribat: elici possit. Quo nanq; modo in accusatione necesse est rerũ ordinem esse diuersum: ut uacuum se uterq; defendat prius q̃ aduersarium arguat? Certe hoc nõ est necesse: cum defensor accusatoris ordinem in respondendo sequi interdũ pulcherrime possit. Quonã igit pacto corrigẽdus est hic locus? An mutua nomen ut in illis disputationibus nostris: quæ circũferũtur diximus: est ascribẽdum? Nã ĩ mutua accusatiõe: quæ αντικατηγορια dicit: necesse ẽ ordinẽ esse diuersum. Quare mutua adiectiuũ: uel refragantibus exemplaribus ascribendum mihi uidetur: ut legatur. Deniq; in mutua accusatione. In mutua nanq; accusatione id est necessarium: quod in simplici accusatione contingens. Sed de hoc uel nimium: cũ ex uerbis quoq; ipsius Fabii sic esse legendum diligenter intuenti facile appareat: præcipueq; ex his quæ inferius de mutua præcipit accusatõe. Quo ĩ genere inqt semꝑ prior debebit eẽ defẽsio. Primũ ꝙ natura potior est salus nr̃a q̃ aduersarii ꝑnicies. Deĩde ꝙ plus hẽbimus ĩ accusatõe auctoritatis si prius de inocẽtia nr̃a cõstiterit. Postremo ꝙ ita demũ duplex cã erit: & quæ sequunt. Itaq; qd ego sum secutus pt̃i præceptis. pt̃i usurpatũ rõe cognouerã ꝓmã. Mẽdis nõ uacat hic locus: quis sẽsus uideat aptus. Emẽdat aũt si sim legat ac qd relatiuũ ascribatur hoc modo. Itaque quid ego sim secutus. quod partim præceptis partim usurpatũ ratione cognoueram: promam. Si non confessum poterat ibi esse quæstio. Sic quidem & publice quoque legitur: sed nõ sine maximo errore: qui sane ex iis quæ sequuntur: facile deprehenditur. Transibam inquit ad responsum partis alterius. Quid enim opus est transire ad responsum alterius partis: si ibi potest esse quæstio? Quæstionis nanque pars altera utrique parti semper est tuenda. Quare illud non aduerbium in tertium locum mihi uidetur referendum. hoc modo. Si confessum: non poterat ibi esse quæstio. Interim & ego

cusator a iure quo uidebatur potẽtior cœperit: patronus oĩa uel pene omnia ante ius posuerit: quibus iudicem quæstioni legum præpararet. Aliud enim alio docere prius expedit: alioqui semper petitoris arbitrio diceret. Deniq; in accusatõe: ut uacuum se uterq; defendat priusq̃ aduersariũ arguat: omnium rerum necesse est ordinem esse diuersum. Igitur quod ego sum secutus partim præceptis: partim usurpatum ratione cognoueram: promam: nec ũq̃ dissimulaui. Erat mihi curæ in controuersiis forensibus nosse omnia: quæ in causa uersarentur. Nam in schola certa sunt & pauca: & ante declamationem exponuntur: quæ themata græci uocãt. Cicero proposita. Cum hæc in cõspectu quodammodo collocaueram: non minus pro aduersa parte: q̃ pro mea cogitabam. Et primum quod non difficile dictu est: sed tamen ante omnia intuendũ cõstituebam: quid utraque pars uellet efficere. Tum per quid. Hoc modo cogitabam: quid primum petitor diceret. Id aut confessum erat aut controuersum. Si nõ confessũ: poterat ibi esse quæstio. Transibam ergo ad responsum partis alterius. idem intuebar. nonnunq̃ etiam: quod inde optinebatur: confessum erat. Vbi primum cœperat non cõuenire: quæstio oriebatur. cõfessum erat. Id tale est. Occidisti hominem. occidi. conuenit. transeo. Rationem reddere debet reus quare occiderit. Adulterum ĩquit cũ adultera occidere licet. legẽ esse certũ est. Tertium iã aliquid uidẽdũ ẽ: ĩ quo pugna consistat. Nõ fuerũt adulteri. Fuerunt. quæstio. de facto ambigit. cõiectura est. Interim & ego tertium: cõfessũ ẽ adulteros fuisse. Sed tibi ĩquit accusator illos non licuit occidere. Exul

tertium confessum est.Ergo legen/
dū esse ac illi copulæ & præponen/
dū facile est uidere:hoc modo.Inte
rim ergo & tertium confessum est.
Coniuncta.hic distinguendū est.
Sic enim intelligit.coniuncta quæ
stio est.Statim autem huius exem/
plum īfertur.Lege de siccariis com/
misit.L.Varenus.Est aūt hæc pecu/
liaris iuriscōsultorum locutio lege
committere hoc est in legem.Lege
uero Cornelia de siccariis ac uenefi
ciis tenetur ut inquit Marcellus ad
legem corneliam:qui hominē occi
derit:cuiusue dolo malo incēdium
factum erit:quiue hominis occidē/
di furtiue faciendi causa cū telo am
bulauerit. Aliud a iure actionis
excludit.A præposito mihi excludē
da ex hoc contextu uidetur.Tūc.n.
iure actionis excludimus crimē:qđ
neque negari neque defendi potest
cū aliquo iuris remedio elabimur:
ut non uideatur iure actio intendi:
ut in tertio Fabius ait. In quo ge/
nere agenti est dispiciendum quid
quoque loco diluat.Quod pertinet
ad doctorem non plane dissentio a
Celso.Quidam doctorem in acto/
rem commutant & recte quidem.
Nam actor proprie dicit qui prior
agit:siue sit accusator:siue petitor.
Anteactæ uitæ crimina plerun/
que prima īpugnāda sunt.Ne huic
sensui contraria sint quæ sequūtur:
impugnanda expungatur ac eius lo
co purganda reponatur hoc modo
Anteactæ uitæ crimina plerunque
prima purganda sunt:ut id de quo
laturus est sententiam iudex:audi/
re propicius incipiat. Si unum:iu
re quæstionē instituamus an in scri
pto.Pro iure in re ī quibusdam exē/
plaribus emendate legitur. Si iu/
re negādum sit quod obiicitur aut
tuendum.In re hic quoque pro iu/
re & an legendum est loco aut disiū
ctiuæ.hoc modo.Si in re negādum
sit quod obiicitur an tuendum.
Et in ea de uerbis ac uoluntate
quæratur.An loco accopulæ legat.
Vt ī αντινομια hoc est in cōtra/
riis legibus.Nā græci αντινομιαν
uocant quod nos cōtrarias leges ap
pellamus. Quodq; de argumētis
probationum loco concessi.Quid
sibi uult illud loco ꝓbationū?Nōne

enim eras & ignominiosus.de iure quæritur.At si ꝑtinus di/
centi occidisti:respondeat'.non occidi:statim pugna est. Sic
explorandū est ubi controuersia incipiat:& cōsiderari debet
quæ primam quæstionem facit.Intētio simplex. Occidit Sa
turnium Rabirius.cōiuncta lege de siccariis cōmisit. L. Va
renus.Nam.C. Varenum occidendo &.Cn.uulnerando:&
Salarium item occidendo cadit.Nam sic diuersæ propositio
nes erūt.quod idem de petitionibus dictum.Verū ex coniū/
cta ꝓpositione:plures esse quæstiones ac status possūt:si ali/
ud negat reus.aliud defendit.aliud a iure actiōis excludit. In
quo genere agenti est dispiciendum:quid quoq; loco diluat.
Quod pertinet ad doctorem.Non plane dissentio a Celso:
qui sine dubio Ciceronem ē secutus.Instat tamen huic parti
uehementius:ut putet primo firmum aliquid esse ponendū.
summo firmissimum.imbecilliora medio.quia & initio mo/
uendus sit iudex:& summo īpellendus. At pro reo plerunq;
grauissimum quidq; primum mouendum est:ne illud spe/
ctans iudex reliquorū defensioni sit auersior.Interim tamen
& hoc mutabitur:si leuiora illa palam falsa erunt.grauissimi
desēsio difficilior:ut detracta prius accusatoribus fide aggre
diamur ultimum:iam iudicibus omnia uana eē credētibus.
Opus erit tamen præfatiōe:qua & ratio reddat' dilati crimi/
nis:& promittatur defensio:ne id quod nō statim diluemus.
timere uideamur.Ante actæ uitæ crimina:plerūq; prima ī/
pugnanda sunt:ut id de quo laturus est sententiam iudex au
dire propitius incipiat.Sed hoc quoq; ꝓ Vareno Cicero ī ul
timum distulit:nō quid frequētissime:sed quid tum expedi/
ret intuitus.Cum simplex intentio erit:uidendum ē : an unū
aliquid respondeamus.an plura.Si unum in re quæstionem
īstituamus:an ī scripto.Si in re negādum sit:quod obiicitur:
an tuendum.Si in scripto:in qua specie iuris pugna sit:& ī ea
de uerbis ac uoluntate quæratur.Id ita consequemur si ītuiti
fuerimus:quæ sit lex:quæ litem faciat:hoc est qua iudicium
sit constitutum.Nam quædam in scholasticis ponuntur ad
coniungendam modo actæ rei seriem:ut pater expositum:q
agnouerit:solutis alimentis recipiat.Minus dicto audiētem
filium liceat abdicare.Qui expositum recepit: īperat ei nu/
ptias locupletis propinqui.ille ducere uult filiam pauperis
educatoris.Lex de expositis ad affectum pertinet. Iudicium
pendet ex lege abdicationis.Nec tamen semper ex una lege
quæstio est:ut in αντινομια.His spectatis apparebit circa
quæ pugna sit.Coniuncta defensio est: qualis pro Rabirio.
Si occidisset recte fecisset.sed nō occidit. Vbi uero multa cō/
tra unā propositionem dicimus:cogitandū est primū q̄cq̄d
dici pōt.tū ex his quo q̄cq; loco dici expediat ordinādum: in
quo nō idē sentio:quod de ꝓpositiōibus paulo āte:quodque

omnia argumenta sunt loco probationum ac potius probationes? An sic est intelligendum loco probationũ hoc est: ubi de ꝓbatõibus est ptractatũ? Nã ĩ quĩto hoc idẽ Fabius tradit his uerbis. Quæsitũ etiã potẽtissima argumẽta primo ne ponẽda sint loco: ut occupẽt aĩos. an sũmo: ut ĩde dimittãt. an ptita primo sũmoqꝫ: ut Homerica dispõne in medio sint ĩfirma. an a minimis crescãt. Quæ ꝓut rõ causæ cuiusqꝫ postulabit: ordinabũtur: uno ut ego cẽseo excepto: ne a potẽtissimis ad leuissima decrescat orõ. Nam ius quæstionũ. uis legatᷣ: ut potestas firmitasqꝫ ĩtelligatᷣ. Finge nos postq̃ tractauimus remittere. Eã ascribamus ut in aliis legitᷣ exẽplaribꝫ: ut hic quoqꝫ legatᷣ eã r̃mittere.

de argumẽtis ꝓbationũ loco concessi: aliquãdo nos ĩcipere a firmioribus. Nã ius quæstionũ pcrescere debet: & ad potentissima ab ĩfirmissimis puenire: siue sũt eiusdẽ generis: siue diuersi. Iuris aũt quæstiões solẽt esse nõnũq̃ ex aliis atqꝫ aliis cõflictiõibus. facti semp idem spectat. ĩ utroqꝫ genere similis ordo ẽ. Sed prius de dissimilibus: ex quibus infirmissimũ qcqꝫ primũ tractari oportet. Ideoqꝫ q̃sdam quæstiões executi donare solemus & concedere. Neqꝫ enim transire ad alias possumus: nisi omissis prioribus. Quod ipsũ ita fieri oportet: non ut damnasse eas uideamur: sed omisisse: qa possumus etiam sine eis uincere. Procurator alicuius pecuniam petit ex fœnore hæreditario. potest incidere quæstio an huic esse procuratorem liceat. finge nos postq̃ tractauimus remittere: uel etiã cõuinci. quæretᷣ an ei cuius nomine litigatᷣ: ꝓcuratorem habendi sit ius. Discedamus hic quoqꝫ. recipit natura quæstionem: an ille cuius noĩe agitᷣ hæres sit fœneratoris: an ex asse hæres. Hæc quoqꝫ concessa sint. Quæretᷣ an debeatᷣ. Cõtra nemo tã demẽs fuerit: ut cũ id quod firmissimũ duxerit se habere & remittat illud: & leuiora trãscendat. Huic in schola simile est. Nõ abdicabis adoptatũ: ut hũc quoqꝫ nõ uirũ fortẽ. ut & fortẽ nõ quicũqꝫ uolũtati eius nõ paruerit: ut in alia oĩa subiectus sit. nõ pp opinionẽ. non propter talẽ opinionẽ. hæc iuris quæstionũ differentia ẽ. In factis aũt ad idẽ tẽdẽtia sũt plura. Ex qbꝫ alq̃ citra sũmã qõnẽ remitti solẽt: ut si is cũ quo furti agrᷣ dicat. ꝓba te habuisse: ꝓba te pdidisse. ꝓba te furto pdidisse. ꝓba te mea fraude. Priora. n. remitti possũt. ultĩa nõ possũt. Solebã & hoc facerᷣ præcipue: ut uel ab ultĩa spẽ (Nã ea fere ẽ quæ continet cãm) retrorsũ quærerẽ usqꝫ ad primã generalẽ quæstionẽ: uel a genere ad extremã speciẽ descẽderẽ: etiã in suasoriis: ut deliberat Numa an regnũ offerẽtibus romanis recipiat. Primũ id est genus: an regnandum. an in ciuitate aliena. an romæ. an laturi sint romani talẽ regẽ. Similiter & in cõtrouersiis. Optet enĩ uir fortis alienã uxorẽ. Vltĩa spẽs ẽ an optare possit alenã uxorẽ. Generale ẽ an qcqd optauerit: accipe debeat. ide an ex priuato. an nuptias. an maritũ habẽtẽ. Sed hoc nõ queadmodũ drᷣ: ita & quæritᷣ. Primũ. n. occurrit fere: quod est ultimum dicendum: ut hoc. nõ debes alienam uxorem optare. Ideoque diuisionem perdit festinatio. Non oportet igitur offerentibus se contentum eẽ. Quæret aliquid ne ultra sit. ne uiduam quidem: adhuc plus si nihil ex priuato. ultimum retrorsum: quod idem a capite pri-

Cõtra nemo tã demens fuerit ut cũ id qđ firmissimũ duxerit se hr̃e & remittat illud & leuiora trãscendat. Mẽdis scatet hic sensus: quæ sic qdẽ posse tolli uidentᷣ: si cũ ac & cõiũctiones atqꝫ illud ꝓnomẽ expungantᷣ. ad uero p̃põ ascribatᷣ hoc mõ. Cõtra nẽo tã demẽs fuerit: ut id qđ firmissimũ duxerit se hr̃e remittat: & ad leuiora trãscẽdat. Huic ĩ schola simile ẽ. nõ abdicabis adoptatũ ut hũc quoqꝫ nõ uiꝝ fortẽ ut & fortẽ nõ qcũqꝫ uolũtati eius nõ paruerit ut in alia oĩa subiectus sit. nõ ꝓpter opinionẽ. nõ ꝓpter talẽ opinionẽ. Adeo cõfusus est hic locus totqꝫ flagitiis ĩplicitus: ut mihi ĩtelligi non posse uideatᷣ: nisi emẽdatio aliqd afferat claritatis. Ac primũ qdẽ mẽbrũ recte legitᷣ. secũdũ uero illud. ut & fortẽ. emẽdatᷣ si illa ut pticula ex primo in tertiũ locũ trãsferatᷣ ac loco eius tuæ legatᷣ. hoc mõ. & fortẽ ut nõ qcũqꝫ uolũtati tuæ nõ paruerit. Tertio uero membro quĩqꝫ hæ dictiões mihi deesse uidentᷣ: quæ nisi ascribantᷣ neqꝫ sẽsus ĩteger hẽbitᷣ neqꝫ figura q̃ utitᷣ Fabius: custodietᷣ Cũ. n. hæ quæstiones p gradationẽ explicentᷣ: necesse est: ut ultima prioris mẽbri uerba: ĩ prĩcipio sequẽtis repetantᷣ: id qđ ĩ prioribus mẽbris factũ eẽ patet. Quare in hoc quoqꝫ tertio mihi supioris mẽbri ultima uerba r̃petẽda uidẽtᷣ. hoc mõ. & quĩ nõ puerit: ut nõ ĩ alia oĩa subiectus sit. Illud. n. nõ negãdi aduerbiũ hic quoqꝫ ẽ prætermissũ. Hæ uero qõnes ad eã spectãt cãm quã paulo ãte exposuit Fabius. In q̃rto mẽbro: ut pticula solũ d̃sidratᷣ: hoc mõ: nõ pp opiõnẽ: ut nõ pp talẽ opiõnẽ. Priora. n. r̃mitti possũt. ultĩa nõ possũt Rectius ĩ qbusdã legitᷣ exẽplaribꝫ ultimũ nõ põt. Oẽs. n. qõnes p̃ter ultimã remitti possũt. Primũ idẽ genus ad regnãdũ. Id ẽ nõ idẽ. & an loco ad p̃põnis legẽdũ ẽ. hoc mõ. Primũ id ẽ genus. An regnãdũ. Hoc ãt idẽ & Aristoteles Topicoꝝ. ii. cẽset eẽ faciũdũ. Quæret aliqd ultra. t lr̃a expũcta q̃re ĩ qbusdã recte legitᷣ exẽplaribꝫ. Cõmune tyrãnũ occidit. Quamuis est uerbum eleganter

sæpenumero ꝑtermittatꝰ tamẽ hoc loco mihi aſcribẽdũ uĩ:ut legamus Cõe ẽ. Te iiſſe ad hoſtes fateris & iiſſe claret. Clã aduerbiũ ſẽſus expoſcit.uerbũ uero claret aſpernatꝰ.
Quæ ſi aĩos occupauit: ꝓpe aures ĩpĩ defẽſioni ꝑcludunꝰ.Occuparit legẽdũ mihi uĩ. Solebã id qđ fieri ĩ argumẽtis dixi:ĩ tota facere materia ꝓpoſitis:extra q̃ nihil eẽt oĩbꝰ. Sic qdẽ recte legi pleriſq; uĩ.ego uero ut particulã aſcribẽdã puto:& ſupeẽt nõ ſupeẽ legẽdũ.hoc mõ. ut ꝓpoſitis extra q̃ nihil eẽt oĩbꝰ.Deĩde cæteris remotis ſolũ id ſupeſſet:qđ credi uolebãt. Aut ĩtus ueniẽte aliq̃ ꝑtãte. Interueniẽte legẽdũ eſſe qs nõ uidet?Præuaricari ãt ẽ uera crimina abſcõdere ut ſcribit Martianus ad ſenatuſconſultũ turpilianũ Accuſatoꝝ ĩqt temeritas tribꝰ modis detegiꝰ & tribꝰ pœnis ſubiicitꝰ.Aut.n. calũnianꝰ.aut ꝑuaricanꝰ aut tergiuerſãꝰ. Calũniari ẽ falſa crimina ĩtẽdere. Præuaricari ẽ uera crimina abſcõdere. Tergiuerſari ĩ uniuerſũ ab accuſatõe deſiſtere.ulpianus uero đ uerboꝝ ſignificatõe ĩqt. ꝑuaricatores eos appellamus:q cãm aduerſariis ſuis donãt.a uaricãdo.n.ꝑuaricatores dci.Calliſtratus uero libro.xlvii.de ꝑuaricatoribꝰ ſic đſcribit. Præuaricator ẽ q̃ſi uaricator q aduerſã ꝑtẽ adiuuat ꝓdita cã ſua:qđ nomẽ labeo a uaria certatiõe tractũ ait. Nã q ꝑuaricaꝰ ex utraq; ꝑte cõſiſtit.Quinĩmo ex aduerſa. Et uelut reiectõe facta ad optimũ ꝑuenire. Similitudo ex iudiciis ſũpta ẽ:ubi cũ iudices ſuſpecti ſꝰ:reiiciũtur.ꝑtĩ a reo:ꝑtĩ ab actore
Multis milibus uerſuũ ſcio apđ quoſdã quæſitũ eſſe:quo modo inuenire mus utra ps đberet prior

mũ ẽ nihil iniquũ.Itaq; ꝓpõe uiſa:qđ ẽ facillimũ: cogitemus ſi fieri põt qd naturale ſit primũ reſpõderi.Id ſi tanq̃ res agatꝰ & nobis ipſis reſpõdẽdi neceſſitas ſit:ĩtueri uolumus:occurrit.Si id nõ cõtigerit:ſeponamus id quod primũ ſe obtulerit:& ipſi nobiſcum ſic loquamur. Quid ſi hoc nõ eẽt.id iterũ & tertiũ:& dũ nihil ſit reliq.Itaq; ĩferiora quoq; ſcrutabimur:quæ tractata faciliorem nobis iudicẽ ĩ ſumma quæſtiõe faciẽt.Nõ diſſimile huic ẽ:& illud præceptũ:ut a cõibus ad ꝓpria ueniamus.Fere.n.cõia generalia ſũt. Cõe ẽ tyrãnũ occidit. ꝓpriũ uiꝝ.tamẽ tyrãnũ occidit.mulier occidit.uxor occidit. Solebã & excerpe qd mihi cũ aduerſario conuẽiret:ſi mõ id ꝓ me erat: nec ſolũ premere cõfeſſionẽ:ſed ꝑtiẽdo multiplicare:ut ĩ illa cõtrouerſia.Dux q cõpetitorẽ pr̃em ĩ ſuffragiis uicerat captus ẽ.Eũtes ad redimẽdum eũ legati obuiũ habuerũt pr̃em reuertẽtẽ ab hoſtibus.legatis dixit.ſero itis.excuſſerũt illi pr̃em:& auꝝ ĩ ſinu eius ĩuenerũt. ipſi ꝑſeuerant ire quo ĩtẽderãt.ĩuenerũt ducẽ crucifixũ:cuius uox fuit.Cauete ꝓditorẽ.reus ẽ pater.Quæ cõueniũt?ꝓditio nobis ꝓdita ẽ:& prædicta a duce.quærimus ꝓditorẽ.te iſſe ad hoſtes fateris:& iſſe claret: & ab his ĩcolumẽ rediiſſe.auꝝ rettuliſſe:& auꝝ occultũ habuiſſe.Nam qđ fecit:id nõnũq̃ potẽtius fit ĩ ꝓpõne:quæ ſi aĩos occupauit: ꝓpe aures ipſi defẽſiõi præcludũtꝰ. In totũ aũt cõgregatio criminũ accuſãtẽ adiuuat.ſepatio defẽdẽtẽ.Solebã id quod fieri & ĩ argumẽtis dixi:ĩ tota facere materia ꝓpoſitis extra quæ nihil eẽt:oĩbus:deĩde cæteris remotis:ſolũ id ſupeſſe quod credi uolebã:ut in præuaricationũ criminibus: ut abſoluatꝰ reus:aut ĩnocẽtia ipſius fit.aut ĩteruenĩẽte aliq̃ poteſtate: aut ui.aut corrupto iudicio.aut difficultate ꝓbatiõis.aut præuaricatione nocẽtẽ fuiſſe cõfiteris.nulla poteſtas obſtitit.nulla uis. corruptũ iudiciũ nõ quæreris.nulla ꝓbãdi difficultas fuit.qd ſupeſt:niſi ut præuaricatio fuerit.Si oĩa amoliri nõ poterã:tamẽ plura amoliebar.Hominẽ occiſũ eẽ cõſtat nõ ĩ ſolitudĩe:ut a latrõibus ſuſpicer. nõ prædæ gratia:qa ĩſpoliatus ẽ:nõ hæreditatis ſpe:qa paup fuit.Odiũ igiꝰ ĩ cã. qs inimicus?Quæ res ãt faciliorẽ diuiſiõi uiã præſtat:eadẽ ĩuẽtioni quoq; excutere qcqd dici põt:& uelut reiectiõe facta ad optimũ ꝑuenire.Accuſatꝰ Milo qꝓ Clodiũ occiderit.aut fecit:aut nõ.Optimũ erat negare.ſi nõ põt:Occidit ergo.Aut iure:aut ĩiuria. Vtiq; iure. Aut uolũtate:aut neceſſitare.Nã ignorãtia prætẽdi nõ põt. Volũtas ãceps ẽ. Sed qa ita id hoĩes putãt:adiũgẽda defẽſio:ut id ꝓ re.p.fuerit.neceſſitate.ſubita igiꝰ pugna nõ præparata.alter igr̃ ĩſidiatus ẽ. Vter? ꝑfecto Clodius. Videſne ut ipſa reꝝ neceſſitas deducat ad đfẽſionẽ? Adhuc aut utiq; uoluit occidere ĩſidiatorẽ Clodiũ:aut nõ. Tutius ſi noluit.Fecerũt ergo ſerui Milõis neq; iubẽte:neq; ſciẽte Milone.At hæc tã timida đfẽſio detrahit auctoritatẽ illi:q̃ recte dicebamus occiſũ.Adiicietꝰ qđ ſuos qſq; ſeruos facerꝰ uoluiſſet.Hoc eo ẽ utilius:qđ ſæpe nihil placet:& aliqd dicẽdum ẽ. Intueamur ergo oĩa.Ita appebit aut id qđ optimũ ẽ:aut id qđ mĩme malũ.Propõne aliq̃ndo aduerſarii utẽdũ: & eẽ nõnũq̃ cõem eã ſuo loco dictũ ẽ.Multis milibꝰ uerſuũ ſcio apđ quoſdã eẽ quæſitũ:quomõ ĩuenirem us:utra ps đberet prior dicerꝰ:qđ

in foro uel atrocitate formularũ: uel mõ petitionũ: uel nouissime sorte diiudicatur. In schola quæri nihil attinet: cũ in declamationibus iisdẽ narrare & contradictiones soluere tã ab actore q̃ a possessore concessũ sit. Sed in plurimis controuersiis ne iueniri qdẽ põt: ut ĩ illa. Qui tres liberos habebat oratorẽ. philosophũ & medicũ: testamẽto quatuor partes fecit: & singulas singulis dedit. unã eius esse uoluit: q eẽt utilissimus ciuitati. Contendunt: qs primus dicat. ĩcertũ est. propositio tamẽ certa. Ab eo. n. cuius psonã tuebimur: ĩcipiẽdum erit: & hæc quidem de diuidẽdo in uniuersũ præcipi possũt. At quo modo ĩueniemus etiam illas occultiores quæstiões scilicet quo mõ sentẽtias. uerba. figuras. colores. ĩgenio. cura. exercitatione. non tamen fere unq̃ nisi imprudentẽ fugerint: si ut dixi naturam sequi ducẽ uelit. Sed pleriq; eloquẽtiæ famã affectãtes: contẽti sũt locis speciosis mõ: uel nihil ad probationẽ cõferẽtibus. Alii nihil uitare: ac quæ ĩ oculos occurrũt exqrẽda putãt. Quod quo facilius appareat: unam de schola controuersiã: non ita sane difficillimã: aut nouam proponam in exẽplum. Qui reo proditionis patri non affuerit exhæres sit: Proditionis dãnatus cũ aduocato exulet. Reo pditionis patri disertus filius affuit. rusticus non affuit. dãnatus abiit cũ aduocato ĩ exiliũ. Rusticus cũ fortiter fecisset: premii noĩe ĩpetrauit restitutiõem pr̃is & fratris. Pater reuersus ĩtestatus decessit. petit rusticus partẽ bonoꝝ. orator totũ sibi uẽdicat. Hic illi eloquẽtes qbusq; nos circa lites raras sollicitiores ridiculi uidemur: ĩuadent psonas fauorabiles. Actio p rustico contra disertũ. p uiro forti contra ĩbellẽ. pro restitutore contra ingratũ. pro eo q parte cõtentus sit: contra eũ qui fratri nihil dare ex paternis uelit. Quæ oĩa sunt in materia & multum iuuãt. uictoriã tamẽ nõ tradũt. In hoc quærentur sentẽtiæ si fieri poterit præcipites uel obscuræ. Nam ea nunc uirtus est: & pulchre fuerit cum materia tumultu & clamore transactũ. Illi uero quibus propositũ quidẽ melius: sed cura in proximo est: hæc uelut innatantia uidebunt excusatum esse rusticum: qui non interfuerit iudicio: nihil collaturus patri. sed ne disertum quidem habere: quod imputet reo: cum is damnatus sit. dignum esse hæreditate restitutorem. auarum. ĩpium. ingratum: q diuidere nolit cũ fratre: eoq; sic merito. Quæstionem quoq; illam primam scripti & uolũtatis: q̃ non expugnata non sit sequentibus locus. At qui naturam sequetur: illa cogitabit profecto. primo hoc dictur ũ rusticũ. Pater ĩtestatus duos nos filios reliquit. partem iure gẽtium peto. Quis tam imperitus? qs tam procul a litteris: quin sic incipiat: etiam si nescierit quid sit ppositio? Hanc communem omnium legem adornabit ut iustam. nempe sequetur: ut quæramus: quid huic tam æque postulationi respondeatur. At id manifestũ est. Lex est quæ iubet exhæredem eẽ eũ: qui patri proditionis reo non affuerit: tu autem non affuisti: Hanc propositiõem necessario sequit̃ legis laudatio: & eius q nõ affuerit uituperatio. Adhuc uersamur ĩ cõfessis: redeat animus ad

dicere. in ea demum hoc præceptum ẽ iudicia: in quibus incertum est utra pars prior agere debeat. Tria uero ea eẽ dicuntur cum ab aliis iurecõsultis: tum a Caio libro digestorum quinto de iudiciis. ubi quis agere uel conueniri debeat. In tribus ĩquit istis iudiciis familiæ hercisc ũdæ. cõmuni diuidundo. finium regũdoꝝ quæritur quis actor ĩtelligat̃: quia par causa oĩum uidetur. Sed magis placuit eũ uideri actorem: qui ad iudicium prouocasset. Vlpianus autẽ subiicit. Sed cum ambo iudicium puocant: sorte res decerni solet. Quænam autẽ esset ea formulaꝝ atrocitas ostẽdit Iustinianus libro Codicis secundo. titulo de Formulis & ĩpetratiõibus actionum sublatis. Iuris Formulæ inquit aucupatione syllabaꝝ insidiantes cũ actoꝝ actibus radicitus amputentur. At quo modo ĩueniemus etiã illas occultiores quæstiones? Cum interrogatione est legẽdũ. huic aũt quæsito statim respõsum infert. Alii nihil uitare ac quæ ĩ oculos occurrunt exquirendo putãt. Corruptus hic mihi sensus uidetur: non quod pro exquirendo non appareat legendũ esse exquirenda: sed quia pro illo infinito uitare sensus integritas uitantes. & ea pro ac copula exigere uidetur. hoc modo. Alii nihil uitantes ea quæ in oculos occurrunt: exquirẽda putant. Actio pro rustico. Actio quidem legitur: sed ago forsitan rectius legeretur aut Actio est mihi. Hanc cõmunem omniũ legẽ adornabit ut iustam. Hic mihi uidetur distinguendum ac leuiter aduerbium ascribendum q̃uis in quibusdam exemplaribus leniter legatur: hoc modo. Hanc cõmunem oĩum legem leuiter adornabit ut iustam. Nempe sequatur at quæramus. Ego hoc sensus initium esse puto & quidem corruptum: non autem clausulam sensus prioris: ut plerique parum certe diligenter

intuentes sibi persuadent. Facile uero sic corrigitur ut sequetur non sequatur ac ut loco at aduersatiuæ particulæ scribatur. hoc modo. Nempe sequetur ut quæramus quid huic tam æquæ postulationi respondeatur. Sic aũt sensus apertus est. Nam post inuentã ac exornatã propositionẽ tam iustã: consequẽs est ut quæramus quid ei possit respõderi. Nisi quia sit plane hebes. Loco quia quis est legendũ: hoc modo. Nisi quis sit plane hebes. Atq; & legẽ esse. Atqui legendũ est atq; copula erasa. Quærendũ in hac ipsa qua cõsistimus an aliquid iueniri possit. Igit̃ in quibusdã exẽplaribus mihi recte ascriptũ uidet̃. hoc modo Quærendũ igit̃. Transeat nunc idem ille qui cogitauit ut ait Cicero Tibicini latini modo ad disertum. Tibicinis legendum esse extra dubitationem est. Hoc autẽ ait Cicero in oratione pro Muræna iurisperitos irridens. Tibicines uero latini a tibiis dextris transibãt ad sinistras. Tibiarum nãque apud priscos aliæ dextræ aliæ uocabãtur sinistræ: ut in Terentium Donatus scribit. Nec affuisti. f. littera in. b. conuersa absfuisti legendum est.

Contraque disertus. Quæ cum diphthongo scribat̃: ut relatiuũ sit nõ copula. Videbas. n. de causa ꝓnũciasse. uidebaris sine cõtrouersia legendũ est. Et omisso speciosiore illo genere ad utilitatẽ me me sũmitto discẽtiũ. Stili genitiuo sensus indigere uidetur: id quod tamen in quibusdã legitur exẽplaribus. hoc modo. & omisso speciosiore illo stili genere. Omnes adhuc quæstiones ex persona petitoris ipsius diximus. ut duximus legat̃ sensus exposcit. Facimus hoc sæpe in iis controuersiis in quibus petunt̃ in uincula: qui parẽtes suos non alũt. ut eũ q̃ testimoniũ in filiũ peregrinãtis dixit. eũ qui lenoni filiũ uendidit. Deprauatus quidẽ est hic locus: tã etsi plerisq; non uideat̃. Quid nãq; sibi uult illud peregrinãtis? Nimiꝝ ĩpietatis locum mihi occupasse uidet̃: eoq; expellendum ac eius loco ĩpietatis reponendum. Sed ne sic quidẽ mihi ĩteger sensus esse uidetur. Illa enim ut particula sensum nihil adiuuans & ipsa alterius locum forsitan inuasit. Quare expungenda mihi uidetur: & an dubitatiua coniunctio loco eius reponenda. atq; iterato ascribenda. hoc modo. Facimus hoc sæpe in iis controuersiis in quibus petuntur in uincula qui parentes suos non alunt. An eum qui testimonium in filiũ impietatis reũ dixit? an eum qui Lenoni filiũ uendidit. ut intelligamus: an qui non alunt eum parentem qui testimonium in filium dixit impietatis reum: sint uinciendi. Tunc enim uideretur iniquum: si filius ulla pœna afficeretur: quia non aluisset patrem in se adeo crudelem. Idem dicatur de eo qui filiũ uendidit lenoni. Indignus enim uidetur qui a filio alat̃.

petitorem: nũq̃d non hoc cogitet necesse ẽ: nisi quis sit plane habes. Si lex obstat nulla lis est. mane iudiciũ ẽ. atq; & legem esse & hoc: q; ea puniat a rustico factum extra dubitationẽ ẽ. Quid ergo dicimus? Rusticus eram. sed lex erat. Omnes cõplectitur. nihil proderit. Quæramus ergo nun infirmari in aliqua parte lex possit. Quid aliud (sæpius dicã) natura ꝑmittit: q̃ ut cum uerba cõtra sint de uolũtate quærat̃? Generalis igitur quæstio uerbis an uoluntate sit standũ. Sed enim in cõmune de iure omni disputandum semper: nec unq̃ satis iudicatum est. Quærendũ in hac ipsa qua cõsistimus: an ali quid inueniri possit: quod scripto aduersetur. Ergo quisquis non affuerit: exhæres erit. quisquis sine exceptione. Iam se illa uel ultro offerent argumenta. Et infans filius est: & non affuit: & qui aberat: & qui militabat: & qui in legatione erat. Iam multum acti est. Posset aliquis non affuisse & hæres eẽ. Transeat nunc idem ille q cogitauit: ut ait Cicero: Tibicinis latini modo ad disertũ. Vt ista cõcedam: tu nec infans es. nec absfuisti. nec militasti. Nõ aliud occurrit q̃ illud. Sed rusticus sum. Contra quod palam est dicit. Vt agere non potueris: assidere potuisti. & uerum est. quare redeũdum est rustico ad animũ legum latoris. Impietatẽ punire uoluit. Ego autem ĩpius nõ sum. Contra quæ disertus. Tu impie fecisti ĩquit cũ exhæreditationem meruisti: licet te postea uel pœnitẽtia uel ambitus ad hoc genus optionis adduxerit. Præterea propter te damnatus est pater. Videbaris enim de causa pronunciasse. Ad hæc rusticus. Tu uero in causa damnatiõis fuisti. Multos offenderas. Inimicitias domui contraxeras. Hæc cõiectu ralia. Illud quoq;: quod coloris loco rusticus dicit: patris fuisse tale consilium: ne uniuersam domum periculo subiiceret Hæc prima quæstione scripti & uoluntatis cõtinentur. Intẽdamus ultra animum: uideamusq; an aliquid inueniri præterea possit. quo id modo fiat sedulo imitor quærẽtẽ: ut quærere doceam: & omisso speciosiore illo genere ad utilitatẽ me summitto discentium. Omnes adhuc quæstiones ex persona petitoris ipsius duximus. Cur non aliquid circa patrem quærimus? Dictum uero est cui qs nõ affuerit: exhæres erit. Cur nõ conamur & sic quærere? nõ cuicũq; nõ affuerit? Facimus hoc sæpe ĩ his cõtrouersiis: in q̃bus petunt̃ in uincula: q parẽtes suos nõ alũt: ut eũ q̃ testimoniũ in filiũ peregrinantis reũ

In eo de quo loquimur patre quod apprehendi poteſt: Quid loco illius quod legendũ eſſe certũ eſt. Dat aliud argumentũ controuerſiæ. e uocalis eradatur. ut controuerſia legatur. Vix uidetur poſſe fieri ut pœna filio in eodem patre & ſi affuerit & ſi non affuerit conſtituta ſit. Ita quidẽ legitur: ſed ut ego ſentio uitioſe. Nullus enim inde ſenſus integer elici poteſt. Sic autem emendari poſſe uidetur: ut in præpoſitio expũgatur ac eadem pro eodem & patri pro patre legatur hoc modo. uix uidetur poſſe fieri ut pœna filio eadem: patri & ſi affuerit & ſi non affuerit: conſtituta ſit. Præterea lex nulla ad exules pertinet. Hoc quidem ex uariis Iuriſconſultorũ ſcriptis colligitur: a quibus Exules ii eſſe ꝓprie dicunt᷑: quibus aq̃ & igni ĩterdictũ eſt: ut ſentit Paulus libro. xlviii. digeſtoꝝ De publicis iudiciis. Per has. n. pœnas iq̃t eximit᷑ caput de ciuitate. Nã cætera nõ exilia ſed relegatiões ꝓprie dicunt᷑. Tũc. n. ciuitas retinetur. Vulpianus quoq; hoc idẽ ſẽtit de legatis & fidei cõmiſſis. iii. Hi qb9 aq̃ & igni ĩterdictũ eſt. i. deportati fideicõmiſſũ reliq̃re nõ poſſũt. qa nec teſtaméti faciendi ius habẽt. Sũt enim Apolides.

dixit: eum qui filium lenoni uendidit. In hoc de quo loqmur patre: quod apprehẽdi põt: damnatus eſt. Nunqd igitur lex ad abſolutos tantum patres pertinet. dura prima fronte quæſtio. Non deſperemus credibile eſt hoc uoluiſſe legum latorem: ne auxilia liberorũ ĩnocentibus deeſſẽt. Sed hoc dicere ruſtico uerecundum eſt: qa ĩnocentem fuiſſe patrem fatetur Dat aliud argumẽtũ cõtrouerſiæ. Damnatus proditionis cũ aduocato exulet. Vix uidetur poſſe fieri: ut pœna filio ĩ eodem patre & ſi affuerit: & ſi non affuerit conſtituta ſit. Præterea lex ad exules nulla pertinet. Non ergo credibile eſt de aduocato damnati ſcriptũ. An poſſint enim bona eſſe ulla exulis: ſcholaſtica in utraq; parte dubiũ facit. Diſertus & uerbis inhærebit: ĩ quibus nulla exceptio eſt: & propter hoc ipſum pœnam eſſe conſtitutam eis q non affuerunt: ne periculo exilii deterreantur ab aduocatione: & ruſticũ innocenti non affuiſſe dicet. Illud protinus non indignum quod annotet᷑: poſſe ex uno ſtatu duas generales fieri quæſtiões. An qſquis: An cuicũq;. Hæc ex duabus perſonis quæſita ſunt. E tertia autẽ quæ eſt aduerſarii nulla oriri quæſtio põt: quia nulla fit ei de ſua parte controuerſia. Nondum tamen cura deficiat. Iſta. n. omnia dici poſſent etiam non reſtituto patre. Nec ſtatim eo tendamus: quod occurrit ultro: a ruſtico reſtitutum. Qui id ſubtiliter quæret: aliquid ſpectabit ultra. Nam ut genus ſpeciem ſequitur: ita ſpeciem genus præcedit. Figamus ergo ab alio reſtitutum. ratiocinatiua atq; collectiua quæſtio orietur An reſtitutio pro ſublatione iudicii ſtet: & perinde ualeat: ac ſi iudicium non fuiſſet. Vbi temptabit ruſticus dicere: ne impetrare quidem aliter potuiſſe ſuorum reſtitutionẽ uno præmio: niſi patre: peride ac ſi accuſatus non eſſet: reuocato: quæ res aduocati quoq; pœnã: tanq̃ is non affuiſſet: remiſerit. Tũ uenimus ad id quod primum occurrebatur. a ruſtico reſtitutum eſſe patrem. Vbi rurſus ratiocinamur. An reſtitutor accipi debeat ꝓ aduocato: quando id præſtiterit quod aduocatus petiit. nec improbũ ſit ꝓ ſimili accipi quod plus ẽ. Reliq̃ iam æquitatis eſt. Vtrius iuſtius ſit deſiderium. Id ipſum adhuc diuidit᷑. etiã ſi uterq; ſibi totum uendicaret. nũc utiq; cũ alter ſemiſſem. alter uniuerſa fratre excluſo. Sed his tractatis

Nõ ergo credibile eſt de aduocato dãnati ſcriptũ. Pleriſq; nulla hic eẽ mẽda uidet᷑. Quod ſi eſt: hic ſenſus nihil ruſticũ iuuat. Quid. n. ad ruſticũ ſi nõ ſit ſcriptũ de aduocato dãnati: cũ ipſe nõ fuerit aduocatus Quare mihi multa rimãti non pticula negatiua iterato aſcribenda uidet᷑ hoc mõ. Nõ ergo credibile ẽ de nõ aduocato dãnati ſcriptũ. Sic nãq; optime defẽdit᷑ ruſticus: Nihil. n. uidet᷑ ea lex: q̃ cauet᷑: ut qui pri ꝓditiõis reo nõ affuerit: exhæres ſit: nocere ei: q patri ꝓditiõis dãnato non affuit. Ea nanq; lex eos ſolũ punit: q pri ꝓditõis reo nõ adſunt: ſi abſoluatur. An poſſint. n. bona illa eẽ exulis ſcholaſtica in utraq; parte dubium facit. Ne hic qdẽ ſenſus ĩteger mihi ſanuſq; uidetur. Quid. n. ſcholaſtica hoc loco faciat: non uideo. Quod ſi paulo lõgius a dictionum ſimilitudine mihi recedere permitterẽ: pro ſcholaſtica ruſticus: ut ſenſus exigere uidetur: ſcribẽdum eſſe affirmarem. Exulum uero bona cõſueuiſſe publicari Calliſtratus libro. digeſtorum quadrageſimo octauo De bonis damnatorum ſcribit his uerbis. Supplicii damnatione bona publicãtur: cũ aut uita adimit᷑. aut. ciuitas. aut ſeruilis condicio irrogatur. Papinianus quoq; eodem libro De ĩterdictis & relegatis uerba Traiani refert idẽ ſignificãtia. Scio inqt relegatoꝝ bona auaricia ſupioꝝ tẽpoꝝ fiſco uẽdicata: ſed aliud clæmẽtiæ noſtræ cõuenit. Nã ut genus ſpeciẽ ſeqtur. Spẽs apte cõſtat eẽ legẽdũ. ſpẽs nãq; genus ſeqtur. nõ cõtra ſpeciẽ genus. ut. n. ſi homo ẽ: aĩal eſt: ita non continuo ſi eſt aĩal: eſt homo. An reſtitutio pro ſublatione iudicii ſtet. Sit recte in quibuſdam legit᷑ exemplaribus. Et proinde ualeat ac ſi iudicium non fuiſſet. Proinde expungatur ac perinde legatur. Vbi temptauit ruſticus dicere ne impetrare quidẽ. Temptabit legendum eſt: ut futuri ſit tẽporis. Reliqua iam.

eq̄tatis ē. Sūt uidet̄ esse legendum

Aliquando tamen hūc ordinem mutauit utilitas.mutabit futuri tē/poris uerbum sensus exposcit. Ita in generalibus scribere licet.In prę/positio mihi eradēda uidetur ac lo/co eius de ascribēda.hoc modo.Ita de generalibus. Et quia natura prima est quęstio factum ne sit:ab hoc ordiar.Ab hac esse legēdum ne admonitione quidem est dignum. uere autem natura hęc quęstio pri ma est:Nā priusq̄ īuestigemus quid sit aliquid aut quale:scrutādum est diligenter an sit ut in secundo analy ticorum posteriorum pręcipit Ari stoteles.

c Oniectura omnis aut de re aut de animo est. Coniectu ralis constitutionis diuisio nē ita aperit Fabius:ut nihil quod ad eam pertineat prętermittat.Mi ror autem eos qui hoc opus in capi ta distinxerunt:hanc coniecturę di uisionem a superioribus uel hoc in/dice De coniecturę diuisione appo sito non seiunxisse:cum pręsertim & finitionis & qualitatis diuisionē in duo capita separarit. De animo quęri potest nisi ubi persona est.In quibusdam exemplaribus recte ne gatio ascripta est hoc modo.De ani mo quęri non potest. An ato/morum concursu mundus sit effe/ctus.Quęstio est physica:quā De/mocritus potissimū īuexit.Is enim atomos:hoc est:corpora quędam īsecabilia:primordia rerum esse puta uit.Atomus autem īsecabile potest interpretari ab a particula priuati/ua & τεμνω seco ac diuido. An prouidentia regatur.Hoc in dubiū Epicurus primus omnium reuo/cauit.Deus enim nihil mortalia cu rare sibi persuasit. An si aliquan/do casurus.t.littera adiiciat̄ ut sit legat̄.Hęc quoq; quęstio cū a pri/scis philosophis tum a Christianis tractatur:qui sentiunt mundum & originem habuisse & aliquando oc casurū.Oīa nāq; orta occidāt neces/se ē Cum de aliquo hoīe quęrit̄ quid sit.Quis non quid legendum esse constat.Neq; enim ambigitur: an homo sit quisq̄:sed id demum quis sit.An Figulus an Sosipater.

Quo modo an ultra oceanum. nec quid sit nec quale sit sed quis sit. Paulo ante quid loco quis.nunc contra quis loco quid peruerse scriptum est.Sed ne sic quidem mendis pur/gatur hic locus.An nanq; particula in suum locum referenda uidetur ac post sed coniunctionem collocanda. ut legat̄.Quo modo ultra Oceanū nec quid sit nec quale sit:sed an qd sit. Ac ne cui sibi ipsi Fabius repugnare

etiam habet magnum momentū apud iudices patris memo riam:cum pręsertim de bonis eius quęratur.Erit ergo con/iectura.Quę mente pater intestatus decesserit.Sed ea perti net ad q̄litatem.Alterius status īstrumentū est. Plerunq; aūt in fine causarum de ęquitate tractabitur:quia nihil libenti/us iudices audiunt.Aliquando tamen hūc ordinem mutabit utilitas:ut si ī iure minus fiducię erit:ęquitate iudicem pre/paremus.Nihil habui amplius quod in uniuersū pręciperē. Nūc eamus per singulas causarum iudicialium partes:quas ut persequi ad ultimam speciem idest ad singulas lites cōtro/uersiasq; non possū:Ita in generalibus scribere licet:ut quę ī quenq; statū frequentissime incidant tradam.& quia natura prima quęstio est:factūne sit:ab hoc ordiar.

De coniecturę diuisione.

c Oniectura omnis aut de re:aut de animo est. Vtriusq; tria tempora pręteritū.pręsens.futurū.De re & gene/rales quęstiones sunt & definitę.i.& quę non continētur:& quę continentur. De animo quęri non pōt nisi ubi persona est:& de facto constat.Ergo cū de re agitur aut quid factum sit ī dubium uenit:aut qd fiat:aut sit futurū: ut ī generalibus An atomorum concursu mūdus sit effectus.An prouidentia regatur.An sit aliquādo casurus. In definitis an parricidium commiserit Roscius.An regnum affectet Manlius.An recte Verrem sit accusatus.Q.Cęlius.In iudiciis pręteritū tem/pus maxime ualet. Nemo enim accusat nisi quę facta sunt. Nam & quę fiant & quę futura sint ex pręteritis colligun/tur.Quęrit̄ & unde qd ortum:ut pestilētia ira deum. an ī/tēperie cęli.an corruptis aqs. an noxio terrę halitu. & quę causa facti:ut quare ad troiam quinq̄ginta reges nauigaue/rint.iureiurando adacti.an exemplo moti. an gratificantes atridis. Quę duo genera non multū inter se distant. Ea ue/ro quę sunt pręsentis temporis si non argumentis: quę ne/cesse est pręcessisse:sed oculis deprehendenda sūt:non egent coniectura:ut si apud lacedęmōios quęrat̄. An athenis mu ri fiant.Sed & illud pōt uideri extra hoc propositū coniectu rę genus:cū de aliquo homine quęrit̄ quid sit:ut est quęsi/tū contra Vrbinię hęredes:si is q tanq̄ filius petebat bona:fi gulus esset:an Sosipater.nā & substantia eius sub oculos ue/nit:ut non possit quęri an sit:quomodo:an ultra oceanū.nec qd sit.nec q̄le sit:sed qs sit. Verū hoc quoq; genus litis ex pre terito pendet.An hic sit ex Vrbinia natus Clusinius figulus. Fuerūt aūt tales nostris etiam temporibus cōtrouersię:atq; aliquę ī meū quoq; patrociniū īciderūt.Animi cōiectura nō

uideatur hoc ultimum quid ponitur pro aliquid. Illud prius pro definitione. Qua mente Pyrrhus fœdus petat. Quærit per coiecturã & qlitatem circa modũ speciẽ. numerũ. Asterisco signãdus est hic locus nisi corrigat. Nullus. n. iteger sensus elici potest. Quod si qualitas legeret illo accusatiuo expuncto: perspicuus fuerit sensus. Qualitatẽ aũt accipiamus quodcũq; accidẽs: quo quidẽ modo quãtitatẽ quoq; cõplectit: quod aperte quæ subiiciũtur exẽpla declarãt. Maius bellũ troianũ an Peloponesiũ. Peloponesiacũ mihi uidet esse legendũ. hoc aũt in pricipio statim sui operis Thucydides tradit. Interim separatũ. Separatã ut ad quæstionẽ referat legendũ. Nã ĩterdũ & de facto & de facti quærit auctore. Interdũ de facto constat, de auctore uero quærit: uel cõtra. Et cũ ĩcertã aut in extrariã uitã aut in ipsius qui perit uoluntatẽ. Errores quidẽ huius loci facile dephendunt: sed quonã pacto possint emẽdari nõ ita apparet. Quod si uitã expũgere nobis pmitteremus ut ociosam: facile reliqua corrigerẽtur. Nã in certã diuisim nota hypodiastoles apposita. & perit loco illius petit: cum cædis sit exemplũ: uidet esse legendũ. Incertæ aũt psonæ idcirco nullũ subiicit exemplũ: qd nullã recipit diuisionẽ nullãq; præ se fert difficultatẽ. hoc modo. Et cũ in certã: aut in extrariã aut in ipsius qui perit uoluntatem.

Certoꝶ cõparatio est. Cæteroꝶ emendate in quibusdã legit exẽplaribus. Vt Cicero ꝓ Vareno. Si ꝓ Vareno oro ac ꝓ Scauro extaret: facilius pciperent quæ a Fabio tradũtur. Nũc de singulis. Hic est distĩguendũ: ut extrĩsecus tractandũ est uel simile uerbũ subaudiat. Cum pariter negat hoc mõ. Quãuis sic legi solitum sit: mihi tamẽ corruptus hic locus eẽ uidet. Qui quidem ut ego sentio ita põt emẽdari: si utrũq; ascribat: ut legat. Cũ pariter utrũq; negat. Sic aũt esse legendũ facile ex iis quæ paulo ante præcepit Fabius colligi potest. In iis autẽ inquit quæ accusatione ac defensione constant unũ est genus: in quo quærit & de facto & de auctore: quod iterim cõiunctam quæstionẽ habet: & utrũque pariter negatur. Sic igitur hic quoque legẽdum uidetur. singulis enim membris factæ diuisionis exẽpla subiiciuntur. Nam ut cum inter id quod ab aduersario: & id qd a nobis propositum est: quæritur: uidetur utique alterum uerum: ita ex euerso quo defendimur: reliquũ est quo præmimur. Aduerso pro euerso constat quidem esse legendum. Sed ne sic quidem e sensu tollitur obscuritas: quæ ex deprauationibus oritur: nisi unum ac est uerbum ascribatur hoc modo. Ita ex aduerso unum est quo defendimur, reliquum quo premimur

dubie in omnia tempora cadit. Qua mente Ligarius in africa fuerit. Qua mẽte Pyrrhus fœdus petat. Quomodo laturus sit Cæsar: si Ptolemæus Pompeium occiderit. Quærit p coniecturã & qualitatem circa modũ. speciẽ. numerũ. An sol maior q̃ terra. Luna globosa. an plana. an acuta. Vnus mundus: an plures. Itemq; extra naturales quæstiones. Maius bellum troianum an peloponnensium. Qualis clipeus Achillis. An unus Hercules. In iis autem quæ accusatione ac defensione constant: unum est genus: in quo quæritur & de facto & de auctore: quod interim coniunctam quæstionem habet: & utrũq; pariter negatur. Interim separatum cum & factum sit nec ne: & si de facto constet: a quo factum sit ambigitur. Ipsum quoq; factum aliquãdo simplicẽ quæstionẽ habet. an homo perierit. Aliquando duplicẽ ueneno: an cruditate perierit. Alterum est genus de facto tantum: cum si id certum sit: non põt de auctore dubitari. Tertium de auctore tantum cũ factum constet: sed a quo factum sit in controuersiam uenit. Et quod tertio loco posui non ẽ simplex. Aut enĩ reus fecisse tãtum modo negat: aut alium fecisse dicit. Sed ne in alterum quidem trãsferendi criminis una forma est. Interdum enim substituitur mutua accusatio quã græci αντικατηγοριαν uocant. nostrum qdã concertatiuam. Interdum in aliquam personam: quæ extra discrimen iudicii ẽ transfertur: & alias certam. alias incertam. Et cum incertam aut in extrariam uitam: aut in ipsius qui perit uoluntatem. In quibus similis atq; ĩ αντικατηγορια personarum. causaꝶ cæteroꝶ comparatio est: ut Cicero pro Vareno in familiam anchariãnam. pro Scauro circa mortem Bostaris in matrem auertẽs crimen facit. Est etiam illud huic contrarium cõparatiõis genus: in quo uterq; a se factum esse dicit. Et illud in quo nõ psonæ inter se: sed ipsæ res colliduntur: id ẽ nõ uter fecerit. sed utrum factum sit. Cum de facto & de auctore cõstat: de aĩo quæri põt. Nũc de singulis. Cum pariter negatur hoc modo. adulterium non cõmissi. Tyrãnidem non affectaui. In cædis ac ueneficii causis frequẽs illa diuisio. nõ ẽ factũ: & si ẽ factũ ego nõ feci. Sed cũ dicimus. pbã hominem occisum: accusatoris tantũ partes sunt. a reo nihil dici contra præter aliquas fortasse suspiciones põt: quas spargere q̃maxime uarie oportebit: quia si unũ aliqd affirmaris: pbãdũ ẽ: aut cã piclitãdũ. Nam ut cum inter id quod ab aduersario: & id quod a nobis propositum est quærit uidetur utiq; alterũ uerũ: ita ex euer

Cum ex aliqua ipsa citra personā Hic uerba dūtaxat transposita sunt quæ sic in ordinem rediguntur. Cū ex ipsa aliqua citra personā quoq; argumenta ducūtur. Refert enim conuiuiū præcesserit an tristicia. laborantium uigilia. an quies. Quid sibi uelit hoc loco participiū illud laborantiū mihi non liquet. Sensum certe perturbat. Quare non eradendum quidem sed in tria uerba mihi uidetur distinguendum o uocali dūtaxat ascripta. hoc modo: labor an otiū. Sic enim pulcherrime cū sequentibus quadrat. Tametsi exēplaria quæ quidē ego uiderim: huic emendationi refragentur. Manifestum quis potionē dederit: quæ si ueneni fuit: nulla quæstio de auctore. Parum acute intuenti hic quidē mendis carere uidetur: eoq; hactenus corrupte fuit lectus. Nam illa quatuor uerba. Quæ si ueneni fuit. non modo sensum non iuuare: sed magno quoque impedimento esse uidentur: ne ipsum plene percipiamus. Cum igitur penitus superuacua sint: uel refragantibus exemplaribus eradenda sunt ut legatur. Manifestum quis potionem dederit. nulla quæstio de auctore. De uno reo. consilium cogitur. Enim coniunctio ícuria librariorum omissa omnino est reponenda. Sic enim in quibusdam quoque exemplaribus legitur. De uno enim reo cōsilium cogitur. hoc est super uno nanque reo iudicium constituitur. Cogere nanque consilium est iudices ad iudicandum congregare. Etiam & siqui sunt qui inuicem accusent: alterum iudiciū præferre necesse est Etiam copula cum a sensu nō agnoscatur: mihi prorsus expūgenda uidetur ac se pronomen ascribendū ut legamus. Qui se inuicē accusent. An etiam si de uno fertur. Hunc sensum corruptum esse patet. Quonam pacto autem sit emendandus difficile est uidere. Fortasse autem sic corrigeretur si loco illius copulæ etiam sententia legatur: & feratur a uocali ascripta. hoc modo. an sentētia de uno feratur. Nam qui dicit ego non occidi habet reliquam partem: ut dicat: tu occidisti. Superuacuum habet postea dicere ego non occidi. Manifeste hic aliquid sensui necessarium deest: quod ut a librariis prætermitteretur illud uerbū

so quo defendimur reliquum ē quo premimur. At cū quærimus de ābiguis signis cruditatis & ueneni: nihil tertiū ē. loq; utraq; pars quod ꝓposuit tuet̄. Interī aūt ex re quærit̄: ueneficium fuerit aut cruditas: cū ex aliqua ipsa citra ꝑsonā quoq; argumēta ducunt̄. Refert enim conuiuiū præcesserit an tristitia. laborantiū uigilia. an quies. ætas quoq; eius qui perierit discrimen facit. Interest subito defecerit: an longiore ualitudine consumptus sit. liberior adhuc in utrāq; partem disputatio: si tantū subita mors in quæstionē uenit. Interim ex persona ꝓbatio rei petit̄: ut ꝓpterea credibile sit uenenū fuisse: quia credibile est ab hoc factum ueneficiū: uel contra. Cū uero de reo & de facto quærit̄: naturalis ordo est ut prius factum esse accusator ꝓbet: deinde a reo factum. Si tamen plures in ꝑsona ꝓbationes habuerit: conuertit hūc ordinē. Defēsor aūt prius negabit eē factū: quia si in hac parte uicerit: reliqua non necesse habet dicere. Victo supest ut tueri se possit. Illic quoq; ubi de facto tātū cōtrouersia est: quod si ꝓbet̄: nō possit de auctore dubitari: similiter argumenta & ex persona & ex re ducunt̄: sed in unā facti quæstionē: sicut in illa controuersia. Vtēdū est. n. & his exemplis: quæ sunt discentibus magis familiaria. Abdicatus medicinæ studuit. cū pater eius egrotaret: desperantibus de eo cæteris medicis: adhibitus sanaturum se dixit: si is potionē a se datam bibisset. Pater acceptæ potionis epota parte dixit uenenū sibi datū. filius quod reliquū erat exausit. pater decessit. ille parricidii reus est. Manifestum quis potionē dederit: quæ si ueneni fuit: nulla quæstio de auctore. tamen an fuerit uenenū ex argumētis a persona ductis colliget̄. Supest tertiū in quo factum esse cōstat aliquid: a quo sit factū quæritur. Eius rei superuacuū ē ponere exēplum: cū plurima sint huiusmodi iudicia: ut si hoīem occisum esse manifestū ē: uel sacrilegiū cōmissum. Is autem q̄ arguit̄ fecisse neget. Ex hoc nascit̄ ἀντικατηγορία. Vtiq; hoc factū eē conuenit: quod duo īuicem obiiciūt. In quo q̄dē genere causaꝝ admonet Celsus fieri id in foro non posse: quod neminē ignorare arbitror. De uno reo cōsilium cogit̄. etiā & siq sūt: qui se inuicē accusēt: alterū iudiciū præferre necesse ē. Apollodorus quoq; ἀντικατηγορίαν duas eē cōtrouersias dixit. & sūt re uera secundū forense ius duæ lites. Pōt tamen hoc genus in cognitiōem uenire senatus aut pricipis. Sed in iudicio quoq; nihil interest actionū utrum simul de utroq; pronuncietur. an etiam si de uno fertur: quo ī genere sēper prior debebit esse defensio. Primum quia natura potior est salus nostra q̄ aduersarii pernicies. Deīde q; plus habebimus in accusatione auctoritatis: si prius de innocentia nostra constiterit. Postremo q; ita demum duplex causa erit.

Nã q̃ dicit ego nõ occidi: habet reliquã ptẽ: ut dicat. tu occidi ſti. ſuperuacuum habet poſtea dicere ego nõ occidi. Hæc por ro actiones conſtãt comparatione. ipſa comparatio non una uia ducitur. Aut enim tot ꝰ ꝛ cauſam noſtram cũ tota aduer ſarii cauſa componimus. aut ſingula argumenta cũ ſingulis. Q uoꝝ utrum ſit faciendũ nõ põt niſi ex ipſius litis utilitate cognoſci: ut Cicero ſingula pro Vareno cõparat in primo cri mine. Eſt. n. ſuperior pſona alieni cũ pſona matris temere cõ paret. Q uare optimũ ẽ ſi fieri poterit: ut ſingula uincant a ſingulis. Sed ſiquãdo in ptibꝰ laborabimus: uniuerſitate pu gnãdũ eſt: ſiue inuicẽ accuſant: ſiue crimen reus citra accuſa tiõem ĩ aduerſariũ uertit: ut Roſcius ĩ accuſatores ſuos: q̃uis reos nõ feciſſet: ſiue ĩ ipſos quos ſua manu periiſſe dicemus: factum deflectitur: nõ aliter q̃ ĩ iis quæ mutuã accuſationem habent. Vtriuſq; partis argumenta inter ſe cõparant. Id aũt genus de quo nouiſſime dixi non ſolum ĩ ſcholis ſæpe tracta tur: ſed etiam in foro. Nam id eſt in cauſa. Neuii appiniani ſolum quæſitum. Præcipitatane eſſet ab eo uxor: An ſe ipſa ſua ſponte ieciſſet. Cuius actionem equidem ſolam in hoc tẽ pus emiſeram: quod ipſum effeciſſe ſeductũ iuuenili cupidi tate gloriæ fateor. Nam cæteræ quæ ſub nomine meo ferun tur: negligentia excipientiũ in quæſtum notariorum corru pte minimam partem mei habent. Eſt & alia duplex conie ctura huic αντικατηγορια diuerſa de premiis: ut in illa cõ trouerſia. Tyrãnus ſuſpicatus a medico ſuo datum ſibi uene num torſit eum: & cum id dediſſe ſe negaret: accerſit alterum medicum. ille datum ei uenenum dixit: ſed ſe antiodotum da turum: & dedit ei potionem: qua epota tyrannus deceſſit. De premio duo medici contendunt. Nam ut illic factum in ad uerſarium transferentiũ: ita hic ſibi uendicantium perſonæ. cauſæ. facultates. tempora. inſtrumenta. teſtimonia compa rãtur. Illud quoq; & ſi non eſt αντικατηγορια: ſimili tamẽ ratione tractatur: in quo citra accuſationem quæritur: utrũ factũ ſit. Vtraq; enim pars expoſitionem ſuam habet: atq; eã tuetur: ut in lite urbiniana: petitor dicit Cluſinum figulum fi lium Vrbiniæ acie uicta: in qua ſteterat: fugiſſe: iactatumq; caſibus uariis retentum etiam a rege. tandem ĩ italiam ac pa triam ſuam marginos ueniſſe: atq; ibi agnoſci. Pollio contra ſeruiſſe eum piſauri dominis duobus. medicinam factitaſſe: manumiſſum alienæ ſe familiæ uenali immiſcuiſſe: ac rogan tem ut eis ſeruiret emptũ. Nõne tota lis conſtat duaꝝ cãꝝ cõ paratiõe & coniectura duplici atq; diuerſa? Q uæ autẽ accu ſantium atque defendentium eadem petentium & inſician tium ratio eſt. Ducitur coniectura primum a præteritis. In his ſunt perſonæ. cauſæ. conſilia. Nam is ordo eſt ut facere uoluerit. potuerit. fecerit. Ideoq; intuendũ ante omnia qua

ſæpius repetitum ĩ cauſa fuit. Mihi uero hæ quinque dictiones hoc in loco deſiderantur. Atqui dicit. Tu occidiſti. Itaq; a Fabio ſcriptum fu iſſe puto. Nam qui dicit ego non oc cidi: habet reliquam partem ut di cat: tu occidiſti. At qui dicit tu occi diſti: ſuperuacuum habet poſtea di cere ego non occidi. Eſt enim ſu perior perſona alieni cum perſona patris temere compararetur. Cum particula aſcribenda & comparetur legendum uidetur. hoc modo. Eſt enim ſuperior cum perſona alieni cum perſona matris comparetur. Hæc autem pro Vareno: ut dixi: Ci ceronis oratio non extat. Vt Ro ſcius in accuſatores ſuos. Qui plene hoc noſſe cupit: legat Ciceronis ora tionem pro Roſcio paricidii reo. Il lic enim oſtendit. M. Tullius non a Roſcio patrem ſed ab ipſis accuſa toribus fuiſſe interfectum. Quã uis reos nõ feciſſet. Accuſaſſet. nam reum facere eſt accuſare. Cuius actionem. Sic quidem recte legi ui detur: ut cuius cauſæ intelligatur. Sed quam loco cuius fortaſſe recti us legeretur hoc modo. Quam ac tionem. hoc eſt. Quam orationem q̃uis actio pronnnciatio quoque di catur. Quod ipſum effeciſſe ſedu ctum iuuenili cupiditate gloriæ fa teor. Me aſcribendum & feciſſe nõ effeciſſe legẽdum puto. Eſt & alia duplex coniectura huic αντικατη γορια diuerſa. Datiuus ille græcus cum latino pronomine eſt copula tus. Non autem negandi aduerbiũ: ut ĩteger uerusque ſenſus habeatur mihi uidetur aſcribẽdum: q̃uis exẽ pla refragentur hoc modo. huic αν τικατηγορια non diuerſa. Sic autẽ eſſe legendum: facile quæ ſequun tur oſtendunt. Nam ut illic inquit. factum in aduerſarium transferen tium: ita hic ſibi uendicantium: & cætera. Sed ſe Antiodotum da turum. Antidotum ſcribẽdum: ut ſit quadriſyllabum. Antidotum ꝓ prie tranſfertur contra datum. Sed in frequentiſſimo eſt uſu pro medi cinis quæ contra uenena exhiben tur: Vnde Mithridatis Antidotum

Vt in litæ urbiniana petitor di cit Eluſinum Figulum filium urbi niæ. Cluſinum in quibuſdam re cte legitur exemplaribus. Eius au tem litis actiones non extant.

Quod læſum & uulneratum reum ſperauere hic inuidia opprimi poſſe. Hac legendum eſſe non hic:ne dubium quidē eſt ullū. Cōtra quam loci oriunt̃ ſæpe a perſona.prior dicit argumēta defenſor:& interim generaliter.Sic quidem recte legi uidet̃.Sed quatuor hæc uerba.Prior dicit argumēta defenſor.contenderim ab imperitorum aliquo a margine in contextum fuiſſe tranſcripta.Certe perturbāt ſenſum alias perſpicuum.obliſnantur ergo:ſicque legatur. Contra quam loci oriuntur ſæpe a perſona & interim generaliter.loci uero illi ſunt q a Fabio ſubiiciuntur:& generales & ſpeciales. Incredibile eſt a filio uirū occiſum. Et ſenſus patrem exigit pro uiro & ita in quibuſdam legit̃ exēplaribus.ſed ab uxore quoque aſcribendū uidetur ut legamus a filio patrē ab uxore uirum occiſum.

Sed proīde paupertas humilitas.opes ut cuique ingenio uis eſt in diuerſum trahuntur.Vbique fere in exēplaribus perinde in illud ꝑinde:cum longe differant eſt permutatum.Perinde enim hic quoque legendum eſt.

Nec pro εγκαινια ducendum ſcelus primum.Si εγκαινια legendum eſt:ea præpoſitio pro omnino ē expūgenda.Nam εγκαινια duntaxat in plurali declinantur: Dicuntur autem templorū dedicationes aut earum celebritates. Et quia nihil obiicit:omiſiſſe credi poteſt maledicta tanq̃ ſuperuacua.A uocalis expungēda eſt ut qui legat̃. Quod Cicero multis orationibus.In præpoſitio aſcribenda uidetur:ut in multis orationibus legatur.

Qui in omnibus malis præmebatur.In præpoſitio hic otioſa:i ſenſum ſuperiorem transferatur. At ſi ꝓ ponitur cur factum ſit: aut falſam cauſam. aut leuem. aut ignotam pro reo dicet. Non a Fabio ſed ab eorum

lis ſit:de quo agit̃.Accuſatoris aūt ē efficere:ut ſiqd obiecerit:nō ſolū turpe ſit:ſed etiā crimini de quo ē iudiciū q̃maxime conueniat. Nā ſi reū cædis impudicū:uel adulterū uocet: lædat qdē infamia: minus tamē hoc ad fidē ualeat:q̃ ſi audacem.petulantē.crudelem. temerariū oſtenderit.Patrono ſi fieri poterit:id agendū eſt ut obiecta uel neget:uel defendat:uel minuat.proximum eſt ut a præſenti quæſtione ſeparet.Sunt enim pleraq; non ſolum diſſimilia: ſed etiam aliquando contraria:ut ſi reus furti prodigus dicatur aut negligens.Neque enim uidetur in eundem contemptus pecuniæ: & cupiditas cadere.Si deerunt hæc remedia ad illa declinandum eſt non de hoc quæri.nec eum q aliquando peccauerit: utiq; commiſiſſe omnia.& hanc fiduciam fuiſſe accuſatoribus falſa obiiciendi: quod læſum & uulneratum reum ſperauere hic inuidia opprimi poſſe.Alia propoſitio eſt accuſatoris:contra quam loci oriūtur ſæpe a perſona.Prior dicit argumēta defenſor & interim generaliter. Incredibile eſſe a filio uirum occiſum.ab imperatore proditā hoſtibus patriam.Facile reſpondetur: uel ꝗ omnia ſcelera in malos cadant:ideoq; ſæpe deprehenſa ſint.uel ꝗ ingenium ſit crimina ipſa atrocitate defendi.Interim proprie:quod eſt uarium.Nam dignitas & tuetur reum:& nonnunq̃ ipſa in argumentū facti cōuertit̃: tanq̃ inde fuerit ſpes impunitatis:ſed peride paupertas:humilitas. opes:ut cuiq; ingenio uis eſt:in diuerſum trahūtur.Probi uero mores.ante actæ uitæ integritas nunq̃ non plurimum profuerint.Si nihil obiicietur:patronus qdem in hoc uehementer incumbet.Accuſator autem ad præſentem quæſtionem de qua ſola iudiciū ſit: cognitionem allegabit.dicens neminē non aliquando cœpiſſe peccare:nec pro εγκαινια ducendum ſcelus primum.Hoc in reſpondendo. Sic autem præparabit actione prima iudicum animos: ut noluiſſe potius obiicere:q̃ non potuiſſe credatur. Eoq; ſatius eſt omni ſe ante actæ uitæ abſtinere conuicio: q̃ leuibus: aut friuolis: aut manifeſto falſis reum inceſſere:quia fides cæteris detrahitur: & qui nihil obiicit:omiſiſſe credi pōt maledicta tanq̃ ſuperuacua: qui uana congerit:confitetur uanum in ante actis argumentum: in quibus uinci q̃ tacere maluerit.Cætera quæ a perſonis duci ſolent in argumentorum locis expoſuimus.Proxima eſt ex cauſis probatio:in quibus hæc maxime ſpectātur ira.odium.metus.cupiditas. ſpes.Nam reliqua in has ſpecies cadunt:quorum ſiquid in reū cōueniet: accuſatoris eſt efficere ad quicquid faciendum cauſæ ualere uideantur:eaſque quas in argumentū ſumet augere: Si minus: illuc conferenda eſt oratio:aut aliquas fortaſſe latētes fuiſſe:aut nihil ad rem pertinere cur fecerit:ſi fecit:aut etiam dignius eſſe odio ſcelus:ꝗ non habuerit cauſam.Patronus uero quotiens poterit inſtabit huic loco:ut nihil credibile ſit factū eſſe ſine cauſa. Quod Cicero uehemētiſſime multis orationibus tractat:præcipue tamē ꝓ Vareno:q in omnibus malis premebat̃.nā & dānatus ē. At ſi ꝓ ponit̃ cur factū ſit:aut falſā cām:aut leuē:aut ignotā ꝓ reo dicet.

aliquo qui sibi omnia arrogant atq; immutare nulla: cur id faciant: reddita ratione permittunt: eam praepositioné pro fuisse ascriptá cótenderim. Qui.n. Quintilianus sic scripsisset: cú insulsissimus appareat sensus? Quis náq; patronus nó pro reo dicit? Profecto nemo: cum etiá patroni qui praeuaricant: se pro reo dicere simulét. Ne igit Fabio tales ascribant ieptiae: praepositio ipsa psus: ut sensus ueritaté itegritatemq; cósundés eradat emédateq; sic legat. Aut ignotá reo dicet. Causis.n. sic quoq; respódere solemus: cú dicimus eas reo fuisse ignotas. Neq;.n. qsq ea causa mouet ad aliqd faciendú: quá ignorat. Ná qué posse reperiri qui nó metuat. oderit. speret. Nisi uererer ne cui uidear audacior: céseré huic sensui duo uerba irascat cupiat esse ascribenda: ut oés huiusmodi affectus cóprehéderentur. Cú iterrogatióe aút sine cótrouersia legendú est. Ná hoc magis generale rectiorq; diuisio. Aut nullú crimé credibile aut hoc. Inuitus eqdé facio ut quicq imuté: uereorq; ne mihi id uitio uertat: sed cú siqd sentiá ostédero: libeg tamé unicuiq; reliquat iudiciú: amore pulcherrimi opis nó grauabor oém istog subire calúniá. Haec qdé diuisio Aut nullú crimé credibile aut hoc: mendis pag acute ituéti carere uidetur. ego uero nó ad personam referri: ut uult Fabius: sed ad ré facile cótéderi Quid.n. ad psoná si aut nullum crimé est credibile. aut hoc? Profecto nihil. Quare fortasse in nullo & in hoc uel refragátibus exéplaribus é legédú. hoc mó. Aut in nullo crimé credibile aut i hoc. Sic.n. manifeste ad psoná haec referet diuisio. Pót tamé idipsum sicut plerúq; uertere utilitas. Cú plerúq; sit aduerbiú sensus aút nomé exigat. pleraq; etiá refragátibus exéplaribus legédú eé affirmarim. An etiá si ignoratú eét absolui. Emádate in aliis exéplaribus legit nó eét. Inspiciunt utiq; difficultates & occasiones quae sunt plurimae. & copula ascribenda uidetur

Possút esse aliquae iterim ignotae. An haeredem habuerit. An accusaturus fuerit cú: a quo dicit occisus. Si alia defecerit nó utiq; spectádas eé cás. Nam qué posse reperiri q non metuat. oderit. speret. plurimos tamen haec salua innocétia facere: neq; illud é omittendú: nó ois causas in oibus psonis ualere Ná ut alicui sit furandi cá pauptas: non erit idé in Curio Fabricioq; mométú. De cá prius an de persona dicédú sit quaeritur: uarieq; est ab oratoribus factú. a Ciceróe etiá praelatae frequéter causae. Sed mihi si neutro litis conditio praeponderet: secúdú naturam uidet icipere a persona. Ná hoc magis generale est: rectiorq; diuisio. Aut nullú crimé credibile. aut hoc. Pót tamen id ipsú sicut plerúq; uertere utilitas. Nec tantú causae uolútatis sút quaerendae: sed interi & erroris: ut ebrietas & ignorantia. Nam haec ut in qualitate crimé eleuát: ita in cóiectura premút. & persona qdem nescio: an unq utiq; i uno actu rei possit icidere: de qua neutra ps dicat. De causis frequéter quaeri nihil attinet: ut in adulteriis: ut i furtis: qa illas per se ipsa crimina secú habent. Post haec intuenda uidentur: & consilia quae late patent: an credibile sit reú sperare id a se scelus effici posse: an ignorari cú fecisset. an etiá si ignoratú eét absolui. uel poena leui transigi. uel tardiore. uel ex q mius incómodi consecuturus: q ex facto gaudii uideret. an etiam tanti putauerit poenam subire. Post haec an alio tempore: & aliter facer: uel facilius uel securius potuerit: ut dicit Cicero pro Milone enumerás plurimas occasióes: qbus ab eo Clodius ipune occidi potuerit. Praeterea cur potissimú illo loco. illo tépore. illo mó sit aggressus: q & ipse diligentissime tractatur p eodem locus. An etiá si nulla róne ductus é: impetu raptus sit & absq; sétentia. Ná uulgo dicit. Scelera nó habere consiliú. An etiam consuetudine peccádi sit allectus. Excussa prima pte an uoluerit: seqt an potuerit. Hic tractat locus. tépus: ut furtú in loco clauso. frequéti tépore uel diurno cú testes plures: uel nocturno cú maior difficultas. Inspiciút utiq; difficultates. occasióes quae sút plurimae. Ideoq; exéplis nó egét. Hic sequés locus talis é: ut si fieri nó potuit sublata lis sit Si potuit sequat quaestio. an fecerit. Sed haec ét ad animi cóiecturá pertinét. Ná & ex his colligit an sperauerit. Ideo spectari debent & istrumenta: ut Clodii ac Milonis comitatus. Quaestio an fecerit. Incipit a secundo tépore id é praeséti: ac

Quaestio an fecerit incipit a secúdo tempore id est praesenti ac deinde coniuncto. Etsi praeceptum hoc mendis carere uidetur: si tamen sibi constare Fabius cesendus est: paulo cófusius deprehendetur. Coniúctum nanq; tempus cum alibi tum in quinto ubi de probatione artificiali differit. pro praeséti accipit. hic aliud eé a praeséti sentire uidet. nec satis patet quod tépus coniúcto attribuat. Quod si insequéti illud qd ex interuallo subiicitur: coniuncto ascriberet & sensus perspicuus esset & Fabius cádidus hic quoq; esse uideretur. Cum enim cóiunctum tépus pro praesenti pprie ponatur: ut pote quod & preterito & futuro iúgatur: tamen pro futuro quoq; poni potest. Ná futug praesenti adhaeret. Quare mihi Fabius uidetur ut secundum pro praesenti ita coniunctum pro insequéti exposuisse: simulq;

eorum exẽpla subiecisse.hoc modo.Quæstio an fecerit incipit a secundo tempore id est præsenti:ac deinde cõiuncto hoc est.in sequenti:quorum sunt sonus.clamor.gemitus.latitatio.metus.similia.Sic autem esse legendum etiam ille genitiuus quorum aperte ostendit.Præsens uero tẽpus scite Fabius uocat secundũ.Nã preteritum primum esse dicit.instans secũdum.Futurum tertiũ. Sed uerba magis nocent aut minus.magis prosunt nostra q̃ aliena.magis prosunt & minus nocent aliena q̃ nostra.Ita deprauatus est hic locus ut aperte falsa ac contraria sint quæ ex istis colliguntur sensibus. Sine controuersia nanque falsum est nostra uerba magis prodesse q̃ aliena.alioqui statim non subiiceretur:magis prosunt & minus nocent aliena q̃ nostra.Quare minime miror si pauci admodum e professoribus hoc opus legere aggressi plegere ab auditoribus deserti potuerunt:cum fere plures corrupti sensus deprehẽdantur esse q̃ integri habeãtur.Sed mihi diutius scrutanti:sic tandẽ emendari posse uidetur: si tria hæc uerba ascribantur . nocent & minus.ut legatur:Sed uerba magis nocent aut minus.Magis nocẽt & minus prosunt nostra q̃ aliena.magis ꝓsunt & minus nocent aliena q̃ nostra.Ita nanque & perspicuus & ĩteger est sensus Nec ignoro in aliis exẽplaribus sic legi ut falsa præcipere Fabius coarguatur. Tamẽ nostra sæpe nobis nocent.pro nobis legẽdum est magis. Cum autem dicta factaque nostratia.Legendũm mihi uidet nostra. Crediti & depositi duæ quæstiones sed nunq̃ iunctæ.Hic sensus mihi emendatione indigere uidetur:eoque est obscurior ac minus uerus:cum nonnunq̃ iunctæ eẽ possint illæ duæ quæstiones.an datum sit.an redditũ. Sic autẽ corrigi potest ut sunt uerbum ac non negãdi aduerbium ascribatur.hoc modo.Crediti & depositi duæ sunt quæstiones sed non nunq̃ iũctæ. Pecunia cuius auctor extat.Non particula sensui est necessaria: ut legatur

deinde coniuncto:quorũ sunt sonus.clamor.gemitus. In sequẽti latitatio.metus.similia.His accedunt signa de quibus tractatum est . Verba etiam & facta: quæque antecesserunt:quæque ĩsecuta sũt.Hæc aut nostra sũt:aut aliena.Sed uerba magis nocẽt aut minus.magis prosũt nostra q̃ aliena.magis ꝓsũt & minus nocent aliena q̃ nostra.Facta autem interim magis prosunt nostra:interim aliena:ut siquid quod pro nobis sit aduersarius fecit.Semper uero magis nocent nostra q̃ aliena.Est & illa in uerbis differentia:quod aut aperta sũt aut dubia:seu nostra seu aliena sunt.Infirmiora in utrunque sint necesse dubia:tamen nostra sæpe nobis nocẽt:ut in illa controuersia.Interrogatus filius ubi eẽt pater:dixit ubicunque est uiuit.at ille in puteo mortuus est inuentus.Aliena quæ sunt dubia:nunq̃ possunt nocere:nisi aut incerto auctore aut mortuo . Nocte audita est uox caueto tyrannicidam.& interrogatus cuius ueneno moriretur:respondit . non expedit tibi scire.Nam si est qui possit interrogari:soluet ambiguitatẽ. Cũ autẽ dicta factaque nostratia defẽdi solo aio possint: aliena uarie refutantur.De uno quidem maxime genere coniecturalium controuersiarum locuti uidemur:& in omnes aliqd de his cadit.Nam depositi.furti.creditæ pecuniæ:& a facultatibus argumenta ueniũt.an fuerit quod deponeretur : & a personis.an illum deposuisse apud hunc:uel hunc credidisse credibile sit.an petitorem calumniari.an reum inficiatorem esse uel furem.Sed etiam in furti reo sicut ĩ cædis:quæritur de facto & de auctore.Crediti & depositi duæ quæstiones: sed nunq̃ iunctæ. an datum sit.an redditũ.Habent aliquid proprii adulterii causæ quod plerũque duorum discrimẽ est:& de utriusque uita dicendũ. q̃q̃ & id quærit an utrũque pariter defendi oporteat.Cuius rei cõsilium nascetur ex cã.Nam si adiuuabit ps altera: coniũgam:si nocebit sepabo.Ne quis aũt mihi putet temere excidisse : quod plerũque duorũ crimen esse adulterium:non semper dixeri . Põt accusari sola mulier incerti adulterii.Munera domi ĩuenta sũt. pecunia:cuius auctor nõ extat.condicilli dubiũ ad quẽ scripti. In falso quoque ratio similis.Aut enim plures in culpã uocantur: aut unus.& scriptor qdem semper tueri signatorem necesse habet.signator scriptorem nõ semper.Nam & decipi potuit. Is autem qui hos adhibuisse:& cui id factum dicitur : & scriptorẽ & signatores defendet.Iidem argumentorum loci in causis proditionis & affectatæ tyrannidis.Verum illa scholarum consuetudo ituris in forum potest nocere: quod omnia quæ in themate non sunt:pro nobis ducimus.Adulterium obiicis:quis testis? qs index? quod precium? quis conscius? Venenũ ubi emi? a quo? quando? quanti? per quem dedi? Pro reo tyrannidis affectatæ: ubi sũt arma? quos cõtraxi satellites? Neque hæc nego eẽ dicẽda & ipsis utẽdũ ꝑ pte suscepta.Nã & ĩ foro aliquãdo aduersarius

non extat. In falso quoq; similis ratio est. Hoc est. in crimine falsi: quo accusari solent qui aut istrumēta corrumpunt. aut iurati falso aliquid affirmāt uel negant. Quærendū tamen semper quid cuiq; cōnectat quid cuiq; cōsentiat. Sæpius iam dixi Quid cui cōgruat latine elegāterq; dici. Quare hic quoq; cui nō cuiq; legatur hoc modo. Quid cui connectatur.

Equit cōiecturā finitio. Definitionis quoq; diuisionē ita describit Fabius. ut si mendæ absint: pceptu s facillima uideat. Primū aūt ostēdit queadmodū cōiecturā sequit finitio. Deīde finitionis assignat definitionē. Tum diuisionē finitiuaꝝ causaꝝ subiūgit. Itaq; pluribus legibus idē quibus coniectura uersat defensionis tātum genere mutato. Sic quidē hactenus & a clarissimis pfessoribus lectū est: ueꝝ ut mihi uidet nō sine flagitiis: quibus totus cōfunditur sensus. Ea uero mihi diligenter intuenti sic tolli posse uidētur. ut pro pluribus plerunque: ac iisdem non idem legatur hoc modo. Itaq; plerūq; legibus iisdē: quibus coniectura uersat. Illud succurrit non est male tractare rēp. uerbis lædere. Sic quidē legitur: sed corrupte ut pleraq; alia. exemplis enim exponit Fabius quo pacto a qualitate ad finitionem descendatur. Superiusq; exposita repetit exēpla. Quare mihi tria hæc uerba uident ascribenda hoc dementē esse. ac ille ablatiuus nerbis ab aliquo īperitoꝝ adiectus obliniēdus. ut legat. Non est hoc dementem esse. male tractare rēp. lædere. Sic enim singula singulis superius positis respōdebūt. hoc est demētiæ. male tractationi. læsæ reip. Ex quo illud quoq; apparet illum uerbis ablatiuum ab aliquo indocto quidem sed temerario fuisse adiectū: qui remp. ad illud male tractare non ad lædere putauit referēdam. Sunt aūt themata declamatoria sane q̄uulgata. Dementiæ nanq; patres a filiis accusant. Male tractatiōis uiri ab uxoribus. læsæ reip. Imperatores a ciuibus. Finitio igit rei ppositæ ppria & dilucida & breuiter compressa breuis enūciatio. Est uerbū mihi uidet ascribēdū & pro cōpressa cōprehēsa legēdū. hoc mō. Finitio igit est. In pluribus causis In præpositio eradat: ut pter plures cās itelligat. Tū res est manifesta & quod noīe cōstat. hic est distīguēdū. Adeo uero corruptus est hic locus ut uix possit emendari: nō qn sensus ex sequētibus saltē nō pcipiat: sed qđ qbus uerbis sit explicādus nō liquet. Idē nāq; sensus pluribus modis exprimi pōt. ut hic Nā tū sic explicaret. Tū res est manifesta: sed quo noīe appellāda sit nō cōstat. tū sic. Sed de noīe nō cōstat. qđ qdē mihi magis pbat. Nā ī definitōe iterdū de noīe. iterdū de re quærit. Cū. n. constat de noīe: quæstio est de re: cū res est certa: quærit de noīe. est igit bimēbris hæc diuisio. Quare loco illius copulæ & legat sed. loco illius qđ reponat de præpō. ac nō negatiua pticula ascribat. hoc mō. Sed de noīe nō cōstat. De re dubiū. iteri cōiectura ē. Huic sēsui mihi aliqd deeē uidet: quo cōnecti possit. Neq;. n. sunt plures sensus. Sic autē coniūgi potest: si cum aduerbium in pricipio ascribatur hoc

probare non poterit: desiderabo. Sed in foro tātum illam facultatem olim desiderauimus: ubi non fere cā agitur: ut non aliquid ex his aut plura ponantur. Huic simile est quod i epilogis quidam: qbus uolūt liberos. nutrices. pētes accōmodāt: nisi ꝙ magis concesseris ea quæ non sint posita desiderare: q̄ dicere. De animo quo modo quæratur satis dictum est: cū ita diuiserimus. an uoluerit. an potuerit. an fecerit. Nā qua uia tractatur an uoluerit: eadē quo animo fecerit. Id enim est. an male facere uoluerit. Ordo quoq; rerum aut affert: aut detrahit fidem. multo scilicet magis res prout congruūt: aut repugnant. sed hæc nisi in ipso complexu causarum nō deprehenduntur. Quærendum tamen semper quid cuiq; cōnectat: & quid cuiq; consentiat.

De finitione.

s Equitur coniecturam finitio. Nam qui non pōt dicere nihil fecisse: proximum habebit: ut dicat: nō id fecisse quod obiiciat. Itaq; pluribus legibus idē quibus cōiectura uersat: defēsiōis tātū genere mutato: ut i furtis depositis adulteriis. Nam quēadmodum dicimus. non feci furtum. non accepi depositum. non commisi adulterium: ita non est hoc furtum. non est hæc mutuatio. non est hoc adulterium. Interim a qualitate ad finitionem descenditur: ut in actionibus demētiæ. malæ tractationis. reipu. læsæ. In quibus si recte facta eē quæ obiiciuntur: dici non pōt: illud succurrit. non ē male tractare rēpu. uerbis lædere. Finitio igitur est rei propositæ propria: & dilucida: & breuiter compressa uerbis enunciatio. cōstat maxime: sicut est dictum: genere. specie. differentibus. ppriis: ut si finias equū (Noto enim maxime utar exemplo) Genus est animal. Species mortale. Differētia irrationabile. (Nam & homo mortale erat). Proprium hiniens. Hæc adhibetur orationi in pluribus causis: Nam tum est certum de nomine. Sed quæritur quæ res ei subiicienda sit. Tum res est manifesta: & quod nomine constat. de re dubium est. Interī coniectura est: ut si quæratur quid sit deus: Nam q id neget deū esse spiritū omnibus partibus immixtū: nō hoc dicat falsam esse illius diuinæ naturæ appellationē: sicut Epicurus q

mō.Cū de re dubium eſt:interim coniectura eſt.Alterum nanq; membrum aſſignatæ diuiſionis exponitur.
Nomine uterq; uno utitur.Sed particula ut aſcribatur elegantiæ ratio expoſcit.Quotiens enim ita unum negatur:ut aliud affirmetur:ſed particula affirmationi ſolet apponi.ut non hoc dicit.falſum eſſe nomen:ſed nomine uterq; uno utitur. Vt quid ſit rhetoricæ uis perſuadendi ac benedicendi ſcientia.An loco ac copulæ legendum eſſe ne admonitione quidem dignū eſt. Quamq̄ haud diſſentire uix audeo a Cicerone.Haud negationem expungendam ac loco eius autem copulam reponendam facile ſenſus ipſæ declarat.Hoc uero in Topicis Cicero præcipit his uerbis.
Ad definitionē aūt pertinet ratio ac ſcientia diuidendi.Atq; huic generi finitimum eſt illud quod appellari de eodem & altero diximus:quod genus forma quædā eſt definitiōis ſi enim quærat̃ idemne pertinacia ac perſeuerantia: definitionibus id eſt indicandum. Semper neganti aliquod eſſe nomen dicēdum quid ſit potius tamē eandem tris habeo uelut ſpecies.Cum ſit initium parētheſeos hoc eſt interpoſiti ſenſus.n. coniūctio aſcribenda uidetur hoc modo.Sēper enim neganti aliquod eſſe nomen dicendū quid ſit potius Tamen eādem tris habeo uelut ſpecies.Hæc quidem oīo ut cōgrua defendi non poteſt:niſi In præpoſitio:ut in eandem legatur:aſcribatur. In omnibus huius generis litibus quæritur an etiam hoc.Recte in quibuſdam exemplaribus autē particula eſt aſcripta hoc modo.In omnibus autem huius generis litibus. Illo an proinde habenda ſit hæc atq; illa.In præpoſitio ſenſui neceſſaria mihi uidetur aſcribenda ac perīde legendum non proinde.hoc modo.In illo an perinde habēda ſit hæc atq; illa.Syllogiſmus autem latine collectio ratiocinatioq; uocat̃.
Eſt & talis diuiſionum diuerſitas ut quidam ſentiunt:num iiſdē uerbis comprendatur.Niſi corrigatur hic locus:quæ ſequunt̃ exempla:nequaq̄ ſenſui conuenire uidebūtur. Neque enim plures rhetoricæ definitiones iiſdem aſſignātur uerbis Quare aut diuerſis aut certe uariis ablatiuum ſentio aſcribendum:ac idem pro iiſdem legendum.Definitionum præterea loco diuiſionum ſenſus expoſcit:cum nō de diuiſione:ſed definitione tractet̃ hoc modo.Eſt & talis definitionum diuerſitas ut quidam ſentiūt num idem diuerſis uerbis compræhendatur.
Atque prouidendum:ut ſi ſenſu non pugnat:comprehēſione diſſentiunt.Pugnant ut ſit uumeri pluralis legendum eſſe ne admonēdum quidem eſt.Sed aliud quoq; hic mihi ſenſus deſiderare uidetur.An.n. particula loco ut & diſſentiāt recte

humanam ei formam locumq; inter mundos dedit: nomine uterq; uno utitur.utrū ſit in re coniectat.Interim qualitas tractatur:ut quid ſit rhetorice.Vis perſuadendi.an benedicēdi ſcientia :quod genus eſt in iudiciis frequētiſſimū.ſic enī quæritur.an deprehēſus in lupanari cū aliena uxore adulter ſit: quia nō de appellatiōe:ſed de ui facti eius ambigit̃.An oīno peccarit.Nā ſi peccauit nō pōt aliud eē q̄ adulter. Diuerſū ē genus cū controuerſia conſiſtit in nomīe:quod pendet e ſcripto:nec uerſatur in iudiciis:niſi ꝓpter uerba:quæ litem faciunt.An qui ſe interficit:homicida ē. An q tyrranū in mortē compulit:tyrrannicida.An carmina magorum ueneficium. Res enim manifeſta eſt.Scitur quoq; nō idem eſſe occidere ſe:quod alium.Non idem occidere tyrannum: quod compellere ad mortem.Non idem carmina ac mortiferam potionem.Quæritur tamē an eodem nomine appellāda ſint.q̄q̄ haud diſſētire uix audeo a Cicerone: qui permultos ſecutus auctores dicit:finitionē eſſe de eodem : & de altero. Semper neganti aliquod eſſe nomē:dicendū quid ſit potius. tamē in eādem tris habeo uelut ſpecies .Nam iteri conuenit ſic quærere.An habendum ſit adulterium in lupanari:cum hoc negamus non neceſſe eſt dicere quid id uocet̃: quia totum crimen inficiamur.Interim quæritur.an hoc furtum.an ſacrilegium:non quin ſufficiat non eſſe ſacrilegiū:ſed quia neceſſe ſit dicere:quid ſit aliud: quo in loco utrunq; finiendum eſt. Interim quæritur in rebus ſpecie diuerſis:an & hoc eodē modo ſit appellandum:cum res utraq; habeat ſuum nomen: ut amatorium.uenenū.In omnibus huius generis litibus quæritur.an etiam hoc:quia nomē de quo ambigitur utiq; ī alia re certū ē . Sacrilegium eſt rem ſacram de templo ſurripere: num & priuatam? Adulterium cum aliena uxore domi coire.an & in lupanari? Tyrannicidium occidere tyrannum.an etiam in mortem compellere? Ideoq; συλλογισμοσ de quo poſtea dicam uelut infirmior eſt finitio:quia ī hac quæritur.an idem ſit huius rei nomen:quod alterius.Illo an perinde habenda ſit hæc atq; illa.Eſt & talis diuiſionum diuerſitas:ut quidam ſentiunt.Num iiſdem uerbis comprehendat̃ ut rhetorice benedicendi ſcientia:& eadem bene inueniēdi: & bene enunciandi & dicendi ſecundum uirtutem oratiōis: & dicendi quid ſit officii:atq; prouidendum ut ſi ſenſu nō pugnat comprehenſione diſſentiunt.Sed de his diſputatur . nō

legerentur hoc modo. Atq; prouidendum an si sensu non pugnant: cōprehensione dissentiant. Quid sit clarigatio. Clarigare est res raptas clara uoce repetere: ut ex his Plynii uerbis ubi de uerbena loquitur: aperte colligitur. Ac semper inquit ex legatis cum ad hostes clarigatumq; mitterentur .i. res raptas clare repetitum: unus utiq; uerbenarius uocabatur. Seruius autem in Vergilium copiosius hoc idem exponit super illo uersu Principio pugnæ. Hoc de Romana inquit tractum est solēnitate. Cum enim uolebant bellum indicere paterpatratus. hoc est princeps fecialium proficiscebatur ad hostium fines: & præfatus quædam solennia clara uoce dicebat se bellum indicere propter certas causas: aut quia socios læserant: aut quia nec abrepta animalia nec captiuos reddiderant. Et hæc clarigatio dicebat a claritate uocis: post quam clarigationem hasta in eorū fines missa indicebat pugnæ principium. Erat ut interim notis nomine uerbis. Cur hic sensus perceptu est difficilis? Nēpe quia est corruptus. Emendatur autem si erit loco illius erat: ac & copula pro etiā loco ut reponatur. hoc modo. Erit & iterim notis nomine uerbis. Nā interdum opus est finitione etiam uerbis quo ad appellationē notis. quo ad significationem uero obscuris. qualia sunt quæ subiiciūtur. Nā & penus & littus cum nomine nota sint: non paruam tamen circa res ipsas habent differētiam. Vnde grāmaticus ille apud. A. gelliū in quarto ingenue profitetur se ignorare penoris definitionem: cum uerbū ipsum sibi non ignotum esse contēdat. Est autē penus quicquid in annuum reponitur uictū. Vnde penuarium penus repositorium dicit. ulpianus de penu legata. Q. Mutius scribit libro secundo iuriscitiulis penu legata contineri quæ esui potuiq; sunt. Littus uero est: ut ait Celsus de uerbo℞ significatione: quousq; maximus hybernus fluctus a mari puenit: Idq;. M. Tulliū cū arbiter eēt primū cōstituisse ait. Quæ

litigatur. Opus est aliquādo finitione obscurioribus & ignotioribus uerbis. qd sit clarigatio. erat ut iterim notis noīe uerbis. Videbis quid sit penus. qd littus. quæ uarietas efficit: ut ea quidam coniecturæ. quidam qualitati. quidam legitimis quæstionibus subiecerint. Quibusdam ne placuit quidem omnino subtilis hæc: & ad morē dialecticorum formata conclusio: ut in disputationibus potius per argumenta uerborū cauilatrix: q̄ in oratoris officio multum allatura momēti. Licet enim ualeat in sermone tantum: ut constrictum in uinculis suis habeat eum: qui responsurus est uel carcere: uel etiam inuitum id quod sit contra: cogat fateri: non eadem est tamē eius in causis subtilitas. Presuadendum enim iudici ē: qui etiam si uerbis deuictus est: tamen nisi ipsi rei accesserit tacitus dissentiet. Agenti uero quæ tanta est huius præcisæ comprehensionis necessitas? An si non dixero homo est animal. rationale. mortale: non potero expositis tot corporis animiq; ꝓprietatibus latius oratione ducta: uel a diis eum uel a mutis discernere? Quid? q; nec uno modo diffinitur res eadem: ut facit Cicero. Quid enim uulgo uniuersos latiore uarioq; tractatu? ut omnes oratores plerunq; fecerunt. Rarissima enim apud eos reperietur illa ex consuetudine philosophorum ducta seruitus. Est. n. certa seruitus ad certa se uerba astrigēdi: idq; faciēdū i libris Cicerōis de orator uetat. M. Antōius. Nā ē etiā piculosū: cū si uno i uerbo sit erratū: tota cā cecidisse uideamur. Optimaq; ē illa uia: q̄ utit Cicero ꝓ Cecinna: ut res

uarietas efficiat. Effecit ac eā ꝓ ea legēdū esse facile ex ipso percipit sensu. Licet. n. ualeat in sermone tantū: ut constrictum in uinculis suis habeat eum qui responsurus est uel carcere uel etiam inuitum id quod sit contra: cogat fateri: non eadem est tamen eius in causis subtilitas. Inuitus quidem facio: sæpius dicam: ut aliquid immutem. Sed ubi sensus laborat: acumenque ac elegantia Fabii periclitatur: ei quo quo modo succurrendū uidetur cum præsertim quidam ita inuertant ut & ipsi ridiculi sint: & Fabii dicta obscuriora fiant. Sic enim in quibusdam legitur exemplaribus. licet enim ualeat in sermone tantum: ut constrictum in uinculis suis habeat eum qui responsurus sit uel crucem uel etiam uncum id quod sit contra cogat fateri: non eadem tamen est eius in causis utilitas. Quid. n. ad hunc sensū crux & uncus? Mihi certe & risum & stomachum mouent. In huius uero loci emendationem primum & copula est ascribenda & duo illa uerba Carcere & subtilitas etiā refragantibus exemplaribus: mihi uidentur immutanda non quidem indissimilia sed simillima uerba. Pro carcere nanque tacere infinitum: & utilitas non subtilitas a sensus integritate exiguntur. hoc modo. Et uel tacere uel etiam inuitum id quod sit contra cogat fateri: non eadem est tamen eius in causis utilitas. Qui etiam si uerbis deuictus est. n littera ascripta deuinctus pulcherrime sensum custodit. Dialectica nanque acumina colligare ac deuincire disputantes uidentur. Quid? quod nec uno modo definitur res eadem: ut facit Cicero. Quid enim uulgo uniuersos latiore uarioque tractatu: ut omnes oratores plerunq; fecerunt. Quid mihi hoc loco sit faciundum ignoro. Nam ut aliquis inde sensus eliciatur aut adiicienda quædam

aut saltem quatuor hæc uerba.Quid enim uulgo uniuersos.expungenda uidentur.Sed cum facilius sit quæ supuacua apparent expūgere q̄ quæ sint ascribenda diuinare:eadem quatuor uerba trāsuerso calamo allinanť atqꝫ se copula interim ascribatur ac tria illa uerba ut facit Cicero.post illum ablatiuum tractatu transcribanť dū emendatius aliquod exēplar inueniatur.hoc modo.Quid;quod non uno modo definitur res eadē sela/tiore uatioqꝫ tractatu ut facit Cicero.ut oēs oratores plerūqꝫ fecerūt. Etenim recuperatoris nō ea sola uis est Imperiti alicuius temeritate factū est:ut recuperarores in recuperatoris genitiuū imuteť:cū esse casum uocā/di ex orōne Ciceronis ꝓ.A.Cecina apte colligať.Sunt aūt recupatores iudices reꝝ:qbus iniuria qs priua/tus fuerat:recuperādaꝝ. Is ei ꝓfe cto mortē attulit.Hoc idē & iurisco̅sulti decernūt.Iulianus ad legē Aq/liā.Occidisse diciť uulgo quidē:qui mortis causā quolibet modo præ/buit.Sed lege Aqlia is demū teneri uisus est:qui adhibita ui & q̄si ma/nu cām mortis præbuisset tracta ui delicet iterp̄tatiōe uocis a cædendo uel a cæde.ulpianus ad legē Corne/liā de siccariis.Nihil iterest occidat qs an cām mortis præbeat. Et in hoc fere maior labor est ut finitio/nē cōfirmes:q̄ in rē finitionē appli/ces.ut pticula eleganter huic aduer bio q̄ subiicitur:cum non ad nomē sed ad uerbum referť.Quare hoc loco quoque & Fabii elegantia:ut particulam exposcit:& ita in qui/busdam legitur exemplaribus.q̄ ut in rem finitionem applices. An in foro prouidendum.ut loco an particulæ ut legatur:sensus exposcit hoc modo.At in foro. Quod au tem commune cum alio est:desi/net esse proprium.De parum plena definitione hoc dicitur:Nisi enim sit propria definitio rei definitæ pa rum plena est atque impefecta:ne que cum re definita cōuerti potest. id quod in primis exigitur in defi nitione. Accusator autem potest dicere falsam rei.Nisi non aduerbi um ascribatur:ratio quæ subiiciť: repugnare propositioni uidebitur Est enim sacrilegium sine contro/uersia surripere aliquid sacri.utrū autem sit sacrilegium de sacro res priuatas subripere Seuerus & An toninus Impatores:ut scribit Mar/tianus ad legem Iuliam peculatus missa ad Casium Festum epistola: declararunt.Res inquiunt priuato rum si in ædem sacram depositæ: subreptæ fuerint:furti actionem non sacrilegii esse decernimus.Pau lus quoque ad eadem Iuliam legē Sunt autem inquit sacrilegi:qui pu blica sacra compilarint.At qui pri uata sacra uel ædiculas incustoditas temptauerint:amplius q̄ fures:minus q̄ sacrilegi puniri merētur. Quare quod sacrum:quodue admissum in sacrilegii crimen cadat:diligenter considerandum uidetur.

proponatur.uerba non periclitentur.Etenim recuperatores non ea sola uis est:quæ ad corpus nostrū uitāqꝫ peruenit:sed etiam multo maior ea:quæ periculo mortis iniecto:formidi ne animum pterritū loco sæpe & cærto statu demouet.Aut cū finitionē præcedit ꝓbatio:ut in philippicis Cicero Serui/um Sulpitiū occisū ab Antonio colligit.& in clausula demū ita finit.Is ei profecto mortē attulit:q cā mortis fuit.Nō ne/gaueri tamen hæc quoqꝫ:ut expedit causæ:esse facienda.Et siquando firma cōprehendi poterit:& breui cōplexu uerbo/rum finitio eē:id tū elegās:tum etiam fortissimum:si mō erit illa inexpugnabilis.Eius certus ordo est qd sit.an hoc sit:& ī hoc fere labor maior est:ut finitionē cōfirmes:q̄ in rem fini/tionem applices.In eo qd sit duplex opus.Nā & ē nostra cō/firmanda & aduersæ ptis destruenda finitio.Ideoqꝫ in schola ubi nobis ipsis fingius cōtradictionē:duos pōere debemus fi nes:quales utrinqꝫ eē optimi poterūt.At in foro prouidēdū: nū forte superuacua:& nihil ad causā pertinēs.an ambigua. an contraria.an communis sit finitio:quoꝝ nihil accidere:ni si agentis culpa pōt.Vt recte autem finiamus:ita fiet si prius ī aīo cōstituerimus:quid uelimus efficere.Sic.n.accōmodari ad uolūtatē uerba poterūt.atqꝫ ut a notissimo exēplo:quo sit res lucidior:non recedamus.Qui priuatā pecuniā de tēplo surripit:sacrilegii reus est.culpa manifesta.Quæstio est an huic crimini nomen quod est ī lege cōueniat.Ergo ambigiť an hoc sacrilegium sit.Accusator quia de templo sit surrepta pecunia:utitur hoc nomine.Reus quia priuatā surripuerit: negat esse sacrilegiū:sed furtū fateť.Actor ergo ita finiet:Sa/crilegium ē surripere aliquid de sacro.Reus ita finiet:Sacri/legium est surripere aliquid sacri.Vterqꝫ alterius finitionem impugnat.Ea duobus generibus euertitur:si aut falsa est:aut parū plena.Nā illud tertiū nisi stultis non accidit:ut nihil ad questionem pertineat.Falsa est si dicas.Equus ē aīal rationa le:nam est equus aīal:sed irrationale.Quod aūt cōe cū alio ē desinet esse propriū.Hic reus falsā dicit eē finitionē accusa/toris.Accusator aūt pōt dicere falsā rei.Nā ē sacrilegiū surri/pere aliqd sacri.dicit parū plenam.Adiiciendum enim ait ex sacro.Maximus autē usus ī approbādo refellēdoqꝫ fine ꝓpri orū ac differētiū.nōnunq̄ etiā etymologiæ.Quæ tamē oīa

Quid enim est aliud tumultus. Ex octaua Ciceronis Philippica sumptū est etymologiæ exemplū. Quæ finitio etiam si distat aliquo. Ita quidem legitur: sed citra ullum sensum Fabio dignū. Quare duo uerba mihi uidentur corrigenda: ut pro illo distat constat: & pro aliquo legat̃ æquo. hoc modo. Quæ finitio etiam si constat æquo. Sic enim & perspicuus & iis quæ sequuntur: maxime conueniens erit sensus. Dicet enim aduersarius seruire eum seruitutem: aut eo iure quo seruum uideamus. Distinctio minus scite apposita totū perturbat hunc sensum. uideamus enim ad sequentis sensus initium est reiiciendum. hoc modo. uideamus ergo p/

sicut in cæteris confirmat æquitas: nonnunq̃ etiā coniectura mentis. Etymologia maxime rara est. Quid. n. est aliud tumultus nisi pturbatio tāta: ut maior timor oriat̃? Vnde etiā nomen ductum est tumultus. Circa ꝓpria ac differentia magna subtilitas: ut cū quærit̃. an addictus quē lex seruire donec soluerit iubet: seruus sit. Altera ps finit ita. Seruus est q ē iure ĩ seruitute. Altera: q in seruitute ē eo iure quo seruus: aut ut antiq dixerūt: q seruitutem seruit. Quæ finitio etiam si distat aliquo: nisi tamen propriis & differentibus adiuuet̃: inanis est. Dicet enim aduersarius seruire eū seruitutē: aut eo iure quo seruū: uideamus. Ergo propria differentiaq; liberoꝝ: quæ libro qnto leuiter ĩ trāsitu attigerā. Seruus cū manumittitur fit libertinus. addictus recepta libertate ē ingenuus. Seruus ĩuito domino nō cōsequet̃. ad seruū nulla lex ptinet. addictus legem habet. ꝓpria liberi: quæ nemo habet nisi liber: prænomen. nomen. cognomen. tribū. habet hæc addictus. Excusso qd sit prope peracta est quæstio: an hoc sit. Id enim agimus: ut sit causæ nostræ conueniens finitio potentissima. Est autem in ea q̃litas. an amor. an insania. Huc pertinebunt probationes quas Cicero dicit ꝓprias eē finitiōes ex antecedentibus. consequētibus. adiūctis. repugnantibus. causis. effectis. similibus: de quoꝝ argumentoꝝ natura dictū ē. Breuiter autem pro Cecina Cicero initia. cās. effecta. antecedētia. consequentia complexus est. Quid igit̃ fugiebant? Quid metuebant? uĩ uidelicet. Potestis igit̃ pĩcipia negare: cū extrema concedatis? Sed similitudine quoq; usus ē. Quæ uis ĩ bello appellat̃: ea in loco non appellabit̃. Sed ex cōtrario argumenta ducunt̃: ut si quærat̃. an amatorium uenenum sit: nec ne: quia uenenū amatorium non sit. Illud alterum genus quo sit manifestius adolescētibus meis (Meos enim semper adolescentes putabo) hic quoq; fictæ controuersiæ utar exēplo. Iuuenes q conuiuere solebant cōstituerunt: ut in littore cœnarent. Vnius q cœnæ defuerat nomē tumulo: quē extruxerant: inscripserūt. Pater eius a trāsmarina peregrinatione: cum ad littus idem appulisset: lecto nomine suspendit se. Dicuntur hi causa mortis fuisse. Hic finitio est accusatoris. Per quē factū ē: ut qs perierit: causa mortis est. Rei ē. Qui fecit:

pria differentiaq; liberorum. Seruus inuito domino non consequetur. Et sensus libertatem ascribi poscit: & ita in quibusdam legitur exēplaribus. Seruus inuito domino libertatē non cōsequet̃. Sed mihi aliter sensus maxime necessarius ĩ oĩbus exēplaribus quæ quidē ego legerim: prætermissus: hic deesse uidetur. Cum. n. Fabius differētia iter addictum & seruum exponat: si seruus inuito domino non potest consequi libertatem: Addictus sane etiā inuito domino eam consequet̃ soluendo. Hoc autem uerbum consequetur repetitū in erroris causa fuisse uidetur. Ita nāq; a Fabio scriptū forsitan fuit. Seruus ĩuito domino libertatem non consequetur. Addictus soluendo citra uoluntatem domini consequetur. Propria liberi quæ nemo habet nisi liber. Propriorum nominum apud Romanos: ut cum alii tum Diomedes grāmaticus scribit: quatuor sunt species. prænomen. nomen. cognomen. & agnomen. Prænomen est quod nominibus gentiliciis præponirur ut est Marcus. Publius. Nomen ꝓpriū est gentilium id est quod gētem uel familiam declarat ut Portius. Cornelius. Cognomen est quod uniuscuiusq; proprium & nominibus gētiliciis subiungitur ut Cato Scipio. Agnomen est quod extrĩsecus adiici solet ex aliqua ratione: ut Africanus Numantinus. Sed pro agno. fere cognomen usurpat̃. ut Scipio cui Aphricanus fuit cognomen. Quæ uero nunc cognomina sunt: aucto re. Q. Scæuola ut scribit Iulius paris: olim prænomina fuerunt.

Excuso quid sit. Excusso duplicato. ss. scribendū est: ne uideatur esse uerbum: cum sit participium. Id enim agimus ut sit causæ nostræ cō ueniens finitio potentissima. Male adhibita distinctione hic quoq; cōfunditur sensus. Potentissima enim sequentis sensus est initiū hoc modo. Potentissima est autem in ea qualitas. Quas Cicero dicit proprias esse finitiones. Finitionis ut genitiuus sit legendum esse ne admonitione quidem dignum esse uidetur.

Quid igitur fugiebant? quid metuebant? Duo hic uerba ascribenda esse & ex oratione Ciceronis percipitur: & ita in quibusdam exemplaribus legitur. Quid igitur fugiebant? propter metum. Quæ uis

in bello appellatur ea in loco non appellabitur? Pro loco otio mihi legendum uidetur: atque ita Ciceronem scriptum reliquisse puto.

Remota finitione accusatoris: sat ē dicere. Accusatori littera .s. erasa legatur. Vt siquis profectionē suaserit: ut ad amicū accesserit trās mare. A uocali a scripta aut loco illius ut mihi legēdum uidetur. Nam & is qui suasit ꝓfectionem: & amicus ad quē quis trans mare accessit: causa mortis uideri possunt: cū tamen nequaq̄ sint. Tamē quia diffinitione non ambigitur. iudicatio est qualitas. Definitione diuisim legendum est: ut sint duæ partes.

Ad eius forte quidem uenimus mentionem. Loco eius legendū est cuius & quadam pro illo quidem hoc modo. Ad cuius forte quadam uenimus mentionem.

St aūt qualitas alia de summo genere: atque ea quidē nō simplex. Qualitatem Fabius ita uult summum esse genus: ut etiā quantitatem complectatur id quod exemplis quæ inferuntur aperte declaratur. Primum autem ostendit q̄ late pateat qualitas. Ita nanque tria causarum genera complectitur: ut deliberatiuæ demonstratiuæq; causæ hoc potissimum statu contineantur: magnaq; pars iudicialium in hoc uersetur. Deinde qualitatis ipsius diuisionem diligentissime ut omnia exponit. An humana specie deus. Epicurus hāc inuexit quæstionem. Deum enim humana facie formaq; præditum esse censuit: eique ut paulo ante uidimus: locum inter mundos assignauit. Quantus sol. Geometrica ratione colligūt astrologi solem multo q̄ terra esse maiorem. Et an unus mundus. Et copula ut redundans expungenda uidetur. Democritus autem physicus īfinitos esse mundos professus est. Partē hanc uocāt Hermagorei κατὰ διάνοιαν ad intellectum id nomen referentes. Qui κατὰ διάνοιαν putant scribendum: non recte intellectum accipiunt. Nam ītellectus nō solum pro parte illa animæ principali ponit̃: sed ꝓ significatiōe quoq; frequētissime accipit̃: ut hoc loco: Quare ii mihi maxime ꝓbant̃: qui κατ' ἀντίληψιν esse scribēdū sētiūt

quid sciens per quod perire homini necesse est. Remota finitione accusatori sat ē dicere. Causa mortis fuistis. Per uos enī actum est: ut hō periret: quia nisi uos illud fecissetis uiueret. Cōtra. nō statī per quē factum ē: ut quis periret: is dānari debet: ut accusator. testis. iudex rei capitalis. Nec undecūq; causa fluxit: ibi culpa est: ut siquis profectionem suaserit: ut ad amicum accesserit trans mare: & is naufragio perierit. Ad cœnam inuitarit: & is cruditate illic contracta decesserit. Nec fuerit in cā mortis solum adolescētiū factū: sed credulitas senis. in dolore ferundo infirmitas. deniq; si fortior fuisset: aut prudentior: uiueret. Nec mala mente fecerūt. & ille potuit uel ex loco tumulum: uel ex opere tumultuario suspicari non esse monumentum. Qui ergo puniri debent in q̄bus omnia sūt homicidæ præter manum? Est interim certa finitio de qua inter utrāq; partem conuenit: ut Cicero dicit. Maiestas est ī imperio atq; in omni po. r. dignitate. Quæritur tamē an maiestas minuta sit: ut in causa Cornelii quæsitū est: sed hic etiam similis uideri pōt finitiuæ: tamen quia definitione nō ambigitur: iudicatio est qualitas atq; ad eū potius statum reducēda Ad cuius forte q̄dē uenimus mētionē: sed & erat ordine proximus locus.

De qualitate.

St autem qualitas alia de sūmo genere: atq; ea q̄dem non simplex. Nā & qualis sit cuiusq; rei natura: & quæ forma quæritur. an immortalis anima. an humana specie deus: & de magnitudīe ac numero quātus sol: & an unus mundus: quæ omnia coniectura quidem colliguntur. quæstionē tamen habent in eo: qualia sint. Hæc & in suasoriis aliquando tractari solent: ut si Cæsar deliberet an britanniam impugnet: quæ sit oceani natura. an britannia insula. Nā tū ignorabatur. quanta in ea terra. quo numero militum aggredienda: in consilium ferendum sit. Eidem qualitati succedunt facienda ac non facienda. appetenda. uitanda: quæ in suasorias quidem maxime cadunt: sed in controuersiis quoque sūt frequentia: hac sola differentia: quia illic de futuris. hic de factis agitur. Item demonstratiuæ partis omnia sunt ī hoc statu factum esse constat. quale sit factū quæritur. Lis est omnis aut de præmio: aut de pœna: aut de quātitate. Igitur primum genus causæ aut simplex: aut comparatiuum. Illic quid æquū: hic quid æquius: aut quid æquissimū sit excutitur. Cum de pœna iudicium est: a parte eius qui causam dicit: aut defēsio est criminis: aut imminutio: aut excusatio: aut ut quidam putant deprecatio. Defensio longe potentissima est: qua ipsum factum: quod obiicitur: dicimus honestum esse. Abdicat̃ aliquis ꝙ īuito patre militarit. honores petierit. uxorē duxerit. tuemur q̄d fecimus. Partē hāc uocāt hermagorei κατ' ἀντίληψιν ad ītellectū id nomē referētes. latine ad uerbū trāslatā

Nam αντιληψισ ad uerbum latine exprimi non potest. Transferretur autem susceptio contra aliquem. Nã αντι cõtra siue pro significat. ληψισ susceptio dicitur. hoc enim statu id quod nobis obiicitur: ita suscipimus ut iustum ostendamus nullo extrinsecus assumpto remedio. Ideoque a latinis absoluta appellatur. Sola uero omnium statuum qualitas in uarias species separatur. Nam neque coniectura neque finitio species habẽt: sed modis quibusdam distinguuntur. Natura quod fit secundum eiusq; rei dignitatem. Cuiusque legendum esse patet. Adiiciunt & id quod sit peruersum. Quo modo peruersum iis quæ natura sunt iusta: adiici possit: uiderint ii qui nihil in istis exemplaribus peride atq; ipsorum auctorum manu scriptis: imutandum putant Ego uero ab instituto non recedẽs hunc quoq; sensum citra omnẽ dubitationẽ corruptũ: nõ sine diuturna cogitatione me emẽdasse credo Nõ enim peruersum: quis in oĩbus quæ quidem ego uiderim: exẽplaribus ita legat: Sed par uerum legẽdũ esse pculdubio affirmarim. Sed ita ut uerum sequẽtis sensus initiũ sit hoc modo. Adiiciant & id quod sit par. uerum id non temere intuendum est. Sic autem legendum esse & sequentia facile indicant: & ex secũdo Ciceronis rhetorico aperte colligit: ubi iuris partes itidẽ enumerant. Quædam autem inquit genera iuris iam certa cõsuetudine facta sunt. Quod genus pactum. par. iudicatũ. Pactũ est quod iter aliquos cõuenit: quod iam ita iustum putatur: ut iure præstari dicatur. Par quod in omni re æquabile est. temere aũt hoc loco fere significat. Id uocant κατάντιθεσιν. latine hoc quoq; non ad uerbũ transferunt. Latini legẽdum est. Ad uerbum autem transferretur secũdum oppositionẽ. Nam αντιθεσισ oppositio dicit. His enim quæ per se sunt improbabilia: alia extrĩsecus opponũtur: quibus probabilia effiiciuntur. αντεγκλημα dicitur. A quibusdam recriminatio cõmode transfertur. Ab aliis relatio criminis. a quibusdam translatio appellatur. Est & illa ex causis facti ducta defensio priori est cõtraria. Est uerbum iterato positũ eradatur ne sensum cõfundat. Eam uero græci αντιστασιν. latini comparationem uocãt. Sed ĩ aliqua utilitate aut reip. In præpositio est expũgenda ac loco eius aut nihil: aut certe ex præpositio ascribẽda uidet. hoc modo. Aut ex aliqua. Quod sub extraneo accusatore & legibus agente prodesse nunq̃ potest. Alii extrario legunt. Extrarius autem accusator qui sit multi quærunt. Eum ego extrarium accusatorẽ dici puto: qui non sit familiaris ac domesticus. Id quod aperte quæ inferuntur declarant. Filio si dementiæ causa erit. Hic sensus mihi uidet deprauatus. Nã ut statim subiicit Fabius: Parẽtes in scholis ĩterdũ a filiis demẽtiæ accusari fingebant. Quo igit mõ pater filio dicet sua ĩterfuisse dementẽ se fuisse? Qua ppter ego puto pri ascribendũ & p filio filius legendũ hoc mõ Filius pri si dementiæ causa erit. Et bona apud consules repentinum ratio est. Qui nõ uidet repetentium non repentinũ legendũ esse: utilius grãmaticæ q̃ rhetoricæ studeret. Hic rei uxoriæ cum quæritur utrius culpa diuortium factũ sit. Rei uxoriæ iudicium est: ut inquit Boetius in topica Ciceronis: quotiens post diuortiũ de dote contentio est.

nõ iuuenio. absoluta appellatur. Sed. n. de re sola quæstio. iusta sit ea nec ne. Iustum omne continetur natura uel constitutione: Natura qđ fit secũdum cuiusq; rei dignitatẽ. Hic sunt pietas. fides. continentia: & talia. Adiiciũt & id quod sit peruersum: id non temere intuẽdum ẽ. Nam & uis contra uim & talia nihil habẽt aduersum eum: qui prior fecit iniuste. & non quoniam res pares sũt: etiam id est iustum: quod antecessit. Illa utrinq; iusta. eadem lex. eadem conditio: ac forsitan nec sint quidẽ paria: quæ ulla parte sunt dissimilia. Constitutio ẽ in lege. more. iudicato. pacto. Alterũ est defensionis genus: ĩ quo factum per se improbabile assumptis extrinsecus auxiliis tuemur: id uocãt κατάντιθεσιν. latine hoc quoq; nõ ad uerbũ transferũt. Assumptiua enim dicitur causa. In quo genere fortissimũ est: si crimen causa facti tuemur: qualis ẽ defensio Horestis. oratio Milonis αντεγκλημα dicitur: qa oĩs nostra defẽsio constat eius accusatione: qui uindicat. occisus ẽ: sed latro. excæcatus: sed raptor. Est & illa ex causis facti ducta defẽsio priori contraria: in qua neq; factũ ipsum per se: ut in absoluta quæstione defẽditur: neq; ex contrario facto: sed in aliqua utilitate aut reipublicæ: aut hominũ multorũ: aut etiã ipsius aduersarii: nonnunq̃ & nostra: si modo id erit quod facere nostra causa fas sit: quod sub extraneo accusatore & legibus agẽte prodesse nunq̃ põt: in domesticis disceptatiõibus põt. Nã & filiis pater in iudicio abdicationis. & maritus uxori: si malæ tractationis accusabitur: filio si dementiæ causa erit: non ĩuerecunde dicet multum sua interfuisse: in quo tamẽ ĩcõmoda uitantis melior: q̃ cõmoda petẽtis ẽ causa: quibus similia etiã ĩ uera rerũ quæstione tractant. Nam quæ in scholis abdicatorum: hæc in foro exhæredatorũ a parẽtibus: & bona apud consules repetẽtinum ratio est. quæ illic malæ tractationis: hic rei uxoriæ: cũ quæritur utrius culpa diuortium factum sit. quæ illic dementiæ. hic petendi curatoris. subiacet utilitati etiam illa defensio: si peius aliquid futurũ fuit. Nã in comparatiõe malorum boni locũ obtinet

Vt si Marius fœdus Numãtinum sic defendat.Mancinus in causa fœderis numãtini non.Marius fuit.Recte igitur mancinus legat.Hæc autem historia notior est q̃ ut hoc loco sit enarranda.

Hoc μεταςάσιν dicunt.Hæc latine tum relatio criminis.tum trãslatio.tum remotio appellat. Vt siquis seruo fugitiuo stigmata scripserit.Stigmata dicũtur notæ:ac signa & characteres:quæ non solum seruis fugitiuis sed equis etiam inuruntur ut dignoscant. Eo quoque ingenuo iudicato neget scisse se liberum eum fecisse Non quoque sed que copulam exposcit sensus. Sicque in aliis legitur exemplaribus Eoque ingenuo iudicato neget scisse se liberum eum fecisse. Vt cum miles ad cõmeatus diem non affuit dicit se fluminibus ĩterclusum aut ualitudine.Dicat non dicit legendum est.Qui miles autem ad diem cõmeatus non ueniat:inquit Modestinus iurisconsultus:perinde in eum statuendum est:ac si emansisset uel deseruisset.

Nam & ποιοτητα & ποσοτητα dicunt.hoc est.& qualitatem & quantitatem uocant. Si exhæredatum a se filium pater testatus fuerit elogio.Elogium est testificatio de aliquo siue ignominiæ siue honoris causa. Ignominiæ ut hoc loco.Honoris ut.M.Tullius.Quid elogia sepulchrorum? Sed etiam in formulis cum pœnariæ sint actionis.Sunt & actiones mihi legendum uidetur hoc modo:cum pœnariæ sunt actiones.Formulæ autem sunt:quæ modo libelli modo querelæ a uulgo dicuntur.unde formularii harum conscriptores appellantur. An commissa sit pœna. Frequentissimus est apud iurisconsultos hic loquẽdi modus.Est autem cõmittere pœnam incidere in pœnam legibus statutã.

leuius:ut si Mancinus fœdus numantinũ sic defendat:ꝙ ꝑiturus nisi id factũ esset:fuerit exercitus romanus. Hoc genus αντιςασιν græce nominat.comparatiuũ nostri uocãt. Hæc circa defensionẽ facti:quæ si neq; per se ipsã:neq; adhibitis aliis auxiliis dabit: proximũ est in aliũ transferre crimen:si possumus.Ideoq; etiam in hos q̃ iam scripti sunt status:uisa est cadere trãslatio.Interdũ ergo culpa ĩ hominẽ relegat:ut si Gracchus reus fœderis numãtini: cuius metu leges populares tulisse in tribunatu uidet:missũ se ab imperatore suo diceret.Interim deriuat in rẽ:ut si is q̃ testamẽto qd iussus non fecerit:dicat per leges id fieri nõ potuisse.hoc μεταςασιν dicũt.Exclusis quoq; his excusatio superest.ea ẽ aut ignorãtiæ: ut siqs fugitiuo stigmata scripserit:eoq; ĩgenuo iudicato: neget scisse se liberum eũ fecisse:aut necessitatis:ut cũ miles ad commeatus diem non affuit:dicit se fluminibus interclusũ:aut ualitudine. fortuna quoq; sæpe substituit culpæ.nõnunq̃ malefecisse nos:sed bono animo dicimus.Vtriusq; rei multa & manifesta exempla sũt.Iccirco non est eorum necessaria expositio.Si omnia quæ supra scripta sũt deerũt:uidendũ an minui culpa possit.hic est ille q̃ a quibusdã dicit fieri status q̃titatis.Sed ea cũ sit aut pœnæ aut honoris:ex q̃litate facti constituit.Eoq; nobis sub hoc esse statu uidet: sicut eius quoq; quæ ad numerũ refert a græcis.Nam & ποιοτητα & ποσοτητα dicũt.nos utrũq; eadem appellatione complectimur. Vltima est deprecatio:quod genus causæ pleriq; negarũt in iudiciũ unq̃ uenire:qn Cicero quoq; pro Q̃uito Ligario idẽ testari uidet, cũ dicit.Causas Cæsar egi multas:& q̃dem tecũ:dũ te in foro tenuit ratio honorũ tuorũ.Certe nunq̃ hoc modo.ignoscite iudices. errauit.lapsus ẽ.non putauit:si unq̃ post hæc & cætera.In senatu uero & apud populũ:& apud principem:& ubicũq; iuris clementia est:habet locũ deprecatio:in q̃ plurimum ualent ex ipso qui reus est:hæc tria in uita præcedere.si innocens.si bene meritus:si spes ĩ futurũ innocenter uicturi:& ĩ aliquo usu futuri.Præterea si uel aliis incommmodis.uel præsenti periculo.uel pœnitentia uideat satis pœnarũ dedisse.extra nobilitas.dignitas.propinq. amici.In eo tamen q̃ cognoscit plurimũ ponendũ.si laus eũ misericordis potius q̃ reprehensio dissoluti consecutura est. Verũ & in iudiciis etiã si nõ toto genere causæ:tamen ex pte magna hic locus sæpe tractatur.Nã & diuisio frequens est: etiã si fecisset:ignoscendum fuisse. Idq; in causis dubiis sæpe præualuit. & epilogi oẽs in eadem fere materia uersari solẽt.Sed nõnunq̃ etiã reus hic totius sũmã constituit.si exhæredatũ a se filiũ pr̃ testatus fuerit elogio: proptera ꝙ is meretricem amauerit.Nã oĩs hic quæstio.an huic delicto pr̃ debuerit ignoscere:& cẽtũ uiri tribuere debeãt ueniã:sed ẽt in formulis cũ pœnariæ sint actiõis.Nos ita cãm ptimur.an cõmissa sit pœna. an exigi debeat.Id ãt quod illi uiderũt uer̃ est:reũ a iudicibus hoc defẽsiõis mõ liberari nõ posse.De premiis aũt quæruntur duo: an ullo sit dignus q̃ petit.an tãto.ex duobus uter dignior.ex pluribus

quis dignissimus:quorum tractatus ex ipso meritorũ genere
ducunť.Et ĩtuebimur nõ rem tantũ:siue allegãda: siue cõpa
randa erit:sed personã quoq;.Nã & multum interest tyran-
num iuuenis occiderit.an senex.uir an fœmĩa.alienus an cõ-
iunctus.& locum multipliciter in ciuitate tyrãnis assueta:an
libera sẽper. ĩ arce an domi. & quo modo factũ sit.an ferro.
an ueneno.& quo tẽpore.bello an pace.an cum depositurus
esset eam potestatem.an cũ aliqd noui sceleris ausurus. Ha-
betur in meritis gratia.periculũ quoq; ac difficultas. Simili-
ter liberalitas a quo profecta sit refert.Nam in paupere gra-
tior q̃ in diuite:dãte beneficiũ q̃ reddente:patre quia a mor-
bo.Item quam rẽ dederit:& quo tempore:& quo animo:id ẽ
non ĩ aliquam spem suam:similiter alia.Et ideo qualitas ma-
xima oratoris recipit opera:quia ĩ utranq; partem plurimũ
est ingenio loci.nec usq̃ tantum affectus ualent.Etiam conie
ctura extrinsecus quoq; adductas frequenter probationes
habet:& argumẽta ex materia sumit:quale quicq; uideatur:
eloquẽtia opus ẽ:hic regnat.hic ĩperat.hic sola uincit. Huic
parti subiũgit Virginius cãs abdicatiõis.demẽtiæ.malæ tra-
ctationis.orbaꝝ nuptias indicentium.Nã fere sic accidit: in-
uentiq; sũt qui has materias officiorum uocarent. Sed alios
quoq; nõnunq̃ leges hæ recipiũt status. Nam & coniectura
est aliquãdo in plerisq; horum:cum se uel non fecisse uel bo-
na mẽte fecisse contendũt.Cuius generis exempla sũt multa.
Et qd sit demẽtia & mala tractatio finiť.Nã iuris leges ple-
rũq; quæstiones præcurrere solẽt.Et ex quibus causis nõ fiat
statutum. Quod tamẽ facto defẽdi nõ poterit:iure nitetur:
& quot & qbus causis abdicare nõ liceat:& ĩ quæ crimĩa ma-
læ tractatiõis actio deť:& cui accusare demẽtiæ nõ ꝑmittiť.
Abdicationum formæ sũt duæ.altera criminis ꝑfecti:ut si ab
diceť raptor.adulter:altera impfecti uelut pẽdẽtis:& adhuc
in cõditiõe positi:q̃les sunt in quibus abdicať filius:quia non
pareat patri.Illa semper asperã abdicãtis actionẽ habet. Im-
mutabile est enim quod factum est. hæc ex parte blandã &
suadenti similẽ.Mauult enĩ pater corrigere q̃ abdicare.At ꝓ
filiis ĩ utroq; genere summisã:& ad satis faciendum cõpositã:
a quo dissensuros scio:qui libenter patris figurã lædũt:quod
nõ ausim dicere nunq̃ eẽ faciẽdũ.põt.n.materia ĩcidere:quæ
hoc exigat.Cæterũ uidendũ ẽ quotiẽs aliter agi põt.sed de fi-
guris in alio libro tractabimus.Non dissimiles aũt abdicatio
nũ actiõibus sũt malæ tractatiõis actiões.Nã & ipsã habent
eãdẽ ĩ accusatiõibus moderatiõnẽ. Demẽtiæ quoq; iudicia:
aut ꝑpter id quod adhuc fieri uel nõ fieri põt ĩstituuntur: &
actor ĩ eo quod factũ ẽ liberꝫ habet impetum:sic tamen ut fa
ctũ accuset.ipsius pr̃is tanq̃ ualitudĩe lapsi misereať.In eo ue
ro cuius libera mutatio ẽ:diu roget & suadeat:& nouissime de.

Patre quia morbo.Corrupte qdẽ
sic legiť:sed ne ab iis qdẽ emẽdať:q
ꝓ morbo legunt auũculo.Corrigiť
aũt si ꝓ quia scribať q̃:& orbo m lr̃a
de morbo expuncta hoc mõ. Pr̃e q̃
orbo.Nã liberalitas multo est gra-
tior ĩ pr̃e:q̃ in orbo utpote qui filiis
careat. Et quo aĩo id est nõ in ali-
quã spem suã.Nũ ita exposcẽte sẽsu
loco negatiui aduerbii mihi legẽdũ
ur̃ hoc mõ.Nũ ĩ aliq̃ spẽ suã. Etiã
ꝯiectura extrĩsecus quoq; adductas
frequẽter ꝓbatões hẽt & argumẽta
ex materia sumit q̃le qcq; uideať.
eloq̃ntia opus ẽ.Hi sẽsus mihi ꝺpra
uati uidẽť:eoq; obscuriores sť.Sed
quonã mõ emẽdari possint:nũc mi
hi nõ occurrit nisi fortassis Nã ꝑti-
culã ꝓ illa etiã putemus scribẽdã ut
legať. Nã cõiectura. ac ut particulã
ascribẽdã:hoc modo.ut q̃le qcq; ui
deať.Significat aũt Fabius maiore
opus eẽ eloquẽtia in q̃litate q̃ in cõ-
iectura tractãda. Huic ꝑti subiũ-
git uirginius cãs abdicatõis.clæmẽ-
tiæ.malæ tractatõis.orbaꝝ nupti-
as ĩdicẽtiũ.Demẽtiæ loco clæmen-
tiæ legẽdũ eẽ ne admonitõe qdẽ est
dignũ.Quod aũt ẽ ultimo loco:de
iure prisco sũptũ ẽ.Nã orbæ olĩ cui
liberet ex cognatis nuptias ĩdicebãt
ut apte ex Phormione Terẽtii ꝑcipi
põt. Nã iuris leges plerũq; qõnes
ꝑcurrere solẽt.Hic sẽsus ĩgenue fate
or mihi nõ ꝑcipiť.corruptus aũt ur̃
Nã iuris genitiuus nihil sensũ iuuat
nisi ad qões referať:ut legamus hoc
ordine.Nã iuris qõnes plerũq; leges
ꝑcurrere solẽt. Et ex qbꝯ causis nõ
fiat statutus.Status qdẽ ĩ aliis legiť
exẽplaribꝯ sed ne sic qdẽ mihi ĩteger
ꝑspicuusq; ur̃ hic sẽsus.Statutũ aũt
cõtẽderi eẽ legẽdũ.hoc mõ.Et ex q-
bus causis nõ fiat statutũ.ut ĩtelliga
mus statutũ eẽ qbus ex causis mala
tractatio nõ fiat. Sed de figuris in
alio libro tractauimus.In.viii.de fi-
guris ac figuratis cõtrouersiis disse-
rit Fabius.Quare tractabimus legẽ
dũ.Pr̃ ãt ea utiť figura ĩ abdicãdo fi
lio:ut simulet se malle illũ corrigere
q̃ abdicare. Nã & ipsã eãdẽ hẽnt ĩ ac
cusatõibꝯ moderatõnẽ.Ipæ nõ ipsã
mihi legẽdũ ur̃. Demẽtiæ quoq; iu
dicia aut ꝑp id qđ adhuc fieri. ex iis
q̃ sequũť appet primũ diuisiõis mẽ
brũ librarioꝝ ĩcuria omissũ eẽ ascri
bẽdũ.hoc ẽ.Aut ꝑp id qđ factũ ẽ.ut
legamus ꝺmẽtiæ quoq; iudicia aut
ꝑp id qđ factũ ẽ aut ꝑp id qđ adhuc
fieri:uel nõ fieri potest:ĩstituuntur:

Est enim domestica disceptatio in qua & semel peccasse & leuius q̃ obiiciatur absolutio nõ nunq̃ sufficit. Nisi absolutioni legatur:ut sit dãdi casus:nullus hinc sensus elicitur.Nã ad absoluẽdũ.& error & leuitas criminis.& semel dũtaxat peccasse in domestica disceptatione sufficit. Iniuriarum.Cõtrouersia suppleatur.enumerat nãq; Fabius alias quoq; controuersias quæ in qualitate uersantur.Frequẽtius tamẽ actio iniuriarũ cõiecturalis est.Factæ.n.fere negantur.Interdũ tamẽ ex facti qualitate animiq; diiudicantur. De accusatore cõstituẽdo quæ iudicia diuinationis uocantur.Sic quidẽ plerisq; recte legi uidetur. sed diuinationes ego cõtẽderim esse legendũ.Nã iudicia in quibus de cõstituẽdo agitur accusatore:diuinatiões idcirco uocantur:ut ĩquit Pædianus:quod res agatur sine testibus & sine tabulis.& his remotis argumẽta sola sequantur iudices:& q̃si diuinẽt. Spectãdũq; qd maxime agi uelint ii:quorum de ultione quæritur.Que copula ut otiosa ac sensui onerosa ꝓrsus uidetur eradẽda & loco illius qd a quo eẽ legendũ apte ex prima Ciceronis in uerrẽ actiõe patet.Sic.n.Cicero ĩqt.Ego sic ĩtelligo iudices:cũ de pecuniis repetũdis nomẽ alicuius defertur:si certamẽ inter aliquos sit:cui potissimum delatio detur:hæc duo in primis spectari oportere:quẽ maxime uelit actorẽ eẽ ii q̃bus factæ eẽ dicantur iniuriæ:& quẽ minime uelit is:q eas iniurias fecisse arguatur. Vter id meliore fide sit allaturus.Sẽsui nõ cõgruit allaturus.expungatur itaq; ac loco eius id qd ĩ q̃busdã legitur exẽplaribus:facturus reponatur. Quoniã aliæ ĩ renũciãdo sũt.Mihi.igenue fateor:nõ ꝑcipitur hic sensus.Nisi fortassis alii legantur.ut ĩtelligamus alios esse a legatis eos:q referũt & renũciãt senatui aut populo ea quæ ĩ legatõe gesserũt.Tũc.n.nõ sũt legati.sed priuati. Quod a pte accusantis defẽsio est.A pte sine ulla dubitatõe legẽdũ ẽ. Præterea cũ qs rõnẽ mortis ĩ senatũ reddidit.In senatu.m lr̃a expũcta legẽdũ eẽ ne admonẽdũ qdẽ est. Reddit præterea ut p̃sentis sit tpis mihi legẽdũ uidetur.Est aũt scholastica cõtrouersia:ĩ q̃ fingitur:eũ quẽ uitæ sit ptesum reddere rões ĩ senatũ cur mori uelit. Quod idẽ accidit si orbæ nuptias ĩdicãt pares gradu.

mentiam rõni queratur obstare:nõ mores:quos quanto magis in præteritum laudauerit:tãto facilius ꝓbabit morbo eẽ mutatos.Reus quotiens causa patietur:debebit eẽ in defensione moderatus.quia fere ira & concitatio furori sunt similia. Omnibus his commune est quod rei non semper defensione facti:sed excusatiõe ac uenia freqẽter utuntur.Est.n.domestica disceptatio:ĩ qua & semel peccasse:& ꝑ errorẽ & leuius q̃ obiiciatur:absolutio nõnunq̃ sufficit.Sed alia quoq; multa cõtrouersiarum genera in qualitatẽ cadunt iniuriarum:q̃q.n.reus aliquando fecisse negat:plerũq; tamen hæc actio facto atq; aĩo continetur.De accusatore constituendo quæ iudicia diuinationes uocantur.In quo genere Cicero quidem q mandantibus sociis Verrem accusabat:hac usus est diuisione.spectãdũ qd maxĩe agi uelint hi:quorũ de ultione quæritur.a quo minime uelit is:q accusatur.Frequentissimæ tamen hæ sunt quæstiones:uter maiores causas habeat:uter plus industriæ aut uiriũ sit allaturus ad accusandum.uter id meliore fide sit allaturus.Tutellæ præterea ĩ quo iudicio solet quæri.An alia de re q̃ de calculis cognosci oporteat.An fidẽ præstare debeat tantũ:non etiã consilium & euentus:cui simile est malæ gestæ ꝓcuratiõis.in foro negociorum gestorum.nã & mãdati actio est.Præter hæc finguntur in scholis & scripti maleficii:in quibus aut hoc quæritur:an scriptũ sit:aut hoc an maleficium sit. raro utrũq;.Malæ gestæ legatiõis apud græcos:& ueris causis frequens.ubi iuris loco quæri solet.An omnino aliter agere q̃ mandatum sit liceat:& quousq; sit legatus:quoniã aliæ ĩ renunciando sunt:ut in eo qui testimoniũ ĩ Verrem dixerat: post perlatã legationẽ.Plurimum tamen est in eo quale sit factum.rei.p.læsæ.Hinc mouentur quidẽ mille iuris cauillationes.qd sit rem.p.lædere:& læseritne.an ꝓfuerit:& ab ipso an propter ipsum læsa sit.In facto tamen plurimũ est.Ingrati quoq;:in quo genere quæritur:an is cũ quo agitur acceperit beneficium:quod raro negandum est.Ingratus est enim q negat q̃tum acceperit.an reddiderit.an protius qui nõ reddiderit ingratus sit:an potuerit reddere.an id quod exigebatur debuerit.quo aĩo sit.Simpliciores illæ iniusti repudii:sub q̃ lege controuersiæ illud ꝓprium habent:quod a ꝑte accusantis defensio est:& defendentis accusatio.Præterea cũ quis rõnem mortis in senatu reddidit:ubi una quæstio est iuris:an is demũ ꝓhibendus sit:qui mori uult:ut se legum actiõibus subtrahat.Cætera q̃litatis.Finguntur & testamenta in q̃bus de sola quæratur uoluntate:ut in cõtrouersia quã supra exposui: ĩ q̃ de parte patrimonii q̃rta:quã pr̃ dignissimo ex filiis reliquerat:contendũt philosophus.medicus.orator.Quod idẽ

Itẽ nõ idẽ mihi legẽdum uidetur.Indicant aũt penultima longa proferẽdum:cum idem sit quod denunciet

Hoc tantum admiror Flauium. Quisnam is fuerit Flauius: qui tam anguste qualitatis materiam terminauit non memini me legisse. Quantitas quoq; ut dixi: plerũq; etiã si non semper: plerunq; recte tamen eidẽ subiacet. Plerunq; iterato positum ac illud recte aduerbium mihi uidetur eradendum. Redundat enim ac nihil sensum adiuuat. hoc modo. Quantitas quoq; ut dixi: plerunq; etiam si non semper: tamen eidẽ subiacet.

q Vi neq; fecisse se negauit. neq; aliud esse quod fecerit dicet. Negabit ne dissimilia copulẽtur tempora: mihi legendum uidetur. Qui uero hoc caput inscripserunt de qualitate iudiciali: in manifestum lapsi sunt errorẽ: cũ de actionis quæstione quæ ab aliis translatio quoq; appellat: hoc loco tractet Quĩtilianus

accidit: si orbæ nuptias indicant pares gradu: & si inter propĩquos de idoneo quæratur. Sed mihi nec omnes perseq materias in animo est. Fingi enim adhuc possũt: nec communes sunt eaꝝ quæstiones quia positionibus mutãtur. Hoc tantũ admiror Flauiũ: cuius apud me merito sũma est auctoritas: cum artem scholæ tantũ componeret: tam anguste materiã qualitatis terminasse. Q uantitas quoq; ut dixi: plerũq; etiã si nõ semper plerunq; recte tamen eidem subiacet: seu modi est: seu numeri. Sed modus aliquando constat æstimatiõe facti: q̃ta sit culpa: q̃tumue beneficium. aliquando iure cum id in controuersiam uenit. qua quis lege puniendus uel honorãdus sit. Stuprator decẽ milia dare debeat: quæ pœna huic crimini constituta est: an quia stupratus se suspendit: capite puniri tanq̃ cã mortis: quo in genere falluntur: qui ita dicũt tãq̃ inter duas leges quæratur. Nam de decem milibus nulla cõtrouersia ẽ: quæ nec petunt̃. Iudiciũ reddit̃. an reus causa sit mortis. In coniecturã quoq; eadem species cadit: cũ ꝑpetuo an quinquennali sit exilio mulctandus in controuersiam uenerit. num prudens cædem commiserit quæritur. Illa quoq; quæ ex numero ducitur pendet ex iure. an Thrasybulo triginta præmia debeant̃: & cum duo fures pecuniam abstulerunt: separatim quadruplum quisq; an duplum debeat. Sed hic factũ quoq; æstimat̃: & tamen ius ipsũ pẽdet ex q̃litate.

De actionis quæstiõe

q Vi neq; fecisse se negauit: neq; aliud eẽ quod fecerit dicet: neq; factum defendet: necesse est in suo iure consistat. In quo plerũq; actionis est quæstio: quæ nõ semper eadẽ est: ut quidam putauerũt. Iudicium antecedit: qualia sunt præturæ curiosa cõsilia: cum de iure accusatoris ambigitur: & in ipsis frequentissime iudiciis uersatur. Est enim duplex eius disceptatiõis cõditio: quod aut intentio: aut præscriptio habet controuersiam. Ac fuerunt qui præscriptionis statum facerent: tanq̃ ea non iisdem oĩbus quibus cæteræ leges quæstionibus continerentur. Cum ex præscriptione lis pendet: de ipsa re quæri non est necesse. Ignominioso filius præscribit de eo loco: iudicatio est an liceat. Q uotiens tamẽ poterimus: efficiẽdũ est: ut de reo quoq; bene sentiat. Sic. n. iuri nr̃o

Iudiciũ antecedit qualia sunt curiosa præturæ consilia. Aliquid uerboꝝ sensus integritati deesse uidet̃. Ascribẽdas aũt has particulas puto Nam &. ut sit bimẽbris diuisio hoc modo. Nam & iudiciũ antecedit & in ipsis frequentissime iudiciis uersat̃. Interdũ nanq; actionis quæstio præcedit iudiciũ cum quærit̃ utrũ quis agere possit. hoc enim ante determinat prætor q̃ iudiciũ ĩstituat̃. Interdum in ipsis uersatur iudiciis. hoc est una cum prĩcipali causa tractatur. Tanq̃ ea nõ iisdem oĩbus quibus cæteræ leges quæstionibus continerentur. Singulariter cõtineretur est legẽdum: ut ea ad præscriptionem referatur. Cum ex præscriptione lis pendet: de ipsa requiri non est necesse. Male percipitur hic sensus ut qui sit deprauatus. Quo nanq; modo de præscriptione non quæritur: si de ipsa præscriptiõe lis pendet. Ita nanq; oppositis frõtibus sibi ipsi repugnaret hoc loco Fabius Sic uero corrigi posse puto: si quæri legatur & re ab ipõ uerbo separet̃ hoc modo. Cum ex præscriptione lis pendet: de ipsa re quæri non est necesse. Sic aũt esse legendum: apte exemplũ quod subiicitur ostendit. Si. n. filius ignominioso patri præscribit: quod ipsi agere non liceat: nihil necesse est quærere de crimine. quod pater in filium intẽdit: sed de hoc solo iudicatio est. An ignominiosa agere liceat. Ignominioso filius præscribit: de eo loco iudicatio est an liceat. Nõ nihil mihi uerboꝝ ad huius perfectionem sensus desideratur. Et patri quidẽ datiuũ puto ascribendum. Pro loco autem solo legendũ. hoc modo. Ignominioso patri filius præscribit. De eo solo iudicatio est an liceat. Quod sicui fortasse nimiũ audax uideor: is nihil aut mutãdo aut adiiciendo: sensum Fabii acumini conuenientem eliciat. Quotiẽs tamẽ poterimus efficiendum est: ut de reo quoq; bene sentiat. Ex superioꝝ corruptione hic sensus est deprauatus. Facile autẽ corrigit̃ si re illa o uocali erasa legat̃. hoc mõ. ut de re quoq; bene sentiat. Nã cũ ex præscriptõe lis pẽdet: quis de re ipa quæri nõ sit necesse: tamẽ efficiẽdũ est: ut iudex non solũ de iure nostro: sed etiam de re ipsa bene sentiat.

Vt in ſponſionibus quæ ex interdictis fiunt.Sic quidem legitur:ſed pro ſponſionibus forſitan poſſeſſionibus eſt legendum.Frequentiſſime enim præſcriptiones circa poſſeſſiones lõgi temporis uerſantur.uaria aũt ſunt apud iuriſconſultos interdicta:quibus amiſſa poſſeſſio recuperaƭ. Vir fortis optet quid uolet.Quidquid uel certe Quod non quid legendum eſſe uidetur. In utroq; aũt genere ſtatus idem ſit.Rectius in quibuſdã exẽplaribus fit legitur. Porro lex omnis.Modeſtinusquoq; de legibus ſic ſcribit.Legis uirtus hæc ẽ ĩperare.uetare.permittere.punire. Litẽ habet aut ꝓpter ſe ipſam.aut propter alterã quæſtionẽ.Ita quidẽ legiƭ:

libentius indulgebit:ut in ſponſionibus quæ ex interdictis fiunt:etiam ſi non proprietatis eſt quæſtio:ſed tantum poſſeſſionis:tamen non ſolum poſſediſſe nos:ſed etiam noſtrũ poſſediſſe docere oportebit.Sed frequẽtius etiam quæritur de ĩtentione.Vir fortis optet quid uolet.nego illi dandum quicquid optauerit.non habeo præſcriptionem:ſed tamen uolũtate cõtra uerba præſcriptionis mõ utor.In utroq; autẽ genere ſtatus idẽ fit.Porro lex oĩs aut tribuit.aut adimit.aut punit aut iubet.aut uetat.aut permittit.Litem habet aut propter ſeipſam:aut propter alteram.Quæſtionem aut ĩ ſcirpto:aut ĩ uoluntate.In ſcripto aut apertum eſt:aut obſcurum:aut ambiguum.Quod de legibus dico:idem accipi uolo de teſtamentis.pactis.ſtipulationibus.omni deniq; ſcripto:idem de uoce.Et quoniã quatuor eius generis quæſtiones uel ſtatus facimus:ſingulos percurram.

De ſcripto & uolũtate.

s Cripti & uolũtatis frequentiſſima inter conſultos quæſtio eſt:& pars magna controuerſiæ iuris hinc pendet. quo minus id in ſcholis accidere mirum eſt:ubi etiam ex ĩduſtria fingitur.Eius genus unum eſt in quo & de ſcripto & de uoluntate quæritur.Id tum accidit:cum eſt in lege aliqua obſcuritas.in ea aut uterq; ſuam interpretationẽ cõfirmat:aut aduerſarii ſubuertit:ut hic.fur quadruplũ ſoluat.duo ſurripuerunt:pariter decem milia.petuntur ab utroq; quadragena.illi poſtulant:ut uigena cõferant.Nam & actor dicit hoc eſſe quadruplum quod petat:& rei hoc quod offerant.Volũtas quoq; utrinq; defenditur.Aut cum de altero ĩtellectu certum eſt:de altero dubium.Ex meretrice natus ne concioneƭ. Quæ filium habebat:proſtare cœpit.Prohibetur adoleſcẽs concione.Nam de eius filio:quæ ante partum meretrix fuit: certum eſt.an eadem huius cauſa ſit:dubium ẽ:quia ex hac natus:& meretrix ẽ.Solet & illud quæri quo referatur quod ſcriptum eſt.bis de eadem re ne ſit actio:ideſt hoc bis ad actorem an ad actionem.Hæc ex iure obſcuro. Alterum genus ẽ ex manifeſto:qui ſolum uiderunt hunc ſtatum.plani & uoluntatis appellauerũt.In hoc altera ps ſcripto nititur.altera uolũtate.Sed cõtra ſcriptũ tribus generibus occurriƭ.Vnum ẽ:ĩ quo id ſeruari nõ poſſe ex ipſo patet ſẽper.Liberi parẽtes

ſed mẽdoſe ut mihi uidetur.Nõ.n. quæſtionẽ:ſed quæſtio eſt.ita cõtenderim eſſe legendũ:ut ſenſus ſit initiũ.Nã lex aut ꝓpter ſe ipſam aut ꝓpter alterã legẽ habet litẽ:id quod i contrariis accidit legibus.Quæſtio aũt in legitimis cõtrouerſiis aut eſt in ſcripto.aut in uoluntate.Quare hoc mõ & legaƭ & diſtiguaƭ.Litem habet aut propter ſeipſam aut ꝓpter alterã.Quæſtio ẽ aut in ſcripto.

s Cripti & uolũtatis frequentiſſima iter conſultos quæſtio eſt.Iuris genitiuus Iure ue ablatiuus uideƭ aſcribẽdus:ut iuriſconſultos legamus.Adeo aũt id quod Fabius inqt ueꝝ ẽ:ut quorũdã leguleoꝝ iſcitia factũ ſit:ut nõ leges mõ priſcæ:quaꝝ fere nulla extat:ac edicta prætorum Romanorũ interdictaq;:ſed reſponſa quoq; ac expoſitiones fere omnes iuriſcõſultorum:quas totius antiquitatis elegãtiæq; iperiti leges uocãt:in dubiũ quis aptiſſima ſint reuocentur.

Fur quadruplũ ſoluat.Aut hæc lex corrupta aut quæ inferũtur deprauata ſunt iudicãda.Neq; enim uigena milia recte computanti decem milium quadruplum unq̃ uidebuntur.Quare non quadruplũ ſed duplum mihi uidetur eſſe legẽdũ.Sic enim & quadragena actor ræcte petet.cum ſingulos uigena ſoluere debere ex lege ſẽtiat.& rei uigena decem milium quæ ſurripuerunt duplum eſſe contendunt De fure autem non manifeſto:qui duplum duntaxat ſoluere cogebatur:hæc lex lata eſſe uidetur.Fures enim manifeſti qui in furto deprehendebantur:quadruplum reddebant Quia ex hac natus & meretrix eſt.Hæc ratio quidem aperte eſt deprauata:aliquidque uerborum in ea deſideratur.Forſitan autem tria hæc ſunt aſcribenda ante q̃ eẽt:illo uerbo ẽ eraſo.hoc modo qa ex hac natus ãteq̃ meretrix eſſet

Qui ſolũ uiderũt hũc ſtatũ plani & uolũtatis appellauerũt.Quod relatiuum hic ſenſus exigere uidetur:ut legatur hoc modo Quod qui ſolum uiderunt hunc ſtatum plani & uoluntatis appellauerunt. Vnum eſt in quo id ſeruari non poſſe ex ipſo patet ſemper.Huic quidẽ ſenſui nihil deeſt quod ſit neceſſariũ.Semper aũt e ſuo loco in alienũ uideƭ eſſe tranſlatũ.Sic nãq; opinor diſponendũ:ut poſt infinitum ſeruari collocetur.hoc modo.Vnum eſt in quo id ſeruari ſemper non poſſe ex ipſo patet.

alant aut uinciantur. Non. n. alligabitur infans. Hinc erit ad alia transitus & diuisio. Nũ q̃squis non aluerit: non hic. Propter hoc ꝓponunt qdã tale genus controuersiaꝝ: in quo nullum argumẽtũ est: quod ex lege ipsa peti possit: Sed de eo tãtũ de quo lis est quærendũ sit. Peregrinus si murum ascẽderit: capite puniat. Cũ hostes murũ ascendissent: pegrius eos depulit. petit ad suppliciũ. Non erũt hic separatæ quæstiones. an q̃sq;. an hic. qa nullũ põt afferri argumẽtũ contra scriptũ uehementius eo quod ĩ lite ẽ: sed hoc tantũ. an ne seruandæ quidem ciuitatis cã. Ergo & æquitate & uoluntate pugnãdum. Fieri tamen põt: ut ex aliis legibus exempla ducamus: per quæ appareat semp stari scripto nõ posse: ut Cicero pro Cecina fecit. Tertiũ cũ in ipsis uerbis legis reperimus aliqd: per quod ꝓbemus aliud legum latorem uoluisse: ut ĩ hac cõtrouersia. Qui nocte cũ ferro deprehensus fuerit: alligetur. Cũ ãnulo ferreo ĩuentũ magistratus alligauit. Hic quia ẽ uerbũ in lege deprehensus: satis etiam significatũ uidet nõ cõtineri lege nisi noxiũ ferrum. Sed & ut qui uolũtate nitet: scriptũ quotiẽs poterit ĩfirmare debebit: ita qui scriptum tuebit adiuuare: se etiam uolũtate temptabit. In testamẽtis & illa accidũt: ut uolũtas manifesta sit: scriptũ nihil sit: ut ĩ iudicio curiano: in quo nota. L. Crassi & Sceuolæ fuit cõtẽtio. Substitutus hæres erat: si posthumus ante tutelæ suæ ãnos decessisset. Nõ est natus. Propinqui bona sibi uendicabant. Quis dubitaret: qn ea uolũtas fuisset testãtis: ut is nõ nato filio hæres eẽt q mortuo: sed hoc nõ scripserat. Id quoq; quod huic cõtrariũ est accidit nup: ut eẽt scriptũ: quod appareret scriptorem noluisse: q sestertiũ nũmũ q̃nq; milia legauerat: cum emẽdaret testamentum sublatis sestertiis nũmis: argẽti pondo posuit. quinq; milia remanserũt. apparuit tamẽ q̃nq; põdo dari uoluisse: quia ille in argento legato modus & inauditus erat & ĩcredibilis. Sub hoc etiã statu generales sunt quæstiones. Scripto an uoluntate standũ sit. quæ fuerit scribẽtis uolũtas. tractatus oẽs q̃litatis aut cõiecturæ: d̃ qbus satis dictũ arbitror.

De contrariis legibus.

P Roximum est de legibus cõtrariis dicere: qa inter oẽs artiũ scriptores cõstat ĩ antinomia duos eẽ scripti & uoluntatis status. neq; ĩmerito: qa cũ lex legi obstet: utriq; contra scriptũ dicitur: & quæstio est de uolũtate. ĩ utraq; id ambigit. an utiq; illa lege sit utendum. Omnibus autem manifestum est: nunq̃ esse legem legi cõtrariam iure ipso. quia si diuersũ iussisset: alterum altero abrogaretur: sed eas casu collidi & euentu. Colliduntur autem aut pares inter se: ut si optio tyrãnicidæ & uiri fortis compareturt: utriq; data quod uelit petẽdi potestate. Hic meritoꝝ. tẽporis. præmii collatio ẽ. aut secũ ipsæ ut duoꝝ fortiũ. duorũ tyrãnicidaꝝ. raptaꝝ: ĩ qbus

Nam quisquis non aluerit. non hic. Nũ loco illaꝝ nã: ac nõ pticulaꝝ legẽdũ eẽ ex ipo facile pcipit sẽsu. ut sit diuisio. Nũ q̃squis nõ aluerit. nũ hic de quo agitur subĩtelligamus.

An q̃sq; an hic. Quisq̃s nõ q̃sq; ut legat sensus exposcit. Tertiũ est cũ ipsis uerbis reperimus aliqd. In præpositio mihi uidet adiicienda: ut legat. Tertiũ cũ in ipsis uerbis legis.

Hic qa est uerbũ in lege dephẽsus satis etiã significatũ uidet nõ cõtineri lege nisi noxiũ ferꝝ. Hic apte colligit: dephẽdi de uetitis ꝓprie dici.

Sed & ut q uolũtate nitet. Illa & copula mihi uĩ ut redũdãs eradẽda

Si posthumus ante tutelæ suæ annos decessisset. Is ãte tutelæ suæ annos decedere dr̃: qui ante pubertatẽ morit. hoc ẽ. ante q̃rtũdecimũ ãnũ ĩ masculis. duodecimũ uero ĩ fœminis. Vlpianus de legatis & fideicommissis tertio. Cũ filio familias ita legat: cũ in tutelã suã puenerit: pubertatis tp̃s significat. Paulus eodẽ titulo. Si filiæfamilias ita legatũ sit: cũ in tutelã suã puenerit: tũc debebit. cũ uiripotẽs facta fuerit. Boethius ĩ topica Ciceronis libro tertio. In tutela sua est cũ qs testamẽtũ iure iã facere põt. Vlpianus de testamẽtis. Qua ætate tastamẽtũ uel masculi uel fœminæ facere possint uideamus. Et uerius est in masculis q̃rtũ decimũ annũ spectãdũ eẽ. in fœminis uero duodecimũ cõpletũ. Quæ ille in argẽto legato modus & mauditus erat & incredibilis. Quia aut certe quod relatiuo quæ eraso proculdubio legendum est.

P Roximũ est de legibus contrariis dicere: qa ĩter oẽs artiũ scriprores cõsistit in antinomia duos eẽ status scripti & uolũtatis. Cõstat legẽdũ eẽ nõ cõsistit etiã si exẽplaria quædam nobis nõ astipularent: ex sensu tamẽ ipo facile pciperemus. Antinomia uero legũ cõtrarietas ad uerbũ ĩterptat.

Quia si diuersũ iussisset: alteꝝ altero abrogaret. Corrupte iussisset mihi legi uidetur. ius eẽt uero pulcherrime q̃drat. Sicq; existimo esse legẽdũ. Duoꝝ tyrannicidaꝝ raptaꝝ. Duaꝝ quoq; mihi ascribẽdũ uidet: ut legat Duarum raptaꝝ. In scholis nãq; freques erat hæc cõtrouersia. Rapta raptoris aut mortem aut ĩdotatas nuptias eligat. Quidã ĩtẽpesta nocte rapuit duas: q̃ꝝ altera mortem. altera ĩdotatas nuptias

mauult. An qualitas utra istoꝝ sit petitio. Aut copulam loco an particulæ reponẽdam quidem esse & qualitatis legẽdũ facile cõstat. Sed mihi adhuc in hoc sensu aliqd desideraẽ. Iustiorq; loco istoꝝ legẽdũ uideẽ. hoc mõ. Aut q̃litatis. utra sit iustior petitio. Diuersæ quoq; leges cõfligũt aut similes aut duæ. Sic qdẽ legiẽ: sed corrupte. Aut nãq; disiũctiua particula ĩter opposita dũtaxat ab eruditis nõ ĩter disparata ꝑrsus solet collocari. Similes aũt & duæ apte disparata significãt. Quare aut cõiũctio iterato posita linẽda uideẽ: ac nõ duæ sed diuersæ ita est legẽdũ: ut sit initiũ sensus. hoc mõ. Diuersæ quoq; leges cõfligũt aut similes. Diuersæ. ut in ĩttelligamus diuersas a Fabio repeti quo eaꝝ subiiciat exẽplũ. Nã & diuersarũ & similiũ legũ exẽpla ĩferunẽ.

Et in magr̃atu multa dicenẽ: qbꝫ scriptũ expugnaẽ. In magr̃atu qdẽ corrupte legiẽ. Mihi uero a ꝑ magr̃atu hoc ẽ ꝑ magr̃atu emẽdandũ ur̃. Nã ꝑ magr̃atu: q cõtra legẽ ex arce discesserat: ea oĩa quæ subiiciũẽ dici possent. Cõtra q̃s nihil opponi põt. Huic sẽsui mihi aliqd dẽẽ ur̃ & forsitã similes foret ascribẽdũ. hoc mõ Similes cõtra q̃s. Exposuit. n. Fabius: quo mõ diuersæ leges cõfligãt Hoc loco ostẽdit quo mõ similes leges pugnẽt: qđ qdẽ apte ex eo qđ ĩferẽ exẽplo colligiẽ: q̃uis illud quoq; sit deprauatũ. Tyrãnycidæ imago in gymnasio ne ponaẽ. mulier tyrãnũ occidit. Cõfusus ẽ adeo hic locus: q̃uis ut ĩteger a plerisq; legaẽ: ut quæ sequunẽ ad hãc cãm ꝑtinẽtia: ĩtelligi nõ possint: nisi corrigaẽ. Qui aũt emẽdari possit cũ altera legũ tota hic desit. altera mẽdis nõ careat? An quæ lex adest: ita est emẽdanda: ut illud ꝓhibẽtis aduerbiũ eradaẽ? hoc mõ. Tyrãnicidæ imago in gymnasio ponaẽ. Quæ uero prætermissa librarioꝝ ĩcuria deest: talis mihi existimaẽ fuisse. Mulieris imago in gymnasio ne ponaẽ. Verbũ aũt ponaẽ repetitũ erroris causam fuisse affirmarim. Cõtra aũt aduerbiũ ẽt uideẽ ascribendũ hocq; mõ legẽdũ. Tyrãnicidæ imago in gymnasio ponaẽ. Cõtra. Mulieris imago in gymnasio ne ponaẽ. Impares sunt: cũ alteri multa sunt: quæ opponi possunt. alteri si nihil nisi qđ in lite est. Si ꝑticula ut sensum ꝑturbãs expũgaẽ: ut legaẽ Alteri nihil nisi qđ in lite ẽ. Aduersus desertores scripta nõ põt: nisi optionẽ subuertit. Nullus fere sensus ẽ in hoc capite: q mẽdis ꝑrsus careat. Hic aũt ita ẽ deprauatus: ut nihil ꝑcipi possit: nisi hoc mõ corrigaẽ. ut optõe & subuerti l̃ris. m. &. t. expũctis legaẽ. hoc mõ. Aduersus desertores scripta nõ põt nisi optione subuerti. Desertores aũt dicunẽ: qui locũ in acie deserũt: qui legibus capite sunt puniẽdi. Permittet an uetet. Permittat ut modi cõueniãt legendũ esse patet. Patri in filiũ. patrono in libertum manus iniectio. Manus iniectio: ut ex uariis iurisconsultoꝝ dictis colligitur: utq; seruius grammaticus exponit: dicitur quotiens nulla iudicum expectata auctoritate rem nobis debitam uẽdicamus

Duplices leges sunt sicut duæ colliduntur. Sunt uerbum ut sensui molestum eradatur: ut legatur. Duplices leges sicut duæ colliduntur. Duplices autem dicuntur leges: quæ in duo membra diuidũtur: qualis ea est: quæ subiicitur. Nothus ante legitimum natus legitimus sit. post legitimum tantum ciuis. Quæ sic aut inter se pugnent aut obstent legibus. Vt sensus percipi possit Si littera. c. expũcta legatur.

non põt esse alia quæstio q̃ temporis. utra prior sit: an qualitas: utra istorum sit petitio. Diuersæ quoq; leges confligunt: aut similes aut duæ: quibus etiam citra aduersam legem contradici possit: ut in hac controuersia. Magistratus ab arce ne discedat. Vir fortis optato quæ uolet. uel alia nulla obstante quæri põt. an quicqd optarit accipere debeat. & in magistratu multa dicenẽ: qbus scriptũ expugnatur. Si incendium in arce fuerit. Si in hostes recurrẽdũ. contra quas nihil opponi põt: nisi lex altera. Tyrannicidæ imago in gymnasio ponaẽ. contra mulieris imago ĩ gymnasio ne ponaẽ. Mulier tyrannum occidit. Nã neq; mulieris imago nullo alio casu poni põt. nec tyrannicidæ ullo alio casu sũmoueri. Impares sũt: cũ alteri multa sũt quæ opponi possũt. alteri nihil nisi quod in lite ẽ: ut cũ uir fortis ĩpunitatẽ desertoris petit. Nã cõtra legẽ uiri fortis: ut supra ostendi: multa dicunẽ. aduersus desertores scripta nõ põt: nisi optionẽ subuertit. Item confessũ est ex utraq; ꝑte ius aut dubiũ. si confessũ est: hæc fere quæruntur. Vtra lex potẽtior. an ad deos ꝑtineat. an ad hoĩes: an ad rẽ p. an ad priuatos. De honore an de pœna. magnis rebus an de paruis. Permittat. an uetet. an ĩperet. Solet tractari & utra sit antiquior: & uelut potentissima. utra minus perdat: ut in desertore & uiro forti: q; illo non occiso: lex tota tollatur. occiso sit reliqua uiro forti alia optio. Plurimum tamẽ ẽ ĩ hoc: utrũ fieri sit melius atq; æquius: de quo nihil præcipi nisi proposita materia põt. Si dubiũ: aut alteri aut iuicẽ utriq; de iure fit cõtrouersia: ut in rẽ tali. Patri in filium. patrono ĩ libertũ manus iiectio sit. Liberti hæredẽ sequanẽ. Liberti filiũ quidam fecit hæredẽ. inuicẽ petiẽ manus iniectio: & patronus negat ius patris illi fuisse: qa ipse in manu patroni fuerit. Duplices leges sũt: sicut duæ collidunẽ. ut nothus ante legitimũ natus legitius sit. post legitimũ tãtũ ciuis. Quod de legibus idẽ de senatus consultis dictũ. quæ si aut ĩter se pugnent aut obstẽt legibus: non tamẽ aliud sit eius status nomen.

De syllogismo seu ratiocinatione

s Illogismus habet aliquid simile scripto & uoluntati:qa semper pars in eo altera scripto nititur. Sed hoc interest: quod illic contra scriptum dicitur. hic supra scriptum. illic q uerba defendit: hoc agit ut fiat utiq; quod scriptum est. hic ne aliud q̃ scriptum est. Eius nonnulla etiam cum finitione coniunctio. Nam sæpe si finitio infirma est: in syllogismum delabitur. Sit enim lex. Venefica capite puniatur. Sæpe separanti amatorium dedit. eundem repudiauit. per ꝓpinquos rogata ut rediret: non est reuersa. suspendit se maritus. mulier ueneficii rea est. Fortissima est actio dicentis amatorium uenenum esse. id erit finitio: quæ si parum ualebit: fiet syllogismus: ad quem uelut remissa priore contentione ueniemus. an perinde puniri debeat: ac si uirum ueneno necasset. Ergo hic status ducit ex eo quod scriptum est: id quod incertum est. quod quoniam ratiõe colligitur: ratiocinatiuus dicitur. In has autẽ fere species uenit. An quod semel ius est: idẽ & sæpius. Incæsti damnata & præcipitata de saxo uixit. repetitur. An quod in uno: in pluribus. Qui duos uno tempore tyrãnos occidit: duo præmia petit. An quod ante & postea. Raptor ꝓfugit. rapta nupsit. reuerso illo petit optionem. An quod ĩ toto idẽ in parte. Aratrum accipere pignore non licet. Vomerem accepit. An quod in parte: idem in toto. Lanas uehere tarẽto nõ licet. oues uexit. In his syllogismis e scripto nititur: alter satis cautũ esse dicit. Postulo ut præcipitetur incæsta. lex est. & rapta optionem petit. & in oue lanæ sunt. Similiter alia. sed qa responderi põt. non est scriptũ: ut uiuus præcipitetur damnatus. aut quando rapta optet. aut tyrãnicida duo præmia accipiat. nihil de uomere cautũ. nihil de ouibus: ex eo quod manifestum: colligitur quod dubium est: Maioris pugnæ est ex scripto ducere: quod scriptum non est: An quia hoc & hoc. Qui patrem occiderit culeo ĩsuatur. matrem occidit. Ex domo in ius educere ne liceat. Extra tabernacula eduxit. In hoc genere hæc quæruntur. An quotiens propria lex non ẽ: simili sit utendum. An id de quo agitur: ei de quo scriptum est simile sit. Simile aũt & maius est: & par & minus: In illa priore. An satis lege cautũ sit. an & si parũ cautũ est: & hoc sit utẽdum. In utroq; de uoluntate legum latoris: sed de æquo tractatus potentissimi.

De ambiguo seu amphibologia.

a Mphibologiæ species sunt innumerabiles: adeo ut philosophorum quibusdam nullũ uideaẽ eẽ uerbũ: quod non plura significet. genera admodũ pauca. Aut enim uocibus accidit singulis: aut coniunctis. Singula afferunt errorẽ: cum pluribus rebus aut hominibus eadem appellatio est

s Yllogismus habet. Syllogismus a Cicerone ratiocinatio transfertur. hoc ãt statu id quod incertũ est ac non scriptũ: ex eo quod scriptũ est ꝓbaẽ: ut apte Fabius docet. Sed hoc ĩterest qđ illi cõtra scriptũ diciẽ. hic supra scriptũ. Super legendũ esse facile cõsentiet: qui scierit supra & ĩfra ad locũ referri. Eius nõ nulla cũ finitione coniectio est. Vt legaẽ coniũctio: ne admonendũ quidẽ uideẽ. Quod quoniã rõne colligiẽ: ratiocinatiuũ diciẽ. Rõcinatione ut puto legendũ est. Nã syllogismus græce: latine ratiocinatio diciẽ. In his syllogismis e scripto nitiẽ. Alter satis cautũ esse dicit. Deprauatus hic locus sic emẽdari posse uideẽ si & syllogismis ut sit casus ablatiui legaẽ: & e præpositio ut supflua expungaẽ. & alter dictio iteꝝ ascribaẽ & non negãdi aduerbiũ hoc mõ. In his syllogismis scripto alter nitiẽ. alter nõ satis cautũ eẽ dicit. Sic aũt legendũ eẽ: aperte quæ ĩferunẽ exẽpla declarãt. Nã accusator scripto nitiẽ cũ inqt. Postulo ut præcipiteẽ ĩcesta. lex est. n. quæ hoc iubet. Defensor cõtra non satis cautũ eẽ ait: cũ in lege scriptũ nõ sit: ut dãnata bis præcipiteẽ. Similiter alias. Expũcta. s. littera alia legẽdũ est. Sed qa respõderi põt: nõ est scriptũ ut uiuus ꝓcipiteẽ dãnatus. Corrigãt mihi hũc locũ uelim: q nihil putãt in exẽplaribus ĩmutãdum cũ Viuus nec sensui cõgruat nec legi: qua iubeẽ: ut dãnatæ ĩcesti de saxo præcipitenẽ. Quare non uiuus: sed bis & dãnata mihi legẽdũ uideẽ hoc mõ. ut bis præcipiteẽ dãnata.

Aut quãdoq; rapta optet. Que copula eradaẽ: ut quãdo legatur. hoc mõ. aut quãdo rapta optet. Maioris pugnæ ẽ ex scripto ducere id qđ nõ est scriptum. Iulianus de legibus quo mõ a scriptis ad ea quæ scripta nõ sũt ius ducaẽ apte his uerbis describit. Nõ possunt inqt oẽs articuli singillatĩ aut legibus aut senatuscõsultis cõprehẽdi. Sed cũ ĩ aliquo casu snĩa eoꝝ manifesta ẽ: is q iurisdictiõi præest ad similia ꝓcedere: atq; ius dicere debet. An & si paꝝ cautũ ẽ & hoc sit utẽdũ. Et copula expũgẽda & hac ꝓ hoc legẽdũ uideẽ: ut ad legem referatur.

a Mphibologiæ spẽs sũt inumerabiles adeo ut philosophoꝝ qbusdã nullũ uideaẽ eẽ uerbũ qđ nõ plura significet. A.

Gellius libro undecimo. Egesippus inquit omne uerbum ambiguum natura esse. Amphibologia aũt ad uerbum sermonis ambiguitas interpretari potest. Ambiguum fere transfertur. ομωνυμια dicitur. A latinoꝝ quibusdam equiuocatio transfertur. An fortunam corporis significent incertum est. hoc est. an castrati dicantur. Nam gallis hoc est cybeles sacerdotibus testiculi testa samia excidi solebãt. Alia diuisio. Diuiso ut legatur non diuisio ne admonitione quidẽ est dignũ. Ex qua tamẽ græci cõtrouersias ducũt. Inde αυλητρισ illa uulgata. Pro qua mihi uidetur quo legendum esse. αυλητρισ aũt si est solum uerbum latine tibicina dicit̃ Nam αυλοσ tibia est. Sin duo uerba αυλη τρισ. interpretat̃ aula ter. Hæc aũt lex in scholis fingebat̃. αυλητρισ si ceciderit: publicet̃. Quædã Tibicina cecidit: quã publicare cũ uellet ipsa de tibicina scriptã esse legem negat: sed de aula quæ ter ceciderit. Hoc aũt exẽplo & Diogenes Laertius utit̃ in uita Zenonis. uelu ti ĩquit cũ dicimus αυλητρισ cecidit. ĩcertũ. n. est de muliere tibicina an de domo dicamus. Tertia est ex cõpositis: ut si quis corpus suum ĩ occulto loco poni iubeat. circa qđ monumentum multũ agri ab hæredibus in tutelam cineꝝ ut solet leget. Sit littus occasio cultum. Hic locus non solum ĩdiget Asterisco sed Fabii quoq; ipsius auxilio. Nam ita est corruptus ut uerus sensus ĩteger ꝗ non percipiat̃ nisi forsitan ꝓ illo littus scribat̃ latus & occasio eradat̃ ac loco eius hoc repõat̃. hoc modo sit latus hoc cultum: ut ĩtelligamus amphibologiã esse in illis hoc cultũ Aliud. n. significat si cõiũctim aliud si diuisim legat̃. Sed citra aspiratiõnẽ priscoꝝ more ac potius ĩperitorũ scriptũ fuisse uidet̃. Sic contendit apud græcos leon. Pantaleon cũ scriptura dubia est bona oĩa leonti. an bona Pãtaleõti relicta sunt. Et copula mihi ascribẽda uidetur. & sint esse legendum hoc modo. Sic apud græcos contẽdit Leon & Pãtaleon. & quæ sequuntur. & apud græcos quidẽ hæc cõtrouersia facilis est ac notissima. Quidã. n. cui duo erãt liberi: quoꝝ alter Leon. alter uocabatur Pãtaleon: sic bona sua testamẽto reliqt. Bona mea Pãtaleõ habeat

ομωνυμια dicitur: ut gallus. Vtrum enim auẽ. an gentem. an nomen. an fortunã corporis significet incertũ est. & Aiax Telamonis: an Oilei filius. Verba quoq; quædam diuersos ĩtellectus habent: ut cerno: quæ ambiguitas plurimis modis accidit. Vnde fere lites præcipue ex testamentis cũ de libertate aut etiam de hæreditate contendunt ii quibus idem nomen est: aut quid sit legatum quæritur. Alterũ est in quo alia integro uerbo significatio est: alia diuisio: ut ĩgenua: & armamentum: & coruinũ. ineptæ sane cauillationes: ex qua tamẽ græci controuersias ducunt. Inde αυλητρισ illa uulgata cũ quæritur: utrum aula quæ ter ceciderit. an tibicina si ceciderit debeat publicari. Tertia ẽ ex compositis ut si quis corpus suum in occulto loco poni iubeat: circa quod monumentum multum agri ab hæredibus in tutelam cinerũ: ut solet leget. Sit littus occasio cultum. Sic apud græcos contendit Leon & Pantaleon: cũ scriptura dubia est: bona omnia Leonti: an bona Pantaleonti relicta sint. In cõiunctis plus ambiguitatis ẽ: Fit autem per casus: ut Aio te æacida romanos uincere posse. per collocutionem ubi dubium est qđ quo referri oporteat: ac frequentissime cum quid quod medium est utrinq; possit trahi: ut de Troilo Vergilius. Lora tenens tamen. hic utrum quod teneat tamen lora: an q̃uis teneat: tamẽ trahatur: quæri põt. Vnde controuersia illa. Testamento quidam iussit poni statuam auream hastam tenentem. Quærit̃ statua an hastam tenens auream esse debeat. an hasta esse aurea in statua alterius materiæ. Fit per flexum idem magis. Quinquaginta ubi erant centum. inde. occidit Achilles. Sæpe utri duorũ antecedentiũ sermo subiunctus sit: in dubio est. Vnde est cõtrouersia. Hæres meus uxori meæ dare dãnas esto argẽti: qđ

Dubiũ uero facit in hac cõtrouersia nomẽ illud compositũ. Panteleon. Nam παντα dicunt̃ omnia. Qui ergo Leon appellat̃ diuisim legit hoc mõ παντα hoc est omnia Leon habeat. Qui uero Pantaleon uocat̃ coniunctim cẽset esset legendũ. ut ipse solus bona a testatore relicta habeat. Aio te Aeacida Romanos uĩcere posse. Notior est hæc amphibologia ꝗ̃ ut sit exponẽda. Incertũ est enim an Romani Pyrrhũ: an Pyrrhus Romanos sit superaturus. Huius aũt carminis meminit etiã Cicero secũdo ĩ de diuinatione. Herodotũ ĩquit cur ueraciorẽ dicã Ennio? Nũ ille minus potuit de Crœso: ꝗ̃ de Pyrrho fingere Ennius? Aio te Aeacida Romanos uĩcere posse. Per collocutionẽ. Reiecta collocutõe legendũ esse collocationẽ facile ex iis quæ sequunt̃ colligit̃.

Fit ꝑ flexũ idẽ magis. Flexũ cõmutationẽ uocis accipiamus. Nã ubi distĩguẽdũ est: uox in ꝓnũciãdo flecti solet: ut si qs recte hũc uersum ꝓnũciet. Quinq̃gita ubi erãt centũ: occidit Achilles: post centũ flectet uocẽ. alias sensus cõfunderet̃ uidereturq; Achilles cẽtũ occidisse eo in loco: in quo dũtaxat qnq̃ginta erãt: quod qdẽ fieri nõ põt. Idcircoq; Fabius ĩde ꝑiculã uersui ĩterponit: ut apte doceat: ubi uox sit flectẽda. Heres meus uxori meæ dare dãnas esto argẽti: quod elegerit: põdo centũ. uter eligat quærit̃. Frequẽtissime quidẽ apud iuriscõsultos sic legit̃. dãnas esto. sed nequaq̃ latine. Quare & hic & illic puto eoꝝ culpa qui notas antiquoꝝ nõ pceperũt: dãnas ꝓ illo dãnatus esse scriptum. Notis aũt priscos scripsisse iuriscõsultoꝝ opera præsertim: testis est

elegerit:pondo centum.uter eligat quærit. Verū id quod ex his primum est:mutatione casuū.Sequens diuisione uerborū aut translatione emendat.tertiū adiectiōe.Accusatiui geminatione facta amphibologia soluitur ablatiuo:ut illud Lachetem audiui percussisse Demeā:fiat a Lachete pcussū Demeam.Sed ablatiuo ipsi ut in primo diximus:inest naturalis amphibologia.Cælo decurrit aperto.Vtrū p apertū cælū:an cū apertū esset.Diuisio respiratione & mora cōstat. Statuam deinde auream hastā:uel statuā aureā.deinde hastam. Adiectio talis est:argentū quod elegerit ipse ut hæres intelligatur uel ipsa uxor.Adiectione facta amphibologia:qualis fit nūc flētis illos deprehendimus:detractione soluet.Pluribus uerbis emendandum:ubi est id quod quo referatur:dubiū est:& ipsū ē ambiguū.Hæres meus dare illi dānas esto omnia sua: in quod genus incidit Cicero loquēs de.C.Fannii i soceri instituto.Q uē qa cooptatus in augurū collegiū nō erat:non admodū diligebat:præsertim cū ille.Q .Scæuolam sibi minorem natu generū prætulisset.Nam id sibi & ad socerum referri:& ad Fannium pōt.Productio quoq; ī scripto & correptio in dubio relicta cā est ambiguitatis:ut in hoc Cato.aliū enim ostendit breuis secūda syllaba casu nominatiuo. Aliud eadē syllaba producta casu datiuo aut ab latiuo. Plurimæ præterea sūt aliæ species:quas persequi nihil necesse ē. Nec refert quo modo facta sit amphibologia:aut quo resoluatur.Duas enim res significari manifestum est:& quod ad scriptum uocemue pertinet in utranq; par est partem.Ideoq; frustra præcipit:ut i hoc statu uocē ipsā ad nrām ptē conemur uertere. Nam si id fieri pōt:āphibologia non est; Amphibologiæ āt omnis in his erit quæstio aliquando.uter sit secūdū naturam magis sermo.semper utrum sit æqus. utrum is q̄ scripsit:ac sic dixit:sic uoluerit:quarum in utrāq; partē satis ex his quæ de coniectura & qualitate diximus:præceptum est.

Quæ sit inter status cognatio & quæ diuersitas.

e St aūt quædam inter hos status cognatio. Nam & in finitione quæ sit uolūtas nominis quæritur:& in syllogismo:q̄ secūdus a finitione status est:quo spectatur:quid uoluerit scriptor:& ex contrariis legibus duos esse scripti:& uoluntatis status apparet.Rursus & finitio quodāmodo ē amphibologia:cū in duas partes diducatur intellectus nominis: Scriptū & uoluntas habet in uerbis uocis quæstiōem : quod idem:in antinomia petitur.Ideoq; omnia hæc quidā scriptū & uolūtatem esse dixerunt.Alii in scripto & uolūtate amphibologiam esse:quæ facit quæstionem.Sed distincta sūt. Aliđ est enim obscurum ius.aliud ambiguū.Igitur finitio i natura ipsa nois quæstionē habet generalē.Et quæ eē etiam citra cōplexū causæ possit.Scriptū & uolūtas de eo disputat uerbo:

Iustinianus: qui hoc fieri edita cōstitutiōe uetat. Vtrum p aptū cælū.an cū aptū eēt.Loco eēt uerbi:mihi ē legēdū uidet. Adiectio talis ē. Argētū qđ elegerit ipe:ut hæres ītelligat:uel ipa uxor.ut pticula iterato mihi uī ascribenda.hoc mō:uel ipa ut uxor. Productio quoq; ī scripto & correctio ī dubio relicta cā ē ābiguitatis.Correptio a corripiēdo ut pductiōi opponat:apte legēdū est. Quid ē aūt qđ ait ī scripto Fabius: cū ī uoce id magis euenire posse uideatur? Neq;.n. uoce discernimus q̄tæ sint syllabæ primæ & noīatiui Cato & datiui Cato. Sed apud priscos:ut ī primo quoq; diximus:facile sola pnūciatōe uocales lōge distiguebant a breuib9.In scripto āt nisi apice notent:difficulter possint discerni.ut Cato quādo noīatiuus est ɔtracto apice notat.quādo datiuus alio & lōgiore.hoc mō Cato. Aliū .n.ostendit breuis scđa syllaba casu noīatiuo.Plurimæ præterea st̄ aliæ spēs.Et Aliū ī aliud uī cōuertēdū:& alter sēsus librariorū negligētia prætermissus:q ī qbusdā legit exēplaribus:ē reponēdus.hoc mō.Aliud.n. ostēdit breuis scđa syllaba.casu noīatiuo.Aliud eadē syllaba pducta casu datiuo aut ablatiuo.Catus āt unde & Cato prudētē significare notū est.Catus uero pducit primā.Cato eādē corripit. Et qđ ad scriptū uocēue ptinet ī utrāq; parē ptē.Quāuis ita legat:nisi tamen corrigat hic locus sensus pcipi īteger neq̄ pōt. Emēdat aūt si parē in par est:ut sint duæ dictiōes:cōuertamus.hoc mō. In utrāq; par est partē. Ac si dixit. Sic legendū esse facile est ex ipso sensu uidere. Nā & in finitione quæ sit uolūtas nominis quæritur.& in syllogismo qui secundus a finitione status est quo spectatur quid uoluerit scriptor. Quo ablatiuus ut supuacuus mihi uidetur eradendus:tā etsi in omnibus exemplaribus ita legatur.Quo autem modo syllogismus a finitione sit secundus:mihi nō liquet.Nam ordine ipso finitionem qualitas sequitur.Nisi dicamus.Vi ac potestate syllogismum a finitione esse secundum. Nam ubi definitio infirma est:in syllogismū delabitur: ut paulo ante uisum est.

Quod idem antinomia petitur In præpositio mihi ascribenda uidetur.hoc modo. Quod idem in antinomia petitur.

Nō.n.cauſa uniuerſa in quæſtio/nes ac locos ducēda eſt. Diducēda: hocē:diuidēda mihi legēdū uidet.

Et quæſtio oīs ac locus habet ſuā diſpoſitionē:ut theſis etiā ſimplices ſi forte ſatis erit diuidēdi pitus:q cō trouerſias in hæc dixerit.an omne præmiū uiro forti dandū ſit.Hic lo cus quidē ꝓculdubio ita eſt depra/uatus atq; cōfuſus:ut neq; ſenſus eli ci:neq; facile mihi corrigi poſſit ci/tra unius ſaltē uerbi imutationē ac alterius adiectionē.Nam & dixerit uerbū forſitā in diduxerit eſt cōmu tandum.& Ac copula aſcribēda.ut ide lōga illa periodus īchoetur.hoc modo.Ac ſi forte ſatis erit diuidēdi peritus:q cōtrouerſiā in hæc didu/xerit:An omne præmiū uiro forti dandū ſit.an ex priuato.an nuptiæ an ea quæ nupta ſit.an hæc.deinde cū fuerit de prima quæſtione dicē/dū:paſſim & ut quicquid in mentē ueniet miſcuerit? Cū īterrogatione quidē:quæ in negationem reſoluit mihi cludendū eſſe uidet.Perīde ac ſi dicat:qui peritus fuerit diuidēdi nihil miſcebit: ſed oīa ordinate di/cet. Sed qd una faciat aut altera? qnimmo centū ac mille in re finita quæ materia præceptoris eſt. Hic quoq; ſenſus flagitiis nō uacat:qbꝫ ita īplicat:ut nō ꝑcipiat.Nā & duo in eo uerba corrupte legunt:& di/ſtictione ſublata diuerſi cōfundunt ſenſus. Illi nāq; dictioni finita ī præ poſitio eſt aſcribēda ut īfinita legat ac loco illius quæ relatiui atq; copu la mihi uidet reponēda:itaq; diſtin guēdū:ut & cū īterrogatione legat & ille præceptoris genitiuus ſequē/tis ſenſus initiū cōſtituat.hoc mō. Quinimo centū ac mille in re īfini/ta atq; materia? Sed percepta imi tandi ratione aſſimilabit quicquid perceperit.Semel recte in quibuſdā legit exemplaribus hoc modo ſed ſemel ꝑcepta.Tertia uero a fine ſyl/laba huius uerbi aſſimilabit per.u. eſt ſcribenda. Aſſimilare nanque per.i.latinum non eſt. Quid qui buſue ſignis prouidendum .ue par ticula otioſa ac ſuperuacua mihi ui detur expungenda. Quare pluri ma petimus a nobis & cū cauſa de/liberamus.emendate a quibuſdam legitur petamus & deliberemus.

Vbi more Homerico e mediis. A mediis legēdū eſſe patet. Singū lis an uniuerſis opponēdi refutatio. Opponēda loco opponēdi legēdū ē.

quod eſt in lege.Syllogiſmus de eo quod non eſt. Amphibo logiæ lis in diuerſū trahit. Legū cōtrariaꝝ ex diuerſo pugna eſt. Neque immerito & recepta eſt a doctiſſimis hæc diffe/rentia: & apud plurimos ac prudentiſſimos durat. Et de hoc quidem genere diſceptationis etiam ſi non oīa tradi:tamē ali qua potuerūt.Sūt alia quæ niſi propoſita de qua dicendū eſt materia:uiam docendi nō præbeant. Non. n. cā uniuerſa in quæſtiōes ac locos ducenda ē.Sed ipſæ hæ partes habēt rur ſus ordinem ſuū.Nam & in prohœmio primum eſt aliquid & ſecūdum ac deinceps.Et quæſtio omnis ac locus habet ſu/am diſpoſitionem:ut theſis: etiam ſimplices ſi forte ſatis erit diuidendi peritus:q controuerſiam ī hæc dixerit.An oē præ/mium uiro forti dandum ſit.an ex priuato. an nuptiæ. an ea quæ nupta ſit.an hæc .Deinde cū fuerit de prima quæſtione dicendū paſſim:& ut quicqd in mentem ueniet miſcuerit:nō primū in ea ſcierit eſſe tractandū. Verbis legis ſtandum ſit: an uolūtate.Huius ipſius ꝑticulæ aliquod initiū fecerit. De/inde proxima ſubnectens ſtruxerit orationem:ut pars homi nis ē manus.eius digiti.illoꝝ quoq; articuli. Eſt & hoc quod ſcriptor demonſtrare non poſſit:niſi certa definitaq; materia Sed quid una faciat aut altera? qnimmo centum ac mille ī re finita:quæ materia præceptoris eſt in alio atque alio genere quotidie oſtendere:quis ordo ſit rerum & quæ copulatio: ut paulatī fiat uſus:& ad ſimilia tranſitus.Tradi.n. omnia quæ ars efficit non poſſunt.Nam quis pictor omnia:quæ in rerū natura ſūt adumbrare didicit. Sed ſemel percepta imitandi ratione aſſimulabit qcquid acceperit.Quis enim non faber uaſculum aliquod quale nunq̄ uiderat facit? Quædam ue/ro non docentium ſunt:ſed diſcentium. Nam medicus quid in quoq; ualitudinis genere faciēdum ſit.quid qbus ue ſignis prouidendum docebit. Vim ſentiendi pulſus uenarum.calo ris.motus.ſpiritus meatum:coloris diſtātiam:quæ ſuā cuiuſ/que ſūt:ingenium dabit. Quare plurima petamus a nobis: & cum cauſis deliberemus:cogitemuſq; homines ante inue/niſſe artem q̄ docuiſſe.Illa enim potentiſſima eſt queq; uere dicitur œconomica totius cauſæ diſpoſitio:quæ conſtitui ni/ſi uelut in re præſente non pōt. Vbi aſſumendum prohœmi/um.ubi omittendum.ubi utendum expoſitione cōtinua.ubi partita.ubi ab initiis incipiendum.ubi more homerico e me diis uel ultimis.ubi oīo nō exponendū q̄ndo a noſtris.quādo ab aduerſariorum propoſitionibus incipiamus.quando a fir miſſimis probationibus.quando a leuioribus.qua ī cauſa ꝓ/ponende prohœmiis quæſtiones. Qua præparatione præ/muniendæ. quid iudicis animus accipere poſſit ſtati dictū. quo paulatim deducendus.Singulis an uniuerſis opponēda refutatio. Reſeruandi perorationi:an per totam orationem

diffundendi affectus. De iure prius: an de æquitate dicendũ. an ante acta crimina. an de quibus iudicium est prius obiicere uel diluere conueniat. Si multiplices causæ erunt: quis ordo faciendus. quæ testimonia tabulæue cuiusq; generis ĩ actione recitãdæ. quæ reseruandæ. Hæc ẽ uelut imperatoria uirtus copias suas partientis ad casus prœliorum. retinentis partes per castella tuenda: custodiendasue urbes. petendos commeatus. obsidẽda itinera. mari deniq; ac terra diuidẽtis. Sed hæc in oratione præstat: cui omnia affuerint natura: doctrina: studium. Quare nemo expectet: ut alieno tantũ labore sit disertus. Vigilandũ ducat iterum. enitendum. pallendum est: facienda sua cuiq; uis. sua ratio. non respiciendũ ad hæc: sed in promptu habẽda: nec tanq̃ tradita: sed tanq̃ ĩnata. Nã uiam demonstrare põt uelocitas: si qua ẽ. uerum ars satis præstat: si copias eloquentiæ ponit in medio. Nostrum est uti eis scire. Reliqua enim artium est demũ dispositio. Et in his ipsis primus aliquis sensus: & secundus: & tertius: qui non modo ut sint ordine collocati elaborandum est: sed ut inter se iuncti: atq; ita cohærentes: ne cõmissura perluceat. corpus sit nõ membra: quod ita contĩget: si & quid quaq; conueniat uiderimus: & ut uerba uerbis applicemus: non pugnantia: sed quæ inuicẽ complectantur. Ita res non diuersæ distantibus ex locis: quasi inuicem ignotæ collidẽtur: sed aliqua societate: sed non prioribus ac sequentibus se copula tenebũt: ac uidebitur non solũ composita oratio: sed etiam continua. Verum longius fortasse progredior fallente transitu: & a dispositione ad elocutionis præcepta labor: quod proximus liber ĩcohabit.

M. Fabii quĩtiliani de ĩstitutione oratoria liber octauus.

Prologus

His fere quæ in proximos quinq; libros collata sũt: rõ inueniendi ac iuenta disponendi continẽtur: quã ut per omnes numeros penitus cognoscere & ad sũmã scientiæ necessarium est: ita incipiẽtibus breuius ac simplicius tradi magis conuenit. Aut. n. difficultate institutionis tã numerosæ atq; pplexæ deterreri solent: aut eo tempore quo præcipue alenda ingenia: atq; indulgentia quadam enutriẽda sũt: asperiorũ tractatu rerũ atteruntur. Aut si hæc sola didicerit: satis se ad eloquẽtiã ĩstructos arbitrant: aut q̃si ad certas q̃sdam dicẽdi leges alligati: conatũ oẽm reformidant. Vnde existimãt accidisse: ut q dilligẽtissimi artiũ scriptores extiterũt: ab eloquẽtia longissime fuerit. Via tamẽ opus ẽ ĩcipiẽ

Sed hæc in oratione præstat: cui oĩa affuerit natura. doctrina. studiũ. Sic qdẽ pagꝫ acute ĩtuẽti recte legi uidet: quis & uerba sint transposita & minus ĩteger sensus. Neq;. n. oĩa illi recte adesse dicent: q hisce tribus sit pitus. natura. doctrina. studio. Quare oĩa ante illud cui relatiuũ collocãda uident. hoc mõ. Sed hæc in orõne præstat oĩa: cui affuerit natura. doctrina. studiũ. His aũt tribus eloquentia cõparat. natura arte exercitatõe. Nã uiã demõstrare põt uelocitas si q̃ ẽ. Velocitas qdẽ legit: sed pagꝫ mihi sẽsui cõuenire uidet. Forsitã aũt eius loco & uelociter aduerbiũ & ars nomẽ cõmode reponerẽtur. hoc mõ. Nã uiã demõstrare uelociter ars põt si q̃ ẽ. Reliq. n. artiũ est demũ dispõ. Corruptus mihi uidet hic sẽsus. Nã illa pticula. n. redũdare uidet. eoq; oblinẽda & partiũ loco artiũ eẽ legẽdũ. Ita res nõ diuersæ distãtibus ex locis quasi ĩuicẽ ignotæ collident. Nõ negãdi aduerbiũ mihi iuxta uerbũ collocãdũ ur hoc mõ. q̃si ĩuicẽ ignotæ nõ collidẽtur. Sed aliq̃ societate sed nõ prioribꝫ ac sequẽtibꝫ se copula tenebũt. Deprauatus hic sensus sic emẽdari põt: si duæ illæ pticulæ. Sed nõ. eradant ac loco eagꝫ cũ præpõ ac q; copula reponatur. hoc mõ. Sed aliqua societate cum prioribus ac sequentibus se copulaq; tenebunt.

Raphaelis Regii in deprauationes octaui libri oratoriæ institutionis Quintiliani: annotationes

His fere quæ in pximos qnq; libros collata sũt: rõ iueniẽdi ac ĩuẽta disponẽdi continent. n lr̃a expũcta cõtinet legendũ eẽ: ne admonitõe qdẽ dignũ uidet. Breuiter aũt elegãtissimeq; Fabius in hac præfatiõe repetit ea oĩa: quæ de ĩuentiõe ac dispositõe præcepta sunt: Seq; de elocutione tractaturũ pollicet: quam ita cõmẽdat: ut pulcherrimã maximeq; oratori necessariã eẽ dicat. Iuuenesq; arti oratoriæ deditos hortat: ut totis ĩgenii uiribus huic parti ĩcũbere uelit. Quã ut p oẽs numeros penitus cognoscere: & ad sũmã sciẽtiæ necessariũ est. Et copula ut ociosa ac sensum turbãs uidet expũgẽda. Aut. n. difficultate ĩstitutiõis tã ĩnumerosæ. In particula expũgat ut numerosæ legat. Aut si hæc sola didicerũt. Dicerit ut modi sit subiũctiui legendũ esse: ne admonẽdum quidẽ est.

Sunt autem neqꝫ obſcura neqꝫ ad præcipiendum difficilia. Percipiendum ſenſui conuenire ne admonendum quidem eſſet: niſi præcipiẽdū legeretur. Et in quibuſdam intẽtionem: modo depulſionẽ. Porro omnem inficiatione duplici. Adeo corruptus confuſuſqꝫ eſt hic locus ut fulgenti ſole: nedum aſteriſco indigere uideat. Nullus enim ſenſus prorſus elici poteſt: niſi corrigatur: quod quonã pacto fieri poſſit citra omnium fere uerborum immutationem non uideo. Tantũ uero mihi permittere non auſim: cum præſertim nullum uiderim exẽplar in quo nõ ita legatur. Vereor enim ne cum unum imuto uerbũ: quibuſdam uidear audacior: quibus hunc locum aperte deprauatũ ſine imutatione corrigendũ relinquo. Præterea defenſione & altercatione conſtare. Altercatione quidem legitur ſed non ſine flagitio ut ego quidem ſentio. Neqꝫ enim depulſio unq̃ altercatione conſtat: quod notius eſt: q̃ ut ſit exponendum. Quare pro altercatione aut actione aut trãſlatõe ut exiſtimem legendum eſſe: faciũt ea quæ in tertio uolumine ſũt præcepta. Nam ut a defenſione inquit potiſſimum incipiam: longe fortiſſima tuendi ſe ratio eſt: ſiquod obiicitur negari poteſt. Proxima ſi non id quod obiicitur factum eſſe dicitur. Tertia honeſtiſſima: qua recte factum defenditur. Quibus ſi deficiamur: ultima quidem: ſed iam ſola ſupereſt ſalus aliquo iuris adiutorio elabẽdi ex crimine quod nec negari nec defendi poteſt ut nõ uideatur recte actio ĩtẽdi. Hinc illæ quæſtiones ſiue actionis ſiue tranſlationis. Hæc Fabius ex quibus aperte conſtat depulſionem nunq̃ altercatione interdum actione tranſlationeue conſtare. Quæſtionem aut ex ſcripto eẽ aut ex facto. De rerum fide. Sic quidem legitur. Sed mihi in præpoſitio cum facto reponenda uidetur: ut inde initium ſumat ſenſus. hoc modo. In facto de rerũ fide. proprietate. qualitate. Cum ex facto cauſa conſtat interdum quæritur de rerum fide ac probatione An ſit factum aliquid: eaque erit cõiectura. interdum de proprietate: in qua explicãda: definitio eſt neceſſaria. Interdũ an iuſte aliqd ſit factum in quo eſt qualitas. Aut reꝝ contrariaꝝ ſpecie continetur. Loco reꝝ: legum mihi uidetur reponendum.

tibus: ſed ea plana & cum ad ingrediendum: tum ad demonſtrãdum expedita. Eligat itaqꝫ pitus ille præceptor ex omnibus optima: & tradat ea demum in præſentia quæ placẽt: remota refutandi cætera mora. Sequuntur enim diſcipuli quo duxeris. Mox cum robore diſcendi creſcet etiã eruditio. Iidẽ primo ſolum iter credant eſſe: in quod inducẽtur. mox illud cognituri etiam optimum. Sũt aũt neqꝫ obſcura: neqꝫ ad præcipiendum difficilia. quæ ſcriptores diuerſis opinionibus ptinaciter tuendis inuoluerunt. Itaqꝫ in toto artis huiuſce tractatu difficilius eſt iudicare quid doceas: q̃ cũ iudicaris docere: præcipueqꝫ in duabus his partibus perq̃ ſũt pauca circa quæ ſi is qui inſtituitur: non repugnauerit: pronum ad cætera habiturus eſt curſum. Nempe enim plurimum in hoc laboris exhauſimus: ut oſtenderemus rhetoricen bene dicendi ſcientiam: & utilem & artẽ & uirtutem eſſe. Materiam eius res omnes de quibus dicendum eſſet. Tum & eas in tribus fere generibus demõſtratiuo. deliberatiuo. iudicialiqꝫ reperiri. Orõnẽ porro oẽm cõſtare rebus & uerbis. memoria in rebus ĩuẽdã ĩuẽtionẽ. in uerbis elocutionem. ĩ utraqꝫ collocationem: quæ complecteretur. actio commendaret. Oratoris officium docendi. mouendi. delectandi partibus contineri. Ex quibus ad docendum expoſitio & argumentatio: ad mouendũ affectus pertinerẽt: quos per omnem quidem cauſam: ſed maxime tamen in ingreſſu ac fine dominari. Nam delectationem q̃uis in utroqꝫ ſit eorum: magis tamen proprias in elocutione partes habere. Quæſtiones alias infinitas. alias finitas: quæ perſonis. locis. temporibus continerentur. In omni porro materia tria eſſe quærenda. an ſit. quid ſit. quale ſit. His adiiciebamus demonſtratiuam laude ac uituperatione conſtare. In ea quæ ab ipſo de quo diceremus. quæ poſt eum acta eſſent intuendum. Hoc opus tractatu honeſtorum utiliũqꝫ conſtare. Suaſoriis accedere tertiam partem ex coniectura. poſſet ne fieri: & an eſſet futurum de quo deliberaretur. Hic præcipue diximus ſpectandum. quis. apud quem. quid diceret. iudicialium cauſarum: alias in ſingulis. alias in pluribus cõtrouerſiis conſiſtere: & in quibuſdam intentionem: modo depulſionem. Porro omnem inficiatiõe duplici. factumne: & an hoc factum eſſet. Præterea defenſione ac altercatione conſtare. Quæſtiõem aut ex ſcripto eſſe: aut ex facto. De rerum fide. proprietate. qualitate. ſcripto. de uerborum ui aut uolũtate: in quibus uis tum cauſarum: tum actionum inſpici ſoleat: quæque aut ſcripti & uolũtatis: aut ratiocinatiuæ: aut ambiguitatis: aut rerum contrariarum ſpecie continetur.

In omni porro causa iudiciali quinque esse partes:quarum exordio conciliari audientem.narratione pro/posita confirmari refutationem aut memoriam iudicis refici aut animos moueri.Hic quoque locus est de/prauatus q̄uis plerisque integer uideatur.Quinque autem hæc uel similia uerba uidentur ascribēda:causam proponi.confirmationem dissolui.Peroratione.hoc modo.quarum exordio conciliari audientem.Causam narratione proponi.Confirmatione proposita confirmari.confutatione dissolui.Peroratione aut memoriā iudicis refici.aut animos moueri. Plus exigunt laboris & curæ quæ sequuntur.Nimium imperite ne dicā fatue ac stulte hic prologus ab istis qui omnia in alienos libros sibi per mittūt:neq; ullam suæ temeritatis assignant rationem:uel indice ascripto ī duas partes fuit separatus.Cū enim hoc in uolumine de elocutōe præcipiat Fabius:hac præfatione & ea de qbus hactenus præcepit breuiter cōmemorat:& q̄ difficilis.q̄q; uaria ac necessaria oratori sit elocutio ita ostēdit: ut maxime ī hac studiosis elaborādū esse dicat.Hoc uero isti non percipientes ea potissimum a prologo auulserunt:quog; causa prologus ipse potissimū fuit institutus.Siquidem Fabius hāc pæfationem idcirco adhibuit ut elocutionem & cōmēdaret & quinque partium quibus eloquētia cōstat:difficillimā esse eoq; plus laboris exigere monstraret.Quare illo indice De uirtute elocutionis penitus eraso uel refragantibus: quecūq; mihi uidere contigit:exemplaribus ita sensus copulentur:ut in eodem prologo esse uideantur. Ornate autem dicere proprium ē eloquentissimi.Esse ut legatur ex ipso sensu facile apparet.Hæc autem a M.Antonio in primo de oratore libro copiose referūtur. Quæ uirtus si usque ad eum in nullo reperta est:ac ne quidem aut .L.Crasso. Cum inter ne & quidē.semper aliquid uerborum soleat interponi duo uerba quæ in quibusdam exēplaribus leguntur hic uidētur ascribenda:ut legatur Ac ne in ipso quidem. Et.M.Tullius inuentionē quidem ac dispositionem prudētis hominis putat.eloquentiam oratoris.Ideoq; præcipue circa partis huius elaborauit.Præcepta in quibusdam exemplaribus emēdate legit̄ hoc modo circa præcepta partis huius.In oratore autem ad Brutum sic inquit Cicero.Nam & iuenire & iudicare quid dicas:magna illa quidem sunt & tanq̄ animi instar in corpore: sed propria magis prudentiæ q̄ eloquētie. Hoc nullum nisi arte assequi posse.Castigate in quibusdam legit̄ exēplaribus. hoc nullus nisi arte assequi potest. Hic studiū adhibēdū.u.uocali ascripta huic legēdū uidet̄. Hæc genera

in omni porro causa iudiciali quinq; esse partes:quarum exordio conciliari audientem.narratione proposita confirmari refutatione.aut memoriam refici.aut animos moueri. His argumentandi & afficiendi locos:& quibus generibus concitari.placari.resolui iudices oportet adiecimus. Accessit ratio diuisionis.Credere modo:qui discet uelit: certam quandam uiam esse:in qua multa etiam sine doctrina præstare debeat per se ipsa natura:ut hæc de quibus dixi:non tam inuenta a præceptoribus:q̄ cū fierent obseruata esse uideant̄.Plus exigunt laboris & curæ quæ sequuntur.Hinc enim iam elocutionis rationem tractabimus partem operis:ut inter omnes oratores conuenit:difficillimam.Nā &.M.Antonius: cuius supra habuimus mentionem:ait a se disertos uisos esse multos.eloquētem aūt neminem.Disertos satis putat dicere quæ oporteat.Ornate autem dicere proprium est eloquētissimi. Quæ uirtus si usq; ad eum in nullo repta est:ac ne quidē aut Lucio Crasso:certum est:& his & prioribus eā desideratam: quia difficillima fuit.Et.M.Tullius īuentionē q̄dem ac dispositionē prudētis hominis putat.eloquētiā oratoris.Ideoq; præcipue circa præcepta ptis huius elaborauit:q̄d eū merito fecisse etiā ipso rei:de qua loquimur nomine pālā declaratur.Eloq enim hoc est:oīa quæ mente cōceperis:ꝓmere:atq; ad audiētes perferre:sine quo semp uacua sūt priora:& similia gladio condito atq; intra uaginam suā hærenti. Hoc itaq; maxime docet̄.hoc nullus nisi arte assequi posse.hic studiū adhibendū.hoc exercitatio petit.hoc imitatio.hic oīs ætas cōsumitur.hoc maxime orator oratore præstātior.Hoc genera ipsa dicendi alia aliis potiora.Neq; enim asiani aut quocūq; alio genere corrupti res nō uiderūt:aut eas nō collocauerūt. neq; quos aridos uocamus:stulti aut in causis cæci fuerūt.sed his iudiciū in eloquendo ac modus.illis uires defuerūt:ut appareat in hoc & uitiū & uirtutem esse dicendi.Nō ideo tamē sola est agenda cura uerborū.Occurram enim necesse est: & uelut in uestibulo ꝓtinus apprehēsuris hanc cōfessionē meā resistā his q omissa reꝝ:q nerui sūt in causis: diligētia quodā iani circa uoces studio senescūt:idq; faciūt gr̄a decoris: quod ē ī dicēdo mea q̄dē opinione pulcherrimū:sed cū seqt̄.nō cū affectat̄.Corpa sana & ītegri sāguinis & exercitatōe firmata

ipſa dicendi alia aliis potiora. Hoc ut ablatiui ſit caſus non hæc eſt legẽdum. Genera autem dicendi uaria ſunt: ut ipſe in duodecimo exponit. Neque enim putandum eſt Fabium de tribus dicendi figuris quæ & genera dicũtur ſentire: cum illæ ſint in ſuo quæq; genere perfectæ. De ipſis autẽ generibus ſic Fabius ipſe inqt. Et antiq̃ qdẽ illa diuiſio inter atticos atq; Aſianos fuit: cũ hi pſſi & ĩtegri. cõtra iſlati illi & ĩanes haberẽtur. In his nihil ſupflueret. Illis iudiciũ maxime modusq; deeſſet.

Nã plerũq; optime rebus cohærẽt. Optima legẽdũ eſt ut ad uerba referat̃. Vngues polire & capillũ reponere nõ exiſtimauit ad curã ſuã ptinere. Exiſtimat ut ſit tpis præſentis mihi uidet̃ eẽ legendũ. Tũ demũ ĩgenioſi ſcilicet ſi ad ĩtelligẽdos nos opus ſit ĩgenio. Videmur uerbũ puto eſſe aſcribẽdũ. hoc mõ. Tũ demũ ĩgenioſi uidemur. Atq; ſatis apte Cicero præceperat ĩ dicẽdo uitiũ uel maximũ eẽ a uulgari genere orõnis atq; a conſuetudine cõis ſenſus abhorrere. Alicuius ineruditi temeritate hic quoq; locus eſt deprauatus: qui mihi hac ĩdigere correctione uidet̃: ut cõmuni littera. s. eraſa. ac ſenſus expũgat̃. Sic aũt eſſe corrigendũ facile ex prologo de oratore colligitur ubi ſic Cicero inquit In dicendo autem uitium uel maximum eſt a uulgari atq; a communi conſuetudine abhorrere. Sed ille & durus atq; ĩeruditus. nos melius: quibus ſordẽt omnia: quæ natura ditauit. Et copula aut expũgẽda aut loco atq; iterum eſt aſcribenda. hoc mõ. Sed ille & durus & ineruditus. Eſt uero pulchra Ironia: q̃ ſignificatur a Cicerõe nõ eẽ recedẽdum. Quaſi uero ſit illa uerborum niſi rei cohærentium uirtus. Pro illa legatur ulla ita ſenſu exigente. Quod ſi iccirco fieret. Etiam copula aſcribenda eſſe uidetur: ut legatur. Quod etiam ſi idcirco fieret. Sic autem legendum eſſe facile ex iis quæ ſequũtur apparet. Nãque & hoc qui fecerit ſibi res cum nominibus ſuis occurrerent. Cum ſui pronomine nunq̃ tranſitiue ſed aut reciproce aut retranſitiue latine loquentes utantur: ſibi datiuus uidetur eradendus ac ei ipſius loco reponendus. & occurrent legendum. hoc modo. Nanque & hoc qui fecerit ei res cum noĩbus ſuis occurrẽt.

ex eiſdem his ſpeciẽ accipiũt. ex q̃bus uires. Nãq; & colorata & aſtricta: & lacertis expreſſa ſunt. ſed eadẽ ſi quis uulſa atq; fucata muliebriter comat: fœdiſſima ſũt ipſo formæ labore. Et cultus conceſſus atq; magnificus addit hominibus: ut græco uerſu teſtatũ eſt: auctoritatẽ. At muliebris & luxurioſus non corpus exornat: ſed detegit mẽtem. Similiter illa trãſlucida & uerſicolor quorundam elocutio res ipſas effæminat: quæ illo uerbo҃ habitu ueſtiunt̃. Curam ergo uerbo҃. rerũ uolo eſſe ſollicitudinem. Nã plerũq; optima rebus cohærẽt: & cernunt̃ ſuo lumine. At nos quærimus illa tãq̃ lateant ſẽp ſeq; ſubducant. Ita nunq̃ putamus circa id eſſe: de quo dicendum eſt: ſed ex aliis locis petimus. & inuentis uim afferimus. Maiore animo aggredienda eloquentia eſt: quæ ſi toto corpore ualet: ungues polire & capillum reponere non exiſtimauit ad curam ſuam pertinere. Sed euenit plerũq; ut in hac diligentia deterior etiã fiat oratio: primũ quia ſunt optima minime accerſita & ſimplicibus atq; a b ipſa ueritate pfectis ſimilia. Nam illa quæ curam fatent̃ & ficta atq; cõpoſita uideri etiam uolunt: nec gratiam conſequuntur: & fidẽ amittũt: propter id quod ſenſus obũbrant: & uelut læto gramine ſata ſtrangulant. Nam & quod recte dici põt: circumimus amore uerborũ: & quod ſatis dictũ ẽ repetimus: & quod uno uerbo patet: pluribus oneramus: & pleraque ſignificare melius putamus q̃ dicere. Quid? q, nihil iam propriũ placet: dũ parum creditur diſertũ: quod & alius dixiſſet? A corruptiſſimo quoq; poetarũ figuras ſeu trãſlationes mutuamur. Tũ demũ ingenioſi ſcilicet: ſi ad intelligendos nos opus ſit ĩgenio. Atq; ſatis aperte Cicero præceperat in dicendo uitiũ uel maximũ eẽ a uulgari genere orationis: atq; a conſuetudine cõmunis ſẽſus abhorrere. Sed ille & durus atq; ineruditus. nos melius q; bus ſordẽt omnia: quæ natura ditauit. qui nõ ornamẽta quærimus: ſed lenocinia. Quaſi uero ſit ulla uerborũ: niſi rei cohærentium uirtus: quæ ut ppria ſint & dilucida & ornata & apte collocent̃: ſi tota uita laborandũ ẽ: oĩs ſtudio҃ fructus amiſſus eſt. atq; pleroſq; uideas hærentes circa ſingula: & dũ inueniunt: & dũ inuenta ponderant ac dimetiunt̃. Quod ſi iccirco fieret: ut ſemper optimis uterentur: abominãda tamẽ hæc infœlicitas erat: quæ & curſum dicendi refrenat: & calorem cogitationis extinguit mora & diffidẽtia. Miſer enim & ut ſic dicam: pauper orator eſt: q̃ nullum uerbum æquo animo perdere poteſt. Sed ne perdet quidem: qui rationem loquendi primum cognouerit: tum lectione multa & idonea copioſam ſibi uerborũ ſupellectilem cõpararit: & huic adhibuerit artẽ collocandi. Deinde hæc oĩa exercitatiõe plurima roborarit: ut ſẽp ĩ pmptu ſint: & ãte oculos. Nãq; & hoc q fecerit: ſibi res cũ noĩbus ſuis occurrerẽt. Sed opus ẽ ſtudio præ

Nanq; ista quærendi indicandi. Loco indicandi legendum est iudicandi. Nam inuētis iudicium solet adhiberi. Si præparata uis dicendi fuerit. Negandi aduerbiū hic sensus mihi exigere uidetur: ut legamus. Si præparata uis dicendi non fuerit. Nā cū latina significantia ornata apte sint collocata quid amplius laboremus Elocutio tria in se debet habere elegantiam. compositionem. dignitatem. Cum uero elegantia sit quæ facit ut unumquodq; uerbum pure & aperte dici uideatur: uerba & latina & significātia exposcit. Dignitas ut sint ornata, exigit. Est enim dignitas quæ reddit ornatam orationem uarietate distinguens. Compositio uero efficit ut unum quodq; apte collocetur.

cedente & acq̃sita facultate & quasi reposita. Nanq; ista quærendi, iudicandi, comparandi anxietas: dum discimus adhibenda est. non cum dicimus. Alioquin sicut qui patrimoniū non pararūt: sub diem quærūt: ita in oratione qui nō satis laborarunt: si præparata uis dicendi fuerit: erūt inofficiosi: non ut ad requisita respondere: sed ut semp sensibus inhærere uideantur. Atq; ut umbra corpus sequit̃: ĩ hac ipsa cura est aliquid satis. Nā cum latina. significantia. ornata. apte sint collocata: quid amplius laboremus? Quibusdā tamen nullus finis calumniandi est: & cum singulis pene syllabis commorandi: qui etiam cū optima sint reperta: quærūt aliqd quod sit magis antiquū. remotum. inopinatū. nec intelligunt iacere sensus in oratione: in qua uerba laudantur. Sit igitur cura elocutionis q̃maxima: dum sciamus tamen nihil uerboꝝ cā esse faciendum: cum uerba ipsa rerū gratia sint reperta: quorum ea sunt maxime ꝓbabilia: quæ sensū animi nostri optime ꝓmūt: atq; in animis iudicū: qđ nos uolumus efficiūt. Ea debent præstare sine dubio & admirabilem & iucūdam orationem. Verū admirabilē non sic quo modo prodigia miramur: & iucundam orationē: nō deformi uoluptate: sed cū laude ad dignitatem coniuncta.

Quæ in elocutione spectanda.

Igitur quā græci φράσιν uocant: latine dicimus elocutionē. Eā spectamus uerbis aut singulis aut coniūctis: In singulis ītuendū est: ut sint latina. ꝑspicua. ornata: & ad id quod efficere uolumus accommodata. In coniūctis ut emēdata. ut collocata. ut figurata. Sed ea quæ de ratōe latine atq; emendate loquendi fuerunt dicenda: in libro primo: cum de grammaticæ loqueremur: executi sumus. Verū illic tātū ne uitiosa essent præcepimus. hic nō alienū ē admonere: ut sint q̃maxime peregrina & externa. Multos enim quibus loquēdi ratio non desit: ĩuenias: quos curiose potius loqui dixeris: q̃ latine. quo modo & illa attica anus Theophrastum hominem alioqui disertissimum: annotata unius affectatione uerbi hospitem dixit: nec alio se id deprehendisse interrogata respondit: q̃ ꝙ nimium attice loqueretur. Et in Tito Liuio miræ facundiæ uiro putat inesse Pollio Asinius quandā patauinitatē. Quare si fieri pōt & uerba oīa & uox huius alumnū urbis oleāt: ut ořo romana plane uideat̃: nō ciuitate donata.

De perspicuitate.

Et iucundā orationē nō deformi uoluntate. Voluptate n littera in. p. mutata uidet̃ esse legendū.

Igit̃ quā græci φασιν uocāt hoc qdē a ꝓlogo ita ē seiūgēdū: ut hoc ĩdice ascripto Quæ ĩ elocutōe spectāda caput efficiat̃. Hic. n. Fabius de elocutiōe præcipiēdi exordium sumpsit φασισ autē ασπο του φαζειν hoc ē ab eloq̃ndo deducta elocutio interpretatur. Hic non alienū est admonere ut sint q̃ minime peregrina & extrema. Externa legendum esse facile ex sensu percipitur. Multos enĩ quibus loquendi ratio nō desit: inueniam: quos curiose potius loqui dixeris q̃ latine. Inuenias legendum esse ne admonitione quidem est dignum Quo mō & illa attica anus Theophrastum hominem alioqui disertissimum annotata unius affectiōe uerbi hospitē dixit. nec alio se deprehendisse rogat respōdit q̃ quod nimiū attice loqueretur. Pro affectione legēdum est affectatione. & rogata ut sit participium. Theophrastus autem ut Atheniensis uideret̃ atticum sermonem nimium affectabat. Nam Eresius fuit Melanthi fulonis filius qui primū ꝑin patria Leucippi fuit auditor Inde Athenis cum Platonem audisset se ad Aristotelē contulit a quo & Theophrastus a diuina eloquentia fuit appellatus cum antea Tyrtamus diceret̃ & scholæ peripateticæ relictus successor. De ea uero attica anu meminit etiam Cicero in Bruto his uerbis. Vt ego iam mirer aliud Theophrasto accidisse: qui dicitur cum percontaret̃ ex ancilla quadā Quāti aliquid. & respondisset illa atq; addidisset hospes non potes minoris: tulisse eum moleste se non effugere hospitis speciem: cum ætatē ageret Athenis optimeq; loqueret̃ omnium. Sic opinor in nostris esse quidam urbanorum sicut illic atticorum sonus. Quare si fieri potest & uerba oīa & uox huius alumnum urbis oleant. Emendate in q̃busdam exemplaribus sic legitur huius alumna urbis esse debet.

P Erſpicuitas in uerbis præcipuam habet proprietatem.hoc eſt perſpicuitas maxime uerbis efficitur ꝓpriis.Sigula ãt mẽbra ꝓpoſitæ diuiſionis ita exeqͭ Fabius:ut ſi mẽdæ abſint:nihil extriſecus expõne ad ea pcipiẽda opus eẽ uideaͭ. In quo uitio cauẽdo nõ mediocriter qdã errare ſolẽt:q oĩa quæ ſͭ ſine uſu:ẽt ſi cauſæ neceſſitas poſtulet reformidẽt.Sic qdẽ legiͭ:ſed nõ ſine mẽda ut puto.Loco.n.ſine ꝑpõnis ĩ ꝑpõ reponẽda uideͭ.hoc mõ.quæ ſũt ĩ uſu.Nã quoſdã uerba quæ ſint ĩ quotidiano uſu refugere ait.Meæ ãt corrẽctõi exẽplũ quoqꝫ qd̃ ĩſerͭ:quis ſit corruptũ:aſtipulaͭ. Vt ille q ĩ actõe hibericas herbas ſe ſolo neq̃q̃ ĩtelligẽte dicebat.Neq̃q̃ negãdi aduerbiũ ſenſus reſpuit.Neq̃cq̃ uero ãplectiͭ ſicqꝫ a Fabio ſcriptũ fuiſſe crediderim Spartũ ãt ẽ herba ĩ hiberia naſcẽs:ex quo & rudẽtes & ſportulæ ẽt nũ cõficiunͭ.Spartũ uero uulgare ẽ uerbũ. Nec uidͦ q̃re clarus orator duratos muria piſces nitidius eẽ crediderit q̃ ipm̃ qd̃ uidebat.Quiſnã hic fuerit orator nec ipẽ tradit nec ego me legiſſe memini.Quiſqs fuerit ꝑ duratos muria piſces credo ſalſamẽta uoluiſſe ſignificaꝛ.Muria ãt gẽus ẽ liq̃minis admodũ ſalſi garo æmuli. Aut qd̃ ĩ orõne Dolobellæ emẽdatũ a Cicerone ãnotaui mortẽ ferre.aut q̃lia nũc laudanͭ a qbuſdam quoꝝ ẽ decernere uerba ceciderũt. Ingenue fateor hæc ĩproprietas mihi ĩ his exẽplis nõ pcipiͭ.Nã mortẽ ferre cur ꝓprie nõ dicaͭ nõ uideo: cũ & Terẽtius & oratores fere hoc genere locutiõis utanͭ.Eius mortẽ fert tã familiariter.Quare hic quoqꝫ locus fortaſſe ẽ corruptus qd̃ ut credã efficit:qd̃ ĩ qbuſdã exẽplaribꝫ ꝓ illo de cernere legiͭ Decruce uerba ceciderũt.Hic uero locus iis reliquaͭ corrigẽdus:q nihil putãt ĩ exẽplaribꝫ eẽ mutãdũ. Scd̃o mõ dr̃ ꝓpriũ iter plura q̃ ſunt eiuſdẽ noĩs:& unde cætera dicta ſũt.Loco & copulæ recte ĩ qbuſdã exẽplaribꝫ id legiͭ & ĩ uocali conuerſa in u.ducta.hoc mõ.q̃ ſͭ eiuſdẽ noĩs id unde cætera ducta ſͭ. Ex hoc ĩnq̃ ĩ mõtibꝫ eminẽtiſſimũ.Sic qdẽ legiͭ.ſed forſitan mẽdoſe.Nã illd̃ ĩnq̃ nihil ſẽſui cõuenit Sic ãt fortaſſe poſſet emẽdari:ſi illã ex ꝑpõnẽ ĩ & copulã ei ſimilẽ cõuerteremus & loco illius ĩq̃ qd̃ relatiuũ cũ eſt uerbo ſcriberemus hoc mõ.Et hoc qd̃ ẽ ĩ mõtibꝫ eminẽtiſſimũ. Vt carmẽ funebre proprie mœnia.Vt nenia legaͭ:ſẽſus ipẽ apte expoſcit. Nænia.n.ꝓprie dr̃ carmẽ qd̃ ĩ funere cãtaͭ:cũ carmẽ ipm̃ pluribꝫ ſit cõe. Et corynthia æra. Corinthus q̃uis & dictio & urbs ſit græca:tamẽ ꝑ iota ſcribiͭ.Eſt ãt Corĩthus:ut ſcribit.L.Florus Achaiæ caput.græciæ decus.iter duo maria Iõiũ & ægeũ q̃ſi ſpectaculo expoſita Eã Mumius exercitu hoſtiũ ſͭ ipis Iſthmi faucibꝫ fuſo ab ĩcolis deſertã

P Erſpicuitas ĩ uerbis præcipuam habet proprietatẽ. ſed proprietas ipſa non ſimpliciter accipitur.Primus.n. intellectus eſt ſua cuiuſqꝫ rei appellatio:qua non ſẽper utimur Nam & obſcæna uitabimus:& ſordida & humilia. Sunt aũt humilia infra dignitatem rerum aut ordinis:in quo uitio cauendo non mediocriter quidam errare ſolẽt qui omnia quæ ſunt ſine uſu:etiam ſi cauſæ neceſſitas poſtulet: reformident: ut ille qui in actione hibericas herbas ſe ſolo nequaq̃ intelligente dicebat: niſi irridens hanc uanitatem Caſſius ſeuerus ſparthum eum dicere uelle indicaſſet. Nec uideo quare clarus orator duratos muria piſces nitidius eẽ crediderit:q̃ ipſũ id quod uidebat.In hac autem ꝓprietatis ſpecie: quæ nominibus ipſis cuiuſqꝫ rei utitur:nulla uirtus eſt:atqꝫ ei contrarium eſt uitium:id apud nos improprium. ακυρον apud græcos uocatur:quale eſt tantum ſperare dolorem: aut quod in oratione Dolobellæ emendatum a Cicerone annotaui. mortem fere: aut qualia nunc laudantur a quibuſdam:quorum eſt:decernere uerba ceciderunt.Non tamen quicqd non erit propriũ:protinus & improprii uitio laborabit. quia primũ omnium multa ſunt: & græce & latine:nõ denominata. Nã & qui iaculum emittit:iaculari dicitur. Qui pilam aut ſudẽ appellatione priuatim ſibi aſſignata caret. & ut lapidare qd ſit manifeſtum:ita glebarum teſtarumqꝫ iactus nõ habet nomen. Vnde abuſio quæ κατaχρησισ dicitͭ neceſſaria. Trãſlatio quoqꝫ in qua uel maximus eſt orationis ornatus: uerba non ſuis rebus accommodat. Quare proprietas non ad nomen ſed ad uim ſignificandi referͭ.nec auditu:ſed intellectu ꝑpendẽda eſt.Secundo modo dicitur proprium inter plura: quæ ſunt eiuſdem nominis:& unde cætera dicta ſunt:ut uortex eſt contorta in ſe aqua:uel quicquid aliud ſimiliter uertitur.Inde propter flexum capillorum pars ſumma capitis:ex hoc inq̃ in montibus eminentiſſimum:recte dixeris hæc oĩa uertices:proprie tamẽ unde initium eſt.Sic ſoleæ & turdi piſces:& cætera.Tertius eſt huic diuerſus modus:cum res communis pluribus in uno aliquo habet nomen eximium:ut carmen funebre prope nenia:& tabernaculum ducis auguſtale Item quod cõmune eſt & aliis nomen intellectu alicui rei peculiariter tribuiͭ:ut urbem romã accipimus:& uenales nouicios:& corinthia æra:cũ ſint urbes aliæ quoqꝫ & uenalia multa:& tã auꝝ & argẽtũ:q̃ æs corinthiũ.Sed ne ĩ his qdẽ uirtus oratoris ĩſpiciͭ.At illud iã nõ mediocriter ꝓbãdũ:qꝫ hoc etiã

cepit.direpta primum.deinde tuba præcinente deleta est.Quid signorum.quid uestium.quidue tabularum raptum:incensum atq; corruptum sit.Quantas opes abstulerit & cremarit hinc scias:quod quicquid corinthii æris toto orbe laudatur:incendio superfuisse comperimus.Nam & æris notam prætiosiorem ipsa opulentissimæ urbis fecit iniuria.quia incendio permixtis plurimis statuis atq; simulacris:æris auri argentiq; uenæ in commune fluxerunt.Non solum autem æra sed & signa quoq; & uasa corinthia dicuntur.Plynius libro trigesimoquarto.Signis quæ uocant corinthia:pleriq; in tantũ capiuntur:ut secum circũferant:ut Hortensius orator sphingem a uerre reo oblatã:propter quã Cicero illo iudicio in altercatione neganti ea se ænigmata itelligere respondit debere : quoniam sphingẽ domi hẽret.Iabolenus de legatis tertio.Cui Corithia uasa legata essent:& bases huic quoque quæ eorum uasorum collocandorum causa parata sunt:deberi Trebatius respondit. Ex hisque inde contraxerit:quæ non intelligũtur.Corrupte quidem sic mihi legi uidetur: Forsitan autem loco illorum ex & his ea pronomẽ bene reponeretur ac.u.in a cõuersa itelligãtur legeret hoc modo:eaq; ide cõtraxerit quæ nõ intelligant Fallũt.n.uerba uel religionibus quibusdã magis familiaria uel artiũ propria:ut atabulus uentus & nauis saccaria.Religionibus quidẽ legit.Sed flagitiose ut ego quidem puto.Nam regionibus legẽdum esse facile exempla declarãt Neq; enim Atabulus aut nauis saccaria nomina sunt religionibus familiaria sed regionibus atq; artibus Nam Atabulus uentus est Apuliæ familiaris sic dictus:quod nocumetũ afferat.απο του αтην βαλλειν. hoc est a damno immittendo.Nauis uero saccaria arti nauiculariæ uidet esse familiaris.Nauis enim saccaria a uehendis saccis denominata esse uidetur. Et in malacho sanũ Hoc quoq; exemplũ ut mihi uidet corruptum iis relinquatur corrigẽdum qui nihil ab exemplaribus putant recedendum.Mihi certe: ingenue fateor.nec pcipi nec corrigi potest. Sicut in his quæ omonyma dicuntur.ομονυμα dicũtur equiuoca quæ una uoce multa significant.ut taurus. Nec trãsiectio tarda ut in hyperbaton finis eius differatur.Duabus litteris erasis:Traiectio & deferatur mihi legendum uidetur.Hyperbaton uero est transgressio quædam uerborum ordinem turbans:quod tamen interdum decoris gratia assumitur.ut animaduerti iudices omnem accusatoris orationem in duas diuisam esse partis. Nam in duas partis diuisam esse rectum erat.Sed durum & incompositum. Quibus adhuc prior est mixtura uerborum.Peior legendum esse contenderim quamuis prior in exemplaribus deprehendatur.Nam mixtura uerborum & confusio peior est & magis obscurat orationem quam traiectio.Hæc autem uerborum mixtura græce dicitur συγχυσισ quæ est species hyperbati ex omni parte confusi.quale est illud Vergilianum.Tris notus abreptas in saxa latentia torquet Saxa uocant Itali mediis quæ in fluctibus aras.
Etiam interiectione:qua & oratores.Hæc græce dicitur παρενθεσισ recepto iam a latinis uocabulo:quæ

laudari modo solet:ut proprie dictum:idest quo nihil iueniri possit significantius:ut Cato dixit Caium Cæsarẽ ad euertendam rem p.sobrium accessisse:ut Vergilius.Deductũ carmen.& Horatius.Acrem tibiam: hãnibaleq; dirum. In quo modo illud quoq; est a quibusdam traditum proprii genus ex appositis:quæ epitheta dicuntur:ut dulce mustum : & cũ dentibus albis:de quo genere alio loco dicendum est . Etiam quæ bene translata sunt: propria dici solent . Interim autem quæ sunt in quoq; præcipua:proprii locum accipiunt: ut Fabius inter plures imperatorias uirtutes:cunctator est appellatus.Possunt uideri uerba:quæ plus significant:ꝙ eloquuntur in parte ponenda perspicuitatis.Intellectum enim adiuuant.Ego autem libentius emphasin rettulerim ad ornatum orationis.quia non ut intelligatur efficiat:sed ut plus intelligatur.At obscuritas fit etiam uerbis ab usu remotis.ut si commentarios quis pontificum:& uetustissima fœdera:& exoletos scrutatus auctores id ipsum petat.ex hisq; inde contraxerit:quæ non intelliguntur.Hinc enim aliqui famam eruditionis affectant:ut quædam soli scire uideantur. Fallunt enim uerba uel religionibus quibusdam magis familiaria:uel artium propria:ut attabulus uentus:& nauis saccaria:& in malacho sanum:quæ uel uitanda apud iudicem ignarum significationum earũ.uel interpretanda sunt.Sicut i his quæ omonyma dicuntur:ut taurus animal sit.an mons . an signum in cælo:an nomen hominis.an radix arboris: nisi distictum nõ intelligitur.Plus tamen est obscuritatis in contextu & continuatione sermonis & plures modi. Quare nec sit tã longus: ut eum prosequi non possit intentio:nec transiectio tarda: ut in hyperbaton finis eius differat:quibus adhuc prior ẽ mixtura uerborum:qualis in illo uersu.Saxa uocant itali mediis quæ in fluctibus aras.Etiam interiectione:qua & oratores & historici frequenter utuntur:ut medio sermone aliquem isẽrãt sensũ:ĩpediri solent itellectus:nisi quod interponit breue

ad uerbum transfertur iter/positio. Nã Vergilius illo loco quo pullũ equinũ descri/bit cum dixisset. Nec uarios horret strepitus. Pulus equinus per simplex. l. scribitur. πολοσ enim a græcis dicit. Pullus uero galliæ p duplex In tertio uero georgicõ hæc leguntur. Nec uarios horret strepitus. illi ardua ceruix: Argutumq; caput. breuis al uus obesaq; terga. Luxuriat/que toris animosum pectus honesti Spadices. glaucicq; co lor deterrimus albis Et giluo tum siqua sonum procul ar ma dedere Stare loco nescit.

Vltra q̃ ullus spiritus du/rare possit: ostendit. Qui nõ uidet ostendũt esse legendũ is se ad grãmatices rudimen ta cõferat pdiscẽda. Græ/co uerbo utens σκοτισον: hoc est obscura. Nã σκοτιζω significat obscuro. σκοτοσ nanq; tenebræ dicũtur. At ego ociosum sermonem di/xerim: quẽ auditor suo inge nio intelligit. Non particulã negatiuam hic mihi sensus exigere uidetur. ut legamus non intelligit. Ociosus nanq; dicitur sermo q non percipi tur: utpote qui nihil in audi toꝝ animis operetur. Pes sima uero sunt αδιανοητα: hoc est quæ uerbis aperta oc cultos sensus habent. ut con ductus est cæcus secus uiam stare: & quæ suos artus mor su lacerasset fingit in scholis supra se cubasse. αδιανοητα ad uerbũ possunt transferri non intelligibilia. Nam διανοεω significat itelligo. unde διανοητον intelligibile & αδιανοητον non intelligibi le. Ea uero enigmata mihi paꝝ percipiuntur. Vt ob/scuritatem apud se ipsam di scutiat & tenebris orationis inferat quiddam intelligen/tiæ suæ lumen. Vt ipse legat loco illius accusatiui ipsam & sensus & rõ exigit. Quod/dam præterea nõ quiddam legendum esse patet. Pro/pter quod etiam reperimus sæpe: quæ non satis percepis se eos qui cognoscunt puta/

est. Nam Vergilius illo loco quo pulũ eqnum describit: cũ dixisset Nec uanos horret strepitus: cõpluribus isertis alia figura qnto de/mũ uersu reddit. Siq̃ sonũ ꝓcul arma dedere Stare loco nescit. Vi/tanda in primis ambiguitas: nõ hæc solũ de cuius genere supra di/ctũ ẽ: quæ icertũ intellectũ facit: ut Chremetẽ audiui pcussisse De/meã: Sed illa quoq; quæ etiã si turbare nõ põt sensũ: i idẽ tamẽ uer/borũ uitiũ incidit: ut siquis dicat uisũ a se hominem librum scriben bentem. Nam etiã si librum ab homine scribi pateat: male tamen cõposuerat: feceratq; ambiguũ: quantũ in ipso fuit. Est etiam in q/busdam turba inaniũ uerboꝝ: q dum cõmunem loquẽdi morẽ re/formidant: ducti specie nitoris circũeunt omnia copiosa loquacita te: quæ dicere uolũt. Ipsã deinde illam seriẽ cũ alia simili iungẽtes: miscentesq; ultra q̃ ullus spiritus durare possit: extẽdũt. In hoc ma/lũ etiã a quibusdã laborat: neq; id nouũ uitiũ ẽ: cũ iam apud Titũ Liuiũ inueniã fuisse præceptorẽ aliquẽ: qui discipulos obscurare: quæ dicerent iuberet: græco uerbo utens σκοτισον. Vnde illa scili cet egregia laudatio tãto melior. Ne ego quidẽ intellexi. alii breui/tatis æmuli necessaria quoq; oratiõi subtrahũt uerba: & uelut satis sit scire ipsos quæ dicere uelit: quãtũ ad alios pertineat: nihil putãt. At ego ociosũ sermonẽ dixerim: quẽ auditor suo igenio intelligit. Quidam emutatis i puersũ dictis de figuris idẽ uitiũ cõsequunt. Pessima uero sũt αδιανοητα hoc est quæ uerbis aperta occultos sensus habẽt: ut cõductus ẽ cæcus secus uiam stare. & quæ suos ar/tus morsu lacerasset: fingitur in scholis supra se cubasse. Ingeniosa hæc & fortia: ut ex ancipiti diserta credantur pficiunt. At persuasit qdẽ iam multos ista psuasio: ut id iã demum eleganter atq; exqui/site dictum putẽt: quod interpretandũ sit. Sed auditoribus etiam nõnullis grata sũt hæc: quæ cũ itellexerit: acumine suo delectant & gaudẽt: nõ q̃si audiuerint: sed quasi iuenerit. Nobis prima sit uir tus pspicuitatis. ꝓpria uerba. rectus ordo. nõ in longũ dilata cõclu/sio. nihil neq; desit: neq; supfluat. Ita sermo & doctis probabilis: & planus ipitis erit. Hæc ẽ eloquẽdi obseruatio. Nã rerũ pspicuitas: quo mõ præstãda sit: diximus i præceptis narratiõis. Similis aũt ra tio ẽ i oĩbus: Nã si neq; pauciora q̃ oportet. neq; plura. neq; iordia/ta. aut idistĩcta dixerimus: erũt dilucida: & negligẽter quoq; audiẽ tibus aperta. qa id ipsũ i cõsilio ẽ habendum. non semper tam esse acrẽ iudicis intentionẽ: ut obscuritatẽ apud se ipsã discutiat: & tene bris orationis inferat quoddã intelligẽtiæ suæ lumen: sed multis eũ frequẽter cogitatiõibus auocari: nisi tã clara fuerint: quæ dicemus: ut i animũ eius oratio: ut sol in oculos: etiam si in eam non intenda tur incurrat. Quare nõ ut intelligere possit: sed ne omnino possit non intelligere curãdũ. Propter quod etiã repetimus sæpe: quæ nõ satis percepisse eos: qui cognoscũt putamus: quæ cã utiq; nostra id/est culpa dicta obscurius: qua causa ad planiora & communia ma/gis uerba descendimus: cum id ipsum optime fiat: quod nos aliqd non optime fecisse simulamus.

De ornatu.

mus. Repetimus legendum esse facile ex ipso percipitur sensu. Nec fortibus modo sed etiam fulgentibus armis præliatus in causa est Cicero Cornelii: cuius secutus esset docendo iudicē tantū: & utiliter demū ac latine pspicueq; dicēdo. uarie legit̄ hic locus in exēplaribus. Qua ex re facile colligit̄ esse corruptus. In aliis nāq; legit̄ cū cōsecutus. Hic uero cuius secutus. Quoꝶ neutrū sensui cōuenire uidet̄. Quod si leuiter imutandis uerbis emēdare deprauata licet: cuius loco duæ dictiones q nō cū syllaba as mihi ascribēdæ uident̄. hoc mō. Qui nō assecutus eēt. & quæ sequunt̄. Sic.n. pspicuus ē sensus. nec qcq̄ uerboꝶ tollit̄ quæ oblita ac potius erasa i qbusdā exēplaribus sensum minus aptū minusq; absolutū reddunt. Quidā .n. uir isignis cū aliter hūc locū corrigere nesciret: decem uerba ex hoc sensu eradere sibi pmisit. quod qdē nimiū magnæ est arrogātiæ. Sic.n. legit. Nec fortibus modo sed etiam fulgētibus armis præliatus in causa est Cicero Cornelii cōsecutus dicēdo ut populus Romanus admiratione suā nō acclamatiōe tantū sed etiā plausu cōfiteret̄. Hoc uero mihi nō corrigere sed corrūpere libros uidet̄. Accusatus aūt fuerat Cornelius quod cū esset gaditanus contra leges ac istituta maioꝶ a. Cn. Pompeio iperatore in ciuitatē Romanā fuisset ascriptus. Hūc defenderūt cū alii clarissimi quoq; oratores tū Pōpeius ipse ut ex ipsa Ciceronis orōe apte colligit̄. Sed ne causæ qdē parū cōferat. a lr̄a expūcta cōfert legendū ē. Si uis eoꝶ tātū nō etiā ipe fulgor tātū timeret̄. Tātū iterato positū uidet̄ ut redūdās oīno eradēdū.

u Enio nūc ad ornatū: in quo sine dubio plus q̄ in cæteris dicēdi ptibꝰ sibi idulget orator. Nā emēdate qdē ac dilucide dicētiū: tenue præmiū ē: magisq; uitiis carere: q̄ ut aliquā magnā uirtutē adeptus eē uidearis. Inuentio cū imperitis sæpe coīs. dispositio modicæ doctrīæ credi pōt: & quæ sūt artes altiores plerūq; occultantur: ut artes sint. Deniq; omnia hæc ad utilitatem causaꝶ solam referenda sunt. Cultu uero atq; ornatu se quoq; cōmendat ipse qui dicit: & in ceteris iudicium doctoꝶ. in hoc uero etiam popularē laudē petit. Nec fortibus modo: sed etiam fulgētibus armis prœliatus ī causa est Cicero Cornelii: cuius secutus esset docendo iudicem tātū: & utiliter demū ac latine pspicueq; dicendo: ut populus ro. admiratione non acclamatione tātū: sed etiā plausu confiteret̄. Sublimitas pfecto & magnificētia & nitor & auctoritas expressit illum fragorem. Nec tam insolita laus esset psecuta dicentē: si usitata & cæteris similis fuisset orō. Atq; ego illos credo q aderant: nec sensisse qd facerent: nec sponte iudicioq; placuisse: sed uelut mente captos: & quo essent in loco ignaros erupisse in hunc uolūtatis affectum. sed ne causæ quidem parum conferat idem hic orationis ornatus. Nam qui libenter audiunt: & magis attendunt: & facilius credunt. Plerunq; ipsa delectatione capiuntur. nōnunq̄ admiratione auferunt̄. Nam & ferrū affert oculis terroris aliquid: & fulmia ipsa non tam nos confunderent: si uis eorū tantum nō etiam ipse fulgor timeret̄. Recteq; Cicero his ipsis ad Brutum uerbis quandam in epistola scribit. Nam eloquētiā quæ admirationem non habet: nullam iudico. Aristoteles quoq; eandē petendam maxime putat. Sed hic ornatus (repetam enim) uiri: sed fortis & sanctus sit: nec effœminatam lenitatē: & fuco eminentē colorem manet. sanguine & uiribus niteat. Hoc aūt adeo uerū est: ut cū in hac maxime pte sint uicina uirtutibus uitia: etiā q uitiis utuntur: uirtutis tamen his nomen imponant. Quare nemo ex corruptis dicat me inimicum esse culte dicentibus. non hanc esse uirtutem: sed illis eam nō tribuo. An ego fundū cultiorem putem: in quo mihi quis ostenderit lilia & uiolas & amœnos fōtes surgētes: q̄ ubi plena messis: aut graues fructu uites erūt? Sterilem platanū: tonsasq; myrtos: q̄ maritam ulmū: & uberes oleas præoptauerim? Habeant illa diuites: licet quid essēt: si nihil aliud haberēt? Nullus ne ergo etiam frugiferis adhibendus est decor? qs negat? Nā & in ordinē certaq; interuala redigā eas arbores. Quid

Nec effœminatā lenitatē & fuco eminētē colorē manet. sic qdē legit̄ præterq̄ quod in qbusdā exēplaribus scriptū est & succo eminētiū coloꝶ manet: sed corrupte. Neq;.n. & copula dissimiles casus cōnectere solet. Hic uero unius uerbi leui imutatōe corrigit̄ hic sensus q nullo pacto a solœcismo defendi antea poterat. Manare nāq; cū absolutū sit: cū accusatiuo citra ppōnē iungeret̄ qd uix poetæ pmitteret̄ nedū oratori. Quare loco illius manet: hoc uerbū amet totidē syllabaꝶ nec ei dissimile ita & sēsu & rōe loqndi exigēte reponat̄. leuitatē ēt p u scribat̄ hoc est mollitiē. ac loco illius copulæ & nec locet̄. hoc mō. Nec effœminatā leuitatē. nec fuco eminētē colorē amet. Est.n. trāslatio a mulieribꝰ sūpta q̄ & uellēdo corpa moliora leuioraq; redduut & fucando rubicundiora.

Quare nēo & corruptis dicat me inimicū eē culte discētibus. s lr̄a de medio elidat̄. ut dicētibꝰ legat̄. Nō eē hāc uirtutē: sed illis eā nō tribuo. Castigate i qbusdā exēplaribꝰ nego uerbū ē ascriptū. hoc mō. Nō eē hāc uirtutē nego. Quid illo qncunce speciosius? qd in quancūq; ptē spe-

ctaueris rectius est. Enim particula mihi uidetur ascribenda. & qui littera. d. erasa. & rectus: i uocali expuncta ut legat̃ sensus exposcit. hoc mō. Quid. n. illo qncunce speciosius: qui in quancūq; partē spectaueris rectus est. Quincunx aūt hoc loco dicit̃ spaciū qnq; unciaꝝ quod iter hortoꝝ arbores cōsueuit relinq ut & Xenophon in Pædia Cyri & Cicero in senectute testat̃. Vncia aūt nō solū pōderibus sed etiā mēsuris adhibet̃. Hæc aūt de secūdo georgicoꝝ Vergilii libro sumpta uidēt̃. Sic. n. illic scribit̃. Oia sunt paribus numeris dimēsa uiaꝝ. Nō animū mō uti pascat ꝓspectus ianē: Sed qa nō aliter uires dabit oībus æquas. In orbē se formosius fūdāt. Et protinus fructū ramis pluribus feret. fūdet mihi legendū uidet̃ ut modi similes & numeri copulent̃.

Decentior equus cuius astrictus ilia. Astricta legēdū esse ne admonitione qdē dignū uidet̃. Sūt aūt uerbū est ascribēdū. hoc modo. Cuius astricta sunt ilia. Illud obseruatōe dignius: qđ hic ipe honestus orator materiæ genere debet esse uariatus. Vt ornatus non orator legat̃ ac pro præpō ascribat̃: sensus exposcit. hoc mō. qđ hic ipse honestus ornatus ꝓ materiæ genere debet eē uariatus.

Nāq; illud genus ostētatōis cōpositū. Ostētationi lr̃a. s. expūcta legat̃ Demōstratiuū aūt genus ad ostētatione maxime uidet̃ esse cōparatū.

Præterea nō debet qdā ubi maxima reꝝ momēta uersant̃: de uerbis eē sollicitus. Quidē sane ī aliis quoq; legit̃ exēplaribus. Sed q̄sq loco qdē ut legatur sensus exposcit. Ad priuatū consiliū cās paucoꝝ ut frequēter accidit calculoꝝ. unius lr̃æ īmutatione sæpenumero totus cōfundit̃ sensus. Quod qdē ide facile colligi pōt. Nisi. n. d. lr̃a in. t. ipsi cognatā mutet̃: ut At legat̃ ac q; copula ascribat̃: iteger sensus nō pcipiet̃. hoc mō. At priuatū cōsiliū causasq;

An nō pudent certā creditā pecuniā piodis postulare: aut circa stillicidia affici: aut mācipia redhibitiōe suadere. Deprauatū ita est hoc ultimū mēbrū ut nullus ide iteger sensus eliciat̃. Quid est. n. suadere mācipia redhibitōe? Sic aūt mihi corrigēdū uidet̃: uti præpō ascribat̃ & a uocali in i couersa mācipii legat̃. suadere expūgatur ac eius loco sudare haud dissimile uerbū & una dūtaxat lr̃a breuius reponat̃. hoc mō. Aut in mancipii redhibitōe sudare. hoc ē in agēdo tāta uti uehæmētia ut sudorē emittas. Est aūt redhibitio actōis nomē: quæ & redhibitoria actio uocat̃. Ea uero actio ītētat̃ cōtra eū: q qđ corrupti uitiosiue uēdiderit: ut cogat̃ & pciū restituere & retro qđ tradiderat accipe. hoc ē. n. redhibere: ut ex titulo de ædilicio edicto & redhibitoria & q̄to minoris actōe facile colligi pōt. Periodus uero ē cū sensus lōgiore uerboꝝ ābitu circūducit̃. cui qdē ut ipe Fabius ait: plurima noīa dat Cicero ambitū. circuitū. cōprehensionē. cōtinuationē. circūscriptionē. genera eius duo. alteꝝ simplex: cū sensus unus lōgiore ambitu circūducit̃. alteꝝ qđ cōstat mēbris īcisis quæ plures sēsus habēt. Modus eius a Cicerone aut q̄tuor senariis uersibus. aut ipius spūs mō terminat̃.

Sed cū idē frequētissime plura significet. Numero plurali significēt est legēdū ut itelligamus idē a pluribus

illo qnquūce speciosius? q in quācunq; partem spectaueris: rectus ē? Sed protinus in id quoq; ꝓdest: ut terræ succū æq̄liter trahāt surgētia in altū cacumina. Oleæ ferro coercēdo in orbē se formosius fūdāt. & ꝓtinus fructū ramis pluribus feret. Decētior equus: cuius astrictus ilia: sed idē uelocior. Pulcher aspectus sit athlæta: cuius lacertos exercitatio expressit. Idē certamini patior. Nunq̄ mera spēs ab utilitate diuiditur. Sed hoc qdē discernere modici iudicii ē. Illud obseruatiōe dignius: quod hic ipse honestus orator materiæ genere debet eē uariatus. Atq; ut a prima diuisione ordiar: nō idē demonstratiuis & deliberatiuis & iudicialibus causis cōueniet. Nāq; illud genus ostentatiōi cōpositū solā petit audiētiū uoluptatē. Ideoq; oēs dicēdi artes aperit: ornatūq; orōnis exponit: ut q non insidiet̃: nec ad uictoriā: sed ad solū finē laudis & gloriæ tēdat. Quare qcqd erit sētētiis populare. uerbis nitidū. figuris iucūdū. trāslationibus magnificū. cōpositiōe elaboratū: uelut institor qdā eloquētiæ ītuēdū: & penæ p tractandū dabit. Nā euētus ad ipsū. non ad cām refertur. At ubi res agitur: & uera dimicatio ē: ultimus fit famæ locus. Præterea non debet qdē ubi maxīa reꝝ momēta uersant̃: de uerbis eē sollicitus. Neq; hoc eo ptinet: ut ī his nullus sit ornatus. sed ubi pressior & seuerior: eo minus cōfessus: præcipue ad materiā accōmodatus. Nā & suadēdo sublimius aliqd senatus. cōcitatius populus: & ī iudiciis publicæ capitalesq; cāæ poscūt accuratius dicēdi genus. Ad priuatū consiliū. cās paucorum: ut frequēter accidit: calculoꝝ purus sermo & dissimilis curæ magis decuerit. An nō pudeat cerāt creditā pecuniā periodis postulare: aut circa stillicidia affici: aut mancipia redhibitione suadere? Sed ad ꝓpositū. Et quoniā orōnis tā ornatus q̄ ꝓspicuitas: aut ī singulis uerbis est: aut in pluribus positus: qd separata. qd coniūcta exigāt cōsideremus. q̄q̄ rectissime traditū est ꝓspicuitatē propriis. ornatum trāslatis uerbis magis egere. Sciamus inornatum esse quod sit improprium. Sed cū idē frequētissime plura significet: quod συνωνυμια uocat̃: iā sūt aliis alia honestiora. sublimiora. nitidiora. iucundiora.

uocaliora. Nam ut syllabæ e litteris melius sonantibus clario res sunt: ita uerba e syllabis magis uocalia. & quo plus quæq; spiritus habet: auditu pulchrius: & quod facit syllabarum: idē uerborum quoq; inter se copulatio: ut aliud alii iūctū melius sonet. Diuersus est tamen usus. Nam rebus atrocibus uerba etiam ipso auditu aspera magis coueniēt. In uniuersū quidē optima simpliciū credunt: quæ aut maxime exclamant: aut sono sūt iucūdissima. & honesta qdem turpibus potiora sem per: nec sordidis unq̄ in orōne erudita locus. Clara illa atque sublimia plerūq; materiæ cernenda sūt. Quod alibi magnificum: tumidū alibi. Et quæ humilia circa res magnas: apta circa minores uidentur. & sicut in oratione nitida notabile ē humilius uerbū: & uelut macula: ita a sermōe tenui sublime nitidūq; discordat. fitq; corruptū: qa in plano tumet. Quædā non tā rōne q̄ sensu iudicantur: ut illd. Cæsa iūgebant fœdera porca: fecit elegās fictio nois. quod si fuisset porco uillæ erat. In qbusdā rō manifesta est. Risimus & merito nup poetam: q dixerat. Prætextā in cista mures rosere camilli. At Virgilii miramur illud Sæpe exiguus mus. Nā epitheton exiguus aptū ꝓprium efficit: ne plus expectaremus. & casus singularis magis decuit. & clausula ipsa unius syllabæ nō usitata addidit grām. Imitatus ē itaq; utrūq; Horatius. Nascet ridiculus mus. nec augenda sēper orō: sed submittenda nonnunq̄ ē Vim rebus aliquando ipsa uerborū humilitas affert. An cū dicit i Pisonem Cicero. Cū tibi tota cognatio in serraco aduehat: incidisse uidet in sordidū nomen: non eo contemptum hominis: quē destructū uolebat auxisse: & alibi. Caput opponis cū eo conificans. Vnde interim grati idiotis: de quo q̄lis est ille apud. M. Tulliū Pusio q cū maiore sorore dormitabat. & Fabius q cornicū oculos confixit. & ꝓ Milōe illud. heus tu rifio & Erutius Antoniaster. Id tamē cū in declamatiōibus ē notabilius: laudariq; me puero solebat. da pri panem: & in eodē etiā canē pascis. res qdē præcipue i scholis anceps: sed frequēter cā risus. Nunc utiq; cū hæc exercitatio ꝓcul a ueritate seiūcta laboret icredibili uerborū fastidio: ac si magnā ptē sermonis absciderit. Cum sint aūt uerba ꝓpria. ficta. trāslata: ꝓpriis dignitatē dat antiqtas. Nāq; & sāctiorem & magis admirabilē faciūt orōnē: qbꝫ nō qlibet fuerat usus: eo q; ornamēto acerrimi iudicii. P. Vergilius unice ē usus: Olli .n. & qa nā & mis & pone pollucēt: aspgūt illā quæ etiā in picturis ē grauissima uetustatis imitabilē arti auctoritatē. Sed utēdū mō: nec ex ultimis tenebris repetēda. Satis ē uetus quæso. qd necesse ē quæso: dicere oppido quo sūt usi paululū tēpore nr̄o supiores: uereor ut iā nos ferat q̄sq̄. Certe antigerio:

significari quæ sinonyma dicuntur ut ensis. gladius. spatha. mucro. eiuś dē rei noia sūt. Et quo plus quæq; spūs hēt: auditu pulchrius. Aut audit. aut qd magis probo pulchrior mihi legēdū uidet. Clara illa atq; sublimia plerūq; materiæ cernēda sunt. Modo ut ascribat sensus exposcit & ita in qbusdā legit exēplaribꝫ: ut sit materiæ mō. Et quo hūilia circa res magnas. Pro quo legēdū eē quæ ad monēdū qdē uidet. Et alibi caput. opponis cū eo conificans. Conū dr̄ ut ait Varro qd cogit. i cacumē uersus. Inde uerbū uulgare conifico. Vnde iteri grati idiotis de quo q̄lis est ille apud. M. Tulliū Pusio. Aut hic aliqd sensui necessariū deest. aut certe duæ hæ dictiōes de quo sūt expūgēdæ. Cubitabat præterea recte i aliis legit exēplaribꝫ loco illius dormitabat. Sic. n. i orōe ꝓ Cælio scriptū ē. Et Fabius q cornicū oculos confixit. Ita qdē legit: sed Flauius legēdū eē facile ex orōne ꝓ Muræna unde hæc sūpta sūt: colligi pōt. Inuētus ē: inqt Cicero scriba qdā. Cn. Flauius: q cornicū oculos cōfixerit. & singulis diebꝫ ediscēdos fastos populo ꝓposuerit. & ab ipsis iurisconsultis eorum sciam cōpilarit. Et pro Milone heu tu Risio. Heus & Rusio legat. ē aūt nomē serui: q per qōnē de cæde Clodii iterrogat. Et Erutius Antoniaster. ex orōe ꝓ Vareno sūptū est hoc exēplū ut ait Priscianus. Noia āt hmōi terminatōis & similitudinē & imitationē significant. quæ qdē humilia ac uulgaria sīt. Id tamē cū i declamatōibꝫ ē notabilius. Cū pticula ut cessās & otio sa expūgat. Sed frequēter cā risus: nūc utiq; cū hæc exercitatio ꝓcul a ueritate seiuncta laboret icredibili uerborum fastidio: ac si magnā ptē sermonis absciderit. Loco si cōiūctōis sibi datiuus ur eē reponēdus: sicq; qbusdā i exēplaribꝫ legit. Quibus nō qlibet fuerat usus. Ne hic qdē sēsus iteger habet nisi duæ lr̄æ u. & r. ascribāt: quo usurus legat nō usus. hoc ē qbꝫ qlibet uti ausus nō fuisset. Quæ etiā in picturis ē grauissima: uetustatis imitabilē arti auctoritatē. grauissima qdē legit. Sed unius lr̄æ mutatōe si legeretur gratissima magis sensui cōueniret. Satis est uetus quæso. quid necesse est quæso dicere. Corrupte quidem sic legitur. Nam quæso uerbum iterum ascriptum uidetur expungendum. hoc modo. Satis est uetus quæso: quod dicere necesse est.

Erumnas quid opus est? tanq̄ parum sit si dicatur: quod horridum reor tolerabile autumo tragicum prolem dicendā: uniuersam eius ꝓsapiā insulsum. Hic locus ita est & deprauatus & confusus ut nec recte ꝑcipiatur nec facile corrigi possit. Quædam esse necessario interim sumūtur. Etiā non esse legat̄. Enuncupare & fari multa alia etiā audiētibus inseri possunt. Emancipare quidē uetus est uerbū sed quo necessario utimur Quare emācipare potius q̄ enuncupare legendū uidet̄ ac q̄ copula & aut grata ascribendū aut audētibus i uocali erasa. legendum hoc modo. Emancipari & fari multaq̄ alia etiā audiētibus grata inseri possunt. In qua mirifice Vergilius. & corithiorum amator Thucydides Britānus. Totus hic locus adeo est confusus ut nullus sensus elici possit. Sūt aūt uerba: Cimbri cuiusdā, a quo fratrē occisū hoc iocoso dicto Cicero notauit. Cimber germanū occidt. Hoc uero dictū ex ambiguo sumptū est. Nā Cimber & gētile nomē est & ꝓpriū uiri. germanus interim gētem significat. iteri fratrē. Sunt aūt Cimbri germanis finitimi. Itaq̄ ambiguitate sermonis iocatus est Cicero Et uerba antiq̄ multū furate Catonis. Antiqui legendū esse qui non uidet studio rhetorices relicto se grāmaticis reddat īstruendū. Salustiū aūt multa a Catone sumpsisse scribit etiā Suetonius in uita Augusti. Ita ut uerbis īquit: quæ Crispus Salustius excerpsit ex originibꝫ Catonis utaris. Asinius uero Pollio in quadā epistola: si referēti. A. Gellio credimus: Salustiū repħensione dignū dicit quod in primo historiaꝝ eos qui maris trāsitū fecerāt: transgressos appellauit: quos trāsfretasse dici solitū est. Nā trāsgressus a pedū gradu appellat̄: idcircoq̄ nō pōt nauigātibus cōuenire. Odiosa cura nā est cuilibet facilis. & hoc pessimū Pessima rectius in q̄busdā legit̄ exēplaribus. ut ad curā referat̄ quæ ꝓpter hoc est pessima. Nō alia libertate q̄ primi illi hoīes. Quāuis exēplaria refragētur: tamē q̄ a blatiuus uidet̄ ascribēdus ut legat̄. Nō alia libertate q̄ qua primi hoīes rebus appellatiōes dederūt. At ueteres ne expectorat qdem timuerūt. & sane eiusdē nocte est examinat. Fro nocte legendū eē notæ nemo ignorat. Expectorare uero est e pectore eiicere. ut Nonius exponit. Actius i Phoenissis. Incusant ultro a fortuna opibusq̄ oībus desertū. abiectū afflictū ex aīo expectorāt. Et Crassus apud Ciceronē libro de oratore tertio. Tū pauor sapiam oēm mihi exaīato expectorauit. At i tracta & declinatōe. Tractu legēdū eē cōstat. Tractū uero ac decliationē hoc loco ꝓ dictionū ꝓductōe & deriuatōe accipimus. Sed a noībꝫ quoq̄ deriuata sūt q̄dā ut a Cicerone Sullatū. & Asinio Fimbriatū & fibulatū. A noībus ꝓpriis hæc puto deriuata: Figulatūq̄ idcirco eē legēdū. Quod si sullaturit a Sylla siue Sulla & fimbriaturit legeret̄: cū eo cōueniret q̄d in decimo ad Atticū Cicero scribit. Cn. nr̄ biēnio ante cogitauit. Syllaturit aīus eius & ꝓscripturit. Sic uero legendū eē apte ex iis colligit̄ quæ Fabius ipē refert paulo post ubi de onomatopœia ꝑcipit. uix inq̄t illa quæ παραγομενα uocāt quæ ex uocibus i usū receptis quocūq̄ mō declinant̄ nobis ꝑmittimus q̄lia sunt sullaturit & ꝓscripturit. Multa ex græco formata noua ac plurima a Sergio Flauioq̄ dura quēadmodū uidēt̄ utraq̄ ēs & entia. Corrupte q̄dē sic legit̄. Sed ita corrigi pōt: si quoq̄

cuius eadem significatio ē: nemo nisi ambitiosus utetur. Erūnas quid opus est? tanq̄ parum sit si dicatur: quod horridum reor tolerabile autumo. tragicū prolem dicendam: uniuersā eius prosapiam: insulsum. quid multa? totus prope mutatus est sermo. Quædam tamen adhuc uetera uetustate ipsa gratius nitent. quædam esse necessario interim sumuntur. Enuncupare & fari multa alia etiam audiētibus inseri possūt. Sed ita demū si non appareat affectatio: In quā mirifice Vergilius: & corinthioꝝ amator iste uerboꝝ Thucydides: britānus attice fepres. thau (gallicum. n.) & spinæ male illi sit. Ita oīa ista uerba miscuit fratri Cimber hic fuit: a quo fratrem necatum hoc Ciceronis dicto notatū est. Germanū Cimber occidit. Nec minus noto Salustius epigrāmate incessitur. Et uerba antiqui multum furate catonis Crispe iugurtine conditor historiæ. odiosa cura. Nam ē cuilibet facilis: & hoc pessimū q̄ rei studiosus: non uerba rebus aptauit: sed res extrinsecus arcessit: quibus hæc uerba conueniāt. Fingere ut primo libro dixi: græcis magis concessū ē: qui sonis etiā quibusdā & affectibus non dubitauerūt nomīa aptare: non alia libertate: q̄ illi primi homines rebus appellationes dederūt. Nostri autē ī iungendo: aut in deriuādo paulū aliquid ausi: uix ī hoc satis recipiunt̄. Nā memini iuuenis admodū inter Pomponium & Senecam etiā præfationibus esse tractatū. an gradus eliminat in tragœdia dici oportuisset. At ueteres ne expectorat q̄dē timuerunt. & sane eiusdem notæ est examinat. At in tracta & declinatione talia sunt: qualia apud Ciceronem beatitas & beatitudo: quæ dura quidem sentit esse: uerum tamen usu putat posse moliri. Nec a uerbis mō: sed a noibus quoq̄ deriuata sunt quædā: ut a Cicerone sullatū: & Asinio fimbriatū & fibulatū. Multa ex græco formata noua: ac plurima a Sergio Flauioq̄ dura: quēadmodum uidentur: utraq̄ ens & ētia: quæ cur tātopere aspernemur nihil uideo: nisi q̄ iniqui iudices aduersus nos sumus. Ideoq̄ pauptate sermōis labora

genitiuus ascribatur.& quem accusatiuus eradatur.ac loco eius quædam nominatiuus reponatur.nec non utraq; expũgat ut aduerbio ascripto.hoc modo.Quo℞ dura quædã admodũ uidẽtur ut ens & entia. Numerariũ Augustus primus dixerũt.Munerariũ emẽdate in aliis legit exẽplaribus. Reatũ nemo ante messalã.numerariũ nemo ante Augustũ dixerat.Tãetsi in his sensibus nulla iest deprauatio:mihi tamẽ a Fabii cãdore elegãtiaq; alieni uident ac de margine iperitia alicuius in præcepto℞ Fabii contextũ trãslati.Neq;.n.consueuit Fabius ea statim repetere quæ apte præcepit.Quid aũt aptius dici põt q̃ hoc.ut Messala primus reatũ

mus.Quædam tamen perdurant. Nam & quæ uetera nũc sũt:fuerũt olim noua.Et quedã ĩ usu p quã recẽtia:ut Messalla primus reatũ.numerariũ Augustus primus dixerũt.Reatum nemo ante Messallã.numerariũ nemo ante Augustũ dixerat.Piraticã quoq; ut musicã & fabricã dici adhuc dubitabant mei præceptores.Fauorẽ & urbanũ Cicero noua credit Nã & in epistola ad Brutũ.Eum inquit amorem:& eum ut ĩ hoc uerbo utar:fauorẽ in consiliũ aduocabo.& ad Appium pulchrũ.Te hominem non solũ sapientẽ:uerũ etiam ut nunc loquunt urbanũ.Idẽ putant a Terentio primũ dictũ eẽ obsequũ.Cecilius ad Sisennã.Albenti cælo.Ceruicẽ uidet Hortẽsius primus dixisse.Nã ueteres pluraliter appellãt. Audendũ itaq;.Neq;.n.accedo Celso:q ab oratore uerba iũgi uetat. Nam cũ sint eorũ alia ut dicit Cicero natiua.i.quæ significata sũt primo sensu.alia reperta quæ ex his facta sũt: ut iã nobis ponere aliq̃ quæ illi rudes homĩes:primiq; fecerũt:fas nõ sit.At deriuare.flectere.coniũgere quod natis postea concessũ est:quando desiit licere? Et siqd periculosius finxisse uidebimur qbusdã remediis præmuniendũ est. Vt ita dicam. Si licet dicere.quodãmodo.pmittite mihi sic.quod idem etiam in his quæ licẽtius trãslata erũt pderit:quæ nõ tuto dici possũt.In quo non falli iudiciũ nostrum sollicitudine ipsa manifestũ erit.Qua de re græcũ erit illud elegantissimũ:quo præcipit ita προεπιπλησσειν τη ὑπερβολη. Translata probari nisi in cõtextu sermonis non possũt.Itaq; singulis uerbis satis dictũ:quæ ut alio loco ostẽdi:p se nullam uirtutẽ habẽt. Sed ne iornata quæ sũt quidẽ:nisi cũ sũt infra rei de qua loquẽdũ ẽ dignitatẽ:excepto si obscæna nudis noĩbus enũcient:quod uiderit q non putãt eẽ uitandã.qa nec sit uox ulla natura turpis:& si q̃ ẽ rei deformitas:alia quoq; appellatiõe q̃cũq; ad ĩtellectũ eũdem nihilominus perueniat. Ego romani pudoris more contentus:ut iã respondi talibus uerecũdiã silentio uindicabo.Iã hic igit coniũcti ad rõnẽ sermonis trãseamus. Cuius ornatus ĩ hæc duo prima diuidit:quã cõcipiamus elocutionẽ.quomõ efferamus.Nã primũ ẽ ut liqueat auget qd

Munerariũ Augustus primus dixerũt:ut aũt hoc eleganter est præceptũ ita illud iepte est appositũ.Reatum nemo ante messalã.Munerariũ nemo ante Augustum dixerat. Quare de cõtextu in marginẽ mihi hi duo sensus uident referẽdi. Vt in hoc uerbo utar.In præpositio expungat.Huiusmodi uero remediis solemus uti cũ aut dura aut noua sunt uerba quibus utimur.ut hoc uerbo ũtar.ut nunc loquunt.ut ita dicã.si licet dicere.pmittite mihi sic dicere. Idẽ putãt a Terẽtio primũ dictũ eẽ obsequiũ.Putat legẽdũ esse nemo nõ uidet.Hoc aũt Cicero ait in dialogo de amicitia.Quod quia falsum est.Nã & Plautus & Neuius eo uerbo usi sũt:idcirco Fabius iqt eũ putare.Nã fere qui putãt decipiũtur. Albẽti cælo.Sereno aere:qđ etsi in raro est usu:i nono tamẽ Cæsaris cõmentario℞ legit.Cæsar exploratis regionibus albẽti cælo oĩs copias castris educit. Ceruicẽ uidet Hortẽsius primus dixisse.Hoc & Varro libro de Analogia primo scribit his uerbis Ab eo quod alii dicũt Ceruices:id Hortensius in poematis Ceruix.Ex quo apte colligit seruiũ de hoc noĩe falsa præcepisse: cũ in secũdũ æneidos iquit.Ceruix in numero singulari collũ significat Si plurali utamur:superbiã ostẽdimus.ut in uerrinis Frãge ceruices.

Neq;.n.accedo Celso qui ab oratore uerba iũgi uetat.Fingi legendũ esse non iungi facile & ex sensu & ex iis quæ sequũtur percipitur. Nã cum sint eo℞ alia ut dicit Cicero natiua.Huiusmodi uerba:quæ a Cicerone natiua appellãtur:Varro libro de origine liguæ latinæ primo uocat primigenia:de qbus idẽ qđ & Cicero & Fabius præcipit his uerbis. Primigenia dicuntur uerba ut lego scribo.sto.sedeo.& cetera quæ non sunt ab alio uerbo:sed suas habẽt radices. Contra uerba declinata sunt: quæ ab alio oriunt ut lego.legis.legi legã. Qua de re græcũ erit illud elegãtissimũ:quo præcipit ita προεπιπλησσειν τη υπερβολη.hoc est.præmonere trãsgressione.nos uti uocabulis minus usitatis προεπιπλητω .n.significat ante pcutere. Itaq; de singulis uerbis satis dictũ.De præpõne sensus sine cõtrouersia exigit:ut de singulis legamus. Sed ne iornata quæ sũt qdẽ.Recte in exẽplaribus qbusdã quæ relatiuũ nõ est ascriptum.

Quod uiderit q nõ putãt eẽ uitãdã.m.lra expũcta uitãda legat.Quidã aũt e philosophis hoc est epicurei ac cynici unã quãq; rem suo nomine appellandam censebant:id quod iocans Cicero in epistolis ad Pætũ scribit.

Nam prima uirtus est uitio carere. Sententia est Horatiana. Virtus est uitium fugere & sapiētia prima stulticia caruisse. Probabile aūt Cicero id genus dicit quod non plus minus ue est q̄ dicit. Hoc ultimū uerbū eē expūgendū ac eius loco decet reponēdū facile ex Ciceronis partitionibus colligit̄ ubi hoc præcipit̄. Itaq; in nobis esse auctoritatē in uerbis. Hinc illā præpositionē in cū nobis ablatiuo eē eradendā ac loco eius uult uerbū: etiā repugnātibus exēplaribus reponendū tum ex sensu tū ex ipsis Partitionibus apte cognoscit̄. hoc modo. Itaq; uult esse auctoritatē in uerbis. sentētias uel graues uel aptas opinionibus hoīum. Delectāt trāslata supra lata ad nomen adiūcta. duplicia. Quid sibi hoc loco uelint supra lata & duplicia nō uideo. Sed quoniā uitia prius demōstrare aggressi sumus: uel hoc uitiū sit: quod κακοφατον uocat̄ sine mala consuetudine. Loco sine præpositionis legendū eē siue apte ex altero quod subiicit̄ mēbro apparet. κακοφατον aūt id est uitiū qd̄ uulgus grāmaticoꝝ corrupte cacēphaton uocat. Interp̄tat̄ aūt male hoc est turpiter dictū. Vitia uero ornatui cōtraria qnq; eē dicunt̄. Cacophaton. æschrologia. Tapinosis. Cacozελια κακοsynthe/ton. Cacophaton qdē est uitio compositiōis iuerecūda suspicio ut illud apud Terētiū Arrige aures Pāphile & illud Vergilianū. At ramum hūc aperit ramū q forte latebat. Sed Fabius sub κακοφατι noīe æschrologiā quoq; cōplectit̄. Est. n. æschrologia uitio cōpositiōis iuerecūda orō. aut cōpositio uerboꝝ obscœnæ significatōis. aut unius uerbi obscœna significatio & p̄nūciatio. ut numeꝝ cū nauibus æq̄t. & apud Salustiū. ductabat exercitus. Vt ductare exercitus & patrare bellū apud Salustiū dicta sancte & antique ridētibus si diis placet. Nobis aut qbusdā aut qd tale ascribēdū uidet̄. Neq; .n. ridētibus ad deos refert̄. ueꝝ illud si diis placet est Ironia indignationis plena. Quare sensus exigere ur̄ ut ridētibus nobis legat̄. Quia ultima prioris syllabe lr̄a quæ exprimi nisi laboris coeūtibus nō pōt aut itersistere nos idecentissime cogit aut nō cogitata cū insequente in natura eius corrūpit̄. Mēdæ ex hoc sensu tollunt̄ si & labris o uocali expūcta legat̄. & p̄ cogitata cōtinuata & p̄ natura naturā ut sit accusandi casus. Vt si itercapedines noīatiuo casu qs utat̄. Intercapedinis qdē ut eēt genitiuus scripsit Fabius. Sed quorūdā puerso iudicio i noīatiuū pluralē genitiuus ipse fuit cōmutatus. quo mō. si legat̄: nullū ē hoc exēplū. Quare citra ullū dubiū itercapedinis ē legēdū. Nā itercapedinis noīatiuus ē itercapedo: quē siqs diuideret ac priores syllabas tres efferret. deide pedo: nimiꝝ i obscœnitatē icideret Pedo. n. p̄ se uerbū ē obscœnū. Quā obscœnitatē Fabius uitās eū noīatiuū apponere i cōtextu noluit. Vt apd̄ Ouidiū. Quæq; latēt meliora puta. ex uerbis quæ lōgissime ab obscœnitate. Puto est legēdū. atq; ac copula mihi ascribēda uidet̄. ut sit ac ex uerbis. Eoꝝ aūt Ouidii uerboꝝ sēsum puerse qdā ad pudēda uirginis Daphnes quæ in primo metamorphoseos describit̄: putāt referēdū: cū Ouidius nō tā de ea parte corporis senserit: q̄ de

uelimus. an minuere. concitate dicere an moderate. læte an seuere. abūdāter an presse. aspere an leniter. magnifice an subtiliter. grauiter an urbane. Tū quo translationis genere. qbus figuris. q̄libus sententiis. quo mō. qua postremo collocatiōe id qd̄ itendimus efficere possimus. Cæterū dicturus qbus ornet̄ oratio: prius ea quæ sunt huic contraria laudi attingam. Nam prima uirtus est uitio carere. Igit̄ ante oīa ne speremus ornatā orationē fore quæ p̄babilis nō erit. Probabile aūt Cicero id genus dicit qd̄ non plus minus ue est q̄ dicit: nō qa cominus expolirique non debeat (Nam & hæc ornatus ps ē) Sed qa uitiū est ubiq; quod nimiū est. Itaq; in nobis esse auctoritatē in uerbis sentētias uel graues uel aptas opinionibus hominū ac moribus. His enim saluis licet assumere ea qbus illustrem fieri orationē putat. Delectant trāslata supra lata. ad nomen adiūcta. duplicia & idē significantia: atq; ab imitatione rerū non abhorrētia. Sed quoniā uitia prius demonstrare aggressi sumus: uel hoc uitiū sit qd̄ κακοφατον uocatur: sine mala consuetudine in obscenū intellectū sermo detortus est: ut ductare exercitus: & patrare bellū apud Salustiū dicta sancte & antiq; ridentibus si diis placet: quā culpā non scribentiū q̄dem iudico: sed legētiū. tamē uitanda: q̄tinus uerba honesta moribus p̄didimus: & euicētibus etiā uitiis cedēdū ē: siue iūctura d̄formiter sonat. ut si cū hoībus notis loq nos dicimus: nisi hoc ipsū hoībus mediū sit in præfata uidemur incidere: qa ultiā prioris syllabæ littera: quæ exprimi nisi labris coeūtibus nō pōt: aut intersistere nos indecētissime cogit: aut non cogitata: cū insequente in natura eius corrūpit̄. Aliæq; coiūctiones aliqd simile faciūt: qs perseq longū est in eo uitio qd̄ uitandū dicimus cōmorātes. Sed diuisio quoq; affert eādem iniuriā pudori: ut si itercapedines nominatiuo casu qs utat̄: nec scripto mō id accidit: sed etiā sensu. Pleriq; obscene itelligere: nisi caueris cupiūt: ut apd̄ Ouidiū. Quæq; latēt meliora puta. ex uerbis quæ longissime ab obscenitate absūt: occasionē turpitudinis rape. Siqdē Celsus cacophaton apud Vergiliū putat. Incipiūt agitata tumescere. quod si recipias nihil

reliquis membris quæ uestibus tegebantur. Deformitati proximum est humilitatis uitium. ταπείνωσιν uocat. Tapinosis latine trāsfert̃ humilitas. Est uero Tapinosis cōtra dignitatē magnæ rei humilis expositio. ut illud Horatianū. Pelidæ stomachū cedere nescii. Stomachus. n. cū īterdū pro leui īdignatione ponat̃: uehemēter irā eo in loco significat. & Vergilii illud. Multa malus simulās uana spe lusit amantē. Sceleratus. n. criminis atrocitati magis cōuenisset q̄ malus. Cui nō cōtrariū. Natura loco illius nō ꝑticulæ castigate in qbusdā legit̃ exēplaribus. hoc mō. Cui natura cōtrariū. Vt ex ea uerruca in summo mōtis uertice. Sic qdē legit̃ in oībus

loq̄ tutū ē. Deformitati ꝓximū ē hūilitatis uitiū. ταπινωσιν uocāt: q̄ rei magnitudo uel dignitas minuit̃: ut ex ea ē uerruca ī sūmo mōtis uertice: Cui nō cōtrariū: sed errore par ē: ꝑuis dare excedētia modū noīa: nisi cū ex īdustria risus īde captatur. Itaq; nec ꝑricidā neq̄ dixeris hoīem: nec deditū forte meretrici nefariū: qđ alterū paꝝ: alteꝝ nimiū ē. ꝓide quæ hæc hēt sordida. tristis. ieiuna. īgrata. uilis oro ē. Quæ uitia facillime fiūt māifesta cōtrariis uirtutibꝫ. Nā primū acuto. scđm nitido. tertiū copioso. deīceps hilari. iucūdo. accurato diuersū ē. Vitatū & μειωσισ: cū sermoni qdē deest aliqd: quo minus plenus sit: q̄q̄ id obscuræ potius q̄ iornatæ orōnis uitiū ē. Sed hoc quoq; cū a prudētibꝫ fit: schema dici solet sicut ταυτολογια. i. eiusdē uerbi aut sermōis it eratio. Hæc. n. q̄q̄ nō magnope sūmis auctoribus usitata: interim uitiū uideri pōt: ī quod sæpe incidit etiā Cicero securus tā ꝑuæ obseruatiōis sicut hoc loco. Nō solū igit̃ illud iudiciū iudicii simile iudices nō fuit. Interī mutato noīe επαναληψισ dicit̃: atq; ē & ipsū īter schemata: quoꝝ exēpla illo loco reddā: quo uirtutes erūt Peior hac ομοιολογια est: quæ nulla uarietatis gratia leuat tediū: atq; ē tota coloris unius: quæ maxīe deprehēdit̃: carēs arte oratoria. Ea & in sētētiis & figuris & īpositiōe longa: non animis solū: sed etiā auribus ē īgratissima: Vitāda μακρολογια. i. longior q̄ oporteat sermo: ut apud Liuiū. Legati nō impetrata pace retro domū: ūde uenerāt abierūt. Sed huic uicina ꝑiphrasis uirtus habetur. Est & pleonasmos uitiū: cū supuacuis uerbis onerat̃ oro. Ego meis oculis uidi. Satis ē. n. uidi Emēdauit hoc etiā urbane ī Hirciū Cicero: cū passiuū declamās filiū a matre decē mēsibus ī utero latū eē dixisset. Quid aliæ īqt ī penula solēt ferre? Nōnūq̄ tamē illud genus cuius exēplū priore loco posui: affirmatiōis gratia adhibet̃. Vocēq; his auribus hausi. At uitiū erit: quotiēs occisū fuerit: & sup erit: nō cū adiiciet̃. Est etiā quæ περιεργια uocat̃: cū supuacua ut sic dixerī opositas. ut a diligēti curiosus. & a r̄ligiōe supstitō distat: atq; ut semel finiā uel uerbū oē: qđ neq; itellectū adiuuat: neq; ornatum: uitiosū dici pōt. κακοζηλον id ē mala

quæ ego uiderim exēplaribus. Sed nō sine mēda ut ego qdē sentio. Nullus. n. elicit̃ sensus. Fortasse aūt loco in præpōnis ꝓ alia præpō reponēda est: ut sit ꝓ sūmo mōtis uertice. Nā si uerruca quæ est carūcula durior extās atq; eminēs in multoꝝ corporibus: quā nūc uulgus porrū appellat: poneret̃ ꝓ uertice mōtis ab aliquo: nimiꝝ is in tapinosin īcideret. uidet̃ aūt hoc exēplū de originibus Catonis eē sumptū. Cēseo inqt si rē seruare uis: faciundū ut q̄drīgētos aliquos milites ad uerrucā illā ire iubeas: eāq; uti occupēt īperes. Vitatū. & μειωσισ. Vitat̃ legendū est. ideq; īchoādus est sensus. μειωσισ aūt minutio trāsfert̃. Sicut Tātologia. Tautologia legēdū eē ne admonēdū qdē est. Rectius āt ταυτολογια græcis litteris q̄ latinis scribit̃. Hæc. n. q̄q̄ nō magnope sūmis auctoribus usitata: interim uitium uideri pōt. Nisi corrigat̃ hic sensus: uidebit̃ Fabius sibi ipi esse cōtrarius. una aūt. s. littera dūtaxat erasa facile emēdari pōt ut uitata legat̃. nō usitata. Exēplū aūt qđ sequit̃ ex orone Ciceronis ꝓ Cluētio est sumptum. Interim mutato noīe επαναληψισ dr̄. επαναληψισ transfert̃ reassumptio. Est. n. επαναληψισ eiusdē uerbi reassūptio: q̄ figura uti solēt oratores quotiēs cœpto sermoni lōgius aliqd īterponit̃. Tūc. n. cōmode repetunt̃ quæ iam dici cœperāt. ut ī rhetoricis ad Hereniū. Si ꝑsuasus fuerit auditor. deīde pluribꝫ īterpositis repetit idē ꝑ diuersa uerba. Ergo si fidē factā putabimus. Interdū. n. eadē uerba repetunt̃. īterdū quæ idē ualeant. Eadē reassūpsit Cicero pro lege Manilia. Quæ ciuitas ante unq̄ fuit nō dico Atheniensiū. & quæ sequunt̃. deinde repetit. Quæ ciuitas antea unq̄ tam tenuis. Peior hac ομοιολογια. est quæ nulla uarietatis grā leuat tediū. ομοιολογια trāsfert̃ similitudo sermonis. ομοιοσ nāq; similis. λογοσ dr̄ sermo. Fit aūt ομοιολογια cū in eosdē casus aut tpa aut numeros aut ēt pedes cōtinue qs icurrit: cui præcipe solemus mutādas eē figuras uitādæ similitudinis grā. Sed huic uitia ꝑiphrasis uirtus habet̃. Vicina legēdū eē nemo ignorat. Cū passiuū declamās filiū. Passienū puto eē legēdum At uitiū erit quotiēs occisū fuerit. Ociosū emēdate ī qbusdā legit̃ exēplaribus. Est etiā quæ περιεργια uocat̃ cū supuacua ut sic dixerī operositas. Aut cū præpō est expūgēda. aut cura: qđ magis placet ascribēda. ut legat̃ Cū supuacua cura ut sic dixerī opositas. κακοζηλον id ē mala affectatio. κακοζηλια ē ut inqt Diomedes

per affectationem decoris corrupta sententia:cum eo ipso dedecoratur oratio:quo illam uoluit auctor ornare. Nã cætera uitantur.hoc petitur. Paꝝ aduerbium emendate in quibusdam est ascriptum exemplaribus hoc modo.Nam cætera paꝝ uitant.hoc petit. Corrupta oratio in uerbis maxime in propriis redundantibus.compressione obscura. Impropriis per.m.legat ut una sit dictio. Comprehensione quoq legendũ est pro compressione. Et adhuc spargit omnibus locis.Spargetur ut futuri sit temporis mihi legendum uidetur. Sunt in ornatu & hoc.Quod male dispositũ ẽ ανοικονομητον.Deprauatus hic locus facile corrigitur:si u uocalis in a uertatur ut iornata.& o in æ diphthongum ut hæc legatur hoc modo.Sũt inornata & hæc. ανοικονομητον autem ad uerbum trãsfertur indispositum.οικονομια nanq domus ac rei familiaris dispositio dicitur. Quod male collocatũ.Id κακοσυνθετον uocãt.κακοσυνθετον ad uerbum transfertur male compositum.Est enim κακοσυνθετον idẽcẽs structura uerborum:ut uersaq iuuencum Terga fatigamus hasta. κοινισμοσ quoq appellat quædã mixta ex uaria oratione linguaꝝ oratio.Ratione o prima littera expũcta legendum est.Est autem κοινισμοσ nomẽ quod απο του κοινιζειν.hoc est a communicando declinatur cõmunio & mixtura quædam ex uaria linguarum ratione cõstans. Vera nouis.uetera legendũ esse nemo non uidet. Itaque energiam cuius in præceptis narrationis feci mẽtionem.Diximus etiam nos in præceptis narrationis εναργειαν non ενεργειαν esse legendũ. Nõ equidem in omnes eam particulas locabo. Ita quidem legitur. sed corrupte fortassis.Nihil enim locabo illud sensui congruit.Quare loco illius contenderim uel repugnãtibus exemplaribus secabo esse legendum.Id enim & sensus & grãmatica ratio exposcit. Quorum ambitiose.Loco quorum legẽdum est quarum ut ad particulas referamus. Vt cum illam in uerrem legit.m.littera expuncta illa potius q̃ illã legẽdũ eẽ uidet.De septima aũt in uerrẽ actione hæc sunt descripta.

affectatio:per omne dicendi genus peccat. Nã & tumida:& exilia:& prædulcia:& abũdantia:& arcessita:& exultãtia sub idẽ nomẽ cadũt.Deniq κακοζηλον uocat qcqd est ultra uirtutẽ:quotiẽs ĩgenium iudicio caret:& specie boni fallit omniũ ĩ eloquẽtia uitiorum pessimũ. Nã cætera uitant. hoc petitur.Est aũt totũ in elocutione.Nam rerum uitia sũt stultũ. cõe. cõtrariũ.superuacuũ.Corrupta oratio ĩ uerbis maxime ĩpropriis.redũdãtibus.cõpressione obscura.cõpositione fracta.uocum similiũ:aut ambiguaꝝ.puerili captatiõe cõsistit. Est autem omne κακοζηλον utiq falsum:etiam si nõ omne falsũ κακοζηλον.etiam dicit aliter q̃ se natura habet:& quã oportet:& q̃ sat est. Totidem aũt generibus corrũpit oratio: quot ornatur.Sed de hac parte & ĩ alio nobis ope plenius dictum est.Et in hoc sæpe tractat:& adhuc spargitur oĩbus locis.Loquẽtes enim de ornatu:subinde quæ sũt uitanda: similia uirtutibus uitia dicemus.Sũt in ornatu & hoc quod male dispositum est:id ανοικονομητον. quod male figuratũ:id ασχηματιστον.quod male collocatum: id κακοσυνθετον uocant.Sed de dispositiõe diximus.De figuris & cõpositione dicemus.κοινισμοσ quoq appellat quædã mixta ex uaria ratione linguarum oratio:ut si atticis dorica.ionica.æolica et dicta confundas.Cui simile uitiũ est apud nos:siqs sublimia humilibus.uetera nouis. poetica uulgaribus misceat.Id enĩ tale ẽ monstrum:quale Horatius in prima parte libri de arte poetica fingit:Humano capiti ceruicẽ pictor eqnã Iungere si uelit:& cætera ex diuersis naturis subiiciat.Ornatum ẽ quod ꝑspicuo ac ꝓbabili plus est.Eius primi sũt gradus in eo quod uelis exprimẽdo. Tertius q hæc nitidiora faciat: quod ꝓprie dixeris cultum.Itaq enargiam cuius ĩ præceptis narrationis feci mentionẽ:qa plus ẽ euidẽtia:uel ut alii dicunt:repræsentatio q̃ ꝑspicuitas:& illud quidẽ patet.hoc se quodammodo ostendit:inter ornamenta ponamus.Magna uirtus est res de quibus loquimur:clare atq ut cerni uideantur enũciare. Nõ .n.satis efficit:neq ut debet plene dominatur oratio:si usque ad aures uolet:atq ea sibi iudex de quibus cognoscit narrari credat:non exprimi & oculis mentis ostendi.Sed quoniã pluribus modis accipi solet:nõ eqd em in oẽs eã ꝑticulas locabo: quoꝝ anbitiose a qbusdam numerus auget:sed maxime necessarias attingã.Est igit unũ genus:quo tota rerum imago quodãmodo uerbis depingit.Constitit in digitos ex templo arrectus uterq:& cætera:quæ nobis illã pugilũ cõgrediẽtiũ aciem ita ostendũt:ut non clarior futura fuerit spectantibus. Plurimũ in hoc genere sicut in cæteris eminet Cicero.An qsq̃ tã ꝓcul a cõcipiendis imaginibus reꝝ abest: ut cum illam in uerrẽ legit.Stetit soleatus prætor populi.ro.cũ pallio purpureo:tunicaq talari muliercula nixus ĩ littore:nõ solũ ipsos ĩ-

tueri uideatur:& locum & habitum: sed quædã etiam ex his quæ dicta nõ sũt sibi ipse adstruat? Ego certe mihi cernere uideor:& uultum & oculos & deformes utriusq; blãditias:& eoꝝ q aderãt: tacitã auersationẽ:ac timidã uerecũdiam. Interim ex pluribus efficit̃ illa:quã conamur exprimere facies: ut ẽ apud eũdẽ. Nãq; ad oĩum ornãdi uirtutũ exẽplũ uel unus sufficit ĩ descriptiõe cõuiuii luxuriosi. Videbar uidere alios ĩtrãtes. alios uero exeuntes. quosdã ex uino uacillãtes. quosdã hesterna potatõe oscitãtes. Humus erat ĩmũda. Lutulẽta uino:corõis lãguidulis:& spinis coopta pisciũ. Quid plus uideret q ĩtrasset? Sic urbiũ captaꝝ crescit miseratio. Sine dubio.n.q dicit expugnatã eẽ ciuitatẽ:cõplectit̃ oĩa quæcũq; talis fortuna recipit: Sed ĩ affectus mĩus penetrat breuis hic uelut nũcius. At si apias hæc quæ uerbo uno ĩclusa erãt:apebũt effusæ per modos ac tẽpla flãmæ:& ruẽtiũ tectoꝝ fragor:& ex diuersis clamoribus unus qdã sonus. alioꝝ fuga icerta. alii ĩ extremo cõplexu suoꝝ cohærẽtes:& infãtiũ fœmĩarũq; ploratus. male usq; ĩ illũ diẽ seruati fato senes. tũ illa ꝓphanoꝝ sacroꝝq; direptio. efferẽtiũ prædas ꝛ̃petẽtiũq; discursus. & acti ãte suũ qsq; prædonẽ catenati. & cõata retinere ĩfãtẽ suũ mr̃. & sicubi maius lucrũ ẽ pugna ĩter uictores. Licet.n. hæc oĩa:ut dixi:cõplectat̃ euersio:mĩus ẽ tamẽ totũ dicere:q oĩa. Cõsequemur ãt ut maĩfesta sint:si fuerĩt uerisimilia:& licebat ẽt falso affingeꝛ̃ qcqd fieri solet. Cõtigit eadẽ claritas ẽt ex accidẽtibus. Mihi frigidus horror Mẽbra qtit:gelidusq; coit formidine sanguis: Et trepidæ matres pressere ad pectora natos. Atq; huius sũmæ iudicio qdẽ meo:uirtutis facillima est uia. Naturã ĩtueamur. Hãc seqmur. Oĩs eloquẽtia circa opa uitæ ẽ. Ad se ꝛ̃fert qsq; quæ audit:& id facillime accipiũt animi:qđ cognoscũt. Præclaræ uero ad ĩferẽdã rebus lucẽ:reptæ sũt similitudines:qrũ aliæ sũt quæ ꝓbatiõis gratia ĩter argumẽta ponunt̃. aliæ ad exprimẽdã reꝝ imaginẽ cõpositæ: qđ ẽ huius loci ꝓpriũ. Inde lupi ceu raptores atra ĩ nebula. & aui similis:quæ circũ littora. circũ Piscosos scopulos humilis uolat æquora iuxta. Quo ĩ genere idem præcipue custodiẽdũ:ne id qđ similitudinis gr̃a asciuimus:aut obscurũ sit aut ignotũ. Debet.n. qđ illustrãdæ alterius rei gr̃a assumit̃:ipsũ eẽ clarius eo qđ illuminat. Quare sane poetis qdẽ ꝑmittamus huiusmodi exẽpla. Qualis ubi hibernã lyciã xãthiq; fluẽta Deserit aut delon maternã ĩuisit apollo. Non idẽ decebit oratorẽ:ut ocultis apta đmõstret. Sed illđ quoq; de quo ĩ argumẽtis dixius: similitudinis gẽus ornat õrõnẽ facitq; sublimẽ. floridã. iucũdã. mirabilẽ. Nã quo quæq; lõgius petita ẽ:hoc plus affert nouitatis:atq; ĩexpectata magis ẽ. Illa uulgaria uideri possũt & utilia tãtũ ad cõciliãdũ fidẽ:ut terrã cultu:sic animũ disciplĩs meliorẽ uberiorẽq; fieri. Et ut medici abalienata morbis mẽbra præcidũt:ita turpes ac ꝑnitiosos ẽt si nobis sãguĩe cohæreãt:ãputãdos. Iã sublimius illđ ꝑ Archia. Saxa atq; solitudĩes uoci respõdẽt. bestiæ sæpe ĩmanes cãtu flectũt̃:atq; cõsistũt & cætera. Quod qdẽ genus a qbusdã đclamatoria maxĩe licẽtia corruptũ ẽ. Nã & falsis utũt̃. Nec illa iis qbꝫ tãdẽ sĩlia uideri uolũt applicãt:quoꝝ utrũq; ĩ iis ẽ:quæ me iuuene ubiq; cãtari solebãt. Magnoꝝ fluminũ nauigabiles fõtes sũt:& generosioris arboris statĩ plãta cũ fructu ẽ. In oĩ ãt pabola aut præcedit similitudo. res seqt̃:aut præcedit res:& similitudo seqtur. sed ĩterĩ libera & sepata ẽ. ĩterĩ qđ lõge optimũ ẽ:cũ re cuius ẽ imago cõnectit̃ collatõe ĩuicẽ ꝛ̃spõdẽte:qđ facit redditio cõtraria:quæ ãtapodosis dr̃. Præcedit similitudo illa:cuius mõ feci mẽtionẽ. ĩde lupi ceu raptores atra ĩ nebula

Quosdam hæsterna potione oscitantes. huius erat immunda. Potatione pro potione legendũ esse. & humus loco huius ex oratione Ciceronis pro gallo unde hæc sumpta sunt aperte colligitur. Coronis quoq; pro cottonis legatur.

Apparebũt effusæ per modos ac templa flammæ. domos legẽdum esse ne librarii quidem ignorant. Quo ĩ genere idem præcipue custodiendum. nota sub diuisionis ascribatur ne idem legatur. sed id est. Facitq; sublimem. floridam. Facit ne diuersa tẽpora iungantur legendum est. Quæ me iuuene ubiq; cantare solebant. Cantari passiuum sensus exposcit.

Quæ αντιποδοσισ dicitur. ανταποδοσισ græce dicit̃ ex aduerso redditio.

Sequitur in primo georgicon post longam de bellis ciuilibus aut extremis cōquestionem. Atq; copula loco aut disiunctionis uidetur reponenda ac pro extremis legendum esse externis facile ex carminibus ipsis Vergilii colligitur. Sic eni scribit. Quippe ubi fas uersum atque nefas. tot bella per orbem. Tam multæ scelerū facies. non ullus aratro Dignus honos. squallent abductis arua colonis. Et curuæ rigidū falces conflant̄ in ensem. Hinc mouet Euphrates illinc germāia bellū. Vicinæ ruptis iter se legibus urbes Arma ferunt. sæuit toto mars impius orbe. Vt cū carceribus. Sed eam minus præstat. quotiens nihil dicit nisi quod necesse ē. βραχυλογίαν uocant. Ea ut legatur sensus exigit: non eam βραχυλογία autem trāsfertur breuitas sermonis. Abscinditur per αποσιωπησιν. hoc est reticentiam. quam alii præcisionē q̄le est illud Vergilii. Quos ego: sed motos præstat componere fluctus. Virum esse oportet. Intelligitur uirum esse fortem oportere etiā si nō apponatur. Et homo est ille. Fragilis intelligitur ac mortalis & qui facile errare potuerit. Et uidēdū est hoc est prouidēdum. Nam ipsa illa αφελεια simplex & inaffectata habet quendam purum qualis etiam fœminis amatur ornatum. In præpositio mihi ascribenda uidetur: ut in fœminis legatur. αφελεια latine simplicitas in oratione. In uictu frugalitas dici pōt. Præcipue tamen eius opera δεινωσισ in exaggeranda indignitate. Quamuis præcipue legatur: ego tamen uel repugnantibus exēplaribus Præcipua7 contenderim esse legendum: Præcipua enim ornatus opera sūt δεινωσισ. φαντασια & quæ sequūt̄. δεινωσισ āt hoc est grauitas ac uehemētiā late

Seqtur in primo georgicon post longā de bellis ciuilibus aut extremis cōquestionē. Vt cū carceribus se se effudere quadrigæ: Addūt se in spacia & frustra retinacula tendēs: Fert̄ eqs auriga: neq; audit currus habenas. Sed hæc sūt sine antapodosi. Redditio aūt illa rem utranq; cōparat & uelut subiicit oculis: & pariter ostēdit. Cuius præclara apud Vergiliū multa r̄perio exēpla: sed oratoriis potius utendū ē. Dicit Cicero ꝓ Muræna. Vt aiūt in græcis artificibus eos auledos eē: q citharedi fieri nō potuerūt: sic nos uidemus q oratores euadere nō potuerūt: eos ad iuris studiū deuenir̄. Illud ꝓ eodē iā pene poetico spiritu: sed tamen cū sua redditione: quod ē ad ornatū acōmodatius. Nā ut tēpestates sæpe certo aliquo cæli signo cōmouent̄. sæpe ex iprouiso: nulla ex certa rōne. obscura aliq̄ ex cā cōcitant̄: Sic in hac comiciorū tēpestate populari sæpe intelligas: quo signo cōmota sit. sæpe ita obscura ē: ut sine cā excitata uideatur. Sunt & illæ breues. Vagiq; p siluas ritu feraꝝ. Et illud Ciceronis i Clodiū. Quo ex iudicio uelut ex icēdio nudus effugit. qbus similia possūt cuicūq; etiā ex quotidiano sermōe succurrere. Huic subiacet uirtus non solū apte ponēdi rē ante oculos: sed circūcise atq; uelociter. Ac merito laudat̄ breuitas integra: sed eā minus præstat quotiēs nihil dicit nisi quod necesse ē. βραχιλογιαν uocant: que reddetur inter schemata. Est uero pulcherrima: cū plura paucis cōplectimur: quale salustii ē Mitridates corpore igenti ꝓinde armatus. Hoc male imitantes sequit̄ obscuritas uicina prædictæ. Sed amplior uirtus est emphasis altiorē præbens intellectū: q̄ quē uerba p se ipsa declarāt. Eius duæ sunt spēs: altera quæ plus significat q̄ dicit. altera quæ etiā id quod non dicit. Prior ē & apud Homerū: cū Menelaus graios in equū descendisse ait. Nam uerbo uno magnitudinē eius ostēdit. & apud Vergiliū. Demissū lapsi per funē. Nam sic quoq; altitudo demōstrata est. Idem Ciclopa cum iacuisse dicit per antrum: Prodigiosū illud corpus spacio loci mensus est. Sequēs positum est i uoce aut omnino suppressa aut etiam abscissa. Supprimitur uox: ut fecit ꝓ Ligario Cicero. Quod si in tanta fortuna bonitas tanta nō esset: q̄ tu p te iquam optines: Intelligo qd loquar. Tacuit enim illud quod nihilominus accipimus: nō deesse homines q ad crudelitatē eum impellerent. Abscindit̄ per αποσιωπησιν: quæ quoniam est figura reddet̄ suo loco. Est i uulgaribus quoq; uerbis emphasis. Virum esse oportet. & homo est ille: & uidendū est. Adeo similis est arti plerumq; natura. Nō tamen satis eloquētiæ est ea: de quibus dicat: clare atq; euidenter ostendere. Sed sūt multi & uarii excolendæ orationis modi. Nam ipsa illa αφελεια simplex & inaffectata habet quendam purum: qualis etiam fœminis amatur ornatum. Et sunt quædam uelut e tenui diligentia circa proprietatem significationemque munditiæ. Alia copia locuples. alia floribus læta. Viriū non unū genus. Nā q̄cqd i suo ge...is effectum ē ualet. Præcipue tamen eius opa δεινωσισ

in exaggeranda idignitate & i cæteris altitudo quædã. φαντασια in concipiendis uisionibus. ἐξεργασια in efficiendo uelut ope pro posito: cui adiicit ἐπεξεργασια repetitio probationis eiusdem: & cumulus ex abundanti ενεργεια confinis iis est ab agendo ducta: & cuius propria sit uirtus nõ eẽ quæ dicunt ociosa. Est & amarum quiddam cum fere in contumelia positũ est: quale Cassii. Quid facies cũ in bona tua inuasero? hoc est cũ te docuero nescire maledicer. & acre: ut illud Crassi. Ego te cõsulẽ putẽ: cũ tu me nõ putes eẽ senatorẽ? Sed uis oratoris oĩs ĩ augẽdo minuẽdoq; cõsistit. Vtriq; pti totidẽ modi: ex qbꝰ præcipuos attigẽus. reliq similes erũt. Sũt ãt positi i rebꝰ & uerbis: & quæ sit rerũ iuẽtio ac rõ tractauius. nũc qd elocutio attollat aut deprimat dicẽdũ.

De amplificatione:

PRima est igit amplificandi uel minuendi spẽs in ipso rei no mine: ut cũ eum qui sit cæsus: occisũ. eũ qui sit iprobus latronẽ. cõtraq; eum q pulsauit attigisse. qui uulnerauit: læsisse dicimus. Vtriusq; pariter exẽplum ẽ: pro. M. Cælio. Si uidua libere. proterue. petulanter. diues effuse. libidinosa meretricio more uiueret: adulterium ego putarem: siquis hanc pauco liberius salutasset? Nã & impudicam meretricem uocauit: & eũ cui longior cũ illa fuerat usus: liberius salutasse. Hoc genus increscit ac fit manifestius: si ãpli ora uerba cũ ipsis nõibus: pro quibus ea posituri sumus: cõferant: ut Cicero in Verrem. Non enim furem: sed raptorem. non adulterũ: sed expugnatorem pudicitiæ. nõ sacrilegũ: sed hostem sacrorũ religionũq;. non siccarium: sed crudelissimũ carnificem ciuium sociorumq; in uestrũ iudiciũ adduximus. Illo enim modo: ut sit multũ: hoc etiam plus ut sit effici. Quattuor tamen maxime generibus uideo cõstare amplificationẽ incremẽto. cõparatione. rõcinatione. congerie. Incrementũ est potentissimũ: cũ magna uident etiã quæ inferiora sũt. Id aũt gradu uno fit: aut pluribus. per id uenitur non modo ad sũmũ: sed interim quodam modo supra sũmũ. Omnibus his sufficit uel unum Ciceronis exemplum. Facinus est uincire ciuem romanũ. scelus uerberare. parricidium necare. quid dicã in crucẽ tollere? Nam & si tantũ uerberatus esset: uno gradu increuerat: ponendo etiã id esse facinus: quod erat iferius. Et si tantũ occisus esset: per plures gradus ascẽderat. Cũ uero dixerit ꝑpe parricidiũ necare: supra qd nihil ẽ adiecit. qd dicã in crucẽ tollere? Ita cũ id quod maximũ esset occupasset: necesse erat i eo quod ultra est uerba deficere. Fit & aliter supra sũmũ adiectio: ut apud Vergiliũ de Lauso. Quo pulchrior alter non fuit excepto laurẽtis corpore turni. Sũmũ est enim quo pulchrior alter non fuit. Hic deĩde aliqd supra positũ ẽ. Tertius quoq; ẽ modus ad quẽ non per gradus itur: & quod nõ est plus q̃ maximũ: sed quo nihil maius ẽ. Matrẽ tuam cecidisti: qd dicã amplius? matrẽ tuã occidisti. Nam & hoc augendi genus ẽ: tantũ aliqd efficere: ut nõ possit augeri. Crescit oratio minus aperte: sed nescio an hoc ipso efficacius cũ citra distinctionem in contextu & cursu semper aliquid priore maius insequitur: ut de

patet. Δεινος grauis dicitur ac uehemens & aptus interdum difficilis ac molestus.

φαντασια in concipiendis uisionibus, hoc est rerum imaginibus: quæ facile ab omnibus probẽtur. φαντασια uero imaginatio siue potius uis imaginãdi uocat. ἐξεργασια in efficiẽdo uelut opere ꝓposito. hoc est in ꝓbando ac concludendo quæ uolumus. ἐξεργασια uero transfertur ad uerbum effectio. a quibusdam expolitio.

Cui adiicit ἐπεξερσαγια hoc est ad expolitionẽ expolitio ac repetitio probatiõis eiusdem. ενεργεια cõfinis est iis ab agendo ducta. ενεργεια απο του ενεργειν hoc est ab agendo deriuatur. trãsfert actus siue efficacia. Est & amarꝫ quiddam cum fere in cõtumelia positũ est. Emẽdate loco illius cum legitur quod. hoc mõ. Quod fere in contumelia positũ est. Et quæ sit rerum inuentio. Sed loco illius copulæ & legitur castigate in quibusdam exẽplaribus. Si uidua libere. ꝓterue. petulanter. diues effuse. libidinosa meretricio more uiueret: adulteriũ ego putarem siquis hãc pauco liberius salutasset. Proterua non proterue & adulterꝫ i uocali expũcta & paulo pro pauco in oratione pro Cælio emendate legit. Id aũt uno gradu fit aut pluribus. Loco aũt copulæ aut disiunctio est reponẽda. Facinus est uincire ciuem Romanũ. Hoc Ciceronis exemplum nisi corrupte legit in septima in uerrem actione: unde est descriptum: aperte hic est deprauatum. Nam & ꝓpe aduerbiũ est prætermissum & passiua infiniti modi uerba in actiuam uocem fuere commutata. Apud Ciceronem nanque sic est scriptum Facinus est uinciri ciuem Ro. Scelus uerberari. Prope paricidiũ necari. Quid dicam in crucẽ tolli? uerbo satis digno tam nefaria res appellari nullo modo põt. & quæ sequunt.

uomitu i Antonium Cicero.In cœtu uero populi romani negociū publi-
cū gereris magister eqtū.Singula icremētū habēt.Per se deforme:uel nō
ī cœtu uomere.i cœtu ēt nō populi.ēt nō romāi.uel si nullū negociū age-
ret.uel si non publicū.uel si non magister eqtū. Sed alius diuideret hæc:
& circa singulos gradus morareť.Hic ī sublime ēt currit:& ad sūmū non
puenit nixu & īpetu. Verū ut hæc āplificatio ī supiora tēdit:ita quæ fit p
cōpationē:incrementū ex minoribus petit.Augēdo enim quod ē ifra:ne-
cesse est extollat id quod supra positū est:ut idē atq; in eodē loco. Si hoc
tibi inter cœnā & in illis immanibus poculis tuis accidisset:quis non tur-
pe duceret?In cœtu uero populi romani.Sed in Catilinā. Serui me her-
cle mei:si me isto pacto metuerēt:ut te metuūt omnes ciues tui: domum
meā relinquēdā putarē. Interim ꝓposito uelut simili exēplo efficiendū
est:ut sit maius id quod a nobis exaggerādū est:ut idem pro Cluētio.Cū
exposuisset Milesiā quādā a secundis hæredibus ꝓ abortu pecuniā acce
pisse:quāto est inqt Opianicus in eadē iniuria maiore supplicio dignus
Siqdē illa cū suo corpori uī attulisset:se ipsā cruciauit. Hic āt idē illd ef-
fecit p alieni corporis uī atq; cruciatū.Nec putet qsq̃ hoc:q̄q̄ ē simile:illi
ex argumētis loco quo maiora ex minoribus colliguntur:idē esse. Illic eni
probatio petiť.hic amplificatio.Sicut in Opianico:nō id agiť in illa cō-
paratiōe:ut ille male fecerit:sed ut peius.Est tamē q̄q̄ diuersaꝝ reꝝ quæ-
dā uicinia.Repetā itaq; hic quoq; idē:quo sū illic usus exēplū:sed nō ī eū
dem usū.Nā hoc mihi ostēdendū ē augendi gratia:nō tota mō totis: sed
etiā ptes ptibus cōparari:sicut hoc loco.An uero uir āplissimus Pub. Sci-
pio pon.max.Tib.Gracchū mediocriter labefactātem statum reipu. pri
uatus interfecit?Catilinā orbē terræ cæde atq; incēdio uastare cupiētem
nos cōsules perferemus?Hic & Catilina Graccho.& status reipu.orbi ter
raꝝ.& mediocris labefactatio cædi & īcendiis & uastatiōi:& priuatus cō
sulibus cōpať:quæ siqs dilatare uelit plenos p singula locos hēnt. Quas
dixi p rōcinationē fieri amplificationes:uideamus an satis ꝓprio uerbo
significauerim.Nec sum in hoc sollicitus:dū res ipsa uolētibus discere ap
pareat.Hoc sū tamē secutus:ꝙ hæc āplificatio alibi posita est:alibi ualet:
ut aliud crescat:aliud augeť.inde ad id qđ extolli uolumus ratio deduciť
Obiecturus Antonio Cicero merū & uomitū. Tu īqt istis faucibus. istis
lateribus.ista gladiatoria totius corporis firmitate.Quid fauces & late-
ra ad ebrietatē?minime sūt ociosa: Nā respiciētes ad hæc possumus æsti
mare:quātū ille uini in Hipiæ nuptiis exhauserit:quod ferre & coquere
nō posset illa gladiatoria corporis firmitate.Ergo si ex alio colligiť aliud:
nec īpropriū nec inusitatū nomen ē rōcinationis:ut quod ex eadē cā īter
status quoq; habemus.Sic ex insequētibus āplificatio duciť.Siquidē tā-
ta uis fuerit uini erūpentis:ut nō casum afferret aut uolūtatē: sed necessi-
tatē ubi minime deceret uomēdi:& cibus nō recens:ut accidere interim
solet:redderet:sed qui usq; in posterum diem redūdaret.Idē hoc præstāt
quæ ante cæssērūt.Nā cū Aeolous a Iunone rogatus.cauū cōuersa cuspi-
de montem Impulit in latus:ac uēti uelut agmine facto:Qua data por-
ta ruūt.appet quāta sit futura tēpestas.Quid?cū res atrocissimas: quas
quæ ī sūmā ipsi extulius īuidiā eleuamus cōsulto:quo grauiora uideanť

Hic in sublime etiā currit & ad sūmū nō puenit nixu & īpetu. Mendose ita legiť:uerusq; sensus nō pcipitur.Sic aūt emendari potest:ut non negandi aduerbiū postponať uerbo.ac loco & copulæ:sed aduersatiua ascribať.hoc modo.& ad summū peruenit nō nixu.sed īpetu. Si hoc tibi inter cœnā & in illis in manibus poculis tuis accidisset:quis non turpe diceret. Immanibus.n.duplici legendum eē & duceret ut sit actiuū ex secunda philippica. unde hoc sumptū est exēplū facile est uidere. Vt idē ꝓ Cluentio cū exposuisset molestiam quādā.Milesiā in oratione Ciceronis inueniet scriptā qui eam euoluet nō molestiā Sic.n.ibi legitur.Memoria teneo Milesiā quādā mulierē cum essem in Asia:qđ ab hæredibus secūdis accepta pecunia ptū sibi ipsa pecunia medicamētis abegisset:rei capitalis eē dānatā.Neq; iniuria:quæ spem parētis.memoriā nominis.subsidiū generis.hæredē familiæ. designatū reip.ciuem sustulisset.Quāto est opianicus in eadē iniuria maiori supplicio dignus? Quæ siqs dilatare uelit:plenos per singula locos habēt.hēat singulariter pculdubio est legēdū. Vt qđ ex eadē causa īter status quoq; habemus.a uocali ascripta hēamus rectius legereť. Siqdē tanta uis fuerit uini erumpentis.Fuit e & r litteris expūctis mihi legēdum uidetur.

quæ secutura sũt:ut a Cicerone factũ est:cũ illa diceret.Leuia sunt hæc i hoc reo.metũ uirgaꝝ Nauarchus nobilissimæ ciuitatis precio redemit.humanũ ẽ.Alius ne securi feriret̃:pecuniã dedit. usitatũ est. Nonne usus est rõe:qua colligerẽt audiẽtes: quãtũ illud eẽt quod inferebatur:cui cõparata hæc humana uiderentur atq; usitata? Sic quoq; solet ex alio aliud augeri:ut cũ Hãnibalis bellicis laudibus ampliat̃ uirtus Scipionis.& fortitudinẽ gallorum germanorumq; miramur:quo sit maior.C.Cæsaris gloria. Illud quoq; ẽ ex relatione ad aliqd:quod non eius rei gratia dictũ uideret̃:amplificationis genus.Nõ putãt indignũ troiani prícipes graios troianosq; propter Helenæ speciẽ tot mala tanto tẽporis spacio sustinere. quæ nam igitur illa forma credenda ẽ? Non enim hoc dicit Paris qui eam rapuit.non aliquis iuuenis:aut unus e uulgo. sed senes & prudẽtissimi & Priamo assidẽtes. Verũ & ipse rex decẽnii bello exhaustus.amissis tot liberis. ĩminente sũmo discrimine:cui faciem illam ex qua tot lachrymaꝝ origo fluxisset:inuisã atq; abhominãdam eẽ oportebat:& audit hæc:& eã filiã appellans iuxta se locat:& excusat etiã atq; sibi eẽ malorũ cãm negat. Nec mihi uidetur in Symposio Plato:cum Alcibiadem confitentẽ de se quid a Socrate pati uoluerit narrat:nõ ut illum culparet:hæc tradidisse:sed ut Socratis ĩuictã cõtinctiã ostenderet:quæ corrũpi speciosissimi hominis tã obuia uoluptate nõ posset.Quin ex instrumento quoq; heroum illorũ magnitudo æxistimanda nobis datur.Ad hoc pertinet clipeus Aiacis:& hasta pelias Achillis.Qua uirtute egregia ẽ usus in Cyclope Vergilius.Nã quod illud corpus mẽte concipiã:cuius trũca manũ pinus r̃git?Quid?cũ uix loricã duo multiplicẽ cõnixi humeris ferũt:quãtus Demoleos q̃ indutus eã cursu pallãtes troas agebat.Quid.M.Tullius de.M.Antonii luxuria tãtũ saltẽ finger̃ potuisset:quãtũ ostẽdit dicendo? Conchyliatis Cnei Pompeii pistromatis seruorũ in cellis stratos lectos uideres:cõchyliata pistromata. Et.Cn.Põpeii de seruis & cellis nihil põt dici ultra. Et necesse est tamẽ ultra infinito plus ĩ domino cogitare. Et hoc simile ẽ illi qđ ẽphasis dicit̃.sed illa ex uerbo.hoc ex re cõiecturam facit:tãtoq; plus ualet:quãto res ipsa uerbis est firmior. Põt ascribi ãplificatiõi cõgeries quoq; uerborũ ac sententiarum idem significantiũ. Nam etiam si nõ per gradus ascendãt:tamen uelut a ceruo quodã alleuãtur. Quid enim tuus ille tubero districtus in acie pharsalica gladius agebat? cuius latus ille mucro petebat?q sensus erat armoꝝ tuorũ?quæ tua mẽs?oculi?manus?ardor animi?qd cupiebas?qd optabas? Simile ẽ hoc figuræ:quam συναθροισμον uocãt. sed illic pluriũ reꝝ ẽ cõgeries. Hic unius multiplicatio. hæc ẽt crescere solet uerbis oĩbus altius atq; altius ĩsurgẽtibus. Aderat ianitor carceris. carnifex prætoris.mors terrorq; socioꝝ & ciuiũ romanorum lictor sextius.Eadẽ fere ẽ ratio minuẽdi. Nã totidẽ sũt ascẽdẽtibus quot descẽdẽtibus gradus.Ideoq; uno ero exẽplo cõtentus eius loci quo Cicero de oratiõe Rulli hoc dicit.Pauci tamen q̃ ꝓximi astiterant:

Vt est a Cicerone factum cum illa diceret.Leuia sũt in hoc reo. Ex septima uerrinarũ manifeste apparet crimina nominatiuum esse ascribẽdũ:hoc modo. leuia sunt in hoc reo crimina. Nõne usus est ratione.Pro ratione mihi ratiocinatione legẽdũ esse uidetur. Quod non eius rei gratia dictũ uideret̃. uidetur re syllaba expuncta legendum est.. Et excusat etiã sibi atq; maloꝝ causam negat. Atq; copula ante illũ datiuum sibi est transferenda. Nec mihi uidet̃ in Symposio Plato cũ Alcibiadẽ cõfitentẽ de se qd a Socrate pati uoluerit narrat.nõ ut illũ culparet.hæc tradidisse.Corrupte qdẽ sic legit̃ q̃uis nõ uideat̃.Nisi.n.illud nõ negãdi aduerbiũ de cõtextu tollat̃: uidebit̃ affirmare Fabius:id quod uult negare. Symposiũ quod ĩterpretari põt cõpotatio:dialogus ẽ Platonis: in quo Alcibiades fatetur se adeo Socrati deditũ fuisse: ut muliebria quoque ab eo fuerit passurus: si Socrates ipse eo flagitio fuisset delectatus. Quin ex ĩstrumẽto quoq; heroũ illoꝝ magnitudo existimãda nobis datur. æstimãda q̃ existimanda rectius legeret̃. Et Cn.Pompeii de seruis & cellis nihil potest dici ultra.De præpositio expũgẽda ac loco eius & copula.& pro seruis seruorum & in præpositio ascribẽda uidetur.hoc modo.Et.Cn.Põpeii & in seruoꝝ cellis nihil potest dici ultra. Cuius latus ille mucro petebat̃. Actiue petebat in oratione ꝓ Ligario legitur. Quã συναθροισμον uocãt.συναθροισμος congeries atque cõgregatio latine dici potest.συναθροιζω nanq; unde est declinatum:congrego congeroq; significat. Quos continuo subiungerem nisi esset a cæteris separata ratio dicendi: quæ constat non propriis sed translatis. Ingenue fateor: hic sensus tametsi

nescio quid illũ de lege agraria uoluisse dicere suspicabantur: Quod si ad intellectũ referas minutio est: si ad obscuritatem incremẽtũ. Scio posse uideri quibusdã speciẽ ãplificationis hyperbolen quoq;. Nã & hoc in utrãq; partẽ ualet: sed qa excedit hoc nomẽ ĩ tropos differẽda ẽ. Quos continuo subiũgerẽ: nisi esset a cæteris separata rõ dicendi: quæ cõstat nõ ꝓpriis: sed trãslatis. Demus ergo breuiter hoc desiderio iã pene publico: ne omittamus eũ quẽ pleriq; præcipuũ ac pene solũ putãt orõnis ornatũ.

De generibus sententiarum.

SEntentiam ueteres quod animo sensissẽt uocauerũt. Id cum ẽ apud oratores frequẽtissimũ: tum etiã in usu quotidiano q̃sdã reliquias habet. Nã & iuraturi ex animi nostri sententia: & gratulãtes ex sententia dicimus. Nõ raro tamen & sic locuti sunt: ut sensa sua dicerẽt. Nã sensus corporis uidebãtur. sed consuetudo iã tenuit: ut mẽte concepta sensus uocaremus. Lumina aũt præcipueq; in clausulis posita sẽtẽtias: quæ minus crebra apud antiquos. nostris temporibus mõ carẽt. Ideoq; mihi de generibus eaꝝ: & de usu arbitror pauca dicẽda. Antiqssimæ sũt: quæ ꝓprie q̃uis oĩbus idem sit nomen: sentẽtiæ uocãtur: q̃s græci γνωμας appellãt Vtrũq; tamen nomẽ ex eo acceperũt: ꝙ similes sũt consiliis aut decretis. Est aũt hæc uox uniuersalis: quæ etiã citra complexũ causæ possit eẽ laudabilis. Interim ad rẽ tantũ relata. Nihil est tã populare q̃ bonitas. Interi autem ad personam: quale est afri Domitii. Princeps qui uult omnia scire: necesse habet multa cognoscere. Hãc qdam partẽ Enthymematis: qdã initiũ aut clausulã epicherematis eẽ dixerũt. & est aliquãdo: nõ tamen semp. Illud uerius eẽ eã aliquando simplicẽ: ut ea quã supra dixi. aliquãdo rõne subiecta. Nã in omni certamine qui opulentior: etiã si accipit iniuriam: tamẽ qa plus põt: facere uideť. Nõnunq̃ duplicẽ. Obsequiũ amicos. ueritas odiũ parit. Sũt & qui decẽ genera fecerũt: sed eo mõ quo fieri uel plura possũt. per interrogationem. per cõpationem. inficiationẽ. similitudinem. admirationẽ: & cætera huiusmodi. Per oẽs enim figuras tractari põt. Illud notabile ex diuersis. Mors misera non est. aditus ad mortẽ miser est. Ac recte qdẽ sũt tales. Tã deest auaro quod habet q̃ quod non habet. Sed maiorẽ uim accipiũt ex mutatiõe figuræ: ut Vsq; adeo ne mori miserũ est? Acrius enim hoc: q̃ per se mors misera non ẽ. Et trãslatione a cõi ad ꝓprium. Nam cum sit rectum. nocere facile est. ꝓdesse difficile: uehementius apud Ouidiũ Medea dicit. Seruare potui. perdere an possũ rogas? Vertit ad personã Cicero. Nihil habet Cæsar nec fortuna tua maius: q̃ ut possis: nec natura melius: q̃ ut uelis seruare q̃ plurimos. Ita quæ erant rerũ propria fecit hominis. In hoc genere custodiendũ est: & id quidẽ ubiq;: ne crebræ sint. ne palam falsæ: quales frequenter ab his dicunť: q hæc catholica uocant: & qcquid ꝓ causa uideť: quasi indubitatũ ꝓnũciant. & ne passim & a quocũq; dicanť. Magis enim decet eos: in quibus est auctoritas: ut rei pondus etiã persona confirmet. Quis enim ferat puerum aut adolescentulũ aut etiã ignobilẽ si iudicet in dicendo: & quodãmodo præcipiat? Enthymema quoq; est oẽ quod mẽte cõcipimus: proprie tamẽ diciť: quæ est sñia ex cõtrariis: ꝓpterea quod eminere ur̃ inter cæteras: ut Homerus poeta urbs Roma. De hoc ĩ argumentis satis dictũ

uideť ꝑspicuus mihi paꝝ percipitur. Forsitan autem aliquid flagitii hic quoq; fuit admissum: quod iis relinquatur emendandum: qui se grãdia in hoc opus commentaria edituros eẽ iactãt

Ne omittamus eũ c. littera ascripta Nec mihi legendum uidetur.

Entẽtiã ueteres quod animo sensissent uocauerunt. Sententia tribus accipitur modis. Interdũ enim sentẽtia dicitur id qđ animo sentimus. Interdum significat decretum: ut cum a iudice latam dicimus sententiam. Interdũ sententia est orõ sumpta de uita quæ aut quid sit aut quid esse oporteat in uita breuiter ostendit. Idcirco autem hæ sententiæ dicũtur quod decretis atque consiliis similes esse uidẽtur.

Interim ad rem tãtum relata. Nihil est tam populare q̃ bonitas. ut particula qua in assignandis exemplis uti solemus: mihi ascribenda uidetur. hoc modo. ut nihil est. At recte quidem sunt tales. t. littera in. c. mutata ac est legendum. ita sensu exigente. Vehemẽtius apud Ouidium Medea dicit seruare potui perdere an possum rogas? Possim legendum est. Tragœdiam autem de Medea scripsit Ouidius quæ maxime in decimo a Fabio comendatur. Sed nunc ea non extat. Quid enim ferat puerum. Quis ut legať ne præcipiendum quidẽ est.

est. Non semper aūt ad probationē adhibet᷑: sed aliquando ad or/natū. Quo℞ igit᷑ īpunitas Cæsar tuæ clæmētiæ laus ē: eo℞ te ipso rū ad crudelitatē acuet oratio? nō qa sit ratio dissimilis: sed quia iā per alia ut id iniustū appareret: effectū erat: & addita in clausula ē epiphonematis modo non tā probatio: q̄ extrema q̄si īsultatio. Est enim epiphonema rei narratæ uel probatæ sūma acclamatio. Tā/tæ molis erat romanam condere gentem. Facere enim probus ado lescens periculose q̄ ꝑpeti turpiter maluit. Est & quod appellat᷑ a nouis noema: q̄ uoce oīs intellectus accipi pōt. Sed hoc noīe dona/rūt ea quæ non dicūt: uerū intelligi uolunt: ut in eū quem sæpius a ludo redemerat soror agētē cū ea talionis: ꝙ ei pollicem dormienti recidisset. Eras dignus: ut haberes integram manū. Sic.n.audit᷑ ut depugnares. Vocat᷑ aliqd & clausula q̄si est quod cōclusionem di/cimus: & recte & qbusdā in partibus necessaria ē. Quare prius de facto uestro fateamini necesse ē: q̄ ligarii culpā ullā reprehēdatis. Sed nūc aliud uolūt: ut oīs locus: oīs sensus in fine sermonis feriat aurem. Turpe aūt & ꝑpe nefas ducūt respirare ullo loco: q accla/mationē nō petierit. Inde minuti corruptiꝗ sēsiculi & extra rē peti ti. Neꝗ enim possūt tā multæ bonæ sentētiæ eē: q̄ necesse ē multæ sint clausulæ. Iā hæc magis noua sentētia℞ genera ex inopinato: ut dixit Vibius Crispus in eū q cū loricatus ī foro ābularet: prætēde/bat se id metu facere. Quis tibi sic timere ꝑmisit? Et īsigniter Afri/canus apud Neronē de morte matris. Rogāt te Cæsar Galliæ tuæ ut fœlicitatē tuā fortiter feras. Sunt & alio relata: ut Afer domitius cū Cloātillā defēderet: cui obiectū crimē: ꝙ uirū q īter rebellantes fuerat: sepelisset: remiserat Claudius: ī epilogo filios eius alloquēs. Matrē tamē īqt pueri sepelitote: & aliūde petita.i.in aliū locum ex alio trāslata: ꝑ spatale Crispus: quā hæredē amator īstituerat: de/cessit: cū haberet ānos duo de uigīti. O hoīem diuinū: q sibi īdulsit: Facit q̄sdā sētētias sola gemīatio q̄lis ē Senecæ in eo scripto: quod Nero ad senatū misit occisa matre: cū se piclitatū uideri uellet. Sal/uū me eē adhuc nec credo nec gaudeo. Melior cū ex cōtrariis ualet Habeo quē fugiā: quē seqr nō habeo. Quid? ꝙ miser cū loq non posset: tacere nō poterat? Ea uero fit pulcherrima cū aliq̄ cōpatiōe clarescit. Trachallus cōtra Spathalē. Placet hoc ergo? leges diligē/tissime pudoris custodes: decimas uxoribus dari: q̄rtas meretrici/bus? Sed ho℞ qdē generū & bonæ dici possūt & malæ. Illæ sēp ui/tiosæ uti uerbo patres cōscripti. Sic.n.īcipiēdū ē mihi: ut memieri tis patrū. Peius adhuc quo magis falsū ē & lōgius petitū. Cōtra eā/dē sororē gladiatoris cuius modo feci mētionē. Ad digitū pugnaui Est ēt generis eiusdē nescio an uitiosissimū quotiēs uerbo℞ ābigui tas cū re℞ falsa q̄dā similitudine iūgit᷑. Clarū auctorē iuuenis au/diui: cū lecta ī capite cuiusdā ossa sētētiæ grā tenēda matri dixisset: Infœlicissima fœmīa nondū extulisti filiū: & iā ossa legisti. Adhuc pleriꝗ minimis etiā iuētiūculis gaudēt: quæ excussæ risum habēt. iuentæ facie ingenio blandiunt᷑. De eo q naufragus & ante agrorū

Est.n. epiphonema. απο του επιφωνειν hoc est ab ac/clamando επιφωνημα dici/tur. Est & quod appellat᷑ a nouis noema απο του νοειν hoc est ab ītelligēdo νοημα deducitur id est intellectus. cognitio cōsiliū. sed id ꝑprie νοημα dicit᷑: quod q̄uis nō exprimat᷑: ītelligit᷑: ut Fabius exēplo quoꝗ apposito expo nit. Vocat᷑ aliquid & clau sula quasi est quod cōclusio/nē dicimus. Quasi aduerbiū sensui conuenire non uidet᷑. Quare loco eius Quæ rela/tiuū puto ascribēdū si tamē coniunctione non erasa. hoc modo. Quæ si est. Quare prius dē facto nr̄o fateamini. Vt uestro legat᷑ ne admoni/tione quidē est dignū. Sed nūc aliud uolunt. Aliud qdē legit᷑. ue℞ sensus ꝑt illud le/gat᷑: mihi exposcere uidetur.

Et ꝑpe nefas dicūt.i.uoca li in.u. cōuersa ducunt est le/gēdū. Pro spathale Crispus quā hæredē amator īstitue/rat decessit. ut aduerbiū & q relatiuū mihi ī hoc loco de/siderant᷑: cū sine relatiuo īte/gra nō sit oratio: nisi legatur ut ꝑ spathale Chrispus: quā hæredem amator qui insti/tuerat: decessit cum haberet annos duo de uiginti. Le/ges diligentissimæ pudoris custodes decimas uxoribus dari. quartas meretricibus. Aut iubent aut simile uer/bum uidetur ascribendum aut certe loco illius dari: dāt est legendum. Quod si Tra/challi oratio extaret: facile ex il la corrigeretur hic locus.

Inuentæ facie ingenio blā diuntur. Pro ingenio ut inge nii legatur sensus exigit. De eo q naufragus & ante agro/rum sterilitatē uexatus. Nau fragiis & sterilitate ablatiuo? sensus exposcit. Et in eo qui apocarteresin simulasse dicitur. αποκαρτερησισ la/tine dicitur tolerantia απο του αποκαρτερειν hoc est a tolerando. Sunt autem hæ materiæ declamatoriæ.

Decet luxurioso bibendo mori. Luxuriosos legēdum esse etiā pueri uident
Alia uana suadētis purpuratis:ut alexādrū incendio Babylonis sepelient. ut particula uidetur ascribenda & sepeliant legendū hoc mō. Alia uana ut suadētis purpuratis ut Alexādrū icēdio Babylonis sepeliāt. Purpurati aūt dicebātur prīcipes ī exercitu Alexādri purpureis uestibus utētes:q quo mō Alexander sepeliēdus esset:ut scribit Plutarchus: disceptarūt. unde etiā declamatio suasoria fuit ficta. Hoꝝ nihil ad iustā magnitudinē adolescere pōt. Loco horū mihi quoꝗ uidet eē legēdū. Subsistit. n. oīs sententia. Subsistit ut sit pſentis tpis est legēdū. Præter hoc etiā color ipe dicēdi q̄libet claris multis tamē ac uariis uelut maculis cōspgit. Sic qdē legit sed corrupte. Pro claris. n. clarus ut legat sensus exposcit. Est quoddā genus quo ueteres nō utebant. hypophora hoc est obiectio eoꝝ q sentētiis negabāt eē utēdū
Et quā usq; nos uocant uetustatē. Ad præpositio loco & copulæ mihi reponēda uidetur. est aūt obiectiōis solutio. Nā si illā extremā mutat Demosthenes. Multa loco eius uerbi mutat mihi legendum uidetur. dixit autem extrinsecus facile subauditur.
Quo modo potest ꝓbare Ciceronem qui nihil putet ex Catone gracchisq; imitādū. Quāuis imitādū legatur : tamen ne sibiipsi Fabius repugnare uideat īmutandum est legēdum hoc est commutandum.
Et si necesse sit ueterem illum honorē dicendi malim q̄ noua istam licētiam Honorem quidem hactenus legerunt omnes. Sed forsitan loco eius horrorē similem totque syllabarū accusatiuū recte scribere

sterilitate uexatus in scholis fingitur se suspēdisse. Quem nec terra recipit nec mare:pendeat. Huic simile ī illo de quo supra dixi:cui pr sua mēbra laceranti uenenū dedit. Qui hæc edit:debet hoc bibere. & in luxriosū q apocartaresim simulasse dicit. Necte laqueum. Habes quod faucibus tuis irascaris. Sume uenenū. decet luxuriosos bibēdo mori. Alia uana suadentis purpuratis:ut Alexandrum babylonis īcēdio sepeliāt. alexādrū sepelio. hoc qsq̄ spectabit e tecto? q̄si uero id sit in re tota īdignissimū. Alia nimia:ut de germanis dicentē quēdā audiui. Caput nescio ubi īpositū. & de uiro forti. Bella ūbone ꝓpellit. Sed finis nō erit:si singulas corruptoꝝ proseq̄r formas. Illd̄ potius quod ē magis necessariū. Duæ sūt diuersæ opiniones. aliorū sentētias solas pene spectantiū. alioꝝ omnio damnātiū: quoꝝ mihi neutrū admodū placet. Densitas eaꝝ obstat iuicē:ut ī satis oībus fructibusq; aruoꝝ:hoꝝ nihil ad iustā magnitudinē adolescere pōt: qd̄ loco in quē crescat caret. Nec pictura:īqua nihil circūlitū ē eminet. Ideoq; artifices etiā cū plura in unam tabulā opa contulerūt :spaciis distinguūt. ne umbræ in corpore cadāt. Facit res eadē cōscisam quoq; orationē. Subsistit. n. oīs sentētia. Ideoq; post eā utiq; aliud est initiū. Vnde soluta fere oratio:& e singulis nō mēbris:sed frustis collata structura caret:cū illa rotūda & undiq; circūcisa insistere īuicem nequeāt. Præter hoc etiā color ipse dicendi quālibet claris multis tamen ac uariis uelut maculis cōspergit. Porro ut affert lumē clauus purpuræ loco incertus:ita certe neminē deceat intertexta pluribus notis uestis. Quare licet hæc enitere:& aliq̄tenus extare uideantur: tamē & lumīa illa nō flāmis:sed scintillis īter fumū emicātibus similia dixeris:quæ ne appeant qdē:ubi tota lucet orō:ut ī sole sidra ipsa desinunt cerni:& quæ crebris pusisq; conatibus se attollūt: īæq̄lia tamē & uelut confragrosa:nec admirationē consequunt eminētiū: & planoꝝ grām perdūt. Hoc quoq; accidit:ꝙ solas captāti sententias multas necesse ē dicere leues. frigidas. īeptas. Nō. n. pōt eē delectus: ubi numero laborat. Itaq; uideas & diuisionem ꝓ sentētiā poni. & argumētū si tantum ī clausulæ calce ꝓnūciet. Occidisti uxorē ipsæ adulter. nō ferrem te etiā si repudiasses. diuisio est. Vis scire uenenū esse amatoriū. uiueret hō:nisi illud bibisset. argumētū est. Nec multas pleriq; sententias dicūt:sed oīa tanq̄ sentētias. Huic qbusdā contrariū studiū q̄ fugiūt ac reformidant oēm hāc in dicendo uoluptatē:nihil ꝓbantes nisi planū & humile:& sine conatu. Ita dū timēt:ne aliquādo cadāt:semp iacēt. Quod. n. tantū in sententia bona crimē est? nō causæ ꝓdest? nō iudicē mouet? nō dicētem commendat? Est quoddam genus quo ueteres nō utebant:& quā usq; nos uocant uetustatē? Nā si illā extremā mutat Demosthenes quæ ante eū nemo. Quo modo pōt probare Ciceronē:qui nihil putet ex Catone Gracchisq; īmutādū? Sed ante hos simplicior adhuc rō loquēdi fuit. Ego uero hæc lumina orationis:uelut oculos quosdā esse eloquētiæ credo. Sed neq; oculos esse toto corpore uelim:ne cætera mēbra suum officiū pdāt. Et si necesse sit ueterē illū honorē dicēdi malim q̄ istam

nouam licentiā. Sed patet media quædā uia: sicut ī cultu uictuq; accessit aliqs citra reprehensionem nitor. Quare sicut possumus adiiciamus uirtutibus. Prius tamē sit uitiis carere: ne dū uolumus eē meliores ueteribus: simus tamē dissimiles. Reddā nūc quā ꝓximā eē dixerā ptē de tropis: quos motus clarissimi nostroꝝ auctores uocāt. Hoꝝ tradere præcepta & grammatici solent. Sed a me cū de illoꝝ officio loquerer dilata ps hæc est: quia de ornatu orationis grauior uidebat̃ locus: & maiori operi seruandus.

De tropis.

Tropus est uerbi uel sermonis a propria significatione ī aliam cū uirtute mutatio. Circa quē inexplicabilis & grāmaticis inter ipsos & philosophis pugna ē: quæ sint genera. quæ spēs. q numerus. qs cuiq; subiiciat̃. Nos omissis quæ nihil ad instruēdū oratorem pertinent cauillationibus: necessarios maxime atq; in usum receptos exequemur. Hæc mō ī his ānotasse cōtenti: quosdā gratia significationis. quosdam decoris assumi: & eē alios in uerbis propriis. alios ī translatis: uertiq; formas nō uerborū modo: sed etiam sensuū: & cōpositiones. Quare mihi uident̃ errasse q nō alios crediderūt tropos: q̄ ī quibus uerbū pro uerbo poneret̃. Neq; illud ignoro in iisdē fere q significandi gratia adhibent̃: esse & ornatū: sed non idē accidet cōtra: eruntq; quidem tantū ad speciē accommodati. Incipiamus igitur ab eo: qui cum frequētissimus est: tum longe pulcherrimus translatione dico: quæ metaphora græce uocatur: quæ qdē cū ita ē ab ipsa nobis concessa natura: ut indocti quoq; ac non sentientes: ea frequenter utantur: tum ita iucunda atq; nitida: ut in oratione quālibet clara proprio tamen lumine eluceat. Neq;. n. uulgaris esse. nec humilis. nec insuauis recte mō ascita pōt. Copiā quoq; sermōis auget pmittendo: aut mutuando: quæ non habet: quodq; difficillimū est præstat: ne ulli rei nomen deesse uideat̃. Trāsfert̃ ergo nomen aut uerbum ex eo loco in quo ꝓpriū est: in eum in quo aut propriū deest: aut trāslatū ꝓprio melius est. Id facimus: aut qa necesse est: aut quia significantius: aut ut dixi: quia decentius. Vbi nihil hoꝝ præstabit: quod trāsferet̃: improprium erit. Necessitate rustici dicunt gemmam ī uitibus. Quid. n. dicerent aliud? & sitire segetes: & fructus laborare. Necessitate nos durū hominē aut asperū. Nō. n: ꝓpriū erat: q̄ daremus his affectionibus nomē. Iā incēsū ira: & inflāmatū cupiditate: & lapsū errore significandi gratia. Nihil. n. horū suis uerbis: q̄ hic accersitis magis ꝓpriū erat. Illa ad ornatū. Lumē oratiōis. & generis claritatē. & cōcionum procellas. & eloquētiæ fulmina: ut Cicero pro Milōe Clodiū fontē gloriæ eius uocat. & alio loco segetem ac materiā. Quædā etiā parꝫ speciosa dictu per hāc explicātur. Hoc faciunt nimio ne luxu obtusior usus Sit genitali aruo: & sulcos oblimet inertes. In to-

mus. Priscus enim sermo horridus fuisse dicit̃ & asser ut etiam uictus. Quare sicut possumus adiiciamus uirtutibus. Tametsi Quare ab omnibus legatur: sensui tamē minime congruit. Quē uero accusatiuū ipsius integritas sensus exposcit: ut nitorē referat. Simus tamē dissimiles. Emēdate in quibusdā exēplaribus tantum legitur non tamen. Sed me cum de illorum officio loquerer dilata pars hæc est. a præpositio ascribatur ut a me legatur. Tropus est uerbi uel sermonis a ꝓpria significatione in aliā cum uirtute mutatio. Scaurus grāmaticus aliter tropum definit. Tropus ē inquit modus oronādæ oratiōis & dictio translata a ꝓpria significatione ad non ꝓpriā: decoris: aut necessitatis. aut cultus. aut emphaseos gratia. Tropus autē ἀπο του τρεπειν hoc est a uertēdo dicit̃. Nā per tropos uerba a ꝓpria significatione ī aliam uertunt̃. τροποσ uero etiā modus trāsfert̃. Tropi aūt fere quatuordecim esse dicūtur. Metaphora. catachresis. allegoria. ænigma. Metalepsis. Metonymia. Synegdoche. onomatopœia. Periphrasis. Anastrophe. Hyperbaton. Pleonasmos. Ellipsis. Paraplerома. Quidam tamen pauciores. alii dicunt esse plures ut ipse quoq; Fabius scribit. Quæ sint genera. Nōnulli ex tropis sunt generales. ut hyperbaton quod ex sentētia Diomedis in quinq; species distribuit̃. anastrophen. Διαcapen uel tinesin. dialysin uel parenthesin. Sinchysin hysterologian. Quis cuiq; subiiciat̃. Que expuncta cui hic quoq; legendum uidetur. Hæc modo in his annotasse constanti. Pro constanti a sensu exigunt̃ contenti. Vertiq; formas non uerborum modo sed etiam sensuū & compositiones. Cōpositionis genitiuus exigitur a sensu: ut ad formas referatur. Quem in quibus uerbum pro uerbo poneretur. Quam legendum esse nemo nō uidet. Quæ metaphora græce uocatur. Metaphora dicitur ἀπο τȣ μεταφερειν hoc est a transferendo. Est autem metaphora reꝝ uerborumq; translatio a propria significatione ad nō ꝓpriam similitudinis. decoris. aut necessitatis. aut cultus. aut emphaseos gratia. Copiā quoque sermonis auget. permittendo aut mutuando. Vt permutādo

legatur natura exigit translationis. Ferro an fato metus argiuum occidit. Metus an numerus legendum sit facile ex tragœdia unde sumptum est colligeretur si extaret. Sed omnino aut numerus ut in quibusdam legitur exemplaribus: aut certe uirtus scribendum est.

Actum quendam & animo damus. Animos legendum esse nemo ignorat.

Nam & uenenum armare: ferrum & armare. & copula ante fer rum est collocanda. ut legatur. & ferrum arma re. Vt id de quo modo dixi saxea est uerruca & sordida. Corrupte sic legitur. Sic uero puto corrigendũ ut saxea eradatur ac eius loco ex præpositio ac ea pronomen reponatur hoc modo. Ex ea ẽ uerruca. Ibi autẽ est distinguendum. ut subiiciatur. Et sordidæ ꝓ sordida. Sic enim intelligentur & sordidæ trãslationis. Hoc autem eodem exemplo & superius ubi de tapinosi loquebat̃ usus est.

Quod aliquãdo pene iam magis de synegdoche dicam Aliquanto mihi legendum uidetur. Synegdoche autem cum in alienum locum uenit plus ualet eo quem expellit. Trãsfertur uero synegdoche Intellectio: quæ fit cum res tota parua de parte cognoscitur. aut de toto pars. Est autem & tropus & figura. Vel omnia e contra liberiora poetis q̃ oratoribus Præpostere hic sunt uerba collocata. Sic autem in ordinem rediguntur si. e. præpositio eradatur. Neque enim ecõtra latine dicitur. Sed aut contra aut e contrario. omnia præterea in tertium locum transferantur. hoc modo. uel contra. omnia liberiora poetis q̃ oratoribus.

Populo inquit imposuimus & oratores uisi sumus. Imponere populo est decipere populum. Imponere nanque cum datiuo significat fallere. unde impostores dicuntur deceptores.

tum autem metaphora breuior ẽ similitudo. eoq; distat: ꝙ illa cõparatur rei quã uolumus exprimere. hæc pro ipsa re dicit̃. Cõpatio ẽ. n. cũ dico fecisse qd hoiem: ut leonẽ. translatio ẽ cũ dico de homine. leo ẽ. Huius uis oĩs maxĩe q̃druplex uidet̃: cũ in rebus aĩalibus aliud ꝓ alio ponit̃: ut de agitatore. gubernator magna cõtorsit equũ ui. Et ut liuius Scipionẽ a Catone adlatrati solitũ refert. In anima ꝓ aliis generis eiusdẽ sumũt̃: ut Classiq; immitit habenas. aut ꝓ rebus aĩalibus ĩanima. ferro an fato metus argiuum occidit. aut cõtra. Sedet ĩscius alto Accipiens sonitũ saxi de uertice pastor. Præcipueq; ex his orit̃ mira sublimitas: que audaciæ ꝓxima picu lo trãslatiõis attollit̃: cũ rebus sẽsu carẽtib; actũ quẽdã & aĩos damus: q̃lis ẽ. Põtẽ indignatus araxes. Et illa Ciceroĩs. Quid. n. tuus ille Tubero distructus ĩ acie pharsalica gladius agebat? Cuius latus ille mucro petebat? q sẽsus erat armoꝝ tuoꝝ? Duplicat̃ iterim hæc uirtus apud Vergiliũ. ferrũq; armare ueneno. Nã & uenenũ armare: & ferrũ armare trãslatio ẽ. Secant̃ hæc ĩ plures: ut a rõnali ad rõnale: & idẽ de irrationalibus. & hoc ĩuicẽ: q̃bus similis rõ ẽ a toto & a ptibus. sed iã nõ pueris præcipimus: ut accepto genere spẽs ĩtelliger̃ nõ possint. Vt modicus ãt atq; opportunus eius usus illustrat orõnẽ: ita frequẽs & obscurat & tedio cõplet. Cõtinuus uero ĩ allegoriã & ænigmata exit. Sũt ẽt quædã & humiles trãslationes: ut id de quo mõ dixi: saxea ẽ ueruca. & sordida. Nõ. n. si Cicero recte sẽtinã reipu. dixit fœditatẽ hoĩnũ significãs: Iccirco ꝓbẽ illud quoq; ueteris oratoris. psecuisti reipu. uomicas. Optĩeq; Cicero demõstrat cauẽdũ ne sit deformis translatio: q̃lis ẽ (nam ipsis eius utar exẽplis) Castratã morte Africani rẽpu. & stercus curiæ glauciã. Ne nimio maior: aut quod sæpius accidit minor. Ne dissimilis: quoꝝ exẽpla nimiũ frequẽter deprehendet: q scierit hæc uitia eẽ. Sed & copia quoq; modũ egressa uitiosa ẽ: præcipue ĩ eadẽ spẽ. Sũt & duræ. i. a lõginq̃ similitudine ductæ: ut capitis niues: & Iupiter hibernas cana niue cõspuit alpes. In illo uero plurimũ erroris: ꝙ ea quæ poetis: q & oĩa ad uoluptatẽ referũt: & pluria uertere: ẽt ipsa metri necessitate cogunt̃: permissa sũt: cõuenire qdã ẽt ꝓsæ putãt. At ego ĩ agendo: nec pastorẽ populi auctore Homero dixerĩ: nec uolucres pẽnis remigare: licet Vergilius ĩ apibus ac Dedalo speciosissime sit usus. Metaphora enim aut uacantem occupare locũ debet: aut si ĩ alienũ uenit plus ualere eo quem expellit. Quod aliquãdo pene iã magis de synecdoche dicã. Nã trãslatio pmouẽdis animis plerũq;: & signãdis rebus: ac sub oculis subiiciẽdis repta ẽ. Hæc uariat̃ sermonẽ põt: ut ex uno plures ĩtelligamus. parte totũ. spẽ genus. præcedẽtib; sequẽtia: uel oĩa cõtra. liberiora poetis q̃ oratoribus. Nã ꝓsa ut mucronẽ ꝓ gladio: & tectũ ꝓ domo recipiet: ita nõ puppim ꝓ naui. nec abietẽ ꝓ tabellis. & rursus ut ꝓ gladio ferrũ: ita nõ ꝓ equo q̃drupedẽ. Maxime ãt ĩ orãdo ualebit numeroꝝ illa libertas. Nã & Liuius sæpe sic dicit. Romãus prœlio uictor: cũ romanos uicisse significat. Et contra Cicero ad

Illic ergo redietur. reddetur legendum esse uel me tacente apparet. Sic autem ait in sequenti libro ubi de figuris præcipit. Synegdoche est cum subtractum aliquod uerbum satis ex cæteris intelligit. ut Cælius in Antoniū. Stupere gaudio græcus. simul enim auditur cœpit. Nec procul ab hoc genere descendit metonymia quæ est nominis tropus pro nomine positio. Nisi tollātur errores non percipietur hic locus. Adeo autem est deprauatus ut difficulter admodum corrigi possit. Non enim solum illud uerbum descendit est mutandum in discedit id quod facile apparet: sed alia castigatu difficiliora inesse flagitia uidentur: quæ iis qui nihil putāt immutandū corrigēda relinquant.

Brutū. Populo inquit īposuimus: & oratores uisi sumus cum de se tātū loqueret. Quod genus nō orōnes mō ornat: sed ēt quotidiani sermōis usus recipit. Quidā synecdochen uocāt. cū & id in cōtextu sermonis: quod tacet accipimus. Verbum enim ex uerbo intelligit: quod inter uitia ecclipsis uocat. Arcades ad portas ruere. Mihi hāc figurā esse magis placet. illic ergo reddetur. aliud etiam intelligit ex alio. Aspice aratra iugo: referūt suspensa iuuēci. Vnde apparet noctē appropinqre. Id nescio an oratori cōueniat: nisi ī argumentādo: cū rei signū ē. Sed hoc ab elocutiōis rōne distat. Nec ꝓcul ab hoc genere descendit metonymia: quæ est nominis tropus ꝓ nomine posito cuius uis ē ꝓ eo qd dicitur cām ꝑpter quā dicit ponēr. Sed ut ait Cicero hypallagē rhetores dicūt. Hæc īuēta ab īuētor & subiecta ab optinētibꝰ significat: ut cererē corruptā undis: & Receptus terra neptunus classes aquilonibus arcet. Quod fit retro durius. Refert āt inquātū dictus tropus oratorem seqtur. Nā ut uulcanū ꝓ igne uulgo audiuimus: & uario marte pugnatū: eruditus est sermo: & uenerē quā coitū dixisse magis decet: ita liberū & cererem ꝓ uino & pane licētius: qut fori seueritas ferat. sicut ex eo quod continetur: usus recipit bene moratas: & poculū epotum: & sæculū fœlix. At id qd cōtra ē raro audeat qs nisi poeta. Iā ꝓxius ardet ucalegon. nisi forte hoc potius est a possessore q possidet: ut hominem deuorari cuius patrimoniū cōsumatur. quo mō fiunt īnumerabiles species. Huius enim sūt generis: cū ab Hānibale cæsa apud cānas sexagīta milia dicimus. Et apud tragicos Ab Egialeo: & carmina Vergilii. uenisse commeatus: qui afferātur: & sacrilegium deprehensum: non sacrilegum. armorum scientiā habere non artis. Illud quoqꝫ & poetis & oratoribus frequens: quo eum qui efficit ex eo quod efficitur ostēdimus. Nā & carminum auctores. Pallida mors æquo pulsat pede: Pauperū tabernas regūqꝫ turres. Et Pallentesqꝫ habitāt morbi: tristisqꝫ senectus. & orator præcipitem irā. hilarem adolescētiā. segne ociū dicet. Est etiam huic tropo quædā cum synecdoche uicinia. Nā dico uultus hominis ꝓ uultu. Dico pluraliter quod singulare est. quod singulare ē pluraliter. Sed non id ago: ut unum ex multis intelligatur. Nam id est manifestū: sed nomē īmuto: ut cum aurata tecta aurea: pusillū ab eo discedo: qa non ē ps auratura: quæ singula pseq

Metonymia ad uerbum trāsfertur transnominatio. A quibusdā denominatio īterpretatur. Est aūt denominatio quæ a propriis & finitimis rebus trahit orationem: qua possit intelligi res: quæ non suo uocabulo sit appellata. ut sine cerere & libero friget uenus. Sed ut ait Cicero hypallagen rhetores dicunt. hypallage subalternatio dicit ἀπὸ τοῦ ὑπαλλάττειν hoc est a subalternando.

Sicut ex eo quod cōtinetur usus recepit bene moratas. & poculum epotum. & sæculum fœlix. Recte ī quibusdam exemplaribus ascriptæ sunt urbes hoc modo. bene moratas urbes. pro ciuitatibus & uino & hominibus. Nisi forte hoc potius est a possessore qui possidet. Castigatione indiget hic locus: ut uerus eliciatur sensus. Quod itaque possidetur. non autem qui possidet mihi legendum uidetur. qq exemplaria refragentur. Et carmina Vergilii uenisse commeatus qui afferantur. Venire infinitus mihi ascribendus uidetur. quod uerbum eorum inscitia est prætermissum: quibus absurdum uisum est hæc duo uerba uenisse & uenire simul esse collocata non intelligentibus uænisse a Væneo. Venire uero a uenio declinata esse. Carmina enim Vergilii dicuntur uænisse hoc ē uēdita fuisse. Contentum autem pro continente positum est. Non enim carmina sed liber in quo scripta sunt carmina: uenditur. Commeatus autem dicuntur uenire cum afferātur. Cōmeatus autem necessaria dicuntur ad uictum. Et sacrilegium deprehensum. non sacrilegium. ex hoc ultimo i uocalis expungatur: ut sacrilegum legamus. Vt cum aurata tecta: aurea: pusillum ab eo discedo: quia non est pars auratura. Ingenue fateor. mihi non percipitur hæc ratio. Auratura nanque pars esse uidetur. Quare ut particulam puto ascribendam hoc modo. Quia non est pars ut auratura. Signare nanque uidetur Fabius differentiam quæ est inter auratum & aureum. Auratum enim dicitur auro ornatum. aureum uero ex auro confectum. Antonomasia quæ

aliquid pro nomine ponet poetis utroq; modo frequẽtissima. Antonomasia pronominatio ad uerbum trãs fertur a quibusdam. Est autem antonomasia quæ sicuti cognomine quodam extraneo demonstrat id quod suo nomine non potest appellari. Sumitur autem ab animo, corpore, externis rebus. Non multa peccas inquit illo fortissimo uiro senior magister. Qui Ciceronis orationem pro Muræna leget unde hoc sumptum est, facile intelliget illum fortissimum uirum pro Muræna & seniorem magistrum pro Cicerone positum fuisse. Onomatopoeia quidem id est fictio nominis græci inter maximas habita uirtutes nobis uix permittitur. Græcis loco græci legendũ esse nemo nõ uidet. Onomatopoeia uero ad uerbum fictio nominis transfertur. A quibusdam nominatio dicitur: qua cui rei nomen aut non sit aut satis idoneum non sit: eam nosmet idoneo uerbo nominemus aut imitationis aut significationis gratia. Inde enim sunt rudere, uagire, murmurare, sibilare. Vix illa quæ παραγομενα uocant, hoc est deriuata. Qualia sunt sullaturit & ꝓscripturit. Verba huius terminationis cupiditatẽ significant. Est enim sullaturire syllam qui sulla latine dicitur: desiderare, ut proscripturire ꝓscriptionem cupere. Hæc autem uerba ut paulo ante diximus declinauit Cicero in epistola ad Atticũ a sylla & proscriptione. Sullaturit animus eius & proscripturit. Atque laureati postes. Atqui legẽdum esse cõtenderim etiam si in exẽplaribus atque copula habeatur. Sed hoc fœliciter eualuit ad omnia & uieo eo ferimus in græcis obidis. Hic locus ita est a litteraꝝ græcaꝝ imperitis corruptus atq; cõfusus ut nullus omnino sẽsus elici possit. Existimo autem Fabium id exemplis græcis cõprobasse quod iam sæpius dixit græcos nobis in fingendis nominibus multo esse fœliciores. Quo nã autem modo corrigi possit: mihi sane non liquet. Eo magis necessaria catachresis: quam recte dicimus abusionem. Abusio est ut in rhetoricis ad Herenium legitur: quæ uerbo simili & propinquo pro certo & proprio abutitur, ut si dicamus uires hominis breues sunt & lõgum in homine consilium. Si cæcum ogra putant, ædificant & apud tragicos. Hic quoque locus labem traxit ut superiori uicinus. Sic. n. est deprauatus ut non asterisco sed sole ipso indigere uideatur. Mihi certe neque percipitur neq; emendari potest. Acceptabula, ab acceptando dicuntur, proprie autem cancris ascribuntur. Sed quicquid aliquid tenet hoc nomine appellari potest. Et pissides cuiuscunque materiæ sunt. Pyxides scribendum a pyxo quam latini buxum appellamus. Sũt autem pyxides uascula ex pyxo confecta: sed ex alia quoque materia conficiuntur. Discernendumque hoc totum translationis genus: quod abusio ubi nomen defuit. Translatio ubi aliud defuit. Sic quidem legitur hic locus sed non sine flagitiis quantum ego sentio. Neque enim quam signet Fabius differentiam inter abusionem & translationem percipere ex his uerbis possumus: nisi corrigantur. Loco aũt translationis a translatione mihi

minutioris est curæ: etiam non oratorem instruentibus. Antonomasia quæ aliqd ꝓ noĩe ponet poetis utroq; mõ frequẽtissima: & p epitheton qa detracto eo: cui apponit̃ ualet pro noĩe. Titides pellides: & ex his quæ in quoq; sũt præcipua. diuũ pater atq; hoĩum rex. & ex factis qbus pſona signat̃. thalamo quæ fixa reliqt Impius. Oratoribus ẽt si rarus eius rei nõnullus tamẽ usus ẽ. Nã ut Titidẽ & pellidẽ nõ dixerĩt: ita dixerunt ĩpius & pricida. Euersorẽ quoq; carthaginis & numantiæ ꝓ Scipiõe. Et romanæ eloquentiæ prĩcipẽ ꝓ Cicerone posuisse nõ dubitẽt. Cicero ipse certe usus ẽ hac libertate: Nõ multa peccas inqt illo fortissimo uiro senior magr̃. Neutrũ. n. nomẽ positũ ẽ: & utrũq; itelligit̃. Onomatopœia qdẽ idest fictio noĩs græcis ĩter maxĩas hĩta uirtutes: nobis uix ꝑmittit̃. Et sũt plurima ita posita ab his: q sermonẽ primi fecerũt aptãtes affectibus uocem. Nã mugitus: & sibilus: & murmur inde uenerũt. Deinde tãquã cõsũpta sint oĩa nihil generare audemus ipsi: cũ multa quotidie ab ãtiqs ficta moriãt̃. Vix illa quæ παραγομενα uocãt: quæ ex uocibus ĩ usũ receptis quocũq; modo declinant̃ nobis permittimus: q̃lia sũt sullaturit & ꝓscripturit. atq; laureati postes ꝓ illo lauro coronati ex eadem fictione sunt. Sed hoc fœliciter eualuit ad oĩa: & uio eo ferimus in græcis obidis ocoluditiuno bono eo: dure: atq; iũgere q tollente & uidere septentriones uidemur. Eo magis necessaria κατaχρησισ: quã recte dicius abusionẽ: quæ non habẽtibꝫ nomẽ suũ accõmodat: qa in proximo ẽ: si cæcũ ogra putãt: ædificãt & apud tragicos: & iã leo paret. at pr̃. mille sũt hæc. accetabula qcqd hẽt & pyxides cuiuscunq; materiæ sũt: & parricida matris quoq; aut fratris ĩterfector. Discernendũq; ẽ hoc totũ trãslationis genus: quod abusio est ubi nomẽ defuit. trãslatio ubi aliud defuit. Nam poetæ solẽt abusiue etiã in his rebus: qbus noĩa sua sũt: uicinis potius uti. quod rarũ ĩ ꝓsa ẽ. Illa quoq; qdã κaταχρησεισ esse uolũt. cũ ꝓ temeritate uirtus: aut ꝓ luxuria liberalitas dicit̃. A qbꝫ hæc qdẽ dissonãtia sũt: q̄ in his non uerbũ ꝓ uerbo ponitur: sed res ꝓ re. Neq;. n. putat qsq̃ & luxuriã & liberalitatem idẽ

legendum uidetur.ac de præpositio ex ultimo uerbo expungenda hoc modo. Discernendumque hoc totum a translatione genus.quod abusio est ubi nomen defuit. Translatio ubi aliud fuit. Superest ex iis quæ aliter significant metalepsis id est transumptio:quæ ex alio tropo in aliud uelut uiā præstat:& rarissimus & improprius. Hic locus manifeste quidem cognoscitur esse deprauatus:sed quo modo sit corrigendus non ita apparet. Est autem metalepsis per translationem dictionum proprietatis dilatio.uel dictio gradatim a nomine ad propriam significationem descendens.ut Vergilius. Speluncis abdidit atris. Ex atris enim nigræ intelligūtur. ex nigris tenebras habentes ac per hoc in præceps profundæ. Græcis tamen frequentior qui scient aurum.qni haronem hoc cona isulæ νησουσθοασ dicunt. Ne hic quidē locus litterarum græcarum imperitia incorruptus potuit conseruari. Quin ita ē corruptus ut uerba ipsa iam neq; græca neq; latina uideantur. Fortassis autem sic emendaretur: si pro illis scient aurum legeremus centaurum.& pro illis qui haronē cona scribamus chirona hoc modo qui centaurum chirona. Loco uero illius insulæ & copula uidetur reponenda. Quæ copulet. Alterum exēplū quod sic potest explicari. θοασ nanque νησουσ id est ueloces insulas Homerus appellat.quia θοον & acutū & uelox significat. Insulas aūt οξειασ nominea figura appellatas per metalηψιν θοασ uocauit in illo uersu ενθεν δευ νησοισι επιπροεηκε θοησι. Hoc est. Inde ad insulas puenit acutas. Quem ullo in loco desideremus. Quem expungamus & loco eius ita exigente & sensu & latinitate has duas dictiunculas q̄ ut reponamus.hoc modo. Quam ut ullo in loco desideremus. Nec diutius in eo morandum:nisi usus admodum uideo nihil ut dixi in comœdiis. Deprauatus quidē est hic locus.sed facile emendatur: Si nisi ac nihil sibi inuicem cedant locis.ac enim particula ascribat'.& mediis co syllaba expuncta legatur. Neque enim usq̄ dixit Fabius:huius tropi usum esse ī comœdiis. Vt igitur cū exemplo superius posito conueniat mediis mihi uidetur legēdum hoc modo. Nihil enim usus admodū uideo:nisi ut dixi in mediis. Cætera iam non significandi gratia:sed ad ornandam non augendam orationem. Modo mihi ascribendum uidetur:quis in exemplaribus non legatur.hoc modo.sed ad ornandam modo non augēdum orationem. Ornat enim epitheton.& latine & ad uerbum appositum transfertur epitheton. Nanq; illi satis est.s.littera ascripta legatur illis ut ad poetas referatur. Et solet fieri aliis adiunctis epitheton tropis ut apud Vergilium temporis egestas.una cum epitheto hic est metonymia.ab effectu nanq; turpis dicitur egestas. Verum tamen talis est oratio huiusce uirtutis O uocali erasa ratio ut legatur ab ipsa sensus exposcitur integritate. Nam longa & impedita ut in quæstionibus eam iudices similem agmini totidem lixas habēti quot milites quoq;. Hic quidem locus ita est in quibusdam exemplaribus deprauatus:ut sensus nequaq̄ percipi possit. Sic enim legitur. Ne tamen multis sint lecta etiam impedita ut in quæstionibus eam iūgas similem agmini totidem lixas habenti quia similiter quoq;

significare:uerum id quod fit:alius luxuriam esse dicit. alius liberalitatem:quis neutri dubium sit:hæc eē diuersa. Supest ex his quæ aliter significāt μεταληψισ idest trāsūptio:quæ ex alio tropo ī aliud uelut uiā præstat:& rarissimus & īproprius:græcis tamen frequētior:q̄ scient aur̄: qui haronē hoc cona insulæ νησουσθοασ οξειασ dicūt. Nos q̄s ferat:si uerrem suem:aut Leliū doctū nominemus? Est.n.hæc ī metalepsi natura:ut inter id quod trāsfert':sit medius q̄dam gradus nihil ipse significās:sed præbēs trāsitum:quem tropū magis affectamus:ut habere uideamur: quē ullo in loco desideremus. Nā eius frequētissimū exemplum est Cano.cāto.dico ita.cano.dico. Item est medium illud cano:nec diutius in eo morandū:nisi usus admodū uideo nihil ut dixi in comœdiis. Cætera iā nō significandi gratia:sed ad ornādam nō augēdā orationem assumunt'. Ornat enim epitheton:quod recte dicimus appositum:a nōnullis sequens dicitur. Eo poetæ & frequentius & liberius utūtur. Nāq; illi satis est cōuenire uerbo cui apponit':& itaq; dentes albi:& humida uina ī his non reprehendimus. Apud oratorem:nisi aliq̄d efficit':redūdat. Tū autem efficitur:si sine illo quod dicit' minus est:qualia sunt. O scelus abhominandum. O deformem libidinē. Exornat' aūt res tota maxime trāslationibus.cupiditas effrenata.& insanæ substructiōes. Et solet fieri aliis adiūctis epitheton tropis. Vt apud Vergiliū.turpis egestas.& tristis senectus. Verū tamē talis est rō huiusce uirtutis:ut sine appositis nuda sit:& uelut incōpta oratio.oneretur tamen multis. Nā longa & īpedita:ut in quæstionibus eā iudices similem agmini totidē lixas habenti:quot milites quoq;. In quo & numerus est duplex:nec duplum uirium.q̄q̄ non singula mō:sed etiam plura uerba apponi solent:ut Coniugio Anchisa ueneris dignatæ superbo. Sed hoc quoq; modo duo uerba uni apposita:ne uersū q̄dem decuerint. Sūt āt q̄bus non uideat' hic oīno tropus:q̄a nihil uertat. Necesse ē sēp cū id ē appositū:si a pprio diuiseris p se significet:& faciat antonomasiā. Nā si dicas ille

ī libris ab Aldo impressis. legitur. Non potest ergo nō esse iunctum - Ἀλληγορία est quam īnversionem īterpretant.

Ἀλληγορία

& numerus est duplex nec duplum uirium. Sed mihi satis est exemplar semel susceptum pro uiribus emendare. In quo quidem hic locus mendis uacare uidetur. Non potest ergo esse iunctū. Sic quidem legitur quis nullus īteger uerusue sensus eliciat. Nā epitheton semper nomini oportet esse iunctū. Quare itē negatio mihi ascribēda uidet hoc mō. Nō pōt ergo non esse iūctū. Nō pōt nāq̧ appositū nō eē iunctū nomini. alioq̧ nō appositū: sed antonomasia erit. Ad allegoriā quā īuersionē interp̄tamur. Hæc allegoriæ definitio mihi corrupte legi uidet. Nā allegoria præpōne illa ad expuncta ut nominādi sit casus: & integritas sensus & rō definiendi exposcit. ut etiā cōiunctio est eradēda & ostendit legendū nō ostēdat: cū modi īdicandi eē debeat. hoc mō. Allegoria quā īuersionē interp̄tamur aliud uerbis aliud sensu ostēdit. ac etiā īterim cōtrariū. Nā loco illius aut p̄ticulæ ac copula reponēda uidet. Prius uero ut redūdans ac supuacuū fortassis ē oblinēdum. allegoria uero dī ἀπὸ τοῦ ἄλλο ἀγορεύειν hoc ē ab aliud dicēdo. Est. n. allegoria ōro aliud dicēs. aliud significās. Cuius spēs sunt septē. Ironia. antiphrasis. ænigma. charientismos. parœmia. sarcasmos asteismos. Tale Lucretius. Via Pieridū p̄agro loca. Inuia legendū eē facile ex q̄rto Lucretii patet. Nā id quoq̧ in primis est custodiendū ut tēpestate. Qui uersus integer est hic p̄termissus: ī qbusdā exēplaribus recte est ascriptus. hoc mō. Nā id quoq̧ in primis est custodiendū. ut quo ex genere cœperis translationis hoc desinas. Multi. n. cum initiū a tēpestate sumpserunt: incendio aut ruina finiunt. Nā illa in agendis causis iam detrita. pedem conferre. & iugulum petere. & sanguinem mittere inde fit. loco illius fit: sunt mihi legendū uidetur. Pedem autem cōferre dicuntur oratores cum argumenta aduersariorum cōfutare aggrediūtur. Iugulum petere cum ualido aliquo argumento utunt: quo aduersariorum causa euertatur. Sāguinē uero mittere: cū aduersarioꝵ argumēta ita soluunt: ut causa ipsa stare non possit. Est in exemplis allegoria si non prædicta ratione ponantur. uarie legitur hic sensus. Quidā. n. non particulā abraserūt putātes eam paꝵ sensui conuenire. Sed ne sic quidem illustratur sensus: quin potius magis obscuratur. Neq̧ enim ullam rationem prædixit Fabius qua exemplis in allegoria uteremur. Ego uero unius litteræ o adiectione hūc locum mihi correxisse uideor. ut pro illo ratione legatur oratione: in tamen præpositione ascripta hoc modo.

qui carthaginem & numātiam euertit: antonomasia est. si adieceris. Scipio appositū. Non pōt ergo esse iunctum. Ad Allegoriam quam inuersionem interpretant: ut aliud uerbis. aliud sensu ostendat: aut etiam interim contrariū. Prius: ut o nauis referāt ī mare te noui fluctus. o quid agis fortiter occupa portum. Totusq̧ ille Horatii locus: quo naui pro re publica. fluctuū tempestates pro bellis ciuilibus. portū pro pace atq̧ concordia dicit. Tale Lucretius. Inuia pieridū peragro loca. Et Vergilius. Sed nos immensū spacio cōfecimus æquor: Et iam tempus equū spumantia soluere colla. Sine translatione uero ī buccolicis. Certe eqdem audierā qua se subducere colles Incipiunt: molliq̧ iugū demittere cliuo: Vsq̧ ad aquam: & ueteris confracta cacumina fagi: Omnia carminibus uestrum seruasse menalcam. Hoc enim loco præter nomen cætera propriis decisa sunt uerbis. Verum nō pastor Menalcas: Sed Vergilius ē ītelligēdus. Habet usum talis allegoriæ frequenter ōro: sed raro totius. plerunq̧ apertis permixta ē. Tota apud Ciceronem talis. Hoc miror eni querorq̧ quēq̄ hominem ita pessundare alterum uerbis uelle: ut etiam nauem perforet: in qua ipse nauiget. Illud commixtum frequentissimum. Equidem cæteras tempestates: & procellas in illis dūtaxat fluctibus concionum semper Miloni putaui esse subeūdas. Nisi adiecisset dūtaxat fluctibus concionum esset allegoria. nūc eam miscuit. Quo in genere & species ex arcessitis uerbis uenit: & ītellectus ex propriis. Illud uero lōge speciosissimum genus ōronis: in quo triū permixta est gratia. similitudinis. allegoriæ & translationis. Quod fretū: quem Euripū: tot motus. tantas. tam uarias habere creditis agitationes. commutationes. fluctus. quantas perturbationes: & quātos æstus habet rō comitiorū: Dies intermissus unus aut nox interposita sæpe: & perturbat omnia: & totā opinionem pua nonnunq̄ commutat aura rumoris. Nā id quoq̧ in primis ē custodiendū: ut quo ex genere cœperis trāslationis hoc desinas. Multi enim cū initium a tempestate sumpserunt: incendio: aut ruina finiunt: quæ est inconsequentia rerum fœdissima. Cæterum allegoria paruis quoq̧ ingeniis & quotidiano sermoni frequentissime seruit. Nam illa in agendis causis iā detrita. Pedem conferre & iugulū petere: & sanguinem mittere inde fit. Nec offendunt tamen. Est enim grata in eloquēdo nouitas & emutatio: & magis inopinata delectāt. Ideoq̧ iam in his amisimus modum: & gratiam rei nimia cooptatione consūpsimus. Est in exemplis allegoria: si non prædicta

Sı non prædicta in oratione ponantur. Nam exempla niſi prædicantur & exponantur ut quæ per allegoriam dicuntur: non pcipiunt. quale eſt hoc quod infert exemplũ. Nã & Dionyſiũ Corinthi eſſe quo græci oẽs utunt ita plura ſimilia dici poſſunt. ut loco & copulæ legendũ eſſe ex ea particula ita facile apparet. Hoc autẽ exẽplo græci ſignificãt aliquẽ facile ex magnis opibus in magnas miſerias labi poſſe. Nã Dionyſius Syracuſa℞ Tyrãnus a ciuibus ex urbe eiectus corinthũ cõfugit: ubi abiectiſſimus & ludũ pueris aperuit & miſerrimam uitã exegit. Hæc allegoria quæ obſcurior eſt ænigma dicit. αινιγμα απο του αινιττεσθαι hoc eſt ab obſcure loquẽdo inuẽdoq; deriuat. eſt. n. ænigma obſcura ſnia p occultã re℞ ſimilitudinẽ. ut mater me genuit. eadẽ mox gignit ex me. Vt Cæcilius Quadrãtariã clytẽneſtrã. & in triclinio Coam in cubiculo nolã. Hæc ænigmata: quæ ne ſibi qdẽ Fabius ſatis nota eſſe ait: mihi ſane nõ pcipiuntur id quod ĩgenue cuidã inter diſputãdũ Paduæ reſpõdi: cũ mihi ea ꝑpoſuiſſet exponẽda. In eo uero genere quo cõtraria oſtẽduntur Ironia eſt. Ironia απο του ειρωνευεσθαι deriuat hoc eſt a diſſimulãdo. Eſt. n. Ironia oro ꝑnũciationis grauitate negligens ſenſum uerbo℞ ut Me duce Dardanius ſpartam expugnauit adulter. Niſi. n. grauitas ꝑnũciationis adiuuerit cõfiteri uidebit quod negare contendit. Et laudi aut ſimulatiõe detrahere. aut uituperatõi laudare cõceſſum eſt. Mihi pa℞ hæc uerba ſic ſe habẽtia pcipiũtur. E cõtra oratores uiſi ſumus t. lr̃a aſcribat. ut & cõtra legat. E cõtra. n. ut iam ſæpius ãnotauimus latine nõ dicit. Aliquando cũ riſu quodã cõtraria dicunt: quẽ ĩtelligi uolũt: queãdmodũ in clodiũ. Quẽ exponendum eſſe ac q̃ loco eius reponendum facile contenderim.

Præter hæc uſus eſt allegoriæ ut triſtia dicamus melioribus uerbis aut Bonæ rei grã. quædam contrariis ſignificemus. aliud textu: quæ & enumerauimus. Melioribꝯ uerbis quædam dicuntur per charientiſmon. Eſt enim charietiſmos tropus quo dura dictu gratius proferũtur. uel dictio per ea quæ grata ſunt auribus aliud ſignificãs. ut cum interrogamus. Nunquis nos quæſierit. & reſpõdet bona fortuna. Quo intelligitur neminem nos quæſiſſe. Contrariis uero quædam ſignificamus per antiphraſin. eſt enim antiphraſis dictio e contrario ſignificans. ut bellũ dicitur quod minime eſt bonum. & Lucus quod minime luceat. & parcæ quod nemini parcãt. Textu autem. hoc eſt compoſitione quædam ſignificantur per ſarcaſmon. aſteiſmon. parœmian. Sarcaſmos enim eſt plena odio atq; hoſtilis irriſio p iram enunciata. Quale ẽ illud Vergilianum. En agros & quam bello troiane Petiſti Heſperiam metire iacẽs. Aſteiſmos uero eſt oratio multiplex numeroſæque uirtutis. Nam aſteiſmos putat quicquid ſimplicitate ruſtica uacat. Quale eſt illud Qui Bauium non odit: amet tua carmina Meui. Atq; idem iungat uulpes & mulgeat hircos. Parœmia eſt uulgaris prouerbii enunciatio rebus ac temporibus accommodata. cum aliud ſignificatur q̃ quod dicitur: ut Du℞ eſt contra ſtimulum calcitrare. Cui accidit hoc quoq;. accedit hoc eſt adiicitur mihi legendum uidetur. Allegoria uero habeat aliquid proprium. quo quo modo fieri poteſt. niſi ipſa ſpecies eſt. Niſi quod legatur pro quo rectus non percipietur ſenſus. hoc modo. Quod quo modo fieri poteſt

ratione ponantur. Nam & Dionyſium corynthi eẽ: quo græci omnes utunt: ita plura ſimilia dici poſſũt. Hæc allegoria quæ eſt obſcurior: ænigma dicitur: uitiũ meo qdẽ iudicio: ſi qdẽ dicere dilucide uirtus: quo tamẽ & poetæ utunt. Dic q bus in terris & eris mihi magnus apollo. Tris pateat cæli ſpaciũ non ãplius ulnas. & oratores nõnunq̃ ut Cæcilius. Quadrantariã Clytẽneſtram & in triclinio coã: & in cubiculo nolam. Nanq; & nunc quædam ſoluunt: & tum erant notiora cum dicerenrur: & enigmata ſunt tamen: nec ea niſi qs interpretetur ĩtelligas. In eo uero genere quo contraria oſtenduntur Ironia eſt. illuſionẽ uocant: quæ aut ꝑnũciatione ĩtelligitur: aut pſona: aut rei natura. Nam ſiqua ca℞ uerbis diſſẽtit: apparet diuerſã eſſe orationi uoluntatem. q̃q̃ in plurimis id tropis accidit: ut interſit de quo dicat. quia quod dicit alibi uerum eſt: & laudi aut ſimulatiõe detrahere: aut uituperationi laudare conceſſũ ẽ. Quale eſt. Quod. C. Verres prætor urbanus homo ſanctus & diligens ſubſortitionem eius in eo die non haberet. Et contra. Oratores uiſu ſumus. & populo ĩpoſuimus. aliquãdo cũ riſu quodã contraria dicunt: quẽ intelligi uolũt: queãdmodũ ad Clodiũ. Integritas tua te purgauit. mihi crede. pudor eripuit. uita ante acta ſeruauit. Præter hæc uſus eſt allegoriæ: ut triſtia dicamus melioribus uerbis: aut bonæ rei gratia. quædã contrariis ſignificemus. aliud textu. quæ & numerauimus. Hæc ſiqs profecto ignorat: quibus græci noibus appellent: σαρκασμον. ασειсμον. αντιφρασιν παροιμιαν dici ſciat. Sunt etiam q hæc non ſpecies allegoriæ: ſed ipſa tropos dicunt acri quidẽ rõne: q; illa obſcurior ſit: & in his omnibus apte appareat quod uelimus. Cui accidit hoc quoq;: quod genus diuiditur in ſpecies: nihil habet ꝓpriũ: ut arbor pinus & olea & cupreſſus: & ipſius per ſe nulla ꝓprietas. Allegoria uero habeat aliquid proprium quod quo modo fieri põt niſi ipſa ſpecies eſt? Sed ad utẽdum nihil

Adiicitur his mysteriis modus simulatus quidem sed non latens derisus. Hic locus non librariorum incuria: sed eorum temeritate qui citra ullam opinionis suæ rationem omnia quæ non percipiunt: sibi inuertere permittunt: mihi uidetur esse deprauatus: tāetsi absq; menda sic legi a plerisq; putetur. Neq; enim aut modus aut mysteria qcq̃ huic sensui cōueniūt. Quare modus cū mysteriis eradēdus ac loco eoꝝ una dictio græca hoc est Myćterismos mihi ascribēda uidetur. Nam myćterismos tropus est Sarcasmo similis. Est enim myćterismos cum quodam risu & contractione narium subdola illusio. id quod recte ituenti ex Fabii quoq; uerbis facile colligit̃. si hoc modo legamus. Adiicit̃ his myćterismos simulatus quidē sed non latens derisus. Periphrasin uocāt. Periphrasis ī rhetoricis ad Herenium transfert̃ circuitio. Est autem oratio rem simplicē assumptam circūscribens elocutio: ut Scipionis ꝓuidētia Carthaginis opes fregit. Hyperbaton quoq; idest uerbi trāsgressionem: quoniā frequenter ratio comparationis & decor poscit. Mēdose quidem sic legitur. Emendatur autem si quoniā coniunctio eradat̃: ac eius loco: quā reponamus. hoc modo. Quam frequenter ratio comparationis & decor poscit. Hyperbaton uero est trāsgressio quæ uerboꝝ perturbat ordinem traiectione aut peruersione. Traiectione sic. Omnes iuidiose eripuit tibi beneuiuendi casus facultates. Peruersione sic. Hoc uobis arbitror deos īmortales dedisse pietate pro uestra. Deferenda igit̃ quædam & præsumenda. Differenda legendum esse facile est uidere. Atq; ut in structuris lapidum impolitior loco quo conuenit quicq; ponendū. Nisi impolitiorum legatur ut sit genitiuus in manifestissimū solœcismū uidebitur Fabius incidisse. Impolitiorum itaq; uel refragantibus exemplaribus legendum esse contēderim. Neq; alio κατεβην χθεσ εισ πυραια. Platonis inuenta sunt quatuor illa uerba: quibus ī illo pulcherrimo operum in pyræum descendisse significat: plurimis modis scripta quod eum quoq; maximi facere experiretur. Quā particula est quidē ascribenda. hoc modo. Quā quod eū quoq;. Sed ne sic quidē mihi integer sensus esse uidet̃. Scripsit autem Plato opus pulcherrimū περι τησ πολιτειασ hoc est de ciuilitate. cuius principium uarie scriptū post mortem eius iuentum est. Initium autem eius operis hoc est. κατεβην χθεσ εισ πυραια μετα γλαυκωνοσ του αριστωνοσ. Hoc est. descendi heri in pyræum cum glaucone Aristonis. Ad id quod est propter quod dicit: tropus fit. Ingenue fateor mihi non percipitur horum uerborum sensus. Aliquando ubi nihil ex significatione mutatum est. Recte in quibusdam exemplaribus

refert. Adiicit̃ iis mysteriis modus simulatus quidem: sed nō latens derisus. Pluribus autē uerbis cū id quod uno aut paucioribus certe dici pōt explicatur: periphrasin uocāt circuitū eloquēdi: q nō nūq necessitatem habet: quotiens dictu deformia opit: ut salustius. Ad requisita naturæ. Interim ornatum petit solū: qui ē apud poetas frequētissimus: ut Tempus erat quo prima quies mortalibus ægris Incipit: & dono diuū gratissima serpit. & apud oratores nō rarus: sēp tamē astrictior Q uicqd. n. signari breuius pōt: & cū ornatu latius ostēditur Periphrasis ē: cui nomē latine datū ē: non sane oratiōis aptū uirtuti circūlocutio. Verū hæc ut cū decorē habet piphrasis: ita cū in uitiū incidit: Perissologia dicit̃. Obstat enim inquit quod nō adiuuat. Hyperbaton quoq; id ē uerbi trāsgressionem: quoniam frequēter ratio cōparationis & decor poscit: nō īmerito inter uirtutes habemus. Fit. n. frequētissime aspa & dura & dissoluta & hiās oratio: si ad necessitatē ordinis sui uerba redigant̃. Et ut quodq; orit̃: ita ꝓximis etiā si uinciri non pōt alligetur. Differenda igitur quædam & præsumēda atq; ut in structuris lapidum īpolitior loco quo cōuenit qcq; ponēdum: Non enim recidere ea nec polire possumus: quo coagmētata se magis iūgāt. Sed utēdū iis q̃lia sūt: eligēdæq; sedes: nec aliud pōt sermonē facere nūerosū: q̃ opportuna ordinis mutatio: neq; alio κατεβην χθεσ εισ πυραια. Platōis inuēta sūt q̃ttuor illa uerba: qbus in illo pulcherrimo operū ī pyræū descendisse significat: plurimis modis scripta: quod eū quoq; maximi facere experiretur. Verū id cū duobus uerbis fit: Anastrophe dicit̃. reuersio quædā: q̃lia sūt uulgo. mecū. secū. apud oratores & historicos. qbus de rebus. At cū decoris gr̃a contrahit̃ longius uerbū proprie hyperbati tenet nomē. Aīaduerti Iudices oēm accusatoris orationē ī duas diuisā eē ptis. Nā ī duas ptis diuisā eē rectū erat: sed durū & īcōptū. Poetæ qdē ēt uerboꝝ diuisionē faciunt & trāsgressionē Hypboreo septē subiecta trioni. qd oro neq̃q̃ recipiet. Ad id qd ē pp qd dicit tropus fit: q̃a componēdus ē e duobus ītellectus. aliquādo ubi nihil ex significatiōe mutatū ē & structura sola uariat̃: figura potius uerborū dici pōt: sicut multi ex iis narrationē: longis mutāt hyperbatis. Ex cōfusis quæ uitia accidūt suo loco diximus. Hyperbolen audacioris ornatus sūmo loco posui. Est hæc de mēsuris supiectio. Virtus eius

ex diuerso par augēdi atq; minuēdi. fit pluribus modis. Aut. n. plus facto dicimus: sicut Vomēs frustis esculentis gremiū suū: & totum tribunal ipleuit. Geminiq; minant̄ In cælū scopuli. Aut res p simili tudinē attollimus. Credas inare reuulsas Cycladas. Aut p cōpatio nē. ut Fulminis ocior alis: Aut signis quasi qbusdā. Illa uel itactæ segetis p sūma uolaret Gramia: nec teneras cursu læsisset aristas. Vel trāslatiōe. ut ipsū illud uolaret. Crescit iterī hypbole alia isup addita: ut Cicero i Antoniū dicit. Quæ charybdis tā uorax? charybdī dico: quæ si fuit: fuit aial unū. oceanus medius fidius uix uidet̄ tot res. tā dissipatas. tā distātibus i locis positas. tā cito absorbere potuisse. Exqsitā uero figurā huius rei deprehēdisse apud pricipē lyricorū Pīdarꝝ uideor i libro quē iscripsit hymnos. Is nāq; Herculis ipetū aduersus Meropas: q i isula Co dicunt̄ habitasse: nō igni: nec uētis. nec mari: sed fulmini dicit similē fuisse: ut illa miora hoc par esset: qđ imitatus Cicero: illa cōposuit i Verrē. Versabat̄ i sicilia lōgo iteruallo non Dionysius ille. nec Phalaris (tulit. n. illa quōdā isula multos & crudeles tyrānos) sed nouū quoddā mōstrū ex uetere illa imanitate: quæ in iisdē uersata locis dicit̄. Nō enim charybdim tā infestā. neq; scyllam nauibus: q̄ istum i eodem freto fuisse arbitror. Nec pauciora sunt genera minuendi. Vix ossibus hærent. Et quod Cicero i quodā ioculari libello. Fundū uero uocat: quē possim mittere fūda: Ni tamē exciderit: quod caua fūda patet. Sed huius quoq; rei seruet̄ mēsura quædā. q̄uis ē eni ois hyperbole ultra fidē: nō tamē esse debet ultra modū. nec alia magis uia i κακοζελιαν itur. Piget referre plurima hinc orta uitia: cū præsertim mime sint ignota & obscura. Monere satis est mētiri hypbolen: nec ita ut mēdacio fallere uelit. Quo magis ituendū ē quousq; deceat extollere: quod nobis nō credit̄. Peruenit hæc res frequētissime ad risū: qui si actus ē urbanitatis. sin aliter stultitiæ nomē assequit̄. Est aūt i usu uulgo quoque & inter ineruditos: & apud rusticos. uidelicet q, natura est oibus augendi res uel minuendi cupiditas isita. Nec quisq̄ uero cōtētus est. Sed ignoscit̄: qa nō affirmamus. Tum est hyperbole uirtus: cū res ipsa de qua loquēdū ē: naturalem modū excessit. Cōceditur. n. āplius dicere: quia dici quātū ē nō pōt: meliusq; ultra: q̄ citra stat oratio. Sed de his satis: quia eūdē locū plenius in eo libro quo causas corruptæ eloquentiæ reddebamus: tractauimus.

.M. Fabii quintiliani de institutione oratoria liber nonus

Vm sit proximo libro de tropis dictū: sequitur pertinens ad figuras: quæ schemata græce uocant̄: locus ipsa rei natura cōiūctus supiori. Nā pleriq; has tropos eē existimauerūt: qa siue ex hoc duxerit nomē: q, sint formati quodammō: siue ex eo q, uertant orationem: unde & motus dicuntur: fatendum erit esse utrunq; eorum etiam in figuris. Vsus quoque est idem. Nam & uim rebus

alioquin legit̄ pro illo aduerbio aliquādo. Sicut multi ex iis narrationem lōgis mutāt hyperbatis. Ex iis ut ocio sa ac superuacua mihi uidetur expungenda ut legatur. Sicut multi narrationem lōgis mutant hyperbatis. Ex confusis quæ uitia accidunt. u. uocali in a cōuersa accidāt uidetur legēdum. Hyperbolen audacioris ornatus sūmo loco posui. Hypbole dicit̄ απο του υπερβαλλειν. hoc est a superiaciendo. Est enim hyperbole oratio fidē ueritatis excedēs augēdi minuendiue gratia: ut niue cādidior & tardior testudine.

Est enim hæc de mēsuris superiectio. Alibi de cæsuris legitur sed ne sic quidē citra mendas. Fortassis aūt demētiēs recte legeret. hoc est ualde mentiēs. omnis enim hyperbole manifeste demētit̄. De mensuris certe uel de cæsuris nihil ad hypbolen. Is nanq; Herculis ipetū aduersus Meropas: q in insula coo dicūtur habitasse. Co altera uocali expuncta legendū est. Cos. n. insula est dorica cum urbe eiusdem nominis nō a Cote dicta ut putat Tortellius: sed a Co Meropis gigātis filia. Vnde & cous bisyllabū & Coius trisyllabū declinantur. ut Hippocrates cous. & Appelles cous de quo Ouidius si uenerem cous nunq̄ pinxisset Apelles: Illa sub æquo reis mersa fuisset aqs. Qui si actus est: urbanitatis. Sin aliter stulticiæ nomen assequitur. Aptus mihi legendū uidetur non actus.

c Vm sit pximo libro de tropis dictum. Figuras maxīe cū tropis eē cōnexas primū ostēdit deinde eorum signat differētiam. Postremo de figuris & sententiarum & uerborum præcepta tradit Nā plerique has tropos eē existimauerūt: qa siue ex hoc duxerit nomē qđ sint formati quodā modo. τρεπω unde τροπος deducitur duo signi

adiiciunt:& gratiam præstant. Nec desunt q̃ tropis figuræ nomē i-ponant:quoꝝ est Caius. Aristarcus. Proculus. Qui adeo similitudo manifesta ē:ut eā discernere nō sit ī pṙoptu. Nā quo mō quædā in specie plane distāt:manēte tamē generaliter societate:qđ utraq; res de recta & simplci ratiōe cū aliqua dicēdi uirtute deflectit: Ita quædā p̄ q̃tenui limite diuidunt:& cū ironia tam inter figuras sententiæ q̃ inter tropos reperiat. ϖεριφρασιν autē & ὑϖερβατον & ονοματοποιιαν & επιθετον clari quoq; auctores figuras uerborū potius q̃ tropos dixerūt. Quo magis signādа ē utriusq; rei differētia. Est igit tropos sermo a naturali & principali significatiōe trāslatus ad aliā ornādæ orōnis grā. uel ut pleriq; grāmatici finiūt: dictio ab eo loco ī quo ꝓpria ē trāslata ī eum:ī quo ꝓpria nō ē. Figura ē sicut noīe ipso patet cōformatio quædā oratiōis remota a cōmuni & primū se offerente ratiōe. Quare in tropis ponant uerba alia pro aliis: ut in μεταφορα: μετωνυμια. & αντωνομασια μεταληψει συνεκδοχη καταχρησει. αλληγορια υπερβολη plerūq; αλληγορια. Nāq; & rebus fit & uerbis. ονοματοϖοιια fictio ē nominis. Ergo hoc quoq; ꝑ aliis ponit:q̄bus usuri fuimus: si illud nō fingeremus. περιφρασισ. etiam si frequēter & id ipsū in cuius locum assumit:nomē cōplecti solet:utit tamē pluribus pro uno. επιθετον quoniā plerūq; antonomasiæ p̄tem coniūctiōe eius fit tropus. In hyperbato cōmutatio est ordinis. Ideoq; multi tropis hoc genus eximunt. Trāsfert tamē uerbum:aut partē eius a suo loco in alienū. Hoꝝ nihil in figuras cadit. Nā & ꝓpriis uerbis: & ordine collocatis fieri figura pōt. Quo mō āt ironia alia sit tropi. alia schematis:suo loco reddā. Nō.n.fateor eē coīa hæc:& scio q̃ multiplicē habeant:quāq; scrupulosā dispositionē. Sed ea non pertiet ad præsēs meū propositū. Nihil.n.refert quo mō appellet utrūlibet eoꝝ:siqđ orōni ꝓsit apparet. Nec mutat uocabulis uis reꝝ. Et sicut hoīes si aliđ acceperūt:q̃ quod habuerāt nomē:iidē sūt tamē: ita hæc de q̄bus loq̄mur siue tropi siue figuræ dicunt:idē efficient. Nō enim noībus prosūt:sed effectibus:ut statum coīecturalem. an inficialē. an facti. an substantialē. an de substātia noīemus nihil interest:dū idē quæri sciamus. Optimū ergo in his seq̄ maxime recepta:& rē ipsā quocūq; appellabit mō ītelligi. Illud tamē notandū coire frequēter ī easdē sētētias & tropon & figurā. Tam.n.trāslatis uerbis:q̃ ꝓpriis figurat oratio. Est aūt nō mediocris īter auctores dissensio. & quæ uis noīs eius. & quot genera. & q̃multæ sint spēs. Quare primū ītuendū ē qđ accipe debeamus figurā. Nā duobus modis dicit:uno qualiscūq; forma sentētiæ:sicut ī corporibus ī q̄bus quoquo mō sūt cōposita:utiq; habitus ē aliq̄s. Altero quod ꝓprie schema dicit:in sensu uel sermone aliqua a uulgari & simplici spē cū rōne mutatio:sicut nos sedemus. īcombimus. respicimus. Itaq; cū in eosdē casus:aut tēpora:aut numeros:aut etiā pedes cōtinue q̄s aut certe nimiū frequēter īcurrit:præcipere solemus uariādas figuras eē uitādæ similitudinis grā. In quo ita loq̄mur: tāq̃ oīs

---

ficat & uertere & formare. Siue igit a uertendi siue a formandi significatione ducat: in figuris quoq; utrunq; inesse fatendum est. Et cum Ironia tam inter figuras sententiæ q̃ inter tropos reperiatur. Et copula ut cessans expūgatur. Hoc autem Fabius inferius aperte ostēdit:quod de Ironia hoc loco attingit.

Figura est sicut ipso nomine patet cōsirmatio quædā. ut conformatio legatur & ratio & sensus exposcit. Nā & figura forma quædā est:& nō minus figuris in negatōe utimur q̃ in affirmatione. Epitheton quoniā plerunq; Antonomasiæ partē cōiunctōe eius fit tropus. Sic qdē legit. Sed nisi emēdetur hic locus uerus elici non potest sensus Sic aūt mihi uidetur corrigēdus:ut partē eradamus ac loco eius p̄r nomen cū est uerbo reponat. hoc modo. Epitheton quoniam plerūq; antonomasiæ par ē. Epitheton aūt ut ī superiore libro dictū est:eo detracto cui apponit ualet ꝑ nomine. ut in illo Didonis apud Vergilium. Thalamo quæ fixa reliquit Impius. Transfert tamē uerbū aut partem eius a suo loco ī alienū. Pars uerbi in oratiōe transferri nō potest nisi per τμησιν uel διαλυσιν ut se ptem subiecta trioni. Hoꝝ nihil ī figuras cadit. Quāuis recte sic legi plerisq; uideat: ego tamen cōtenderim citra nō negādi aduerbiū nihil ītegri sensus haberi posse. Oīa enim ea quæ hactenus præcepit Fabius tropis atq; figuris sūt cōmunia. Quod qdē ut intelligatur:non negandi aduerbium est ascribēdum hoc modo. Hoꝝ nihil nō in figuras cadit. Et scio q̃ multiplicē q̃q; scrupulosam habeant dispositionem. Exemplaria quidem dispositionē habent:sed forsitan disputationem est legēdum. Aut etiam pedes continuo quis aut certe nimium frequenter incurrit. Continue legendum esse nemo non uidet.

tropus quid. figura quid.

tropus et figura coeunt.

figura duobus modis accipitur.

sermo habeat figuram. Iteq; eadé figura dicimus cursitare: q̃ lecti-tare. i. eadé rõne declinari. Quare illo intellectu priore & coĩ nihil nõ figuratum é. Quo si cõtenti sumus: nõ ĩmerito Apollodorus: si tradẽti Cæcilio credimus: ĩcõprehẽsibilia ptis huius præcepta exi-stimarit. Sed si hĩtus qdã & q̃si gestus sic appellãdi sũt: id demum hoc loco schema dici oportebit: qđ sit a simplici ac ĩ prõptu posito dicẽdi mõ poetice uel oratorie ĩ mutatũ. Sic. n. uerũ erit aliã eẽ orõ-nẽ ασχηματισον. i. carẽtẽ figuris: qđ uitiũ nõ ĩter minima é. aliã εσχηματισμενην. i. figuratã. Verũ id ipsũ anguste tamẽ & zoi-lus termiauit. q id solũ putauerit schẽa: quo aliđ simulat̃ dici q̃ dr̃: qđ sane uulgo quoq; sic accipi scio. Vnde & figuratæ cõtrouersiæ quædã: de qbus paulo post dicã: uocantur. Ergo figura sit arte aliq̃ nouata forma dicẽdi. Genus eius unũ qdã putauerũt ĩ hoc ipso di-uersas opiniões secuti. Nã ii qa uerbo℞ mutatiõe sẽsus quoq; uerte-rẽt: oẽs figuras ĩ uerbis eẽ dixerũt. Illi qa uerba rebus accõmodarẽt: oẽs ĩ sẽsibus: quo℞ utraq; manifesta cauillatio é. Nã & eadẽ dici so-lẽt aliter atq; aliter: manetq; sẽsus elocutiõe mutata: ita & figura sen tẽtiæ plures hr̃e uerbo℞ figuras põt. Illa é. n. posita ĩ cõcipiẽda cogi tatõe. hæc ĩ enũciãda. sed frequẽtissime coeũt: ut ĩ hoc. Iã iã Dolobel la neq; me tui neq; tuo℞ libe℞. Nã orõ a iudice auersa ĩ sniã. iã iã & libe℞ ĩ uerbis sũt schemata. Inter plurimos. n. qđ sciã cõsẽsũ é duas eius eẽ ptes διανοιασ. i. mẽtis uel sẽsus uel sniа℞. Nã iis oĩbꝰ mõis dictũ é και λεξεωσ. i. uerbo℞ uel dictiõis uel elocutiõis uel sermõis uel oratiõis. Nã & uariat̃: & nihil refert. Cornelius tamẽ Celsus ad-iicit uerbis & sẽtẽtiis figuras colo℞ nimia ꝓfecto nouitatis cupidi-tate ductus. Nã qs ignorasse eruditũ alioq uirũ credat colores & sẽ tẽtias sẽsuũ eẽ? Quare sicut oẽm orõnẽm: ita figuras quoq; uersari necẽsse é ĩ sẽsu & ĩ uerbis. Vt uero natura prius é cõcipere aĩo res q̃ enũciare: ita de his figuris ãte loquẽdũ é: quæ ad mẽtẽ ptinẽt: q℞ q-dẽ utilitas tũ magna: tũ multiplex ĩ nullo nõ orõnis ope uel carissi-me elucet. Nã & si mĩme uidet̃ ptinere ad ꝓbatiõem q̃ figura qcq; dicat̃: facit tamẽ credibilia quæ dicimus: & ĩ aĩos iudicũ q̃ nõ obser uat̃ irrepit. Nãq; ut ĩ armo℞ certamine: & aduersos ictus & rectas & simplices manus cũ uidere: tũ ẽt cauere ac ꝓpulsare facile é. auer sæ tectæq; mĩus sũt obseruabiles: & aliđ ostẽdisse q̃ petas artis é: sic orõ quæ astu caret põdere mole & ĩpulsu prœliat̃. Simulãti uariã-tiq; conatus ĩ latera atq; ĩ terga ĩcutere dat̃: & arma aduocare: & ue-lut nutu fallere. Iã uero affectus nihil magis ducit. Nã si frõs. oculi. manus multũ ad motũ aĩo℞ ualẽt: quãto plus orõnis ipsius uultus ad id qđ ĩtẽdius efficer̃ ꝯpositus? Plurimũ tamẽ ad cõmẽdationẽ fa cit: siue ĩ cõciliãdis agẽtis moribus: siue ad ꝓmerẽdũ actiõi fauorẽ: siue ad leuãdũ uarietate fastidiũ: siue ad quædã uel decẽtius ĩdican da uel tutius. Sed ãte q̃ quæ cuiq; rei figura cõueniat ostẽdo: dicẽdũ é neq̃q̃ eas eẽ tã multas: q̃ sint a qbusdã cõstitutæ. neq;. n. me mouẽt noĩa illa quæ fingere utiq; græcis prõptissimũ est. Ante oĩa igr̃ illi q̃ totidẽ figuras putãt quot affectus repudiãdi: nõ qa affectus nõ sit q̃

Quod sit a simplici ac in promptu posito dicẽdi mo-do poetice uel oratorie imi-tatum. Emẽdate in quibus-dam exemplaribus legitur immutatum. Ve℞ id ipsum anguste tamen & Zoilus ter minauit. Cælius nõ Zoilus legatur. Nam Cælius Apol-lodori artem interpretatus est. Vnde & figuratæ con-trouersiæ dicuntur. Figura-tæ controuersiæ uocantur in quibus per quandam sus-picionem quod nõ dicimus accipi uolumus: non utique contrarium ut in Ironia: sed aliud latens & auditori qua-si inueniendum. ut si delibe-rent Athenienses de Pericle lacedæmoniis dedẽdo eum reposcentibus. Ipse autem ui deatur hoc suadere. sed ea cõ memoret quæ magis dissua deant. hoc est merita in pa-triam. susceptos pro rep. la-bores. pericula quæ pro ciui um salute adierit. quibus cõ-ueniens esse ut in hoc quoq; patriæ ita poscenti obtempe ret. Nam hi quia uerbo℞ mutatione sensus quoq; uer terunt. uerterent sine cõtro-uersia legendum est. Na & eadem dici solent aliter atq; aliter. Loco & copulæ ut ad-uerbium uidetur esse repo-nendum. Iam iam Dolo-bella neque metium neque tuorum liberum. Me tui nõ metium legendum si non ex sensu: at ex quarta in Ver-rem: unde hoc sumptum est exemplum facile apparet. Simulanti uariantique conatus in latera atque inte-gra incutere datur. Corru-pte quidem sic legitur. Emẽ-nate uero in terga & incurre re. Est enim hæc similitudo a gladiatoribus sumpta.

Sed quæ essent clarissima.ad mouendū auditorē ualerēt plurimū.Ac copula simi lisue mihi uidet̄ ascribenda ut legat̄.Ac ad mouēdū. Et ab re digressio in qua cum fuerit d̄lectatio.Illud uerbū fuerit ut supuacuū mihi uidet̄ eē eradēdū. Tū augēdi minuēdiue: ueritatis suplatio & rogatio atq; traiectio. Transposita hoc loco uerba ordinē ꝑturbant. Nā superlatio atq; traiectio cū ꝑ hyphole ponant̄: separādæ nō uident̄.Quaꝛe ita legat̄ ueritatis suplatio atq; traiectio . & rogatio. Sic.n.rogatiōi quoq; percontatio finitima erit.Siquis autē haꝝ figuraꝝ quærit defi nitōes legat & ad Herenium rhetoricos & Romanū aquilam : qui diligēter de utrisque figuris scripsit.

Quæ est periucun da tum in orationes non contentione sed sermone tractat̄. Tū &.s.littera erasa oratione legendum esse apparet ex tertio de oratore unde hæc sūt descripta. Differt autem contētio a sermone. Nam sermo est oratio remissa ac finitima quotidianæ locutioni.Contentio uero est oratio acris ad confirmādum cōfutandumq; accommodata. Sæpe etiā ad cōmouendos orationis personaꝝ animos ficta inductio. Hoc quoq; loco uerba sunt trāsposita.Sic est autem disponendus hic cōtextus.Sæpe etiam ad commouendos animos orationis personarum ficta inductio.

litas quædā mētis: sed qa figura quā nō coiter sed ꝓpric noīamus:nō sit simplex rei cuiuscūq; enūciatio.Q uappi dicēdo irasci.dolere.misereri. timere. cōfidere.cōtēnere nō sūt figuræ nō magis q̄ suadere.mīari.rogare.excusare.Sed fallit paꝝ diligēter ītuētes:q̄ īueniūt ī oibus his locis figuras:& eoꝝ exēpla ex orōnibꝫ excerpūt.Neq;.n.ps ulla dicēdi ē: quæ nō recipe eas possit.Sed alid̄ ē admittere figurā.aliud figurā eē. Neq;.n. uerebor explicādæ rei gr̄a frequentiorē eiusdē noīs repetitionē.Q uare dabūt mihi aliquā ī irascente.deprecāte.miserāte figurā scio.sed nō idĕo irasci.misereri.d̄precari figura erit.Cicero qdē oīa orōnis lumīa ī hūc locū cōgerit mediā quādā:ut arbitror:secutus uiam:ut nec oīs sermo schema iudicaret̄:nec ea sola quæ haberēt aliquā remotā ab usu cōmuni fictionē:sed quæ eēnt clarissima ad mouēdū auditorē ualerent plurimū. quē duobus ab eo libris tractatū locū ad litterā subieci:ne fraudarē legētes iudicio maximi auctoris.In tertio de oratore ita scriptū ē . In ꝑpetua āt orōne:cū & cōiūctiōis leuitatē & numeroꝝ quā dixi rōnē tenueris: tū ē q̄si luminibus distīguēda & frequētāda oīs orō sētētiaꝝ atq; uerborū.Nā & cōmoratio una ī re ꝑmultū mouet:& illustris explanatio rerū: quæ q̄si gerātur sub aspectū pene subiectio:quæ & ī exponēda re plurimū ualet:& ad illustrādū id quod expoīt̄:& ad āplificādū:ut iis q audient.illd̄ qd̄ augebimus:quātū efficere orō poterit tātū eē uideat̄.Et huic cōtraria sæpe præcisio ē.Et plus ad ītelligēdū q̄ dixeris significatio: & districte cōcisa breuitas:& extenuatō:& huic adiūcta illusio a præptis Cæsaris nō abhorrēs:& ab re digressio:ī q̄ cū fuerit delectatio:tū reditus ad rē aptus & cōcinus eē debebit.ꝓpositioq; qd sis dicturus:& ab eo qd̄ est dictū seiūctio. & reditus ad ꝓpositū:& iteratio:& rōnis apta cōclusio:tū augēdi mīuēdi ue cā ueritatis suplatio:& rogatio atq; traiectio.atq; huic finitima q̄si ꝑcōctatio.expositioq; sētētiæ suæ:tū illa quæ maxīe q̄si irrepit ī hoīnū mētes alia dicētis ac significātis dissimulatio:quæ ē ꝑiucūda: tū ī orōne non cōtētiōe sed sermōe tractat̄.Deinde dubitatio.tū distributio.tū correctio:uel ātc uel postq̄ dixeris:uel cum aliqd a te ipso reiicias: præmunitio ē ēt ad id qd̄ aggrediare & reiectio ī aliū.coīcatio:quę ē q̄si cū his ipsis apud quos dicas deliberatio.moꝝ ac uitæ imitatio:uel ī ꝑsōnis uel sine illis magnū quoddā ornamētū orōnis:& aptū ad aīos cōciliādos uel maxīe.Sæpe āt ēt ad cōmouēdos orationis personaꝝ ficta inductio:uel grauissimū lumē augēdi descriptio.erroris īductio.ad hilaritatē īpulsio aut occupatio:tū duo illa quæ maxīe mouēt:similitudo & exēplū.digestio.īterpellatio. cōtentio. reticētia.cōmēdatio.uox quædā libera atq; etiā effrenatior augēdi cā.iracūdia.obiurgatio. ꝓmissio. deprecatio.obsecratio.declinatio.breuis a ꝓposito:nō ut superior illa digressio. purgatio.cōciliatio.læsio.optatio atq; execratio.His fere luminibꝫ illustrāt orōnē sētētiæ.Orōnis āt ipsius tāq̄ armoꝝ ē:uel ad usū cōmīatio & q̄si petitio:uel ad uenustatē ipsa tractatio.Nā & geminatio uerboꝝ habet īterdū uī.leporē alias.& paululū īmutatū uerbū atq; deflexū:& eiusdē uerbi crebra tū a primo repetitio:tū ī extremū cōuersio:& ī eadē uerba īpetus & concursio:& adiunctio:& progressio.& eiusdem uerbi crebrius positi quædam distinctio & reuocatio uerbi: & illa quæ similiter

desinēt:aut quæ cadunt similiter:aut quæ paribus paria referūt: aut quæ sunt īter se similia.Est etiam gradatio quædā & cōuersio:& uerboꝝ cōcīna trāsgressio:& cōtrarium.& dissolutū.& declinatio.& reprehēsio.& exclamatio:& īminutio: & quod ī multis casibus ponit̃:& quod de singulis rebus ꝓpositis ductū refert̃ ad singula:& ad ꝓpositū rō subiecta.& itē ī distributis supposita rō:& ꝑmisio:& rursus alia dubitatio:& īprouisū qddā:& dinumeratio & alia correctio & disputatio & cōtiuatū & īterruptū: & imago:& sibi ipsi responsio:& īmutatio & disiūctio & ordo & relatio & digressio & circūscriptio.Hæc.n.sūt fere.atq; hoꝝ similia:uel plura etiā eē putāt:quæ sētētiis orōnem.uerborūq; cōformatiōibus illuminēt.Eadē sūt ī oratore plurima:nō oīa tamē & paulo magis distīncta:qa post oratiōis & sētētiaꝝ figuras:tertiū quēdā locū subiecit ad alias:ut ipse ait:q̄si uirtutes dicēdi ꝑtinētē.Et reliq̄ quæ ex collatiōe uerboꝝ sumūtur q̄si lumina magnū afferūt ornatū orōni.Sūt.n.similia illis quæ ī āplo ornatu scænæ:aut fori appellant̃ īsignia:nō qa sola ornēt:sed ꝙ excellāt.Eadē rō ē hoꝝ quæ sūt orōis lumīa:& quodā mō īsignia:aut cū duplicant̃ iterāturq; uerba:aut breuiter cōmutata ponunt̃:aut ab eodē uerbo ducit̃ sæpe orō:aut ī idē cōiicit̃: aut in utrūq;:aut adiūgit̃ idē iteratū:aut idē ad extremū refert̃:aut cōtinēter unū uerbū nō ī eadē sētētia ponit̃:aut cū similiter uel cadūt uerba uel desinūt:aut cū multis modis cōtrariis relata cōtraria:aut cū gradatī sursū uersus redit̃:aut cū dēptis cōiūctiōibꝰ dissolute plura dicūt̃:aut cū aliqd prætereūtes cur id faciamus ostēdimus:aut cū corrigimus nosmet ipsos q̄si reprehendētes:aut si est aliq̄ exclamatio: uel admiratiōis uel conquestionis:aut cū eiusdē noīs casus sæpius cōmutant̃.Sētētiaꝝ maiora ornaméta sūt:qbus qa frequētissime Demosthenes utit̃:sūt q̄ putēt iccirco eius eloquētiā maxime eē laudabilē.Et uere nullus fere ab eo locus sine q̄dā cōformatiōe sētētiæ dicit̃:nec qcq̄ alīd ē dicere nisi oēs aut certe plerasq; aliq̄ spē illumīare sētētias.Q uas cū tu optie Brute teneas:qd attinet noībus uti aut exēplis:tātū mō notet̃ locus.Sic igit̃ dicet ille quē expetimus: ut uerset sæpe multis modis eadē: & ī una re hæreat:ī eadēq; cōmoretur sētētia.Sæpe ēt ut extenuet aliqd:sæpe ut irrideat:aut declinet a ꝓposito: deflectatq; sētētiā:ut ꝓponat qd dicturus sit:ut cū trāsegerit iā aliqd definiat:aut se ipse reuocet: ut qđ dixerit iteret:ut argumētū rōne cōcludat:ut īterrogādo urgeat ut rursus q̄si ad īterrogata sibi ipse respōdeat ut cōtra ac dicat accipi & sētiri uelit ut addubitet qd potius:aut quo mō dicat:ut diuidat ī ptes: aut aliqd relinq̄t: ut negligat:ut āte præmuniat:ut ī eo ipso ī quo reprehēdant̃:culpā ī aduersariū cōferat:ut sæpe cū iis q audient: nōnūq̄ ēt cū aduersario q̄si deliberet:ut hominū mores sermōesq; describat: ut muta quædā loquētia īducat:ut ab eo de quo agit̃:auertat aīos:ut sæpe in hilaritatē risū ue cōuertat:ut āte occupet qđ putat opponi:ut cōparet similitudines.utat̃ exēplis:ut aliud alii tribuetis disꝑtiat:ut īterpellatorē coerceat:ut aliqd reticer̃ se dicat:ut denūciet qd caueat:ut liberius qd audeat:aut irascat̃ etiā:ut obiurget aliquādo:ut deprecetur: ut supplicet:ut medeat̃:ut a ꝓposito decliet aliquātulū:ut optet:ut execret̃:ut fiat iis apđ quos dicit familiaris: atq; alias ēt dicēdi q̄si uirtutes seq̄t̃ breuitatē:si res petet.sæpe ēt rem dicēdo subiiciet oculis.sæpe supra fiet res q̄ fieri possit.significatio sæpe erit maior q̄ oratio sæpe hilaritatis sæpe uitæ naturæq; imitatio.Hoc ī genere(nam q̄si siluā uides) oīs eluceat oportet eloquētiæ magnitudo.

De figuris sententiarum.

e Rgo cui latius complecti conformationes uerborum ac sententiarum placuerit:habet qđ seq̄tur.nec affirmare ausi qcq̄ esse melius: sed hæc ad ꝓpositi mei rōnē legat.Nā mihi de his sententiaꝝ figuris dicere ī aīo ē:quæ ab illo simplici mō īdicandi recedunt:quod idem multis doctissimis uiris uideo placuisse. Oīa tamen illa

Si igit̃ dicet ille quē expetimus. Sic ī Ciceronis orator̃ legitur.

Vt ab eo quo agit̃.de præpō ascribēda ē ut de quo agit̃ legatur.

Vt ante occupet: qđ putat opponi Loco illius uerbi putat: pōt ur̃ reponendū.

Vt aliud alii tribuetis dispꝑtiat. Tribuēs legēdū ē.

e Rgo cui latius complecti confirmatōes uerborū a sententiarū placuerit hēt qđ seq̄t̃ Confirmatōes hoc ē figurationes: superius quoq; diximus eē legēdū.

etiã quæ sũt alterius modi lumina: adeo sunt uirtutes orationis: ut sine his nulla intelligi uere possit oratio. Nã quo mõ iudex doceri põt: si dẽsit illustris explanatio. ꝓpositio. ꝓmissio. finitio. seiũctio. expositio sẽtẽtiæ suæ. orõis apta cõclusio: præmunitio. similitudo. exẽplũ. digestio. distributio. interpellatio. ĩterpellãtis coertio. cõtẽtio. purgatio. læsio: Quid uero agit oĩno eloquẽtia detractis ãplificãdi minuẽdiq; rõnibus: q̃rũ prior desiderat illã plusq̃ dixeris significationẽ. i. εμφασιν. & superlationẽ ueritatis & traiectionem. Hæc altera extenuationẽ deprecationẽq;. Qui affectus erũt: uel cõcitati detracta uoce libera. effrẽa tiore. iracũdia. obiurgatiõe. optatiõe. execratiõe: uel illi mitiotes: nisi adiuuãtur cõmendatione. cõciliatiõe. ad hilaritatẽ ĩpulsiõe: Quæ delectatio: aut quod mediocriter saltẽ docti hõis iudiciũ: nisi alia repetitiõe. alia cõmoratione ĩfigere degredi a re: & redire ad propositũ suũ scierit: remouere a se. ĩ alium traiicere. quæ relinquẽda. quæ cõtẽnenda sũt iudicare: motus est in his orõnis atq; actus: q̃bus detractis iacet & uelut agitãte corpus spiritu caret. Quæ cũ adesse debẽt: tũ disponenda atq; uariãda sũt: ut auditorẽ: quod ĩ fidibus fieri uidemus: oĩno sono ꝑmulceãt. Veꝶ ea plerũq; recta sũt nec se fingũt: sed cõfitẽtur. Admittũt ãt ut dixi figuras: quod uel ex ꝓxima doceri põt. Quid. n. tã cõmune q̃ interrogare: uel percontari: Nã utroq; utimur ĩdifferẽter: cũ alterũ noscẽdi. alterũ arguẽdi gratia uidet̃ adhiberi: ut ea res utracũq; dr̃ mõ: ẽt multiplex habet schema. Incipiamus. n. ab iis q̃bus acrior & uehemẽtior fit ꝓbatio: quod primo loco posuimus. Simplex ẽ sic rogare. Sed uos q̃ tãdẽ: q̃bus aut uenistis ab oris: Figuratum ãt quotiens nõ sciscitãdi grã assumit̃: sed instãdi. Quid tuus ille Tubero districtus in acie pharsalica gladius agebat: & quousq; tãdẽ abutere Catilina patientia nr̃a: & patere tua cõsilia nõ sẽtis: Et totus deniq; hic locus. Quãto. n. magis ardet q̃ si diceret̃. Diu abuteris patiẽtia nr̃a. & patẽt tua cõsilia. Interrogamus etiã quod negari nõ possit. dixit ne tãdẽ cãm Caius Fidiculanius falcula: Aut ubi r̃spõdẽti difficilis ẽ rõ: ut uulgo uti solemus quo mõ q̃d fieri põt. Aut ĩuidiæ gratia: ut Medea apud Senecam: Quas peti terras iubes: Aut miseratiõis: ut Sinõ apud Vergiliũ. Heu quæ me tellus ĩq̃t: quæ me æquora possũt Accipere: Aut instãdi. aut auferẽdæ dissimulatiõis: ut Asinius audis ne: furiosũ ĩ quã nõ ĩofficiosũ testamẽtũ reprehendimus. Totũ hoc plenũ ẽ uarietatis. Nã & ĩdignationi cõuenit. Et q̃sq̃ numẽ Iunonis adoret. & admiratiõi. Quid non mortalia pectora cogis Auri sacra fames: Est interi acrius ĩperãdi genus. Nõ arma expediẽt: totaq; ex urbe sequẽt̃: Et ipsi nosmet rogamus: q̃le ẽ id terẽtianũ. Quid igr̃ faciam: Est aliq̃ ẽt ĩ respõdendo figura: cũ aliud interrogãti ad aliud: q̃a utilius sit: occurit̃. tum augendi criminis gratia: ut testis in reũ rogatus: an ab reo fustibus uapulasset: & innocens inquit. Tum declinandi: quod est frequẽtissimum. Quero an occideris hominẽ: respondetur. latronem. An fundum occupaueris: respondetur

Orationis apta conclusio. Rationis prima littera o erasa mihi legendum uidetur.

Aut quod mediocriter saltem docti hominis iudiciũ. u. litteræ in. n. conuersione indicium legendum est.

Admittunt autem ut dixi figuras. Paulo ante nullã esse partem dicẽdi quæ figuras non possit recipere monuit Fabius. Sed aliud esse admittere figuram. aliud figuram esse. Figuram enim quæ non simpliciter sed proprie nominatur: nõ esse simplicem cuiusque rei enunciationem. Cũ alteꝶ noscendi. alterum arguendi gratia uidetur adhiberi. A uocali ascripta uideatur est legẽdũ. Nam quis indifferenter utamur interrogare ac percontari: tamẽ proprie interrogamus arguendi causa. Percontamur sciendi. Vt en res utracunque dicitur modo. Sic quidem legitur sed mendose ut ego sentio. Mihi uero At ꝑticula loco ut & utrocunque ut cum modo conueniat & dicatur: uidetur eẽ legendum. hoc modo. At ea res utrocũq; modo dicatur: etiam multiplex habet schema. Et patere tua consilia nos sentis. s. littera in. n. conuersa non legendum esse ex prima in Catilinam si non aperte satis ex sensu patet.

Quo modo: quid fieri potest: D. littera erasa Qui legẽdum uidetur. Sũt enim modi interrogandi ad coarguẽdum accommodati. Furiosum inq̃ nõ inofficiosum testamentum reprehendimus. Furiosum testamentum nullum & irritum est utpote a furioso conditum. Inofficiosum autẽ testamentum ut inquit Paulus iurisconsultus de inofficioso testamento: quod non ex officio pietatis paternæ confectum est filiis sine legitima causa exhæredatis.

meum:ut confessionẽ præcedat defensio. Vt apud Vergiliũ in bucolicis dicenti:Nõ ego te uidi damonis pessime caprũ Excipere i sidiis.occurrit̃.An mihi cãtãdo uictus nõ redderet ille? Cuius ẽ cõfinis dissimulatio:nõ alibi q̃ in risu posita.Ideoq; tractata suo loco. Nã serio si fiat ꝓ cõfessione est.Cæterũ etiã interrogãdi se ipsos & respõdendi sibi solent esse non ingratæ uices:ut Cicero ꝓ Ligario. Apud quẽ igit̃ hæc dico? nẽpe apud eũ: q cũ hoc sciret:tamẽ me ãteq̃ uidit reipu.reddidit.aliter ꝓ Cælio ficta interrogatione. Dicet aliqs.Hæc igit̃ est tua disciplina? Sic tu instituis adolescẽtes? & totus locus.deinde.Ego siqs iudices hoc robore animi: atq; hac ĩdole uirtutis:ac cõtinentiæ fuit: & cætera. Cui diuersũ est:cũ aliũ rogaueris nõ expectare respõsum:& statim subiicere.Domus tibi deerat? at habebas.pecunia supabat? at egebas:quod schema qdã p subiecti onẽ uocãt.Fit & cõpatiõe. Vtrũ igit̃ facilius suæ sẽtẽtiæ rõnem redderet.& aliis modis tũ breuius:tũ latius:tũ de una re:tũ de pluribus.Mire uero in causis ualet præsũptio: quæ ϖρολκψισ dicit̃:cũ id quod obiici põt occupamus.Id neq; ĩ aliis ptibus pum est:& præcipue ꝓhœmio cõuenit.Sed q̃q̃ generis unius: diuersas tamen species habet.Et si enĩ quædã præmunitio:q̃lis Cicerõis cõtra.Q.Cæciliũ:ꝙ ad accusãdum descendat qui semp defẽderat. quædã cõfessio:ut ꝓ Rabirio posthumo:quẽ sua quoq; sententia reprehedẽdum fateret̃:ꝙ pecuniã regi crediderit.Q uædã prædictio:ut Dicã enim nõ augẽdi criminis gratia. Q uædã emẽdatio: ut Rogo ignoscatis mihi:si lõgius sũ euectus.Frequẽtissima præpatio cũ pluribus uerbis:uel q̃re facturi qd simus:uel q̃re fecerius dici solet. Verboꝝ quoq; uis ac ꝓprietas confirmat̃ uel præsũptione.q̃q̃ illa nõ pœna:sed ꝓhibitio sceleris fuit.aut reprehẽsiõe.Ciues inq̃ si hoc eos appellari noĩe fas ẽ. Affert aliquã fidẽ ueritatis: & dubitatio cũ simulamus quærere nos ũde ĩcipiendũ.ubi desinẽdũ.qd potissimũ dicẽdũ.an oĩno dicẽdũ sit:cuiusmodi exẽplis plena sũt oĩa.Sed unũ interim sufficit.Eqdẽ quod ad me attinet: quo me uertã nescio.Negem fuisse infamiã iudicii corrupti? & cætera. Hoc etiã ĩ præteritum ualet.Nã & dubitasse nos fingimus: a quo schemate nõ ꝓcul abest illa quæ dicit̃ cõmunicatio:cũ apud ipsos aduersarios cõsulius:ut Domitius Afer ꝓ Cloatilla.At illa nescit. trepidat:qd liceat fœminæ.qd cõiugẽ deceat.forte uos ĩ illa solitudie obuios casus miseræ mulieri optulit.tu frater.uos paterni amici:quod cõsiliũ datis? Aut cũ iudicibus q̃si deliberamus:quod ẽ frequẽtissimũ.Q uid suadetis? & uos interrogo:qd tandẽ fieri oportuit? ut Cato.Cædo si uos in eo loco essetis:qd aliud fecissetis? & alibi.Cõem rẽ agi putatote:ac uos huic rei præpositos eẽ.Sed nõnũq̃ cõmunicantes aliqd ĩexpectatũ subiũgimus:quod & p se schema ẽ:ut ĩ Verrẽ Cicero.Q uid deinde? qd cẽsetis? furtũ fortasse? aut prædã aliquã? Deinde cũ diu suspendisset iudicũ animos subiecit: quod multo eẽt improbius.Hoc Celsus substentationẽ uocat. Est ãt duplex.Nã cõtra frequẽter cum expectationẽ grauissimorum

Cuius est cõfinis dissimulatio.Cui recte in quibusdã legitur exemplaribus.ubi autem de risu tractauit Fabius ibi de dissimulatione quoque disseruit. Pecunia supabat? at egebas:quod schema quidam per subiectionẽ uocant.A uocali in e conuersa egebas legendum est.Hoc autem exẽplo utitur & hanc figuram subiectionem uocat auctor rhetoricorum ad Herenium.græci uero κατυποφοραν dicunt. Est uero subiectio cum iterrogamus aduersarios.aut quærimus ipsi quid ab illis aut quid cõtra nos dici possit.deide subiicimus id quod oportet dici.aut quod nõ potest. Mire uero in causis ualet præsumptio quæ προληψισ dicitur. προληψισ απο του προλαμβανειν hoc ẽ a præsumendo deducitur.Est autem ut Rutilius Lupus refert:cum id quod in aduersarii aut iudicis opinione esse aut fore arbitramur contrarium nobis:præoccupamus dicere & ratione dissoluere.

Etenim quædam præmunitio.s.littera interposita est legatur. Verborum quoque uis ac proprietas confirmatur.Sic quidem in exemplaribus scriptum deprehendit̃.Sed nisi conformat̃ i lra in o mutata legatur nullus ẽ sensus. Cũ apud ipsos aduersarios consulimus.Apud præpositio ut supuacua mihi uidetur expungenda.

At illa nescit trepidat. t. littera expuncta trepida legendum uidetur. Deinde cum diu suspendisset iudicũ animos: subiecit quod multo esset improbius.De septima in Verrem sumptum est exemplũ.Subiicit aũt Cicero seruos cuiusdã Leonidæ

προληψις. præmũciatio. confessio. prædictio. emendatio. præparatio præsumptio reprehensio. dubitatio. cõmunicat

fecimus: ad aliquid qđ sit leue: aut nullo mõ criminosũ: descẽdimus. Sed qa nõ tãtũ p coĩcatione fieri solet: παράδοξον alii noĩauerũt. i. iopinatũ. Illis nõ accedo: qui schema eẽ existimãt: etiã siqd nobis ipsis dicamus iexpectatũ accidisse: ut Pollio. Nunq̃ fore credidi iudices: ut reo Scauro nequid in cius iudicio gratia ualeret: precarer. Est pene idem fons illius: quã pmissionẽ uocãt: qui cõmunicationis: cum aliqua ipsis iudicibus relinquimus existimãda. aliqua nõnunq̃ aduersariis quoq;: ut Caluus Vatinio: Perfrica frõtem: & dic te digniorẽ: q prætor fieres: q̃ Catonẽ. Quæ uero sũt augẽdis affectibus accõmodatæ figuræ: cõstãt maxime simulatiõe. Nãq; & irasci nos & gaudere & timere & admirari & dolere & idignari & optare: quæq; his sũt similia fingimus. Inde sũt illa. Liberatus sum. respiraui. & bene habet. & quæ amẽtia ẽ hæc? Et O tẽpora. o mores. o miserũ me. Cõsũptis. n. lachrymis ifixus tamẽ pectori hæret dolor. & Magnæ nunc hiscite terræ. Quod exclamationẽ qdam uocãt: ponũtq; iter figuras orõnis. Hæc quotiẽs uera sũt: nõ sũt in ea forma de q̃ nũc loqmur. Sed assimulata & arte cõposita pcul dubio schemata sũt existimãda quod idẽ dictũ sit de orõne libera: quã Cornificius licẽtiã uocat: græci παρρησίαν. Quid. n. minus figuratũ: q̃ uera libertas? Sed frequẽter sub hac facie latet adulatio. Nã Cicero cũ dicit p Ligario. Suscepto bello Cæsar gesto iã ex pte magna: nulla ui coactus. cõsilio ac uolũtate mea: ad ea arma pfcũs sũ: quæ erãt cõtra te sũpta. nõ solũ ad utilitatẽ Ligarii respicit: sed magis laudare uictoris clemẽtiã nõ põt. In illa uero sẽtẽtia: Quid aũt aliud egimus Tubero: nisi ut quod hic põt: nos possemus? admirabiliter utriusq; partis facit bonã cãm. sed hoc eum demeret: cuius mala fuerat. Illa adhuc audẽtiora & maiorũ: ut Cicero existiat: laterũ fictiões psonaꝝ: quæ προσωποποιΐαι dicunt. Mire nãq; tũ uariãt orationẽ: tũ excitãt. His etiã aduersarioꝝ cogitationes: uelut secũ loquẽtiũ pro trahimus: quæ tamẽ ita demum a fide nõ abhorrẽt: si ea locutos finxerius: quæ coegisse eos nõ sit absurdũ. & nostros cũ aliis sermones: & alioꝝ iter se credibiliter itroducimus: & suadẽdo. obiurgãdo. quærendo. laudãdo. miserãdo psonas idoneas damus. Qui ddncer deos i hoc gener dicẽdi: & iferos excitare cõcessũ est. Vrbes etiã populiq; uoces accipiũt: ac sũt qdã q has demũ προσωποποιΐας dicant: i qbꝰ & corpora & uerba fingimus. Sermones hominũ assimilatos dicere διαλόγους malũt: quod latinorũ qdã dixerũt sermocinationẽ. Ego iã recepto more utrũq; eodẽ mõ appellaui. Nã certe sermo fingi nõ põt: ut nõ personæ sermo fingatur: Sed in his quæ natura nõ permittit: hoc mõ mollior fit figura. Eteni si mecũ patria quæ mihi uita mea multo est carior. si cũcta italia. si oĩs res. p. sic loquat. Marce Tulli qd agis? Illud audacius genus. Quæ tecũ Catilina sic agit: & quodãmodo tacita loquit. Nullũ iã aliquot ãnis facinus extitit nisi p te. Cõmode etiam apud nos aliquas ante oculos eẽ reꝝ psonarũ ue imagines fingimus: aut ea dẽ aduersariis aut iudicibus nõ accidere miramur: q̃lia sunt. Videtur mihi: & nõne uidetur tibi. Sed magna quædã uis eloquentiæ desiderat. Falsa eni & incredibilia natura necesse est aut magis moueãt: qa supra uera sunt: aut p uanis accipiãtur: qa uera non sũt. ut dicta ãt quædã: ita scripta quoq; fingi solẽt: quod facit Asinius pro Liburnia. Mater mea: quæ mihi tum carissima: tum dulcissima fuit: quæq; mihi uixit: bisq; eadẽ die uitã dedit & reliq:

coniurationis dãnatos iamque palo alligatos a Verre pecunia corrupto dimissos fuisse ac Leonidæ red ditos. Cum aliqua ipsis iudicibus relinquimus existimanda. Sic quidem legitur. sed æstimãda mihi conuenire sensui magis uidetur Perfrica frontem & dic te digniorem. Perfricare frontem est deponere pudorem. unde Plynius. Perficui frontem & nihil profeci. Quæ coegisse eos non sit absurdum. Recte i quibusdam exẽplaribus legitur cogitasse. hoc modo. Quæ cogitasse eos. Sermones hominum assimulatos dicere διαλόγους malunt. διάλογος disputatio dicitur ἀπὸ τοῦ διαλέγεσθαι hoc ẽ a disputãdo. Quod latinorum quidã dixerunt sermocinationem. Rhetoricorum ad Hereniũ auctor sermocinationẽ hoc modo definit. Sermocinatio est cũ alicui personæ sermo attribuitur & is exponitur cum ratione dignitatis Dicta autem quædam. Castigate in quibusdam exemplaribus ut particula est ascripta. hoc modo. Vt dicta autem quædam.

pmissio

simulatio

p[ro] Ligario

exclamatio

licentia

prosopopeia ... Plutarchus in uita Homeri

deinde exhæres esto. Hæc tũ per se figura est: tũ duplicat᷑: quotiēs sicut in hac cã ad imitationem alterius scripturæ componit᷑. Nã cõtra recitabat᷑ testamentũ. P. Nouanius gallio: cui ego oĩa meritissimo uolo: & debeo ꝓ eius animi ĩ me sũma uolũtate: & adiectis deĩde aliis: hæres esto. Incipit eẽ quodãmodo παρωδη: quod nomen ductũ a cãticis ad aliorũ similitudinẽ modulatis: Abusiue ẽt ĩ uersificatõis ac sermonum imitatõe seruat᷑. Sed formas quoq; fingimus sæpe: ut famã Vergilius. & uoluptatẽ ac uirtutẽ: queãdmodũ a Xenophonte tradit᷑ ꝓdicus: ut mortẽ ac uitã: quas cõtẽdentes ĩ satyra tradit Ennius. Est & ĩcertæ ꝑsonæ ficta orõ. hic aliqs & dicat aliqs. ẽ & iactus sine ꝑsona sermo: Hic dolopũ manus. hic sæuus tẽdebat achilles: qđ fit mixtura figurarũ: cũ προσωποποιια accedit illa: quæ ẽ oratiõis ꝑ detractionẽ. detractũ ẽ. n. quis diceret. προσωποποιια uertitur ĩterim ĩ speciẽ narrãdi. Vnde apud historicos repiuntur obliquæ allocutiões: ut ĩ. T. Liuii libro primo statim. Vrbes quoq; ut cætera ex infimo nasci. deinde qua sua uirtus ac dii iuuẽt: magnas opes sibi magnũ nomẽ facere. Auersus quoq; a iudice sermo q dicitur apostrophe: mire mouet: siue aduersarios inuasimus. Quid. n. tuus ille Tubero in acie pharsalica gladius agebat? Siue ad ĩuocationẽ aliq̃ cõuertimur. Vos. n. iã ego albani tumuli atq; luci. Siue ad ĩuidiosã ĩplorationẽ. O leges portiæ legesq; semproniæ. Sed illa quoq; uocat᷑ auersio: quæ a ꝓposita quæstione abducit audiẽtẽ. Nõ ego cũ danais troianam excidere gentem Aulide iuraui. Quod fit & multis & uariis figuris: cũ aut aliđ expectasse nos: aut maius aliqd timuisse simulamus: aut plus uidere posse ignorãtibꝰ: q̃le est ꝓhœmium ꝓ Cælio. Illa uero ut ait Cicero: sub oculos subiectio tũ fieri solet: cũ res non gesta ĩdicat᷑: sed ut sit gesta ostẽdit᷑. nec uniuersa: sed ꝑ ptes: quẽ locũ ꝓxĩo libro subiecimus euidentiæ. Celsus hoc nomẽ isti figuræ dedit. ab illis υποτυπωσις dicit᷑ ꝓposita quædã forma reꝝ ita expressa uerbis: ut cerni potius uideat᷑ q̃ audiri. Ipse ĩflãmatus scelere ac furore ĩ forũ uenit. ardebãt oculi. toto ex ore crudelitas emicabat. Nec solũ quæ facta sũt aut fiãt: sed ẽt natura sint aut futura fuerĩt imaginamur. Mire tractat hoc Cicero ꝓ Milone: quæ facturus fuerit Clodius: si præturã ĩuasisset. Sed hæc qdẽ trãslatio tẽpoꝝ: quæ ꝓprie μετασασις dicit᷑ διατυπωσει uerecũdior apud priores fuit. Proponebat. n. talia. credite uos intueri: ut Cicero: hæc quæ non uidistis oculis: animis cernere potestis. Noui uero & præcipue declamatores audacius nec mehercules sine motu quodã imaginant᷑. ut Seneca ĩ cõtrouersia: cuius sũma ẽ: q; pater filiũ & nouercã ĩducẽte altero filio ĩ adulterio deprehẽsos occidit. Duc sequor. Accipe hãc senilẽ manũ: & quocũq; uis ĩprime. & paulo post. Aspice iqt quod diu nõ credidisti. Ego uero nõ uideo nox oboritur: & crassa caligo. Habet hæc figura manifestius aliqd. Nõ. n. narrari res: sed agi uidet᷑. Locoꝝ quoq; dilucida & significãs descriptio eiusdẽ uirtutis assignat᷑ a q̃busdã. alii τοπογραφιαν dicũt. ειρωνειαν ĩueni q dissimulationẽ uocarẽt: quo noĩe: qa paꝝ to-

Incipit esse quodammodo παρωδη. Ad cantum παρωδη transferri potest. παρα enim ad. ωδη cantum significat. Et uoluptatem ac uirtutem quemadmodũ a Xenophonte traditur Prodicus. Hic fingit uirtutem ac uoluptatẽ sub figura speciosarum mulierum in solitudine Herculi apparuisse: qui multis ab utraque dictis: cõtempta uoluptate uirtutem sequutus est. unde in officiis Hercules Prodicius a Cicerone uocatur. q̃uis corrupte in plerisque exemplaribus prodigus legatur. Est & incerta persona ficta oratio Incertæ personæ legendum esse nemo ignorat. Vnde apud historicos reperiuntur obliquæ allocutiones. Trogus apud Iustinum solas ꝓbat ĩ historico obliquas orationes reprehẽdens Liuium atque Salustium: qui illis nõ semper utuntur. Quod fit ex multis & uariis figuris x. litteræ in. t. commutatione & mihi legendum uidetur. Aut plus uidere posse ignorantibus. e. uocali in. i. conuersa uideri proculdubio legendum est. Ab aliis υποτυπωσις dicitur. υποτυπωσις transfertur informatio. designatio. dispositio expressio. Sed etiam natura sint. Pro natura Futura emendate in quibusdam legitur exemplaribus. Proponebat enim. Hic mihi uidetur distinguendum ac ꝓponebant ut ad priores referatur legendum. Locorum quoque dilucida & significans descriptio eiusdem uirtutis assignatur a quibusdam. Loco eiusdem uirtutis ut sit dandi casus: eidẽ uirtuti mihi legendum uidetur.

apostrophe

Hypotyposis διατυπωσι ... ab Hermog. 83. b. ... Dionys. Lysia Demetrius metastasis

topografia

Ironia

tius huius figuræ uidentur uires ostendi:nimirum sicut in plerisq; græca erimus appellatione cōteti.Igit̃ εἰρωνεία quæ ē schema ab illa quæ ē tropus genere ipso:nihil admodū distat. In utroque enim contrarium ei quod dicitur intelligendum est. Species uero prudentius intuēti diuersas esse:facile est reprehēdere.Primū quod tropus apertior ē: & q̄q̄ aliud dicit ac sentit:nō tamen aliud simulat.Nā & oīa circa fere recta sūt:ut illud in Catilinam. A quo repudiatus ad sodalē tuū uirū optimum Metellū demigrasti.In duobus demū uerbis ē ironia. Ergo ēt breuior est tropus.At in figura totius uolūtatis fictio ē apparēs magis q̄ cōfessa:ut illic uerba sint uerbis diuersa.hic sensus sermonis & ioci:& tota interim causæ cōformatio:tū etiā uita uniuersa ironiā hr̄e uideat̃:qualis est uita Socratis.Nā ideo dictus εἴρων.i.agens īperitū:& admirator alioꝶ tāq̄ sapientiū:ut queadmodū ἀλληγορίαν facit cōtinua μεταφορα sic hoc schema faciat tropos ille cōtextus. Quædā uero genera huius figuræ nullā cū tropis habēt societatē:ut illa statim prima:quæ dicit̃ a negādo:quā nōnulli uocāt ἀπόφασιν. Nō agā tecum iure sūmo.nō dicā ꝙ forsitan optinerē.& Quid ego istius decreta?qd rapinas?qd hæreditatū possessiones datas?qd ereptas proferā? & Mitto illā primā libidinis iniuriā.Et ne illa qdem testimonia recito: quæ dicta sūt de sestertiis septingentis milibus.& possū dicere. Quibus generibus p totas interim quæstiones decurrimus:ut Cicero. Hoc ego si sic agerem:tanq̄ mihi crimē eēt diluendū. Hoc pluribus dicerē. εἰρωνεία est & cum similes īperātibus uel prætermittētibus sumus:sequere italiā uentis.& cū ea quæ nolumus uideri in aduersariis eē:cōcedimus his.Id acrius fit cū eadē ī nobis sūt:& in aduersario nō sūt.Meq; timoris argue tu Drāce quando tot cædis aceruos teucroꝶ tua dextra dedit.Quod idē cōtra ualet:cū aut ea quæ a nobis absūt:aut etiā quæ ī aduersarios recidūt:quasi fatemur.Me duce dardanius sparthā expugnauit adulter.Nec in psonis tantū:sed ī rebus uersat̃ hæc cōtraria dicendi:q̄ quæ ītelligi uelis ratio:ut totū pro.Q.Ligario phœmiū:& illæ eleuatiōes uidelicet.O dii boni.Scilicet is superis labor ē.Et ille pro Oppio locus.O amorem mirū. O beniuolentiā singularem. Nō procul autem absunt ab hac simulatione tres inter se similes: confessio nihil nocitura:qualis est.Habes igitur Tubero quod est accusatori maxime optandum:confitentem reum.& confessio cum aliquid etiā iniquum uidemur causæ fiducia pati.Metu uirgarum:Nauarchus nobilissimæ ciuitatis precio se redemit.humanū est.& pro Cluentio de inuidia.Dominetur in concionibus.iaceat in iudiciis. Tertia consensio:ut pro eodem. Iudiciū esse corruptum.Hæc euidetior figura ē:cum alicui rei assētimur:quæ ē futura pro nobis.Verū id accidere sine aduersarii uitio non pōt.Quædam etiam uel laudamus.ut Cicero in Verrem circa crimē apollinis drepanitani.Gaudeo etiam siquid ab eo abstulisti:& abs te nihil rectius factum esse dico.Interim augemus crimina quæ ex facili aut diluere possumus:aut negare:quod est frequentius:q̄ ut exēplum desideret.Interim hoc ipso fidem detrahimus illis: ꝙ sint tam grauia:ut pro Roscio Cicero cum immanitatem parricidii:

Hic sensus sermonis & ioci & tota iterī causæ conformatio.tū etiā uita uniuersa Ironiā habere uideat̃. Mihi corruptus hic locus sic emēdari posse uidetur:ut.s.littera de fine abiecta sermoni legatur.ibiq; distinguatur.ac ut loco & copulæ reponatur.hoc modo.Hic sēsus sermoni ut ioci & tota interim causæ cōformatio

Sic hoc schema faciat tropos ille cōtextus.Corrupte mihi sic legi uidet̃ hic sensus. Forsitan autē loco illius accusatiui tropos genitiuus tropoꝶ reponeret̃.hoc modo.Tropoꝶ ille cōtextus. Quā nonnulli uocant ἀπόφασιν.ἀπόφασις negatio transfert̃ sed huiusmodi figura ī rhetoricis ad Hereniū occupatio appellat̃

εἰρωνεία est & cū similes imperātibus uel prætermittētibus sumus.Id est sequere Italiam uētis. Permittētibus sensus exposcit non prætermittētibus.I uero legendū esse ut modi sit imperādi ex quarto æneidos facile apparet.I sequere Italiā uentis pete regna per undas.

Et cum ea quæ uolumus uideri ī aduersariis esse concedimus hic.Nisi nolumus legatur etiā repugnantibus exemplaribus:in contrarium sensus peruertetur.his præterea pro hic aduerbio uidetur reponēdum. Et cōfessio cum aliquid etiā iniquū uidemur fiduciæ causa pati.f.litteræ i.c.cōuersione mihi concessio ut legatur placet. Metu uirgarum nauarchus nobilis nobilissimæ ciuitatis precio se redemit.Ille nominatiuus nobilis neq; a compositione admittitur.neque in septima in Verrem actione ubi hæc descripta sunt: legitur.Quare de contextu mihi est sublatus.

Apophasis

ironia

q̄q̄ per se manifestã:tamen etiã ui oratiõis exaggerat. αποσιωπησισ quam idem Cicero reticentiam. Celsus obticentiam. nonnullli iterruptionem appellãt:& ipsa ostẽdit aliqd affectus uel iræ: ut Quos ego. sed motos præstat cõponere fluctus. Vel sollicitudinis:& q̄si religiõis. An huius ille legis: quã Clodius a se iuentã gloriatus: mentionẽ facere ausus eẽt uiuo Milone nõ dicam cõsule? de nostrũ.n.omniũ nõ audeo totũ dicere. Cui simile ẽ in ꝓhœmio ꝓ Cthesiphõte demosthenis. Vel alio trãseũdi grã: cõmunis aũt Temesi: ignoscite mihi iudices. ĩ quo ẽ & illa: si tamen iter schemata numerari debet: cũ etiã aliis ꝑs causæ uideat digressio. Abit enim cã in laudes. Cn. Pompeii. Idq; fieri etiã sine αποσιωπισει potuit. Nã breuior illa ut ait Cicero: a re digressio plurimis fit modis. Sed hæc exẽpli grã sufficiẽt. Tũ Caius Varenus is q a familia anchariana occisus ẽ. hoc quæso iudices diligenter attẽdite. & ꝓ Milone. Et aspexit me illis qdẽ oculis: qbus tũ solebat: cũ oĩbus oĩa minabat. Est alia nõ qdẽ reticentia: quæ sit ĩperfecti sermõis: sed tamẽ præcisa uelut ante legitimũ finẽ oratio: ut illa. Nimis urgeo. cõmoueri uidet adolescẽs. & quid plura? ipsum adolescentẽ dicere audistis. Imitatio morum alienorum: quæ ηθοποιια uel ut alii malũt μιμισισ dicitur: iam inter leuiores affectus numerari põt. Etenim posita fere ĩ eludendo: sed & uersatur & in factis & in dictis. In factis quod est υποτυπωσει uicinum in dictis quale est apud Terentium. At ego nesciebã quorsum tu ires. Paruula hinc est abrepta. eduxit mater pro sua. soror dicta est. Cupio abducere ut reddam suis; Sed nostrorũ quoq; dictorum factorũq; similis imitatio ẽ per relationem: nisi quod frequentius asseuerat q̄ eludit. Dicebã habere eos actorẽ. Q. Cæciliũ. Sũt & illa iucũda & ad cõmẽdationẽ cũ uarietate: tum etiam ipsa natura plurimũ ꝓsũt: quæ simplicem quandã & non præparatã ostendendo orationẽ: minus nos suspectos iudici faciũt. Hinc ẽ quasi pœnitentia dicti: ut ꝓ Celio. Sed quid ego ita grauẽ personã introduxi? & qbus utimur uulgo. Imprudẽs incidi. uel cũ quærere nos qd dicamus fingimus. Quid reliquũ ẽ? & nũquid omisi? Et cũ ibidẽ ĩ Verrẽ: ut ait Cicero. Vnũ etiã mihi reliquũ huiusmodi crimen ẽ: & aliud ex alio succurit mihi. Vnde etiã uenusti transitus fiunt: nõ quia transitus ipse sit schema: ut Cicero narrato Pisonis exemplo: qui annulũ sibi cudi ab aurifice in tribunali suo iusserat: uelut hic in memoriã adductus adiecit. hoc mõ me cõmouit Pisonis annulus: quod totũ effluxerat. q̄ multis istũ putatis hoibus honestis de digitis ãnulos aureos extulisse? Et cũ aliqua uelut ignoramus. Sed eaꝝ rerũ artificem quẽ? quemnã? recte admones. Polyclitũ eẽ dicebãt. Quod quidem non hoc tantũ ualet. Quibusdã enim dũ aliud agere uidemur: aliud efficimus: sicut hic Cicero consequit: ne cũ morbũ ĩ signis atq; tabulis obiiciat Verri: Ipse quoq; eaꝝ rerũ studiosus esse credat. Et Demosthenes iurãdo per interfectos in marathone & salamine: id agit: ut minore ĩuidia cladis apud chæroneam acceptæ laboret. Faciunt illa quoq; iucũdã orationem: aliqua mentione habita differre: & deponere apud memoriã iudicis: & reposcere: quæ deposueris: & separe quædã schemate aliquo. Nõ.n.ẽ ista ipsa ꝑ se iteratio sche

Vel alio trãseundi gratia. Cõmunis aũt Temesi ignoscite iudices. Incuria ne dicam imperitia eoꝝ q corrigere se hoc opus putarũt: deprauatũ apte est hoc exemplũ. Ignorãtes.n.ad quid referri deberet noĩatiuus ille communis tãetsi coniunctionem in Temesi datiuum commutarũt nec græcũ nec latinum. Temesis.n. ut sit bisyllabũ scribitur. Sed tmesi nullus hic est locus ubi de sententiarũ figuris differit. Loco igit eius ut dixi tametsi reponatur. Idq; etiam fieri sint αποσιωπησει potuit. loco sint uerbi legẽdũ esse sine cõstat. Et aspexit me tum illis quidem oculis. Tum particulam expungendã esse: tum ex sensu ipso: tum & oratõe ꝓ Milone: unde hoc exẽplum est descriptũ facile apparet. Imitatio moꝝ alienorũ quæ ηθοποιια uel ut alii malunt μιμισισ dicitur. ηθοποιια. fictio morum trãsferri potest. μιμισισ uero dicit ꝓprie imitatio. Etenim posita fere in eludendo. s littera interposita est ꝓculdubio legendum est. Sed et uersatur. Et cõpula eradatur. Et cum ibidem in Verrem. ut ait Cicero. Vt particula eradatur ne sensum perturbet. Non quia transitus ipse sit schema. Rhetoricorum ad Herenium auctor transitionem inter schemata numerat. Velut hic in memoriam adductus. n littera ascripta hinc legendum uidetur. Quod quidem non hoc tantum ualet. In præpositio mihi uidet ascribenda. ut legatur. Quod quidem non in hoc tantum ualet. Et dare actioni uarios uelut multus. Qui non uidet uultus esse legẽdum frustra Quintiliano studet.

Emphasis

Schema

Hermog. lib. 4 o2.

Et sicut oculi diuersarum aspectu rerum magis detinentur: ita semper animus præstat: in quod se uelut nouum intendant. n littera expũcta intendat quidem est legendum. Sed ne sic quidem mihi plene sensus percipitur. Quare perstat mihi uidetur legẽdum ut intelligamus in eo perstare animum ac perseuerare in quod se uelut nouũ intendat. Verum multum ad agendum difficiliorem. Multo loco illius multum ut legatur grãmaticæ ratio exposcit. Dixi uxorem quæ patri placuit. Duxi legendum esse nemo nõ uidet. Fingitur autem filiũ uxorem duxisse cum qua pater coiuit. ac de nato sibi ex ea puero Apollinem cõsuluisse. deum ifantem parricidam fore dixisse. Filiũ ꝙ nollet puerum exponere abdicari a patre. filiũ patri contradicere. Vt in illa controuersia: in qua infamis amorem uirginis filiæ pater raptam eam iterrogat. s. & m. litteris erasis infami amore legendum mihi uidetur. Equidem. quando etiam in personas incidi tales est: in rem quoq; quod est magis rarum. Nisi corrigatur hic locus: nullus integer sensus elici posse uidetur. Quonã autem emendabitur pacto? An que copula est ascribenda ut quandoque legatur. ac & copula loco est uerbi reponenda? Hoc modo. Equidem quandoque in personas incidi tales. & in rem quoque quod est magis rarum: quæ optineri nisi hac arte non posset. Et dicebatur chirographum marito expiranti hæredibus dedisse. Deprauatus hic quoque sensus ita corrigi posse uidetur: ut per præpositio ascribatur ac ꝓ hæredibus hæredes legat.

ma: & excipere aliqua & dare actiõi uarios uelut uultus. Gaudẽt. n. res uarietate: & sicut oculi diuersaꝝ aspectu reꝝ magis detinent̃: ita semp aius præstat: ĩ quod se uelut nouũ ĩtendãt. Est ẽphasis etiã ĩter figuras: cũ ex aliquo dicto latẽs aliqd eruitur: ut apud Vergiliũ. Nõ licuit thalami exptẽ sine crimie uitã Degere more feræ. q̃q̃. n. de matrimonio queritur Dido: tamẽ huc erupit eius affectus: ut sine thalamis uitã hominũ nõ putet sed feraꝝ. Aliud apud Ouidiũ genus: apd quẽ & mirrha nutrici amorẽ p̃ris sic cõfitet̃. O dixit fœlicẽ coniuge matrẽ. Huic uel cõfinis: uel eadẽ ẽ: q̃ nũc utimur plurimũ. Iã. n. ad id genus qđ & frequẽtissimũ ẽ: & expectari maxĩe credo: ueniẽdũ ẽ. in quo p quãdã suspicionẽ: quod nõ dicimus: accipi uolumus: nõ utiq; cõtrariũ: ut ĩ ειρωνεια: Sed aliud latẽs: & auditori q̃si inueniẽdũ: qđ ut supra ostẽdi: iã fere solũ schema a nostris uocat̃. Et unde cõtrouersiæ figuratæ dicũtur. Eius triplex usus ẽ. unus si dicere palã parũ tutũ est. alter si non decet. tertius q uenustatis modo gratia adhibet̃: & ipsa nouitate ac uarietate magis q̃ si relatio sit recta delectat. Ex his quod est primũ frequẽs in scholis ẽ. Nã & actiones deponẽtiũ ĩperium tyrãnoꝝ: & post ciuile bellũ senatuscõsulta fingũt̃: & capitale ẽ obiicere ãte acta: ut quod in foro nõ expedit: illic nec liceat. Sed schematũ conditio nõ eadẽ ẽ. Quanlibet. n. apertum: quod modo & aliter intelligi põt: ĩ illos tyrãnos bene dixeris: quia piculũ tantũ: non ẽt offensa uitat̃. Quod si ambiguitate sentẽtiæ possit eludi: nemo non illi furto fauet. Vera negocia nunq̃ adhuc habuerũt hãc silẽtii necessitatẽ: sed aliã huic similẽ. Verũ multo ad agendũ difficiliorẽ: cũ psonæ potẽtes obstãt: sine q̃ꝝ reprehẽsiõe teneri cã nõ possit. Ideoq; hoc parcius & circunspectius faciẽdũ ẽ: qa nihil interest qũo offẽdas: & apta figura pdit hoc ipsũ quod figura est. Ideoq; a qbusdam tota res repudiat̃: siue intelligat̃ siue nõ. Sed licet modũ adhibere. In primis ne sint manifestæ. Nõ erũt aũt si non ex uerbis dubiis: uel q̃si duplicibus petent̃: q̃lis ẽ in suspecta nuru. Duxi uxorẽ: quæ patri placuit. Aut quod ẽ multo ieptius cõpositionibus ambiguis: ut illa cõtrouersia: in qua infamis amorẽ uirginis filiæ pater raptam eam iterrogat: a quo uitiata sit. Quis te inqt rapuit? tu pater nescis? Res ipsæ pducant iudicẽ ad suspicionẽ: & amoliamur cætera: ut hoc solũ supsit. In quo multũ etiã affectus iuuant: & interrupta silẽtio dictio & cõctationes. Sic. n. fiet ut iudex quærat illud nescio qđ: quod ipse fortasse nõ crederet: si audiret: & ei quod a se iuẽtũ existimat credat. Sed ne si optimæ qdẽ sint eẽ debẽt frequẽtes. Nã dẽsitate ipsa figuræ apiunt̃: nec offẽsæ minus habẽt: sed auctoritatis. Nec pudor uidet̃ quod nõ palã obiicias: sed diffidẽtia. In sũma sic maxime iudex credit figuris: si nos putat nolle dicere. Eqdẽ quãdo etiã in psonas ĩcidi tales: ẽ. In rẽ quoq; quod ẽ magis rarũ: quæ optineri nisi hac arte non posset. Reã tuebar quæ subiecisse dicebat̃ marito testamentũ: & dicebat̃ chirographũ marito expirãti hæredibus dedisse. Et uerũ erat. Nã qa p leges ĩstitui uxor nõ poterat hæres: id fuerat actũ: ut ad eã bona p hoc tacitũ fideicõmissũ puenirẽt. Et caput qdẽ quæri facile erat: si hoc di

ceremus palã. Sed p se deperibat hæreditas. Ita ergo fuit nobis agen dũ: ut iudices illud intelligerẽt factũ. Delatores nõ possẽt apprehendere ut dictũ: & cõtigit utrũq;: Quod nõ ĩseruisse ueritus opinionẽ iactãtiæ: nisi ꝓbare uoluisse: in foro quoq; eẽ his figuris locũ. Quæ dã ẽt quæ ꝓbare nõ possis: figura potius spargẽda sũt. Hæret. n. nõnũq̃ telũ istud ocultũ: & hoc ipso quod nõ appet eximi non põt. At si idẽ dicas palã: & defendit: & ꝓbandũ ẽ. Cũ aũt obstat nobis ꝑsonæ reuerẽtia: quod secũdũ posuimus genus: tãto cautius dicẽdũ ẽ: quanto ualidius bonos inhibet pudor: q̃ metus. Hic uero tegere nos iudex ꝙ sciamus: & uerba ui quadã ueritatis erũpẽtia credat coercere. Nã quo minus: aut ipsi ĩ quos dicimus: aut iudices: aut assistẽtes oderint hãc maledicẽdi lasciuiã: si uelle nos credãt. Aut qd interest: qũo dicatur: cũ & res & aius intelligit? Quid dicendo deniq; ꝓficimus? nisi ut palã sit nos facere: quod ipsi sciamus nõ eẽ faciẽdũ? Atq præcipue prima qbus præcipere cœpam: tẽpora hoc uitio laborarũt. Dicebãt .n. libẽter tales cõtrouersias: quæ difficultatis gratia placẽt: cum sint multo faciliores. Nã rectũ genus approbari nisi maximis uiribus nõ põt. Hæc diuerticula & anfractus suffugia sũt ĩfirmitati. Vt q cursu paꝝ ualẽt: flexu eludũt. Cũ hæc quæ affectat ratio sentẽtiaꝝ nõ procul a rõne iocandi abhorreat. Adiuuat ẽt quod auditor gaudet ĩtelligere: & fauet ĩgenio suo: & alio dicẽte se laudat. Itaq; nõ solũ si ꝑsona obstaret recte oratiõi: quo ĩ genere sæpius modo q̃ figuris opus ẽ: decurrebãt ad schemata: sed faciebãt illis locũ ẽt ubi ĩutiles ac nefarriæ eẽnt: ut is pater q infamem ĩ matrẽ filiũ secreto occidisset: reus malæ tractatiõis: iacularet ĩ uxorẽ obliqs sentẽtiis. Nam qd impurius q̃ retinuisse talẽ? Quid porro tã cõtrariũ: q̃ eũ q accusetur: quia sũmum nefas suspicatus de uxore uideat confirmare id ipsa defẽsione: quod diluendũ ẽ? At si iudicũ sumerent animũ: scirent q̃ eiusmodi actionẽ laturi nõ fuissent: multoq; etiã minus: cũ ĩ parẽtes abhominãda crimina spargerentur. Et quatenus huc incidius: paulo plus scholis demus. Nã & in his educat orator: & ĩ eo quo mõ declamet: positũ ẽ ẽt quo mõ agat. Dicẽdũ ergo de his quoq; in qbus non aspas figuras: sed paꝝ contrarias causæ pleriq; fecerũt. Tyrãnidis affectatæ dãnatus torqueat: ut cõscios indicet. Accusator eius optet ꝙ uolet. Patrẽ q accusauit: optat ne is torqueat. Pater ei contradicit. Nemo se tenuit agens ꝑ patre: quãdo figuras ĩ filiũ faceret tãq̃ illũ cõsciũ ĩ tormẽtis nominaturus. Quo qd stultius? Nã cũ hoc iudices intellexerĩt: aut nõ torquebit cũ ideo torqueri uelĩt: aut torto nõ credet. At credibile ẽ hoc eũ uelle fortasse. Dissimulet ergo ut efficiat. Sed nobis d̃clamatoribus dico qd ꝓderit hoc ĩtellexisse: nisi dixerius? Ergo si uere ageret similiter cõsiliũ illud latẽs ꝓdidissemus. Quid? si neq; utiq; uerũ ẽ: & habere alias hic dãnatus cõtradicẽdi cãs põt: uel qd legẽ cõseruãdã putet: uel ꝙ nolit accusatori debere beneficiũ: uel qd ego magis sequerer ut se ĩnocẽtẽ ĩ tormẽtis eẽ pertendat? Quare ne illud qdẽ sẽp succurret sic dicentibus. Patrociniũ hoc uoluit q cõtrouersiã finxit. Fortasse. n. noluit, sed esto uoluerit. Cõtinuo ne si ille stulte cogita

Et coniungit utrunque Emendate in quibusdam exẽplaribus contigit legit. Nam quo minus aut ipsi ĩ quos dicimus aut iudices aut assistentes oderint hãc maledicendi lasciuiam si uelle nos credãt. Duæ hic insunt deprauationes. quarum prima tollitur si pro quo illa que particula ascribatur & nolle reponatur illo uelle expuncto. hoc modo. Nanq; minus. & quæ sequũtur. Cui sint multo faciliores. Cum legendũ esse non cui nemo non uidet. Vt qui cursu parum ualent flexu eludant. A uocali in. u. mutata eludũt legatur. Sed faciebant illis locum etiam ubi ĩutiles ac nefarriæ eẽnt. ut personæ ascribantur & sensus & ratio ipsa exposcere uidetur. hoc modo. ubi personæ inutiles ac nefarriæ eẽnt. Nefarrius aũt dicitur impius: quod ne farre quidem ullo hoc est sacrificio posset purgari. Vt is pater. s. littera præposita si legat hoc modo ut si pater. Quam enim qui accusetur. Eum qui non uidet esse legendũ studendo rhetoricæ operam perdit. Dicendum ergo de iis quoq; ĩ quibus nõ asperas figuras sed paꝝ contrarias causæ pleriq; fecerunt. Emendate in quibusdã legitur exẽplaribus palam loco illius aduerbii parum. Nemo se tenuit agens pro patre quando figuras in filiũ faceret. Quãdo nihil sensui. Quin particula per q̃ conuenit. Sicque etiam libris repugnantibus forsitan est legẽdum Sed esto noluerit. continuo ne si ille stulte cogitauit: nobis quoque stulte dicendum est. n littera in u. conuersa uoluerit legendum est. Cõtinuo aũt hoc loco idcirco significat.

Causarum quoq; quas habent.n littera expunc/cta habet legatur. Sed una cõtrouersia sequi cõtrarium superuacuũ est. Deprauatus est hic locus qui sic forsitã corrigi posset:si de præpositio asciti/batur.sequi infinitus in loqui commutetur.con trariũ eradatur.hoc mo/do. Sed de una contro/uersia loqui superuacu/um est. Et alioqui fi/gura in patre plus facit. m.littera ascripta patrẽ mihi legendum uidetur

Et raptæ patrem exor nauerit & suum pereat. n littera erasa exorauerit legendum est. Nam si promittat hic pater. Per/mittat castigate in qui/busdam exemplaribus mihi legi uidetur. La/tro igitur optime. occi/det ergo si potero remis/sius. Portii Latronis de/clamationes si extarẽt fa cile hic locus intelligere/tur. Et pro suo inge/nio pater gallio. Hic quo que nobilis fuit declama tor:cuius multæ senten/tiæ a Seneca referuntur. Sed huius quoque decla mationes amissæ. Et qui uictorias aureas. Si/mulacra uictoriarum ex auro cõficiebantur:quæ aureæ uictoriæ diceban/tur. Nota enim fabu/la est. Tempore quidem Fabii hoc uulgatũ fuit. nobis prorsus esset igno tum:nisi id Seneca me/moriæ commendasset. Nam in declamationum septimo hoc narrat Al/butio accidisse: qui con/dicionem optulerat. & Arũcio qui accepit apud centum uiros qui rem diiudicarunt.

uit:nobis quoq; stulte dicẽdũ est. At ego in causis agendis frequẽter nõ puto intuẽdũ quid litigator uelit. Est & ille in hoc genere frequẽs error:ut putẽt aliđ quosdã dicere.aliđ uelle:præcipue cũ ĩ themate ẽ: aliquẽ ut sibi mori liceat postulare:ut ĩ illa cõtrouersia. Qui aliquã/do fortiter fecerat:& alio bello petierat:ut militia uacaret ex lege:q; qnquegenarius eẽt:aduersãte filio ire ĩ aciem coactus deseruit. Filius q fotiter eodẽ prœlio fecerat ĩcolumitatẽ eius optat.cõtradicit pater. Nõ.n.inqũt mori uult:sed inuidiã filio facere. Eqdẽ rideo q; illi sic ti/mẽt:tãq̃ ipsi morituri:& in cõsiliũ suos metus ferũt:obliti tot exẽplo/rũ circa uolũtariã mortẽ.causarũ quoq; quas habet factus ex uiro for ti desertor.sed una cõtrouersia seq cõtrariũ supuacuũ ẽ. Ergo ĩ uniuer sũ nec oratoris puto eẽ ũq̃ præuaricari. neq; litẽ ĩtelligo:ĩ q ps utraq; idẽ uelit.nec tã stultũ queq̃:q si uiuer̃ uult mortẽ potius male petat:q̃ oĩno nõ petat. Nõ tamẽ nego eẽ cõtrouersias hmõi figuratas:ut ẽ illa. Reus parricidii:q; fratrẽ occidisset:dãnatũ iri uidebat̃. Pater pro te/stimonio dixit:eũ se iubente fecisse. Absolutũ abdicat. Nã neq; ĩ totũ filio pcit:nec quod priore iudicio affirmauit:mutare palam põt:& ut nõ durat ultra pœnã abdicatiõis ira:abdicat tamen:& alioq figura in patrẽ plus facit:q̃ licet.ĩ filiũ minus. Vt aũt nemo cõtra id quod uult dicit:ita põt aliqđ melius uelle q̃ dicit. Quo mõ ille abdicatus:q a pa tre ut filiũ expositũ & ab eo educatũ solutis alimẽtis recipiat:postu/lat:reuocari fortasse mauult.nõ tamẽ quod petit nõ uult. Est latens & illa significatio:q̃ cum ius asperius petit̃ a iudice:fit ei tamẽ spẽs aliq̃ clæmẽtiæ non palã:ne paciscamur:sed p quãdã credibilẽ suspicionẽ: ut ĩ multis controuersiis:sed in hac quoq;. Raptor nisi intra tricesimũ diem:& raptæ patrẽ exorauerit & suũ:peat. Qui exorato raptæ pa/tre suũ non exorat:agit cũ eo dementiæ. Nam si promittat hic pater: lis tollitur̃. Si nullam spem faciat:ut non demẽs:crudelis certe uidea/tur:& a se iudicẽ auertat. Latro igit̃ optime. occidet ergo:si potero re missius. & pro suo ĩgenio pater Gallio. Dura anime hodie dura. Heri fortior fuisti. Cõfinia sũt his celebrata apud græcos schemata: p quæ res aspas mollius significãt. Nã Themistocles suasisse existimat̃ athe niẽsibus:ut urbẽ apud deos deponerẽt:qa durũ erat dicere.ut relique rẽt:& q uictorias aureas ĩ usũ belli conflari uolebat:ita declinauit ui/ctoriis utẽdũ eẽ. Totum aũt allegoriæ simile ẽ:aliud dicere. aliud in/telligi uelle. Quæsitũ etiã ẽ quo mõ contra figuras respondeři opor/tet. & qdã semp ex diuerso aperiẽdas eẽ putauerũt:sicut latentia uitia rescindũt̃. Idq; sane frequẽtissime faciẽdũ est. Aliter.n.dilui obiecta nõ possũt:utiq; cũ quæstio ĩ eo consistit:qđ figuræ petũt. At cũ male dicta sit̃ tãtũ:& non ĩtelligere ĩteri bonæ consciẽtiæ ẽ. Atq; ẽt si fuerit crebriores figuræ:q̃ ut dissimulari possint:postulandũ ẽ:ut nescio qđ illud quod aduersarii obliq̃s sẽtẽtiis significare uoluerĩt:si fiducia sit: obiiciãt palã:aut certe non exigãt:ut quod ipsi non audẽt dicere:id iu dices non mõ ĩtelligãt:sed etiã credãt. Vtilis etiã aliquãdo dissimula/tio ẽ:ut in eo (nota enim fabula est) q̃ cum esset contra eum dictum: iura per patroni tui cineres:paratum se esse respondit:& iudex condi

tione usus est: clamante multũ aduocato schemata de rerum natura tolli: ut protinus etiam præceptũ sit eiusmodi figuris utendum temere nõ esse. Tertiũ est genus in quo sola melius dicẽdi petit occasio. Ideoq; id Cicero non putat esse positum ĩ concione. Tale est illud: quo idem utitur in Clodiũ. Quibus iste qui oĩa sacrificia noscet: & facile ab se deos placari posse arbitrabat. Ironia quoq; ĩ hoc gener materiæ frequẽtissima est. Sed eruditissimũ lõge: si per aliam rem alia ĩducat: ut cũ aduersus tyrannum. q̃ sub pacto abolitionis dominationem deposuerat: agit cõpetitor. Mihi in te dicere non licet. tu ĩ me dic & potes. Nuper te uolui occidere. Freqũes ẽ: nec magnopere captandum quod petitur iureiurando: ut est ꝑ exhæredato. Ita mihi contingat hærede filio mori. Nam & in totum iurare nisi ubi necesse est: graui uiro parum cõuenit. Et est a Seneca dictum elegãter nõ patronorum hoc esse. sed testiũ. Nec meretur fidem: q̃ sentẽtiolæ gratia iurat: nisi põt tam bene q̃ Demosthenes ut supra dixi. lætissimum autem lõge genus ex uerbo etiam sicut est apud Ciceronẽ in Clodiam. Præsertim quam oĩs amicam omnium potius q̃ cuiuscũq; inimicam putauerũt. Cõparationem equidem uideo figurã nõ eẽ: cum sit interim probationis. iterim etiam causæ genus: & sit talis eius forma qualis est ꝑ Muræna. Vigilas tu de nocte: ut tuis consultoribus respondeas. Ille ut eo quo contendit matu re cum exercitu ꝑueniat. te gallorum. illum buccinarum cantus exuscitat: & cætera. nescio an oratiõis potius q̃ sentẽtiæ sit Id enim solum mutatur: quod non uniuersa uniuersis. sed singula singulis opponunt. Et Celsus tamen & non negligẽs auctor Viselius in hac eam parte posuerũt. Rutilius quidem lupus in utroq; genere: idq; αντιθετον uocãt. Præter illa quæ Cicero inter lumina posuit sententiaꝝ: multa alia: & idẽ Rutilius Gorgiã secutus: non illum Leontinũ: sed aliũ sui temporis: cuius quattuor libros in unũ suũ trãstulit. Et Celsus uidelicet Rutilio accedens posuerũt schemata cõsumationẽ: quã græci διαλλαγην uocant: cum plura argumenta ad unum effectũ deducuntur. Cõsequẽs ille επακολουθησιν: de quo nos in argumentis diximus. collectiõem: qui apud illum est συλλογισμοσ. minas idest καταπληξιν. exortationem παραινετικον quorum nihil rectũ est: nisi cum aliquam ex his de quibus locuti sumus: figurã accipit. Præter hæc Celsus excludere. asseuerare. detractare. excitare iudicem. prouerbiis uti & uersibus: & ioco & inuidia. & inuocatione intendere crimen: quod est δεινωσισ. adulari. ignoscere. fastidire. admouere. satisfacere. precari. corripere figuras putat. Partitionem quoq; & propositionem & diuisionem & rerum duarũ cognationem: ꝙ est ut idẽ ualeant: quæ uident esse diuersa: ut nõ is demũ sit ueneficus: qui uitã abstulit data potiõe: sed

Ironia quoq; in hoc genere naturæ frequentissimaẽ. Loco naturæ emendate in quibusdam exemplaribus legitur materiæ. Frequens est. Illud recte ascriptum est ab aliis hoc modo Frequens illud est. Vt cum aduersus tyrannum qui sub pacto abolitionis dominationem deposuerat agit competitor. Deposuerat legendum est. Abolitio autem criminis dicitur: criminis remissio. ut ad senatuscõsultũ Turpilianũ & de abolitõibus criminũ pulchre exponit Papinianus. Eximitur aũt inqt reus criminis abolitõe iter ueniẽte. Lætissimũ aũt lõge genus ex uerbo etiã sicut est apud Ciceronẽ in Clodiã. Quãuis lætissimũ fere legat: leuissimum tamẽ magis & sensui & rõni cõuenire uidetur. Sic aũt ĩquit Cicero in Clodiã in orone ꝑ Cælio. Neq; .n. muliebres inimicicias unq̃ mihi gerẽdas putaui: præserti quã oẽs semp amicã oĩum potius q̃ cuiuscũq; inimicã putauerũt. Idq; αντιθετον uocãt. Cõtra positũ transfert ad uerbũ αντιθετον q̃d quidem sic describit Rutilius. Hoc pluribus modis fieri solet. & habet in omni genere orationis summã utilitatem. quare separatim demõstrandum est de uno quoq; generæ eius. Nam unum est: cum cõtrariæ res inter se conferuntur ut illud Carisii. Alter eorum erãt in dando benignus. alter erat in accipiendo astutus. & quæ sequuntur. Et celsus uidelicet Rutilio accedens posuerunt schemata consumationẽ: quã græci διαλλαγην uocant. διαλλαγη conciliatio transfertur. Huius autem Rutilii Lupi opusculum de utrisque figuris adhuc extat dimidiatum ut puto: quoniam non omnes quas Rutilio Fabius ascribit in eo figuræ inueniuntur. Minas id est καταπληξιν. Terrefactio ac Terror καταπληξισ dicitur. Exhortationem παραινετικον. Admonitiuum transfertur ad uerbum. Quorum nihil rectum est. Sic quidem legitur. Sed nisi nõ aduerbium negandi ascribatur: Fabius sibi contraria dicere uidet. Quæ enim non sunt recta: figurata existimantur. Quare non particula negatiua adiiciatur hoc modo. Quorũ nihil non rectum est. Vt non in his demum sit ueneficus. In præpositio cum aspiratione eradatur: ut is nominatiui casus relinquatur.

comparatio

antithetõ

consumatio

cõsequẽs

collectio

minæ

Exhortatio

excludere

assẽuerare

detrectare

Rutilius siue gorgias αναγκαιον. hoc est necessariū. Sic aūt a Rutilio definit᷑. Hoc schema tūc ꝓdest: atq; oīs utilitas eius in eo ē: cū uolumus ostēdere necessitudinem aut naturæ. aut tpis. aut alicuius ꝑsonæ. q̄le est illud Democharis. Nihil. n. ualebat assidua ꝓ fratre ac misericors depcatio: cū iudicaret tyrannus: cuius crudelitas oēm naturæ necessitudinē extinguebat. αναμνησιν cōmemorationē. ανθυποφοραν solutionē. υποφορα nāq; obiectio dr̄. ανθυποφορα uero id qđ opponit᷑ obiectōi id est solutio. αντιρρησιν cōtradictionē. παραυξησιν amplificationē προεκθεσιν. ad uerbū possemus transferre præ expōnē: cū prius dr̄ qđ fieri oportuerit. deide qđ factū sit. εναντιοτητα cōtrarietatē. καταιτιασιν ꝑ cātionē και μεταληψιν & trāslationē. Haꝝ uero nulla in eo Rutilii ope qđ penes me ē iuenit᷑. Inueni q aggregēt his διασκευασειο hoc ē præpatōes. απαγορευσειο ꝓhibitōes. παραδιηγησειο ad narrationes.

u Erboꝝ uero figuræ. Index ille De figuris seu coloribꝫ uerboꝝ: ab īperitoꝝ aliquo ē appositus: q putāt figuras uerboꝝ ac sn̄iaꝝ colores dici cū a rhetoribꝫ ꝓbabilis cā alicuius facti color uocet᷑. Et utcūq; ualuit cōsuetudo mutat᷑. n lr̄a ascripta mutāt᷑ legēdū eē ne admonitōe qdē ē dignū. Alteꝝ loquēdi rōne uocāt. Huic qdē ferē sui uerborū aliqd mihi dēē ur̄. Sed qd ascribēdū sit nō facile affirmari.

Vt hāc rē iuidere: nō ut oēs ueteres. & Cicero præcipue sed huic rei. Sed ꝑticula tāq̄ supuacua mihi ur̄ eradēda. Si hēt ꝓbabile qđ sequat᷑. Recte aliqd in aliis ascriptū ē exēplaribꝫ hoc mō. ꝓbabile aliqd. Vna tamē ī re maxime utilis: & quotidiani. E uocali ī u cōuersa ut legat᷑. hoc mō. ut quotidiani. Et quæ facimus faciēdi mō sæpe dr̄e. Patiendi loco faciēdi legēdū eē facile ē uidere. Et pleraq; utroq; mō efferūtur luxuriatus. luxuriat. ut ꝑticula ur̄ ascribēda. & s lr̄a ī. r. cōmutāda ac & copula eradēda: ut legat᷑ hoc mō. ut luxuriat᷑. luxuriat. fluctuat᷑ fluctuat. Ex illis. n.

ēt q mētē: Q đ ē ī ꝑte finitōis. Rutilius siue Gorgias αναγκαιον. αναμνησιν. ανθυποφοραν. αντιρρησιν. παραυξησιν προεκθεσιν qđ ē dr̄e: qđ fieri oportuerit: đide qđ factū sit. εναντιοτητα unde sint enthymēata. καταιτιασιν μεταληψιν ēt quo statu hermagoras utit᷑. Visellius q̄q̄ paucissimas faciat figuras: facit ενθυμημα tamē: qđ ɔmētū uocat. & rōnē appellās επιχειρημα īter eas hēt: Q đ qdē recipit quodā mō & Celsus. nā ɔsequēs an epicherema sit dubitat. Visellius adiicit & sn̄iam. Inuēi q aggregēt iis διασκευασειο. απαγορευσειο. παραδιηγησειο. Sed ut hæc nō sūt schemata: sic alia uelut sint forsitan magis uetusta fugerit: uel ēt noua fieri adhuc possit: eiusdē tamē naturæ cuius sūt ea de qbus dictū ē. De figuris uerboꝝ.

u Erboꝝ uero figuræ: & mutatæ sūt sēp: & ut cunq; ualuit cōsuetudo: mutant᷑. Itaq; si antiquū sermonē nostro cōpemus: pene iā qcqd loqmur figura ē: ut hāc rē iuidere: nō ut oēs ueteres: & Cicero præcipue: sed huic rei. & icūbere illi: nō ī illū. & plenū uino. nō uini: & huic & nō hūc adulari iā dicit᷑: & mille alia: utināq; nō peiora uincant. Verū schemata λεξεωσ duorū sūt generū. alterū loquēdi rōnē uocant. alteꝝ collocatiōe maxime exqsitū ē. Q uorum tā & si utrūq; cōuenit orōni: tamē possis illud grāmaticū. hoc magis rhetoricū dicere. Prius fit iisdem generibus qbus uitia. Esset. n. oē schema uitiū: si nō peteret᷑: sed accideret. Verū auctoritate. uetustate. cōsuetudīe plerūq; defēdit᷑. sæpe ēt rōne quadā. Ideoq; cū sit a simplici rectoq; loquēdi genere deflexa uirtus ē: si hēt ꝓbabile quod sequat᷑. Vna tamē ī re maxīe utilis: ut quotidiani: & sp eodē mō formati sermōis fastidiū leuet: & nos a uulgari dicēdi genere đfēdat. Q uo si qs ꝑce: & cū res poscet: utet᷑: uelut asꝑso quodā cōdimēto iucūdior erit. At q nimiū affectauerit: ipsā illā grām uarietatis amittet. q̄q̄ sūt quædā figuræ ita receptæ: ut pene iā hoc ipsū nomē effugerit: quæ ēt si fuerit crebriores aures cōsuetas minus feriēt. Nā & secretæ & extra uulgarē usū positæ: ioq; magis nobiles ut nouitate aurem excitāt: ita copia satiāt: nec se obuias fuisse dicēti: sed cōqsitas: & ex oībꝫ latebris extractas cōgestasq; declarāt. Fiunt ergo & circa genus figuræ ī noibus. Nā & oculis capti talpæ & timidi damæ dicunt᷑ a Vergilio. sed subē ratio: qa sexus uterq; altero significat᷑. Nā tā mares eē talpas damasq; q̄ fœminas certū ē. Et ī uerbis: ut fabricatus ē gladiū. & inimicos punitus ē. Q uod mirū minus ē: qđ ī natura uerborū ē: & quæ facimus: patiēdi mō sæpe dicere: ut arbitror. suspicor. & cōtra faciēdi: quæ patimur: ut uapulo: ideoq; frequēs ꝑmutatio ē: & pleraq; utroq; mō efferunt᷑: luxuriat᷑. luxuriat. fluctuat᷑. fluctuat. assētior. assētio. Est figura & ī nūero: uel cum singulari pluralis numerus subiūgit᷑. Gladio pugnacissima gens romani. Gēs. n. ex multis. uel ex diuerso: cui nō risere pētes: Nec deus hūc mensa: dea nec dignata cubili ē. Ex illis. n. q nō risere: hic quē nō di-

qui non risere hic quē nō dignata. Hic locus īgenue fateor. mihi nō ꝑcipit̄ d̄prauatusq; uī. Et ī satyra. Aliqd mihi hoc loco d̄siderat̄: qd̄ ī exēplaribꝰ nō īueīt. Incōcinus. n. mimeq; Fabii elegātiæ cōueniēs trāsitus foret: si figuris q̄ ī nūero fiūt: exēpla subiiceret ad illas figuras spectātia q̄ fiūt cū uerbū ꝓ noīe ponit̄. Quid uero sit ascribēdū asserere qdē nō ausim. Sed hmōi sēsū decē facile cōtēderī. Figuras ꝑ ptes fieri orōis cū alia pōat̄ ꝓ alia. Poni. n. uerbū ꝓ noīe ut illd̄ ī satyra. Aut casus ex illo uirtutē uitiū fugere. In qbusdā exēplaribꝰ hic quoq; uirtus legit̄. Sūptū āt ē hoc exēplū ex pria Horatii epistola. uirtus ē uitiū fugere & sapiā prima stulticia caruisse. Hæc ē quoq; quā ετεροωσιν uocāt. hoc est alteratiōnē. Sed & hic locus mihi q̄dē uī eē deprauatus. Quo uero mō emēdari possit: nondum occurrit.

gnata. & ī satyra. Et nostrū istud uiuere triste aspexi. cū īfinito uerbo sit usus pro appellatiōe. Nrām. n. uitā uult intelligi. Vtimur & uerbo ꝓ pticipio. Magnū dat ferre talētū: tāq̄ ferēdū. & pticipio ꝓ uerbo. Volo datū. Interī ēt dubitari pōt: cui simile uitio sit schema: ut ī hoc Virtus ē uitiū fugere. Aut enī ptes orōnis mutat ex illo. Virtus ē fuga uitioꝝ. Aut casus. ex illo. Virtutē uitiū fugere. Multa tamē hoc utroq; excitatius. iungūt̄ iterī schemata. Sthenelus sciēs pugnæ ē. Est. n. scitus Sthēlus pugnādi. Trāsferunt̄ ēt tpra. timarchides negat eē ei piculū a securi. Præsēs enī ꝓ præterito positū ē. Et Vergilius. Hoc ithacus uelit. Et ne morer ꝑ oīa genera: ꝑ quæ fit soloecismus. Hæc ē quoq; quā ετεροωσιν uocāt: cui similis est zeuma: tū dicit̄: ut apud Salustiū. Neq; ea res falsum me habuit: & duci ꝓbare: ex qbꝰ fere præter nouitatē breuitas etiā peti solet. Vnde eo usq; ꝓcessū est: ut nō pœnituꝝ pro nō acturo pœnitētiā: & uisuros ad uidendū missos idē auctor dixerit: quæ ille qdē fecerit schemata. an idē uocari possint uidendū: qa recepta sint. Nā receptis etiā uulgo auctore cōtēti sumus. Vtrū natura eualuit agētibus: quod Pollio in Lauieno dānat. & cōtumeliā fecit: quod a Cicerone reprehēdi notum Affici. n. cōtumelia dicebāt. Alia cōmēdatio uetustatis: cuius amator unice Vergilius fuit. Vel cū se pauidū cōtra mea iurgia iactat. Progeniē sed enī troiano a sāguine duci audierat. Quoꝝ similia apud ueteres tragicos: cōicosq; sunt plurima Illud etiā ī cōsuedudīe remāsit. Enī uero. His āplius apd̄ eūdē. Nā qs se iuuenū cōfidētissime: quo sermōis īitiū sit: & Tā magis illa tremēs: & tristibus effera flāmis: Quā magis effuso crudescūt sāguīe pugnæ. Q d̄ ē uersū ex illo. q̄magis erūna urget: tā magis ad malefaciendū uiget. Pleni talibus ātiq: sicut īitio eunuchi Terētius. Quid igr̄ faciam īqt. allusit tādēleno. Catullus ī epithalāio. Dū īnupta māet. dū cara suis ē Sed cū prius dū significet: q; assequēs usq; eo. Ex græco uero trāslata: uel Salustii pluria: q̄le ē uulgus amat fieri uel Horatii: Nā id maxīe ꝓbat hoc Cicerōis. Nec lōgæ īuidit harenæ. & Vergilii Tyrrenū nauigat æquor. Etiā uulgatū actis quoq; sautius pectus. ex eadē pte figuraꝝ priore additio & adiectio ē. illaq; uideri pōt supuacua: sed nō sine grā ē. Nā neq; pidi. Pōt enī deesse alterū. Nā neq; parnasi nobis iuga. Et apud Horatium illud. Fabriciūq; Hūc & ītonsis Curiū capillis. Et detractiōes quæ ī cōplexu sermonis aut uitiū habēt aut figurā. Accede ad ignē hūc: iā callesces plus satis. plus. n. q̄ satis ē:

Vtꝝ natura eualuit agētibꝰ. mīus ꝑcipit̄ hoc exēplū qa Labieni scripta nō extāt. Affici. n. ī cōtumelia dicebant. In ꝑpō ꝓrsus eradat̄. In tertia uero Philippica Antoniū his uerbis rephēdit. At ī rebꝰ tristissimis: q̄tos excitat risus? Sētētiolas edicti cuiusdā mēoriæ mādauit. q̄s uī ille pacutas putat̄. ego āt q̄ītelligeret qd̄ dr̄e uellet: adhuc neminē īueni. An ulla ɔtumelia ē quā facit dignus? Primū qd̄ ē dignus. Nā ēt malo digni multi: sicut ipe. An quā facit is q̄ cū dignitate ē? Quæ āt pōt eē maior? Quid ē porro facere cōtumeliā? Quis sic loqt̄? Deīde nec timor quē d̄nūciat inimicus. Quid ē ergo. Ab amico timor d̄nūciari solet: hoꝝ similia deīceps. & q̄ sequūt̄. His āplis apd̄ eūdē. Amplius legēdū eē ne admōitōe qdē eget. Quo sermonis initiū sit. Emēdatōe mihi īdiget uī hic sēsus Neq;. n. sic pfectus est. ꝓ quo autem quom ut fere nunc scribit̄ fortassis ē legēdū. ac qs nomē ascribēdū hoc mō. Quom qs sermonis initiū sit. Quisnā. n. recto mō dr̄. Nāqs aūt figurate. Quā magis ærūna urget tā magis ad malefaciendū uiget. Duo hic uerba uiget & urget: alteꝝ alterius occupasse locū. uī āt hoc dictū ex aliq̄ tragœdia fuisse sūptū. Sed cū prius dū significet q; assequens usq; eo. Sic emēdari posse uī hic locus si cū pticula eradat̄. & e uocali in cōuersa significat. & a uocali ascripta quoad. & as syllaba expūcta sequēs legat̄ hoc modo. Sed prius dum significat quoad. seq̄ns usq; eo. Vel Horatii. Nā id maxīe ꝓbat hoc Cicerōis nec lōgæ īuidit harenæ. d. ī. s. mutata is legēdū ē. sed ne sic qdē mihi ꝑcipit̄ sēsus. Ex eadē pte figuraꝝ priore additio & adiectio ē. d. lrā ī. b mutata abiectio. Pro priore quoq; prior legēdū ac ī suū locū trāsferēdū uī. hoc mō. Ex eadē pte figuraꝝ additio & abiectio ē Illiq; prior pōt uideri supuacua. Nā neq; pindi pōt. n. deesse alteꝝ. Nā neq; Parnasi uobis iuga. Trāspositōe uerboꝝ cōfusus est hic locus. Sit aūt ordinādus

uidetur. Sed non sine gratia Nā neqꝫ Parnasi uobis iuga, nā neqꝫ pindi Pōt.n. deesse alterꝝ. Nā de altera quæ detractione pluribus adiiciendum est. Ita cōfusus est hic locus ut mihi nec pcipi nec possit emendari nisi pro detractione detractio est & nō adiiciendū sed dicendū etiā repugnātibus exēplaribus legat. Nā Fabius paulo post de ea detractōe quæ magis oratoria est pluribus differit Sic te Catilina cōprehēdis. Ex prima Ciceronis in Catilinā inuectiua aperte colligit si & cōprehēdi esse legendū. Cui adiiciūt hyperbaton quod īter tropos eē uoluerūt. alterꝝ quod est eius figuræ sententiaꝝ. Sic quidē legitur. Sed nisi tria hæc uerba ascribantur non illud sed: uerus nunq̄ percipiet sensus. hoc modo itaqꝫ legat. Cui adiiciūt hyperbaton non illud quod īter tropos esse uoluerūt: sed alterꝝ: quod est eius figuræ sententiaꝝ quæ αποςροφη dicitur simile. Qui tā parua momenta nobis discreuerunt: μεταβασιν uocāt. Recte in quibusdam exēplaribus pro nobis nominibus legitur μεταβασισ aūt quæ trāsitus interpretatur: duobus fit modis: ut & Fabius ait & Rutilius præcipit: Quorū unus est cum ab ea sentētia: quā ꝓposuimus: cōuertimur ad aliquā personā aut rem. aut fortunā & tan q̄ præsentē appellamus. Alter modus est: cum ad id quod īstituimus ab alia re orationē & actionē nostrā reuocamus. Quidā corrupte μεταθεσιν legunt. Coniunxit aūt παρενθεσιν & αποςροφην ut Vergilius in loco illo. ut particula cessans expungenda uidetur. Hæc schemata aut his similia quærēt permutationem. Flagitiose quidē sic legit cum nullus integer eliciatur sensus. Ita uero mihi emendandum uidet ut quærent uerbum in has duas dictiones ei perq̄ similes quæ erunt cōuertat hoc modo. Aut his similia quæ erunt permutationē adiectionem. detractionē. ordinē. Sic. n. sensus maxime est perspicuus. Illud est acrius genus quod non tantū ratione impositū est loquendi. In præpositio in suum locum trāsferatur ut in rōne legatur. Nam & uerba geminantur. hæc figura επιζευσισ a quibusdam græcoꝝ dicit. Est. n. επιζευσισ eiusdem dictiōis in eodē uersu sine aliqua dilatione geminatio. ut Me me adsum qui feci.

Nā de altera quæ detractiōe pluribus adiiciendū ē. Vtimur uulgo & cōparatiuis ꝓ absolutis: ut cū se qs īfirmiorē eē dixerit. Duo īter se cōpatiua cōmittimus. Si te Catilīa cōprehēdi. si īterfici iussero: credo erit uerēdū mihi: ne nō potius oēs boni serius a me: q̄ qsq̄ crudelius factū eē dicat. Sūt illa nō similia solœcismo qdē: sed tamē numerū mutantia: quæ & tropis assignari solēt: ut de uno pluraliter dicamus. Sed nos īmēsū spaciis cōfecimus æquor. Et d̄ pluribꝫ singulariter. Haud secus ac patriis acer romanus in armis. Spē diuersa: sed genere eadē & hæc sūt. Ne ue tibi ad solē uergāt uineta cadētē. Nec mihi tū mollis sub diuo carpe sonos. Heu dorso nemoris libeat iacuisse p herbas. Nō. n. nescio cui alii prius: nec postea sibi uni: sed oībus præcipit. Et de nobis loqmur tāq̄ de aliis. Dicit Seruius. Negat Tullius. & nr̄a psōa utimur pro aliena. & alios ꝓ aliis fingimus. Vtriusqꝫ rei exēplū ꝓ Cecina Pisonē aduersæ partis aduocatū alloquēs Cicero dicit. Restituisse te dixti. Nego me edicto prætoris restitutū eē. Verꝝ illd̄ restituisse ebutius dixit. Nego me Cecina edicto prætoris restitutū eē. & ipsum dixti excussa syllaba figura ī uerbo. Illa quoqꝫ ex eodē genere possūt uideri: unū qd̄ īterpositionē: uel interclusionē dicius. Græci παρενθεσιν uocāt: dū cōtinuatōi sermonis medius aliqs sensus īteruenit. Ego cū te (mecū. n. sæpissime loqt) patriæ reddidissem. Cui addiciūt hypbatō: qd̄ īter tropos eē uoluerunt: alterꝝ qd̄ ē eius figuræ sniaꝝ: quæ αποςροφη dicit simile: & nō sensū mutat: uerꝝ formā eloquēdi. Decios, marios: magnosqꝫ camillos. Scipiadas duros bello: & te maxīe cæsar. Acutius adhuc ī Polydoro. Fas oē abrumpit. Polydorꝝ obtrūcat: & auro Vi potit. qd non mortalia pectora cogis Auri sacra fames? Qui tā pua momēta nobis discreuerūt μεταβασιν uocāt: q̄ & aliter fieri putāt. Quid loqr aut ubi sū. Cōiūxit aūt παρενθεσιν: & αποςροφην Vergilius in illo loco. Haud ꝓcul īde citæ metiū ī diuersa q̄drigæ Distulerāt. at tu dictis albanæ maneres. Raptabatqꝫ uiri mēdacis uiscera tullus. Hæc schēata aut his similia quærēt pmutatiōnē. adiectionē. d̄tractionē. ordinē: & cōuertūt ī se auditorem: nec languere patiunt: subīde aliq̄ notabili figura excitatū: & hēnt quādā ex illa uitii similitudie gratiā: ut ī cibis īteri acor ipse iocūdus est: Qd̄ cōtiget si neqꝫ supra modū multæ fuerit: nec eiusdē gēeris aut iūctæ: aut frequētes. qa sacietatē ut uarietas earum: ita raritas effugit. Illd̄ est acrius genus: qꝫ nō tātū rōe īpositū ē loquēdi: sed ipsis sēsibꝫ: tū gr̄am: tū ēt uires accōmodat: e qbꝫ priū sit qd̄ fit p adiectionē. plura sūt genera. nā & uerba gemiant: uel āplificādi gr̄a: ut occidi. ocidi nō Sp. Meliū. Alterꝝ ē. n. qd̄ īdicat. alterū qd̄ affirmat. Vel miserādi: ut Ah coridō: quæ eadē figura nōnūq̄ p irōiā ad eleuādū ꝯuertit. Similis gemiatōis: post q̄ īteriectionē repetitio ē:

sed paulo ēt uehemētior. Bona miseꝝ me (cōsūptis.n.lachrymis tamē ifixus aio hæret dolor) Bona inq̄. Cn. Pōpeii acerbissime uoci subiecta precois. Viuis & uiuis nō ad deponēdā sed ad confirmādā audaciā. Et ab iisdē uerbis plura acriter q̄ istāter icipiūt. Nihil ne te nocturnū præsidiū palatii. nihil urbis uigiliæ. nihil timor populi. nihil cōsēsus bonoꝝ oīum. nihil hic iimicissimus habēdi senatus locus. nihil hoꝝ ora uultusq; mouerūt? Et i iisdē desinūt: qs eos postulauit? Appius. qs pduxit? Appius. q̄q̄ hoc exēplū ad aliud quoq; schema ptiet: cuius iitia iter se & fines iidē sūt. qs & qs: Appius: & Appius. Quale ē: Qui sūt q fœdera sæpe ruperūt? carthaginenses. Qui sūt q bellū crudelissiē gesserūt? carthaginēses. Qui sūt q italā dformauerūt? carthaginēses. Qui sibi ignosci postulāt? carthaginēses. Etiā i contrapositis uel cōpatiuis solet respōdere prio uerboꝝ alterna rpetitō: qd huiusmōi eē loci potius dixi. Vigilas tu de nocte: ut tuis cōsultoribꝫ respondeas. Ille ut eo quo itēdit mature cū exercitu pueiat. te galloꝝ. illū bucciaꝝ cātus exuscitāt. tu actionē istituis. ille aciē istruit. tu caues ne cōsultores tui. ille ne urbes aut castra capiāt. Sed hac grā nō fuit cōtētus orator. Vertit i cōtrariū eādē figurā. Ille tenet & scit: ut hostiū copiæ. tu ut aquæ pluuiæ arceāt. Ille exercitat i ppagādis finibꝫ. tu i regēdis. Posiūt media quoq; respōdere: uel priis: ut Te nemus āgitiæ. uitrea te fucius ūda. Vel ultis: & hæc nauis & onusta præda siciliēsi: cū ipā quoq; eēt ēt præda: nec qsq̄ dubitauit idē posse fieri iteratis utriq; mediis. Respōdēt priis & ultia. Multi graues dolores iuēti pētibꝫ & ppi qs multi. Est & illd repetēdi gēus: qd semel pposita iterat & diuidit. Iphitus & pelias mecū: quoꝝ Iphitus æuo iā grauior pelias & uulnere tardus ulyxi. επανοδοσ dicit græce. nr̄i regressionē uocāt. Nec solū i eodē sēsu: sd ēt i diuerso eadē uerba ɔtra sumūt. Pricipū digitas erat pene par: nō par fortasse eoꝝ q sequebāt. Interī uariat casibꝫ hæc & generibꝫ rtractatō. Magnus ē labor dicēdi. Magna res ē. Et apud Rutiliū longiore περιοδω & hæc iitia sn̄iaꝝ sunt. Pr̄ hic tuus. prēm hūc appellas. pr̄is tu filius es. Fit casibꝫ mō hoc schēa qd πολυπτωτον uocāt. Cōstāt & aliis ēt mōis: ut p Cluētō. Qd aūt tps uenēi dādi? Vnde illa frequētia. p quē porro datū? ūde sūptū? quæ porro iterceptō poculi. cur nō de itegro āt datum? hāc reꝝ ɔiūctā diuersitatē Cecilius μεταβολην uocat: q̄lis est p Clu. locus i opiāicū. Illū tabulas publicas uiolari. cēsorias corrupisse: decuriōes uniuersi iudicauerūt. cū illo nēo rōnē. nēo rē ullā ɔtrahebat. nēo illū ex tā multis cognatis & affinibꝫ tutorē ūq̄ liberis suis scripsit. & deinceps adhuc multa. Vt hæc i unū cōgerunt: ita cōtra illa dispsa sūt: quæ a Cicerone dissipata dici puto. Hic segetes. illic uēiūt fœlicius uuæ. Arborei fœtus: & deinceps. Illa uero apd Ciceronē mira figurarū

Similis geminationis postq̄ interiectionē repetitio ē. Huiusmodi idiget castigatōe hic locus: ut q̄ pticulæ expūctæ loco aliq̄ reponamus. Hāc επαναληψιν græci dicunt. Et ab iisdē uerbis plura acriter q̄ istāter icipiūt. Emēdate i qbusdā exēplaribus & copula loco illius q̄ est ascripta. hæc uero figura a græcis αναφορα. a latinis repetitio siue relatio uocat. Nihil uerbis uigiliæ. urbis p uerbis & munitissimus. nō inimicissimus legat. Quod siqs alr̄ putat eē legēdū: pcurrat secūdā i Catilinā actionē: unde hæc sr̄ dscripta. Et i iisdē dsinūt. In præpō ut ociosa expūgat. Hæc uero figura i rhetoricis ad hæreniū Cōuersio noiat. Cuius & initia iter se & fines iidē sr̄. Hæc i rhetoricis ad Hereniū cōplexio uocat: qa & repetitionē cōplectit & cōuersionē. Etiā i cōtrapositis uel cōpatiuis solet respondere primo uerboꝝ alterna repetitio. Pro primo primoꝝ ur̄ eē legēdū. Nā ut exēplo patet prima uerba alternatim repetuntur. Quod huiusmodi potius loci eē dixi. Modi genitiuus ut supuacuus ur̄ expūgēdus. Vigilas tu de nocte ut tuis cultoribꝫ respōdeas. Cōsultoribꝫ recte i orone p Muræna legit. επανοδοσ dr̄ græce. επανοδοσ reditus atq; regressio trāsfert. Interī uariat casibꝫ hæc & generibꝫ retractio. In qbusdā exēplaribus legit iteratio Et apud Rutiliū lōgiore περιοδω. & hæc initia sn̄iaꝝ sunt. Pr̄ hic tuus. patrē hūc appellas. pr̄is tui filius ē. Deprauatus hic locus facile ex itegra Rutilii piodo emēdari pōt. q̄q̄ loco & copulæ sed particula mihi ur̄ reponēda ut legat sed hæc initia sn̄iaꝝ sūt. I aūt uocali erasa tu ac es lr̄a t expūcta legēdū eē apte Rutilius nos docet: cuius hæc integra piodos habet. Pr̄ hic tuus nūc deniq; est: ut egestatē tuā debere alere uideat. Patrē hūc appellas? quē prius egētē auxilio tuo ut alienū deseruisti? Pr̄is tu filius es ad potiūdas opes cuius ad senectutē uiolādā crudelis hostis fuisti? Nimiꝝ nullo ɔsilio filios pcreamus. Nā maiorē ptē ex illis doloris & cōtūeliæ capius. Quod πολυπτωτον uocāt. multitudo casuū iterptari pōt. Est.n. polyptoton oro casuū uarietate distīcta. Hāc rerū cōiūctā diuersitatē cæcilius μεταβολην uocat. μεταβολη mutatio dr̄. Illū tabulas publicas uiolari. uiolasse i orōe p Cluētio emēdate legit

pro Grav.

mixtura deprehēdit̄:in q̄ & primo uerbo lōgo post īteruallū red. ditū ē ultimū.& media primis.& mediis ultima cōgruūt. Vestrū iā hic factū ꝺprehēdit̄ p̄res con.nō meū.ac pulcherrimū q̄dē factū: ueꝝ ut dixi:nō meū sed urm.Hāc frequētiorē repetitionē πλοκην uocant:quæ fit ex pmixtis figuris ut supra dixi:utq; se hēt epistola ad Brutū.Ego cū ī grām redierī cū Appio Claudio & redierī p.Cn. Pōpeiū:& ego ergo q̄ redierī.Et ī iisdē sētētiis crebrioribus mutata declinatiōib. iteratiōe uerboꝝ:ut apd̄ psiū.Vsq; adeo ne scire tuū nihil ē:nisi te scire hoc sciat alter?Et apd̄ Ciceronē.Neq;.n.poterat iudicio ex his dānatis q iudicabāt̄.Sed sēsus quoq; toti quēadmodū cœpūt ꝺsinēt.Venit ex asia hoc ipsū q̄bonū tri.pl.uenit ex asia. In eadē tamē piodo & uerbū ultimū prio refert̄.tertiū iā sermone abiectū ē:uerū tamē uenit.Interī snīa q̄dē repetit̄ uerboꝝ ordine. Quid cleōenes facere potuit?Nō.n.possū queq̄ insimulare falso. Quid iq̄ Cleōenes facere potuit?Prioris snīæ uerbū ultimū ac sequētis frequēter ē idē:quo q̄dē schēate utūt̄ poetæ sæpius.Pierids uos hæc facietis maxīa gallo:Gallo cuius āor tātū mihi crescit ī horas.Sed ne oratores q̄dē raro.Hic tamē uiuit.uiuit?īmo ēt ī senatū uenit.Aliquādo sicut ī gēiatōe uerboꝝ dixīus:īitia quoq; & clausulæ snīaꝝ aliis:sed non alio tēdētib. uerbis īter se cōsonāt.Initia hoc mō.Dedrī piculis oīb.obtulerī īsidiis.obiecerī īuidiæ.Rursus clausulæ:ibidē statī.Vos.n.statuistis.uos sniam dixistis.uos iudicastis. Hoc alii metonymiā.alii disiūctionē uocāt.utrūq; ēt si ē diuersū recte.Nā ē noīnū idē significātiū sepatō.Cōgregant̄ quoq; uerba idē significātia.Quæ cū ita sint Catilīa pge:quo cœpisti. Egredeř aliquādo ex urbe.Patēt portæ.pficisceř.& ī eūdē alio libro. Abiit. excessit.erupit.euasit.Hoc Cecilio pleonasmos uidet̄.i.abūdans supra necessitatē orō:sicut illa. Vidi oculis āte ipsæ meis.In illo.n.uidi īest ipsæ.Veꝝ id ut alio quoq; loco dixi:cū supuacua onerat̄ ad iectōe:uitiū ē.Cū āt auget māifestā snīā sicut hic uirtus. Vidi ipsæ āte oculis.totidē sī affectus.Cur tamē hæc pprie noīe tali notarit: nō uido.Nā & gēiatō & r̄petitō:& q̄lišcūq; adiectō πλεονασμοσ uidri pōt.Nec uerba mō:sed sēsus quoq; idē faciētes aceruāt̄.pturbatō istū mētis: & quædā sceleꝝ effusa calligo:& ardētes furiaꝝ faces excitarī.cōgerūt̄ & diuersa.Mulier.tyrāni sæua crudlitas.pris amor.ira.præceps temeritas.ꝺmētia:& apd̄ Ouidiū.Sed graue nereidū nūen.sed corniger hāmō.Et quæ uisceribꝰ uēiebat bellua pōti Exaturāda meis.Inuēi q & hoc uocaret πλοκην usq; ꝺducet:cui nō assētior:cū sint unius figuræ.Mixta quoq; & idem & diuersū significātia:qd̄ & ipsū διαλλαγην uocāt.Quæro ab inimicis:sint ne hæc īuestigata.cōpata.patefacta.sublata.ꝺlata:extīcta p me.& īuestigata.copata.patefacta alid̄ ostēdūt.Sublata.ꝺlata.extīcta sī īter se silīa:sed nō ēt priorib.& hoc āt exēplū & supius aliā quoq; efficiūt figurā:quæ qa ɔiūctōib. caret:dissolutō uocat̄:apta cū qd īstātius dicius.Nā & sigula īculcāt̄:& q̄si plura fiūt.Iōq; utīur hac figura nō singulis mō uerbis:sed snīis ēt:ut Cicero dicit cōtra cōtio

In qua & primo uerbo lōgo post interuallum. Interuallo legendum esse certum est.Post enim præpositio inter adiectiuum substantiuūque posita elegātius ablatiuo iungit̄. Hanc frequentiorem repetitionem πλοκην uocant. πλοκη ad uerbum implicatio transfertur. Et ego ergo q̄ redierī. Hæc paucula uerba corrupte q̄dē mihi legi uidentur. sed quonā modo sint emendanda non uideo. Et apud Per siū.Loco illius & copulæ:ut particula est reponenda. Tertiū iam sermone abiectū est uerum tamen uenit. Asterisco mihi indigere uidetur hic locus. Interim sententia repetitur uerboꝝ ordine.eodē pronomen mihi in hoc desideratur sensu:tametsi in exēplaribus non inueniatur ut legamus.Interim sentētia repetitur eodem uerboꝝ ordine. Sed ne oratoris quidē raro.oratores legendum est.

Hic tamē uiuit.uiuit.Hoc ultimū cum interrogatione & quadā indignatione legendum est.Hoc autē exemplū ex prima in Catilinam sumptū est. Vidi ipse ante oculos.totidē sūt affectus.Quid sibi uelint hæc ultima uerba non liquet mihi. Et ardentes furiarum face excitarunt littera.s.ascripta faces legendū esse facile ex oratione Ciceronis unde hæc sūpta sunt patet. Congeruntur & diuerso.Pro diuerso diuersa legantur. Et que uisceribus. Quæ cum diphthongo esse legendum qui non uidet:redeat ad legenda poetaꝝ opera ac in primis quintum metamorphoseos Ouidii librū unde hæc fuere descripta.

Inueni & qui hoc uocarēt πλοκην.usq; deducet. Duo hæ uerba mihi uident̄ supuacua usq; ꝺducet.Potius.n. sensum pturbāt q̄ adiuuēt.

Ideoq; utimur hac figura nō singulis modo uerbis. In præpositionē sēsus itegritas exigere uidetur ut legamus. Non in singulis mō uerbis.

nasmus

Illud ασυνδετον. hoc πολυσυνδετον dicitur. ασυνδετον transfertur in colligatum. πολυσυνδετον uero ualde colligatum. Qui uero ασυνθετον & polysintheton legunt: uiderint ipsi opinionis suæ rationem.

Multa quoque aduerbia. quoq; & pronomina. Quoque particula iterum ascripta est eradenda: ne sensum alioqui apertum confundat. Sed utrunque eorum coaceruatio & tantum iuncta aut dissoluta. Hic est distinguendum. alioqui sensus natura distincti confundentur. Sed uaria & unicuiq; fingēti placuit. Non unicuique: sed ut cuique legendum esse facile est uidere. Fons quidem unus quia acriora facit. a. littera expungatur: ac loco eius & copula reponat: ut legamus Qui & acriora facit.

nē Metelli. Qui īdcaibāt eos uocari. custodiri. ad senatū adduci iussi. ī senatu sūt positi. Et totus hic locus talis. Hoc gēus βρχυλογιαν uocāt: quæ pōt eē copulata dissolutio. Cōtrariū ē schema: quod cōiūctionibus abundat. Illud ασυνδετον. hoc πολυσυνδετον dicit: hoc ē uel iisdem sæpius repetitis: ut tectūq; laremq; Armaq; anyclæumq; canem: cressamq; pharetram. uel diuersis. Arma uirumq; Multum ille & terris. Multa quoq; aduerbia & pronomina uariant. Hic illum uidi iuuenem. Bissenos cui nostra dies. Hic mihi respōsū primus dedit ille petēti. Sed utrūq; eo℞ coaceruatio: & tantum iūcta aut dissoluta. Omnibus scriptores sua nomina dederunt: sed uaria & unicuiq; fingenti placuit. Fons qdē unus: qa acriora facit: & instantiora quæ dicimus: & uim quādam præ se ferentia: uelut sæpius erumpentis affectus. Gradatio quæ dicitur κλιμαξ apertiorem habet artem: & magis affectatam: ideoq; esse rarior debet. Est aūt ipsa quoq; adiectōis. Repetit enim quæ dicta sunt: & priusq̄ ad aliud descendat: ī prioribus resistit. Eius exemplum ex græco notissimo transferatur. Non enim dixi quidem: sed non obii legationem. Sed nō psuasit hæc uanis: Sūt tamē erudita & latia. Africano uirtutem industria. Virtus gloriam. gloria æmulos cōparauit. & Calui. Non ergo magis pecuniarum repetundarum q̄ maiestatis. neq; maiestatis magis q̄ plautiæ legis. neque plautiæ legis magis q̄ ambitus. neq; ambitus magis q̄ omnium legū iudicia perierunt. Inuenitur apud poetas quoq; ut apud Homerum de sceptro qd a Ioue ad Agāmennonē usq; deducit: & apud nostrum etiam tragicū: Ioue propagatus est: ut phibent: Tantalus. ex Tantalo ortus Pelops. ex Pelope autem satus Atreus: qui nostrum porro propagat genus. Atq; per detractiōem fiunt figuræ: breuitatis nouitatisq; maxime gratiā petunt: quarum una est ea: quam libro proximo ī figuras ex synecdoche distuli: cū subtractum aliquod uerbum satis ex cæteris intelligitur: ut Cecilius ī Antonium. Stupere gaudio græcus. Simul enim auditur cœpit. Cicero ad Brutum. Sermo nullus scilicet nisi te. Quid enī potius? tū Flauius erras inqt ta bellarie & ego ibidē orans inter cœnam exoraui. Cui similia sūt meo qdē iudicio: in qbus uerba decenter pudoris gr̄a subtrahunt. Nouimus & q te trāsuersa tuētib₉ hirqs: Et

Velut sæpius erumpētis effectus Sæpenumero affectus in effectum a librariis commutatur. Gradatio quæ dicitur κλιμαξ apertiorem habet artē. κλιμαξ proprie scala dicitur. Est autem gradatio qua non ante ad consequens uerbum descenditur q̄ ad superius conscensum est.

Eius exemplum ex græco notissimo transferatur. Tempore quidem Fabii: quo non minus litteris græcis q̄ latinis studebat: notissimum erat id exemplum. Nunc uero ita erroribus scatet. ut uix a quoq̄ percipiatur. Sumptū est autem hoc exēplum ex oratione Demosthenis p Ctesiphōte. gradatiōe enim sic utit Demosthenes. ουκ ειπον μεν ταυτα: ουκ εγραψα δε. ουδε εγραψα μεν: ουκ επρεσβευσα δε ουδε επρεσβευσα μεν: ουκ επεισα δε θηβαιους. Quod ita Romanus quoq; Aquila qui diligentissime de figuris scripsit: intepretatur. Non dixi hæc nec dixi quidē. nec scripsi hæc. nec scripsi quidem. nec profectus sum ad legationem. nec profectus quidē Non persuasi autem Thebanis. nec persuasi quidem. Hinc facile colligitur quantopere hoc pulcherrimū opus ubique sit deprauatum: cum in uno exemplo & quidem notissimo tot flagitia deprehēdantur: nec ea quisq̄ emendare curarit. Sic autē corrigendum uidetur: ut non obligationem sed obii legationem legamus. & psuasi. t. littera erasa. & Thebanis non hæc uanis. hoc mō. Nec hæc dixi. nec dixi qdē. Sed nec scripsi nec scripsi qdē. sed nec obii legationem. nec obii quidem. Sed nec persuasi thebanis. nec persuasi quidem.

Vt apud Homerum disceptorq; a ioue ad Agamennonem usq; deducit. De sceptro quod. non autem disceptorq; legendum esse facile ex secundo Iliados apparet. Atque per detractionem fiūt figuræ. Quæ cum æ diphthongo legatur ne copula esse credatur. Quarum una est ea quā libro proximo in figuras ex synegdoche distuli. Sic qdē legit: sed corrupte ut mihi uidet. Forsitan aūt ex præpositio recte eraderetur ac

κλιμα

ſynegdoche poſt diſtuli uerbum collocaretur hoc modo. Quam proximo libro in figuras diſtuli ſynegdoche
Hic qdem Apoſiopeſin putát. E uocali in a conuerſa quidá legendum eſſe. indignũ eſt quod admoneatur.
Hic quidé ἀποσιοπησιν putant fruſtra. Hác & Quidá legatur nõ hic & quidé. Quæ ſi ἀποσιοπησισ eſt: nihil in quo deeſt aliquid idem appellabitur. Sic quidem legitur. Sed niſi adiiciatur non negandi aduerbiũ: aperte id negare uidebitur Fabius: quod uult affirmare. Quare legatur hoc modo. Nihil in quo deeſt aliquid: non idem appellabitur. Hoc eſt. ome in quo aliquid deeſt: ἀποσιοπησισ poterit appellari. Data lupercalibus quo die Antonius Cæſari nihil opticuit luſitq;. Si hoc mõ legat̃: non uideo quid intelligendum reliquat̃. Quare hæc uerba nihil opticuit luſitq;: mihi imperite uident̃ aſcripta. Tertia quæ dicitur συνεζευγμενον. hæc in rhetoricis ad Herenium tum coniũctio tum adiunctio appellatur. Quãuis enim pars bellum poſterior participio inſiſtat utrique conuenit illud. illud edico non utrique. Deprauatus hic locus ſic mihi corrigi poſſe uidetur: ut tamen particula aſcribatur. ac illud pronomen prius poſitum tollatur hoc modo. utrique tamen conuenit. illud edico non utriq;. Nam bellum & eſt gerendum & ſociis gerendum. Sed edico ad ſocios duntaxat refertur. Detractionis gratia facta coniunctio συνοικειωσιν uocant. συνοικειωσισ ex eo nomé accepit quod duo diuerſa ſimul habitare faciat. hoc eſt colliget ac coniũgat. Nam συνοικειωσισ cohabitatio dicitur. Cui dant nomen παραδιαστολην. quia ſimilia diſcernunt Qua i uocali eraſa & diſcernuntur paſſiue etiam refragantibus exemplaribus mihi uidetur eſſe legendũ Transfertur uero παραδιαστολη ſeiunctio. diuiſio. ſeparatio. diſtinctio Hoc autem modo a Rutilio Lupo definitur. παραδιαστολη. hoc ſchema plures aut duas quæ uidentur unam uim habere ſententias diſiũgit: & quantum diſtant docet: cuiq; ſuam ſententiam ſubiungendo hoc modo. Nam cum cæterorum opinionem fallere conaris tute ipſe fruſtraris. Nõ enim probas te pro aſtuto ſapientem. pro confidenti fortem. pro illiberali diligentem. pro maliuolo ſeuerũ. Nullum eſt enim uitium quod uirtutis laude gloriari poſſit. Mulier rerum omnium imperita in omnibus rerum fœlix. Loco rerum rebus & infœlix legendum eſſe ne admonitione quidem eſt dignum. Sed in uno φασισ eſt geminatio παρονομασια ei eſt contrarium. Parum mihi percipitur hic locus. Neque ignoro pro illo φασισ a quibuſdá legi falſis. Sed ne ſic quidem mihi emédari uidet̃.

quo: ſed faciles nymphæ riſere: ſacello. Hic qdã apoſiopeſim putant: fruſtra. Nam illa quid taceat incertum eſt: aut certe longiore ſermone explicãdum. Hic unum uerbum & manifeſtum quidem deſideratur: quæ ſi apoſiopeſis é: nihil in quo deeſt aliquid idem appellabitur. Ne ego illud quidé apoſiopeſim ſemp uoco: in quo res quecũq; relinquitur intelligéda: ut ea quæ in epiſtolis Cicero. Data lupercalibus: quo die Antonius Cæſari nihil obticuit luſitq;: quia nihil aliud intelligi poterat: q̃ hoc diadema impoſuit. Altera eſt per detractioné figura: de qua modo dictum eſt: cui coniũctiones eximunt̃. Tertia quæ dicitur συνεζευγμενον: in qua unũ ad uerbũ plures ſententiæ referuntur. Quarum una quæq; deſideraret illud: ſi ſola poneretur. Id accidit aut præpoſito uerbo ad quod reliqua reſpiciant. Vicit pudorem libido. timorem audacia. rationem amétia. Aut illato quo plura claudunt̃. Neq; enim is es Catilina: ut te aut pudor unquam a turpitudie. aut metus a periculo. aut ratio a furore reuocauerit. Medium quoq; poteſt eſſe: quod & prioribus & ſequentibus ſufficiat. Iungit autem & diuerſos ſexus: ut cum marem fœminamq; filios dicimus: & ſingularia pluralibus miſcet. Sed hæc adeo ſũt uulgaria: ut ſibi artem figurarũ aſſerere non poſſint. Illud plane figura eſt: qua diuerſa ſermonis forma coniũgitur. Sociis tunc arma capeſſant Edico: & dira bellum cum gente gerendum. Quãuis enim pars bellum poſterior participio inſiſtat: utriq; conuenit illud: illud edico non utriq;. Detractionis gratia facta coniunctio συνοικειωσιν uocant: quæ duas res diuerſas colligat. Tam deeſt auaro quod habet q̃ qđ non habet. Huic diuerſam uolunt eſſe diſtinctionem: cui dant nõmen παραδιαστολην. qua ſimilia diſcernunt̃: cum te ꝑ aſtuto ſapientem appelles. pro cõfidéte fortem. pro illiberali diligentem. quod pendet ex finitiõe. Ideoq; an figura ſit dubito: cui contraria eſt ea quæ ex uicinia tranſit ad diuerſa aut ſimilia. Breuis eſſe laboro: obſcurus fio: & quæ ſequuntur. Tertiũ eſt genus figurarum: quod aut ſimilitudine aliqua uocum: aut paribus: aut cõtrariis uertunt in ſe aures & excitãt: Huic nomen eſt προσονομασια quæ dicitur agnominatio. Ea non uno modo fieri ſolet: ſed ex uicinia quadam prædicti nominis ducta caſibus declinatur: ut Domitius afert pro Cloentilla. Mulier rerũ omnium imperita. ĩ oĩbus rerũ fœlix. & cũ uerbo idé uerbũ plus ſignificanter ſubiũgit̃. Quãdo hõ hoſtis hõ. Quibus exéplis ſũ in aliud uſus: ſed ĩ uno φασισ

Cui confinis est αντανακλασισ.ad uerbum trāsferri potest ex aduerso refractio.Fit autem hoc schema ut ait Rutilius cum id quod ab altero dictum est:non in eam mentem quæ intelligitur:sed in aliam aut contrariam accipitur:quale est exemplum quod subiicitur. Cornificius hanc traductionem uocat uidelicet alterius intellectus & ad alterum.Et copula ut ociosa uidetur expungenda.Aliter uero accipitur traductio in rhetoricis ad Herenium.Traductio est quæ facit ut cum idem uerbum crebrius ponatur:non modo non offendat animum sed etiam orationem cōcinniorē reddat.Cornificius uero accipere simpliciter uidet̄ traductionem pro translatione unius sensus ad alterum.Traducere autem unde traductio:iterdum significat in ore frequenter habere ac diffamare & ut sic dicā in ore uulgi ponere:quod græce παραδειγματιζειν dicitur.ut in euangelio Ioseph autem nolebat eam traducere.hoc est infamare & in exemplum ponere. Sed missus in urbem esse uideatur.In sylla ba ascribatur ut immissus legatur.

Sic contingit ut aliquis sensus uehæmens & acer uenustatem aliquā non eandem eo uerbo non dissonā accipit.Cum ut coniunctio subiunctiuum exigat:proculdubio accipiat legendum est.Sed alia quoq; mihi corrigenda uidentur.Non enim eandem sed eodem sensus exposcit ac pro eo ex præpositionē hoc modo.Non eodem ex uerbo non dissonam accipiat. Cum aliter suo sit usus.Aliter quidem legitur:sed uel refragantibus exemplaribus altero contenderim esse legendū:id quod facile ex sequenti colligitur membro. Copiosus utique prima ætate Socratis fuit.Loco Socratis Isocrates legēdum uidetur.Neq; enim Socrates ut diximus quicq̄ scriptū reliquit. Nam per se frigida & inanis affectio cum in acris incidit sensus innata uidetur habere nō accersita.Hic locus nō solum ē deprauatus quia pro affectatione legitur affectio ut plerisque fit in locis:sed etiam quia aliquid aut deesse aut superesse uidetur.Nam habere nisi aliquid ascribatur otiari uidetur. Quid autem sit ascribendum mihi non liquet.Quare & affectatio legatur.& habere allinat.nisi loco eius hærere legendum esse quis dixerit.

Vt tu puppesque tuæ puppesque tuorum.Alibi emēdate legitur hoc modo.ut puppesque tuæ pubesque tuorum. Et sic in hac calamitosa fama quæ in aliqua perniciosissima flamma.Quasi loco quæ relatiui legendum esse & perniciosa qui non putat:Legat orationē pro Cluētio.unde hoc sumptum est exēplū.

Aut certe parē extremis syllabis cōsonās.Hoc qdē me emēdare pigeret

est geminatio.παρονομασια ei contrarium est.quod eodē uerbo quasi falsum augetur. Quæ lex priuatis hominibus esse lex non uidebatur.cui cōfinis est αντανακλασισ eiusdem uerbi contraria significatio:cum Proculeius quereretur de filio:q̄ is mortem suā expectaret:& ille dixisset se uero nō expectare:Immo inq̄t rogo expectes.Nō eodē sed ex diuerso uicinū accipit̄ cū supplicio afficiēdū dicas quē supplicatione dignū iudicaris.Aliter quoq; uoces aut eadem aut diuersa in significatiōe ponunt̄:aut productiōe tantū uel correptione mutatæ:quod etiā in iocis frigidū equidē tradi inter præcepta miror: eorūq; exempla uitandi potius q̄ imitandi gratia pono.Amari iucūdū est:si curet̄ neq̄d insit amari.Auium dulcedo ad auiū ducit:& apud Ouidiū.Ludentē cur ego nō dicam furiare furiā.Cornificius hāc traductōem uocat:uidelicet alterius intellectus:& ad alteꝝ.Sed elegātius quod ē positū in distinguēdā rei proprietatē.Hāc rei pestem paulisper reprimi.nō in perpetuū cōprimi posse.& quæ præpositionibus in cōtrariū mutant̄.Non emissus ex urbe.sed īmissus in urbem esse uideat̄.Melius atq; acrius quod cū figura iucundū est:tū etiā sensu ualet.Emit morte īmortalitatē.Illa leuior est non pisonū:sed pistoꝝ:& ex oratore orator.Pessimū uero ne patres cōscripti uideant̄ circūscripti.Raro euenit: sed uehementer uenit.Sic cōtingit:ut aliq̄s sensus uehemēs & acer uenustatē aliquā nō eandē eo uerbo nō dissonam accipit.Et cur me ꝓhibeat pudor uti domestico exēplo.Pater meus cōtra eū:q se legatiōi īmoriturū dixerat:deinde uix paucis diebus insumptis re īfecta redierat:Non exigo uti īmoriaris legationi.immorare.Nā & ualet sēsus ipse & in uerbis tantum distātibus iucūde cōsonat uox præsertī nō captata:sed uelut oblata:cum aliter suo sit usus.alterū ab aduersario acceperit. Magnæ ueteribus curæ fuit gratiā dicēdi e paribus cōtrariis acq̄rere:Gorgias in hoc īmodicus.copiosus utiq; prima ætate Socratis fuit.Delectatus ē his etiā.M.Tullius.ueꝝ & modū adhibuit nō ingratæ nisi copia redūdet uoluptati: & rem alioq̄n leuē sententiaꝝ pondere impleuit.Nam per se frigida & inanis affectatio cū inacris incidit sensus innata uidet̄ hr̄e nō accersita.Similiū fere q̄druplex rō ē.Nā ē primū quotiēs uerbū uerbo aut nō dissimile ualde quærit̄:ut puppesq; tuæ puppesq; tuoꝝ.Et sic in hac calamitosa fama quæ ī aliq̄ pniciosissima flāma:& nō.n.tā spes laudāda q̄ res est.Aut certe

cum par est legẽdum esse uel cæcus uidere possit: nisi in omnibus exemplaribus: quæ ego uideri sic scriptũ deprehendissem. Quantũ possis in eo semper experiri ut prosis. Experire loco infiniti mihi legendum uidetur. Quæ τρίκωλα dicũtur hoc est trimẽbria. Tricola enim dicuntur quæ ex tribus membris cõstant. Quale est exemplum quod a Fabio subiicitur ex oratione Ciceronis pro Cluẽtio descriptũ. Tertium est: quod nõ in eosdem casus cadit. ὁμοιόπτωτον dicitur. Non negandi aduerbium ut sensui contrarium expungatur. ὁμοιόπτωτον aũt similiter cadẽs transfert. Sed neq; quod finẽ habet similẽ: utiq; in eundem finem uenit. ὁμοιοτέλευτον. Huius quidẽ loci q̃uis deprauati sensus percipi potest. uidetur enim Fabius signare differentiã iter ὁμοιόπτωτον & ὁμοιοτέλευτον Nam similiter desinẽs semper similem habet finem. Similiter cadens hoc est ὁμοιόπτωτον non semper Possunt enim esse iidem casus & tamen diuersos habere fines. Quare sic mihi corrigẽdum uidetur: ut est uerbum & ὁμοιόπτωτον ascribatur hoc modo. Sed neq; quod finẽ habet similem est ὁμοιόπτωτον. utiq; in eũdem finem uenit ὁμοιοτέλευτον. Sed solatio iter aduersa. Recte in quibusdam exẽplaribus mihi legi uidetur loco illius sed tamẽ ita ut uitæ genitiuus ascribatur. hoc modo. Tamen solatio uitæ iter aduersa. Enim fere uidentur optima Hic aliquid deesse nemo nõ uidet. cum enim coniunctio nunq̃ in sensus initio ponatur. Ea igitur mihi ascribendum uidetur loco enim: & uero loco fere aduerbii. ut legatur Ea uero uidentur optima. Etiam ut sint quod est quartũ mẽbris æqualibus quod ἰσόκωλον dicitur. Hoc in rhetoricis ad Herenium Cõpar appellatur. Est enim compar quod habet in se membra orationis: quæ constant ex pari fere numero syllabarum: ut illi fortuna dedit fœlicitatem. huic industria uirtutem cõparauit. Accidit & ex illa figura græca. Sic quidem legitur. Sed i uocali in e conuersa legendum esse accedit. & ex præpositionem eradendam contenderim. Illa autem figura græca est: quod pauloante polyptoton appellauit. Contrapositum autem uel ut quidam uocant contentio. ἀντίθετον dicitur. ἀντίθετον ad uerbum transfertur contrapositũ. Contentio uero sic in rhetoricis ad Herenium definitur. Contentio est cum ex contrariis uerbis oratio cõficitur. Habet assentatio iucũda principia

par est extremis syllabis consonans. Non uerbis sed armis. & hoc quoq; quotiens in sententias acres incidit pulchrum est. Quantum possis in eo semper experiri ut prosis. hoc est παρίσον ut plerisque placuit. Cleostoleus παρίσιον existimat: quod sit e membris nõ dissimilibus. Secũdum ut clausula similiter cadat: uel iisdẽ ĩ ultimã p̃te collatis ὁμοιοτέλευτον similem duarum sententiarum uel plurium finem. Non mõ ad salutem eius extinguendam: sed etiã gloriam per tales uiros infringendam. Ex quibus fere sũt: non tamen ut semp̃ ultimis consonent quæ τρίκωλα dicunt. Vicit pudorem libido. timorem audacia. rationẽ amentia. Sed ĩ quaternas quoq; ac plures hæc rõ ire sententias põt. Fit etiã singulis uerbis. Hecuba hæc dolet. piget. pudet. & abiit. excessit. erupit. euasit. Tertium est quod nõ in eosdẽ casus cadit: ὁμοιόπτωτον dicitur. Sed neq; quod finem habet similem. utiq; ĩ eũdem finem uenit ὁμοιοτέλευτον. Quia ὁμοιόπτωτον ẽ tantũ casus similis: etiam si dissimilia sint: quæ declinantur: nec tantũ in fine deprehenditur: sed respõdent: uel primis inter se. uel mediis: uel extremis: uel etiam p̃mutatis his: ut media primis: & sũma mediis accõmodentur: & quocũq; mõ accõmodari poterũt. Nec enim semp̃ paribus syllabis cõstat: ut ẽ apud Afrũ. Amisso nuper infœlicis aulæ si nõ præsidio iter picula: sed solatio inter aduersa. Ea fere uidentur optima ĩ quibus initia sententiarũ & fines cõsentiunt: ut hic præsidio: solatio: prædio & similia sint uerbis & paribus cadant & eodem modo desinãt: etiam ut sint: quod est quartum membris æq̃libus quod ἰσόκωλον dicitur. Si quantũ ĩ agro locisq; desertis audacia põt: tantum in foro atq; iudiciis ĩpudentia ualeret ἰσόκωλον est & ὁμοιόπτωτον habet. Nõ minus nunc in causa cæderet Aulus Cecinna Sexti ebuti impudentiæ: quãtũ in ui faciẽda cessit audaciæ ἰσόκωλον. ὁμοιόπτωτον. ὁμοιοτέλευτον Accidit & ex illa figura græca: qua noĩa dixi mutatis casibus repeti non minus cæderet: q̃ cessit. adhuc ὁμοιοτέλευτον & παρονομασία est. Neminem posse alteri dare matrimonium: nisi quem penes sit patrimonium. Cõtrapositum aũt: uel ut quidam uocant cõtentio (ἀντίθετον dicitur) nõ uno fit modo. Nam & fit si singula singulis opponuntur: ut ĩ eo q̃d mõ dixi. Vicit pudorem libido. timorem audacia. & bina binis. Nõ nostri ingenii. Vestri auxilii est: & sentẽtiæ sentẽtiis. Dominetur in cõcionibus. iaceat in iudiciis. Cui cõmodissime subiũgitur & ea species: quã distinctiõem diximus. Odit populus romanus priuatam luxuriam. publicam magnificẽtiam diligit. & quæ sũt simili casu dissimili sententia in ultimo

locata:ut quod in tempore mali fuit:nihil obsit. Quin quod ī cā boni fuit ꝓsit. Nec sēp cōtrapositū subiūgit̄:ut ī hoc.Est igit̄ iudices non scripta sed nata lex. Verū sicut Cicero dicit quod de singulis rebus ꝓpositis refert̄ ad singula:ut in eo quod sequit̄. Quā nō didicimus.accepimus.legimus. Verū ex natura ipsa arripuimus. hausimus.expressimus:nec sēper quod aduersū ē cōtraponit̄: q̄le ē apud Rutilium.Nobis primis dii īmortales: nobis fruges dederūt.nos quod soli accepimus:in oēs terras distribuimus. Fit etiam assūpta illa figura qua uerba declinata repetuntur:quod antimetabola dicit̄.Non ut edā uiuo.sed ut uiuā edo.Et quod apud Ciceronem cōuersū ita ē:ut cū mutationē casus habeat:etiā similiter desinat:ut sine iuidia culpa plectat̄:& sine culpa iuidia puniatur: & eodē cludit̄ uerbo:ut quod dicit de Sextio Rosio. Et.n.cū artifex eius modi sit:ut solus dignus uideat̄ eē q̄ scænā ītroeat:tū uir eius modi sit:ut solus uideat̄ dignus:q̄ eo nō accedat.Est & ī noibus ex diuerso collocatis sua gratia.Si consul Antonius Brutus hostis. Si cōseruator reipublicæ Brutus:hostis Antōius.olim plura de figuris q̄ necesse erat.& adhuc erit:q̄ putat esse figurā.Incredibile ē q̄d dico:sed uerū.ανθυποφοραν uocāt.& aliq̄s hoc semel tulit. nego bis.ego ter.διεξοδον.Eo longius euectus sū.sed redeo ad ꝓpositū.αφοδον.Quædā uerboꝝ figuræ paulum figuris sniaꝝ declinant̄:ut dubitatio.Nā cū ē ī re:priori parti assignāda est.cū in uerbo sequēti.Siue me malitiā:siue stultitiā dicere oportet. Itē correctiōis eadē rō ē.Nā quod illic dubitat.hic emēdat.Etiā ī ꝑsonæ fictiōe:accidere q̄dā idē putauerūt:ut ī uerbis ēt eēt hæc figura.crudelitatis ē mater auaritia.Et apud Salustiū ī Ciceronē. o Romule arpinas.q̄le ē & apud Menādrū.œdipus othryasius. Hæc oīa copiosius sūt executi:q̄ nō ut p̄tē operis trāscurrerūt:sed ꝓprie libros huic opi dedicauerūt.Sicut Cæcilius.Dionysius.Rutilius. Cornificius.Visellius:aliiq̄ꝫ nō pauci.sed nō mīor erit eoꝝ q̄ uiuūt gloria. Vt fateor aūt uerboꝝ figuras posse plures reperiri a q̄busdā: ita iis quæ ab auctoribus claris tradunt̄:meliores nō assētior.Nā in primis.M.Tullius multas ī tertio de Oratore libro posuit:q̄s ī oratore postea scripto trāseūdo uidet̄ ipse dānasse.q̄rū ps ē.quæ sentētiaꝝ potius q̄ uerboꝝ sit:ut īminutio.īprouisa imago.sibi ipsi respōsio. digressio.ꝑmissio.cōtrariū.Hoc.n.puto q̄d dicit̄ εναντιοτης.sūpta ex aduerso ꝓbatō.Quædā oīo nō sūt figuræ:sicut ordo.dinūeratio.circūscriptio. siue hoc noīe significat̄ cōpressa breuiter snia. siue finitio. nā & hoc Cornificius atq̄ꝫ Rutilius hæc schemata λεξεως putāt.Verboꝝ āt concīna transgressio hypbaton:quod Cæcilius quoq̄ꝫ putat schema a nobis ē inter posita:& mutatio.& si ea ē: quā Rutilius ανομοιωσιν uocat:dissimilitudinē ostēdit hoīnū. reꝝ.factoꝝq̄ꝫ; si latius fiat:figura nō ē.si āgustius ī αντιθετον cadet.Si uero hæc appellatio significat υπαλλαγην satis d̄ ea dictū ē. Quod uero schema est ad propositū subiecta ratio:quod Rutilius αιτιολογιαν uocant. Vtrum nam de illo dubitari possit:an

eadē exitus amarissimos affert. Quod antimetabola dicit̄.αντιμεταβολη.interpretari pōt ex aduerso mutatio. Et quod apud Ciceronem cōuersum ita est.& cū mutationē casus habeat.ut loco & copulæ reponat̄ ne īcongrue uerba cōiungant̄.

Et sine culpa inuidia puniatur.Ponatur legendū esse qui nō credit:legat pro Cluentio orationē:in qua sic scriptum esse iueniet. Et eodē excludit̄ uerbo.Quod relatiuū in quibusdā exemplaribus recte est ascriptū.sed mihi etiam cluditur ex præpositione erasa legendū uidet̄ hoc modo.Et quod eodem cludit̄ uerbo. Etenim cū artifex eius mundi sit.Emēdate in quibusdam exemplaribus eiusmodi legitur.& introeat & dignus iterum hoc mō ut solus uideat̄ dignus q̄ eo non accedat. Olim plura de figuris q̄ necesse erat. Olim mihi parum sensui cōuenire uidetur.qui sed particulam uel similē magis exposcit. Et adhuc erit qui putat esse figuram.A uocalis in e conuersa putet legendū est Eos autē non probat Fabius q̄ putāt ανθυποφοραν. διεξοδον.αφοδον hoc est solutionem.trāsitionem.reditū figuras esse. Et aliquis hoc semel tulit.nego bis.ego ter. n littera erasa ego bis legēdū mihi uidetur.Est autem exēplum decursionis. Quale est apud Menandrū œdibus Othryasius.Si Menādri Comœdiæ extarēt cur œdipus othryasius dicatur facile intelligeretur.Nunc uero nec illæ extāt:nec ego apud quē q̄ me legisse memini dicti huius expositionem. Quātū pars est quæ sententiaꝝ potius q̄ uerboꝝ sit.Quaꝝ nō q̄tū legēdū esse nemo nō uidet. Nā & hoc Cornificius atque Rutilius. Hæ duæ particulæ & hoc mihi uidētur ut cessantes e radendæ.

Verboꝝ aūt cōcīna transgressio hypbaton.Duæ hæ particulæ id est mihi uident̄

u

ascribendæ:ut legamus. Verborum autem concinna trāsgressio id est hyperbaton. Quod uero schema est ad propositum subiecta ratio quod Rutilius απολογιαν uocat. Quod iterato positum ut sensum cōfundes est eradendum. απολογια uero responsio defensioq; transfertur. προσαποδοσιν dicit: quæ ut maxime seruetur: sane in pluribus propositis. Nisi est uerbum ascribatur: difficilior hic sensus uidetur: ut legamus. Sane est in pluribus propositis. προσαποδοσια autem assignatio redditioque interpretari potest. Quia aut singula statim ratio subiicitur. Recte singulis in quibusdam legitur exemplaribus. Aut positis duobus uel tribus eodem ordine singulis continua reddant̄. n littera expuncta & a uocali in i conuersa redditur est legendum: ut ad rationem referatur. Quale apud Brutum. Cn. Pōpeii Duo hæc uerba de dictatura hic a librariis prætermissa in aliis scripta inueniuntur. hoc modo. Quale est apud Brutū de dictatura. Cn. Pōpeii. Sed quicquid est ne hæc superiora in oratore repetit. Deprauatus hic locus sic emendari potest ut que copula ac neque ascribatur: hoc modo. sed quicquid est neque hæc neque superiora in oratore repetit. Sola est in eo libro posita par est iter figuras uerborum exclamatio. Sic quidem legitur q̄uis non intelligatur hic locus nisi hoc modo corrigatur: ut non par est. Sed pariter legatur. Item Rutilius præterea quæ apud alios quoque sunt schemata. Præter ea diuisim nota hypodiastoleas apposita legendum est: ne superuacuis oneretur oratio. παρομολογιαν uero confessionē interpretari possumus. Est autē παρομολογια ut refert Rutilius cū aliquot res aduersario concedimus deinde aliquid īferimus: quod aut maius sit q̄ superiora aut etiam oīa quæ posuimus infirmet. αναγκαιον latine dicimus necessariū. Hoc schema idem inquit Rutilius tunc prodest: cū uolumus ostendere necessitudinem aut naturæ. aut temporis. aut alicuius personæ. De ηθοποιια satis est superius dictū. Δικαιολογια transferri potest iustificatio. Hæc fit cum æquitatem causæ q̄ maxime breui sentētia complectimur. χαρακτηρισμον effictionē interpretamur. Quemadmodum .n. pictor coloribus imagines designat: sic orator hoc schemate aut uitas aut uirtutes eoꝝ de q̄bus loquitur deformat. De reliquis satis superque iam dictum est. Quasi nec substantia sectari tam est ridiculum q̄ quærere habitū gestumque sine corpore. Deprauatus hic locus ita corrigi potest: ut nec particula eradatur ac loco eius sine præpositio reponatur. ac pro substantia sententia legatur. hoc modo. Quas sine sententia sectari tam est ridiculum. Et orator habeat rectam

schema sit distributis subiecta ratio: quod apud eūdem primo loco positū ē προσαποδοσιν dicit: quæ ut maxime seruetur sane in pluribus ꝓpositis: quia aut singulis statim ratio subiicit̄: ut ē apud Antoniū. Sed neq; accusatorē eū metuo q̄ sū īnocens. neq; cōpetitorē uereor: q̄ sū Antonius. neq; cōsulē spero: q̄ ē Cicero. aut positis duobus uel tribus eodē ordīe singulis cōtinua reddant̄: q̄le apud Brutū de dictatura Cnei Pompeii. Præstat. n. nemini imperare: q̄ alicui seruire. Sine illo enī uiuere honeste licet: cū hoc uiuēdi nulla cōditio ē. Sed uni rei multiplex ratio subiicit̄: ut apud Vergiliū. Siue inde occultas uires & pabula terræ Pinguia concipiūt: siue illis oē p igne Excoq̄tur uitiū. & totus locus. Seu pluris calor ille uias. Seu durat magis. Relationē q̄d accipi uelit: nō liquet mihi. Nā si ανοιτασιν aut επανοδον aut αντιμεταβολην dicit: de oībus locuti sumus. Sed q̄cq̄d est ne hæc superiora ī oratore repetit. Sola est in eo libro posita. Par ē inter figuras uerborū exclamatio: quā sentētiæ potius puto. Affectus. n. est. & cæteris omnibus cōsētio. Adiicit his Cæcilius περιφρασιν: de q̄ dixi. Cornificius īterrogationē: rōciationē: subiectionē. trāslationē. occultationē. Præterea sniam. mēbrū. articulos. īterpretationē. cōclusionē. quoꝝ priora alterius generis sūt schemata. sequētia schemata oīno non sūt. Item Rutilius præterea quæ apud alios quoq; sūt schemata παρομολογιαν. αναγκαιον. ηθοποιιαν. δικαιολογιαν. προληψιν χαρακτηρισμον. βραχυλογιαν. παρασιωπησιν. παρησιον: de quibus idem dico. Nam eos quidē auctores: qui nullū ꝑpe finem fecerūt exquirēdis noībus: prӕteribo: q etiam quæ sūt argumētoꝝ figuris ascripserūt. Ego illud de his etiam quæ uere sūt: adiiciā breuiter: sicut ornāt orationes opportune positæ: ita ineptissimas eē: cū īmodice petunt̄. Sunt q neglecto rerū pondere & uiribus sentētiarum: si uel inania uerba ī hos mōs deprauarīt: sūmos se iudicēt artifices. Ideoq; nō desinūt eas nectere: quas sine substātia sectari tā ē ridiculum q̄ quærere habitum gestūq; sine corpore. Sed ne hæ q̄dē quæ recte fiunt: densandæ sunt nimis. Nā uultus mutatio: oculorumq; coniectus multum in actu ualet. Sed siquis ducere os exquisitis modis: & frontis ac luminum inconstantia trepidare nō desinat rideatur: & orator habeat rectam quādam uelut faciē: quæ ut stupere īmobili rigore: non debebit:

quandam uelut faciem. Tametsi hic locus menda plerisque carere uidetur: ex eo tamen aduerbio similitudinis oratio loco oratoris colligitur esse reponenda. Neque enim de pronunciatione hoc loco præcipit Fabius. sed similitudine ab actione sumpta ostendit orationem: nec ubique rectam nec ubique figuratam esse debere. Cum iam his rebus cura uerborum. Loco iam in præpositio reponenda uidetur. hoc modo. cum in his rebus. Et ubicunq; ars ostentatur: uarietas abesse uideatur. Veritas ut legatur sensus exposcit.

d E compositione nō equidem post. M. Tullium scribere auderem. Cum alibi: tum in oratore Cicero de compositione diligētissime scribit. Sed Quintiliano copiosius nemo. Nisi & eiusdem ætatis homines. Tacitus de oratoribus idem innuit cum inquit. Satis constat ne Ciceroni quidē obtrectatores defuisse: qbus īflatus & tumēs nec satis pressus sed supra modū exultās & supfluēs & paꝝ antiquus uidet̃. De caluo aūt & Bruto potissimum Fabius intelligit quorum alter Ciceronem solutum atque eneruem Brutus autem fractum atq; elumbem epistolis ad ipsum missis uocāt. Et post eum plures. ut Cornificius. Stertiuius. Gallio. Celsus. Lenas. uirginalis Plynius Rutilius. Neque ignoro. eorum damnat opinionem qui a compositiōe abhorrent. Nec prohœmiis præparare. docere. exponere. argumentis ꝓbare. Inuitus qdē facio ut sine exēplariū cuiusq̃ astipulatiōe aliqd īmutē. Sed ī iis quæ manifeste dprauata sunt: maior sensuum q̃ exemplarium ratio habenda est: ut hoc loco exponere quidem legitur sicq; legendum esse quidam suis in expositionibus attestant̃. sed loco eius infiniti expositione legendum esse illud est indicio: quod singulis infinitis ablatiui sunt appositi. Expositione itaque uel refragantibus libris legatur hoc modo. docere expositione. hoc est narratione: qua potissimum iudex causam docetur. Nec domibus quidem casas aut uestes pellium tegmina. Vestibus non uestes legendum esse nemo non uidet. Quid non cultu mitesceret? Mitescit proculdubio est legendum. Quāuis quidam nitescit legant exponātq; pulchrius fit. Sed mitescit legendum esse aperte quæ subiiciūtur exēpla declarāt. Fortius uero quid incompositū potest esse q̃ iunctum. Fere specie recti in errores incidimus. Quis enim nō dixerit qd hoc loco recte legi? Atqui nō quid: sed qui pro quo modo legendum

ita sæpius ī ea: quam natura dedit: specie continēda ē. Sciendum uero in primis qd q̃sq; ī orādo postulet locus. qd ꝑsona. quid tempus. Maior enim pars harum figurarum posita ē ī delectatione. Vbi uero atrocitate. inuidia. miseratiōe pugnādum ē: qs ferat cōtrapositis: & pariter cadētibus. & consimilibus irascentē. flentem. rogantem? cum iam his rebus cura uerborum deroget affectibus fidem: & ubicūq; ars ostentat̃: ueritas abesse uideat̃?

De compositione.

d E compositione nō equidē post Marcum Tullium scribere auderē: cui nescio an ulla ꝑs operis huius sit magis elaborata: nisi & eiusdē ætatis homines: scriptis ad ipsū etiam litteris reprehendere uel collocādi genus ausi fuissēt: & post eū plures multa ad eādē rē ꝑtinentia memoriæ tradidissent. Itaq; accedam in plerisq; Ciceroni: atq; in his ero: quæ indubitata sūt breuior. in q̃busdā paulū fortasse dissentiā. Nā etiā cum iudicium meum ostendero: suū tamen legentibus relinquā. Neq; ignoro quosdā esse qui curam omnem cōpositionis excludāt: atq; illū horridum sermonē ut forte effluxerit: mō magis naturalem: modo etiā magis uirilem eē cōtēdāt: q si id demū naturale eē dicūt: qd a natura primū ortū ē: & q̃ le ante cultū fuit: tota hic ars orandi subuertit̃. Neq; enim locuti sunt ad hāc regulam & diligētiam primi homines. Nec ꝓhœmiis præparare. docere expositione: argumētis ꝓbare. affectibus cōmouere scierūt. Ergo iis ommibus nō sola compositione caruerūt: quoꝝ si fieri nihil melius licebat: ne domibꝰ qdem casas: aut uestibus pelliū tegmina: aut urbibus montes ac siluas mutari oportuit. Quæ porro ars statim fuit? qd nō cultu mitesceret? cur uites coercemus manu? cur eas fodimus? rubos aruis excidimus? terra & hæc generat: Mansuefacimus animalia? īdomita nascunt̃. Verū id est maxime naturale: quod fieri natura optime patit̃. Fortius uero quid īcōpositū pōt eē q̃ iunctum & bene collocatum? Neq; si parui pedes uim detrahant rebus: ut sotadeorum & callimachorū: & quorundam in oratione simili pene licentia lasciuiētium: compositionis est iudicandum. Cæterum quanto uehementior fluminum cursus est prono alueo: ac nullas moras obii-

esse acutius intuentes censebunt. Vt sotadeorum & callimachorum. Sotadicos uersus mollissimos fuisse innuit Martialis cum inquit Nec retro lego sotadem cinædum. Sotadici autem dicuntur uersus qui retro lecti eosdē numeros seruant Qualis ille est Vergilianus Musa mihi causas memora quo numine Leso. Si. n. retro legat̃ sotadicū fit Leso numine quo memora cās mihi musa. Callimachioꝝ ī uocali ascripta legat̃ qbus

callimachus ē usus:ut molliora carmina fierent. Tantoq̄ꝫ cōnexa est & totis uiribus fuerit: fragosa atq̄ꝫ īterrupta melior orō. Que copula ī quæ relatiuū est cōmutāda. ac fluit loco fuerit uerbi reponendū. hoc mō Tāto quæ cōnexa est & totis uiribus fluit. Cur ergo uires ipsas spe solui putēt. hoc ē pulchritudīe cōcinnæ orōis. Qui uero spatio legūt:apte decipi facile quis uel mediocriter doctus diiudicare pōt:cū q̄ sequunt̄ spe legēdū eē manifeste declarēt. Infert̄.n. Et comitet̄ semp artē decor Sic Cicero.ut.n. Athletas nec multo secus gladiatores uidemus nihil nec uitādo facere caute:nec petēdo uehemēter:ī quo nō motus:hic habeat palestrā q̄dā:ut qcq̄d ī his rebꝫ fiat utilr̄ ad pugnā:ita ad aspectū ēt sit uenustū:sic orō nec plagā grauē facit:nisi petitio sit apta:nec satis tute declinat ipetū nisi etiā in cedēdo qd deceat itelligat:itaq̄ꝫ q̄lis eorum motus quos apalestros græci uocāt talis hoꝝ mihi uidet̄ orō q nō claudūt nūeris snias. Quādo res nec ulla sine arte ualeat. Trāsposita hic eē uerba uident̄:quæ sic in ordinē redigunt̄. Quādo nec res ulla. Quare mihi in cōpositione uelut amētis qbusdā neruisue ītēdi & cōcitari sētētiæ uident̄. In præpō q̄uis codices repugnēt:eradēda mihi uidetur:ut quæ sensum potius puertat q̄ iuuet Sic nāq̄ꝫ cōpōne intendunt̄ sniæ ut amētis haste arcusq̄ꝫ neruis. Amētū aūt loꝝ illud dicit̄:quo in emittendis lōgius hastis iaculatores utunt̄.

Valere eā cōplurimū. Castigate ī qbusdā exēplaribus legit̄ q̄plurimū Neq̄ꝫ.n.cōplurimū ē latinū. Nec idē signoꝝ cōtentus est ꝑcedēte ad prœliū exercitu. t qdē lr̄a in.c. mutata cōcentus eē legēdū ne admonitione qdem est dignū. Qui uero ꝑ ꝑcedēte legunt producēdo:suæ ipi opinionis uiderint rōnē. Exercitus certe elegātissime ꝑcedere in prœliū dicit̄. Quātūque ītereſt qbus uerbis afferat̄.a.uocali in.e.cōuersa efferat̄ legendū est. Nā neque me diuitiæ mouēt quibus omnes Africāos & Lælios multi uenalicii mercatoresque uenaliciique superarūt. In oratore quidem Ciceronis recte hic uero corrupte legitur hoc exemplum. Sic autem est legēdum. Multi uenalicii mercatoresque superarunt:ut sit multi superarunt mer/

ciente:q̄ inter obstantia saxa fractis aquis ac reluctātibus: tāto quæ cōnexa ē:& totis uiribꝫ fluit fragosa atq̄ꝫ īterrupta melior oratio. Cur ergo uires ipsas specie solui putēt: quādo nec res ulla sine arte satis ualeat:& comitetur sēper artem decor? An non eā quæ emissa optime ē:hastā speciosissime contortā ferri uidemus? & arcu dirigentiū tela quo certior manus. hoc est habitus ipse formosior? Iam in certamine armorum: atq̄ꝫ in omni palæstra quid satis recte cauetur ac petitur: cui non artifex motus:& certi qdam pedes adsint? Quare mihi ī cōpositiōe uelut amētis quibusdam:neruisue intēdi & cōcitari sētētiæ uident̄. Ideo eruditissimo cuiq̄ꝫ ꝑsuasum est ualere eam q̄plurimū nō ad delectationē mō:sed etiā ad motum quoq̄ꝫ animoꝝ. Primū quia nihil intrare pōt in affectum:qd in aure uelut quodam uestibulo statim offēdit. Deinde quod natura ducimur ad modos. Neq̄ꝫ enim aliter eueniret:ut illi quoq̄ꝫ organorum soni:q̄q̄ uerba non exprimunt:in alios tamen atq̄ꝫ alios motus ducerēt auditorem. In certaminibus sacris non eadem ratione concitant animos ac remittūt:nec eodem modo adhibentur:cum bellicū est canendum: & cū posito genu supplicandum est. nec idem signorum concentus ē procedente ad prœlium exercitu. idem receptui carmen. Pythagoreis certe moris fuit:& cum euigilassēt animos ad lyrā excitare:quo eēnt ad agendum erectiores:& cum somnū peterent ad eandem prius lenire mentes:ut siquid fuisset turbidiorum cogitationū componerent. Quod si numeris & modis inest quædam tacita uis:in oratione eo uehementissima: quātūq̄ꝫ interest sensus idē qbus uerbis efferat̄:tantū uerba eadē qua cōpositione uel in exitu iūgant̄:uel fine claudant̄. Nā quædā & sētentiis parua & elocutiōe modica uirtus hæc sola cōmendat. Deniq̄ꝫ quod cuiq̄ꝫ uisū erit uehemēter. dulciter. speciose dictū soluat: & turbet. abierit oīs uis. iucunditas. decor. soluit quædā sua ī oratore Cicero. Nā neq̄ꝫ me diuitiæ mouēt:quibus oēs Africanos & Lælios: multi uenalicii mercatoresq̄ꝫ uenaliaq̄ꝫ superarūt. ut sit: multi mercatores superarūt: uenalitiiq̄ꝫ & īsequentes deinceps ꝑiodos: quas si ad illū modū ꝑturbes:uelut fracta aut trāsuersa tela ꝑieceris. Idē corrigit quæ a Gracho composita durius putat. Illū decet. nos hac simus ꝑbatione cōtenti:quod ī scribēdo quæ se nobis solutiora optulerint cōponemus. Quid.n. attinet eoꝝ exēpla quærere:quæ sibi qsq̄ꝫ experiri pōt? Illud notasse satis habeo:quo pulchriora & sēsu & elocutione dissolueris:hoc orationē magis deformē fore:qa neglīgētia collocatiōis ipsa uerboꝝ luce deprehēdit̄. Itaq̄ꝫ ut cōfiteor pene ultimā oratoribus artē cōpositiōis:quæ ꝑfecta sit cōtigisse:ita illis priscis habitā īter curas:īquātum adhuc ꝑfecerant puto. Neq̄ꝫ.n. mihi q̄libet magnus auctor Cicero ꝑsuaserit Lysiā. Herodotū. Thucydidē

parum ſtudioſos eius fuiſſe. Genus fortaſſe ſint ſecuti nõ idẽ quod Demoſthenes aut Plato: q̃q̃ & ipſi inter ſe diſſimiles fuerint. Nã neq; illud in Lyſia dicẽdi textũ tenue atq; rarũ lætioribus numeris corrũpẽdũ erat. Perdidiſſet enĩ gratiã quæ ĩ eo maxima eſt ſimplicis atq; inaffectati coloris. pdidiſſet fidem quoq;. Nam ipſe ſcribebat aliis: nõ ipſe dicebat: ut oportuerit eſſe illa rudibus & incompoſitis ſimilia: quod ipſũ compoſitio eſt. Hiſtoriæ: quæ currere debet ac ferri minus cõueniſſent inſiſtentes clauſulæ & debita actionibus reſpiratio: & cludendi incohandiq; ſentẽtias ratio. In conciõibus quidem etiam ſimiliter cadentia quædã & cõtrapoſita deprehendas. In Herodoto uero cũ omnia: ut ego q̃dem ſentio: leniter fluunt: tum ipſa dialectos habet etiã iucunditatem: ut latentes ĩ numeros cõplexa uideatur. Sed de propoſitorum diuerſitate poſt paulum. Nũc quæ prius his: q recte componere uolẽt: dicenda ſunt. Eſt igitur ante omnia oratio alia iuncta atque cõtexta. ſoluta alia: qualis in ſermone & epiſtolis: niſi cum aliquid ſupra naturã ſuam tractant: ut de philoſophia. de repu. ſimplicibuſq;. Quod non eo dico qa non illud quoq; ſolutũ habeat ſuos quoſdã: & forſan difficiliores etiam pedes. Neq; enĩ aut hiare ſẽp uocalibus: aut deſtitui tẽporibus uolũt ſermo & epiſtola. ſed non fluunt nec cohærẽt: nec uerba de uerbis trahũt: ut potius laxiora in his uincula: q̃ nulla ſint. Non nunq̃ in cauſis quoq; minoribus decet eadẽ ſimplicitas: quæ non illis: ſed aliis utitur numeris: diſſimulatq; eos: & tantum cõmunit occultius. At illa connexa ſeries tres habet formas. ĩciſa quæ cõmata dicuntur. membra quæ κῶλα. περίοδον quæ eſt uel ambitus: uel circunductum: uel continuatio: uel concluſio. In oĩ porro cõpoſitione tria ſũt genera neceſſaria. ordo. iunctura. numerus. Primũ igitur de ordine. Eius obſeruatio ĩ uerbis ẽ ſingulis & cõtextis. Singula ſũt quæ diximus ἀσύνθετα. In his cauendũ eſt ne decreſcat oratio: & fortiori ſubiũgat̃ aliqd ĩfirmius: ut ſacrilego fur: aut latrõi petulans. Augeri. n. debẽt ſẽtẽtiæ & ĩſurgere: ut optime Cicero. Tu iq̃t iſtis faucibus. iſtis lateribus. iſta gladiatoria totius corporis firmitate. Aliđ. n. maius alio ſupuenit. At ſi cœpiſſet a toto corpore nõ bene ad latera fauceſq; deſcenderet. Eſt & alius naturalis ordo: ut uiros ac fœminas: diẽ ac noctẽ: ortũ & occaſũ dicas potius: q̃ retrorſũ. Quædã ordĩe pmutato fiũt ſupuacua ut fratres gemini. Nã ſi præceſſerit gemini: fratres addere nõ ẽ neceſſe. Illa quoq; nimia quorũdã fuit obſeruatio: ut uocabula uerbis. uerba rurſus aduerbiis. noĩa appoſitis prænoĩbꝫ rurſus eẽnt priora. Nã fit cõtra quoq; frequenter non indeco

catores uenaliciiq;. Quos ſi ad illũ modum perturbes. Quas legendũ eſt: ne incongrue periodos referat.

Idem corrigit quod a gracchoa cõpoſita durius pũtat. Quæ legẽdum eſſe nemo non uidet. Quia negligẽtia collationis. Collocationis emẽdate in quibuſdã legit̃ exẽplaribus.

Simplicis atque inaffecti coloris. Inaffectati legendum eſt. Nam ipſe ſcribebat aliis. non ipſe dicebat. Ipſe prius poſitũ compoſitioni non conuenit. Quare expungatur. Idcirco autem ipſe non dicebat: quia lege cautum erat Athenis ne quis per aduocatum defenderetur. Cæterũ hac ratione legi fraus excogitata eſt ut rei acceptas ab oratoribus pro ſe haberẽt orationes. Quod ipſum compoſitio eſt. hic diſtinguendum eſt: ne confundantur ſenſus. Hoc ipſum aũt inquit eſt ex arte compoſitionis: ita componere ut fidẽ orationi habeat. Qui autem quoad cõpoſitionẽ legit ea quæ recta ſunt deprauare. ac mendas mendis addere uidet̃. Hiſtoriæ quæ currere debet ac ferri minus conueniſſent inſiſtentes clauſulæ. Ter ſyllaba interiecta interſiſtentes ſcribendum mihi uidetur. Hoc autem ſenſu Thucydidem fuiſſe compoſitionis ſtudioſum probat. Tum ipſa dialectos habet etiam iucunditatem ut latentes in numeros complexa uideatur Sic quidem legitur ſed mẽdoſe. Nã etiam coniũctio niſi in eam pronomen conuertatur & loco in præpoſitionis etiam particula reponatur: neque ſenſus integritas neq; elegantia cuſtoditur. hoc modo itaque legatur. Tum ipſa dialectos habet eã iucunditatem: ut latentes etiam numeros complexa uideatur. Vſus eſt autem Herodotus ionica Dialecto: quæ iucundiſſima eſſe iudicatur.

Nunc quæ prius iis qui recte cõponere uolent dicenda ſunt. s. littera aſcripta diſcenda. & u. uocali in. i conuerſa ſint eſt legendum. Extrinſecus uero dicamus uel ſimile uerbum eſt ſubaudiendum. Tametſi quidam loco illius quæ legãt quædã. & dicenda citra. s. litteram. In omni porro compoſitiõe tria ſunt genera neceſſaria. Illud genera ut ſuperfluum uidetur eradendum.

Dicas potius q̃q̃ & retroſũ. Quã particulam cum illa & copula expũgatur ut q̃ retroſum legatur. Nomina appoſitis pronominibus rurſus eſſent priora. Et copula quam de priore ſenſu ſubtraximus: huic aſcribat̃, ut legamus. & pronominibus.

Non quia frequenter sit hoc melius. Nisi quin loco illius prioris quia reponatur: id uidebit̃ negare Fabius: quod affirmare intẽdit. Quod ne eueniat hoc modo legatur. Non quin frequẽter sit hoc melius. Ideo quæ lenioribus supponenda. A uocali expuncta que legatur ut sit copula. & n littera in. u. cõuersa leuioribus & sup ponenda er syllaba erasa. hoc est postponẽda. Et si id asperum erit: cedat hæc oratio numeris. At loco & co pulæ mihi magis sensui conuenire uidetur. ratio quoq;. o uocali de primo loco erasa legatur. Et in superio/ ribus diximus libris. e. uocali. in. u. conuersa ut est legendum. Transiti intentione & obscurare circũiacenti/ bus solet. t. littera in. r. mutata tran/ siri legendum esse constat. Vt per se fœda uomendi necessitas. Sic qui dem recte legi putatur. Sed ut nihil ĩmutem ac id solũ quod sentio dicã nominatiuus ille fœda necessitas in datiuum fœdæ necessitati forsitan est conuertendus: ut itelligamus Ci ceronem fœdæ per se uomendi ne/ cessitati hanc quoq; deformitatem adiecisse: ut cibus teneri non posset postridie. Vt tibi necesse esset in conspectu populi Romani uomere Postridie aduerbium alicuius teme ritate erasum reponendũ esse ut clu dat sensum tam ex secũda philippi/ ca: q̃ ex Fabii uerbis aperte colligit̃.

Hæc arbitror ut ĩ breui de ordine fuisse dicẽda: qui si uitiosus est: licet & uincat ac sit aperte cadens oratio tamen merito ĩcomposita digne di catur. Nisi corrigatur hic locus: ue/ rus integerq; sensus nullus elicietur Emendari autẽ posse uidetur: si uin cat uerbũ eradatur ac eius loco toti dem litteraꝝ participium iuncta re ponatur: atq; ac copula in & conuer tatur: ac illi uerbo sit postponat̃. & er syllaba expuncta apte legatur. & digne aduerbiũ expungatur ut ocio sum. hoc modo. Licet & iuncta sit & apte cadens oratio: tamen meri/ to incomposita dicatur. Nec ignoro quosdã ita corrigere ut ĩ uocali ascri pta uinciat legant. uerum sensui ni/ hil magis uinciat q̃ uincat conueni/ re mihi uidetur. Iuncta autẽ sic qua drat ut uel refragantibus exempla/ ribus reponi debeat. Iunctura se/ quitur. & in uerbis incisis. periodis. Sic quidem legitur. Sed si ea relati/ uum ascriberetur & est uerbum lo co & copulæ: nihil prorsus integri/ tati sensus deesse uideretur. hoc mo do. Ea est in uerbis. incisis. mem/ bris. periodis. Primum quæ sunt imperitis quoque. Sunt uerbũ esse expungendum nemo non uidet.

Id est quæ commissis inter se uer bis duobus ex ultima fine prioris ac prima sequentis syllaba deforme aliquod nomen efficiunt. Ille ablati uus fine ut nihil sensum adiuuuans mihi uel refragãtibus exẽplaribus uidet̃ expũgẽdus. Syllaba nãq; ad utrũq; refert̃ adiectiuũ ultima ac prima.

re. Nec non & illud nimiæ ẽ supstitiõis: ut quæq; sint tẽpore ea etiã facere ordine priora: non q̃n frequẽter sit hoc melius: sed quia interdũ plus ualẽt ante gesta. Ideoq; leuioribus sup/ ponẽda sũt. Verbo sensũ cludere multo si cõpositio patiatur optimũ est. In uerbis. n. sermonis uis inest. Et si id asperũ erit. cædat hæc oratio numeris: ut sit apud sũmos græcos latiosq; oratores frequẽtissime. Sine dubio enim omne quod nõ clu/ det: hypbaton est. Ipsũ hoc inter tropos uel figuras: quæ sunt uirtutis receptũ est. Non enim ad pedes uerba dimensa sunt: Ideoq; ex loco trãsferũtur in locum: ut iungantur: quo cõgru unt maxime: sicut ĩ structura saxoꝝ rudiũ ẽt ĩ psa enormitas ĩuenit: cui applicari & in quo possit insistere. Felicissimus ta/ men sermo est: cui & rectus ordo & apta iũctura: & cũ iis nũ merus opportune cadẽs cõtingit. Quædã uero trãsgressiões & longæ sũt nimis: & ĩ supioribus diximus libris: & iterũ etiã cõpositione uitiosæ: quæ ĩ hoc ipsũ petunt̃: ut exultẽt atq; la/ sciuiãt: q̃les illæ Mæcenatis. Sole & aurora rubẽt plurima. ĩ/ ter sacra mouit aq̃ fraxinos. Ne exequias qdẽ unus inter mi/ serrimos uiderem meas. quod inter hæc pessimũ ẽ: qa ĩ re tri/ sti ludit cõpositio. Sæpe tamen est uehemẽs aliquis sensus in uerbo: qđ si in media pte sentẽtiæ latet: trãsiri ĩtentione & ob scurari circũiacentibus solet. In clausula positũ assignat̃ audi tori: & ĩfigit̃: quale illud Ciceronis. Vt tibi necesse eẽt ĩ cõspe ctu. po. ro. uomere. Trãsfer hoc ultimũ minus ualebit. Nam totius ductus hic est q̃si mucro: ut p se fœda uomendi necessi tas: iam nihil ultra expectantibus: hãc quoq; adiiceret defor mitatẽ: ut cibus teneri non posset postridie. Solebat afer Do/ mitius traiicere in clausulas uerba tantũ asperandæ cõpositi/ onis grã: & maxime ĩ ꝓhœmiis: ut ꝓ Cloantilla. Gratias agã cõtinuo. & ꝓ Lælia. Eis utrisq; apud te iudicẽ periclitat̃ Lelia Adeo refugit tenerã delicatãq; modulandi uoluptatẽ: ut oc/ currentibus p se numeris: quo eos ĩhiberet obiiceret. Amphi/ bologiã quoq; fieri uitiosa locatione uerboꝝ: nemo ẽ q nesci at. Hæc arbitror ut ĩ breui de ordine fuisse dicenda: q si uitio/ sus ẽ: licet & uĩcat: ac sit apte cadẽs: oratio tamẽ merito incõ/ posita digne dicat̃. Iũctura seqtur & in uerbis. ĩcisis. mẽbris. piodis. Oĩa nãq; ista & uirtutes & uitia ĩ cõplexu habẽt. Atq; ut ordinẽ seqr: primũ quæ ĩpitis quoq; ad reprehẽsionẽ no/

Quæ cauo aut patulo maximo ore efferuntur.o.uocali in e conuersa maxime legatur. E planior.Sic quidem legitur sed a in e mutata scribendũ uidetur plenior.id quod illud angustior quod isert aperte docet.Angustũ.n.pleno spatiosoq; opponitur. Nimia est in duabus breuibus offensio.Pro nimia recte in quibusdã exẽplaribus legitur Minima. Atq; cũ alia.e uocali ascripta aliæ legẽdũ est. Proinde asperiores erũt. Proinde aũt uacare mihi uidetur aut ĩ perĩde mutãdũ. Ac nescio neglig ẽtia in hoc an sollicitudo sit.Emẽdate in quibusdã exẽplaribus peior legitur.hoc modo An sollicitudo sit peior. Quare ut negligentiæ est pars hoc pati.

tabilia uidenť.id est.quæ cõmissis inter se uerbis duobus ex ultima fine prioris ac prima sequẽtis syllaba deforme aliqđ nomen afficiũt.tũ uocaliũ cõcursus.q cũ accidit hiat & intersistit:& quasi laborat oratio.Pessime lõgæ quæ easdẽ inter se litteras cõmittũt:sonabũt.Præcipuus tamen erit hiatus earũ quæ cauo aut patulo maxime ore efferũtur.E planior littera est.I angustior.Ideoq; obscurius in his uitiũ.Minus peccabit q longis breues subiiciet:& adhuc q præponet longæ breuẽ: minima ẽ in duabus breuibus offensio.Atq; cũ aliæ subiũgũtur aliis ꝑinde aspiores erũt:ꝑut oris hiatu simili aut diuerso ꝓnunciabunť.Nõ tamẽ id ut crimẽ ĩgens expauescẽdũ est. Ac nescio negligẽtia ĩ hoc an sollicitudo sit peior.Inhibeat.n. necesse est hic metus impetũ dicendi:& a potioribus auertat. Quare ut negligentiæ ẽ pars hoc pati:ita humilitatis ubiq; ꝑhorrescere:nimiosq; non immerito ĩ hac cura putãt omnes Isocratem secutos:præcipueq; Theopõpũ.At Demosthenes & Cicero modice respexerũt ĩ hãc ꝑtem. Nã & coeũtes litteræ quæ συναλοιφη dicunť:etiã leuiorẽ faciũt orationẽ q̃ si uerba suo fine cludãtur:& nõnunq̃ hiulca etiã decẽt:faciũtq; ampliora quædã:ut pulchra oratione.apta oĩno iactare: tũ lõgæ per se & uelut optimæ syllabæ aliqđ etiã mediis tpibus inter uocales q̃si intersistať:assumũt.Qua de re utar Ciceronis potissimum uerbis.Habet inquit ille tanq̃ hiatus & concursus uocalium molle qddam:& quod indicet nõ ingratam negligentiam de re hoĩs magis q̃ de uerbis laborantis. Cæterum consonantes quoq;: præcipueque eæ quæ sunt asperiores in cõmissura uerborum rixanť.Et.s.ultima cũ.x.ꝓxima: quaꝝ tristior:etiã si binæ collidanť:stridor ẽ ut ars studiorũ: quæ fuit cã & Seruio:ut dixi subtrahẽdæ.s.litteræ : quotiens ultima eẽt: aliaque cõsonante susciperet: quod reprehendit Lauranius.Messalla defẽdit. Nã neq; Luciliũ putãt uti eadẽ ultima:cũ dicit.serenus fuit & dignus ioco.Quod ẽt Cicero ĩ oratore plures ãtiquoꝝ tradit sic locutos: idẽ belligerare ꝑ

Pars mihi ut supflua uideť expũgẽda.Quare aũt nõ quia est legẽdũ ut quidã corrũpunt. sensus est aũt.ut negligẽtia est admittere uocaliũ hiatũ:ita ignauia quædã est ubiq; illud timere.Cũ & Demosthenes & Cicero paꝝ id curauerit. Nã & coeuntes litteræ quæ συναλοιφη dicunť etiã leuiorẽ faciũt orationẽ.Dicitur ac u in n cõuersa leniorẽ legẽdũ est.
Tũ longæ per se & uelut optimæ syllabæ aliquid etiã mediis tẽporibus inter uocales:quasi ĩtersistatur assumũt.Nisi pro mediis tẽporibus medii tẽporis legatur:sensus ĩtegritas uiolať. Cæteꝝ cõsonãtes quoq; præcipue eaꝝ quæ sunt asperiores. In quibusdã exẽplaribus legitur ꝗ copula hoc mõ præcipueque. Sed mihi etiã loco eaꝝ eæ ut sit noĩatiuus legẽdũ uidetur.hoc modo.præcipueque eæ. Et.s.ultima cũ.x.ꝓxima:quaꝝ tristior etiã si binæ collidantur:stridor est.Vastudioꝝ.Sic quidẽ legitur.Sed uastudioꝝ quid sibi uelit:mihi non percipitur.Nec ignoro uastus duaꝝ a quibusdã legi Sed ne sic quidẽ sensus ꝓcedit.Sine cõtrouersia uero deprauatus hic locus:mihi sic emẽdari posse uidetur si ut particula loco ua syllabæ & ars ascribať hoc modo:ut ars studioꝝ. Sic aũt legendũ esse:ex his Diomedis uerbis qui de cõpositiõe scribẽs ad unguẽ Fabiũ est imitatus: facile percipere possumus.Itẽ ĩquit ex cõsonãtibus quæ in se ĩcidẽtes stridere & quasi rixari uidẽtur:uitãda iũctura est.ut Sex.Roscius.Ars studioꝝ. Rex Xerxes.error Romuli. Quæ fuit causa & seruio ut dixi:subtrahẽde.s.litteræ quotiẽs ultima esset alia quæ cõsonãte susciperetur.A uocali expũcta que legatur ne relatiuũ eẽ credatur.Vbinã aũt hoc Fabius Seruio placuisse dixerit mihi nõ occurrit. Serenus fuit & dignus ioco.s.littera expũcta serenu & dignu & loco pro ioco legendũ uidetur. Quod etiam Cicero in oratore plures antiquorum tradit sic locutos.Quin etiam loc o illius quod etiam sensus exposcit. uerba etiam Ciceronis hæc sunt.Olim autem politius eorum uerborum:quorum ædem erant:postremæ litteræ ut optumus:postremã litterã detrahebãt:nisi uocalis ĩsequebatur.Ita nõ erat ea offensio ĩ uersibus:quã nũc fugiũt poetæ noui.Ita enim loquebãtur.Qui est omibu princeps.nõ oĩbus.& uita illa dignu locoq; nõ dignus. Inde belligerare per meridiẽ.Prorsus aliquid huic loco deesse uidetur:Quale illud est Diomedis Fugiẽda quoque est.m cõsonãs illisa uocali.ut bonũ aurũ.Iustũ enim est.& similia quæ deformãt orationis ĩtegritatẽ. De hac quippe littera.m.in fine pricipioue dictionũ posita loqui Fabiũ:aperte ex ipsis colligitur exẽplis.Inde enim inquit est belligerare per meridiẽ.M.nãque littera si erat ultima apud priscos abiiciebať

ut belligerare pro bellum gerere. Si uero ipsa .m. littera prima esset dictionis sequentis: ultima praecedẽtis uerbi consonans abiiciebatur. ut Pe meridiem pro per meridiem. Quanq̃ pomeridiem fortasse legendum est. Vnde & pomeridianae dicuntur scholae. Et censorini Catonis. Die. e. hanc. Illa ascribatur. ac n littera expungat̃ ut Censorii legatur. Censorius enim Cato dicitur non Censorinus. e praeterea uocalis sola in contextu posita eradatur: ut die hanc legamus pro illo diem hanc. Quidam autem dicem & faciem & o in u aeq̃ & u aeq̃ in o. ac i in e mollita legunt. Sed inconsulte nimium cum hoc loco Fabius non de uocaliũ mutatione sed de cõsonantiũ aspera loquat̃ coniunctione

Et tamẽ aliqua ĩter duas uocales Tãtũ loco illius pticulae tamẽ emẽdate legit̃. Videdũ etiã ne syllaba uerbi prioris ultima sit prima seqn tis. Nisi emendet̃ hic locus pag̃ sibi cõstare Fabius uidebit̃. Supius nãq̃ praecepit: ut quae cõmissis iter se uerbis duobus ex ultima prioris ac prima seq̃tis syllaba deforme aliqd efficiũt: uitent̃. Nunc in uniuersum praecipere uidet̃: siue deforme quid efficiãt siue non: fugiẽda esse. Quod qdẽ minus a scriptoribus custodit̃. Nã & Teucrog̃ auertere regẽ. & uẽtog̃ carcere regnet. apud Vergiliũ. & Nescia uere remitti apud Lucanum legunt̃. Quare mihi emẽdandus uidet̃ hic locus sicut numero plurali legant̃ ne syllabae uerbi prioris ultimae sint primae seq̃tis. Sic aũt legẽdũ esse aperte que subiiciũt̃ exempla declarãt. Res mihi uisae sunt brute. Nisi aliqd deest huic exẽplo: minus recte a Fabio notari uidetur. Neq̃. n. ulla pcedẽtis uerbi ultima syllaba pricipium est sequentis. Quare iuisae ascribatur hoc modo. Res mihi iuisae uisae sunt brutae.

Cũ uirtutes etiã ipsae tediũ patiãtur nisi gratia ueritatis adiutae. Mẽdose quidẽ sic legit̃. Sed sic emẽdari potest: q̃uis exẽplaria refragẽtur: ut pariãt nõ patiatur & uarietatis loco ueritatis legamus. De uirtutibꝫ aũt orõnis sentit Fabius: quae sunt uerbog̃ exornatiões atq̃ sentẽtiarum.

Mẽbrorum uitiorũq̃ iunctura. Emẽdate in qbus exẽplaribus loco uitiog̃ legit̃ incisorũ. Nã plus est saxa q̃ bestias cõmoueri. Et si particula similisue a sensu exposci uidet̃: ut legat̃. Nã & si plus ẽ saxa. Quod etiã cõstat utrũq̃ pedibus. Si cõiunctio mihi ascribẽda u idet̃: hoc mõ. Quod etiã si cõstat utrũq̃ pedibus.

Nã rhythmi ĩ numeris spacio tẽporũ cõstãt. In praepõne erasa id est ascribant̃ &. s. lra expũcta numeri legant̃ q̃uis exẽplaria refragent̃. hoc mõ. Rhythmi id ẽ nũeri. Rhythmos aut par: ut dactylus. Est uerbũ q̃uis elegãter saepius praetermittat̃: hic tamẽ mihi ascribendũ uidet̃: ut legamus. aut par est. ρυθμοσ quoq̃

meridie: & illa Censorini Catonis die e hãc: aeque. m. littera ĩ. e. mollita: quae in ueteribus libris reperta mutare imperiti solent. Et dum librariog̃ inscitiam insectari uolũt: suam confitẽtur. Atq̃ eadem illa littera quotiens ultima ẽ: & uocalẽ uerbi sequentis ita cõtingit: ut in eam transire possit: etiam si scribitur: tamen parum exprimit̃: ut Multũ ille. & quantũ erat. Adeo ut pene cuiusdam nouae litterae sonũ reddat. Neq̃ enĩ eximit̃: sed obscurat̃: & tamen aliqua inter duas uocales: uelut nota ẽ: ne ipsae coeant. Videndum etiam ne syllaba uerbi prioris ultima sit prima sequentis. Id neq̃ praecipi miret̃ Ciceroni in epistolis excidit. Res mihi inuisae uisae sũt Brute: & ĩ carmine. O fortunatam natam me consulae romam. Etiam monosyllaba si plura sunt male continuabunt̃: quia necesse est compositio multis clausulis concisa subsultet. Ideoq̃ etiã breuium uerborum ac nominum uitanda continuatio: & ex diuerso quoq̃ longog̃. Afferunt enim quandam dicendi tarditatem. Illa quoq̃ uitia sũt eiusdem loci: si cadẽtia similiter: & similiter desinentia: & eodẽ mõ declinata multa iungãtur. Ne uerba quidem uerbis: aut nomina nominibus: similiaq̃ iis continuari decet: cum uirtutes etiam ipsae tedium pariant: nisi gratia uarietatis adiutae. Membrorum incisorumq̃ iunctura non eo modo est obseruanda: quo uerborum. q̃q̃ ĩ his extrema & prima coeunt. Sed plurimum refert compositõis: quae quibus anteponas. Nam & uomens frustis esculẽtis uinum redolentibus: gremium suum & totum tribunal impleuit. Et contra. Nam frequentius utar iisdem diuersag̃ quoq̃ rerum exemplis: quo sint magis familiaria. Saxa atq̃ solitudines uoci respõdent. bestiae saepe immanes cantu flectuntur atq̃ consistunt. Magis id ĩsurgebat si uerteretur. Nã etsi plus est saxa: q̃ bestias commoueri: Inest tamen compositioni decor. Sed transeamus ad numeros. Oĩs structura ac dimensio & copulatio uocum cõstat aut numeris: numeros ρυθμουσ accipi uolo: aut μετρω idest dimensione quadã: qđ etiã si cõstat utrunq̃ pedibus: habet tamen nõ simplicem differentiã. Nã rhythmi idest numeri spacio tẽpog̃ constant. Metra etiã ordine: ideoq̃ alteg̃ eẽ q̃titatis uĩ. alterũ q̃litatis. Rhythmos aut par ẽ: ut dactylus. Vnam enim syllabam parem breuibꝫ habet. Est quidem uis eadem & aliis pedibus. Sed nomen illud tenet. Lõgam esse duorum temporum. breuem unius ẽt pueri sciunt. Aut sescuplex: ut paeon: cuius uis est ex lõga: & tribus breuibus. quique ei cõtrarius ex tribus breuibus & lõ-

græcis litteris rectius ſcriberetur. Aut ſeſcuplex. Rhythmus ſeſcuplex dicitur qui uno tempore plus in ſublatõe abũdat: q̃ in poſitõe aut e cõuerſo. Seſcuplex. n. uno minus eſt q̃ duplex. Sed hoc ĩtereſt: qđ rhythmos ĩdifferẽs dactylos: ne ille priores habet breues an ſequẽtes. Habeat a uocali aſcripta legat᷑. Significat aũt ordinẽ ſyllabarũ ĩ rhythmis nõ eẽ neceſſariũ. Tp̃s. n. ſonũ metit᷑ ut a ſublatõe ad poſitionẽ iiſdẽ ſpaciis. Proĩde alias ad dimẽſionem in uerſu ꝓ dactylo poni nõ poterit anapæſtus aut ſpõdeus. Hic locus ita eſt deprauatus ut nullus ĩteger ſenſus elici poſſit: neq; recte emẽdari niſi forte maior q̃ ut mihi placeat uerboꝝ fieret ĩmutatio.

ga: uel alio quoquo mõ tẽpora tria ad duo relata ſeſcuplum: faciunt. aut duplex ut iambus. Nam eſt ex breui & longa: q; eſt ei contrarius. Sunt hi & metrici pedes. Sed hoc ĩtereſt: q; rhythmos indifferens. dactylos ne ille priores hẽt breues: an ſequentes. Tempus enĩ ſonũ metitur: ut a ſublatiõe ad poſitionẽ iiſdẽ ſpaciis: Proinde alias ad dimẽſionẽ. in uerſu pro dactylo põi nõ poterit anapeſtus aut ſpõdeus: nec penes eãdẽ rõnẽ a breuibus incipiet ac deſinet: neq; ſolũ aliũ ꝓ alio pedẽ metrorũ rõ nõ r̃cipit: ſed ne dactylũ qdẽ aut forte ſpõdeũ: alterum ꝓ altero. Itaq; ſi qnq; cõtinuos dactylos: ut ſũt in illo. Pandit᷑ interea domus oĩpotentis olympi: cõfundas: ſolueris uerſũ. Sũt & illa diſcrimĩa q; rhythmis libera ſpacia. metris finita: & iis certæ clauſulæ: illi quo mõ ceperãt currũt uſq; ad μεταβολην. i. tranſitũ: ideſt ĩ aliud genus rhythmi: & q; metrũ in uerbis modo. rhythmos etiã ĩ corporis motu ẽ. Inania quoq; tẽpora rhythmi facilius accipiẽt: q̃q̃ hæc & ĩ metris accidũt. maior tamẽ illic licẽtia ẽ: ubi tempora etiã animo metiunt᷑: & pedũ & digitoꝝ ictu interualla ſignant qbuſdã notis: atq; æſtimant quot breues illud ſpaciũ habeat: inde Tetraſmoe: pentaſmoe. Deinceps longiores fiũt ꝑcuſſiones. Nã Semion tempus ẽ unũ. ĩ compoſitione oratiõis certior: & magis omnibus apta ſeruari debet dimẽſio. Eſt igit᷑ ĩ pedibus: & metrici qdẽ pedes adeo reperiunt᷑ in oratiõe: ut ĩ ea frequenter: non ſentientibus nobis omniũ generũ excidãt uerſus. Et contra nihil ẽ ꝓſa ſcriptũ qđ nõ redigi poſſit ĩ quædã uerſiculorũ genera uel ĩ mẽbra: ſed in adeo modeſtos ĩcidimus grãmaticos: quoꝝ fuerũt q lyricoꝝ quædã carmina ĩ uarias menſuras coegerũt. At Cicero frequẽtiſſime dicit totũ hoc conſtare numeris. Ideoq; reprehẽdit᷑ a qbuſdã tãq̃ orationẽ ad rhythmos alliget. Nã ſũt numeri rhythmi ut & ipſe conſtituit: & ſecuti eũ Vergilius: cũ dicit. Nũeros memini ſi uerba tenerẽ: Et Horatius: Numeriſq; fert᷑ lege ſolutis. Inuadunt ergo hãc ĩter cæteras uocem. Neq; enĩ Demoſthenes fulmĩa tãtope uibratus dicitur: niſi numeris contorta ferrentur. In quo ſi hoc ſẽtit rhythmis cõtorta diſſentio. Nam rhythmi: ut dixi: neq; finem habent certum: nec ullam in contextu uarietatem:

uerũ aſteriſco potius notãdus ẽ hic locus. ut aliis quoq; aliqd emẽdãdũ reliq̃mus iiſq; ꝑcipue: q nihil putãt ĩ exẽplaribꝫ ĩmutãdũ. Illi quo mõ ſepãt currẽt uſq; ad μεταβολην. i. trãſitũ id ẽ ĩ aliđ genus rhythmi. Et ſi hic locus poſtq̃ mihi correctus ẽ: emẽdatu facillimus eẽ uĩ: me tamẽ dubiũ ãxiũq; diu tenuit. Cũ. n. ſic in exẽplaribꝫ ſcriptũ eẽ deꝑhẽderẽ nihil ĩmutar̃ audebã. Cũ uero nihil ĩtegri ſenſus elici poſſe uiderẽ: hoc mõ exiſtĩaui eẽ corrigẽdũ: ut ſeꝑant uerbũ ĩ cœpit ei nõ diſſimile cõuertat᷑ a tamẽ uocali in ĩ cõuerſa ac id eſt iterato poſitæ dictões tollant᷑. hoc mõ Illi quo mõ cœperĩt: currũt uſque ad metabolen id ẽ trãſitũ ĩ aliud genus rhythmi. Rhythmos etiã in corporis motu. Qui ĩ decẽti corꝑis motu eſt rhythmus: ευρυθμια a Fabio ĩ primo ubi de muſica uerba facit: uocat᷑. Qui ãt tp̃is loco illius corporis legunt paꝝ mihi quæ a Fabio præcipiunt᷑: ĩtelligere uident᷑: cum quæ recte legunt᷑ deprauẽt. Inde tetraſmoe pẽtaſmoe. Tetraſemõ pẽtaſemon legẽdũ mihi uidet᷑. Nã τετρασημον q̃tuor notarũ ĩterꝑ̃tari põt: ut πεντασημον qnque. σημειον. n. ſignũ notaue dr̃. Et metrici qdẽ pedes. Sic Cicero incidere uero oĩs ĩ or̃onẽ etiã ex hoc ĩtelligi põt q; uerſus ſæpe in or̃one ꝑ ĩprudẽtiã dicimus: qđ uehæmẽter ẽ uitioſum. Sed nõ attẽdĩus nos neque exaudimus noſmetipſos. Senarios uero & Hipponactios effugere uix poſſumus. Magna. n. ꝑte ex iãbis nr̃a conſtat rõ. Et cõtra nihil ẽ qđ ꝓſa ſcriptũ nõ redigi poſſit in quædã uerſiculorũ genera uel ĩ mẽbra. Hic qdẽ nihil uerborũ deeſt: ſed qđ relatiuũ ĩ alienũ locũ uĩ eẽ trãſlatũ. tria ẽt illa uerba uel ĩ mẽbra de margĩe ĩ cõtextũ uident᷑ eẽ trãſlata. Sic. n. ẽ legẽdũ. Et cõtra nihil ẽ ꝓſa ſcriptũ qđ nõ redigi poſſit ĩ q̃dã uerſiculorũ genera. Hoc aũt ẽt Diomedes his uerbis cõfirmat. Nulla inqt nõ ꝑs orõis ĩ aliq̃ rhythmi aut metri ſpẽm põt figurari. Sed in adeo moleſtos ĩcidimus grãmaticos: quorũ fuerũt q lyricorũ quædã carmina ĩ uarias mẽſuras coegerũt. Adeo corruptus ẽ hic locus. ut nec ꝑcipi nec corrigi ſine emãdato exẽplari poſſe uideat᷑. nec ignoro ab aliis q̃. a qbuſdã etiã qa legi. Sed quorũ genitiuus magis ſẽſui cõuenire uĩ. Si adeo ꝓ certe accipiãus. Quare aſteriſco hic quoq; uĩ notãdus. Neq;. n. Demoſthenes fulmĩa tãtope uibratus dr̃ niſi nũeris cõtorta ferãt᷑. Vibraſſe legẽdũ eẽ loco illius ꝑticipii uibratus & dicet᷑ ex oratore Cicero. colligit᷑.

Et quæ Cicero optime uidet.at testatur frequenter.t.littera in.c.mutata ac testatur legēdum est.Sic autem Cicero ait.Sed omnis nec claudicans nec quasi fluctuans & æqualiter constanterq; ingrediens numerosa habetur oṙo.Atq; id dicendū numerosum putatur non quod cōstat e numeris sed quod ad numeros proxime accedit. Vt magis non arhythmon quod esset īscitum atq; agreste q̄ rhythmum. Eurythmon quidē mihi legendum uidetur q̄uis exemplaria refragentur.Eurythmon autē numerosum.ut Arhythmon innumerosum potest transferri.Sūt autem adiectiua & ad compositionem referūtur.Ex his uero Ciceronis uerbis id quod īquit Fabius pulchre colligit̃

Multū iterest igt utrꝝ numerosa sit .i.similis numerorꝝ an plane e numeris cōstet oṙo.Alterꝝ si sit ītolerabile uitiū ē.alterꝝ nisi sit:dissipata & īculta & ruēs est oṙo. Sic etiā quos palæstritas eē uolumus tamē eē uolumus eos.Quid sibi hæc uelit similitudo plane mihi nō liquet nisi uerbum illud uolumus iterato positū ī nolumus cōtrariū.u.lr̃æ ī n cōuersiōe cōmutet̃.Sic nāq; pſpicuus huiusce similitudinis erit sensus.Nam quos palæstritas eē nolumus pitos tamē palæstræ eē uolumus nō apalæstros hoc ē sine ulla palestræ pitia Apalæstri.n.dicunt̃ palæstræ īperiti & luctādi.Sic Cicero.Itaq; q̄lis eorū motus quos apalæstros græci uocāt talis hoꝝ mihi uidet̃ oṙo q non claudunt numeris sñias.Palæstritæ ut idē Fabius ī primo exponit:dicūtur & ii a qbus motus gestusue corporis formant̃. & ii qbus maior ps uitæ in oleo ac uino cōsumit̃:q corporꝝ cura mētē obruerīt. Quid sit igr̃ potius.Quod scribēdū est ut ad nomē referat̃. Oratoriū dicere ītelligat.t.lr̃a in.r.mutata ītelligār legat̃. Nā uel dura īter cōmissa.Emēdate in qbusdā exēplaribus se accusatiuus ascriptus legit̃ hoc mō.īter se cōmissa. Sed figuris mutare & casus & numeros.Sic qdē legit̃.Cæterꝝ si & copula illius sed loco reponeret̃:& sēsus magis eēt pſpicuus:& supiora cū īferioribus magis cōuenirēt. Quorꝝ uarietas frequēter gr̃a cōpōnis adscita etiā sine noīe solet eē iucunda.Quid sibi uelit illud sine noīe sanē mihi nō liqt.Quāq̄ āt libri refragēt̃:p noīe tamē fortasse nūero ē legēdū. Rō uero pedū.Sic Cicero.Quo ēt ē difficilius oṙoe uti q̄ uersibꝰ q; ī illis certa quædā & difinita lex ē:quā seq sit necesse.In dicēdo āt nihil ē ppositū nisi ne īmoderata aut āgusta aut dissoluta aut ruens sit oṙo.Itaq; nō sūt ī ea tāq̄ tibicinis percussionū modi sed uniuersa cōphēsio & spēs oṙois clausa & terminata ē qd̄ uoluptatis auriū iudicat̃. Offēdet.n.similitudine.offēdit ut sit pˀsētis tpis legat̃.Hoc āt ē a Cicerōe sūptū q īqt.In oṙois nūero nihil ē tā uitiosū q̄ si spē idē. Et affectōe d̄phēdit̃. cta syllaba iteriecta Affectatōe legat̃.q̄q̄ si affectata legeret̃:magis mihi sēsui cōuenire uidret̃. Magis tamē & desiderat̃ ī clausulis.Cicero quoq; ait.Solet āt q̄ri ī ambitu ne uerboꝝ numeri tenēdi sint an ī primis ptibus atq; extremis.Plerīq;.n.cēsēt cadere tātū numerose oportere terminariq; sñiam.Est āt ut id maxīe dceat:nō id solū.Ponēdus ē.n.ille ābitus nō abiiciēdus.Quare qd̄ aures extremū sp expectēt in quoq; acqescāt:id uacare numero nō oportet. Neq;.n.loq possūt nisi ex syllabis breuibꝰ ac lōgis. Deprauatū eē hūc qnoq; locum facile

sed qua cœperunt sublatione ac positiōe ad finem usq; decurrūt. Oṙo non descendit ad strepitum digitorꝝ.Et quæ Cicero optime uidet:at testat̃ freqūeter se quod numerosū sit quærere:ut magis nō arhythmon:quod esset insitū:atq; agreste q̄ rythmū:quod poeticū est esse compositionē uelit:sicut etiā quos palestritas eē nolumus:tamen esse nolumus eos q dicūtur apalestri. Verum ea quæ efficit̃ e pedibus æqua cōclusio nomen aliquod desiderat.Quid sit igitur potius q̄ numerus & oratorius numerus:ut ēthimema rhetoricus syllogismus? Ego certe ne ī calūniam cadā:q̄ ne.M.qdē Tullius caruit:posco hoc mihi:ut cū p cōposito dixero numerꝝ:& ubicūq; iā dixi oratoriū dicere ītelligar.Collocatio aūt uerba iā pbata & electa & uelut assignata sibi debet cōnectere. Nam uel dura inter cōmissa potiora sunt inutilibus.tamē & eligere quædā: dū ex iis quæ idē significēt atq; idē ualeant pmiserim:& adiicere dū non ociosa:& detrahere dū non necessaria. Sed figuris mutare & casus & numeros:quorꝝ uarietas frequēter gr̃a cōpositionis adscita etiā sine noīe solet esse iucūda.Etiam ubi aliud ratio.aliud consuetudo poscit:utrū uolet sumat compositio. Vitauisse uel uitasse.deprehēdere uel deprēdere.Coitus etiā syllabarꝝ non negabo:& qcqd sententiis aut eloquentiæ nō nocebit.præcipuū tamen in hoc opus est scire qd quoq; loco uerborꝝ maxime quadret.Atq; is optime compōet: q hoc solum componendi gratia faciet.Ratio uero pedū in oratiōe est multo q̄ in uersu difficilior:primū q; uersus paucis cōtinetur.oratio longiores habet sæpe circuitus.Deīde q; uersus sēper similis sibi ē & una ratione decurrit. oratiōis compositio nisi uaria ē:& offendet similitudine:& affectatione deprehēditur:& in omni qdē corpore:totoq; ut ita dixerim tractu:numeris īserta.Neq; enim loq possūt nisi ex syllabis breuibꝰ ac longis:ex quibus pedes fiunt.Magis tamen & desideratur in clausulis:& apparet.primum quia sensus omnis habet suum finem:possidetq; naturale interuallum:quo a sequētis initio diuidat̃.Deinde q; aures cōtinuā uocē secutæ ductæq; uelut

hinc apparet: quod quenam habeat sensum non intelligitur. Sic autem corrigi posse uidetur: ut nō loqui sed sequi legatur hoc modo. Neq3 enim sequi possunt. Sequuntur enim oriunturq3 numeri ex syllabis breuibus ac longis. quidam sic emendant ut possumus legatur. Non enim cohærent aliis sed præcedentibus seruiūt exordiū sumant. Hic locus ita est corruptus: ut sensus sibi ipsi uideatur esse contrarius. Si enim initia aliis nō cohærent: quo modo præcedentibus seruiunt? Quare hic quoq3 asterisco signatus aliis relinquatur corrigē-dus: ne nimiū multa nobis īmutare permittamus. Sic aūt corrigi posse uidetur. ut sed particula expūgatur ac loco eius neque negatio reponatur atq3 sed particula & nouū ac sumūt ascribantur. hoc modo. Non enim cohærent aliis neq3 præcedentibus seruiūt: sed nouum exordiū sumūt

prono decurrentis orationis flumine tum magis iudicant: cū ille impetus stetit & intuendi tēpus dedit. Nō igit durum sit neq3 abruptū: quo animi uelut respirant ac reficiunt. hæc est sedes orationis. hoc auditor expectat. hic laus oīs declamat. Proximam clausulis diligentiā postulāt initia. Nā & ad hæc ītentus auditor ē. sed eorum facilior ratio ē. Nō. n. cohærent aliis: sed præcedentibus seruiūt: exordiū sumāt: cū ea quanlibet sic. n. composita ipsa gratiā pdet: si ad eā rupta uia uenimus. Nanq3 cū sit ut Demosthenis seuera uidet compositio πρωτον μεν ω ανδρες αθηναιοι τοις θεοις ευχομαι πασι και πασαις Et illa quæ ab uno: q sciā Bruto minus pbatur cæteris placet καν μη πωποτ βαλλοι μην αυτοζην: Ciceronem carpant ī his. Familiaris cœperat eē balneatori. & nō minus dura. archipiratæ nā balneatori & archipiratæ idem finis est: qui πασι και πασαις q αυτοζην. sed priora sūt: iō seueriora. Est in eo quoq3 nonnihil: q hic singulis uerbis bini pedes cōtinētur: quod ēt ī carminibus ē pmolle: nec solū ubi qnæ syllabæ nectunt: ut ī iis. Fortissima tyndaridarū: sed etiā quaternæ: cū uersus cludit appēnino: & armamentis: & orione. Quare hic quoq3 uitādū ē: ne pluriū syllabarū iis uerbis utamur in fine. Mediis quoq3 nō ea mō cura sit: ut inter se cohæreant: sed ne pigra. ne longa sint. ne quod nūc maximū uitiū est: breuiū contextu resultent ac sonū reddant pene puerilīū crepitaculorū. Nā ut initia clausulæq3 plurimū momenti habēt: quotiēs īcipit sensus aut desinit: sic in mediis quoq3 sūt qdā conatus: q leuiter īsistūt. Vt currētiū pes ēt si nō morat tamē uestigiū facit. Itaq3 nō mō membra: atq3 incisa bene īcipere atq3 īcludi decet: sed etiā in his quæ non dubie contexta sūt: nec respiratione utunt illi uel occulti gradus. Quis eni dubitet unū sēsū & unius spiritus esse? Animaduerti iudices oēm accusatoris orationē ī duas diuisā eē ptes. Tamē & duo prima uerba: & tria pxīa: & deīceps duo rursus: ac tria suos qsi numeros habēt spiritū sustinētes: sicut apud rhythmicos æstimantur hæ pticulæ. prout sunt graues. acres. lentæ. celeres. remissæ. exultātes. Proinde id quod ex illis conficitur: aut seuerum: aut luxuriosum: aut quadratum: aut solutum erit. Quædam etiam clausulæ sūt claudæ atque pendentes: si re-

Cum ea quālibet sic enim cōposita ipsa gratiā perdet. Mendosus hic quoq3 est locus: qui sic uidetur posse emendari: ut. c. in t. conuersa sit legatur. atq3 enim particula ut otiosa expūgatur ac ipsam & perdat legat. hoc modo. Cum ea quālibet sit cōposita ipsam gratiā perdat. De clausula uero hæc dicūtur: circa quā difficilior maior compositionis est ratio q circa principia. Nanq3 cum sit ut Demosthenis uera uidet cōpositio. Hic quoq3 locus corruptior ē q ut facile corrigi possit. Fortassis autem seuera pro uera legēdum est ac uidetur uerbum ante genitiuum Demosthenis est collocandū. Hoc modo. Nanq3 cum sit: ut uidet Demosthenis uidet seuera cōpositio. Sunt aūt hæc exempla ex oratione Demosthenis pro Ctesiphonte sūpta. Ciceronem carpāt. Tria hæc uerba: Nō desunt qui. mihi hic uel repugnantibus exemplaribus ascribenda uidentur cum citra ea īteger sensus nō habeatur. hoc modo Nō desunt qui Ciceronē carpāt. Sed priora sunt. ideo seueriora. Sic quidem recte legi superuacuum foret admonere: nisi quidam tot tantisq3 deprauationibus alias quoque suis commentationibus adiiceret: priora in propiora ex commodo quidē suo: sed citra ullam ratioēm cōmutantes. Neque enim propiora ulli nisi ineptissimo sensui cōuenire potest: cū causam assignet Fabius cur illa Demosthenica Ciceronianis sint seueriora. Priora nanq3 & antiquiora solent posterioribus ac recentioribus seueriora esse. Ne plurimū syllabarum his uerbis utamur in fine. m. littera expuncta plurium legatur. his uero ablatiuus ut otiosus eradatur. Molliora autem esse longiora uerba notat & Persius cū ait

Sed numeris decor est & iunctura addita crudis. Claudere sic didicit uersum Berecinthius Atys. Et qui ceruleum dirimebat Nerea Delphin. Sic costam longo subduximus Apenino. Qui leuiter insistunt. Ter syllaba ascrib atur ut intersistunt legatur. Atque includi decet. In præpositione erasa cludi legendum uidetur.

Nondum .P. Romanus. Emendate in septima in Verrem actione unde hoc exemplum est sumptum legitur non uult pro illo nondum. Vt ad eas tantum dabis. Ad eas coniuncte ut unum sit uerbum est legendum. Verba aũt sũt Ciceronis in Verrem actione septima. In oratione fieri multo fidissimum est. Aliquid uerborum manifeste huic sensui deest præterq̃ quod fœdissimum pro illo fidissimum est legendum. Ac fortasse uersum ascribere conuenit. hoc modo. Versum in oratione fieri multo fœdissimum est totum. Sed etiam in parte deforme. Sic quidem recte legi uidetur. uerum loco illius sed particulæ aduersatiuæ est uerbũ acutius intuenti uidebitur reponẽdum. Aut uersus prior ingressu. Corrupte quidem sic legitur. Nam loco illius uersus: mihi rursus legendum uidetur. Sic enim sensus integritas exposcit. uersus eni facile subintelligi põt. In ẽt præpositio uidet̃ ascribẽda ut in ingressu legat̃. Nã quidem contra sæpe etiã decet. Imperiti elegantiæ latinæ Aristotelis operum interpretes frequẽtissime sic loquũt̃: ut has tres particulas nã quidem certe coniungant. Istiusmodi uero ineptiis Fabii dicta inquinata permittere grande flagitium est. Quare uel nullis mihi astipulantibus exemplaribus loco illius quidẽ quo est legendum esse contẽderim hoc modo. Nã quod est contra. Sic enim & sensus est integer & elegantia Fabio digna. Nam nimis frequens octonarium inchoat. Hic locus mihi nec percipitur & deprauatus uidetur. Quare huic quoq; asteriscus apponatur: quo a præstantibus ingeniis facilius corrigat̃. Illi nimis sũt notabiles: quia hoc genus sermonis ꝓximũ est. Ita qdẽ legit̃. Sed .c. lr̃a ascripta illic & minus loco nimis & sermoni lr̃a .s. expũcta legẽdũ eẽ cõtẽderi: ut ĩtelligamus ĩ epistolis fines hexametroꝝ minus esse notabiles: cũ epistolaris stilus ꝓxime ad sermonẽ accedat. Nõ minore aũt cura uitãdũ ẽ qcqd est ευρυθμον hoc ẽ numerosũ. sed mihi corrupte sic legi uidet̃. πεν Τημιμεριω a græcis dr̃. Trãsfert̃ qnaria cæsura. Fit aũt cũ post duos pedes reliquit̃ syllaba terminãs ptẽ orõis: Et hæc oĩa ĩ tribus uerbis & thucydidis εν ερυμασι καρεσ εφανησαν. hoc ẽ In ꝓpugnaculis Cares s̃t uisi. Ex mollissimo rhythmoꝝ genere excidat. n lr̃a ascripta excidãt legat̃. Sed qa oẽm oratoriã cõstare dixi. Emẽdate ĩ qbusdã exẽplaribus nõ oẽm sed orõnẽ & pedibus ablatiuũ ascriptũ legimus. hoc mõ. Sed qa orõnẽ oratoriã cõstare pedibus dixi. Quoꝝ noĩa q̃ uaria tradũt: cõstituendũ est quo quenq; appellemus. Quid sibi uelit hoc loco q̃ pticula nõ liqt mihi. certe sẽsui nõ cõgruit. Quare ꝓ eo quoniã puto r̃ponẽdũ. ut quoq;

linquantur: sed sequentibus suscipi ac sustineri solent: eoq; facto uitiũ quod erat ĩ fine: cõtinuatio emẽdat. Nõ uult. P. r. obsoletis criminibus accusari Verrẽ. durũ si desinas: sed cũ ẽ cõtinuatũ iis quæ sequunt̃: q̃q̃ natura ipsa diuisa sint. Noua postulat. ĩaudita desiderat. saluus est cursus. Vt ad eas tantũ dabis. male cluderet. Nã & trimetri uersus ps ultima ẽ. excipit. Vt cibũ uestitũq; ĩtroferre liceat tãtũ. preceps adhuc. firmatur: ac sustinet̃ ultima. Recusabat nemo. Versũ in orõne fieri multo fœdissimũ est totũ: sed etiã in pte deforme: utiq; si pars posterior in clausula deprehendatur: aut uersus prior ingressu. Nam quidem contra sæpe etiam decet: quia & cludit: & interĩ optime prima ps uersus: dum ĩtra paucas syllabas præcipue senarii atq; octonarii. ĩ africa fuisse. ĩitiũ senarii est. primũ p. Q. Ligario caput cludit. eẽ uideat̃. Nã nimis frequẽs octoariũ ĩcohat. Talia sũt Demosthenis πασι και πασαισ και πασιν υμιν & totũ pene principiũ. & ultima uersuũ initio cõueniunt oratiõis. Et si uereor iudices & Animaduerti iudices. Sed initia initiis non cõueniũt. Titus Liuius hexametri exordio cœpit: facturus ne opæprecium sim. Nã ita editũ est ꝙ melius q̃ quo mõ emẽdat̃. Nec clausulæ clausulis: ut Cicero. Quo me uertã nescio: q trimetri finis est. trimetrũ & pro misero dicere liceat. Sex. n. pedes tres pcussiones habẽt. Peius claudit finis hexametri: ut Brutus ĩ epistolis. Neq;. n. illi malũt habere tutores aut defẽsores q̃q̃ sciũt placuisse Catoni. Illi nimis sũt notabiles: qa hoc genus sermonis ꝓximũ ẽ. Itaq; & uersus hic fere excidũt: quos Brutus ipso componẽdi ductus studio sæpissime facit. nõ raro Asinius. Sed ẽt Cicero nõnunq̃: ut in principio statim orationis ĩ Luciũ Pisonẽ. Proh dii ĩmortales: qui hic illuxit dies? Nõ minore ãt cura uitãdum ẽ: qcqd ẽ ευρυθμον: q̃le est apud Salustium. Falso queritur de natura sua. q̃uis. n. iuncta sit: tamẽ soluta uideri debet oratio. Atq Plato diligentissimus cõpositiõis in timæo prima statim pte uitare ista nõ potuit. Nã & initium hexametri statim ĩuenias: & anacreontiõ ꝓtinus colon efficias: & si uelis trimetrõ: & quod duobus pedibus & pte πενθημιμεριω a græcis dicitur: & hæc oĩa ĩ tribus uerbis & Thucydidis εγερυμασι καρεσ εφανησαν ex mollissimo rythmoꝝ genere excidat. Sed qa orõnem oratoriã cõstare pedibꝫ dixi: aliqua de iis quoq;: quorum nomina q̃ uaria tradunt: constituendum est: quo quẽque appellemus. & quidem Ciceronẽ sequar. Nã is eminentissimos græcorum ẽst secutus: excepto ꝙ pedes mihi tri-

syllaba ascripta traduntur uidetur esse legendum.hoc modo.Quorum nomina quoniam uaria traduntur Quanq̃ ille Pæone Dochimoq;:quorum prior.Huic loco sine controuersia aliquid uerbi deest.Forsitan autẽ utatur est ascribẽdum ut legatur.Quanq̃ ille pæone dochimoq; utatur.Cõstat autem Dochimus qui & Dochemius dicitur ex prima breui.duabus longis.breui & longa ut reipublicæ. Quicquid enim supra trisyllabas id est ex pluribus pedibus.s littera ascripta tris legẽdum est seorsum ab illo syllabas.hoc modo.Quicquid enim supra tris syllabas. Hunc nos ut alii trochæum nominemus.Vbiq; Fabius choreum ꝓ pede bisyllabo accipit. Trochæum uero eundem esse cum tribracho sentit:id quod aperte ex iis quæ sequuntur apparet. Quare ne sibi Fabius parum constare uideatur hoc quoque loco choreum legamus.hoc modo. Hunc nos,ut alii choreum nominemus.Quod quidem eo magis affirmare ausim quod in quibusdã exẽplaribus hoc mõ legit̃.Choreũ nos ut alii trochæum nominemus.hoc est q̃uis ab aliis uocetur trocheus:tamen nos choreum nominemus.

Longis breuem præcedentibus Bacchius.Quis crederet hic quoq; flagitium esse admissum?Atqui tãtũ est ut Bacchii uis naturaq; euertatur nisi corrigatur.Bacchius nanque constat ex breui & duabus longis.Quare nisi forte Fabius ab aliis dissentit.hoc modo mihi legẽdum uidetur.Longas breui præcedente Bacchius. Vt q̃uis neq; plus duobus temporibus neque uno minus habere uideantur:ideoq; in metris omnes breues longæq; inter se obsessæ sunt pares latæ:attamẽ nescio si quicq̃ supersit aut desit.Hic locus ita est deprauatus:ut asterisco facilius q̃ integra emendatione mihi corrigi possit.Lateat quidem pro illo latæ uidetur esse legendum.Sed ne sic quidẽ integer efficitur sensus. Veritas uero quia patitur.Hic quoque sensus mihi emendatione indigere uidetur. A breuis.gre breuis faciet tamen longam.a.priorem.Hic quoq; locus uidetur corruptus asteriscoque notandus.Nec ignoro in quibusdam exemplaribus legi sic. Nam a breuem.gre.breuis faciat tamen longam a priorem.Sed illud a breuem respuit sensus.Sic autem recte legeretur.Nam licet.græ.breuis sit:facit tamen longam.a.priorem.

Vt alios pedes ita eligerent alios dãnarent.ut particula uidetur ascribenda.hoc modo ut alios damnarent. Fugiat trochæum alterius tarditate & enim alterius celeritate damnata.Aperte pedis alicuius nomen hic deesse uidetur. Ascribamus igitur molossum atque & copulã & enim etiã particula erasa hoc modo.Fugiat molossũ & trocheũ

syllabos nõ uidetur excedere:q̃q̃ ille pæone dochimoq;:quorũ prior ĩ quatuor:secũdus ĩ qnq; excurri putat̃. Nec tamen ipse dissimulat qbusdam numeros uideri nõ pedes:neq; ĩmerito.Quicqd enim supra tris syllabas:id est ex pluribꝰ pedibus.Ergo cũ cõstẽt quatuor pedes binis.octo ternis:spondeũ longis duabus.pyrrichium quẽ alii periambũ uocant breuibus.Iambũ breui longaq;.huic contrariũ e lõga & breui.hũc nos ut alii trocheũ noĩemus.Ex his uero qui ternas syllabas habẽt dactylũ longa duabusq; breuibus.huic tẽporibus parẽ sed retro actum appellari constat anapæston. Media ĩter longas breuis faciet amphimacrum:sed frequentius eius nomen est creticus.longa inter breues amphibrachis. huic cõtrarius longis breuem præcedentibus bachius:cui cõtrarius palimbachius erit.tres breues trocheum:quẽ tribrachin dici uolũt: qui choreo trochei nomen ĩponũt. totidẽ longæ molosson efficiũt.Horum pedũ nullus nõ in orationẽ uenit.Sed quo quiq; sũt tẽporibus pleniores:lõgisq; syllabis magis stabiles:hi grauiorem faciunt oratiõem.breues celerem ac mobilem.utrunq; locis utile.Nã & illud ubi opus est uelocitate tardũ & segne:& hoc ubi pondus exigitur præceps ac resultãs merito dãnetur.Sit in hoc quoq; aliqd fortasse momenti: quod & longis lõgiores:& breuibus sũt breuiores syllabæ:ut q̃uis neq; plus duobus tẽporibus:neq; uno minus habere uideant̃.Ideoq; in metris oẽs breues lõgæq; inter se obsessæ sũt pares latæ.Attamẽ nescio si qcq̃ supersit aut desit.Nã uersuũ ꝓpria cõditio ẽ.Ideoq; in his quædã etiã cõmunes. Veritas uero qa patit̃ æque breuẽ eẽ uel longam uocalẽ: cũ ẽ sola:q̃ cũ eam consonãtes una plures ue præcedũt. Certe in dimẽsione pedum:syllaba quæ est breuis insequente alia uel breui: quæ tamẽ duas primas cõsonãtes habeat fit longa:ut Agrestẽ tenui musã meditaris auena.a breuis:gre breuis:faciet tamẽ longã a priorẽ. Dat igit̃ illi aliqd ex suo tẽpore.quo mõ? nisi habet plusq̃ quæ breuissima:qualis ipsa eẽt detractis cõsonãtibus:nũc unũ tẽpus accõmodat priori: & unũ accipit a sequẽte.ita duæ natura breues positiõe sũt tẽporũ q̃tuor.Miror aũt ĩ hac opinione doctissimos hoĩes fuisse:ut alios pedes ita eligerent.alios damnarent:quasi ullus esset quem non sit necesse in oratione deprehendi. Licet enim pæonem sequatur Ephorus inuentum a Thrasymacho: probatum ab Aristotele: dactylumque ut temperatos breuibus ac longis: fugiat trocheum alterius tarditate. & enim alterius celeritate

damnata. Herous qui est idem dactylus Aristoteli amplior. iambus humanior uideatur: trocheū ut nimis currentem dānet: eiq; chordacis nomen īponat: eadēq; dicant Theodectes ac Theophrastus. similia post eos Halicarnaseus Dionysius. Irrūpēt etiam adiūctos: nec semp illis heroo aut pæone suo: quem quia uersus raro facit: maxime laudant: uti licebit: Vt sint tamen aliis alii crebriores: non uerba faciēt: quæ neq; augeri: nec minui: nec sicut modulatiōe ꝓduci aut corripi possint: sed trāsmutatio & collocatio. Pleriq; enim ex commisuris eorū: uel diuisione fiunt pedes: quo fit ut iisdem uerbis alii atq; alii uersus fiant: ut memini quēdā nō ignobilem poetam ita lusisse Astra tenet cælū. mare classes. area messem. Hic retrorsum fit sotadeus: itēq; sotadeo adiuret retro trimetros caput exeruit mobile pinus repetita. Miscendi ergo sūt: curandūq; ut sint plures qui placeāt: & circunfusi bonis deteriores lateant. Nec uero in litteris syllabisq; natura mutatur: sed refert quæ cū quaq; optime coeat. Plurimum igitur auctoritatis: ut dixi: & ponderis habēt longæ. celeritatis breues: quæ si miscent̄ quibusdam longis currunt: si continuant̄ exultant. acres quæ ex breuibus ad longas insurgūt. leniores quæ a lōgis in breues descendunt. Optime incipitur a longis. recte aliquādo a breuibus: ut Nouum crimen: leuibus utamur. Animaduerti iudices scilicet pro Cluentio recte: quod initiū eius ꝑtitionis simile ē: quæ celeritate gaudet. Clausula quoq; e lōgis firmissima ē. sed cludēt & ī breues: q̄uis habeat̄ indifferēs ultima. Neq;.n. ego ignoro ī fine ꝓ longa accipi breuem: qđ uidetur aliquid uacātis tēporis: ex eo quod īsequit̄ accedere: aures tamē cōsulens meas intelligo multū referre: utrū ne longa sit quæ cludit: an ꝓ longa. Neq;.n. tā plenū est. Dicere incipiētē timere: q̄ illud ausus est cōfiteri. Atq si nihil refert: breuis an lōga sit ultima: idem pes erit. Veꝝ nescio quomodo sedebit hoc. illud subsistet: quo moti quidā lōgæ ultimæ tria tēpora dederunt: ut illud tēpus: qđ breuis ex lōga accipit: huic quoq; accederet. Nec solū refert qs claudat: sed qs antecedat. Retrorsū aūt quæ plus tribus: iiq; si nō ternas syllabas habebunt: repetēdi sunt. Absit tamen poetica obseruatio. neq; minus duobus: alioqn pes erit: nō numerus. Pōt tamē uel unus esse dichoreus si unus est: q cōstet ex duobus choreis. Itemq; pæon quod est ex choreo & pyrrhichio: quē aptū initiis putant: uel contra qui est e tribus breuibus & longa: cui clausulam assignant: de quibus fere duobus scriptores huius artis loquuntur. Alii omnes quotcunque sint temporum: quæ ad rationem pertineāt: pæonas appellant. Est & dochimus qui

alterius tarditate. alterius celeritate dānata. Trocheū ut minus currētes dānet. Nō trocheū sed choreū est legēdū. Eiq; chordacis nomē īponat. Cur choreo trochæo nomē chordacis īposuerit Aristoteles nō memini me legisse. Fortassis āt a genere saltatiōis: quæ chordax dr̄: nomē hoc trochæo: q idē est cū tribracho īposuit Aristoteles. Irrūpent etiā adiūctos. Deprauatus ita mihi uidet̄ hic locus ut quo uero modo corrigi possit ignorē. Itemq; sotadeo aduitet retro trimetros. Asterisco hic quoq; locus indiget. Nā obscurior ēst quā ut intelligi possit aut emēdari. Nec ignoro adiuret a quibusdā legi exponiq; adiūgat se q̄si iureiurādo. sed mihi lōge a uero Fabii sensu aberrare uident̄. Sed refert quæ cū q̄q; optime coeat. Quæ particula erasa Qua legat̄ ut iā sæpius diximus. Acresq; ex breuibus ad lōgas īsurgūt. Leuioresq; a longis in breues descēdūt. Quæ utrobiq; cū diphthōgo scribēdū est: ne cōiūctio uideat̄: cū sensus relatiuū exposcat. Leniores etiā. u. lr̄a in n cōuersa legendū est. Leuibus utamur. Animaduerti iudices scilicet ꝓ Cluētio recte. Quid sibi uelit hoc loco Fabius mihi liqdo nō ꝑcipit̄. Quāuis leuius ꝓ leuibus uideā esse legendum & pro illo scilicet ab aliis sed legi nō ignorē. Quod initiū eius ꝑtitiōis simile est. genitiuus ille eius ut otiosus mihi ur̄ eradēdus. Partitōi etiā s lr̄a erasa ē legēdū hoc mō. Quod initiū ꝑtitōi simile ē. Sed cludēte & ī breues. In ꝑpō ut redūdās ē eradēda Quod ur̄ aliqd uocabitis tp ex eo qđ īseqt̄ accedre. uacātis tpis castigate in qbusdā legit̄ exēplaribꝫ. Quā illud usus est cōfiteri. In orōne ꝓ Ligario legit̄. Ausus est cōfiteri. Retrorsū aūt q̄ plus tribus iiq; si nō ternas syllabas hēbūt repetēdi st̄. Emēdatōe qdē īdiget hic locus. Sed Asterisco facilius q̄ ulla emēdatiōe mihi illustrari pōt. Pōt tamē uel unus eē dichoreus. Apte hic Fabius Dichoreū ꝓ ditrochæo ponit. & choreū ꝓ trochæo. Cū pæon quē aptū initiis putāt & prima lōga & tribꝫ breuibꝫ hoc ē ex trochæo & pyrrhichio cōstet. Est & dochimus qui fit ex bacchio & iambo & cretico stabilis in clausulis & seuerus. Nisi a se ipso dissētit Fabius: mendis non uacat hic locus. Dochimus nanq; supius ex Ciceronis sn̄ia ī qnq; demū syllabas excurrere affirmauit. nunc eūdem ex bacchio & iambo & cretico ait constare: quod si recipiamus in octo syllabas aperte excurret. Nam & bacchius & creticus trisyllabi sunt pedes. Iambus uero ex duabus constat

syllabis.Quare ne Fabius sibi ipsi uideatur contrarius:aut illud & cretico tollendum.Cōstat enim bacchio & iābo solis Dochimus.aut uel cōstet particula & iābo ablatiuus itē⁊ scribēdi uidenť:ut in qbusdā legiť exēplaribus.hoc mō.uel iābo & cretico. Spōdeus quoq;:quo plurimū est Demosthenes usus.in eodē semp per se habet.Hæc ultima uerba mihi nō pcipiunť.Indigere.n.asterisco uidenť.Nisi morā ꝑ illis in eodē:ut in qbusdā scriptū est exēplaribus:legamus. Optime præcedet eū cretico.s lr̄a ascripta creticos legēdū eē:apte exēplo qđ subiiciť ex Miloniana patet.Criminis nāq; Creticus est cā spōdæus.

fit ex bacchio & iābo & cretico:stabilis ī clausulis & seuerus. Spōdeus quoq; quo plurimū ē Demosthenes usus morā sēp ꝑ se habet.optime præcedet eū creticos:ut ī hoc. De quo ego nihil dicam nisi depellendi criminis causa.Illud est quod supra dixi multum referre:uno ne uerbo pedes sint duo cōprehensi:an uterq; liber.Sic.n.fit forte criminis cā. molle archipiratæ.mollius si tribachys præcedat facilitates. temeritates. Est.n.quoddam ipsa diuisione in uerborum latēs tempus:ut in pentrametri medio spondeo:q nisi alterius uerbi in fine:alterius in initio constet:uersum non efficit. Pōt etiam si minus bene præponi anapestus.muliere non solum nobili: uerum etiam nota.tum anapestus & creticus:iamb; quoq; q ē utroq; syllaba minor.præcedet.n.tres longas breuis. sed spondeus iambo recte præponiť.Iisdem in armis fui.tum spondeus & bacchius:sic enim fiet ultimus dochimius in armis fui. Ex iis quæ supra probaui apparet molossō quoq; clausulæ conuenire:dum habeat ex quocunq; pede ante se breuem. Illud scimus ubicunq; sunt esse pro nobis.Minus grauis erit spondeus præcedēte se pyrrhichio:ut iudicii iuniani.& adhuc peius priore pæone:ut Brute dubitaui:nisi potius hoc esse uelimus dactylum & bacchium.Duo spondei non fere coniūgi patiuntur:quæ in uersu quoq; notabilis clausula est:nisi cum id fieri potest ex tribus quasi membris.Cur de profugis nostris copias comparatis contra nos.una syllaba duabus una Ne dactylus quidem spondeo bene præponitur.quia finem uersus damnamus ī fine orationis.Bacchius & cludit: & sibi iungitur. Venenum timeres.uel choreum & spondeum ante amat:ut uenenū timeres:cōtrarius quoq; q ē cludet nisi si ultimā lōgā eē uolumus:optimeq; habebit āte se molossō.cibis respsū aut bacchium:quod hic pōt:nos possemus.Sed uerius erit claudere choreū præcedēti spōdeo.Nam hic potius ē numerus.nos possemus.& romanus sum.Claudet & dichoreus pes idem sibi ipsi iungetur:quo asiani sūt usi plurimum. Cuius exemplum Cicero ponit.Patris dictum sapiēs temeritas filii cōprobauit.Accipiet ante se choreus & pyrrhichiū. Oēs

Mollius si tribrachys præcedat facultates.temeritates.Quidā priori exēplo moti:qa nihil tribracho conuenit:totū hoc præceptū deprauarūt legētes Molossus tribrachū pcedat:qđ sane flagitiū est pq̄ grande.Nam neq; eo modo exēplū cōgruit præceptioni:& Fabius de pedibus duob; uno uerbo cōprehēsis nunc loquiť. Quare exēplū illud facultates in haud dissimile uerbū facilitates mihi cōmutandū uideť.Nā facilitates dictio & tribrachū cōprehēdit & spōdæū quēadmodum temeritates. Est.n.quoddā mediū ipsa diuisione in uerbo⁊.In præpō in locū suū referēda uideť:ut ipsa in diuisione legať. Qui nisi alterius uerbi in fine.alterius in initio cōstet.In præpō utrīq; eradēda uideť.Cōstat.n.uerbū ablatiuo citra ī præpōnē iūgiť. Sed spōdeus iābo recte præponiť. Et copula mihi ascribenda uidetur hoc mō.Sed & spōdeus.Iisdē in armis fui. Iisdē ablatiuus & ī præpō in sequēs exēplū mihi trāsferēda uidenť.Armis nāq; spōdeus est.fui iābus.Iisdē aūt in armis exēplū uideť eē præcepti sequētis.Spōdeus est.n.cū bacchio & iambo.In ultimis aūt duobus uerbis armis fui dochimus est. Sic.n.fiet ultimus dochimus In præpō est ascribēda ut in ultimis legať. Minus grauis erit spōdæus præcedēte se pyrrhichio.Se ꝑnomē ut otiosum & icōgrue appositū uideť oblinēdū:ne more iperiti uulgi Fabius loq uideať hoc ꝑnoīe sui fere semp abutētis. Et ad hoc peius priore Pæone. Adhuc o uocali in u mutata legendū est. Quæ in uersu quoq; nobis clausula ē.Castigate ī qbusdā exēplaribus notabilis legiť. Vna syllaba duab; una.Hæc uerba mihi nō pcipiūtur supflueq; ascripta uidenť. Vel choreū & spōdæū ante amat.ut uenenū timeres Aut aliqd uerbo⁊ deest huic loco: aut illa duo uerba uel choreū sūt superuacua.Neq;.n.ī hoc exēplo choreus Bacchiū antecedit.Se ēt ꝑnomē mihi ascribēdū uideť hoc mō.Et spōdeū ante se amat. Cibis respsū.Hoc exēplū mihi nō uř ītegrū eē.Neq;.n.ī illis duob; uerbis īsūt molossus ac pælibacchius. Accipiet āte se choreū & pyrrhichiū.Apte ex eo exēplo qđ īferť colligiť sēsū exposcere:ut choreus legať nō choreū hoc mō.Accipiet āte se choreus & pyrrhichiū.Nā illud ultimū uerbū supabat & pyrrhichio cōstat & choreo. Claudet & dichoreus pes idē sibi ipi iūgeť.Vnius hic pticulæ defectu ita sēsus obscuratur:ut itegre nō pcipiať:q hac cōdicionali pticula si ascripta maxime pspicuus reddiť hoc mō.Claudet & dichoreus si pes idem sibi ipsi iungetur

Si non eum maluimus esse bacchium.I uocali expũcta malumus est legendum.Hinc autẽ manifeste apparet Bacchiũ ex Fabii quoq; sententia ex breui & duabus longis cõstare:ut superius diximus. Illa obseruatõe ex trochæo fit anapæstus. s littera in.f.mutata Fit est legendũ Nam si pæon est.c littera ascripta sic mihi uidetur esse legendum.Ex choreo nãq; & pyrrhichio efficitur pæon primus:qui maxime initiis cõuenit. Quod deprecatus a diis immortalibus.In oratione pro Muræna unde sumptum uidetur hoc exemplũ:recte quidem quæ legit̃. Corrupte uero depcatus.De enim expuncta precatus est legendum:ut primus pæs sit creticus. Sum & clausulas.Sum uerbũ eradatur & a uocali in i conuersa clausulis legat̃. Vel ille qui uidet̃ fine aptior pæon e in i cõuersa fini legatur. Sit melius q̃ choreo præcedẽte.t.littera in c mutata Sic mihi legendum uidetur. Sicut ille ore excipere liceret. Pro illo legendũ est illud.Deesse aũt hic spiritum facile est ex secunda in Verrem actione uidere.Ore inquit spiritum excipere liceret. Quod ne præsentia.recte in quibusdã exẽplaribus in presentia legitur. Vel rhythmos quod nomen ab eo trãsit.Deprauatus hic locus sic uidet̃ posse emendari:ut qui legatur non quod.& traxit loco illius trãsit.hoc modo.Qui nomen ab eo traxit. Melior fiet præcedente spõdeo. Recte mollior in quibusdam legit̃ exemplaribus. Nam est ipsa una plus breui anapæsto.Pro ipsa mihi uidetur legẽdum ipse. Ac præcedente spondeo tamẽ.Loco illius tamen:tum mihi uidetur legendum & c littera in t mutata at legendum Nam id tum miseri in minimis occupati est.Tum coniũctio duplicari triplicariue in oratiõe solet:nõ autem sola poni nisi cum tunc significat Quare hic iterũ ascribatur hoc modo.Nam id tum miseri tum in minimis occupati est. Et uermiculate in se lexis cõmutet.In tertio de oratore libro Cicero hoc idẽ Lucilii dictum refert his uerbis.Quã lepida synthesis:compositæ:ut Tesserulæ oẽs arte.pauimento ac emblemate uermiculato.Inter autem pro illa in præpositione & committet uidet̃ esse legẽdũ hoc mõ.Et uermiculate inter se lexis committet.

prope ciues uirtute.gloria.dignitate supabat. Claudet & dactylus:nisi eũ obseruatio ultimæ creticũ facit:ut muliercula nixus ĩ littore.Habebit ante bene creticũ & iãbũ.spõdeũ male.peius choreũ.Cludit ãphibracus.Q .Ligariũ ĩ africa fuisse:si nõ eũ malumus eẽ bacchiũ.Nõ optimus ẽ trocheus:si ultima ẽ breuis:quod certe sit necesse ẽ:alioqn quo mõ claudet: qui ĩ placet plerisq; dichoreus.Illa obseruatiõe ex trochæo fit anapæstus.Idẽ trochæus præcedente longa fit pæon:quale ẽ si potero:& dixit hoc Cicero obstat ĩuidia.Sed hoc initiis deerunt.Cludit & pyrrhichius choreo præcedẽte.Nam si pæon est.Omnes ii q ĩ breues excidunt:minus erũt stabiles:nec alibi fere satis apti:q̃ ubi cursus oratiõis exigitur:& clausulis non intersistitur.Creticus ẽ initiis optimus.Q uod deprecatus a diis ĩmmortalibus sũ.sum & clausulas in conspectu populi.ro.uomere postridie.Apparet uero q̃ bene eum præcedãt:uel anapæstos:uel ille q uidetur fini aptior pæon. Sed & se ipse sequit̃.Seruare q̃plurimos.sic melius q̃ choreo præcete.Q uis non turpe duceret:si ultima breuis pe lõga sit.Sed fingamus.Si non turpes duceret.Sed hic est illud ĩane quod dixi.Paulũlum.n.moræ damus ĩter ultimũ atq; proximum uerbum:& turpe illud ĩteruallo quodam producimus.alioquin sit exultantissimum:& trimetri finis.Q uis nõ turpe duceret:sicut ille ore excipere liceret:si iũgas lasciui carminis ẽ: sed interpũctis qbusdam & tribus q̃si ĩnit iis fit plenum auctoritatis.Nec ego cũ præcedentes pedes posui:legẽ dedi:ne alii essent:sed quid fere accideret: quod in præsentia uideret̃ optimum ostendi:& quidem optime est sibi iunctus anapæstus:ut qui sit pẽtrametri finis:uel rhytmos:quod nomen ab eo transit.Nam ubi libido dominatur ĩnocentiæ leue ẽ præsidium.Nam synalœphe facit ut ultimæ syllabæ p una sonet Mollior fiet præcedente spõdeo:uel bacchio. ut si mutes idẽ leue ĩnnocentiæ præsidum est.Nõ me capit ut a magnis uiris dissẽtiam:pæon q est ex tribus breuibus & longa: Nam ẽ ipsa una plus breui anapesto facilitas & agilitas.quod qd ita placuerit iis nõn uideo:nisi q; illũ fere probauerunt:qbus loquẽdi magis q̃ orãdi studiũ fuit.Nã & ante se breuibus gaudet pyrrhic hio & choreo.nostra facilitas.At præcẽdẽte spõdeo tum plane finis ẽ trimetri:cũ sit p se quoq; ei contrarius: principiis merito laudat̃.Nam & primam stabilẽ & tres celeres habet:tamẽ hoc quoq; meliores alios puto. Totus uero hic locus nõ ideo tractat̃ a nobis:ut oratio quæ ferri debet ac fluere:demetiendis pebibus ac perpendendis syllabis consenescat.Nam id tum miseri in minimis occupati est. Neque enim qui se totum in hac cura comsumpserit potioribus uacabit:siquidem relicto rerum pondere ac nitore contempto tesserulas (ut ait Lucilius) struet:& uermiculate ĩ se lexis cõ-

mutet.nonne ergo refrigeretur: si calor & impetus pereat: ut equorũ cursũ delicati minutis passibus frangũt:quasi non fuerint in compositione depræhẽsi:sicut poema nemo dubitauerit perito quodam initio fusum:& aurium mẽsura:& similiter decurrentiũ spatiorũ obseruatione esse generatũ.mox in eo receptos pedes.Satis igit͂ in hoc nos cõponit multa scribendi exercitatio:ut ex tempore etiam similia fũdamus. Neq; uero tam sint intu nied pedes:q̃ uniuersa cõpræhensio: ut uersum facientes:totũ illũ decursũ non sex uel quinq; partes:ex quibus constat uersus aspiciunt.Ante.n.carmen ortũ ẽ: q̃ obseruatio carminis.Ideoq; illud.Fauni uatesq; canebãt.Ergo quẽ ĩ poemate locũ habet uersificatio: cum in oratione cõpositio. Optime autẽ de illa iudicãt aures:quæ poema sentiunt: & parũ expleta desiderãt:& fragosis offendunt͂.lenibus mulcent͂:& cõtortis excitant͂:& stabilia ꝓbant.clauda depræhẽdunt.redũdãtia & nimia fastidiunt. Ideoq; docti rationẽ cõponendi ĩtelligunt.ĩdocti etiã uoluptatẽ.Q uædã uero tradi arte non possunt.Mutãdus ẽ casus:si durius is quo cœpamus ferat͂.num ĩ quẽ trãseamus? Ex quo præcipi potest:figura laborãti & compositioni uariata sæpe succurrũt:quæ cũ orationis:tũ etiã sententiæ. Nã præscriptũ eius rei nullũ est. occasionibus utẽdũ: & cũ re præsenti deliberãdũ. Enimuero spatia ipsa: quæ ĩ hac quidẽ parte plurimũ ualent: qđ possunt nisi auriũ habere iudiciũ? Cur alia paucioribus uerbis satis plena: uel nimiũ. alia pluribus breuia & abscissa sunt? Cur in circũductionibus etiã cũ sensus finitus ẽ:aliqd tamẽ loci uacare uideat͂? Neminẽ uestrũ ignorare arbitror uidices: hunc ꝑ hosce dies sermonẽ uulgi:atq; hãc opinionẽ po.ro.fuisse.cur hosce potius q̃ hos? Neq; enim erat asperũ.rõnẽ fortasse nõ reddam:sentiã esse melius cur nõ satis sit sermonẽ uulgi fuisse? Cõpositio.n.patiebatur. Ignorabã:sed ita ut audio:hoc animus accipit: plenũ sine hac geminatiõe nõ esse.Ad sensũ igit͂ referenda sunt:neqs satis forte qd seuerũ.qd iucundũ sit ĩtelligere. faciat quidẽ natura duce melius q̃ arte.sed naturis ipsis ars inerit.Illud prorsus oratoris scire : ubi quoq; genere cõpositionis sit utendũ. Ea duplex obseruatio. Altera quæ ad pedes refert͂: altera quæ ad cõprehensiones: quæ efficiunt͂ ex pedibus:& de iis prius. Diximus igit͂ esse incisa membra.circuitus.Incisum:quantũ mea refert opinio: erit sensus nõ expleto numero conclusus. pleriq; pars mẽbri. Tale est.n.quo cicero utit͂.Domus tibi deerat.at habebas.Pecunia superabat.at egebas.Fiũt aũt etiam singulis uerbis incisa. Diximus.testes dare uolumus.Incisum ẽ diximus. Membrũ autem ẽ sensus membris conclusus:sed a toto corpore abruptus: & per se nihil efficiens. Ideo callidos homines: perfectum est. at remotum a ceteris uim non habet ut per se

Nonne ergo refrigeretur:si calor & impetus pereat. Aut.c. littera ascripta sic legatur : aut certe illud si ut sesum cõfundens eradatur. Vt equorũ cursum delicati minutibus passibus frãgunt. Qui aut minutis aut minutioribus nõ uidet esse legendũ: Quintiliano frustra studet. Quasi non fuerint in cõpositione dephensi. Aliquid huic sensui deesse uidetur.& fortasse numeri nominatiuus est ascribẽdus hoc modo.Quasi numeri nõ fuerint in cõpositione dephensi. Ideoq; illud.Fauni uatesq; canebant.Nõ ideoq; sed ideq; mihi legendũ uidetur. est aũt ennii hemistichion:ut ait ĩ oratore Cicero. Quæ poema sentiunt. & copula ascribẽda ẽ. Non aũt poema:sed plena mihi sensus exigere uidet͂: q̃uis poema legat͂. Leuibus mulcẽtur.u. littera in n.conuersa lenibus legat͂. Mutandus est casus. Sic quidẽ recte legi ne admonerẽ quidem:nisi a qbusdam parũ fabii acumina pcipientibus imitãdus legeretur. Ex quo pcipi põt. figuræ laborãti & cõpositioni uariata sæpe succurrunt:q̃ cũ orationis.tũ etiã sententiæ.Nisi cor rigat͂ hoc deprauatũ pceptũ nihil integri sensus pcipi potest. Facilius aũt est asterisco illustrare q̃ ullã sine uerborũ ĩmutatiõe correctionẽ adhibere.Forsitan aũt recte legeret͂ si illa & copula:& illud quæ relatiuũ expungerẽtur atq; e uocali ascripta uariatæ legeretur hoc modo.Figuræ laborãti cõpositioni uariatæ sæpe succurrunt. Nam scriptũ eius rei nullum est. præ syllaba est ascribenda:ut præscriptum:ac n. littera expungenda ut ullum legatur. Ad sensum igitur referẽda sunt:ne quis satis forte quid seuerum quid iucũdum sit intelligere.faciat quidem natura duce melius q̃ arte. Sed naturis ipsis ars inerit.Ingenue fateor:neq; percipio.neque corrigere hunc locum scio. Incisum: quantum mea refert opinio:erit sensu non expleto numero cõclusum. Re syllaba erasa fert.&.s. littera ascripta sensus & conclusus m littera in.s. mutata. uel refragantibus exemplaribus mihi legendum uidetur. Membrum est sensus membris conclusus. Quamuis sic legatur mihi tamen hæc definitio deprauata uidetur. Neque.n. quicquam per seipsum: sed per diuersa solet explicari.Quare pro membris: licet exemplaria refragentur: numeris existimo esse legendũ. hoc modo.Mẽbrum est sensus numeris conclusus. Ideo callidos homines. corrupte sic legitur. corrigendum autem hoc modo uidetur:ut loco illius dictiõis ideo:tria hæc uerba reponant͂.Id enĩ.o.ut legamus.Id enim.o callidos homi

nes.perfectum est.ex oratione uero pro cornelio sumptum est hoc exemplum. Vt per se manus & pes & caput & omne excogitatum.Os non omne in quibusdam legitur exemplaribus:& recte quidem:ut mihi uidetur. Quem quasi nostrum fefellit.cum ĩ oratione pro Cornelio:unde hoc exemplum diximus esse descriptum.non quasi sed quæso legatur:nimium temerarii quidam esse cõuincuntur:qui ita deprauent:ut pro illo quasi non quæso:sed queq; & legant & exponant. Altera quæ constat membris incisis. & copula in quibusdam exẽplaribus castigate ẽ ascripta.hoc modo.membris & incisis.

Habet periodos membra minime duo. Non minime quod est negandi aduerbium:sed minimum: quod est superlatiuũ mihi uidetur esse legendum:ut ad minimum intelligamus: quemadmodum elegantius dicitur summum q̃ ad summũ. Quidam tamen e in a mutantes minima putant esse legendum. sed non minus minima a sensu q̃ minime abhorrere mihi uidetur. Modus eius a Cicerone aut quatuor senariis uersibus aut ipsius spiritus modo termĩatus.s.littera in.r.conuersa terminatur cõtenderim esse legẽdum:ibiq; distinguendum. In oratore autem Cicero ait periodon q̃tuor hexametris uersibus constare. Sic aperta ut ĩtelligi possit.c.littera in t mutata:sit mihi legendum uidetur. Membrum longius tardum. breuiũ stabile est.m. littera in.s.conuersa breuius legendũ esse facile quidem est uidere. Adeoq; rebus accõmodata compositio.Ita quidem legitur. sed si accõmodanda legeretur magis & sensui & iis quæ sequuntur conueniret. Hic enim lenis & fluens contextus decet.Hæc potius q̃ hic mihi legendum uidetur.

Et uelut laxioribus modis resolue mus. Pro modis legendum esse nodis facile recte intuenti patet. Sed poscit tum austera si laudes. Passiue poscitur mihi legendum uidetur.

Historia nõ tam finitos numeros q̃ obicem quẽdam contextumq; desiderat. Quonam pacto obicem desideret historia: q̃ uel ex Fabii sentẽtia leniter fluere debet:non uideo.Quare non obicem:sed orbem quendam recte quidam legere mihi uidentur. Ita nanq; inter se connexa esse debet historiæ compositio:ut orbem quendam efficere uideatur. Et quoniam lubrica est. & copula ut supuacua uidetur eradenda. His contraria magis laudarẽ breuibus.argumenta.partitiões.iocos: & quicquid est sermoni magis simile. Hic duo uerba quæ in quibusdam ascripta sunt exemplaribus desunt. Sic enim ibi legitur. Potius q̃ his cõtraria. Sed ne sic quidem uerus percipitur sensus. Quare asterisco hic quoq; locus illustrandus uidetur.

manus & pes & caput & os excogitatum. quãdo ergo incipit corpus esse:cũ uenit extrema conclusio. Quẽ quæso nostrũ fefellit:id uos ita esse facturos:quã cicero breuissimam putat. Itaq; fere incisa & mẽbra mixta sunt:& cõclusionem utiq; desiderãt. Periodo plurima nomina dat cicero ambitum. circuitum. cõpræhensionem. cõtinuationem. circumscriptionem. Genera eius duo sunt:alterum simplex: cum sensus unus longiore ambitu circunducit̃:alteꝝ quod constat mẽbris: & incisis: quæ plures sensus habẽt. Aderat ianitor carceris.carnifex prætoris & reliqua.Habẽt periodos membra minimum duo: Medius numerus uidentur quatuor:sed recipit frequenter & plura. Modus eius a Cicerone: aut quatuor senariis uersibus: aut ipsius spiritus modo terminatur. Præstare debet:ut sensũ concludat. Sic aperta ut intelligi possit.nõ ĩmodica:ut memoria contineri. Membrum longius tardum. breuium stabile ẽ. Vbicunq; acriter erit:& instanter pugnaciterq; dicendũ:mẽbratim cæsimq; dicemus. Nam hoc in oratione plurimũ ualet:adeoq; rebus accõmodata cõpositio:ut asperis asperos etiã numeros adhiberi oporteat:& cũ dicente æque audiẽtem inhorrescere. Membratim plerunq; narrabimus: aut ipsas periodos maioribus ĩterualllis: & uelut laxioribus nodis resoluemus:exceptis:quæ nõ docendi gratia: sed ornandi narrantur. ut in Verrem.Proserpinæ raptus.Hic enim lenis & fluens cõtextus decet Periodos apta ꝓhœmiis maiorũ causarum:ubi sollicitudine.commẽdatione.miseratione res eget. Item communibus locis:& in omni amplificatione: sed poscit tum austera:si accuses:tum fusa si laudes. Multũ & ĩ epilogis pollet. Totum autem adhibendum est:quod sit amplius compositionis genus: cum iudex non solum rem tenet:sed etiam captus est oratione:& se credit actori:& uoluptate iam ducit̃.Historia non tam finitos numeros quã orbẽ quendam contextũq; desiderat.Namq; omnia eius membra connexa sunt.Et quoniam lubrica est ac fluit:ut homines qui manibus inuicem appræhensis:gradum firmant continent:& continentur. Demõstratiuũ genus omne fusiores habet liberioresq; numeros. Iudiciale & cõcionale:ut materia uariũ est:sic etiã ipsa collocatione uerboꝝ:ubi iã nobis pars ex duabus:quas modo fecimus: secũda tractãda est. Nã quis dubitat alia lenius. alia concitatius:alia sublimius.alia pugnacius.alia gratius.alia grauius esse dicenda:Grauibus.sublimibus.ornatis longas magis sillabas conuenire:Ita ut lenia spatiũ. sublimia & ornata claritatẽ quoq; uocalium poscant: His cõtraria:magis laudarem: bre-

Non quia negem hoc haud bene esse compositum.haud aduerbium cum a sensu non admittatur prorsus est eradendum. Nondum enim ita ut trochæis quæ celeria quidem sed sine uiribus sunt.Deprauatum hunc quidem locum esse facile est uidere.sed emendare difficile:nisi aliquid uerborum tollatur. Quare donec integrum aliquod exemplar inueniatur:asterisco hic quoq; sensus illuminetur. Aspera contra iambus maxime concitatus:non solum quod sint e duabus modo syllabis.Vitiose hoc quoq; sic legitur: neq; percipitur:nisi quorūdam uerborum immutatione corrigatur.u.autem uocali in.i.conuersa iambis mihi legendum uidetur & concitantur pro illo participio cōcitatus.hoc modo.Aspera contra iambis maxime concitantur.Sic enim & apertus est sensus:& quæ sequuntur:conueniunt cū prioribus. Sed etiam quod omnibus pedibus insurgunt.quo modo iambi omnibus pedibus insurgunt non uideo. Pro pedibus autem partibus fortasse recte legeretur. Summissa: qualia in epilogis:sed lētas & ipsa & minus exclamantes exigunt.Deprauatus hic sensus recte percipi nō potest. Vt autem nihil addamus detrahamusue.sed particula in locum & copulæ iterum ascriptæ uidetur referenda hoc modo. Sed minus exclamantes exigunt.uoces autem extrinsecus est subaudiendum. Vult esse celsus aliquam & superiorem compositiōem: quam quidem scire nos doceremus. sed sit necesse est tarda & supīa.Idcirco huius quoq; loci nō percipitur sensus: quia mendis non uacat:quæ facile tollerentur si opus Celsi de oratoria facultate extaret. Cum uero non inueniatur:asterisco hic quoq; locus notetur. Neq; enim mihi probatur eorum correctio:qui putant supiniorem esse legendum: cum sensui minime conueniat. Verum nisi ex uerbis atq; sentētiis per se si id quæritur satis odiosa esse nō poterit.ut hic sensus percipi possit illa si coniūctio eradenda uidetur aut certe in se pronomen conuertenda. ac non negandi aduerbium iterum est ascribendum.hoc modo.Verum nisi ex uerbis atq; sententiis per sese id quæritur satis odiosa non esse nō poterit. At enī non in prohœmiis plerūq; summis:nisi cum in accusatione concitandus est iudex. T.littera in n.cōuersa an uidetur esse legendum ac.n. particula eradēda. nec nō si syllaba ascripta summissi scribendum mihi uidetur. Atq; corporis quoq; motus sua quædam tempora & ad signa pedum non minus saltationi q̄ modulationibus adhibet musica ratio numerorū. Hic quoq; locus aperte deprauatus asterisco est signandus.

uibus argumenta. partitiones. iocos: & quicquid est sermoni magis simile. Itaq; componemus prohœmium uarie: atq; ut sensus eius postulabit. Neq;.n.accesserim Celso:qui unam quādā huic parti formam dedit: & optimam cōpositionē esse prohœmii:ut apud Asiniū dixit.Si cæsar ex omnibus mortalibus: qui sint:ac fuerint:posset huic causæ disceptator legi:nō q̄squā te potius optandus nobis fuit.nō q̄a negē hoc haud bene esse compositū. sed quia legem hanc esse componendi in oībus principiis recusem. Nam iudicis animus uarie præparatur:tum miserabiles esse uolumus.tū modesti.tum acres. tū graues. tum blandi. tū flectere. tum ad diligentiam hortari. Hæc ut sunt diuersa natura dissimilē componendi quoq; rationem desiderant. An similibus cicero usus est numeris ī exordio ꝑ Milone? pro Cluentio? ꝑ Ligario? Narratio fere tardiores:atq; (ut sic dixerim) modestiores desiderat pedes:& nominibus maxime mixtos.Nam & uerbis:ut sæpius pressa est: ita interim insurgit. sed docere & infigere animis res semper cupit:quod minime festinantium opus est.Ac mihi uidet᷑ tota narratio constare longioribus membris. breuioribus periodis.Argumenta acria & citata pedibus quoq; ad hanc naturā accommodatis utent᷑.Nondum enim ita ut trochæis. quæ celeria quidem:sed sine uiribus sunt. Verum q̄uis sint breuibus longisq; mixta:nō tamē plures longas q̄ breues habentia. Illa sublimia spatiosas clarasq; uoces habent. amāt amplitudinē. dactili quoq; ac pæonis etiā si maiori ex parte syllabis breuibus:temporibus tamē satis pleni. Aspera contra iambus maxime concitatus:nō solum ꝙ sint e duabus modo syllabis: coq; frequētiorē quasi pulsum habent: quæ res lenitati cōtraria est:sed etiam ꝙ omnibus pedibus insurgunt:& a breuibus in longas nitunt᷑ & crescunt. Ideoq; meliores choreis:qui a longis in breues cadūt. summissa: qualia in epilogis sed lentas.& ipsa:& minus exclamātes exigunt. Vult esse celsus aliq̄ & supiorem compositionē: quā quidem scire nos doceremus: sed sit necesse est tarda & supina. Verū nisi ex uerbis atq; sententiis p se:si id queritur:satis odiosa esse nō poterit. Deniq;:ut semel finiā: sic fere componendū: quo modo pronunciandū erit. An nō in prohœmiis plerunq; summissi: nisi cum in accusatione concitandus ē iudex:aut aliqua indignatione complēdus? In narratione pleni atq; expressi? argumentis citati:atq; ipso ēt motu celeres simus? ut in locis ac descriptionibus fusi ac fluētes. In epilogis plærūq; deiecti & īfracti. atq; corporis quoq;

Et spondeis atq; iambis maxime continetur. loco illius copulæ &. qui ascribatur. hoc modo. qui spondei atq; iambis maxime continetur. Sed quantum celeritatis tantum grauitatis amittit. Verbum habet sensui necessarium mihi deesse uidetur: eoq; ascribendum hoc modo. Sed quantum celeritatis habet tantũ grauitatis amittit. Nec ignoro a quibusdam legi admittit. Sed hi opinionis suæ uiderint rationẽ. Aspere uero & male dicunt dixit. Quid sibi hæc uerba uelint non intelligo. Et quotidie magis lasciuissimus. Lasciuimus procul dubio mihi legendum uidet̃. Sed in tonorũ modis saltitãtes. sed particula sensui cõuenire nõn uidet̃. Forsitan uero illius loco scilicet ẽ reponẽdũ. Exponit. n. Fabius quo modo ĩ dies magis lasciuiatur. Et id cũ manifesta affectatione: cui rei maxime cauenda suspicio est. cuius nõ cui legẽdum esse patet. Quodq; ẽ dulcius magis perdit atq; & fidem & affectus motusq; omnis qui est ĩ hac cura depræhensus. Vnius uerbi emendatione huius deprauatio loci corrigitur. Pro illa nãq; copula atq; hoc uerbum amittit cum illa q; copula reponẽdũ uidetur. ut legatur amittitq;. Ideoq; quod intima quædam quasi soluẽda de industria sunt. quædam illa maximi laboris. Deprauatus quidẽ hic mihi uidet̃ locus. ac quod particula est eradenda. sed ne sic qdem integer sensus habetur. Forsitan aũt nõ intima: sed initia recte legeremus. hoc modo. Ideoq; initia quædam quasi soluenda de industria sunt. Sed neq; lõgioribus q̃ oportet hypbatis: compositioni seruiamus: neq; eius gratia fecerimus: propter fecisse uideamur. Eorꝝ inscitia: qui putant neq; particulã semp in oratione geminatã esse ponẽdam: corruptus uidet̃ hic locus. Facile uero corrigitur si illud neq; iterato positũ ita diuidat̃: ut ne cõiũctio esse itelligatur: & q̃ relatiuũ nomẽ. Eã quoq; accusatiuus librarioꝝ negligẽtia omissus: sine cõtrouersia ẽ ascribẽdus. hoc mõ. Ne quæ eius gratia fecerimus ꝓpter eã fecisse uideamur. Nec ignoro quosdã ita deprauare: ut loco eius cuius legant. sed ipsi suæ opinionis uiderint rõnẽ. Et certe nullum aptũ atq; idoneũ uerbũ ꝑmittemus lenitatis gratiæ. Permittemus quidẽ legit̃. sed ꝓtermittemus sensui cõuenire uidet̃. ꝑmittemus uero nequaq̃: nec qđ in qbusdã legit̃ exẽplaribus. ꝑmutemus. Quãuis minus ĩ uerbis habeãt ueritatis & gratiæ. Loco ueritatis uel repugnãtibus exẽplaribꝫ uarietatis legẽdũ esse cõtenderim. Vsu ꝓ natura reꝝ. Pro usu ut reponatur usus exigere sensus uidet̃: ut ĩtelligamus cõpositiõis usum esse ꝓ reꝝ q̃s dicimus: q̃litate. Prior sit dissimulatio curæ præcipua: ut numerũ spõte

motus sua quædam tempora & ad signa pedum: non minus saltationi. q̃ modulationibus adhibet musica ratio numeroꝝ. Quid non uox ad actus accommodat̃ natura ipsarũ de quibus dicimus reꝝ? Quo minus id mirum in pedibus orationis: cum debeant sublimia ĩgredi. lenia duci. acria currere. delicata fluere. Itaq; ubi est necesse: affectamus etiam tumorem qui spondæis atq; iambis maxime continetur. Hyperoargus sceptra mihi liquit pelops. At ille comicus æque senarius: quẽ trochaicum uocant pluribus choræis: qui trochæi ab aliis dicuntur. Pyrrichius quidem decurrit: sed q̃tum celeritatis: tantũ grauitatis amittit. Quid igitur faciam num eã? ne nũc qdem. Aspere uero & male dicunt. Dixit. etiam ĩ carmine iambis crassantur. Quis hoc potest uidere? quis potest pati? nisi impudicus & uorax & aleo? In uniuersum autẽ si sit necesse duram potius atq; asperam compositionem malim esse: q̃ effœminatam & eneruem: qualis apud multos: & quotidie magis lasciuimus. Sed in tonorum modis saltitantes. Ac ne tam bona quidem ulla erit: ut debeat esse continua: & ĩ eosdẽ semper pedes ire. Nam & uersificandi genus est unam legem oĩbus sermonibus dare. & id cum manifesta affectatione: cuius rei maxime cauenda suspicio est. tum ẽt tedium ex similitudine ac satietatem creat: quodq; est dulcius magis perdit: amittitq; & fidẽ & affectus motusq; omnis: qui est in hac cura deprehensus. Nec potest ei credere aut propter eum dolere & irasci iudex: cui putat hoc uacare. Ideoq; intima quædã quasi soluenda de industria sunt. quædam illa maximi laboris ne laborata uideantur. Sed neq; longioribus q̃ oportet hyperbatis cõpositioni seruiamus: ne quæ eius gratia fecerimus: propter eam fecisse uideamur. & certe nullum aptũ atq; idoneum uerbum prætermittemus gratia lenitatis. Neq;. n. erit ullum tam difficile: quod nõ commode inseri possit: nisi q; in euitandis eiusmodi uerbis non decorẽ compositionis quærimus: sed facilitatem. Non tamen mirabor latinos magis ĩdulsisse compositioni: q̃ atticos: q̃uis minus in uerbis habeant uarietatis & gratiæ. Nec uitium dixerim: si Cicero a Demosthene paululum in hac parte desciuit. Sed quæ sit differentia nostri græciq; sermõis explicabit summus liber. Cõpositio (Nã finem imponere egresso destinatũ modũ uolumini festino) debet esse honesta. iucunda. uaria. Eius tres partes. ordo. coniunctio. numerus. Ratio in adiectione. detractione. mutatione. usu pro natura reꝝ: quas dicimus. cura magna: ut sentiendi atq; loquendi. Prior sit dissimulatio curæ præcipua: ut numeri sponte fluxisse nõ arcessiti & coacti esse uideant̃.

fluxiſſe non arceſſiſſe: ne arceſſiti & coacti eſſe uideantur. Finis quoq; huius de compoſitione præceptiõis: ne a pricipio medioq; diſcrepet ẽ deprauatus: ſic aũt corrigi poſſe uidet̃: ſi numeri: ut ſit pluralis noĩatiuus: nõ numerorũ. & e uocali in .u. mutata fluxiſſe legat̃: ac duo hæc uerba nõ arceſſiſſe: ut ſenſũ cõfundentia eradãtur. & ne particula in non cõmutetur hoc modo. Prior ſit diſſimulatio curæ ꝑcipua ut numeri ſponte fluxiſſe nõ arceſſiti & coacti eſſe uideant̃.

Fabii Quintiliani de inſtitutione oratoria liber decimus

De copia uerborum.

Ed hæc eloquendi præcepta ſicut cognitioni ſunt neceſſaria: ita non ſatis ad uim dicendi ualent: niſi illis formæ quædam facilitas: quæ apud græcos λέξισ nominatur: acceſſerit: quã ſcribẽdo plus: an legẽdo: an dicendo cõſequamur ſolere quæri ſcio: qđ eſſet diligẽtius nobis examinandũ: cura ſi qualibet earum rerũ poſſemus una eſſe cõtenti. Verũ ita ſunt inter ſe cõnexa & indiſcreta omnia: ut ſiqui flexus iiſdẽ defuerint fruſtra ſit in cæteris laboratũ. Nam neq; ſolida atq; robuſta fuerit unq̃ eloquentia: niſi multo ſtilo uires accepit. Et citra lectionis exẽplũ labor ille carens rectore fluit. Qui autem ſcierit quo quæq; mõ ſint dicenda: niſi tanq̃ ĩ procinctũ paratam qdẽ ad omnes caſus habuerit eloquentiã: uelut clauſis theſauris incubabit. Non autem ut quicq; præcipue neceſſarium eſt: ſic ad efficiẽdum oratorẽ maximi ꝑtinus erit momenti. Nã certe cum ſit in eloquẽdo oratoris officiũ poſitum: dicere ãte omnia eſt: atq; hinc initiũ eius artis fuiſſe manifeſtum eſt. proximã deinde imitationẽ. nouiſſimã ſcribendi quoq; diligentiam. Sed ut perueniri ad ſummam niſi ex principiis nõ poteſt: ita procedente iã opere minima incipiunt eſſe: quæ prima ſunt Verum nos non quo mõ inſtituendus orator hoc loco dicimus. Nã quidem aut ſatis: aut certe uti potuimus: dictum eſt. Sed ut athleta: qui omnia iam perdidicerit a præceptore: nimirũ quo genere exercitationis ad certamina præparandus ſit: ita eum qui res ĩuenire & diſponere ſciet: uerba quoq; & eligendi & collocandi rationem perceperit inſtruamus: qua ĩ oratione quæ dicere. facere q̃ optime. q̃ facillime poſſit. Non ergo dubium eſt: quin ei uelut opes ſint quædã parandæ: quibus ubicunq; deſideratum erit: poſſit ei conſtare copia rerum ac uerborum. Sed res propriæ ſũt cuiuſcunq; cauſæ aut paucis communes. Verba in uniuerſas paranda: quæ ſi in rebus ſingulis eſſent ſingula: minorem curam poſtularent. Nam cuncta ſeſe cum iis protinus rebus offerrẽt: ſed cum ſint aliis: alia aut magis ꝓpria: aut magis ornata: aut plus efficientia: aut melius ſonantia: debent eſſe non ſolum nota omnia: ſed in promptũ: atq; ut ita dicam in conſpectu: ut cum ſe iudicio dicentis oſtẽderint: facilis ex his optimorum ſit electio: & quæ idem ſignificarent ſolitos ſcio dicere quo facilius & occurreret unũ ex pluribus: & cũ eſſet uſui aliqđ: ſi breue intra ſemetipſum rurſus deſideratur: effugiẽdæ repetitionis gratia ſumerent aliud quo idem intelligi poſſet: quod cum eſt puerile & cuiuſdam infelicis operæ: tum etiam utile parum. Turbam enim modo congregat: ex qua ſine diſcrimine occupet proximum quod-

Raphaelis Regii in deprauatiões libri decimi oratoriæ inſtitutionis Quintiliani annotationes.

Ed hæc eloquẽdi ꝑcepta ſicut cogitatiõi ſunt neceſſaria. Vndeſibi uerborũ copiã dicẽdiq; facilitatẽ cõparare orator poſſit hoc ꝓlogo elegãter ut oĩa. Fabius oſtẽdit. Hic autem primus ſenſus mẽdis non uacat. Nõ .n. cogitatiõi: ſed cognitiõi eſt legẽdũ: ut ẽ ĩ qbuſdã exemplaribus ſcriptũ. Ille uero genitiuus formæ q̃uis in oĩbus ſit exẽplaribus: mihi tamen a ſenſu agnoſci non uidet̃. forſitan uero loco formæ caſtigate firma legeret̃. ſic aũt eſſe corrigẽdũ facile ex iis: q̃ paulo poſt ab ipſo Fabio ꝑcipiuntur: colligi põt. Hũc .n. referẽs locũ ſic ſcribit. ſed dũ aſſeqmur illã firmã ut dixi facilitatẽ optimis aſſueſcendũ ẽ. Ad quam ſcribẽdo plus an legẽdo an dicẽdo cõſequamur ſolere q̃ri ſcio. Ad ꝑpoſitio: ut ſupuacua mihi uidet̃ expungẽda. Nõ aũt qcq; ꝑcipue neceſſariũ ẽ. ut pticula uidet̃ aſcribẽda. hoc mõ. Non aũt ut qcq;. Nã certe cũ ſit in eloquẽdo oratoris officiũ poſitũ. Certe aduerbiũ ut ſupuacuũ mihi uidet̃ eradẽdũ. Ita ꝓcedẽte iã ope iã minima ĩcipiũt eẽ: q̃ prima ſunt. Iã pticula iterato poſita eradẽda uidetur: ut legat̃. Ita ꝓcedẽte iã opere minima uident̃ eſſe. Sed ut athleta: q oĩa iã ꝑdidicerit a ꝑceptore: nimirũ quo genere exercitatiõis ad certamĩa ꝑparãdus ſit: ita eũ q res ĩuenire & diſpõere ſciet: uerba quoq; & eligẽdi & collocãdi rationem pceperit: ĩſtruamus quã ĩ oratiõe q̃ dicere. facere q̃ optime:

q;. Nobis aūt copia cū iudicio paranda est uim orandi:nō circulatoriam uoluptatem spectantibus. Id autem cōsequemur optima legendo & audiendo. Non enim solū nomina ipsa rerū cognoscimus hac cura: sed cui quodq; loco sit aptissimum. Omnibus enim fere uel præter pauca quæ sunt parum uerecunda in oratione locus est. Nam scriptores iambo℞ ueterisq; comœdiæ etiam ī illis sæpe laudātur. Sed nobis nostrū opus interim tueri satis est. Omnia uerba exceptis de quibus dixi: sunt alicubi optima. & humilibus interim & uulgaribus opus & quæ utiliore in parte uidentur sordida:ubi res poscit ꝓprie dicuntur. Hæc ut sciamus atq; eorum nō significationem modo:sed formas etiam mēsurasq; norimus: & ubicunq; erūt posita conueniant: nisi multa lectione atq; auditione assequi nō possumus:cum omnem sermonem auribus primum accipiamus. ꝓpter quod infantes a mutis nutricibus iussu regum ī solitudine educati:etiam si uerba quædam emisisse tradūtur:tamen loquendi facultate caruerunt. Sunt autem alia huius naturæ:ut idē pluribus uocibus declarent:ita ut nihil significationis:quo potius utaris intersit:ut ensis & gladius. alia quæ ēt si propria rerum aliqua℞ sint nomina:tropicos tamē quasi ad eundem intellectū feruntur:ut ferrum & mucro. Nā per abusionem sicarios etiam omnes uocamus:qui cædē telo quocūq; cōmiserint. Talia circuitu uerborū plurīū ostēdimus: quale ē Et pressi copia lactis. Plurima uero mutatiōe figuramus. Scio non ignoro. & non me fugit. nō me præterit:& quis nescit? nemini dubium est. sed etiam ex ꝓximo mutuari licet. Nam & intelligo & sentio & uideo sæpe idem ualent:quod scio. quorū nobis ubertatem ac diuitias dabit lectio:ut non solum quum occurrerint: sed etiā quum oportet utamur. Nō semp enī hæc inter se idē faciunt:nec sicut de ītellectu animi recte dixerim uideo: ita de uisu oculorū intelligo. nec ut mucro gladium:sic mucronē gladius ostēdit. Sed ut copiosus uerbo℞ sit paratus: ita non uerborū tantū gratia legendū uel audiendum est. Nā omnium quæcūq; docemus hæc sunt exēpla potentiora etiā ipsis quæ tradunt̄ artibus: cum eo qui discit perductus est:ut intelligere ea sine demonstrante:& sequi iam suis uiribus possit:quia quæ doctor præcipit:orator ostendit. Alia uero legentes. alia audientes magis adiuuant. Et excitat qui dicit spiritu ipso:nec imagine & ambitu rerum: sed rebus incendit. Viuūt enim omnia & mouentur. Excipimusq; noua illa uelut nascētia cum fauore ac sollicitudine. Nec fortuna modo iudicii:sed etiam ipsorum qui orant periculo afficimur. Præter hæc uox & actio decora commodat:ut quid quisq; locus postulabit ꝓnūciādi uel potētissima ī dicēdo ratio:& ut semel dicā pariter omnia docet. In lectione certius iudiciū: qđ audiēti frequēter

q̄ facillime possit. Athletam ꝓ athleta ut legamus grāmatices rō exposcit. Illud aūt uerbū facere ut sensū potius īplicans q̄ iuuās mihi uidet̄ eradēdū. Vt legat̄ qua in orōne q̄ dicere q̄ optime q̄ facillime possit. Quæ si ī singulis rebus eēnt singula: In ꝓpositio mihi redūdare hoc loco uidetur eo℞ expungenda. Et q̄ idē significaret. Et copula sensus ītegritatē ꝑturbans mihi eradēda uidet̄. Solitos scio dicere: quo facilius & occurreret unū ex pluribus:& cū eēt usui aliqđ si breue ītra semetipm̄ rursus desiderat̄: effugiendæ repetitiōis grā sumerent aliud:qđ idē intelligi posset. Tot erroribus scatet hic locus: ut mihi neq; ꝑcipi neq; corrigi possit absq; magna uerbo℞ īmutatiōe:q̄ cū mihi mīus placet asterisco notet̄:dū emēdatius exēplar īueniat̄. Id aūt cōsequimur optīa legendo. I uocali in e cōuersa cōsequemur ut futuri sit tp̄is uidet̄ legendū. Sed cui quoq; loco sit aptissimū. D. littera ascripta quodq; ꝓ quoq; mihi legēdū uidet̄. Oībus.n. fere rebus uel ꝑter pauca q̄ sunt pa℞ uerecūda: in orōne locus ē. Ne Fabius ī soloecismū manifestū coniiciat̄ ille datiuus rebus mihi uidet̄ expungēdus. Noībus ꝑterea nō rebus in orōne est locus. Oīa uerba exceptis de q̄bus dixi : sunt alicubi optīa & humilibus īterim & uulgaribus opus:& q̄ utiliore ī ꝑte uidēt̄ sordida:ubi res poscit ꝓprie dicūt̄. Hūc locū eē deprauatū facile ex eo appet: q̄ uarie legit̄. In q̄busdā nāq; exēplaribus ꝓ utilior̄ occultior̄ legit̄. sed nec sic qdē rectus efficit̄ sēsus. Forsitā aūt cultiore hoc ē nitidiore legēdum est.

Propter qđ īfantes a mutis nutricibus iussu regū. Id a psammetico ægypti rege factū fuisse in Euterpæ ab Herodoto copiose narrat̄. Infātes aūt illi Beccus qđ līgua phrygū panē significat: clamasse tradunt̄. cū ad bimatū iā puenissent. Ex quo psāmetichus iudicauit Phrygas primos hominū fuisse:cū ægyptii antea putarent̄. Alia ēt q̄ si ꝓpria re℞ aliqua℞ sint noīa tropicos q̄si tamē ab eūdē intellectū ferunt̄. Trāspositā hic duntaxat q̄dā sunt uerba:q̄ ī sua loca sunt hoc mō referēda. Alia q̄ ēt si ꝓpria re℞ aliqua℞ sint noīa:tropicos tamē q̄si ad eūdē intellectū feruntur:ut ferrū & mucro. Per metonymian.n. ferrū ac mucro ꝓ ense ponūt̄. Talia circuitu uerbo℞ plurīū ostēdimus:quale ē. Et pssi copia lactis. Quale relatiuū ut coniicio effecit ne error̄ careret hic locus īscitia quorūdā putātiū idcirco talia ascribēdū: qa q̄le seq̄tur. sed sp̄e recti decipiūtur. Nō.n. talia:sed alia legēdū esse cuiq; acute ītuēti cōstat. Nā oīum q̄cūq; docemus:hæc sunt exēpla potentiora ēt ipsius:q̄ tradūtur artibus: cū eo

qui diſcit ꝑductus eſt:intelligere ea ſine demonſtrante & ſequi iã ſuis uiribus poſſit. Tres hic ſunt admiſſi er/
rores:quoꝝ primus tollit:ſi nõ hæc .ſed hoc legamus:ac loco ipſius.u.uocali eraſa ipſis. atq; ut coniunctionẽ
aſcribamus. hoc mõ. ut intelligere ea
ſine demõſtrante & ſeq iam ſuis uiri/
bus poſſit. Præter hæc uox & actio
decora cõmodat ut qd qſq; locus po/
ſtulabit. ꝓnunciãdi uel potentiſſima
in dicẽdo rõ: & ut ſemel dicã: pariter
oĩa docẽt. Sic & confuſi & deprauati
ſunt hi ſenſus: ut nihil ꝑcipiatur:atq;
idcirco uariis leguntur modis. Pro il
lo nãq; cõmodat:qdã cõmendat repo
nunt. Sed ne ſic qdẽ flagitia tollũtur.
In priſtinã aũt forſitan redigerẽtur ĩ/
tegritatẽ:ſi ꝓ illo cõmodat: hoc paſſi
uũ uerbũ cõmendat refunderet : illa
ut ꝑticula tanq̃ ſuꝑuacua eraſa.& do/
cet illa littera.n. exempta legeret.hoc
mõ. Præter hæc uox & actio decora
cõmẽdat. quid qſq; locus poſtulabit:
ꝓnũciandi uel potentiſſima rõ: & ut
ſemel dicã:pariter oĩa docet. Et illã
tacita q̃dã uerecundia ĩhibemur plus
nobis credere. Illud ꝓnomen ut nihil
ſenſum adiuuãs mihi uidet expũgen
dum:& hac ꝑpoſitiõe ab aſcripta illis
legendũ:ut ab illis laudatoribus diſ/
ſentire ĩtelligamur. Cũ ĩterim & ui
tioſa pluribus placẽt.a uocali aſcripta
placeãt & laudẽtur a uocali in e cõuer
ſa uidet legendũ. Et polliõis & Caſ
ſii reus aſꝑnatus eſt. Aut hæc tria ulti
ma uerba ſunt ſuꝑuacua: aut certe ali
quid deeſt qd ſenſum ꝑficiat. Nec me
fugit in qbuſdã exẽplaribus legi. hoc
mõ. Et Pollionis Caſſius reos aſꝑna/
tus eſt. ſed ne ſic qdẽ uerus mihi ſen/
ſus haberi uidet. Vt qn etiã ſi minus
pares uidebuntur. Vt ꝑticula ꝓculdu
bio eſt eradẽda. Quis ẽt eaſdẽ cãs
utriſq; erit ſcire. Quid ſibi uelit Fabi/
us facile ex iis q̃ ſequunt ꝑcipitur. Nã
utile eſſe ĩnuere uidet:eoꝝ quoq; ora
tiões legere:q eaſdem utrinq; cãs ege
runt. Sed hic ſenſus ex uerbis loci hu
ius idcirco nõ colligit:quia ẽ deprauа
tus. Emendaret aũt:ſi & hæc duo uer
ba aſcriberẽtur.egerit. utile. &.s.litte
ra in.n.cõuerſa utrinq; legeretur. hoc
mõ. Quis eaſdẽ cãs utriq; egerit utile
erit ſcire. Nã de domo Ciceronis di
xit Callidius. Pro domo legẽdũ mihi
uidet. Nã ꝓ domo ſua cicerõis extat
oro: ꝓ qua recuꝑanda ẽt callidius di/
xit. Et nobis pueris ĩſignes.at ꝓ Vo
luſeno. At ꝑticula ut ſenſui moleſta
expũgat. Neq; id ſtatĩ legẽti ꝑſuaſũ
ſic.c.lr̃a in t cõuerſa ſit legẽdũ eſſe; ne
admonitione qdẽ dignũ uidet. Cũ
cicerõi dormitare ĩterim Demoſthe
nis oro. Nõ mõ ꝑticulã eẽ aſcribẽdã:
illud ueꝝ ẽt oſtẽdit:ut legat.cũ Cice/

aut ſuus cuiuſq; fauor:aut ille laudantium clamor extorquet.
pudet enĩ diſſentire:& illud tacita quadã uerecũdia ĩhibemur
plus nobis credere: cum ĩterim & uitioſa pluribus placent:&
a corrogatis laudantur etiam quæ non placent. Sed econtra/
rio quoq; accidit:ut optime dictis gratiam praua iudicia non
referãt. Lectio libera eſt.nec actionis impetu tranſcurrit: ſed
repetere ſæpius licet:ſiue dubites:ſiue memoriæ affigere uelis
Repetimus autẽ & tractamus: & ut cibos mãſos ac prope li/
quefactos demittimus:quo facilius digerãt:Ita lectio nõ cru/
da ſed multa iteratiõe mollita & uelut cõfecta memoriæ imi/
tationiq; tradat:ac diu non niſi optimus quiſq;:& q credentẽ ſi
bi minime fallat:legẽdus eſt:ſed diligẽter ac pene ad ſcribẽdi
ſollicitudinẽ:nec ꝑ partes mõ ſcrutãda omĩa:ſed ꝑlectus liber
utiq; ex integro reſumendus: præcipue oratio:cuius uirtutes
frequenter ex induſtria quoq; occũltãtur. Sæpe enim præpa
rat diſſimulatim inſidias orator: atq; in prima parte actionis
dicit:quæ ſũt ĩ ſũma ꝓfutura. Itaq; ſuo loco minus placent ad
huc nobis quare dicta ſunt ignorantibus. Ideoq; erunt cogni
tis omnibus repetenda. Illud uero utiliſſimum noſſe eas cau/
ſas:quaꝝ orationes in manus ſumpſimus:& quotiens contin/
get utrinq; habitas legere actiões:ut Demoſthenis & Aeſchi/
nis:ĩter ſe cõtrarias:ut Seruii Sulpitii & Meſſallæ: quoꝝ alter
ꝓ Aufidia.contra dixit alter: & Pollionis & Caſſii reus aſper/
natus eſt: aliaſq; plurimas. ut quin etiam ſi minus pares uide
bunt:aliquæ tamen ad cognoſcendã litium quæſtionem: re/
cte reqrent:ut contra Ciceronis orationes. Tuberonis ĩ Liga
riũ.& Hortenſii pro Verre:quí etiã eaſdẽ cauſas utriuſq; erit
ſcire. Nam de domo Ciceronis dixit callidius: & pro Milone
orationẽ Brutus exercitationis cauſa ſcripſit. Etiã ſi ægiſſe cũ
Cornelius Celſus falſo exiſtiat:& Pollio & Meſſalla defende/
rũt eoſdẽ:& nobis pueris inſignes.at ꝓ Voluſeno Catulo:Do
mitii Afri:Criſpi: Paſſieni:Decimi. Lælii orationes ferebant.
Neq; id ſtatim legenti ꝑſuaſum ſit omnia:quæ omnes aucto/
res dixerunt:utiq; eſſe ꝑfecta. Nã & labant aliquãdo & oneri
cædũt: & indulgent ingenioꝝ ſuoꝝ uoluptati: nec ſemꝑ intẽ
dunt animũ. nonunq̃ fatigant. Cũ Ciceroni dormitare interi
Demoſthenis oratio:uerũ etiã Homerus ipſe uideatur. Sũmi
enĩ ſũt:homĩes tamẽ.acciditq; iis:qui qcqd apud illos reppe/
rerũt:dicẽdi legẽ putãt:ut deteriora imitent. Id enĩ ẽ facilius:
ac ſe abũde ſimiles putant ſi uitia magnoꝝ cõſequant. Mode
ſte tamẽ & circũſpecto iudicio de tantis uiris ꝓnũciandũ eſt:
ne(qd pleriſq; accidit) damnẽt quæ non intelligunt. Ac ſi ne
ceſſe eſt in alterã errare partem: omnia eoꝝ legentibus place/
re:q̃ multa diſplicere maluerim. Plurimũ dicit oratori cõferre
Theophraſtus lectionẽ poetaꝝ:multiq; eius iudiciũ ſequunt:

roni dormitare iterim nõ modo Demosthenis oro̅ ue℞ & Homerus ipse uideat. Hoc aũt ĩ oratore Cicero scribit. Nãq; ab iis in rebus spũs. Et copulã esse ascribẽdã facile ex iis quæ sequuntur patet. hoc mõ. Nãq; ab iis & in rebus spũs. Præcipueq; uelut attrita quotidiano actu forensi ingenia optime re℞ taliũ blãdicia reperiant. E. uocali in a cõuersa: ac. i. expuncta reparãtur. pculdubio ẽ legẽdũ. Quod alligata ad certã pedũ necessitatẽ non semper uti propriis poscit. Alligati & c. littera in. s. mutata ac. n. ascripta possint legẽdũ ẽ. Nos uero armatos stare in acie & summis de rebus decernere & ad uictoriã niti. Verbũ huic sensui deest: citra qđ pfectus esse nõ põt. Decet uero simile ue aut ascribendũ ẽ aut certe subaudiendũ. hoc mõ. & ad uictoriã niti decet. Neq; ego arma squalore situ ac rubigĩe uelim: sed fulgore munisse qui terreat. Deprauati huius loci sensus uerus ẽ amissus: qui sic reparari põt: ut. o in e uocalẽ cõuersa squallere & nõ munisse. sed munita esse legamus. hoc mõ. Neq; ego arma sq̃llere situ ac rubigine uelim: sed fulgore munita ẽẽ q terreat. Quia nihil apud aures uacuas. I uocali expũcta qua recte in q̃busdã legĩt exẽplaribus. Audio qđ. M. Tullius neq; Thucydidẽ quidẽ aut Xenophõtẽ inutiles oratori putat. Nisi corrigat hic locus a seipo Fabius dissentire uidet. Non audio aũt: sed Adde: & illa q; expũctane: ac in ꝓpositiõe erasa utiles mihi legendũ uidetur. hoc mõ. Adde qđ. M. Tullius ne Thucydidẽ qdẽ aut Xenophontẽ utiles oratori putat. Sic aũt ẽẽ corrigendũ facile colligit ex oratoris ꝓlogo ubi sic Cicero scribit. Thucydides aũt res gestas & bella narrat & ꝓlia grauiter sane & probe: sed nihil ab eo trãsferri põt ad forẽsem usũ & publicũ. Ipsæ illæ cõciones ita multas habent obscuras abditasq; sentẽtias: uix ut ĩtelligant: qđ ẽ in orone ciuili uitiũ uel maximũ. Quæ est aũt tãta puersitas ut ĩuentis frugibus: glãde uescantur? An uictus hominũ Atheniensiũ beneficio excoli potuit. oratio nõ potuit? Quis porro unquã græco℞ rheto℞ a Thucydide quicq; duxit? & q̃ sequuntur. Hæc potẽtiora qđ ea sola crimĩbus odii & gratia uacãt. æ diphthõgo in. o. uocalẽ cõuersa hoc ꝓ tãto & e. uocali ascripta gratiæ ꝓ gr̃a legẽdũ est. hoc mõ. hoc potẽtiora q; ea sola criminibus odii & gratiæ uacant.

Quæ quidem illis optima sui operis parte censentur. Ne hic qdẽ sensus ĩteger habet. Qui enim nõ quæ & cesserũt nõ censentur: cõtẽderim

neq; immerito. Nãq; ab iis & ĩ rebus spiritus. & ĩ uerbis sublimitas. & in affectibus motus omnis. & in ꝑsonis decor petit præcipueq; uelut attrita quotidiano actu forensi ingenia optime re℞ talium blandicia reparantur. Ideoq; in hac lectione Cicero requiescendum putat. Meminerimus tamen: non per omnia poetas esse oratori sequẽdos: nec libertate uerborum: nec licentia figura℞. genus ostentationi cõparatũ: & præter id quod solam petit uoluptatẽ: & eam fingẽdo non falsa modo: sed etiã incredibilia sectat: patrocinio quoq; aliquo iuuari: q; alligati ad certam pedũ necessitatẽ nõ semper uti propriis possint. Sed depulsi a recta uia necessario ad eloquẽdi quædam diuerticula confugiant. nec mutare quædam modo uerba: sed extendere. corripere. cõuertere. diuidere cogant. Nos uero armatos stare ĩ acie: & summis de rebus decernere: & ad uictoriã niti. Neq; ego arma squallere situ: ac rubigine uelĩ: sed fulgore munisse: q terreat: qualis est ferri: quo mens simul uisusq; perstringatur. nõ qualis auri argẽtiq; ĩbellis: & potius habenti periculosus. Historia quoq; alere orationem quodã molli iucũdoq; succo potest. Verum & ipsa sic est legenda: ut sciamus plerasq; eius uirtutes oratori esse uitãdas. Est enĩ proxima poetis: & quodammodo carmẽ solutum est: & scribunt ad narrãdũ. non ad probãdum: totũq; opus nõ ad intuitũ rei pugnamq; præsentem: sed ad memoriam posteritatis: & ingenii famam cõponit. Ideoq; & uerbis liberioribus & remotioribus figuris narrãdi tediũ euitat. Itaq;: ut dixi: neq; illa salustiana breuitas: quia nihil apud aures uacuas atq; eruditas potest esse pfectius: apud occupatũ uariis cogitationibus iudicẽ & sæpius ineruditum captanda nobis ẽ: neq; illa Liuii lactea ubertas satis decebit eũ: qui nõ speciem expositionis: sed fidẽ quærit. Audio quod. M. Tullius neq; Thucydidem quidem aut Xenophontẽ utiles oratori putat: q̃q̃ illius bellicum canorem huius ore musas esse locutas existimet. Licet tamẽ nobis in digressionibus uti uel historico nõ nunq̃ nitore: dũ ĩ iis de quibus erit quæstio: meminerimus nõ athlæta℞ thoros sed militũ lacertos esse. nec uersicolorem illã: qua Demetrius Phalereus dicebatur uti: uestem bene ad forẽsem puluerem facere. Est & alius ex historiis usus: & is quidẽ maximus: sed non ad præsentẽ pertinẽs locũ ex cognitione rerũ exemplorũq;: quibus ĩ primis instructus esse debet orator: nec omnia testimonio expetet a litigatore: sed pleraq; ex uetustate diligenter sibi cognita sumat. hoc potẽtiora: q; ea sola criminibus odii & gratiæ uacant. A philosophorũ uero lectione: ut essent nobis multa petenda uitio factum est: alias oratorum: qui q; dem illis optima sui operis parte censentur. Nã & de iustis. honestis. utilibus. iisq; quæ sint contraria: & de rebus diuinis

esse legendum: quãuis mihi i exẽplaria nulla astipulétur. Ex altercatiõibus atq; interrogatiõibus oratoré futurũ optime socratici pparant. X littera in. T. mutata. & legat̃. hoc mõ. Et altercatiõibus. Nõ tamé eandem esse conditionem sciamus litium ac dispositionũ. Loco dispositionũ recte in quibusdam exemplaribus legit̃ disputationũ. Quippe cum in bruto. M. Tullius tot milibus uersuum de Romanis tantum oratoribus lõquatur: & tamen de omnibus ætatis suæ quidem quisq; cõniuebat: exceptis Cæsare atq; Marcello silentium egerit. Sic qdé corrupte legitur. sed si loco illius qdé hic ablatiuus qua reponatur: & cõtextus & sensus ĩtegri fiét. hoc modo. & tamen de oĩbus ætatis suæ qua quisq; cõniuebat. Miror aũt quosdã ita deprauare: ut ꝓ illo cõniuebat legant conuiuebat: & quibusq; pro illo qsq;: cum illa a uero eleganti que sensu maxime sint aliena. Quis erit modus si & illos qui postea fuerunt & græcos oés philosophos. Et copula iteꝝ mihi ascribéda uidetur: ut legamus & philosophos. Nã post oratores & latinos & græcos philosõphos quoq; numerare lõgũ esset. uerbum auté deest quo claudédus foret sẽsus. Persequamur igit̃ simile ue sensus exposcit ut legat̃: & græcos oés & philosophos psequamur. Fuit igit̃ breuitas illa tutissima: q̃ apud Liuiũ in epistola ad filiũ scripta legédos Demosthené at Ciceroné. Fuerit q̃ fuit sensui magis cõuenire uidet̃. q; uero particula ascripta atq; legat̃. Qui iudiciũ adeuntibus allaturus sit utilitatis aliquid. In qbusdã exéplaribus pro adeũtibus recte legitur adhibétibus. sed non quoq; aduerbium mihi uidetur ascribédũ ut legatur. hoc modo. Qui iudicium adhibétibus nõ allaturus sit utilitatis aliqd. Quod enim quisq; in ueritate tumés potensq; ne minime quidem alicuius cæteræ fiducia partis memoriam artis sperauerit. Flagitiis ita scatet hic locus: ut non asterisci: sed solis splendore indigere uideatur. Nullus enĩ sensus oĩno elici potest. Alias recens hæc lasciuia. A uocali in o conuersa alios legendum esse liquet. Ipsos etiam qui rectum dicendi genus sequi uolũt. Sũt uerbũ loco illius accusatiui ipsos mihi uidetur ascribendum. hoc modo. Sunt etiam qui. Quosdam elatior ingenii uis & magis concitata & alias spurciciis plena capit. Nihil est: quod hominũ imperitoꝝ temeritate facile non corrumpatur. Quis enim non uideat hũc locum spurciciis fuisse inquinatum? Quãuis auté hæc deprauatio hactenus fuerit approbata: pro spurcitiis tamen uel pignore deposito contenderim spiritus esse legendum. Significat enim Fabius uehemétia ac spiritus plena qbusdã placer̃. Interĩ sũma qa & a q̃ lectiõe petere

maxime dicunt: & argumentantur acriter. Et altercationibus atq; interrogationibus oratorem futurũ optime socratici præparant. Sed iis quoq; adhibendum est simile iudicium: ut ẽt cum in rebus uersemur iisdem: non tamen eandem esse conditiõem sciamus litium ac disputationũ. fori & auditorii. præceptorũ & piculorum. Credo exacturos plerosq;: cum tantũ esse utilitatis in legendo iudicemus: ut id quoq; adiungamus operi: qui sint. quæ ĩ auctore quoq; præcipua uirtus. sed persequi singulos infiniti fuerit operis. Quippe cũ in Bruto. M. Tullius tot milibus uersuum de romanis tantum oratoribus loquat̃: & tamẽ de omnibus ætatis suæ: quidẽ quisq; cõniuebat: exceptis Cæsare atq; Marcello silentiũ egerit. Quis erit modus: si & illos qui postea fuerunt: & grecos omnes & philosophos? Fuerit igit̃ breuitas illa tutissima: quæ ẽ apud Liuium ĩ epistola ad filium scripta. legendos Demosthenem atq; Ciceronẽ. tũ ita ut q sq; esset Demostheni: & Ciceroni simillimus. Nõ ẽ dissimulãda nostri quoq; iudicii summa. Paucos & uix ullũ ex iis q uetustatẽ pertulerũt: existimo posse reperiri: qui iudiciũ adeuntibus nõ allaturus sit utilitatis aliquid: cũ se Cicero ab illis quoq; uetustissimis auctoribus: ingeniosis q dem: sed arte carentibus plurimũ fateatur adiutũ. Nec multo aliud de nobis sentio: quod enim quisq; ĩ ueritate tumens potensq;: ne minima quidẽ alicuius cæteræ fiducia partis memoriã artis sperauerit. qui si quis est intra primos stati uersus deprehẽdetur: & citius nos dimittet: q̃ ut eius nobis magno tẽporis detrimẽto cõstet experimentum. Sed nõ quicqd ad aliquam partẽ sciẽtiæ pertinet: ꝓtinus ad faciẽdã etiã φρασιν: de qua loquimur accõmodatũ. Verum anteq̃ de singulis loquar: pauca in uniuersum de uarietate opinionum dicenda sunt. Nam quidã solos ueteres legẽdos putãt: neq; ĩ ullis aliis esse naturalem eloquentiam: & robur uiris dignum arbitrantur. Alios recẽs hæc lasciuia deliciaq;: & omnia ad uoluptatẽ multitudinis imperitæ composita delectãt. ipsos etiã qui rectum dicendi genus seq uolunt. alii pressa demum & tenuia: atq; quæ minimum ab usu quotidiano recedant: sana & uere attica putant. Quosdam elatior ingenii uis: & magis concitata: & alias spurcitiis plena capit: Sunt ẽt lenis & nitidi & compositi generis nõ pauci amatores: de qua differẽtia disserã diligẽtius: cũ de genere dicẽdi quærẽdũ erit. Interĩ sũma qa & a qua lectione petere possit: quæ cõfirmare facultatẽ dicẽdi uolũt attigã paucos. Sũt enĩ eminẽtissimi. & excerpere ĩ aĩo est.

poſſit: quæ confirmare facultatem dicendi uolūt attingā paucos. Aſteriſco hic quoq; locus indigere uidetur: quo & ītelligi & emendari poſſit. Facile eſt autem ſtudioſis: qui ſunt iis ſimillimi iudicare. V uocali in. i. conuerſa ſint eſt legendū. Hic enim quēmadmodum ex oceano dicit ipſe amnium uim fontiumque curſus initiū capere: omnibus eloquētiæ partibus exemplum & ortum dedit. In Iliados uigeſimoprimo uolumine his uerſibus hoc ait Homerus.

τω ουτε κρειων αχελωιοσ ισοφαριζει.
ουδε βαθυρρειταο μεγα σθενεοσ ωκεανοιο.
εξου περ παντεσ ποταμοι και πασα θαλασσα.
και πασαι κρηναι και φρειατα μακρα ναουσιν.

Cæteraque quæ probandi ac refutandi ſunt ita multa. Illud quæ relatiuū aut redundare aut aliquid uerbi: quod nō ē aſcriptū: expoſcere uidet. ſed cū ſine eo ſenſus ſit īteger allinatur. Leuitaſq; uerborū & expoſitionis probabilis. u. littera in n mutata lenitas: & loco expoſitionis compoſitionis mihi legendum uidetur. Vt plane manifeſte apparet. A uocali aſcripta appareat quidem legēdum eſt. Sed alterum quoq; illorum aduerbiorum: mihi uidet̄ expūgēdū. Paneſium ex utroq;

Facile eſt aūt ſtudioſis q ſint iis ſimillimi iudicare. nec qſq̄ queratur omiſſos forte aliquos: quos ipſe ualde ꝓbet. Fateor enī plures legēdos eſſe: q̄ q nominabuntur: Sed nunc genera ipſa lectionū quæ præcipue cōuenire intendētibus: ut oratores fiant exiſtimem: perſequar. Igit̄ ut Aratus ab Ioue incipiendū putat. nos ita rite cœpturi ab Homero uidemur. Hic enī quēadmodū ex oceano dicit ipſe amniū uim fontiūq; curſus initium capere: omnibus eloquentiæ partibus exemplū & ortū dedit. Nunc nemo in magnis rebus ſublimitate. in paruis proprietate ſuperauit. idem lætus ac depreſſus. iucūdus & grauis. tum copia: tum breuitate mirabilis. nec poetica modo: ſed oratoria uirtute eminentiſſimus. Nanq; ut de laudibus. exhortationibus. cōſolationibuſq; taceam: nonne uel nonus liber: quo miſſa ad Achillem legatio continetur: uel in primo inter duces illa contentio: uel dictæ in ſecundo ſententiæ omnes litium ac conſiliorum explicant artes? Affectus quidem uel illos mites: uel hos concitatos: nemo erit tam indoctus: qui non in ſua poteſtate hunc auctorē habuiſſe fateatur. Age uero nonne utriuſq; operis ingreſſus in pauciſſimis uerſibus legē prohœmiorum nō dico ſeruauit ſed conſtituit? Nam & beniuolum auditorem inuocatione dearum: quas præſidere uatibus creditum eſt: & intentum propoſita rerū magnitudine. & docilem ſumma celeriter cōprehenſa facit. Narrare uero quis breuius: q̄ qui mortem nunciat Patrocli? quis ſignificantius poteſt q̄ qui Curetum ætolorumq; prœlium exponit? Iam ſimilitudines. amplificationes. exempla. digreſſus. ſigna rerum: & argumenta: cæteraq; quæ ꝓbandi ac refutandi ſunt ita multa. ut etiam qui de artibus ſcripſerunt: plurima earum rerum teſtimonia ab hoc poeta petant. Nam & epilogus qdē quis unq̄ poterit illis rogātis Achillē Priami precibus æquari? Quid? in uerbis. ſententiis. figuris. diſpoſitione totius operis: nōne humani ingenii modum exceſſit? ut magni ſit uiri uirtutes eius: non æmulatione: quod fieri non poteſt: ſed intellectu ſequi? Verū hic omnes ſine dubio & ī omni genere eloquentiæ procul a ſe reliquit. Heroicos tamen præcipue uidelicet quia clariſſima in materia ſimilis comparatio eſt. Raro aſſurgit Heſiodus: magnaq; pars eius in nominibus eſt occupata: tamen utiles circa præcepta ſententiæ: leuitaſq; uerborū: & expoſitionis probabilis. Datur ei palma in illo mediocri genere dicendi. Contra in ātimacho uis & grauitas & minime uulgare eloquendi genus habet laudem. Sed q̄uis ei ſecundas fere grammaticorum conſenſus deferat: & affectibus: & iucunditate: & diſpoſitione: & omnino arte deficitur: ut plane manifeſte appareat quāto ſit aliud proximum eſſe. aliud ſecundum. Panyſim ex utroq; mixtum putāt in eloquendo neutrius æquare uirtutes. alterum tamen ab eo materia: alterū diſponēdi ratione ſuperari. Apollonius in ordinē a grāmaticis datū nō uenit: qa Ariſtarchus atq; Ariſtophanes poetarū iudices neminē ſui tēporis ī numerū redegerūt. nō tamē contemnēdū edidit opus: æquali quadā mediocritate Arati. materia motu caret: ut ī qua nulla uarietas. nullus affectus. nulla perſona cuiuſq̄ ſit oratio: ſufficit tamen operi: cui ſe parem credidit uel æqualem. Admirabilis in ſuo genere Theocritus: ſed muſa illa ruſtica & paſtoralis non forum modo: uerum ipſam etiam urbem reformidat. Audire uideor undique congerentes nomina plurimorum

poetarũ: quid Herculis acta nõ bene Pisandros? quid Nicãdrũ frustra secuti Macer atq; Vergilius? Quid? Euphorionẽ frustra trãsibimus: quẽ nisi ꝓbasset Vergilius idẽ: nũq̃ certe cõditorũ calcidico uersu carminũ fecisset ĩ bucolicis mẽtionẽ? Quid? Horatius frustra Dircæum Homero subiungit. Nec sane quisq̃ est tã procul a cognitiõe eoꝝ remotus: ut nõ indicem certe ex bibliotheca sumptũ transferre in libros suos possit. Nec ignoro igitur quos trãseo: nec utiq; dãno: ut q dixerim esse in omnibus utilitatis aliquid: sed ad illos iam perfectis constitutisq; uiribus reuertemur: quod et in cœnis grandibus sæpe facimus: ut cum optimis satiati simus: uarietas tamen nobis ex uilioribus grata sit. Tũc & elegiam uacabit in manus sumere: cuius princeps habetur Callimachus. secundas confessione plurimorum Philetas occupauit. Sed dum assequimur illam firmam: ut dixi: facilitatem: optimis assuescendum ẽ: & multo magis quia multorum lectione formanda mens: & ducendus color. Itaq; ex tribus receptis Aristarchi iudicio scriptoribus iamborũ ad exitũ maxime pertinebit unus Archilochus. Summa in hoc uis elocutionis. cum ualidæ. tum breues uibrantesq; sententiæ. plurimũ sanguinis atq; neruorum: adeo ut uideatur quibusdam: q̄ quidem minor est: materiæ esse: non ingenii uitium. Nouem uero lyricorum lõge Pindarus princeps spiritus magnificẽtia. sententiis. figuris. beatissima rerum ueborumq; copia: & uelut quodam eloquentiæ flumine: propter quod Horatius eum merito credidit nemini imitabilem. Stesicorus q̃ sit ingenio ualidus: materiæ quoq; ostendunt maxima bella: & clarissimos canente duces: & epici carminis onera lyra sustinente. Reddit enĩ personis ĩ agendo simul loquendoq; debitam dignitatẽ: ac si tenuisset modum uidetur æmulari proximus Homerum potuisse: sed redũdat atq; effunditur: quod ut est reprehendendum: ita copiæ uitium est. Alcæus in parte operis aureo plectro merito donatur: quia tyrannos insectatus: multum etiam moribus confert. in eloquendo quoq; breuis & magnificus & diligens: Homero similis: sed in lusus & in amores descẽdit: maioribus tamen aptior. Simonides tenuis: alioquin sermone proprio: & iucũditate quadam commendari potest: præcipue tamen eius in cõmouenda miseratione uirtus: ut quidam in hac eum parte omnibus eiusdẽ operis auctoribus præferãt. Antiqua illa Comœdia cũ sincæram illam sermonis attici gratiã prope sola retinet: tũ fœcũdissimæ libertatis: & si est in ĩsectandis uitiis præcipua: plurium tamen uirium etiam in cæteris partibus habet. Nam & grandis & elegãs: & uenusta: & nescio an ulla post Homerum tamen: quem ut Achillem semp excipi par ẽ: aut similior sit oratoribus: aut ad oratores faciẽdos aptior. Plures eius auctores. Aristophanes tamẽ: & Eupolis: Cratinusq; præcipui. Tragœdias primus in lucẽ Aeschylus ꝓtulit: sublimis & grauis & grãdiloquus sæpe usq; ad uitiũ: sed rudis ĩ plerisq; & incõpositus: propter qd correctas eius fabulas in certamẽ deferre posterioribus poetis atheniẽses permisere. Suntq; eo modo multi coronati. Sed lõge clarius illustrauerũt hoc opus Sophocles atq; Euripides: quorum ĩ dispari dicendi uia uter sit poeta melior: inter plurimos quærit. Idq; ego sane: quo-

mixtum putant. Panysis quidem poeta fuit Epicus ex quo cõstat Panysin nõ Panesium esse legendum.

Arati materia motu caret: ut in q̃ nulla uarietas. nullus affectus. nulla persona cuiusquã sit oratio. υποδιαςολησ nota hoc ẽ subdiuisiõis opus ẽ hoc loco: ut cui & usquã duæ esse dictiões cognoscant. Aratũ aũt Cicero primũ deĩde germanicus Cæsar trãstulit. Sufficit tamen operi cui se parem credidit uel æqualẽ. Hæc duo ultima uerba de margine in cõtextũ mihi uident eẽ trãslata: eoq; expungẽda.

Quid Horatius frustra Dircæũ Homero subiungit? Horatius quidem in arte poetica huius poetæ meminit. sed ibi quoque corrupte legitur Dircæus cum Tyrteus uocetur: ut plenius alibi diximus.

Quod est in cœnis grãdibus sæpe facimus. s. littera erasa & legitur: q̃ copula etiam significat. Secundas confessione plurimorum philetas occupauit. Philætas cum æ diphthongo scribitur. Itaq; ex tribus receptis Aristarchi iudicio scriptoribus iamborum ad exitũ maxime ꝑtinebit unus archilochus. Quo modo Archilochus ad exitum pertineat: mihi non liquet recte autem ad hæc ĩ quibusdam exemplaribus legi uidetur. Therpsicorus q̃ sit ingenio ualidus materiæ quoq; ostendunt: maxima bella & clarissimos canentem duces & epici carminis onera lyra sustinente. Stesichorus scribitur non therpsicorus. M. uero littera expuncta canente legendum: ut cum lyra couеniat. Epicum autem carmẽ heroicum dicitur.

nia ad præsentem materiam nihil pertinet. iniudicatum relinquo. Illud quidem nemo non fateatur necesse est: iis qui se ad agendum comparant: utiliorem longe Euripidē fore. Namq; is sermone quo ipsum reprehendūt: quibus grauitas & cothurnus & sonus Sopho clis uidet' esse sublimior: magis accedit oratorio generi & sentētiis densus: & in iis quæ a sapiētibus tradita sunt: pene ipsis par: & in dicendo atq; respondendo cuilibet eorum: qui fuerunt in foro diserti: comparādus. In affectibus uero cum omnibus mirus: tū in iis quæ miseratione constant facile præcipuus & admirandus maxime est: ut sæpe testatur: & eum secutus: q̄q̄ in opere diuerso Menander: qui uel unus meo quidem iudicio diligenter lectus ad cūcta quæ præcipimus efficienda: sufficiat. Ita omnem uitæ imaginem expressit: tanta in eo inueniendi copia & eloquendi facultas. Ita est omnibus rebus. personis. affectibus accommodatus. Nec nihil profecto uiderunt qui orationes: quæ Carisii nomine edūntur: a Menandro scriptas putant. Sed mihi longe magis orator probari in opere suo uidetur: nisi forte aut alia mala iudicia: quæ epithrepōtes epicleros lectos habēt: aut meditatiōes ī Sophocle & nomothethæ hypolioli neo non omnibus oratoriis numeris sunt absolutæ. Ego tamen plus adhuc quiddam collaturū esse declamatoribus puto: quoniā iis necesse est secundum conditionem controuersiarū plures subire psonas patrum. filiorum. maritorum. militum. rusticorum. diuitum. pauperum. irascentium. deprecātium. mitium. asperorū. In quibus omnibus mire custoditur ab hoc poeta decor. Atq; ille qdem omnibus eiusdem operis auctoribus abstulit nomen: & fulgore quodam suæ claritatis tenebras obduxit. habent tamē alii quoq; comici: si cū uenia legantur: quædam quæ possis decerpere. & præcipue Philemō: q q̄uis praue sui tēporis iudiciis Menādro sæpe prælatus ē: ita cōsensu tamen omniū meruit credi esse secundus. Historiam multi scripsere præclare. Sed nemo dubitat longe duos cæteris præferendos: quorū diuersa uirtus laudē pene ē parē cōsecuta. Dēsus & breuis & semp īstās sibi Thucydides. Dulcis & cādidus & effusus Herodotus. ille cōcitatus. hic remissis affectibus melior. ille cōciōibus: hic sermonibus. ille ui. hic uolūtate. Theopompus iis proximus: ut ī historia prædictis minor: ita oratori magis similis: ut qui anteq̄ est ad hoc opus sollicitatus: diu fuerit orator. Philistus quoq; meretur: qui turbæ: q̄uis bonorum post hos auctorū existimatur: imitator Thucydidis: & ut multo infirmior: ita aliquatenus lucidior. Ephorus: ut Isocrati uisum: calcaribus eget. Clytarchi probatur ingenium. fides infamatur. longo post īteruallo temporis natus Timagenes: uel hoc ipso probabilis: q; intermissā historias scribendi industriā noua laude reparauit. Xenophon nō excidit mihi sed īter philosophos reddēdus est. Sequit' oratorum ingens manus: ut cū decem simul athenis ætas una tulerit: quorū lōge princeps Demosthenes: ac pene lex orandi fuit. tanta uis in eo. tā densa omnia. ita quibusdā neruis intēta sunt. tam nihil ociosum. is dicendi modus: ut necquid desit in eo:

Epos enī uersus ē hexameter. Plures enī auctores. Pro ea particula enim recte ī quibusdam exemplaribus legit' eius. Magis accedit oratori generi. o uocali ascripta oratorio legendū est. Et in dicēdo atq; respōdendo ciuiliter eorum q fuerūt in foro disertis cōparādus. Emēdate in qbusdā legit' cuilibet p illo ciuiliter. & diserti p disertis. Et pcipue philemō: q q̄uis praue sui tpis iudiciis menandro sæpe platus ē. ita consensu tamē oīum meruit credi esse secūdus. Corrupte qdē mihi sic legi uidet'. Emendari uero potest si prauis nō praue & sit legat': non est: ac illud aduerbiū ita expungat' hoc modo. Qui quáuis prauis sui tēporis iudiciis Menandro sæpe prælatus sit: consensu tamen omniū meruit credi esse secundus. Nisi forte aut alia mala iudicia quæ epithrephōtes. epicleros lectos: habēt aut meditationes in sophocle & nomotethæ hypolioli neo nō oībus oratoris numeris sūt absolutæ. Emēdationē qdem desiderat hic locus: q̄ facile adhiberetur: si Menandri comœdiæ extarent. Hypobolimæo qdē sine cōtrouersia legendū ē. nā ut in prīo quoq; diximus υποβολιμαιοσ subditicius latīe dicit'. est aūt comœdiæ nomē hoc loco. Philistus quoq; meret': q turbæ q̄uis bonorum post hos auctorum existimat': imitator Thucydidis & ut multo īfirmior: ita aliquatenus lucidior. Grādi flagitio inqnatur hic sensus: qđ qdē facile tollit': si sti syllaba erasa eximat' legamus. hoc mō. Philistus quoq; meret' q turbæ quáuis bonorum post hos auctorum eximat'. Nec ignoro a qbusdā ita deprauari ut qd tubæ legat'. qđ q̄ sensui cōueniat uiderit ipsi. De philisto aūt sic & Cicero ī secundo de oratore libro scribit. Hunc cōsecutus est Syracusius Philistus: qui cum Dionysii tyránni familiarissimus esset: otiū suum consumpsit scribēdo: maximeq; Thucydidem est: sicut mihi uidetur: imitatu. Tamē nihil otiosum. En syllaba

nec quid redūdet iuenias. Plenior Aeschines: & magis fusus: & grādiori similis: quo minus strictus. carnis tamē plus habet. minus lacertorum. Dulcis in primis & acutus Hyperides est: sed minoribus causis: ut non dixerim utilior: magis par. his ætate Lysias maior: subtilis atq; elegās: & quo nihil si oratori satis sit dicere quæras pfectius. Nihil eni est inane. nihil arcessitū. puro tamē fonti: q̄ magno flumini ꝓpior. Isocrates in diuerso genere dicēdi nitidus & cōptus: & palæstræ q̄ pugnæ magis accōmodatus: omēs dicēdi ueneres sectatus ē. nec imerito. Auditoriis enim se nō iudiciis cōpararat. inuentio facilis. honesti studiosus. in cōpositione adeo diligens: ut cura eius repræhēdatur. Neq; ego in his: de quibus sum locutus: has solas uirtutes: sed has præcipuas puto: nec cæteros parum fuisse magnos. quin etiā Phalereū illum Demetrium: (q̄q̄ is primus inclinasse eloquentiam dicitur) multum ingenii habuisse: & facūdiæ fateor: uel ob hoc memoria dignū: q; ultimus est fere ex atticis qui dici possit orator: quem tamē in illo medio genere dicendi præfert omnibus Cicero. Philosophorū: ex quibus plurimū se traxisse eloquentiæ. M. Tullius cōfitet: quis dubitet Platonē esse præcipuum? siue acumie disserēdi: siue eloquendi facultate diuina quadā & homerica? multū eni supra prosam orationē: & quā pedestrē græci uocāt: surgit: ut mihi nō hominis ingenio: sed quodā delphico uideatur oraculo īstinctus Quid ego commemorem Xenophōtis illam iucūditatē inaffectatā? sed quam nulla affectatio consequi possit? ut ipse sermonē græcis finxisse uideatur. Et quod de Pericle ueteris comœdiæ testimonium est: ī hūc transferri iustissime possit: ī labris eius sedisse quandam persuadēdi deā. Quid reliquorū Socraticorum elegātiam? qd Aristotelē? quē dubito scientia rerum. an scriptorum copia. an eloquendi suauitate. an inuentionum acumine. an uarietate operum clariorem putem? Nam ī Theophrasto tam est eloquēdi nitor ille diuinus: ut ex eo quoq; nomē traxisse dicatur. Minus īdulsere eloquētiæ stoici ueteres: sed cū honesta suaserunt: tum in eligendo probandoq; quod instituerant: plurimum ualuerunt: rebus tamē acuti magis q̄ id quod sane nō affectant oratiōe magnifici: Quid romanorum? Idē nobis p romanos quoq; auctores ordo ducēdus est. Itaq; ut apud illos Homerus: sic apud nos Vergilius auspicatissimū dederit exordiū: omniū generis eius poetarū græcorum nostrorūq; haud dubie proximus. Vtar enim uerbis iisdē: quæ ab Afro Domitio iuuenis excepi: qui mihi iterroganti: quem Homero crederet maxime accedere. Secūdus inquit est Vergilius: propior tamē primo q̄ tertio. Et hercle ut illi naturæ cælesti atq; immortali cesserimus: ita curæ & diligentiæ: uel ideo in hoc plus est: quod ei fuit magis laborandū: & quanto plus eminētioribus uincimur fortasse æqualitate pensamus. Cæteri omnes lōge sequentur. Nā Macer & Lucretius legendi qdē: sed nō ut phrasim. i. ut corpus eloquētiæ faciāt. elegātes ī sua quisq; materia: sed alter humilis. alter difficilis. Atacinus Varro ī his per quæ nomē est assecutus: interpres operis alieni: non spernendus quidem. Verū ad augendam facultatem dicendi parum locuples. Ennium sicut sacros uetustate lucos adoremus: in quibus grādia & antiqua robora iam non

expuncta tam est legendū. hoc modo. tam nihil ociosum. Is dicēdi modus ut nequid desit ī eo. c. littera ascripta nec legēdum esse aperte cuiq; patet. hoc modo. Vt nec qd desit. Oēs dicēdi ueneres sectatus ē. nec imerito. auditoriis enī se non iudiciis comparat. Ra syllaba ascripta cōparat mihi legendum uidetur: atq; ē uerbum expungendum. Veneres autem dicit: quas græci χαριτασ uocant. Sic Plynius libro trigesimoquinto. Quorum opera cū admiraretur collatis omnibus deesse his unam illam, uenerem dicebat: quā græci χαριν uocant. Quin etiā phalereum illum Demetriū. & infra. multum īgenii habuisse & facundæ fateor: uel ab hoc memoria dignum. i uocali ascripta facundiæ legatur: & a uocali in o conuersa ob scribatur. hoc modo. Multū ingenii habuisse & facundiæ fateor uel ob hoc memoria dignum. Quid Aristotelē? quem dubito scientia rerum. an scriptorum copia. an eloquendi usu suauitate. Vsu ablatiuus ut redundans mihi uidetur expūgēdus. Quid romanorum? Duo hæc uerba ut supflua mihi uidentur expungenda. & sane in quibusdam exemplaribus non sunt ascripta.

Omnium eius generis poetarum græcorum nostrorūq; haud dubie proximus: illi datiuus mihi uel refragantibus exemplaribus ascribendus uidetur. hoc modo. illi haud dubie proximus. Et quanto plus eminentioribus uincimus: fortasse æqualitate pensamus. Deprauatus quidem hic mihi sensus uidetur. nec qua ratione corrigi possit uideo. uincimur qdem ē legēdum.

Sed alia quoq; mihi emendatione uidetur indigere. Vergilius auté se Homero æqualé his uersibus ꝓfitetur. Mæonium quisquis romanus nescit homerũ. Me legat & lectum credat utrũq; sibi. Illius immensos miratur græcia campos. At minor est noster: sed bene cultus ager. Hic tibi nec pastor nec curuus deerit arator. Hæc graiis constant singula: terna mihi.

Propiores alii ad hanc atq; de qua loquimur magis utiles. Atq; coniunctio transposita in locum suum uidetur reponenda. hoc modo. Propiores alii atq; ad hanc de qua loq̃mur. Et ut dicã quod sétio magis oratoribus q̃ poetis numerandus. corrupte imitandus in quibusdam legit̃ exemplaribus pro illo numerandus. Quia germanicum augustũ. Hic transtulit Aratũ q nũc extat: cũ Ciceronis trãslatio nõ habeatur. Qui tamé iis ipsis eius operibus. Quid littera. d. ascripta legédum est. Quá qui sic egerit. e uocali de principio ablata gerit a qbusdá recte legitur. Nũc eni cæterarum fulgore uirtutũ laus ipsa ꝑstringitur. ista pro ipsa mihi legendum uidetur. Elegia quoq; græcos ꝓuocamus. Illa copula quoq; de secundo loco in tertiũ mihi transferenda uidetur. ut hoc modo legatur. Elegia græcos quoq; ꝓuocamus. Multũ é tersior ac purus magis Horatius: & nisi labor eius amore ꝓcipuus. Nisi corrigat̃ hic locus ꝓcipi nõ potest. Sic auté emédari posse uidet̃; ut multo legat̃: & q̃tuor ille dictiões expungant̃: nisi labor eius amore: ac earũ loco hæ q̃tuor reponant̃. Ad notádos hominũ mores. Sic. n. in qbusdá legit̃ exéplaribus. Et ad notádos hoíum mores ꝓcipuus. Alteꝝ illud ét prius satyræ genus; sed nõ sola carminum uarietate mixtũ cõdidit Terétius Varro. Mendæ ex hoc sensu facile tollent̃: si loco illius copulæ ét. est uerbũ: ac & copula ascribat̃: ac loco illius sed. particulæ q̃d relatiuũ legat̃. hoc mõ. Alteꝝ illd̃ é & prius satyræ genus: q̃d nõ sola carminũ uarietate mixtũ cõdidit Terentius Varro. Hoc aũt satyræ genus mediũ é iter tragœdiá atq; comœdiá; de quo in arte poetica Horatius sic scribit. Carmíe q tragico uilé certauit ob hircũ. Mox ét agrestes satyros nudauit & asper Incolumi grauitate iocũ temptauit: eo q̃d Illecebris erat & grata nouitate morãdus. Spectator functusq; sacris & potus & exlex. Satyræ aũt Varronis Menippeæ dictæ sunt a Menippo quodã seruo: cuius libros Varro ipe í illis scribédis dicit̃ fuisse imitatus. Quáq̃ ille epodos íteruenire nõ repiatur. Immo repiatur apd̃ Horat. um. Quid ergo? dicemusne Fabiũ hoc nõ aíaduertisse? an hũc quoq; locũ tépoꝝ íselicitate fuisse deprauatũ? Nisi forte illi legamus ut

tantam habẽt speciem: quantã religionem. Propiores alii atq; ad hanc: de qua loquimur magis utiles. Lasciuus quidem in heroicis q̃q̃ Ouidius: & nimium amator ingenii sui: laudandus tamen parcius. Cornelius aũte seuerus etiam si uersificator q̃ poeta melior: si tamẽ ut est dictum: ad exemplar primi libri bellum siculũ perscripsisset: uendicaret sibi iure secũdũ locum. Sed eum consũmari mors immatura nõ passa est: puerilia tamẽ eius opera & maximam indolem ostendũt: & admirabilem præcipue in ætate illa recti generis uolũtaté. Multum in Valerio Flacco nuper amisimus. Vehemens & poeticum ingenium Saleii Bassi fuit: nec ipsum senectute maturũ. Rabirius ac Pedo non indigni cognitione: si uacet. Lucanus ardens & concitatus & sententiis clarissimus: & ut dicam q̃d sentio: magis oratoribus q̃ poetis numerandus. Hos nominauimus: quia Germanicum Augustum ab institutis studiis deflexit cura terrarum: parumq; diis uisum est esse eum maximum poetarum. Quid tamen iis ipsis eius operibus: in quæ donatus imperio iuuenis successerat sublimius? doctius? omnibus deniq; numeris præstantius? Quis enim caneret bella melius: q̃ qui sic egerit? quem præsidétes studiis deæ propius audiret? cui magis suas artes aperiret familiare numen Mineruæ? Dicẽt hæc plenius futura sæcula. Nũc enim cæterarũ fulgore uirtutũ laus ipsa præstringit̃. Nos tamen sacra litterarũ colentes feras Cæsar: si nõ tacitum hoc præterimus. Et uergiliano certe uersu testamur. Inter uictrices hederã tibi serpere lauros. Elegia quoq; græcos ꝓuocamus: cuius mihi tersus atq; elegans maxime uidet̃ auctor Tibullus. Sunt q Propertiũ malint. Ouidius utroq; lasciuior: sicut durior Gallus. Satyra quidẽ tota nostra est: í qua primus insignẽ laudẽ adeptus est Lucilius: qui quosdã ita deditos sibi habet amatores: ut eum nõ eiusdẽ mõ operis auctoribus: sed omnibus poetis præferre non dubitent̃. Ego q̃tum ab illis: tantũ ab Horatio dissentio: qui Luciliũ fluere lutulenter: & esse aliq̃d quod tollere possis putat. Nã eruditio í eo mira: & libertas atq; íde acerbitas: & abunde salis. Multum est tersior ac purus magis Horatius: & nisi labor eius amore præcipiuus. Multũ & ueræ gloriæ: quãuis uno libro Persius meruit. Sunt clari hodie quoq;: & qui olim nominabuntur. Alterum illud etiam prius satyræ genus: sed non sola carminum uarietate mixtum condidit Terentius Varro uir romanorum eruditissimus. Plurimos hic libros & doctissimos composuit peritissimus linguæ latinæ: & omnis antiquitatis & rerũ græcaꝝ nostrarũq;: plus tamẽ scientiæ collaturus q̃ eloquentiæ. Iambus non sane a romanis celebratus est: ut proprium opus a quibusdam

īterpoſitus:cuius acerbitas ī Catullo.Bibaculo.Horatio:q̄q̄ ille epodos īteruenire nō reperiat̃.At lyricorū idē Horatius fere ſolus legi dignus. Nam & inſurgit aliquando:& plenus ē iucunditatis & gratiæ:& uariis uerbis & figuris feliciſſime audax.Si quē adiicere uelis:is Ceſius Baſſus quem nuper uidimus:ſed eū lōge præcedūt īgenia uiuētiū. Tragœdiæ ſcriptores Actius atq; Pacuuius clariſſimi grauitate ſētētiaꝝ uerboꝝq; pondere & auctoritate perſonarum. Cæterum nitor & ſumma ī excolēdis operibus manus magis uideri poteſt temporibus q̄ ipſis defuiſſe. Viriū tamē Actio plus tribuit̃.Pacuuium uideri doctiorem:qui eē docti affectāt:uolūt.Iam Varii Thyeſtes cuilibet græcorū coōparari pōt Ouidii Medea uidet̃ mihi oſtendere:quantum uir ille præſtare potuerit:ſi ingenio ſuo temperare q̄ īdulgere maluiſſet. Eorū: quos uiderim: longe princeps Pomponius ſecundus:quē ſenes parum tragicum putabant.eruditione ac nitore præſtare cōfitebantur.In comœdia maxime claudicamus:licet Varro muſas æpiſtolonis ſentētia:plautino dicat̃ ſermone locuturas fuiſſe:ſi latine loqui uellent.licet Cæciliū ueteres laudibus ferāt.licet Terētii ſcripta ad Scipionē africanū referātur. Q uæ tamē ſunt ī hoc genere elegātiſſima:& plus adhuc habitura gratiæ:ſi ītra uerſus trimetros ſtetiſſent.uix leuē conſequimur umbrā: adeo ut mihi ſermo ipſe romanus non recipere uideatur illam ſolis cōceſſam atticis uenerem.cum eam ne græci quidem ī alio genere linguæ obtinuerint. Togatis excellit Afranius: utinamq; nō inquinaſſet argumēta pueroꝝ fœdis amoribus mores ſuos faſſus. At hiſtoria nō ceſſerit græcis:nec opponere Thucydidi Saluſtium uerear:nec indignetur ſibi Herodotus æquari.T.Liuiū:cū ī narrādo miræ iucūditatis clariſſimiq; cādoris:tū ī concionibus ſupra quā enarrari poteſt eloquentē.Itaq; dicūtur omnia cum rebus:tū perſonis accommodata:ſed affectus quidē præcipue eos qui ſunt dulciores:ut parciſſime dicam:nemo hiſtoricorū cōmendauit magis. Ideoq; immortalē illā Saluſtii uelocitatem diuerſis uirtutibus cōſecutus eſt.Nam mihi egregie dixiſſe uidetur Seruilius Nouianus: pares eos magis q̄ ſimiles:qui & ipſe a nobis auditus eſt clarus īgenio: & ſententiis crebrior:ſed minus preſſus q̄ hiſtoriæ auctoritas poſtulat: quā paulum ætate præcedens eū Baſſus Aufidius egregie utiq; ī libris belli Germanici præſtitit:genere ipſo probabilis ī omnibus:ſed ī qbuſdā uiribus minor. Supereſt adhuc & exornat ætatis noſtræ gloriā uir ſæculorum memoria dignus:qui olim nominabitur.nunc intelligitur. Habet amatores:nec imitatores:ut libertas:q̄q̄ circūciſis quæ dixiſſet:ei nocuerit.Sed elatū abūde ſpiritū & audaces ſentētias deprehēdas ēt in iis quæ manēt. Sūt & alii ſcriptores boni: ſed nos genera deguſtamus. bibliothecas excutimus.Oratores uero uel præcipue latinā eloquētiā parē nō facere grææ poſſunt.Nā Ciceronē cuicūq; eorū fortiter oppoſuerim.nec ignoro quantā mihi cōcitē pugnā:cū præſertim id nō ſit ꝓpoſiti:ut eū Demoſtheni comparem hoc tēpore.Neq; enim attinet:cū Demoſthenem ī primis legendum:uel ediſcendum potius putē:quoꝝ ego uirtutes pleraſq; arbitror ſimiles.conſiliū.ordinē.uidendi. præparandi.probandi rationē.Omnia deniq; quæ inuētionis. In eloquendo

intelligamus apud catullum epodon non interuenire. Epodos autem dicitur απο του επαδεθαι hoc eſt ab accinēdo: quod particulæ quædā uerſuū integris uerſibus επαδονται hoc eſt accinuntur. Vt.Nox erat:& toto fulgebat luna ſereno īter minora ſidera. Et uariis uerbis & figuris ferociſſime audax. Feliciſſime in quibuſdam exemplaribus mihi recte legi uidetur. Iam uarii Thyeſtes. Hanc tragœdiam a Caſſio Parmenſi compoſitam ſibi uarius ab Auguſto athenas ad ſumendū de eo ſupplicium miſſus: quod ꝓ Antonio ſenſerat:cōbuſtis aliis operibus uendicaſſe putatur.

Quem ſenes pindarum tragicum putabant.Pindarum eſſe expungendum: ac parum reponendum & ex ſenſu & ex quibuſdam colligitur exemplaribus.

In comœdia maxīe iudicamus.Emēdate in quibuſdā exēplaribus claudicamus legitur. At nō hiſtoria ceſſerit græcis.Non aduerbiū ī tertiū locū mihi uidetur trāſferēdū.hoc mō.at hiſtoria nō ceſſerit.

Nec indignet̃ ſibi Herodotus æq̄ri.T.Liuiū. Ille datiuus ſibi in quarto loco melius quadrare uidet̃ hoc mō.Nec īdignet̃ Herodotus ſibi æq̄ri. Itaq; dicūtur oīa. Quæ particula eradatur.ut ita legat̃.eſt enī acclamatio q̄dā. Ideoq; īmortalē illā Saluſtius uelocitatē. Nō Saluſtius: ſed Saluſtii ut legat̃ ſenſus expoſcit. Supeſt adhuc & exornat ætatis noſtræ gloriā uir ſæculoꝝ memoria dignus.Cor.Tacitū ſignificare uidet̃. Sed nos genera deguſtamus.bibliothecas excutimus. Nō ꝑticula negatiua eſt aſcribenda ut legatur Non bibliothecas excutimus. Oratores uero uel ꝑcipue latinam eloquentiam parem non facere græce poſſunt.

est aliqua diuersitas. densior ille. hic copiosior. ille cōcludit astrictius. hic latius pugnat. ille acumine semper. hic frequenter & pōdere. illi nihil detrahi potest. huic nihil adiici. curæ plus in illo. in hoc naturæ. Salibus certe & cōmiseratione: q duo plurimū affectus ualent: uicimus & fortasse epilogos illi mos ciuitatis abstulerit. Sed & nobis illa quæ attici mirant̄: diuersa latini sermonis ratio minus permiserit. In epistolis quidem: q̄q̄ sint utriusq; nulla contentio est. Cædendum uero in hoc: q & ille prior fuit: & ex magna parte Ciceronem: quantus est fecit. Nā mihi uidet̄. M. Tullius cum se totū ad imitationē græcorū contulisset: effinxisse uim Demosthenis. copiam Platonis. iucūditatem Isocratis. nec uero quod in quoq; optimum fuit studio consecutus est tantū: sed uel plurimas ac potius omnes ex se ipso uirtutes extulit: īmortalis īgenii beatissima ubertas. Nō enim pluuias: ut ait Pīdarus: aquas colligit: sed uiuo gurgite exūdat. dono quodā prouidētiæ genitus: in quo totas uirtutes suas experiret̄ eloquētia. Nā quis docere diligētius? mouere uehemētius pōt? cui tāta unq̄ iucūditas affuit? ipsa illa quæ extorquet: īpetrare eū credas: & cū trāsuersū ui sua iudicē feriat: tamē ille nō rapi uideat̄ sed seq. Jā oībus quæ dicit tāta auctoritas īest: ut dissētire pudeat: nec aduocati studiū: sed testis aut iudicis afferat fidē. Cū interī hæc omnia quæ uix singula q̄sq̄ ītētissima cura cōseq posset: fluūt illaborata: & illa qua nihil pulchrius auditu ē orō: præ se fert tamē felicissimā facilitatē. Quare nō īmerito ab hominibus ætatis suæ regnare ī iudiciis dictus est. apud posteros uero id est cōsecutus: ut Cicero iā nō hominis nomē: sed eloquentiæ habeat̄. Hūc igitur spectemus. hoc ꝓpositū nobis sit exēplū. ille se ꝓfecisse sciat: cui Cicero ualde placebit. Multa in Asinio Pollione inuentio. sūma diligentia: adeo: ut quibusdā etiā nimia uideatur: & cōsilii & animi satis. a nitore & iucunditate Ciceronis ita longe abest: ut uideri possit secundo prior. At Mesalla nitidus & cādidus: & quodammodo præ se ferens ī dicendo nobilitatē suā. uiribus minor. C. uero Cæsar si tantum foro uacasset: nō alius ex nostris contra Ciceronem nominaretur. tanta in eo uis est. id acumē. ea concitatio: ut illum eodem animo dixisse: quo bellauit appareat. exornat tamē hæc omnia mira sermonis: cuius proprie studiosus fuit: elegantia. Multum ingenii in Cælio: & præcipue in accusando. multa urbanitas: dignusq; uir: cui & mens melior: & uita longior contigisset. Inueni qui Caluum præferrent omnibus. inueni qui cōtra crederent eū nimia cōtra se calumnia uerū sanguinem perdidisse. Sed est & sancta & breuis oratio: & castigata. & frequenter uehemens quoq;. imitator autē est atticorum: fecitq; illi ꝓperata mors īiuriā: si qd adiecturus: non si qd detracturus fuit. Insignis & Seruius Sulpitius īsignē nō īmerito famā tribus orōnibus meruit. Multa sicū iudicio legat̄: dabit imitatiōe digna Cassius Seuerus: qui: si cæteris uirtutibus colorē & grauitatē orationis adiecisset: ponendus inter præcipuos foret. Nam & ingenii plurimum est in eo: & acerbitas mira: & urbanitas eius sūma. sed plus stomacho q̄ consilio dedit. Præterea ut amari sales: ita frequenter amaritudo ipsa ridicula est. Sunt autē alii multi diserti: quos persequi longum ē. Eorū quos

Quod supiori sensui decrat: hic redūdat illud nō aduerbium negandi. Et fortasse epilogos illi mos ciuitatis abstulerit. Athenis ut ī scđo Fabius ait mo uere affectus uetabat̄ orator. Sed uel plurimas potius omnes ex seipo uirtutes extulit. Ac copula ē ascribēda: ut legatur. Ac potius omnes. In quo totas uirtutes suas experiretur eloquentia. Vires q̄ uirtutes sensui magis uidetur conuenire. Et cū trāsuersum ui sua iudicem feriat. Sic qdem legitur. Sed i. uocali expuncta ferat sensus exposcere uidetur. Multa in asinio pollione inuenio. T. littera ascripta īuentio legatur. Anitore & iucunditate Ciceronis ita lōge abest: ut possit uideri secundo prior. Cur sibi ipsi aduersari uidetur hic sensus? An quia deprauatus? Neq;. n. fieri pōt: ut qui lōge absit anitore & iucūditate Cicerōis: sit prior secūdo. Qua igitur ratiōe corrigitur hic locus? An pro secundo: forsitan sæculo ē legendū? Qui enim sæculo ante Ciceronem floruerunt non multum nitori ornatuiq; īdulserunt. Inueni q ciceronē crederent eum nimia contra se calūnia uerū sanguinem perdidisse. In quibusdā exēplaribus emendate sic scribitur: ut ciceronē accusatiuus in cōtra aduerbiū cōuertat̄: ac loco illius ꝓpositionis contra. in. præpositio reponatur. hoc modo. Inueni qui cōtra crederēt eum nimia ī se calumnia uerū sanguinē perdidisse. Plynius autem iunior inquit: Adriano scribens: caluum fuisse Demosthenē latinum. Sed est & sancta & breuis oratio. breuis quidē legit̄. sed grauis sensui maxime cōuenire uidetur. Insignis & Ser. Sulpitius insignē īmerito famā tribus orōnibus meruit. Insignis nomīatiuus

mihi uidetur eradẽdus. In eius uero locũ insignẽ accusatiuus referẽdus. ac nõ negãdi aduerbiũ ascribendũ: ne quẽ uult laudare: uideat̃ sugillare: ut hoc mõ legamus. Insignẽ & Ser. Sulpitius nõ imerito famã tribus orõnibus meruit. Præterea & amari sales ita ut frequẽter amaritudo ipsa ridicula ẽ. Ea pticula ut in locũ & copulæ ẽ trãsferenda. hoc mõ. Præterea ut amari sales: ita frequẽter amaritudo ipsa ridicula ẽ. Et sæpius ad curam reẓ ab elocutione resipisceret. I uocali ac altera. s. abiecta respiceret legendũ ẽ. Habebũt q post nos de oratoribus scribẽt: magnã i eos q nũc uigent materiã laudãda. In ppositio ut supuacua ẽ eradenda & a uocali i i cõuersa laudãdi ẽ legẽdũ. Plautus i stoicis reẓ cognitioni utilis. In epicuris leuis quidem: sed non iniucundus tamen ductorem. Castigate i qbusdã exẽplaribus legit̃ Plancus. u. uocali i. n. & t. i. c. cõuersa: & loco illius accusatiui ductorẽ: auctor ẽ Catius. hoc mõ. Plancus i stoicis reẓ cognitioni utilis. In epicuris leuis qdẽ: sed nõ iniucundus tamẽ auctor est Catius. Ex idustria Senecã i oĩ genere eloquẽtiæ distuli. Versatũ aut simile uerbũ sensus itegritas mihi exposcere uidet̃: uti legat̃. In oĩ gener̃ eloquẽtiæ uersatũ. Seneca uero in oĩ genere studiorũ uersatus ẽ eloquẽtiæ philosophiæ. poetices. Sed eũ magis Fabius sugillat q̃ cõmẽdet. Cũ autẽ fere solus hic i manibus adolescentũ fuit. Nisi. c. lra in. t. cõuersa tũ legat̃ ubi claudat̃ hic sensus nõ inuenieť. Cũ diuersi sibi conscius generis placer̃ se i dicẽdo posse i qbus illi placerẽt diffideret. Sic qdẽ corrupte legit̃: id quod mihi hoc mõ emendandum uidetur: ut loco in præpositionis iis ablatiuus reponatur.

uiderim Domitius afer: & Iulius africanus longe præstantissimi uerborũ arte ille: & toto genere dicendi præferendus: & quem in numero ueterum habere non timeas. hic concitatior: sed in cura uerborum nimius: & compositione nonnunq̃ longior & translationibus parum modicus. Erant clara & nuper ingenia. Nã & Trachallus plerunq; sublimis: & satis apertus fuit: & quẽ uelle optima crederes: auditus tamẽ maior. Nam uocis quãtã in nullo cognoui felicitas: & pronunciatio uel scænis suffectura & decora. Omnia deniq; ei quæ sunt extra superfuerũt. Et Vibius Crispus cõpositus & iucundus: & delectationi natus. priuatis tamẽ causis: q̃ publicis melior Iulio secundo si longior contigisset ætas: clarissimũ profecto nomen oratoris apud posteros foret. Adiecisset enim atq; adiiciebat cæteris uirtutibus suis quod desiderari potest. Id est autem: ut esset multo magis pugnax: & sæpius ad curam rerum ab elocutione respiceret. Cæterũ interceptus quoq; magnum sibi uendicat locum. Ea est facundia. tanta in explicando: qđ uelit gratia. tam candidum & lene & speciosum dicendi genus. tanta uerborum etiam: quæ assumpta sunt: proprietas. tanta etiam i quibusdam ex periculo petitis significantia. Habebunt: q post nos de oratoribus scribẽt: magnam eos qui nunc uigent materiam uere laudãdi. Sunt enim summa hodie: quibus illustratur forum: ingenia. Nãq; & consũmati iam patroni ueteribus æmulantur: & eos iuuenũ ad optima tendentium imitatur ac sequitur industria. Supersunt qui de philosophia scripserint. quo in genere paucissimos adhuc eloquentes litteræ romanæ tulerunt. Idem igitur. M. Tullius: qui ut ubiq; etiam in hoc opere Platonis æmulus extitit. Egregius uero multoq; q̃ in orationibus præstantior Brutus: suffecit põderi rerum. Scias eum sentire quæ dicit. Scripsit non parum multa Cornelius Celsus sextios secutus non sine cultu ac nitore. Plautus in stoicis rerum cognitiõi utilis. in epicuris leuis quidem: sed non iniucundus tamen auctor est Catius. Ex industria Senecam in omni genere eloquentiæ distuli ꝓpter uulgatam falso de me opinionem: quia dãnare eum & inuisum quoq; habere sum creditus. Quod accidit mihi dum corruptum & omnibus uitiis fractum dicendi genus reuocare ad seueriora iudicia contendo. Tũ autẽ fere solus hic in manibus adolescẽtium fuit: quẽ nõ equidem omnino conabar excutere: sed potioribus præferri non sinebam: quos ille non destiterat incessere: cũ diuersi sibi conscius generis placere se in dicẽdo posse: in quibus illi placerent: diffideret. Amabant autẽ eum magis q̃ imitabantur: tantũq; ab illo defluebant: quantum ille ab antiquis descẽderat. Foret enim optandum pares ac saltem proximos illi uiro fieri. Sed placebat propter sola uitia: & ad ea se quisq; dirigebat effingenda quæ poterat. Deinde cũ se iactaret eodem modo dicere Senecã infamabat: cuius & multæ alioquin & magnæ uirtutes fuerunt. Ingeniũ facile & copiosum. plurimum studii: & multarum rerum cognitio: in qua tamen aliquando ab iis quibus inquirenda quædam mandabat: deceptus est. Tractauit etiam omnem fere studiorũ materiam. Nã & orationes eius & poemata & epistolæ & dialogi efferuntur: & in philosophia parum diligens. Egregius tamen uitiorum isectator fuit: multæ i eo claræq; sententiæ: multa etiam morum gratia legenda: sed

in eloquendo corrupta pleraq;:atq; eo perniciosissima:q abūdant dulcibus uitiis. Velles eū suo īgenio dixisse.alieno iudicio.Nā si nil æqualiū cōtēpsisset.si parū cōcupisset.si nō oīa sua amasset. si reꝝ pōdera minutissimis sētētiis nō fregisset:cōsēsu potius eruditorū:q pueroꝝ amore cōprobaret. Veꝝ sic quoq; iam robustis & seueriore genere satis firmatis legēdus: uel ideo q, exercere pōt utrūq; iudiciū.Multa.n.ut dixi ꝓbāda i eo.multa ēt admirāda sunt. Eligere mō curæ sit: qd utinā ipse fecisset.Digna enī fuit illa natura quæ meliora uellet:Q uæ qd uoluit effecit.

DE Imitatione.

X his cæterisq; lectiōe dignis auctoribus: & uerboꝝ sumēda copia: & uarietas figuraꝝ: & cōponēdi rō: tum ad exēplū uirtutū oīum mēs dirigēda. Neq;.n. dubitari potest:qn artis pars magna cōtineat imitatiōe. Nā ut iuenire primū fuit:estq; præcipuū:sic ea quæ bene iuēta sūt utile seq.Atq; oīs uitæ ratio sic cōstat:ut quæ ꝓbamus i aliis:facere ipsi uelimus.Sic litterarū ductus:ut scribēdi fiat usus:pueri sequūt. sic musici uocē docētiū.pictores opera prioꝝ.rustici ꝓbatā expimēto culturā i exēplū tuēt. Omnis deniq; disciplinæ initia ad ꝓpositū sibi præscriptū formari uidemus. & hercle necesse ē:aut similes aut dissimiles bonis simus.Similē raro natura præstat.frequēter imitatio. Sed hoc ipsū qd tāto faciliorē nobis rationem reꝝ oīum facit: q fuit iis:q nihil qd sequerētur habuerūt:nisi caute & cū iudicio apprehēdit:nocet.Ante oīa igit imitatio p se ipsa nō sufficit:uel qa pigri ē ingenii cōtētū cē iis: quæ sunt ab aliis iuēta.Q uid.n.futuꝝ erat tēporibus illis: quæ sine exēplo fuerunt:si hoīes nihil nisi qd iā cognouissent faciēdū sibi:aut cogitādū putassēt:Nēpe nihil fuisset iuētū.cur ergo nefas ē repiri aliqd a nobis: qd āte nō fuerit:An illi rudes sola mētis natura ducti sunt i hoc ut tam multa generarent:Nos ad quærēdū nō eo ipso cōcitemur: qd certe scimus iuenisse eos q quæsierit: Et cū illi q nullū cuiusq rei habuerūt magistrū:plurima i posteros tradiderit:nobis usus illaꝝ reꝝ ad erudiēdas alias nō proderit.Sed nihil habebimus nisi beneficii alieni: quēadmodū qdā pictores i id solū studēt:ut describere tabulas mēsuris ac lineis sciāt.Turpe etiā illud ē esse cōtētū id cōseq qd imiteris.Nā rursus quid erat futurū:si nemo plus effecisset:eo quod sequebat.Nihil i poetis supra Liuiū Andronycū. nihil i historiis supra pontificū ānales haberemus.ratibus adhuc nauigaremus. nō esset pictura: nisi quæ lineas mō extremas umbræ:quā corpora in sole fecissent circūscriberent.At si oīa pcenseas:nulla sit ars qualis inuēta ē:nec intra initiū stetit:nisi forte nr̄a potissimū tēpora dānamus huius īfelicitatis:ut nūc demū nihil crescat. Nihil.n.crescit sola imitatiōe. Q uod si prioribus adiicere fas non est: quomō sperare possimus ullū oratorē pfectū: cū in iis quos maximos adhuc nouimus: nemo sit inuentus: i quo nihil aut desideretur: aut reprehēdat: sed ēt q summā nō appetēt:cōtēdere potius q seq debēt.Nā q agit ut prior sit forsitā ēt si nō transierit: æquabit. Eū uero nemo pōt æquare: cuius uestigiis sibi utiq; īsistēdū putat. Necesse est. n. semp sit posterior:q sequit.Adde qd plerūq; facilius ē plus facere:q idē. Tantā enī difficultatē habet similitudo: ut ne ipsa qdē natura i hoc ita ualue

Et in philosophia parū diligens.si particula ascribēda uidetur:ut etsi legat. aut certe & copula eradenda. Multa ēt morū gratia legēdo. Pro legendo recte qdā scribunt legenda.

Digna enim fuit illa natura q meliora uellet qd uoluit efficit. Emēdate in quibusdam exēplaribus: Quæ relatiuum est ascriptū & effecit:ut præteriti sit tēporis legēdum ē. hoc modo. Quæ quod uoluit effecit.

X his cæterisq; lectione dignis. Hinc facile appet imitationē arti subiici:eosq; falli q imitationē ab arte tanq partē diuersam separandā putant aiuntq; ut in rhetoricis ad Hereniū:eloquētiā tribus cōstare arte.imitatiōe exercitatiōe.Cōstat nāq; tribus eloquētia natura arte.exercitatione.Imitationē uero arti esse subiiciendā pluribus colligit Quintilianus.

Nobis usus aliaꝝ rerū ad erudiendas alias nō pderit: Licet fere in exēplaribus erudiendas legatur: ego tamen di syllaba erasa eruendas legēdum esse audacter contenderim.ac loco aliarum reponendum esse illarū. hoc modo.Nobis usus illarum rerum ad eruendas alias non proderit. Si nemo plus effecisset eo quæ sequebatur. A uocali erasa ac.m.littera ascripta quem legendū est.

Nō esset pictura nisi quæ lineas mō extremas umbræ:quam corpora in sole fecisset:circūscriberent.Fecissent pluraliter: ac circūscriberet singulariter manifeste legēdū est. Quod fit ut minus sanguinis ac uirium declamationes habeant q orōnes. D. littera expuncta quo legatur.

rit:ut nõ res q̃ simillimæ uideãt: utiq; discrimĩe aliquo discernãt. Adde q; qcqd alteri simile ẽ: necesse ẽ minus sit eo qđ imitat: ut ũbra corpore:& imago facie:& actus histrionum ueris affectibus: qđ ĩ orationibus quoq; euenit. Nãq; iis quæ ĩ exẽplũ assumimus: subest natura: & uera uis. Cõtra oĩs imitatio ficta ẽ:& ad alienum ꝓpositũ accõmodat. quo fit:ut minus sanguinis ac uirũ declamatiões habeãt:q̃ orones:q; ĩ illis uera.ĩ his assimulata materia ẽ. Adde q; ea quæ ĩ orone maxima sũt: imitabilia nõ sũt:ĩgeniũ: ĩuẽtionis facilitas:& qcqd arte nõ tradit. Ideo q; pleriq; cũ uerba quædã ex oronibus excerpserũt: aut aliquos cõpositionis certos pedes: mire a se quæ elegerũt: effingi arbitrant: cũ uerba ĩtercidãt.& ĩualescãt tẽporibus:ut quoꝝ certissima sit regula ĩ cõsuetudine:eaq; nõ sua natura sit bona aut mala (Nã p se soni tãtũ sũt) sed ꝓut opportune ꝓprieq; aut secus collocata sũt:& cõpositio cũ rebus accõmodata:tũ ipsa uarietate gratissima. Quapropter exactissimo iudicio circa hãc partẽ studioꝝ examinãda sũt oĩa. Primũ quos imitamur. Nã sũt plurimi:q similitudinẽ pessimi cuiusq; & corruptissimi cõcupierũt. Deĩde ĩ ipsis quos elegerimus qd sit:ad qđ nos efficiẽdum cõparemus. Nã ĩ magnis quoq; auctoribus ĩcidũt aliqua uitiosa: & a doctis ĩter ipsos etiã mutuo reprehẽsa:atq; utinã tã bona imitãtes dicerẽt melius:q̃ mala peius dicãt. Nec uero saltẽ iis qbus ad euitãda uitia iudicii satis fuit:sufficiat imaginẽ uirtutis effingere: & solã:ut sic dixerim:cutẽ uel potius illas Epicuri figuras:quas e summis corporibus dicit effluere. Hoc aũt iis accidit:q nõ ĩtrospectis penitus uirtutibus ad primum se uelut aspectũ oronis aptarunt: & cũ iis felicissime cessit imitatio:q uerbis atq; numeris sũt nõ multũ differentes. ui dicẽdi atq; ĩuẽtiõis nõ assequũt:sed plerũq; declĩnãt ĩ peius & ꝓxĩa uirtutibus uitia cõprehẽdũt: fiũtq; ꝓ grãdibus tumidi. pressis exiles. fortibus temerarii. lætis corrupti. cõpositis exultãtes. simplicibus negligẽtes. Itaq; q horride atq; ĩcõposite qdlibet illud frigidũ & ĩane extulerint: antiqs se pares credũt. q carẽt cultu atq; sentẽtiis atticis. s. q præcisis cõclusionibus obscuri Salustiũ atq; Thucydidẽ superãt. tristes & ieiuni Pollionẽ æmulant. ociosi & supini:si qd mõ lõgius circũduxerĩt:iurãt ita Ciceronẽ loquutuꝝ fuisse. Nouerã quosdã q se pulchre expressisse genus illud huius cælestis ĩ dicẽdo uiri sibi uiderent: si ĩ clausula posuissent eẽ uideatur. Ergo primũ est: ut qđ imitaturus ẽ qsq; ĩtelligat. Et quare bonũ sit sciat: tũ ĩ suscipiẽdo onere cõsulat suas uires. Nã quædã sũt imitabilia:qbus aut ĩfirmitas naturæ nõ sufficiat:aut diuersitas repugnet. Nec cui tenue ingeniũ erit:sola uelit fortia & abrupta. cui forte qdẽ:sed ĩdomitũ:amore subtilitatis & ui suã pdat:& elegantiã quã cupit:nõ psequat. Nihil ẽ.n. tã ĩdecẽs:q̃ cũ mollia durescũt. atq; ego illi præceptori quẽ ĩstituerã ĩ libro secũdo credidi:nõ ea sola docẽda esse: ad quæ quẽq; discipuloꝝ natura cõpositũ uideret. Nã & is adiuuare debet quæ ĩ quoq; eorũ ĩuenit bona:& quãtũ fieri põt adiicere:quæ desũt:& emẽdare quædã & mutare. Rector.n. ẽ alioꝝ ĩgenioꝝ atq; formator. difficilius ẽ naturam suã fingere. Sed ne ille qdẽ doctor: q̃q oĩa quæ recta sũt uelit esse ĩ suis auditoribus q̃plenissima: ĩ eo tamẽ cui naturã obstare uiderit:laborabit.

Et cum uerba intercident inualescant temporibus. Deprauatus hic locus facile sic emendari potest:ut & copula de principio in quartũ locum trãsferatur: atq; e uocali in a conuersa intercidant legatur. hoc modo. cum uerba intercidant & inualescant temporibus. est autem paraphrasis sensus illius Horatiani. Multa renascentur quæ iam cecidere:cadentq; Quæ nunc sunt in honore uocabula si uolet usus: Quem penes arbitrium uis est & norma loquendi. Deinde in ipsis quos elegerimus quid sit quod nos efficiendum comparemus. Ad præpositio ut ascribatur & sensus & loquendi ratio exposcit ut legatur. Ad quod efficiendum.

Vel potius illas Epicuri figuras:quas e summis corporibus dicit effluere: Quæ nam sint hæ epicuri figuræ Aulus Gellius libro quinto declarat his uerbis. Epicurus effluere ex omnibus corporibus simulacra quædam corporum ipsorum eaq; sese in oculos inferre atque ita sensum fieri. uidendi putat. Et cum his felicissime cessit imitatio uerbis atq; numeris sunt nõ multum differentes. Nisi hoc relatiuum qui ascribatur sensus integritas minus habebitur. Quare illo ascripto hoc modo legatur. Et cum his felicissime cesserit imitatio: qui uerbis atq; numeris sunt non multum differentes.

Si ĩ clausula posuissent esse uideatur. Hac clausula cum alibi tum pro lege Manilia Cicero frequenter utitur. Atque ego illi præceptori quem instituerant in libro secundo credidi. Rectius in quibusdam exemplaribus legitur tradidi.

Nec comœdia in cothurnos assurgit. ex Horatii arte poetica sumptus est hic sensus scribētis. Versibus expōi tragicis res comica nō uult. Indignat̄ itē priuatis ac ꝓpe socco Dignis carminibꝫ narrari cœna Thyestæ. Singula quæq; locū teneāt sortita decenter. Cū sit diuersa nō causaꝝ mō inter seipsas cōditio: sed ī similis etiā partium cāis. Loco similis legēdū est singulis: & ꝓ causis causæ. hoc mō. Sed ī singulis ēt partiū causæ. Itaq; ne hoc qdem suaserim uni se alicui ꝓprie quē p oīa seq̄t adiicere. Per duplex d. addicere hocē mācipare legendū ēē facile ē uidere. Quæ tamen est pulcherrima cū seqtur. Tamē ꝑticula q̄ a sensu respuit̄ uidet̄ eradēda ac eius loco hoc aduerbiū tū ē reponendū: ut legatur. Quæ tū ē pulcherrima. e T hæc qdē auxilia extrīsecus adhibent̄. Quātū oratori cōferat stilus hoc est exercitatio scribendi: hoc loco aperte Fabius demōstrat. Quæ nascendi quoq; hāc fecerit legē: ut maiora aīalia diutius uisceribus parētum cōtinerētur. Hoc Plynius apte declarat de elephātis in. viii. loqns. Decē inqt ānis gesta rei ī utero uulgus existimat. Aristoteles biēnio: nec āplius q̄ singulos semel gignere. pluresq; uiuere ducentis annis & quosdā trecentis. & decio. Quo maius ē aīal tāto diutius foi

Id quoq; uitādū ī quo magna ꝑs errat: ne ī orōne poetas nobis & historicos ī illis opibus oratores aut declamatores imitādos putemus. Sua cuiq; ꝓposita lex. Suus cuiq; decor ē. Nec comœdia ī cothurnos assurgit. nec cōtra tragœdia socco īgredit̄. Habet tamē oīs eloquētia aliqd cōmūe. Id imitemur: qd̄ cōmūe ē. Etiā solet hoc incōmodi accidere iis: q se uni alicui generi dediderūt: ut si aspitas iis placuit alicuius: hanc ēt in leni ac remisso causaꝝ genere nō exuant. si tenuitas ac nuditas: ī aspis grauibusq; causis pōderi rerū parū respōdeāt: cū sit diuersa nō causaꝝ mō iter seipsas cōditio: sed ī singulis ēt ꝑtiū causæ: Sintq; q alia leniter. alia aspere. alia cōcitate. alia remisse. alia docēdi. alia mouēdi gratia dicēt: quoꝝ oīum dissimilis atq; diuersa īter se ratio ē. Itaq; ne hoc qdē suaseri uni se alicui ꝓprie: quē p oīa sequat̄ addicere. Lōge oīum ꝑfectissimus græcoꝝ Demosthenes. aliqd tamen aliquo ī loco melius alii. plurima ille. sed nō q maxīe imitādus: & solus imitādus ē. Quid ergo? nō est satis oīa sic dicere quomodo. M. Tullius dixit? Mihi qdē satis esset: si oīa cōseq possem. qd tamē noceret uim Cæsaris. asperitatē Cælii. diligētiā Pollionis. iudiciū Calui qbusdā ī locis assumere? Nā præter id quod prudētis est: quod ī quoq; optimū ē: si possit suū facere: tū ī tanta rei difficultate: unū ītuētes uix aliqua pars seq̄t. Ideoq; cū totū exprimere: quē elegeris pene sit hōi icōcēssū: plurium bona ponamus āte oculos: ut aliud ex alio hæreat: & qd̄ cuiq; cōueniat: aptemus. Imitatio autē (nā sæpius idē dicam) nō sit tantū ī uerbis. illuc ītēdēda mēs: quātū fuerit illis uiris decoris ī rebus atq; ꝑsonis. qd̄ cōsiliū: quæ dispositio. q̄ oīa etiam quæ delectationi uideantur data ad uictoriā spectent. Quid agat̄ ꝓœmio. quæ ratio & q̄ uariā narrandi. quæ uis ꝓbādi ac refellēdi. quanta ī affectibus oīs generis mouēdis sciētia: q̄taq; laus ipsa popularis utilitatis gratia assūpta: quæ tum ē pulcherrima: cum seq̄t: non cū arcersitur. Hæc si præuiderimus: tū uere imitabimur. Qui uero etiā ꝓpria iis bona adiecerit. ut suppleat quæ deerāt. circūcidat: si quid redūdabit: is erit quē quærimus ꝑfectus orator: quē nunc cōsūmari potissimū oportebat: cū tanto plura exēpla benedicēdi supsunt: q̄ illis q adhuc summi sūt: cōtigerit. Nā erit hæc quoq; laus eorū: ut priores superasse. posteros docuisse dicantur.

Qui Modus scribendi sit.

T hæc quidē auxilia extrīsecus adhibētur. ī iis aūt quæ nobis ipsis parāda sunt: ut laboris: sic utilitatis ēt lōge plurimū affert stilus. Nec īmerito. M. Tullius: hūc optimū effectorē ac magistrum dicēdi uocat: cui sniæ ꝑsonā. L. Crassi ī disputatiōibus: quæ sunt de oratore assignādo iudiciū suū cū illius auctoritate cōiūxit. Scribēdū ergo q̄ diligētissime: & q̄ plurimū. Nā ut terra altius effossa generādis alēdisq; seminibus fecūdior: sic ꝓfectus nō a sūmo petitus: studioꝝ fructus effundit uberius: & fidelius cōtinet. Nā sine hac qdē cōsciētia ipsa illa ex tꝑe dicēdi facultas inanē mō loquacitatē dabit. & uerba in labris nascētia. illic radices. illic fūdamēta sunt. illic opes: uelut sāctiore quodā sacrario recōditæ: unde ad subitos quoq; casus: cū res exiget ꝓferant̄. Vires faciamus ante oīa: quæ sufficiāt labori certaminū: & usu nō exhauriant̄. Nihil enim reꝝ ipsa natura uoluit magnū effici cito: præposuitq; pulcherrimo cuiq; opi difficultatē: quæ nascēdi quoq; hāc fecerit legē: ut maiora aīalia diutius uisceribus parētū cōtinerent̄. Sed cū sit duplex quæstio: quo mō

& quæ maxíe ſcribi oporteat:iã hinc ordinẽ ſequar. Sit primo uel
tardus dũ diligens ſtilus:quæramus optima:nec ꝓtinus ſe offerẽti
bus gaudeamus. adhibeat̃ iudiciũ ĩuẽtis.diſpoſitio ꝓbatis. Dele-
ctus.n.reꝝ uerborũq; habẽdus ẽ:& põdera ſingulorũ examinãda:
Poſtea ſubeat ratio collocãdi:uerſent̃ q; omni mõ numeri. Non ut
qdq; ſe ꝓferet uerbũ occupet locũ: quæ qdẽ ut diligẽtius exequa-
mur:repetẽda ſæpius erũt ſcriptori ꝓxía. Nã præter id:qd ſic me-
lius iũgũt̃ prioribus ſequẽtia:calor quoq; ille cogitatiõis:q ſcriben
di mora refrixit:ſic recepit ex ĩtegro uires: & uelut repetito ſpacio
ſumit ĩpetum:qd in certamíe ſaliendi fieri uidemus: ut conatũ lon
gius petant: & ad illud quo cõtenditur ſpaciũ curſu ferant̃. Vtq; ĩ
iaculando brachia reducimus: & expulſuri tela neruos retro tẽdi-
mus. Interí tamẽ ſi fieret flatus: dãda ſũt uela: dũ nos ĩdulgẽtia illa
nõ fallat: Oĩa.n.noſtra dũ naſcunt̃ placẽt:alioq nec ſcriberẽt̃. Sed
redeamus ad iudiciũ:& retractemus ſuſpectam facilitatẽ. Sic ſcri-
pſiſſe Saluſtiũ accepimus. & ſane manifeſtus ẽ etiã ex opere ipſo
labor: Vergiliũ quoq; pauciſſimos die cõpoſuiſſe uerſus auctor ẽ
Varus. Oratoris quidẽ alia cõditio: Itaq; hanc morã & ſollicitudi-
nẽ initiis impero. Nã primũ hoc conſtituẽdũ.hoc obtinendũ ẽ:ut
q̃optime ſcribamus.celeritatẽ dabit cõſuetudo.paulatĩ res facilius
ſe oſtendent.uerba reſpõdebũt.compoſitio ſequetur: cũcta deniq;
ut in familia bene inſtituta ĩ officio erũt. Sũma hæc eſt rei.cito ſcri
bendo:nõ fit ut bene ſcribatur. bene ſcribendo fit ut cito. Sed tum
maxíe cũ facultas illa contigerit reſiſtamus:ut prohibeamus effe-
rẽtes equos:frenis qbuſdã coerceamus.qd nõ tã morã faciet: q̃ no-
uos impetus dabit. Nec enim rurſus eos q robur aliquod ĩ ſtilo fe-
cerũt:ad infelicẽ calũniandi ſe pœnã alligandos puto. Nã quo mõ
ſufficere ciuilibus officiis poſſit:qui ſingulis actionũ partibus inſe-
neſcat. Sunt autẽ qbus nihil ſit ſatis.oĩa mutare. omnia aliter dice-
re:q̃ occurrit uelut increduli quidã:& de ingenio ſuo peſſime meri
ti:q diligentiã putant facere ſibi ſcribẽdi difficultatẽ. Nec prõptũ
eſt dicere utros peccare ualidius putẽ:qbus oĩa ſua placẽt.an q-
bus nihil. Accidit etiã ingenioſis adoleſcentibus frequẽter:ut labo
re cõſumant̃:& ĩ ſilentiũ uſq; deſcendãt nimia bene dicẽdi cupidi-
tate. qua de re memini narraſſe mihi Iuliũ ſecũdũ illũ æqualẽ me-
um:atq; a me:ut notũ eſt:familiariter amatũ miræ facundiæ uirũ:
infinitæ tamen curæ:quid eſſet ſibi a patruo ſuo dictũ. Is fuit Iulius
Florus in eloquẽtia galliaꝝ:quoniã ibi demũ exercuit eã:princeps
alioq ĩter paucos diſertus:& dignus illa ꝓpinquitate. Is cũ Secũdũ
ſcholæ adhuc opatũ triſtẽ forte uidiſſet:ĩterrogauit:quæ cã frontis
tam obductæ.nec diſſimulauit adoleſcẽs tertiũ iam diẽ eẽ:ex quo
omni labore materiæ ad ſcribẽdũ deſtinatæ nõ ĩueniret exordiũ:
quo ſibi nõ præſens tantũ dolor:ſed etiã deſperatio ĩ poſteꝝ fieret.
Tũ florus arridẽs: nũquid tu ĩqt melius dicere uis q̃ potes? Ita ſe
res habet.curãdũ eſt:ut q̃optime dicamus.dicẽdũ tamẽ ꝓ faculta
te. Ad ꝑfectũ.n.opus ẽ ſtudio.non indignatiõe. Vt poſſimus autẽ

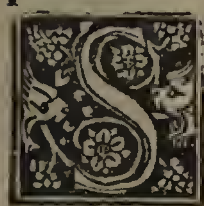
matur in utero. Sed tum ma
xime cũ facilitas illa cõtigerit re
ſiſtamus ut prohibeamus effe-
rentes. equos frenis qbuſdã co-
erceamus. In hoc ſenſu mihi q-
dẽ aliqd uerboꝝ deſiderat̃. ſed
quid ſit aſcribendum p̃ter hãc
copulã ac mihi non liquet. Is
fuit Iulius Florus in eloquẽtia
galliaꝝ: quoniã ibi demũ exer-
cuit eã princeps. Ex huius ſtir-
pe fuit. L. Florus. T. Liuii abbre
uiator. nulli hiſtoricoꝝ poſte-
riorum ſecũdus ut ex ipſius elo
quẽtia liquet: Quintiliani diſci
pulus. Is cũ ſecũdum ſcholæ
adhuc opatũ triſtẽ forte uidiſ-
ſet: ĩterrogauit quæ cã frõtis tã
abductæ. Opatum quidẽ legit̃:
ſed minus recte: ut mihi qdẽ ui
detur: Pro eo aũt opam dãtem
fortaſſe legendũ ẽ. A uero in. o.
uocalẽ cõuerſa obductæ legat̃.
Vt poſſimus autem ſcribere
etiam plura celerius non excita
tio modo p̃ſtabit: ĩ qua ſine du
bio multum eſt: ſed etiã ratio:
ſi nõ reſupini ſpectãteſq; tectũ
& cogitationẽ murmure agitã-
tes expectauerimus quid obue
niat. quid res poſcat. quid perſo
nã deceat. quid ſit tempus qui
iudicis animus intuitu huma-
no quodam modo ad ſcriben-
dum acceſſerimus. Hanc perio
dum deprauatã eſſe mihi qui-
dem liquet: difficulter autem
emendari poſſe uidet̃: Ac quod
quidem loco illius quid legen-
dum eſſe facilius eſt q̃ ut admo
nẽdum ſit. Sed clauſula aliquid
mendæ contraxiſſe uidetur.
quod facile uel hinc colligitur
quod uariis modis in exempla
ribus legitur. Sic enim alibi ſcri
ptum depræhenditur. Quo ĩ-
terim animo tandem ad ſcri-
bendum acceſſerimus. Verum
utroque modo mihi uidetur
deprauatum. Qua uero poſſit
ratione emendari non ſatis cõ-
ſtat.

Hanc syluam uocāt hinc & Statius syluas īscripsit. quæ īpetu quodam atque extempore effudit. Nam in stilo quidem quālibet & ꝓparato. & copula prorsus est expūgenda. Multis aūt argumētis dictādi morē īprobat Quintilianus. Inhibet cursus atq; oīs q̄ erat cōceptæ mentis itentio mota & interdum iracūdia excutitur. Sic quidē legitur. sed loco illius conceptæ forsitan cōcepta & pro mota hic ablatiuus motu ē reponēdus. Demosthenes melius: qui ī se locū ex quo nulla exaudiri uox poterat & ex quo nihil prospici posset recūbebat. Minus cōgrua est hæc oro. Recūbere.n. absolutum ē uerbum. Quare aūt se accusatiuus est eradendus & loco non locū legendum. aut certe uerbum illud recūbebat in id quod in uetusto legitur exemplari recondebat est cōmutandū. Illā aūt in ꝓpositionem ad locū esse referēdā ne admonendū qdē est ut legatur. qui se ī locum ex quo nulla exaudiri uox poterat & ex quo nihil prospici posset: recondebat. Ideoq; lucubrantes silentium noctis: & clausum cubiculū. Silētiū noctis Varro ex sententia Elii esse ait intēpestā nocte. Intēpestā noctē Elius dicebat cum tempus agendi est nullum: quod alii concubium appellant: quod fere omnes tūc cubarent. Alii ab eo quod silerētur: Silentium noctis: quod idem tēpus Plautus conticinium uocat.

scribere etiā plura celerius: nō exercitatio mō præstabit: ī qua sine dubio multū ē: sed etiā ratio: si nō resupini spectātesq; tectū & cogitationē murmure agitātes expectauerimus: qd obueniat. qd res poscat. quid ꝑsonam deceat. qđ sit tēpus. q iudicis animus. intuitu humāo quodā mō ad scribēdū accesserimus. Sic nobis & initia & quæ sequūť natura ipsa præscribit. Certa sūt.n. pleraq; & nisi cōniueamus: ī oculos īcurrūt: ideo nec indocti nec rustici diu quærūt unde īcipiāt: quo pudēdū ē magis si difficultatē facit doctrina. Nō ergo putemus semp optimū esse quod latet: ne īmutescamus alioq: si nihil dicēdū uideať: nisi quod nō inuenimus. Diuersū ē huic eoꝝ uitiū: q primo quasi decurrere ꝑ materiā stilo q̄uelocissimo uolūt: & sequentes calorem atq; īpetū ex tēpore scribunt. Hanc siluam uocant. repetūt deinde & cōponūt quæ effuderant. sed uerba emēdanť: & numeri manēt ī rebus temere cōgestis: quæ fudit leuitas. Protinus ergo adhibere rectius erit: atq; ab initio sic opus ducere: ut cælandū nō ex integro fabricandū sit. Aliquādo tamē affectus sequimur: ī qbus fere plus calor q̄ diligentia ualet. Satis apparet ex eo ꝙ hanc scribētiū negligētiā dāno: qd de illis dictandi deliciis sentiā. Nā ī stilo qdem: q̄libet properato dat aliquā cogitationi morā non consequens celeritatem eius manus. Ille cui dictamus urget: atq; īterim pudet etiā dubitare aut resistere aut mutare: q̄si cōsciū īfirmitatis nostræ timētes. Quo fit: ut nō rudia tātū & fortuita: sed īpropria īterim: dum sola ē cōnectēdi sermonis cupiditas effluāt: quæ nec scribētiū curam: nec dicentiū impetū cōsequanť. At idem ille qui excipit si tardior in scribendo: aut inertior in legendo: uelut offensator fuerit. inhibeť cursus: atq; omnis quæ erat conceptæ mentis intentio mota: & īterdū iracūdia excutiť. Tū illa quæ apertiorē animi motū sequuntur: quæque ipsa animū quodāmodo concitant: quorū ē iactare manū. torquere uultum. simul uertere latus: & interim obiurgare: quæq; Persius notat: cū leuiter dicendi genus significat: Nec pluteū inquit: cædit: nec demorsos sapit ungues: etiā ridicula sunt nisi cū soli sumus. Deniq; ut semel: quod est potissimū dicam: secretū quod dictando perit: atq; liberum arbitris locū: & q̄altissimum silentiū scribentibus maxime conuenire nemo dubitauerit. Nō tamen ꝓtinus audiendi qui credūt aptissima in hoc nemora siluasq;: ꝙ illa cæli libertas locorūq; amœnitas: sublimem aīum: & beatiorē spiritū parent. Mihi certe iucundus hic magis q̄ studioꝝ hortator uideť eē secessus. Nāq; illa ipsa quæ delectant necesse est auocent ab ītētiōe operis destinati. Neq;.n. se bona fide ī multa simul intēdere animus totū pōt: & quocūq; respexit: desinit intueri: quod ꝓpositum fuerat. Quare syluarū amœnitas: & præterlabentia flumina: & īspirantes ramis arboꝝ auræ uolucrūq; cantus: & ipsa late circūspiciendi libertas ad se trahunt: ut mihi remittere potius uoluptas ista uideatur cogitationē q̄ intēdere. Demosthenes melius qui se in locū: ex quo nulla exaudiri uox poterat: & ex quo nihil prospici posset recūbebat: ne aliud agere mentē cogerent oculi. Ideoq; lucubrantes silentiū noctis & clausum cubiculum: & lumen unum uelut rectos maxime teneat. Sed cū in omni studiorū genere: tum in hoc præcipue bona ualitudo: quæq; eam maxime præstat: frugalitas necessaria ē: cum tēpora ab ipsa rerum natura ad quietem refectionemq; nobis data

in acerrimum laborem conuertimus. Cui tamē non plus irrogandū ē:
ꝗ ꝗ ſomno ſuperit:aut deerit. Obſtat.n.diligētiæ ſcribēdi ēt fatigatio:
ꝗ abunde ſi uacet:lucis ſpacia ſufficiunt. Occupatos ī noctē neceſſitas
agit. Eſt tamē lucubratio quotiens ad eā integri ac refecti uenimus:op/
timū ſecreti genus. Sed ſilentiū & ſeceſſus & undiq; liber animus ut ſūt
maxime optanda:ita nō poſſunt ſemp cōtingere. Ideoq; nō ſtatim ſiqd
obſtrepet abiiciendi codices erunt:& deplorandus dies. uerū īcōmodis
repugnādū: & hic faciendus uſus:ut oīa quæ impediēt:uincat ītentio:
quā ſi tota mēte ī opus ipſū direxeris: nihil eoꝝ quæ oculis uel auribus
incurſant ad animū perueniet. An uero frequenter etiam fortuita hæc
cogitatio præſtat:ut obuios nō uideamus:& itinere deerremus. nō cōſe/
quemur idem:ſi & uoluerimus. Non ē indulgendū cauſis deſidiæ. Nā
ſi nō niſi refecti. non niſi hilares. nō niſi omnibus curis uacantes: ſtudē/
dum exiſtimauerimus:ſemp erit propter qđ nobis ignoſcamus. Qua/
re in turba. itinere. cōuiuiis: uel concione etiā faciat ſibi cogitatio ipſa ſe
cretum. Quid alioqui fiet:cū in medio foro tot circūſtātibus. iudiciis.
iurgiis. fortuitis etiā clamoribus erit ſubito cōtinua orōne dicēdū:ſi par
ticulas quas cæris mandamus: niſi in ſolitudine reperire nō poſſimus?
ꝓpter quæ ille idē tantus amator ſecreti Demoſthenes ī littore:in qđ ſe
maximo cum ſono fluctus illideret:meditās conſueſcebat concionum
fremitus non expaueſcere. Illa quoq; minora:(ſed nihil in ſtudiis par/
uū eſt)non ſunt tranſeunda:ſcribi optime cæris:in qbus facillima ē ra
tio delendi:niſi forte uiſus infirmior mēbranaꝝ potius uſū exiget: quæ
ut iuuant aciē:ita crebra relatiōe:quoad intingūtur calami morant̃ ma
num:& cogitatiōis īpetū frangūt. Relinquēdæ aūt in utrolibet genere
cōtra uacuæ tabellæ:in quibus libera adiiciēdi ſit excurſio. Nā interim
pigritiā emendādi anguſtiæ faciunt: aut certe nouorū īterpoſitiōe prio
ra cōfundūtur. Ne latas qdē ultra modū eſſe cæras uelim exptus iuue/
nē ſtudioſū alioqui prælongos habuiſſe ſermones: qa illos numero uer
ſuū metiebat̃:idq; uitiū:quod frequēti admonitione corrigi non potue
rat:mutatis codicibus eſſe ſublatū. Debet uacare etiā locus:in quo notē/
tur quæ ſcribentibus ſolent extra ordinē:ideſt ex aliis ꝗ qui ſunt in ma/
nibus locis occurrere. Irrūpunt enim optimi nōnūquā ſenſus: quos ne/
que inſerere oportet:nec differre tutū eſt:qa īterim elabunt̃. īterim me/
moriæ ſui intētos ab alia inuentione declināt. Ideoq; optime ſunt in de/
poſito.

De Emendatione.

Equit̃ emendatio pars ſtudioꝝ longe utiliſſima. Neq; enī
ſine cauſa creditū eſt:ſtilum nō minus agere cū delet. Hu/
ius aūt operis eſt adiicere. detrahere. mutare. Sed facilius ī
iis ſimpliciuſq; iudiciū quæ replenda uel deiicienda ſunt.
Premere uero tumētia. humilia extollere. luxuriātia aſtrī/
gere:inordinata digerere. ſoluta cōponere. exultantia coercere duplicis
operæ. Nam & damnanda ſunt quæ placuerant:& īueniēda quæ fuge
rant. Nec dubiū eſt optimū eſſe emendandi genus:ſi ſcripta in aliquod
tempus reponant̃:ut ad ea poſt interuallum uelut noua atq; aliena re/
deamus:ne nobis ſcripta noſtra q̄uaſi recētes fœtus blandiāt̃. Sed neq;

Cui tamen nō plus irro
gandū eſt: ꝗ quod ſōno ſu
pererit aut deerit. Vltima
duo uerba hic mihi ſup/
fluere uidētur eoq; eē ex/
pungenda. Quod abun
de ſi uacet:lucis ſpacia ſuf/
ficiūt. Loco illius ꝑticulæ
quod: recte a qbuſdā ſcri/
bitur & copula. An ue/
ro frequēter etiā fortuita
hæc cogitatio ꝓ̄ſtat. Licet
nullum uiderim exēplar:
quo niti poſſim:tamen lo
co illius uero cōiunctionis
hoc aduerbiū nō reponen
dū eſſe affirmarim. Alioq
hic ſenſus ſuperiori: quē
approbare uidetur Fabius
repugnabit. Non conſe
quemur idē ſi & uolueri/
mus. Niſi cū īterrogatiōe
legat̃. uerus nō eliciet̃ ſen/
ſus. Propter quæ ille idē
tātus amator ſecreti De/
moſthenes ī littore: ī quo
ſe maxīo cū ſono fluctus
illideretur. D. littera aſcri
pta quod ē legendū: & aut
ſe ꝓnomen expūgendum.
aut certe illideret actiue
ſcribendū. hoc mō. In qđ
ſe maxīo cū ſono fluctus il
lideret. Niſi forte uiſus
infirmior: mēbranaꝝ po/
tius uſū exiget:quæ ut iu/
uāt aciē:ita crebro relatio/
ni: quod ītinguntur cala/
mi, morātur manum. Cre
bra relatione & quoad re/
cte in qbuſdā legit̃ exēpla
ribus. hoc mō. Ita crebra
relatiōe quoad intingunt̃
calami: morant̃ manum.
Relinquēdæ aūt ī utro
libet genere contra eum
uacuæ tabellæ. Ille accuſa
tiuus eum ſenſui non con
uenit. ideoq; eſt expungen
dus. E regiōe. n. eorū quæ
ſcribuntur ſiue in cæris ſi/
ue in mēbranis relinquen
das eſſe uacuas tabellas ꝑci
pit. quod quidem latiores
margines nunc præſtant.

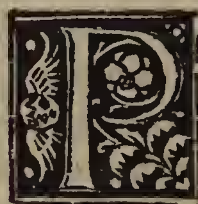
Equit̃ emē
datio pars
ſtudioꝝ lō
ge utiliſſi/
ma. Quo
mō ac qte/
nus ſint emendāda ꝗ a no/

bis ſcribuntur: pulcherrime clariſſimeq; hoc capite declarat. Nā quod Cinnæ ſmyrnā nouem annis accepimus ſcriptā:&panegyricū Iſocratis. De cinnæ ſmyrna ſic ait Catullus in Cæſarē. Smyrna mei Cinnæ nonā poſt deniq; meſſem. Quā cœpta ē: nonā edita poſt hyemem. De eodē Cinna Seruius in Georgica Virgilij ſcribit. Cinna ēt poeta optimus fuit qui ſcripſit Smyrnā: quē libellū decē annis elaborauit. Iſocratis uero egregius ille panegyricus etiamnum extat.

Roximū eſt ut dicamus p quæ præcipue ſcribenda ſint. Vnde ſcibendi facilitas maxime ueniat hoc loco Fabius oſtēdit. Hæc ex īperantibus id qdē eſt operis. Emendate in qbuſdā legit exēplaribus, hoc modo. Hoc exuberātis qdem eſt operis. Vt ēt cū illa Hyperidis pro Phyrne orone. Pro phryne legēdum ē. Phryne aūt: ut ſupra quoq; diximus fuit meretrix. q̄ īpietatis accuſata Hyperidis opa potiſſimū fuit abſoluta. Et uerba poetica libertate audaciora & præſumūt. Illa & copula iterum aſcripta mihi uidetur eradenda. Sed & ipſis ſententiis adiicere liceat. A littera expungat ut licet legat. Neq; ego piphraſin eſſe interptationē tantū uolo. Paraphraſin legēdū eē apte iis liquet: q nō ignorāt: q̄ ſit īter paraphraſin & piphraſin differentia: de q̄ quidē plura diximus in ſecūdo. Ideoq; ab illis diſſentio. Hanc exercitationē īprobat Craſſus in primo de oratore his qdē uerbis In quotidianis aūt cōcertationibus equidē mihi adoleſcentulus pponere ſolebā illā exercitationē maxime: qua. C. Carbonē noſtrū illū inimicū ſolitum eſſe uti ſciebā: ut aut uerſibus ppoſitis q̄ maxīe grauibus aut orone aliq lecta ad eum finē quē memoria poſſem cōpræhēdere: eā rē ipſā quā legiſſē: uerbis aliis q̄ maxīe poſſē lectis pnūciarem. ſed poſt aīaduerti hoc eē ī hac uitii: qđ ea uerba q̄ maxīe cuiuſq; rei ppria q̄q; eēnt ornatiſſima atq; optīa: occupaſſet aut Ennius: ſi ad eius uerſus me exercerem. aut Gracchus ſi eius oronē mihi forte ppoſuiſſē. Ita ſi iiſdem uerbis uterer. nihil pdeſſe. Sin aliis: ēt obeſſe: cū minus idoneis uti conſue

hoc contingere ſemper pōt: præſertim oratori: cui ſæpius ſcribere ad præſentes uſus neceſſe eſt: & ipſa emendatio finem habet. Sūt eni qui ad omnia ſcripta tanq̄ uitioſa redeant: & quaſi nihil fas ſit rectum eſſe: qđ primum eſt. melius exiſtimēt quicquid eſt aliud: idq; faciant: quotiens librum in manibus reſumpſerūt: ſimiles medicis etiā integra ſecantibus. Accidit itaq; ut cicatricoſa ſint & exāguia: & cura peiora. Sit ergo aliquādo quod placeat: aut certe qđ ſufficiat: ut opus poliat lima. nō exterat. Tēporis quoq; eſſe debet modus. Nā qđ Cinnæ Smyrnā nouē ānis accepimus ſcriptā: & panegyricū Iſocratis: q parciſſime decē annis dicūt elaboratū: ad oratorē nihil ptinet: cuius nullū erit: ſi tā tardū fuerit auxiliū.

Quæ ſcribenda ſunt præcipue.

Roximū ē ut dicamus: quæ præcipue ſcribēda ſūt Hoc exuberantis quidē eſt opis: ut explicemus: quæ ſint materiæ: quæ prima: aut ſecūda: aut deīceps tractāda ſint. Nam id factū eſt etiam primo libro: quo puerorū: & ſecundo quo iam robuſtorū ſtudiis ordinē dedimus. Sed de quo nunc agitur: unde copia & facilitas maxime ueniat: uertere græca in latinū ueteres noſtri oratores optimū iudicabāt. Id ſe. L. Craſſus in illis Ciceronis de oratore libris dicit factitaſſe. Id Cicero ſua ipſe pſona frequētiſſime præcipit. Quin etiam libros Platonis atq; Xenophōtis edidit hoc genere trāſlatos. Marco id Meſſallæ placuit: multæq; ſunt ab eo ſcriptæ ad hunc modū orationes adeo: ut etiā cū illa Hyperidis p Phryne difficillima romanis ſubtilitate cōtenderet: & manifeſta ē exercitationis huiuſcē ratio. Nam & rerum copia græci auctores abūdant: & plurimum artis in eloquentiam intulerūt: & hos tranſferentibus uerbis uti optimis licet. Omnibus enim utimur noſtris. Figuras uero quibus maxime ornatur oratio: multas & uarias excogitādi etiam neceſſitas quædam eſt: quia plerumq; a græcis romana diſſentiūt. Sed etiam illa ex latinis conuerſio multū & ipſa cōtulerit: ac de carminibus quidem neminē credo dubitare: quo ſolo genere exercitationis: dicitur uſus eſſe Sulpitius. Nam & ſublimis ſpiritus attollere orationē poteſt: & uerba poetica libertate audaciora præſumunt eandem dicendi facultatem: ſed & ipſis ſētentiis adiicere licet oratorium robur: & omiſſa ſupplere: & effuſa ſubſtringere. Neq; ego paraphraſim eſſe interpretationē tantum uolo: Sed circa eoſdem ſenſus certamen atq; æmulationem. Ideoq; ab illis diſſentio: qui uertere orationes latinas uetant: quia optimis occupatis quicquid aliter dixerimus: neceſſe ſit eſſe deterius. Nam neq; ſemper eſt deſperandum aliquid illis: quæ dicta ſunt: melius poſſe reperiri: neq; adeo ieiunam ac pauperem natura eloquentiā fecit: ut una de re bene dici niſi ſemel non poſſit: niſi forte hiſtrionū multa circa uoces eaſdē uariare geſtus pōt. Orandi minor uis: ut dicat aliqd præter qđ in eadē materia nihil dicendū ſit. Sed eſto. neq; melius qđ īuenimus eſſe: nec par ē certe pro

ximus locus. An nō ipsi nos bis ac sæpius de eadem re dicimus: & qdē cōtinuas nōnūq̄ sētētias? nisi forte cōtēdere nobiscū possumus. cū aliis nō possumus. Nā si uno genere bene dicetur: fas erit existimari præclusā nobis a prioribus uiā in dicēdo. Nūc uero īnumerabiles sūt modi: plurimæq; eodē uiæ ducunt: siue breuitatis gratia: siue copiæ. Alia trāslatis uirtus. alia ꝓpriis. hoc orō recta. illud figura declinata cōmēdat. Ipsa deniq; utilissima ē exercitationi difficultas. Q uid ꝙ auctores maximi sic diligētius cognoscunt? Nō enī scripta lectione secura transcurrimus: sed tractamus singula: & necessario ītrospicimus. Et quātū uirtutis hēant: uel hoc ipso cognoscimus: qđ imitari nō possumus. Nec aliena tātū transferre: sed ēt nostra plurimis modis tractare ꝓderit: ut ex industria sumamus sentētias q̄sdā: easq; uersemus q̄numerosissime: uelut eadē cera aliæ atq; aliæ formæ duci solēt. Plurimū aūt parari facultatis existimo ex simplicissima q̄q; materia Nā in illa multiplici personaꝝ. causaꝝ. tēporū. locoꝝ. dictoꝝ. factoꝝ diuersitate facile delitescet infirmitas: tot se undiq; rebus: ex qbus aliquā apprehendas offerētibus. Illud uirtutis indiciū est fundere quæ natura contracta sunt. augere parua. uarietatē similibus. uoluptatē expositis dare: & bene dicere multa de paucis. In hoc optime faciēt infinitæ quæstiones: q̄s uocari thesis diximus. Q uibus Cicero iā princeps ī re.p. exerceri solebat. His cōfinis est destructio: & cōfirmatio sentētiaꝝ. Nā cū sit sentētia decretū quoddā atq; præceptū. qđ de reo: idest de iudicio rei quæri potest. Tū loci cōmunes: quos etiam scriptos ab oratoribus scimus: Nā qui hæc recta tantū & in nullos flexus recedentia copiose tractauerit: utiq; in illis plures excursus: recipientibus magis abūdabit. eritq; ī omnes causas gratus. Oēs enī generalibus quæstionibus constant. Nā quid ītersit Cornelius tri. pl. ꝙ codicem legerit reus sit. an quæramus uioletur ne maiestas: si magistratus rogationē suā populo ipse recitauerit. Milo Clodiū rectene occiderit: ueniat in iudiciū: oporteat ne insidiatorē īterfici uel perniciosū rei.p. ciuē etiā si nō insidiet'. Cato Martiā honeste ne tradiderit Hortēsio: an conueniatne res talis bono uiro. De psonis iudicat': sed de rebus cōtendit': Declamatiōes uero q̄les in scholis rhetoꝝ dicūt': si mō sūt ad ueritatē accōmodatæ: & orationibus similes: nō tātū dū adolescit ꝑfectus: sūt utilissimæ quæ inuētionē & dispositionē pariter exercēt: sed etiā cū ē cosummatus ac iam in foro clarus. Alitur enim atq; enitescit uelut pabulo lætiore facundia: & assidua contentionū aspitate fatigata renouat'. Q uapropter historiæ nōnūq̄ ubertas in aliqua exercendi stili parte ponenda: & dialogoꝝ libertate gestiendum. ne carmine quidem ludere contrarium fuerit: sicut athletæ remissa qbusdā tēporibus ciboꝝ atq; exercitationū certa necessitate: ocio & iucundioribus epulis reficiuntur. Ideoq; mihi uidetur. M. Tullius tātū intulisse eloquētiæ lumē: quod in hos quoq; studiorum secessus excurrit. Nā si nobis sola materia fuerit ex litibus: necesse est deteratur fulgor: & durescat articulus: & ipse ille mucro īgenii quotidiana pugna retundat'. Sed quemadmodum forensibus certaminibus exercitatos: & quasi militares reficit ac reparat hæc uelut sagina dicendi: sic adolescentes non debent nimium in falsa rerum imagine detineri: & inanibus simulacris usqueadeo

scere. Sed esto: neq; melius qđ inuenimus eē: nec par. ē certe ꝓximus locus. Aliqd deprauatiōis ī his sensibus mihi inesse uidet'. Nō. n. eē: sed sit ut legatur: loquēdi rō exposcit. Proximis quoque ut sit datiui casus ꝑ illo noīatiuo ꝓximus: reponendū uidet'. hoc mō. Sed esto neq; melius qđ inuenimus: sit nec par. est certe proximis locus. An nō ipi nobis ac sæpius de eadē re dicimus? Pro nobis māifeste legēdū est nos bis. hoc mō. an nō ipi nos bis ac sæpius.

Nā si uno genere bene dicet': fas erit existimari pclusam nobis a maioribus uiā ī dicendo. Nisi aut duntaxat aut qđ idē ualeat huic sensui adiiciat': īteger nō uidet': ut sit. Nā si uno genere duntaxat bene dicet'. Nam illa multiplici psonaꝝ. In pposítio mihi ascribēdo uidet': ut legat'. Nā ī illa. Illud uirtutis iudiciū est. V ocali in n cōuersa indiciū est legendū. His cōfinis ē destructio & cōfirmatio sniaꝝ. Nā cū sit sententia. Adeo deprauati sunt hi duo sensus: ut recte pcipi nō possint. Quædā. n. deesse uidētur. Sed ea q̄ sint mihi nō satis cōstat. Eritq; ī oēs cās gracchus. gratus emēdate legit' ī qbusdā exēplaribꝫ. Nā qđ intersit Cornelius trib. plebis. Pro cornelio Balbo maiestatis reo Ciceronis extat orō. Hoc āt ī. iiii. quoq; uolumīe probauit Fabius. Cās oēs q̄stiōibꝫ constare generalibus.

Milo Clodiū rectene occiderit ueniet in iudiciū: oporteat ne ī ísidiatorē īterfici. ueniat legēdū eē cōstat. An aūt pticula u idetur ascribenda: ut legatur. ueniat in iudiciū: an oporteat ne īsidiatorē interfici. Nā nobis sola materia. Si cōiūctio huic sensui: ut sit īteger: oīno ē ascribēda: ut legat'. Nā si nobis.

Ne ab illa in q̄ ꝓpe cõsueuerint: umbra uera discrimina uelut quedã solẽ reformidẽt. Cõsenuerint legendũ eẽ aperte ex illo aduerbio ꝓpe hoc est fere colligi põt. Quod nõ est finiti operis si doceresciãt. Infiniti emẽdate in qbusdã legit̃ exẽplaribus. Et qđ in gladiatoribus fieri uidemus de rhetoriis exerceat̃. Quid sibi uelit illud de rhetoriis non liquet mihi. ac ne: uel retiariis qdẽ: quod in plerisq; legit̃ exemplaribus: aut de rectoriis. qđ i uetusto codice ẽ scriptũ. Citius autẽ si idoneus erit iuuẽis. Si cõiũctio ut redundans ex hoc loco foret eradẽda: nisi. c. litera ascripta sic uideret̃ legendũ. Obstat huic qđ secũdo libro posui fere turba discipulo℞. Recte sic legi ne admonitiõe qdẽ dignũ esset: nisi qdã illud fere in frequẽs deprauarent: qđ qdẽ nihil agnoscit a sensu. Vt oĩa q̄ sunt ĩ controuersia: non ut qdã uolũt in re℞ natura ducãtur. V. uocali in i mutata dicant̃ ẽ legendũ. Diligenter effecta plus ꝓderit q̄ plures ĩchoatæ. Vna nomẽ huic sensui ascribẽdũ uidet̃: ut sit. Vna diligenter effecta. Sic. n. una & plures se inuicem respicient.

Roxĩa stilo cogitatio est. Quãti usus: quãtæq; utilitatis sit cogitatio elegãter ut oĩa hoc loco Fabius describit. Quæ nos incogitantes sequatur. In præpositio eradenda: ac nec particula uidetur ascribenda ut nec cogitãtes legatur.

ut difficilis ab iis digressus sit assuefacere: ne ab illa i qua ꝓpe consenuerint: umbra uera discrimĩa uelut quedã solẽ reformidẽt. Quod accidisse ẽt Portio latroni: q primus clari nominis ꝓfessor fuit: tradit̃: ut cũ ei sũmã ĩ scholis opinionẽ obtinẽti causa ĩ foro eẽt orãda: ĩpense petierit: uti subsellia ĩ basilicã transferrent̃: ita illi cælũ nouũ fuit: ut oĩs eius eloquẽtia cõtineri tecto ac parietibus uideret̃. Quare iuuenis: q rationẽ ĩueniẽdi eloquẽdiq; a præceptoribus diligẽter accepit: qđ nõ ẽ ĩfiniti operis si docere sciant: & uel exercitationẽ quoq; modicã fuerit cõsecutus: oratorẽ sibi aliquẽ: quod apud maiores fieri solebat: deligat: quẽ sequat̃. quẽ imitet̃. iudiciis ĩtersit q̄plurimis: & sit certaminis: cui destinat̃ frequẽs spectator: tũ cãs uel easdẽ quas agi audierit: stilo & ipse cõponat: uel etiã alias ueras modo: & utrũq; tractet: & qđ in gladiatoribus fieri uidemus: de rhetoriis exerceat̃: ut fecisse Brutum diximus ꝓ Milone. Melius hoc q̄ rescribere ueteribus oro̅nibus: ut fecit Sextius cõtra Ciceronis actionẽ habitã pro eodẽ: cũ alterã partẽ satis nosse non posset ex sola defensione. Citius aũt sic idoneus erit iuuenis: quẽ præceptor coegerit ĩ declamãdo q̄simillimũ esse ueritati: & p totas ire materias: qua℞ nũc facillima: & maxĩe fauorabilia decerpũt. Obstat huic quod secũdo libro posui fere turba discipulo℞: & consuetudo classium certis diebus audiendarũ: non nihil etiã ꝑsuasio patrum numerantiũ potius declamatiões: q̄ æstimantiũ. Sed quod dixi primo: ut arbitror: libro: nec ille se bonus præceptor maiore numero: q̄ sustinere possit onerabit: & nimiam loquacitatem recidet: ut oĩa quæ sunt in controuersia: nõ ut qdã uolunt: quæ in rerũ natura dicant̃: & uel longiore potius dierum spacio laxabit dicendi necessitatẽ: uel materias sibi diuidere ꝑmittet. Vna diligẽter effecta plus ꝓderit: q̄ plures inchoatæ & quasi degustatæ. Propter qđ accidit: ut nec suo loco qcq̄ ponat̃: nec illa quæ prima sũt seruẽt suam legem iuuenibus flosculos oĩum partium in ea quæ sunt dicturi: congerentibus: quo fit ut timentes: ne sequentia perdãt priora cõfundãt.

De Cogitatione.

PRoxima stilo cogitatio ẽ: quæ & ipsa uires ab hoc accipit: & ẽ ĩter scribẽdi laborẽ: extẽporaleq; fortunã media quædã: & nescio an usus frequẽtissimi. Nã scribere nec ubiq; nec semp possumus. cogitatiõi tẽporis ac loci plurimũ ẽ. Hæc paucis admodũ horis: magnas ẽt causas cõplectit̃. Hæc quotiẽs ĩtermissus ẽ somnus: ipsis noctis tenebris adiuuat̃: Hæc ĩter medios re℞ actus aliqd ĩuenit uacuũ. ociũ nõ patit̃. Neq; uero re℞ ordinẽ mõ: qđ ipsum satis erat: ĩtra se ipsa disponit: sed uerba ẽt copulat: totãq; ita contexit orationẽ: ut ei nihil præter manũ desit. Nã memoriæ quoq; plerũq; ĩhæret fidelius: qđ nulla scribẽdi securitate laxat̃. Sed ne ad hãc qdẽ uim cogitãdi pueniri põt aut subito aut cito. Nã primũ faciẽda multo stilo forma est: quæ nos incogitantes sequat̃. tũ assumendus usus paulatim: ut pauca primũ cõplectamur animo: quæ reddi fideliter possint. mox p incrementa tã modica: ut onerari se labor ille non sentiat. augenda usu: & exercitatiõe multa continenda ẽ: quæ quidẽ maxĩa ex parte memoria constat: ideoq; aliqua mihi in illum locum differenda sunt. Eo tamen peruenit: ut is cui non refragetur ingenium: acri studio adiutus tantum consequatur: ut ea etiam quæ cogitarit: quæque scripserit atque edidicerit: in dicendo fidem seruent. Cicero certe græcorum

Metrodorų ephesiũ: & Eriphilũ rhodiũ:nostrorũq; Hortẽsiũ tradidit:quæ cogitauerãt ad uerbũ ĩ agẽdo rettulisse. Sed si forte aliquis inter dicendum effulserit extẽporalis color:nõ superstitiose cogitatis demũ est inhærendũ. Neq; enim tantũ habent curæ:ut nõ sit dandus & fortunæ locus: cum sæpe etiam scriptis ea quæ subito nata sunt inserantur. Ideoq; totum hoc exercitationis genus ita ĩstituendum est:ut & digredi ex eo:& redire ĩ id facile possimus. Nã ut primum est domo afferre paratam dicendi copiã & certã: ita refutari temporis munera lõge stultissimũ est. Quare cogitatio ĩ hoc præparet̃:ut nos fortuna decipere nõ possit. adiuuare possit. Id aũt fiet memoriæ uiribus:ut ea quæ complexi animo simus: fluant secura: ne sollicitos & respicientes & una spe suspẽsos recordationis nõ sinãt prouidere: alioq uel extẽporalem temeritatẽ malo:q̃ male cohærentẽ cogitationẽ. Peius.n.quærit̃ retrorsus:qa cum illa desideramus:ab aliis auertimur:& ex memoria potius repetimus: q̃ ex materia. Plura sunt autem si strictius utrumq; quærendum est:quæ inueniri possunt:q̃ quæ inuenta sunt.

Quẽadmodum extẽporalis facultas paretur & contineatur.

MAximus uero studiorų fructus est: & uelut præmiũ quoddam ãplius lõgi laboris ex tẽpore dicendi facultas: quã qui nõ erit consecutus:mea quidẽ sententia ciuilibus officiis renunciabit: & solã scribendi facultatẽ potius ad alia opera conuertet. Vix enĩ bonæ fidei uiro cõuenit:auxilium ĩ publicum polliceri:qđ præsentissimis qbusq; piculis desit. ĩtrare portũ: ad quẽ nauis accedere: nisi lenibus uẽtis uecta nõ possit. Siqdẽ ĩnumerabiles accidũt subitæ necessitates:uel apđ magistratus:uel repræsẽtatis iudiciis cõtinuo agẽdi: Quarų siq̃ nõ dico cuicũq; ĩnocentũ ciuiũ:sed amicorų atq; ꝓpinquorų alicui euenerit: stabitne mutus:& salutarẽ petẽtibus uocem:statiq; si non succurrat̃:pituris moras & secessũ:& silentiũ quæret:dũ illa uerba fabricẽt̃: & memoriæ insidãt:& uox ac latus præparet̃? Qui uero patit̃ hoc rõ: ut qsq̃ sit orator imparatus ad casus? qđ cũ aduersario respõdẽdũ erit fiet? Nã sæpe ea q̃ opinati sumus:& cõtra q̃ scripsimus fallũt:ac tota subito causa mutat̃: atq; ut gubernatori ad ĩcursus quoq; tẽpestatũ:sic agẽti ad uarietatẽ causarų rõ mutãda ẽ. Quid porro multus stilus &assidua lectio:&lõga studiorų ætas facit? si manet eadẽ quæ fuit ĩcipiẽtibus difficultas. Perisse ꝑfecto cõfitẽdũ ẽ præteritũ laborẽ:cui semp idẽ laborãdũ ẽ. Neq; ego hoc ago:ut ex tpe dicer̃ malit:sed ut possit. Id aũt maxĩe hoc mõ cõseqmur. Nota sit primũ dicẽdi uia. Neq;.n.prius:cõtigere cursus põt:q̃ scierimus:quo sit & qua pueniẽdũ. Nec satis ẽ nõ ignorare quæ sint causarų iudicialiũ partes:aut quæstionũ ordinẽ recte disponere:q̃q̃ ista sint præcipua. Sed qđ quoq; loco primũ sit. qđ secũdũ:ac deinceps:quæ ita sũt natura copulata:ut mutari aut ĩteruelli sine cõfusione nõ possint. Quisqs aũt uia ducet̃:ducet̃ ante oĩa rerų ipsa serie: uelut duce: ꝓpter qđ hoĩes ẽt modice exercitati: facillime tenorẽ ĩ narrationibus seruãt. Deinde qđ quoq; loco quærãt scient:nec circunspectabũt:nec offerẽtibus se aliunde sensibus turbabunt̃: nec cõfundent ex diuersis orationem: uelut salientes huc illuc: nec usq̃ insistẽtes. Postremo habebunt modum & finem:qui esse citra diuisionem nullus potest. Expletis pro facultate omnibus quæ proposuerint: peruenisse se ad ultimum sentient. Et hæc quidem

Ita refutari temporis munera lõge stultissimum est. Refutare actiue legendũ eẽ constat.

Aximus uero studiorum fructus ẽ. Quã honesta sit extẽporalis facultas: primũ ostẽdit Fabius:deinde quo mõ paretur apte pcipit. Vix.n. bonæ fidei uiro cõuenit auxiliũ in publicũ polliceri. Illa ꝓpositio in ut superuacua mihi uidet̃ expũgenda. Intrare portũ ad quem nauis accedere: nisi lenibus uentis uecta nõ possit. Intrare qdẽ legitur : sed nihil sensui conuenire uidet̃. Forsitã uero mõstrare castigate legeret̃. Quæ uero patit̃ hoc õro ut qsq̃ sit orator aliquãdo mitteretur casus. Hoc ĩ aliis exẽplaribꝫ sic emẽdatũ legit̃:ut duo illa uerba aliquãdo ac mitteretur:sint expũcta.ac ꝓ illis duo hæc imparatus & ad sint reposita hoc mõ. Quæ uero patit̃ hoc õro ut qsq̃ sit orator ĩparatus ad casus. Mihi uero ẽt q ꝓ quo mõ & rõ nõ õro legẽdũ uidet̃. Atq ut gubernatori. Atq; potius legẽdũ ẽ q̃ atq. Idẽ ãt maxĩe hoc mõ cõseq mur. Recte a qbusdã loco illius idẽ id legitur. Quisqs aũt uia ducet̃:ducet̃ ante oĩa rerų ipa serie. Emẽdatũ hoc quoq; ĩ qbusdã legit̃ exẽplaribus sic:ut illud prius ducet̃ sit erasũ.ac uiã ꝓ uia scriptũ. & hæc q̃tuor uerba sint ascripta.q̃ sit ĩgrediẽdũ discet:ut legat̃. Quisqs aũt uiã: qua sit ingrediendũ discet:ducetur ante omnia rerũ ipa serie uelut duce.

Vt cum multa scripserimus etiam qui multa dicamus. Qui particula ut superuacua est era denda. tametsi a qbusdam in q̃ deprauetur. Quæ si paululũ intermissa fuerit nõ uelocitas illa modo tardat: sed ipm̃ coit atq; concurrit. Manifeste hic aliquid deest. Ipsum nãq; pronomen ad quid referatur non habet. Qua manus in scribẽdo decurrit. Vt ad usum referatur potius q̃ ad τριβην: quo mihi legendum uidetur. Quo cõstant miracula illa in scænis pilariorum ac uentilatorum. De his habetur apud Martialem epigramaton nono. Summa licet uelox Agathine miracula ludas. Non tamen efficias ut tibi Parma cadat. Sed tumultuarii nec fortuiti sermonis contextam mirabor unquam. Nec particula iterum ascribenda uidetur. hoc modo. Sed nec tumultuarii nec fortuiti sermõis contextum mirabor unquam.

Cum eo quod si calor & spiritus tulit: frequenter accidit ut successum extemporalem consequi cura nõ possit: deum tũc affuisse cum id euenisset: ueteres oratores: ut Cicero dicit aiebant. Deprauatus ita est hic locus: ut quo modo emendari debeat: mihi non constet.

Non potest furti contorta uis. ferri non furti neq; fieri: ut quidam deprauant mihi legendum uidetur. Sed ut optime uocum singularum cedat electio non continua sed composita est. Deprauatus quidem mihi uidetur hic locus: sed qua ratione corrigi possit: nõ occurrit. Ideoq; imperitis quoque si modo non sunt aliquo affectu concitati. Non negandi aduerbium ne sensum in contrarium uertat: mihi uidetur expungendum. Tamen intendendus animus. Tum loco tamen ut reponatur sensus exposcit. Simul omnia quæ sunt in ea circa quæ intuemur. Que sine diphthongo ut sit coniunctio legendum est. Vtrunq; uideri potest. Mendose legitur utrunque. in quibusdam uero exemplaribus castigate mirumque. Adeo precium

ex arte. Illa uero ex studio: ut copiã sermonis optimi: queãdmodũ præceptũ est: comparemus. multo ac fideli stilo sic formet͛ orõ: ut scriptoꝝ colorem etiã ea quæ subito effusa sunt reddãt. ut cũ multa scripserimus etiã qui multa dicamus. Nã cõsuetudo & exercitatio facilitatẽ maxime parit: quæ si paulũ intermissa fuerit: nõ uelocitas illa mõ tardat͛: sed ipsum coit atq; cõcurrit. Quãq̃ enĩ opus est naturali quadã mobilitate animi: ut dũ ꝓxima dicimus: struere ulteriora possimus: semperq; nostrã uocẽ ꝓuisa & formata cogitatio excipiat: Vix tamẽ aut natura aut ratio ĩ tã multiplex officiũ diducere animũ quæat: ut inuentioni. dispositioni. eloquutioni. ordini uerboꝝ rerũq;: tũ iis quæ dicit: quæ subiuncturus ẽ: quæ ultra spectãda sũt ad hibita uocis. ꝓnunciationis. gestus obseruatione una sufficiat. Lõge enĩ præcedat oportet ĩtentio: ac præ se res agat: quãtũq; dicẽdo cõsumit͛: tãtũ ex ultimo ꝓrogetur: ut donec perueniamus ad finẽ: nõ minus prospectu ꝓcedamus q̃ gradu: si nõ intersistẽtes offẽsantesq; breuia illa: atq; concisa singultãtiũ mõ eiecturi sumus. Est igitur usus irrationabilis quidam quem græci αλογον τριβην uocant: quo manus in scribẽdo decurrit. quo oculi totos simul ĩ lectiõe uersus flexusq; eoꝝ: & trãsitus ĩtuẽtur: & ãte sequentia uidẽt q̃ priora dixerũt. quo cõstant miracula illa ĩ scænis pilariorũ ac uentilatorũ: ut ea quæ emiserint ultro uenire ĩ manus credas: & qua iubent͛ decurrere. Sed hic usus ita ꝓderit: si ea de q̃ locuti sumus: ars antecesserit: ut ipsũ illud qd̃ ĩ se rationẽ nõ habet: in ratione uerset͛. Nã mihi ne dicere qdẽ uidetur: nisi q dispositе. ornate. copiose dicit. Sed nec tumultuarii nec fortuiti sermonis cõtextũ mirabor unq̃: quẽ iurgãtibus ẽt mulierculis superfluere uideo: cũ eo qd̃ si calor & spiritus tulit frequenter accidit: ut successũ extẽporalẽ conseq cura nõ possit: deũ tunc affuisse: cũ id euenisset ueteres oratores: ut Cicero dicit: aiebant. sed ratio manifesta ẽ. Nã bene cõcepti affectus: & recẽtes reꝝ imagines cõtinuo ĩpetu ferũt͛: quæ nõnunq̃ mora stili refrigescũt: & dilatæ nõ reuertũt͛. Vtiq; uero cũ infelix illa uerboꝝ cauillatio accessit: & cursus ad singula uestigia restitit: nõ potest furti cõtorta uis: sed ut optime uocũ singulaꝝ cedat electio: nõ cõtinua: sed cõposita ẽ. Quare capiendæ sũt illæ de qbus dixi: rerũ imagines: quas uocari φαντασιασ ĩdicauimus: oĩaq; de qbus dicturi erimus. ꝑsonæ. quæstiones. spes: metus habẽda ĩ oculis. ĩ affectus recipiẽda. Pectus est enĩ: qd̃ disertos facit: & uis mentis. Ideoq; imperitis quoq; si modo sunt aliquo affectu concitati: uerba non de sunt. Tum intendendus animus: nõ in aliquam rem unam: sed in plures simul continuas: ut si ꝑ aliquã recta uiam mittamus oculos: simul omnia quæ sunt in ea: circaq; intuemur: non ultimũ tantũ uidemus: sed usq; ad ultimum: Addit ad dicẽdũ etiã pudor stimulos. habet & dicẽdoꝝ expectata laus. mirũq; uideri potest: ꝙ cũ stilus secreto gaudeat: atq; oĩs arbitros reformidet: extẽporalis actio auditoꝝ frequẽtia: ut miles cõgestu signorum excitatur. Nanq; & difficilioꝝ cogitationẽ exprimit: &

expellit dicēdi necessitas: & secundos īpetus auget placendi cupido. Adeo preciū omnia expectāt:ut eloquētia quoq;:q̄q̄ plurimū habeat ī se uoluptatis:maxime tamē præsēti fructu laudis opinionisq; ducat̄. Nec q̄sq; tātū fidat īgenio:ut id sibi speret īcipiēti stati posse cōtingere. Sed sicut in cogitatiōe præcepimus:ita facilitatem quoq; extemporalē a paruis initiis paulatim ꝑducemus ad summā: quæ nec ꝑfici nec cōtineri nisi usu pōt. Cæterū ꝑuenire debet eo: ut cogitatio: nō utiq; melior sit ea:sed tutior:cum hanc facilitatē nō prosa mō multi sint cōsecuti: sed etiā carmīe:ut Antipater sydonius: & Licinius Archias. Credendū eni Ciceroni ē:nō q̄a nostris quoq; t̄pibus nō & fecerint q̄dā hoc & faciāt:q̄d tamen ipsū nō tā: ꝓbabile puto (Neq; enī habet aut usum res:aut necessitatē) q̄ exhortādis in hanc spem:q̄ foro præparant̄:utile exemplū. Neq; uero esse unq̄ tātā fiduciā facilitatis:ut nō breue saltem tempus:quod nusq̄ fere deerit:ad ea quæ dicturi sumus dispicienda sumamus: q̄d q̄dem in iudiciis ac foro dat̄ semp. Neq; enī q̄sq̄ est:q̄ causam:quā nō didicerit agat. Declamatores quosdā peruersa ducit ambitio:ut exposita controuersia protinus dicere uelint. quin etiā quod est in primis friuolum ac scænicū:uerbū petant quo incipiant. Sed tam cōtumeliosos in se ridet inuicē eloquentia:& q̄ stultis eruditi uideri uolunt: stulti eruditis uident̄. Si qua tamen fortuna tā subitā fecerit agendi necessitatē: mobiliore quodam opus erit īgenio. & uis oīs intendēda rebus:& ī præsentia remittēdū aliq̄d ex cura uerboꝝ. Si seq utrūq; nō dabit̄:tū & tardior ꝓnūciatio moras habet:& suspēsa ac ueluti dubitās oro:ut tamē deliberare. nō hæsitare uideamur. Hoc dū egredimur e portu:si nos nōdū aptatis satis armamētis aget uētus: deīde paulatim simul euntes aptabimus uela:& disponemus rudētes:& impleri sinus optabimus. Id potius q̄ se inani uerboꝝ torrēti dare quasi tēpestatibus:q̄ uolent auferendū. Sed nō minore studio cōtinet̄ hæc facultas:q̄ parat̄. Ars eni semel ꝑcepta nō capit̄. stilus quoq; intermissione paulū admodū de celeritate ꝑdit. promptū hoc & in expedito positū exercitatione sola continet̄. Hac uti sic optimū est: ut quotidie dicamus audientibus pluribus:maxime de quoꝝ sumus iudicio ac opinione solliciti. Rarum est enim:ut satis se quisq; uereat̄:uel solita dicamus potius:q̄ nō oīno dicamus. Est alia exercitatio cogitandi: totasq; materias uel silentio:dum tamen quasi dicat intra ipsum ꝑsequendi: quæ nullo non tēpore. re. loco: quando non aliud agimus:explicari potest:& est in parte utilior q̄ hæc proxima. Diligentius enim cōponit̄ q̄ illa in qua cōtextū dicēdi intermittere ueremur. Rursus in alia prior plus confert uocis firmitate. oris facilitate. motu corporis:qui & ipse: ut dixi:excitat oratorem:& iactatione manus. pedis supplosione: sicut cauda leones facere dicunt̄:hortat̄. Studēdū uero semp & ubiq;. Neq;.n. fere tā ullus est dies occupatus:ut nihil lucratiuæ:ut Cicero Brutū facere tradit opæ ad scribēdū: aut ad legēdū:aut dicēdū rapi aliquo momēto tēporis possit. Si q̄dē. C. Carbo etiā ī tabernaculo solebat hac uti exercitatione dicendi. Nec id quidē tacendū ē:quod eidem Ciceroni placet:nullum nostrum usquā negligentē esse sermonē:q̄cquid loquemur:ubicūq; sit pro sua. s. portione perfectum. Scribendum certe nusquā est magis: q̄ cum multa dicemus ex tēpore. Ita enim seruabit̄ pōdus: & trās in illa uerboꝝ facilitas ī altū reducat̄:sicut rustici ꝓxias uitis radices amputāt quæ il

oīa expectant. Quāuis preciū legat̄:sensui tamē præmium cōuenire uidētur. Nec q̄sq; tātum fidat ingenio. quisquā manifeste legēdū ē. Quod tam non ipm ꝓbabile puto. Peruersus est hoc loco uerboꝝ ordo. Sic aūt corrigit̄: si tamē particula loco illius tam scribat̄. & illud tā ad ꝓbabile transferat̄. hoc modo. Quod tamē ipm non tam probabile puto. Neq; uero esse unq̄ tantā fiduciā facilitatis: ut nō breue saltē tēpus. Etsi facile subītelligi pōt mihi tamen hoc uerbū uelim ascribendū uidetur. ut hoc mō legat̄. Neq; uero eē unq̄ tātā fiduciā facilitatis uelim. Id potius q̄ se inani uerboꝝ torrēti dare q̄si tēpestatib9 q̄ uolēt auferendū. Hic quoq; locus ē deprauatus:q̄ sic a q̄busdā corrigit̄: ut legāt auferēt̄ ꝓ illo auferēdū. Sed ne sic q̄dē īteger habetur sēsus. Mihi aūt illa duo uerba. q̄ uolēt. expungēda uident̄ solū: ut legat̄. Id potius q̄ se inani uerboꝝ torrenti dare q̄si tēpestatibus auferēdū. Ars.n. semel ꝑcepta nō capit̄. Hic sensus aliq̄d mēdæ mihi cōtraxisse uidet̄. Obscurior enim est q̄ ut facile ꝑcipi possit. Quo aūt modo sit illustrādus mihi nō liquet. Rarū ē enim ut satis se quisq; uereat̄. Quisquam legendum est nō quisq;. Contra ipm persequēdi. Intra ut legatur sensus exposcit. Quæ nullo nō ē tēpore. ē uerbū cū re ablatiuo ut redūdās eradēdū uidet̄. Ita.n. seruabit̄ po/

lã in summũ solũ ducant:ut iferiores penitus descendẽdo firment̃. Ac nescio an utrũq; cum cura & studio fecerimus inuicẽ ꝓsit.ut scribẽdo dicamus diligẽtius.dicendo scribamus facilius.Scribẽdũ ergo quotiẽs licebit:si id nõ dabit̃ cogitandũ. ab utroq; exclusi: debent tamẽ uícere: ut neq; deprehensus ora tor:neq; litigator destitutus esse uideat̃.Plerũq; autẽ multa agentibus accidit:ut maxíe necessaria: & utiq; initia scribãt:cæteraq; domo afferũt:co gitatiõe cõplectant̃.subitis ex tẽpore occurrãt.Q uod fecisse.M.Tulliũ cõmentariis ipsius apparet.Sed ferũt̃ alioꝝ quoq;:& inuẽti forte:ut eos dicturus qsq; cõposuerat:& in libros digesti:ut causarũ: quæ sũt actæ a Seruio Sulpitio:.cuius tres orõnes extãt.Sed hi de qbus loquor: cõmentarii ita sunt exacti: ut ab ipso mihi i memoriã posteritatis uideant̃ esse cõpositi. Nã Ciceronis ad præsens mõ tẽpus aptatos libertus tyro cõtraxit:quos nõ ideo excuso: quia non probẽ:sed ut sint magis admirabiles.in hoc genere prorsus recipio hãc breuem annotationẽ: libellosq; q uel manu teneant̃: & ad quos iterim respicere fas sit.Illud qd̃ Lenas præcipit:displicet mihi. ne i iis quæ scripserimus:uel i summas:siue cõmẽtarios: & capita cõferre. Facit.n.& discẽdi negligẽtiã hæc ipsa fiducia: & lacerat ac deformat orationẽ. Ego aũt ne scribendũ quidẽ puto: qd̃ simus memoria ꝑsequuturi. Nã hinc quoq; accidit ut reuocet nos cogitatio ad illa elaborata: nec sinat præsẽtẽ fortunã expiri.Sic anceps inter utrũq; aĩus æstuat: cũ & scripta ꝑdit: & non quærit noua.Sed de memoria destinatus est proximo libro locus:nec huic parti subiungendus:quia sunt alia prius nobis dicenda.

M.Fabii Q uintiliani de institutione oratoria liber.xi.

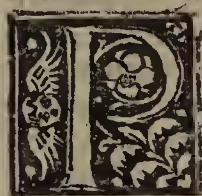
De Apte Dicendo.

Arata sicut superiore libro continet̃:facultate scribẽdi cogitãdiq;: & ex tẽpore etiã cũ res poscet orãdi:ꝓxima ẽ cura:ut dicamus apte:quã uirtutẽ elocutionis quartã Cicero demõstrat: quæq; ẽ meo quidẽ iudicio maxíe necessaria. Nã cũ sit ornatus oronis uarius & multiplex: conueniatq; alius alii:nisi fuerit accõmodatus rebus atq; ꝑsonis:non mõ nõ illustrabit eã:sed & destruet:& uim reꝝ in contrarium uertet. Q uid enim prodest esse uerba:& latina:& significantia:& nitida; figuris etiam numerisq; elaborata: nisi cum iis in quæ iudicẽ duci:formariq; uolumus cõsentiant:̃Si genus sublime dicẽdi paruis in causis.paruũ limatũq; grãdibus.lætum tristibus.lene asperis.minax supplicibus.summissum concitatis. trux atq; uiolentum iucũdis adhibeamus:ut monilibus & margarytis: ac ueste lõga;quæ sunt ornamenta fœminarũ:deformentur uiri:nec habitus triumphalis:quo nihil excogitari potest augustius:fœminas deceat. Hũc locum Cicero breuiter in tertio de oratore libro perstringit: neq; tamen uideri potest qcq̃ omisisse:dicendo nõ omni causæ:nec auditori:nec ꝑsonæ:nec tempori cõgruere orationis unũ genus: nec fere pluribus i oratore eadem.

dus & trans in illa uerborum facilitas in altum reducatur. Hic quoq; sẽsus ita est deprauatus. ut nõdum mihi potuerit emendari. Ab utroq; exclusi debent tamen uincere. In quibusdã exemplaribus pro illo uincere inniti legitur & rectius:ut mihi qdẽ uidetur. Cæteraq; domo afferant cogitatione complectãtur. Quæ cum æ diphthongo scribatur: ut nomen sit:non copula: & afferũt:nõ afferãt ẽ legẽdũ. Illud qd̃ lenas ꝑcipit displicet mihi ne i iis q̃ scripserimus:uel i sũmas siue cõmẽtarios & capita conferre. Adeo corruptus est hic sensus ut neq; mihi ꝑcipi neq; emendari possit. Ego autem ne scribendum quidem puto:quod simus memoria persecuturi. Sic quidem legitur. sed nisi corrigatur hic sensus:sibi ipsi Fabius uidebitur repugnare.scribendas enim orationes præcipit: ut eas facilius memoria complecti possimus.Quare hoc aduerbium nõ mihi uidetur ascribendũ; ut legatur.Quod non simus memoria persecuturi.

Raphaelis Regii in deprauatiões undecimi oratoriæ istitutiõis libri Quĩtiliani annotationes.

Arata sicut sũpiore libro cõtinetur facultate scribẽdi. Apte dicer̃ maxíe oratori necessariũ ẽe:elegãtissime hoc ꝓlogo Fabius ostẽdit.quartã aũt elocutiõis ꝑtẽ ex sñia Ciceronis esse ait. Nã cicero cũ alibi:tũ i tertio de oratore libro q̃tuor ẽe elocutiõis ꝑtes scribit:ut latíe.ut plane.ut ornate. ut apte congruẽterq; dicamus. Conueniatq; alias alii.alius legẽdũ ẽ:nõ alias. Nec fere pluribus i orõne eadẽ. Licet ita i exẽplaribus legat̃: ausim tamen affirmare non in oratione. sed in oratore legendum. Id quod facile ex iis quæ sequuntur apparet.Inqt.n.& hic Cicero alloquens Brutũ testat̃ hæc ei ẽe nota.In oratore aũt Brutum alloquitur Cicero.

Sed illic.L.Crassus:cum apud summos oratores:hominesq; eruditissi-
mos dicat:satis habet ptẽ hanc uelut notare ĩter agnoscentes.Et hic Ci-
cero alloquens Brutũ testat᷑ esse hæc ei nota.Ideoq; breuius a se dici:q̄
q̄ sit susus locus:tractaturq; a philosophis latius.Nos institutionẽ ꝓfes
si: non solũ scientibus ista:sed etiam discentibus tradimus. Ideoq; pau-
lo pluribus uerbis debet haberi uenia.Q uare notũ sit nobis ãte oĩa:
quid conciliando.docendo.mouendo iudici cõueniat. quid quaq; par
te orationis petamus. Ita nec uetera:aut translata: aut ficta uerba inci-
piendo.narrando.argumentãdo tractabimus:neq; decurrẽtis cõtexto
nitore circuitus ubi diuidẽda erit causa:& ĩ ptes suas digerẽda.neq; hu
mile atq; quotidianũ sermõis genus: & cõpositiõe ipsa dissolutũ epilo-
gis dabimus.nec iocis lachrymas:ubi opus erit miseratiõe siccabimus
Nam ornatus oĩs nõ tã sua: q̄ rei cui adhibet᷑ : conditione constat. nec
plus refert qd dicas:q̄ quo loco.Sed totum hoc apte dicere nõ elocutio
nis tantũ genere cõstat: sed etiã cũ inuentione commune. Nã si tãtum
habent & uerba momẽtũ:q̃to res ipsæ magis? quaꝝ quæ esset obserua-
tio suis locis subinde subiecimus.Illud est diligentius docẽdũ.eũ demũ
dicere apte:qui nõ solum quid expediat:sed etiã quid deceat ĩspexerit:
Nec me fugit plerunq; hæc esse cõiuncta. Nã quod decet fere ꝓdest.
Neq; alio magis animi iudicium conciliari. aut si res in cõtrarium tulit
alienari solent.Aliquando tamen & hæc dissentiunt.Q uotiẽs aũt pu-
gnabunt:ipsam utilitatẽ uincet quod decet.Nã qs nescit nihil magis ꝓ-
futuꝝ ad absolutionẽ Socratis fuisse : q̄ si esset usus illo iudiciali genere
defensiõis:& oratiõe summissa cõciliasset iudicũ aĩos sibi: crimẽq; ipsũ
sollicite redarguisset? Verũ id minime eum decebat:Ideoq; sic egit:ut q
pœnã suam honoribus summis esset æstimaturus.Maluit enim sapien
tissimus:quod superesset ex uita sibi perire:q̄ quod præterisset: & quan
do ab hominibus sui tẽporis paꝝ intelligebatur:posteroꝝ se iudiciis re
seruauit: breui detrimẽto iam ultimæ senectutis: æuum sæculoꝝ oĩum
consecutus.Itaq; quãuis Lysias: qui tum in dicendo præstãtissimus ha
bebatur:defensionem illi scriptam obtulisset:uti ea noluit:cũ bonã qui-
dem:sed parum sibi conuenientem iudicasset.Q uo uel solo patet non
persuadendi:sed bene dicendi finem in oratore seruãdum: cum iterim
persuadere deforme sit.Non fuit hoc utile absolutioni: sed quod ẽ ma-
ius homini fuit.Etiam nos secundum cõmunem potius loquendi con-
suetudinẽ: q̄ ipsam ueritatis regulã diuisiõe hac utimur : ut ab eo quod
deceat : utilitatem separemus:nisi forte prior ille Africanus: qui patria
cedere:q̄ cũ tribuno ple.humillimo contẽdere de innocẽtia sua maluit:
inutiliter sibi uidetur cõsuluisse:aut.P.Rutilius:uel cum illo pene socra
tico genere defensionis est usus:uel cũ reuocante eum.P.Sylla manere
in exilio maluit:quid sibi maxime cõduceret nesciebat. Hi uero parua
illa quæ abiectissimus quisq; animus utilia credit:si cum uirtute confe-
rant᷑ :despicienda iudicauerunt.Ideoq; ꝑpetua sæculorum admiratio-
ne celebrant᷑.Neq; nos simus tã humiles:ut quæ laudamus in utilia cre
damus.Sed hoc qualecũq; discrimen raro admodũ euenit. Cæteꝝ idẽ
fere:ut dixi:in omni genere causaꝝ:& ꝓderit:& decebit. Est autẽ quod
oẽs:& semp:& ubiq; ꝑsuadere:ac dicere honeste: contraq; neminẽ unq̄

Nos institutionem ꝓ-
fessi non solum scientibus
ita.s.littera ascripta ista est
legendum. Quare notũ
sit nobis ante oĩa qd conci
liando. docẽdo. monẽdo.
Qui hoc opus in capita di
stinxerunt: uiderent᷑ recte
fecisse:si hoc quoq;:ubi Fa
bius de apte dicendo præ-
cipere incipit:caput consti
tuissent: ac de apte dicẽdo
inscripsissent.N.aũt littera
in.u.conuersa mouẽdo le-
gendum est. Nec iocis la-
chrymas ubi erit opus mi
seratiõe siccabimus.Aliqd
uerborũ hic deesse uidet᷑.
Forsitan aũt nec particula
iteꝝ ẽ ascribenda ut legat᷑.
nec ubi erit opus misera-
tione siccabimus. Nã si
tantũ habẽt & uerba mo-
mentũ:quãto res ipsa ma-
gis? Ipsæ pluriũ numero le
gendũ ẽ.& maius loco ma
gis reponẽdũ mihi uidet᷑:
ut intelligamus res ipsas
multo maius habere mo-
mentum q̄ uerba. Illud
est diligentius dicendum.
I uocali in.o. cõuersa docẽ
dum a quibusdã recte legi
tur. Nã quod deceat fere
prodest. decet indicatiuo
modo legendũ ẽ. Maluit
enim sapiẽtissimus: quod
superesset ex uita sibi ape-
rire q̄ quod præterisset.sic
quidem in exemplaribus
legitur. sed uir mihi ascri-
bendum uidetur &.a.litte
ra erasa perire legendum.
hoc modo. Maluit.n. uir
sapiẽtissimus quod super-
esset ex uita sibi perire.
Quod sibi maxime con
duceret nesciebat. quid le
gendum est. o uocali in.i.
mutata. Est aũt qđ oẽs &
semp & ubiq; ꝑsuadere ac
dicere honeste : cõtra quẽ
neminẽ unquã ullo ĩ loco
turpiter.Si q.m.littera era
sa scribat᷑: ut sit copula: ni
mirũ hic sensus uideri po-
terit absolutus. tametsi in
qbusdã exẽplaribus hone
steq; facere ascripta sint.
In aliis aũt etiã deceat.hoc
mõ.Ac dicere honeste: ho
nesteq; facere deceat.

Minora uero quæq; sũt ex mediis plura sunt talia. Que copula eradatur ut q̄ solum legat. & plerũq; nõ plura scribat. Qui nec cedere uolunt. R littera erasa cedere legitur emendate ĩ quibusdã exẽplaribus. Improbãt bonis.s. littera expũcta boni legendum est. Inuidiãque omnem ĩ eum regeret qui hoc se cogi eẽt. Deprauatus a librariis hic locus sic est emendandus ut regereret & coegisset legamus.

ullo ĩ loco turpiter. Minora uero quæq; sunt ex mediis: plura sũt talia: ut aliis sint cõcedenda. aliis nõ sint: aut ꝑ psona. tẽpore. loco causa magis ac minus: uel excusata debeant uideri: uel reprehẽdẽda. Cũ dicamus aũt de rebus: aut alienis: aut nostris: diuidẽda est ratio eoꝝ: dũ sciamus pleraq; neutro loco conuenire. In primis enĩ omnis sui uitiosa iactatio est: eloquẽtiæ tamẽ in oratore præcipue: affertq; audiẽtibus nõ fastidiũ mõ: sed plerunq; etiã odiũ. Hẽt enĩ mens nr̃a natura sublime qddã: & erectũ: & ĩpatiens sũpioris: Ideoq; abiectos aut submittentes se libẽter alleuamus: qa hoc facere tãq̃ maiores uidemur: & quotiẽs discessit æmulatio: succedit humanitas. at q se supra modũ extollit: premere ac despicere creditur: nec tã se maiorẽ: q̄ minores cæteros facere: Inde inuident humiliores. Hoc uitiũ est eoꝝ: q nec cedere uolunt: nec possunt cõtendere. rident sũpiores: improbãt boni. Plerũq; uero deprehendas arrogantiũ fallacẽ de se opinionem: sed in ueris quoq; sufficit conscientia. Reprehensus est in hac parte nõ mediocriter Cicero: q̄q̄ is qdẽ reꝝ a se gestaꝝ maior: q̄ eloquentiæ fuit ĩ orationibus utiq; iactator. Ac plerunq; illud quoq; nõ sine aliqua ratione facit: Aut enĩ tuebat̃ eos: qbus erat usus adiutoribus in opprimẽda cõiuratione: aut respõdebat ĩuidiæ: cui tamen non fuit par: seruatæ patriæ pœnã passus exiliũ: ut illoꝝ quæ egerat ĩ consulatu frequens cõmemoratio possit uideri: nõ gloriæ magis: q̄ defensioni data. Eloquẽtiã qdẽ cum plenissimã diuersæ partis aduocatis cõcederet: sibi nunq̄ in agendo ĩmodice arrogauit: Illius sunt enĩ. Si qd est ĩ me ingenii iudices: qd sentio: q̄ sit exiguũ. & qd ingenio minus possum: subsidiũ mihi diligentia cõparaui. Q uin etiã cõtra. Q . Ceciliũ de accusatore in Verrẽ constituẽdo: q̄uis multũ esset in hoc quoq; momenti: uter ad agendũ magis idoneus ueniret: dicẽdi tamẽ facultatẽ magis illi detraxit. q̄ arrogauit sibi: seq; nõ consecutũ: sed omnia fecisse: ut posset eã cõseq dixit. In epistolis aliquando familiariter apud amicos. nõnunquã in dialogis cũ persona ueꝝ de eloquentia sua dicit. Et aperte tamen gloriari nescio: an sit magis tolerabile: uel ipsa uitii huius simplicitate: q̄ illa iactatione puersa: si abũdãs opibus pauperem se neget. nobilis obscurũ: & potens infirmũ: & disertus ĩperitũ plane & ĩfantem uocet. Ambitiosissimũ gloriandi genus est etiam deridere. Ab aliis ergo laudemur. Nã ipsos: ut Demosthenes ait: erubescere etiam cũ ab aliis laudamur decet Neq; hoc dico nõ aliquãdo de rebus a se gestis oratori esse dicendũ. Sicut eidẽ Demostheni pro Ctesiphonte: quod tamẽ ita emẽdauit: ut necessitatẽ id faciẽdi ostẽderet: inuidiãq; oẽm in eum regereret: qui hoc se coegi esset. Sed &. M. Tullius sæpe dicit de oppressa cõiuratione Catilinæ: sed modo id uirtuti senatus. modo ꝓuidentiæ deorum ĩmortalium assignat. plerũq; cõtra inimicos atq; obtrectatores plus uẽdicat sibi. Erant enĩ tuẽda cũ obiicerẽtur. In carminibus utinã pepercisset: quæ nõ desierunt carpere maligni. Cædant arma togæ. concedat laurea linguæ: & Fortunatã natã me cõsule romã: & Iouẽ illũ a quo in cõsiliũ deoꝝ aduocat̃: & Mineruã: quæ cũ artes edocuit: quæ sibi ille secutus quædã græcoꝝ exẽpla pmiserat. Verum eloquẽtiæ ut ĩdecora iactatio: sic nõnũquã cõcedẽda fiducia est. Nã qs reprahẽdat hæc? Q uid putẽ? cõtẽptũne me? nõ uideo: nec in uita: nec ĩ gratia: nec ĩ rebus gestis: nec ĩ hac mea mediocritate ĩgenii qd despicere possit Antonius. & paulopost apertius. An decertate mecũ uoluit cõtẽtione dicendi? Hoc qdẽ beneficiũ ẽ. Q uid enĩ plenius? qd uberius: q̄ mihi ꝑ me & contra Antoniũ dicere? Arrogãtes & illi q se iudicasse de causa: nec aliter affuturos fuisse ꝓponũt. Nã & inuiti iudices audiunt præsumentem partes suas: nec hoc oratori cõtingere inter aduersarios. quod

Pythagoræ īter discipulos contigit potest.ipse dixit.Sed istud magis minusue uitiosum ē ꝓ psonis dicentiū.Defendit̄ eni aliq̄tenus.ætate.dignitate.auctoritate: quæ tamen uix in ullo tanta fuerint:ut nō hoc affirmationis genus tēperādū sit aliq̄ moderatione:sicut oīa in q̄bus patronus argumentū ex se ipso petet: Quod fuisset timidius si criminis loco negasset Cicero:eq̄tis romani esse filiū se defendente.At ille fecit hoc etiā fauorabile: coniungendo cum iudicibus dignitatem suā. Eq̄tis aūt romani esse filiū criminis loco poni ab accusatoribus: neq; his iudicātibus oportuit:nec defendētibus nobis.Impudens.tumultuosa. iracūda actio omnibus īdecora:sed ut q̄sq; ætate.dignitate. usu præcedit: magis in ea reprehēdes. Videas aūt rixatores quosdā: neq; iudicū reuerētia: neq; agendi more ac modo cōtineri. Ex quo ipso mentis habitu manifestum sit: tā ī suscipiendis: q̄ ī agendis causis nihil pensi habere.Profert enim mores plerūq; oro:& animi secreta detegit.Nec sine causa græci ꝓdiderūt:ut uiuat quenq; ēt dicere.Humiliora illa uitia:summissa adulatio.affectata scurrilitas.in rebus ac uerbis paꝝ modestis ac pudicis uilis pudor in omni negocio neglecta auctoritas:quæ fere accidunt iis:q nimium aut blandi esse:aut ridiculi uolunt. Ipsum etiā eloq̄ntiæ genus alios aliud decet. Nā neq; tā plenū & erectum: & audax & præcultū senibus conuenerit:q̄ pressum:& mite:& limatū: & quale intelligi uult Cicero:cū dicit orōnē suā cœpisse canescere:sicut uestibus quoq; nō purpura crocoq; fulgētibus illa ætas satis apta sit.In iuuenibus etiā uberiora paulo: & pene piclitantia ferunt̄. At ī iisdē siccū: & sollicitum: & contractū dicēdi propositū: plerunq; affectatione ipsa seueritatis inuisum est:quando etiā morum senilis auctoritas immatura in adolescentibus creditur. Simpliciora militares decent.Philosophiā ex professo:ut q̄dā faciunt:ostētantibus paꝝ decori sūt pleriq; orationis ornatus:maxīeq; ex affectibus:quos illi uitia dicunt. Verba quoq; exq̄sitiora: & cōpositio numerosa tali ꝓposito diuersa.Nō eni solū illa lætiora:qualia a Cicerone dicunt̄.Saxa atq; solitudines uoci respōdēt.sed ēt illa:q̄q̄ plena sāguinis. Vos.n.iā albani tumuli: atq; luci:uos inquā īploro atq; testor:uosq; albanoꝝ obrutæ aræ sacroꝝ populi.ro.sociæ & æquales.nō conueniāt barbæ illi atq; tristitiæ.At uir ciuilis uereq; sapiens:q se nō ociosis disputationibus:sed administrationi rei p. dediderit:a qua lōgissime isti q philosophi uocāt̄:recesserūt:oīa q̄ ad efficiēdū orōne q̄d ꝓposuerint ualent:libenter adhibebit:cū prius q̄d honestū sit: efficere ī animo suo cōstituerit. Est q̄d principes deceat.aliis nō cōcesseris. Impatoꝝ ac triūphantiū separata est aliqua ex parte ratio eloquētiæ:sicut Pōpeius abūde disertus reꝝ suaꝝ narrator.Et hic q bello ciuili se interfecit Cato eloq̄ns senator fuit.Idem dictū sæpe ī alio libeꝝ.ī alio furiosū.in alio supbū est. Verba aduersus Agamēnonē a Thersite habita ridētur.At illa Diomedi: aliiue cui pari magnū animū ferre præ se uidebunt̄:Ego te inq̄t cōsulē putē.L.Crassus Philippo cū tu me nō putes senatorē:̄ uox honestissimæ libertatis. nō tamē ferres quēcūq; dicentē. Negat se magni facere aliq̄s poetaꝝ:utꝝ Cæsar ater an albus homo sit.insania. Verte:ut idē Cæsar de illo dixerit:arrogantia est.Maior in psonis obseruatio ē apud comicos tragicosq;.Multis.n.utūt̄ & uariis.Eadē & eoꝝ q orōnes aliis scribebāt fuit rō:& declamātiū ē.Nō eni semp ut aduocati:sed plerūq; ut litigatores dicimus. Veꝝ etiā ī iis cāis:q̄bus aduocamus: eadē dr̄ia diligēter ē custodiēda. Vtimur.n.fictiōe psonaꝝ:& uelut ore alieno loq̄mur:dandiq; sūt iis q̄bus uocē accōmodamus: sui mores.Aliter eni.P.Clodius.aliter Appius cæcus.aliter Cæcilianus ille.ali-

Quod fuisset timidius si criminis loco negasset Cicero eq̄tis Romani esse filiū se defendente. Tumidius.I. uocali ī u conuersa mihi legendū uidetur. Hæc aūt ꝓ cælio ait Cicero. Est quod princeps deceat. Principes legendum esse ne admonitiōe quidem ē dignum. At illa Diomedi. loco illius at da uerbū mihi uidetur reponēdū. hoc modo.Da illa. Ego te inq̄t cōsulem putem. L. Crassus Philippo.Sūptū est.hoc ex tertio de oratore libro.Valerius autem libro septimo diffusius hoc enarrat. Negat se magnifacer̄ aliquis poetaꝝ.Hic fuit Catullus Veronensis qui sic ī Cæsarem scribit. Nō nimium studeo cæsar tibi uelle placere. Nec q̄ro utrum sis albus an ater homo. Aliter enī P. Clodius.aliter Appius Cæcus. Pro Cælio hi ambo loqui a Cicerone finguntur.

z

ter terentianus pater fingit. Quid aspius lictore Verris? Vt adeas tantū dabis. qd fortius illo? cuius īter ipsa uerberꝝ supplicia una uox audiebat: ciuis romanus sum. Quā dignæ Milonis in poratione ipsa uoces eo uiro: q ꝓ re. p. seditiosū ciuē totiēs cōpescuisset? qꝗ insidias uirtute supasset? Deniqꝫ nō mō quot in causa: totidē in ꝓsopopeia sunt uarietates: sed hoc etiā plures: qꝓ ī his puerorꝝ fœminarꝝ: populorū. mutarꝝ etiā rerꝝ assimulamus affectus: qbus oibus debet suus decor. Eadē in iis ꝓ qbus agemus obseruāda sūt. Aliter enī ꝓ alio sæpe dicēdū ē: ut qsqs honestus. humilis. inuidiosus. fauorabilis erit: adiecta ꝓpositorꝝ quoqꝫ: & āte actæ uitæ differētia. Iucūdissima uero in oratore humanitas. facilitas. moderatio. beniuolētia. Sed illa quoqꝫ diuersa bonū uirꝝ decent. malos odisse. publica uice cōmoueri. ultū ire scelera & iniurias. omnia ut in initio dixi: honesta. Nec tātū qs: & ꝓ quo: sed etiā apud quem dicas interest. Facit enī & fortuna discrimen & potestas: nec eadē apud principē. magistratū. senatorē: priuatū tamen liberꝝ ratio. nec eodē sono publica iudicia: & arbitrorū disceptationes agunt. Nā ut orantē ꝓ capite sollicitudo deceat: & cura & oēs ad āplificādā orōnē quasi machinæ: ita in paruis rebus iudicibusqꝫ uana sint eadē: rideaturqꝫ merito: q apud disceptatorē de re leuissima sedēs dicturus utat illa Ciceronis cōfessione. Non mō se aīo cōmoueri: sed etiā corpore ipso phorrescere: Quis uero nesciat: qn aliud dicendi genus poscat grauitas senatoria? aliud aura popularis? cū et singulis iudicantibus: nō idem apud graues uiros: quod leuiores. nō idē apud eruditū: qd militarē ac rusticū deceat. Sitqꝫ nōnūquā sūmittēda & cōtrahēda orō: ne iudex eā uel ītelligere uel capere nō possit. Tēpus quoqꝫ ac locus egent obseruatiōe ꝓpria. Nā & tēpus tū lætū. tū triste. tū liberꝝ. tū angustū ē. Atq ad hæc oīa cōponēdus orator: & loco publico an priuato. celebri an secreto. aliena ciuitate an tua. ī castris deniqꝫ: an foro dicas: interest plurimū: ac suā qcqꝫ formā: & ꝓpriū modū eloquētiæ poscit. Cū etiā ī cæteris actibus uitæ nō idē ī foro. curia. cāpo. theatro. domi facere cōueniat: & pleraqꝫ quæ natura nō sūt reprehēdēda. Atqꝫ ideo īterī sūt necessaria alibi: q̄ mos permiserit turpia habeant. Illud iā diximus quāto plus nitoris & cultus demōstratiuæ materiæ: ut ad delectationē audiētiū cōpositæ: q̄ quæ sūt ī actu & cōtētiōe suasoriæ iudicialesqꝫ pmittāt. Hoc adhuc adiiciēdū aliqs etiā quæ sūt egregiæ dicēdi uirtutes: quo minus deceāt effici cōditione causarꝝ. An qsq̄ tulerit reū ī discrimine capitis: præcipue q apud uictorē & pricipē ꝓ se ipse dicat: frequēti trāslatiōe. fictis aut repetitis ex uetustate uerbis. cōpositiōe: quæ sit maxīe a uulgari usu remota. decurrentibus piodis. q̄ lætissimis iocis sentētiisqꝫ dicētē? Nō pdāt hæc oīa necessariū piculi tāti sollicitudinis colorē. petēdūqꝫ etiā īnocētibus misericordiæ auxiliū? Cōmoueat ne qsq̄ eius fortuna: quē tumidū: ac sui iactāte & ābitiosū institorē eloquētiæ ī ācipiti sorte uideat? nō īmo oderit reū uerba aucupātem: & anxiū de fama īgenii: & cui esse diserto uacet? Quod mire. M. Cælius in defensione causæ: qua reus de ui fuit cōprehēdisse mihi uidet. Ne cui uestꝝ atqꝫ etiā oīum: q ad rē agendam assunt: mēs aut uultus molestior: aut uox īmoderatior aliqua: aut deniqꝫ qd nimiū ē iactantior gestus fuisse uideat. Atq sūt quædā actiōes in satisfactiōe. deprecatione. cōfessione positæ. Sentētiolisne flendū erit? epiphonemata aut enthymemata exorabūt? nō qcqd meris adiiciet affectibus oīs eorꝝ diluet uires: & miseratiōnē securitate laxabit? Age si de morte filii sui uel īiuria quæ morte sit grauior: dicendū patri fuerit: aut in narrādo gratiā illā expositionis: quæ cōtinget ex sermone puro atqꝫ dilucido: quæret: breuiter ac significāter ordinē rei ꝓ-

Quid asperius littor uerris? Lictore ꝓ littore ē legendum. Sunt autē hæc descripta de oratione septima in uerrem. Cuius inter ipsa uerborꝝ supplicia. Verberum aperte legendum ē loco uerborū.

Multarum etiam rerꝝ assimulamus affectus. L. littera expuncta mutarum est legendum. Vt quisquis honestus. Quisqꝫ legendū est non quisquis.

Nec eadem apud principē. magistrū. magistratum aperte legendum esse constat. Ita ī paruis rebus iudicibusqꝫ uana sint eadem. Iudiciis ꝓ iudicibus mihi legendum uidetur. Et loco publico priuatone. Ne coniunctione expūcta: an particula uidetur ascribenda ut legatur publico an priuato.

Non pdant hæc oīa necessarium piculi tanti sollicitudinis colorē. Loco illorum genitiuorum periculi tanti: hoc participium periclitanti cōtenderim esse reponendum.

tulisse contentus:aut argumenta diducet in digitos:& ꝓpositionū ac partitionū captabit leporē: & ut plerūq; ī hoc genere moris est:intētione omni remissa loquat: Quo fugerit interī dolor ille: ubi lachrymæ substiterint: ūde se ī mediū tam secura obseruatio artiū miserit: Non ab exordio usq; ad ultimam uocē cōtinuus qdā gemitus:& idē tristitiæ uultus seruabitur: Si qdē uolet dolorē suū etiā in audiētes trāsfundere:quē si usq̄ remiserit:in animū iudicantiū nō reducet. Quod præcipue declamātibus (neq; enī me pœnitet ad hoc quoq; opus meū: & curā susceptoꝶ semel adolescētiū respicere) custodiendū ē:quo plures ī schola fingūt affectus:quos nō ut aduocati:sed ut passi subimus. Cum etiā hoc genus simulari litiū soleat:cum ius mortis a senatu qdā:uel ob aliquā magnā infelicitatē: uel etiā pœnitētiā petūt:ī qbus nō solū nō cātare:qđ uitiū puasit: aut lasciuire: sed ne argumētari qdē nisi mixtis:& qdē ita ut in ipsa ꝓbatione magis emineāt affectibus decet. Nā q intermittere in agendo dolorē pōt:uidet posse etiā deponere. Nescio tamen an huius: de quo loqmur:decoris custodia maxīe circa eos:cōtra quos dicimus examinā da sit. Nā sine dubio in oībus statim accusationibus hoc agēdū ē:ne ad eas libēter descēdisse uideamur. Ideoq; mihi illud Cassii seueri non mediocriter displicet. Dii boni uiuo:& quo me uiuere iuuet: Asprenatē reū uideo. Nō.n.iusta ex causa uel necessaria uideri pōt postulasse eū:sed q̄dā accusandi uoluptate. Præter hoc tamē qđ est cōmune: ꝓpriā moderationē quādā causæ desiderant. Qua ꝓpter & q curationē bonoꝶ patris postulabit:doleat eius ualetudine:& quālibet grauia filio pater obiecturus: miserrimā sibi ostēdat eē hāc ipsā necessitatē: nec hoc paucis mō ꝟbis:sed toto colore actiōis:ut id eū nō dicere mō:sed ēt ꝟe dicere appareat. Nec causāti pupillo sic tutor irascat unq̄: ut nō remaneāt amoris uestigia:& sacra quædā pr̄is eius memoria. Iā quo mō cōtra abdicātē patrē. querētē uxorē agi cām oportet:ī libro:ut arbitror: septīo dixi: quādo etiā aduocati uoce uti deceret:quartus liber:ī quo ꝓhœmii præcepta sunt cōtinet. Esse & ī uerbis qđ deceat:aut turpe sit: nemini dubiū est. Vnū iā igit huic loco:qđ ē sane summæ difficultatis adiiciendū uidet.qbus modis ea quæ sūt natura paꝶ speciosa:quæq; nō dicere:si utrūlibet esset libeꝶ maluissemus:nō tamē sint indecora dicētibus. Quid aspiorē habere frōtē pōt: aut qd aures hominū magis respuūt: q̄ cū est filio filiiue aduocatis in matrē porandū: Aliquēdo tamen necesse est:ut in causa Cluentii habiti. Sed nō semp illa uia qua contra Sasiā Cicero usus est:nō qa nō ille optime:sed qa plurimū refert:qua in re & quomō lædat. Itaq; illa cū filii caput palā impugnaret:fortiter fuit repellenda. Duo tamen quæ sola superant:diuine Cicero seruauit. Primū ne obliuisceret reuerentiæ:quæ parentibus debet.deinde ut repetitis altius causis dilīgētissime ostēderet: q̄ id qđ erat in matrē dicturus:nō oporteret mō fieri:sed etiā necesse esset. Primaq; hæc expositio fuit: q̄q̄ ad præsentē quæstionē nihil ptinebat.adeo in causa difficili atq; pplexa: nihil prius ītuendū credidit:q̄ qd deceret. Fecit itaq; nomē parentis non filio inuidiosū:sed ipsi in quā dicebat. Potest tamē aliquando mater & in re leuiore:aut minus infesta cōtra filiū stare.tū lenior atq; sūmissior decebit orō. Nā & satisfaciendo:aut nostrā minuemus inuidiā: aut etiā in diuersum eā transferemus:& si grauiter dolere filiū palā erit:credet abesse ab eo culpā:fietq; ultro miserabilis. Auertere quoq; in alios crimen decet:ut fraude aliquorū cōcita credat:& oīa nos passuros: nihil aspe dicturos testandū:ut etiā si nō possumus cōuitiari:nolle uideamur. Etiā siqd obiiciendū erit:officiū est patroni:ut id filio inuito:sed fide cogente facere credatur. Ita poterit uterq; laudari. Quod de matre dixi:de utroq; parente accipiēdum ē. Nā inter pa

Cū etiam hoc genus simulacri litium soleat. C littera expūcta simulari hoc est fingi ē legēdū. Hoc aūt controuersiæ genus a græcis προσαγγελλια dicit. In qbus nō solū cātare qđ uitiū puasit aut lasciuir. Nō pticula negatiua huic loco deesse uidet. legēdū enī est sic. In qbus nō solū non cātare. Ne hoc paucis mō uerbis. C littera ascripta nec legēdum eē cōstat. Aut minus infestæ. Ac copula loco illius aut reponenda & infesta loco infestæ mihi uidetur esse legendum.

Vt inuiti & necessario & parte iudicemur dixisse. Parce pro parte manifeste legendū ē. Adiecta si poterit fieri causa cur dicta sit. Pro illo pricipio dicta recte a qbusdam ita legit. Hoc illis cōmune remediū est: nisi tota actione æqualiter appareat nō honor modo sed etiā caritas. Quo minus hoc pceptum intelligatur: deprauatiōe est effectū: quæ fortasse tolleretur: si de illo nisi hæc syllaba ni eradatur: ut hoc mō legatur. Si tota actione. Verū & iusta sic faciēdo. nō se de ingenii fama: sed de fide esse sollicitū. Tria hic uerba deprauata ita corrigūtur: ut causa loco illius & copulæ ac loco illius sic legat fit & fatēdo pro faciēdo. hoc mō. Verū cā iusta fit fatēdo. De hac uero Ciceronis humanitate Valerius libro qrto meminit. Sed huiusce generis humāitas etiā in. M. Cicerōe præcipue apparuit. A. nāq; gabiniū repetūdarū reū summo studio defēdit: q eū ī cōsulatu suo urbe expulerat. Itemq;. P. Vatiniū dignitati suæ semp ī festū duobus publicis iudiciis tutatus ē: ut nō sine ullo crimīe leuitatis: ita cū aliq̄ laude. qa speciosius aliquāto iniuriæ uincunt beneficio: q̄ mutui odii ptinacia pēsant. Verū illud elegātissime ū eorū a qbus ipse pductus esset pcibus: tū etiā adolescentiā suā excusat detracturus alioqui plus auctoritatis sicut ī cā pserti suspecta si eū eē q timere nocētis reos suscipere fateret. Multorū uerborū emēdatiōe indiget hic locus. nā si loco illius sicut scribēdū: & se loco illius si: & temere loco illius timere legēdū ē. hoc mō. tū ēt adolescētiā suā excusat: dtracturus alioqui plus auctoritatis si ī cā psertim suspecta se eū esse: q temere nocētis reos suscipe fateret. Apud iudicē ue

tres etiā filiosq;: cū interuenisset emancipatio. litigatū scio. In aliis quoq; ppinqtatibus custodiendū sit: ut inuiti & necessario & parce iudicemur dixisse. Magis autē aut minus: ut cuiq; psonæ debet reuerētia. Eadē p libertis aduersus patronos obseruantia: & ut semel plura cōplectar: nunq̄ decebit sic aduersus tales agere psonas: quo mō cōtra nos agi ab hominibus cōditionis eiusdē iniquo aīo tulissemus. Præstat hoc aliquando ēt dignatiōibus: ut libertatis nostræ ratio reddat: ne qs nos aut petulātes ī lædēdis iis: aut etiā ābitiosos putet. Itaq; Cicero q̄q̄ erat in Cottā grauissime dicturus: neq; aliter agi. P. Oppii causa poterat: lōga tamen præfatione excusauit officii sui necessitatē. Aliquādo etiā īferioribus præcipueq; adolescētulis parcere aut mederi decet. Vtit hac moderatiōe Cicero p Cælio cōtra Atracinū: ut eū non inimice corripe: sed pene patrie monere uideat. Nā & iuuenis & nobilis & nō iniusto dolore uenerat ad accusandū. Sed in iis qdē ī qbus uel iudici uel etiā assistētibus rō nostræ moderationis probari debet: minor ē labor. Illic plus difficultatis: ubi ipsos cōtra quos dicimus ueremur offēdere. Duæ simul huiusmodi psonæ Ciceroni p Murena dicenti obstiterūt. M. Catonis Seruiiq; Sulpitii. q̄ decēter tamē Sulpitio: cū oēs concessisset uirtutes. scientiā petendi cōsulatus ademit: Quid enī aliud esset: quo se uictū homo nobilis & iuris ātistes magis ferret: Vt uero rationē defensionis suæ reddit: cū se studuisse petitioni Sulpitii cōtra honorē Murenæ: nō idē debere accusationi cōtra caput diceret: q̄ molli aūt articulo tractauit Catonē: cuius naturā summe admiratus: nō ipsius uitio: sed stoicæ sectæ qbusdā in rebus factā duriorē uideri uolebat: Vt inter eos non forensem cōtentionē: sed studiosam disputationē crederes incidisse. Hæc est pfecto ratio & certissimū præceptorū genus illius uiri obseruatio: ut cū aliqd detrahere salua gratia uelis: cōcedas alia oīa. ī hoc solo uel minus pitū: q̄ in cæteris: adiecta: si poterit fieri: ēt causa cur ita sit. uel paulo ptinaciorē: uel credulū: uel iratū: uel īpulsum ab aliis. Hoc illis cōmune remediū est: nisi tota actiōe æqualiter appareat non honor mō: sed etiā caritas. Præterea causa si nobis iusta sit dicenda: neq; id moderate tantū faciamus: sed etiā necessario. Diuersum ab hoc: sed facilius: cum hominū: aut alioqui turpium: aut nobis inuisorū quædā facta laudāda sunt. Decet enī rem ipsam probare in qualicunq; persona. Dixit Cicero pro Gabinio &. P. Vatinio inimicissimis antea sibi hominibus: & in quos orationes etiam scripserat. Verū & iusta sit fatendo: non se de ingenii fama: sed de fide esse sollicitū. Difficilior ei ratio in iudicio cluentiano fuit: cum Scamādrum necesse haberet dicere nocētē: cuius egerat causam. Verū illud elegantissime: cū eorū a qbus ipse pductus esset precibus: tū etiam adolescentiam suā excusat detracturus alioqui plus auctoritatis: si in causa præsertim suspecta: se eū eē: q temere nocētis reos suscipere fateret: Apud iudicem uero: quod aut propter aliqd cōmodum in causa quam susceperimus: aut sunt ut persuadendi ardua ratio: ita dicendi expeditissima. Fiducia. n. iustitiæ eius non causæ: nihil nos timere simulamus. Ipse erit gloria inflandus: ut tanto clarior futura sit fides: ac religio in pronunciādo: quanto minus uel offensæ uel utilitati suæ indulserit. Hæc & apud eos a qbus appellatum erit: si forte ad eos

dem remittentur adiicienda ratio:uel necessitatis alicuius:si id causæ cedit:uel erroris:uel suspicionis. Tutissimũ ergo pœnitentiæ cõfessio: & satisfactio culpæ: pducẽdusq; oĩo iudex ad iræ pudorẽ. Accidit etiã nõnũq̃ eadẽ causa de q̃ ,pnũciauit:cogatq; itez.tum illud qdẽ cõmune.apud aliũ nos iudicẽ dispu taturos de illius sententia nõ fuisse. Neq;.n.emẽdari ab alio q̃ ipso fas esse. Cæterum ex causa ut quæq; pmittet:aut ignorata quædã:aut defuisse testes:aut quod timidissime:& si nihil aliud plane fuerit:dicẽdũ est: patronos nõ satisfecisse. Succurret etiã si apud alios iudices aget̃: ut in secunda assertione: aut in centũ uiralibus iudiciis duplicibus parte uicta: decentius erit quotiẽs cõtigerit seruare iudicũ pudorẽ:de qua re latius probationum loco dictum est. Põt euenire ut in aliis reprehẽdẽda sint:quæ ipsi fecerimus:ut obiicit Tubero Ligario:q; in africa fuerit:& ãbitus quidã damnati recuperãdæ dignitatis gratia:reos eiusdẽ criminis detulerũt:ut in scholis luxuriantẽ patrem:luxuriosus ipse iuuenis accusat. Id q̃ decẽter fieri possit: eqdẽ nõ inuenio:nisi aliqd reperiatur:qđ ĩtersit:persona.ætas.tempus.causa.locus.animus. Tubero iuuenem se patri hæsisse.illum a senatu missum non ad bellum:sed ad frumẽtũ coemendũ ait. Vt primũ licuerit a partibus recessisse Ligariũ & perseuerasse:& nõ pro.Cn.Põpeio:inter quẽ & Cæsarẽ dignitatis fuerit contẽtio:cum saluã uterq; rem.p.uellet. Sed p Iuba atq; afris inimicissimis po.ro. stetisse. Cæterũ uel facillimũ est ibi alienam culpã accusare:ubi fateris tuã. Verũ id iam iudicis est:non actoris.quod si nulla contingit excusatio:sola colorẽ habet pœnitentia. Potest enim uideri satis emendatus:q in odium eorum:in quibus errauerat ipse conuersus est. Sunt enĩ quidã:q hoc natura ipsa rei non indecens faciunt:ut cũ pater ex meretrice natum.q; amet ex meretrice ĩ matrimoniũ abdicat. Scholastica materia:sed nõ quæ nõ possit accidere. Hic igit̃ multa nõ deformiter dicet:uel q; oĩum sit uotũ parẽtũ:ut honestiores q̃ sint ipsi:liberos habeant. Nã & filia nata meretrix eã mater pudicã esse uoluisset: uel q; humilior ipsa fuerit (licet enĩ hoc dicere) uel q; non habuerit patrẽ q moneret:qn eo minus faciẽdũ filio fuisse: ne renouaret domus pudorẽ: & exprobraret pr̃i nuptias.mr̃i prioris uitæ necessitatẽ:ne d̃niq; legẽ quandã suis quoq; subinde liberis daret.& credibilis erit ẽt ,ppria q̃dã in illa meretrice turpitudo: quã nũc hic pr̃ ferre nõ possit.alia præterea. Neq;.n.nũc declamamus:sed ostendimus nõnũq̃ posse ipsis ĩcõmodis dicentẽ bene uti. Illic maior æstus ubi qs pudẽda querit̃:ut stuprum præcipue ĩ maribus aut os ,pphanatũ: nõ dico si loquat̃ ipse. Nã qd aliud ei q̃ gemitus ac fletus & execratio uitæ cõueniãt̃:ut iudex intelligat potius dolorẽ illũ q̃ audiat. Sed patrono quoq; p similes affe-

ro quod aũt ,ppter aliquod cõmodũ ĩ cã quã susceperimus aut sunt ut p suadẽdĩ ardua oĩo ita dicendi expeditissima. Deprauatus adeo ẽ hic locus ut uix emẽdationẽ admittat. Tametsi enĩ illud uerbũ sunt: in hæc duo sum & sumit̃ sit cõmutatũ in exẽplaribus quibusdã tamẽ ne sic qdẽ ullus ĩteger elicit̃ sensus. sic aũt corrigi posset:si loco illius ĩ ppositiõis eoz:& loco illius quã scriberetur quoz geniti uus:& p cã legeremus cãm:relatiuoq; postponeremus: & illud sunt ĩ suum cõuerteret̃:& rõ o uocali expũcta legeret̃:dũ castigatius exẽplar ĩueniatur. hoc mõ. Apud iudicẽ uero qđ aut ,ppter aliqđ cõmodũ eoz quoz causã susceperimus:aut suũ ut psuadẽdi ardua rõ ita dicẽdi expeditissima. Perducẽdusq; oĩno iudex adire pudorẽ. Facile hæc clausula hypodiastole emẽdat̃ apposita & diphthõgo: ut ad ppositio ab illo iræ genitiuo seiũgatur.oĩ mõ etiã ,p illo oĩno legẽdũ. Accidit ẽt nõnũquã eadẽ cã de qua ,pnũciauit cogatq; itez. Difficulter emẽdari potest hic locus sine uerborũ & adiectione & mutatione. Si nãq; ut particula ascribatur & illud uerbũ cogat cõmutet̃ in hoc uerbũ agatur illa q; copula erasa:nimirũ sensus & integer & apertus uidebitur. Quid enĩ hoc clarius. Accidit nõnũquã:ut eadẽ cã de q̃ ,pnũciauit:itez agat̃. Et ãbitus q dãnati recupandæ dignitatis gratia reos eiusdẽ criminis detulerũt. Non q sed qdã ut legat̃ sensus exposcit. hoc mõ. Et ambitus qdã damnati. Nisi aliud reperiet̃ qđ iter sint. Pro illo aliud recte aliqd legit̃ a qbusdã. repiat̃ aũt ẽt uidet̃ legẽdũ. Cũ saluã utriq; remp. uellet. Vterq; manifeste legẽdum est.

Vt cũ pater natũ qđ amet ex meretrice ĩ matrimoniũ abdicat. Deprauatus hic sẽsus facile emẽdat̃ si hæ duæ dictiões ex meretrice ascribant̃.ut legat̃.hoc mõ. ut cũ pater ex meretrice natũ:qđ amet ex meretrice in matrimoniũ abdicat. Nec ignoro a qbusdã ita deprauari: ut q̃lõgissime a dictionũ similitudine recedãt hoc mõ legẽtes. Vt cũ pater ex meretrice natũ qđ duxerit meretricẽ in matrimonium abdicat. Quãuis aũt sic quoq; sit aptus sensus:mihi tamẽ prior lectio approbat̃:si ut dixi:ex meretrice ascribamus:ac natã subintelligamus.ita nãq; accipiemus filiũ fuisse a patre abdicatũ:qđ natã ex meretrice gratia matrimonii amaret. Nã & filia nata meretrix eã mater pudicã esse uoluisset.

Quo mõ corrigi possit hic locus mihi non liquet. Vel qui humilior ipsa fuerit. Quod loco illius qui recte

ctus cundum erit. qa hoc iiuriæ genus uerecũdius inest passis q̃ ausis. Molliẽda est ĩ plerisq; alio colore aspitas orationis: ut Cicero de ꝓscriptorũ liberis fecit. Quid enĩ crudelius q̃ homines honestis parentibus ac maioribus natos a re pu. sũmoueri? Itaq; durũ id esse sũmus ille tractandorũ aĩoꝝ artifex cõfitet̃. Sed ita legibus Syllæ coerceri statũ ciuitatis affirmat: ut iis solutis: stare ipsa nõ possit. Assecutus itaq; ẽ: ut aliqd eoꝝ quoq; causa uideret̃ facere: cõtra quos diceret. Illud etiam in locis monui: q̃ turpis esset fortunæ ĩsectatio: & ne ĩ totos ordines: aut gentes: aut populos petulãtia ĩcurreret. Sed iterĩ fides patrocinii cogit quædã de uniuerso genere aliquorũ hominũ dicere: uel libertinoꝝ: uel militũ: uel publicanoꝝ: uel similiter aliorũ: ĩ qbus oibus cõmune remediũ ẽ: ut ea quæ lædũt: nõ libẽter tractare uidearis: nec in oĩa impetũ facias: sed ĩ id qđ expugnandũ est: & reprehendẽs alia laude cõpẽses. Si cupidos dicas esse nõ miꝶ: q; piculoꝝ ac sanguinis maiora sibi deberi præmia putent: eosdẽ petulantes: & hoc fieri q; bellis magis q̃ paci assueuerit. libertinis detrahẽda ẽ auctoritas. licet iis testimoniũ reddere ĩdustriæ: p quã exierit de seruitute. Quod ad natiões exteras ptinet: Cicero uarie detracturus græcis testibus fidẽ: doctrinã iis cõcedit ac litteras: seq; eius gẽtis amatorẽ fuisse profitet̃. Sardos cõtẽnit. Allobrogas ut hostis insectat̃: quoꝝ nihil tunc cũ diceretur: parũ aptũ aut remotũ a cura decoris fuit. Verboꝝ etiã moderatiõe detrahi solet: siqua ẽ rei inuidia. Si asperũ dicas nimiũ seuerũ. iniustũ persuasiõe labi. pertinacẽ ultra modũ tenacẽ esse propositi. plerunq; uelut ipsos coneris ratione uĩcere: qđ est mollissimũ. Indecorũ est sup hæc omne nimiũ: ideoq; etiã quod natura rei satis aptũ est: nisi modo quoq; tẽperetur: gratiã pdit. Cuius rei obseruatio iudicio magis quodã sentiri: q̃ præceptis tradi potest: quantũ satis sit: & q̃tum recipiant aures. Nõ habet hæc res mensurã & quasi põdus: quia ĩ cibis iis alia aliis magis cõplent. Adiiciẽdũ etiã breuiter uidetur: qđ fere dicẽdi uirtutes diuersissimæ: non solũ suos amatores habeant: sed ab eisdẽ sæpe laudent̃. Nã Cicero quodã loco scribit id esse optimũ: qđ non te facile credideris conseq: imitatione nõ posset. Alio uero nõ id egisse: ut ita se diceret: quomõ se qlibet posse cõsideret: sed quo mõ nemo: qđ potest pugnare inter se uideri. Veꝝ utrũq; ac merito laudat̃. Causa enĩ modoq; distat: qa simplicitas illa & uelut securitas inaffectatæ orationis mire tenues causas decet. Maioribus illud admirabile dicẽdi genus magis cõuenit. In utroq; eminet Cicero: ex qbus alteꝝ ĩperiti se posse cõseq credẽt. neutꝝ q ĩtelligũt.

DE Memoria

Emoriã quidã naturæ modo esse munus existimauerunt: estq; ĩ ea non dubie plurimum: sed ipsa excolẽdo: sicut alia omnia auget̃ & totus de quo diximus: adhuc inanis labor: nisi cæteræ partes hoc uelut spiritu cõtineantur. Nã & oĩs disciplina memoria constat: frustraq; docemur: si quicqd audimus: præterfluat. & exemplorũ. legum. responsorũ. dictoꝝ. beneq; factorũ: quæ uelut quasdam copias: quibus abũdare: quasq; ĩ promptu semper habere debet orator: eadem illa uis repræsentat. Neq; immeri-

in quibusdam legitur exẽplaribus. Sed ita legibus syllæ coercere statũ ciuitatis affirmat. contineri passiue recte forsitan legeret̃. Secutus itaq; ẽ. Hac syllaba as apposita assecutus ut legat̃ sensus exposcit. Illud ẽt in locis monui. Pro locis legendũ ẽ iocis. Doctrinã dis cõcedit ad litteras. Ac. d littera ĩ. c. conuersa legẽdũ. Hoc aũt facit ꝓ Sextio Cicero. Quia ĩ cibis iis alias aliis magis cõplent. Nisi hoc aduerbiũ ut ascribatur & illud ꝓnomen iis eradat̃: minus ĩteger uidebitur hic sensus. Nam Cicero quodam loco scribit id esse optimũ quod non te facile credideris consequi imitatiõe nõ posset. Quidam hunc locum sic corrigunt ut possis legant: & recte qdem. Sed cum quoq; loco illius pticulæ nõ est reponẽdũ. hoc mõ. Quod cũ te facile crediderís cõseq imitatione non possis. Alio uero non id egisse ut ita se diceret quo mõ se qlibet posse consideret. Se ꝓnomen trãspositũ uidet̃. In tertiũ aũt locũ ẽ referẽdum. hoc mõ. Alio uero se non id egisse ut ita diceret: quo mõ se qlibet posse cõsideret. Causa enĩ mõ distat. Que copula uidet̃ ascribẽda: ut legat̃ modoq;.

Emoriã qdã naturæ mõ eẽ munus existimauerunt. m

Memoriã arte quoq; constare nõ solum natura primũ colligit Fabius. deĩde ꝑcepta de ea subiicit. Et totus de quo diximus: adhuc inanis labor: nisi cæteræ ptes hoc uelut spũ cõtineant̃. Hoc qdẽ uerbũ ẽ frequẽter qdẽ elegãter ꝑtermittit̃: Sed huic sensui mihi ascribẽdũ uidet̃ & ĩ uocali ascripta ueluti legẽdũ hoc mõ. Ad huc ianis ẽ labor nisi cæteræ ptes hoc ueluti spiritu cõtineãt̃. Idẽ uero & Cicero ĩ ꝓlogo de oratore sentire uidet̃ cũ ĩquit. Quid dicã de Thesauro reꝝ oĩum memoria: q̃ nisi custos ĩuẽtis cogitatisq; uerbis & rebus adhibeat̃: ĩtelligimus oĩa ẽt si pclarissimi fuerint: ĩ oratore pitura. Nec utiq; ea quo dicta sunt

to thesaurus hic eloquẽtiæ dicit̃. Sed nõ firme tantũ cõtinere: uerꝝ etiã cito percipere multa acturos oportet. Nec quæ scripseris mõ iterata lectiõe complecti: sed ĩ cogitatis quoqꝫ rerũ ac uerborꝝ contextũ sequi: & quæ sunt ab aduersa parte dicta meminisse. nec utiqꝫ ea quo dicta sũt ordine refutare: sed opportunis locis ponere. Quid extemporalis oratio? nec alio mihi uidetur mentis uigore constare. Nã dum alia dicimus: quæ dicturi sumus intuẽda sunt. Ita cũ semp cogitatio ultra id quod ẽ lõgius quærit: quicqd interim reperit: quodam modo apud memoriam deponit: quod illa quasi quædam media manus acceptum ab intẽtione tradit elocutioni. Non arbitror autẽ mihi ĩ hoc immorandũ quicqd memoriã faciat: q̃q̃ pleriqꝫ imprimi quædã uestigia nostro animo uelut in gyris annulorũ signa seruẽtur existimãt. Neqꝫ ero tã credulus: ut quasi habitu tardiorẽ firmioremqꝫ memoriam fieri putem. Eius aũt quod ad aĩum pertinet: magis admirere naturã: subito res uetustas tanto ex interuallo repetitas reddere se & offerre: nec tantũ reqrentibus: sed etiam sponte interim: nec uigilantibus: sed ẽt quiete cõpositis magis: eoqꝫ illa quoqꝫ animalia quæ carere intellectu uidemus: meminerũt & agnoscunt: & quãlibet longo itinere diducta ad assuetas sibi sedes reuertunt̃. Quid nõ hæc uarietas mira est? excidere ꝓxima: uetera inhærere? hesternorum immemores: acta pueritiæ recordari? Quid? ꝙ quædã reqsita se occultant? & eadẽ forte succurrũt? nec manet semper memoria: sed aliquando etiam redit. Nesciretur tamen quãta uis esset eius. quanta diuinitas illa: nisi ĩ hoc lumen orandi extulisset: Nõ enim rerum modo: sed etiã uerborum ordinẽ præstat: nec ea pauca cõtexit: sed durat prope ĩ infinitum: & in longissimis actionibus prius audiendi patientia: q̃ memoriæ fides deficit: quod & ipsum argumẽtũ est subesse artẽ aliquam: iuuariqꝫ ratione naturam: cum idem docti facere: illud idocti & inexercitati non possimus: q̃q̃ inuenio apud Platonem obstare memoriæ usum litterarũ: uidelicet ꝙ illa quæ scriptis reposuimus: uelut cũstodire desinimus: & ipsa securitate dimittimus. Nec dubium est quin plurimum in hac parte ualeat mentis intentio: & uelut acies luminũ a prospectu rerum quas intuet̃: non auersa. Vnde accidit: ut quæ p plures dies scribimus ediscẽdi causa cogitatiõe ipsa cõtineat. Artẽ aũt memoriæ primus ostẽdisse dicit̃ Simonides: cuius uulgata fabula ẽ: cũ pugili coronato carmẽ: quale cõponi uictoribus solet: mercede pacta scripsisset: abnegatã ei pecuniæ partẽ. qđ de more poetis frequẽtissimo digressus ĩ laudes Castoris & Pollucis exierat. q̃propter partẽ ab iis petere: quorꝝ facta celebrasset iubebat̃. & ꝑsoluerunt ut traditũ est. Nã cũ esset grãde cõuiuiũ in honorẽ eiusdẽ uictoriæ: atqꝫ adhibitus ei cœnæ Simonides: nũcio ẽ excitus: ꝙ eũ duo iuuenes eqs aduecti desiderare maiorẽ ĩ modũ dicebãtur: & illos qdẽ non ĩuenit. fuisse tamen gratos erga se exitu cõperit. Nam uix eo limen egresso: Tricliniũ illud supra cõuiuas corruit: atqꝫ ita cõfudit: ut non ora modo oppressorum: sed membra etiam omnia requirentes ad sepulturam propinqui nulla nota possent discernere. Tum Simonides dicitur memor ordine quo

ordine refutare. eo legendum uidetur potius q̃ ea. Quid extẽporalis oratio? nec alio mihi uidetur mentis uigore cõstare. Etsi ita quoqꝫ lectus hic locus sensu suo non fraudetur: audacter tamẽ cõtenderim illã nec particulã esse expungẽdam ac eius loco hanc num esse reponendam: ac uideatur esse legendum. hoc modo. Quid extẽporalis o[illegible]io. Nũ alio mihi u[illegible]at̃ mẽtis uigore constare? Nec inficior aliter quoqꝫ cõmode legi posse ut loco nec scribatur hæc particula non. Non arbitror autẽ mihi in hoc ĩmorandũ qcquid memoria faciat. Pro memoria qdam recte memoriam legũt. sed illius etiam quicqd loco quid legendũ uidetur. hoc modo. Quid memoriã faciat. Quã q̃ pleriqꝫ ĩprimi q̃dam uestigia nostro aĩo uelut in gyris anulorꝝ signa seruẽtur. In cæris legẽdũ esse nõ gyris facile uidebit q Aristotelis opusculũ de memoria & reminiscentia in quo hæc tractãtur. diligẽtius legerit. sed alio quoqꝫ flagitio hic sensus mihi ĩfectus esse uidet̃. Nisi. n. hoc relatiuũ q̃ ascribat̃ orõ manca minusqꝫ cõgrua esse uidebit̃. Quar̃ hoc modo mihi legẽdũ uidet̃. Quã q̃ pleriqꝫ ĩprimi q̃dã uestigia nostro aĩo q̃ uelut ĩ ceris anulorꝝ signa seruentur: existimãt. Neqꝫ ero tã credulus ut q̃si habitu tardiorẽ firmiorẽqꝫ fieri memoriã putẽ. Aliqd uerbi hic mihi deesse uidet̃. Quid uero ascribẽdũ sit mihi nõ liqt. Nisi ĩ hoc lumen orãdi extulisset. Integra qdẽ ac mẽdis uacare hæc clausula plerisqꝫ uidet̃. Mihi uero sic ẽẽ deprauata: ut nisi uim aut artẽ simileue nomẽ ascribamus: parꝝ elegãs & sensus & orõ habeat̃. In maximũ nãqꝫ lumen orãdi artẽ a memoria fuisse euectã asserit Quĩtilianus. Forsitan igit̃ hic accusati uus uim ita ẽ ascribẽdus ut hoc mõ legat̃. Nisi ĩ hoc lumen orãdi uim extulisset. Tum Simonides dicit̃

memor ordíe quo qſ/ꝙ diſcubuerat. Pro ordine ratio grámatices ut ordinis legatur ex/poſcit. An Cranone. Cranõ oppidũ é Theſſaliæ a Cranone Pelaſ/gi filio dictum de quo & Valerius Maximus q in prío hác narrat hiſtoriá. Cœnáti ei apud Scopá Cranone qđ eſt in Theſſalia oppidum. Ex hoc Simonides facto notauit uidetur iuuari memoriá ſignatis aío ſedibus: idq; credere ſuo qſq; expimento. Verbũ illud uidet' ut redúdás a ſenſu nõ admittit'. quis í qbuſ/dá exéplaribus Simo/nidis & notari pro illo notauit: fuerit depra/uatũ. Simonides náq; ipe notauit memoriá ſignatis aío ſedibus iuuari. Ipſe náq; memo/riæ artificialis auctor ſcribitur fuiſſe. Et in multos deductá receſ/ſus. Non deductá. ſed diductá hoc é diuiſam atq; diſtinctá ut lega/mus: ſenſus expoſcit. In ea quicqd nobile é. Nobile qdé legit': ſed corrupte ut mihi uidetur. Notabile aũt ſen/ſui maxime é accõmodatũ: itaq; forſitan é legédũ. Tamé ꝙ ſcripſerunt. Tum loco tamen apte é reponédũ. Hæc itaq; diligere primũ ſé ſum bello tũ ueſtibulo ꝗſi aſſignant. Adeo de/prauatus é hic locus: ut uarie qdé í exéplaribus legat'. ſed uix ullo mõ ſenſus elici poteſt. Alii náq; legũt loco di/ligere deligũt. alii diri/gũt. alii ſenſum in locũ pmutát. Veꝝ ne ſic q/dé: ut dixi íteger huius loci habet' intellectus. Locis é utédũ multis. illuſtribus. expectatis. modicis íteruallis. In ſecundo de oratore Ciceróis libro: unde hæc ſũt deſcripta: ac fere oía ꝗ de memoria hactenus Fabius ſcripſit accepta ſũt: ꝓ expectatis emédate legit' explica

quiſq; diſcubuerat: corpa ſuis reddidiſſe. Eſt aũt magna íter auctores diſſẽſio. Glaucone Chariſtio. an Leocrati. an Agatharcho. an Scopæ ſcriptũ ſit id carmen. & Pharſali fuerit hæc domus: ut ipſe quodá loco ſignificare Simonides uidet'. Atq; Apollodorus: Eratoſthenes & Euphorió & Lariſſeus Eurypylus tradiderũt. an Cranone. ut Apollas Callimachus: qué ſecutus Cicero hanc famá latius fudit. Scopá nobilé Theſſalũ periſſe í eo cõuiuio cõſtat. adiicit' ſororis filius. putant & ortos pleroſq; ab illo Scopa: q maior ætate fuerit: ꝗꝗ mihi totũ de Tyndaridis fabuloſũ uidetur. Neq; omnino huius rei meminit uſꝗ poeta ipſe: ꝓfecto nõ taciturus de tanta ſua gloria. Ex hoc Simonides. facto notauit Videt' iuuari memoriá ſignatis animo ſedibus: idq; credere ſuo quiſq; experimento. Ná cũ in loca aliqua poſt tépus reuerſi ſumus: non ipſa agnoſcimus tátũ: ſed etiá quæ in iis fecerimus reminiſcimur: pſonæq; ſubeũt. Nõnũꝗ tacitæ quoq; cogitationes í mentẽ reuertunt'. Nata eſt igit': ut in pleriſq; ars ab experiméto. Loca diſcũt ꝗ maxime ſpacioſa. multa uarietate ſignata. domũ forte magná: & in multos diductá receſſus. In ea qcqd nobile eſt: aío diligenter affigit': ut ſine cũctatione ac mora partes eius oís cogitatio poſſit percurrere. Et primus hic labor é: nõ hærere in occurſu. Plus ení ꝗ firma debet eſſe memoria: quæ aliá memoriá adiuuet. Tũ quæ ſcripſerũt: uel cogitatióe cõplectunt': & alio ſigno quo moneát' notát: qđ eé uel ex re tota poteſt. ut de nauigatióe. militia: uel ex uerbo aliquo. Ná ét excidétes unius admonitióe uerbi í memoriá reponunt'. Sit aũt ſignũ nauigatióis: ut anchora. militiæ: ut aliqd ex armis. Hæc itaq; deligere primũ ſenſũ bello: tũ ueſtibulo: ꝗſi aſſignát. ſecundum puta atriũ. tũ impluuia circũeũt: nec cubiculis modo aut exedris: ſed ſtratis etiá ſimilibuſq; p ordiné cõmittũt. Hoc facto cũ é repetéda memoria: incipiũt ab initio loca hæc recéſere: & qđ cuiq; crediderũt: repoſcũt: & eoꝝ imagíe admonét': ut quálibet multa ſint: quoꝝ meminiſſe oporteat: fiát ſingula cõnexa quodá choro: ne errent cóiũgétes prioribus ſequétia ſolo ediſcédi labore. Quod de domo dixi. & í opibus publicis: & í itinere lõgo: ut urbiũ ábitu & picturis fieri poteſt. Etiá fingere ſibi has imagines licet. Opus é ergo locis: que uel fingũt' uel ſumunt'. imaginibus uel ſimulacris: quæ utiq; fingéda ſũt. Imagines notæ ſũt: qbus ea quæ ediſcéda notamus: ut quo mõ Cicero dicit: locis ꝓ cæra. ſimulacris ꝓ litteris utamur. Illud quoq; ad uerbũ ponere optimũ fuerit. locis é utédũ multis. illuſtribus. explicatis. modicis interuallis. imaginibus aliqd agétibus: acribus inſignitiſq;: quæ occurrere: celeriterq; percurrere animũ poſſint. Quo magis miror quo mõ Metrodorus í duodecim ſignis p quæ ſol meat: tricenos & ſexagenos íuenerit locos. Vanitas nimirũ fuit atq; iactatio circa memoriá ſuam potius arte ꝗ natura gloriantis. Eqdé hæc ad quædá ꝓdeſſe nõ negauerim: ut ſi reꝝ nomina multa p ordiné audita reddéda ſint. Nanq; í iis quæ didicerũt locis: reponũt res illas. méſá: ut hoc utar í ueſtibulo. í atrio puluinũ: & ſic cætera. deinde relegétes: íueniũt ubi poſuerint. & forſitá í hoc ſũt adiuti: q auctione dimiſſa: qd cuiq; uédidiſſent teſtibus argentarioꝝ tabulis reddiderũt: Quod præſtitiſſe Hortenſiũ dicũt. Minus idé ꝓderit í ediſcédis: quæ orationis ppetuæ erũt. Ná & ſenſus nõ eádé imaginé quá res habét: cũ alterũ fingédũ ſit: & horũ tamé utrũq; cõmonet: ſed cũ ſermonis alicuius habitu

uerbo℞ cõtextus eadē arte quo mõ cõprehendet'? Mitto q quædā nullis simulacris significari possūt: ut certæ cõiūctiones. Habeamus enī sane: ut q notis scribūt: certas imagines oīum: & loca scilicet infinita: p quæ uerba quæ sūt ī qnq; cõtra Verrē secūdæ actionis libris explicēt': ut meminerimus etiā omniū quasi depositorū: nõne impediri qdē eo℞ quæ dicit: decursū necesse ē duplici memoriæ cura? Nā quo mõ poterūt copulata fluere: si ꝓpter singula uerba ad singulas formas respiciēdū erit? Quare & Carneades & Scepsius de quo modo dixi: Metrodorus: quos Cicero dicit usos hac exercitatiõe: sibi habeāt sua. Nos simpliciora tradamus. Si lõgior cõplectēda memoria fuerit orõ: ꝓderit p partes ediscere. Laborat enī maxime onere. & hæ partes nõ sint perexiguæ. alioq nimis multæ erunt: & eā distinguēt atq; cõcidēt. nec utiq; certū imperauerim modū. Sed maxime ut qsq; finiet' locus: ni forte tam numerosus: ut ipse quoq; diuidi debeat. Dandi sunt certi qdam termini: ut contextum uerbo℞ qui est difficillimus: cõtinuet crebra meditatio. partes deinceps ipsas repetitus ordo coniungat. Non est inutile quo facilius hæreant: aliquas apponere notas: quarum recordatio cõmoneat: & quasi excitet memoriam. Nemo enim fere tam īfelix: ut quod cuiq; loco signum destinauerit nesciat: ut si erit tradēdus ad hoc: eo quoq; adhuc remedium utitur: ut ipsæ notæ: hinc est ex illa arte non inutile attentus ad eos: qui excidunt sensus anchoram: ut supra posui: si de naue dicēdum esset: spiculum si de prœlio. Multum enim signa faciunt: & ex alia memoria uenit alia: ut cum translatus anulus uel alligatus commoneat nos cur id fecerimus. Hæc magis adhuc astringunt: quæ memoriam ab aliquo simili transferunt ad id quod continendum est: ut in nominibus: si Fabius forte sit tenendus: referamus ad illum cunctatorem: qui excidere nõ potest: aut ad aliquem amicum: qui idem uocetur: quod est facilius in apris & in ursis & Nasone aut Crispo: ut id memoriæ affigatur: unde sunt nomina. Origo quoq; aliquando declinatorum tenendi magis causa est: ut in Cicerone. Verrio. Aurelio si debet inseri. Illud neminem nõ iuuabit iisdem quibus scripserit ceris ediscere. Sequuntur enim uestigiis quibusdam memoriam. & uelut oculis intuetur non paginas modo: sed uersus prope ipsos: qui tum dicit similis lengenti. Iam uero si litura aut adiectio aliqua aut mutatio interueniat: signa sunt quædam: quæ intuentes errare non possumus. Est ratio: ut illi de qua primum locutus sum: arti non dissimilis: ita siquid me experimenta docuerunt: & expeditior & potentior: ediscere tacite. Nam id quoq; est: quod tū erat optimum: si non subirent: uelut ociosum animum plerunq; aliæ cogitationes: propter quas excitandus est uoce: ut duplici motu iuuetur memoria dicendi & audiendi. Sed hæc uox sit modica & magis murmur. Qui autē legente alio ediscit: in parte tardatur: quod acrior

tis. Quod ꝓstitisse Hortēsiū dicūt. Hoc scribit Seneca lib. prīo declamationū. Aut qđ fecit Hortēsius qa Sisenna ꝓuocatus ī auctione ꝑsedit totū diē: & oēs res & ꝓtia & emptores ordine suo argentariis recognoscētibus. ita ut ī nullo falleret' recēsuit. Sed cū sermonis alicuius habitu. emēdatiõe mihi hic quoq; locus īdigere uidet'. Fortasse aūt illa cū ꝓpositio ē eradēda & ꝓ illo habitu legēdū ē habiti: aut certe ut nihil eradat': hoc ꝑticipiū ediscēdus cū ē uerbo ut ascribat' sēsus exposcit. hoc mõ. sed cū sermonis alicuius habiti uerbo℞ cõtextus ē ediscendus: eadē arte quo mõ cõpræhēdet'. ut ītelligamus uerbo℞ contextū alicuius habitæ orõnis minime artificiali memoria cõphēdi posse. Vt cæteræ cõiūctiões. Certæ legēdū ē nõ cæteræ. Quare & Carneades & Septius de quo mõ dixi: Metrodorus. Scepsis urbs est Phrygiæ: ut ait Stra. unde scepsius dicit' Metrodorus. Quare nõ Septius. sed scepsius ē scribēdū. Ni forte tā numerosus. Hoc uerbū sit & cõpositiõis & sēsus ītegritas exposcere uidet': ut legat'. Ni forte tā sit numerosus. Nec utiq; certū īperauerim mõ. Pro mõ reponēdū eē modū aperte cõstat. Vt si erit tradēdus ad hoc. eo quoq; adhuc remediū utit' ut ipsæ notæ. & hūc locū & q seqt': dꝓrauatū esse facile ex eo colligit' qđ uarie ī exēplaribus legitur. Nā & remedio alibi legit' & excitēt uerbū ascribit'. hoc mõ. Vt ipse excitēt notæ. sed ne sic qdē uerus ꝑcipit' sensus. Vt cū trāslatus anulus uel alligatus cõmoneat nos cum iis fecerimus. In qbusdā qdē exēplaribus ꝓ iis hæc legit'. sed ne sic qdē oēs mēdæ sublatæ sūt. Loco. n. illius ꝑticulæ cū cur ē legendū & id potius q̄ hæc scribēdū. hoc mõ. cur id fecerimus. Vt ī cicerõe Verrio Aurelio si debet īseri. qđ sibi uelit hæc clausula nõ liqt mihi. tametsi ī qbusdā exēplaribus misceri legat'. ꝓ illo īseri. Sequūt'. n. ī uestigiis qbusdā memoriā. in ꝓpositio ut q a sensu repellatur ē eradēda. & q nõ q̄ legēdū uidetur. hoc mõ. Seqt'. n. uestigiis qbusdā memoriā. & uelut oculis ītuet' nõ paginas mõ: sed uersus ꝓpe ipsos: q tū dicit similis legenti. Est rõ ut ē illi de qua primū locutus sum. illud est ite℞ ascriptum uidetur eradendū. hoc mõ. ē ratio ut illi.

Quo ēt quæ tenemus reperiri solēt. Repeti ut legat̄ sensus exposcit:nō reperiri. Ex hac ingeniorū diuersitate nata dubitatio ē an uerbū sit ediscendū dicturis. Ad ꝓpositio reponenda uidetur .ut legat̄. An ad uerbū. Alioqui etiam scriber̄ præcipue a pueris sit supuacuū:idq; optinēdum. Tria hec uerba præcipue a pueris. ī sensum sequentem hinc uidētur transferēda:ut legatur. Alioq etiā scriber̄ sit superuacuum:idque præcipue a pueris optinēdum

est oculorum:q̄ aurium sensus.in parte iuuari potest: quod cū semel aut bis audierit:
continuo illi memoriā suam experiri licet: & cū legente contēdere. Nā & alioqui id
maxime faciēdū ē: ut nos subinde tēptemus: qa cōtinua lectio: & quæ magis & quæ
minus hæret:æqualiter trāsit. ī experiēdo teneasne & maior ītētio ē: & nihil superua
cui tēporis perit.quo etiā quæ tenemus reperiri solent: ita sola quæ exciderunt retra-
ctant̄ :ut crebra reiteratione firment̄ : q̄q̄ solēt hoc ipso maxīe hærere:qđ exciderūt.
Illud ediscēdo scribēdoq; cōmune ē utriq;: plurimū conferre bonā ualitudinē.dige-
stū cibū.animū cogitationibus aliis libeꝝ. Veꝝ etiā in iis quæ scripsimus: cōplectē-
dis multū ualent:& in iis quæ cogitamus cōtinēdis ꝑpe solæ: excepta quæ potissima
est exercitatione:diuisio & cōpositio.Nā q recte diuiserit: nunq̄ poterit ī reꝝ ordine
errare.Certa sunt enī nō solū in digerēdis quæstionibus:sed etiā ī exequēdis:si mō re
cte dicimus prima ac secūda:& deinceps: cohæretq; omnis reꝝ copulatio: ut ei nihil
nec subtrahi sine manifesto intellectu:nec inseri possit.An uero Scæuola ī lusu duo-
decim scruporū:cum prior calculū ꝓmouisset:essetq; uictus dum rus tēdit: repetito
totius certaminis ordine:quo dato errasset:recordatus rediit ad eū:qcū luserat:isq; ita
factū esse cōfessus est? Minus idē ordo ualebit in oratiōe præsertim totus nostro arbi
trio constitutus:cū tantū ille ualeat alternus? Etiā quæ bene cōposita erūt memoriā
serie sua ducent. Nā sicut facilius uersus ediscimus q̄ prosā orationē:ita ꝓsam iūctā
q̄ dissolutā.Sic cōtingit:ut etiā quæ ex tēpore uidebant̄ effusa:ad uerbū repetita red
dant̄:qđ meæ quoq; mediocritatē memoriæ sequebat̄: siquādo interuentus aliquo
rū:q hunc honorē mererētur:iterare declamationis partē coegisset. nec ē mendacio
locus saluis q īterfuerūt. Siquis tamē unā maximāq; a me artem memoriæ quærat:
exercitatio ē & labor.multa ediscere.multa cogitare:& si fieri pōt: quotidie:potentis-
simū ē.Nihil æq; uel augetur cura:uel negligētia ītercidit.Q uare & pueri statim:ut
præcepi : q̄plurima ediscāt: & q̄cūq; ætas operā iuuādæ studio memoriæ dabit .De
uoret initio tediū illud:& scripta & lecta sæpius reuoluendi:& quasi eūdē cibū remā
dēdi:qđ ipsū hoc fieri pōt leuius:si pauca primū:& quæ tediū nō afferāt: cœperimus
ediscere.tū quotidie adiicere singulos uersus:quorū accessio labori sensū incrementi
nō afferat.in summā ad infinitū usq; pueniat.& poetica prius. tū oratorū. nouissime
etiā solutiora numeris: & magis ab usu dicendi remota: qualia sunt iurisconsultoꝝ.
Difficiliora enī debent esse:quæ exercent:quo sit leuius ipsum illud: ī quod exercēt:
ut athletæ ponderibus plumbeis assuefaciūt manus:quibus uacuis: & nudis in certa
mine utendum est.Non omittā etiam quod quotidianis experimentis deprehendi-
tur:minime fidelem esse paulo tardioribus ingeniis recētem memoriam.Miꝝ dictu
est:nec ī prōptu ratio:q̄tum nox īterposita afferat firmitatis:siue requiescit labor ille:
cuius sibi ipsa fatigatio obstabat:siue maturatur ac coquit̄; seu firmissima eius pars
est recordatio.Q uæ statim referri nō poterant:contexuntur postera die: cōfirmat-
q; memoriam idem illud tempus:quod esse in causa solet obliuionis. Etiam illa præ-
uelox fere cito effluit:& uelut præsenti officio functa nihil in posterum debeat:tanq̄
dimissa discedit.Nec est mirum magis hærere animo:quæ diutius affixa sint.Ex hac
ingeniorum diuersitate nata dubitatio est:an ad uerbum sit ediscendum dicturis:an
uim mō rerū atq; ordinē cōplecti satis sit:de quo sine dubio nō pōt in uniuersū ꝓnū-
ciari.Nā si memoria suffragatur. tempus nō desit: nulla me uelim syllaba effugiat:
alioqui etiam scribere præcipue a pueris sit superuacuum. Idq; obtinendum: atq; in
hanc consuetudinem memoria exercitatione redigenda:ne nobis discamus ignosce-
re.Ideoq; admoneri & ad libellum respicere uitiosum: quod libertatem negligentia

facit.nec quiſq̃ ſe parum tenere iudicat: qđ ne ſibi excidat nõ timet. Inde ĩterruptus actionis ĩpetus:& reſiſtens ac ſalebroſa oratio:& q dicit ediſcẽti ſimilis ẽt omnẽ bene ſcriptorũ gratiã perdit:uel hoc ipſo qđ ſcripſiſſe ſe confitet᷑. Memoria autẽ facit & prõpti ingenii famã:ut illa quæ dicimus nõ domo attuliſſe:ſed ibi ꝑtinus ſumpſiſſe uideamur:quod oratori & ipſi cauſæ plurimũ confert. Nã & magis mirat᷑:& minus timet iudex:quæ nõ putat aduerſus ſe præparata. Ideoq; in actionibus ĩter præcipua ſeruandũ eſt: ut quædã etiã quæ optime iũximus: uelut ſoluta enũciemus:& cogitantibus nõnũq̃ & dubitãtibus ſimiles quærere uideamur: quæ attulimus. Ergo qđ ſit optimũ neminẽ fugit. Si uero aut memoria natura durior erit: aut non ſuffragabitur tẽpus:etiã ĩutile erit ad oĩa ſe uerba alligare:cũ obliuio unius eoꝝ:cuiuſlibet aut deformẽ hæſitationẽ:aut etiam ſilentiũ inducat. Tutiuſq; cõprehenſis animo rebus ipſis libertatẽ ſibi eloquẽdi relinquere. Nã & inuitus perdit qſq; id qđ elegerat uerbũ:nec facile reponit aliud:dũ id qđ ſcripſerat quærit. Sed ne hoc quidẽ ĩfirmæ memoriæ remediũ eſt:niſi in iis q ſibi facultatẽ aliquã dicendi ex tẽpore parauerunt. Quod ſicui utrũq; defuerit:huic omittere totũ actionum laborẽ: ac ſiqd in litteris ualet ad ſcribendũ:potius ſuadebo cõuertere. Sed hæc rara ĩfœlicitas erit. Cæterũ quantũ natura ſtudioq; ualeat memoria:uel Themiſtocles teſtis: quẽ unũ intra annum optime locutũ eſſe perſice conſtat:uel Mithridates:cui duas & uiginti linguas:quot nationibus imperauit:tradit᷑ notas fuiſſe:uel Craſſus ille diues:q cum Aſiæ præeſſet:quinq; græci ſermonis differẽtias ſic tenuit:ut q̃ qſq; apud eũ lingua poſtulaſſet.eadẽ ius ſibi redditũ ferret:uel Cyrus quẽ omniũ militũ tenuiſſe creditũ ẽ nomina. Quin ſemel auditos quãlibet multos uerſus ꝑtinus dicit᷑ reddidiſſe Theodectes. Dicebant᷑ etiã eſſe nũc q facerẽt:ſed mihi nunq̃ ut ipſe ĩtereſſem cõtigit.habẽda tamẽ fides eſt:uel in hoc:ut q crediderit & ſpet.

De ꝓnunciatiõe

PRonũciatio a pleriſq; actio dicit᷑:ſed prius nomẽ a uoce.ſequẽs a geſtu uidet᷑ accipere. Nanq; actionẽ Cicero alias quaſi ſermonem. alias eloquẽtiã quãdã corporis dicit. Idẽ tamẽ duas eius partes facit:quæ ſũt eædẽ pronunciationis : uocẽ atq; motũ. Quapropter utraq; appellatione indifferenter uti licet. Habet autẽ res ipſa miram quandã in orationibus uĩ ac poteſtatẽ. Nec.n.tã refert q̃lia ſint:q̃ ĩtra noſmet ipſos cõpoſuimus: q̃ quo mõ efferant᷑. Nã ita qſq; ut audit mouet᷑. Quare nec ꝓbatio ulla quæ aliquo mõ uenit ab oratore tã firma ẽ;ut nõ perdat uires ſuas:niſi adiuuet᷑ aſſeueratione dicẽtis. Affectus omnes langueſcant neceſſe ẽ:niſi uoce.uultu.totius ꝓpe habitu corporis inardeſcãt. Nã cũ hæc oĩa fecerimus:felices tamẽ ſi noſtrũ illũ ignẽ iudex cõceperit:nedũ ſupini ſecuriq; moueamur:ac nõ & ipſe nr̃a oſcitatione ſoluat᷑. Documẽto ſũt uel ſcænici actores:q & optimis poetaꝝ tãtũ adiiciũt gratiæ:ut nos ĩfinite magis eadẽ illa audita q̃ lecta delectent:& uiliſſimis etiã qbuſdã ĩpetrẽt aures.ut qbus nullus eſt in bibliothecis locus:ſit etiã freqẽs ĩ theatris. Quod ſi ĩ rebus quas fictas eſſe ſcimus:& inanes tãtũ pronũciatio põt:ut irã.lachrymas.ſolicitudinẽ afferat:quãto plus ualeat neceſſe ẽ ubi & credimus? Eqdẽ uel mediocrẽ orationẽ cõmẽdatã uiribus actionis affirmauerĩ plus habiturã eẽ momẽti:q̃ optimã eadẽ illa deſtitutã. Siqdẽ & Demoſthenes qd eẽt ĩ toto genere dicẽdi ſũmũ ĩterrogatus: ꝓnũciationi palmã dedit:eidẽq; ſecundũ ac tertiũ locũ:donec ab eo quæri deſierit: ut eam uideri poſſit non præcipuam: ſed ſolam iudicaſſe. Ideoq; ipſe tam diligenter apud

Sed ibi ꝑtinus ſũpſiſſe uideamur Prõpſiſſe mihi ꝑ illo ſũpſiſſe rectius legi uideret᷑.

Etiã utile erit ad oĩa ſe uerba alligare. Inutile legẽdũ eſſe ex ipſo ꝑcipit᷑ ſẽſu. Habẽda tamen fides uel ĩ hoc qui crediderit & ſperet.ut ꝑticula eſt aſcribenda hoc modo. Vel ĩ hoc ut qui crediderit & ſperet.

Ronũciatio a pleriſq; actio dicitur. De ꝓnũciatiõe. Fabius p̃cepta traditurus primũ qbus noĩbus appellet᷑.deinde quãtũ ĩ oratore polleat elegãter oſtẽdit. Nec enĩ eã refert q̃lia ſint. Illũ accuſatiuũ eã nec ſenſus nec loquẽdi rõ agnoſcit. Quare loco eius tã ꝑticula ẽ aſcribenda. Vt non ꝑdet. E uocali ĩ a cõuerſa ꝑdat legat᷑. & ĩarde cãt: ut ſint cõiũctiui modi. Nã cũ hæc oĩa fecerimus felices tamẽ ſi nr̃m illũ ignẽ iudex cõcepit nedum ſupini ſecuriq; moueamur. Deprauatus hic locus facile ſic emendari põt: ſi eũ aſcribamus: & moueamus legat᷑ actiue: nõ moueamur paſſiue.hoc mõ. Nedũ eũ ſupini ſecuriq; moueamus. Vt qbus nullis eſt in bibliothecis locus. Nullus i uocali in u conuerſa manifeſte eſt legendum.

Andronycum Hypocritem studuit:ut admirantibus eius orationē rhodiis:nō īmerito Aeschines dixisse uideat̃:qd si ipsum audissetis.&.M.Cicero unam in dicēdo actionē dominari putat.Hac.Cn.Lentulū plus opinionis cōsecutū:q̄ eloquētia tradit.eadem.C.Gracchū in deflenda fratris nece totius populi romani lachrimas cōcitasse.Antoniū & Crassum multum ualuisse.plurimū uero.Q.Hortēsium:cuius rei fides est:ꝙ eius scripta tantū ītra famā sunt:q diu princeps oratorū.aliquādo æmulus Ciceronis existimatus ē:nouissime quoad uixit secūdus:ut appareat placuisse aliqd eo dicēte:qđ legētes nō īuenimus.Et hercle cū ualeant multū uerba per se:& uox ꝓpriā uim adiiciat rebus: & gestus motusq; significet aliquid:ꝑfecto pfectū qddā fieri:cū oīa coierunt:necesse est. Sunt tamen q rudē illā:& qualē īpetus cuiusq; animi tulit: actionē iudicēt fortiorē: & solam uiris dignā:sed nō alii fere q̄ qui etiam in dicēdo curā & artē & nitorē & quicqd studio parat̃:ut affectata:& parū naturalia solent īprobare:uel q uerboꝝ atq; ipsius etiā soni rusticitate:ut.L.Cottā dicit Cicero fecisse:imitationē antiquitatis affectant. Verū illi ꝑsuasiōe sua fruātur: qui hominibus ut sint oratores:satis putant nasci.nostro labori dent ueniā: q nihil credimus esse pfectū:nisi ubi natura cura iuuet̃.In hoc igit̃ nō contumaciter cōsentio primas partes eē naturæ. Nā certe bene ꝓnūciare nō poterit:cui aut in scriptis memoria:aut in iis quæ subito dicēda erunt:facilitas prōpta defuerit:nec si iemēdabilia oris īcōmoda obstabūt.Corporis etiā pōt eē aliqua tanta deformitas:ut nulla arte uincatur.Sed ne uox qdem nisi liberalis actionē habere optimā pōt.Bona enī firmaq;:ut uolumus:uti licet.mala uel ībecilla & īhibet multa:ut insurgere.exclamare:& aliqua cogit ut summittere. deflectere. & raucas fauces ac latus fatigatū deformi cātico reficere:sed nos de eo nūc loquamur: cui nō frustra præcipitur.Cū sit aūt oīs actio:ut dixi:in duas diuisa partes:uocē gestūq;:quorū alter oculos. altera aures mouet:p quos duos sēsus oīs ad aīum penetrat affectus:prius ē de uoce dicere:cui etiā gestus accōmodat̃.In ea prima obseruatio ē qualē habeas. secūda quo mō utaris. Natura uocis spectat̃ q̄ntitate & qualitate. Quātitas ē simplicior.In sūma.n.grādis aut exigua ē.Sed īter has extremitates mediæ sūt spēs:& ab ima ad sūmā:ac retro multi sūt gradus.Qualitas magis uaria.Nā ē & cādida:& fusca:& plena:& exilis:& lenis: & aspera:& cōtracta: & fusa:& dura: & flexibilis: & clara:& obtusa.spūs etiā lōgior breuiorq;.nec cās cur qcq; eoꝝ accidat pseq ꝓposito operi necessariū ē.Eoꝝ ne sit differētia ī qbus aura illa cōcipit̃.an eoꝝ p q̄ uelut organa meat. an ipsi ꝓpria natura. aū ꝓut mouet̃ lateris pectorisue firmitas. an capitis plus adiuuet. Nā opus est oībus:sicut nō oris mō suauitate:sed nariū quoq; p quas qđ supest uocis egredit̃. Dulcis tamen esse debet nō exprobrans sonus. Vtēdi uoce multiplex ratio.Nam præter illam differentiam:quæ est tripartita.acutæ.grauis.flexæ:tum intentis.tum remissis.tum elatis.tum inferioribus modis opus ē. Spaciis quoq; lentioribus aut citatioribus. Sed iis ipsis media interiacēt multa: & ut facies: q̄q̄ ex paucissimis constet infinita:ita uox & si paucas quæ nominari possent:continet species:ꝓpria cuiq; est: & nō hæc minus auribꝫ q̄ oculis illa dignoscit̃.Augent̃ aūt sicut oīa:ita uoces quoq; bona

Ideoq; ipse tā diligenter apud Andronychū Hyppocratē studuit.hypocritē recte a qbusdā legitur. Quā diu deinceps orator. Ex quatuor his uerbis tria sunt deprauata. Neq; enī q̄ sed qui.nō deinceps sed prīceps. nō orator.sed oratorū cōtenderim uel refragantibus exēplaribus esse legendū. De actione uero.Qu.Hortēsii:q̄ uel nimiū ualuisse dicit̃. A.quoq; Gelius hæc scribit. Ad eūdem modum Hortēsius oībus ferme oratoribꝫ ætatis suæ nisi.M. Tullio clarior: qui multa cū mūdicia & circūspecte cōpositeq; īdutus & amictus esset:manusq; eius īter agēdū forent argutæ admodū & gestuosæ:maledictis cōpellationibusq; ꝓbrosis iactatus est:multaq; ī eū quasi in histrionē ī ipsis causis atq; iudiciis dicta sunt. Sed cū.L.Torq̄tus subagresti homo īgenio & īfestiuo grauius acerbiusq; apud cōsiliū iudicū cū de cā Syllæ q̄reret̃. nō iā histrionē eū esse diceret: sed gesticulariam Dionysiāq; eum notissimæ saltatriculæ nomine appellaret: tum uoce molli atq; demissa Hortensius.Dionysia inquit Dionysia malo eqdē esse q̄ quod tu Torq̄te αμουσοσ. αγροδιαιτοσ απροσιτοσ. Id est. inelegans.agrestis.aditu difficilis. Bona enī firmaq; ut uoluimus uti licet.uolumus. i uocali erasa legat̃. Quātitas.n.simplicior. ē uerbū loco illius cōiūctiōis.n.uidet̃ repōnēdū. Spatiis quoq; lenioribus aut citatioribꝫ T littera īterposita lētioribus ē legēdū ut citatioribus opponat̃. Et ut facies q̄q̄ ex paucissimis cōstat īfinita:ita uox emendate quidam legunt infinitam:& hæc duo uerba:habet differentiam.ascribunt.hoc modo.Infinitam habet differentiam.

cura:& neglige͂tia uel i͂scitia minuunt. Sed cura no͂ eadem oratoribus quæ phonascis co͂uenit.tame͂ multa su͂t utrisq; co͂ia.firmitas corporis: ne ad spadonu͂ & mulierum & ægrorum exilitate͂ uox nostra tenuetur: qd a͂bulatio.unctio. ueneris absti͂ne͂tia.facilis ciborum digestio:id est frugalitas præstat. Præterea ut sint fauces i͂tegræ.id est molles ac lenes: quarum uitio & fra͂gitur & obscuratur & exasperatur & scinditur uox.Na͂ ut tibiæ eode͂ spu͂ accepto aliu͂ clausis.aliu͂ aptis foraminibus.aliu͂ no͂ satis purgatæ.aliu͂ quassæ sonu͂ reddu͂t: ita fauces tume͂tes stra͂gula͂t uoce͂.obtusæ obscura͂t.rasæ exaspera͂t.co͂uulsæ fractis su͂t organis similes.Finditur e͂t spu͂s obiectu aliquo:sicut lapillo tenues aquæ:quarum spu͂s e͂t si ultra paulu͂ coit:aliqd tamen caui relinqt: post id ipsu͂ qd offenderat.Humor quoq; uoce͂ ut nimius i͂pedit:ita co͂sumptus destituit.Na͂ fatigatio ut corpora non ad præsens mo͂ te͂pus:sed e͂t futurum afficit. Sed ut co͂iter & phonascis & oratoribꝰ necessaria e͂ exercitatio:q̄ oi͂a co͂ualescu͂t: ita curæ no͂ ide͂ genus e͂.Na͂ neq; certa te͂pora ad spira͂du͂ dari possunt tot ciuilibus officiis occupato:nec præparare ab imis sonis uoce͂ ad su͂mos:nec semp a co͂tentione co͂tendere licet:cu͂ pluribus iudiciis sæpe dice͂du͂ sit.ne ciborum qde͂ e͂ eade͂ obseruatio.No͂ eni͂ ta͂ molli teneraq; uoce: q̄ forti ac durabili opus est: cu͂ illi oe͂s e͂t altissimos sonos leniant ca͂tu oris.nobis pleraq; a spe sint co͂citateq; dice͂da & uigila͂dæ noctes:& fuligo lucubrationu͂ bibe͂da:& in sudata ueste dura͂du͂.Quare uoce͂ deliciis no͂ molliamus: nec i͂buamur ea co͂suetudine: qua͂ desideratura no͂ sit:sed exercitatio eius talis sit: q̄lis usus.nec sile͂tio subsideat:sed firmetur co͂suetudi͂e:q̄ difficultas oi͂s leuatur.Ediscere au͂t quo exercearis erit optimu͂. Na͂ ex tempore dicente͂ aduocata cura uocis:ille q ex rebus ipsis concipitur affectus.ediscere q̄maxi͂e uaria:quæ & clamore͂ & disputatione͂ & sermone͂ & flexus habeant. ut simul i͂ oi͂a paremur hoc satis e͂. Alioqui nitida illa & curata uox insolitu͂ laborem recusabit: ut assueta gymnasiis & oleo corpora:quamlibet sint in suis certaminibus speciosa atq; robusta.si militare iter facesq; & uigilias imperes deficiant:& quærant unctores suos nudu͂q; sudorem.Illa tamen in hoc opere præcipi quis ferat? uitandos soles atq; uentos:& nubila etiam ac siccitates? Ita si dicendu͂ in sole: aut ue͂toso.humido.calido die fuerit:reos deseremus? Na͂ crudu͂ qde͂ aut saturum. aut ebriu͂:aut eiecto mo͂ uomitu:quæ cauenda qdam monent:declamare neminem.qui sit mentis co͂pos puto.Illud no͂ sine causa ab omnibus præceptum: ut parcatur maxime uoci in illo a pueritia in adolescentiam tra͂situ: quia naturaliter impeditur:non ut arbitror propter calorem:quod quidam putauerunt(Nam est maior in aliis)sed propter humorem potius.Na͂ hoc ætas illa turgescit.Itaq; nares etia͂ ac pectus:eo maxime te͂pore tume͂t: atq; omnia uelut germinant tenera:& iniuriæ obnoxia. Sed ut ad propositu͂ redeam:ia͂ co͂firmatæ co͂stitutæq; uocis genus exercitationis optimu͂ duco: quod e͂ operi simillimu͂:dicere quotidie:sicut agimus. Na͂q; hoc modo non uox ta͂tum co͂firmatur & latus:sed etia͂ corporis dece͂s & acco͂modatus orationi motus co͂ponitur.No͂ alia est au͂t ro͂ ꝓnunciationis:q̄ ipsius oro͂nis.Na͂ ut illa eme͂data.dilucida.ornata.apta esse debet:ita hæc quoq; eme͂data erit id est uitio carebit:si fuerit os facile.explanatum.iucundum.urbanum id est quo nulla nec rusticitas neq; peregrinitas resonet.No͂ enim sine ca͂ dicitur barbaru͂ græcu͂ue.Na͂ sonis hoi͂es ut æra ti͂nitu dignoscimus:ita fiet illud qd Ennius ꝓbat

Nec semper a contentione contendere licet. Contendere nihil sensui congruit. Conquiescere au͂t loco illius mihi repone͂dum uidetur. Nec i͂buamur ea consuetudine:qua͂ desideratura no͂ sit. Sic quide͂ legitur.Sed uidetur se͂sus exposcere ut quæ duratura no͂ sit legatur.

Nec silentio subsideat. E uocali erasa subsidat rectius legitur. Na͂ ex te͂pore dicentem aduocata cura uocis ille q ex rebꝰ co͂cipitur affectus.Accurata eme͂datione deprauatus hic indigeret locus. Sed ea͂ no͂du͂ excogitare potui: nisi forte no͂ dicente͂. sed dice͂ti & auocatur ꝑ illo aduocata legatur hoc modo. Nam ex te͂pore dicenti auocatur cura uocis. Ediscere q̄maxime uaria.Et copula eleganter a quibusda͂ est a͂scripta.hoc modo.& ediscere. Si militare iter fascesq;.s. littera expuncta faces legendu͂ mihi uidetur. Reos diseremus. I uocali in e conuersa deseremus esse lege͂du͂ facile constat. Na͂ quidem crudu͂. Quide͂ particula ut quæ ex secu͂do elegantiæ ro͂ne repellatur i͂ tertiu͂ locu͂ e͂ transferenda: ut hoc modo legamus. Na͂ crudu͂ qde͂. Qui naturaliter i͂peditur. A uocali ascripta qa mihi legendu͂ uidetur.

Na͂ hæc ætas illa turgescit. hoc non hæc lege͂du͂ ee͂ patet.

Atq; oi͂a uelut germina͂t tenera & iniuriæ obnoxia: uarie hoc quoq; legitur. Na͂ quidam sic legunt. Atq; omnia uelut eo tempore germinant eoq; sunt tenera & iniuriæ obnoxia.sed rectius in eo exe͂plari quod suscepimus corrige͂du͂ mihi legi uidetur.

Non quod Cicero i iis re ꝑhendit quos agit latrar̄ nō agere. Ait ꝓ culdubio legē dum est. Hoc autem Cicero scribit in Bruto & in tertio de oratore.

Secundum est ut sit oratio distincta.i. qui dicit: & icipiat ubi oportet desinat. Vt particula ac & copula desiderātur in hoc sensu: ut legatur. Id est ut q dicit & incipiat ubi oportet & desinat. Et continuū sermonem: q faciebat Italiā lauinaq̧ diuidi. T littera ascripta diuidit legatur. Nam uox ut nerui tam remissior hoc & grauior & plenior. Tam particula nullo modo huic sēsui cōuenit. Quare eius loco reponatur quo. hoc mō. Nam uox ut nerui quo remissior. Hi quoq̧ cū augenda ītētio ē. Que copula illius quoq̧ loco ut reponat̄ sēsus exposcit. Et inæqualitate hoꝶ omniū. υφεν nota ē ascribenda ne ī æq̄litate duæ dictiones pu tentur.

cū dicit: suauiloquētiorē. Cethegū fuisse. Nō quod Cicero in is reprǣhēdit: quos ait latrare. nō agere. Sunt enī multa uitia de qbus dixi: cū ī q̄dā primi libri pte pueroꝶ ora formarē: opportunius ratus ī ea ætate facere illoꝶ mētionē: ī qua emēdari possunt. Itaq̧ si ipsa uox primū fuerit (ut sic dicā) sana: nullū eoꝶ de qbus nūc dixi patiet̄ īcōmodū. deīde nō subsurda. rudis. īmanis. dura. rigida. uana. præpinguis. aut tenuis. inanis. acerba. pusilla. mollis. effœminata. Spūs nec breuis: nec parū durabilis: nec in pceptu difficilis. Dilucida uero erit ꝓnunciatio primū si uerba tota exegerit: quorum pars deuorari. pars destitui solet plerisq̧ extremas syllabas nō ꝓferētibus: dū prioꝶ sono īdulgēt. Vt aūt ē necessaria uerboꝶ explanatio: ita oēs īputare & uelut annumerare lr̄as molestū & odiosū ē. Nā & uocales frequētissime coeunt: & cōsonātiū quædā īsequēte uocali dissimulant̄: utriusq̧ exēplū posuimus. Multū ille & terris. Vitat̄ ēt durior īter se cōgressus: unde pellexit & collegit: & quæ alio loco dicta sunt. Ideoq̧ laudat̄ ī Catulo suauis appellatio litterarū. Secūdū ē: ut sit orō distincta: id est ut q dicit: & īcipiat ubi oportet & desinat. Obseruandū etiam quo loco sustinendus: & quasi suspendēdus sermo sit: quod græci υποδιαςολην uel υποςιγμην uocant. quo deponendus. Suspendit̄. arma uirūq̧ cano. qa illud uiꝶ ad sequētia ptinet: ut sit uirū troiæ q primus ab oris. & hic iteꝶ. Nā etiā si aliud ē unde uenit: q̄ quo uenit: nō distinguēdū tamē: qa utrūq̧ eodē uerbo cōtinet̄: uenit. tertio Italiā: qa īteriectio ē: fato ꝓfugus: & cōtinuū sermonē: q faciebat Italiā. Lauinaq̧ diuidit ob eādēq̧ cām. quarto ꝓfugus: deīde lauinaq̧ uenit Littora. Vbi iā erit distictio: qa īde alius īcipit sensus. Sed ī ipsis etiā distictionibus tēpus alias breuius. alias lōgius dabimus. Interest enī sermonem finiat an sensū. Itaq̧ illā distictionem Littora: ꝓtinus altero spūs initio īsequar. cū illuc uenero. atq̧ altæ mœnia romæ. deponā: & morabor. & nouum rursus exordiū faciā. Sūt aliquando & sine rēspiratiōe quædā moræ etiā ī piodis: ut ī illa. In cætu uero po. ro. negociū publicū gerens. magister eqtū: & cætera multa habent mēbra. Sensus enī sunt alii atq̧ alii: & sicut una circūductio est: ita paulo morandū in iis īteruallis. nō īterrūpendus est cōtextus: & e cōtrario: spūm īterim recipe sine ītellectu moræ necesse est: quo loco q̄si surripiendus est: alioq si īscite recipiat̄: nō mīus afferat obscuritatis q̄ uitiosa distinctio. Virtus aūt distiguendi fortasse sit parua: sine qua tamen esse nulla alia ī agendo pōt. Ornata est ꝓnūciatio cui suffragatur uox facilis. magna. beata. flexibilis. firma. dulcis. durabilis. clara. pura. secās aera. auribus sedens. Est enī quædā ad auditū accōmodata nō magnitudine: sed ꝓprietate ad hoc uelut tractabilis: utiq̧ habens oēs in se q desiderant̄: sonos ītentiōesq̧: & toto: ut aiunt. organo īstructa. cui aderit lateris firmitas. spiritus cū spatio pertinax: tū labori nō facile cessurus. Neq̧ grauissimus aūt ī musica sonus. nec acutissimus orationibus conuenit. Nam & hic parū clarus nimiūq̧ plenus: nullū afferre animis motū pōt. Et ille prætenuis & īmodicæ claritatis: cū est ultra uerū: tū neq̧ pronunciatione flecti: nec diutius ferre intentionem potest. Nam uox ut nerui tam remissior hoc & grauior & plenior: quo tensior hoc tenuis & acuta magis est. sic ima uim non habet. summa rumpi peiclitatur. Mediis igitur utendum sonis. ii quoq̧ cum augenda intentio est: excitandi. cum summittenda: sunt temperandi. Nam prima est obseruatio recte pronunciandi æqualitas: ne sermo subsultet imparibus spaciis ac sonis miscens longa breuibus. grauia acutis. elata summissis: & inæqualitate horum omnium: sicut pedum claudicet sermo. Secūda uarietas: q̧ solū ē pronūciatio. Ac nequis pugnare īter se putet æqualitatē & uarietatē:

cum illi uirtuti contrarium sit uitium inæqualitas. huic quæ dicitur quasi qdā μονοειδής unus aspectus. Ars porro uariādi cū gratiā præbet ac renouat aures: tū dicentē ipsa laboris pmutatione reficit: ut stādi. ambulādi. sedēdi. iacēdi uices sunt: nihilq; eoꝝ pati unū diu possumus. Illud uero maximū: sed id paulo post tractabimus: quod secūdū rationē rerū de qbus dicimus: animoꝝq; habitus cōformāda uox est: ne ab oratiōe discordet. Vitemus igit̃ illā quæ græce μονοτονία uocatur: una quædam spiritus ac soni itentio: nō solū ne dicamus oīa clamose quod īsanū: aut ītra loquēdi modū: quod motu: aut submisso murmure: quo etiā debilitat̃ oīs ītētio: sed ut in iisdē partibus iisdēq; affectibus sint tamē quædā nō ita magnæ uocis declamatiōes: prout aut uerboꝝ dignitas: aut sentētiaꝝ natura: aut depositio: aut īceptio: aut transitus postulabit: ut qui singulis pinxerūt coloribꝫ: alia tamē eminētiora. alia reductiora fecerūt: sine quo ne mēbris qdē suas lineas dedissent. Proponamus enī nobis illud Ciceronis in orōne nobilissima ꝓ Milone principiū: nōne ad singulas pene distictiōes: quāuis in eadē facie: tamē quasi uultus mutādus ē? Et si uereor iudices: ne turpe sit: ꝓ fortissimo uiro dicere incipientē timere: etiā si est toto ꝓposito cōtractū atq; submissum: qa exordiū est: & solliciti exordiū: tamen fuerit: necesse est: aliquid plenius & erectius: dum dicit ꝓ fortissimo uiro dicere: q̄ & si uereor: & turpe sit & timere. Iā secūda respiratio increscat: oportet: & naturali quodā conatu: quo mīus pauide dicimus quæ sequunt̃: & quo magnitudo animi Milōis ostēdit̃: minimeq; deceat: cū. T. Annius ipse magis de rei p. salute: q̄ de sua pturbet̃. Deīnde q̄si obiurgatio sui ē. Me ad eius cām parē animi magnitudinē afferre non posse. Tū iuidiosiora. Tamē hæc noui iudicii noua forma terret oculos. Illa uero iā pene aptis ut aiunt tibiis. Q ui quocūq; īciderūt: ueterē cōsuetudinē fori: & pristinū morē iudicioꝝ reqrūt. Nā seques latū etiā atq; effusū ē. Nō enī corona cōsessus uester cinctus est: ut solebat. Q uod notaui ut appareret nō solū ī mēbris causæ: sed ēt ī articulis eē aliquā ꝓnūciādi uarietatē: sine qua nihil nec mīus nec maius ē. Vox aūt ultra uires urgēda nō ē. Nā & suffocata sæpe & maiore nisu minus clara ē. Et iterim elisa ī illū sonū erūpit: cui græci nomē ab īmaturo galloꝝ cātu dederūt. Nec uolubilitate nimia cōfūdēda: quæ dicimus: q̄ & distictio pit & affectus: & nōnūq̄ ēt ṽba aliq̄ sui pte fraudant̃. Cui cōtrariū est uitiū nimiæ tarditatis. Nā & difficultatē īueniēdi fatet̃: & segnitia soluit aīos: & ī quo ē aliqd: tēporibus præfinitis aquā pdit. Prōptū sit os: nō præceps: moderatū: nō lentū. Spūs quoq; nec crebro receptus cōcidat sententiā: nec eo usq; trahat̃ donec deficiat. Nā & deformis ē cōsumpti illius sonus: & respiratio sub aqua diu pressi similis: & receptus lōgior & nō opportunus: ut q fiat nō ubi uolumus: sed ubi necesse est. Q uare lōgiorē dicturis piodū colligēdus ē spūs: ita tamen ut id neq; diu: neq; cū sono faciamus: neq; oīno ut manifestū sit. reliquis ptibus optime īter iuncturas sermonis reuocabit̃. Exercendus aūt est: ut sit q̄ lōgissimus: quod Demosthenes ut efficeret: scandens in aduersum cōtinuabat: q̄ posset plurimos uersus. Idem quo facilius uerba ore libero exprimeret: calculos lingua uoluens dicere domi solebat. Est interim & lōgus & plenus & clarus satis spiritus: non tamen firmæ intentionis: ideoq; tremulus: ut corpora: quæ aspectu integra: neruis parum sustinentur. id græci βράγχον uocant. Sunt qui spiritum cum stridore per raritatem dentium non recipiūt: sed resorbent. Sunt qui crebro anhelitu: & introrsum etiam clare sonante: imitentur iumēta

Huic quæ dicitur quasi quidā μονοειδής unus aspectus. Qui nō quæ ē legendū: & transposita hæc duo sunt uerba: quasi qdam: q̄ sic in ordinē redigentur: si post illā dictionē græcā collocabuntur. hoc modo. Huic quæ dicit̃ μονοειδής quasi qdam unus aspectus. Cōfirmāda uox ē ne ab oratione discordet. Cōformāda i. uocali in o conuersa: ut legatur sensus exposcit.

Aut ītra loquēdi modū qđ motu: aut submisso murmure. Huic sensui aliqd uerbi deesse uidetur. Quare caret uerbū uidet̃ eē ascribēdū. hoc modo. Quod motu caret. Sine quo ne mēbris qdā suas lineas dedissent. Quidē apte legēdū ē. nō quidam.

Quo minus pauide dicimus quem sequuntur. M. littera expuncta atque. a. uocali ascripta quæ legēdū ē. Nō enī corona consessus uidet̃ cinctus est. Culpa librariorū uester ꝓnomen ī uidet̃ uerbum eē deprauatū facile ex orōne Ciceronis pcipi potest.

Cui græci nomen immaturo & gallorum cantu dederūt. & copula est eradenda ab uero præpositio ascribenda. hoc modo. Cui græci ab immaturo gallorū cantu nomen dederunt. Id græci βράγχον uocant. βράγχον raucitatem interpretantur.

onere & iugo laborantia: Quod affectant quoq; tãq̃ inuẽtionis copia urgeant maiorq; uis eloquẽtiæ ĩgruat:q̃ q̃ emitti faucibus possit. Est alius concursus oris:& cũ uerbis suis colluctatio. Iã tussire & expuere crebro & ab imo pulmone pituitã trocleis adducere:& oris hũore proximos spargere:& maiorẽ partẽ spũs in loquẽdo ꝑ nares effũdere:etiã si nõ utiq; uocis sũt uitia:qa tamẽ ꝓpter uocẽ accidũt potissimũ huic loco subiiciant. Sed qd̃cũq; ex iis uitiũ magis tulerĩ: q̃ quo nũc maxime laboratur in causis omnibus scholisq; cantãdi: quod ĩutilius sit: an fœdius nescio. Quid enim minus oratori cõuenit:q̃ modulatio scænica:& nõnunq̃ ebrioꝝ aut comessantiũ licentiæ similis? Quid uero mouendis affectibns contrariũ magis:q̃ cũ dolendum.irascendũ.indignandũ.cõmiserandũ sit:non solum ab iis affectibus: ĩ quos inducendus est iudex: recedere: sed ipsam fori sanctitatẽ ludoꝝ talariũ licentia soluere? Nã Cicero illos ex lycia & caria rhetoras pene cãtare ĩ epilogis dixit. Nos etiam cãtandi seueriorem paulo modum excessimus. Quisq̃ ne non dico de homícido.sacrilegio.parricidio: sed de calculis certe atq; rationibus: quisq̃ deniq; ut semel finiam in lite cantat? quod si omnino recipiẽdum est: nihil causæ est:cur nõ illam uocis modulationẽ fidibus ac tibiis:ĩmo mehercules:quod ẽ huic deformitati ꝓpius: cymbalis adiuuemus? Facimus tamen hæc libenter. Nam nec cuiq̃ sunt iniucunda quæ cantat.ipsi & laboris in hoc: q̃ in agendo minus est. Et sunt quidam qui secundum alia uitæ uitia: etiam hac ubiq; audiẽdi qd̃ aures mulceat:uoluptate ducantur. Quid ergo? non & Cicero dicit esse aliquẽ ĩ oratione cantum obscuriorem? Et hoc quodam naturali initio uenit. Ostendam non multo post:ubi & quatenus recipiendus sit hic flexus & cantus quidem. Sed quod pleriq; intelligere uolunt obscurior. Iam enim tempus ẽ dicendi quæ sit apta pronũciatio:quæ certe ea est:quæ iis de quibus dicimus accommodatur.quod quidem maxima ex parte præstant ipsi motus animoꝝ:sonatq; uox ut ferit. Sed cum sint alii ueri affectus.alii ficti & imitati :ueri naturaliter erũpunt: ut dolẽtiũ. irascentium.indignantium.sed carent arte: ideoq; non sunt disciplinæ traditione firmandi. Contra qui effinguntur imitatione:artem habent. Sed ii carent natura: ideoq; in iis primum est bene affici: & concipere imagines rerum: & tanquã ueris moueri. Sic uelut media uox quẽ habitum a nostris acceperit: hunc iudicum animis dabit. Est enim mentis uelut exemplar:ac totidem:quot illa mutatiões habet. Itaq; lætis in rebus plena simplex:& ipsa quodam modo hilaris fluit. At ĩ certamine erecta totis uiribus:& uelut omnibus neruis intenditur. Atrox in ira: & aspera: ac densa:& respiratione crebra. Neq; enim potest esse longus spiritus: cum immoderate effunditur. Paulum in inuidia facienda leuior:quia nõ fere ad hanc nisi ĩferiores confugiunt. At in blandiendo.fatendo.satisfaciendo.rogando: lenis & submissa. Suadentium & monentium:& pollicentium: & cõsolantium grauis.in metu & uerecundia contracta.adhortationibus fortis. disputationibus teres. miseratione flexa & flexibilis:& consulto quasi obscurior:at in egressionibus fusa & securæ claritatis.ĩ expositione ac sermonibus recta:& inter acutum sonum & grauem media. Attollitur aũt concitatis affectibus: compositis descendit: pro utriusq; rei modo altius uel inferius. Quid autem quisq; in dicendo postulet locus: paulum differam:ut de gestu prius dicam:qui & ipsi uoci cõsentit: & animo cum ea simul paret. Is quantum habeat in oratore momenti:satis uel ex eo patet: ꝙ pleraq; etiã

Et oris humores proximos spargerẽ. Humore expũcta.s. littera manifeste ẽ legendũ. Multis enim hoc inter orandũ euenit: ut spuro proximos aspergant. Quid uero mouendus affectibus contrarium magis q̃ cum docendum. irascendum.indignandũ.cõmiserandum sit non solum ab iis effectibus in quos inducendus est iudex recedere? Librariorum culpa uerba huius sensus deprauata sic corriguntur. mouẽdis enĩ affectibus. & dolendũ.c. littera in.l. conuersa & affectibus ꝓ effectibus ẽ legendũ. Quod ĩ huic deformitati ꝓpius. Loco in ꝑpositionis ẽ uerbũ reponatur. Et hoc quodã naturali initio uenit. Sic qdẽ legit. sed pro initio fortassis uitio & uenire legẽdum foret. Et cantus qdem:sed qd pleriq; ĩtelligerẽ uolũt obscurior. nõ caret menda hic locus; ac quod fortasse nõ qd uidet eẽ legẽdum.

Quod qdã maxima ex pte p̃stant ipsi motus animoꝝ.qdem.a.uocali in e cõuersa legẽdum ẽ. At ingressionibus fusa.e.uocalis ita est ascribenda:ut in egressionibus legatur.

citra uerba significat. Quippe nõ manus solũ: sed nutus etiã declarant nostrã uolũtatem: & in mutis ꝓ sermone sunt: & salutatio frequẽter sine uoce intelligit̃:atq; afficit:& ex uultu ꝓgressuq; ꝓspicit̃ habitus animoꝝ: & animaliũ quoq; sermone carentiũ ira.lætitia.adulatio & oculis: & qbusdã aliis corporis signis deprehendit̃. Nec mirum si ista quæ tamen ĩ aliquo posita sũt motu:tantũ ĩ animis ualẽt: cũ pictura tacens opus & habitus sẽp eiusdẽ sic ĩ ĩtimos penetret affectus:ut ipsã uĩ dicendi nõnunq̃ superare uideat̃. Contra si gestus ac uultus ab oĩone dissentiãt: tristia dicamus hilares. affirmemus aliq̃ renuẽtes:nõ auctoritas mõ uerbis:sed ẽt fides desit. Decor quoq; a gestu atq; a motu uenit.Ideoq; Demosthenes grãde qddã speculũ ĩtuẽs cõponere actionẽ solebat.Adeo q̃uis fulgor ille in sinistras imagines redeat suis demũ oculis credidit:qđ efficeret. Præcipuũ uero in actiõe sicut in corpore ipso caput est.cũ ad ipsum de quo dixi decorẽ: tum etiã ad significationẽ decoris illa sũt:ut sit primo rectũ & secundũ naturã.Nã deiecto humilitas:& supino arrogãtia: & in latus inclinato lãguor. præduro ac rigẽte barbaria quædã mẽtis ostendit̃. Tum accipiat aptos ex ipsa actione motus:ut cũ gestu cõcordet:& manibus ac lateribus cõsequat̃. Aspectus enĩ sẽp eodẽ uertit̃ quo gestus:exceptis quæ aut dãnare:aut concedere:aut a nobis remouere oportebit:ut idem illud uultu uideamur auersari. manu repellere. Dii talẽ terris auertite pestẽ. Haud eqdẽ tali me dignor honore. Significat uero plurimis modis.Nã præter annuẽdi. renuẽdi. cõfirmãdiq;: motus sũt & uerecũdiæ & dubitationis & admirationis & ĩdignationis noti: & cõmunes oĩbus.Solo tamẽ eo facere gustũ scænici quoq; doctores uitiosũ putauerũt.Etiã frequens eius nutus nõ caret uitio.adeo iactare id & comas excutiẽtẽ rotare phanaticum ẽ.Dominat̃ autẽ maxime uultus.Hoc supplices.hoc minaces.hoc blãdi. hoc tristes. hoc hilares.hoc erecti. hoc submissi sumus. hoc pendẽt homines.hoc ĩtuent̃.hoc spectãt.etiã anteq̃ dicamus.hoc quosdã amamus.hoc odimus.hoc plurima ĩtelligimus. Hic est sæpe pro omnibus uerbis.Itaq; in iis quæ ad scænã cõponũtur fabulis: artifices ꝓnũciandi a ꝑsonis quoq; affectus mutuant̃: ut sit Niobe ĩ tragœdia tristis. atrox Medea.attonitus Aiax.truculẽtus Hercules. In comœdiis uero præter aliã obseruationẽ:qua serui.lenones. parasiti. rustici. milites.uetulæ. meretriculæ. ancillæ.senes austeri ac mites.iuuenes seueri ac luxuriosi. matronæ. puellæ inter se discernũtur. Pater ille cuius præcipuæ partes sũt: qa ĩterim concitatus.interim lenis ẽ:altero erecto:altero cõposito est supercilio.atq; id ostendere maxime latus actoribus moris est:qđ cũ iis quas agunt partibus cõgruat.Sed in ipso uultu plurimũ ualẽt oculi: ꝑ quos maxiẽ animus emanat: ut citra motũ quoq; & hylaritate enitescãt:& tristitiæ quoddã nubilũ ducant. Quin etiam lachrimas iis natura mentis indices dedit: quæ aut erũpũt dolore aut lætitia manãt.Motu uero ĩtẽti.remissi.ſupbi.torui.mites.aſpi fiunt: quæ ut actus popoſcerit fingent̃.rigidi uero & extẽti:aut languidi & torpẽtes:aut stupẽtes:aut lasciui:aut mobiles:aut natãtes:& quadã uoluptate suffusi:aut limi:&:ut sic dicam: uenerei: aut poscentes aliqd pollicentesue nũq̃ esse debebũt.Nã opertos cõpressosue eos in dicẽdo: quis nisi plane rudis & stultus habeat:& ad hæc oĩa exprimenda in palpebris etiã & in genis ẽ qđdã obseruiens iis ministeriũ.Multũ & ſupciliis agit̃. Nã & oculos formant

Sic intimos penetret affectus. In præpositio ascribẽda est ut ĩ ĩtimos legamus.

Atq; id ostendere maxime latus actoribus moris ẽ. Quid sibi uelit hoc loco illud latus mihi sane non liquet. Forsitan uero latinis recte legeretur.ut intelligamus actores potissimum latinos id præ se ferre:quod iis ꝑsonis quas agunt conueniat. Et salutatio frequẽter sine uoce intelligatur atq; afficit. Aliqd uerborũ mihi hic deesse uidetur. Et tristiciæ qđdam nubilũ ducant. E uocali erasa tristicia legendum uidet̃.

His contrahit̃.attollitur. emittitur. demittitur legendũ puto:ut illi attollitur opponatur. Vt una res in ea plus ualeat. In quibusdam exemplaribus nulla recte legit̃ pro una. Sanguis ille qui mẽtis habitu mouetur ut cũ infirma uerecundia cutem accipit:effunditur in ruborem.ut particula nisi eradatur sensum cõfũdit.

&

aliquatenus: & fronti iperant. His contrahit̃. attollit̃. emittit̃. ut una res i ea plus ualeat. Sanguis ille q mẽtis habitu mouet̃: ut cũ ifirma uerecũdia cutem accipit: effundit̃ in ruborẽ. cũ metu refugit. abiit oĩs & pallore frigescit. tẽperatus mediũ qddã serenũ efficit. Vitiũ i supciliis: si aut imota sũt oĩno: aut nimiũ mobilia: aut iæqualitate: ut mõ de psona comica dixerã: dissidẽt. aut cõtra id qd dicimus fingũt̃. Eteni cõtractis tristitia. diductis hilaritas. remissis pudor ostendit̃. Annuẽdi quoq; renuẽdiue rõne demittũt̃ aut alleuant̃. Naribus labrisq; nõ fere qc q decẽter ostẽdimus: tãetsi derisus cõtẽptus. fastidiũ significari solet. Nã & corrugare nares. ut Horatius ait: & iflare: & mouere: & digito iqetare: & ipulsu subito spũm excutere: & diducere sæpius: & plana manu resupiare indecoꝶ ẽ: cum emũctio etiã frequẽter nõ sine cã reprehẽdat̃. Labra & porrigunt̃ male: & scindũtur: & astringunt̃: & deducũtur: & dẽtes nudãt: & i latus ac pene ad aurẽ trahũtur: & uelut quodã fastidio replicãtur: & pẽdẽt: & uocẽ tãtũ altera parte dimittũt. Lãbere quoq; ea & mordere deforme ẽ: cũ etiã i efficiẽdis uerbis: modicus eẽ eoꝶ debeat motus. Ore eni magis q labris loquẽdũ ẽ. Ceruicẽ erectã oportet eẽ. nõ rigidã: aut supinã. Collũ diuersa qdẽ: sed pari deformitate cõtrahit̃ & tẽdit̃: sed tẽso subest & labor: tenuaturq; uox ac fatigat̃. Affixũ pectori mẽtũ mĩus clarã: & quasi latiorẽ presso gutture facit. Humeroꝶ raro decẽs alleuatio atq; contractio ẽ. Breuiat̃ eni ceruix & gestũ quẽdã humilẽ atq; seruilẽ: & qsi fraudulentũ facit: cũ se i habitũ adulatiõis. admirationis. metus fingunt. Brachii moderata piectio remissis humeris atq; explicãtibus se in pferẽda manu digitis: cõtinuos & decurrẽtes locos maxĩe decet. At cũ speciosius qd uberiusq; dicẽdũ ẽ: ut illud. Saxa atq; solitudines uoci respõdẽt: expaciat̃ i latus: & ipsa quodãmodo in se cũ gestu fundit oĩo. Manus uero sine qbus trũca eẽt actio ac debilis: uix dici potest quot motus habeant: cũ pene ipsã uerboꝶ copiã psequãtur. Nã cæteræ ptes loquẽtẽ adiuuãt. Hæ ppe ẽ ut dicã: ipsæ loquuntur. An nõ iis poscimus? pollicemur? uocamus? dimittimus? minamur? supplicamus? abominamur? timemus? iterrogamus? negamus? gaudiũ? tristitiã? dubitationẽ. cõfessionẽ. pœnitẽtiã. modũ. copiã. numeꝶ. tẽpus ostẽdimus? Nõ eædẽ cõcitãt? supplicãt? ihibẽt? pbãt? admirant̃? uerecũdant̃? Nõne i demõstrãdis locis atq; personis aduerbioꝶ atq; pnominũ obtinẽt uicẽ? ut i tãta p oẽs gẽtes natiõesq; liguæ diuersitate: hic mihi oĩum hoĩum cõis sermo uideat̃? Etiã ii qdẽ de qbus sũ locutus: cũ ipsis uocibꝰ naturaliter exeũt gestus. Alii sunt q res imitatiõe significãt: ut si ægrũ tẽtantis uenas medici similitudĩe: aut citharœdũ formatis ad modũ pcutientis neruos manibus ostẽdas. qd ẽ genus qlogissime i actiõe fugiendũ Abesse eni plurimũ a saltatore debet orator: ut sit gestus ad sensus magis: q ad uerba accõmodatus. qd ẽt histrionibus paulo grauioribꝰ facere moris fuit. Ergo ut ad se manũ referre cũ de se ipso loquat̃: & i eũ quẽ demõstret itendere: & aliq iis similia pmiseri: ita nõ effingere status quosdã: & qcqd dicet ostẽdere. Neq; id i manibus solũ: sed i oĩ gestu ac uoce seruandũ ẽ. Nõ eni aut i illa piodo. Stetit soleatus prætor populi ro. inclinatio icũbẽtis i mulierculã Verris effingẽda ẽ. aut i illa. Cædebat̃ i medio foro Messanæ. motus laterũ: qualis eẽ ad uerbera solet torquẽdus. aut uox qualis dolore exprimit̃ eruẽda: cũ mihi comœdi quoq; pessime facere uideant̃: q ẽt si iuuenem agãt: cũ tamen i expositiõe: aut senis sermo: ut i hidriæ plogo: aut mulieris: ut in georgio icidit: tremula uel effœminata uoce pnũciãt. Adeo i illis quoq; ẽ aliqua uitiosa imitatio: quoꝶ ars oĩs cõstat imitatiõe. Est aũt gestus ille maxĩe cõis: quo medius digitus i pollicẽ cõtrahitur explicitis tribus & principiis utilis: cũ leni in

Aut inæqualitate: ut modo de psona comica dixeram dissidẽt. Inæqualia pro inæqualitate i qbusdã legitur exẽplaribus & aut cõiũctio ascribitur. hoc mõ. Aut ineqlia aut ut mõ de psona comica: dixerã dissidẽt. Sed mĩus recte ut mihi qdẽ uidet̃ illa aut cõiũctio fuit ascripta. Vt enim cõtractis tristicia. Eteni legendũ est. nõ ut eni aut ira eni ut in qbusdã legitur exemplaribus. Annuẽdi quoq; renuendi ne rõne dimittuntur aut alleuantur. demittunt̃ legẽdũ ẽ. I. uocali in e mutata. Tametsi derisim. contẽptus. fastidiũ significare solet. Derisus loco drisim ac significari passiue legẽdũ est. Cũ emũctio etiã frequenter nõ sine cã rephẽdat̃. frequẽtior emẽdate i quibusdã legit̃ exẽplaribus. Cũ ẽt in efficiendis uerbis. Efferendis rectius mihi legi uidet̃ q efficiẽdis. Interrogamus. gaudiũ. Recte negamus uerbũ a qbusdã ascribit̃ hoc mõ. Interrogamus. negamus. gaudium. Alii sunt qui res imitatiõe significãt ut se ægrũ tẽptãtis uenas medici simi

utranq; partē motu modice ꝓlatus.simul capite atq; humeris sensim:& id quo manus ferat̃ obsecūdātibus: & in narrādo certus. sed tū paulo productior: & ī exprobrādo: & ī arguēdo acer atq; īstans. Lōgius.n.ptibus iis & liberius exerit̃. Vitiose uero idē sinistꝝ:q̄si humeꝝ p etens:ī latus agi solet: q̄ q̄ adhuc peius aliq transuersū brachio ꝓferūt:& cubito ꝓnunciāt.duo quoq; medii sub pollicē ueniunt: & est hic adhuc priore gestus īstātior principio:& narratiōi nō accōmodatus.At cū tres cōtracti pollice premūt̃:cū digitus ille:quo usū optie Crassū Cicero dicit:explicari solet.Is ī exprobrādo & indicādo:unde ei nomē ē ualet:& alleuata a spectāte humeꝝ manu paulū īclinatus affirmat.uersus ī terrā & q̄si ꝓnus urget. Aliquādo ꝓ numero est idē sūmo articulo utriq; leniter apprehēso duobus modice curuatis: minus tamē ī uno aptus ad disputādū est.Acrius tamen argumetari uident̃: q me diū articulū potius tenēt:tāto cōtractioribus ultimis digitis:quanto priores descēderūt.Est & ille uerecūdæ actiōi aptissimus:quo q̄ttuor primis leuiter ī sūmū coeūtibus digitis nō ꝓcul ab ore aut pectore fert̃: ad nos manus. & deinde ꝓna ac paululū ꝓlata laxat̃: hoc mō cœpisse Demosthenē credit̃ ī illo ꝓCtesiphōte timido sūmissoq; pricipio.sic formatā Ciceronis manū:cū diceret.Siqd est ingenii mei iudices:qđ sentio q̄ sit exiguū. eadem aliquatenus liberius deorsum spectātibus digitis colligit ī os:& fusius paulo ī diuersa resoluit̃:ut quodā mō sermonē ipsū ꝓferre uideat̃.Binos interim digitos distinguimus:sed nō incerto pollice: paulū tamē inferioribus intra spectātibus sed ne illis quidē tensis q supra sunt.duo interim extremi palmā circa īma pollicis premūt.ipse prioribus ad medios articulos iūgit̃.interim quartus oblique reponit̃.interī quattuor remissis magis q̄ tensis: pollice ītus īclinato.habilē in latus demonstrando aut distinguēdo quæ dicimus manū facimus:cū supina in sinistrū latus. prona in alterū fertur. Sunt & illi breues gestus:cū manus leuiter pandata:qualis fouentium est:paruis interuallis & subassentientibus humeris mouetur:maxime apta parce: & quasi timide loquentibus.Et admirationi cōueniēs ille gestus: quo manus modice supinata:ac p singulos a minimo collecta digito redeūte flexu simul explicat̃ atq; cōuertitur.Nec uno mō interrogantes gestū componimus. plerunq; tamē uertentes manum: utcunq; composita est.Pollici ꝓximus digitus: mediūq; qua dexter ē unguē pollici sūmo suo iungens: remissis cæteris ē & approbātibus & narrantibus & distinguētibus decorus:cui nō dissimilis: sed cōpressis tribus digitis: quo nūc græci plurimū utunt̃: etiā utraq; manu quotiens enthymemata sua gestu:uelut corrotōda cæsim.Māus lenior ꝓmittit:& assētat̃.citatior hortatur.interim laudat. Est & ille urgens orationē gestus uulgaris magis q̄ ex arte:q cōtrahit alterno celeriq; motu:& explicat manū.Est &illa caua & rata:& supra humeri altitudinē elata cū quodam motu uelut hortatrix manus a peregrinis scholis iā prope recepta. tremula scænica est. digitos cū summi coierunt:ad os referre:cur qbusdā displicuerit nescio.Nā id & leniter admirātes:& īterī subita indignatione: uelut pauescentes & deprecantes facimus.Q uin compressam etiā manū in signū pœnitentiæ uel iræ pectori admouemus: ubi nox uel īter dētes expressa nō dedecet.Q uid nūc agam? quid faciam? Auerso pollice demonstrare aliquid receptū manu tūdit cæsus legāt ꝓ illis corrotūda cæsim.cæteꝝ ne sic qdē pcipit̃ sensus.

litudīe. Si.e. uocali ī i conuersa legendū ē: ne sensus ꝑdatur. Simul capite atq; humeris sensim & id quo manus ferat̃ obsecūdantibus.Loco & copulæ ad ꝑpositio ascribēda uidetur. Et alleuata a spectāte humeꝝ manu paulū inclinatus affirmat.C.lr̃æ adiectione corrigit̃ hic locus.hoc mō. & alleuata ac spectāte humerū manu. Aliquādo pro numero est idem sūmo articulo utrinq; leniter apphēso duob; modice curuatis.minus tamē ī uno aptus ad disputādum ē. Corrupta hæc clausula quo modo emēdari possit mihi parū liquet. Triginta uero significari illo digito rū cōplexu copiose ī problematis nr̃is diximus. Siqd ē īgenii mei iudices. In me legendū eē facile ꝑcipitur ex pricipio ōronis ꝓ Archia poeta. Siqd est ī me īgenii iudices. Sed nō īcerto pollice.c. lr̃a ī f. mutata īserto legēdū ē. Maxime apta ꝑte & q̄si timide loquētibus. Pro ꝑte legēdū ē pce. Plerūq; tamē uerētes manū utcūq; cōposita ē.T. lr̃a īteriecta.uertētes legēdū uidet̃. Etiā utraq; māu quotiēs enthymemata sua gestu uelut corrotūda.Suo ꝓ sua legēdū uidet̃ ut cū gestu copulet̃. Sed ne sic qdē huius loci deprauatiōes tollūt̃: q̄ facile qdē uident̃: sed emēdari mihi nō possūt. Neq; ignoro a qbusdā sic corrigi:ut corrotūda cæsim. Manus lenior ꝓmittit.V lr̃a in n mutata lenior uidet̃ eē legēdū. Cur qbusdā displiciūt nescio.displicuerit mãifeste legēdū ē. Nā & leniter

gis puto:q̄ oratori decorum. Sed cū omnis motus sex partes habeat: septi-
mus sit ille qui in se redit orbis. Vitiosa est una circūuersio. reliqui āte nos
& dextra leuaq; & sursū & deorsum aliquid ostendunt. In posteriora ge
stus non dirigit̄. interī tamen uelut reiici solent. Optime aūt manus a sini
stra parte īcipit. in dextra deponit̄. sed ut ponere nō ut ferire uideat̄:q̄q̄ &
in fine:& interim cadit. ut cito tamen redeat: & nōnunq̄ resilit:uel neganti
bus nobis uel admirantibus:Hic ueteres artifices illud recte adiecerunt:ut
manus cū sensu & inciperet & deponeret. Alioqui enī aut ante uocē erit ge-
stus:aut post uocem:quod est utrunq; deforme. In illo lapsi nimia subtili-
tate sunt: qđ interuallum motus tria uerba esse uoluerūt: qđ nec obseruat̄
neq; fieri potest:sed illi quasi mēsurā tarditatis celeritatisq; esse uoluerunt.
nec immerito:ne aut diu ociosa esset manus:aut qđ multi faciūt: actionem
continuo motu cōciderēt. Aliud est qđ fit frequentius & magis fallit. Sunt
quædam latentis sermonis percussiones: & quasi aliqui pedes: ad aliquos
plurimorum gestus cadit:ut sit unus motus. Nouum crimen. alter. C. Cæ-
sar. tertius. & ante hāc diem. quartus non auditū. deinde. ꝓpinquus meus:
& ad te. & Quintus Tubero detulit. Vnde id quoq; fluit uitiū:ut iuuenes
cum scribunt gestu præmodulati cogitationē sic componāt: quo mō casu-
ra manus sit. unde & illud uitium:ut gestus qui ī fine dexter esse debet:ī sini
stram frequenter desinat. Melius illud cū sint in sermōe omni breuia quæ
dam membra:ad quæ si necesse sit:recipere spiritum liceat:ad hæc gestum
disponere:utputa. Nouum crimen Cai Cæsar. habet per se finem quendā
suum:quia sequitur coniunctio deinde. & ante hanc diem non auditum.
satis circunscriptum est. Ad hæc commodanda manus est. Idq; dum erū-
pit:erit prima & cōposita actio: At ubi iam calor eam concitauerit:etiā ge-
stus cum ipsa orationis celeritate crebrescet. aliis locis citata. aliis pressa cō-
ueniet pronunciatio. Illa transcurrimus. cōgerimus. abundamus. festina-
mus. hac instamus. inculcamus. infigimus. plus autem affectus habent lē-
tiora:ideoque Roscius citatior. Aesopus grauior fuit: q2 ille comœdias. hic
tragœdias egit. Eadem motus quoq; obseruatio est. Itaq; ī fabulis iuuenū.
senum. militum. matronaꝝ. grauior īgressus est. serui. ancillæ. parasiti. pis-
catores citatius mouētur. Tolli autem manū artifices supra oculos. demit-
ti intra pectus uetant. adeo a capite eum petere:aut ad imū uentrē deduce-
re uitiosum habetur. At sinistram ītra humerū promouere ultra nō decet:
Sed cum auersantes in leuam partem uelut propellemus manum: sinister
humerus proferendus:ut cū capite ad dextram ferente consentiat. Manus
sinistra nunq̄ sola recte gestum facit. dextræ se frequenter accōmodat:siue
in digitos argumenta digerimus:siue aduersis in sinistrum palmis abomi-
namur:siue obiicimus aduersas. siue in latus utrunq; distendimus: siue sa-
tisfaciētes:aut supplicātes. Diuersi sunt autem ii gestus. summittimus:siue
adorantes attollimus:siue aliqua demonstrationi:aut inuocationi proten-
dimus. Vos albani tumuli atq; luci. aut gracchanū illud. Quo me miser
conferam? Quo uertam? in capitoliumne? at fratris sanguine redūdat. an
domum? plus enim affectus in iis iunctæ exhibēt manus. In rebus paruis.
mitibus. tristibus. breuibus. magnis. lætis. atrocibus extensiores sunt. Vitia
quoq; earū subiicienda sunt:quæ qđ ē accidere etiam exercitatis actoribus

admirātes. Leuiter le-
gendū esse p u ne ad-
monēdū qđ ē est. Sed
illi q̄si mēsurā tardita
tis celeritatisq; esse uo
luerūt. Recte qdā ali-
quā ascribūt sic. celeri-
tatisq; aliquā esse uo-
luerūt. Nec īmerito
ne aut diuo otiosa esse
manus:aut quod mul
ti faciūt actionē conti
nuo motu cōciderēt.
Diu illa uocali o erasa.
& ēēt. t. lrā ascripta. &
cōcideret. n expūcta le
gēdū uidet̄. Sūt q̄dā
latētis sermonis pcus-
siones & q̄si aliq pedes
ad aliquos plurimoꝝ
gestus cadit. Ad quos
nō ad aliquos uidet̄ le
gēdū. Vnde id quoq;
fluit uitiū & iuuenes
cū scribūt. ut loco & co
pule ē legēdū. Vtpu
ta. Nouū crimen Ca-
ius Cæsar. Cai legēdū
eē facile ex orōnis prin
cipio pro Ligario appa
ret. Quo me miser
cōferā? In capitoliū ad
fratris sanguinem? an
domū. Temeritate im
periti alicuius: sed ar-
rogātis deprauatus ē
hic locus. Nā & mem-
brū unū ē ꝑtermissū:
& alteꝝ ita corruptū:
ut uerus ītegerq; sen-
sus pcipi nō possit. D.
n. littera ī t cōuersa At
ut sit cōiūctio legēdū:
& sanguīe lrā m expū-
cta:& redundat uerbū
esse ascribendū nō ex
gracchi orōne: q̄ non
extat:sed ex libro Cice
ronis de oratore secū-
do apte colligit̄. Ibi. n.
sic ē scriptū. Quid fuit
ī Graccho:quē tu Ca-
tule melius memini-
sti: qđ me puero tāto-
pere ferret? Quo me
miser cōferam? Quo
uertam? In capitoliū
ne? At fratris sanguīe
redundat. An domū?
matrē ne ut miserā la-
mentātē uideā & abie
ctam? Qu ē sic ab illo
acta esse cōstabat oculis uoce. gestu: inimici ut lachrymas tenere nō possent. In rebus paruis. militibus. tristi-

ſolent. Nam geſtum poculum poſcentis: aut uerbera minantis: aut numerũ quingentorũ pollice flexo efficientis: quæ ſunt a qbuſdam ſcriptoribus notata: ne in ruſticis quidem uidi. Aut ut brachio exerto introſpiciatur latus: ut manum alius ultra ſinum proferre non audeat. Alius inquantũ patet lõgitudo ꝓtendat: aut ad tectum erigat: aut repetito ultra leuũ humerũ geſtu ita ĩ tergũ flagellet: ut cõſiſtere poſt eũ parũ tutũ ſit: aut ſiniſtrum ducat orbẽ: aut temere ſparſa manu ĩ ꝓximos offendat: aut cubitũ utrũq; in diuerſum latus uentilet: ſæpe ſcio uenire. Solet eſſe & pigra & trepida & ſecanti ſimilis. interim uncis etiam digitis: aut a capite deiiciat᷑: aut eadẽ manus ſupinata in ſuperiora iactetur. Fit & ille habitus q eſſe in ſtatuis pacificator ſolet: q inclinato in humerũ dextrũ capite brachio ab aure prætẽſo: manum infeſto pollice extẽdit: q qdẽ maxime placet iis: q ſe dicere ſublata manu iactant. Adiiciat licet eos: q ſententias uibratis digitis iaculantur: aut manu ſublata denũciant: aut qđ p ſe interim recipiẽdũ ẽ: quotiens aliqd ipſis placuit ĩ ungues erigũtur. ſed uitioſum id faciunt: aut digito quanto plurimũ poſſunt erecto: aut etiam duobus: aut utraq; manu ad modũ aliqd portantiũ compoſita. His accedũt uitia non naturæ: ſed trepidationis: cum ore cõcurrẽte rixari: ſi memoria fefellerit: aut cogitatio non ſuffraget᷑: quaſi faucibus aliqd obſtiterit inſonare. in aduerſum tergere nares: obambulare ſermone imperfecto. reſiſtere ſubito: & laudem poſcere ſilentio. quæ omnia perſequi prope infinitum eſt. Sua enim cuiq; ſunt uitia. Pectus ac uenter ne proiiciant᷑ obſeruandum. Pandant enim poſteriora: & eſt odioſa omnis ſupinitas. Latera cũ geſtu conſentiãt. Facit enim aliquid & totius corporis motus: adeo ut Cicero plus illo agi q̃ manibus ipſis putet. Ita enĩ dicit ĩ oratore. Nullæ argutiæ digitoꝝ: non ad numerum articulus cadens: trũco magis toto ſe ipſe moderans: & uirili laterũ flexiõe. Fœmur ferire: quod athenis primus feciſſe creditur Cleon: & uſitatũ ẽ: & ĩdignãtes decet: & excitat auditorẽ. Idq; ĩ Callidio Cicero deſiderat. Non frons inqt percuſſa. nõ fœmur. q̃q̃ ſi licet de frõte diſſentio. Nã etiam cõplodere manus ſcænicũ ẽ: et pectus cædere. Illud quoq; raro decebit caua manu ſũmis digitis pectus appetere: ſiquãdo noſmetipſos alloquemur. cohortantes. obiurgantes. miſerantes. quod ſiquãdo fiat: togã quoq; ĩde remoueri nõ decebit. In pedibus obſeruant᷑ ſtatus & inceſſus. Prolato dextro ſtare: & eandẽ manũ ac pedẽ ꝓferre deforme eſt. In dextrũ ꝓcũbere interim datur: ſed æquo pectore: qui tamen comicus magis q̃ oratorius geſtus ẽ. Male etiã ĩ ſiniſtrũ pedẽ ĩſiſtẽtiũ: dexter aut tollit᷑: aut ſũmis digitis ſuſpẽdit᷑. Varicare ſupra modũ & ĩſtando deforme ẽ: & accedẽte motu ꝓpe obſcenũ. Procurſio opportuna. breuis. moderata. rara cõuenit. etiã & ãbulatio quædã ꝓpter ĩmodicas laudationũ moras. q̃q̃ Cicero rarũ ĩceſſum: neq; ita longũ ꝓbat. Diſcurſare uero: & quod Domitius afer de Sura Manilio dixit ſatagere ineptiſſimũ: Vrbaneq; Flauus Virginius interrogauit de quodã ſuo antiſophiſte quot milia paſſuũ declamaſſet. Præcipi & illud ſcio ne ambulantes auertamur a iudicibus: ſed ſint obliq pedes ad cõciliũ nobis reſpiciẽtibus. Id fieri iudiciis priuatis nõ poteſt. Verum & breuiora ſint ſpacia nec auerſi diu ſimus. interim tamẽ recedere ſenſim datur. Q uidã & reſiliũt. qđ eſt plane ridiculũ. Pedis ſupploſio: ut loco eſt opportuna: ut ait Cicero in contẽtionibus aut incipiendis aut finiẽdis: ita crebra & inepti eſt hominis: & deſinit iudicẽ in ſe conuertere. Eſt & illa indecora in dextrũ ac leuum latus uacillatio alternis pedibus ĩſiſtentiũ. Longiſſime fugienda mollis actio: qualem ĩ Titio Cicero dicit fuiſſe. Vnde & ſaltationis quoddam genus titius ſit appellatum. Reprehendenda ẽ & illa frequens & concitata in utranq; partem nutatio: quam ĩ Curione patre irriſit

bus breuibus. Li. ſylla ba craſa mitibus manifeſte ẽ legendũ. Ne in ruſticis qdẽ dixi. In quibuſdã exẽplaribus recte legit᷑ uidi. loco illius dixi. Aut timere ſparſa manu. Temere legendũ eẽ nemo non uidet.

Adiiciat licet eos. qui ſñías uibratis digitis iaculant᷑. aut adiicias aut adiicere legendum uidetur. Nõ ad numerũ articulis cadens. articulus pro articulis emendate legitur ĩ Ciceronis oratore. Illud quoque rara đcebit. Raro manifeſte legẽdũ eſt.

& Iunius quærens quis in lintre loqueretᷣ:& Sicinius. Nam cũ aſſidente collega: qui erat ꝓpter ualitudinẽ & deligatus:& pluribus medicamẽtis ꝓpter dolorẽ artuũ delibutus:multũ ſe Curio ex more iactaſſet: Nũq̄ inquit Octaui collegæ tuo gratiã referes:qui niſi fuiſſet iſtic:hodie te muſcæ comediſſent.Iactantᷣ & humeri: quod uitiũ Demoſthenes ita dicitᷣ emẽdaſſe.ut cũ in anguſto quodã pulpito ſtãs diceret:haſta humero dependẽs imineret:ut ſi calore dicendi uitare id excidiſſet: offenſatione illa cõmoneretᷣ.Ambulantẽ loq ita demũ oportet:ſi i cauſis publicis: in qbus ſunt multi iudices: qđ dicimus:quaſi ſingulis inculcare peculiariter uelimus.Illud nõ referẽdũ: qđ qdam reiecta in humerũ toga:cũ dextra ſinũ uſq; ad lumbos reduxerũt:ut ſiniſtra geſtũ faciẽtes ſpaciantᷣ & fabulantᷣ:cum etiã leuam reſtringere ꝓlata longius dextra ſit odioſũ.Vnde moneor ne id qdẽ trãſeam ineptiſſime fieri:cũ inter moras laudationũ:aut in aurem alicuius loquuntᷣ:aut cũ ſodalibus iocantᷣ:aut nõnunq̄ ad librarios ſuos ita reſpiciunt:ut ſportulam dictare uideantᷣ.Inclinari ad iudicem cum doceas:utiq; ſi id de quo loquaris ſit obſcurius decet.Incũbere aduocato aduerſis ſubſelliis ſedẽti:iam cõtumelioſum eſt.Reclinari etiam ad ſuos & manibus ſubſtineri:niſi plane iuſta fatigatio: delicatũ:ſicut palã moneri excidentis aut legere.Nanq; in his oĩbus:& uis illa dicendi reſoluitᷣ: & frigeſcit affectus:& iudex parũ ſibi præſtari reuerentiæ credit.Trãſire i diuerſa ſubſellia parum uerecundũ eſt.Nam & Caſſius ſeuerus urbane aduerſus hoc facientes lineã popoſcit.Et ſi aliquãdo cõcitate itur:nunq̄ nõ frigide reditur. Multa ex iis quæ præcipimus mutari neceſſe eſt ab iis:qui dicũt apud tribunalia. Nã & uultus erectior:ut eũ apud quẽ dicitᷣ ſpectet:& geſtus:ut ad eũdẽ tendens elatior ſit:neceſſe eſt:& alia quoq; occurrere etiam me tacente omnibus poſſunt. Itemq; ab iis qui ſedentes agent(Nam & fere fit hoc in rebus minoribus:& iidẽ impetus actionis eſſe nõ poſſũt)& quædã uitia fiunt neceſſaria. Nam & dexter pes a leua iudicis ſedentis proferendus eſt:& ex altera parte multi geſtus neceſſe eſt in ſiniſtrum eant: ut ad iudicem ſpectent. Equidem pleroſque & ad ſingulas clauſulas ſententiaꝝ uideo aſſurgentes ſibi:& nonnullos ſubinde aliquid etiam ſpaciantes: quod an deceat ipſi uiderint:cum id faciunt non ſedentes agunt.Bibere aut etiam eſſe inter agendum:quod multis moris fuit:& eſt quibuſdã:ab oratore meo ꝓcul abſit.Nam ſiquis aliter dicendi onera pferre non poſſit:non ita miſeꝝ eſt non agere:potiuſq; eſt multo q̄ & operis & hominũ contemptum fateri.Cultus non eſt ꝓprius oratoris aliqs:ſed magis in oratore conſpicitᷣ.Quare ſic ut in omnibus honeſtis debet eſſe ſplendidus & uirilis.Nam & toga & calceus & capillus tã nimia cura:q̄ negligentia ſunt reprehendẽda.Eſt aliquid in amictu:quod ipſum aliqua tempoꝝ conditione mutatum eſt.Nam ueteribus nulli ſinus: perq̄ breues poſt illos fuerunt.Itaq; & geſtu neceſſe eſt uſos eſſe in principiis eos alio quorũ brachiũ ſicut græcorum ueſte continebatur.Sed nos de præſentibus loquimur.cui lati claui ius nõ erit ita cingatur:ut tunicæ prioribus oris infra genua paulum.poſterioribus ad medios poplites uſq; perueniant.Nam infra mulierum eſt.ſupra centurionum.ut purpuræ recte deſcendant: leuis cura eſt.Notatur interim negligẽtia. Latum habentium clauum modus eſt: ut ſit paulum cinctis ſũmiſſior: Ipſam togam rotũdam eſſe:& apte ceſam uelim.Aliter eni multis modis fiet enormis.Pars eius prior mediis cruribus optime terminatur. poſterior eadem portione altiuſq̄ cinctura. Sinus decentiſſimus: ſi aliquanto ſupra imam togam fuerit:nunq̄ certe ſit iſerior.Ille qui ſub humero dextro ad ſiniſtrum oblique ducitur:uelut balteus:

Sed magis in ora conſpicitur.In oratore non in ora mihi legendũ uidetur. Eſt enim cultus magis in oratore conſpicuus. Quare ſit ut omnibus honeſtis. Corrupte ſic legitur. caſtigate autem ſi illa t littera in c mutata ſic ut legatᷣ. hoc modo. Quare ſic ut in oĩbus honeſtis debet eẽ ſplẽdidus & uirilis. Quod ipſum aliqua temporũ conditione. Recte a quibuſdam aliquatenus ꝓ aliqua legi uidetur.

Itaq; & geſtu neceſſe eſt uſos eſſe i prĩcipiis eos aliquorum. Nõ aliquorũ: ſed alio:quorum proculdubio legẽdum eſt.

Ita cingatur. & tunicæ.Vt loco & copulæ reponatur.

nec strangulet:nec fluat.pars togæ quæ postea īponitur fit īferior.Nam ita & sedet melius & cōtinet.Subducēda etiā pars aliqua tunicæ:ne ad lacertū ī actu redeat.tum sinus iniiciēdus humero:cuius extremā orā reiecisse nō dedecet. Operiri aūt humeꝝ cū toto iugulo nō oportet.Alioqui amictu fiet angustus:& dignitatē:quæ est in latitudine pectoris ꝑdit.Sinistrū brachiū eo usq; alleuādū est: ut quasi normalē illū angulū faciat:sup quod ora ex toga duplex æqualiter sedeat. Manus nō īpleat anulis:præcipue medios articulos nō transeuntibus: cuius erit habitus optimus:alleuato pollice:& digitis leuiter īflexis: nisi si libellum tenebit: quod nō utiq; captādū ē. Videt enī fateri memoriæ diffidētiā: & ad multos gestus est īpedimēto. Togā ueteres ad calceos demittebāt:ut græci palliū. Idq; ut fiat.q de gestu scripserūt circa tēpora illa Plotius Nigidiusq; præcipiūt:quo magis miror Plynii secūdi docti hominis.& ī hoc utiq; libro pene etiā nimiū curiosi ꝑsuasionē:q solitū id facere Ciceronē uelandoꝝ uaricū gratia tradit:cū hoc amictus genus ī statuis eoꝝ quoq;:qui post Ciceronē fuerūt:appareat.Palliolū sicut fascias:qbus crura uestiūtur:& focalia & auriū ligamēta sola excusare pōt ualetudo.Sed hæc amictus obseruatio:dū incipimus.ꝓcedēte uero actu iā pene ab initio narratiōis sinus ab humero recte uelut spōte delabit: & cū ad argumēta ac locos uentū ē:reiicere a sinistro togā.deiicere etiā si hæreat:sinū cōueniet.Lænam a faucibus ac summo pectore abducere licet.Ardēt enī iā oīa: & ut uox uehementior ac magis uaria ē:sic amictus quoq; habet actū quēdā uelut præliantē. Itaq; ut leuā īuoluere toga:& īcingi pene furiosū ē:sinū uero ī dextrū humerū ab imo reiicere:solutū ac delicatū ē.fiuntq; adhuc peius aliqua: ita cur laxiorē sinū sinistro brachio nō subiiciamus? Habet enī acre quiddā atq; expeditū:& calori cōcitationiq; nō īhabile.Cū uero magna pars ē exhausta orōnis:utiq; afflāte fortuna pene oīa decēt.Sudor ipse & fatigatio & negligētior amictus: & soluta: ac uelut labēs undiq; toga.Q uo magis miror hāc quoq; succurrisse Plinio curā:ut ita sudario frontē siccari iuberet:ne comæ turbarent:quas cōponi post paulū:sicut dignū erat:grauiter & seuere uetuit. Mihi uero illæ quoq; turbatæ præ se ferre aliquid affectus:& ipsa obliuione curæ huius cōmēdari uident.At si īcipiētibus ac paulū ꝓgressis:decidat toga nō reponere eā prorsus negligētis aut pigri:aut quomodo debeat amiciri nesciētis est. Hæc sunt uel illustramēta ꝓnūciatiōis uel uitia:qbus ꝓpositis multa cogitare debet orator.Primū qd. apud quos. qbus præsentibus sit acturus.Nā ut dicere alia aliis:& apud alios magis concessum ē:sic ēt facere.neq; eadē uoce.gestu.incessū.apud principē.senatū.populū. magistratū. priuato.publico iudicio.postulatiōe.actione similiter decent. Q uā differentiā subiicere sibi quisq; q aīum ītenderit pōt:tū qua de re dicat:& efficere quid uelit. Rei quadruplex obseruatio est. Vna ī tota cā.Sunt enim tristes.hilares.solicitæ. securæ.grādes.pusillæ:ut uix nūquā ita sollicitari partibus eaꝝ debeamus: ut nō summæ meminerimus.Altera quæ ē in differētia partiū:ut ī ꝓhemio.narratiōe. argumētatiōe.epilogo. Tertia ī sentētiis ipsis ī qbus secūdū res & actus uariātur omnia.Q uarta in uerbis:quorum ut est uiciosa si efficere omnia uelimus:imitatio: ita quibusdam nisi sua natura redditur: uis omnis aufertur. Igitur in laudationibus nisi si funebres erunt:gratiarum actione. exhortatiōe similibus læta & magnifica & sublimis est actio. Funebres.contiones. consultationes plerūq; causæ deorum tristes ac submissæ.In senatu cōseruanda auctoritas.apud populum dignitas.in priuatis modus. De partibus causæ & sententiis & uerbis: quæ sunt

Tamen sinus iniiciendus humero. Tum loco illius tamen est legendum.

Quo magis miror Plynii secundi docti hominis:& in hoc utiq; libro pene etiā nimium curiosi persuasionē. Hīc apte colligitur caligarū usum apud priscos non fuisse. Scripsit autē & Plynius de īstitutione oratoria:In quo libro hæc tradūtur. Leuam a faucibꝰ ac summo pectore abducere licet. V. littera in n conuersa lænam ut legamus sensus exposcit.De ueste nanq; nō de māu Fabius mihi loq uidetur.

Non reponere eam prorsus non negligētis. Non particula iterum ascripta uidetur eradenda ut citra negatiōem legatur.

Neq; eadē in nocte gestu. īncessu apud principem. ꝓ nocte uoce legendum uidetur. Et afficere quid uelit efficere.a.uocali in e cōuersa manifeste legendū est. Vt uix unquam ita sollicitari.Nunquam n littera ascripta recte legitur.

Tria debet præstare pronuncia/
tio cōciliet.ꝑsuadeat. moneat. mo/
ueat.n littera in u cōuersa legatur.

Persuadēdi uis affirmatiōe: quæ
interim plus ipsis probatiōibus ua
let. Asseueratione pro affirmatione
facile censerē esse legēdum: siquod
uidissem exemplar quod mihi asti
pularetur. Est enim asseuerare ut su
perius quoq; diximus: uim quandā
animi motumq; corporis inter ipa
argumenta probationesq; admisce
re. Vt ipse Fabius alibi. Cum præser
tim quorūdā probatio sola sit ī asse
ueratione & ꝑseuerantia. Asseuera
tione aūt esse legēdū etiam quæ se/
quuntur aperte indicant. · Et con/
sultus ꝑtermiserit dicere. Permise/
rit manifeste legendum est. Sed
danda breuis cogitatione mora.co
gitationi quis uon uideat esse legen
dum? Hoc præcipit Homerus
Vlyssis exemplo quē stetisse oculis
in terram defixis īmotoq; sceptro
prius q̄ illam eloquentiæ ꝓcellam
effundere dicit. T.littera ascripta ef
funderet est legendum. Hoc autem
ꝑcipit Homerus tertio Iliados cum
ait. αλλοτε δη πολυμητισ αναι/
ξειεν οδυσευσ.
στασκεν. υπαι δε ιδεσκε καταχθο/
νοσ ομματα πηξασ.
σκηπτρον δου τοπισω ουτε προ/
πρηνεσ ενομα.
αλλα σεμφεσ εχεσκεν αιδρι φωτι
εοικωσ.
φαιησ κε ζακοτον τινα εμμεναι αφ/
ρονα τ᾽αυτωσ. Homerum aūt imi/
tatus Ouidius ī.xiii. metamorpho
seos de eodem inquit Vlysse. Finie/
rat Telamone satus. uulgiq; secutū
Vltima murmur erat. donec laer/
tius heros Astitit: atq; oculos pau/
lū tellure moratos Sustulit ad ꝓce/
res: exoptatoq; resoluit Ora sono.
neq; abest facundis gratia dictis.

Crebro digitorum laborūq; mo/
tu. Labiorum.i.uocali interiecta le/
gendū ē. Frequentissime postula
bit. in his duntaxat. Sic quidē legit̃.
sed corrupte ut mihi uidetur. Illa
enī tria uerba. In his duntaxat paꝝ
mihi cū reliquis cōuenire uidetur.
Ac fortasse ut particula ascripta il/
lud duntaxat ut redundās est obli/
uiscendum. . Qu.n. Ligarius cū esset
in Africa nulla suspicio belli. Duas
dictiones hinc esse eradendas facile
uidebit: q narratiōnē orationis pro
Ligario leget. Sic enī ibi scriptū est.
Qu. igitur Ligarius cū esset adhuc
nulla belli suspicio: legatus ī Africā

multiplicia: pluribus dicendū. Tria autem præstare debet prō
nūciatio: cōciliet. persuadeat. moueat: qbus natura cohæret: ut
etiā delectet. Conciliatio fere aut cōmēdatione moꝝ: q nescio
quo modo ex uoce etiā atq; actione perlucēt: aut orationis sua
uitate cōstat. Persuadendi uis affirmatiōe: quæ interī plus ipsis
ꝓbationibus ualet: An ista īqt Callidio Cicero: si uera essent: sic
a te dicerent̃, & tantū abest: ut inflammares nostros animos.
Somnū isto loco uix tenebamus. Fiducia igit̃ appareat: & cō/
stantia: utiq; si auctoritas subest. Mouēdi ꝓaūt ratio est aut ī re/
præsentādis aut imitādis affectibus. Ergo cū iudex ī priuatis:
aut præco ī publicis dicere de causa iusserit: leuiter cōsurgēdū:
tū ī cōponenda toga: uel si necesse erit: etiā ex ītegro iniicienda
dūtaxat in iudiciis. Apud principē enim & magistratus ac tri/
bunalia nō licebit: paulū ē cōmorandū: ut & amictus sit decen/
tior: & ꝓtinus aliqd spacii ad cogitādū & cū ad iudicē nos con/
uertimus: & cōsultus permiserit dicere: nō ꝓtinus ē erūpendū:
sed dāda breuis cogitatiōi mora. Mire enī audituꝝ dicturi cu/
ra delectat: & iudex se ipse componit. Hoc præcipit Homerus
Vlyxis exēplo: quē stetisse oculis in terrā defixis: īmotoq; sce/
ptro priusq̄ illā eloquentiæ procellam effunderet dicit. In hac
cuntatione sūt quædā nō īdecentes: ut appellant scænici: moræ
caput mulcere manū intueri. īfringere articulos. simulare co/
natū. suspiratione solicitudinē fateri: aut qd̄ quenq; magis de/
cet: eo diutius si iudex nōdū ītēdit animū. Status sit rectus. æq
& diducti paulū pedes: uel ꝓcedens minimo sinister. genua re
cta: sic tamē ut nō extēdāt̃. Humeri remissi. uultus seuerus. nō
mœstus. nec stupēs. nec languidus. Brachia a latere modice re
mota. manus sinistra: qualē supra demōstraui. dextra cū iā īci/
piēdū erit: paulū prolata ultra sinū. Gestu q̄modestissimo ue/
lut spectans quādo incipiēdū sit. Vitiosa enī sūt illa intueri la/
cunaria. ꝑfricare faciē: & quasi īprobā facere. tēdere cōfidentia
uultū: aut quo sit magis toruus supciliis a stringere. capillos a
frōte cōtra naturā retro agere: ut sit horror ille terribilis: tum id
quod græci frequētissime faciūt: crebro digitoꝝ labioꝝq; mo/
tu cōmendari. clare excreare. pedē alteꝝ longe ꝓferre. partē to
gæ sinistra tenere. stare diductū: uel rigidū: uel supinum: uel ī/
curuū: uel humeris: ut luctaturi solent: ad occipitiū ductis. Pro
hœmio frequentissime lenis cōuenit ꝓnunciatio. Nihil est enī
ad cōciliādum gratius uerecundia. Nō tamē semper. Nec enī
uno modo dicuntur exordia: ut docui. Plerunq; tamen & uox
temperata: ac gestus modestus: & sedēs humero toga: & laterū
lenis in utranq; partē motus eodē spectantibus oculis decebit.
Narratio magis prolatā manum. amictū recidentem. gestū di
stinctum. uocem sermoni proximam: ac tantum apertiorē. so/
num simplicem frequētissime postulabit. in his duntaxat. Q.
igitur Ligarius cum esset nulla belli suspicio: &. A. Cluētius ha

bitus pater huiusce. Aliud in eadem poscent affectus uel concitati. Nubit genero socrus. uel flebiles. Constituit in foro lodiceæ spectaculū acerbū & miserę toti asiæ ꝓuinciæ. Maxime uaria & multiplex actio est ꝓbationū. Nam ꝓponere. partiri. iterrogare sermoni sūt ꝓxima: & cōtradictionē sumere. Nā ea quoq; diuersa ꝓpositio est. Sed hæc tamē aliquando irridentes. aliquādo imitantes pronunciamus. Argumentatio plerūq; agilior & acrior & instantior consentientem orationi postulat etiam gestum idest fortē celeritatem. Instandū qbusdā in partibus: & densanda oratio. Egressiones fere lenes & dulces & remissæ. raptus Proserpinæ. siciliæ descriptio. Gn. Pompeii laus. Neq; enī mirū minus habere cōtentionis ea quæ sūt extra quæstionē. Mollior non nūq̄ cū reprehensione diuersæ partis imitatio. Videor uidere alios intrantes. alios aūt exeūtes. quosdā ex uino uacillātes. Vbi nō dissidēs a uoce pmittit gestus quoq; ī utrāq; ptē. tenera quædā: sed ītra manus tamē & sine motu laterę trāslatio. Accēdēdi iudicis plures sunt gradus. Summus ille & quo nullus ē ī oratore acutior. Suscepto bello Cæsar gesto ēt iā ex pte magna. prædixit enī. q̄tum potero uoce contendam: ut populus hæc romanus exaudiat. Paulum inferior & habens aliquid iam iucūditatis. Quid enī tuus ille Tubero ī acie pharsalica gladius agebat? Plenius adhuc & lentius ideoq; dulcius. In cœtu uero populi romani negociū publicū gerens. Producenda omnia: trahēdæq; tū uocales. aperiēdæq; sūt fauces: pleniore tamē hæc canali fluūt. Vos albani tumuli atq; luci: Nā cantici quiddā habent: sensimq; resupina sunt. Saxa atq; solitudines uoci respōdent. Tales sunt illæ iclinationes uocis: quas īuicem Demosthenes atq; Aeschines exprobrāt: nō ideo īprobādæ. Cū enī uterq; alteri obiiciat palā est utrūq; fecisse. Nā neq; ille p marathonis & plateaę & salaminis ꝓpugnatores recto sono iurauit. nec ille thebas sermone defleuit. Est his diuersa uox: & pene extra organū: cui græci nomē amaritudinis dederunt supra modū: ac pene naturā uocis humanæ acerba. Quin cōpescitis uocē istā indicē stultitiæ. testē paucitatis. Sed id quod excedere modū dixi: ī illa pte prima est. Quin cōpescitis. Epilogus si enumerationē reę habet: desiderat quādā cōcisoę cōtinuationē: si ad cōcitādos iudices est accōmodatus: aliqd ex iis quæ supra dixi. Si placandos inclinatam quandam lenitatem: si misericordia commouendos flexum uocis: & flebilem suauitatem: qua præcipue franguntur animi: quæq; est maxime naturalis. Nam etiam orbos uiduasq; uideas in ipsis funeribus canoro quodam modo proclamantes. Hic etiam fusca illa uox qualem Cicero fuisse in Antonio dicit: mire faciet. Habet enim in se quod imitemur. Duplex est tamen miseratio. altera cum inuidia: qualis modo dicta de damnatione Philodami. altera cum deprecatiōe demissior. Quare etiam si est in illis quoq; cātus obscurior. In cœtu uero populi romani. Nō enim hæc rixantis modo dixit. & uos albani tumuli. Neq; enim quasi inclamaret: aut detestaretur locutus est. tamen infinito magis illa flexa & circundata. Me miserum & me infœlicem. Et quid respondebo liberis meis: & reuocare tu me in patriam potuisti Milo per hos. ego te in eadem patria per eosdem retinere non potero. Et cū bona. C. Rabirii uno sestertio addicit. O meum miserum acerbumq; præconium. Illa quoq; mire facit in peroratione uelut deficientis dolore: & fatigatione confessio: ut pro eodē Milone. sed finis sit. Neq; enī præ lachrimis iā loq possum. Quæ similē uerbis habere debēt

cū cōsule cōsidio ꝑfectus est. Vbi non discedens a uoce pmittit gestus quoq;. Dissidēs ut legatur sensus exposcere uidetur magis q̄ discedēs & quo illa pticula q; erasa hoc modo. Quo ī utrāq; ptē. Fit aūt uerbū aut ascribendū: aut saltem ē subaudiendū. ut legat. trāslatio fit. Et habens aliqd iā iucūditatis. loco illius iā etiā est legendū. Nā cantici quiddā habent. Iā legendum uidetur loco illius nam. Sed ad concitandos iudices accommodatus. Si particula est ascribenda Loco illius sed. Si placandos inclinatam quandam leuitatem. Lenitatē. u. littera in n mutata est legendum. Nā etiam orbos uiduasq; uidebas. B. littera expuncta uideas legatur. Tamē īfinito magis illa flexa & circūdata. Circūducta legēdū uidetur. Et cum bona C. Rabirii uno sestertio adiicit. Addicit duplici. dd. ē scribēdum. Si finis sit. Sed legendum esse loco si coniunctionis: qui legerit perorationem pro Milone facile uidebit.

Et quia in partibus causę & aliis est uarie/tas. Etiã loco & copu/læ mihi legendum ui detur. At non hæc misellus & paupercu/lus. An. T. littera in. N. mutata legendum est. Cum præcipue in actione spectetur deo/rum. C littera ascripta decorum manifeste ẽ legendum. Caput ẽ artis dicere quod faci/as. Decere. i uocali in e conuersa scribendum. Maximos auctores comœdiarum. Recte V uocali erasa qdam actores legunt. Et nõ nũquã dextra latere fa cere gestus. Dextro le/gendum ne admonen di quidẽ sumus. Affe ctatiõibus moleste ute mur. Pro affectationi/bus. mihi effictiõibus uidetur esse legẽdum. nec ignoro affectioni/bus a qbusdã legi. Hic enim est dubitatiões. moras. Deprauatus hic locus sic emendari potest. Est enim uerbũ uidetur expungendũ. & dubitatione littera s. erasa legendũ. Næc uult nimium esse con/dicta. C. littera expun/cta condita mihi legen dum uidetur.

etiã pronũciationem. Possunt uideri alia quoq; huius partis atq; officii re os excitare. pueros attollere. propinquos ꝓducere. uestes laniare. sed suo loco dicta sunt. Et quia in partibus causæ & aliis est uarietas: satis apparet accõmodãdã sentẽtiis ipsis ꝓnũciationẽ: sicut ostẽdimus. Sed uerbis quo/q; qđ nouissime dixerã non semp. sed aliquando. An non hæc misellus & pauperculus submissa atq; cõtracta. fortis & uehemẽs elatio: erecta & cõci tata uoce dicendũ est? Accedit enĩ uis & ꝓprietas rebus tali adstipulatiõe: quæ nisi adsit: aliud uox. aliud animus ostẽdat. Quid? q eadẽ uerba mu/tata ꝓnũciatione indicãt. affirmãt. exprobrãt. negãt. mirant. ĩdignant. in/terrogãt. irridẽt. eleuant. Aliter enĩ dicit. Tu mihi quodcũq; hoc regni: & Cantãdo tu illũ: & Tu ne ille æneas. & Meq; timoris argue tu Drãce. & ne morer: ĩtra se q sq;: uel hoc uel aliud qđ uolet: per oẽs affectus uerset: uerꝝ es se qđ dicimus sciet. Vnum iã iis adiiciendũ est: cũ præcipue in actione spe ctet decoꝝ: sæpe aliud alios decere. Est enim latens quædã ĩ hoc ratio: & inenarrabilis: & ut uere dictũ ẽ: caput esse artis decere qđ facias. Id ita nec sine arte esse: nec totũ arte tradi potest. In qbusdam uirtutes nõ habent gra tiã. in qbusdam uitia ipsa delectãt. Maximos actores comœdiaꝝ Deme/triũ & Stratoclẽ placere diuersis uirtutibus uidimus. Sed illud minus mi rũ: q alter deos: & iuuenes: & bonos patres: seruosq;: & matronas: & graues anus optime. alter acres senes: callidos seruos. pasitos. lenones: & oĩa agita/tiora melius. Fuit enĩ natura diuersa. Nam uox Demetrii iucundior. illius acrior erat. Annotandæ magis ꝓprietates: quæ transferri nõ poterant. Ma nus iactare: & dulces exclamationes theatri eã ꝓducere: & ingrediẽdo uẽ tum cõcipere ueste: & nõnunq̃ dextro latere facere gestus: quod neminem alium præter Demetrium decuit. Nanq; ĩ hæc omnia statura & mira spe/cie adiuuabat. Illũ cursus & agilitas: & uel parũ cõueniẽs personæ risus: quẽ nõ ignarus rationis populo dabat: & contracta etiã ceruicula. Quic/quid hoꝝ alter fecisset: fœdissimum uideretur. Quare norit se quisq;: nec tantũ ex cõibus præceptis: sed etiã natura sua capiat consilium formandæ actionis. Neq; illud tamen est nefas: ut aliquẽ uel oĩa uel plura deceãt. Hu ius quoq; loci clausula sit eadem necesse ẽ: quæ cæterorum est: regnare ma xime modum. Non enim comœdũ esse: sed oratorem uolo. Quare nec in gestu persequemur omnes argutias: nec in loquẽdo distinctionibus. tẽpo ribus. affectationibus moleste utemur: ut si sit ĩ scæna dicendũ. Quid igit faciã? nõ eã? ne nũc qdem cũ accersor ultro? an potius ita me cõparem nõ perpeti meretricũ cõtumelias? Hic enim dubitatione moras. uocis flexus. uarias manus: diuersos nutus actor adhibebit. Aliud oratio sapit nec uult nimiũ esse condita. Actione enim constat. non imitatione. Quare non im merito reprehenditur pronunciatio uultuosa: & gesticulationibus mole sta: & uocis mutationibus resultans. Nec inutiliter ex græcis ueteres trans/tulerũt: qđ ab his sumptũ Lenas Popilius posuit esse hanc inociosã actio/nẽ. Optime igit idẽ q oĩa Cicero præceperat: quæ supra ex oratore posui. Quibus similia ĩ Bruto de. M. Antonio dicit. Sed iã recepta ẽ actio paulo agitatior. et iã exigit: & qbusdã partibus cõuenit: ita tamẽ tẽperãda: ne dũ actoris captamus elegantiã: perdamus uiri boni & grauis auctoritatẽ.

M. Fabii Quintiliani de institutione oratoria Liber duodecimus.

Entū eſt ad ptē opis deſtinati lōge grauiſſimam: Cuius equidē onus ſi tātū opinioē prima eōcipere potuiſſē: quāto me premi ferēs ſentio: maturius cōſuluiſſē uires meas. Sed initio pudor omittēdi q̄ pmiſerā tenuit: mox q̄q̄ p ſingulas quoq; ptes labor creſceret: ne pderē q̄ iam effecta erāt: p oēs difficultates aīo me ſuſtētaui. Quare nunc quoq; licet maiori q̄ unq̄ mole premar: tamē pſpicieti finē mihi cōſtitutū ē uel deficere potius q̄ deſpař. Fefellit aūt φ initiū a puis cepamus. mox uelut aura ſolicitāte puecti lōgius: dū tātū nota illa & pleriſq; artiū ſcriptoribus tractata præcipimus: nec adhuc a littoř pcul uidebamur: & multos circa uelut iiſdē ſe uētis credere auſos habebamus. Iā cū eloquēdi rōnē nouiſſime reptā pauciſſimiſq; tēptatā īgreſſi ſumus: ratis q̄ iā pcul a portu receſſiſſet rapiebať. Poſtq̄ uero nobis ille: quē īſtituebamus: orator a dicendi magiſtris dimiſſus: aut ſuo iā īpetu ferť: aut maiora ſibi auxilia ex ipſis ſapiētiæ penetralibus petit: q̄ ī altū ſimus ablati: ſētire cœpimus. Nūc cælum undiq; & undiq; pōtus. Vnū mō ī illa īmēſa uaſtitate cerneř uidemur. M. Tulliū: q tamē ipſe q̄uis tāta atq; ita īſtructa naue hoc mare īgreſſus: cōtrahit uela: īhibetq; remos: & de ipſo demū genere dicendi: quo ſit uſurus pfectus orator: ſat hēt diceř. At nr̄a temeritas ēt mores ei conabiť dare: & aſſignabit officia: ita nec ātecedētē cōſeq poſſumus: & lōgius eūdū ē. Vt res feret: pbabilis tamē cupiditas honeſtoꝝ: & tutioris audaciæ ē tēptare: qbus paratior uenia ē.

Nō poſſe oratorem niſi uirum bonū eſſe.

It ergo nobis orator: quē īſtituimus: is q a. M. Catōe finiť: uir bonus dicēdi pitus. ueꝝ id qđ ille poſuit prius: & ipſa natura potius ac maius eſt utiq; uir bonus: id nō eo tātū: qđ ſi uis illa dicēdi malitiā īſtruxerit: nihil ſit publicis priuatiſq; rebus pniciosius eloquētia: noſq; ipſi q p uirili pte cōferre aliqd ad facultatē dicēdi cōati ſumus: peſſime mereamur de rebus humanis: ſi latroni cōparemus hæc arma. nō militi. Quid de nobis loquor? Reꝝ ipſa natura in eo quo præcipue īdulſiſſe homini uidetur quoq; nos a cæteris aīalibus ſeparaſſe: nō parēs: ſed nouerca fuerit: ſi facultatē dicēdi ſociā ſcelerū. aduerſā īnocentiæ. hoſtē ueritatis inuenit. Mutos enī naſci & egere omni rōne ſatius fuiſſet: q̄ puidētiæ munera ī mutuā pniciē cōuertere. Lōgius tēdit hoc iudiciū meū. Neq; enī tātū id dico: eū qui ſit orator: uirū bonū eē oportere: ſed ne futuꝝ qdē oratorē niſi uiꝝ bonū. Nā certe nec ītelligētiā cōceſſeris iis: q ppoſita honeſtoꝝ ac turpiū uia peiorē ſeq malūt neq; prudētiā: cū grauiſſimas frequenter legū: ſemp uero malæ cōſcientiæ pœnas a ſemetipſis īprouiſo reꝝ exitu īduanť. Quod ſi neminē malum eſſe niſi ſtultū eūdē non modo a ſapientibus dicitur: ſed uulgo quoq; ſemp ē creditū: certe non fiet unquā ſtultus orator. Adde φ ne ſtudio quidē operis pulcherrimi uacare mens niſi omnibus uitiis libera poteſt. Primum φ in eodem pectore nullum eſt honeſtorū turpiumq; cōſortiū: & cogitare optima ſimul & deterrima nō magis eſt unius animi: q̄ eiuſ

Raphaelis Regii in deprauatiōes duodecimi oratoriæ īſtitutionis libri annotatiōes.

Entū ē ad ptē. Informaturus hoc ultimo uolumine oratorem Quītilianus & cāſ difficultatis ptexit. & ſe potiſſimū Ciceronem ſequi oſtēdit. Fefellit aūt φ initium a paruis cœpamus. Citra diphthōgū ceperamus mihi legēdū uideť: ut ītelligatur ſumpſeramus. Quā in altū ſumus ablati. V. uocali ī i cōuerſa ſimus recte legitur.

It igitur orator quem conſtituimus. Loco illius ppoſitiōis cō aſcribenda ī uidetur: ut īſtituimus legať. Colligit autē Fabius nō poſſe eſſe niſi bonum uiꝝ oratorē. Id nō eo tātū: qđ ſi uis iſta dicēdi maliciā inſtruxerit. Hic locus ad ſenſus abſolutionē aut ſpectat uerbū aut ſimile deſiderat. ut certe loco illius qđ repōnēdū cōtēderim ut legať. hoc mō. Id non eo tātū: ut ſi uis iſta dicendi malicia inſtruxerit: nihil ſit publicis priuatiſq; rebus pnicioſius eloquētia. Reꝝ ipſa natura ī eo quo pcipue īdulſiſſe homini uidetur. nos quoq; a cæteris aīalibus ſeparaſſe: nō parēs: ſed nouerca fuerit. Semidocti alicuius temeritate factū ē: ut hic ſēſus ex apto & cādido obſcurior difficiliorq; redderet. Is. n. qcūq; fuerit: putauit illud quoq; cōiūctionē eē ordis ſubiūctiui: eo φ illi pnomini nos ſubiiciūdā: nō aīaduertēs hoc loco eē ablatiuū cū illa q̄ copula colligatū: ac idcirco āte illud pnomē nos collocādū: ut quo mō Fabius ſcriptū reliqt: ſic legať. Quoq; nos a cæteris aīalibꝫ ſepaſſe. Quod ſi agroꝝ nimia cura. Sic qdē legiť & recte oībꝫ fere legi uř. ſed paꝝ Fabii ppoſito nimia agroꝝ cura cōueīre uř. neq;. n. ď ruſticis.

dem hominis bonū eſſe ac malum.tum illa quoq; ex cauſa: q̄ mentem tantæ rei intentam uacare omnibus aliiſe:tiam culpa carentibus curis oportet.Ita demum enim libera:ac tota:nulla diſtringente:atq; alio du-cente cauſa ſpectabit id ſolum:ad quod accingitur. Q uod ſi agrorum nimia cura: & ſollicitior rei familiaris diligentia:uenandi uoluptas:& dati ſpectaculis dies:multum ſtudiis auferūt (Huic enī rei perit tēpus quodcūq; alteri dat̄) quid putamus facturas cupiditatem.auaritiam. inuidiam? quarū īpotentiſſimæ cogitationes ſōnos etiam ipſos:& illa per quietem uiſa ꝑturbant? Nihil eſt enim tam occupatum.tam multi-forme:tot ac tam uariis affectibus cōciſum atq; laceratum:q̄ mala mēs. Nam & cum īſidiatur ſpe.curis. labore diſtringitur: etiam cum ſceleris compos fuerit:ſollicitudine.pœnitentia.pœnarū omnium expectatiōe torquetur.Q uis inter hæc litteris:aut ulli bonæ arti cultus? non hercle magis q̄ frugibus in terra ſentibus ac rubis occupata.Age non ad ꝑferē dos ſtudiorū labores neceſſaria frugalitas? Q uid ergo ex libidine aut luxuria ſpei? Nō præcipue acuit ad cupiditatē litteraꝝ amor laudis? Num igitur malis eſſe laudem curæ putamus? Iam hoc quis non uidet maximam partem orationis in tractatu æqui boniq; conſiſtere? Dicet ne de iis ſecundū debitam reꝝ dignitatem malus atq; iniquus? Deniq; ut maximā partem quæſtionis eximam: demus: id quod nullo modo fieri poteſt:idē ingenii.ſtudii.doctrinæ peſſimo atq; optimo uiro. V ter melior dicetur orator? nimiꝝ qui homo quoq; melior.Non igitur unq̄ malus idem homo & perfectus orator. Non enī perfectum quicq̄:quo melius ē aliud. Sed ne more ſocraticorū nobiſmet ipſis reſponſum fin-xiſſe uideamur:ſit aliquis adeo cōtra ueritatē obſtinatus:ut audeat dice re eodem ingenio.ſtudio.doctrina præditum nihilo deteriorem futu-rum oratorem malum uirum q̄ bonū.Conuincamns huius quoq; amē tiam.Nam hoc certe nemo dubitabit:omnem oratorem id agere ut iu-dici quæ propoſita fuerint:uera & honeſta uideantur. V trum igit̄ hoc facilius bonus uir ꝑſuadebit:an malus? bonus q̄dem & dicet ſæpius ue ra atq; honeſta.Sed etiā ſiquādo aliquo ductus officio:quod accidere: ut mox docebimus: pōt:falſo hæc affirmare conabit̄:maiore cū fide ne ceſſe eſt audiatur.At malis hōibus ex conceptu opinionis & ignorātia recti nōnūq̄ excidit ipſa ſimulatio.Inde īmodeſte ꝓponūt.ſine pudore affirmāt.Seq̄t̄ ī iis quæ certū eſt effici nō poſſe:deformis ꝑtinacia & ir-ritus labor. Nā ſicut ī uita ita ī cauſis quoq; ſpes īprobas habēt.Frequē-ter aūt accidit:ut iis etiā uera dicētibus fides deſit: uideaturq; talis aduo catus malæ cauſæ argumētū.Nūc de iis dicēdū ē:quæ mihi quaſi cōſpi ratiōe q̄dā uulgi reclamari uidēt̄.Orator ergo Demoſthenes non fuit? at q malū uirū accepimus. Nō Cicero? atq huius quoq; mores multi re prehēderūt.Q uid agā? magna reſpōſi īuidia ſubeūda. mitigandæ ſūt prius aures.Mihi.n.nec Demoſthenes tā graui moꝝ dignus uidet̄ īui-dia:ut oīa q̄ ī eū ab inimicis cōgeſta ſūt credā:cū & pulcherrīa eius reip. cōſilia:& finē uitæ claꝝ legā.Nec.M.Tullio d̄fuiſſe uideo ī ulla ꝑte ciuis

ſed de urbanis hic uerba fiunt:ac de iis demū q̄ arti oratoriæ ſtudent: q̄ certe in colēdis agris minime ſolent occupari.Quare lo co agroꝝ:auſim cōtēdere corpoꝝ eſſe legendū:quis nulla mihi exēplaria aſti-pulent̄. Nā & cū inſidia tur præ curis. Spe loco il-lius ꝓpoſitionis ꝑ ē legen dū. Etiā cū ſceleris cō-pos fuerit.Elegāter loquē di rō expoſcit:ut loco illi-us ēt hæc copula & repo-nat̄. hoc mō. & cū ſcele-ris cōpos fuerit. Nō her cle magis q̄ frugibus inte rea ſentibus ac rubis occu pata. In terra legēdū eē ne admonitiōe q̄dem īdiget q̄ſq̄. Deniq; ut maximā ꝑtē q̄ſtionis eximiam de-mus.Sic q̄dem legit̄.Sed ī uocali eraſa eximā ut lega tur ſenſus expoſcit. At malis hoībus ex cōceptu opiniōis. Pro conceptu re cte q̄dā legūt cōtēptu.Ma li enī negligunt hominū de ſe opinionem. Videa-turq; talis aduocatus ma læ cauſæ augmētū.Argu mētū ſenſus expoſcit. nō augmētum. Atq; huius quoq; mores multi rep-hendunt.Atq e uocali ī i cōuerſa ē legēdū. Mihi.n. nec Demoſthenes tā gra-ui moꝝ dignus uidet̄ īui dia. Illa ꝑticula enī mihi redūdare eoq; expūgēda uidet̄. Demoſthenes aūt: ut ex Plutarcho colligi.li-cet:niſi pecūia uictus Har pali cām̄ deſeruiſſet:aliaſ-q; ꝑdidiſſet: facile īter bo nos uiros habitus fuiſſet. Nā græciæ libertatē ad-uerſus & Philippū & Ale xādrū & alios tyrānos uſ-q; ad ultimū uitæ diē cō-ſtantiſſime tutatus fuiſſe narrat̄. Sūpto autē uene-no ꝑiit hac de cā. Cū poſt Alexādri mortē nunciatū eſſet Antipatrū & Crate-rū Athenas aduētare.De-moſthenes & q̄ cū illo ſen tiebāt:urbe ꝓfugerūt. Po pulus uero auctor̄ Demade capitis eos condēnauit. His igit̄ uarie diſꝑſis:miſſi ab Antipatro ſatellites:quoꝝ Archias tragœdiaꝝ actor princeps erat: illos ſunt ꝑſecuti. Qui poſt alios īterfectos:cū Demoſthenē accepiſſet̄ ī Calauriā īſulā ad tēplū Neptuni cōfugiſſe:illuc nauigauit: ac tēplū ingreſſus primo ſuader̄ demoſtheni cœ-

optimi uoluntaté. Teſtimonio eſt actus nobiliſſime conſulatus. integerrime ꝓuicia adminiſtrata:& repudiatus uigintiuiratus:& ciuilibus bellis quæ in ætate eius grauiſſima inciderũt:neq; ſpe:neq; metu declinatus aíus: quo minus optimis partibus rei p. ſe iungeret. Parũ fortis uidet̃ quibuſdã: qbus optime reſpondit ipſe:nõ ſe timidũ in ſuſcipiendis:ſed in ꝓuidendis piculis. quod ꝓbauit morte quoq; ipſa: quã præſtãtiſſimo ſuſcepit animo. Quod ſi defuit iis uiris ſũma uirtus: ſic quærẽtibus an oratores fuerint: reſpõdebo quomodo ſtoici. ſi interrogarent̃:an ſapiẽs Zeno. an Cleãthes. an Chryſippus:ipſi reſpondeãt magnos qdẽ illos ac uenerabiles: nõ tamen id qđ natura hominis ſummũ habebat cõſecutos. Nã & Pythagoras nõ ſapienté ſe: ut & q ante eũ fuerũt:ſed ſtudioſũ ſapiẽtiæ uocari uoluit. Ego tamen ſecũdum cõem loquẽdi cõſuetudiné ſæpe dixi dicãq; pfectũ oratoré eé Ciceroné: ut amicos & bonos uiros & prudẽtiſſimos dicimus uulgo: quoꝶ nihil niſi pfecte ſapiẽti dat̃. Sed cũ ꝓprie & ad legẽ ipſã ueritatis loquẽdũ erit:eũ quærã oratoré qué & ille quærebat. Quanq̃ eni ſtetiſſe eũ in faſtigio eloquentiæ fateor:ac uix qd adiici potuerit íuenio:fortaſſe íuẽturus qd adhuc abſciſſurũ puté fuiſſe. Nã fere ſic docti iudicauerũt plurimũ í eo uirtutum. nõ nihil fuiſſe uicioꝶ:& ſe ipſe multa ex illa iuuenili abũdantia coercuiſſe teſtatur. tamen quando nec ſapientis ſibi nomen minime ſui contẽptor aſſeruit:& melius dicere certe data lõgiore uita:ætate ad cõponẽdũ ſecuriore potuiſſet:nõ maligne crediderim defuiſſe ei ſummam illã ad quã nemo ꝓpius acceſſit. Et licebat ſi aliud ſentirem fortius id liberiuſq; defendere. An uero. M. Antonius neminẽ a ſe uiſum eloquẽtem:quod tãto minus erat profeſſus eſt:̃ Ipſe etiã. M. Tullius quærit adhuc eũ:& tãtũ imaginatur ac fingit. Ego nõ audeã dicere aliqd in hac quæ ſupeſt:æternitate inueniri poſſe:eo quod fuerit pfectius:̃ Trãſeo illos q Ciceroni ac Demoſtheni ne í eloquẽtia qdẽ ſatis tribuunt. q̃q̃ neq; ipſi Cicerõi Demoſthenes ſatis uideat̃ eſſe pfectus:qué dormitare iterim dicit:nec Cicero Bruto Caluoq;: q certe cõpoſitioné illius etiam apud ipſum reprehendũt:nec Aſinio utiq; q uitia orõnis eius ẽt inimice pluribus in locis cõſequitur. Cõcedamus ſane quod minime natura patitur:repertũ eſſe aliqué malũ uirũ ſũme diſertũ:nihilo tamẽ minus oratoré eũ negabo. Nã nec oíbus q fuerint mãu prompti:uiri fortis nomẽ cõceſſerim: qa ſine uirtute ítelligi nõ põt fortitudo. An ei q ad defendẽdas cãs aduocat̃: nõ eſt opus fide:quã nec cupiditas corrũpat. nec gr̃a auertat. nec metus frãgat:̃ ſed ꝓditoré. trãſfugã. præuaricatoré donabimus oratoris illo ſacro nomíe:̃ Quod ſi mediocribus etiã patronis cõuenit hæc:quæ uulgo dicit̃ bonitas: cur nõ orator ille q nõdũ fuit:ſed põt eſſe:tã ſit moribus q̃ dicẽdi uirtute pfectus:̃ Non eni forenſem quãdã íſtituimus operã: nec mercenariã uocẽ: nec ut aſperioribus uerbis parcamus:nõ inutilem ſane litium aduocatũ: quem deniq; cauſidicum uulgo uocant:ſed uirum cum ígenii natura præſtãtem tum uero tot pulcherrimas artes penitus mente complexum:datum tãdem rebus humanis:qualem nulla antea uetuſtas cognouerit. ſingulare perfectumq; undiq;. optima ſentientem optimeq; dicentem. In hoc quota pars erit:quod aut innocentes tuebitur:aut improborum ſcelera compeſcet: aut in pecuniariis quæſtionibus ueritati contra calumniam aderit:̃ Summus ille quidem in iis quoq; fuerit: ſed in maioribus clarius elucebit: cum

pit:ut una ſecum ad Antipatrũ ſe conferret nihil moleſti ab illo ppeſſurus. Cui reſpõdẽs demoſthenes. Nihil eſt Archia inqt qd coneris. Neq; eni in ſcæna mihi uñq placuiſti mimus. neq; núc pſuadebis Legatus. Cũ aũt Archias ſe p uim detractũrũ eé minaretur: Tãdẽ iqt Macedonica oracula aperuiſti. Nã prius qdẽ tãquã hiſtrio ſimulabas. Verũ age parumper expecta dũ pauca domeſticis ſcribo: hæc locutus ſũpto libro tanq̃ ſcribere uellet calamũ ori admouit ac mordicus tenuit: ut í cogitãdo ſcribẽdoq; facere ſolebat. Deĩde caput ueſte tegẽs ſe íclinauit. & cũ ab ara retraheret̃ cecidit ſuſpirãſq; animam emiſit. Quomõ ſtoici. ſi íterrogarent̃. Interrogent̃ a & r lr̃is expũctis é legẽdũ. Nam & Pythagoras nõ ſapienté ſe & cæteri. ut loco illius & copulæ reponat̃. hoc mõ. ut cæteri. Ac uix qd adiici poterit inuenio. V uocali aſcripta potuerit emẽdata legit̃. Aetate ad cõponendũ ſecuriore. Pro ſecuriore ſi legeret̃ ſeueriore: ſenſui fortaſſe magis cõueniret. Nec Aſinio utiq; q uitia orõnis eius. V triq; r littera aſcripta recte legit̃. & inſequunt̃ p illo cõſequunt̃. De pr̃e autem & filio ſetit. Aut í pecuniariis q̃ſtiõibus ueritati cõtra calũniã addiderit. Tribus litteris ex hoc ultĩo uerbo eraſis aderit maniſeſte legẽdũ eſt cũ íterrogatione. Sũmis ille quidem in iis quoq; fuerit. Summus pro ſummis legendum eſſe nemo non uidet.

regenda senatus cõsilia:& popularis error ad meliora ducẽdus. An nõ talẽ quendã uidet̃ finxisse Vergilius: quẽ ĩ seditione uulgi iam faces & saxa iaculantis:moderatorẽ dedit animi: Tũ pietate grauẽ ac meritis si forte uirũ quẽ Cõspexere:silent arrectisq̃ auribus adstant. Habemus igit̃ ante oĩa uirũ bonũ. post hæc adiecit dicendi peritũ. Ille regit dictis aĩos & pectora mulcet. Quid: nõ in bellis quoq̃ idem ille uir quem ĩstituimus:si sit ad præliũ miles cohortãdus:ex mediis sapiẽtiæ præceptis orationẽ trahet: Nã quo mõ pugnã ineuntibus tot simul metus laboris. doloris. postremo mortis ipsius exciderẽt:nisi in eorum locum pietas & fortitudo & honesti præsens imago successerit: Quæ certe melius persuadebit aliis: q̃ prius ꝑsuaserit sibi. Prodit enĩ se quãlibet custodiat̃ simulatio: nec unquã tanta fuerit eloquendi facultas:ut nõ titubet ac hæreat:quotiẽs ab aĩo uerba dissentiũt. Vir aũt malus aliud dicat necesse est q̃ sentiat. Bonis nũquã honestus sermo deficiet. nũquã reꝝ optimarũ (nã iidẽ etiã prudẽtes erunt) inuentio quæ etiã si lenociniis destituta sit:satis tamen natura sua ornat̃:nec q̃cquã nõ diserte quod honeste dicit̃. Quare iuuẽtus ĩmo oĩs ætas. (neq̃ enĩ recte uoluntati serũ est tempus ullum) totis mẽtibus huc tendamus. in hoc elaboremus. forsan & cõsumare contingat. Nã si natura nõ ꝓhibet & esse uirũ bonũ:& esse dicendi pitum:cur nõ aliq̃s etiã unus utrunq̃ cõsequi possit: Cur aũt nõ se q̃sq̃ speret fore illũ aliquẽ: ad quod si uires ingenii non suffecerint: tamen ad quẽ usq̃ modũ processerimus:meliores erimus ex utroq̃. Hoc certe procul eximat̃ aĩo rerũ pulcherrimã eloquentiã cũ uitiis mentis posse misceri. Facultas dicendi si ĩ malos ĩcidit:& ipsa iudicanda est malũ. peiores enim illos facit:q̃bus cõtigit. Videor mihi audire quosdã (nec enĩ deerũt unq̃ qui diserti esse:q̃ boni malint) illa dicentes. Quid ergo tantũ artis est ĩ eloquẽtia: cur tu de coloribus & difficiliũ causaꝝ defensione. nõ nihil etiã de cõfesso loquutus es: nisi aliquãdo uis & facultas dicendi expugnat ipsam ueritatem: Bonus enim uir non agit nisi bonas causas. eas porro etiã sine doctrina satis p se tuetur ueritas ipsa. Quibus ego cũ de meo primũ opere respondero: etiam pro boni uiri officio:siquando eum ad defensionem nocentium ratio duxerit satisfaciam. Pertractare enim quo modo aut pro falsis aut pro iniustis aliquando dicatur:non est inutile: uel propter solum hoc: ut ea facilius & deprehendamus & refellamus:quẽadmodũ remedia melius adhibebit:cui nota quæ nocẽt fuerit. Neq̃. n. Academici cũ ĩ utrãq̃ disserũt ptẽ:nõ secũdũ alterã uiuũt. Neq̃ Carneades ille:q̃ romæ audiẽte Cẽsorio. Catone:nõ minoribus uiribus cõtra iustitiã dicit̃ disseruisse:q̃ pridie ꝓ iusticia dixerat: ĩiustus ipse uir fuit. Veꝝ & uirtus q̃d sit aduersa ei malitia detegit:& æq̃tas fit ex iniqui cõtẽplatiõe manifestior:& plurima cõtrariis ꝓbant̃. Debẽt ergo oratori sic esse aduersarioꝝ nota cõsilia:ut hostiũ imꝑatori. Verũ & illud q̃d prima ꝓpositiõe durũ uidet̃: põt afferre rõ: ut uir bonus in defensione causæ uelit auferre aliquando iudici ueritatem. Quod siquis a me ꝓponi mirabit̃. quãquã nõ est hæc mea ꝓprie

Et quid nõ in bellis quoq̃. Et copula ut redundans uidet̃ expũgenda. Et honesti patris imago successerit. Castigate in q̃busdã exẽplaribus loco patris legit̃ ꝑsens imago. Bonis nũquã honestus sermo deficiet. I uocali ĩ o cõuersa bonos recte legit̃ ita uerbo deficio exigẽte.

Nunquã rerũ optimaꝝ. Nã idem etiam prudentes erunt. Inuentioq̃ etiam si lenocinii destituta sit. Lenociniis quidẽ s. littera ascripta emendate in quibusdam legitur exemplaribus. sed fœdiora insunt in hoc loco flagitia:quæ nisi tollãtur: & sensum & Fabii elegãtiã penitus cõfundũt. Vnius aũt pticulæ emẽdatiõe totus illustratur hic locus. Que enĩ copula in quæ relatiuũ nomen est cõuertenda:sicq̃ distinctiões adhibẽdæ: ut ĩtelligamus rerum optimarũ inuentionem nunq̃ bonis uiris defuturã. Hoc itaq̃ modo distinguatur. Nũquã rerum optimarũ (Nam iidem ẽt prudẽtes erunt) inuentio:quæ etiam si lenociniis destituta sit.

In hac elaboremus. A uocali in. o. mutata hoc legat̃ ꝓ hac. Nã si natura nõ ꝓhibet & esse bonũ uirũ & eẽ dicẽdi pitũ. Illud alteꝝ eẽ mihi redũdare uidet̃. Sufficit. n. prius si ante illã & copulã collocet̃. hoc mõ. eẽ & bonũ uirũ & dicẽdi peritũ.

Cõseq possẽt. e uocali ĩ i cõuersa possit recte legit̃. Hoc certe ꝓcul eximatur aĩoꝝ pulcherrimã eloquẽtiã cum uitiis mẽtis posse misceri. Deprauatus hic locus sic mihi uidet̃ corrigẽdus. ut nõ ꝓcul. sed prorsus & aĩo loco aĩoꝝ legat̃. & rerũ genitiuus ascribat̃. hoc mõ. eximat̃ aĩo reꝝ pulcherrimã eloquẽtiã. ex sñia nãq̃ eurypidis eloquẽtiã reꝝ humanarũ reginã superius quoq̃ Fabius appellauit. Protractare enim quo modo fuit ẽt ꝓ falsis. Pertractare:q̃d est ĩ frequẽti usu legendũ puto nõ protractare:q̃d apud quẽquã nõ ĩuenitur. illa quoq̃ pticula etiã ante aut ponat̃. hoc mõ. Quo mõ ẽt aut.

Neq̃. n. Academici cum in utrãq̃ dixerũt partẽ: nõ secundũ alterã uiuũt. X litteræ loco ss duplex reponẽdũ ẽ: ut disserũt hoc ẽ disputant legatur.

sẽtẽtia:sed eoꝝ quos grauissimos sapiẽtiæ magistros:ætas uetus credidit: sic iudicet:pleraq; esse:quæ nõ tã factis q̃ causis eoꝝ uel honesta fiãt uel turpia. Nã si hoĩẽ occidere sæpe uirtus.liberos necare nõnũq̃ pulcherrimũ est.aspe riora quædã adhuc dictu:si cõis utilitas exegerit:facere concedit̃:ne hoc qdẽ nudũ ẽ ĩtuẽdũ:qualẽ causã uir bonus:sed etiã qua re & qua mẽte defẽdat.Ac primũ cõcedãt mihi oẽs oportet:qđ stoicoꝝ quoq; asprimi confitent̃:factuꝝ aliq̃do bonũ uirũ:ut mẽdaciũ dicat.Et qdẽ nõ nũq̃ leuioribus causis: ut ĩ pue ris ægrotantibus utilitatis eoꝝ gratia multa fingimus.multa nõ facturi pro- mittimus:nedũ si ab homine occidẽdo grassator auertẽdus sit:aut hostis ꝓ sa lute patriæ fallẽdus:ut hoc qđ alias ĩ seruis quoq; reprehẽdendũ est:sit alias ĩ ipso sapiẽte laudãdũ.Id si cõstiterit:multa iã uideo posse euenire: ꝓpter quæ bene orator tale suscipiat causæ genus:quale remota rõne honesta nõ suscepis set.Nec hoc dico:qa seueriores seq placet leges ꝓ patre.fratre.amico periclitã tibus. tã&si nõ mediocris hæsitatio est:hinc iustitiæ ꝓposita imagine.ĩde pie tatis.nihil dubii reliquamus.Sit aliqs ĩsidiatus tyrãno:atq; ob id reus. utrum ne saluũ eũ nolet is q a nobis finit̃ orator:̃an si tuẽdũ suscepit:nõ tã falsis defẽ det:q̃ q apud iudices malã causã tuet̃:̃ Quid:̃si quædã benefacta damnatu rus est iudex nisi ea nõ esse facta cõuicerimus:̃ nõ uel hoc mõ seruabit orator: nõ ĩnocentẽ modo:sed laudabilem ciuẽ:̃Quid:̃si quædã iusta natura:sed cõ ditõe tẽpoꝝ ĩutilia ciuitati sciemus:̃ nõne utemur arte dicendi bona qdẽ: sed malis artibus simillima:̃Ad hoc nemo dubitabit: quãdo si nocẽtes mutari in bonã mentem aliquo mõ possint:sicut posse ĩterdũ cõcedit̃:saluos esse eos ma gis e re p.sit q̃ puniri.Si liqueat igit̃ oratori futuꝝ bonũ uiꝝ:cũ uera obiiciẽt̃: nõ id aget ut saluus sit:̃ Da nũc ut crimine mãifesto premat̃ dux bonus:& si- ne quo uĩcere honeste ciuitas nõ possit:nõne ei cõmunis utilitas oratorẽ aduo cabit:̃Certe Fabritius Corneliũ Ruffũ:& aliquãdo malũ ciuẽ & sibi inimicũ: tamẽ qa utilẽ sciebat ducẽ ĩminẽte bello palã consulẽ suffragio suo fecit: atq; id admirãtibus qbusdã respõdit: a ciue se spoliari malle:q̃ ab hoste uenire.Ita si fuisset orator:nõ defendisset eundẽ Ruffũ uel manifesti peculatus reũ.Mul ta dici possent similia: sed uel unũ ex iis qđlibet sufficit. Nõ.n.hoc agimus:ut istud illi quẽ formamus:uiro sit sæpe faciendũ: sed ut si talis coegerit ratio: sit tamen uera finitio:oratorem esse uirum bonum dicendi peritum. Præcipere uero ac discere:quo modo etiã ꝓbatione difficilia tractent̃:necesse est. Nam frequẽter etiã optimæ causæ similes sũt malis: & ĩnocẽs reus multis uerisimili bus premit̃.Quo fit ut eadem actionis ratione defendẽdus sit: quasi nocens esset.Iam ĩnumerabilia sũt bonis causis malisq; cõia.testes. litteræ. suspitiões. opiniones.Nõ aliter aũt uerisimilia q̃ uera & cõfirmãt̃ & refellunt̃.Quapro pter ut res feret:flectetur oratio manente honesta uoluntate.

Cognoscenda esse oratori quibus mores formentur.

Quando igit̃ orator ẽ uir bonus.is autẽ citra uirtutẽ ĩtelligi nõ põt. Virtus & si quosdã ĩpetus a natura sumit tamẽ pficiẽda doctrina ẽ:Mores ante oĩa oratori studiis erũt excolẽdi: atq; omĩs honesti iustiq; disciplina ptractãda:sine qua nemo nec uir bonus eẽ:nec dicẽdi peritus potest.nisi forte accedamus iis:qui natura cõstare mores: & ni hil adiuuari disciplina putãt.Scilicet ut ea qdẽ: quæ manu fiunt: atq; eorum

Ne hoc quidem nondum est intu- endum.Nudum in quibusdam exem- plaribus emendate legitur pro illo ad uerbio nondum.

Cum uera obii- cientur. Cũ quidẽ recte fere legi uide tur: sed cui datiuũ sẽsus exposcit. Et aliquãdo malũ ci- uem.Loco illius alĩ quando recte alioq legeretur. & copu- la postposita. hoc mõ. Alioq & malũ ciuem. Ad hoc ne modubitauit:quã- do si nocẽtes muta ri in bonã mentem aliquo modo pos- sint: sicut posse in- terdũ cõcedit̃: sal- uos esse eos magis e rep. sit q̃ puniri. Deprauata hæc pe- riodos corrigitur: si loco illius aduer- bii quando:hãc cõ- iunctiõem quin re ponamus: ut acci- piamus neminẽ du bitaturum quin sit magis ex utilitate reip.eos esse saluos q in bonã mentem mutari possunt q̃ puniri. Sed uel unum ex iis quoli- bet sufficit. D.ascri pta quodlibet lega tur. Præcipere ue ro ac discere quo modo etiã ꝓbatio- ne difficilia tracten tur: necesse ẽ. Sic q- dẽ plerisq; recte le- gi putatur.Sed nisi corrigatur: sensus plene non pcipiet̃. Forsitã aũt hæc ꝓ- positio ĩ est ascribẽ da ut ĩ ꝓbatiõe le- gatur:aut certe hac lr̃a.s. ascripta ꝓba- tiões ac difficiliores est legendũ.

Quando igi- tur oratorẽ uir bonus. Tris philosophiæ partes: oratori esse tenendas eleganter ut omnia colligit Fabius.

Tantum quia nacti su mus habeamus. Nati c littera erasa legendum ē. Abstinēs erit quicquid sit abstinentia ignoratur. Qui illa littera c expuncta legatur & ignorarit ꝓ illo ignorat. hoc modo. Quicquid sit abstinentia ignorarit. Non eruditione aliquo sermone. N. littera in. r. mutata eruditiore legendum ē. O q̄ parum istud putant quibus non facile uidetur. In qbusdā exemplaribus recte loco illius aduerbii non hæc particula tam ē reposita. hoc modo. quibus tam facile uidetur. Quis deniq; in ipsa: quam maxime pleriq; præcipiunt: reip. administratione uersatus? Aliquid huic sensui mihi deesse uidet᷑: ac fortassis hoc participium uitādā recte ascriberetur. Multi nanq; philosophorum uitādam esse reip. administrationē præcipiunt. Nec inficior fugiendā quoq; legi posse. hoc modo. Quas deniq; ī ipsa: quā maxime fugiendā pleriq; ꝑcipiūt. Atqui eo illum quem īstitutum Romanū quēdam uelim esse sapientē. Ego ꝓ eo & īstituo nō īstitutū manifeste legendū ē. Sed reꝝ experimentis atq; opibus uere ciuilē uirū exhibeat. Se ꝓnomen uidet᷑ ascribēdū. hoc modo. se uere ciuilem uirū exhibeat. Id quod est oratori necessarium: nec adiiciendi præceptor bus traditur. Loco adiiciendi. i. uocali erasa dicēdi legendū ē hoc modo. Nec a dicendi præceptoribus traditur. Vtinaque sit tempus unquā quo ꝑfectus aliqs qualem optamus orator. Minus recte mihi sic legi uidetur. Illud enim aduerbium unquā nihil sensum iuuat: cum præsertim citra negationem in oratione fere non ponatur.

contēptissima confiteant᷑ egere doctoribus. Virtutē uero: qua nihil homini: quo ad deos īmortales ꝓpius accedat: datū ē: obuiā & illaboratā: tātū qa nati sumus hēamus. Abstinēs erit q qd sit abstinētia ignorarit? Et fortis q metus doloris. mortis. supstitionis nulla rōne purgauerit? Et iustus q æq boniq; tractatū? q leges: quæ natura sūt oībus datæ: quæq; ꝓprie populis. gentibus constitutæ: non eruditiore aliquo sermone tractauerit? O q̄ istud paꝝ putāt: qbus tā nō facile uidet᷑. Sed hoc trāseo: de quo neīnē: q litteras uel primis: ut aiūt: labris degustarit: dubitaturū puto. Ad illud sequens reuertar: ne dicendi qdē satis pitū fore: qui nō & naturæ uī oēm penitus pspexerit: & mores præceptis ac rōne formarit. Neq; enim frustra in tertio de oratore libro. L. Crassus cuncta: quæ de æquo. iusto. uero. bono: deq; iis quæ sunt contra posita propria esse oratoris affirmat: ac phōs cū ea dicēdi uiribus tuētur: uti rhetorum armis nō suis. Idē tamen confitet᷑ ea iā esse a phīa petenda: uidelicet qa magis hæc illi uidetur in possessione eaꝝ rerū fuisse. Hinc etiā illud est: quod Cicero pluribus libris & epistolis testatur: dicendi facultatem ex ītimis sapiētiæ fōtibus fluere. Ideoq; aliquādiu præceptores eosdē fuisse moꝝ atq; dicēdi. Quapropter hæc exhortatio mea nō eo ptinet: ut eē oratorē philosophū uelī: quādo nō alia uitæ secta longius a ciuilibus officiis: atq; ab oī munere oratoris recessit. Nā qs phōꝝ aut ī iudiciis frequēs: aut clarus ī cōciōibus fuit? Quis deniq; ī ipsa quā maxīe pleriq; præcipiūt rei p. admīstratōe uersatus? Atq ego illū quē īstituo romanū quēdā uelī eē sapiētē: q nō secretis disputatiōibus: sed reꝝ experimētis atq; operibus uere ciuilē uirū exhibeat. Sed quia deserta ab iis qui se ad eloquētiā contulerūt: studia sapientiæ: nō iā ī actu suo atq; in hac fori luce uersant᷑: Sed ī porticus & gymnasiā primū. mox in conuentus scholaꝝ recesserūt. Id quod ē oratori necessarium: nec a dicendi præceptoribus traditur: ab iis petere nimiꝝ necesse est: apud quos remansit. Euoluēdi penitus auctores: qui de uirtute præcipiūt: ut oratoris uita cum scientia diuinarū reꝝ sit humanaꝝq; cōiūcta: quæ ipsæ q̄to maiores ac pulchriores uiderent᷑: si illas ii docerent: qui etiā eloqui præstātissime possent. Vtināq; sit tēpus unq̄: quo pfectus aliqs: q̄lē optamus: orator hāc partem superbo nomine & uitiis quoꝝdam bona eius corrūpētiū īuisam uēdicet sibi: ac uelut rebus repetitis ī corpus eloquētiæ adducat. Quæ quidem cum sit in tres diuisa partes. naturalē. moralem. rōnalem: quæ tandē nō ē cum oratoris ope coniuncta? Nam ut ordinē retro agamus: de ultima illa quæ tota uersatur ī uerbis: nemo dubitauerit: si & ꝓprietates uocis cuiusque nosse: & ambigua apire: & pplexa discernere: & de falsis iudicare: & colligere ac resoluere quæ uelis: oratoris est: q̄q̄ ea non est tam minute atq; concise in actionibus utendū: q̄ in disputationibus: quia nō docere mō: sed mouere etiā ac delectare audiētes debet orator: ad quod īpetu quoq; & uiribus ac decore ē opus: ut uis amnium maior est altis ripis: multoq; gurgitis tractu fluentiū: q̄ tenuis aquæ & obiectu lapilloꝝ resultātis: & ut palæstrici doctores illos: quos numeros uocāt: non iccirco discentibus tradūnt: ut iis omnibus qui didicerunt: in ipso luctādi certamine utant᷑. Plus. n. pōdere & firmitate & spiritu agit᷑. sed

ut subsit copia illa:ex qua unum aut alteꝝ:cuius se occasio dederit efficiãtur. Ita hæc pars dia lectica:siue illam dicere malimus disputatricem ut est utilis sæpe & finitionibus:& cõpræhen sionibus: & seperandis quæ sunt differentia & resoluenda ambiguitate: distinguendo:diui/ dendo:illiciendo:implicando:ita si totum sibi uendicauerit in foro certamẽ obstabit meliori/ bus & sectas ad tenuitatẽ suam uires ipsa subtilitate cõsumet.Itaq; reperias quosdã in disputã do mire callidos:cũ ab illa uero cauillatione discesserint non magis sufficere in aliquo grauio re actu q̃ parua quædam animalia: quæ in augustiis mobilia in campo depræhenduntur. Iam quidẽ pars illa mortalis quæ dicit̃ ethice: certe tota oratoris est.Nã in tota causaꝝ (ut su perioribus libris diximus) uarietate:cum alia cõiectura q̃rantur alia finitionibus cõcludãtur: alia iure sũmoueant̃ uel trãsferãt̃:alia colligant̃:uel ipsa iter se cõcurrãt:uel i diuersum ambi guitate ducant̃:nulla fere dici potest: cuius nõ parte i aliqua tractatus æqui & boni reperian tur.plerasq; uero esse qs nescit:quæ totæ in sola qualitate cõsistant? In cõsiliis uero q̃ ratio sua- dendi est ab honesti questione seposita? Quin illa etiã pars tertia quæ laudandi ac uituperã di officiis cõtinetur? Nempe i tractatu recti paruiq; uersat̃:an de iusticia:fortitudine:abstinẽ tia:tẽperãtia:pietate nõ plurima dicet orator? Sed ille uir bonus qui hec non uocibus tantũ si bi nota atq; nominibus auriũ tenus in usum linguæ perceperit:sed q uirtutes ipsas mẽte com/ plexus ita sentiet:nec in cogitãdo ita laborabit:sed quod sciet uere dicet.Cũ aũt omnis genera lis quæstio speciali potentior:qa uniuerso partes continent̃:nõ utique accedit parti:quod uni uersum est:profecto nemo dubitabit generales q̃stiones in illo maxime studioꝝ more uersa/ tas.Iã uero cũ sint multa propriis breuibusque cõpræhẽsionibus finiẽda. Vnde etiam status causaꝝ dicit̃ finitiuus:nõne ad id quoque istrui ab iis q plus in hoc studii dederunt oportet? Quid non quæstio iuris omnis:aut uerboꝝ ꝓprietate:aut æq disputatiõe:aut uolũtatis cõie ctura continet̃:quoꝝ pars ad rationalẽ:pars ad moralẽ tractatũ redundat? Ergo natura ꝑmi xta est omnibus istis oratio:quæ quidẽ oratio est uere.Nã ignara qdem huiusce doctrine loq̃ citas erret necesse est:ut quæ uel nullos uel falsos duces habeat.Pars uero naturalis cum ẽ ad exercitationem dicendi:tanto cæteris uberior: q̃to maiore spiritu de quibus rebus q̃ humanis loquendum est. Tum illa etiam moralem sine qua nulla esse (ut docuimus) oratio potest: to/ tam complectit̃.Nã si regit̃ prouidentia mũdus administranda certe bonis uiris erit respu. Si diuina nostris animis origo tendendũ ad uirtutẽ:nec uoluptatibus terreni corporis seruien dũ:nam hoc nõ frequẽter tractabit orator.Iã de auguꝝ responsis religioneque omni de qbus maxima sæpe in Senatu cõsilia uersata sunt:nõ erit ei disserendũ? siquidem ut nobis placet fu turus est uir idẽ ciuilis:quæ denique intelligi saltem põt eloquentia hominis optima nescien/ tis? Hæc si ratione manifesta nõ essent:exemplis tamen crederemus.Siqdem & Periclem: cu ius eloquentiæ etiã si nulla ad nos monumenta uenerunt:uim tamẽ quandã incredibilem cũ historici tum etiam liberrimũ genus hominũ comici ueteres tradũt: rexagoræ Physici cõstat auditorem fuisse:& Demosthenẽ principem omniũ græciæ oratoꝝ dedisse operam Platoni: Nam.M.Tullius nõ tantũ se debere scholis rhetoꝝ: quantũ academiæ spaciis frequẽter ipse testatus est.Neque se tanta eo unquã fudisset ubertas:si ingeniũ suũ consepto fori non ipsius reꝝ naturæ finibus terminasset. Veꝝ ex hoc alia mihi q̃stio exoritur:quæ secta conferre plu/ rimũ eloquẽtiæ possit:q̃q̃ ea non inter multos potest esse contentio. Nam epicurus in primis nos a se ipse dimittit:qui fugere omnẽ disciplinam nauigatiõe q̃ uelocissime iubet: Neque ue/ ro Aristippus summũ in uoluptate corporis bonũ ponẽs adhuc nos ad laborem hortet̃.Phy ron quidem quas habere in hoc opere partes põt: cui iudices esse apud quos uerba faciat: & reũ ꝓ quo loquat̃:& senatu in quo sit dicenda sentẽtia nõ liq̃bit.Academiã quidẽ utilissimam credũt:ꝗ mos in utranq; partẽ disserẽdi ad exercitationẽ forẽsiũ causaꝝ ꝓxime accedat. Adii ciunt loco ꝓbatõis ꝗ ea præstãtissimos i eloquẽtia uiros ediderit. Peripatetici studio quoq; se

quodã oratorio iactãt: Nã thesis dicere exercitationis gratia fere ab iis est istitutũ. Stoici sicut copiã nitoremq; eloquẽtiæ fere præceptoribus suis defuisse cõcedant necesse ẽ: ita nullos aut ꝓbare acrius: aut concludere subtilius contendũt. Sed hæc inter ipsos q uelut sacramẽto rogati uel etiã superstitõe cõstricti nefas ducunt a suscepta semel persuasiõe discedere. Oratori uero nihil est necesse in cuiusquã iurare leges. Maius.n.opus atq; præstantius ad quod ipse tẽdit & cuius est uelut candidatus: siquidẽ est futurus tũ uitæ: tũ etiã eloquentiæ laude perfecctus. Quare in exẽplũ benedicendi facũdissimũ quẽq; ꝓponet sibi ad imitadũ: moribus uero formandis q̃ honestissima præcepta: rectissimãq; ad uirtutẽ uiã deliget. Exercitatiõe quidẽ utet̃ omni: sed tamẽ erit plurimus i maximis q̃busq; ac natura pulcherrimus. Nã quæ põt materia repiri ad grauiter copioseq; dicẽdũ magis abundãs: q̃ de uirtute de re.p. de ꝓuidentia: de origine animoꝶ: de amicicia? hæc sunt q̃bus mens pariter atq; oratio insurgant: quæ uero bona q̃d mitiget metus: coerceat cupiditates: eximat nos opinionibus uulgi animũq; cæleste: neq; ea solũ quæ talibus disciplinis continentur: sed magis etiã quæ sunt tradita antiq̃tus dicta: ac facta præclare: & nosse: & aĩo semper agitare cõueniet: quæ ꝓfecto nusquã plura maioraq;: q̃ in nostræ ciuitatis monumentis reperient̃. An fortitudĩe fidẽ: iusticiã: cõtinẽtiã: frugalitatẽ: cõtẽptũ doloris ac mortis: melius alii docebũt q̃ Fabricii: Curii: Reguli: Decii: Mutii: aliiq; ĩnumerabiles? Quãtũ.n. græci præceptis ualent: tantũ romani: quod ẽ maius exemplis: tantũq; non cognatis sideribus admoneri: q non modo proximũ tempus: lucẽq; præsentẽ ĩtueri satis credat: sed omnẽ posteritatis memoriã spatiũ uitæ honestæ: & curriculũ laudis existimet. Hinc mihi ille iusticiæ haustus bibat: hinc sumptã libertatem in causis atq; cõsiliis præstet. Neq; erit perfectus orator: nisi qui honeste dicere: & sciet: & audebit.

Necessariam iuris ciuilis oratori scientiam.

Vris quoq; ciuilis necessaria huic uiro sciẽtia ẽ: & moꝶ ac religionũ eius reip. quã ca
i pesset. Nã qualis eẽ suasor ĩ cõsiliis publicis priuatis ue poterit tot reꝶ quibus præci
pue ciuitas cõtinet̃ ignarus? Quo aũt mõ patronũ se cãrũ non falso dixerit: q quod ẽ in causis potẽtissimũ: sit ab altero periturus: pene nõ dissimilis iis qui poetaꝶ scripta pronunciãt? Nã quodãmodo mãdata perferet: q̃ sibi a iudice credi postulaturus est: aliena fide dicet & ipse litigantiũ auxiliator egebit auxilio: q̃d quod fieri nõnunquã minore incõmodo possit: cũ domi præcepta & cõposita: & sicut cætera quæ ĩ causa sunt ĩ discẽdo cognita ad iudicẽ perferet? quid fiet ĩ q̃õnibus quæ subito ĩter ipsas actiões nasci solẽt: nõ deformiter respectet: & inter subsellia minores aduocatos ĩterroget? Põt aũt satis diligenter accipere: quẽ tum audiet cũ ei dicẽda sunt? aut fortiter affirmare: aut ĩgenue possit ꝑ suis dicere ĩ actõibus? q̃d fiet ĩ altercatõe ubi ocurrẽdũ cõtinuo: nec libera ad discẽdũ mora ẽ? Quid si forte ꝑitus iuris ille nõ aderit: q̃d si q̃s nõ satis ĩ ea re doctus: falsũ aliq̃d subiecerit? Hoc.n.ẽ maximũ ignortãtiæ malũ q̃d credit eũ scire q moneat: neq; ego sum nr̃i moris ignarus: oblitus ue eoꝶ: q uelut ad arculas sedẽt: & tela agẽtibus sumministrãt? Neq; idem græcos quoq; nescio factitasse. Vnde nomẽ iis pragmaticoꝶ datũ ẽ: sed loquor de oratore q nõ clamorẽ mõ suũ causis: sed oĩa quæ ꝓfutura sunt debet? Itaq; eũ nec inutilẽ si ad horã forte constiterit: neq; in testatõibus faciẽdis esse ĩperitũ uelim. Quis.n. potius preparabit ea quæ cũ aget eẽ in causa uelit: nisi forte ĩperatorẽ quis idoneũ credit ĩ præliis quidẽ strenuũ & fortẽ: & oĩum quæ pugna possit artificẽ? Sed neq; delectus agere: nec copias cõtrahere atq; ĩstruere: nec prospicere cõmeatus: nec locũ cape castris scientẽ. Prius est.n. certa parare bella q̃ gerere. Atq; simillimus huic sit aduocatus: si plura quæ ad uincendũ ualẽt aliis reliquerit. Cũ præsertim hoc quod est maxĩe necessariũ: nec tam sit arduum q̃ procul intuentibus fortasse uideatur. Namq; omne ius quod est certum: aut scripto aut moribus cõstat. Dubiũ æquitatis regula examinãdũ est: quæ scripta sunt: aut posita in more ciuitatis nullam habent difficultatem. Cognitionis sunt.n. non inuentionis: atq; consultorũ

responsis explicant̃:aut in uerbo℞ interpretatõe sunt posita:aut recti paruiq; discrimie. Vim cuiusq; uocis itelligere : aut cõmune prudẽtiũ est:aut propriũ oratoris æqtas optimo cuiq; no tissima est.Nos porro & bonũ uiꝶ & prudentem in primis oratorem putamus:qui cũ se ad id quod est optimũ natura duxerit non magnopere cõmouebit̃:siquis ab eo cõsultus discentiat: cum ipsis illis diuersas inter se opiniones tueri concessum sit.Sed etiã si nosce quid quisq; sense rit uolet:lectõis opus est qua nihil est i studiis minus laboriosum. Q uod si pleriq; desperata facultate agendi ad discẽdũ ius declinauerunt:q̃ id scire facile est oratori quod discũt : qui sua quoq; cõfessiõe oratores esse nõ possunt. Ve℞ &. M.Cato cũ i discendo præstantissimus:tum iuris fuit idẽ peritissimus. Et Scæuolæ Seruio q; Supplicio concessã est etiã facundiæ uirtus. Et.M.Tullius non modo inter agendũ nunq̃ est destitutus scientia iuris:sed etiã cõponere ali qua de eo cœpat:ut appareat posse oratore nõ discendo tantũ iuri uacare:sed etiã docẽdo. Ve rum ea quæ de moribus excolendis studioq; iuris præcipimus:nõne quis eo credat repræhẽ denda:qđ multos cognouimus:q tædio laboris quẽ ferre tendẽtibus ad eloquẽtiã necesse est: cõfugerit ad hæc diuerticula desidiæ:quo℞ alii se ab albũ ac rubricas transtulerũt : & formula ri:uel ut Cicero ait legulei qdã eẽ maluerũt tãq̃ utiliora eligẽtes ea:quo℞ solã facilitatẽ sequæ bant̃:alii pigritiæ arrogãtioris q subito fronte cõficta imisaq; barba:ueluti despexissent orato ria præcepta paulũ aliqd sederũt i scholis philosopho℞ ut deinde i publico tristes: domi disso luti captarẽt auctoritatẽ cõtẽptu cætero℞:philosophia.n.simulari põt: eloquentia nõ potest.

Necessariam oratori cognitionem historiarum.

IN primis uero abundare debet orator exemplorũ copia:cum uete℞: tũ etiã nouorũ: adeo ut nõ ea mõ quæ cõscripta sunt historiis aut sermonibus:uelut per manus tradi ta:quæq; quotidie agũt̃ debeat nosse:ue℞ ne ea qdẽ quæ sunt a clarioribus poetis fi cta negligere.Nã ea qdẽ ꝓpria aut testimonio℞:aut etiã iudicato℞ obtinẽt locum. Sed hæc quoq; aut uetustatis fide tuta sunt:aut ab hoibus magnis præcepto℞ loco ficta credũt̃ . Sciat ergo q̃ plurima unde etiã senibus auctoritas maior est:q; plura nosse & uidisse credunt̃ : quod Homerus frequentissime testat̃ .sed nõ est expectanda ultima ætas:cũ studia præstẽt:ut quã tum ad cognitionẽ pertinent re℞ & præteritis sæculis uixisse uideamur.

Q uæ sunt oratoris instrumenta.

HAec sunt quæ me reddituꝶ ꝓmiserã instrumẽta:non artis ut quandã putauerunt:sed ipsius oratoris.hæc arma habere ad manũ:hoꝶ sciẽtia debet esse succictus: accedẽte uerbo℞ figurarũq; facili copia:& iuẽtiõis ratõe & disponẽdi usu & memoriæ firmatæ actõis gr̃a.Sed plurimũ ex iis ualet ai præstantia quã nec metus frãgat:nec acclamatio terreat nec audẽtiũ auctoritas ultra debitã reuerẽtiã tardet.Nã ut abominãda sunt contraria iis uitia cõfidẽtiæ temeritatis : iprobibatis arrogãtiæ:ita circa cõstãtiã:fidutiã:fortitudinẽ:nihil ars: ni hil studiũ:nihil ꝑfectus ipse ꝓfuerit:ut si des arma timidis & ibellibus . Inuitus mehercule di co quoniã & aliter accipi põt ipsam uerecundiã:uitiũ qdẽ sed amabile:quæ uirtutes facillime generet eẽ interim aduersam:multisq; i causa fuisse:ut bona igenii studiiq; i lucẽ nõ ꝓlata situ quodã secreti cõsumarent̃.Sciat aũt siqs hæc forte minus adhuc pitus distiguẽdi uim cuiusq; uerbi leget:nõ ꝓbitatẽ a me repræhẽdẽdi:sed uerecũdiã quæ ẽ timor qdã reducẽs aium ab iis quæ faciẽda sunt.Inde cõfusio & cœpti pœnitẽtia:& subitũ silẽtiũ. Q uis porro dubitet uitiis ascriber̃ affectũ pp quẽ faceret honeste pudet.Neq; ergo rursus nolo eũ q sit dicturus sollicitũ surgere:& colorẽ mutare:& piculũ itelligere:quæ si nõ accidẽt etiã dissimulãda erũt.Sed itelle ctus hic sit operis nõ metus:moueamurq; nõ cõcidamus.Optima ẽ aũt emẽdatio uerecundiæ fiducia:ẽt quelibet ibecilla frons magna cõsciẽtia sustinet̃ .Sũt & naturalia ut supra dixi:quæ tamẽ & cura iuuãt̃ .istrumẽta:uox:latus:decor:quæ qdẽ tantũ ualẽt:ut freqũeter famã igenii faciãt.Habuit oratores ætas n̄ra copiosiores:sed cũ diceret emiere iter æquales Trachalus ui

debat̃:ea corporis sublimitas erat:is ardor oculoꝝ:frontis auctoritas:gestus præstantia:uox qdem nõ ut Cicero desiderat pene tragœdoꝝ:sed super oẽs quos ego qdem audierim tragœdos. Certe cũ ĩ basilica iulia diceret prĩo tribunali. Quattuor aũt iudicia ut moris ẽ cõgerent̃: atq; oĩa clamoribus fremerẽt:& auditũ eũ:& itellectũ:& quod agentibus cæteris contumeliosum fuit:laudatũ quoq; ex q̃ttuor tribunalibus memini. Sed hoc notũ est & rata fœlicitas q̃ si nõ adsit sane sufficiat ab iis qbus quis dicit audiri talis eẽ debet orator & hæc scire.

Quod sit incipiendi causas agere tempus.

Gendi ãt initiũ sine dubio secũdũ uires cuiusq; sumẽdũ ẽ:neq; ego ãnos definiã:cũ Demosthenẽ pueꝝ ad modũ actões populares habuisse manifestũ sit: Caluus: Cæsar: Pollio multũ ãte quæstoriã oẽs ætatẽ grauissima iudicia susceperũt prætextatos egisse quosdã sit traditũ. Cæsar Augustus duodecĩ natus ãnos Auiã ꝓ rostris laudauerit. Modus mihi uidet̃ qdã tenendus:ut neq; ꝓpere distinguat̃ ĩmatura frons:& qcquid est:illud adhuc acerbũ ꝓferat̃. Nã inde & cõtẽptus opis ĩnascit̃:& fundamẽta iaciunt̃ ĩpudẽtiæ. Et qđ ẽ ubiq; pniciosissimũ præuẽit uires fiducia. Nec rursus differẽdũ ẽ tyrociniũ in senectutẽ. Nã quotidie metus crescit:maiusq; fit semp quod ausuri sumus & dũ deliberamus quãdo ĩcipiẽdũ sit ĩcipere iã serũ ẽ. Quare fructũ studioꝝ uiridẽ & adhuc dulcẽ ꝓmi decet:dũ & uenia & spes ẽ:& paratus fauor & audere nõ dedecet. Et siqd desit opi supplet ætas:Et siq̃ dicta sunt iuuẽiliter ꝑ indole accipiunt̃:ut totus ille Ciceronis pro Sexto Roscio locus. Quid.n.tã cõe q̃ spiritus uiuis:terra mortuis:mare fluctuãtibus:littus eiectis? quæ cũ sex & uigiti natus ãnos sũmis audiẽtiũ clamoribus dixerit: deferbuisse tẽpore & ãnis liquata iã senior idem fatet̃. Et hercle quãtũlibet secreta studia cõtulerint. Est tamẽ ꝓprius qdã fori ꝓfectus:alia lux:alia ueri discriminis facies:plusq; si separes usus sine doctrina:q̃ citra usum doctrĩa ualeat. Ideoq; nõnulli senes ĩ schola facti stupẽt nouitate cũ ĩ iudicia uenerũt:& oĩa suis exercitatõibus similia desiderãt. At illic & iudex tacet:& aduersarius obstrepit:& nihil temere dictũ perit. Et si qd tibi ipse sumas:probandũ ẽ:& laboratã congestãq; dieꝝ ac noctiũ studio actionẽ a q̃ defecit: & omisso magna semp flandi tumore:ĩ qbusdã causis loquendũ. quod illi diserti minime sciunt. Itaq; nõnullos repies q sibi eloquẽtiores uideant̃:q̃ ut causas agãt. Cæterũ illũ quẽ iuuenẽ tenerisq; adhuc uiribus nitentẽ in forũ deduxius:& incipere:q̃ maxie facili ac fauorabili causa uelim: uti catuli ferarũ molliore præda saginant̃:& nõ utiq; ab hoc initio cõtinuare operã & ĩgenio adhuc alendo callũ ĩducere. Sed iã scientẽ qd sit pugna:& in quã rẽ studendũ sit:refici atq; renouari. Sic & tyrocinii metũ dũ facilius ẽ:audere trãsierit:nec audẽdi facilitatẽ usq; ad cõtemptũ opis adduxerit. Vsus ẽ & hac rõne. M. Tullius. & cũ iã claꝝ meruisset ĩter patronos q tũc erãt:nomẽ:ĩ Asiã nauigauit:seq; & aliis sine dubio eloquẽtiæ ac sapiẽtiæ m agistris. Sed præcipue tamẽ Apollonio Moloni quẽ romæ quoq; audierat:rhodi rursus reformãdũ: ac uelut recoquẽdũ dedit. Tũ dignũ ope pretiũ tenũit:cũ ĩter se cõgruũt præcepta & experimenta.

Quæ in suscipiendis causis oratori obseruanda sint.

Vm satis in oẽ certamẽ uiriũ fecerit:prima ei cura ĩ suscipiẽdis causis erit. In quibus defendere qdem reos ꝓfecto q̃ facere uir bonus mallet:nõ tamẽ ita nomen ipsum accusatoris horrebit:ut nullo neq; publico neq; priuato duci possit officio:ut aliquẽ ad reddẽdã rõnẽ uitæ uocet. Nã & leges ipsæ nihil ualẽt:nisi actoris idonea uoce mũitæ. Et si pœnas sceleꝝ expeter̃ fas nõ ẽ:ꝓpe ẽ ut scelera ipsa ꝑmissa sint & licentiã malis dari certe cõtra bonos ẽ. Quar̃ neq; socioꝝ quærelas:nec amici uel ꝓpinq necẽ: nec erupturas in rẽ.p. cõspiratiões inultas patiet̃ orator:nõ pene nocẽtiũ cupidus:sed emẽdãdi uitia corrigẽdiq; mores. Nã q rõne traduci ad meliora nõ possunt:solo metu cõtinent̃. Itaq; ut accusatoriã uitã uiuere:& ad defẽdẽdos reos:prœmio duci ꝓximũ latrocinio ẽ:ita pestẽ ĩtestinã ꝓpulsare cũ ꝓpugnatoribus pãtriæ cõparãdũ. Ideoq; pricipes ĩ re.p. uiri nõ detractauerũt hanc officii partẽ:creditiq; sunt ẽt.

clari iuuenes obsidē rei.p.dare maloꝶ ciuiū accusationem: qa nec
odisse īprobos:nec simultates prouocare:nisi ex fiducia bonæ men
tis uidebant͛.Idq; cū ab Hortēsio:Lucullo:Sulpicio:Cicerone:Cæ
sare plurimis aliis: tū ab utroq; Catone factū ē:quoꝶ alter appella
tus ē sapiens:alter nisi credit͛ fuisse uix scio:cui reliquerit huius no
minis locū:nāq; defendat omnis orator idē portūq; illū eloquētiæ
suæ salutarē:nō ēt pyratis patefaciet:duceturq; ī aduocationē ma
xime causa.Q uoniā tamen omnes qui nō īprobe litigabūt: quoꝶ
certe pars est:sustinere nō pōt unus: aliquid etiā cōmendantiū pso
nis dabit:& ipsoꝶ q iudicio decernēt: aut optimi cuiusq; uolunta
te moueatur.Nāq; hos & amicissimos habebit uir bonus.Summo
uendū uero ē utrūq; ambitus genus:uel potentibus cōtra humiles
uēdicādi operā suā:uel illud ēt iactātius:minores utiq; cōtra digni
tatem attolendi.non.n.fortuna causas uel iustas uel īprobas facit.
neq; uero pudor obstet:quo minus susceptā:cū melior uideret͛ litē
cognita iter discēdū iniqtate dimittat: cū prius litigatori dixerit ue
rū.Nam & ī hoc maximū:si æqui iudices sumus beneficiū ē: ut nō
fallamus uana spe litigantē.Neq;.n.dignus opera patroni: qui nō
utitur cōsilio.Et certe nō cōuenit ei:quē oratorē esse uolumus iniu
sta tueri scientē.Nā si ex illis quas supra diximus causis falsum tue
bitur:Erit tamē honestū quod ipse faciet:gratis ne ei semp agendū
sit:tractari pōt.Q uod ex prima statim fronte diiudicare īprudē
tiū ē.Nā qs ignorat:qn id lōge sit honestissimū:ac liberalibus disci
plinis:& illo quē exigimus ānimo dignissimū:nō uendere operā.
nec eleuare tanti beneficii auctoritatē? Cum pleraq; hoc ipso pos
sint uideri uilia quod preciū habent: cæcis hoc(ut aiunt)satis est:
nec quisquā qui sufficientia sibi(modica aūt hæc sunt)possidebit:
hunc quæstū sine crimine sordiū fecerit.At si res familiaris ampli
us aliqd ad usus necessarios exiget:secundū omnium sapientiū le
ges patietur sibi gratiam referri:cum & Socrati collocatū sit ad ui
ctū:& Zeno:Cleantes:Chrysippus mercedes a discipulis accepta
uerint.Neq;.n.uideo quæ iustior acquirendi ratio: quam ex hone
stissimo labore:& ab iis de quibus optime meruerint:quiq; si nihil
īuicē præstent:indigni fuerit defensione: quod quidem non iustū
modo:sed necessarium etiam est:cū hæc ipsa opera tempus ue om
ne alienis negociis datum:facultatem aliter acquirēdi recidāt.Sed
tum quoq; tenendus ē modus:ac plurimū refert:& a quo accipiat:
& quantum:& quousq;:paciscendi quidē ille piraticus mos: & im
ponentiū periculis præcia procul abominanda negociatio: etiam
a mediocriter īprobis aberit.Cum præsertim bonos homines bo
nasq; causas tuenti non sit metuēdus ingratus: quid si futurus? ma
lo tamen ille peccet:nihil ergo acquirere uolet orator: utraq; q̄ sa
tis erit:ac ne pauper quidem tanquam mercedem accipiet:sed mu
tua beniuolentia utetur: cū sciat se tanto plus præstitisse: quia nec
uenire hoc benificium oportet: nec perire. deniq; ut gratus sit ad
eum magis pertinet qui debet.

Bartholomei Merulæ an
notationes in reliquas Fabii
Quītiliani deprauatiōes.

Nam qs ignorat: qn id lō
ge sit honestissimū: ac libera
libus disciplīs: & illo quē exi
gimus aīo dignissimū nō uē
dere opam:nec leuare tāti be
neficii auctoritatē.Eleuare re
ctius īplerisq; exēplaribus &
signate legi cōspexi: q̄ lectio
a nobis pbatur:leuare.n.ē la
borē extenuare: ut ego hoc a
fasce leuabo:at eleuare signifi
cat deprimere:ut apud pper
tium eleua assiduos copia lō
ga uiros. At si res familia
rius āplius aliqd ad usus ne
cessarios exiget:secūdū oīum
sapiētiū leges patiet͛ sibi gra
tiā referri:quū & socrati colo
catū sit ad uictū.Aristoxenus
(ut laertius tradit) Socratē
seruisse scribit:& sculpsisse la
pides:opusq; illius eē grās: q̄
sūt ī arce uestitas:unde illū &
timon in sillis sculptorē lapi
dū dixit.Lege loquens uafer:
rhetor: lapidūq; politor: Idē
Aristoxenus tradit Socratē
pecunias ex ministerio suo
ad necessariū uictum congre
gare solitum: Quod recte fa
ctum esse fabius affirmat.

Sed tū quoq; tenendus est
modus: ac plurimū refert &
a quo accipiat:& q̄tū: & quo
tisq;: paciscēdi qdē ille pirati
cus mos: & īponētiū piculis
p̄cia: pcul aboīanda: paciscē
da negociatio:ēt a mediocri
ter īprobis aberit. Quid sibi
fabius uelit hoc ī loco: ne ipe
qdem si uiuat intelliget:adeo
mēdosus ē eius codex.q̄re ita
hic locus emēdet͛:quo fabius
nitore suo cādidus sit. Corri
get͛ igr̄ hoc pacto.si loco quo
tisq; dictōis:repōet͛ quousq;:
& paciscēda expūget͛ tanq̄ di
ctio supflua: hoc mō.Sed tū
quoq; tenēdus est modus:ac
plurimū r̄fert:& a quo accipi
at:& q̄tū:& quousq;:paciscē
di qdē ille piraticus mos: &
īponētiū piculis p̄cia procul
abomināda negociatio: ēt a
mediocriter īprobis aberit.

Quū p̄serti bonos hoīes bo
nasq; causas tuēti nō sit me
tuēdus īgratus: q si futurus:
malo tamē peccet.hic quoq;

locus detractione unius litteræ obscurior uidetur. Sic autem optime posse corrigi uidetur: si qui relatiuo .d. litteram addiderimus: ut per interrogationem legatur hoc modo. Quum præsertim bonos homines bonasque causas tuenti non sit metuendus ingratus: quid si futurus? malo tamen ille peccet. Præterea paulo inferius legitur in plerisq; codicibus: quum sciat se tanto plus præstitisse: uera lectio erit præstitisse.

Nihil ergo acquirere uolet orator? utraque q̃ satis erit: ac ne pauper quidem tanquam mercedẽ accipiet: sed mutua beniuolentia utetur. Deprauatus est hoc etiã in loco Fabius: hoc igitur modo a quibusdam corrigitur: non enim utraq;: sed ultra legitur hoc modo. Nihil ergo acquirere uolet orator? ultra quam satis erit nihil. Respondet enim obiectioni Fabius: ac nihil ultra q̃ satis est oratori acquirẽdum ait.

P Roxima discẽdæ causæ ratio qđ est oratoris fundamentũ. Docet Fabius oportere oratorem optime a litigatore causam discere: antequam ad agendum descendat: ne faciat ut nonnulli uulgo: qui inter subsellia: aut eodem matutino iactãtia ingenii sese didicisse gloriantur. Nõnulli uero patiuntur se causas doceri ab amicis litigatoris. Sed quum ad dicendum uenerint: clamore omnia complent: dicuntque: quæ nihil ad causam faciunt: hæc inquam omnia euitanda esse pacute colligit Fabius. Aliquod & ambitio puertit: qui partim tanquam occupati: semperq; aliud habentes & cetera. Mutatione interdum unius litteræ plerũque euenire solet: ut totus sensus confundatur: id quod hoc in loco intueri facile uel parum doctus poterit. emendabitur igitur Fabii lectio optime si aliquos: non aliquod legerimus: hoc modo. Aliquos & ambitio peruertit. Nonnũquam etiã inter ipsa subsellia didicisse se gloriantur. Subsellia quid hoc in loco significent: nequaquam silentio prætereundum arbitror: legimus siquidem apud Fabium in decimo ubi de portio latrone loquitur Subsellium accipi pro sede in foro: ubi iudices electi in publico iudicio sedebãt: Subsellia præterea erant in curia ubi senatores sedebant: id quod ostendit Cicero in oratione: quam habuit

Quæ in discẽdis causis oratori obseruãda sunt.

P Roxima discẽdæ causæ ratio: quod ẽ oratoris fundamẽtũ. Neq;.n. quisquã tam igenio tenui reperitur: q cũ omnia quæ sunt i causa diligẽter cognouerit: ad docẽdũ certe iudicẽ non sufficiat: sed eius rei paucissimis cura est. Nam ut taceam de negligẽtibus: quorum nihil refert: ubi litium cardo uertatur: dũ sint quæ uel extra causam ex personis ac communi tractatu locorũ occasionẽ clamandi largiantur: aliquos & ambitio peruertit: q partim tanquã occupati: semperq; aliud habentes: quod ante agendum sit: pridie ad se uenire litigatorem: aut eodem matutino iubẽt. nonnũquã etiam inter ipsa subsellia didicisse se gloriantur: partim iactãtia ingenii: ut res cito accepisse uideantur: tenere se & itelligere pene priusquam audiant mẽtiti. Cum multa & diserte summisq; clamoribus: quæ neque ad iudicem neq; ad litigatorem pertineant: decantauerint. bene sudantes beneq; comitati per forum reducãtur. ne illas quidem tulerim delicias corum: q doceri amicos suos iubent: q̃q̃ minus mali est: si illi saltem recte discant: recteq; doceant. Sed qs discet tam bene q̃ patronus? Q uomodo aũt sequester ille & media litiũ manus: & quidam iterpres impendet æquo animo laborẽ in alienas actiones: cum dicturus ipse nõ sit. Pessime uero cõsuetudinis libellis esse contentũ: quos componit: aut litigator: q confugit ad patronũ: quia liti ipse nõ sufficit: aut aliquis ex eo genere aduocatorum: qui se nõ posse agere confitentur. Deinde faciunt id quod est in agendo difficillimũ. Nã qui iudicare quid dicendũ: quid dissimulandũ: quid declinandũ: imitandũ ue fingendũ etiam si potest. Cur non sit orator? quando quod difficilius est facit: Hi porro non tantũ nocerent: si omnia scriberent: uti gesta sunt. Nũc consiliũ & colores adiiciũt: & aliq̃ peiora ueris: quæ pleriq; cũ acceperũt mutare nefas habent & uelut themata i scholis posita custodiunt. Deide depræhenduntur: & causam quã discere ex suis litigatoribus noluerũt: ab aduersariis discunt. Liberũ igit̃ demus ante oĩa iis: quorum negotiũ erit tẽpus ac locũ: exhortemurq; ultro: ut oĩa quanlibet uerbose: & unde uolent repetita ex tẽpore exponãt: nõ.n. tam obest audire superuacua: q̃ ignorare necessaria. Frequẽter aũt & uulnus & remediũ in iis orator iueniet: quæ litigatori in neutrã partem habere momentũ uidebantur. nec tanta sit acturo memorie fiducia: ut subscribere audita pigeat: nec semel audisse sit satis: cogendus eadem iterũ ac sæpius dicere litigator: non solum quia effugere aliqua prima expositiõe potuerũt: præsertim hominem quod sæpe euenit imperitum. Sed etiam ut sciamus an eadem dicat. Plurimi enim mentiuntur. & tanquã non doceant causam: sed agant: non ut cum patrono: sed cũ iudice loquantur. Q uapropter nunquam satis credẽdum

est:sed agitãdus oibus modis & turbãdus & euocandus. Nã ut medicis nõ apparẽtia mõ uitia curãda sunt:sed &etilde; iuenienda q̃ latẽt:sæpe ea ipsis q sanãdi sunt occulẽtibus: ita aduocatus plura q̃ ostẽdũt aspiciat: nã cũ satis ĩ audiendo patiẽtiæ ĩpenderit:ĩ aliã rursus ei p̃sonã trãseundũ ẽ:agẽdusq; aduersarius: p̃ponẽdũ q̃cq̃d recipit ĩ eiusmõi disceptatiõe natura. Interrogãdus q̃ ĩfestissime ac premẽdus: nã dũ oĩa q̃rimus: aliq̃do ad ueꝝ ubi mĩme expectauimus p̃uenimus: in sũma optimus ẽ in discẽdo patronus ĩcredulus:p̃mittit.n.litigator oĩa.testem.populũ.paratissimas cõsignatiões. Ipsum deniq; aduersarium quædam non negaturũ. Ideoq; opus est intueri omne litis instrumentum:quod uidere non est satis: perlegendũ erit. Nam frequentissime aut non sunt omnino quæ promittebantur:aut minus continẽt:aut cum alio aliquo nocitura permixta sunt:aut nimia sunt: & fidem hoc ipso detractura: q; non habent modum. deniq; linum ruptum:aut turbata cæra: aut sine agnitione signa frequenter inuenies: quæ nisi domi excusseris: in foro inopinata decipiẽt: plusq; nocebũt destituta:q̃ non promissa nocuissent. Multa etiam quæ litigator nihil ad causam pertinere crediderit: patronus eruet:modo per omnes quos tradidimus argumentorũ locos eat:quos ut circunspectare in agendo:& attentare singulos minime cõuenit:propter quas diximus causas:ita etiã in discendo rimari necessarium est:quæ personæ: quæ tempora: quæ loca:instituta:instrumenta: cæteraq;: ex quibus non tantum illud quod est artificiale probatiõis genus colligi possit:sed qui metuendi testes:quo modo sint refellẽdi: nam plurimum refert inuidia reus ac odio an contemptu laboret: quorum fere pars prima superiores: proxima pares: tertia humiliores premit:sic causam perscrutatus propositis ante oculos omnibus quæ prosint noceant ue. tertiam deinde personam induat iudicis. fingatque apud se agi causam. & quod ipsum mouisset de eadem re pronũciaturum:id potentissimum apud quẽcunq; agetur existimet. & sic eum raro fallet euentus. aut culpa iudicis erit.

Quæ seruanda in agendis causis oratori sint.

Q Væ sunt in agẽdo seruanda toto fere opere executi sumus. pauca tamẽ p̃pria huius loci quæ nõ tam dicendi arte q̃ officiis agendi continẽt:attingã: Ante oĩa ne (q̃d plerisq; accidit) ab utilitate eum causæ præsentis cupido laudis abducat. Nã ut gerẽtibus bella nõ semp exercitus p plana & amœna ducendus est: sed adeundi plerũq; aspi colles:expugnãdæ ciuitates q̃libet præcisis ĩ positæ mõtibus:aut opeꝝ mole difficiles:ita orõ gaudebit q̃dẽ occasiõe latius decurrẽdi: & æquo cõgressa cãpo totas uires populariter explicabit. at si iuris anfractus:aut eruẽdæ ueritatis latebras adire cogetur:nõ obequitabit:nec illis uibrãtibus cõ

in senatu in Catilinam. Erant etiam subsellia sedes in Theatro. Suetonius ĩ augusto. Facto igitur decreto patrum:ut quotiens quid spectãdi usquã publice ederetur: primus subselliorum ordo uacaret senatoribus. Dicebantur etiam Subsellia: ubi sedebãt rei & accusatores & testes & q iudiciũ spectabant ĩ foro:id q̃d apud ciceronẽ multis ex locis percipi põt: de his nunc etiam fabius intelligit.

Quæ neq; ad iudicem:neq; ad litigatorem pertineat: decantauerint: bene sudentes. Si quis diligentius inspexerit: facile cognoscet: duobus in locis deprauatum esse assignatum Quintiliani locum:pertineant enim nõ pertiẽat ut ad multa referat:& sudantes non sudentes si quis legerit is profecto rectissime sensum eliciet.

Exhortemurque ultro:ut omnia quãlibet uerbose: & unde uolent repetita ex tempore exponat. Quis non uidet legendum esse exponant plurali numero: ut referat ad illud pronomen iis.

Nec semel audisse satis sit:cogendus eadem iterum ac sæpius dicam litigator. Codices fere omnes hac nostra tempestate ita sunt deprauati:ut nisi ferueat lector aure uaporata (ut ait Persius):nihil ex falsa lectiõe colligi possit: hic enim mutatione unius dictionis: sensus nusquam percipi potest: Quare ita corrigetur. Si loco dicam dicere reposuerimus hoc modo. Nec semel audisse satis sit: cogendus eadem iterum ac sæpius dicere litigator.

Multa etiam quæ litigator nihil ad causam pertĩere crediderit patronus eruet: mõ per oẽs quos tradidimus argumẽtoꝝ locus eat. Ridicula hæc nr̃a p̃uicia nõnullis fortasse uidebit: q; tã scrupulosa cura paruula

queq; emendemus. At quoniã reliquos errores ex qntiliãi codice corrigẽdos suscepimus: hic quoq; locus sic emẽdet ut argumẽtorum locos nõ locus legãus: hoc pacto: mõ p oẽs argumẽtorum locos eat. Sic causam perscruptatus ppositis ante oculis oibus: q̃ prosint noceãt ue: Miror unde tãta inscitia emanarit: ut legat pscruptatus: quũ pscrutor sine .p. scribatur: Quis nescit ptereã ante ppositionem accusatiuũ casum poscere. Ita igr legat. Si causam pscrutatus ppositis ãte oculos oibꝰ: q̃ psint &c. Quæ sũt i agẽdo seruãda: toto fere ope exe cuti sumus. Oratorẽ pfectũ & cõsumatũ istituẽs Fabius: de officio eius multa differit & ãte oĩa dissimulãdã eẽ eloquẽtiã docet: postremo si ptinus respõdẽdũ fuerit: qd agẽdũ sit: accuratissime colligit. Quæ oĩa nũdũ fiunt laudãtur: sed quũ facta sũt. Obscurior hic locus uidet eẽ: sed si aliter scribat: nitidus & apertus erit: nundũ.n. p non adhuc hic neq̃ q̃ accipit: sed ñ sẽparãda ẽ ab ea pticula dũ: ut ñ iũgat cũ uerbo laudãt: Ita igr leget. Quę oĩa nõ dũ fiũt laudãt. Nec ullo fastidio laborabit orator nõ agẽdi causas minores q̃tã ifra eũ sint: Mutatiõe unius dictionis nullus hic sensus elici poterit. Emẽdabit ãt hoc mõ si loco q̃tã: tanq̃ dictiõnẽ reposuerimus: ut ita legat. Nec ullo fastidio laborabit orator non agendi causas minores: tãq̃ ifra eum sint. Sup oĩa pit illa: q̃ plurimũ oratori & auctoritatis et fidei confert modestia: si a uiro bono ĩ tabulã latratorẽq; cõuertit. Quid sibi cũ tabula uelit qntiliãus ignoro: sed similitudine: quã r hẽt cũ t falso scriptũ est tabula: quũ rabula dicendũ fuerit. Est.n. rabula quẽ nunc aduocatũ dicimus a rabie dictus q̃si rabiosus uel a radendo .i. auferẽdo ut uoluit põpeius: Cicero in oratore. Nõ.n. declamatorẽ aliquẽ de ludo: aut rabulã de foro: sed doctissimũ aut pfectissimum quærimus.

citatisq; sententiis uelut missilibus utetur: sed operibus & cuniculis & isidiis & occultis artibus rem geret: Quæ omnia non dũ fiũt laudant: sed cum facta sunt: unde etiam cupidissimis opiõis plus fructus uẽit: nã cum illa dicendi uitiosa iactatio ĩter plausores suos detonuit: resurgit uera & uirtutis fortior fama: nec iudices a quo sint moti dissimulant: & doctis creditur: nec est oratiõis uera laus: nisi cum finita est. Veteribus quidem etiam dissimulare eloquentiam fuit moris: Idq;. M. Antonius præcipit: quo plus dicentibus fidei: minusq; suspecte aduocatorum insidiæ forent: sed illa dissimulari quæ tum erat potuit: nondum.n. tantum dicendi lumen accesserat: ut etiam per obstantia erumperet: quare artes qdem & consilia lateant: & quicquid si depræhenditur perit. hactenus eloquentia secretum habet. Verborum quidem delectus: grauitas sentẽtiarum: figurarum elegantia: aut non sunt: aut apparent: sed uel propter hoc ipsum ostentanda nõ sunt: quod apparent: aut si unũ ex duobus eligendũ: causa laudetur potius q̃ patronus: Finem tamen hunc præstabit orator: ut uideatur optimã causam optime egisse. Illud certum erit neminem peius agere q̃ qui displicẽte causa placet. necesse est enim extra causam sit quod placet: nec ullo fastidio laborabit orator non agẽdi causas minores tanquam ifra eũ sint: aut detractura sit opinioni minus liberalis materia: nam & suscipiendi ratio iustissima est: officium: & optandum etiam: ut amici q̃ minimas lites habeant: & abunde dixit: bene quisq; rei satisfecit. at quidam etiam si forte susceperint: negocia paulum ad dicendũ tenuiora extrisecus adductis ea rebus circunliniunt: ac si defecerint alia conuitiis implent uacua causarum: si cõtingit ueris: si minus fictis: modo sit materia ingenua: mereaturq; clamorem dum dicitur. Quod ego adeo lõge puto ab oratore perfecto: ut eum ne uera qdem obiecturum: nisi id causa exigit credam. Ea est.n. prorsus canina (ut ait Appius) eloquẽtia: cognituram maledicẽdi subire: quod faciẽtibus: & male audiẽdi præsumẽda patiẽtia est. Nã & in ipsos fit ipetus frequẽter q egerũt: & certe patroni petulãtiã litigator luit: sed hæc minora sunt ipso illo uitio animi: quo maledictus a malefico nõ distat: nisi occasiõe: Turpis uoluptas & ĩhumana: & nulli audiẽtiũ bono grata: a litigatoribus qdẽ frequenter exigit: q ultionẽ malunt q̃ dissensionẽ. Sed neq; alia multa ad arbitrium eorũ faciẽda sunt. Hoc qdẽ qs hoĩum liberi mõ sanguinis sustineat petulãs eẽ ad alterius arbitriũ. Atq etiã i aduocatos partis aduersæ libẽter nõnulli ĩuehũt: qd nisi forte meruerit: & ĩhumanũ ẽ: respectu coĩum officiorum: & tum ipsi q dicit ĩutile: nã idẽ iuris responsuris datur: tũ causæ contrariũ: qa plane aduersarii fiunt & inimici: & quãtuluncũq; iis uitiũ est: contumelia augetur. Super omnia perit illa que plurimũ oratori & auctoritatis & fidei affert modestia: si a uiro bono i rabulam latratoremq; cõuertit: compositus nõ ad animum iudicis sed ad stomachũ litigatoris. Frequenter etiã spẽs libertatis deducere ad temeritatẽ solet: non causis mõ: sed ipsis etiã

qui dixerunt periculosam. Nec immerito Pericles solebat optare:ne quod sibi uerbum in mentem ueniret:quo populus offenderetur. Sed quod ille de populo:id ego de omnibus sentio:qui tantantūdē possunt nocere. Nam quæ fortia dum dicunt᷉ uidebant᷉: stulta cū læserūt uocāt᷉. Nūc quia uariū fere ꝓpositū agētiū fuit: & quorundam cura tarditatis:quorundam facilitas temeritatis crimine laborauit:quē credam fore ī hoc oratoris modū:tradere non alienū uidet᷉. Affert ad dicendū curæ semper quantū plurimū poterit:neq;.n. solū negligentis & mali: & in suscepta causa perfidi ac proditoris est peius agere q̄ possit. Ideoq; ne suscipiendæ quidem sunt causæ plures : q̄ quibus suffecturū se sciat. Dicet scripta q̄ res patiat᷉ plurima. Et ut Demosthenes ait:si continget & sculpta: sed hoc aut primæ actōes:aut quæ in publicis iudiciis post interiectos dies dant᷉ permiserit. At cū protinus respondendū est:omnia parari nō possunt:adeo ut paulo minus promptis ēt noceat scripsisse:si alia ex diuerso q̄ opinati fuerint occurrerit. Inuiti.n. recedūt a præparatis:& nota actione respiciūt:requiruntq; nū aliqd ex illis iter uallis:atq; ex tempore dicēdis īseri possit:qd̄ si fiat nō cohæret: nec cōmissuris mō ut ī opere male iūcto hiātibus:sed ipsa coloris inæqualitate detegit᷉. Ita nec liber ē īpetus:nec cura cōtexta: & utrūq; alteri obstat. Illa.n. quæ scripta sūt retinēt animū:nō sequūt᷉. Itaq; ī his actōibus omni (ut agricolæ dicunt) pede stādū ē. Nam cū in ꝓpositōe ac refutatōe cā cōsistat:quæ nr̄æ partis sūt: scripta eē possunt:quæ ēt respōsuꝝ aduersariū certū est (Est.n. aliquādo certū) pari cura refellūt᷉. Ad alia unū paꝝ afferre possumus: ut cām bene nouerimus:alteꝝ ibi sumere:ut dicētē aduersariū diligēter audiamus:licet tamē præcogitare plura:& aīum ad oēs causas exponere. Idq; est tutius stilo:quo facilius & omittit᷉ cogitatio:& transfert᷉:sed siue ī respōdēdo fuerit subito dicēdū:siue quæ alia ita exegerit rō:nunquā pressū se ac depressum credet orator : cui disciplina & studiū & exercitatio dederit uires ēt facilitatis:quēq; armatū semp:ac uelut ī ꝓcinctu stantē:nō magis unquā ī causis oratio : q̄ ī rebus quottidianis ac domesticis sermo deficiet:nec se unq̄ pp hoc oneri subtrahet:mō sit causæ discēdæ tēpus:nā cætera semp sciet.

De genere dicendi.

Vperest ut dicā de genere orōnis:hic erat propositus a nobis ī diuisiōe pria locus tertius:nā ita ꝓmiserā me de arte: de artifice:de ope dictuꝝ. Cū sit āt rhetorices atq; oratoris opus orō:pluresq; eius formæ sicut ostēdā:ī oībus iis & ars ē & artifex:plurimū tamē īuicē differt: nec solū spē:ut signū signo:& tabula tabulæ:& actōi actio : sed genere ipso:ut a græcis tuscanicæ statuæ:& asiāus eloq̄ns attico. Suos āt hæc opeꝝ genera:q̄ dico:ut auctores:sic ēt amatores habēt:atq; iō nōdū est pfectus orator:ac nescio an ars ulla nō solū q̄a aliud ī alia magis emiet: sed ꝙ nō una oibus forma placuit:parti cōditōe uel tēpoꝝ uel locoꝝ: parti iudicio cuiusq; atq; ꝓposito:primi quoꝝ qdē opa:nō uetustatis mō gr̄a ui-

Hunc qui uariū fere propositum fuit agentium : & quornndam cura tarditatis: Quorundā facilitas temeritatis crimine laborauit: quē credam fore in hoc oratoris modum:tradere non alienū uidetur. Nisi aliter legatur assignatur locus:nullus sensus elici poterit: nec ordo etiam procedet:nam pronomen illud hunc nullum uerbum habet : unde regi possit. nec quid referat relatiuum qui: aut unde regatur inuēiri potest: quare aliter legendum esse nemo non uidet : Ita fiet aptus: si nūc ut sit aduerbiū tpis nō hunc legerimus:& q addita a littera scribetur:hoc modo. Nunc quia uarium fere propositum agentiū fuit: & quorundam cura tardi tatis : Quorundam facilitas temeritatis crimine laborauit : quem credam fore in hoc oratoris modum : tradere non alienum uidetur.

Sed siue respondēdis fuerit subito dicendum : siue q̄ alia ita exegerit ratio : nunq̄ pressum se hac deprehēsum credet orator: quū disciplia & studiū & exercitatio dederit uires ēt facilitatis. Deprauatū ēt hūc locū qdā ita emēdant. Illud.n. participiale nomē respōdēdis expungūt:& respōdēdo addita ꝓpositiōe in legunt:præterea pro ea cōiunctiōe quū: hoc pronomē cui locādū arbitrant᷉: & hoc modo legūt. Sed siue ī respōdendo fuerit subito dicendū siue quæ alia ita exegerit rō: nunq̄ pressum ac depressum credet orator : cui disciplina & studiū & exercitatio dederit uires etiam facilitatis.

Superest ut dicam de genere orationis: hic erat propositus a nobis in diuisione prima locus tertius : Totidem fere īgeniorum species esse: quot corporum formas cōspicimus. Hinc docet Fabius uarias esset in oratione species:quum orō differat non

solū spē: ut actiōi actio. sed ēt genere: ut asianus attico: Suos aūt amatores hr̄e hæc genera: ut ēt i pictis tabulis dicit euenire. Clari pictores dicūt fuisse polygnotus atq; aglaophō: quoꝝ simplex color: tam studiosos sui adhuc habet: ut illa ꝑpe rudia ac uelut futura mox artis primordia: maximis: q post eos extiterūt: auctoribus præferant: Polygnotus thasius nōagesima olympiade floruit: hic primus mulieres lucida ueste pinxit: capita earū uittis uersicoloribus opuit: plurimūq; picturæ primus cōtulit. Huius tabula erat i porticu pompeii: q̄ ante curiā eius fuerat. Delphis ædē pinxit. Athēis porticū q̄ poetile uocat gratuito: eadē olympiade clarus etiā fuit aglaophō: ut scribit Pli. Similis i statutis differentia: nā & duriora & tuscanicis ꝓxima Calō atq; Egesias Lami frigida calamis molliora adhuc supradictis Myrō fecit. Quæ nam sit ista i statutis differētia nequaq̄ itelligo. Sed Statuis. r. erasa legēdū ē. Secūdus ēt locus emēdādus uidet; nā ubi lami legit culpa librariorū: cōstituēdæ sūt hæ duæ particulæ: iā minus: & ita leget: Similis in statuis differētia: nā & duriora & tuscaniis ꝓxima calō atq; Egesias: iam minus frigida calamis: molliora adhuc supradictis Myron fecit. Videt āt hoc sumptū ex cicerone i libro de claris oratoribus: cuius uerba hæc sūt. Quis. n. eoꝝ: q hæc miora aiaduertūt: n̄ itelligit Canachi signa rigidiora eē: q̄ ut imitēt ueritatē: Calamidis dura illa qdē. Sed tamen molliora: q̄ ea Canachi. Sed fuert q̄dā genera dicendi: sed conditōe tēpoꝝ horridiora: alioq iā magnā uim igēii pre se ferētia. Totum fere hoc caput sumptū uidet ex cicerone de claris oratoribus. itaq; ille quū de genere dicēdi disserit: ita scribit: Cur igitur lysias & hypides amatur: quū penitus ignoret cato: Antigor ē huius sermo & q̄dam

senda sunt: clari pictores fuisse dicūt Polygnotus atq; Aglaophō: quoꝝ simplex color tam sui studiosos adhuc habet: ut illa ꝑpe rudia ac uelut futura mox artis primordia: maximis: q post eos extiterūt: auctoribus præferantur: ꝓprio quodam intelligendi mō: ut mea opinio fert: ambitu. post Zeusis atq; Parrhasius: nō multū ætate distantes (Circa peloponnesia ambo tēpora. Nā cum Parrhasio sermo Socratis apud Xenophontē iuenitur) plurimū arti addiderunt. Quoꝝ prior luminum: umbrarūq; inuenisse rationē: secundus examinasse subtilius lineas tradit. Nā Zeusis plus mēbris corporis dedit: id amplius atq; angustius ratus: atq; ut existimant Homerum secutus: cui ualidissima quæq; forma etiā i fœminis placet. Ille uero ita circunscripsit oīa ut eū legū latorē uocent: quia deorū atq; heroū effigies: quales ab eo traditæ cæteri tanq̄ ita necesse sit sequunt. Floruit aūt Circa Philippū & usq; ad successores Alexādri pictura præcipue: sed ex diuersis uirtutibus: nam cum Protogenes rōne: Pāphilus ac Melanthius facilitate. Antiphilus cōcipiendis uisionibus: quas φαντασιασ uocant Theon samius ingenio & gratia: quā ipse i se maxime iactat. Apelles ē præstantissimus. Euphranorē admirādū facit: q & cæteris optimis studiis inter præcipuos. & pingendi fingendiq; idem mirus artifex fuit. Similis i statuis differētia. nā & duriora & tuscanicis proxima Calō atq; Egesias: Iam minus frigida calamis: molliora adhuc supradictis Myrō fecit: Diligentia ac decor i Polycleto supra cæteros: cui q̄q̄ a plerisq; tribuatur palma: tamen ne nihil detrahatur deesse pondus putant. Nam ut humanæ formæ decorem addiderit supra uerum: ita non expleuisse deoꝝ auctoritatem uidet: quin ætatē quoq; grauiorem dicit refugisse nihil ausus ultra læues genas: atq; Polycleto defuerunt. Phidiæ atq; Alcamēi dant: Phidias tamē diis q̄ hoībus efficiendis melior artifex tradit. In ebore uero lōge citra emulū uel si nihil nisi Mineruā athēis: aut Olympiū i elide Iouē fecisset: cuius pulchritudo adiecisse aliqd ēt receptæ religioni uidet: adeo maiestas opis deū æquit. Ad ueritatē Lysipū & praxitelē accessisse optime affirmāt. Nā Demetrius tāq̄ nimius i ea repræhēdit: & fuit similitudīs q̄ pulchritudis amātior. In orōne uero si spēs ītueri uelis: totidē pene repies igenioꝝ: quot corpoꝝ formas: sed fuerunt q̄dā genera dicēdi cōditōe tēpoꝝ horridiora: alioqn magnā iā uim igenii præse ferētia. Hic sūt Lelii: Africani: Catones: Gracchiq;: quos tu licet Polignotos uel Calones appelles: Mediā illā formā teneāt. L. Crassus. Q. u. Hortēsius: tū deide efflorescat nō multū iter se distātiū tēpore oratoꝝ igens ꝓuētus. hic ui Cæsaris: idolē Cælii: subtilitatē Calidii: grauitatē Bruti: acumē Sulpitii: acerbitatē Cassii: diligētiā Pollionis: dignitatē Messalæ: sanctitatē calui reperimus. In his etiam quos ipsi uidimus copiā Senecæ: uires Africāi: maturitatē Afri: iucūditatē Chrispi: sonū Trachali: elegātiā Secūdi. At. M. Tulliū nō illū hēmus Euphranorē circa plurium artiū spēs præstantē: sed in oibus q̄ i quoq; laudant eminētissimū: Quē tamē & suoꝝ hoīes

tēpoꝝ icceſſere audebāt: ut timidiorē: & Aſianū: & redundātē: & i re petitōibus nimiū: & i ſalibus aliquādo frigidū: & i cōpoſitiōe fractū exultātē: ac pene quod ꝓcul abſit uiro molliorē. Poſtea uero q̄ triū uirali ꝓſcriptōe cōſumptus ē: paſſim qui oderāt: q īuidebāt: q æmu labant: adulatores etiā præſentis potētiæ nō reſpōſuꝝ īuaſerūt. Ille tamē q ieiunus a qbuſdā atq; aridus habet: nō aliter ab ipſis inimicis male audire: q̄ nimiis floribus & īgenii affluentia potuit: falſum utrūq;. ſed tamē illa mentiēdi ꝓprior occaſio præcipue uero preſſerunt eū: q uideri atticoꝝ imitatores concupiebāt. Hæc manus quaſi qbuſdā ſacris initiata: ut alienigenā: & uiꝝ ſuperſtitioſum deuictūq; illis legibus īſequebantur. Vnde nunc quoq; arridi & exuci & exangues. Hi ſunt. n. qui ſue ībecillitati ſanitatis appellationē: quæ eſt maxima contraria obtendāt: qui quia clariorē uim eloquētiæ uelut ſolē ferre nō poſſunt: umbra magni nominis deliteſcunt: quibus qa multa & pluribus locis Cicero ipſe reſpondit: tutior mihi de hoc diſſerendi breuitas erit. Et antiqua qdē illa diuiſio īter atticos atq; aſiāos fuit: cū ii preſſi & integri: Contra īflati illi & inanes haberent. In his nihil ſuperflueret: illis iudicium maximū ac modus deeſſet. Quod quidem quorum & ſancta eſt: hoc putant accidiſſe: quod paulatim ſermone græco in proximas aſiæ ciuitates īfluente nondum ſatis periti loquendi facundia cōcupierint. Ideoq; ea quæ proprie ſignari poterant circuitu cœperit enūciare: ac deīde in eo perſeuerauerint: mihi autem orationis differentiam feciſſe & dicentium & audientiū naturæ uidentur: quod attici limati quidem & emūcti: nihil inane aut redundans ferebant. Aſiana gens tumidor alioquin & iactātior uaniore etiam dicendi gloria inflata eſt. Tertium mox qui hæc diuidebāt: adiecerunt genus rhodium: quod uelut medium eſſe: atq; ex utroq; mixtum uolunt. neq;. n. attice preſſi: neq; aſiane ſunt abundantes: ut aliquid habere uideantur gentis: aliquid: auctoris. Aeſchines enim q hunc exilio delegerat locum: ītulit eo ſtudia athenarum: quæ uelut ſata quædam cælo terraq; degenerant. ſaporem illum atticum peregrine miſcuerunt. Lenti ergo quidam ac remiſſi: non ſine pondere tamen: neq; fontibus puris: neque torrentibus turbidis: ſed lenibus ſtagnis ſimiles habentur. Nemo igitur dubitauerit lōge eſſe optimum genus atticorum: in quo ut eſt aliquid inter ipſos commune ideſt iudicium acre terſumq;: ita ingeniorum plurimæ formæ. Quapropter mihi falli multum uidentur: qui ſolos eſſe atticos credūt tenues & lucidos & ſignificantes: ſed quadam eloquentiæ frugalitate contētos: ac ſemper manum intra pallium continentes. Nam quis erit hic atticus? ſit Lyſias: hūc. n. amplectūt amatores iſtius nois modū. Nō igit iā uſq; ad Coccū: & antocidē remittemur. Interrogare tamē uelī an Socrates attice dixerit: nihil. n. tā eſt Lyſiæ diuerſum negabunt. At eius ſchola pricipes oratoꝝ dedit. Querat ſimilius aliqd Hypides atticus certe. At plus indulſit uoluptati. Tranſeo plurimos Lycurgū Ariſtogitona: & iis priores Iſæum: Antiphontem: quos ut homines īter ſe genere diſſimiles: differentes dixeris ſpecie. Quid ille

horridiora uerba: ita. n. tū loqbantur: id mura: quod tamen ille non potuit: & adde numeros: & aptior ſit oratori: ipſa uerba compone: & q̄ſi coagmenta: quod ne græci qdē ueteres facti tarūt: iā neminē antepones Catoni. Hæc manus q̄ſi qbuſdam ſacris initiata: ut alienigenā & uiꝝ ſupſtitioſum: deuictūq; illis legibus īſeqbant: unde nūc quoq; arridi & exuci & exangues. Magna ſp fuit īuidētiū turba gemino dente alioꝝ famā detrahētiū: unde Cicero eloquētiū facile pīceps: detractiōe nō caruit: nā tacitus ſcribit Ruffum carpſiſſe ciceronē tanq̄ ſupfluētē & loq̄tē. De quo etiā Plini. i epiſtolis. Satirus ruffus in qt: cui ē cū cicerone æmulatio: & qui nō contētus ē eloquētia ſæculi nr̄i: & Iuuenalis: Ruffum q tociēs ciceronē alobroga dixit: Brutus appellabat ciceronē elumbē & mollē: Caluus uero attritū: & exanguem. Et antiqua quidem illa diuiſio īter atticos atq; aſianos fuit: q̄n ii p̄ſſi & īntegri: Contra īflati illi & inanes haberentur. Cice. quoq; in li. de claris orato. docet hanc atticoꝝ atq; aſianoꝝ fuiſſe eloquentiam his uerbis: Nam ut ſemel e pyrrheo eloquētia euecta eſt: omnes peragrauit inſulas: atq; ita peregrinata tota aſia eſt: ut ſe externis obtineret moribus: omnemque illam ſalubritatem atticæ ditiōis & quaſi ſanitatem perderet: ac loqui pene deſciſceret: Hinc aſiatici oratores nō cōtemnendi quidem nec ſceleritate nec copia: ſed parū preſſi: & nimis redundantes: Rhodii ſaniores: & atticorum ſimiliores: Tria ergo colligit Fabius fuiſſe dicendi genera: Atticū: Aſianū: & Rhodium. Tranſeo plurimos Lycurgum: Ariſtogitona: & diis priores Iſæū: Antiphontem: quos ut hoīes īter ſe genere diſſi-

cuius modo fecimus mentionem Aeschynes? nonne iis latior & audentior & excelsior? Quid deniq; Demostenes? nonne cunctos illos tenues & circũspectos sublimitate: ui: impetu: cultu: cõpositione superauit? non insurgit locis? non figuris gaudet? non translationibus nitet? non oratione ficta dat tacentibus uocem? non illud iusiurandum per cæsos in marathone ac salamine propugnatores rei. p. satis manifesto docet præceptorẽ eius Platonẽ fuisse? Quẽ ipsum: nũ asianũ appellabimus plerũq; instinctis diuino spiritu uatibus cõparãdũ? Quid periclea? similẽ ne credimus lysiacæ gracilitati: quẽ fulminibus & cælesti fragori comparant comici: dũ illi cõuiciẽtur? Quid est igit̃ cur in iis demũ: q tenui uenula per calculos fluũt: atticũ saporẽ putent? ibi demũ thymum redolere dicãt: quos ego existimo: siquod in iis finibus uberius inuenerint solũ: fertiliorẽ ue segetẽ. negaturos atticã esse: quod plusq̃ acceperit seminis reddat. Quia hãc eius terræ fidẽ Menander eludit. Ita nunc siqs nũc ad eas Demostenis uirtutes: quas ille sũmus orator habuit: tamẽ q̃ defuisse ei: siue ipsius natura: siue lege ciuitatis uident̃ adiecerit: ut affectus concitatius moueat: audiã dicẽtẽ: nõ fecit hoc Demosthenes: & siqd exierit nũeris aptius fortasse non possit. Sed tamen siqd exierit: nõ erit atticũ. Melius de hoc nomine sentiat: credantq; attice dicere eẽ optime dicere: atq; in hac tamẽ opinione perseuerantes græcos magis tulerim: latina mihi facũdia: ut inuentione: dispositione: consilio: cæterisq; huius generi artibus similis græcæ ac ꝓrsus discipula eius uidet̃: ita circa rõnẽ eloquẽdi uix habere imitationis locũ: nãq; ipsis ẽ statim sonus durior: quãdo & iucundissimas ex græcis litteras nõ habemus uocalem alterã consonãtem: qbus nullæ apud eos dulcius spirant: quas mutuari solemus: quotiens illorũ noibus utimur. Quod cũ contingit: nescio quo modo hilarior: ꝓtinus renidet oratio: ut i Zephyris zopyrisq;: quæ si nostris litteris scribant̃: surdũ quidẽ & barbaꝝ efficient sonũ: & uelut i locũ eaꝝ succedũt tristes & horridæ: quibus græcia caret. Nã & illa quæ sexta ẽ nostraꝝ pene non humana uoce: uel omnino non uoce potius inter discrimina dentiũ efflanda ẽ: quæ etiã cũ uocalem proximã accipit: quassa quodãmõ utiq;: quotiens aliquã cõsonantẽ frangit: multo fit horridior. Aeolicæ quoq; litteræ q̃ seruũceruũq; dicimus: etiã si forma a nobis repudiata ẽ: uix tamen nos ipsa persequitur: Duras & illa syllabas facit: quæ ad coniũgẽdas demũ subiectas sibi uocales ẽ utilis: alias supuacua ut equos ac equũ scribimus: cũ ipse etiã uocales duæ efficiãt sonũ: qualis apud græcos nullus ẽ: ideoq; scribi illoꝝ litteras non põt. Quid quod pleraq; nos illa q̃si mugiente littera cudimus in qua nullũ græcæ uerbũ cadit? At illi. n. iucundã & i fine præcipue q̃si timẽtẽ illius loco ponũt: q̃ ẽ apud nos rarissima i clausulis. Quid qđ syllabæ nr̃æ. b. litterã & . d. ĩnitunt̃? adeo aspe: ut pleriq; nõ antiquoꝝ qdẽ: sed tamẽ ueteꝝ mollire tẽtauerit nõ solũ aduersa pro

miles: differentes dixeris specie. Nusq̃ legi Isæũ & Antiphontẽ diis priores fuisse: ne ipsum quidẽ fabiũ legisse arbitror: Isæus enim & antiphon non ãte deos fuere: sed tempore demosthẽis: cuius alter isæus etiã preceptor fuit: quãuis Platonẽ quoq; audierit: iis igitur. d. erasa legẽdũ ẽ: ut eos dicat fabius priores fuisse lycurgo & aristogitone.

Quid deniq; demostenes? nõne cunctos illos tenues & circũspectos: sublimitate: ui: ĩpetu: cultu: compositione superauit.

Quid cicero de demostene dicat: hoc ĩ loco scribẽdũ eẽ duxi. Nam plane quidẽ perfectum: & ĩ quo nihil admodum desit demostenem facile dixeris. Nihil acute inueniri potuit in eis causis quas scripsit: nihil subdole: nihil uersute: quod ille non uiderit: nihil subtiliter dici: nihil presse: nihil enucleate: quo fieri possit aliqd limatius: nihil contra grãde: nihil incitatum: nihil ornatum: uel uerborum grauitate: uel sententiaꝝ: quo quicq̃ esset elatius. Quid periclea? similẽ ne credimus lysiacæ gracilitati: quẽ fulminibus & cœlesti fragori comparãt Comici: dum ille conuicientur. Corrigẽdus est etiam hic locus: falso. n. ille scribitur: quãdo illi legendũ sit: ut ad periclis detractores & inuidos referatur: qđ cicero ẽt significare uidetur his uerbis.

Istorum enim iudicio: si solum illud est atticum: ne pericles quidem dixit attice: cui primæ sine controuersia deferebãtur. Qui si tenui genere uteretur nunq̃ ab aristone poeta fulgere: tonare: ꝑmiscere græciã dictus eẽt.

Quod quando cõtingit: nescio quo modo hilarior protinus renudet oratio: ut i Zephyris: zopyrisque. Quomodo hoc ĩ loco renudet uerbum positum est: quando nihil ad rem faciat. Emendabitur enim si renidet: non renudet legerimus. Significat enim renidere lætũ esse & florentem: quo uerbo frequenter utitur Macrobius in saturnalibus.

dicendo:sed & in ꝓpositõe.b.litteræ absonã:& ipsam:f.subiiciẽdo: Sed accẽtus quoq; cũ rigore quodã:tũ similitudĩe ipsa minus sua ues habemus:quia ultima syllaba nec acuta unq̃ excitatur:nec flexa circũducit̃.sed in grauẽ uel duas graues cadit semp. Itaq; tanto est sermo græcus latino iucundior:ut nostri poetæ quotiens dulce carmẽ eẽ uoluert̃:illoꝝ id noibus exornẽt. His illa potẽtiora ꝙ res plurimæ carent appellatõibus:ut eas necesse sit trãsferre aut circũi re:ẽt ĩ his quæ dãnata sunt sũmma pauptas:in eadẽ nos frequẽtissime reuoluit. At illis nõ uerboꝝ modo:sed liuguaꝝ ẽt iter se differẽtiũ copia. Q uare q a latinis exigit illã gratiã sermonis attici. det mihi ĩ loquẽdo eadẽ iucũditatẽ & parẽ copiã. Q uod si negatũ ẽ sñias aptabimus iis uocibus q̃s habemus nec reꝝ nimiã tenuitatẽ. ut nõ dicã pĩguioribus:fortioribus certe uerbis miscebimus. ne uirtus utraq; peat ipsa cõfusione. Nã quo minus adiuuat sermo: rerũ iuentõe pugnãdũ ẽ:sensus sublimes uarii eruãt̃:pmouẽdi oẽs affectus erũt. Oratio trãslationũ nitore illumĩnãda ẽ. nõ possumus eẽ tã graciles simus fortiores. subtilitate uincimur. ualeãus põdere:proprietatis penes illos ẽ certior copia: uĩcamus ĩgẽio:græcoꝝ ẽt mĩora suos portus habẽt:nos plerũq; maioribus uelis moueamur: ualidior spũs sinus nr̃os tẽdat:nõ tamẽ alto semp feremur. nã & littora ĩteri seqũeda sunt:illis facilis p q̃libet uada accessus. Ego aliqd nõ multo tamẽ altius ĩ quo mea cymba nõ confidat iueniã: Neq;.n.si tenuiora hæc ac præssiora:græci melius: ĩ eoq; uicimur solo: Et iõ ĩ comœdiis:nõ cõtendius. Prorsus tamẽ nõ omittẽda pars hæc oratõis:sed exigẽda ut optĩe possumus:possumus ãt reꝝ mõ & in iudicio eẽ similes. uerboꝝ gratia quã in ipsis non habemus extrinsecus cõducẽda est. at nõ in priuatis & acutis: & nõ asper & nõ ĩdistictus & nõ supra modũ elatus. M. Tullius? nõ in. M. Callidio ĩsignis hæc uirtus? nõ Scipio:Lælius:Cato in loquendo:uelut attici romanoꝝ fuerũt:cui porro nõ satis eẽ:quo ẽ melius nihil põt? Adhuc quidã nullã esse naturalem putant eloquentiam:nisi quæ sit quotidiano sermoni simillima quo cum amicis:cõiugibus:liberis: seruis loquimur contenti promere animi uoluntatem:nihilq; accersii & elaborati requirentes quicquid huc sit adiectũ:id esse affectionis: & ambitiosæ ĩ loquendo iactantiæ:remotum a ueritate: fictumq; ipsorũ gratia uerborum:quibus solũ natura sit officiũ attributum seruire sensibus:sicut athlætaꝝ corpora:ẽt si ualidiora fiant exercitatõe:& lege quadã ciboꝝ:nõ tamẽ esse naturalia:atq; ab illa specie quæ sit cõcessa hoibus abhorrere. Q uid.n.inqt attinet circuitu res ostẽdere:& traslatõibus.i.aut pluribus:aut aliẽis uerbis:?cũ sua cuiq; sint assignata noia. Deniq; antiq̃ssimũ quẽq; maxime secundũ naturã dixisse cõtendunt:mox poetis similiores extitisse:ẽt si partius: similitamẽ rõne falsa:& ĩpropria uirtute dicẽtes:qa ĩ disputatõe nõ nihil ueri ẽ:iõq; nõ tã ꝓcul q̃ fit a qbusdã recedẽdũ aut ꝓpriis atq; cõmunibus:Siqs tamẽ ut ĩ loco dixi cõpositõis ad necessaria: qbus ninihil minus ẽ:aliqd melius adiecerit:nõ erit hac calũnia repræhen

Prorsus tamen omittẽda pars hæc orationis: Sed exigenda ut optime possumus: possumus autem rerum modo:& in iudicio esse similes: Verborum gratia: quam in ipsis non habemus:extrinsecus concidenda est: Deprauatam esse lectionẽ assignatam quis non uidet? Non enim negandi aduerbium post tamen positum: & condienda participium pro cõcidenda: illustrem fabii sensum & orationem reddet.

Non scipio:Lælius:Cato ĩ loquendo uelut attici romanorum fuerunt: quanta fuerit Scipionis:lælii:& Catonis facũdia docet etiam. M. Tullius ita scribens:Sed. C. Lælius & P. Africanus imprimis eloquentes: quorum extant orationes: ex quibus existimari de ingeniis oratorum potest: Catone quis grauior in laudãdo? acerbior in uituperando? In sententiis argutior? in docendo edisserendoq; subtilior? refertæ sunt oratões amplius centũ quin

quaginata:quas quidē adhuc inuenerim & legerim: & uerbis: & rebus illustribus.

Vtet iis quoq; adiutoriis: queab eadem sunt nobis necessa natura: Nam lacertos excitatione constringere: & augere uires: & calorem trahere naturale est. Obscurior sensus uidetur deprauatione huius dictionis necessa: Emēdabitur igitur si concessa: nō necessa legerimus: deinde & copula post nam ponenda eē uidet hoc modo: Vtetur iis quoq; adiutoriis que ab eadē sunt nobis concessa natura: nam & lacertos excitatiōe cōstringere: & augere uires: & calorem trahere naturale est.

Ac sunt q hæc excitatiora lumina etiā si dicere permittant:a compendis tamen oratōibus excludenda arbitrentur:pudet me per hæc etiam minutissima percurrere: sed quoniam dubium reddunt legentis animum: deprauatum hunc quoq; locū emendemus:quod tum fiet si a cōponendis oratiōibus non cōpēdis legerimus ne uideatur a compendium nomine deduci detractione.i.litteræ.

Ideoq; i agēdo clarissimos quosdā nihil posteritati mansurisq; mox litteris reliquisse: ut periclem & demadem: rursus alios ad componendum optimos: actiōibus idoneos nō fuisse: ut Isocratem. Quod demades nihil scriptū reliquerit ostendit etiam Cicero his uerbis. Huic hyperides proximus & Eschies fuit & lycurgus & dinarchus: & is cuius nulla extāt scripta Demades:aliiq; plures & paulo ante extitit igitur iam senibus illis quos paulo ante diximus Isocrates: cuius domus cunctæ græciæ quasi ludus quidam patuit: atque officinam:Magnus orator & perfectus magister:qnāquam forensi luce caruerit: Intraq; parietes aluit illā gloriam: quā nemo quidem postea ē meo iudicio consecutus.

dēdus:nā mihi aliā quādā uidet habere naturam sermo uulgaris: aliā uiri eloquentis orō:cui si res iudicare mō satis esset:nihil ultra uerbo℞ pprietatē elaboraret:sed cum debeat delectare. mouere.ī plurimas aīum audiētis species īpellere: utet iis quoq; adiutoriis: quæ ab eadē sunt nobis cōcessa natura. Nā ēt lacertos excitatōe cōstringere:& augere uires:& calorē trahere naturale ē. Iōq; in oībus gentibus alius alio facundior habetur:& eloquendo dulcis magis. Quod si nō eueniret oēs pares eēnt:& idē oēs deceret: At loquūt: & saluāt psona℞ discrimē:ita quo qsq; plus efficit dicēdo: hoc magis secūdū naturæ eloquentiā dicit. Quapropter ne illis quidē nimiū repugno:q dandū putāt nō nihil eē tēporibus atq; auribus nitidius aliqd atq; affectibus postulantibus:Itaq; nō solū ad priores me Catonē Gracchosq;: sed ne ad hos qdē oratorē alligādū puto. Atq; id fecisse.M.Tulliū uideo:ut cū oīum utilitati:tū partē quandā delectatōi daret:cū & ipsam se rē agere diceret. Agebat aūt maxime litigatoris. Nam hoc ipso pderat qd placebat:ad cuius uoluptates nihil equidē qd addi possit iuenio:nisi ut sensus nos qdē dicamus plures.neq;.n.fieri pōt salua tractatione causæ & dicēdi auctoritate.si nō crebra hæc lumīa:& cōtinua fuerit: & inuicē offecerint. Sed me hactēus cedētē nemo īsequat:ultra do tēpori ne crassa toga sit. nō serica:ne ītōsum caput:nō smaragdus atq; annuli cētū sint cū eo:qd si nō ad luxuriā ac libidinē referas:eadē speciosiora quoq; sint quæ honestiora. Cæte℞ hoc quod uulgo sentētias uocamus:ueteribus præcipueq; græcis ī usu nō fuit: Apud Ciceronē eni iuenio dū rē cōtineāt & copia redundēt:& ad uictoriā spectēt: qs utile neget: feriūt animū.& uno ictu frequenter īpellūt: & ipsa breuitate magis hærēt& dictōe psuadēt:Ac sunt q hæc excitatiora lumina ēt si dicere permittāt:a cōponēdis tamē orōnibus excludēda arbitrēt. Quo circa mihi ne hic qdem locus ītactus ē omittendus:q plures erudito℞ aliā esse dicēdi rōnē:aliā scribendi putauerūt: iōq; in agēdo clarissimos quosdā nihil posteritati mansurisq; mox lr̄is reliqsse.ut Periclē & Demadē. rursus alios ad cōponēdū optiōs:actōib idoneos nō fuisse:ut Isocratē:preterea i agēdo plus īpetū plerūq; & petitas uel paulo licētius uoluptates. Cōmouēdos eni esse docēdosq; aīos īperito℞. At quod libris dedicat.& i exemplū reddit:tersum ac limatū: & ad legē ac regulā cōpositū esse oportere.qa ueniat i māus docto℞:& iudices artes habeat artifices: qn illi subtiles ut similes ac multi psuaserūt magri παραδειγμα dicendo ευθυμημα scribēdo eē altius tradiderūt.mihi unū atq; idē uidet bene dicere ac bene scribere:neq; aliud eē orō scripta:q monumēta actōis habitæ. Itaq; nullas non ut opinor debet habere uirtutes:dico nō uitia.nā iperitis placere aliqdo q uitiosa sūt scio: quo differēt igit: qd si mihi des cōsiliū iudiciū sapiētū:p q multa recidā ex orōnibus:nō cicerōis mō: sed ēt eius qui ē strictior multo Demosthenis:neq;.n.affectus oīno mouēdi erūt:nec aures delectatione mouendæ:cū ēt pœmiū supuacuū eē apud tales Aristoteles exi

stimet.Nō.n.trahent̃ iis illi sapientes:ꝓprie & significāter rem idicare ꝓba tōe colligere satis ē. Cū ꝟo iudex detur:aut populus:aut ex populo: laturiq; sniam idocti sæpius atq; iterim rustici:oīa quæ a d optinēdū quæ itēdimus ꝓdesse credimus:adhibēda sūt ea q̄ & cū dicimu s ꝓmenda: & cū scribimus ut doceamus:qūo dici oporteat: an Demosthenē malle sic egisse ut scripsit: aut Ciceronem:aut eos præstātissimos oratores alia q̄ scriptis cognoscimus: melius egerūt igit̃ an peius.nā si peius sic potius oportuit dici ut scripserūt: si melius sic oportuit scribi ut dixerunt.Q uid ergo sp sic aget orator: ut scri bit. si licebit semp:qđ si ipediant breuitatē tēpora a iudice data:multū ex eo qđ potuit dici reciderūt:editio hēbit oīa . Q uæ āt secūdū naturā iudicātiū dicta sūt:nō ita posteris tradēt̃:ne uideāt̃ ꝓpositi fuisse nō tpis: nā id quoq; plurimū refert quo mō iudex audire uelit:atq; ei uultus sæpe ipse rectus est dicētis:ut Cicero præcepit.Ideoq; istādū iis quæ placere itellexeris : resilien dū ab iis quæ nō recipient̃:sermo ipse q facile iudicē doceat optādus:nec id mirꝫ sit:cū ēt testiū psonis aliq̄ mutent̃:prudēter.n.q cū iterrogasset rusticū testē:an Amphiona nosset:negat:& detraxit aspirationē breuiauitq; secūdū eius nois syllabā: & ille eū sic optie norat.huiusmōi casus efficiunt:ut aliquā do dicat̃ aliter q̄ scribit̃: cū dicere qūo scribēdū ē nō licet.Altera ē diuisio q̄ ī tres ptes & ipsa discedit:q̄ discerni posse ēt recte dicēdi genera iter se uidēt̃ nāq; unū subtile qđ ισχνον ηλοιον uocāt:alterꝫ grāde atq; robustū:qđ cō stituūt αδρον tertiū alii mediū ex duobus alii floridū:nāq; id ανθηρον ap pellāt addiderūt:quorꝫ tamē ea fere rō ē:ut primū docēdi: secūdū mouēdi: tertiū illud utrocūq; noīe delectādi.siue aliđ itercōciliādi præstare uidet̃ of ficiū i docēdo āt acumē:itercōciliādo lenitas:ī mouēdo grauitas uideat̃.Ita q; illo subtili præcipue rō narrādi ꝓbādiq; cōsistet:Sed qđ ēt detractis cete ris uirtutibus suo genere plenū:medius hic & translatōibus crebrior:& figu ris erit iucūdior:egressiōibus amœniis cōpositōe captus:sentētiis dulcis:leni or tamē ut amnis lucidus qdā ē : & uirētibus utriq; siluis iumbratus : at ille q saxa deuoluat:& pontē idignet̃. & ripas sibi faciat multus & torrens iudi cē uel nitētē cōtra feret. cogetq; ire q̄ rapit.Hic orator & defūctos excitabit: ut Apiū cæcū:apud hūc & patria ipsa exclamabit.Aliq̄doq; Cice.i orōne cō tra Catilinā i senatu alloquet̃.Hic & amplificatōibus extollet orōnē.& i su plationē quoq; eriget:q̄ charybdis tā uorax:& oceāus mediusfidius ipse.no ta sūt.n. iā studiosis hæc lumīa.hic deos ipsos i cōgressū ꝓpe suū sermonēq; deducet.Vos.n.albāi tumuli atq; luci. Vos inq̄ albāorꝫ obrutæ aræ sacrorꝫ populi romāi sociæ & eq̄les.hic irā.hic misericordiā ispirabit.hic dicet te ui dit & fleuit & appellauit & p oēs affectus tractat̃ : hic itaq; illuc sequet̃.nec doceri desiderabit.Q uare si ex tribus hic generibus necessario sit eligendū unū qs dubitet hūc præferre oibus:& ualidissimū alioqn & maximis qbus q; causis accōmodatissimū:Nā & Homerus breuē qdē animi iucūditatē & ꝓpriā(Id.n.ē nō errare uerbis) & carētē supuacuis eloquentiā Menelao de dit quæ sūt uirtutes generis illius primi.Ex ore Nestoris dixit dulciorē mel le ꝓfluere sermonem.q̄ certe delectatiōe nihil fingi maius pōt. Sed si i mare gressus eēt:ut i Vlyxe facūdiā &magnitudinē illi iūxisset cui orōnē niuibus hibernis & copia ꝟborꝫ atq; ipetu parē tribuit.Cū hoc igit̃ nemo mortaliū cōtēdet hūc ut deū hoies ituebūt̃. Hāc ui & celeritatē i Pericle mirat̃ Eupo lis.hāc fulminibus Aristophāes cōparat:hæc ē uera dicēdi facultas.sed neq;

Ideoq; instādū iis q̄ placere itellexeris: resilendū ab his q̄ nō recipiēt̃: sermo ipse q facile iudicē doceat optādus: nec id mirū sit quū ēt testiū psonis aliq̄ mutēt̃: prudēter.n.q quū iterrogasset rusticū testē:at amphion negat.Siqs hūc locū non fateat̃ eē deprauatū: eū ego cæcū : & lītarꝫ exp tē prorsus arbitrabor:qs.n.nō uidet resiliēdū a salio nō a sileo cōpositū legēdū eē:& simplici ī scribēdū.error est ēt ī postrēa parte loci assignati:nā ubi legit̃ ac āphiō negat : legēdū ē an āphiona nosset:postea subiūgēdū negat: ut rusticus respondeat: se nō nosce re amphiona.

Lenior tñ & amnis lucidus qdā est emēdate i qbusdā exēplaribꝰ sic legitur.lēior tñ ut amnis lucidus quidā.

Nā & homerus breuē qdē animi iucūditatē: & propriā(id.n.ē nō errare uerbis) & carentem supuacuis eloquentiam Menelao dedit: Idem his uerbis tradit Cicero Menelaū ipum dulcē illum qdē tradit homerus sed pauca dicētē. Sed neq; his tribus q̄si formis eloquentia est.hic quidem locus sic male legitur : Inclusa autē dictiōe addita: ut i quibusdā exēplaribus legitur:lectio candidior erit : legatur hoc modo. Sed neq; his tribus quasi

iis tribus q̄si formis ĩclusa eloquẽtia ẽ. Nã ut iter gracile ualidũq; tertiũ aliqd cõstitutũ est: ita hoꝝ ĩteruallã sũt. Atq; ĩter hæc ipsa mixtũ qddã ex duobus mediũ ẽ eoꝝ. Nã & subtili plenius aliqd atq; subtilius & uehementi remissius atq; uehemẽtius inuenit: ut illud lene aut ascẽdit ad fortiora: aut ad tenuiora sumit: ac si prope innumerabiles species reperiunt: quæ utiq; aliquo momento inter se differãt. sicut quattuor generaliter uẽtos totidẽ mũdi cardinibus accepimus flare. Cũ interim plurimi medii: & eorũ uarietate regionũ ac fluminũ ꝓprie depræhẽdũt. eadẽq; musicis rõ ẽ: q cũ ĩ cithara qnq; cõstituerũt sonos: plurima deĩde uarietate cõplẽt spacia illa neruoꝝ: atq; iis quos ĩterposuerũt: inserunt alios: ut pauci illi transitus multos gradus habeãt. Plures igit etiã eloquẽtiæ facies: sed stultissimũ quærere ad quã rectũ rus se sit orator. Cũ oĩs species quæ mõ recta ẽ habeat usũ: atq; id ipsum non sit oratoris: qꝺ uulgo genus dicẽdi uocãt. Vtet. n. ut res exiget omnibus: nec pro causæ mõ sed ꝑ partibus causæ. Nã ut nõ eodem mõ pro reo capitis & in certamine hæreditatis: & de interdictis ac sponsiõibus & de certa credita dicet: Sentẽtiaꝝ ĩ Senatu & cõcionũ & priuatoꝝ cõsilioꝝ seruabit discrimina: uitã ex differẽtia ꝑsonaꝝ: locoꝝ: tẽporũq; mutabit: ita ĩ eadẽ oratiõe aliter cõciliabit: nõ ex iisdẽ partibus irã & misericordiã petet: alias ad docẽdũ: alias ad monẽdũ adhibebit artis: nõ unus color ꝓœmii. narratiõis. argumẽtoꝝ. egressionis. peroratõis. seruabit. Dicet idẽ grauiter seuere: acriter: uehemẽter: cõcitate: copiosæ: amare: cõmuniter: remisse: subtiliter: blãde: leniter: dulciter: breuiter: urbane: nõ ubiq; simul: sed ubi pars ibi sic fiet: cũ id ꝑ qd maxime reptus ẽ usus oratõis: ut & dicat utiliter: & ad efficiẽdũ quod ĩtẽdit potẽter: tũ laudẽ quoq; nõ doctoꝝ mõ: sed ẽt uulgi cõsequant. Fallunt. n. plurimi: q uitiosum & corruptũ dicẽdi genus: quod aut uerboꝝ licentia resultat: aut puerilibus sententiolis lasciuit: aut ĩ modico tumore turgescit aut ianibus locis bacchatur: aut casuris si leuiter excutiantur flosculis nitet: aut præcipitia pro sublimibus auet: aut specie libertatis ĩsanit: magis existimet populare atq; plausibile. Q uod qdẽ placere multis: nec ĩficior: nec miror. Est. n. iucũdioris ac fauorabilis qualiscunq; eloquentiæ: & ducit animos naturali uoluptate uox omnis: neq; aliunde illi per fora atq; aggerem circuli. quo minus mirũ est: quod nulli nõ agentium parata uulgi corona est. Vbi uero quid exquisitius dictũ accidit auribus imperitoꝝ: qualecunq; id quod modo se ipsi posse desperent habet admirationem: neq; immerito: nam ne illud qdẽ facile ẽ: sed euanescunt hæc atq; moriuntur comparatiõe melioꝝ: ut lana tincta fuco citra purpuras placet: at si cõtuleris ẽt lacernæ cõspectu melioris obruat: ut Ouidius ait. Si uero iudicium iis corruptis acrius adhibeas: ut succinis sulfura: iam illud qd fefellerat exuat mentitũ colorẽ: & quadam uix enarrabili fœditate pallescat: luceat igit hæc citra solẽ: & ut quædam exigua animalia igniculi uident in tenebris. Deniq; mala multi ꝓbãt: nemo improbat bõa. Neq; uero omnia ista de quibus locuti sumus orator optime tantum: sed etiam facillime faciet: neq; enim uis summa dicendi eẽt admiratione digna: si infœlix usq; ad ultimum sollicitudo persequit ac oratorẽ macerat: & coquit ægre uerba uertentem: & perpendẽdis coaugumentandisq; eius ĩtabescentẽ: nitidus ille & sublimis & locuples circunfluẽtibus undiq; eloquẽtiæ copiis ĩperat: Desinit. n. ĩ aduersa niti: q ꝑuenit ĩ summũ:

formis ĩclusa eloquentia est. Nam & subtili plenius aliqd atq; subtilius & uehemẽti remissus atq; uehemẽtius inuẽit. Remissius legẽdũ esse facile ex ipso sensu apparet. Quum oĩs spẽs q̄ mõ recta est habeat usum: atq; id ipe nõ sit oratoris: ꝑ id ipe legẽdũ eẽ id ipum sensus & grãmaticæ rõ exposcit. Fallunt eni plurimi: q uitiosũ & corruptũ dicendi genus: qd aut uerboꝝ licentia ĩsolutat. Pro resolutat legẽdũ eẽ resultat credendũ ẽ: quũ ita etiã ĩ quibusdã exemplaribus comperiatur. Qualecunq; id qd mõ se ipsi posse desperẽtẽ habet admirationem. qs tam ĩepetus & obtusus nõ uideat desperent legẽdũ eẽ: non desperentem. Si ĩfœlix usque ad ultimũ sollicitudo persequit: ac oratorẽ macerat: & coquit ægre uerba uertẽt. Vertẽtẽ & ordo & sensus legẽdum eẽ exposcit: ut ad oratorẽ ægre uerba uertentem referri possit. Nitidis ille & sublimis & locuples circunfluenti bus undique eloquẽtiæ copiis ĩperat. Si nitidus ut in qbusdã legit exẽplaribus: nos quoque dixerimus: ut sit nitidus noĩatiui nõ datiui casus: ordo & sensus dilucidus erit.

ſcandenti circa ima labores. Cæteꝝ quantũ ꝓcesseris mollieť diues & lætius ſolũ:Et quoq; hæc iã ſuprema perſeuerantibus ſtudiis euaſerit.Inde fructus illaborati offerunt ſeſe : & omnia ſponte ꝓueniunt:quæ tamen quotidie niſi decerpanť areſcũt. Sed & copia hẽt modũ:ſine quo nihil nec laudabile nec ſalutare eſt:Et nitor ille cultum uirilẽ:& iuẽtio iudiciũ:ſic erunt magna nõ nimiũ ſublimia:nõ abrupta:fortia non temeraria:ſeuera non triſtia:grauia nõ tarda:leta nõ luxurioſa:iucũda nõ diſſoluta:fortia non timida:Similis in cæteris ratio. Tutiſſima fere ꝑmediũ uia:quia utriuſq; ultimũ uitiũ eſt.

Q uæ poſt finem ſtudia.

h Is dicendi uirtutibus uſus orator in iudiciis.conſiliis. cõcionibus.Senatu.in omni deniq; officio bõi ciuis: finẽ quoq; dignũ & optimo uiro & ope ſanctiſſimo faciet:non quia prodeſſe unquam ſatis ſit:& illa mente atq; illa facultate prædito non conueniat operis pulcherrimi q̃ longiſſimũ tempus.Sed quia decet hoc quoq; proſpicere ne quis id peius q̃ fecerit faciat:neq; eni ſcientia modo conſtat orator. quæ augetur ãnis.ſed uoce.latere.firmitate.quibus fractis aut imminutis ætate ſeu ualitudine:cauendum eſt:nequid in oratore ſummo deſideretur.Non interſiſtat fatigatus.nec quæ dicet parũ audiri ſentiat.nec ſe quereť perire. Vidi ego lõge omniũ: quos mihi cognoſcere cõtigit ſummũ oratorem Domitiũ Afrum ualde ſenem:quotidie aliquid ea quã meruerat auctoritate perdentẽ:cũ agẽte illo:quem principẽ fuiſſe quondam fori nõ erat dubium:alii quod indignũ uideatur riderent : alii erubeſcerẽt:quæ occaſio illis fuit dicẽdi:malle eũ deficere q̃ deſinere:neq; erãt illa qualiacũq; mala ſed minora.Q uare ãteq̃ in has ætatis ueniat iſidias:receptui canet:& ĩ portũ ĩtegra naue perueniet:neq;.n.minores eum cum id fecerit:ſtudiorũ fructus ſequẽtur.Aut ille monumenta reꝝ poſteris:ut.L.Craſſus in libris Ciceronis deſtinabat quærentibus reddet:aut eloquẽtiæ cõponet artẽ:aut pulcherrimis uitæ præceptis dignum os dabit.Frequentabũt uero eius domũ optimi iuuenes more ueteꝝ:& uerã dicẽdi uiã uelut ex oraculo petent. Hos ille formabit q̃ſi eloquentiæ parẽs:& ut uetus gubernator littora & portus:& q̃ tẽpeſtatũ ſigna:qd ſecundis flatibus:qd aduerſis ratis poſcat docebit:nõ humãitatis ſolũ cõi ductus officio:ſed amore quodã operis : nemo.n.minui uelit id: ĩ quo maximus fuit. Q uid porro ẽ honeſtius:q̃ docere qd᷑ optime ſcias? Sic ad ſe Celiũ deductũ a pr̃e Cicero profiteť:ſic Panſam Hirtiũ Dolobellã ĩ morẽ præceptoris exercuit:quotidie dicẽs audiẽſq;. Ac neſcio an eũ tũc btĩſſimũ credi oporteat:cũ iã ſecretus & conſecratus liber ĩuidia ꝓcul a cõtentõibus fama ĩ tuto collocarit:& ſentiat uiuus eã: quæ poſt fata præſtari magis ſolet ueneratione:& qd apud poſteros futurus ſit uidebit. Cõſcius ſum mihi

Scandenti circa ima laboret:ſic fere ubiq; legiť:emendabitur hoc modo ſi laboret diuiſerimus : & uero particulæ ſ iterpoſuerimus ut legatur ſcandenti circa ima labor eſt. Similis cæteris ratio: in prepoſitio uidetur addi debere:ut ſit ſimilis in cæteris ratio.

His dicẽdi uirtutibus uſus orator:In Calce operis colligit Fabius oratorem ualde ſenẽ receptui Canere debere : docetq; qd ab eo poſtea agendum ſit:Simul tradit nemini debere mirũ uideri:q; oratorem pluribus diſciplinis ornatum eſſe uelit: ut ſit conſũmatiſſimus: quũ doceat homines poſſe id efficere:quod exigat. Sed q̃a decet hoc quoq; ꝓſpicere ne qd id peius q̃ fecerit faciant.Legẽdus eſt aliter hic locus :aut.n.quis nõ quid: aut is nõ id ſcribẽdũ eſt : ut ad oratorẽ referať: faciant quoq; n eraſa legatur hoc mõ. Sed decet hoc quoq; proſpicere:ne quis id peius q̃ fecerit faciat. Non interſiſtat fatigatus : nec quæ dicet parum audieri ſentiat:ſe queratur perire: Emendate in aliis codicibus nec aduerbium ſcribitur:ut ſit nec ſe queratur pire. Vidi ego longe omniũ: quos mihi cognoſcere contigit : ſummum oratorem Domitium Afrum ualde ſenẽ quotidie aliqd ex ea:quam meruerat auctoritate perdentem:quum agẽte illo : quẽ principem fuiſſe quondã fori : alii non erat dubium : quod indignũ uideatur riderẽt : alii erubeſcerẽt: quæ occaſio illi fuit dicendi malle eum deficere q̃ deſinere. Deprauatum eſſe hunc locum quidam arbitrantur : Ille enim nominatiuus alii ad illud quod relatiuũ uidetur traſſerendus:ac illis non illi eſſe legendum hoc modo:Quem principem fuiſſe quondã fori non erat dubium alii quod indignum uideatur riderẽt:alii erubeſcerẽt: quæ occaſio illis fuit dicendi malle eum deficere q̃ deſinere.

Queq; operis huiusce gratiā potuerim īquirere: emēdatius mihi legendū uidetur: Queq; non queq;. Præterea q̄ de eloquentia tradebātur adiecerim: quiq; operi nostro necessaria eē crederim. hic quoque nisi relatiuum illud qui aliter legatur: nē ordo quidem ipse cōstabit: quare mihi legendū uidetur queq; neutro genere. Nāq; q primū renuncient sibi: quāta sit humani generis uis. Nanq; particula hoc in loco mihi superuacanea uidetur: relatiuum quoq; illud qui quid referat nescio: Itaq; legetur emēdate hoc modo. Sed hi primū renuncient sibi: quanta sit humani generis uis.

Quāq; nullus sit hoc proposito prœmio recusandus. Q d' prœmium recusandū dicat Fabius: nō ītelligo: illud certe scio premio non prœmio legēdum eē. Vt ipum iter neq; iperiū: neq; saltem durū putent: Quis nū uidet imperuiū nō imperiū scribi & legi debere? nā iter appellamus imperuium p quod nullus pōt ire. Quid attinet tā multis annis: q̄ in more ē plurimorum. q̄ particula geminanda uidetur: ut sit q̄q̄: id quod in nonnullis exemplaribus scribitur: & sine ea sensus nequaq̄ cōstabit. Discendi ratio talis: ut nō multos annos poscat: Quælibet enim plus ex his artibus: quarum habui mentionem in paucos libros contrahi solet ab eo infinito spacio ac traditione opus est. Hic etiā locus menda non caret: corrigatur hoc modo: loco discendi hoc gerundiū dicendi locandum uidetur: & non plus: sed prius legendum: & huic relatiuo quarum postponendum: deinde non aduerbium cum hoc uerbo est quidā ponendum existimant: ac ita legunt: Dicendi ratio talis ut non multos ānos poscat: Quælibet enim ex his artibus: quarū prius habui mētionem in paucos libros contrahi solet: adeo infinito spacio ac traditione opus non est.

quantum mediocritate ualui: quæque antea scierim: queq; operis huiusce gratia potuerim inquirere: candide me atque simpliciter in notitiam eorum: si qui forte cognoscere uoluissent: protulisse: atque id uiro bono satis est docuisse quod scierit. Vereor tamen ne aut magna nimium uidear exigere: qui eundem uirorum bonum esse: & dicendi peritum uelim: aut multa qui tot artibus in pueritia discendis: morum quoque præcepta: & scientiam iuris ciuilis. Præterea quæ de eloquentia tradebantur adiecerim: queq; operi nostro necessaria esse crediderim: uelut pondus rei perhorrescant: ac desperent ante experimentum. Sed hi primum renuncient sibi: quanta sit humani generis uis: q̄ potens efficiendi quæ uelit: cum maria transire: siderum cursus: numerosq; cognoscere: mundum ipsum pene dimetiri minores & difficiliores artes potuerint? tum cogitent quantam rem petant: quāq; nullus sit hoc proposito premio labor recusandus: quod si mente conceperint: huic quoque parti facilius accedent: ut ipsum iter neq; imperuium: neq; saltem durum putent. Nam id quod prius quodq; maius est: ut boni uiri simus uoluntate maxime constat: quam qui uera fide īduerit: facile easdem quæ uirtutem docent artes accipiet. Neq;.n. aut tam perplexa: aut tam numerosa sunt: quæ præmunt: ut non paucoꝝ ad modū annorum intentione discantur: longam enim facit operam quod repugnamus: breuis est institutio uitæ honestæ beatæq; si credas. Natura enim nos ad mentem optimā genuit: adeoq; discere meliora uolentibus promptū est: ut uere intuenti miꝝ sit illud magis: malos esse tam multos. Nam ut aqua piscibus: ut sicca terrenis: circumfusus nobis spiritus uolucribus conuenit: ita certe facilius esse oportebat secundum naturam: q̄ contra eam uiuere: Cætera uero etiam si etatem nostram non spatio senectutis: sed tempore adolescentiæ metiamur: abūde multos ad discendū annos habent. Omnia.n. breuiora reddet ordo: & ratio: & modus. Sed culpa est in præceptoribus prima libenter detinētibus puerum: partim cupiditate diutius exigēdi mercedulas: partim ambitione: quo difficilius sit quod pollicent: partim etiam in sciētia tradēdi uel negligentia: proxima in nobis qui morari in eo quod nouimus: quam discere quæ nondum scimus melius putamus: nam ut de nostris potissimū studiis dicam: quid attinet tā multis ānis quāquam in more ē plurimorum: ut de his a quibus magna in hoc pars ætatis absumitur taceam: declamitare in scholas & tantum laboris in rebus falsis consumere? cum satis sit modico tempore imaginem ueri discriminis: & dicendi leges cōperisse. Quod non dico qa sit unquā omittenda dicendi exercitatio: sed quia non sit eius specie consenescendū. cognoscere: & præcepta uiuendi perdiscere: & in foro nos experiri potuimus: dum scholastici sumus: Dicēdi ratio talis: ut nō multos annos poscat: q̄libet.n. ex iis artibus quaꝝ prius habui mētionē paucos libros

cōtrahi solet:adeo infinito spacio ac traditōe opus nō ē.Reliqua est quæ uires cito facit consuetudo:rerum cognitio quotidie crescit:& tamē multorum ad eas librorum necessaria lectio est: quibus aut rerum exempla ab historicis:aut discēdi ab oratoribus: petuntur. Philosophorum quoq; consultorumque opiniones. Sicuti alia uelimus legere necessarium est: quæ quidem possumus omnia. Sed breue nobis tempus nos fecimus: quantulum enim studiis partimur: alias horas uanus salutādi labor:alias datum fabulis otium:alias spectacula: alias conuiuia trahūt. Adiice tot genera ludendi: & insanam corporis curam. Trahat inde peregrinatio:iura calculorum:anxiæ sollicitudīes: multæ causæ libidinum & uinum: & flagitiosis omni genere uoluptatum animis:ne ea quidem tempora idonea quæ supersunt. Quæ si omnia studiis impenderentur: iam nobis longa ætas & abunde satis ad discendum spatia uiderentur: & diurna tantum computantibus tempora & noctes:quarum bona pars omni somno longior est:adiuuarent. Nunc computamus annos non quibus studuimus:sed qbus uiximus:nec uero si geometræ & grāmatici cæterarūq; artium pfessores omnē suā uitam: quālibet longa fuerit i singulis artibus consumpserūt:sequit ut plures quasdā uitas ad plura discēda desideremus. Neq; illi didicerunt hæc usq; in senectutē:sed ea sola didicisse contenti fuerūt:ac tot annos nō in præcipiēdo exhauserūt. Cæteꝝ ut de Homero taceā: i quo nullius nō artis aut præcepta aut certe nō dubia uestigia reperiunt: ut Helium Hippiā trāseam:qui nō liberalium modo disciplinaꝝ præ se scientiā tulit:sed uestem & annulū crepidasq;: quæq; oīa tulit manu sua fecerat i usu habuit:atq; ita se præparauit:ne cuius alterius opē egeret nullius rei. Gorgias quoq; sūmæ senectutis: hic qrere auditores de quo qsq; uellet iubebat. Quæ tādē ars digna lrīs Platoni defuit? quot sæculis Aristoteles didicit: ut nō solū q̄ ad philosophos atq; oratores ptinēt sciētia cōplecteret: sed aīaliū satorūq; naturas omnes perquireret. Illis.n.hæc inuenienda fuerunt:nobis cognoscenda sunt:tot nos præceptoribus:tot exēplis instruxit antiqtas: ut possit uideri nulla forte nascendi ætas fœlicior q̄ nostra:cui docendæ priores elaborauerunt. M. Censorius Cato idem orator:idem historiæ conditor:idem iuris:idem rerum rusticarum peritissimus fuit:inter tot operas militiæ: tantas domi contentiones rudi sæculo:litteras græcas ætate iā declinata didicit:ut esset hominibus documento: ea quoque præcipi posse quæ senes cōcupissent. Quā multa pene oīa tradidit Varro? Quod instrumentū dicēdi. M. Tullio defuit? Quid plura? cū etiā Cornelius Cel. mediocri uir igenio:nō solū de iis oībus cōscripserit artibus:sed amplius rei militaris:& rusticæ etiā:& medicinæ præcepta reliquerit? dignus uel ipso pposito:ut eū scisse oīa illa credamus. At perficere tātū opus:arduū ē: & nemo perfecit. Ante omnia sufficit ad ex hortatiōem studiorum nō capere rerū

Philosophorum quoq; Consultorūq; opiniones sicuti alia uelimus legere necessarium ē: quod quidem potest omnia:ita ut alia. hic etiam locus deprauatus ē: ut nullus sensus elici possit: nam illud quod quidē potest omnia q̄ præcedenti sensui congruat non intelligo. Emendabitur autem rectissime: si relatiuū illud quod legetur quæ. & uerbū potest: possumus scribetur: hoc modo. quæ quidem possumus omnia. Quantulum enim studiis patimur. partimur a uerbo partior potius q̄ a patior mihi legendū uidetur. Et flagitiis omni genere uoluptatum animis. in aliis exemplaribus recte legitur flagitiosus. Nec uero si geometræ: & grammatici cæterumque artium professores. Cæterarūq; artium legendū esse nemo non uidet. Ad ea sola didicisse cōtenti fuerunt. Deprauatus ē etiā hic locus: quis enim unquā audiuit contentus didicisse ad ea? emendabitur hoc modo: si loco huius præpositionis ad sed locauerimus. Vt helium hippiam transeam:qui non liberalium modo disciplinarum præ se scientiam tulit. De hippia plura apud apulieū: cuius hæc uerba sunt. At hippias e numero sophistarum ē: artium multitudine prior omnibus: eloquentia nulli secundus: ætas illi cum socrate: patria uel genus ignoratur: & paulo post scribit eum certamine olimpio pisam uenisse: habuisseq; amictui pallium candidum: quod suis manibus confecerat: etiam pedum tegumēta crepidas sibimet cōpegerat: etiam annulum in leua aureum faberrimo signaculo quem ostentabat: ipse eius annuli & orbiculū circulauerat: & pallam clauserat: & gemmam insculpserat.

M.Censorius Cato idē orator: idem historiæ cōditor:idē iuris: idem rerum rusticarum peritissimus fuit: liuius de bello Macedonico idem etiā tradit his uerbis: Vrbanas rusticasq; res pariter callebat: in bello manu fortissimus: multisq; īsignibus clarus pugnis: Idē postquā ad magnos honores peruenit: summus Imperator: & idem ī pace si ius consuleres peritissimus: si causa oranda esset eloquentissimus: Idem etiam plutarchus in eius uita.

Neq; enim siqs achillis gloriam imbecillis sequi nō potest aiacis: aut Diomedis laudē asp/nabitur: neq; qui Homeri non tyrrei. Tyrtæum ego mutatiōe r/ liquidæ in hanc mutam t legendum contenderim: quāuis apud Iustinum cyrteus legatur: fuit enim poeta: atheniensis genere: claudus ac deformis: quē athenienses lacedemoniis præbuere: quum ab eis ex oraculo apollinis ducem contra Messenios petiissent: unde postea fūt uictoriam consecuti. De eo plura Iustinus libro tertio: huius etiam meminit Horatius in arte poetica Post hos insignis Homerus Tyrtæusque Mares animos in Martia bella uersibus exacuit.

naturā. ut quicqd non est factū ne fieri quidem possit cū omnia quæ magna sunt: atq; admirabilia tēpus aliquod: quo primū efficerent habuerint. Quātū.n. pœsis ab Homero & Virgilio: tātū fastigiū accipit eloquētia Demosthene: atq; Ciceróe. Deniq; qcquid est optimū ante nō fuerat. Ve℞ etiam si quis summa desperet: quod cur faciat: cui ingenium: ualitudo: facultas: præceptor non deerunt: tamē est (ut Cicero ait) pulchrum in secundis tertiisq; consistere. Neq;.n. siquis Achillis gloriam imbellis cōsequi nō pōt. Aiacis aut Diomēdis laudem asparnabitur. neq; qui Homeri nō Tyrtei: qnimmo si hanc cogitationem homines habuissent: ut nemo se meliorē fore eo q optimus fuisset arbitraretur: ii q ipsi sunt optimi nō fuissent. Neq; post Lucretium ac Macrum Virgilius. Nec post Crassum & Hortensium Cicero: sed nec alii postea uicerūt. Ve℞ ut trāseundi spes non sit magna: tamen ē dignitas subsequēdi. An Pollio & Messala qui iam Cicerone arcem tenente eloquentiæ: agere cœperunt: pa℞ in uita dignitatis habuerūt: pa℞ ad posteros gloriæ tradiderunt? Alioqui pessime de rebus humanis pductæ in summū artes mererentur: si qd optimum fuisset: defuisset. Adde q magnos modica quoq; eloquētia parit fructus. Ac siquis hæc studia utilitate sola metiatur: pene illi pfectæ par est. Neq; erat difficile: uel ueteribus: uel nouis exemplis palā facere: non aliunde maiores honores: opes: amicitias: laudem præsentē: futuram hominibus contigisse: si tamē dignum litteris esset ab opere pulcherrimo: cuius tractatus atq; ipsa possessio plenissimā studiis gratiā refert: hāc minorem exigere mercedem more eo℞: qui a se non uirtutes: sed uoluptatē quæ fit ex uirtutibus peti dicunt. Ipsam igitur orādi maiestatem: qua nihil dii imortales melius homini dederunt: & qua remota muta sunt omnia: & luce præsenti: & memoria posteritatis carēt: toto aīo petamus: nitamurq; semp ad optima: qd faciētes: aut euademus in sūmū: aut certe multos īfra nos uidebimus. Habes Marce Victori qbus præcepta dicēdi pro uirili parte adiuuari posse per nos uidebantur: quorum cognitio studiosis iuuenibus si non magnam utilitatem afferet: ac certe: quod magis petimus bonam uoluntatem.

M.Fabii Quintiliani oratoria℞ institutionum. Vna cū annotationibus in deprauationes eiusdem. Finis.

Venetiis per Bonetum Locatellum: mandato ac sumptibus Nobilis Viri Octauiani Scoti Ciuis Modœtienses Anno ab incarnatiōe Redemptoris nostri Christi Iesu Optimi Maximiq;. M.CCCCLXCIII. XVI. Kalendas Sextiles.

Marcus.F.Quintilianus Romæ natus est. Quibus cōsulibus aut quo imperante Cæsare non legi. Verissima cōiectura adducor ut fidem libris temporum non habeam: ubi legitur Quintilianus Calagura urbe hispaniæ oriūdus. M. Valerius Martialis calaguritani agri alumnus cum hiberos memoria dignos suis epigrammatibus inserat nullam de Quinti. mentionem fecit: Sed cum separatim cum ueneratione nominat. Quintiliane uagæ moderator summe iuuēte Gloria Romanæ Quintiliane togæ: & ipse dicit quum esset adolescentulus cognouisse Domitium Afrum & Senecam. Qui ambo sub Nerone periere. Seneca in libro sexto diuisionum Quintiliani declamatoris meminit: cuius adhuc extant multæ declamationes acutæ & breues stillo aliquantulum remissiore: Is auus fuit. M. Fabii Quintiliani qui Romæ multis annis rhetoricen cum summa laude docuit: & ipse mentionem facit patris qui causidicus fuit apud principem: neque notitia neque gratia caruit: Domitiani Cæsaris nepotum cura ei delegata fuit: Disciplinæ eius castigatissime plenissimum testimonium Caius Celius affert: Qui sub tali præceptore tantum profecit: ut sui temporis oratores facile superauerit: Duxit uxorem ex nobili familia: ex qua liberos suscepit quæ acerbissima fatorum sorte in primo iuuentutis flore rapta fuit: Alterum ex liberis quum librum de causis corruptæ eloquentiæ edidisset amisit: postea cum rhetorices libros scriberet: Marcellum unicum parentis lumē: ac solatium rogo dedit: Testis & ipse infœlix senex suarum lachrymarum est. Eius filiola ex alia (ut credo) uxore Tutilii equitis Romani filia genita: nupsit Nouio celeri uiro claro. Quo tempore decesserit affirmare non audeo: quoniam is qui tradit fide caret.

Registrum

a
Raphaelis regii
uideretur.Simul
aliorum uitia
consequitur:quæ
b
cles siculus
Qui namq;
.n.apertum significat
Quid autem pergula
c
appellantur.Nec
let in scribendo
celerius:lenius
Et finite
d
pronunciatione uocem
aut quidem
sunt hæc
plerunq; accidit
e
probationes adhibere
rupta iuditia
Ephigeniæ imolatione
hanc suadam
f
illis cæteris
teria dicere
se dicuntur
dicendi scientia
g
bus causis
proprium est
one aut munitione

mendauit.Deliberat
h
neq; studiis
tus ut narrat
Deinceps
omnes constant
i
aliqua contra
ut habeat
λειου.De fine
pecuniam priuatam
k
rescripsit testibus
Et reliquis predicat
cherema autem
& sensus erit
l
Locum uero
blica.Si domus
Nec minus
ro definit
m
complectamur
Conatum;artificis
nec ascripsisse
solum enthymema
n
sordes & squalores
De diuisione
ipsum demonstrat
me ad aliquod
o
scribo q; caput
ti:an in tabulis

dose legitur
nisi quod illud
p
uideatur hoc ultimũ
Nam qui dicit
aliquo qui
non extat
q
Hoc tantum
alant aut
De sillogismo
elegerit:pondo
r
mus:Repetimus
uocaliora.Nam
genitiuus ascribatur
reliquis membris
s
nouam licẽtiam
Illic ergo redietur
legendnm uidetur
Si non prædicta
t
Deinde exheres esto
q̃q̃ per se manifestam
ceremus palam
tione usus est
u
Locata:ut quod
quandam uelut
parum studiosos
Quæ cauo
x
mutet.nonne

Non quia negem
flexisse nõ arcessisse
qui discit
y
mihi uidetur eradendus
rit:ut non res
& quæ maxime
in accerrimum
z
Pythagore inter
tulisse contentus
dem remittentur
to thesaurus
&
citra uerba
utranq; partem
solent.Nam gestum
nec stragulet
ɔ
ut subsit copia
responsis explicantur
clari iuuenes
ꝝ
dicendo:sed
stimet.Non.n.
scandenti circa ima

FINIS

my 1508

